NALE VITT. EMANUELE
N
9

M

franc Alexandre
Phebus Mi
decorũ

Digitized by Google

Digitized by Google

PHOEBUS MEDICORUM:

OMNIVM OMNINO MEDICAMENTORVM TAM SIMPLICIVM, QVAM COMPOSITORVM MATERIAM, NATVRAM,

vires, normam, & compoſitionem RADIIS ſuis luculentiſſimè illuſtrans:

VT

HOC VNO, OMNI POSTHAC LIBRORVM COPIA NEGLECTA, ET MEDICI & Pharmacopolæ contenti, quælibet exinde in cuiuſuis ſalutem depromere poſſint.

Authore

FRANCISCO ALEXANDRI, MEDICO VERCELLENSI.

OPVS, IN QVO AVICENNÆ, PLINII, MATthioli, Braſauoli, Amathi, Præpoſiti, Fuchſij, Ruellij, Leoniceni, Syluij, Cordi, Manardi, Cardani, plurimorumque aliorum tàm veterum, quàm recentiorum, Arabum, Græcorum & Latinorum varij & penè infiniti ERRORES ſolidiſſimis rationibus demonſtrantur & refutantur, ac proinde THEORICIS etiam & Medicinæ Studioſis credibili vtilius futurum.

Acceſſit geminus Index: alter herbarum, ſtirpium, &c. alter verò Medicamentorum: vterque promptiſſimus.

BIBL. SEC. COLL. ROM. SOC. IES.

FRANCOFVRTI
Excudebatur ſumptibus IOH. IACOBI PORSII.
Anno M. DC. XIII.

BIBLIOTECA ROMA VITT. EMANUELE

Digitized by Google

Digitized by Google

PHOEBVS FRANCISCI ALEXAN-
DRI HIC RADIOS DISTRIBVIT: QVORVM

Primus { *Electaria decorat.*

Secundus { *Pilulas diſtribuit.*

Tertius { *Trochiſcos diſponit.*

Quartus { *Succos medicatos, Sapa, Julepa & Syrupos illuſtrat.*

Quintus { *Decocta, Infuſa, Inſeſſus, Irrigationes, & Gargarizatus recenſet.*

Sextus { *Linctus, Errhina, Apophlegmatiſmata, Vomitoria, Dentifricia exponit.*

Septimus { *Cõdita, vel ſacchara, aut Cõſerua decernit.*

Octauus { *Collyria, Pulueres, Odoramenta, Suffitus, Peſſus, Fomenta, Sacculos exponit.*

Nonus { *Olea demonſtrat.*

Decimus { *Vnguenta proponit.*

Vndecimus { *Cerata conſtituit.*

Duodecimus { *Emplaſtra componit.*

Digitized by Google

AVTHOR LECTORI S.

QVO temporis diſpendio, quam multiplici moleſtia, quibus curis, ac laboribus, neglecta priuata vtilitate vſus fuerim, in tam intricatis mæandris, tam diuerſis, tam contrariis, Græcorum, Arabum ac Latinorum litigiis, in tam peruerſa, tam varia rerum, ac ponderum inæqualitate, vbi nihil ſubtrahere, nihil addere licuit: non modo pharmacopæiam factitantes, verum quoque recipientes, facillime addiſcere poterunt: niſi à male feriatis, à muſis, & gratiis alienis nequicquam fiam, & actum egiſſe, vel Penelopes telam retexuiſſe dicar, peſſimam apud illos famam, pro tam immenſis vigiliis, pro inexpleta defatigatione comparaturus: quod ſi auxiliatrices manus appoſui, ſi publico vſui ſerio conſului, ſi bonam nolint, ſaltem ne mihi malam rependant gratiam: iudicent quibus eſt cum doctrinis coniuncta ſynceritas, vnicuiq; ſit libera coniectura, vbi aliorum confuſiſſima exemplaria, cum hiſce noſtris contulerint: tum enim quod æquum, quod honeſtum, quod vtile, neceſſariumque erit, apprehendent, cum olim nullum fere pharmacopolium, non ab alio diſſentiret, in ambiguis, variiſque compoſitionibus, doctiſſimi quique tumultuarentur, tam diuerſa, tam opaca caligine, nihil clarum, nihil apertum, ſed vix tenuibus coniecturis, vaga diſceptatione, multiplici confuſaque hiſtoria implicita omnia conſpicerentur. Mihi enim videre videbar, peruerſam Babylonicæ turris architecturam, dum huic ligna petenti, lapides darentur, ſilices poſtulanti, calx porrigeretur, ferrum volenti, ſcala oſtenderetur, pro perpendiculo malleus, ſcalpellum pro trulla, pro ſecuri ſerra ſiue terebrum, imperitia confuſionem augente, ignorantiæ magiſtræ idiomatis diuerſitate, cum inſipido verborum condimento, horrida linguæ barbarie, inſicerentur, corrumperentur

Digitized by Google

rentur omnia: nunc autem ingenti hac exaggerata mole, vix ſcrupus, vix difficultas relinquitur: nihil Pharmacopæum, Medicumve ſedulo agentes remorari poteſt, nihil quod humanæ ſaluti ex vſu eſſe queat, relictum: ſingula ſuis promptuariis, atque loculamentis, adeo belle repoſita ſunt, vt operi accinctus, ſigillatim neceſſaria offendat. Quippe quod ſolidis argumentis, firmis rationibus, non nutu innitimur: miraque ingenÿ dexteritate, ac cultu, Theſea imitati, ſinuoſos labyrintheosq́ anfractus facili quadam via, fili inſtar aperuimus, nihil temere commiſimus, omnia veritate duce peregimus, omnib. profuiſſe credidimus, ex profeſſo ſiſypheũ hunc lapidem voluimus, legimus, relegimus, perpendimus, diſquiſiuimus, caſtigauimus ita, & indicauimus ſingula, vt in certam ſpem erigar, ſicque mihi præſagiat animus, moroſulos ſycophantas, linguaces locutuleos, vel naſo rhinocerotis, quantumuis in cornu exacutos, ne multa quidem ſubſannaturos, quod nullo cauillandi ſtudio, animum ad ſcribendum appulerim, nec cuiquam iniuriam inferre propoſuerim: propterea nullius, aut pauciſſimorum calumniam experiri poſſe. Quod ſi in Matthiolum, authorem ad extremum vſque apicem curioſiſſimum, & ſtirpium inueſtigatorem abſolutiſſimum, debacchari cuipiam fortaſſe videbor: Gabrielis Fallopÿ vt rariſſimis, ita præclariſſimis animi, ingenÿq́ dotibus præditi, teſtimonio vtar, liberali enim ore verba facio, & monumentis committo. Siquidem perlecta in Amathum apologia, neſcio qua animi intemperie, multis ſane iurgiis, pluribus contumeliis Matthiolum affeceram, veritus ne haud diſſimile virus in me eiacularetur. Ipſe autem qua ſua eſt in virtutis amore flagrantes beneuolentia, vt illa corraderem, ſinerem'q́ præcipites ac temerarias actiones ab aliis reprimi, & caſtigari, multis precibus obſecratus eſt, quod illi non minus ac Diomedi, Minerua ex Homero nebula ab oculis auferretur, quod ex aliena infamia nemo inclareſcat, nemo gratis vellicandus, pungendusque ſit, & ſtatim huic muneri obeundo me accinxi, multa reſecui, at temporis inopia, languentium copia, ex animo perficere haud integrum fuit. Quod ſi quid ex his, quæ dixerim, diſcutienti mihi ſimulachrum, potius quam verum apparens refutauero, atque abiecero, ne ſuccenſeat oro, quemadmodum primo partu puerperæ circa natos efficiunt, cum nullis impulſus inimicitiis; nulla priuatim læſus iniuria, nullo præmio adductus, nulla re commoti alia, niſi vtilitate

communi, in iudicium vocemus: non enim in re leuiſſima maximas intendi phalanges, non gregarias copias eduxi, vt pertinaciter eidem opinioni inſiſterem, quin futuræ tempeſtatis ſigna haud dubie contemplarer, ne inter bolidas, & fluctus turbulentiſſimos, grandinis impetus me obrueret, nec coram vniuerſo muſarum theatro accuſarer, ne ab eruditorum conſeſſu exploderer: cum odioſæ contentiones, probra, conuitia, ex intimo Philoſophiæ ſacrario, non modo ab integro viro, & optimarum artium perito abeſſe debeant, verum etiam à Chriſtianæ fidei aſſertoris lingua, calamo, à piis, atque ingenuis mentibus omnino aliena ſint, me tamen humanæ ſortis, & caducæ fragilitatis non parum miſeret, quod ad malum procliuis natura, ab ipſo conceptu, in teterrima quæque facile inclinat, & labitur, ac ſi fortunæ teſſeram pro voto quiſque regat, atque innocentes calumniari liceat. Nempe & Phocion cognomento bonus, ſapientiſſimus Socrates, à Melito, Anyto, & Lycone accuſatus, inuidia, atque iniquitate, cicuta necati ſunt. Acutiſſimus Ariſt. Antipatro inuiſus, in Chalcidem conceſſit. Aeſopus à Delphis præcipitatus, quod nullo vnquam æuo defuerint detractores, nunquam ceſſarit inuidia, & veritas imperitis ſemper odioſa, vt enim recta ingenia debilitat verecundia, ita peruerſa confirmat audacia, vt quod ingenij hebetudine adipiſci non poſſunt, mendacio, ac malitia aſſequantur, in ſtudioſos, atque induſtrios inſaniant, quibus cum propter indocilitatem, & ignorantiam, verſari non poſſunt, vt nec cum indoctis propter nominis exiſtimationem, atque arrogantiam, tetrica enim grauitate, vel pallio medicum mentientes, analphabetici quidam, triuiali neſcio qua eruditione lepido verborum ambitu, apud Reges, Duces, ac nobiles tolerantur, fouetur, ac maximo ſe venditant, barbarorum lacunis immerſi, prauis opinionibus ita imbibitis, vt vix toto Anticyræ veratro expiari poſſint, vixque illinc ſe extricare. Attamen cum veritas multis quidem telis petatur, ſed violari minime poſſit, huic nulla annorum ſeries, nullus conſenſus, nullum obſequium, nulla authoritas, præſcribere poſſit, ſi non vbique qualem volui perſpicuitatem aſſecuti ſumus, ne ſaltem patiar quod Ibycius equus apud Platonem, in Parmenide. Quanquam non me lateat innumeros Hercules, in dicendo mecum congreſſuros, nihilo magis deſiſtam, adeo me veritatis vehemens ardor inuaſit. Platonem quippe in Sophiſta imitabor, quod forti animo proſequi debet, quiſquis contra progredi

gredi poſtquam inuaſit, aliquantulum valet, qui hæſitat, in aliis audebit nũquam: nam qui nihil proficit, aut retro repellitur, nunquam (vt prouerbio fertur) expugnabit vrbem. Rationes enim noſtras non ſuccumbere, non ambiguo veluti diuerticulo ſecedere, non implicitas conuolui perſuaſerim, ſed liberiores ad innumeras alias cenſuras fore, ſi noſtris cupiditatibus matura ſenecta reſpondebit. Vix enim mihi tempero, dum telam cœptam abſoluo, dum conſpurcata repurgo, quin rurſus omnibus ſubſidiis bellum inſtaurem, cum auctiores erroribus Matthioli paginas circumſpicio, quæ centum capitum Titanem, centimanum Gygem exigerent: quòd ſi dabitur occaſio, etſi abunde his pauculis mihi ſatisfactum erat, validiſſimis copiis, inſtructa acie, quæ plura ſcribere inſtituimus, bellicoſiore tuba attexemus. Quo me ſummæ audaciæ, vel illum maximæ negligentiæ accuſetis. Propterea nec riſu, ſtrepitu, lætitia, exultabit, geſtiet, reſoluetur Matthiolus, nedum hominum ora obſtruet aut contundet, odium, offenſionemq́ legentium euitabit. Illis enim ſyncere conſulentes, veris rationibus, ac argumentis ſuffulti, deteſtabiles medicamentariæ lectionis errores oſtendimus, iugi labore, indefatigato ſtudio, prolixa, dubia, varia, multo, longoque vſu purgauimus, atque illuſtrauimus. Cumque partus noſter calcographo ſubiiceretur, Deſſennij opus non admodum probare potuimus, morum quidem comitatem laudauimus, at parum oculate rem tractaſſe, caliginem non diſcuſſiſſe, facile perhibetur, cum totus ſe in Matthioli gratiam inſinuet, ne latum quidem vnguem ab eo recedat, nec examine digna in medium proponat, ambiguo, atque incerto pelago vagetur, ac fluctuet, vt in leuiſtico, ac ſaluiæ cenſura, ita velle ſuum cuique eſſe ſcriptitando. Eius tamen commentaria reluſtrare coactus ſum, conſilio Antonij Theſaurij, Protophyſici noſtri præſtantiſſimi, non modo herbariæ, verum etiam curatiuæ, ab ipſo Hippoc. & Gal. emanantis atque rerum naturalium æſtimatoris grauiſſimi. Contemptis itaque fœtentibus cloacis, relictis cœnoſis lacunis, ex viuis, ac ſalientibus fontium ſcatebris, ſitiente plenoque ore, medelã haurite, puriſſimos latices nullis ſordibus turbatos, cæcis, & cæcorum ducibus poſthabitis, ebibite: clariſſimum lumen cognoſcite obſecro, vigilantium ſomnia, mortuas imagines, ne vltra verſate, optime monentibus aures porrigite: nullum tempus ſerum, ad diſcendum credite: authori veſtro linguis fauete, quo per ætatis condimentum, locupletiori oratione, gra-

Digitized by Google

ne,graui ignorantia labe offuſcatas ſtirpes recognoſcat, & generoſos ad priſtina medicinæ ſtudia concinne,caſte & emaculate alliciat, id quod alacriter atque vberrime ſe conſecuturum non deſperat,auxilio præſertim doctiſſimi inprimis & diligentiſſimi cum multarum diſciplinarum cognitione, tum etiam plantarum peritia Clariſſimi Ludouici Demolini Rochefort Bleſſatis, qui omnium pene generum plantas, è variis mundi partibus conquiſitas chartulis aduolui curauit, & foſſilium pene omnium viuam faciem nobis demonſtrare pollicitus eſt.

Digitized by Google

INDEX, SIVE CATALOGVS OMNIVM MEDICAMENTORVM, HOC TRACTATV CONTENTORVM.

A

ACETVM è paſſis 497.
Acetum roſaceum ibid.
Acetum ſcillinum 510.
Antidotum Alexandri aureum Actuarij, alias Aurea Alexandrina 328.
Antidotum Eſdræ, ex Actuario 330.
Antidotum Eſdræ, aut prophetæ Doctoris, ex Aetio 331.
Antidotum Philonis 315.
Antidotum Philonis, D. Hamec 316.
Antidotum è lapide cæruleo, alias Confectio alchermes 87.
Antidotum ex acoro Myrepſi. 215.
Antidotum è Caſtorio, ſiue Diacaſtorion Myrepſi 232.
Apophlegmatiſmus communis 554.
Aromaticum roſ. 234.
Aromaticum moſchatum 235.
Aromaticum caryophyllatum ibid.
Aromaticum nardinum ibid.
Athanaſia magna 319.
Athanaſia minor 320.

B

Benedicta, aliis ſimplex vel laxatiua 406.
Benedicta Myrepſi 407.

C

Caſia extracta pro clyſteri, alias caſia fiſtula 409.
Ceratum maſtichinum Galeni 711.
Ceratum pro ſplene ib.
Ceratum pro coſtis ib.
Ceratum pro renibus 712.
Ceratum ex mucaginibus ib.
Ceratum Bdellij ibid.
Ceratum althææ ib.
Ceratum Galbani 13.
Ceratum vterinum ib.
Ceratum capitale ib.
Ceratum è betonica ib.
Ceratum Iſis epigoni Gal. 714.
Ceratum ad Hernias ib.
Ceratum contra peſtem 716.
Ceratum ex pice Gal. ibid.
Clyſtere lotorium ſiue laxatiuum. 411
Clyſtere commune. 411
Clyſtere carminatiuum. 411
Coll. ophtalmicum. 582
Conditum ex amarinis. 558
Conditum ex perſicis aromaticum. 559.

Conditum ex fructibus. ibid.
Conditum ex prunis. 560
Condita ex ſorbis. ibid.
Condita aurentia vel citria. ib.
Condita bugloſſi. 561
Condita Secacul. ibid.
Conſerua bugloſſi. 563
Conſerua roſmarini. ibid.
Collyrium citrinum. 597
Collyrium roſarum. 568
Collyrium album ſine & cum opio. 569.
Coll. thuris. ibid.
Coll. plumbi. ibid.
Coll. rubrum. ibid.
Coll. viride. ib.
Coll. calchanthe. 575
Coll. ex fellibus 556
Confectio è ligno aloes. 98
Confectio Anacardina. 106
Confectio ex ſtyrace, cum bolo armeno, alias magiſtralis. 110
Confectio ex ſtacte, alias ex ſtyrace. 115.
Confectio in vermes. 280
Cuminata Alexandrina. 285
Confectio è prunis. 370

D

Decoctum adianthi. 537
Decoctum fructuum. ibid.
Decoctum fumariæ. ibid.
Decoctum thymi. 538
Decoctum epythimi. 538
Decoctum ex ſtœchade. ibid.
Decoctum eupatorii. ibid.
Decoctum myrobalani. 539
Decoctum dialacca primum. ibid.
Secundum. ibid.
Autheris. ibid.
Decoctum commune. 540
Decoctum aperiens. ibid.
Decoctum paſtorale primum. ibid.
Secundum. ibid.
Decoctum carminatiuum. ibid.
Decoctum adſtringens. 541
Decoctum capitale. 543
Diacodion primum ex melle, ſapa, ſaccharo, & compoſitum. 547
Diacodion compoſitum ib.
Diacydonium vulgare. 558
Compoſitum. ibid.
Diaromaton baſilicon Actuarii. 46
Diamacardon, ſiue, ex Anacardis antidotum Actuarii. 109
Diaſatyrion, alias Confectio teſticulorum vulpis. 119
Diaſatyrion ſecundum. 126
Diaſatyrion, id eſt, è ſatyriis antidotum Actuarii. 140
Diagalanga. 140
Diarrhodon Abbatis, alias magnum. 142
Diarrhodon commune. 143
Diacorallium maius, alias magiſtrale. 158
Diacorallium minus, alias ſimplex. 159
Diatrion ſantalon. 159
Diatragacanthes frigidum, id eſt, è tragacantha antidotum Actuarii 160
Diatragacanthes frigidum, cum bolo armeno. 161

Dia-

Digitized by Google

Diatragacanthes calidum. 161
Diairis ſimplex. 163
Diairis Actuarii, aliàs Solomonis, vel ex melle. 165
Diapenidion Actuarii. 168
Diacubebe. 167
Dialacca magna. 167
Dialacca minor. 192
Diacrocon, alias Diacurcuma magna. 193
Diacrocon minus. 200
Diamoruſia. ibid.
Diacuminon primum. 203
Diacuminon ſecundum. 203
Dioſpoliton. 204
Diacuminon Actuarij. 204
Diacuminon Nicolai. 204
Dianiſon. 208
Diambar, alias, Diambri. 209
Diambar Actuarii. 209
Diamoſchu dulce. 210
Diamoſchu Actuarii. 210
Diacinnamomum. 211
DiaZingiber, alias Confectio ex Zingibere. 212
Diacalaminthes Galeni. 202
Diacalaminthes Actuarii. 212
Diatrion pipereon Meſ. 213
Diatrion pipereon Galeni. 213
Diacoru. 215
Dianthon Actuarii, vel è floribus Myrepſi. 215.
Diacoſtu Actuarii. 218
Diarhabarbarum. 218
Diamargarum, id eſt, ex vnionibus antidotum Actuarii. 218
Diamargariton frigidum. 220
Diamargariton, id eſt ex vnionibus Actuarii. 220
Diamargariton calidum. 225
Diahyſſopu. 225
Diapraſiu Actuarii, id eſt, è marrubio, antidotum. 226
Diaſulphur Actuarii. 230
Diaſulphur ſecundum Actuarii. 230
Dialibanu, alias Diolibanum Actuarii. 231
Diahyrundo, vel Antidotum ſiue Electarium, ex hyrundinibus Galeni. 233
Dialithoſperma, Actuarii. 249
Diamanna Galeni. 375
Diacaſia. ibid.
Diacaſia cum foliis ſena. ib.
Diacaſia altera cum manna. 378
Diamixa, offic. Diaſebeſten. ibid.
Diamaſcenum, vel Antidotum è Damaſcenis prunis, ſiue Diaprunum, compoſitum non laxatiuum. 380
Diaprunum laxatiuum, ſiue laxatiuum. 381
Diacatholicum. 381
Diacatholicon NICOLAI *Myrepſi.* 386
Diaphœnicum, aliis Electarium ex dactylis. 387
Diacydonium ſolutiuum. ib.
Diacarthanum Nicoli. 384
Diacorium, offic. Diacarthanu. 184
Diaturpetum, cum rhabarbaro, alias Diarob., cum turbit, & rhabarbaro. 392

Digitized by Google

Diaturpetum cum rhabarbaro, & Hermodactylis. 392.

E

Electarium de aromatibus Gal. 1
Electarium de gemmis. 46
Electarium lætificans Conciliatoris 69
Electarium lætificans Hamech, filij Zachariæ. 85
Electarium è citrio. 86
Electarium cordiale primum, aliàs mixtura. 87
Electarium cordiale ſecundum. ib.
Electarium Iuſtini. 243
Electarium Ducis. 249
Electarium de baccis myrthi. 249
Electarium de baccis lauri. 252
Electarium regium 254
Electarium regium alterum 255
Electarium de oxalide Galeni. 255
Electarium ſtomachicum authoris. 257
Electarium ſtomachicum alterum Actuarij. 260
Electarium Alcanſii. 262
Electarium ex laſere, offic. de laſſa. 263
Electarium Cyphoides, offic. de chifodea, de paſſulis, aut de vino. 265
Electarium, alias confectio Humain. 267
Electarium reſumptiuum. 267
Electarium ad peſtem. 269
Electarium de Cineribus. 274
Electarium ex lepore vſto. 278
Electarium de pyrethro, alias confectio conditi è pyrethro. 278
Electarium ad lumbricos. 278
Electarium Hamagogum. 280
Electarium delectabile, alias albariſ. 393
Electarium alterum delectabile. 394
Electarium Indum maius. 294
Electarium Indum minus. 395
Electarium Hamec primum, aliis confectio. 396
Electarium Hamec ſecundum. 393
Electarium Epiſcopi, alias Eleſcof. 398
Electarium roſaceum. 398
Electarium ex ſucco roſarum. 399
Electarium bryoniæ. 369
Electarium morerei authoris. 401
Electarium ad ſcebran. 301
Electarium de Eupatorio. 404
Electarium volubilis, alias alchelengi, ſiue diaphyſaldon. 404
Electarium leniens, ſiue lenitiuum. 403
Electarium ex ſtœchade, alias confectio. 406
Electarium ad omnem epilepſiæ ſpeciem. 406.
Electarium Gratia Dei. 407
Errhinum liquidum vulgare. 553
Emplaſtrum diachalciteos. 653
Emplaſtrum ex viua calce Damocratis. 698
Emplaſtrum Diachylon album ſiue commune. 717
Empl. diachylon magnum cum gummi. 718
Paruum. ibid.
Empl. ex mucaginibus. 16
Empl. de baccis lauri. 720

Empla-

Empl. laureum magnum Actuarii. ib.
Empl. ex ligno aloes, vel pro ſtomacho. ib.
Emplaſtrum Andromachi. 721. *Eiuſdem cnauſticum.* ibid.
Empl. ſinapinum. ib.
Empl. fermenti primum. 722
Secundum. ibid.
Tertium. ibid.
Quartum. ibid.
Quintum. ibid.
Sextum. ibid.
Empl. filii Zachariæ. 723
Empl. diaphanicum calidum. ib. *Diaphan. Alexandri.* 724
Empl. ex alliis. ibid.
Empl. ad carbunculum. 727
Empl. ad peſtilentes morbos. ibid.
Empl. de ficubus, ſiue de coricis. ibid.
Empl. ad pleureſin. 728. *Ariſtarchi.* ib.
Empl. Oribaſii primum. ib.
Secundum. ib.
Empl. Meliloti. ib.
Empl. oxycroceum, ſiue ceratum. 729
Empl. ex Perna Pauli. 730
Empl. cruſta panis. 73
Empl. ſolani. ibid.
Apoſtolicon. ibid.
Empl. centaurii. ibid.
Empl. ex nido hyrundinis. ibid.
Errhinum ſiccum commune. 554

F.

FLos caſiæ quomodo extrahendus. 408
Fomentum commune. 399

G.

GLans communis. 412
Glans acuta. ibid.
Glans acutior. ibid.
Glans carminatiua. ibid.
GargariZatus communis. 545
Gelu cotoneorum. 557
Glaucium, vel Sief Memithe. 581

H.

HIera Galeni. 346
Hiera ſimplex Galeni. 347
Hiera Archigenis deſcriptione vniuerſali. 356
Hiera Archigenis, aliis Diui Pauli. ibid.
Hiera Diacolocynthidos Rufi Epheſii. 366
Hiera Paccii, aliàs Pacchii. ibid.
Hiera authoris. 367
Hiera Legadii Aetii, quæ eſt Hiera Antiochi. ibid.
Hiera Logodion, officin. quæ & Myrepſi. 368
Hiera Legadii Myrepſi. ibid.
Hiera compoſita, aliàs picra magna, vel pro clyſteri. 369
Hiera coſt, aliàs Diamanna. ibid.

I.

IVlepum roſ. primum. 475
Secundum. ibid.
Iulepum ex ſucco violarum. 475
Iulep. violaceum. ibid.
Iul. ZeZiphorum, offic. de Iniubis. 475
Infuſum aquæ caſei. 543
Infuſum ſenæ. ibid.
Infuſum ex ſuccis herbarum. ibid.
Infuſum Hieræ primum. ibid.
Secundum. 544
Inſeſſus vterinus. 544
Inſeſſus arthriticus. ibid.
Irrigatio ſomnifera. ibid.

L.

Ithontribon. 236
Linctus è papauere. 546
Authoris. 546
Linctus ex caſia. 548
Linctus è pineis nucleis. ibid.
Linct. è pulmone vulpis. 549
Linct. bonus phtiſicis. 550
Linct. ſanus & expertus. ibid.
Linct. ex ſcilla. ibid.
Linct. ad aſthma. 551
Linct. ex amygdalis. ibid.
Linct. ex emulſis amygdalis. ibid.
Linct. ex alliis. ibid.
Linct. ex ſemine lini. 552
Linct. pectoralis. ibid.
Linct. ex caulibus. ibid.
Linct. ex tuſſilagine. ibid.
Linct. ex gentiana. ibid.
Linct. ex terebinthina. 553
Linct. ex butyro. ibid.

M.

Micleta. 250
Muſa Ennea. ibid.
Mithridatium ex Damocratis traditione. 334
Mel roſ. foliatum. 563
Alterum. 564
Mel. roſ. ſolutiuum. ibid.
Mel roſ. ſolutiuum Alexandri. ibid.
Mel violaceum. ibid.
Mel myrthinum. 565
Mel paſſarum. ibid.
Mellanacardinum. ibid.
Manus Chriſti perlata. ibid.
Maza panis, ſiue marcipanis. 566
Metrenchita vulgaris. 599

O.

Doramentum ſiccum vulgare. 597
odoram. commune. ibid.
Oeſypatum ſiue hyſſopi. 709
Oeſipatum philagrij. ibid.
Pauli. 710
Democrati & Diapente ibid.
Alexandri. ibid.
Oleum terebinthina. 650
Ol. ſulphureum. ibid.
Ol. tartari. 651
Ol. ex baccis viridis terebinthina. 614
Ol. ex baccis lentiſci. ibid.
Ol. balſami. ibid.
Ol. ſeſaminum. ibid.
Ol. ſeminis lini. ibid.
Ol. papauerinum. 615
Ol. ex ſemine lactuca. ibid.
Ol. roſaceum completum. 618
Ol. roſaceum rude. ibid.
Ol. chamamelinum. 917
Nl. meliloti. ibid.
Ol. violaceum. ibid.
Ol. anethinum. ibid.
Ol. liliorum. 618
Compoſitum. ibid.
Ol. irinum. ibid.
Ol. ſambſucinum. 619
Ol. ieſminum. ibid.
Ol. Iaſminum, ſiue leucoi. 620
Ol. papaueris, ibid. Idem Auicenna. ibid.
Ol. de folijs lactuca. 621
Ol. nympheum. ibid.
Ol. cucurbitinum. ibid.
Ol. melinum. ibid.
Nl. myrthinum. ibid.
Ol. ex pomis mandragora. 622

Digitized by Google

Oleum enulatum. ibid.
Ol.cinnamomum Dioſc. 623
Ol.ex pulegio. ibid.
Rutaceum. ibid.
Mentha. ibid.
Nardinum ſimplex. ibid.
Compoſitum. ibid.
Ol.maſtichinum. 624
Ol.nucis myriſticæ. ibid.
Ol.ſtyracium. 625
Ol.coſtinum. ibid.
Ol.liguſticum vel cyprinum. ibid.
Ol.ſampſucinum. ibid.
Ol.chamameli. 627
Ol.thymi. ibid.
aliud. ibid.
Ol.ſycionium. ibid.
Ol.ex pomis aurentiis. 628
Ol.crocium. ibid.
Ol.ex piperibus. ibid.
Ol.euphorbii minus. 629
Maius ibid.
Ol.ex ſtaphiſagria. 630
Ol.caſtorei. ibid.
Ol.nerij. 631
Ol.de capparibus. ibid.
Ol.ad puerorum tormina. ibid.
Ol.moſchatum. ibid.
Ol.hyperici. 632
Ol.ex ladano. ibid.
Ol.frigidiſſimum viride, ibid.
Ol.vulpinum. 635
Ol.de viperis. 636
Ol.è ſcorpionibus ſimplex. ibid.
Compoſitum. ibid.
Ol.de ranis. 637
Ol.lumbricorum. 639
Ol.de ouis. ibid.
Ol.triticeum. 640
Ol.ſinapinum. ibid.
Ol.ex lignoiuniperi. ibid.
Ol.ex gagate ſacratum. ibid.
Ol. philoſophorum naturale. 648
Ol.philoſophorum artificiale. 642
Oleum balſamum primum. ibid.
Secundum. 649
Tertium. 650
Ol.ex amygdalis dulcibus. 606
Ol.ex amygdalis amaris. 607
ex nucibus. ibid.
ex auellanis. ibid.
ex armeniacis. ibid.
ex perſicis. ibid.
Ol.balaninum. 608
Ol.cicinum, vel ricininum. 609
Ol.cnicium. 610
Ol.hyoſciaminum. ibid.
Oleum nucis indicæ & amygdalinum. 611
Ol.ceraſorum. 612
Ol.ex nucleis ceraſi ſylueſtris. 612
Ol.ex piſtaceis & pineis. 603
Oleum laurinum. ibid.
parandi ratio ex Actuario. 713
Orbiculi ſtomachici Actuarij, 414
Oxymel, ſiue acetum mulſum. 507
Oxymel de radicibus. 508
Phlegmagogum. 506
Melanogogum. ibid.
Oxymel ex calaminthe. ibid.
Oxymel ex liguſtico. ibid.
Oxymel ſcilliticum. 511
Compoſitum. ibid.
Democriti. ibid.

Penidiæ.

Penidia. 565
Peſſus vterinus vulgaris. 599
Philonium Romanum, ſiue maius. 316
Philonium Perſicum. 317
Pilulæ aromatica ſiue Alephangina. 413
Pilulæ ſtomachicæ. 415
Pilulæ ſtomachicæ ſecundæ. ibid.
Pilulæ aggregatiua Meſ. aliis polychreſtæ. 415
Pilulæ aggregatiuæ maiores, 416
Minores. ibid.
Pilulæ ex eupatorio maiores. ibid.
Minores. 417
Pilulæ ex rhabarbaro prima. ibid.
Pilulæ ex rhabarbaro ſecunda, aliàs de rauedſeni. ibid.
Pil. ex balicacabo, officinis de Alchechengi. ibid.
Pil. Philagrii. 418
Pil. Inda Hali. ibid.
Pil. ex fumaria, offic. de fumoterra. ibid.
Pil. ex lapide azuli. ibid.
Pil. ex lapide armeno. 419
Pil. Hermetis, ex trochiſcis colocynthidos prima. ibid.
Secundæ. 420
Pil. ex colocynthide. ibid.
Pil. ex ſarcocolla. ibid.
Pil. fœtida maiores. ibid.
Minores, 421
Pil. ex ſagapeno prima. ibid.
Secunda. ibid.
Pil ex Euphorbio. 422
Pil. ex Mezerea. ibid.
Pil. optica, aliàs lucis maiores. ibid.
Minores. 423
Pil. ex Agarico. 424
Pil. ad febres bilioſas, & morbos ex flaua bile, & ſanguine natos. ibid.
Pil. ex turpeto prima, aurea impropriè. ibid.
Secunda. ibid.
Pil. aurea. 425
Pil. ex Cynogloſſa, aliàs ad omnem catarrhum. ibid.
Pil. ex ſtacte, aliàs de ſtorace. ibid.
Pil. ex bdellio maiores. 426
Minores. ibid.
Authoris. ibid.
Pil. ex opoponace. 427
Pil. ex hermodactylis maiores. ibid.
Minores. ibid.
Authoris. ibid.
Pil. ſebelia, aliàs ſebelina. 428
Pil. coccia. ibid.
Pil. ex Hiera Rhazes, 429
Pilulæ Alexandri, aliàs de nitro vulgares. ibid.
Pil. Arabica. ibid.
Pil ſine quibus eſſe nolo. 430
Pil. ad quartanam. ibid.
Pil. imperiales, quibuſdam ad quartanam ſecunda. ibid.
Pil. de quinque generibus mirobalanorum. ibid.
Pil. ex octo rebus, ſiue optomera. 431
Pil. ex Elacterio. ibid.
Pil. ex quatuor rebus, aliàs ad ilioſos. ibid.
Pil. de Hiera cum agarico. ibid.
Pil. ex aloe & maſtiche. 431
Pil. ex aloe lota. 432
Pil. ex aloe Myrepſi. ibid.
Pil. Maſtichina. ibid.
Pil. Aſſaret. 432. & 433

Pil. communes & peſtilentiales Ruſi, aliàs de tribus. ibid.
Pil. de tribus cum rhabarbaro. ibid.
Pleris archigo, vulgò pliriſarcoticum. 236
Pomum vulgare. 597
Pomum ex ladano. ibid.
Pomum in peſtem. 598
Poma condita cum arom. 558
Puluis ligni aloes primus. 583
Secundus. ibid.
Puluis diarrhodon. ibid.
Puluis aromaticus. ibid.
Puluis impinguans. ibid.
Pul. baccarum myrthi. 586
Pul. capitalis calidus. 590
Pul. capitalis temperatus. ibid.
Chyrurgicus. ibid.
Pul. ocularis. ibid.
Pul. ſtomachicus. 591
Pro ſtomacho, ſiue ducis. ibid.
Puluis adſtrictiuus maior. ibid.
Minor. ibid.
Pul. pro exitu ani. 592
Pul. ad pragnantes. ibid.
Pul. pro puerperis. ibid.
Pul. cordialis primus. ibid.
Communis. ibid.

R.

Roſatum Gabrielis. 234
Roſatum minus. 235
Roſacea nouella. 285
Requies. 327

S.

Sacculus capitalis. 602
Sacculus carminatiuus pro ſtomacho. 603
Sacculus calidus pro ſtomacho. ibid.
Sacculus ad fluxum ventris. ibid.
Saccharum roſ. 562
Sacculus cordialis. 601
Sacculus frigidus pro corde. 602
Semina condita. 566
Suffitus vterinus. ibid.
Succus medicatus ex ribes. 468
Succus omphacon, offic. 206
De agreſta. 468
Succus cotoneorum. ibid.
Succus oxyacantha, offic. de berberis. 469
Succus rhois, off. rob. de ſumach. ibid.
Succus cotoneorum & mororum. 480
Succus pomorum. 471
Succus pirorum. icid.
Succus prunorum. ibid.
Succus perſicorum. ibid.
Succus acidus citriorum. 473
Succus myrtinus. ibid.
Succus fructuum primus. ibid.
Succus fructuum ſecundus. ibid.
Succus prunorum agreſtium. 474
Succus paſſarum, aliàs mel paſſularum. ibid.
Succus nucũ, aliis rob, vel diacoryon, aliàs diacrydion. ibip.
Succus mororum, vel diameron Gal. ibid.
Diameron Meſ. ibid.
Syrupus acetatus diarrhodon. 480
Syrupus acetatus laxatiuus, & refrigeratorius. ibid.
Syr. è pomis ſimplex. ibid.
Syr. è pomis compoſitus. ibid.
Syr. è pyris. 481
Syr. è perſicis. ibid.
Syr. è cotoneis. ibid.

Syrupus acidus ex coton. ibid.
Syr.acidus ex pomis. ibid.
Syr.acidus è pomis. ibid.
Syr.cotoneorum ſimplex, & cum aromatibus,off: Myua cydoniorum. 482
Syr.oxyſacchar.ex cotoneis Actuarij. 483
Syr.acidus è ſuccis fructuum. ibid.
Syr.granatorum dulcium. ibid.
Syr.granatorum acidorum. ibid.
Syr.acidus è manna. 484
Syr. è corticibus citrij. ibid.
Syr.è ſucco citrii acido, aliàs de acetoſitate citrij. ibid.
Syr.è limoniis. 485
Syr.ex omphacio, aliis de agreſta. ibid.
Syr.ex ſucco myrtillorum. ibid.
Syr.myrthinus compoſitus. ibid.
Syr.è ſucco borraginis, & bugloſſi. 486
Syr.è bugloſſo. ibid.
Syr.ſaporis, aliàs ſaporregis. 486
Syr.ex ſucco oxalidis aliàs acetoſæ. ibid.
Syr.ex ſucco cucurbitæ. 487
Syr.ad catarrhum. ibid.
Syr.ex cannis. ibid.
Syr.ex ſucco violarum. ibid.
Ioſacchar Actuarij. ibid.
Syr.violaceus ex infuſione. ibid.
Syr.violaceus compoſitus. 488
Syr.ex infuſione roſ. ibid.
Infuſum roſaceum. ibid.
Syr. roſa. ſolutiuus, aliàs Rhodopharmacum. ibid.
Infuſum viol.flor.perſ.flor.papauer.erratici. 489
Syr.ex roſis ſiccis. ibid.
Syr.ex ſucco roſ. ibid.
Syr.ex ſucco intybi. ibid.
Syr. ex intybo, aliis de Endiuia magiſtratis. 490
Syr.ex intybo Meſ. ibid.
Syr.ex intybo Gentil. 491
Syr.ex intyb.compoſ. ibid.
Syr.è cichorio Gulielmi. 492
Syr.ex cichorio Nicolai. ibid.
Syr.intybaceus author. 494
Syr.mundificans. 497
Syr.ex lupulis. ibid.
Syr.ex Zeziphis. ibid.
Syr.è glycirrhiza. 498
Syr.Adianthinus. ibid.
Syr.hyſſopi. ibid.
Syr.praſsij. ibid.
Syr.è teſtudinibus. 490
Syr.ex ſucco ſcabioſæ. 500
Syr.acetatus ſimplex. 476
Compoſitus, vel è radicibus. 478
Syr.è duabus radicibus. ibid.
Syr.è quinque radicibus. 479
Syr. byzantinus, aliis dinarii, cum aceto, & ſumo. ibid.
Syr.acetatus è ſuccis baccarum. ibid.
Syr. acetatus de ſuccis herbarum aromaticus. ibid.
Syr.è ſcolopendrio. 501
Syr.Nymphææ. 503
Syr.lichenis. 504
Syr.è portulaca. ibid.
Oxyſacchar Myrepſ. ibid.
Compoſitum. ibid.
Syr.è papauere ſimplex. 505
Compoſitus. ibid.
Syr.ex aqua mulſa. ibid.
Syr.de mentha. 511
Maior. ibid.

Digitized by Google

Syrupus de calaminthe. 512
Alter de calaminthe. ibid.
Syr.abſinthii. ibid.
Ex abſinthio Actuarii. 513
Syr.ab eupatorio. ibid.
Syr.fumaria maior. 517
Minor. 518
Syr.de epithymo. ibid.
Syr.de thyma. ibid.
Syr.ex ſtœchade. 519
Syr.de arthemiſia primus. ibid.
Secundus. ibid.
Syr.ex parthenio. 520
Syr.de betonica. 512
Syr.de caryophyllata. 525
Syr.ebulinus. 527
Syr.de Aiuga. ibid.
Syr.iridis. 529
Syr.ex bipinella. 530
Syr.ex mixis. 530
Syr.ex pſyllio. 531

T.

Theriaca Diateſſaron. 338
Theriaca Andromachi ex Gal. ibid.
Trochiſci gallia moſchata. 435
Troch.gallia moſchata Nicolai. 436
Troch.gallia ſebelina. 435
Trochiſci gallia aromatica alephangina. 435
Tr.gallia magna, ſiue regalis. 436
Tr.Diarrhodon. ibid.
Tr.diarrhodon Actuarl. 437
Tr.diarrhodon Nicolai. 437
Tr.de roſis primi, etiam cum ſcammonio. 437
Tr.de roſis ſecundi. 437
Tr.de roſis ex Galeno. 438
Tr.ex roſis & eupatorio. 438
Tr.Eupatorij. ibid.
Tr.Eupatorij Actuarii. 439
Tr.Ramich, alàs rumicis. ibid.
Tr.ex caphura. 440
Tr.rhabarbari. ibid.
Tr.ex rhabarbaro Actuarii. ibid.
Tr.ex antiſpodio, aliàs de ſpodio. 441
Tro. antiſpodij cum ſemine oxalidis, aliàs acetoſa. 441
Tr.oxyantha prima, off. de berberis. ibid.
Secunda. ibid.
Tr.Diaion primi, offic. Diani. 433
Secundi. 454
Tr.Rubia. 454
Tr.Bdellii. ibid.
Tr.Dactylorum. 453
Tr.Aſteris Gal. off. ſtella. ibid.
Tr.Aſteris vſitati. ibid.
Tr.Cicadarum. 456
Tr.Bechici albi, offic. Bechica pilula. 457
Nigri. ibid.
Albi. 458
Tr.Auripigmenti, aliàs arſenici. ibid.
Tr.Erui, offic. croci. 460
Tr.Cyphios, offic. cochion. ibid.
Tr.Hedioron Gal. off. Alindaracaron. ibid.
Tr.Scillitici Gal. 461
Tr.Vipera, offic. de Tyro. 462
Viperini Hal. ibid.
Tr.Oxyacantha Actuarii. 442
Tr.Abſynthij. ibid.
Tr.Aniſi. ibid.
Tr.ex decem ſimplicibus, vel aniſi alij. ibid.
Tr.Lacca. 448
Tr.Terra Lemnia, off. ſigillata. 443.448
Tr.colocynthidos, aliàs Albandel. 448

Troch.ſantalorum primi. 444
Secundi. ibid.
Tr,Hamec. ibid.
Tr.de Violis cum ſcammonio. 445.
Tr.Cyperi. ibid.
Tr.ligni aloes. ibid.
Tr.capparum. ibid.
Tr.ex capparibus Actuarii. 446
Troch.viticis,offic. de agnicaſto,vel tamariſco. ibid.
Tr.ex ſcolopendrio. 448.447
Tr.ſiccini,barbaris de carabe. 448
Tr.diaelectrum,id eſt,è ſucerno Gal. ibid.
Tr.veſicaria,vel Halicacabi,vel Alchebengi. 451
Tr.diaphyſſalidon Actuarii. ibid.
Tr.ex Agarico. ibid.
Trochiſcatus ſiue agaricus præparatus, cũ vino albo,vel oxymelle. 452
Tr.Myrrha. ibid.
Tr.mixta moſchata. 453
Tr.moſchati. ibid.
Tr.Croco magmatis,ſiue de croco. ibid.
Tryphera magna. 285
Tryphera ſarracenica magna. 290
Tryphera Galeni. 295
Tryphera minor Phanonis. ibid.
Tryphera alia minor. 297
Tryphera parua Actuarii. ibid.
Tryphera ex epithymo. 298
Tryphera Perſica. 301

V.

Vinum mulſum, aliàs melicratũ conditum. 506
Vng.Ægyptiacum magnum. 677
Vng.triapharmacum. 678
Pſorion Alexandri. ibid.
Actuarii. ibid.
Vng.ex aloe & myrrha. 679
Vng.ad ſcabiem. ibib.
Vng.è citriis. ibid.
Vng.citrinum vulgare. 683
Vng.digeſtiuum. ibid.
Aliud citrinum. ibid.
Vng.Gratia Dei primum. 684
Secundum. ibid.
Vng.fuſcum. 686
Vng.plumbeum. ibid.
Vng.diapompholygos. 687
Vng.hederaceum. ibid.
Vng.ex calce. ibid.
Vng.ex adipibus. 689
Vng.pſilothrum. ibid.
Vng.Agrippa. ibid.
Vng.Aregon. 659.489
Png.Marciaton. 690
Marciaton paruum. 696
Vng.populeum. 697
Vng.Comitis vel comitiſſæ. 699
Vng.Anthera minus. 700
Maius. 701
Vng.ſantalinum. ibid.
Vnguen. album Gal.infrigidans ceratum. ibid.
Vng.ſtomachicum. 702
Vng.pro ſtomacho. 76
Ad vermes. ibid.
Vng.Nymphea citrea. 703
Vng.pectorale primum. ibid.
Secundum. ibid.
Vng.palmeum. 653
Vng.palmeum Arabum. 755
Vng.Arabicum alterum. 757

Digitized by Google

Vng.Nicodemi mirabile. ibid.
Alterum eiuſd. ibid.
Vng.chraſeos. ibid.
Vng.Apoſtolicum Auicennæ. 658
Vng.chraſeos paruum. ibid.
Vng.cyclamini magnum. 659
Vng.vmbilicare Actuarii. 661
Vng.pro ſplene. ibid.
Vng.cyclamini paruum. ibid.
Vng.diacappareos Actuarii. 662
Vng.ex panno lineo. ib.
Vng.ex cantharidibus. 663
Vng.roſaceum. ib.
Vng.violaceum. 664
Vng.papauerinum. ibid.
Vng.Baſilicon magnum. ib.
Minus. 665
Vng.tetrapharmacum. ib.
Vng.ex bdellio primum. ib.
Alterum. 666
Vng.diacaſtorion Actuarii. ibid.
Vng.philagrios. 667
Aureum. ibid.
Ex ceruſſa ad phlegma ſalſum. ib.
Vng.ſyricium. 675
Vng.ceruſſæ crudum. 676
Coctum. ibid.
Vng.ex ſandyce. ibid.
Vng.ex Tragacantha. 703
Vng.Dialthea minus. 704
Maius. ibid.
Vng.Nardi ſpicati. ibid.
Vng.Alabaſtrinum. 705
Vng.Euphorbii. ibid.
Vng.Gnifticum. ibid.
Ebulinum. ibid.
Vng.Ellebori. 706
Vng.Pro pueris. ib.
Vng.Staphiſagriæ. ib.
Vng.Album caphuratum. ib.
Rubrum. ibid.
Vng.ſemperuiui. 707
Vng.Diuitum. ibid.
Vulpium. ibid.
Vng.rumicis. 708
Vng.pro oculis. ibid.
Reprimens. ibid.

Z

Zazanea, alias Saganea, ſiue Egetaa, vel Azarauii. 317
Zulapium roſ. Actuarii. 476

INDEX, SIVE CATALOGVS HERBARVM, STIRPIVM ETC. HOC LIBRO CONTENTARVM.

A

ABrotanum.	277
Abſinthium.	182
Acetum.	250
Acorum.	201
Adianthum.	370
Agaricum.	385.305
Aloe.	348
Acacia.	336
Alumen.	221
Ammoniacum.	230
Anethum.	242
Amomum.	214
Amylum.	160
Amygdala.	162
Ammi.	181
Ambarum.	68
Antiſpodium.	75
Anacardum.	107
Aniſi planta.	37
Anguria.	157.167
Apium.	142
Aqua.	372
Ariſtolochia.	188
Arthemiſia.	243
Aron.	130
Aſparagus altilis.	138
Aſpalatus.	266
Aſarum.	23
Atriplex, vel corebſe.	
Auellana Indica.	256
Aurum & argentum.	64
Auellana nux.	393
Auripigmentum.	458
Apophlegmatiſmi.	554
Acorus.	561
Aes vſtum.	573
Aerugo aeris.	574
Alcyonum.	574
Accipiter.	676
Aquila.	577
Althea.	601
Armeniaca.	607
Abies.	642
Adeps.	654
Aſphodelus.	666
Adarces.	ibid.
Argentum viuum.	668
Amiantus lapis.	681
Alibaſtrites.	682
Acanthus.	691
Argemone.	692
Alium.	725

B

BAptiſeculi.	492
Balamis myrepſica.	608
Balſamum.	197
Eius ſemen.	197
Lignum ſiue xylobalſamum.	ib.
Balauſtium.	258
Bdellium.	180

Berillus

Berillus. 84
Beta. 409
Betonica. 293
Been. 61
Bipinella. 270
Bitumen. 246
Bolus armenus. 112
Braſsica. 275
Bryonia. 399
Buccinum. 682
Buglossum. 70

C

Cappares. 284
Caſia. 313
Camelus. 404
Calx. 458
Caryophyllata. 525
Callitricum. 529
Cancer. 531
Cadmia. 567
Cantharides. 663
Caſtorium. 106
Caſia. 17
Caryophyllon. 22
Calamus aromaticus. 24
Cartilago. 78
Cardamomum. 27
Calaminthe. 141
Carum. 142
Cepa. 132
Cera. 658
Ceratia. 589
Ceraſus. 612
Ceruſſa. 568
Ceruus. 224
Eius cornu. ib.
Genitale. ib.
Chryſocolla. 680
Chryſtallus. 683
Chalcanthum. 379
Chamæmelum. 520
Chamæpitis. 394
Chermes. 91
Chalcitis. 349
Chamædris. 239
Cimoli. 332
Colocynthis. 342.352
Clyſter, ſiue clyſterium. 410
Cicer. 128
Cinnamomum. 19
Cingiber. 35
Citria. 52
Cnicus. 378
Cotonea mala, ſiue cydonia. 153
Coriandrum. 80
Concha. 258
Cornus. 468
Coſtus. 34
Crocum. 27
Crondilla. 494
Cuſcula. 308
Cucumer. 324.364
Cupreſſus. 541
Cucumer. 153
Cucurbita. 158
Cuminum. 202
Cuſminum. 202
Cubeba. 34
Cyſterus. 86
Cyclaminus. 659
Daphnoides. 659
Dactylus. 166
Daucum. 195
Dentrificia. 555
Dictamnum. 269

Dia-

Diacurcuma. 193
Dipſacus. 604.640.
Doronicum. 10

E

Ebur. 61
Elleborum. 283
Epithymum. 289.298
Epithema. 596
Equiſetum. 543
Eruca. 134
Eruum. 248
Eſdra. 331
Eufragia. 267
Eupatorium. 183
Euphorbium. 232

F

Faba. 548
Felis. 707
Fumaria. 315
Fel. 576
Ficus. 166
Filix. 661
Flos aris. 460
Fœniculum ſatiuum. 38
Fœnugræcum. 163
Fragmenta cordialia. 88
Fraxinus 135
Fragraria. 522

G

Galanga. 63
Galbanum. 317
Gagates. 641
Gallina. 696
Galla. 436
Geniſta. 446
Geranium. 694
Gentiana. 191
Glans. 411
Glans. 541
Glaucium. 581
Glutum piſcium. 718
Glycirrhyza. 110
Goßipion. 208
Gratiola. 686
Gramen. 277
Granata. 50
Grus. 576
Gummi Arabicum 123
Gummi helenii. 650

H

Halicacabon. 302
Helinum. 211
Hermodactylus. 589
Helxine. 410
Herba paralyſis. 507
Helleborum album. 554
Hedera. 687
Hirenis. 276
Hiera. 347
Hieracium. 495
Hypociſthis. 332
Hypericum. 317
Hyrundo. 234
Hyacinthus. 50
Hyoſciamus. 116
Hyſſopum. 161
Hordeum. 326

I

Ieſminum, vel gelſominum. 619
Intybum 147
Iris. 163
Iuniperus. 247

Labru-

Digitized by Google

L

Labruſca. 481
Lacca. 168
Lapis cæruleus. 92
Laurus. 109
Lac. 122
Lactuca. 150
Laſer. 264
Lapis ſpongia. 276
Lapis Iudaicus. 276
Lapis hæmatites. 321
Ladanum. 419
Larix. 649
Leen. 495
Lepidium. 291
Lepus. 276
Lilium. 618
Liguſtrum. 620
Lithoſpermon. 240
Lincurium. 242
Lignum Aloes. 2
Liguſticum. 38
Linum. 162
Lotos. 586
Lupulus. 303
Lupus. 319
Lucius. 576
Lupinus ſatiuus. 277
Lychen. 490
Lycium. 423
Lythargiros. 654
Lumbrici. 715

M

Mala ſiue poma aurentia. 496
Magnes. 684
Mandragora. 286
Manna. 310
Malea. 150
Maſtiche. 21
Margarita. 47
Malabathrum. 62
Marrubium. 203
Malum punicum. 260
Marium. 461
Menthe. 13
Mel apum. 45
Mel empellicarum. 68
Mel roſar. 69
Mergus. 332
Mezereon. 358
Meliſſa. 79
Melanthium. 108
Melones. 154
Meon. 196
Melilotus 600
Medulla. 667
Mixa. 268
Molus. 470
Moſchus. 66
Mumia. 325
Myrobalani. 71
Myrthus. 79
Myrrha. 117

N

Nardus, vel ſpica, vel ſpica nardi. 12
Naphtha. 641
Naſturtium. 136
Napus. 137
Nerion. 333
Nitrum. 207
Nux pinea. 138
Nux iuglans. 277
Nux Indica. 611
Nux myriſtica. 12

Nymphaa. 87

O

Ocimum. 56
Oeſypum. 662
Olibanum. 259
Oluſatrum. 239
Oleum. 405
Omphacium. 261
Opium. 116
Opoponax. 254
Origanum. 252
Oryza. 584
Oua gallinacea. 277
Oxylapathum. 256
Oxiacantha. 144

P

Panis. 585
Papauer. 151
Satiuum. 152
Parthenium. 520
Paſtinaca. 136
Paſſeres. 159
Peucedanum. 237
Perſicaria. 521
Perſonata. 634
Perdix. 577
Periclymenon. 693
Perſica mala. 471
Petroſelinum. 193
Phyllitis. 501
Phu. 318
Pix. 664
Piper. 11
Piſtacia. 139
Propolis. 708
Pyrethrum. 209
Polypodion. 386
Pæonia. 231
Polygonum. 542
Poma. 70
Pompholyx. 572
Polium 327
Porrum. 258
Portulaca. 189
Populus. 697
Pruna. 306
Pſyllium. 328
Pulegium. 165
Purpura. 681
Pyrus. 471

Q

Quinquefolium. 247

R

Rana. 637
Raphanus. 128
Rhapontium. 238
Rhus. 251
Ribes. 468
Ricinus. 615
Rhabarbarum. 30
Roſmarinum. 216
Roſæ. 4
Rubea. 161
Ruta. 205

S

Sabina. 187
Sal Indus. 357
Satyrium. 120
Santala. 29
Saccharum. 39
Sapphyrus. 49
Satureia. 208
Sanguis draconis. 321
Saluia. 226
Saxifraga. 237.

Digitized by Google

Sagapenum. 253
Scincus. 133
Scilla. 228
Scammonium. 360
Sardion. 198
Scolopendrium. 198
Secacul. 127
Sericum, 89
Seſeli. 220
Seneracio. 224
Seſamum. 294
Sena. 304
Simphiton. 326
Smaragdus. 50
Schœnanthum. 98
Siſymbrium. 104
Scoria ferri. 296
Sigillum vel ſphragis, vel terra Lemnia. 272
Solanum. 302
Spica ſiue nardus Celtica. 289
Stœchas. 333
Styrax. 111
Stacte. 115
Succinum. 59
Sulphur. 230
Serum lactis. 396
Spina. 394
Sal gemma. 400
Scebran. 401
Sarcocolla. 420
Salix. 446
Samia terra. 416
Sonchus. 495
Scabioſa. 500
Spina Aegyptia. 514
Sorba. 542
Secacul. 561
Sal ammoniacus. 574
Spongia. 195
Sepia. ibid.
Sal. 602
Staphiſagria. 629
Strutium. 630
Semperviuum. 632
Scorpius. 636
Syricum. 675
Sapo. 706
Sanguis. 715

T.

Tamarix. 259
Tamarindi. 309
Tartarum. 457
Teſtudo. 499
Telephium. 633
Terebinthus. 227
Thlaſpi. 335
Thymum. 205
Thapſia. 225
Thus. 118
Tormentilla. 271
Tribulus. 277
Tragacantha. 123
Triticum. 584
Trifolium. 655
Turpetum. 354
Tuſſilago. 303

V.

Verbenaca. 685
Verbaſcum. 603
Viola. 216
Vinum. 275
Vitrum. 275
Vitex. 446

Viola alba. 445.454
Vipera. 463
Viſcus. 715
Vlmus. 719
Vmbilicus. 682
Vnguis aromaticus. 219
Volubiles, ſiue conuoluti. 405
Vrtica. 239
Viſus. 670
Vulpes. 549
Vua paſſa. 110

Z.

Zedoaria. 52
Zurumbeth. 49
Zezipha. 397

FINIS.

Digitized by Google

I.

APOLLINIS, FRANCISCI ALEXANDRI, VERCELLENSIS

Medici, Radius Primus Electaria decorat.

Electarium de aromatibus Galeno adſcriptum.

RECIPE ligni aloes, roſarum an. vnc. ij. & drach. ij. galliæ moſchatę, macis, doronici, piperis longi, nucis moſchatæ, menthæ ſiccæ, ſpicæ nardi, caſiæ aromaticæ, maſtiches, cinnamomi, caryophyllorum, aſari, an. vnc. med. & drach. med. calami aromatici drach. vj. croci, cardamomi maioris & minoris, trium ſantalorum, rhabarbari, coſti, cubebarum, zingiberis, ſeminis fœniculi, & aniſi, liguſtici, an. drach. iij. ſacchari lib. med. ſyrupi cotoneorum aromatici libram vnam, mellis deſpumati, quantum ſufficit.

Datur à drach. ij. ad tres, aliis ad aureos tres, & vltra:

Monachi legunt cheiſim, anna aur. ij. & med.

Ad ventriculi & hepatis affectus frigidos, ex pituita craſſa, & flatibus natos efficax: flatus enim diſſipat, coctionem iuuat, ob id acidos ructus, nauſeam, cibi faſtidium compeſcit: colorem cuti floridum affert, caniciem tardat, oris & ſudoris odorem commendat, ſed hepar, & renes immodicè calefaciendo, venerem excitat.

HOc Electarium non eſſe Gal. ex ſimplicibus multis illi ignotis, vt Gallia, nuce moſchata, doronico, caryophyllis, ſantalis, rhabar. cubebis, & ſacchari vſu raro, facile coniicitur: Etiamſi non id modo, ſed alia plura tam ſimplicia, quam compoſita Galeni eſſe cenſeantur: citeturque ſæpenumero Gal. non ſolum à Meſ. ſed etiam Auic. atque aliis: fortè quia antidotarium aliquod Galeni titulo circumlatum viderint, cuius quum nuſquam meminerit in ſuo de libris propriis Gal. homo huiuſce rei ſtudioſus, etiam ex hoc adſcititium iudicare poteſt: etſi Reuerendi illi, qui in Meſ. commentaria edidere, vix adduci patiantur, vt credant non eſſe Gal. inani ædepol coniectura.

Monachorum inanis ambiguitas.

Electaria, vel antidota, excogitata ſunt, ne largior humor qui in potionibus congeritur, & facilius corrumpitur, adeo facilè pernitiem ſentiat: vt cum mellis, ſacchari, alioque ido-

neo liquore commixta, diutius inoffenſa remaneant, & formã quandam ſpecificam nanciſcantur: iis magna ex parte, ex rerum calidarum mixtura conflatis, interdum ex mediocriter, & ſummè refrigerantibus, atq; ſtupefacientibus, ad contemperandos partium quorundam affectus contrarios: purgantibus etiam pro morbi ratione, ad complicatos inuicem varios, ad ſimplicium vel augendam, vel coercendam vim, aliaſque ob cauſas, vt fuſius ab Auic lib. 5. cap. 1. ac ex Gal. 1. de antid. 1 cui ſubſcribit Paulus, lib. 7. cap. 11. ac Aetius Tetrabiblo 4. ſerm. cap. 24. quas operæpretium non eſt hoc loco recenſere: quum ab ipſo artis medicæ exordio, ad noſtra vſque tempora, quaſi per manus, compoſitio medicaminum emanauerit, modo ſolum præparationis atq; vſus mutaro, hæcque etſi diutius perdurent, peculiaremque & vernaculã tueantur conditionem, vaſculis potiſſimum denſis, & anguſtioribus ſeruata, vetuſtate tamen, & tempore vires remittũt, ac inſuper procedentia facultatis quoque formulam exuunt.

Hoc Electuarium in vſu eſſe deſiit, quorundam ſimplicium inopia, ex cuius ſuccedaneis paratum non ignauius erit.

Lignum Aloes, quibuſdam Xiloaloes, & lignum aquilæ, Græcis agallochon, Perſicis calambuco, vel calampat, Aetio Tarum, Tetrabiblo 4. ſermone cap. 122. ex Dioſcoride lib. 1. cap. 21. lignum eſt, quod ex India, atque Arabia deportatur, thuia ligno ſimile, maculatum, aliis ἐστιμμένον, *id eſt, compactum, odoratum, guſtu adſtringens, cum quadam amaritudine, cute verius quam cortice veſtitum, aliquantum verſicolore. Huius variæ ſunt ſpecies, ex Serapione, quarum Indum præſtantiſſimum dicitur, præſertim ſubnigrum, variegatũ, durum, craſſum, graue, glutinoſa humiditate prægnans, quæ in igne diu durat inconſumptum, & accenſum ægerrime flagrat, quam coquendo ſupernatantem, ſeparare ſolent Indi, & inſtitores, odoris excipiendi gratia, vel ad odoratiſſima regaliaq; lauacra: Ob id Meſue, ac Nicolaus, ligni aloes crudi mentionem faciunt frequentem, quod ſi quando crudum non additur, intellige, non obſcuræ etiam bonitatis præſumitur, quod ſuo pondere ſtatim aquæ imum petit, nulla albedine diſtinctum; officinis ſelectiſſimum hiſce dignoſcitur, colore, odore, ſapore, & pondere, quod ſit nodoſum, fuſci ac obſcuri coloris, quod carbonibus, aut ignium flammis diu reſiſtat, fragrantiſſimumque odorem eiaculetur, ſpumamque ſapore amarum, quod prægrauitate in aquam iniectum, nõ innatat, ſed ſtatim ſubſidet, hoc Indici Gangis vndis inſanientibus rapi, & ad litora deferri nõnulli arbitrati ſunt, ideo omni ex parte laceratũ, exeſum, & communitum videri, à Luſitanis in Sumatra inſula, aliis Taprobana, confinibuſq; locis, magna copia eſſe fertur, quod ſolo etiam manuũ attritu ſuauiter redoleat, è Calecut, atq; Alexandria Ægypti Venetias conuolat, verum in pharmacopolis quibuſdam Vercellenſibus, non oleaſtri Rhodii fruſta, olim pro agallocho vſurpata, vtpote demerſa aquis non emergẽtia, quadamtenus amarulenta, nec odoris iniucundi, ſed quod iniquius eſt, veterum lignorum ſegmẽta, nardino quaſi odore imbuta: toto (quod aiunt) cœlo à veri agallochi notis diuerſa, in medicamenta inſeruntur, Venetiis tamen expetita: quoniam Dij boni, abſq; delectu, nulla inquã ſolertia, à Chriſtiana fide ſemoti, pecunias potius curant, & illegitima ſynceris præponere malunt, eaq; minoris emere, quam*

præſtan-

Digitized by Google

praſtātiſsima paulo maiore,obtritā prioris ſeculi barbariem adhuc proſequentes: quum illis precarias corollas,globulosq́; torno expolitos,nec exigua Agallochi fruſta,praſcriptis omnibus indiciis ſubiacere indicauerim,quo verum ab adulterino excutere poſsint: probi ideo,atq; ſolertes hac boni conſulant,hi verò mali,errores emēdent ſuos, videant quaſo humana vita miſerrimos caſus,inſtabiles,citosq́; curſus: eam propterea deligant partem,ad quam nos illius vtilitas,ſalusq́; conuertit,ne arcē faciamus ex cloaca, ne lapidem ſepulchri veneremur pro Deo. Hic noua laudis ſtudio Matthiolus, Fuchſii ſententiam refellit, quoniam in antidoto alia ex cinnamomo,per crudum aloes lignum intelligit,quod nō putruit,quod terra non obruitur,ſed ſtatim ab arbore exciſum, ad vſus rapitur: qua quidem in ſerie quod nam vitii genus inſit,docti viri diiudicent; merū enim creditur odium,in eundem profuſum,arida inquam laurea, id enim inferre voluit Fuchſius,crudū id eſt,quod non putredine,non aliena qualitate imbutum, quippe putruiſſe dicendum,quod diutius aquarum gurgitibus reſedit,quod in terra latebris natiuo loco,plus iuſto derelictum eſt,ideo emarcuit,quum verò recens decerptum ſeligit,non fluminum inundationibus arreptum,non iiſdē feruenti Sole elixum, non alio quouis modo excoctum intelligit: Conuenit igitur vel nolens,nec ab eo diſſentit Matthiolus, at non videt,quum recens locorum interuallo haberi nequeat,cur potius inſepultum crudū vocauerit Myrepſus,quod puluere vel terra conditum,coctum vocari nō debeat, quia nullus ibi ſit ignis,neq; calor,ac ſi ligno innatus non ſit calor,nihilq́; niſi ab igne, excoctum dici debeat: tā largo exiſtente coctionis ſignificatu,maturitatem ac perfectionem indicante: ꝙ enim annua ſepultura,potius recrementicia humiditate exuatur,qua fortaſſe eius odorē obtundat,vt inquit Matthiolus,aliter ſane exiſtimandum: ſi Chealſet honio ex Serapione,aut Simeoni Sethi neoterico graco confidimus: nō enim egeret infoſsione, quum humido expirante,ſimul ēt aboleatur odor, qui humida eſt euaporatio,ex Ariſt. lib. de ſenſu, & ſenſ. vel partis ſicca ſapida,indiaphana demiſtio, ex Theophraſto, 6. de cauſis plant. c. 5. ſiquidē vel Sole,vel temporis curriculo,ſuperfluo eo humore, odorē hebetante,potius exureretur,nec enim humorē nimiū ſubeſse oportet ex Ariſt. 10. Probl. 3. at ligni aloes genus quoddā eſſe poteſt triplex,ſcribente Ludouico Rom. calampat praſtantiſsimum, Bochor viliſsimum,iubā mediocre,quod quidē niſi terra ſepultum, celerrime expiret,terreo autem aggere intruſum,cōcentratis eius partibus, difficilioribusq́; ad exitum redditis; ideo per retroceſſum,hac arte elaboratum,praparatum,excoctum, non iniuria appellandum,nec ideo ab vſu medico reiiciendum: & ſi omne terra obrutum immeritò reſpuat Fuchſius,hac tantum in parte taxandus,quanquam primo de compo. med. ſecundum loc. c. 14. non conſequi illud bonum odorem,niſi putreſcat, ex Sethi prodiderit: putreſcere autem ſi conditum ſub terra opportune educatur,crudū expedit ambarum Meſ. in confect. ex Chermes,nō quia coctura,vel adulteretur,aut elixum ſua facultate deſtitutum,venale exponatur,ſed vt praſtantiſsimum, non prius colliquatū induatur. Quare vel magis recōdita,diutiusq́; excocta proferat,vel deteriores lapſus in me-

Fuchſii tutela in Matthiolum.

dium

dium adducat Matthiolus, aliter conſulto præteriri poterit, ne pili quidem faciendum, in his enim argumentis confutandis, vel reluendis, non multum eſt elaborandum.

R*Oſarum permultæ ſunt differentiæ, lib. & cap. 6. Theophraſt. de hiſt. plant. foliorum multitudine, paucitate, aſperitate, leuitate, colore, odore: aliis enim quina, ſenauè, aut duodena, vicenaq; aliis numeroſiora, vt ex Plinio, lib. 21. cap. 4. omnibus ferè à Theophraſto tranſlatis. Nobis earum tria præcipua genera, punicea, candida, & ex rubro diluta, vulgo incarnatæ, quod floridum viuidumq; carnis colorem repræſentent: quibuſdã perſicæ ex florum perſici ſimilitudine, vel quia à Perſis in noſtras tranſlatæ ſunt regiones. Sunt & aureo colore fulgentes, odore admodum ingrato, atque inſuaui e ex Galen. 1. de antidotis, cap. 12. decerpenda, quæ plus aliis bene olebunt, & rubicundiores fuerint Meſue in rubras, & albas diuiduntur, in vtroque genere præſtantiorem, cui color genuinus eſt perfectior, & folia adſunt pauca, & plana: alba nihil aut minimum ſoluunt: nobis præſtantiſſima, & eadem odoratiſſimæ albicantes, vulgo damaſcenæ, aliis moſchatæ, etiam ad aluum deiiciendam inſigniores, tricenis, pluribúſve deuoratis foliis, proxima laus puniceo colore rubentibus, ex quibus conſerua roſarum, oleum, & electaria parari conſueuerunt, earum deinde minus frequenti copia, non minus magnificanda ex albo ruſeſcentes, ferè vbique roſarum ſedem occupauere, tanquam roſetis ac viridariis ſoluendo communiores, alba vulgata viliſſima, & ad liquorem ſtillaticium tantummodo apta, ſilueſtres odoris ſuauitate, & ſolutione, cæteris inferiores. Porro quum roſarum partes ex Theophraſto, Dioſcoride, Plinio, aliiſque recentioribus, multæ ſint, non ſolum nomine, ſed etiam viribus diſſidentes, ſcitu quidem dignæ, & in præclariſſima antidota ſaluberrima: etſi à paucis admodum pharmacopæis ſeparatim reponantur, breuibus illas recenſere non grauabimur, primo granoſus cortex, in viridi alabaſtro intumeſcente paulatim rubeſcens, vix dum roſarum calathis dehiſcentibus emergit: fitque faſtigiatus globulus, qui turgidus, nec*

Roſarum partes q̃. *tamen apertus, integer reponendus, off. roſa incompleta vocatur: electariis ac pilulis quibuſdam idoneus, probe enim exſiccat profluentem aluum, & ſanguineas reiectiones ſiſtit. Folia proxime ſuccedunt in duas partes diuiſa, in vnguem parte infima albicantem, & calyci inſitam, qui à pharmacopolis præcidi conſueuit rhodoſaccharum, vel etiam ſuccum paraturis, vnde tales roſæ exungulatæ dici ſolent, quæ pars abiecta, quaſi nullius vtilitatis, in decoctis tamen, & inteſtinalibus iniectionibus, ad inhibendas fluxiones, commoda eſt, reliquum foliorum expreſſum, & per ſe, ad plura valet, ſiccantur etiamnum integra folia, continuo verſata, ne muceant, néve ſitus in his inſideat. Flos ſequitur, videlicet luteus ille apex, velut minutum ſemen, in roſarum medio foliis circumquaq; ambitum, in capillos, qui ſunt velut tenuia fila, roſarũ vmbilico annexa diductus, gingiuarum defluxus, & alba fœminarum profluuia, ex Plinio mirificè inhibentia: Caput, vel fructus poſtremo diſcutitur: ſolidum illud, quod foliis, & floribus, ceu baſis ſubſternitur: quod rubeſcit, craſſiúſque fit, vbi maturuerit la-*

nugine

nugine plenum, in ipſo roſarum alabaſtro, verum ſemen ambiente: quæ aſtrictoria facultate euidenti, ad alui fluxiones, ad muliebres quoſcunque fluores aduerſusq́ue gonhorræam potißimum excellunt. Idcirco decipiuntur, qui flaueſcentem florem, ſemen vocant, illudq́ue, aut hoc antheram, quæ ex Celſo lib. 6. Plinio lib. 24. Dioſc. 1. & Gal. præcipue 6. de compo. med. ſecundum locos, nuſquam ſimplex eſt medicamentum, ſed compoſitum ad oris vlcera &c. Cæterum ſilentio non dißimilandum duxi, roſæ echinum ſiue cinorhodon. i. globulum caſtanearum tegmini ſpinoſo aßimilem, Spongiola vulgo, roſarum præcipuè ſylueſtrium ramulis adnaſcentem, exſiccatorium, ad gutturoſos plebi in botij medicinas acceptum. Nempe cauernoſus quum ſit, ſuis domunculis, candidas quaſdam tineas occludit, quibus pulueratis, ad conficiendos interaneorum vermes, efficacißimè vtimur, vulgato experimento docti, vt etiam toto contextu læuigato, vel vſto, aduerſus calculum ac vrinæ difficultatem, nimirum, quòd ex his vermibus, canthárides proſilire aſſertum eſt, vt ex Hermolao, 2. ſui corollarij, cap. 264. In roſarum partibus delineandis, recentiores diuerſimode ſentientes, quid calyx ſignificaret, minus rectè accepiſſe nobis videntur. Quippe Ruellius 1. de natura ſtirpium, cap. 127. etſi latinis græcisq́ue literis peritißimus ſit, Manardus etiam, lib. 4. Epiſt. 3. ſcripſere, in capite aliud cortex, aliud calyx. Braſauolus etiam corticem qui calycem circundat: ac ſi cortex, & calyx diuerſa ſint, quum ex Plinio, lib. 15. cap. 22. his verbis; nec non & honor his peculiaris, gemino protectu operimento, puluinati primum calycis, mox lignei putaminis, vt caſtaneæ, & amygdala habent ſuos calyces, ideo quiuis folliculus, quo flores, vel fructus teguntur, calyx ſit, annuente etiam Ruellio, lib prædicto, cap. 2. ideo ſibi aduerſo. Græci vetuſtiores nullam ſolutionem roſis tradidere, etſi Manardus in annotationibus ſ. Meſ. à Dioſc. inter ſolutiua collocari velit, quoniam lib. 1. cap. 41. vnguentum roſaceum potum aluum ſoluere tradidit, quod aliunde ſolutio, quàm à roſis prouenire non poßit: vbi vir altàs limati iudicij, non parum hallucinatur; quum olei pluſquam viginti libræ, ſubductionem illi impartiantur, id etiam hæmina menſura, cum pari ptiſanæ ſucco, aquaúe hauſtum, eodem lib. cap. 27. ventrem ſubducere aſſeruit; ideo veriſimile eſt vel olei cauſa, vel quia ab antiquiore ſcriptum, fortaſſe ijſdem dotibus præditum edidit, non animaduerſo, huiusne, an illarum ratione, vim purgatoriam vnguento reliquerit, quam capite de roſis nullo pacto prærijſſet, vt nec aſtrictionem, hinc maxime mirandum eſſet, quod extra omnem ingenij aleam Gal. præſertim 4. ſimpl. vlt. alijsq́ue aſtrictionis tantum meminiſſet, ſolutione omiſſa, quum Serapion, ſexcentis annis poſt Galenum, ex Raſi: Auic. autem ſubdubius, vix roſas ſoluere, aſſeuerare auſi ſint, nec à Græcis id hauſiſſe memoriæ prodiderunt. Aliud eſt in quo Manardus Meſuem reprehendit, ſcribentem in abſcißione rubedinis, non plus eſt roſa, quàm homo mortuus: primo, quia roſa non habet ſpeciem ex rubore: alioqui alba roſa, non eſſet roſa. Præterea colore deperdito odor ſeruatur, & aſtringendi vis: Ad hæc Braſauolus, inconſultam accuſationem ita deponit, quod Meſues conſiderauerit impreßiones, quæ fiunt vt amaritudo eſ-

Anthera ſ.

Spongiolæ virce.

Calix qui ſit, in Ruellium, Manardũ, ac Braſauolum.

Manardi error.

do efficiantur, & rubor nouiſſe maiorem impreſsionem fieri, à virtute dante ruborem, quàm amaritudinem: hinc ruborem magis quàm amaritudinem, aut etiam odorẽ perfectionem illius conſeruare; ideo Meſuem ſcriptum reliquiſſe, in abſciſsione ruboris &c. at quo pacto valentior ſit vis, quæ ruborem impreſsit, quàm quæ amaritudinem, probare tenebatur Braſauolus: quum propter eam roſæ recentes, præſertim ſucco purgare dicantur à Meſ. ſiccata verò reſoluta caliditate, amarorem excitante, ſubſtantiam ſtipticam & conſtipantem diſtendant, vt contradictione arguitur Meſ. qui in abſciſsione amaritudinis ipſius, quæ ſola exſiccatione remouetur, eius non reſolui ſpeciem dixit, quũ tamen liquido conſtet, amarorem in roſa, præualere rubori, potiſsimum ad ſolutionem, quæ quidem differre facit, à roſis illis albis, ſubducente vi deſtitutis: nec vllo pacto Meſuem tueri poteſt, nec ſe ab errore explicare Braſauolus. ſcribens, ſi humido loco dimittantur roſæ breui ruborem amittunt, & tunc non ſunt roſæ. Enimuerò vt ruborem, ita amaritudinem, & quæ ad eam ſequitur vim purgatoriam deperdunt, ſenio, putredinerẽ fiat, quo non huius potius quàm alterius iactura, æquiuocè roſa dici poſsit, vt vnicum reſtet quibuſdam pro Meſue ſuffragium; quoniam rubor, viſu ſaltem, ſignum eſt inſeparabile, formæ roſarum rubrarum manentis, quam ſolutio pariter comitatur, ſola autem ſiccatione corrumpitur, hinc rubore amiſſo, roſarum rubrarum & ſoluentium ſpecies abeletur, quod re vera, viaq; philoſophica, haud ſatis rectè dici poteſt: propterea qualitatem ſolam non ſpeciem, aut ſubſtantiam ſpectaſſe. Cum verò infert Manardus, ergo alba roſa, nõ eſſet roſa, non cum Braſauolo reſpondemus, ſed hoc pacto, ergo alba roſa nõ eſſet roſa ſoluens, neq; eiuſdẽ ſpeciei cum rubra ſoluẽte, quum præſertim ex eodem Manardo lib. 15. Epiſt. 5. multa vni ſpeciei ineſſe poſsint, quæ alteri non inſunt ſub eodem genere contenta: Proinde Logica fallacia peccat Manardi argumentum, à ſimpliciter, ad ſecundum quid: quòd vni rubræ roſæ congruit, omni roſæ attribuens: quumqúe eius rubor non ſit forma roſæ, ſed formæ opus proprium: nimirum ſi illa pereunte, eius quoque operatio examinetur, præterea arguendus non eſt Manardus, ſcribens colore deperdito, odorem ſeruari, & aſtringendi vim, quoniam etſi aridas roſas, verus, genuinusqúe color deſtituat, remittaturq;, vt etiam odoris quædam particula, nihilominus odor roſarum remanet; id referente Theophraſto 6. de hiſt. plant. cap. 23. roſæ ſuum odorem etiam ſiccæ conſeruant, dum deficiant penitus, virides tamen à longe redolent, ſiccæ non niſi proxime admotæ, nec aſtringente vi deſtituuntur, quæ ex aquea mediocri, & terrea aſtringente, materiam illis multam præbent, proinde nec eundem admiretur, quòd Damaſcenas roſas de ſceni vocet: quia Serapion cap. de Neſrin, authore Iſach ſcripſerit, & dicunt eſſe roſam agreſtem, & roſam ſceni, quod his non refragetur, re ſub dubio relicta, nedum Auicen. qui ſub nomine Nerſin, de roſa ſceni, nuſquam meminiſſe viſus eſt, cuius ſanè cum nemo hactenus mentionem fecerit, quid ea ſit, certò conſequi non poſſumus: nec Manardum Braſauolus taxare, & ſi Bellunenſis, & cum eo Anguillarius, hoc nomine roſam moſchatam interpretentur; quidam autumnales Plinij putant,

Meſ. contradictio.

Braſauoli error.

Manardi tutela.

non

Meſ. protectio in Manardũ.

Mattholi opinio reprobata.

Amathi ridiculus error.

Geleniabin.

Cardani opinio non accepta.

non tantum autumno, ſed & hyeme, tepidioribus locis apparentes, tanta in tam amabili flore, naturæ fertilitate, quæ autem pro Meſ. tutela, prius à Braſauolo, poſtea à Matthiolo repetita, hæc ſunt, etſi Manardus Meſ. vitio vertat, quia albas roſas vi deiectoria carere cenſuit, credendum tamen eſt de moſchatis non intellexiſſe Meſ. vtpotè illis incognitis, verum de his albis, paſſim vulgatis: cuius rei illud maximo arg. eſſe poteſt, quod in Italiam nuper allatæ ſunt Damaſcenæ: quod igitur eſt ratiocinium: quo doctis ſtomachum moueat, ac ſi Meſ. Italus extiterit? Quandoquidem & ſi nobis notiſſimæ ſint ex nominis etymo, Meſue Damaſceno potius familiares, ac perſpectiſſimas dici æquum erat, quum roſas albas paucifolias agnouerit, iis non diſſimiles, quas vnà fortaſſis complecti excogitauit, etſi multifolia etiam ſint moſchatæ, loco verò natiuo, propriaq; patria ſolutionis expertes, eam forte in aliena adeptæ. Nempe ex diuerſitate regionum mutatio ſequitur, aliuśq; ager ad alias vires idoneus eſt, ex Theoph. 6. de cauſis plantarum, cap. 20. quod ſi in Italia purgatoriam vim nactæ dicantur, ita ab hac vendicaretur calumnia Meſ. quum autem à moſchatis ipſis, tanquam à pernitioſo medicamento, naturæ vim inferente abſtinendum cenſet Amath. quod potentiſſime aluum ſubducant, non minus ac ſcammonium, rem profectò à veritate adeo abſurdam fabulatus eſt, vt cuilibet vel mediocriter gnaro, liberum ſinatur experimentum, quum. ſ. earum millies à nobis periculo facto, nulla vnquam noxa, benignum, mitiſſimũq́ue ſubductorium, ab omnibus mirum in modum commendatum fuerit, omnis prorſus expers acredinis: quis igitur Amathum non ſubſannauerit, qui mel roſ. Aui. ex floribus Perſicorum parandum expoſuerit? quum vox hæc Geleniabin, de quo Aui. lib. 4. cap. de cura tertianæ non puræ, atq; alibi pluries, arabiſtarum omnium conſenſu rhodomel, aut rhodoſaccharum deſignet, quod etiam lib. 5. D. 6 tract. 7. ex roſis exunguatis parauit Auic. vt quàm magno errore, non modo ſeipſum, ſed etiam parum eruditos miſere decipiat, hinc facilius elucere poſſit, quum ex perſicorum floribus ſyrupum clementiſſ. ac non laborioſum dictitat, quod tamen vulgari experimento, maximis torminibus aluum deturbat, maximo cruciatu, ac vomitu, ad ſyncopim vſq; ſæpe conflictat, contra verò moſchatas roſas, periucundo odore fragrantes, facillimè ſubducentes, tam acriter deteſtatur, adeo temere ſcammonio æquiparat. Cæterum tametſi Hiero. Cardanus, olim præceptor noſter, à quo non niſi docta, & omni eruditione elaborata, proficiſci conſueuerunt, in libello de ſimplici med. roſas non ſimpliciter offerendas eſſe velit, quoniam ad hypothomiam ducant, à veritate deſciſcere, & rem minus diligenter conſideraſſe, multorum iudicio conijcitur: roſam verò manſam quũ ſpiret rhodia radix, de qua Dioſc. lib. 4. hic propterea & ſicca virideq; in viridario noſtro haberi breuibus oſtendimus, at poſt ſtrumoſam oblõgis complicatisq; radicib. viſitur, etſi in Matthiolo pictura deſideretur.

MAcis, nucis miriſticæ cortex, inter ſupremum viridi iuglandium ſimillimum, & corticem alterum nigrum, durum, ligneo nucum putaminis aſſimilem, raro totam nucem tegit, ſed velut cancellus fimbriatus, per eam diſcurrit, antefertur qui co-

lore

*lore rufo, vel flauo rutilet odore, nec acumine iniucundo, damnatur nigricans: hunc ſa-
pe Macerem appellat Manardus, nec ab eo diſſentit Braſauol. his verbis: Eſt autem ma-
cer, vel macis, vel macir, aut machir, ſuperior nucis myriſtica cortex, etſi paulo infra
contrarium demonſtraſſe videatur, cuius argumenta ſuffuratus Matthiolus, vt alia pe-
nè omnia, authorum nomine ſuppreſſo, magna calami fiducia ſibi operoſius vſurpat:
quàm proprij quicquam inſerens, examinata contingat: hic enim vt ad vnguem Bra-
ſauolum non refert, Marcello frigidè contradicentem, quum non neget, aroma noſtra
ætate, ex India aduectum, macis appellatione odorata nucis corticoſum operimentum
& quaſi villoſum folliculum, ſed an idem ſit cum xilomacere Gal. peritorum iudicio
relinquit, & à proprijs ſedibus inter aromata, in alienum locum temere tranſlatum
fuiſſe, & vbi legitur: Ex τῆς Ϲαρβάρου, ἐν τῆς ινσνιυς. legendum, aut ſaltem intelligen-
dum, & ſi ex Barbaria India vrbe dici poßit, vel ex Arabico ſinu, à Barbaria inſula bar-
baricus appellatus, quum ex Strabone in auſtrali India prouenientia, non minus in A-
rabia producantur, eius tamen vtitur rationibus, quod non modo dubitandum, ſed et-
iam credendum ſit, magnam inter macerem, & macim eſſe differentiam, quoniam in
hunc modum dictat Dioſco. Macer qui ex barbaria aduehitur, eſt cortex flaueſcens,
craſſus, guſtu, perquàm aſtringens: officinarum autem macis tenuis eſt, os vellicans, odo-
ratus, acris, amarinſculus. Huc accedit Plinius lib. 12. cap. 8 ſcribens: Machir ex India
aduehitur, cortex rubens, radicis magnæ, nomine arboris ſuæ, qualis ea ſit incomper-
tum habeo: his tamen animaduerſis, Braſauoli modeſtia ſeruata, tam friuolis argumen-
tis calcaria non addidiſſet, etſi hæ nota tanquam fidißima ac valentißima ab eo,
Fuchſioq́;, ac Syluio, plurimi fiant. Quandoquidem Gale. aut quicunque ſit in eo de ſub-
figuratione empirica, cap. 9. macerem eſſe arboris corticem, ex Arabia delatum, alijq́;
rei neſcij tradiderunt, propterea Plinius Matthiolo non ſubſcribit: ſed in eadem naui
cum Græcis, vera hic ſentiēte Ruellio: ac Braſauolo, quid eſſet Macer, proculdubio igno-
rauit, & indigena fide, multa ſcriptis committit: quare nec verum in omnibus conſe-*
Plinius nō ſemper audiēdus. *quitur: hic potißimum radicis incognitæ arboris corticem enarrans, à vetuſtioribus
inauditum, nec veriſimile videtur, etſi Græci de nucibus moſchatis non meminiſſent,
ideo & earum corticem ignoraſſe, ſi comacum Theophraſti ſint, quum hodie etiam plu-
ra ſint vulgatißima aromata, arboris, aut fruticis nobis ignoti: Quod verò corticem
craſſum non ſcripſerit Dioſco. verbumq́; illud adſcititium ſit, non ſolum ex Gale. qui
corticem tantum appellat, verum quoque ex Serapione infra oſtendetur: quamuis
Braſauolus hoc non animaduerterit, quod autem guſtu ſit feruens, nimirum, quia no-
ſter recentior eſt, tunc forte ſenio conſumptus, & infrequens, ideo Gale. 7. ſ. cap. 93. ma-
cerem fecit corticem, cum leuicula quadam acrimonia, odoratum, iucunde ſanè olen-
tem, quem tametſi amarinſculum non dixerit, vt nec Braſauolus, quum modicus is a-
maror penè imperceptibilis ſit, tam leui ratione moueri non licet, alijs ferè inuicem non
diſcrepantibus, perperam enim Serapionem interpretatur Matthiolus, quum adducit
ſcriben-*

ſcribentem authoritate Iſach, macim eſſe nucis moſchatæ operimentum, at ſecus eſſe de quo loquitur Dioſc. Nempe propria hæc ſunt Serapionis verba, ſed aliter nominat eum Dioſco. macbir: quibus exactum vnicuique iudicium relinquimus, an ex his diuerſum quippiam inſinuet, quum potius, vt noſtra fert opinio, id intellexiſſe videatur: quia Macer arabice Bisbeſe vocatur, ex Dioſco. Macbir, ideo etſi vocis varietate diuerſum videatur, idem tamen eſt, præterea quum Gal. Taliſfar vocari aſſeruerit, qua barbara voce hic nuſquam vſus eſt, vel eo loci mendum ſubeſſe, vel Serapionis authoritati derogare neceſſum eſt: aut ſi adeo mirus eſt interpres Matthiolus, quum legerit è Dioſcoride, macerem eſſe corticem flaueſcentem, craſſum: non ligni corticem, aut corium duntaxat, eo fit vt craſſum illud demere ſit neceſſum, Serapionis lectione non repudiata, ſicqúe corruit eius, ac Braſauoli primum argumentum, quum etiam ſuo macero craßitiem non adſcripſerit Gal. in ſimplicibus Dioſcoridem exactißime imitatus. Quamobrem exiſtimare æquum erat, aut Serapionis textus corruptela, aut ex græco in arabicum violatum eſſe, arabum more, vt hinc Auicennæ authoritas omnino deleatur, & ſi de vtroque, ſeorſum tractauerit cap. 456. vt nucis inuolucro, & 694. ſub voce Taliſfar, vt radicis cortice. Quandoquidem de populo arbore, quater eodem libro & ſemper diuerſe diſſeruit: vt de agalugin, quod eſt agallochum id eſt lignum aloes, poſtea iterum ſeparatim de xiloaloe: prius de abrotano, poſtea ſexdecim interiectis capitibus, de beregenſiſ, quod abrotanum interpretantur, de butyro quoq; & intermediis duobus capitibus, de butyro non recenti, bis de ſaliua, bis de ſquilla, bis de olere iameni, caput etiam de ſcinco diuerſis variat capitibus, capite de ſceitragi, de quatuor rebus diuerſis tractat, talia ſæpe corrumpit, & neſcio qua licentia implicat & inuoluit, quem ſi tanti facit Matthiolus, ſi eius authoritatis eſt fautor, ob capitum diuerſitatem, vbi de Zeodaria, Zurumbet, ac Zarnabo, ſeorſum tractat, reſpuere non debet: vt infra in Electario de gemmis, capiat igitur animo non mediocrem voluptatem, quod cuius officium illi ſaluti fuit, noſtra etiam tutelæ ſplendorem obtineat, nec diſparem certaminis fructum pariat, quumq; Serapion Dioſcor. cardamomum cordumenũ vocet, deinde ſui cardamomi, authore Iſach, peculiare caput inſtituat, hinc probationem quandam inire poſſumus: quod ſi Arabum macim à macere diuerſum exiſtimaſſet, ſeparatis etiam capitibus pertractaturus erat, etſi non perpetuo huiuſmodi normam ſeruauerit. Quo ad maceris temperamentũ, quod Gal. 7. ſ. ex miſta conſtare eſſentia, pleraque terrena, frigida, paucula verò calida, & tenuium partium, in tertio exſiccantium, in caloris frigoriſque differentia, neutrum inſigniter efficientis: vt etiam Auero. 5. collect. qui macim deſcribens, Galeni mentem in macero ſectatur: hunc tamen 6. de compo. pharma. ſecundum locos, multum calefacere ſcribit, græce enim ita legitur καλουμένον μάκερ φλοιός τις ἀρωματικὸς ἱκανῶς θερμαίνων τε καὶ στύφων *at aduerbium* ἱκανῶς *vt ſolum ſignificet* στύφων, *hoc modo Gal. non iniuria tuetantur, calefaciens multum & aſtringens, quia alioqui in actiuis qualitatib.*

Matthioli interpretatio, atq; opinio exploſa.

Auicennæ authoritas nulla.

Galeni varietas.

 tempe-

temperatũ fecit, vt immerito Auicennã extollat Braſauolus, quia macerẽ calidum & ſiccum in 2. conſtituit, cum non propria, ſed quorundã opinione ita ſenſiſſe ſcribat, cap. de Taliſfar, vbi quo ad gradus qualitatum, idem etiam eſſe macer, ac Macis, proculdubio elici videretur. At demus vera non eſſe, ſi inter ſe longe diſtant, vt credis Matthiole, præter hoc, quod tempus in huiuſmodi cauillis abſumitur, his prius à Marcello, ac Braſauolo explicitis, quid maceris loco, in græcorum antidotis ſubſtituẽdum erat, declarare debueras: nec ideo tua ratiocinia vſquequaq; aſpernenda tradiderim, etſi ab Amatho intacta, neq; diluta relinquantur: Illis enim ſat eſt, nulla ratione, vel authoritate niti, at natiua iactantia ſcribere, ſe non approbare Illorum iudicium, qui macerem à Maci officinarum diuerſa ſtatuunt, quicquid ſit omni pertinacia exuti, pro macere, Macim ſemper ſuppeditemus.

DOronicum ex Serapione, radicula eſt alba intus, extra ſubflaua, duriuſcula, grauis, pollicarem craßitudinem non excedens, quibuſdam Mamiras Pauli exiſtimatur, lib. 7. ex quo neſcio quandam imaginem referre videtur: quoniam radicula eſt herba, frequentibus nodoſis tuberculis cincta. Præterea in Eſdra Actuarii, ac Nicolai, mamira ſiue mamera, id eſt doronicum exponitur: obſtat tamen Auicen. lib. 2. per diuerſa capita Durungi, & Memira recordatus, quæ an Oloconitis Hippocr. ſit, in poſterum ſeruo: ex Alexandria Aegypti Venetias ferri conſueuit, vt etiam ex Gargano, Romanum doronicum vocata, radice candicante, graminis modo, crebris internodiis, ſubdulci. Hæc minori acrimonia, aſpectu, & viribus, ab Aegyptia longe diſtat, etſi promiſcue eiuſdem ſedem vſurpet: foliis ferè oxylapathi ex Ruellio depingitur. At Monachi Meſuem commentati, foliis leucoi æmulis tradunt, ex planta cubito nonnunquam altiore, vt plurimum vnicauli, recta, ac rotunda, plurimis in cacumine ramulis, in quibus crocei flores, & copioſi, buphthalmo maiores, ac ſimillimi: addunt præterea, orientales licet exigui, non ideo ingrati odoris eſſe. Italicas verò in Nurſiæ montibus à

Manardi in monachos defenſio,

ſe ipſis effoſſas, cum dulcore gratum aroma præ ſe ferre. Non eſt igitur quod Manardo inurant, etſi odoratum fecerit, præter notas Serapionis. Matthiolus quanquam non eludat, non diſſuadeat, ac reprehendat omnia, dum ſtirpes incognitas patefacit, dum germanas erigit, & controuerſias luculenter expellit, doronici faciem neſcit. Quan-

Matthiolus ignorat.

doquidem è Bugellanis collibus, pratiſque non longè à putei piſtrino, virides ad nos, & omnes officinas noſtras, foliis violæ inſtar; pinguioribus tamen, candida ſuper floreſcente lanugine, allatæ ſunt à Ioanne Burgundo: id quòd ex aliorum auribus ſcriptum reliquit Braſauolus: hallucinati autem ſunt Ruellius, ac Monachi Meſ. interpretes. Do-

Matthioli parua animaduerſio

ronicum Actuario Carnabadium dici ſcribit Matthiolus, at mirum eſt, quum Fuchſii annotationes in Nicolaum percribrauerit, in quarum limine, carnabadium cuminum eſſe Aethiopicum, ex Nicolai met declaratione, facile oſtendit, vt etiam in antidoto ad ſtomachum refrigeratum, etſi Simeoni Sethi, atque recentioribus quibuſdam earum expone-

Digitized by Google

exporatur, vt in Micleta 2. de comp. med. cap. 9. vel hos non præterire, aut ſententiarum varietatē ſaltem excipere tenebatur. Doronici quadantenus effigiē reddere videntur, Traſi neotericis appellati, aliis Mamiras, Venetis dulcichini, dulces ſanè radicula, ſerificis vermibus vellere exutis, & calida aqua contractis non abſimiles, in Veronenſi agro copioſi: ex planta foliis triticeis, vel cypero æmulis, mollioribus tamen, cuius radicibus Traſi innituntur, quorum cremore ad pectoris affectus vſus eſt non contemnendus: valide enim expectorant, ideo tuſsiculoſis valde auxiliantur, ſunt qui ad Venerem vſurpent, his prius contuſis, iure maceratis, poſtea expreſsis, flatuoſum enim quiddam obtinent: Doronicum pardalianchem ſeu Thelyphonō aconitum Theophr. 8. de hiſtor. plant. cap. 19. ingenioſa profectò mirandaq; aſſertione contendit, Marantha pluralitatis ſimilitudinis foliorum dubitationem tollet, id ſupereſt quòd diuerſa admodum facultatis vbicunq; natum experimur.

Traſorum conſideratio, & vires.

PIper, ex Dioſc. lib. 2. cap. 150. *primum eſt longum, offi Macropiper, quod in India naſci breui arbore traditur, quæ inter initia, prælongum fructum velut ſiliquam promit, aliquid tenui milio ſimile habentem, quæ tandem in perfectum piper euadit: id autem ſuis temporibus dehiſcens, pandensqúe ſeſe, racemos emittit grana ferentes, qualia videmus, ea acerba piper album faciunt, leucopiper dictum, nigrum verò melanopiper vocatum, tempeſtiua maturitate collectum eſt. Eligi oportet grauiſſimum, plenum, nigrum, ſine multis rugis, recens, ac minime furfuroſum: quum huius generis inueniantur ſemina, nutrimento defecta, caſſa, inania, minimiqúe ponderis, addit Galen. 4. de tuenda ſa. cap. 6 quod exile non ſit, nec craſsi corticis. Piper autem longum, quod integrum eſto, minimeqúe foratum, & verum illud, quod barbaris è regionibus affertur, quum duplex ſit, quod adulteratur alterum quod herbæ cuiuſdam germen eſt, alterum quod in Alexandria præparatur. Principio enim experiendum guſtu eſt, diligenterq; æſtimandum, an piperis qualitates ſeruet, poſtea in aquam mittendum, nam quod facticium eſt, ſi per diem totum in humore maceretur, illico liquatur, ac ſoluitur: ſi ergo tū piperis ei qualitas planè ineſt, nec maceratū reſoluitur, ſicq; foraminibus minime pertuſum piper id longū idoneum indicandū: nam ex Galeno, in lib. de Ther. ad Piſonem, cap. 12. quidam ipſum confingunt vero piperi longitudine æquale, & impoſito pyrethri, vel napyos aliquātulo, quia ſenſum hoc pacto mordet, guſtantem fallunt; verum qui circa hæc peritus fuerit, & ſuaue, acutumq; guſtu dijudicare nouerit, præſertim ſi pediculum ipſi adhærentē accuratius inſpiciet, verum piper inueniet, & ab iſtu decipi non poterit: vt etiam 1 de antidotis, cap. 11. Album ſimili modo eligatur, quod maximum eſt, atq; pleniſsimum. Hæc tria piperū genera, ex eadem arbore, modo prædicto naſci, credidere vetuſtiores ferè omnes. Theophraſtus tamen 9. de hiſt. plant. vlt. eius genera duo tradit, vnum rotundū, erui modo, tegmine carneq; cōſtans, ſicut laurina bacca, ſubrutilum: alterum oblongū, nigrum, ſemina papaueris continens: at plantarū*

Digitized by Google

faciem omnino intactam præteriit: propterea inquit Matthiolus, ab his non longe diſſidere videretur Plinius, niſi plantam iunipero ſimilem reddidiſſet quam nullis notis repræſentauit, nec alicui ſimilem fecit Dioſcorid. id quòd etſi verum ſit, quia à Dioſco. prætermiſſa, nullum tamen ob id inter eos diſſidium viſitur, quum hiſtoriæ augumentum, cæteris paribus diuerſitatem non pariat, diſſidere verius dicendi ſunt, diuerſamq; ab antiquioribus opinionem afferre, qui noſtro æuo occidentales Indias, & regiones Geographis ignotas perluſtrarunt: vbi piperis vtriuſq; vberrima viſuntur plantæ, vt in Calecuto orientalis Indiæ. Siquidem nigrum, ac rotundum prodire tradunt, ex arbuſcula prælongis imbecillibuſq; flagellis perreptante, & propinquas arbores clematitis modo circumplectente, folijs quaſi plantaginis, at parte pediculo iuncta, rotundis, ſummo vertice mucronatis neruis recurrentibus, vt in ſeptem neruia, at oblique diſpoſitis, nec vnico exortu, ſingulis maleolis, ſenis dependentibus racemis vuarum labruſcæ inſtar, confertius tamen, deinde matura, Octobri, ac Nouembri decerpi, calentibus radijs expoſita, cratibus expandi, tamdiu relinqui, donec nigreſcant, ac corrugentur: idque triduo plerunque: longum autem ex alia arbore quæ compactiles callos, racematim coeuntes, pari cum nucis ponticæ iulo forma, quod tamen nuſquam in candidum, nigrumúe piper euadat. Sunt Neapoli piperiferæ plantæ, ijſdem viticulis prædita, eſſe & Venetiis piper racematim fereus, ribes vulgari non diſsimilis ſcribitur. Quare quum peregrinæ plantæ, apud Italos diuerſæ conſpiciantur, loco natiuo multo magis variare facile excogitandum, ideo nimium quoque, ſi in eadem hiſtoria varient authores, pro piperis radice coſtus, & pro pipere ſimpliciter, nigrum intelligendum, & ab eo ſecernenda inania grana ſeu piperella illis permiſta, nec longum tot luſtris ſeruatum admittatur, & ſi inexplebili quæſta quantumuis vetuſtiſſima nunquam abijciant pharmacopœi.

Piperis variæ opiniones,

NVx myriſtica iunioribus, græcis moſchocaryon, ſiue moſchocaridion, & caryon myriſticon, ob odoris præſtantiam, moſchata vulgo quibuſdam vnguentaria, quoniam recens, pingui ſucco & oleoſo madet, ſic vt vnguentum exteri queat. Ex Serapione præfertur rubeſcens, pinguis, & grauis, hoc eſt recens non carioſa, & humore ita redundans, vt adacta acu, confeſtim è vulnuſculo exeat humor: Damnatur leuis, exſucca, nigricans: earum arbores perſicorum noſtrarum faciem exprimunt, anguſtioribus tamen folijs, ac breuioribus, poſt harum germen, flore ſylueſtrium roſarum, modo ſtatim erumpente, in cuius medio nux conſtituitur, quam temporis tractu maturam. flos ille, verus videlicet macis, flaueſcens reticulatus, ſub nucamento, prætextus inſtar perrepeat duro prius putamine concluſam, auellanarum modo, colore ſubnigro, quo fracto, nuclei vice, nux ipſa ſubeſt, leuibus quaſi ſtrijs extrorſum virgata, at minime cauernoſa, ſed cohalitu intus non denſo, intercurſantibus venis rubris, ac candicantibus. Cuius meminit Aetius, in nardini tertia præparatione, & aromaticam nucem quandoq; vocat.

Macis.

Hermolaĩ ac Manardi ſcutum in Amathum.

Nuxvomica, ac Metella.

Matthioli ſententia reprobata

eat, nec ab re, ac condienda obſonia in popinas venit. Ceterum quia Hermolaus, ac Manardus, alijq́ myriſticam appellant ideo falli notat Amathus, & myriſtica reſpondere: verum modo ſciamus, myriſticam à myrepſica diuerſam: non eſt cur ita appellari non poſſit, at quoniam præter has ſunt vomicæ, nec non metellæ arabicis nuncupatæ, magno vt Matthiolus credit errore, non modo promiſcue acceptæ, verum altera alterius locum paſſim vſurpante, etſi honeſto quidem ſtudio, Serapionis mentem reddere conetur, dum officinis reluctatur: Ab eius opinione diſtrahimur, ſiquidem tametſi vomicam nucem, colore inter glaucum, & album, auellana paulo maiorem, nodoſamque depingat Serapioni: Metellæ vero ſemine ſint citrij arbori, mandragoræve prædito, non vt fallitur Matthiolus, duntaxat eius viribus affine, oleoſo tamen hirſutoque cortice, ſaporis non ingrati, & ſi legitimas vomicas, tuberoſas, nodíſque, ac oculis cinctas: Metellas verò preſſas, & hirſutas contendat Matthiolus, cui maxime refragatur Auicen. vulgo plurimum fauens, quum metellas ſimiles nuci vomicæ, at breuibus, craſſiſque pinnis tradit, vel (vt alij legunt) ſpinis, nam vel his, vel tuberibus in acutum tendentibus. Vtcunque præditæ ſint metellæ hinc caſtaneæ effigie, vel plenæ, lanuginoſæ tamen, atque orbiculatis quibuſdam eminentiis præditæ, non iniuria off. vomicæ fuerunt, nullo præſertim ſemine prædita, nec radices eſſe ob duritiem crediderim, eóque iuſtius, quo Georgij Portæ nonagenarij medici non incelebris experimento, hodie etiam in tenuiſsimum ſcobem detritæ, quæ videlicet compreſſæ ſunt facie, tenui lanugine obductæ, ad interaneorum vermes conficiendos feliciſsime vſurpantur; & nihilò ſomnolentiores reddunt myriſticas nuces veteribus græcis ignotas fuiſſe, ait Matthiolus: nos comacum eſſe Theophraſti arbitramur, 9. de hiſt. plant. cap. 7. fructus quem vnguentis permiſcere ſumptuoſiſsimis aſſeuerant.

Mentha Romana.

Menthaſtrum.

MEnthe cuius plures ſunt ſpecies, nō magnifaciendas accipit differentias, omnibus ſiquidem vulgatiſsima, & hortenſes viſuntur, vna etſi ſit floſculis purpureis, internodia coronantibus, verticillato ambitu: altera ſub purpureo flore, ſpicatóque, circa cauliculorum faſtigia, vt quæ Romana dicitur, iiſdem floribus, at folio longiore, acutiore. Sylueſtris autem latinis, & vulgo menthaſtrum, vbíque tam frequens eſt, & copioſa, vt nuſquam non pedibus conculcetur, ſi vel tantillum in agros, vel itinerum margines diuerteris. Mentha in vmbra ſiccanda, vt eius ſuperflua humiditas corrigatur, vbi vero infundi tantum poſtulat, vt in ſyrupo de abſinthio, paſſa tantum requiritur, idq́ in omnibus infuſis perpetuo ſeruandum.

NArdus, vel ſpica ſimpliciter, aut ſpica nardi, officinis coincidunt: quum alia ſpica ſeu nardus Celtica, aut Romana appelletur ex Dioſcor. lib. 1. cap. 6. duo ſunt nardi genera, vnum Indicum, alterum Syriacum. Præcipuum eſt leue, largam gerens comam flauum colore, perquam odoratum, ac cyperum redolens, breui ſpica, amaro ſapore, linguam ſiccante, quod diu in ſui odoris gratia permaneat. Nos Indica nardo carere

Digitized by Google

ſcribit Manardus, lib. 6. Epiſt. 3. vehi autem ſpicam, atque vtinam nardi eſſet, quod ſuauitate odoris penitus careat, & ſaporis ſit valde ingrati. Matthiolus etiam, Indicam nardum in Italiam non aduehi, ob regionis diſtantiam credit: ideo Syriacam eſſe, quæ in officinis, inde in Alexandriam à Venetis mercimonia exercentibus, per Ionium facile adducitur, ob id ſe in Manardi ſententiam non ire, quoniam Venetiis pluribus in emporiis, quam multos ſaccos nardi ſpica refertos viderit, nullo deficiente indicio, quo ſelectiſſima nardus ex Dioſcor. lectione explorari poſſit: propterea Manardum longe hallucinatum: at in latino ſuo volumine, ſtatim in huius capitis limine impingit, ſtatim labitur, & vacillat, ſibi ipſi hetruſce contrarius, vt etiam abſurdum eſſe fateatur credere, nardum ad nos non deferri ex India, quare quum etiam Braſauolus, montanam nardum pro maiori parte, haberi Venetiis enarrauerit, non alia ratione, quam quod illam, veri nardi facultatibus carere compertum habuit, quod ita fuiſſe eo tempore potuit, vel quia vt ſæpenumero contingit, dum per vndas in Alexandriam, & inde Venetias triremi conuehitur, aſcito pelagi humore, quod facile fit, quum nardus ſit ſicciſſima, vel ſitu obducta, vel ſubputris effecta, amiſſa ſuaueolentia, male olere his viſa ſit, nec eſſe vera, vel forte Gangitis grauiter olens, vel carioſa, admodumque languida, qualis hoc æuo improbe nimis accipitur, quo fit, vt nimirum videatur, ſi Manardus talia protulerit, cui etiam falſo ab eodem, atque Amatho, inſcitia nota inuſta eſt, quod planè ignorauerit, quæ nardi pars ſpica eſſet, cum tamen libro ſexto, Epiſtola prima, talia ſcripſerit, qui ſpicam quidem vocari apud Galenum, eſſe tamen radicem: id quod in medicum apprime eruditum, & in Galeni operibus verſatiſſimum, cadere nullo pacto potuiſſet, quandoquidem etſi Galenum paruipendere ſpicam, & pro nihilo habere tradiderit primo de antidotis, cap. 14. ex quo textu patere idem eſſe, nardi ſpicam, & nardi radicem proponit Matthiolus, quia inquit, iubet deinde Andromachus, Indicam nardum imponere, quam ex eo, quia ſpica figuram imitatur, nardi ſpicam nominat, quamuis radix ſit: certe ſi huius textus verba accurate perpendantur, non palam, nedum probatorie eadem omnino fuerit nardi radix, quæ ſpica, quoniam etſi eadem ſpica vocetur, quaſi eiuſdem figuræ, & inuicem vel nomine ſimili cum alia ab radice prodeunte, tanquam duæ ſint nardi ſpicæ, non ideo intentum aſſequitur Matthiolus, à quo iidem Galenici textu adducti, vel maxime diſſentiunt, vel Gal. ſibi ipſi repugnantem facile demonſtrat, quum 9. de compo. med. ſecundum locos, cap. 4. ſuper commento antidoti Philonis, legatur carmen: *Et drachmam dicta falſo radicis.* Quod ita exponit Galen. quin & nardi ipſius drachmam conijciendam cenſet, quam radicem falsò dictam appellat, quandoquidem ſpica nardi vere nominatur, idem verò 6. de compo. med. ſecundum locos, cap. 3. radicem nardi Indica, vt etiam montana vocat, ex quibus ſi nardi ſpica falsò dicitur radix, ſitq́; vere radix, & ſi ſpica cognomentum aſſecuta eſſet ex ſimilitudine, non propterea radix falsò diceretur, & profectò minus proprie ſpica, ac ſi falſi-

Matthioli lapſus.

Manardus defenditur aduerſus Matthiolum ac Amathum.

mi fallimur: non modo hoc in loco, aliud eſſe veram nardi ſpicam, à radice etiam ſpica dicta conſequi poſſumus, verum etiam 8. ſ. cap. 2. quamuis Matthiolus, ac Amathus, de nardo caput facturum Galenum illud inſcripſiſſe nardi ſpica velint, vtpote quæ pars ſit, in tota ſtirpe præſtantior, minime quidem ignorans, ſe radicem nardi deſcribere, quod ſi ſenſiſſet ſpicam à radice differre, eam planè ſilentio præteriuſſet, tanquam inutilem, & capitis nomen indidiſſet, aut generaliter ab ipſa nardo, aut à radice tantum, vti viribus præſtantiore, quo in proloquio, probent mehercule oportet, qua cauſa ei tacendum erat, ſpica etiam à radice differre cognita, quam quidem eodem in capite, non inualidam conſpicue decernit, ſcribens: nardi ſpicam excalefacere, ac ſiccare, à terra eminentem, elatamq́; ſpicam intelligens: & paulo poſt, ex iis conſtare facultatibus radicem, & ad iecur, & ad ſtomachum, &c. tanquam præſtantiorem, ideo has differre faciens, vel ſuperuacuè radicis nomen ſubijciens, quo fit, vt tacite, alteram in radice, alteram in cacumine ſpicam, deduxiſſe videatur, proinde nec Braſauolum damnare, eadem Manardi nota poſſunt, quod (vt aie) Dioſcorides quum de nardo ſcribit, de ſpica intelligat, aperte his verbis: ex nardo Syriaca dicta, melior eſt leuis, largam gerens comam, quod leuitas, & comæ magnitudo, nullis nardi partibus, præterquam ſpicæ competant, hac Matthiolus: in quem maxime eadem reflectuntur, quod largam gerere comam, radicibus impropriè adſcribatur, & ſi ex his quadam fibris capillata, nec non capillamentis filrata, & veluti crinibus quibuſdam cirratè comentur. Quandoquidem coma, metaphorice dicitur de arboribus, harundinibus, fructicibus, atque herbis, quibus foliatum eſt cacumen, quod ſæpe, vel flores, vel corymbi, ſua venere comant; quin ex eodem Matthiolo, capite de hyſſopo, coma non ſolum de floribus, & corymbis intelligitur, ſed etiam de folijs, ac ramuſculis, dummodo hac hilari quadam venuſtate, vel plantam totam, vel ſummam eius exornent. Huc accedit Marcelli interpretatio, quæ auferendas in vſu nardi radices, & tanquam inutiles, à reliqua nardi materia ſeparandas, abijciendasq́; eſſe, facile demonſtrat, non ſolum ex probatiſſimi codicis fide ſed quia ad nullius mali medicinam, radicibus nardi vtitur Dioſcorides, quódque ſuperuacaneum erat, mouere hoc loco iterum, quod in proœmio de radicum ablutione communiter præceptum à ſe fuerat, id quod, etſi Galen. ac aliis pleriſque repugnet: Dioſcorides met in eodem capite, Matthioli opinionem refellit, Sampharitticum nardum adducens, frutice breui, in magnas ſe ſpargentem ſpicas, frutex enim ex Theophraſto, primo de hiſtor. plant. capite quinto, ab radice, caudice multiplici ramoſus ſe attollit. His etiam Pliniana adiungitur ſententia, & ſi contentioſus Matthiolus, iactabundus Amathus, hunc grauiter hallucinatum contendant, libro & capite 12. dum inquit: Nardum frutex eſt, graui, & craſſa radice, ſed breui, ac nigra, fragilique, quamuis pingui, ſitum redolente, cyperi odore, aſpero ſapore, folio paruo, denſoq́; cacumina in ariſtas ſe ſpargunt, ideo gemina dote, nardi ſpicas,

Braſauoli protectio.

Coma quæ ſit.

Propugnacula in Matthiolum ac Amathum, pro Plinio

Hermolaus, Ruellius, Manardus, ac Braſauolus, in Matthiolum.

ſpicas, ac folia celebrant. Quam quidem authoritatem amplexantur Hermolaus, Ruellius, & ambo Ferrarienſes, etſi petulanter ſatis, hanc à Gal. & Dioſcor. mente abhorrere contendat Matthiolus: quod is nardum deſcribit, plures ferre ſpicas, non quidem à caulibus, ſed ab vna tantum radice prouenientes, non tamen quod alia radix viribus præſtans, ipſis ſubſit, ſed quoniam, quum plures in radice ſint ſpicæ neceſſe eſt, vt baſi vel firmamento aliquo conſiſtant, à quo originem trahant, vt in allio, & lilij radicibus conſpicitur. At quam boni interpretis officio fungitur: quum rei neſcius, aliud quid potius, quam veritatem adducere, nec aliquo pacto rem dubiam explicare videtur? Neque enim ire inficias poteſt, vnicam illam radicem, quæ plures geſſit ſpicas, à ſpicis diuerſam eſſe, ex Dioſcor. cui quum apertiſſime repugnet, idem velle videri vult, vt leuiter, ita ſuo modo, & verbu, & nardum implicans, prius ſolam radicem confeſſus, ex qua plures ſpicæ, quas etiam eſſe radices firmiter credit, quæ capillaceis fibris, à ſpicarum baſi oriantur, vt in allio, cepis, ac bulbaceis, vſque adeo vt tres fateatur radices oporteat, comparatione ita ſingulari, vt quum nardi ceſpites, ſpicato nexu, in pluribus emporiis, diligentiſſime perpenderem, iis ferè omnibus capillaceas, quaſdam radiculas, nigricantes, vnicæ radici, ſpicarum fundo hærenti intertextas, & concinne ita adnatas nouimus, vt dimidiæ ariſtæ effigiem quadantenus præſeferrēt, ac etiam lippis ipſis apertiſſime oſtenderent, vulgares nardi ſpicas, ſub ſolo haud quaquam occludi, at extra proſilire, & ſupra terram eminere. Vt denique quantum equidem reor, Matthioli occultæ obtrectationes, & ſubdola machinamenta corruant, quum præſertim latine loquens, Dioſcoridem in primi libri initio, non in efferendis caulibus, floribus, foliis, ac ſpicis, quæ caulium ſummitatibus innaſcuntur, verum in probandis tantū radicibus, quæ odore commendantur operam impendere, nulli ſanè incompertum exiſtimat: ipſe autem in capite de nardo celtica, ſtatim cauliculorum vſum proponat. En igitur ſtudioſi, quibus argumentis inſoleſcat? quibus coloribus doctiſſimos quoque adoriatur? è quorum cancellis vbi egredi putat, etſi non vulgaris ſit medicus, ne verbum quidem exiſtimatione dignum adducere fertur, & quamuis Braſauolus officinarum nardum radicem eſſe aſſeueret, hoc etiam argumento, quod mercatores ſpicam portare non ſtudent, quoniam maius lucrum ex radice, quàm ex ſpica faciunt, ſuam ipſe opinionem infirmat: quoniam quum nardi vnica tantum ſit radix, plures autem ſpicæ, ex Dioſcoride, maius profectò lucrum aſſequerentur ex tot ſpicis, quàm ex vnica radice, in qua etiam deſodienda, diutius quàm ſpicas legendo laborarent, non tamen ea inconſtantia, hâc re contractione damnandus, vt muſſat Matthiolus, non intelligit Amathus, etſi ſenem ſecum colloquentem his verbis inſtruat. Ne igitur in his montibus nardum quæras, ſed Venetiis ſpicam, caulem, & radicem emes, & non multis poſt lineis, aliud ſunt ſpicæ, & flos, qua ad nos non afferuntur. Nempe (iſtorum pace dixerim) ſi authorum mentes aſſequerentur, verba diligenter perpenderent, ſeriem vere diſponerent, non omnia ſurſum

Braſauoli lapſus.

deorſum

Digitized by Google

ſeorſum voluerent, non adeo corrupti iudicij exiſtimarentur, vt horum peruerſitate propalata, & à propoſito, & ab exiſtimatione concidant. Quandoquidem Braſauolus, montanam nardum, pro maiori parte, Venetias ferri ſcripſerat, ea autem caule, & foliis eryngio ſimilibus, radicibúſque binis nititur: nimirum ergo, ſi caulem, & radicem, quæ tunc temporis coriaceis ſacculis, non in medicinæ tantum vſum, ſed ob ſuaueolentiam afferebatur, & ſi nunc raro, & caſu, cum aliis mercibus aſportetur, Venetiis emendam cenſuerit, per ſpicam, Syriaca intellecta: id eſt, ne nardũ hanc, aut illam quæras in his montibus, verum Syriacæ ſpica vocatam, montanæ autem nardi caulem, & radicem, Venetiis require. Quod enim vnius nardi, partes illas tantum non intellexerit, hinc etiam elicitur, quod ſpicam Syriaci nardi, differre facit à montana, hancque non eſſe ſpicam, ſed radicem probare molitur, vt nemo eò dementiæ deuenire poßit, nemo eò cæcitatis, atq; inſolentiæ, poſthac procedat, qui alioqui exquiſitiſsimum hominem ſui ipſius oblitum, in re tam aperta contradicere & caligare ſibi perſuadeat, et ſi Matthiolus etiam commento de nardo montana ex Braſauoli ſcriptis, aliam nardum quàm montanam ad nos non vehi dictitet, in quibus tamen talia leguntur. Quum dixeris Venetiis, & Ferrariæ, vtramque nardum haberi, & Syriacam, & montanam, quúmque radices montanæ nardi, nigras depingat, Syriacæ verò luteas, mirum eſt profectò, quomodo vnicam nardum ex Braſauolo deferri ſcriptis committere auſus ſit, cuius fortaſſe erroris conſcius, ceruice inclinata, in latinis commentariis aliter dictat, videlicet ex Braſauolo, Indicæ nardi vice montanæ plurimum ad nos afferri. Is autem non ſic, ſed montanam pro maiori parte haberi, ſcriptum reliquit. Quo fit, vt ex his Matthioli eruditiſsimi quidem hominis fides, doctis quibuſque innoteſcat, quod ſi explicari non potuit à textus Dioſcoridis corruptela, doctiſsimus Anguillarius tenebras facile excuſsit.

Braſauoli protectio aduerſus Matthiolum, ac Amathum.

Matthiolus recantat.

CAſiæ complura ſunt genera, ex Dioſcor. libro primo, cap. 12. eligenda eſt fulueſcens, pulchri coloris coralij æmula, perquàm anguſta, longa, craſſa & fiſtuloſa, guſtu mordens, & cum aliquanto feruore adſtringens, aliis cum multo aromatica, vinoſo odore, Zinir cognomine, purpura nigrantis aſpectu, craßiore ſarmento, roſam ſpirans, huic præfertur. Hanc Theophraſtus lib. 9. de hiſt. plant. cap. 5. fruticem amerinæ magnitudine ſcribit; Plinius etiam libro 12. cap. 9. at lib. 21. cap. 9. & 16. vt quoque Theophraſtus, 6. de hiſt. plant. cap. 2. caſiæ duo genera tradens, candidam odoratam, nigram odore carentem, cneorum græcorum intelligere affirmant quidam, & Italicam igini caſiam, olim inter coronarias herbas, & circa apum aluearia ſeri ſolitam, vt hæc herba, illa frutex, inter ſe maxime diſsideant, cneoros autem alteram candidam aſpicum vocatum ſiue lauendulam, nigrum roſmarinum coronarium, vbique legitur odore caret ἄοσμος ſubſtituendum, id eſt, odoris grati exponit Anguillarius: quanquam neſcio quo pacto ad chamelæam, thymelæámve, retulerit Guillandinus, et ſi

thymi ex foliis eorum peculiariter appellari tradat Dioſcor. hinc factum eſt, vt quaſi ſarmenta quædam, & virgularum fruſtula, pro caſia lignea capeſſerent pharmacopolæ, plantæ inquam ignotæ inodoræ, nullarum penitus virium, quam forte Italicam caſiam; hoc æuo neque hinc, neque aliunde delatam, verum omnino abditam ſuſpicabantur, de qua tamen neque hic intelligimus, tametſi in maiore illa Romani populi fortuna, multis hortorum locis conſita caſia, cinnamomi æmula, hiſce orbis tractibus naſci deſierit, & ob id; alij alia pro voto ſuppeditarint, longe virgultis illis valere iuſſis, fraude iam à clariſſimis medicæ materiæ indagatoribus detecta. Quapropter Alexandrini inſtitores; nouum caſiæ genus, craſſi corticis, paululum odorati, vix acris, intus caui quidem, ſed lignoſi afferre cœperunt, ad pſeudocaſiæ notas potius accedens, alii quædam cinnamomi vocati fragmina, inſipida, & inodora, in eius locum ſubſtituunt, deterius ſanè, quum verò ex Galeno hæc legantur, in libro de Ther. ad Piſonem, cap. duodecimo, caſia quoque & ipſa, niſi quis in iudicando peritus exiſtat, fallere ſæpenumerò conſueuit, nam extat quædam falſa caſia, quæ quidem ſimilis veræ plurimum eſt, ſed tam bene non olet, & medullæ corticem adhærentem habet, in ſumma verò, quæ cenſetur optima, modice rubet, roſam ſpirat, guſtatu ſuauis euadit, concaua eſt, vinum refert, & valde redolet, Zigir ab incolis hæc nominatur, hinc mirari non licet, ſi vſque in hodiernum diem, falſa caſia veræ locum occupauerit, quamuis cinnamomum perperam vocatum, canella vulgo, quod ſuo volumine tubos & canales imitetur, legitimam proculdubio caſiam referat, ſi quis diligentius expendat, ac officinarum qui illam continent ſaccos euoluerit, vbi omnia illa caſiæ genera, à Dioſcor. ſcripta facile reperiet, nec propterea Fuchſio accedendum, 2. compoſ. med. pro caſia duplum eiuſdem ſumenti. At quia mercatorum ea eſt natura, vt bonas merces ſibi putere velint, earum lenocinio prauas diuendentes, peioresq; extrudentes, hinc raro primaria caſia ad nos conuolat: & ſi ab his non vt claua è manu Herculis, ſed paulo maiori peculio extorquenda: diſcant igitur delectum medicæ materiæ venditores, ne temerè & ſuas profundant pecunias, & alios illudant. Cæterum admonendi ſunt imperiti quàm plures, ex Galeno 1. de antidotis, capite 14. authoritate iunioris Andromachi, caſiam hanc fiſtulam dici, quam Mauritanorum interpretes ligneam expoſuerunt, vt caſiam iiſdem repertam, nigri ſucci, aluum emollientis fiſtulam, quæ & recentioribus quibuſdam græcis σύριγξ τῆς κασίας, hoc eſt; fiſtula caſiæ, quæ res errandi anſam poſteris tribuit, quum in antidotis quibuſdam ad ciendos menſes, difficiles partus, remorantéſque ſecundas, caſiam fiſtulam lectitaſſent. Hi enim craſſa nimis ignorantia, grauiſſimóque abuſu, caſiæ ſiliquæ cortice vſquequaque vtebantur, talis caſiæ dote ab Arabum ſcriptis omnino recedente, adſtrictorij videlicet corticis. Hæc itaque euitantes, caſiam fiſtulam, ligneámve, tam in græcæ, quàm Mauritanæ familiæ proprius compoſitionibus, vel ex aliorum fonte emanantibus antidotis, caſiam aromaticam vbique vertimus, etſi

Caſia fiſtula quæ ſit.

Recentiorum quorundam error.

Trallianus

Trallianus Alexander, & Nicolaus Myrepſus, qui etiam latinas voces græcis literis proferre conſueuit, quod multa à Mauritanis hauſerint, ideo nomina confundant nonnunquam, vbi verò flos, pulpa, aut medulla, ſiue ſuccus caſiæ, ſiliqua Ægyptia intelligenda: nobis enim ita vertere placuit; ſi verò ſimpliciter caſia ſcribatur, expendendum eſt, ad quos vſus paretur medicamentum, & quæ caſiæ inſit aliorum reſpectu quantitas, vel ſi inſit bis caſia lignea, vel fiſtularis, vt doctiſſime annotauit Fuchſius, in antidoto Hadriani, nam ſi leniens non ſit, nec ſoluat, aromaticam accipit, ſi alterutrum præſtet, vnius drachmæ, aut paulo maiori pondere, vel aromatum catalogo inſita, vt in Electario Indo, aromaticam accipe; caſiæ nigræ meminit Galen. 7. de compoſ. med. ſecundum loc. capite quinto.

Per caſiam abſolute quæ accipienda.

C*Innamomum ex Dioſcor. lib. 1. cap. 13. magis collaudatur recens, nigrum, ex vinoſo in cinereum vergens, leue, tenuibus ramulis, ac frequentibus nodis cinctum, perquàm iucundè olens, cui peculiare eſt, odor rutæ aut cardamomo proximus, inſuper acre, mordens, & cum calefactione quadantenus ſalſum, quod non cito confricanti aſperum, aut fricanti lanuginoſum, leuibus tamen internodiis appareat, addit Galen. in eo de Ther. ad Piſonem, capite duodecimo, quod frangi facile poteſt; præterea in eo de antidotis, cap. 13. optimi cinnamomi notas quaſdam explicat neceſſarias: ſummopere ipſum bene olere, inexplicabilemq́; præ cæteris bonum quendam odorem ſpirare, ac calidum guſtantibus ſe multum exhibere, non tamen ita vt mordicatio triſtitiam palato inferat: colorem denique talem habere, qualem ſi quis lacti nigrum colorem admiſceat, atque cæruleſ quem vocant, aliquantulum addat. Ex Theophraſto 9. de hiſtor. plant. cap. 5. in quinas partes diſtribuitur, à Galeno in ſex prædicto in capite, vbi illud cognitu facillimum narrat, ex omnibus eſſe illis, qui optimum cinnamomum viderint: optimum verò conſequi neminem poſſe, niſi repoſitum ab Imperatoribus, vt huius fuiſſe penuriam Gal. tempore conſtet. Quod ſi Imperatoribus ipſis, quibus tum omnia patebant, chara hæc planta erat, vt pro theſauro aſſeruarent: nihil mirum ſi noſtro ſeculo incognitum ſit, ſelectum illud, atque rariſſimum. Nimirum etiam, ſi vſq; in hodiernum tempus inualuerit conſuetudo: vt caſiam aromaticem, cinnamomi nomine dignauerint: ſemperq́; pro cinnamomo venalis vſurpata ſit, quod ad eius dotes propius accedere videatur: cognatæ enim adeo ſunt plantæ caſia, & cinnamomum ex Galeno, eodem lib. cap. duodecimo, vt perfecta caſia ramos quoſdam cinnamomo penitus ſimiles, aſpectu, corticis tenuitate, & præterea hiſce ſignis, quæ cinnamomum certiſſime oſtendunt, ac guſtu, olfactuq́; percipiuntur, ſe frequenter vidiſſe prædicet: propterea non longius à ſcopo aberrabunt, primæ claſſis caſiam ſeligentes: quum ſicut in caſia, ita in cinnamomo optimo ac deterrimo magna ſit differentia, vt ſuprema caſia ab infimo cinnamomo parum diſtet: caſiæ autem, cinnamomique, non modica ſit, ex eodem Galeno, quæ plurimos fallere conſueuit: nam etiam adulteratum cinnamomum, licet vero ſimile ſit,*

Digitized by Google

guſtu tamen, & olfactu, multo deterius eſſe deprehenditur, atq; à xilocinnamomo differt, quod lignoſum hoc plus ſit, durioréſque ramuſculos habeat, nec tam bene redolentes. Nam verum cinnamomum, illud quod in montibus naſcitur, nec ſubtile, nec longum quum ſit, colorem habet ad modicam rubedinem magis tendentem: reliquum autem aliquantulum nigricat, & veluti quaſdam fibras habet: aliud reperitur cinnamomum planè albicans, fragile, inodorum, nec magnam radicem habens. Eſt aliud rufæ caſiæ ſimile, redolens & lene: omnibus tamen præſtat, id quod ab incolis moſylicum appellatur: colorem habet cinereum, virgas paruas, & ſubtiles, ramos denſos, vehementer redolentes; quod ſeligere conſueuit. Quare quum optimum cinnamomum deperierit: ac ex Dioſcoride caſia duplo pondere medicamentis mixta, cinnamomi vicem suppleat, eoſdem effectus præbens: vt etiam ex Galeno primo de antidotis, capite decimoquarto, pro qualibet cinnamomi parte, in componendis medicamentis duæ electæ caſiæ adhiberi poſſe ſcribantur: Omni conatu primi gradus caſia requirenda eſt, eiuſque duplum cinnamomi loco rependendum, nec proptèrea Matthioli ſententiæ adſtipulandum: qui Galen. mente non bene cognita ex eo infert, nos omni carere cinnamomo, ſi quidem primarij maximam fuiſſe inopiam demonſtrat Galen. non quod tunc temporis paſſim deſideraretur, vel optimo propius, vel ſecundario accedens. Sed quia hæc quoque, vt noſtra etiam ætate, non admodum frequenter viſerentur: qua cauſa Quintus, ac alij nonnulli cogebantur plerunque, caſiæ duplum, vel carpeſium, eius loco miſcere. Id enim fateri poſſum, pluribus in emporiis, me interdum vidiſſe cinnamomum, ſi non præſtantiſſimum, ſaltem præſtantiori omnibus indiciis propinquum, ex Zeilam inſula, niſi me oculi, guſtuſque fefellerint, etſi hanc eſſe Amathi fabellam contendat Matthiolus, cum eius iniurias perſequitur, cum falſi accuſatoris ſigna permulta, inimico animo oſtendat, antequam vicerit laudationes in ſe effingens, atque decantans, vt quæ adhuc nondum audiſtis, commemoret, & proferat, & ſi non ſit nouum, non inuſitatum, ſuum hoc dicendi genus à vero quandoque alienum, iam enim ſe obtinuiſſe exiſtimat, ſe fideliter conſecutum, non corticem eſſe cinnamomum, nec in eo tantum, ſed in ligno odoratam reperiri facultatem; ideo virgultum eſſe tenue, nec ſolum cortice præſtare, ſed ramulis, quos maxime præferant Dioſcor. ac Gal. at quum lignoſum circa radicem, vt inutile reijciat Dioſcor, & quintum genus cortice fuluæ caſiæ ſimile tradat; tantaque ſit cognatio, tanta ſimilitudo caſiæ ad cinnamomum ex Gal. eius verò cortex tantum in vſu medico veniat, nec ſibi conſtet Galen. modo arborem cinnamomum efficiens, modo paruum fruticem, eodem in capite 1. de antidotis 12. id ſaltem ex Theophraſto ediſcere debuerat, ita ſcribente 9. de hiſt. plant. cap. 5. in cinnamomi cortice, ſumma gratia eſt, non in ligno qua de cauſa præferri acumina ſolent, quod plurimum corticis habeant. Cæterum quia in Electariis quibuſdam, vt in diacinnamomo, & cinnamomum, & darſeni legitur, quod Syluius, ac Cordus, alijque craſſius cinnamo-

Caſiæ duplū cinnamomi loc. Matthioli opinio repellitur.

Amathus defenditur Matthiolo exploſo.

Galeni inconſtantia.

Syluii, ac Cordi, Fuchſiique lapſus.

Digitized by Google

cinnamomum falſo conuertunt, ne Monachorum Fuchſiiquè ſcholijs ſeducamur, qui non darſeni, & cumini, ſed darſeni cinnami, id eſt cinnamomi craßi, legendum contendũt, quod antea prima claßis cinnamomum legatur, cinnamum verò ex Raſi 3 ad Almanſorem, craſſum deſignet cinnamomum: cum darſeni abſolute, ſelectum cinnamomum ſignificet: vt ex Auer. 5. Collect. proprijs capitibus, vt etiam in calce tractatus de Iuniperiniß ſoliditate damnentur, aut conſueta offundantur caligine Mauritani: qua adepol ratione, ad darſenum adderent cinnamum, vt ex ſubtili, craſſum factitarent, niſi talium eſſe inuolucra, & mille ambagibus impeditas lectiones fateamur, vtcunque igitur ſit; vbi & darſeni, & cinnamomi legatur: pro altero, primariæ caſia æquale pondus, pro altero autem, duplum eiuſdem ſubſtituatur. Manardus in fine confectionis alchermes, per darſeni, cinnamomi genus, Meſuem intellexiſſe inquit. deinde ſui oblitus, in cenſura aromatici moſchati in hunc modum dictat, darſem electi, ſecundum Serapionem, eſt cinnamomum: Sed mirum eſt, quod hactenus dixerit cinnamomum, nunc vtatur alio nomine, vt potius aſpalathum, arabibus darſiſaban, intelligendum putet. Hac ille duplici crimine accuſandus: quod iam antea in confectione prædicta, darſenum expoſuerit, ſecundo quod darſiſaban legendum putauerit, præter omnem rationem. Sunt qui cinnamomum laurum vſquequaq; referre aſſerãt, vel eandem ferè eſſe regionibus diſtinctam, calore Indico, corticis humorem optime concoquente, id quod noſtræ non vſu venit, baccis in cinnamomo candicantibus, & minoribus, cuius delibrati ſtolones, menſis tractu, eam odoris ſuauitatem ſibi concilient, neque enim libere è trunco detrahitur, ne exareſcat planta, idq; ex Ludouico Romano patricio.

Monachorum falſa expoſitio

Darſenum quid.

Manardi obliuio ac duplex cẽſura.

Darſiſahã

MAſtiche off. maſtyx, aliis lentiſcina reſina, ex Dioſco. lib. 1. cap. 75. optima & copioſißima in inſula Chio prouenit: præfertur nitedula modo reſplendens, & candore Tyrrhenica cera ſimilis, adulta, retorrida, friabilis, odorata, ſtridorem edens, ex Gal. 7. ſimpl. eſt Aegyptia, nigra, magis deſiccans minus aſtrictoriæ facultatis, oleum tamen, & vnguentum ex Chio cõfici debent: ex Plinie quoque, lib. 12. cap. 17. maſtix quoque gemina eſt, ex herba quadam in Aſia, Græciaquè, vix dignoſci poteſt à vera maſtiche: tertiam in Ponto bitumini ſimilem, nigram vocatam addit, lib. 14. cap. 20. at cap. 6. 24 libri, cum liquidarum generi lentiſcenam reſinam adſcripſerit, hunc aberraſſe tradit Matthiolus, cap. de Terebintho, & ob id Plinium quoque incuria taxat Amathus. Nempe in ſiccarum genere reponenda eſt, noſtro potißimum æuo, cum maſtichem propolis mire ductilem ſcripſerit Dioſco. noſtra autem vix calido adacto piſtillo, vel maſticata ita lenteſcat. In Italia, tum alibi, tum in Lyguris, Senenſibusq; maritimis naſcitur lentiſcus, ac in ruinarum Romanarum maceriis, & toto illo maris Thyrreni tractu, Caietam vſq;, & circa Neapolim, vbi & procera & humiles naſcuntur, maſtichem producentes, ſed non ea abundantia, qua in Chio, & Creta inſulis: frigida enim loca natura horret, ideo ob remißiorem calorem, hæc quàm illa, minus reſudationibus

Plinius reprehenditur.

C 3 *ſunt*

BIBLIOTECA NAZ. ... ROMA

Digitized by Google

Ruellius leniter accuſatur.

ſunt apta. Ruellius præter lentiſcum piſtacij foliis, alium ſorbi folio, terebinthi odore, roboris magnitudine ſcribit, veteribus indictum, qua cauſa, illum hallucinatum decernit Matthiolus, Aetius lib. 8. cap. 67. & vlt. eiuſdem, nouem ſcrupulorum pondere aluum mouere, & duodecim alui excrementa deijcere maſtichem ſcribit, hucque auxiliari multo experimento, qui pharmacum biberunt, & non purgantur, Tetrabiblo 1. ſerm. 2. cap. 117.

CAryophyllon ex Paulo, quaſi dicas nucifolium, non eam habet ſubſtantiam, quam nomine prætenditur, ſed ex India, veluti flores cuiuſdam arboris feſtucacei, & nigri ſunt, lõgitudine ferè digitali, acres, odorati, ſubamari, ex Serapione, authore Iſach ad ruborem quendam inclinantes, præſtantiores ſunt, ſingulatim ex arbore manubus decerpti: & quamuis ibidem Gal. inſerat authoritatem, in interpretatione Atabarith, vt etiam Auer. ex Gal. coctioni prodeſſe tradens, vel ex Paulo, lib. 7. mutuantur, vel ea interiit, in legitimis eius libris incomprehenſa. In Monoc Indica inſula naſci traduntur, ex arbuſcula buxei candicis, foliis laurinis, vel cinnamomi inſtar, verum rotundioribus, flores ferente, qui in hoc grano terminantur, paruo, ex atro ruſeſcente, in claui modum capitato, e certis in aduerſum quatuor denticulis, ſeſe ſtellatim decuſſantibus, prominulo apice, quadrati alueoli, ſinu medio, vmbilicatim prodeunte. Hi ante integram maturitatem, harundinibus decutiuntur, floreis prius in ambitu expanſis: maturi autem, id eſt grandes illi caryophylli, qui & maſculi Auicennæ, aliis antophylli vocantur, oliuæ nucleum referre videntur, ſapore non vſque adeo acri. Olim odoris gratia tantummodo commendabantur, ex Plinio, lib. 12. cap. 7. nunc in præcipuo medicorum, epularumq; vſu, at eorum fruſtula, ſtipiteſq; frequenter immiſcent, & ſi nullius in re medica vtilitatis audiueramus nos, citream malum Indicæ regionis eſſe: id quòd etiam comprobauit, omni virtutum genere clariſſima, omnibus animi, ac corporis dotibus ornatiſſima, Mentia Luſitana, illuſtriſſimi Renati, comitis Claralani, & Producis noſtri digniſſimi vxor, quæ nihil non diu conſideratum, & multo ante meditatum, proferre ſolebat. Cum enim œdematoſis eius cruribus mederer, quæ iam duum inſignium medicorum remedia illuſerant, flores noſtratium citrearum afferri iuſſit, hosq; ablatis barbulis, viuam caryophylorum imaginem prorſus repræſentare indicauit: torrido autem Indicæ regionis Sole, pomum non matureſcere, at in eo grano terminare aſſerebat ſi eſt, illi acceptum refero, vt alia multa, miro enim rerum medicarum ſtudio tenebatur, nobisq; moſchum ambarum, laſſerem odoratum, myrrham, onychem, legitima, ac ſinceriſſima obtulit, vt alia pleraq; aromata, ſibi è Luſitania allata, quorum partem etiam hodie mecum ſeruo, ad ſophiſticorum dignoſcendorũ normam, plurima etiam è Luſitania, atque Auguſtenſi valle, indies nobis afferri curabat, niſi duriſſimo fato, dum ſolatij gratia Turbitij degeret, ad Ticini, nauigijque ripas, tertiana correpta, neſcio quib. medicis curata, in grauiſſimum coma deueniſſet, & Nouariam aduecta, cum nos ad eius curam

Antophylli.

Mētiæ Luſitanæ laus ac mors.

*curam, maximis obſecrationibus accerſiti, fortiſsimis cauſis non adfuiſſemus, paulo poſt
in fata conceſsiſſet.*

*ASarum, quibuſdam ſylueſtris nardus, de quo Dioſco. lib. 1. cap. 9. & Baccharis, de
qua in 3 cap. 42. diuerſa ſunt, maleq; actum eſt ab his, qui baccharis in aſari caput
retulerunt, nam recta aſarum bacchar vulgare eſt, in pluribus hortis copioſum, in aſpe-
ris montibus ſyluis, ac ſitientibus locis præcipuum, laudatur radicibus: præſertim nu-
meroſis, geniculatis, tenuibus, obliquis, odore tenui, ſapore acri, vehementer mordente:
ex Meſ. hæc ellebori albi modo purgat, & alia præſtat ex Dioſc. Vere, & Autumno flo-
ret, in fine Auguſti colligitur: Baccharim autem legitimam, omnibus adſtipulantibus
notis, Romæ, & Arimini pleriq; vidiſſe fatentur, vt nemo poſthac aſarum baccharim eſ-
ſe exiſtimaturus ſit. Hic Matthiolus, in Braſauolū venenatas adeo vibrat ſagittas: vt ea* Braſauolus
accuſandi libidine, quamuis alioqui doctiſsimus, idcirco ab omni grauitate alienus, mē- defenditur
dacijs codicem ſuum, quandoque repleuerit, quod illum Plinio notam inurere dicat, at- à Matthio-
que in eodem errore verſari, vt aſarum baccharim exiſtimauerit, qua in re, & Braſa- li, ac Ama-
uolum hallucinari ſupponit Amathus, at propria hæc ſunt Braſauoli verba, duæ herbæ thi calum-
ſunt baccharis, & aſarum, ſi quis Dioſco. & Plinium rectè conſiderabit, & forte hinc nia.
*error emanauit, cur à noſtris vulgaribus aſarū bacchara appellaretur: quia multa bac-
charis notæ, in aſaro poſita ſunt, & quamuis non multis ab hinc lineis, contradictione
argui videatur, hæc ſubdens: baccharis diu authores digladiari fecit, adeo vt eam Pli-
nius aſarum exiſtimauerit. En ſi vera fatetur ex Plinio, lib. & cap. 12. baccharis voca-
tur nardum ruſticum, vt etiam capite ſubſequenti aſarum, quod & ipſum aliqui ſylue-
ſtre nardum appellant: & quamuis lib. 21. cap. 6. eorum quoq; errorem corrigendum
notet, qui bacchar ruſticum nardum appellauere, ideoque ſeipſum tutari contendat.
Matthiolus mitius agere debet, & iudicij trutina, authorum mentes altius expendere:
prius enim Braſauolus ex Plinio, duas herbas aſarum, & baccharum eſſe prædixit: tex-
tus proxime allegati non inſcius. Quomodo igitur tam inepte ſubiecit, ſi? ex Plinio idem
reputari, niſi vt indicaret, etiam Plinij ætate, idem exiſtimatas, qua & protecta conſue-
tudine, idem nomen hac quoque tempeſtate obtinuit, non quod idem eſſe ex eo volue-
rit, id iam prius ſepoſito, verum fortaſſe, hinc errorem emanaſſe, quia idem vocari
alibi docuerat Plin. quem neque arguit, neque vt ei aduerſetur verba proponit: vt* Plinii tu-
niſi aliam cotem, niſi lapidē molarem, ab hoc alterum reperiat, à ſuis armis rubiginem tela.
*non excutiet: cum præſertim Italica lingua aſſerit, baccharim non eſſe ſclaream ſa-
tiuam, et ſi Braſauolo in id inclinaſſe animus, cum Leoniceno viſus ſit, latina autem
Leonicenum, & Braſa. ipſum ſecutum, magno errore idem eſſe ratos ſupponit. At
quid hoc clarius dici, aut fingi poteſt? cum Braſauoli ſenex ita illum percunctetur. Bac-* Matthio-
charis eſt ne reuera ſclarea: aut ſancti Ioannis herba? ipſe autē reſpondeat, hoc in præ- lus incon-
ſenti non aſſero: ſed laudo tantum, vt interim ſclarea, pro bacchare vtaris, vt Leonice- ſtans.

nus

nus edocuit, quouſq; meliora inueniantur. Italica etiam multo magis damnandus Mat-
Manardus variat. *thiolus, coronariam aſarum interpretatur in textu, cum Plinius lib. 21. cap. 6. aſarum vocitari inuenerit, quod in coronas non addatur: & quamuis Manardus, lib. 8. Epiſt. 1. diſputet, an aſarum, coronaria herba dici debeat, tandem ita Dioſco. ſentire, & coronariam appellare affirmat, idq; inconſtanter in dubium reuocat, eodem lib. Epiſt. 2. ſcribens aſarum coronariam à Dioſco. vocari, niſi error in communibus exemplaribus ſit, atq; vlterius ſui immemor, in annot. Simpl. Meſ. fatetur, à Dioſco. herbam coronariam dici, errore vt credit ſcioli cuiuſdam librarij, baccharem aſara miſcentis, vt nunc vulgus facit. Quare animaduerſa, nullam coronarij mentionem fecit Ruellius. Bacchar tamen in coronamenta additur: vt ex Plutarcho 3 ſui Sympoſii, ex Virgilio quoq; bacchare frontem Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro. Quod autem Gal. aſari vim pur-*
Galenus notatur. *gatoriam veratralbi modo non agnouerit, mirandum ſanè. cum præſertim 8 de compo. med. ſecundum loc. cap. 2. euacuationem affligentis humoris per ſolam aloen in hiera contingere dictet, ſimul ac cap. 3. aſarum per vrinam vitioſos humores deducere, aloen autem eos expurgare, Arabibus, atq; experimento, Dioſc. aſtipulantibus: An autem Pedacio aſcriptitium ſit baccharis caput, ceu firmiter contendit clariſs. Anguillarius, vel Germanum, vt Senenſis, non multi facio.*

CAlamus aromaticus, vel odoratus, ex Dioſc. lib. 1. cap. 16. in India naſcitur: melior eſt fuluus, denſe geniculatus, & qui aſſulosè frangitur, plena araneorum fiſtula, albicans, lentus in mandendo aſtringens, ac cum aliquanta acrimonia amarus. eius meminit Theophra. 9. de hiſt. plant. cap. 7. ac Plinius, lib. 12. cap. 22. hancq; à cæteris ſui generis non differre aſpectu, id eſt ab harundinum effigie tradiderunt; ideo hoc tempore penitus ignotum ſcribitur: quod officinarum communis calamus non ſit, ſed radix, neq; præſcriptis notis inſignita, vt ex Manardo, lib. 6. Epiſt 3. lib. 8. Epi. 1. cuius rationes mu-
Matthioli nota perperà Braſauolo inuſta. *tuatus Matth. & ſi aliorum armis muniatur, feroci admodum aſpectu, ea in Braſauolum tela contorquet, vt ſibi ipſi Vulcanus videatur: magno enim errore Braſauolum duci, ſatis palam eſſe ſupponit: quod tam facile ſibi perſuaſerit, legitimum odoratum calamum, illam eſſe radicẽ, quæ temerè omnibus in ſelapſiis, illius vicem explet: cuius opera ſi interiiſſent, quis non miſellum hunc Braſauolum cachinnis irritaret? hem quis non admiraretur tot contradictiones? tot lapſus? tantam inſcitiam? tot grauia crimina? quæ tamen ab aſtuto hoc homine, eius ſententias peruertente, corruptis verbis, diminutis clauſulis, ei falsò aſcribuntur: vt Iouem lapidem iurare cogar, me ſuis lineis depictum Matthiolum, vobis planè indicaturum. Ita enim ſcribit Braſauolus: Decimus agitur annus, quod Venetias verus calamus aromaticus affertur, qui calamus eſt, & non radix, at communis aromaticus calamus, qui paſſim venditur, radix eſt, & non calamus, id verò de quo in præſentia loquor, calamus eſt, & non radix, qui folia habet circumcirca in aliquibus calamis, quæ noſtrorum calamorum foliis aſsimilantur, & niſi putaſſem*

galan-

Digitized by Google

galangam eſſe acorum, non potuiſſem non arbitrari, vulgarem calamum aromaticũ eſſe acorum, & forte radix hæc, quæ calamus aromaticus vocatur, eſt odorati calami radix: calamus autem verus odoratus, in officina Campana Venetijs *vendebatur. En igitur ſtudioſi, quibus verbis peritos inſectetur? quàm fideli ſermone candidiſſimos laceret? quàm tumultuoſis rixis, ſe vbique moleſtiſſimum, ac infeſtiſſimum exhibeat? hæ ſunt argutiæ quibus prægrandem confarcinauit librum, ſolo lepore illos laceſſens, ſuiſq; obruens calumnijs, non aliam ob cauſam, niſi vt doctiſſimis aduerſari videretur, & quocunque modo in eos argumentum effunderet, hac importunitate excruciaret, tantum ſibi arrogans, vt quæ non dixerunt, dixiſſe velit: Quæ enim in eius ſententiam pedibus non eunt, tergiuerſatur, ſi quis nodus incidit ſtatim tranſilit, velut angue conſpecto, aut ſaltem lippis oculis intuetur, & ſi clariſſimo ſuorum ſcriptorum teſtimonio ſaniſſimi ingenij videatur, vt quum minime compertum habet dixiſſe Dioſco. & Gale. calamo aromatico aliquid ineſſe amaritudinis: quod vel Ruellij verſionem, quam ſe imitari pollicetur, in ſui operis initio, paulo ſegnius perlegerit, vel in eam, ſi quid perperam ex græco tranſlatum, vt ſui moris eſt, aliquid inijcere tenebatur, quod cum aliquanta acrimonia amarum calamum tranſtulerit: id quod Segobienſis Lacuna, græcis latiniſque literis eruditiſſimus, qui Ruellium fidelius reſtituit, corrupta loca reſarciuit, aucta imminuit, mutata ad priſtinum candorem reduxit, male huic tributum amarorem non annotauit: etſi Marcellus quod ad amaritudinem pertinebat, ſe reliquiſſe aſſerat, quia in melioribus illa vox non legatur. Manardus etiam lib. 8. Epiſt. 2. probans calamum non eſſe canellam, inter alias differentias enumerat, quod in ea canella non ſit amaror, innuens calamo amaritudinem ineſſe, vt hinc Fuchſii ſententiam improbare non poſſit, atque an communis illa radix, calami odorati propria ſit, quæ amariuſcula, nec ne, nullum eſt in hoc euidens argumentum, quod etſi harundinis trunculum, ea cumini annexum non deferant: folia iridis ſimilia, harundinacea quadantenus præſe ferunt, ſicca potiſſimum, an vero acorus ſit, eo in capite diſcutiendum relinquimus. Hic tamen præterire non poſſumus Amathi authoritatem, ne dicam ambitionem, aut inſolentiam, qua calamum aromaticum officinarum Dioſc. legitimum, ſuis notis repræſentare non ambigit, potius vt credimus ſomniando, quàm ſenſuum libertate, tam abſurda proferendo: nec Matthiolum contraria aſtruentem, hoc eſt calamum aromaticum harundinem, ſiue calamij, non radicem eſſe debere, deceptum aſſerere veretur: quod licet Theophraſtus, ac Plin. in calamo odorato calamum, & non radicem, laudare videantur, alibi tamen radices cæteris partibus anteferant: idq́ue ex Plinio manifeſte percipi, lib. 24. cap. 11. quum odorati calami facultates enumerans, inquit: Efficaciſſima autem in omni harundine, quæ proxima radici, efficacia & genicula: ex quibus in omni calamo radicem efficaciorẽ eſſe partem contendit: id quod ſi Plinius intellexerit, vel ipſi pædagoguli diiudicent: Quis enim etiã num mediocris ingenij ita argueret? Plinius proximas in ha-*

Matthioli incuria.

Fuchſii tutela.

Amathi turpis error.

Digitized by Google

rundine radici parteſ aliÿ præſens; ergo radix efficacior eſt pars? Quis nam etiam ex palliotenus medicis, qui ſtultiſſimum hoc arguendi genus non excludat? qui in re vulgatiſſima illum cæcutire nõ deprehendat? quis inquàm dum ſitim ſedare cupit, ſitim alteram creſcere non videat? vt quanto plus biberint, tanto magis ſitiant Parthi: cum ſcilicet huiuſmodi radix, quæ in multa ſegmenta nunquam aſſuloſe frangitur, non fiſtula araneo velo ſimile quidquàm occludente, quæ quidem harundini debentur, non radici, ſit ſaltem calami aromatici radix: cuius nulla eſt ab Amatho probatio, tot autem oculati teſtes ex Manardo, ac Matthiolo contrarium aſſeuerantes, tot ab his rationes, quas hic rurſum inculcare operæ pretium nõ eſt, vt cum Braſauolum huic ſuæ opinioni aſſentire teſtatur, ſecus quàm ipſe dictet, vt ſupra: cum Dioſc. calamum odoratum, non radicem, ſed calamum eſſe debere, ſcriptis mandauerit, cumq; calamos equiſeti, gramiris, ac aliorum geniculatos reddiderit Dioſcor. non eſt quod radici proprium eſſe geniculatum, calami autem nodis cinctum aſſerere debeat: cum autem calamum aromaticum eſſe officinarum ſchœnanthum arbitrantur Calopodiani, qui in Meſuem ſcripſere, nec illorum ſpernunt opinionem, qui radicem calami aromatici vice acceptam, legitimi calami radicem ſtatuunt, quàm magno implicentur errore, non animaduertunt. Siquidem ſchœnanthi officinarum radices tradunt, capillorum modo tenues, huius verò adulterini calami radices craſſæ ſunt, & effatu dignæ; propterea eius ſchœnanthi radices eſſe non poſſunt, & per conſequens: ſi ſchœnanthum vulgare calamus eſt aromaticus, hæ radices non erunt calami odorati radices: cumquè in aſſulas non diſsiliat ſchœnanthum id, non fuluum ſit, non in mandendo lentum, melius diſcant, ne rudere potius, quàm erudire videantur, veri tamen calami loco, radicem hoc nomine vſitatam ſubſtituere malo, etiam ſi acorus ſit, quæ multas calami qualitates obtinet, quàm ſphagnũ, latinis muſcus arborea. off. vſnea: & ſi Auic. cap. de muſco, pro quo thaleb repoſuit Bellunenſis, muſcum fluuialem, aqueum, terreum, petroſum, maritimum complectatur, & cap. de vſnea arboreum videatur diſtinguere, aperta ſeparatorum nominum & capitum confuſione. Gal. verò, ac Paulus in ſuis ſuccedaneis, pro calamo ſphagnũ cum Matthiolo ſupponant: hæc enim in alienam meſſem irruiſſe creduntur, doctorum omniũ iudicio, quod plura his ignota inſerant, aut facultatibus diſsimilia ſuggerant, vt myrtum pro cardamomo, &c. quorum eſt ſylua; moſcus verò arborea, hypnos etiam vocata, hoc eſt villoſa illa canicies, arborum caudicibus adhærens, multiplex eſt: quædam procerior, prominẽtibus barbis aſsimilis: vmbroſarum ſyluarum, & vallium, arboribus trunco agnaſcens, rara, & velut per floccos ſparſa, ac diſtributa: alia breuior, craſsior, denſior, quercui, populo, larici, abieti, aliisq; agglutinata: alia odora, alia non, optima eſt cedrina, proxima populnea, candidiſsima, atq; altiſsima, cui primus eſt locus, vt ſecundus rutilis, nullus nigris, atq; in inſulis, ac ſaxis enatis, quibusquè genuinus odor abeſt.

Monachorũ maxima inſcitia.

Schœnanthũ nõ eſſe calamũ aromatic.

CRocum, de quo Theophraſtus, lib. & cap. 6. de hiſt. plant. certis olim in prouincijs naſcebatur excellentiſſimum, ex Dioſc. lib. 4. cap. 25. nunc verò in Italia, Gallia, & Germania abundè optimum prouenit. Eligatur recens, boni coloris paulum candidi gerens in capreolo, oblongum, omnibus ſuis partibus conſtans, non frangibile, plenum à quo detractum eſt nihil, quod madefactum manus inficit, nec ſitum redolet, aut cariem ſentit, ſubacre, odoratiſſimum eius magnæ probitatis indicium eſt, ex Gal. 1. de antidotis cap. 14. ſi tale permaneat, quale repoſitum fuit: adulterati nanq; croci tam color, quàm odor, citiſſimè aboletur, vel Sole, aut igne ſiccatur: quo facilius teri poſſit: ſacculo coriaceo diligẽter occludendum, nec humido loco reponendũ, florem ante folium edit per autumnum, in Vergiliarum occaſu, non vltra menſem, quibus decidentibus, folia anguſta, penè appellamenti exilitate tota hyeme virent, in Monteferaci ſtudioſe colitur.

CArdamomum, ex Dioſc. lib. 1. cap. 5. eligi debet plenum, frangenti contumax, occluſum, farctumque, guſtu acre ſubamarum, & odore caput tentans: quod enim Cardumenum. *huiuſmodi non eſt, exoletum iudicatur. Id Serapion cordumenon appellat, quoniam* Saccola. *autem de cardamomo, peculiare caput inſtituit, Iſach authore, ſaccola maius, & minus vocitatum: id fuit erroris vehiculum, non inſita græci alicuius memoria: quod aliud ſemen Arabibus familiare, græcis nobiſq; ignotum, alio forte quàm cardamomi nomine exponendũ, eſt eorum ſaccola; hinc medici, ac pharmacopolæ ceſpitarunt: qui tria olim ſemina cardamomi loco indifferenter accipientes: neque hoc, neque illud, neq; ex quatuor Plinij generibus aliquod, de quibus lib. 12. cap. 13. ad verum cardamomum referre poterunt, ablegata iam ſeorſum nigella citrina, vt myropolarum vocabulo vtar, reliqua enim duo in maius, & minus cardamomum partiuntur. Primũ melegetta, alijs malagretta, alios nomine granũ paradiſi, ſemen multangulum, colore fuſcum, vinaceis minus, guſtus acerrimi, ſine vlla aſtrictione, ſecundum triangularibus ſiliquilis cõtentum, tunica ſiliquarum tenui, flaua, colore & conſiſtentia maci officinarum ſimilis, minutis acinis, colore ex terreo flauis, & inter ſe compactis, quorum nullum, vel ad græcorum cardamomũ, vel ad barbarorum cordumenon, ſed nedum ad horum cardamomũ, propè accedit. Cum enim guſtu non amareſcant, parum denſa ſint, & facilè frangantur: hinc græcorum cardamomum eſſe non poſſunt. Quod præterea ab Arabicis diſſideãt, cum illis collati, ne vel tantillũ affines deprehendẽtur: & ſi hac in re apertè hallucinantur Fuchſius, ac Ruellius, alioqui doctiſſimi. Quandoquidem Serapioni maius cardamomum alabaſtris roſæ corticeis, baccas fert loti magnitudine, paulo magis, minus ue euariantes, ſeminibus paruis, pinguibus, angulosis, ſuauiter olentibus, & puluerulentis refertas, guſtu aſtringente, capite, ac cortice potiſſimum, hac quidem facultate minus cardamomũ antecellens, illi tamen acredine cedens: minus verò nullo ſeptu, nulla ſiliqua includitur, eodẽ quo prius colore amictũ. Matthiolus tamẽ granis ſubnigris ac rotũdis interpretatur*

Melegetta Granũ paradiſi.

Ruellij lapſus.

Matthiol. Serapioni

ſecus quàm ipſe dictet Serapion. Auicenna enim is eſt, qui ciceris amplitudine, nigrum candido intus grano deſcribit, tam inter ſe conueniunt Arabes, in viribus quoque diſcrepantes: alter enim calidum & ſiccum in tertio ordine ſtatuit: alter in primo, nec modo in his, verum quoque in aliis nonnullis differunt: vt vel ex hoc diſci poßit, quàm parum tuto ægrotantes barbaris authoribus committantur.

attribuit quæ ſunt Auicen. Arabes diſcrepant.

Quæ autem ſit inter illos officinarum, & hos diſparitas: qui minus cardamomum officinarum, maius eſſe Serapionis ſibi perſuadent, quia minoris deſcriptioni non quadrat, cum capite concludatur: vtriuſque notas vicißim admoueant: neque enim capite eſt è roſis prodeunte ſimili, non aſtrictorium, & ſi in hanc opinionem ceciderit Braſauolus, in tractatu ſyruporum num. 77. non pro minori cardamomo nigellam intelligens, vt ſcribit Italicè loquens Matthiolus, hac fortè ſimultate in latinis commentarijs non recordatus, etſi Braſauolus ſibi opponi maxime videatur, in examine ſimplicium, officinarum cardamomos illegitimos ſtatuens, nec non res barbaras, ſibiq; incertas, hinc etiam cum Amatho reprehendendi ſunt religioſi Meſuem commentati, cum melegettam ex Bellunenſi cardamomum minus firmiter credunt, ea verò, capitulu excepta ſuboriatur, nec aliis etiam reſpondeat indiciis, quod verò etiam maius non ſit melegetta, & ſi capitulo contineatur, nullum tamen intra ſe granum geſtat, minutis ſeminibus plenum, nec aſtrictoria ſentitur.

Braſauolus aliter ſentit, q̃ illi opponit Matthiol.

Braſauoli contradictio.

Amathus vnà cũ Monachis reprobãtur.

Cæterum quum Amathus arbuſculam cardamomi, non ſemina, ex Dioſcoride ſcribi contendit, eiusq; dotes ligno cardamomi attribui, eaſdemq; in ſiliculis recentibus exactè cognoſci, in vetuſtis ad Italos commeantibus, nequaquam craßißimam ſuam ignorantiam non ab apprime erudito, ſed à ſemidialectico facilè confutandam oſtendit, cum præſertim occluſum, farctum, plenum, ligno non æquè arrideant, cui plenum eſſe penè ſatisfaceret, ſicquè eſſet occluſum, ac farctum, at ſemen plenum quidem, at non occluſum, hiante, quo videlicet concluditur, cortice, ideo non refertum eſſe, ſed paucis ſeminibus, hisquè euanidis comprehenſum dici poſſet, præterea ineptißimam eius opinionem maxime redarguit Gal. 1. de antidotis, cap. 15. vbi ita legitur, ſemina verò hæc napi petroſelini, thlaſpis, ameos, anethi, fœniculi, dauci, cardamomi, vt etiam 3. de antidotis, Rufi mentem reddens, tantundem miſcet cardamomi ſeminum 7. etiam de compo. med. ſecundum locos, cardamomi exentrati meminit 2. de antido. cap. 10. in Ther. Laodicei, cardamomi demptis inuolucris, denique quid vltrò egemus teſtibus? cum ſuam ipſe ſententiam prodat, depopulatus, inquit Plinium ſemen potius, quàm lignum delineare, ſecundiquè eius genus eſſe Dioſc. cardamomum, quod ſi ſic: ſemen cum ſit ex Plinio ſequitur & Dioſc. quoque ſemen eſſe, cum autem Fuchſio inurit Matthiolus, quod ſilaquaſtrum, ſiue Indicum. piper, ex Hiſpaniola noui orbis, cardamomũ Mauritanorũ putauerit, quicunq; in ſuo de hiſt. plant. ca. 281. plegerint, in ſiliquaſtrũ Plinij, lib. 20. ca. 17. ac zingiber caninũ Auicē. nullius cardamomi habita mẽtione ab eo deductũ cognoſcẽt. Id etſi in annotatione, alijs cardamomi genus putari ſcriptũ reliquerit, præterea

Fuchſii tutela cõtra Matthiolum.

Siliquaſtrum.

tereà 1. de compo.med.minus eſſe, q Actuario, aliiq́; recentioribus græcis capſicō, vulgo piper Indianum affirmat. Ruellius enim is eſt, maxime caſtigandus, quū Indicum id piper, ad cardamomos referre contendit. Nempe & ſi pyramidalibus ſiliquulis, roſarum ferè inſtar, ſemen occludat ſuum, planum, id eſt, lentium modo, guſtus acerrimi, quum Serapioni anguloſum ſit, bene oleat, guſtu adſtringat, & baccis loti magnitudine contineatur, ex Auicen. etiam pro ſui tutela, nec quicquam adſtruet, & ſi minus cardamomum, lentis mole, aromaticum ſcripſerit. Planta hæc in fictilibus, ac teſtaceis conſeri ſolita, foliis exit, hortenſi ſolano non diſsimilibus, etſi laurinis comparauerit Cardanus 8. de ſubtilitate, nimirum quum hebetis ſit aciei, alioqui opticus acutiſsimus, & ſcientiarum indagator acerrimus, cubitali caule, quadrangulo lateribus leniter ſtriato prodeuntibus geniculatim, & ſurculis, & frondibus, floribus è luteo palleſcentibus, è quibus cornicula primum virentia, per maturitatem in purpura ſplendeſcentia, cute leui, lucido ruberrimoq́; colore, oculos allicientia, at ſenſum guſtus admodum vellicantia, ſeminibus intus flauis, planis, miri inuicem nexus feruidiſsimi itidem guſtus, radice vnica, ſubalba, capillamentis fibrata, quapropter quum ſcribat Galen. 2. de compoſ. pharm. ſecundum locos, cap. 2. pro cardamomo ſinapi duplum, hyemis tempore, & ſi non vlcerare idoneum per ſe illitum 7. ſ. Aetius autem Tetrab. 1. ſermo. 1. exulcerare, minus tamen quam naſturcium, in græcorum antidotis ſinapis æquale pondus, vel duplum, hyeme ſubſtituerem, pro Arabiis Serapionis quaſi ſcriptis innitentibus, granum paradiſi maioris cardamomi loco, & pro minori triangulum illud ſemen vſitatum, legitimis enim magis æquipollere videntur, viribus aromaticis inſignibus prædita quum ſint, quam myrtus, vel cyperus: Quum autem verſatiſsimus Anguillarius cardamomum vſitatum, quia folliculis incluſum, non facilè frangitur, acre guſtu, & ſubamarum, ideo legitimū ſtatuit ad Arabum minus non aduertit, nec illis vel tantillum amaroris ineſſe.

Ruelli opinio reprobata.

Cardani hebetudo.

Sinapis pro cardamomo.

Cardamomi vſitati pro legitimis vſurpari poſſunt.

SAntala, quæ & triaſandala, off. trium ſpecierum ligna dicuntur, à Serapione alba videlicet, rubra, & citrina, quæ & lutea, vel flaua appellantur, cæteris odoratiora: imò ſola ferè inter alia odorata, quamuis alba, hoc eſt, communem ligni colorem habentia, & flauo interſerta aliquantulum etiam redoleant: etſi Braſauolus in examine vnguenti ſantalini, falsò nihil omninò habere odoris cenſeat. Matthiolus autem lutea, ac alba odoratiſsima, in Italicis lucubrationibus: at in latinis remiſsius: hæc duo ſuauiter ſpirare conſtituat, nimirum eiuſdem arboris quum ſint. Rubra enim omni fragrantia deſtituuntur, & ſi pro ſantala abſolute, hæc quidam accipienda velint, ceu magis infrigidantia, nobis tamen flaua magis arrident, etſi calidiora, ſcribente præſertim Serapione, & melius ex ſantalo eſt flauum, cum verò apud Meſuen non rarò legantur ſandala machozíri, vel ex Genuenſi mazahari, Valerius Cordus ſpeciem citrini ſantali, à vulgari diuerſam, atque odoratiorem ſupponit, at hoc eius adoleſcentiæ inurendum, quod vetuſtate examinata citrina ſantala, recentibus collata, minus fragrare comperErit, pro-

Braſauoli lapſus.

Matthiolus retractat.

Sandala machoziri.

Cordi error.

*inde in ſpecie diuerſa exiſtimauerit, quum præter enarrata non ſit, dare quartam ſan-
talorum, quidam cedros putarunt, & calida officinarum ſantala, cum Syluio, id quod in
rubro nullo pacto eſt admittendum.*

Syluius aberrat.

R*Habarbarum, illuſtris illa radix, ad multiplices medelarum vſus vulgatiſſima,
tanti alioqui facta, vt auri pretium pari pondere æquarit, ex Meſue quondam eſt
Indicum, quod & Sinicũ alterum Barbarum generis nomine appellatum, tertium Tur-
cicum, omnium ignobiliſſimum, vt Indicum eſt præſtantiſſimum, præſertim ſi recens
eſt, & ſubnigrum, in rubrum inclinans, ſi rarum, graue tamen, ſi fractum, ex ruſo &
glauco alternat: ſi manſum, vel aliquo liquore ſolutum, croci modo tingit. Id ex anno-
tat. Baptiſtæ Rhamnuſii, in 2 volumen Marci Pauli Veneti: foliis eſt duos palmos altis,
labris lanuginoſis, ex arcto infra in latum vſque ad rotundum apicem tendentibus (di-
camus rumici ſimilibus rotundis, & denſioribus) prodeunte trunco quaternum digito-
rum, interdũ palmari, vnde viridia folia raparum more proſtrata vetuſtate flaueſcunt:
deque eius medio, ramulus vndique floſculis violæ purpureæ æmulis, paulo maioribus, co-
lore inter purpuram, ac candidum decoratur, odore tamen graui. ſemine croceo, ac mi-
nutiſſimo, radix pro terræ vbertate maior, minorve, humana coxæ magnitudine inter-
dum viſitur, cortice ſanguinei coloris, radiculis pluribus agnatis, hæc in fruſta ſecta, qua-
lia apud nos viſuntur, ſuccum emittit cum flauite fuſcum, viſcidum, manibus adhæren-
tem, inſignis amaroris, per menſem ſiccatur in regione Sinarum, iuxta montes Succuir,
& Campionis, amplis ciuitatibus, in prouincia Tangut, in quibus adeo vileſcit, vt plau-
ſtrum iis onuſtum, ſexdecim libris Venetis venundent, & lignorum loco vtant, nec ſo-
uerent, niſi ab Indis mercemonia exercentibus ſolicitarentur, vt in montibus propè re-
giam Tauris, id & Rauedſeni ducitur è Cataio ad Perſas, vnde quibuſdam Perſicum vo-
catur, vti & Barbaricum à Trogloditis, quæ quidem vt plurimum ad nos afferuntur, le-
gitĩma ſanè, nec iis in locis ob vbertatem ſuppoſititia, etſi eius adulterinum ex Galeno
rheo 1. de antidotis, cap. 4. Meſ. cum Rhabarbaro communiter, & ad vnguem declaret,
quod quibus in locis naſcitur, accipiunt impoſtores Rhabarbari multum, totúmque a-
qua macerant, quinque diebus exemptum, deinde ſiccant, ſubtractaq; vi examina-
tum venundant, dilutum verò liquorem, igne aut calentibus radiis addenſant, & in
placentulas rèdigunt, ad regia medicamenta. Adulteratum itaque, coloris interni va-
rietatem amiſit, ſubnigricat, denſum eſt, valenter adſtringit, nec croceo inficis colore,
vendicatur à carie, atque teredine annos tres, aut quatuor, ſi cera ſola, vel cum tere-
binthina circumlinatur, vel melle. aut pſyllio, miliòve mergatur. Hoc an idem ſit cum
rha (aliqui rheon, ſiue rhaponticum vocant) à Rha fluuio, cuius in ripis copioſe naſcitur,
nomen ſortitum, de quo cap. proprio, inter claſſicos, & multæ eruditionis medicos, non
parua extitit controuerſia, deliteſcente iam diuturno tempore rhapontico, cuius loco
maioris centhaurij radix, pro legitimo habebatur, vt etiam hoc æuo, ab his qui malunt*

Rhaponticum.

cum

eum imperitis errare, quæ eorum eſt pertinacia, quàm cum eruditiſſimis bene ſentire, quo recognito, à priſtina diſceſſere ſententia: id quod Manardus manifeſtè indicat, lib. 6. Epiſt. 2. vbi idem eſſe, aut ſaltem eiuſdem ſpeciei, eodem lib. Epiſt. 5. conſtanter crediderat, mox lib. 5. Epiſtola vltima, verum ſe conſecutum rhaponticum, nullis Dioſcor. reclamantibus notis, ſeipſum retractans inſinuat. Verum tamen. quia Auer. 5. Collectanearum, non modo Gal. verum quoq; alios medicos damnat, qui rhabarbari deiectoria vi omiſſa, adſtrictoriæ tantum meminêre, iſtorum acerrimus defenſor Matthiolus, rhabarbari noſtri vſum illos latuiſſe, proinde & ex eo procedentem deiectoriam facultatem: hunc Auer. maximopere culpandum tradit, quod cum Auic. tum etiam Serapion, cap. de rhabarbaro vetuſtiorum mentem ad amuſſim reddiderint, nec aliud prorſus, quam rhaponticum, quem Arabes interpretum potius culpa, confuſaneè ipſo nomine, & viribus cum rhabarbaro confundunt, nec deiectoria vi pollere reminiſcuntur. Quo circa vel Auer. noſtrum rhababarum innotuiſſe conſtat, vel idem eſſe cum rhapontico opinatus eſt, quum Græcorum dotibus præditum illud repræſentauerit, purgatrice vi addita, vel paꝝ interpretum ignorantia, ſub rhapontici titulo, rhabarbarum Auer. irrepſit, idq; non modo cogitandum, verum etiam credendum perſuaſerim: Ad id enim noſtra magis promouetur opinio, quod ſummus philoſophus, acutiſſimusq; dialecticus, & in medica materia verſatiſſimus, hac turpi admodum nota, hoc inſigni crimine, haud quaq; ſignandus fuerit, vt in re diuerſa, in Gal. argumentatus credatur, ſed per rhabarbarum rhaponticum intellexiſſe Auer. id etiam ſuſpicionem auget, quod Auic. Auer. coæuus, rhaponticum intellexerit, quin etiam Aegineta ex Matthiolo, nullam intercedere cognationis differentiam exiſtimat: at cum deiectoriam facultatem in rhapontico agnouiſſet Auer. vt etiam Manardus, lib. 5. & epiſt. 5. ſcribens, nec ponticum hoc rha vi purgandi caret, licet mitiorem habeat, & quæ vix vnica drachma exhibita deprehendatur, vt etiam lib. 18. Epiſt. 6. non minus purgare quam noſtrum, ceu quoque in annot. ſimpl. Meſu. experientiam atteſtari in vtroque rheo, Pontico ſcilicet, & Indico, vim deiectoriam, quam etiam comprobat in ſuo Simplicium Braſauolus, quæ quidem quum vera non eſſe putauerit, ſi horum ſententiam minime probandam duxit Matthiolus, diligentiſſimus ſimplicium ſcrutator, ſi exiles quoſcunque errores, nulliuſque momenti lapſus inſectatur, & digito monſtrat, huic ſtudio operam nauat, in id nauiter impedit, vt de re medica bene ſentientes imitetur, ne quaſi rhinoceros, in eorum opera paſſim obringat, ne inquam inhumana ingratitudine, alienis ſpoliis adornatus, & perpolitus, tam egregia in furando prudentia credatur, vt cruentis telis illos poſt terga adoriatur, ne videatur ab his omnia ſuffuratus, qui etiam in latinis ſuis commentariis Meſuem erraſſe non dubitant, quod turcbicum vocatum illi rhaponticum ſit, quem falsò inter rhei genera aluum ducentia enumerauerit: aut hos etiã recenſere tenebatur, aut negligẽtia carpendus, vel falſitate accuſandus, quod rheon antiquiorũ non ſoluere, tanquã ſenſus expers,

Auerro. in Matthiolũ defenſio.

Rhaponticum ſubducit.

Fuchſii, ac Matthioli inſcitia.

tam apertè commentus ſit. & in re clara, adeo facilè aberrauerit, vt etiam Fuchſius, in bechica antidoto Philagrij, ſuam ita adſtruens opinionem, vti & pluribus 1. de compoſ. med. cap. 84. quoniam Nicolaus centhaurij magni, tam ſymphiti radices, rheo ſuccedaneum faciat, quorum neutrum ne minimam quidem purgandi vim obtinet: præterea igitur vnguentarium, & talia aſſerentem, perexiguæ authoritatis græcobarbarum. At ſi quiſpiam contendet, Dioſcor. ſenſiſſe, omnibus viribus pollere rheon, quibus agaricum: cum inquit, dari in ſingulis valetudinibus, pari quo agaricum pondere, videbit Manardum dubitantem, lib. 6. Epiſt. 2. vt etiam 5. & ſi lib. 9. Epiſt. 5. nullam ne purgandi vim ex Dioſcor. adſcriptam crediderit. Vtcunque ſit, quid Braſauoli, ac Manardi argumenta expiſcatus, in eruditiſſimum Ruellium inijcis Matthiole? huc exurgas? qui tua farina ratiocinia, omnibus ſtatim vulgatiſſima reddis: & ſi in ſtirpium hiſtoria, multum ſtudij, ac temporis conſumpſeris: præſertim cum id obſtare tuo marte effingis, diuerſum ideo eſſe rha antiquiorum, à noſtro rhabarbaro, quod noſtrum purgatorium ſit, illud nequaquã, vt leuiter, ita nullis fultus argumentis, nec ad horum probatiſſimorum virorum authoritatem, quotidianumve experimentum quicquam deponis.

Ruellius ſuſtinetur.

Amathi ignoratio.

Quod autem Amathus ſubductorium non repererit, vel illegitimum expertus eſt, vel in Hiſpanis, aliiſve ſolutioni renitentibus. Quod enim nos Ticini, ab offi. ina Iuſtitia, & Mauri accepimus, veriſſimum rhaponticum, vbi cum Syluestro Bernerio, praxim exerceremus, non bis, térve, at ſæpiſſime ſoluere comperimus: Id quod cum ignoraret Hieronymus Cardanus alioquin præceptor noſter doctiſſimus, & in omni diſciplinarum genere inſtructiſſimus, vt eius luculentiſſima ac laborioſiſſima monumenta teſtantur, à nobis poſtea admonitus in ſuis medicis contradictionibus, ſe præter experimentum aliter ſenſiſſe, coram faſſus eſt, & mutata ſententia nobiſcum nunc aſſerere non dubitat. Id etiam Paulus primo libro, cap. 43. ſolutiuum fecit: quum inquit, terebinthinam oliuæ magnitudine exhibitam corpus ſoluere, quod ſi amplius laxandum ſit: paulum addendum è radice pontica, vel rheu: nec ideo rhu legendum, ſola vi adſtrictoria ſenſui repugnans, et ſi Cardanus comprimendo ſolutioni addere crediderit. Potius enim librarij culpa, è, deſiderari ſuſpicandum, quamuis codices quidam manuſcripti aliter legant, vt etiam pro reo, nitrum ſubſtituendum libenter amplectatur Manardus lib. 18. Epiſt. 1. ita tamen ſonat græcus codex: Τῇ δὲ κοιλίᾳ συνεργητικὸν τερεβινθίνης διδόντες, ἐλαίας μέγεθος καταπίνειν εἰς ὕπνον τρεπομένοις, μᾶλλον δ' ὑπάγειν βουλόμενοι ῥᾶ βραχὺ καταμίξομεν. *Matthiolus etiam, atque alij, ſua ducti opinione, pro rheu rhabarbarum noſtrum intellexiſſe coniecerunt, in communi vſu ante eius ætatem, & cuius meminit in antidoto Diacorallin, Agapeti, atque Atactos, libro ſeptimo, capite vndecimo, at cum Alexander libro vndecimo ſuo Diacorallio, Ponticum appoſuerit, atque in ſimplicium cenſu, rheon ſimpliciter vocet Ægineta, cur prædicta in compoſitione, hoc potius, quam illud ſelegerit, nulla ratione defendit Manardus. Quandoquidem ſi diuerſa putaſſet*

Cardani lapſus.

Manardi ratio inualida.

taſſet, vt etiam Aetius, qui rhei barbarici meminit, Tetrab. 3. ſerm. 4. capite penultimo, vt alibi nonnunquam, vel diuerſis capitibus, vel deiectoriam facultatem conſpicuè declaraſſet. Eiuſdem igitur credantur ſpecies, locorum varietate, qualitatibus paululum euariantia. Quandoquidem ſi rei intuitu proprio ſibi ſatisfeciſſet Matthiolus, non tot argumenta vt ſabulum ſine calce coherentia paſſim inculcaret, non tot nugamenta, doctis quibuſque & tædio, & remoramento: ceu quum idem ſceniticum ac Indicum Meſ. falsò dici tradit, atque Loniceri opinionem demolitur, multifarias reprehenſiones ita ogganiendo componens, vt haſta ſpoliatus fugere, ac deliteſcere cogatur. Quis enim facile ex hac ſententiarum varietate ſe explicabit? quis non hæſitabit in barbari, ac pontici, tam varia nomenclatura? quod ſi ex tripode omnia pronuntiauit Matthiolus, age pauciſſimis, quaſique laconice declaremus. Indicum rauedſini vocat Meſ. à Sinis extrema Indiæ gente, propterea quum Scenicum, vel Scenitum, Indicum non eſſe contendat Lonicerus, ſed à Scenitis Arabiæ populis, quid inquit, quid non confutat?

Meſ. auxiliū in Matthiolum.

Barbaricum quibuſdam à Barbaria Aphrica prouincia, vel à Barbaria Erythrai maris inſula vocatum, quum in hoc mari nulla ponitur inſula, ſub hoc nomine demonſtrata, ſitq; Barbaria Aphrica, nouum penè nautarum vocabulum, ea omne litus aphricæ Mediterranei maris intelligentium: ne quid de India vrbe Barbari dicta, vel ex Troglodítica Æthiopiæ regione, vetuſtioribus Barbaria dicta comminiſcar: quum hæc nominum varietas nihil ad rei ſubſtantiam conferat, poſſitq; ex aliis in alias regiones delatum, ab emporio vbi maximè venale eſt, & vocem ſortiri, & natiuæ regionis cognomentum amittere.

Rhabarbarum vnde dictum.

Nempe & Rhaponticum, non à Rhapontí fluuio, quum Sarmatas vtroſque abluat, Aſiaticos nempe, & Europæos, ac in Hircanum, ſiue Caſpium mare fluat, non in Pontum Euxinum, à quo, vt à regione Pontica, diſtat per multa terrarum ſpatia, ſed quia à Rha flumine in Pontum cōmigret, ibique à mercatoribus venundetur: vel fortè à Pontico ſapore: cuius maximè eſt particeps, nam guſtu vehementer adſtringitur ex Galeno ſecundo, tamen ſoluere ſi viſcera adſtringendo roboranda ſint. poſt purgationem, puluerem contriti rhabarbari propinandum cenſet Meſue ſi adſtrictio maior expetatur aſſum, ſi maxima vſtum.

Rhaponticum.

At Fuchſius cuius fortaſſis errore ſeductus Amathus, parum expertis vbique ceſpitandi anſam præbet, in annotationibus antidoti è moſcho Nicolai, vti etiam ſecundo Paradox. capite decimotertio, inquit, non eſſe hoc rhabarbarum aſſum diſſentericis propinandum, ſed rhaponticum, cuius vires confuderit Meſue. Amathus verò ea ratione non niſi graui exceſſu toſtum, vel vſtum, dyſſentericis exhiberi ait, quod omnia, quæ igne torrentur ob contractam acredinem: quum tamen tenuiores etſi ſubſtantia, non tamen acriora reddantur, vt etiam ex Syluio, capite de Sory, atque in alumine vſto, cepis, alliiſq; ſub cineribus aſſis. Depoſita itaque acredine, ad ſtipticitatis opera ſtrenuius profectò redditur, nec igneæ facultatis tantum aſſumit, quo maior non exhalet acri-

Fuchſii ac Amathi error.

Digitized by Google

monia, quàm illi ignis impartietur. Præterea vſque adeo imprudens, ac ſomnolentus, non legit apud Galenum, tam nono de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, combuſta torrefactaq; medicamina dyſſentericis exhiberi, cochleas videlicet, cornu ceruinum, malicorium, & alia, quam etiam vndecimo ſimpl. cochleas exuſtas, cum galla & pipere, dyſſentericis commendari, non modo non timere combuſtorum acredinem, ſed nedum piper acerrimum, & mordentibus maxime medicamentis tum potiſſimum mederi, cum vtiq; eſt grauiſſima, duodecimo metaphyſic. primo, ſi quos autem mortuos eo aſſumpto vidit, nō in id cauſam reijciat, verum in morbi vehementiam: nos enim tranſacta æſtate vltra ſexcentos eius vſu ſeruauimus, præſertim gregalium quorundam conſuetudine relicta, immaturum præmacerātium, exprimentium, ac poſtea vrentium, vt ſola terrea facultas aſſeruetur, cum in aſſo amaroris particula adſtrictioni cum apertione terminoſis non parum accommodet, actius propterea excutiendum eſt, quòd aſſerunt nonnulli, rhabarbarū immaturum idem eſſe Dioſcoridis ac Galeni rheon, quia nullo ferè odore præditum eſt, iccirco & turcicum vocari, quòd è Ponto, Boſphoro Thracio, Mæoticiſque paludibus Byzantium aſſertur. Quandoquidem vanam huiuſmodi aſſertionem, omniaque quibus ſe fulcire poſſit vnico diluit contextu Dioſcor. cap. de rha. exibilat vulgus, cui facilè palam eſt, quàm bene ſibi reſpondeat nouiſſimus hic Meſ. annotator: quum eadem in Sinica regione quod vère colligitur, aut æſtate, immaturum eſſe fateatur, &c. quod autem dilutum minus purget quàm tritum, nemo eſt qui ignoret, etſi contrarium ſtatuat Fuchſ. 3. de compoſ. med. capite octauo. Anguillarius etiam credit rhabarbari iunioris atque acerbi radices rhaponticum eſſe, id autem nunquam perſuaſerim, ſi quantumuis exilius rhabarb. atque acerbius, rhapontico comparaueris.

Coſtus, ex Dioſcoride, libro primo, capite decimoquinto, optimus eſt recens, denſus, à teredinibus non eroſus, ſine graueolentia, guſtu calidus, & mordens, Arabum ſectarij habent amarum, & dulce, ſapore quadantenus glycyrrhiza, colore fuſco, guſtu acri, ſubſtantia radicis ſolida, & ponderoſa. à Dioſcoride, vt etiam Plinio, libro & capite duodecimo, in album, & nigrum diuiditur, Galenus leuiculam coſto ineſſe amaritudinem ſcribit, qui tamen inter Græcos dulcis meminerit, non reperitur, Actuario excepto: At qui in noſtris pharmacopoliis, imò per totam Italiam venditur: illegitimus eſt, cum odoris grauitate, non vſq; adeo acris, vt appoſitus exulceret, ceu aſſerit Galenus, proinde vulgaris deſpectus fieri debet, quia quid ſit ignoratur, ſatius belenio vicem explebimus, quo etiam adulterari ſolet: & ſi neq; linguā accendat, neq; eundem expiret odorem, alij ammoniacum, vel angelicam ſuggerūt in pratis noſtris ad vaſ-
Angelicæ conſideratio, ac facultas.
ſalorum priſtinum vberrimam quod eius radix coſtum non obſcurè amuletur, cum eximia odoris iucunditate acris, nec citra amarorem, hæc raphani inſtar grandis, in plures diuaricatur partes, planta eius cubitum tranſcendit, intus vacua, & geniculata ala-

rum

*vnum ſinu copioſo, foliis oblongis, ab vno articulo pluribus, cum virore nigricantibus, cir-
cum ſerratis, floſculis ſubcandidis, in vmbellam cohærentibus, ſemine tenui, ac plano:
hæc ad venena, & peſtilentiæ contagia, ad cordis noxas, animi defectus, interna viſcera,
concretum ſanguinem, imbecillem ventriculum, tuſſim ex frigido, manifeſtiſſimo ex-
perimento valet, & mirificè ſuccurrit, aperit, attenuat, diſcutit, calefacit, ac ſiccat,
proinde hac minori errore, quàm pſeudo coſto vteremur, niſi verus, & Græcorum notis
omnino reſpondens Venetiis inueniretur, ex Syria, aut India, per Hiſpanorum nauiga-
tiones allatus, vnde ſibi comparare debent ſeplaſiarij, nec diutius in ſuis erroribus inue-
teraſcere. Biennio ſeruatur: Eſtq; vulgaris Zedoaria, Tertius videlicet Syriacus, grauis,
colore buxeus, & odore feriens.*

C*Vbebæ, inquit Serapion, idem quod myrtus ſylueſtris, & carpeſium, etſi Dioſcori-
dis ac Galeni appellationibus diuerſa videantur, quod alter myrti ſylueſtris, alter
carpeſii non meminerit, re tamen coincidunt, Actuarius etiam recens græcus, ac Aui-
cenna cubebas carpeſium appellarunt: id verò ex Galeno 7. ſ. ſimile eſt Valerianæ, non
guſtu tantum, ſed & facultate, maioris tamen tenuitatis, nec vſque adeò, vt liceat cin-
namomi loco vſurpare, ſicuti faciebat Quintus, at 3. de compoſ. med. ſecundum locos, vt
etiam primo de antidotis, cap. 14. perinde atque viribus optima caſiæ, non multo infe-
riorem annuere videtur: Cubebarum igitur loco carpeſium veniret: quo incomperto,
phu radix, vel primaria caſia ſubroganda eſſet, propterea cum odore, guſtu, ac viribus,
non parum diſſideat carpeſium à myrto ſylueſtri, ruſco videlicet, cum legitima ſylue-
ſtris myrtus, quam hoc nomine alibi vbique intelligimus, valde etiam diuerſa ſit, vt cap.
de myrto: hinc quàm turpiter hæc implicuerit Serapion, facilè vnicuique eluceſcet:
Cum verò interpretis errore, titulum de myrto agreſti, in cubebas perperam verſum, v-
bique legitur: Ego poſtquam aggregaui, &c. adſciticium eſſe, non Serapionis, ideo il-
lum à calumnia vendicare conantur Reuerendi Meſ. annotatores, non viderunt remo-
uenda quoq; eſſe, quæ ex Gal. 7. ſ. de carpeſio, ſub myrti agreſtis nomine tractat: propter-
ea male propria, peius aliorum crimina, ſub cucullo recondi: quum verò aliorum admiſ-
ſa opinione, nulla ex parte differant carpeſium, & cubebæ: vulgares autem ſemina
ſint aromatica, & amariuſcula: hinc multis, & his quidem non contemnendis ratio-
nibus, huiuſmodi baccas non eſſe carpeſium, ſed nedum eius ſemina, contendunt Braſa-
uolus, ac Matthiolus, aduerſus Hermolaum, Ruellium ac Fuchſium: quod crediderint
communes in myropoliis cubebas, illas referre, de quibus ſcripſere Serapion, Auicen-
na, nec non eſſe carpeſium: quod iſtorum repererint neminem, cubebas plantæ fru-
ctum, aut ſemina dixiſſe, etſi cum ruſci planta ſemen pariter deſcribatur ex Serapio-
ne. Ruellius etiam ab his diſſentit, qui ruſci fructum cubebas mauricè vocatas cre-
dunt. Quoniam autem phu radices in medicamenta tantummodo inſeruntur, & Gale.
carpeſium herbam eſſe, phu appellato genere ſimilem dixit, atq; tenuia ſarmenta, cinna-*

Myrtus ſylueſtris duplex.

Serapion obſcurus.

Monachorum vana expoſitio.

Carpeſium.

Hermolai, Ruellii ac Fuchſii tutela.

Cubebæ non ſunt ruſci fructus.

Digitized by Google

momi virgultas ſimilia: igitur facilè credi poſſe, Galeno potius radicem eſſe ſarmenta, argumentatur Matthiolus: ad hæc quia vſitatæ cubebæ, nullum prorſus phu ſaporem reſpirant: Ideo iſtorum opinioni aſſentire non poteſt: Attamen et ſi vetuſtiorum nemo, carpeſti ſemina eſſe dictauerit, quum in rebus dubiis ſuſpendenda ſit ſententia, vulgares has baccas, eius ſemina non eſſe, tuto aſſeuerare non poſſumus, neque enim omnia nouêre, neque eorum etiam vires explorarunt. Præterea et ſi valeriana radix duntaxat Galeno vſuueniat; non ideo eadem tantummodo particula vtendum cenſuit in carpeſio Gal. nedum aliarum partium vſum prohibuit. Quandoquidem piper ſapore gingiberi reſpondet ex Dioſcoride, nec ideo vtriuſque radice tantum vtimur, nec cinnamomi radicibus, aut carpeſii ſarmentis, vel è contra, ex Galeni ſimilitudine, & ſi Fuchſio hic adſtipulari in Paradoxis poſſimus, præter Matthioli opinionem, cum ſarmenta propriè ſint virgulta, ac viticulæ, radicibus minus competentia, id quod cum effugere non leuiter poſſet, diluere aliquo modo tentauit, nihil ex hoc conſtituti præſeferens: denique cum ſibi perſuaſerit ex Galeno, carpeſium Valerianæ odore reſpondere, propterea & eius ſemina eodem prædita eſſe debere: fallitur meo quidem iudicio, odorem, ac guſtum confundens, diuerſa et ſi ſint; vt cap. de lacca diſcutietur: guſtu enim conueniunt, atque aromaticũ quiddam plus ſpirant, nec ob id ſimili odore pollere dicendum crediderim, Braſauolus etiam talibus probat cubebas noſtras, non eſſe carpeſii ſemina: Quis vnquam dixit, feſtucas fructum habere? at ſi carpeſium feſtuca ſit, eaq; nullum ſemen emittat, herba tamen cum ex Galeno vocetur, quantumuis tenuiſſima, ad ſemen pariendum habilis. Cæterum vt paucis abſoluam verbis, relicta hic, atque alibi millies, minuta loquendi curioſitate, citra omnem cenſuram, multa prætermittemus, quæ ne ſeculo quidem, vel examinatis, vel diligenter inquiſituris complecti poſſent: Horum enim loco, ſuccedaneis prædictis potius vtendum, cenſent alij piper rotundum Theophraſti, 9. de hiſtoria plantarum. Cum verò augurari Matthiolum ſcriptitat Amathus, quod Zedoariam, ſiue Zurumbeth, Arabum carpeſium dictauerit, eius ſcriptis accuratiſſimè perpenſis, vel Hiſpanum ſomniaſſe, vel lethargicum eſſe, omnibus facilè perſuaſum: puto quod in hanc nuſquam deuenerit opinionem, huic maximè præferendus Matthiolus: à quo ſi quid eruditi in eo eſt, omnia etiam fœdiſſimè euulſit; vt enim alteri non deeſt ingenium, ratio, memoria, ſtudium, doctrina, lepor, ac diligentia: Amatho hebetudo, temeritas, ſtupor, ignauia, vitium, fœditas, iniuria non abſunt: & ſi illum bis, ſeptiès, nec multo plus, tam ſegniter vellicet, vt in eius explodendis talamnis, tribus, quatuorve duntaxat exceptis, non multum ſit inſudandum.

Sarmenta quæ ſint.

Matthioli ridenda ſententia.

Braſauoli lapſus.

Amathi dementia.

Matthioli laus.

Gingiber, ex Dioſco. lib. 2. cap. 151. in Troglodutica Arabia magna ex parte naſcitur: huius radices typeri modo paruæ ſunt, candicantes, ac odoratæ, atque piper ſapore imitantur. Eligi debent, quæ teredines non nouerunt; nam perforati facilè ſolent: à Luſitanis etiam in India naſci traditur, non minus frequens quàm apud nos

allia,

allia, diuerſi ſanè guſtus, ex vario effoßionis tempore, quod ſi areſcente ſcapo, maturum ſcilicet colligatur, non facilè corroſioni ſubijciatur, & cariem ſentiat, ac ſi per ver importunè euulſum ſit, huius radices geniculatis ſerpunt internodijs, in morem graminis, è quibus ſubinde nouas radices, & ex acumine diſpergit: folia harundinacea habens, exilitate tamen, & faſtigio breuiore, quæ bis, terúe in anno pergerminant, at non plus agitur in profundum radix, quàm ad ternos, vel quaternos palmos, harundinum modo. Cum eruitur Zingiber, relinquunt internodium radicis, eadem in foſſa, terraq́; aggeſta, ineunte vere repullulans, vberes quotannis ſuggerit partus, hæ recentes, ſaccharo, aut melleo quodam liquore condiuntur, natali ſolo delicatiores, & fictilibus in Italiam aſportantur, itidem fit Venetiis, & Mediolani, officinarum mangonio, ex aridis veteraſcentibusq́; radicibus; veruntamen facillimè deprehenditur ex Braſauolo, quoniam ex recenti zingibere conditum, minus acre eſt, & guſtu delectabile, ex veteri autem mordicat, nec ita guſtum ſatiat, ac in fine nonnihil velut filamentum in ore relinquitur: hic taxandi deſiderium, vel captandæ gloriæ cupiditas, eò Matthiolum prouexit, vt more ſolito eius verba corrumperet, nec ſynceram hominis mentem aſſequeretur, ni bene ſibi actum putet, ſi probos authores vexet, & perturbet, ſi textus violet, atque euertat, potißimum quod acrius illum dixiſſe notet, Venetiis mangonizatum gingiber, dulce autem viride propria in patria conditum, quod ſi ſcripſerit prædicta legentes dijudicent: Enimuero minus acre legitimum cenſet, id eſt minoris acrimoniæ, ſophiſtico comparatum, quod tum acerrimo lixiuio, ex querneo cinere, calceq́; maceratum, modo muria, modo dulci aqua maceratur: in his enim etſi odoris, ac natiuæ acredinis parte ſpolietur, non poteſt tamen temporis curriculo, non extraneam, ac intima ſubeuntem induere acrimoniam, ex maceratione præter naturam imbuta, eaqúe acquiſiticia acrius quàm recens aſſeruatum appellari. Quod ſi aridum, non præmaceratum, conditaram ſufferret, maiori profecto acumine guſtum vellicaret, ſicq́úe Matthiolum etiam impugnaret, quod humiditas aquea in viridi zingibere, de qua Galenus 7. ſ. acrimoniam hebetat: vt niſi alios ſales, recõditioraúe afferat, anagyrum mouebit, & à probatißimis viris facilè refelli poterit.

Braſauolus à Matthioli morſu liberatur.

ANiſi planta, & ſemen, vulgaris ſunt noticiæ, idqúe etiam hodie, vt ex Dioſcoride lib. 3. cap. 54. melius eſt recens, plenum, non furfuroſum, odore præſtans, inter prima laudatum eſt Creticum, proximo loco Aegyptium, eius in vſu ſemen ſolum, ad triennĩũ vſque non inefficax, in ſiccando tertij ordinis, ſicut & in calefaciendo, ex Gal. 6. ſ. at Auicenna duplici errore, in ſecundo ſiccum, ex Galeno ex Dioſcoride vtrunque in 3. dictat, etſi qualitatum gradu relicto, hoc pacto ſcribat Dioſco. Aniſum in ſumma calefacit, exſiccat, halitum iucundiorem facit, &c. id ſubamarum fecit Galenus, propterea noſtrum eſſe γλυκάνισος, id eſt dulce Actuarii, crediderunt nonnulli, cum noſtrum furfuroſum nunquam ſit. vide cap. de anetho.

Auicennæ lapſus,

Digitized by Google

FOeniculum ſatiuum, nulli non notum, floret Iunio, & Iulio menſibus, ſemine craſſiore oculis, & guſtui magis blandiente, quum alterum ſub nulla olitoris lege minus ſit, atque acrius, per fœniculum abſolute, eius ſemen accipiendum, radicis etiam maximi in medicina vſus, id quidem nobilitauêre ſerpentes, guſtu eius ſenectam exuentes, eiuſq́; ſucco oculorum aciem recreantes. Fœniculum calidum in 3. & in 1. ſiccum, conſtituit Galenus 7. ſimplicium, Braſauolus cum Auerroe. 5. collect. ſiccum eſſe in ſecundo cōtendit, hacq́; ratione in Galenum medicorum anteſignanum inuehi audet: quod ad rem nihil facit, illorum ratio, qui in primo tantum ordine ſiccum eſſe dicebant, quoniam lac procreat, quia nihil impedit, quin ſit ſiccum in 2. Nempe: quod lac non procreet, quia in lac conuertatur, ſed alia conuertis, vt ſanguinem in lac conuertat, & ad mammas ducit, quas ſuo calore roborans, & mammarum vim concoctricem perficiens, ſanguinem in lac facilius conuertit, hoc illius argumentum medicinæ initiatis indignum: quod ſiccum in ſecundo non impedire lactis procreationem, ſibi falsò perſuaſit: Quum Galenus 5. ſimpl. cap. 21. ſcribat, ſiccitas enim vt non iuuat, ita non parum nocet, ad lactis generationem, vel res apta ſit in lac mutari, vel vt medicamentum pituitam extenuans, ad quæ requiruntur quidem excalefacentia, non tamen deßiccantia, quoniam ea quæ deſiccant humorem ſanguinis depaſcentia, ipſum craßiorem, ſimulq́; pauciorem efficiunt, tum ſi natura quoque ſint calida, iuſto calidiorem, ſin frigida frigidiorem: debet enim modice eſſe calidus, ac neutiquam craſſus, vt lac generet, &c. quam Galeni rationem, ſi non accipiebat, vt falſam reprobare tenebatur, vt quum erucam, fœniculum anethum, adhuc virentes herbas, non tantum vt medicamenta, ſed vt nutrimenta, lac gignere ſcribat, velitq́; virides eſſe, vt humiditate magis participent: ſicca enim minus idonea ſunt, & tunc menſes prouocant, quum in ſiccitatis gradu excedunt: quòd autem hippomarathrum ſiue erraſicum dicitur craßiore, duriore, breuioreq́ue folio, ſexcubito caule, minore vmbella, flore coloratiore Apulo, ac Samniti agro cognitißimum eſt.

Braſauoli irritarō.

Galeni tutela.

LIguſticum, ſeu cum Galeno, libiſticum, ex Dioſcoride lib. 3. cap. 49. plurimum in Liguria naſcitur, in monte Apenino Alpibus contermino, ſemine nigro, ſolido & oblongo, fœniculo proximo, guſtanti acri, & aroma olente: &c. non eſt vulgare leuiſticum, caule alto, craſſo, cauo, & geniculato, folijs nihil ad ſerulam campanam accedentibus, at vt apium inciſis, craßioribus tamen, & maiuſculis, flore licet fœniculi æmulo, ſemine tamen non ſolido, non aroma olente, ſed friabili, ſquamoſo, & ingrati odoris. Quum igitur verum lyguſticum paßim in tota Lyguria à qua id nomen adeptum eſt, & naſcatur, & Genua etiam in ciborū condimentum veniat, plebi potißimū, obſonia & pulmentaria ſapore piperis commendans: curauimus à mercatoribus, qui indies illuc accelerant, ad nos quoq́; aſportari, ex ſtirpe illis imperatoria ſemine ſeſeleos non abſimili nigro, ac aromatico: quid autem ſit planta hæc, Leuiſticum dicta etiam hippo-

Liguſticū.

hippomarathrum, an ad apij ſpeciem, aut dauci redigeret, formidauit Manardus, lib. 11. Epiſt. 4. hanc ſub quo comprehenderet, ſilentio inuoluit Braſauolus, at qui in ſtirpium doctrina diutiſſimè verſatus eſt Matthiolus, non modo in lyguſtici commento, legitimum cenſet hippoſelinum, ſed etiam capite de hippoſelino, ſuo ſe telo confodiens, ſibimet vulnera infligens. Conſtat enim ex Dioſcoride, lib. 3. cap. 62. hippoſelinũ dependentibus in cacumine corymbis, antequam floreſcat conſiſtere, ſemine turgere nigro, & oblongo, acri, ſolido, aromatico; quid igitur ego argumentor? quid plura diſputo? quum leuiſticum ex eodem Matthiolo, ſemine ſit non ſolido, non aroma olente, ſed friabili, ſquamoſo, & ingrati odoris, vt ſupra: id quod quum ipſemet firmiter aſſerat, opus ſanè non eſt, contradictorem pluribus comprobare: quanquam latinè, cum eiuſdem erroris pertinacia, leuiſtici ſeminis indicia, hoc dolo fortaſſe corraſerit: at præter alia in eum reijcienda cap. de oluſatro, & ſi alioqui peritiſſimum ſe oſtentet, præpropera nimis celeritate, quicquid in buccam cecidit, inconſulto prælo ſæpe commiſiſſe perhibetur, quum neque leuiſtici radix cruda, aut cocta, neque folia cum caulibus elixa ingrati maximè odoris teterrimiqúe guſtus, quibus ſanè ac aliis Laſerpitij ſpecies eſſe non poteſt, vt proponit Anguillarius: id etiam eum, nec non Amathum, erubeſcere planè cogebat vt quum caule altiſſimo, non niſi in hortis prodire, vulgari idiomate ſubiecit Matthiolus, melius tamen in latino volumine, inter omnia apiorum genera, grandius ſcribens, nec hortenſem appellans, obliterata videlicet clauſula, non inſcius (vt credimus) huius generis plantas, ſecus campeſtres vias etiam exoriri, ceu apud nos in agrorum ſcrobiumqúe marginibus innumeras, at quod peius eſt, Venetijs ex horto clariſſimi Medici, è Mapheis, quam lyguſtici effigiem appinxit, ſe accepiſſe tradit: ea tamen quum ſit herbariorum ſiler montanum, cimicum fœtorem præ ſe ferens.

Matthioli error, ac repugnantia.

Amathi lapſus.

SAccharum, barbaris Zuccarum, voce parum mutata, extremam ſuauitatis lineam claudens, ad ganeam, ſecundaſq́; menſas deſideratiſſimum, nulla non forma introferri ſolitum, in cruſtula, placentas, bellaria, liba, alijs permiſtum, & ſuperdatum, nullum cibi genus corrumpens, magno gulæ delectamento, omnium ſaporum domitor, acria leniens, acida retundens, ſalſa demulcens, auſtera ſuperans, acerba mitigans, fatua, ac inſipida commendans, ſuccus eſt plantæ harundinaceæ, humido ſolo, quum ſemine, tum ſurculis ſata milium Indicum, melicam vocant, verius quàm harundinem præſe ferentis, intus enim ſuccoſa, mollis, graui pulpamento obſtruitur, quum harundo è contrario ſit leuis, dura, vacua, quæ mox ſeneſcens, fiſſili inareſcit ligno: ex huius calamis diligenter attritis, igneq́; decoctis, cogitur ſuccus in imo vaſis, ſalisq́; inſtar concreſcit, at purius, ac elaboratius, niueoq́; candore, plus minuſúe obdureſcit, quo magis defæcatum, diutiusq́; excoctum eſt. Idcirco quoddam finum appellatur, puriſſimũ videlicet, ac præſtãtiſſimũ, nomine à fine mutuato, quia ad finẽ bonitatis peruenerit, candore, duritie

ſuaui-

ſuauitate præcipuum. Aliud infimum, ab hoc prorſus euarians, lentum, humidũ, nigricans, inſuaue, & fæculentum primæ decoctionis nominatum: inter hæc extrema, duo quoq; ſunt media, alterum infimo proximum ſecundæ, reliquum ſummo, tertiæ decoctionis nuncupatum: quarto etiam, & quinto excoqui ſolet, donec candidius, ac concretius, aluminis modo tranſluceat: quibuſdam etiam ſub equino fimo reponitur, candidum vocatum: poſt horum confecturam, relinquitur etiamnum melligo quædam, quaſi recrementum, iniectionibus inteſtinalibus non inutile, excrementoſum, ac viliſſimum ſacchari genus. Noſtrum itaq; ſaccharum ſit, ne id quod ſub mellis ſpecie Dioſcorides ac Gal. deſcribunt, naſci in India, & in Arabia Fœlici, & ab eadem ne planta prodeat, è qua noſtro ſeculo è Medera, Fortunatis Inſulis, nunc Canarijs in ripa fluminis Nigui, multifariam paratum, vt 4. lib. hiſtoriarum Indicarum, cap. vlt. & aliis multũ locis in fruſta, paneſúe piramidales condenſatur: ingens inter eruditiſſimos medicos orta eſt diſſenſio, in qua vltro, citroq; laboratur vehementer, ſiquidem Manardus libro 2. Epiſt. 2, multis nititur rationibus, ad diuerſitatem probandam, vt etiam lib. 9. Epiſt. 5. lib. 15. Ep. 5. & lib. 18. Epiſt. 1. quæ omnia nunc refricare, hominis eſſet nimiũ ocioſi, nã idem

Saccharũ vulgare, vetuſtiores latuit. Amathi falſa opinio.

ſint, vel non, ad vitam hominis magni momenti non ſunt: ſatis enim conſtat, in eandem ſententiam doctiſſimis quibuſq; concurrentibus, noſtrum ſaccharum antiquioribus ignotum, proinde à vetuſtiorum ſaccharo diuerſum, & ſi Amathus idem eſſe mera authoritate defendat, cum forma efficiente, aliiſq; differant, quæ omnia alibi in ſuis Epiſtolis ſparſa, collegit Manardus, lib. 9 Epiſt. 5. ac ſe viriliter tutatur, aduerſus Vincentium Caprilem: nihilominus acerrimi ingenij Matthiolus iterum audet, non ſpernendis quibuſdam ratiociniis Manardo infenſus eſſe, eo quia antiquiorum ſaccharum, non ex ipſamet planta, è qua huiuſce ætatis ſaccharum exprimitur, ac quod rori congenerem, in morem mellis aerei, noctis primo frigore agglutinari, dehinc ſuperueniente Solis calore, ſuper harundinum folia conglobari dixerit. Primum itaq;: quia nuſq; reperit, Dioſcoridem, Galenum, nec veterum, aut recentiorum quenquam ſcripſiſſe, id ſaccharum in ramos, vel frondes è cœlo deciduum, eo pacto vt man am concreſcere; ideo ſit, vt illi refellenda videatur Manardi ſententia: quàm igitur argutum ſit cauillum, hinc liquido patet: quod etſi Dioſc. lib. 3. cap. 74. aſſerat; in harundinibus inueniri ſaccharum, ſalis modo coactum, dentibus fragile, vt etiam Plinio talia referenti conſentit Matthiolus quamuis ex rore concreſcere non ſcripſerint, vel in arundinibus, vel in extima earum parte, ex τῷ ſignificatu ita tamen intelligere voluiſſe crediderim: quoniam inter mellis ſpecies enumeratur, mel verò ex Ariſt. 5. de hiſt. animalium, cap. 22. ex rore aeris, ſiderum exortu potiſſimum, & arcus cœleſtis incubitu apes contrahere, non autem ipſas facere apes, ſed rorem cadentem deferre, quæ argumento ſint indicat, idq; non negatus eſt Matthiolus ex Gal. adducens 3. de aliment. facult. eiuſdem cum rore generis mel eſſe, diluat igitur Manardi obiecta, ſi poteſt: cum inter mellis ſpeciem Dioſco. Gal. Plinius

Digitized by Google

Pro Manardo calumnia cõfutatur in Matthiolũ

nius, ſaccharum repoſuerint, ac mellis materia ſit ros, ergo patet concluſio, debebat profectò hac refellere Matthiolus, non tam tenuibus moueri argutiolis: Secundo, cum infert, non modo non eſſe credendum, ſed ne cogitandum quidem, Dioſcor. qui diligentiſſimè ſimplicium medicamentorum hiſtorias, literis, memoriaeque mandauit, ſilentio praeteriſſe tam pulchrum, & admirabile, ſcituque dignum naturæ opus, in ſacc haro conficiendo, nec minus id reticuiſſet Galen: naturæ operum maximus indagator, vt nec roſcidi mellis hiſtoriam, 3. de aliment. facult. cap. 39. ſua ætate ſuper arborum frondes reperti: His reſpondere facillimum eſt, Dioſcor. ac Galenum, non latuiſſe, ſaccharum ſuum rori congenerem, vt mel, cum mellis ſpeciem eſſe dixerint, verum eius originem, quoúe modo coaleſceret, aut his inſideret ignoraſſe: Quippe quòd exiſtimare æquum eſt, ita ſaccharum in calamis concretum, his traditum fuiſſe, eo in India, aut Arabia non viſo, ceu ex Galeno potiſſimum elicitur, his verbis, 7. ſ. ſed & ſacchar, (vt vocant) quod ex India atque Fœlici Arabia conuehitur, in calamis (vt aiunt) concreſcit: addit enim, vt aiunt, ſubdubius, & rei neſcius. Non mirandum ergo, ſi illotis ferè (vt dicitur) manibus, & pedibus, ita rem hanc, vt ad vſus medicos, tunc temporis non multam expetitam pertranſiuerint, quandoquidem calami ſpeciem, ex qua oriebatur ſaccharum audiuerant: at ſi plantam hanc appoſitè agnouiſſent, harundinemq; putaſſent; non erant prætermiſſuri, vbi multiplices harundinum ſpecies enumerauerunt: vtque calami aromatici, & odoratæ harundinis, ita & eius quæ dulcem profert ſuccum, ſimul meminiſſent, præſertim 4. ſ. cap. 15. vbi priuſquam aruerint dulces eſſe maluarum radices Aegyptias potiſſimum, vbi harundinum maluarum loco transferunt quidam ex græco codice, καὶ τῶν κατ αμοναὶ μαλαχαὶ ῥίζαι. Idque perfunctorie, vel ſaltem vt ex Solino cap. 65. ſuccum ex harundinum quarundam radice expreſſum, ad ſuauitatem mellis, quaſi ſaccharum interpretari poſſemus, ceu ex Hermolao. 1. ſui corollarij, cap. 122. Arbitrari autem vetuſtiorum ſaccharum, noſtratium met plantarum lacrymam, extra harundinem, vt gummi ex arboribus erupiſſe, ac reſudaſſe, voluntatis affectum, non probationem, demonſtrat: nam hoc confundit Manardus, lib. 9. Epiſt. 5. erga Vincentium Caprilem, qui hanc perſuaſionem ante Matthiolum induerat, quod non rectè ab allegatis authoribus mel diceretur, ac inter mella locaretur: quo ad Plinium, qui lib. 12. cap. 8. cum etiam ipſum mel in harundinibus collectũ, non extra, etſi gummium modo candidum, ac dentibus fragile ſcripſerit, non tamen lacrymam, ſeu liquorem, qui nimia ſucci copia, aperto in latere calamo, perinde ac gummi exterius concreuerit, ſcriptum reliquit, ſed potius contrarium, id etiam defendente Manardo, lib. 2. Epiſt. 2. tertia ex Matthiolo efficacior ſanè ratio accedit, quod quemadmodum in Calabria, manna à Sole tacta, dum arborum inhæret folijs, paruo temporis ſpatio in auram euaneſcit, eadem ſanè ratione, id ſaccharo eueniſſet, ſi ex rore conciperetur, vt hi contendunt: diſſolueretur enim potius Solis ardore, quàm concreſceret: Hæc ille, qui

vbi

Matthioli argumēta diluuntur. Fuchſii tutela.

vbi vires ſuas oſtentare, ſtrenuiusq; dimicare animo voluțat, & boni Imperatoris more, fortioribus ſemper copiis pugnam redintegrare, ſegnius & imbecillius ſe gerit, hoc præſertim argumento, quo Manardo ac Fuchſio prorſus aduerſari putat, obſtat enim quod hi, quorũdam calamorum dote, roris adminiculo, vetuſtiorũ ſaccharum fortaſsis ortum traxiſſe aſſeuerabunt: vt in robore ex Theophraſto, 3. de hiſt. plant. cap. 9. melleus humor cælo cadens, nec alijs magis inſidens frondibus: qui ſi manna eſſet, non robur potius, quàm aliarum plantarũ folia inſpergeret; eaq; ratione radios phœbeos non pertimeſceret: cum non à ſolo rore, vt manna, ſed etiam ab harundinũ virtute, humoris ſuppetias habeat, cuius tenuiorem partem, Sol in halitum vertens, craſsius magis, ac durius reſiduum linquat, ſicq; forte gummium modo appareat, non quod per internodiorum fiſſuras exiens tenuior pars, in harundinum ſacchariferarum medulla, Solis calore addenſetur, vt noſtrum ſaccharum ignis potentia: præterea Manardus libro 15. Epiſt. 5. ſe non dixiſſe ſaccharum, ſpeciem eſſe manna, ſed ſub melle, veluti ſub genere contineri vtrunq; aſſeruit. Cæterum non videt tela ſuis iugulis intẽta Matthiolus: cum cap. de manna, ardente Syrio, mannam in Calabro ſolo, hac tempeſtate è fraxino, atq; orneoglosſo, vt gummi collacrimare fatetur: quia ſic, nimio Solis æſtu, in auras euaneſceret, potius quàm cõcreſceret: propterea hæc Matthioli arma, centuriones, & cohortes, nõ periculũ nobis, ſed præſidiũ denunciant, neq; auxilium modo defenſioni noſtræ, verum etiam magnum animũ pollicentur: ſiquidẽ non diſparem adducit figuram, quæ per harundinũ internodia, vetuſtiorum ſaccharũ emerſiſſe tueamur: ſi verò ea manna ſit, quæ diebus ſuperioribus eaſdẽ in arbores deciderat: huc adeſte animis iudices, huc iudiciũ conuertite: ita enim dictat, cum illis regionibus vſuueniat, quòd præ cæteris prædictæ arbores, eo mellifluo rore affatim, abundeq; madeſcant, ſitq; cortex Solis ardore nimio ſitiens, ac rimoſus, magnam liquoris quantitatem intra ſe abſorbet, quo fit vt poſtmodum exurente canicula, inciſo eodẽ cortice, idem liquor exiliat, & in grumos concreſcat, idq; occulta harũ plantarum proprietate, quod alijs melleo rore aſperſis, non contingit. Quæ igitur ſit horum cauſa, iam deliteſcit, & humanæ ſagacitatis captum excedere videtur: quid autem obſit, quin Orientalibus in locis, vbi mannæ ingens copia quotannis defluit, alijsq; in quibus mel roſcidũ fraxinos, non minus quàm in Calabrienſi patria irruat, nec proinde vel ſponte exudat, monachorũ relatu, vel aperto cortice, aut truncis perforatis, vel tantillum eius deſtillat liquoris: hæc enim naturæ ſunt arcana, Philoſophis ipſis incomperta. Quod non ab re excogitandum ſit, tantam mellei roris copiam intrudi nequaquam poſſe, quantus per tot dies, etiam vi ignis forzata vulgo à Calabris exhauritur, quin potius Solis ardore diſsiparetur, colliquaretur, retrocederet verius quàm ab hiante cortice imbibita, in intima harum ſtirpium ſeſe diffunderet; harum propterea propriam reſinam arbitrantur quidam, poteſt verius, eleomeli ſpecies appellari, eo modo, quo aliquod diſcrimen eſſe inter id; & aeromelli cenſuit Hermolaus, 1. ſui corollarij. cap. 37.

non

Digitized by Google

non ideo vocum affinitate illuſus, etſi eò Matthioli, vel ante eum Braſauoli pedica, falsò illum deducant. Alterum enim ex oleis Syriacis, alterum ex æthere emanare non ignorauit. Quantum ſit ad Auicennam, cuius authoritate inniti Manardum prædicat, lib. 9. Epiſt. 5. qui locum attentè perlegent, curioſum quidem, at minus probe ſentientem Matthiolum agnoſcent: quod notam Manardo inurere velit, ac ſi Auicen. non intellexerit, tametſi eius dicta non probet, ſed ſcribat mentem Auicen. quod eas vires ille aſcribit zucchare albuſar, quas Dioſc. Galen. Paulus ſuo, vt non tanquam teſtem, ſed quia Caprili medico aduerſaretur, nec ſubſcriberet: imò ſi Auicennæ fides adhiberi poteſt, quem ſupra mendis ſcatere, proteſtatione tamen præmiſſa, dono hoc ſe feciſſe, non ex debito teſtatus eſt Manardus, id præſtitiſſe, ob agnitas inter Auicennam, ac Serapionem diſcordias non ignorandum. Nempe Serapion, authore Iſach, & Abriaſine, zuccharum albuſar eſſe mannam non tradidit, vt Auicenna, ſed neque amarum abſolute, at aliquantulum quaſi minus dulce, ipſe autem & in eo eſt amaritudo, in fine autem, & in eo eſt dulcedo parua, conferre etiam hydropi, cum lacte cameləæ nouiter fœtæ, Serapion authore Iſach, cum lacte mandragoræ. Hæc itaque Arabum diſsidia, hos Auicennæ lapſus, Manardum nouiſſe quis dubitat? vt in eius Epiſtola, at quamuis ex Serapione, alia eſſet ab harundine planta albaſſer, id non refert: Arabibus prius à Manardo reiectis, & reprobatis, confuſis, & tetra caligine obrutis. Hinc enim cadunt, corruuntq́ue vno ictu, tot ſtrepitus, tot Mathioli artes, mera verba, caduca, & inania, nec ad rem facientia, nec Manardi opinionem vt par eſt afferentia: Quum præſertim ex Auicen. probare nititur antiquiorum ſaccharum, perinde ac gummi ab interiori medulla exterius emanaſſe, ibiq́ue poſtmodum Solis ardoribus concreuiſſe, quia aſſumptum ſicut gummi, abſtergere oculum, capite præcitato aſſeruit, vt planè hallucinatur Matthiolus, etſi ex Plinio, in harundinibus, non ſupra eas collectum tradatur, vt Græcos relinquam, ob vocem Epi. quæ in, & ſupra ſignificare poteſt. Quum autem antiquiorum ſaccharum, quod in India, Fœliciq́ue Arabia, in harundinibus coagulabatur, Sal Indum Paulo, ac Auicennæ extitiſſe aſſeruit: non cernit quæ poſtea falsò ſibi perſuaſerit, aduerſus Fuchſium, quum ex Galen. ſitim excitare contendit, etſi non perinde ac mel, nam ſic Galen. ſaccharum ſitim ſedans, & humectans, in 1. ex Auicen. cap. de melle per mel thabarzet, & de cama, idem coniiciens, & ſi alij aliter ſenſerint, vt cap. de ſale Indo: quumq́ue eiuſdem ſiccitatis cum melle aſſerat Galen. hinc etiam nullam prorſus inire probationē poteſt, vel rationi, ac veritati prorſus refragatur Matthiolus: ſi illud humectat, hoc vero ſiccat, vel Galen. verba, Fuchſii modo aſtruenda ſunt, & ſi 8. meth. med. cap. 4. inter mulſam, & oximelli medium, ſtatuat apomelli, & inter hæc medium ſaccharum arbitretur. Porrò quatenus nec inimicum ſtomacho, ceu noſtras, nec ſitim afferens, quum eatenus ab illa ſubſtantia diſferre cenſuerit: Vt vt ſit, priſcorum ſaccharo non amplius afferri cognito, nunc

Matthiolus, ac Braſauol' ima niter Hermolaũ accuſant.

Auicenna ac Serapiõ diſcordes.

Sal Indũ.

Matthiol' in Fuchſiũ retũditur.

Mel tabarzet.

Sacchar ū candum,

ex noſtro ſactitium ſit, candum vocatum, quod ſalis inſtar infringitur, ac transparet, quo etiam præſtantius eſt, quòd in fictilibus vbi Iulepum violaceum aſſeruatur, æſtate concreuit, humectans videlicet, leniensquè magis: ex quibus autem calamis, ſuapte natura, prioris æui ſaccharum exoriretur, à nemine hactenus, vt res poſtulabat explicari potuit, quod temporis iniuria, aut loci diſtantia, non ſolum primos authores, ſed etiam nouiſſimos ſub dubio reliquerit: Opinari enim harundines noſtratibus ſimiles, ſacchari liquore prægnantes, annis iam pluribus falcem non expertas, per ſe liquorem exudare, vt gummi, ac reſina ab arboribus emanant: Indos autem ſpe lucri poſtea edoctos quotannis vniuerſos incidiſſe calamos, preſſosq́; & coctos, illis vberiorem ſacchari copiam ſuppeditaſſe, hinc natura impeditam operationem, & vetuſtum ſaccharum deperijſſe: hominis eſt potius creduli, quàm qui Indiam viſere malit, nulla ad id ratione impellente: Credi equidem verius poſſet, ſenioribus incognitas extitiſſe eiuſmodi plantas, quod earum effigiem vix dum prætereiiſſent, Galen. autem incomptas dubio vocat, quod aliorum opinionem expreſſerit, ex quibus ruerent etiam omnes Manardi rationes, quibus ſe tutatur, dum inquit, ergò male ab his, ſub mellis ſpecie comprehenſum eſſet, nam concedi poſſet, perperam ab antiquioribus ita actum eſſe, vt in peregrinis, & longinquis, abditisq́; fieri planè conſueuit, tuncque neq; ex rore vetuſtiorum ſaccharum, neq; ſub alia harundinum ſpecie concreſcere, vt tutò dici non poſſet. ita temere ac ſine vlla ratione, omnia de ſaccharo Manardum pronunciaſſe, quaſi conuinceremus:

Animaduerſio in Manardū.

Propterea ſi has rationes obtuliſſet Matthiolus, ſacchari dulcedine allectus, nō niſi dulciſſimam expuiſſet ſaliuam, vtq́; obiurgandus eſt, ita veriſimile aliquid protuliſſet. Deniq; vt vela complicemus, multa prætermittimus, Laconicos imitati, quæ propediē fortaſſis in lucem prodibunt. Nam etſi ante Gal. tempora, expreſſas fuiſſe harundines, & ſaccharum noſtrū concinnatum, teſtentur quidam ex Marco Varrone, qui ante Chriſti aduentum vixit, Cæſare imperium occupante. Statio Papinio, lib. I. ſyluarum, tempore Neruæ Imperatoris, Strabone lib. 15 ſub Octauiani corona: Gal. verò ſub Antonino Cæſare, his iuniore vixerit: Matthiolus latinè loquens factitias Indorum potiones eſſe contendit, non quod ex eorum harundinibus ſaccharum aliquod pararetur: quum verò Lucanus, 3 Pharſaliæ & Varro, ex his tantum cecinerint, quibus innitatur videant alij: cū

Matthiol. ſibi ipſi opponitur.

præſertim vulgari idiomate, in huiuſmodi lapſum inciderit, vt Varronis ætate elicitum ex harundinibus, atq; addenſatum ſaccharū, & ſi non pari vt hoc æuo coctione aſſeruerit, nec ſe aliter olim ſenſiſſe confeſſus eſt, nec mutatæ opinionis veniam popoſcit, ac ſi eius ſapientiæ ratio, eiusq́; doctrina, ea ſibi dignitatis inſignia adoptauerit, vt more Gnathonis Terentiani, nutet, ac fluctuet, & rem ſe dignam facere polliceatur. Clarificatur pari aqua pondere, & pro ſaccharo abſolutè puriſſimo eſt accipiendum: & exquiſite coctum: rubrum enim impurum eſt, & ignea ſpuma qualitatis temperiem excedit, verſus mel, longe vilius, vt viliſſimum recrementitium, & veluti fax,

ac ſor-

as ſordes alterius cultura: quibus tamen promiſcue improbi aliquot ſyruporum coqui, in artis vilipendium magno ægrotantium damno abutuntur: ſaporem, colorem, ſubſtantiam corrumpentes: proinde publica cenſura caſtigandi: quum priuatim corrigi non malint, & huius pili hominum maxima ſemper affuerit fœcunditas. Sunt & harundines Indicæ vocatæ, aureo, argenteo, vel eburneo limbo ſuccinctæ, primatibus ſenio confectis, Scipionis vice, gradum ſtabilientes: quas neſcio qui veram papyrum arbitrantur, de qua Theophraſtus, 3. de hiſt. plant. cap. 9. & lib. 1. Dioſcor. Harundines Indicæ. Papyrus.

Syrupus cotoneorum aromaticus, vulgò myua, in ſyrupis declaratur.

MEl apum, vbique tam cognitum eſt, quàm cognitiſſimum, ideo ſacchato cedit: cum omnium cupido elangueſcat, quorum facilis eſt occaſio: propterea in eo explicando immorari operæpretium non ſit: id certis olim in regionibus probatiſſimum, nunc etiam in Italia familiariſſimum, vberrimum, & excellentiſſimum, ruſticorum curæ relinquitur, ex Dioſcor. lib. 2. cap. 74. magis probatur dulcius, & acre, odoratius, ſubflauum, nec humectum, graue, & minime fluxum, quod ob ſequacem lentitiam non facilè abrumpitur, fractumq́; reſilit in digitos. Primatum tenet in mellis genere vernum, deinde æſtiuum, hybernum verò vtpote quod craſſius conſtet, deterrimum reputatur, caraginis halitum expirat, diffuſius id declarat Galen. 7. meth. med. cap. 6. quod mel colore flauo ſit, & odore ſuaui, tum purum adeo, vt totum pelluceat, ac guſtanti parum acre, iucundiſſimumq́;: præterea tam ſibi cohærens, vt ſi digito attollatur, continuum ſibi, nec interciſum, ad humum defluat, id omnium eſt optimum, ſi verò abrumpitur, nec demiſſum, ad terram vſque continuitatem ſeruat, id aut craſſius iuſto eſt, aut tenuius, aut ex diſſimilibus partibus compoſitum: deprehendas autem id, ſi diligentius inſpicias, aut craſſitudines, aut humiditates habere innatantes, quæ nec inter ſe ſint ſimiles, nec etiam toti: Ceroſum itaque magis mel eſt, quod & craſſius eſt, & cui tales quæpiam craſſitudines innatant: excrementoſius verò, ac concoqui, perficiq́; difficilius, tum quod totum humidum eſt, tum in quo multæ in partibus ſparſæ apparent humoris guttæ. Porrò in quo vel ceræ qualitas aliqua, vel propolis, vel id genus alia guſtu deprehenditur, adeo non eſt optimum, vt etiam malum ſit: quippe nullam penitus alterius cuiuſque rei eminentem in ſe qualitatem continere debet. Optimum raro expetunt pharmacopolæ, nec delectum curant, lucro, & Mammonæ tantummodo vacantes. Vbi mel ſimpliciter ſcribitur, ablata ſpuma accipiendum, crudum etſi quandoq́; iniiciatur, vt in Diamoſcho. Eſt & venenatum mel in Heraclia Ponti, quod ex Plinio, lib. 21. cap. 13. manomenon quibuſdam appellatur. Eſt & mel ſiliquaceum ex Strabone, 15. Geographiæ, quin & ex Pomponio Mela 3. de ſitu orbis mella ex arborum frondibus, quibuſ-

Digitized by Google

dam Indiæ locis emanant. Ideo cuius rei mel ſit, & pleriſque vocari conſueuit, vt hoc mel apum, aliud mel cannæ, id eſt, ſaccharum, olim ex ſacchariferis harundinibus ſimpliciter expreſſum, huius æui artificio adhuc incomperto: hodie Hiſpanicum mel vocatum, ad nos interdum aſſertur, quandoq; violas ſubolens, puriſſimum, & præſtantiſſimum ac non exigui candoris, etſi flauum à coryphæo noſtro præpoſitum fuerit. Melli deſpumando quadruplum aquæ permiſceatur, ex Gal. 4. de tuend. ſ. cap. 6. cum verò aiunt nonnulli, vulgarem conſuetudinem laudatam obtinuiſſe, vt mel crudum per ſe pauca effuſa aqua deſpumetur, aliis autem pro diuerſis ſcopis interdum æqualem, duplam, triplamve immittere, receptæ conſuetudini nimis indiſcrete ſatisfaciunt: cum melli multam ſpumam euomenti, quadruplum aquæ, nec minus integre conueniat, vel æſtimata mellis præſtantia, induſtrio artifici plus minusve adiciatur, etſi noſtrū iuſto aquoſius ſit, nec optimum, apibus aqua ſubmerſis, quū alibi ſumo eiectis compactius, mel & flauū magis fiat.

Mellis deſpumandi modus.

Diaromaton baſilicum Actuarii.

Recipe ſpicæ, caſ. aromaticæ, maſtiches, caryophylli, cinnamomi electi, aſari, ſing. vnc. florū maioris roſmarini, croci, trium ſantalorum, coſti dulcis, maceris, cinnamomi, zingiberis, ſemis fœniculi, anethi an. vnc. i. & med. nucis moſchatæ, calami odorati, an. vnc. med. mel ex ſucco cotoneorum, aut malorum punicorum, coquito igne molliuſculo, quo deinde ſpecies ſubigito.

Proficit contra craſſam pituitam, imbecillo ſtomacho oppitulatur, appetentiam excitat, erumpentem tumorem abigit, concoctionem adiuuat, colorem corporis purgat, mentem exacuit, fugat interaneorū ſpiritus, viſcerum morbis remedio eſt, ſumitur ante, & poſt cibum.

Hoc ex odoramētis regium antidotum, cum inſcriptione, tum viribus, tum ingredientium catalogo, à Meſue præſcripto non abſimile annotauimus: nec iniuria, vt inuicem comparatis, melius quiſque ſeligere ſciat. Eſt & antidotus aromatica optima Galli, ex Aëtio, Tetrabiblo 4. ſerm. 1. cap. 103.

Electarium de gemmis.

Recipe margaritarum, ℨ. iij. fragmentorum ſapphiri, hyacinthi, ſardonii, granatæ, ſmaragdi, an. ℨ. i. & med. zedoariæ, doronici, corticum citrii, macis, ſeſemis ocimi caryophyllati, an. ℨ. ij. corallorum rubrorum, ſuccini, eboris, an. ſcrup. ii. ben albi, & rubri, caryophyllorum, zingiberis, piperis longi, nardi, folii, croci, cardamomi maioris. an. ℨ. i. trochis diarrhodon, ligni aloes, an. ℨ. v. cinnamomi, galangæ, zurum-

zurumbethi,an.ʒ.i.& med.foliorum auri & argenti,an.ſcrup.ii. grana vi. moſchi ʒ.med. ambari ʒ.ii. excipe melle empellicarum,& melle roſ.partibus æquis: Datur ab aur.med. ad vnum,cum aqua bugloſſi & vino odorifero.

Ad frigidos affectus cordis,cerebri,vẽtriculi,hepatis,vteri efficaciſsimum,ad melancholicos,ſine cauſa manifeſta,triſtes,timidos,ſolitarios, exhilarat, ad mores probos inuitat,emendat cordis tremorem,ſyncopem; ventriculum à frigida intemperie imbecillum roborat,& coctione tum eius,tum hepatis meliore reddita,corpus bene coloratum, & odoratum efficit: ob ſumptum regibus,& primatibus magis in vſu.

Fuchſ. 2. de comp.med. pro argẽti, an.aur.med.legit ſcru.ij.ac ſi aureus,ſit ſcrup.iiij.quẽ alioqui drachmæ vnius,cum ſeptima parte,drachmæ videlicet rependit.

MArgaritæ, Romanis vniones, ex Plinio,lib. 9. cap. 35. à marinis animalibus haud multum oſtrearum conchis diſsimilibus producuntur,vulgo matriperle. Dos earum in candore,orbe,magnitudine,læuore & pondere: integra item,& perlucida,perforatis, rufæ, obſcuris ſunt præſtantiores: quæ tamen artificio foramen habent, non ſemio,modo prædictis fulciantur indiciis,reſpuendæ non ſunt, vetuſtatem ſentientes corrugantur, & flaueſcunt: quum verò inquit Serapion, pro eis ponitur pondus earum; & dimidium ponderis concharum ſuarum, magnarum, ſplendidarum & fulgidarum. Patres illi venerandi qui in Meſuem ſcholia conſcripſere, præmiſſa religionis ſingulari venuſtate, non ſine pœna vt par eſt, internam partem margaritiferæ conchæ vſurpari poſſe fatentur, inuentis margaritis, at in eorum defectu, omnimodáque inopia, concedi poſſe: quod quidem ſcelus, nunc ſcio latius opinione diſſeminatum: Propterea monachis præſtaret theologica ſtudia amplecti, quàm adeo inepta ſuffundere: Quum violatam eſſe Serapionis ſcripturam, hinc non abſurdum videatur conijcere: quod pro margaritis par pondus earum ſubſtituit,idem,per idem, quid enim hoc ineptius dici poſſet? præterea quum earum loco,medium concharum ſuarum pondus ſuppeditet: ſi duplum acciperet, neſcio quandam credulitatem ex Galeni decreto inire viderentur,at textu illo abolito, ſi margaritiferarum concharum copia ſuppetet,vix fieri poterit, quin etiam margaritæ reperiantur. Quare hæ ſemper, & ſelectæ vbi opus eſt indantur. Nos duce pretioſiſsima Margarita, hac quidem vnione, aurea ſecula mox mox,reuocabimus: ita enim emicat ſplendidiſsima hæc gemma, vt quamuis me totum propellendis morbis impendam;ei vita generi addictus in noſtro ad eam Epithalamio,reuocatis Muſis,ita cecinerim:

Monachorũ imprudentia.

Serapionis textus deprauatus.

Huc Philiperte adſis,ſuperas qui numine Phœbum,
Qui decus es noſtri laus,ſpes, & gloria ſecli,
Ni quatiat me forte tui graue pondus honoris:
Vnio vt inſigni tantum exoptata decore,

Iam

Digitized by Google

Iam quocunq; loco radio fulgentior omni,
Splendeat, Herculeas & tranſeat vltra columnas.
Nam pretioſa tuo ſit Margarita nitore,
Quæ cunctas ſuperat gemmas, fuluumq; metallum.

FRagmenta cordialia, vel pretioſa, hoc eſt, ad vigorem cordi excitandum, & quæ in cardiacis, inſtaurantibus, pretioſis antidotis in peſtem, & venena componuntur, ex quinque abſolutè conſiſtunt: ſapphiro videlicet, hyacintho, ſardonio, granatis & ſmaragdo: & ſi alij ſeptem eſſe cenſeant, corallium, & margaritas connumerantes, in quibus ſanè, ſuæ artis peritos, & probatæ fidei gemmarios conſulere operæpretium erat; vt vera à Sophiſticis ad amuſſim ſecernãtur, ne quaſi deludi cupidi, miſerando delectu, hæc vt alia obtrudant. Quandoquidem antidotum eſt præſtantiſſimis viribus præditum, ſaluberrimum, & apprimè neceſſarium: rarum tamen in tabernis, atque imperfectum, non enim veras gemmas indunt, quæ verius miſceri deberent, ſed fragmenta, & raſuras quaſdam, veris gemmis ſolo colore affines; quod ſi ſaltem quæ decidunt fruſtula, dum veræ gemmæ aptantur, pro illuſtrium virorum, ac mulierum ornatu acciperent, ob nimium gemmarum ſumptum, vitio verti non poſſet, ita authore ſtatuente: & ſi earum velut purgamentum, aut rudimentum ſint (ſi gignuntur gemmæ, & aluntur in terra, metallorum modo, vt Chymiſtis placet, varia cum ſit Philoſophorum, ac Aſtrologorum ſententia) à natura excoli cœptum, nondum tamen abſolutum. At Dij immortales, aut vitra, quæ veneni naturam ſapiunt, aut metallica ex argentifodinis collecta imponuntur, cum flammam edant in igne, præſertim ſapphirus & ſmaragdi, qui paſſim in myropoliis habentur. Quare & ſi extra vſum methodo conſtantem videatur, quia hos gemmarum pulueres, græci veteres non ſumpſere, tamen eſſe efficaces, modo legitimæ ſint gemmæ, aut ſaltem vera illorum fragmenta, Arabum, & poſteriorum experientia comprobauit, nec à Græcorum placitis abhorret: cum etiam integrum Iaſpidem viridum, è regione ſtomachi appenſum roborare ipſum affirmet Gal. 9. ſimpl. et ſi Braſauolus hæc vbiq; naucifaciat, præſertim in tractatu de ſuffuſ. propterea tenuiſſimum puluerem ſub lapide porphyrio prius læuigata, ſingulatim reducantur, ita vt per pollinarium cribrum executi valeant. Multis enim maxime execrandum videtur, in cupreis mortariis huiuſmodi fragmenta atterere, quod his corraſis, atque elimatis, metallica ramenta admiſceantur, quod æris ac ferri naturam ac ſubſtantiam maxime in ſe contrahant hæc lapidacea: id quod ſi fieret, dum languentium ſtudent vtilitati, moleſtiam ampliorem, vel fortè præſentaneam mortem offerrent: Verum etſi tutius ſit, laudabiliusq; ſub porphyrite læuigare, iam multis ſeculis communi more in mortariis, præſertim marmoreis emollita, ac puluerata, neque æris, aut ferri naturam ſapere viſa ſunt, ſed meram contritorum ſubſtantiam, nec aliquam, vel minimam noxam perpeſſerunt, niſi parua ante cibum mora oblata, vt perperam ſit, ex his lapidibus, & cibo, quaſi cementum fiat obſtru-

ctioni

Digitized by Google

ctioni promptiſſimum. Quibus verò modis ſuppoſititia gemma, à legitimis ſecernantur, fuſiſſime tradit Georgius Agricola, 6. de natura foſſilium. Primo itaq; veræ gemmæ graues ſunt plerunq; ſmaragdo excepto, falſæ verò leues, amplius naturales limam non tolerant, præter ſmaragdum ac topazium, ad hæc quo diutius naturales contemplaris, eo magis oblectant, paſcuntq; oculos, nequaquam ſatiant: contrarium in adulterinis, denique igne veriſſimo cenſore, naturales illæſi perſiſtunt, alij omnes vel perniciem ſentiunt, vel maculantur. Vera gemmarũ cognitio.

SApphyrus ex Plinio, lib. 37. cap. 9. aerei coloris eſt, aureis punctis collucens, lib. 2. cap. 17. ex Alberto melior eſt ex cœruleo flauus, ſeu cœruleus ex purpureo, optimus qui ceu nubibus ſubobſcuris, & ſubrubris præditus, ob id ſubobſcurus perſpicuum antecellit: ex India probatiſſimi afferuntur, ex aliis autem regionibus non ita, noſtra ætate, etſi lapis ſit omnibus notus, annulis, & monilibus quæ collo geſtantur frequenter inſitus, colore, vel candicante, vel cyano, adamantis modo tranſlucido duntaxat, non aureis collucere ſcintillis viſitur: qui autem in officinis paſſim habetur, ad nigredinem vergit, nullo pacto admittendus, pro his emenda ſunt fragmenta, quæ à gemmiſtis abraduntur, dum veros lapillos decoris gratia concinnant, poſtquam veras gemmas emere, tanto pretio non datur: quod hæc vt aliarum gemmarum fruſtula, tanti non liceant, vt emptores pretio deterrere, ac ab officina abigere vereantur, quod ſi ab omnibus eodem modo, vt res, & vita hominum exigit pararentur antidota, idem eſſet ſumptus, eademque, nec maiori pecunia ab hoc, quàm illo aromatopola diuenderentur, at quæ illorum eſt auaritiæ amica auri ſitis, & dulcedo, quod deſidiæ, quod pertinaciæ, temeritatisq; vinculum? proh dolor, nullis non ſeculis glorioſa, ac diuina medicina, vt alia omnia hac tempeſtate, ſurſum deorſum, à bruto hoc hominum genere, ſine metu, ſine periculo, ac ſi vita hominis fungus, napusve eſſet, negligenter peruertuntur, ſordidè adulterantur, & incognitis ſuccedaneis ſubſtituuntur, pro ſalutaribus auxiliis, non tantum noxia, ſed etiam lethalia ſæpe offeruntur, nullisq; autoritatibus, nullis argumentis ſuaderi poſſunt, vt veterem ſemitam penitus deteſtandam, linquere velint: Paruo enim quouis lucello adulterina potius, aut exoleta quàm vera coemere exoptant; vt venalia minori pretio, non tradere, ſed extrudere videantur, hincq; vulgi gratiam ineant: at bone Iuppiter, quid optandum illis eſt magis quàm vita? quæ neceſſitati debetur, ne hominibus minus reſtituta, quàm naturæ reſeruata videatur? quid tamen in tam magno hominum diſpendio vitas fallere curant: modo quàm primum diuites efficiantur, modo ſcrinia ad ſummum vſque impleant: nos ideo qui omnium vſui, ac ſaluti conſulimus, talia nunquam diſſimulanda voluimus, vt palàm omnibus fiat, quibus ſtrophis, quibus verſutiis, quàm ingenti clade, miſelli ab his nebulonibus irretiantur, negotientur tamen ſuarum animarum periculo, vita enim breuis eſt, curſus gloriæ, atque ignis ſempiternus. In horum quoque fragmentorum defectu, iaſpidem accipi mallem.

G Hyacin-

Digitized by Google

HYacinthus, ex Plinio, lib. 37. cap. 9. colorem habet amethiſio gemmæ non abſimilem, ſed tamen dilucidiorem, in qua eſt fulgor violaceus; ex Serapione trium eſt ſpecierum, ruber flauus, & caloris antimonij, hoc eſt, in cæruleum, & cæli colorem inclinantis. Alberti etiam teſtimonio, lib. 2. c. 8. alter aquaticus, alter ſapphirinus, flauet vt plurimum, & vulgares ſunt, nimioque non licent: vel igitur eorum fruſtula, à gemmariis expetantur, vel ipſa gemma, nec abutamini vitris illius coloris tranſparentis, ex quibus feneſtræ in templis fiunt, vt mala hactenus inoleuit conſuetudo.

SArdonius, vel ſarda, quæ nomen cum ſardonyce communicauit, ex Plinio, lib. 37. cap. 7. gemma eſt vulgaris, & primum Sardibus reperta, in India trium eſt generum, rubrum, & quod demium vocant, à pinguedine, tertium quod argenteis bracteis, & circa Ægyptum aureis ſublinitur: Indicæ prælucentes craßiores ſunt: Arabica & in his mares, excitatius fulgent, fœminæ pinguiores ſunt, & craßius nitent, nec fuit alia gemma apud antiquos frequentior, ex Alberto, album nigro, rubro, aut nubilo commixtum, cui ſi candor, ceu vnguis permiſceatur, ſardonix dicitur. Hæc quamuis gemma, vt apud veteres, æque apud nos vſitatiſſima ſit, quid eſſet tamen, qualiſque, ignorauerunt ferè omnes, eius locum explente vitro quodam, rubro colore ſuppoſito: quum corneola vulgi, verus ſit ſardonius lapis, aut gemma ſarda, vt Manardus etiam in annotat. ſimpl. Meſ. exiſtimat. Vtrum autem ſardonyx, id eſt, corneola, venis quibuſdam velut vnguibus interſtincta, non rarò apud nos reperta accipiatur, non refert, at cur id pluribus non placeat, neſcio vnde expiſcati fuerint Franciſcani Meſ. interpretes, etſi Albertus, lib. 2. cap 3. de Corneleo, at cap. 17. de ſardonice. ſardonio, & ſarda variare videatur.

Friuola monachorũ opinio.

GRanata ex Alberto, trium videtur ſpecierum, prima quæ modo balauſtii rubet, ac tranſparet, ob id vulgo granata dicta, etſi ex genere carbunculorum, quum dicatur Conſtantino lib. 2. cap 7. adeo carbunculus nuncuparetur: qui tamen omnium pretioſiſſimus, gnomon, & gemmarum regula Alberto ſcribitur, lib. 2. cap. 3. de his Plinius, lib. 37. cap. 7. Secunda eſt rubore quidem prædita, ſed in Hyacinthi colorem inclinans. Tertia rubra eſt, in violæ colorem decliuis, vulgo rubini appellantur, & qui legitimi ſunt, ac orientales, maximo licent, alij cum ſint rupei, plebeis de rocha, tam noua, quàm veteri, non multæ æſtimationis, quos tamen accipere ſatius eſt, quàm vitra. Sunt qui granatas chryſolitos putent, & carchedonium, ac primam hyacinthi ſpeciem: quanquam lapis ſit pallidus, fuſcus ſubobſcurus calcedonius.

SMaragdus, de quo Albertus, lib. 2. cap. 14. ex Plinio, lib. 37. cap. 5. gemma eſt, qua nullius coloris aſpectus iucundior, qua herbas, frondesq́ virentes deſpectamus, & tanto libentius, quoniam nihil omnino viridius comparatum illis viret, præterea ſoli gemmarum contuitu oculos implent, non ſatiant, quin & ab intentione alia obſcurata, aſpectu ſmaragdi recreatur acies: eius genera ſunt duodecim, Scythici præſtantiſſimi ſunt,

ſunt, hoc etiam duo maximi ſunt pretij, dignitatis, ac nobilitatis, rariq́ꝫ: ideo huius etiam, vt illorum fragmentum loco, vitra quadam aut virida marmoris fruſtra imponebantur: etſi veri ſmaragdi minutiſſimas micas, adòrnatum ineptas, emere oporteat, aut viridem iaſpidem, pro ſmaragdo ſubſtituere, idq́ꝫ minori ægrorum iactura, facultatibus inuicem reſpondentibus, teſte Dioſc. ac Gal. Eſt & lapis praſſius, quod ſucco porri ſimilis ſit, quibuſdam praſſites, vulgo plaſma: cuius tria genera ſtatuit Plinius, lib. 37. cap. 8. id proprium eſſe ſmaragdi ſtratum & ex Alberto, lib. 2. cap. 14. & in eo contineri fertur, ſplendoremq́ꝫ ſtatim amittere, vbi in præſentia cuiuſque veneni fuerit, eius loco viridi marmore abutuntur noſtrates officinæ: cum verò in Meſue, hic legeretur feruzegi, quidam lapidem turcois, id eſt, turcicum vocatum interpretati ſunt; Thyitem Dioſc. aſſerit Fuchſius & Gal. Iaſpidem ſubuiridem. Matthiolus qui erroneas alienasq́ꝫ opiniones confutare, ac euertere videtur, nec planè contendit, nec curſim quicquam notat, ſed neque hactenus inueniſſe, neq; ab alio compertum ſcire, de Iaſpide Albertus, lib. 2. cap. 8. & cap. 18. Turchois diſſimilis eſt coloris, à vulgari.

Smaragdi loco Iaſpis. Lapis praſſius.

Zedoaria, aliis zadura, ſiue zaduara, Aetio Zador, tetrab. & ſerm. 3. cap. 12. ex Serapione, radix eſt teres, ariſtolochiæ rotundæ non abſimilis, guſtu & colore zingiberis, huius non meminere Dioſc. ac Gal. tametſi idem cum Arnabo Pauli opinentur plerique. Verumtamen Matthiolus, non minus doctus, quàm elegantiſſimus Serapionis teſtimonio, Arnabo apud græcos nihil aliud deſignare, quā Zurumbeth apud Arabes, ſcriptum reliquit: quoniam capite de Zurumbeth, eadèm ſcribat Serapion, quæ de Arnabo, ante ipſum annotauit Paulus: quæ quidem ratio, an explodendā ſit, niſi Auicen. Arabs extiterit, nemini dubium erit: conſtat autem ex Auicen. Zurumbeth herbam eſſe, cypero ſimilem, cap. verò de Zarnabo, & ſi omnia ad vnguem reddat, quæ Serapion authore Iſach, cap. de Zurumbeth, diſtincto capite, ſeorſum à Zurumbeth, Zarnabum diſtinguere. Quo fit, vt Matthiolus negaturus ſit, Auicen. Arabem eſſe, vel ſi, vt capite de Macere dictum eſt, ob capitum diuerſitatem, illius authoritate nititur, in præſentia ob hanc eandem reijcere nullo pacto debet: quomodo igitur idem ſit apud Arabes Zurumbeth, & Zarnabo, tuetur, ediſſerat clariſſimus Matthiolus, quaſi Mauritanorum labyrinthos, cymmerias tenebras, contradictionum ſcrinia, perturbationum vaſcula, & iſtorum litigia non agnouerit: Quum autem ex earum vocum inſcitia, orthographia, aut latinorum interpretum vitio, millies inter ſe diſſideant, quo nihil conſtituti ex his elici, vt plurimum queat, veluti hoc in loco, ſcite à Ruellio animaduerſum eſt: nomenclationis aucupio nobis imponente: hinc nimirum ſi Amathus pede prolabitur, re indiſtincta recedens: nec propterea culpa vacat Matthiolus, illum accuſans, quod Zeduariam, & Zurumbeth, Mauritanis idem eſſe putauerit, interpretum cauſa potius, quum ſua: quàm autē Simonem Ienuenſem admittat Braſauolus, per Zeduar Zedoariam exponentem, minus accuratè Auic. ſcripta rimatur, cum in capite de

Arnabo. Zurumbeth. Zarnabū. Matthioli lapſus. Arabum diſſidia. Amathus indiſtinctus.

Zeduar. Dioſc. adducat, quid aliud fortè intelligens, capite primo de Zedoaria inſcripto. Per Zedoariam itaque, vel cyperus Indica, quam Auicen. Zurumbeth, vel cum Bellunenſi Zurumbad, exiſtimant nonnulli, vel Zingiber accipiatur, nam vulgata Zedoaria nomine radix, legitimæ parum reſpondet, & incognita eſt è Germania radix, ex Cardano, in lib. de malo medendi vſu: quanquam eruditi quique huius ætatis, coſtum Syriacum Dioſcor. exiſtiment, & longam Zedoariam, ad rotundæ differentiam appellent, id quod à Matthiolo ſilentio prætereundum nõ erat, quum lucernarij pharmacopæi curam gerit, quum eorum fuligines excutit, rem, cauſam, & vtilitatem communem non relinquere ſolum, ſed etiam prodere conſpicitur, quum ait faciem Zingiberis repræſentare radicem illam, quam Mauritani, & officinæ Zedoariam appellant: ac ſi hoc æuo vſitata, communis ſit & Arabibus, & Seplaſiariis.

Pro Zedoaria ciperus Inda, vel zingibe. 1. Coſtus Syriacus.

C*itria, latinè medica mala, Perſicare, aut Cedromela aurea, Aſſyriaca, Heſperica ex Dioſcor. lib. 1. cap. 131. nemini non cognita, ex arbore omnibus anni temporibus pomifera aliis decidentibus, aliis ſubnaſcentibus, aliis matureſcentibus, vt ex Theophraſto 4. de hiſt. plant. cap. 5 malum oblongum eſt, rugoſum, colore aurum imitans, cum grauitate odoratum, ſemen habet pyri, ex Gal. 7. ſimpl. non amplius malum medicum, ſed citrium nuncupatur: olim è Media tranſlatitia, nunc triuiales ferè arbores, Palladij diligentia, qui & medullas eius acres, dulcibus mutare docuit, non ſolum in maritimis, verum quoque in mediterraneis, ſibi coaptarunt pomœria, eaq; vſque adeo opulentiſſima, vt in Adriatici, Aegæiq; pelagi inſulis, in quibuſdam lacuum ripis, feliciſſimè germinent: et ſi è Lygurum citreis, omni ferè anni tempore ad nos afferantur, multifariis formis. & remiſſiori ſapore, vehementioréque, ita & dilutiori, ſaturatiorique colore differentia, nec deſunt Vercellis, vbi vt in tota Italia, cedri appellantur, quamuis cedrus diuerſa ſit à citrio, ex Dioſcor. eodem libro cap. 89. vbi cedrus arbor magna dicitur, è qua pix cedria nuncupata colligitur: hæc iuniperi modo fructum parit, flauum ſinè, baccarum mirti magnitudine, rotundum, odoratum, guſtuq; ſuauem: Iuniperum adeo æmulatur, vt quidam ambo cedros appellent; cedrum tamen cum adiectione cedrum acutum, vt ex Theophraſto 3. de hiſt. plant. cap. 12. in Cypro autem cuius fuerit molis, vide ex eodem 5. de hiſt. plant. cap. 9. id à tineis nunquam exterminatur, & putredinem nullam ſentit, ideo ex huius ligno ſtatuæ olim perpetuitati dicata. & carmina cedro digna celebrabantur, quaſi incorruptibilia hoc ligno talem ſibi vendicantia naturam, quare pro citrio, nunquam cedrus ſubſtituenda. de qua cap de la[...] in fine. Citrij folia quod innumeris ſcateant foraminibus, viſum ferè effugientibus, ideo aranearum telis ex Theophraſto comparata, ridiculanimis interpretatione expoſuit Matthiolus, at mutato idiomate, re diligẽtius perpenſa, ab huiuſmodi labe, ſe ex Plinio reuocatũ animaduertit: quod antea extritã lueiã, dicamus literas Gazæ impoſuiſſe. Theophraſti text. corruptela ſibi perſuaſerat, quod ἀνδράχνης, id eſt, portulaca expoſuiſſet: ipſe autem*

Cedrus.

Matthiolus recantat.

autem ἀράχνης, id eſt aranearum tela, propterea Theodoro potiſſimum iniurit, quod lib. & ca. 4. de hiſt. plant. perperam interpretatus ſit. Habet hæc arbor folium ſimile, & penè æquale, atque portulaca: quibus cum citriorum folia nullis notis conſentiunt, idq́ ex Plinio apertiſſimè declarari, lib. 13. cap. 22. quum adrachnem arborem arbuto admodum ſimilem inquit, quum omnes fere Græci portulacæ nomine interpretantur, quum illa ſit herba & andrachne vocetur, vnius literæ diuerſitate. Græcũ igitur Theodorum inſtruet, natiuam linguam age dum edocebit Matthiolus? græcarum vocum ſignificata eo rectius explicabit? qui ſuo ingenio candida denigrat, & nigra dealbat, qui Plinium accuratius ſe perlegiſſe iactat: Quouſque igitur patiar Matthiole? Deum atque hominum fidem, qua tandem hebetudine, quàm pingui Minerua, probatiſſimum Theodorum inuadis? quem oppugnas? quẽ circumrodis? qui validiſſima tormenta eiacularis, quæ omnes perhorreſcant, & cuncti ſubire formident. Eia ergo? quum honoris ampliſſimi exiſtimetur accuſare improbos, & inſontes, miſeros, calamitoſosq́ defendere, quis adeo ſtupidus, adeo obtuſus fuerit vnquam? qui portulacæ herbæ folia, citreis comparari ex Theodoro, in animum induxerit ſuum, cum 1. de hiſt. plant. 15. ita verterit: Portulaca, atq́ vnedo folia inferiora dimittunt, cacuminibus perpetuò virent, hæc in arborum genere. Arborem igitur perpetuò virentem, portulacam hanc, non herbam intelligit: quam ſanè hyemem tolerare non poſſe ſcribit 4. de cauſis plant. cap. 3. quam etiam inter herbacea numerat 7. de hiſt. plant. cap. 1. at 3. de hiſt. plant. cap. 16. Portulacam folio arbuti ſimilem eſſe, magnitudine, non nimium præſtanti, cortice circumrumpi ſolito fructu vnedoni ſimili, huic igitur citrea folia comparaſſe Theodorum quis dubitat? qui niſi hebetiſſima acie, oleris, ac arboris æquiuocum noviſſe non potuit? hinc Matthioli apparentes ac friuoli ſermones proſtrati, ferocitas compreſſa, audacia fracta, loquacitas veritatis ſtudio detenta: quum præſertim ex Plinio diſcere potuerit, omnibus fere Græcis adrachnem id eſt portulacam verti, quam ideo ab herba clariſſimè ſeiunxit, ne quis vocum cognationem litera interciſa illuderetur, dicat mehercle qua Latina voce vocabulum adrachne interpretari poſſit, alio quã portulacæ nomine: delineet quaſo etiam ſubiratus Matthiolus, ferulæ manum ſubducere Theodoro cogatur, adeo peritus magiſter, qui primi erroris excuſationem ſubiens, tanquam è Iuliano fugam arripiens, fune ſibi ipſi gulam fregit, nec aduertit arbutum vulgo arbatri, Patauinis Comaro, non eſſe Dioſc. ſed Theophraſti arbutum. Portulacam verò hanc, quæ & Græcis corrupte hoc tempore andrachles appellatur, eſſe Dioſc. arbutum. Cæterum quum citrij varia ſint partes, ex acido ſucco fit ſyrupus ille in peſtem, & febrium omnium feruorem laudatiſſimus, ſemen verò in venena, & vermes mirificè valet, cortices, & citria ipſa, à ſitu, ac tabe diutius aſſeruantur hordeo, milioúe ſepulta, veſtibus inſita, ea inoffenſa inuenturquidam extremum corium relicta eius pulpæ particula, ſemipollicis quantitate, in ſyrupum ex corticibus inijciunt: tuncqúe non adeo calet, ac ſi paulatim, & leniter

Theodorus abſoluitur Matthiolo cõuicto.

cultro acuminato excorientur, omni carnis portione deducta: de his ſermonem habens Auicen. 2. ſuorum canonum, tam apertè ſibi contrarius creditur, vt vix ab Appolline extricari poßit, talia ſcribens: cortex citrij calidus eſt in primo, ſiccus in fine ſecundi, & eius caro eſt calida in primo, humida in ipſo, aliis frigida & humida in primo, frigiditate ſiccitatem vincente: & ipſius acetoſitas frigida eſt, & ſicca in tertio, & eius ſemen eſt calidum in primo, ſiccum in ſecundo, at in tractatu de viribus cordis inquit: & eius acidus ſuccus corroborat, calidi & ſicci temperamenti, conſerens cardiacæ calidæ, propriaquè dote venenis, & venenatis morſibus, frigidus & ſiccus in tertio, vt eiuſdem ſemen: pro cuius tutela Manardus, lib. 11. Epiſt. 3. duabus rationibus, vel altera earum, à contradictione vendicari poſſe deducit: primo, quod in ſecundo ſuorum canonum, de citro, in eo de viribus cordis, de arantio intellexerit, quæ quidem ratio non ſatisfacit: ſecunda, quum in vnoquoque ſemine duplex reperiatur pars, vna extrinſecus, quæ velut cortex eſt, & tegmen, alia interior, veluti nucleus, de hac in commentario de viribus cordis, de alia in ſecundo libro locutum, quum eius etiam ſit ſententia Galen. 7. vbi agit de citrio, per ſemen, totum id intelligens, quod carnem & nucleum interiacet, in quibus dominari acidam qualitatem, & ſiccandi vim faſſus eſt, adeo vt in tertio ordine ſit ſiccantium, & infrigidantium, at propè finem capitis, nucleum quod eſt verum ſemen, amarum dicit, ſiccareque & diſcutere in ſecundo ordine, in aliis autem quantum labatur Auicenna, ac veritati, & Galen. contrarius ſit, abundè eadem Epiſtola demonſtrat Manardus, nihilominus Braſauolus, in ſuo ſimplicium, credere non poteſt, Auicennam in re tam clara, adeo ſtupidè hallucinatum, cui dum patrocinari ſtudet, quanquam medicus ſit non imperitus, fatuum tamen eſt, quicquid effutire conatur. Quandoquidem & ſi in domo Pinamontis Boracolli, in antiquum Auicen. codicem inciderit, in quo eadem legantur de citro, in tractatu de viribus cordis, quæ in ſecundo canone (vt ait) non ob id illi maior eſt fides habenda, quàm per tot luſtra vulgatis, & impreßis voluminibus, in quibus apertiſſimè à ſeipſo diſſidet: hoc enim pacto ſoluerentur omnia dubia, omnes contradictiones, quod in quodam antiquo codice, non ita legatur, ideo aliis omnibus mendum ſubſit, quod abſurdum eſſet credere: ſiquidem potuit eſſe manu ſcriptus, & ſcribentis voto, cum ex innumeris etiam diu excuſis, maior fides accipienda ſit: præterea hoc ei gratis concesſo, non ob id eius errores in ſecundo canonum, aut demit, vel diluit, præter alios qui breuitatis cauſa omittuntur: quum citri decoctum corpus pingueſacere ſcribit, à Serapione indictum, omnem ex Manardo excedens rationem, vt acidam eius partem eſſe bonum medicamentum gutturi, & pulmoni: quod etiam rationi diſſonum creditur, & Serapioni repugnare, pulmoni nocere affirmanti, nec non ſuccum eius acidum, ſedare infirmitatem mulieris, alieno à Dioſc. ſenſu: huc accedit Matthiolus, quem tamen alioqui ingenioſiſſimum admiror, quod Auicen. in citrij ſemine ob id cesſitaſſe tradit, Galen. ſen-

Braſauoli opinio exploditur.

tiam

Matthiol' refellitur. Manardi cenſura in Auicenam diluitur.

tentiam non aſſequitur 7. ſ. eamque vt par eſt diſtinguere ignorauit, nullum quidem
verbum faciens de acido citrij ſucco, quem à Galen. ſub ſeminis nomine comprehenſum
fuiſſe demonſtrauit, de quo tamen Manardus loco præallegato, Auicen. & ſcripſiſſe, &
iuxta Galeni mentem, ideo acidum ſuccum frigidum & ſiccum in tertia claſſe repo-
ſuiſſe teſtatur: Quamobrem niſi alios intinctus, aliosúe ſales nobis offerat Matthiolus,
cedrina ſtatua indignus, vix aurentiorum ſucco donandus erit: nauſeã enim aſtantibus
prouocabit, & rem per ſe claram, obſcuram reddidiſſe videbitur: quippè & eum, &
Manardum plus debito, ac ſine ratione in Auicen. inuectos, mox mox aperiemus, has vi-
peras, hos tygrides ſæuire, & virus eiaculari non permittemus, Braſauolumq́; ignoraſ-
ſe, quo nam pacto illum ab iſtorum probris tueretur, facilè indicabimus: quum alia co-
loratiores inquam rationes, iuſtiores ſanè excuſationes, in eius gratiam adduci poſſent,
ſui codicis exoleta ſenectute relicta. Primo enim, vbi Manardus aſſerit, Auicen.
in tract. de viribus cordis, partem internam quæ verum eſt ſemen intellexiſſe,
cum id frigidum & ſiccum in tertio ſtatuerit, à veritate abhorret, æquius ſemini id eſt,
humido illi acido condonandum, vt fortè contrarium ſcripſiſſe voluerit Manardus, vi-
delicet in tract. de viribus cordis, vbi in frigidorum & ſiccorum ſerie ſemen ordinat A-
uicen. ſemen impropriè cum Galen. accipere, in ſimplicibus verò, vbi ſemen in primo ca-
lefacientium, & ſecundo ſiccantium numero relegat, nucleum, verumque internum ſe-
men: & quamuis lib. 18. Epiſt. 1. pro ſui tutela quadam aſtruxerit, nec ad rem, nec lon-
gæuo ſene digna perhibentur: addit tamen à veritate deuiaſſe Auicen. quia ſcripſerit
corticem citri calidum eſſe in primo ordine, ſiccum in fine ſecundi, quum Galen. ſic-
cum abſolute in ſecundo, ſed calidum, vel commoderatum dicat, vel parum infra
temperamentum, qua in re, vir quidem doctrina, & ingenio præclariſſimus, admiratio-
ne dignus videtur, cum Galen. ſcribat, citrij corticem deſiccare in ſecundo exceſſu, non
eſſe ſiccum in ſecundo, vt hic inſimulat, quumq́; frigidum non eſſe, ſed vel temperatum,
vel paulo infra, reſtat eſſe calidum in principio primi gradus, vt etiam ſentit Auer. non
igitur à Galen. recedit, qui & ſi citrij carnem frigidam voluerit, Auicen. autem cali-
dam, hoc modo conciliare quiſpiam poterit: Galen. intelligere carnem per ſe ſolam, &
excoriatam, per ea Galen. verba: nam & ipſa editur, ſicut & cortex, addo quia fortaſ-
ſis ætate Auicen. vt etiam noſtra, cortex & caro non ſeparata, in menſas veniebant,
totum id complexus, propter corticem, aliquam carni ineſſe caliditatem adijcere vo-
luit, hoc ſubiungens, & aliqui dixerunt, Galeno intellecto, quod eſt frigida, & humida
vel quia hac in parte Galeno repugnare voluit, vt alibi nonnunquam: quod autem ca-
lidum in primo, ſiccum in ſecundo ſemen effecerit, quamuis Galen. ſcribat, & digeren-
di videlicet, ſiccandiq́; facultatem obtinet, ſecundo quodãmodo ordine à temperatis re-
cedens, atq; ſemẽ cũ acida parte refrigerare, ob acidũ ſuccũ, cum in ceteris ſemen con-
tineatur, ſi calidum eſt in ſecundo, vt deducit Manardus, ea caliditas ita infringet ſuc-
ciſi-

ci frigiditatem, vt non in tertio frigidum, ſed ſaltem in ſecundo conſtituendum ſit: validior tamen ex Auerroe ſiccitas exiſtit, & calore intenſior: quo fit vt his inductionibus, nec aberrare, nec Galeno repugnare videatur Auicenna, etſi calidum in ſecundo non repoſuerit. Praeterea quia citri decoctum pinguefacit ex Auicenna, huius autem facultatis Galenus, aut Serapion, nuſquam meminere, ideo à ratione abeſſe deduci non poteſt, vt putat Manardus, quinimò, cum appetitum inuitet ex Serapione, vt ſine eo tabeſcit corpus, & cum eo inſtauratur, ac pingueſcit, pari modo cauſa pinguedinis, & ideo pinguefacere aliqua ratione defenditur: nec ſcripſit Auicenna eius acidam partem eſſe bonum nutrimentum gutturi, & pulmoni, vt peruertit Manardus, verum hoc pacto: & nutritum eſt bonum gutturi, & pulmoni per nutritum, melle, aut quouis alio liquore permixtum intelligens, quo cum terget, leniet verò admixtis, ſicq; paratum non officiet: cum poſtea ſubijciat, & eius acetoſitas eſt mala pectori, alludens Serapionis verbis. Quod verò mulieris infirmitatem ſed, & ſubobſcurum ſit, interpretum vitio, potius quàm ſuo, fortè picam, alijs ciſſam, & deſiderium illud praeter naturam praegnantibus peculiare intellexit, quas equidem rationes, ſi Braſauolus obtuliſſet, aut Tractatum de viribus cordis ſpurium, & adſcriptitium allegaſſet, ob tam manifeſtas in eo contradictiones, vt doctiorum fert iudicium: aut quod vero ſimilius eſt, violata à librariis volumina, res non infrequens in alijs probatiſſimis authoribus, aliquem ex his titulum promeruiſſet: neque enim haec aſſero, vt Auicennae partes ſuſcipiam, vt eius onus ſuſtineam, non propterea pro eo pugno, non defenſum eſſe volo, nec in idolum noſtrum erigo, quem ſcio innumeris ſcatere erroribus, ſed vt veritas ipſa firmum artis praeſidium, & clariſſimum omnium lumen elucescat.

OCimum ſui odoris fragrantia, & oculis periucundo virore, non modo in viridarijs penſilibusq; hortis, verum quoq; in teſſellis, vaſisq; figlinis, diligenti cura paßim excultum, triplicis viſitur differentia: primum folijs mercurialis, helxine, ac amaranti aemulis, craßis, latis, longuſculis, vulgo ruſticum baſilicum dicitur, Serapioni non caryophyllatum, Dioſcoridi lib. 2. ca. 134. ocimum ſimpliciter, ideo per ocimum abſolutè, iſtud accipiendum, quoniam etſi capite praedicto non delineetur, quia lib. 1. capite 61. ſcribit, hortenſe ſolanum, folio maiore, & latiore quàm ocimum, ac etiam eodem lib. cap. 169. linozoſtim foliis conſtare ocimi, helxine cognatis, ſed minoribus, primam hanc ſpeciem certiſſimè demonſtrat: ſecundum foliis exit, ac ramulis dicto longè minoribus: tertium foliis minutioribus, atq; anguſtioribus, caeteris iucundiorem efflans odorem. Cum igitur ex Serapione, aliud ſit ocimum carmenum, aliud verò caryophyllatum, quin & capite 175. Hamechin inſcripto, ocimi ſatiui ſpeciem quandam, quadrangulo caule, foliis latis, authore Iſach deduxerit, ſitq; & citratum ocimum, quibus frequenter Arabes, atq; Arabiſtarum vulgus reminiſcuntur. Braſauolus per caryophyllatum, odore praeſtantius, arctioris folij, quod tertium eſt, innuere vellet, caryophyllorum odore fragraret. Mat-

Ocimum carmenū caryophyllatum.

thiolus

thiolus qui totus in cauillis verſatur, nec huius, aut carmeni, ſed nedum citrati Ita-
licè verbum quidem fecit, latinè autem citratum, à foliis citrea malo ſimilibus, ho-
rum quàm effigie, Arabes vocaſſe opinatur; nec non primum in ordine ocimum, me-
dium verò Serapionis non caryophyllatum, idemq́; à Dioſcoride expreſſum: caryophylla-
tum autem tertij generis eſſe, ideo in cucullatos Meſ. cenſores inuehitur, quod in Apu-
liis quibuſdam montibus, ſe primum inueniſſe caryophyllatum ocimum glorientur, quo-
niam Serapioni folijs exit paruis, & caule quadrangulari, illis verò foliis citraria ma-
ioribus, per ambitum ſerratis, caule minime anguloſo: attamen cum Serapionis inter-
preti iniurendum putent Monachi, qui eodem errore ductus, folia minuta poſuerit, vbi Monachi
videlicet magna legi debuerant: praterea quadrato caule, ſed non anguloſo depinxe- hallucinā-
rint, eius ſeriem honeſto quodam mendacio ſectari ſibi perſuaſere, ac ſi quadratum tur.
anguloſum non ſit: Citratum etiam Serapionis hamachin eſſe, Venetiis Romam trans-
latum contendunt, foliis adeo citreis perſimilibus, vt ſola mollitie internoſcantur,
cum his odore potiſsimū reſpondente, quis ſanè interpretis forte incuria, vel authoris im-
prudentia, omiſſus ſit: denique carmenum ocimum nobilius id eſſe arctiore folio, iu-
cundius ſpirans: Valerius Cordus citratum cognomento, à citrij odore appellatum di-
ctitat: Iacobus Sylnius in interpretatione vocum aliquot Meſ. meliſſophyllum putat, Siluius ab
nec probatorum authorum teſtimonio ſuam comprobat ſententiam: quum nemo hacte- errat.
nus, inter ocimi ſpecies meliſſam collocauerit, nemo eruditus idem eſſe perſuadere po-
tuerit: quum neque à Meſue figuretur, quanquam eius videatur meminiſſe in Diamo-
ſcho, quo quidem in loco, librariorum lapſu, ocimi & citraria loco, ocimi citrati irre-
pſiſſe, non modo cogitandum, verum etiam credendum obtulerim: quum præſertim ad
eos vſus maxime competat citraria, ne propterea Matthiolo aſtipulandum putamus, Matthiolꝰ
qui grandius ocimum, citratum ſupponit: nempè etſi eximia doctrina luce eniteſcere ceſpitat.
videatur, non cernit quàm falſa opinione ducatur, quum medium ocimum, etiam oli-
torum iudicio, ne dimidio quidem foliorum helxines, aut mercurialis magnitudinem
conſequatur, nam quod maioribus folijs conſtat, minusq́ue hodie in pretio eſt, Dioſco-
ridis eſt ocimum, etiam ex Manardo lib. 8. Epiſt. 3. & conſequenter Serapionis non
caryophyllatum. Quid autem ſit caryophyllatum, quum ſtipite ſit quadrangulo, quo
noſtrum minutius ocimum deſtituitur, vt etiam quid carmenum Serapionis, quum il-
lis in capitibus græcum non afferat authorem, Oedipo egeret coniectore, neque enim
inter ſe differunt, hæc ocimi noſtri genera, niſi per maius, & minus, vt etiam in ſam-
pſuco videre eſt, etſi crediderint recentiorum plerique tenuius ocimum acinum, ſiue A- Acinus.
conon eſſe, tenui ſiccoq́; ramulo herbam, ocimo ſimilem, odoratam at hirſutiorem, cum
ſcripſerit Dioſcorides lib. 3 cap. 41. ſitq́; tenuifolius ocimum, nō modo non hirſutius, ſed
etiā glabreſcat: idcirco vulgaris noticia plantā, ruſticanis baſilicū ſylueſtre, in areis cā- Matthiolꝰ
porū, & viarū marginibus, odoratā credidit Manardus, nec ab eius opinione abhorruit variat.

H vulga-

vulgaris Matthiolus: at latinè ſe à veritatis ſemita deuiaſſe deprehendit, quod acinum nunquam florere Plinius teſtetur, lib. 21. cap. 15. ideò quum huiuſmodi herbam florere animaduerterit, acinum eſſe nequaquam. Veruntamen quùm in dictamo florem negauerit Plinius, præter experimentum, & tuſsilaginem aperto errore, caule, ac flore viduum fecerit, ob id illum verius quàm Manardum erraſſe, ſuſpicari debuerat: cum præſertim ſylueſtri illo ocimo, ad menſes, & aluum ſiſtentia non inefficaciter vti aſſueuerit ruſtica plebs noſtra: in qua acinos ex Dioſcoride potiſsimum commendatur. Id verò cum ocimum eſſe caryophyllatum exiſtimant Monachi Meſ. annotatores, ſuam profectò non agnoſcunt inſcitiam. Quare caryophyllati vice, minutius ocimum, cæteris odore, ac facultate præſtantius, atque in roborando corde longè aptius, ſuccedaneum omnibus fiat: ne nos ipſos hiſce implicantes Braſauolo, ac Matthiolo ſimiles, manus flagitium perpetremus: Quandoquidem præcipitem Braſauolum appellat Matthiolus: quia tantam de ocimi viribus, inter Plinium, & Dioſcoridem controuerſiam eſſe ſcribit, vt alterum ipſorum erraſſe dicendum ſit, propter eos qui à ſcorpione transfixi ſunt: quod ſi patienter vniuerſum Plinij caput expleuiſſet lib. 20. cap. 12. cognouiſſet vtique Plinium illorum ſententiam refellere, quam in capitis initio propoſuerat, quantum autem impatiens, ne dicam temerarius, eo magis calc auerit Matthiolus, Braſauoli verba penſiculatius expendentes, facillimè dijudicabunt, vbi ait, niſi quis dicat Plinium aliorum ſententias referre, ex quibus velit, nolit, fateatur opus eſt, vniuerſum Plinij caput, ad extremam lineam non oſcitanter ab eo perlectum, & annotatum, quod ſi ex impreſſarum voluminum diuerſitate, ſecus eſſe contenderit, cum Venetiis excuſum, omnium manibus teratur, poſtremumq; ſit, diuerſimodè ſenſiſſe, vt nos in Matthiolum inijcere poterat. Neque enim tam deſes cenſendus, non tam præceps, quod ſummis labris capita exoſculetur, degustando, quin potius omni diligentia expendat, & accuratiſsima attritione præmandat, demque excocta diſtribuat, cum probi viri partes ſubiens, ſi quid dubij minus oculatis occurrere videretur, vt prouocet lac, extinguat ne, id quidem conciliare tentet, ſiquidem Chryſippus, Diodorus, atque Aphri, Galenus etiam, ac Paulus, ob excrementitium humorem, internis partibus vt nocuum, cibis abdicarunt, ſecus quàm dicent Dioſcorides, Plinius, Philiſto, & ſtomacho prodeſſe, & flatus diſsipare, ac inſanos odoratu recreare aſſerentes: quibus ſanè in varios detorquetur ſenſus, doctorum opinio. Sunt qui ocymum per y. herbaceam ſegetem, vel è pluribus pabulum contendant: ceu ex Plinio lib. 18. cap. 16. alij ab ὄζω. quod eſt redoleo, ocimum: Quicquid ſit, grammatici certent, in Emplaſtris herba, in Electariis ſemen accipiendum: ocimaſtrum de quo Dioſcorides lib. 4. ſemitibus pratiſq; noſtris atq; inter ſepta niueis floribus ab ſubinde albo ſemine per maturitatē nigro, cunctis facillimè innoteſcere poteſt. Corallium ex Dioſcoride lib. 5. cap. 86. laudatiſsimū eſt rubens, colore anthericis aut ſandycis ſaturato, terenti faciliè cedens, æquabile vſq; quoq; concremento: rurſus alga, aut fuci marini odore, quam

Plinii errata.

Manardi tutela.

Monachorũ inſcitia.

Exploditur Matthioli incuria, in Braſauolum.

Digitized by Google

quam ramoſiſſimum forma frutic is, cinnamomi æmulum: hoc alto extractum duratur, ſtatim atq; emergit, tanquam offuſo aerè protinus cõcreſcat: quod autem in lapidis duritiem coit, ſcrupuloſum, inane, & lacunoſum, vitioſum exiſtimatur. Eſt nigrum antiphates vocatum, ſpecie à rubro diſtinctum, ex Dioſcoride, nec deeſt album corallium ab Auic. additum, in maris Thyrreni tractibus, non tamen vt rubrum compactum, ponderoſumq́;, ſed leuius, ac rarius. Eſt & viride, & ex rubro dilutum, vel ſubrubrum, vt plurimum tamen per rubrum, & album diſtinguuntur: cumq́; ſimpliciter corallium profertur, rubrum ſemper intelligendum: vbi vtriuſq; corallij, rubrum, & album, quod alius valentius refrigerare creditur: proinde eo vtuntur medici, vbi refrigerandi ſe offert occaſio: è mari circumquaq; muſcoſa eximuntur, at artificum induſtria perpolita, nitorem acquirunt: Quomodo, & quibus locis prouen:ant, edocet Georgius Agricola in fine Coralline *quarti libri, de natura foſſilium, vna cum his euellitur corallina, inde nomen mutuata, capillacea videlicet planta, cuius ad interaneorum vermes necandos, atque pellendos, vſus eſt præclariſſimus, Græcis bryon thalaſſion dicitur, idem quod muſcus marinus, in* Bryon thalaſſion. *uentu facillimus in mari, rupibus & teſtis adhærens, & circumplicitus corallio, haud aliter quàm muſcus cortici, & arborum radicibus innexus, isq; cæteris præfertur: probatur ſecundo loco qui ſaxis adhæret, colore rubicundo: cinereus verò improbatur. Quo autem pacto in voce trichodes, & Thridacodes, ceſpitauerit Plinius, vide ex Manardo* Briũ *lib. 11. Epiſt. 4. nec ignorandum aliud eſſe brium, de quo Theophraſtus 4. de hiſt. plant. cap. 7.*

SVccinum, Electrum, & Charabe, idem ſunt cum ambra crocea vulgi, à noſtris mulierculis, tranſpadanis potiſſimum monilium vice collo appenſa, aut in orbiculos funiculo traiectos concinnata ad preculas Deo vouendas: in cuius enarranda hiſtoria, varij de re incognita differentes, in diuerſas ierunt ſententias. Ideo eius origine ignorata, dubitatiuè proponitur ex Dioſcoride lib. 1. cap. 93. Plinius tamen lib. 31. cap. 3. rem ipſam ita enucleat, ac tangit acu, vt eius legitimos natales complectatur: quum etiam hodie notiſſimum ſit, in Inſulis Germanici Oceani, ex arboribus pinei generis defluere ſuccinum, & poſtquam in terra congelatum duritiem concepit, à marinis fluctibus rapi, & ad Germanorum littora ex. erni, rude ſanè, ideo excoctum ad quem videmus nitorem, à Germanis expoliri. Cardanus tamen 5. de ſubtilitate, bitumen proculdubio eſſe contendit, aliudq́ue eſſe candidum pretioſiſſimum, & guſtu dulce, è mari Germanico erutum, aliud melleum, vinoſum, & aureum, Sueuia in fonte inuentum, iuxta cœnobium Degera lacus. Agricola etiam 4. de natura foſſilium, è ſcopulorum crepidinibus quibuſdam emergere, ac maritimæ ſalſuginis aduentu dureſcere contendit, qua quidem perterritus authoritate, ſuccini hiſtoriam ſub iudice pendere aſſeruit Matthiolus: cum in Italicis commentariis, quia reſinas, ac pinum reſipit, tam Matthiol. diuerſ. *attritum, quàm accenſum, pari etiam pacto deflagrans, firmiſſimo argumento crediderit,*

diderit, à ſtirpibus pinei generis emanare, delapſumq́; ſuo lentore culices, formicas, ac ſtramenta, tam lucido congerere ſepulchro: quapropter Metrodori, Niciæ, Philemonis, Pythiæ, Sudinis, ac Sotaci opinionibus prætermiſsis, vtrunq́; eſſe; id eſt ex arboribus co-

Pro Braſauolo pugna in Mathiolum.

pioſum reſudare, ac etiam bituminis modo prorumpere poſſe coniectamus. His ſoliti moris non immemor Matthiolus, Braſauolum accuſat, quod deceptus exiſtimauerit Arabum charabe, ſuccinum eſſe nequaquam, ſed verum populi albæ gummi, Serapionis & Auicennæ teſtimonio, et ſi eorum neuter, ſicut nec Dioſc. quem illi ſequuntur, & à quo quicquid de charabe annotârunt, verbotenus deſcripſerunt, id quidem pro comperto aſſeuerarit: Hæc ille, quem arguendi peritiam calluiſſe, at Braſauoli animum non apprehendiſſe facilè conſtat: triplici enim errore accuſandus, dum aliorum lapſus inſectatur, in alteros non minores mihi quidem incidere videtur: Nempe Serapion, ex Galeno

Serapionis error.

gummi populi nigræ charabe eſſe apertiſsimè aſſerit, idq́; etiam affirmatiuè ex Paulo, quod tamen et ſi falſum eſſe conſtet, cum neuter iſtorum talia protulerit, quàm profectò ad vnguem Græcorum verba tranſtulerint, hinc colligi poteſt, cumq́; Auicenna nulla in re tam varius extiterit, tam implicitus, adeo ſibi repugnans, etiam teſte Manardo, lib. 1. Epiſt. 5. ſcribatq́; gummi eſſe arboris nucis Romanæ, parumper calidum cap. de charabe, at cap. de nuce Romana, extremè calefacere, vt etiam cap. de Hauro Romano.

Auicē. cōfuſus aberrat.

En ſi Anazarbæi ſententiam ſectatur, aut præciſe eadem verba reddit, ſitq́; idem illorum charabe, quod Græcorum Electrum, vt fortaſsis illorum animo inſidebat, has enim controuerſias ſecum reuoluens Braſauolus, inquit initio ſermonis de charabe, neſcio an alia ſimplici in re inconſtātiores ſint authores, his tamē mutabilior, vt tempeſtates certo aliquo cœli ſigno commouentur, ſæpe improuiſo, nulla ex certa ratione, obſcura aliqua ex cauſa concitantur, ſic equidem, modo gummi vtriuſq́; populi, Mauritanum charabe eſſe dictauit, modo concludere videtur, gummi populi albæ græcorum, & charabe idem eſſe, Electrum verò nequaquam, poſtremo vt res ſeſe habet, ſuccinum charabe, & electrum, vnum eſſe, quas quidem tam varias, adeò ſubitas ſic repentinas mutationes, non iniuria annotare poterat Matthiolus. At cum Braſauolum minus fortaſſe accuratè, Dioſcoridis verba legendo percurriſſe inquit, quoniam de charabe agens, ſcribit Dioſcoridem huius fuiſſe ſententiæ, Electrum eſſe lapillum, in quem vrina lincis concreuit, falſum id cum ſit, vel à veritate libenter declinat Matthiolus, vel neſcio qua mentis hebetudine corripitur: cum ſubdat Braſauolus: Hæc autem incertè proponit, vt de re ipſa incertus eſſe videatur, ex quibus cum Dioſcoridē non affirmare, verum dubitare ſubiecerit, omnem ex hoc accuſationem refugiens, Matthiolum ſomniare facilè demonſtrat: ſeq́; in alijs vacillare, & deniq́; quid velit planè ignorare: Eſt & ambra nigra, de qua capite de Gigate Eſt & ſuccinum orientale, ambracani dictum. de quo cap. de Ambaro: Eſt & Electrum quibuſdam etiam ſuccinum, vel chymiſtarum Phaëton ex argenti, auriq́; implexu, de eo Albertus lib. 5. cap. vltimo.

Braſauol⁹ reprehenditur.

Somniat Matthiol⁹. Braſauol. delirat.

Ebur,

EBur, eſt Elephantinorum dentium materies, è qua ſpecioſius prodit, quamuis omnia Elephantis oſſa, Eburis nomine appellentur. Plura de Elephante Plinius lib. 8. qui tametſi in eorum coitu, ab Ariſtotele diſſentiat, non ideo manifeſto errore notandus: vt arguit Matthiolus indicta cauſa, quum itaque non conueniant, vtri magis fidendum ſit, naturalium exploratores oſtendant curioſioribus. Nos illum Ticini vidimus, à Bohema Regina inuictiſſimi Caroli Quinti filia, in Italiam ſpectaculi gratia aduectum. At quamuis Eburis copia non deſit Venetiis, præſertim ad pectines conficiendos, pro explicandis, aptandiſque capillis, coſtarum torſioni admoueri ſolitis, rarum tamen eſt Ebur verum in Tabernis. At quod eius vice proſtat, marinorum piſcium ſunt dentes: legitimum itaque expectatur, non tantum lima deraſum, verum quoque porphyrij planitie intritum.

Sicinum orientale.
Pro Plin. cenſura in Matthiolum.

BEhen, ex Serapione album, ac rubrum, radices proferunt minoris paſtinacæ ſimiles, contortas, odoratas & manſulentas, ex Armenia allatas. Ex Auicenna ſunt aſpera radicum fruſta, ariditate corrugata, pulpoſa tamen, Haliabbas ſecundo practicæ, cap. 43. adeo paſtinacam referre nouit, vt nullum inter behen, & paſtinacæ ſylueſtris radices diſcrimen poſuerit: Has igitur ementiri ſimpliciarios quoſdam liquidò conſtat, quod officinarum behen, vix vllo odore commendatur, nullum commanducatu lentorem, nullamq; paſtinacæ effigiem repræſentat: nec deeſt behen rubrum, ac album, in ſerui noſtri, Padiq; ſabuletis frequentiſſimum, foliis oleæ minoribus & mollioribus, radicibus in altero, extra rubeſcentibus, intus albis, vt foris candicantibus, intus ſubrubris alteri, vel omni ex parte rubentibus, vt à nobis exploratum eſt, rudi quadam cum erratica paſtinaca cognatione, odoris leuiſſimi, ramulis hinc inde oborientibus, floribus in album purpuraſcentibus, ſtellæ inſtar, in cacumine multis aceruatim agnaſcentibus, ad quandam laſeris odorati fragrantiam leuiter inclinantibus, ſeminibus prius albis, vbi maturuerint nigris, & manſulenta, oblongo vaſculo incluſis, concuſſu obſtrepentibus, cuius quidem radicibus vti ne debeamus, aſſeuerare non auſim: non quod his obſtet Matthiolus, quoniam hæ in Italia, illæ verò in Armenia producantur: Nempè modo cætera indiciis reſponderent, quid eſſet impedimento, quo minus noſtro ſub cœlo & gigni, & proinde in in medicinas cordiales vſurpari poſſent? quum præſertim beben illud rubrum, ex Gargano hodie allatum, multis conditionibus accedere legitimo videatur, etſi contra ſenſerit Fuchſius 2 de compoſ. med. quod ſi non arrideat, ad quamuis harum radicum, ſatisfaciet non minori efficacia, linguæ auis dimidium pondus, ita Auicenna ſentiente, vel nucis myriſticæ par doſis ſeminis fraxini loco, eius quum ſit ſuccedaneum ex Serapione, cap. de lingua auis. Fuchſius beben album Polemoniam putat 1. de compoſ. med. cap. 8. at ramulis non eſt vtrinq; pinnatis, nullos profert corymbos, ſed ſiliquas ocimoidis inſtar, non ſolum in montoſis, & aſperis, verum quoque in pratis exoritur. Rubrum autem beben, Tripoli eſſe nonnihil aſſentiuntur Florentinorum ſcholia: at quum ex his, radice

Vana Matthioli ſententia.
Lingua auis vel Nux myriſtica behen loco.

H 3 rubra

rubranitatur, tripolion autem alba ex Dioſcoride rem herbariam parum callere facilè deprehenduntur, nec magis imperitiſſimi illi, in dictionibus been orthographia, non parum laborantes, & iure nullius momenti ſe ſe obiurgantes: quippe albi, & rubri beben additio, vt vt ſcribatur, à nuce vnguentaria, aliiſq; diſtinguit: quumque ita dictet Braſauolus; recentes inter ben vel ſimplici, vel been duplici, e, ſcriptum, differentiam faciunt: primum fructus quidam, ſecundum radix, reuera hæc nomina barbara ſunt, vel been, vel beehem, ſuo modo tractent illi, & ſcribant, ſi religioſi qui in Meſuem conſcripſere ſacra legis præcepta memoria commendaſſent, non quenquam temere vellicarent, non Braſauolum obiurgarent, ac ſi ſub voce ben, & been fructum intellexerit, quod been non ſit fructus, ſed radix. ſupereſt etſi tuderi albi, aut rubri nonnunquam legatur, vbi pro tuderi beben verſum eſt: quum tamen Auicenna ſeparatis capitibus, alterum ab altero diſtinguat: præterea in fine capitis de ben, afferat, tuderi ſuccedaneum eſſe beben, at cap. de tuderi, borminum depingere videatur, non refert ſi tuderi loco, beben exponatur, illiq; ſuccedat, quum præſertim borminum, albi, aut rubri appellationibus non diſtinguatur.

Matthiolus à Monachorum nugis vendicatur.

Tuderi.

M*Alabathrum, falsò folium Indicum, Paulo phyllon, nardi Indicæ folium, cen ante Dioſcoridem creditum eſt, falſi quadam odoris cognatione, ab Indiis gignitur paludibus, lentis paluſtris modo innatans aquis, ſine radice, ex Dioſcoride, lib. 1. cap. 11. laudatur recens, ex candido nigricans, integrum, nec fragile, odore caput feriens, quod diu in ſua vi, odore permaneat, & nardum ſapore imitetur, nullo ſalſo guſtu. Hodie incognitum eſt, nec ab Indicis regionibus à quibus aduehi ſolebat, ad nos affertur: variæ proinde eius loco ſubſtituerunt ſeplaſiæ, vt folia quædam è Luſitania adducta, ex herbaceo pallida, diuaricata manus longitudine, arnogloſſi effigie, at neruis diuerſimodè recurrentibus: alij folium oblongum, odoratum, guſtu acre, feruidumque vt caryophyllus id q; folium cariophylli cenſuit Braſauolus, vt caſiæ odoratæ Matthiolus, quæ tamen folium eſt piperis ex Dioſcoride, eadem verò clematidi nõ diſſimilia, acuta videlicet & ſmilacis folio, vel malo aſſyrio æmula ſcribuntur, ex Matthiolo cap. de pipere, nec adeo lõgitudini reſpondẽs, quo verius caſiæ, quàm caryophylli exiſtimanda ſint, etſi caſiæ quidam Iridis folia tribuant, quod in quibuſdam græcis codicibus legatur ὡσπεπέρεως, in aliquibus ὡς πεπέρεως, multifolia quædam, tribus ceu fibris per longum diſcurſantibus firmata, foliis lauri arbutive ſimilibus, etiam hoc tempore vſurpant, hæc verò non eſſe Arabum Tembul, aduerſus Hermolaum, Ruellium, pariterque Braſauolum contendit Matthiolus: at quum non ſola nigritarum tutela, à quibus huiuſmodi folia Tembul vocari aſſeuerant Hermolaus, ac Anguillarius, ſed etiam quia deſquamatas gingiuas emendare fortaſſis nouerunt, quod Tembul attribuit Auicenna, aut quoniam ex Braſauolo, in examine Trochis, eò addentes tergendos medicamentum componitur, talia idcircò protulerint: ſi his rationibus tuti non ſunt, probet Matthiolus aliter eſſe, quum*

Hermolaus, Ruellius ac Braſauolus à Matthioli morſu immunes.

Tembul.

Tembul

Digitized by Google

Tembuli hiſtoriam, & notas deſcribentem, inuenerit neminem, Auicenna etiam curſim aufugiente. Satius itaque ſpica nardi, eaſdem cum folio ſortita vires ex Dioſcoride, atque Haleno 7. vel caſia aromatica etiam rurſus lecta ſuccedaneum facienda: Malabathrum tam à Græcis, quàm Mauris, ac Neotericis foliũ Indicum communiter appellari, tradit Matthiolus duo implicans diſtincta, craſsiore, inquam errore, quàm vt excuſari à quoquam potuerit: propterea codicis latini curſum immutans, pleriſque folium Indicum vocari Malabathrum inſcripſit.

Galanga Græcis vetuſtioribus indicta, ex Serapione, radix eſt extra rubra, intus puluerulenta, magnitudinis caſiæ: hodie duplex viſitur, maior videlicet, alteram craſsitie quidem ſuperans: colore tamen atque odore remiſſo, intus Zingiberis palliditate, & filis, ac facultatibus impar: id quod quum approbauerit Matthiolus, ſuis in Dioſcoridem commentariis, in cenſura aduerſus Amathum, non genere, nec viribus, ſed tantum magnitudine differre prodidit.

Matthiolus variat.

Minor tamen geniculis, atque internodiis vallata, guſtu acerrima, cyperi effigiem quandam referre videtur, ideo quibuſdam cyperus Babylonica dicitur, intus & extra in purpura ruſeſcens, præſtantiſsima, ponderoſa, denſa, ſubruſa, ſaporis admodum acris, ac odorata: quæ verò crebris ſcatet foraminibus, & in puluerem fatiſcit, vana eſt, adulteratur cyperi radicibus contorſis, aceto & pipere, vel zingibere maceratis, at externa pellicula deraſa, dolum prodit, nec guſtu, aut acredine galangæ reſpondet, hanc galangæ nomine vſitatam, verum eſſe acorum cum Leoniceno Braſauolus conſtanter affirmat.

Leoniceni ac Braſauoli error.

Matthiolus contra, quoniam acorus folio eſt iridis, anguſtiore tamen ex Dioſcoride, Galanga autem, è Syria ad nos affertur, adeo ſicca, & exſucca, vt Iridis, nec ne folia habeat, diiudicari non poſsit, quum etiam radicem in acoro candicantem ſcripſerit Dioſcorides, galanga autem, intus & foris ruſa ſit, guſtumque acrem in acoro requirat, nõ acerrimum, qualis in galanga eſt, nullius demum amaritudinis particeps, etſi cum acredine nonnihil ineſſe amaroris contendat Braſauolus, ſed ab eo ab acredine vinci, vt id pauxillum amari vix perſentiatur, non tamen habet vnde pertinaciam tueatur, cum ex his inſignis acrimonia galangam cõcedat, acorus autem non multum acer exiſtat, in foueam incidit, quam ipſe defodit.

Braſauolus ſui ipſius laqueo captus.

Verum quia maior galanga huic voci ὑπόλευκος quadrare non immerito poteſt, nimirum nec verè rubeſcens, nec candidum prorſus colorem referens, ſed ex candido & rubro intermixtum: tametſi Matthiolus multo magis ruſeſcere, quàm vox prædicta deſignet, annotauerit: quod ad colorem attinet, nihil planè in eum inijciet, etſi Braſauoli, ac Amathi opinionem improbandam crediderim, quicquid ex Plinio comminiſcatur, quum verò galangam, legitimi ſchœnanti radicem, opinantur Monachi Meſ. interpretes, facilè præter alia exploduntur, cum ne vllam quidem præſeferat adſtrictionem, at iunci odorati radix, adſtringentior ſcribatur ex Dioſcoride. Cæterum aliud eſſe acorum, aliud Galangam, Serapionis teſtimonio comprobare credit Matthiolus, ac cum eo Deſſennius: quoniam

Amathus reprobatur.

niam diuerſis de acoro, & de galanga capitibus tractare conſtet, vtpotè de rebus genere, & facultate diuerſis: at at, quo adepol infortunio, ne dicam Logicæ facultatis imperitia, galangam officinarum, acorum non eſſe repellent ſupponent?, Braſauola, vulgatam galangam illegitimam eſſe, & quæ non afferatur, ex Monachorum ſententia.

Stolidum Matthioli erratum.

Nempe etſi Actuarius ac Myrepſus, vtramque ſeorſum, ſuis in medicamentis diſtinxerint, nec non Serapion de his ſeparatim egerit, ſi vulgata hoc nomine galanga deſcriptioni propria haud reſponderet, acoro autem competeret, quæ equidem ex cauſa acorus dicenda non eſſet: neque enim ignorarunt Amathus, aliiq́ galangam, & acorum plurimum inter ſe differre, & vegetiorem galangam, abuſiua nomenclatione ita dictam, id eſt, radicem eo nomine prolatam, in acorum commutauere, vt hinc non paruam admirationem nobis pepererit Matthiolus, vir alioqui peritiſſimus, quod etiam cenſura in Amathum obreptitias has nugas, omniq́ ſucco inanes, rurſus extruere auſus ſit, & doctiſſimas ſuas lucubrationes, hac vanitate fœdare. Auicenna caput eſt de galanga, & ſeparatim aliud de caſardam, quod etiam galanga exponitur. Cardanus in lib. de malo medendi vſu, galangam atiti ſimillimam, ex Serapione ſcribit. quod tamen ex eo non credimus.

Auicenna varius. Cardani error.

Curcuma.

Z*Vrumbet, ex Auicen. herba eſt ſimilis cypero, ideo cyperus Babylonica quibuſdam creditur, vulgo Curcuma, de qua cap. de cypero, eiuſque loco non incommodè ſuggeri poteſt, eadem ſit, vel ne, aliis videtur Zedoariæ ſpecies, quia Serapion vtrumque Zurumbeth appellat diſtinctis cap. Matthio. Zurumbeth dicitur Arnabum Pauli, quod eſt Auic. Zarnabum vt cap. de Zedoaria diſcuſſum eſt. Et quamuis Paulus, lib. 7, arborem eſſe magnam non tradiderit, quia tamen caſiæ, & carpeſio ſimilem, atque in cinnamomi inopia eo vtendum ſuadet, Auic. autem, etſi more ſolito multa peruertat, ideo Bellunenſis in eum caſtigationes ediderit, etſi vir ſit non obſcuræ eruditionis, veteri traductioni pluries & libentius credimus, quod Mauritanum vix calleat idioma, nec propriis ſcriptum characteribus viderit, hocq́ ſemel dictum ſufficiat: quum cap. de Zarnabo, eius virgulta parua, rotunda, calami ſcriptorij ſimilia cinnamo. loco ſtare deduxit, idem cum Paulo voluiſſe conijcitur, quum autem Serapionis interpreti inurit Braſauolus quod cinnamomi inopia Zurumbeth ſuccedere expoſuerit, quod Paulus contra, pro arnabo cinnamomi poni poſſe tradiderit, quo maturo iudicio, quâ implicatus inſcitia in illum animaduerterit, videant quæſo medicinæ candidati, quaſi propoſitiones ſint non conuertibiles, hodie deſideratur, olim cum Zedoaria afferri ſolita, cuius defectũ ſupplere poteſt vel zingiber, vel legitima Zedoaria, ideo non tam longè hallucinaretur Cordus, vt Matthiolicum ſupponit iudicium.*

Bellunenſi non ſatis fidendum.

Braſauolus cõfutatur.

Tollitur Matthioli calumnia in Cordi gratiam.

A*Vrum & argentum, de quibus lib. 33. Plinius, ceu etiam Albertus lib. 4. adeo vulgatiſſima ſunt, ad omnia explenda facinora, vt ad vitæ perniciem nos premant, nos ad inferos agant, quæ natura occultauerat, atque demerſerât quum innocens, beata, imò & delicata eſſet vita, ſi nihil aliud de ea niſi quod ſupra terras concupiſceret,*

habe-

Digitized by Google

haberetq́; non niſi quod ſecum eſt, ruunt enim neſciunt quo ferantur, nec opportunum quicquam agunt, qui omni ſtudio pecuniis cumulandis incumbunt, cum tamen horum ingluuie, atque inextinguibili auiditate, humana aſtuet natura: Non eſt ſilentio prætereundum, Aurum potiſſimum omnium metallorum præſtantiſſ. omnium rerum temperatiſſ. & à corruptione tutiſſ. coloris adeo ſplēdidi, & Solis æmuli, vt propter ſplendorem, Phœbo, Ioui autem ob temperātiam ſacratum, tradiderint ſapientes pleriq́;, vt argentum, vel ſtannum Lunæ, ferrum Marti, hydrargirum Mercurio, æs Veneri, plumbum Saturno, quorum quod magis illi actu, aut potentia communicet, oſtendit Geber, lib. 1. c. 17. vt eius eſſentiam, lib. 2. c. 4. id enim ex ſubſtantia elementari, amiciſſimo nexu, ferè indiſſolubilis, ſibi inuicem proportione adeo reſpondet, vt nullius ſanè recrementi, nullius ſaporis, ac odoris, diuturnis etiam ſeculis, limo aquave obrutum, nec ſitu obducatur, nec igne abſumatur, nec in cinerem vertatur, ſed purius defæcatiusq́; fiat, deuoratū etiam, non modo, non nocet, verū maxime vitales ſpiritus atq́; eorum officinam mirificè roborat, illuſtrat, ab omni labe præſeruat, quibus quidem fit, vt ad ſui amorem deſiderium, ac amplexum nos alliciat, irretiat, rapiat, & quaſi cogere videatur: huius verò ager noſter Vercellēſis, et ſi qua alia totius orbis pars, olim fertiliſſ. ex lege cenſoria cognoſci potuit, idq́; hodie etiam ex aureis Serui arenis, non ſine max. emolumento expiſcatur, et ſi purum, ac obrizum illud, vix nobis concedatur, quin omni auro, vt etiam ex Plinio, inſit argenti, nunc æris vario pondere alibi dena, alibi nona, alibi octaua pars, vt argento metallorumq́;, aut æris norma, nam monetarij non neceſſe habent aurum prorſus purum efficere, ſed coquere, donec talis temperatura fit, qualis eſſe debeat aureorū nummorum quos cudunt, ex Agric. 10. de re metallica, quo equidē adulterio pernitioſum eſſe, non ſine ratione credidere quàmplures, ideo à medicinis quæ in corpus aſſumuntur, omnino reijciendum: quin & aurum vt cætera metalla, potius exitialem vim habere, quam quod cardiacum ſit, potiusq́; ad decorem, ſumptum & oſtentationem indi, quàm ſecus. Arabum tamen & poſteriorum experientia, ad animi mœrores, & atrabiliarios affectus, efficax inuenit: quin & argento viuo epoto, ex Dioſcor. auri limata ſcrobs, mirabili eſt auxilio. Sileat igitur Deſſennius, qui intra corpus antiquitus vſurpatum, nullibi quàm [Deſſenni' notatur.] in aurea Alexandrina ſibi perſuaſit, defæcatiſſima itaque, ac puriſſ. tam aurum, quàm argentum, ab integerrimo aurifice ſecernantur, & concuſſa in foliorum formam, aqua roſacea irrorata, ſub porphyrite, aut marmore, linimenti inſtar redigantur: nam vulgata auri ac argenti folia, ſuſpicione non vacant. Sunt qui Pannonicos ducatos, vtpotè ex puriore auro, ſub lapide pictorum leuigatos, quàm tenuiſſimè accipiant, alij aſpero linteo continuè affricant, aqua madefaciunt, in quam deſcendat; ſunt & qui tenuiſſima lima deradant, verum vt ab innato calore, aptius in actum redigatur, laudabilius priorem modum ſectabimur, ita enim in his attrahendis minimè laborabis, eruntq́; penetratu facillima, quum eius limatura antidotis inæqualiter permiſceatur,

Digitized by Google

tur, ac ſuo pondere ad ima ſubſidat. Stultum verò eſt aureas monetas, annulosve, aut catenas, inter capones, & ſtellaticios liquores, aliosve quosvis incoquere, quum in his nil aliud abſumatur, quàm multarum manuum ſudor, qui ipſa tractarunt inhærens: quod à ſordibus aqua feruenti, vrinave deterſis, nihil penitus ponderi detrahitur, poſt illorum coctionem, quum aurum nec quicquam aquæ imprimat, non minuatur, non odorem, non ſaporem adiiciat, quamuis Auenzoar, libro primo, in principio, ita ſcriptum reliquerit, & ponere denarium auri in coquina, poſt ipſius ablutionem, coquendo, præſtat fortitudinem coquinæ. & iuuabit toti corpori, robore, & auxilio inde fortaſsis prodeunte, quod certò ſciant, ſe inedia mori non poſſe, quibus aurum ſeruatur in lebète, ea propè ratione, qua vt melancholicis gaudium inferatur, pelui aureorum nummorum donandos aſſerunt: nihil enim eſt quo hilariores reddantur, quàm ſacculis, ſcriniisq; auro refertis: itaque humore melancholico potius priuari, quàm auri puluere deglutito. Quod ſi aurum ignitum, aqua, vel vino frequenter extinguerent, eius facultatis neſcio quid verius conciliare viderentur: nunc bractearum inſtar, papyro rubenti diſtinctim ſeruatur idq; in cardiacis antidotis ſuperdari paſsim conſueuit: quo autem modo argentum ab auro ſecernatur, quò neutrum pereat, cum olim veteres in pretioſioris indagine vilius abſumerent edocet Agricola 7. de re metall. vti quomodo miſturam æris & argenti quis experiatur, argenteos aureosve nummos acu coticulaq; vſq; ad vigeſimam quartam acum ex auro puro, quoq; duellis.

Moſchus, hoc eſt, pus illud aromaticum, tam latè, fuſeq;, fragrantiſsimum halitum eructans, tædia alarum, & graue ſudoris virus occultans, in plures deducitur ſpecies ex Serapione. Primum, & præſtantiſsimum, vomica eſt animalis, capreæ nihilum diſsimilis, caninis exceptis dentibus, valde candidis, quos verrium inſtar exortos, palmi longitudine habet. Hac enim proprio eius innata genio intumeſcit, indieſque turget, quo tunc natura irritata titillantis humoris lancinatu noxio laceſsita exardet, commouetur, ac ſe ipſam concutit belua, cotibus, ac ſaxis aduoluitur, vt apoſtema infringat, è qua deinde ſuccus ille odoratiſsimus, velut ab abſceſſu mira delectatione exprimitur, ſaxisq; affricatis affigitur, nec non Solis ardore cogitur, ac denſatur: id quod incolæ, huiuſce rei, locorum, & pabuli in quibus verſantur familiares, facta animaduerſione occurrunt, colliguntq; effuſum liquorem, ac inibi concretam ſaniem, folliculisque aſſeruant, quos ad hanc gratiam, ab huiuſce generis animalibus euelſerant, viuis alias prætentis caſsibus, laqueis, & ſagittis deprehenſis, idque odoratiſsimum eſt, ac præ aliis excellentiſsimum, ſoliſque Regibus ſacrum, eius enim parſimonia, atque præſtantia, iſto nos priuat, vix dicam ſuis principibus ad vectigalia, & odoramenta ſufficiens: quod enim Thebetici. ac Sienici venatores immaturum abſcindunt odoris tetri, atque ingrati, tantiſper loco perflabili ſuſpenditur, donec abolito prorſus fœtore, coctione perfecta, eandem ſibi conciliet odoris ſuauitatem, qua ſaxis, & truncis

Digitized by Google

ablatatum, innata animalis natura: idque ſecundum à primo obtinet gradum, atque vtinam legitimum hoc modo ad nos traduceretur: quum Scenici ab his tertij gradus moſchum, parum blandiente cœlo demetant, Tumbaſcino longè inferiorem, caprearum minus odorato, herbis ac nardo, Tumbaſcinis imparibus: quin etiam Scenici apoſtemoſam veſiculam exprimunt, & excluſa colluuie, adulterina quadam admiſcent, & vitreis vaſis recondunt. Quod ſi propria in patria ab impoſturis tutum non eſt, in alienis tamque longinquis regionibus ſimplex, & ſine fraude ad nos peruenturum eſt nequaquam. Præſtantior creditur ſubflauus: huic bonitate cedit ſubniger: odoratiſſimus tamen ſemper eſt eligendus, nempe ex Cathay, niger, & ferrugineo nihilum cedens, interdum affertur. Matthiolus Ruellium imitatus, ex Aetio paulo aliter depingit, vt quod belua ſit vnicornis, prægrandi corpore: vt diligentiſſimè Aetij volumine euoluto, nihil tale inueni: etſi eius ſæpe meminerit, propterea latinè loquens dubitatiue proponit, hoc modo: ſi tamen ea Aetij legitima ſunt, quum potius Simeonis Sethi eſſe videantur. Non deſunt qui animalculum muris ſimilitudine prædicent, geminis vtrinque dentibus recuruis, iuxta cuius vmbilicum, vomica craſſiore ſanguine prægnans, cum ſuo folliculo exciſa, ſiccataque iucundiſſimum eiaculatur odorem: aliis ex barbulis caprarum more, ex mento pendulis prodire, M. Paulus Venetus, primo de regionibus orientalibus, cap. 62. cati magnitudine tradit, vt autē venales Amathi veſicas nobis quoque impartiamur, vt eo vtamini, ac aniculis pueri ad confabulandi iucunditatem, moſchus animal eſt leporis magnitudine, natiuo loco non infrequens, quod quidem venabulis deprehenſum, vitam agens virgis tantiſper ceditur quoad expirauerit, exentratum deinde, atque excoriatum, ad minima vſque contunditur, ſi os, vel quid aliud comminutionem præterierit, illud reijcitur, reliquum in globos compactum, eiuſdem corio in fruſta diſſecto aduoluitur, eamque ſibi aſciſcit figuram, qua vtriculo, chiſtive incluſus, à nobis dicitur: quod ſi ſit, ſi eruditiorum auribus arrideat, vnuſquiſque ſuam hac de re afferat ſententiam: quum præſertim ſcripſerit Theophraſtus 6. de cauſis plantarum, cap. 26. animal nullum penitus odoratum eſſe, niſi quis pardalim dixerit, ſenſu beluarum bene olere, ſeu ex Ariſtotele decimo problem. 18. quicquid ſit, adulterinum moſchum experimur: eius verò ſynceritatem hac arte expendimus: quod ſi inclusus, ſanguinem è naribus cieat, vel æſtum, vehementiſſimumque calorem, vel ſi præſtanti proximus, ingentem capitis dolorem, alij pondus trutina examinatum, in peluim aqua perfuſam immittūt, paulo poſt moſchū aquata ſtatera, iterum ponderant, ſi primo ponderi detrahitur illegitimum exiſtimant, ſin excreſcat, & ſuperferatur, non ſpurium, ſed ſyncerum haberi: vitreo, aut plumbeo vaſe diligenter occludatur, procul ab aromatibus. Eſt & huic ſimilis vligo primo ſtatim occurſu, vehementiſſimum odorē eiaculans, Zibetum vocata è genitalibus Cati Syriaci, veluti ſudor erumpens, primo butyri colore, mox cū lentore liueſcens, auricularia ſpathula excepta,

Matthiolus recantat.

Amathi figmēta explodūtur.

Zibetum.

Matthiolus aberrãs ex Ruellio transſcribit.

alabaſtris poſtea reponi ſolita, id verò animal melim quadantenus æmulatur potius quam feram gallinis infeſtam, in veteribus ædificiorum ruinis oberrantem, fuinum ſcilicet appellatum, & muſtelam, ceu ex Ruellio ad vnguem mutuatus eſt Matthiolus. Plura verò ſunt muſtelarum genera, & ſi duo tantum recenſeat Plinius, lib. 29. cap. 4.

AMbarum, alias ambra gryſea, vulgo ambracane, Hermolao ſuccinum orientale, alijs Africanum & Aſiaticum, Serapioni fungus dicitur, cum prouolutis impetuosè ſaxis, ad litora fluitans, trium ſpecierum, præcipuum, ac præſtantius globuloſum eſt, ac cæruleum, album enim improbatur: id vbi Azelus piſcis deglutierit, confeſtim moritur, vndiſque fluctuat, ac emergit, quod quidem animaduertentes accolæ, maris inſultus præſagientes, vncis ferreis, funibuſque iniectis, piſcem in ſiccum appellunt, eiuſque ſciſſo ventre, ambarum primum euellunt, ineptum ſanè, quod verò ad dorſi ſpinam propius adhæret, defæcatum eſt, ac parum, multumque commendatur, eoque magis, quo diutius in eius ventre moram traxit. Ambari quatuor aſſignat differentias Auicenna, primum ſcilicet valde cæruleum, ſecundum verſicolorem, proximum flauum, poſtremo nigrum omnium infimum, non raro è piſcis interaneis, eius eſu expirantis erutum: alij quia eius originem nuſquam viderunt, reuera admodum variant, vt quidam pelagi ſpumam, alij animalis ſtercus, qui flos ſalis eſt, ambarum fabulentur, plures iecur piſcis, nonnulli arboris fructum in maris alueo exiſtentis, aliqui etiam Luſitani ſperma ceti contendunt, ſinguli ſuas aſtruentes opiniones, Auerr. etiam caphuræ ſpeciem, & in maritimis fontibus oriri dictat, poſtremi ambarum quibuſdam in locis ſcaturire vt bitumen, ac ſulphura in India atque Arabia aſſeuerant, trium videlicet generum, primum fuluum, & præpingue cæteris prælatum, à municipio quodam Indiæ Silacheticum cognomento, aliud ſubpallidum, ſechra, vel Sinchrium nominatum, ab Arabiæ felicis oppido, tertium nigro colore micat, cæteris ineptius, damnatur quod ſtruthiocameli oui more candicat, ad officinas allatum impoſturam ſapit, non tanti faciendum, quanti æſtimatur: reuera cetacei piſces bituminis genere nimium auidi, eo copioſius ingeſto moriuntur, & ab eis exemptum cæſo ventre præſtantius eruitur, aliud verò ſæuiente pelago, impetuoſè ad litora euadit, & ab Inſulanis legitur.

Manardus à Monachorũ obiectis defenditur.

MEl empellicarum eſt mel album, quo velut ſyrupo myrobalani empellicæ conditæ ſeruantur, vt cap. de empellicis conditis, nec eſt a Raſi deſcriptum 9. ad Principem, capite de melancholia, cepulas vnà complectens. Manardus ſucco Empellicarum conficiendum ſtatuit: at quum recentes præſto non ſint, macerandas vino, vel aqua, & exprimendas, verum Monachi Meſ. cenſores, in Manardum inuehuntur. quod mendis inſcius, id perperam factitandum docuerit, ijs tamen facilè reſpondere poteſt. Manardo veriſimile potius videri, ex ſucco legentibus, quum ſtatim ſubijciat, & geneliabin pariportione, quæ vel ſaccharum, aut mel roſ. ſignificare poteſt, melle fortaſsis accepto, nimirum

nimirum ſi è ducco recentium Empellicarum, vtpotè ſuo melle præſtantiore, parandum cenſuerit, at cum recentes habere non poßimus, nec ipſarum ſucco pulueres, excipere quidam Empellicas oßibus purgatas, craßiuſculum tritas numero quinquaginta, in tribus aquæ libris excoquunt, ad libram vnam, exprimunt, & colo transfundunt, adijciunt mellis, libr. 1. feruefaciunt donec omnis aqua abſumpta ſit: alij ipſarum peritritarum vnc. ij. in aqua libr. ij. infundunt diebus octo, poſt coquunt ad dimidij conſumptionem, colant panno lineo, & valenter exprimunt, expreſſo immittunt mellis, libr. vnam priorem modum ſeruantes nonnulli ex Empellicis, aqua bugloßi diutius maceratis, & validißime expreßis componunt: quouis autem modo fiat, non refert.

Manardus à Monachorũ obiectis defenditur. Genelia- bin.

MEl roſ. vide in ſyrupis, idq; impone ſi molle facturus, ſi ſolidum ſaccharum roſ. poteſt etiam ſiccum, & puluere ſeruari hoc Electarium, aut ſacchar o in aqua bugloßi, cui infuſi ſint myrobalani Empellicæ ſoluto effingi, & ſiccari in offas.

Electarium lætificans Conciliatoris, diff. 196.

RECipe, ſucci pomorum dulcium, ſucci bugloſſi deſpumatorum, añ. drach. v. doronici, corticum citrii, florum boraginis, roſ. behen albi, & rubri, coralliorum, eburis, quinque generum myrobalanorum, añ. vnc. med. antiſpodii, macis, galliæ moſchatæ, ſuccini, cartilaginis oſſeæ cordis ceruini, ſantalorum rubrorum, margaritarum, añ. drach. iii. ſeminis ocimi, malabathri, myrtorum, meliſſæ, coriandri pp. cinnamomi, galangæ, Zedoariæ, ſpicæ nardi, ligni aloes, ſerici crudi minutim inciſi, croci, añ. drach. ii. berillorum, ſmargdorum, hyacinthorum, ſardonii, ſapphirorum, granatarum, añ. drach. i. auri, & argenti, añ. drach. i. & med. aliis drac. ii. & med. ambari, caphuræ, añ. ſcrup. v. moſchi, drach. i. fiat electarium arte.

Efficaciſſimum in omni cordiaco affectu, totius corporis odorem commendat, exhilarat, omnem fugat mœrorem, moribundos in vita prorogat, præſcripto non ignauius.

Liberis, tranquilliſq; animorum motibus fungantur oportet, huiuſmodi lætificantia hauſturi, infortunia, mœſticiaſq; omnes, volentes, lubenteſq; liberaliore ſinu excipiant, ingruentes fortunæ ictus, læta manu tolerent, aliter vana futura ſunt antidota omnia, remediis aditu negato, omnibus Dei Optimi Maximi nutu pendentibus: cum multi præ ſola lætitia morbos euaſerint, multi etiam præ mœrore ægrotauerint, vt ex Galeno, in libello de parua pila exercitio.

Digitized by Google

Matthiolus aberrãs ex Ruellio transſcribit.

alabaſtris poſtea reponi ſolita, id verò animal melius quadantenus æmulatur potius quam feram gallinis infeſtam, in veteribus ædificiorum ruinis oberrantem, fuinum ſcilicet appellatum, & muſtelam, ceu ex Ruellio ad vnguem mutuatus eſt Matthiolus. Plura verò ſunt muſtelarum genera, & ſi duo tantum recenſeat Plinius, lib. 29. cap. 4.

AMbarum, alijs ambra gryſea, vulgo ambracane, Hermolaó ſuccinum orientale, alijs Africanum & Aſiaticum, Serapioni fungus dicitur, cum prouolutis impetuosè ſaxis, ad litora fluitans, trium ſpecierum, præcipuum, ac præſtantius globuloſum eſt, ac cœruleum, album enim improbatur: id vbi Azelus piſcis deglutierit, confeſtim moritur, vndiſque fluctuat, ac emergit, quod quidem animaduertentes accolæ, maris inſultus præſagientes, vncis ferreis, funibuſque iniectis, piſcem in ſiccum appellunt, eiuſque ſciſſo ventre, ambarum primum euellunt, ineptum ſanè, quod verò ad dorſi ſpinam propius adhæret, defæcatum eſt, ac parum, multumque commendatur, eoque magis, quo diutius in eius ventre moram traxit. Ambari quatuor aſſignat differentias Auicenna, primum ſcilicet valde cœruleum, ſecundum verſicolorem, proximum flauum, poſtremo nigrum omnium infimum, non raro è piſcis interaneis, eius eſu expirantis erutum: alij quia eius originem nuſquam viderunt, reuera admodum variant, vt quidam pelagi ſpumam, alij animalis ſtercus, qui flos ſalis eſt, ambarum ſabulentur, plures iecur piſcis, nonnulli arboris fructum in maris alueo exiſtentis, aliqui etiam Luſitani ſperma ceti contendunt, ſinguli ſuas aſtruentes opiniones. Auerr. etiam cæphura ſpeciem, & in maritimis fontibus oriri dictat, poſtremi ambarum quibuſdam in locis ſcaturire vt bitumen, ac ſulphura in India atque Arabia aſſeuerant, trium videlicet generum, primum fuluum, & præpingue cæteris prælatum, à municipio quodam Indiæ Silacheticum cognomento, aliud ſubpallidum, ſechra, vel Sinchrium nominatum, ab Arabiæ felicis oppido, tertium nigro colore micat, cæteris ineptius, damnatur quod ſtruthiocameli oui more candicat, ad officinas allatum impoſturam ſapit, non tanti faciendum, quanti æſtimatur: reuera cetacei piſces bituminis genere nimium auidi, eo copioſius ingeſto moriuntur, & ab eis exemptum cæſo ventre præſtantius eruitur, aliud verò ſæuiente pelago, impetuoſe ad litora euadit, & ab Inſulanis legitur.

MEl empellicarum eſt mel album, quo velut ſyrupo myrobalani empellicæ conditæ ſeruantur, vt cap. de empellicis conditis, nec eſt a Raſi deſcriptum 9. ad Principem, capite de melancholia, cepulas vnà complectens. Manardus ſucco Empellicarum conficiendum ſtatuit: at quum recentes præſto non ſint, macerandas vino, vel aqua, & exprimendas, verum Monachi Meſ. cenſores, in Manardum inuehuntur, quod mendi inſcius, id perperam factitandum docuerit, ijs tamen facilè reſponderi poteſt. Manardo veriſimile potius videri, ex ſucco legentibus, quum ſtatim ſubijciat, & geneltabin pariportione, quæ vel ſaccharum, aut mel roſ. ſignificare poteſt, melle fortaſſis accepto, nimirum

Manardus à Monachorũ obiectis defenditur.

Digitized by Google

nimirum ſi è ducco recentium Empellicarum, vt potè ſuo melle præſtantiore, parandum cenſuerit, at cum recentes habere non poſſimus, nec ipſarum ſucco pulueres, excipere quidam Empellicas oſſibus purgatas, craſſiuſculum tritas numero quinquaginta, in tribus aquæ libris excoquunt, ad libram vnam, exprimunt, & colo transfundunt, adijciunt mellis, libr. i. ferueſaciunt donec omnis aqua abſumpta ſit: alij ipſarum pertritarum vnc. ij. in aquæ libr. ij. infundunt diebus octo, poſt coquunt ad dimidij conſumptionem, colant panno lineo, & valenter exprimunt, expreſſo immittunt mellis, libr. vnam priorem modum ſeruantes nonnulli ex Empellicis, aqua bugloſſi diutius maceratis, & validiſſime expreſſis componunt: quouis autem modo fiat, non refert. Manardus à Monachorũ obiectis defenditur. Geneliabin.

MEl roſ. vide in ſyrupis, idq; impone ſi molle facturus, ſi ſolidum ſaccharum roſ. poteſt etiam ſiccum, & puluere ſeruari hoc Electarium, aut ſaccharo in aqua bugloſſi, cui infuſi ſint myrobalani Empellicæ ſoluto effingi, & ſiccari in offas.

Electarium lætificans Conciliatoris, diff. 196.

REcipe, ſucci pomorum dulcium, ſucci bugloſſi deſpumatorum, añ drach. v. doronici, corticum citrii, florum boraginis, roſ. behen albi, & rubri, coralliorum, eburis, quinque generum myrobalanorum, añ. vnc. med. antiſpodii, macis, galliæ moſchatæ, ſuccini, cartilaginis oſſeæ cordis ceruini, ſantalorum rubrorum, margaritarum, añ. drach. iii. ſeminis ocimi, malabathri, myrtorum, meliſſæ, coriandri p̃p. cinnamomi, galangæ, Zedoariæ, ſpicæ nardi, ligni aloes, ſerici crudi minutim inciſi, croci, añ. drach. ii. berillorum, ſmargdorum, hyacinthorum, ſardonii, ſapphirorum, granatarum, añ. drach. i. auri, & argenti, añ. drach. i. & med. alii s drac. ii. & med. ambari, caphuræ, añ. ſcrup. v. moſchi, drach. i. fiat electarium arte.

Efficaciſſimum in omni cordiaco affectu, totius corporis odorem commendat, exhilarat, omnem fugat mœrorem, moribundos in vita prorogat, præſcripto non ignauius.

Liberis, tranquilliſq; animorum motibus fungantur oportet, huiuſmodi lætificantia hauſturi, infortunia, mœſtitiaſq; omnes, volentes, lubenteſq; liberaliore ſinu excipiant, ingruentes fortunæ ictus, læta manu tolerent, aliter vana futura ſunt antidota omnia, remediis aditu negato, omnibus Dei Optimi Maximi nutu pendentibus: cum multi præ ſola lætitia morbos euaſerint, multi etiam præ mœrore ægrotauerint, vt ex Galeno, in libello de parua pila exercitio.

POma, quæ & mala vocantur, ex Dioſcoride, libro primo, capite 131. diuerſarum ſunt ſpecierum, & certè ludentis naturæ varietas, in tot colorum differentijs, tanto figurarum diſcrimine, tam vario ſaporum, odorumquè ſenſu, nunquam ſatis in tanta iſtorum maieſtate, tam diuerſis appellationibus, & quotidianis nouo ingenio inſitionibus enumerari poterit, nec in tanta gentilicium vocabulorum diſcordia pernotari: ſi in quibuſdam ſeſſilis, vel globoſa, orbiculatauè effigies in alijs, informis pulmonis globus, aut mammarum craſſior longitudo, lanoſa cutis, læuor, panuceæ rugæ, colorum varietates, mixtiones, in ſingulis agris mutationes, ſenſu deprehendantur, quæ tamen in tres, quatuorúe præcipuas reduci poſſunt, vt guſtu, ita functionibus varias: ceu ex Galeno ſecundo, de aliment. facultate, capite 21. alia enim acida, frigida quidem, verum tenuium partium, quædam acidodulcia, & dulcia, quæ ad calidius vergunt, alia inſipida, aliqua auſtera, frigidiuſcula, quæ quidem per tria pomorum genera, vt in condito bugloſſi aromatico intelligenda ſunt, videlicet acida, ſeu acerba, dulcia, & dulcacida. Sunt & ſylueſtria, his magis aſtringentia, quæ affectuum ratione diuerſimodè inſeruntur, hicque odoratoria, qualia ſunt Pariſiana, alijs Paradiſi, accipi debent, quæ potiſſimum in arbore maturuerint vel domi ſeruata ad maturationem rectè peruenerint, & ſi permultum inter ſe differant, ceu ex Galen. in documento pueri epileptici, & quamuis Auerr. 5. collect. cap. 40. authore Auenzoar ſcriptum reliquerit, poma flatulenta eſſe, malo quodam genio pulmonis arterias exurentia, idcirco phtiſim facillimè inducere. Præterea ex Aegineta libro 1. cap. 53. non copia tantum obſint, verum etiam vitioſos procreent humores, & inflationes qua fortaſſis ex cauſa, non ſolum inutilem pomorum ſuccum, vtporè quaſi inodorum, ſed etiam noxium, recentiores quidam opinati ſunt; quum in ſuperficie commoretur odor, qui principes partes corroborat, & refocillat: nihilominus & ſi non pari effectu, membra illa ſtabiliat, quum tamen rei naturam à qua deciditur retineant, & ad calidum lapſa demulceat is ſuccus, aut ad leuem inclinet calorem, ex dulcibus potiſſimum, ea etiam ratione. adeo flatuoſus non eſt, nec permittunt aromata flatus diſſipantia, ex pomorum ſucco, quandam veluti temperiem adepta. In ſucco medicato ex pomis, & ſyrupo myrtino maiori, accida, vel ſylueſtria acerbiora eligenda: quidam mala vocant fructus, quæ edendo ſunt, foris habentes, & durum intus includentes: nuces autem, quæ foris duro terguntur, & intus habent quod eſui eſt.

Per tria pomorũ genera quid.

BVgloſſum ex Dioſcoridis hiſtoria, libro 4. capite 112. nil aliud eſt quàm vulgaris, & hortenſis borrago: idque euidenter expreſſit Auicenna libro ſecundo, à boum linguis, quas folia eius imitantur lingua bubula vocitata, longitudine, aſperitate, latitudineúe, illi vt etiam verbaſio aſſimilis, quibus ſanè ſymphitum alterum repreſentat, quod folia bugloſſi æmula, gerere tradit Dioſcorides, Apu-

leio

leio etiam in libello de herbarum medicaminibus: bugloſſum Lucanis corrago nuncupatur, prioris tantum literæ mutatione: foliis etiam eſt ad terram procumbentibus, vt hinc nemo non intelligat, noſtram borraginem legitimum eſſe bugloſſum, Hiſpanicum præſertim, pluribus hortis familiariſſimum, omnibus notis legitimum referens, id quod facilè à Monachis Meſ. cenſoribus didiciſſe potuit Cardanus, quum rei inſcius, in controuerſia eſſe dictauit. Quæ verò bugloſſi nomen falsò ſibi vendicauit, ſylueſtre ſeu erraticum bugloſſum appellari poterit, eadem enim iuxta commune pratum copioſiſſima ſponte viſitur, foliis enim eſt longis, Echio ſimilibus, non vſque adeo latis, vt bubulas referant linguas, minus humi depreſſis, verius è toto fermè ceſpite ſurſum aſpicientibus, nec aliqua ex parte verbaſcum, aut Symphytum alterum referunt: quidam Echij genus putarunt, alij perperam lycopſim cum Anguillario, verum herbariorum bona pars, vt etiam Deſſennius cum Fuchſio Cirſion: obſtat tamen caulis rotundus, qui in Cirſio triangularis eſt, ſicut nec foliola, ab imo roſarum ſpecie, ſpinoſis angulis producit, verum longa & continua, floribus & ſi purpureis, non tamen capitulorum forma, non in papos abeuntibus, ſed integris ferè decidentibus. ſuccedaneo terno quaternoue, inæquali, in acutum finiente, & herbaceo nigricante in folliculis ſemine, quæ quidem omnia & ſi obſtent, Amathus tamen Matthiolum hac in re minus bene dixiſſe ſibi perſuadet, his (vt ſolet) nullo pacto diſſolutis, nec ideo tollitur, tametſi borrago, & bugloſſum, in planis, & ſabuletis, paſſimquè in hortis naſcentia ſpecie, & forma inter ſe differant, quin altera ad alterius vires proximè accedat, atque iiſdem ferè dotibus polleat. Quandoquidem eadem vtriuſque aſperitas idem ſapor, manifeſtum præbent, eiuſdem facultatis indicium: vbi itaque bugloſſi vtriuſque inſcribetur, borrago, & bugloſſum, hodie etiam ſatiua accipienda, quod ſi ex horum floribus ſuccus eliciatur, pretioſis potiſſimum in Electariis, ad omnia valentior exiſtimandus eſt: & ſi folia, ac radices, ad vſus medicos transferri poſſint. Anchuſam in publicis viis copioſiſſimam, bugloſſum ſylueſtre vocant rurales noſtri.

Cardani inſcitia.

Echium. Lycopſis. Cirſion. Fuchſii lapſus.

Amathi calumnia in Matthiolũ depellitur.

MIrobalani, off. mirabolani, fructus nobiles, ex Aegypto, & Syria comportati, callo corporis compactili, in quinque genera, aut ſpecies vſu communes diſtribuuntur, quædam enim flauæ, aut citreæ, alias citrinæ, à coloris flauitie, ſpiſſæ ponderoſæ exili nucleo, cute craſſa: aliæ cepulæ, corrupte chebulæ, cæteris ampliores, grauioreſquè, carnoſiores, & ex fuſco ruſeſcentes, his ſuccedunt nigræ, aliis Indæ, quibuſdam Damaſeniæ, à colore nigro, ſolida nullo intus oſſe, oliuæ forma. Proximæ ſunt Empellicæ, vel empelitica, alias Emblica, cute oſſibus hærente, lapillorum penè figura, colore in cinereum languente, perfracta potius quam integræ ad nos allatæ. Quintum genus Bellericæ, graues, denſæ, & multæ carnis, turbinata pyrorum forma. In his Arabibus deuincti, immortales gratias agere debemus, quod hos optimos fructus,

earumq́

earumq; vires nobis delinearunt. Citrea ex Serapione, authore Aben Meſ. præſtant è citreo in viridem vergentes, ex Meſ. quinque notis celebrantur colore in viridi planè flaueſcente, graues, & farcta, ſi frangantur gummoſa, cortice craſſo, & denſo, oſſa exigua complectente: Chepula ex Serapione, è nigro purpuraſcentes. Meſ. quatuor ſignis diſtinguuntur, vt magna ſint, & quo maiores, eò meliores, ſubnigra, ad rubrum decliues, graues adeo vt ſtatim aqua mergantur, cortice denſo. Nigræ ex Serapione pingues, & guſtu iucundiores, ex Meſ. præſtant quinis proprietatibus prædita, nigra vt ſint, carne denſæ, magnæ, ponderoſæ, & exoſſes. Emplica præſtantiores ſunt maiores, craßiores, denſiores, ponderoſioresque, pumilo oßiculo. Bellerica optima ſunt, quibus craßities, grauitas, denſitas non deſit, craſſo in vniuerſum cortice. Ex Serapione authore Humaino, chepula quædam nigricant, cum ſummam adeptæ fuerint maturitatem, ideo quibuſdam myrobalanorum nigrarum loco habentur, quæ vero Indæ ſunt, hoc nomine vulgatißimæ. Citrea vero acerbæ quidem, ac immaturè decerptæ; ideo minus pingues, magisq; excarnes. Auicenna alias inquit flauas, præcoquas ſanè, alias nigras Indas, extremè maturas, & pinguiores, quaſdam chepulas, omnium maiores, alias ſeneas leuiores, & minores. Meſ. rem dubitatiuè proponit, quod citrea Indæ, chepula, eiuſdem arboris fructus quibuſdam videntur, vt immatura ſint citrea, matura nigra, cumq; arbor his authoribus ſit biſera, primi partus eſſe citreas, & nigras; ſecundi verò chepulas. quibuſdam diuerſarum arborum fructus videntur, idq; creditur; quod horum facultates, & opera varient. Eiuſdē Matthiolus ſententiæ, aduerſus venerandos Meſ. interpretes, quæ certa ratione hic, aut illi innitantur nō habent. propterea cum earū arbores nos lateant, non eſt quod audeamus illorum opinionem refellere, aut reprobare, quandoquidem Serapion aſſerere videtur, citreas, & chepulas, ex eadem planta naſci, nec quia maturitate nigreſcunt, Indas eſſe, tanquam diuerſæ arboris, aut fœturæ. Auicenna Indas, & flauas, ceu minus, magisq; maturas comparat, attamen cum Indæ exoſſes ſint, citreæ os habeant, meo quidem iudicio, ob vltimam maturitatem, non ideo oſſe carerent. Senas

Animaduerſio in Matthiolū ac Braſauolum.

præterea myrobalanos hic, vt etiam Serapion adduxere, Meſ. prætermiſit, & cum eo Braſauolus, ac Matthiolus, quæ ſanè tametſi hodie deſiderentur, polliciti ſe relaturos Serapionis, ac Auicennæ dicta, ſtare promißis tenebantur, vt ſi qua temporis curriculo obrepſit obliuio, in lucem reuocarentur, abſoluta doctrina, ſimulq; voti compotes fierent, quanquam inter ſe ita dißideant Arabes, vt non iniuria bene examinanda tulerit

Arabes nō ſibi conſtant.

Manardus, quæ de myrobalanorum viribus, à Meſ. ſcribuntur, quoniam nullum habuit, quem ſequeretur bonum ducem, idq; probatur aduerſus Braſauolum, pro Meſue hæreſi, virum hunc ingenio, & eruditione excellentißimum admirantem, quod talia protulerit, ac ſi Serapion in rebus Arabicis ineptus ſit author, & cæteri Arabès, quos imitatur, & Auicenna, & ipſemet Meſ. quos ſummos medicos fuiſſe nemo dubitat: adde quod hæc domi habebant &c. in quibus ſi Serapionem, cæteroſue Mauritanos recto examine librêmus.

Digitized by Google

bremus, atq; ad viuum reſecemus, quomodo hos ſequatur Meſ. quoue pacto inter ſe conueniant, clarius erit, quàm vt multis, & his longè oſtendi oporteat: quantumq; præuaricet Braſauolus, admiratione dignum fiet: quibus autem ex cauſis nutent, agè examinemus. Serapion authore Iſach, teſtatus eſt myrobolanos frigidas in primo, ſiccas in ſecundo, hunc ſequuntur Meſ. atque Auicenna addit tamen citreas nigris calidiores, Indas verò chepulis minus frigidas, à Meſ. indiſtinctum. Serapion etiam authore Sarchindo, vniuerſas calidas, & ſtipticas aſſeruit, ex Humaino, Chepulas ad frigidum labi; quadam admixta caloris temperie, nigras verò & flauas, minus frigeſcere. Meſue tamen abſolute loquente Auer. in tertio ſiccas omnes aſſerit, ex Abugerigio, & Aben Meſ. chepula peculiari dote melanogoga ſunt. At ſi frigidi ſunt temperamenti: calida autem ſint purgantia omnia ex Galeno, quæ purgant: quo pacto vel picrocola, vel melanogoga affirmare audent: quod ſi comprimendo, tergendoue; ideo frigida, tunc ne ſic quidem humores purgabunt, ſed inteſtinis tantum obuios, hinc nimirum ſi calidas alij affirmarunt. His rationibus perterriti quidam ac ſi album prætoris fœdaſſent, illas de medio tollunt, atque artem medicam ſine diſpendio illis carere poſſe affirmant: quique Meſ. auriga alioqui, tanquam è munitiſſimis caſtris hoſtium manum ſubito impetu conterebant, primo armorum ſtrepitu, tubæque ſono, vectes, valloſque relinquunt: nec ſe proprio Meſ. dogmate ſuſtentant, non calore, non frigore, ſed quia tales via regia, experimento ipſo vel qualitate exuperante, non immixta, cui introcedat amaror, vel per ſequellam, vel addito robore; ideo antiquis febribus, quartaniſque emendatos præſertim prodeſſe poſſe: vt aduerſus Puteanum abſurdiſſima ridet contemnitque doctiſſimus Fuchſ. primo de compoſitione medicamentorum cap. 78. Nempe & chepulæ ex Auicenna humores melancholicos, pituitamque educunt, verum nauſeam prouocant. Auerroes melancholiam ſuaniter purgare, & pituitam deſiccare Meſ. phlegmagogas duntaxat effecit, ventriculumque roborare, non vomitum mouere. En ergo quo pacto Arabas inſequitur, ac num trutinanda ſint, quæ ab hoc homine imprudenter ſæpe congeruntur; præterea cum hæc ſubdubie proponantur, ſi illis in propatulo extitiſſent, quid inquam coniectura proprius accederent? ſint fructus ex eadem arbore, necne, vt cum his vacillat Braſauolus, quum potius aliorum placita ſectantes, quod ad aures increbuit ſuas id ſcriptis commiſerint, ſeparato etiã capite de Empellicis, & Bellericis differentes, Auerroe excepto. Hinc enim in celebribus viris perſuaſere, myrobolanorũ ſpecies has non eſſe, verum proprio nomine diſtinguendas, attamen & ſi perſpicuitas orationis virtus ſit, ambigua, breuiſq; obſcuritas vitium, poſtquam humana vita ſubſidio non officit, ſint, non ſint myrobalani, ita iam pridem vſus obtinuit, vixque dediſcendi modum inueniret poſteritas, propterea quino myrobalanorum genere complectimur. Addit poſtremo Braſauolus Arabum interpretem falsò myrobala-

Braſauolus cõfutatur victore Manardo.

K num

Digitized by Google

num expoſuiſſe, vbi Halilig interpretari debuerat: quo in loco, ſuum erat, pro ea voce Romanam annotare, ſi illi notam inurere tentat: facilè enim eſt dicere, quod non eſt, quid verò ſit, non æquè. Harum apud Græcos vetuſtiores caput proprium non legitur: nuſquam etiam recordatos teſtatur Braſauolus, hoc nomine tamen vſos, at ſub eo de his nuſquam intellexiſſe: Verum hallucinatur, & cum eo Bernardus Deſſennius, vbi ſatis patere ex Plinio innuit, quod noſtræ myrobalani omnes os habent, conſtat tamen Indas exoſſes eſſe, licet inter remedia Galenum meminiſſe putet Manardus, ceu Græcos curſim quandoque tetigiſſe Matthiolus: has tamen nec myrobalanum eſſe pomatis cognomine, colore viridi, & odore mali cotonei, de quo Dioſcorides capite de palma, quod ſi ad maturitatem peruenire ſinatur, Phœnicobalanus fiet, de quo etiam Plinius, libro, 12. capite 22. colore, & odore innoteſcit, tametſi vſque adeo leui, falſáque opinione feratur Amathus, qua tamen doctiſſimos quoſque recentiores, vnico contextu hallucinatos inuulgauerit. Quoniam dactylos myrobalanis in Arabia naſcentibus ſimiles, effecit Dioſcorides, non myrobalani, id eſt glandis vnguentariæ comparatione, magnitudine, ac figura, à dactylis diuerſæ, verum vel citrini, vel chepuli, vtpotè dactylis perſimilibus: at lectionis impatiens, non aduertit haſce myrobalanos, chepula præſertim, virides non eſſe, & ſi cum flauitie aliquid viroris præ ſe ferre videantur citrina, cotoneum tamen nuſquam redolent, quin ita his refragantur, vt talia differentem Luſitanum, in medica palæſtra parum verſatum, luce clarius demonſtrent, quinetiam Galenus in libro de ſuccorum bonitate, & vitio, capite quarto inquit, à recentioribus palmæ fructum, φοινικοβάλανον dictum, veteribus Atticis inſuetum, alibi etiam myrobalanum nominans, nucem vnguentariam intelligit, proprio Mauritanorum capite ben vocitatam, nec quinque prædictis generibus inſerendam, vt nec chryſobalanos, & ſi Manardus in annotationibus ſimplicium, Meſuem calumnietur, ac ſi ex his quodpiam conceperit Galenus, quia octauo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, capite tertio, chryſobalanos inter diſcutientia, & corroborantia reponit, harum tamen quod ſciam, quum nuſquam meminerint veteres Græci, nec Galenus, in libro ſimplic. mentionem fecerit, id argumento eſſe poteſt, Galenum ipſum non habuiſſe compertum, quid eſſet chryſobalanus, quam nulla etiam probatione quidam, nucem moſchatam coniectant. Cæterum quicquid Actuarius recens Græcus, de his comminiſcitur, omne id ex Arabibus excerpſit, nec ſcio vbi inter medicamenta vomitum elicientia repoſuerit, vt abundè ſomniat Matthiolus, quam ſtomachum, & interanea, ſua inſidente aſtrictione firmare aſſeruerit, præparantur myrobalani, in fruſta cicerum magnitudine diſciſſæ, ſucco cotoneorum, vel punicorum acidorum, aut omphacio imbutæ, poſtea ſiccatæ, rurſus oleo roſaceo, lentiſcino, maſtichino, aut butyro madefactæ, patella ferrea candente aſſantur, ne tamen aduſtionem

Braſauolo non adſtipulandum vt nec Manardo, aut Matthiolo.

Ridenda Amathi opinio.

Pro Meſue calumnia diluitur in Manardum.

Matthioli cęcitas

Mirobalanorum pręparatio.

Digitized by Google

ſtionem patiantur animaduerſione facta, ex his deinde fiunt trochiſci ex myrobalanis dicti, de quibus Meſ. capite de myrobalanis: nec propterea graui ac intolerabili iactura, his accedendum fuerit vnquam qui imbecilli, infœliciqúe ingenio has diſtrahunt, auferuntq́: quum in dyſſenteriis, pluribusqúe aliis affectibus, miras quotidie experiamur.

ANtiſpodium, off. ſpodium, in nobiliſſima medicamenta, ad cordis videlicet, & iecinoris robur compoſita, quod & intra corpus aſſumitur, verè ſpodium non eſt, minerale ſcilicet, & cinerula, quæ in pauimento fornacum ærariarum recidit, extrinſecus tantummodo admouendum: vbi quæ caput de ſpodio apud Arabes lectitatur, de antiſpodio exponendum erat, ad pernicioſam æquiuocationem euitandam, quum de vero antiquiorum ſpodio, cumulatè d fferant, capite de Tutia inſcripto: excogitandum enim quum antiſpodia multa, id eſt quæ in ſpodij locum ſufficiꝑ poſſunt, didiciſſent Arabes ex Dioſcoride, libro 5. capite 61. vſu tam exterius quàm interius tutiſſimo, ideo alia etiam experimento ſibi comparaſſe, ab his indicta, quæ tamen exuſta, pro ſpodio vſurpari poſſunt, & ea antiſpodia vocanda. Non quod omnia exuſta, eo nomine inſigniri mereant: quod itaque ſuo ſeculo ſpodij vicem obtinebat, ac intro aſſumptum, multis iam vſui eſſe cœperat; id per ſe vnico capite contexere, operæpretium fore autumarunt: ſicqúe ex aliorum ſententia Serapion, multas ei facultates tribuit, quas ferè conſcribit Auicenna, in actiuis qualitatibus vno euarians. Galenum tamen, & Dioſcoridem adducit, de eius viribus ſcribentes, apud quos nulla iſtarum eſt mentio, ſicut nec antiſpodii ex cannarum exuſtione facti; nec enim de omnibus intellexiſſe Mauritanos ſuſpicandum, quum magis, aut minus calefaciant antiſpodia, ex quibus parantur, vim intendentia, aut remittentia; ideo omnibus vna & par virtus, omnino concedi non poſſet, quod ab his effectum eſt. Hoc ex radice cannarum viventorum exuſtum ſcribit Auicenna, corque & ſtomachum roborare, ex quibus autem cannis non expreſſit, propterea vt ex radicibus noſtrarum harundinum confectum, hodie etiam ex his parari debere ſatis temere ſibi perſuaſerunt plerique, Braſauolus ex quodam genere cannæ, in ſua patria huic rei apto, Auicennam forte intellexiſſe notat, nec iniuria, quum harum viginti nouem genera demonſtraſſe Plinius ſe dixerit, vt earum differentias videre eſt, ex Theophraſto 4. de hiſtor. plant. capite 12. præterea Auerro. 5. collect. inquit, carbo eſt nodorum harundinum Indicarum, aduſtarum nihilominus aliquantulum deficit. ſuo Seni reſpondens, qui ſpodio, aut verius antiſpodio, ex cannis ob id vti reſpuebat, quia his vires attributa non erant, ad cor inſtaurandum, in quem vſum frequentiſſimum eſt vulgare ſpodium, nempe cannas infrigidare, & ideo ſupercalefacto cordi conuenire aſſeruit, id quod ſi concedatur, non ideò ſubſequitur harundinaceum ſpodium æſtuanti cordi competere ex Galeno 9. ſimplic. cap. primo, ſanè combuſtorum Animaduerſio in Braſauolum.

omnium nullum planè eſt frigidum, relinquitur enim in illis velut ἐμπύρευμα, *hoc eſt ignitio quadam, nam ita vocabat Ariſtot. præterea Auicenna inquit, harundinem vehementer infrigidare, & eius cinerem calefacere, idq́ ex Galeno 7. ſimpl. cap. 4. at ſuum antiſpodium frigidum ſecundi ordinis ſtatuit: hinc Auicenniani quidam, nec non hoc ſeculo medicinam factitantes nimio barbarorum amore decepti, credidere, cor & ventriculum roborare, quum tamen Auicenna ſcribat & dicitur, quod aduruntur, rei neſcius, imò Serapion videatur alia de re locutus, quam Sathaiſcir, vel reſcius vocat, cum Auicennæ noua editio thabaiſcir vocauerit, & Bellunenſis ex radicibus combuſtis proceræ cuiuſdam arboris, internodia harundinum modo habentis, & alcanna, ſiue alcona vocati, fieri ſpodium tradidit, nomine ad lyguſtrum æquiuoco. Hodie autem vel bubula oſſa concremata, ſpodium falsò referunt, vel res ignota, quæ paſſim circumfertur: quam vt vendibiliorem reddant agyrtæ, ex Elephantis gutture, vel dente, conſtare aiunt, plurimi etiam pendentes, vt vſui, ita detrimento promptum, in quo ne nobis facilè imponant, tutius, ac conſultius fuerit, ex Dioſcoridis, aut Galeni mente, multifariam parare, vt lib. 1. cap. 120. ex nucleis palmarum, cæterorum more crematis, in crudo fictili vino reſtinctis, cinere loto quod ſi non iuſtam vſtionem acceperint, denuo cremandi. vel folia myrti cum floribus, & baccis immaturis, in fictile crudum coniecta, addito operculo continua foramina habente, vrantur fornacibus, donec figlinum percoquatur, iterum in fictile aliud crudum transferuntur, quod vbi peraſſatum fuerit, exempta lauantur ad vſus: idem ex gallis, lentiſco, terebintho. œnanthe, aut mollibus rubi foliis pulueratis, eodem modo prius exuſtis, aqua roſ. irroratis, poſtea ſiccatis, terq́ eadem perfuſi, alij Eburis in fruſta inciſi, libr. i. vrunt operto fictili, ne nigreſcant, vt myrti folia, deinde exemptum, in tenuiſſimum puluerem terunt, & cribrant, infundunt in patina vitrea, aqua roſ. libri. ij. exſiccari ſinunt, ſecundo terunt, tandundem aqua roſ. affundentes, atque ſimiliter ſiccantes, tertio rurſus puluerato admiſcent aquæ roſ. libr. i. in qua diligenter diſſoluta ſint, caphuræ ſubtiliſſimæ trita vnc. med. terunt omnia in tabula marmorea, troch: ſ. effingunt, in denſo vaſe aliquo ne expirent reponendos, hocq́ue communiter vti poſſunt. Si verò Ebur deſit, ex cornu ceruino ſimiliter preparetur, non minus ſtrenuum præſertim vbi ebur iterum expetatur, vt hoc in antidoto. hic, hic, Matthiolus criſtas erigens, repente tanquam ſerpens è latibulis, oculis eminentibus, inflato collo, tumidis ceruicibus, elato ſupercilio, acerrimè aduerſus Braſauolum pugnat, tetricè obiurgat, multiplicia tela contorquet, quia cum opus ſit, ſpodio vti, pompholigem id eſt tutiam, ſemper accipi iubet, præterea alibi interrogatus, ſi quis medicus ſpodium ordinaret, quid agendum: reſpondet, pompholige pro ſpodio vtaris, vt Galenus faciebat: primum igitur duplici notatur errore, quod non diſtinxerit, an hoc, vel alio modo agẽdum fuerit, cum medicamentis quæ ore ſumuntur, quibus ſeplaſiæ non infrequenter ſpodium cõmiſcent: ſecundo quia tã in topicis, quàm intus in corpus aſſumendis, concludere videtur,*

Antiſpodii parandi modus.

Matthioli inſolentia.

Digitized by Google

videtur, pompholige indiffereñter pro ſpodio vtendum, cuius quidem ſi extitiſſet ſententia, videlicet tam in hauriendis, quàm exterius admouendis medicaminibus, vſurpandam pompholigem, merito culpandus erat Braſauolus, nec eum crimine vacare contendam, ſi eo per tenebras peruenire arbitratus eſt, quo pauci luce potuerunt, ſi tabernariis tam flagitioſi ſceleris perpetrandi anſam præbuit, quum maior illorum turba, vix literas calleat, vix peritam, & vulgarem quandam viam functionũ ſuæ, quaſi artificium manuarium perdidicerint, alterq́; alterum balantum more conſequatur, nec luculentos, maniſeſtiſſimosq́; ſermones, in authorum, & veritatis ſemitam dirigere nouerint; quanto igitur difficilius, caliginoſa, tetra, & tenebroſiſſima intelligent, quanto minus, quæ apertiſſimè ita iudicare, atque conſulere videntur, vt notat Matthiolus, verborum corticem, non nucleum ſpectans, inſcitiam ſanè malignitate arceſſens, illud enim Euripidis euenit: linguam, non mentem ſophiſticis captiunculis redarguit. Quandoquidem, quis nam ſanæ mentis exiſtimauerit, talia Braſauolum protuliſſe? qui vix auri ſcrobem degluttendam concedit, quaſi metallicum ideo exiſtens, pernitioſam naturam habere videatur, quanto minus igitur pompholigem? non inſcius illam ex tenuiſſima æris ſubſtantia, vehementiſſima ignis vi confici, ob id deleteriam eſſe, etſi Galenus 9. de compoſ. med. ſecundum locos, cap. 3. ex Archigene, ſquamæ æris, aut æris vſti drach. 1. hydropicis propinet, vt ex Dioſcoride, capite proprio, quam tamen lethiferam, & non parum formidandam ſcribit Matthiolus, lib. 6. cap. 27. dicendum potius Matthiolum, celeritate quadam præpropera, ac obringendi libidine percitum, ſibi non obtemperaſſe, & ſine interſpiratione; medulla intus latitante non perſpecta, molliſſimis ſpinis Braſauolum incautum compungere. Tantum enim abeſt, vt illum vrgeat, vt nec rem quidem de longinquo attingat, ſed maximo ab eo recedat interuallo. Nempe etſi pompholige vtendum cenſuerit ſpodij loco, vt faciebat Galenus, quum in his tantum medicamentis factitandum voluerit Galenus, quæ exterius illinuntur, cum eius ætate nullus ſpodij, vel antiſpodij extaret vſus, ad medicamenta quæ ingeruntur, vt longo poſt tempore à Mauritanis factum eſt, eodem pacto in topicis duntaxat, Galeni more, in ſpodii defectu ſupplendam eſſe, quis dubitat? præterea etſi pro ſpodio pompholigem ſemper ſubſtituendam mandauerit, quamuis ſpodium à medicis ordinetur, non tamen eò deuenit demẽtiæ, vt pompholigem citra vitæ periculum hauriri poſſe exiſtimauerit. Verum cum prius medicos animaduertiſſet; Mauritanorum ſpodium quod intra in corpus aſſumitur, ſpodium non eſſe, ſed antiſpodium, atque interpretum culpa, vbi de antiſpodio titulus eſſe debebat, de ſpodio interpretatum eſſe, vt etiam in examine electariorum, in eo de ſucco roſ. apertiſſimè differit: hinc inſtructi, obſoleta conſuetudine relicta, vetuſto illo more ſublato, vbi hauriendum erat medicamentum, non ſpodium. ſed antiſpodium, ordinare eos edocuerat. Tuncq́; aut Auicennæ harundinaceum, vel eburneum commune indendum: poſt huiuſmodi doctrinam, ſpodij metallici vice, pompholigem imponendam. Quomodo ergo Braſauolũ accuſas Matthiole? dic ſodes, quas nam in eum aſſers accuſationes? ſi verum

Pharmacopolæ quales.

Matthiolus cõfunditur victore Braſauolo.

Digitized by Google

Braſauolus ac Manardus tenebroſi.

magnopere indagando torqueris: authorum enim mens exquiſitius perpendenda eſt, in his lento gradu expatiandum, non tamen eo inficias; dilucidius res perſcribendas eſſe, ideo Manardum dubiis verborum inuolucris, erroris vehiculo pleriſque fuiſſe. At Franciſcanos *Meſ. cenſores, quorum religioni aliquando addictus, iudicio deorum immortalium, atque omnium teſtimonio, ſæpius, ſæpiusq́; ignoſco, in tam maximas labes incidiſſe in re medica compertum, vt vel ſemel errandi faciant finem: ita enim cum Fuchſio grauiter errante, primo de compoſ. med. cap. 17. dictant, & omnino nullus præſumat ponere in medicinis ore ſumendis ſpodium græcorum, nec ipſorum antiſpodia, nec multis ante talineis Manardum reprehendunt, hoc pacto, ſi ſpodium ex cannis fit, quaſi vnum ex antiſpodiis Dioſcoridis, quare præcipit vt non admittatur in compoſitionibus: quam igitur familiari mendacio, quàm nuda, ac vulgari ſimplicitate, in medicos prodeunt veſpiliones, quàm fatue, quàm imprudenter corporis curam agunt, anima derelicta, quā ſtultè Manardum ac Braſauolum, tanta iniuria, tanta impudentia, nullo conſilio, nulla ratione improbare audent, qui neſcio qua ſocordia, nihil in re medica incorruptum, nihil integrum relinquunt.*

Monachorū deliramenta in Manardū, ac Braſauolum.

CArtilago oſſea cordis ceruini, oſſ... es de corde ceruino eſt propago quædam neruea, duriuſcula, cron is ſimilitudine: quæ etſi omnium animalium cordi inſit ex Galeno 3. de anatomicis adminiſtrationibus, cap. 10. non tamen omnibus æquè dura: quæ autem arte reperiri poſſit, perbelle indicatur in fine capitis: noſque eius dexteritate vſi, ſemper inuenimus, in vetuſtioribus præſertim, in quodam verò adoleſcentis ceruicorde, nos ſubterfugit, ob teneram fortaſsis ætatem, qui ſi Veſalius in ſuo prægrandi humana fabrica libro nullum inibi reperiri fortè contendit, quum anatomes acerrimus extet indagator, ingenioq́; & doctrina, celeberrimus hac noſtra ætate medicus, debuerat Matthiolus, nō importunè ac contumelioſè, in doctos quoſque debacchari, ne falſitatis notam falsò inure [illegible] e videretur, Veſalij librum de radice chyna fol. 38. euoluere, vbi ita dictat, quum decrepiti bouis, aut potius cerui cor, cum humano ad manum erit, tunc nihil prohiberet, in ceruino corde oſſeam ſubſtantiam, ipſiusq́; adeo oſsicula, ſecuſque in humano reperire. Propterea quum honeſtum virum maximè dedeceat, in mendacium deflectere, ſæpe, ac ſæpius doctum collegam quendam noſtrum admonui, ne atrociſsimè, impudentiſsimeq́; diuinum hunc hominem flagellaret, qui attellanica eius ſerie, nullam ſibi laudem, nullum poſteris fructum pareret, repugnauit. Ideo eluceſcit, qui hæc dehoneſtamenta defendit. Ariſt. 2. de animalibus, cap. 15. ſcribit genus quoddam boum, ſuo in corde oſsiculum continere; Venetiis tamen bubulam tracheam arteriam, eius loco venditant: ſatius itaque fuerit veri inopia, vnicornis, aut margaritarum, vel coralliorum puluerem, pari pondere ingerere: huius nullibi quod ſciam, antiquiores meminère, minus quod in corde roborando valeat, vt neque monocerotis dicti, etſi hoc in re præſtantiſsimum eſſe, neſcio quo pacto velint recentiores nonnulli, quod alioqui mirifice

Veſalii tutela ac laus.

Monoceros.

Digitized by Google

rifice in omnia venena mortifera virtutu eſſe velint, & vtiliter antidotis inſeri, quæ in peſtem fiunt: Braſauolus tamen in examine vnguentorum, ita cordi conferre tradit, vt os aſinini cordis, nullius omnino vſus Aetius Tetrabiblo, & ſerm. 4. cap. 32. inquit, amuletum naturale oſſa, quæ in corde cerui reperiuntur, ſiniſtro brachio alligata, arcana quadam naturæ vi, conceptionem iuuare creduntur: Syluius primo de ſimpl. natura Actuarium cum Arabibus conſentire ait, id eſt, cor totius ſubſtantiæ ſimilitudine roborare, vti & vnicornis portio aquam in qua madueꝛit epotam in nobilium lumbricos valentiſſimam, nobis etiam in dyſſenteria exploratum in ſubſtantia.

M*Yrtus, ex Dioſcoride, lib. 1. cap. 128. ſatiua nigra vtilior eſt medicinæ, quàm candida: & in hoc genere, multo magis montana, ſemen tamen imbecillius parit. Duo itaque myrti ſpecies, altera candidæ comparata nigreſcens, altera nigræ reſpectu albicans, nos & in purpuram palleſcentes, maturas ſæpe conſpeximus: ſatiuæ ſunt; & ſylueſtres, vtriuſque coloris, in maris Thyrrheni ripa, Genuenſium, & Romanorum fluuiis, ac Neapolitano regno numeroſiſſima, vrbanarum verò baccæ, indomitas magnitudine præcellunt, neque huic ſtatuto refragatur Marcellus, etſi neſcio vnde contrarium ex eo repererit Matthiolus, illum proinde iniuria afficiens. Non enim eum latebant Theophraſti dicta, ſecundo de plant. cauſis, cap. 10. quum cultura lætari, & minori nucleo reddi, at omnino meliora euadere vim naturamque plantarum aſſeruit, vt ægilope laborare Matthiolum crediderim, quo myrto illitus, aciem ſibi reſtituat. Ex vtroque baccæ colligi poſſunt, at ex nigro ſemina folia ſuccum ex foliis, ac ſeminibus ſeruant, ex quibus etiam vinum exprimendum, ſemina off. myrtilli nuncupantur, ex Galeno 7. ſ. non parùm diſſident tum folia, tum ſemina, tum fructus, tum ſuccus, tanto etiam deſiccans, & aſtringens vehementius, tuberoſum quoddam, myrtida vel myrtidanum vocatum, inæquale, verrucoſum, intumeſcenſq; & concolor; quod perinde quaſi manus, myrti caudicem amplectitur, coactumq; in paſtillos ſiccatur, myrti nucleo vacua, iuxta balneum fortuito inuenta meminit Theophraſtus 3. de cauſis plant. 23. laudantur baccæ recentes, odoratæ, abunde nutritæ.*

Marcelli tutela aduerſus Matthiolum.

Myrtitanum.

M*Eliſſa, quam meliſſophyllon, ſiue melitena, id eſt, apiaſtrum vocant, voce damnata ab Hermelao ſecundo ſuo corollarij, cap. 310. etſi ab Igino viro eruditiſſimo inuecta, Dioſcoridi, ac Varroni vſitata, ramunculo tamen iuſtius competens, aliis Citrago, ſiue Citraria, ab odore citri, de qua Dioſcorides, lib. 3. cap. 99. ex Galeno 6. ſimpl. à marrubio facultate vincitur, ideo ſuperuacaneum eo præſente; cuius tantus vbiq; terrarum prouentus, velle vti meliſſophyllo, quam etſi odoratas reddere compoſitiones ſcribat 1. de compoſ. med. ſecundum locos, cap. 5. miras in cordis affectibus laudes ſilentio præterit, in quos vſus ex Simeone Sethi, Serapione, atq; Auicenna, hodie etiam celeberrima, in hortis, atq; acetariis, mirum in modum expetitur, quod exhilarando, triſtitias, timores, ex nigra bile fuget, in areis ſparſa, gratiſſimo odore fragrans, Iunio menſe floreſcit.*

Digitized by Google

reſcit. Valeat igitur Fuchſius, ſed non cum primis ſuarum officinarum meliſſophyllis, cimices redolentibus.

Coriandrum, aut corianon, ſeſquicubito caule, ramoſum, folio adianthi primum germinante, dein fumaria, cum odoris grauitate. floribus eſt candidis, ſemine rotundo, ac nudo, firmo ac diutino, radice breui, lignoſa, neque admodum fibrata, ex Dioſcoride, lib. 3. cap. 60. vulgaris eſt noticia, vim refrigeratoriam habens, ex Galeno 7 ſimpli. cap. 43. à recentioribus medicis omnibus, vt à Dioſcoride corion vocari traditur (at non ſic, ſed corianon) refrigeratoriam herbam ipſam dictante, ſi quidem ex contrariis facultatibus conſtare, & compoſitum eſſe, ac plurimum etiam eſſentiæ amaræ habere, quam oſtendit eſſe tenuium partium, & terrenam, vt aliis in medio prætermiſſis, quod ad vnguem eſt eryſipelas, quod vtique inflammatum eſt haud vnquam ſanare queat, cum pane coriandrum: ſed illud quod iam refrigeratum eſt: porrò quod longè à refrigerantibus abſit coriandum, vel ex his, quæ ſcripſit Dioſcorides, diſcere licet, nam chœradas, ſiue ſtrumas, cum lomento diſcutere cenſuit: at nullum refrigerantium medicamentorum, idoneum eſſe diſcutiendis chœradibus, vel ipſe Dioſcor. non eſt dubitaturus, Auicenna lib. 2. cap. 145. Ruſi, Archigenis, & Arabum quorundam authoritate nititur, ad Dioſcoridis tutelam, aduerſus Galenum, in quem apertè inuehitur, quod ij, & ab ijs alij, coriandri frigiditatem teſtati ſunt: frigidumq́; eſſe natura in fine primi, vſque ad principium ſecūdi. ſed apud filium diregij, in tertio, ſibi verò ſiccum eſſe, ad caliditatem exiguam declive, ex Galeno autem, ad calidum omnino vergere, id quod fortaſſe euenit, ob aliquam ſui tenuitatem, quæ poſt eius hauſtum exhalat, diſperditurq́;, & velociter in auram euaneſcit, aliter nec neceſſarium foret, niſi homines ſua frigiditate perimeret, vt multa exhiberetur quantitate. At quia ſubdit Galenus, cum ſtrumas diſſoluat, quonam igitur pacto frigidum erit, huic facilè reſpondet Auicenna, id agere propria quadam naturæ dote, & quod in eo aliqua tenuis facultas, ima petens, intromittitur, frigida nequaquam, vt eò epoto caloris particula ſtatim reſoluitur: quo fit, vt ſola frigida remaneat, & in corporibus agat, idq́; etiam probat lib. & cap. 2. quoniam cum ſit compoſitum ex ſubſtantia terrea, aquoſa multum infrigidante, & ex tenui reſoluente, vbi intus aſſumitur, quod tenue eſt, ab innato calido reſoluitur, & non imprimit, ſed marceſcens ſummo viget refrigerio. Hic inter Scyllam & Charybdim, doctiſſimis quibuſque noſtri temporis Galeno annuentibus, è patinis in prunas decidere vereor, ſi me huc paululum intrudam, ſi varie, vltro, citroq́; iactatam, tam immodeſtam, cōtentioſamq́; controuerſiam attigero: nam dubius animus, paulo momento, huc, vel illuc impellitur, anguſtiis vndique preſſus. Fuchſius in ſuo de plant. hiſt. libro, ſe colligit, at præter veritatem coriandri temperamentum abſolutè frigidum dici aſſerit. Braſauolus à Galeno diſſentire non poteſt, vbi rationes deſint euidentes, quæ oppoſitum probent. Matthiolus tamen hunc Auicennæ potius adhæſiſſe ſcribit, quod non video; indicent alij, quia tamen

Fuchſius labitur. Matthiolus parum oculatus.

Galenum

Galenus in artis operibus verſatiſſimus, vnicus in medicina phœnix habetur, diligētiſſimus, atq; acerrimus ſimplicium, tum natura, tum facultatis indagator, ideo illius, potius quam aliorum acquieſcendum ſententia ſtatuit Matthiolus, noſq; et ſi rationalium facilè principem, nunquam ſatis pro meritis commendatum agnoſcamus, vixq; vnquam ab emerito hoc duce deſciſcamus, nihilominus maiorum decreta, pro oraculis non habemus, ratione, aut experimento repugnantibus: pluris enim nobis eſt veritas, quàm multorum quantumuis magni nominis, multis ſeculis præſcripta authoritas, interdum ideo his manum damus, qui Hippocratem conciſum, & vetuſtate in multis ſuſpectum, in aliis exeſum proponunt, Galenum verò non ſatis ſibi conſtantem calumniantur, vtpote eadem de re ſæpe decertantem, atque in anatomicis adminiſtrationibus falſa, atque inuiſa ſolo contradicendi ſtudio aſſerentem, quanquam frequentius huius doctrinæ, vtpotè germanæ, nemo aduerſari debeat, propterea illum vbique tueri conabatur ſummo iudicio, atque inſigni eruditione clariſſimus Andreas Camutius, olim præceptor noſter non pœnitendus, dum circularibus diſceptationibus contrariam ſententiam quandoque defenderet Cardanus vir doctiſſimus. Cæterum quum ſcribat Galenus ferè in initio capitis, ex quibus omnibus varie quidem agit, ea quæ ſcribit Dioſcorides, ſed non tantum ex refrigeratione, dehinc in fine, porrò quod longè à refrigerantibus abſit coriandrum, &c. verbum illud non tantum, ſignificat aliis inuicem facultatibus iunctis aliquid eorum agere, quæ ſcripſit Dioſcorides. Siquidem ex contrariis conſtat facultatibus, nec parum etiam humiditatis aqueæ obtinet, quæ tepentis eſt facultatis. His igitur ſtantibus, ſi à tanto viro diſſentire licet, nullo pacto longè à refrigeratione abeſt: quomodo autem probari poſſit à Galeno, limato iudicio opus eſt, hoc iam prius ab eo conceſſo, quod contrariis conſtet facultatibus, in quibus ad ea opera peragenda, à Dioſcoride relata, etiam cōſentiente Galeno, ſi longe à refrigerantibus abeſſet, nullo modo perficeret, neque ignibus ſacris mederetur, ſi variè ea agit, non tantum ex refrigeratione. His etiam non obſtantibus: Arabum, recentiorumq; omnium experimento, manifeſtiſſimum eſt ſuccum coriandri, non alia quàm frigida qualitate homines interficere, vt ex Serapione, authore Abugerigio, Raſi, Humaino, Habicio: hinc tollitur Cardani ſolutio, tertio ſuorum contradicentium, cap. 16. quod interficiat occulta qualitate humanos ſpiritus corrumpens, non enim tanta ageremus ſucci copia, vt paucis interiectis lineis ab Auicenna proditum eſt, quod ſi eroſione, vel putredine interimeret, vnciæ vnius minorique pondere, necem inferre poſſet, ceu ex Galeni doctrina elici facilè poteſt 3. ſimpl. cap. 18. & 19. ex Auerroe calidum eſt in primo, & ex contrariis ſubſtantiis compoſitum, quibus eryſipelam curet, & ſtrumas, cuius ſucci ſelibra pota, in nouilunio enecet: Galeno autem in eo de attenuante victu, c. 52. ex coriandro, alliis, & cepis cibos pro delitiis parari, atque euidenter calefacere ſcribit, quamuis 2. de antidotis, cap. 7. afferat, coriandrum viride, qui guſtarint vino puro iuuari, id quod ad hauſtam pauperi lacrymam re-

Cardani opinio exploditur.

L medio

Galeni ſententia non accepta.

medio eſt, & mediocriter frigidis 6. in 6. de mor. vulg. commento 5. quaſi frigidum cum ſit, calidis obtemperetur, quæ res Galenum ſibi repugnantem oſtendere videretur, cum præſertim ex eo venenoſam quandam qualitatem habere comperiamus, etſi alias in cibis tanquã innoxium accipiat, propterea vt ingenuè afferam, quod ſentio, tãta authoritatis virorum, tam magna controuerſia dirimenda venit. Dicendum itaque Galenum plus iuſto in Dioſcoridẽ inuectum, quia etſi plurimum habeat eſſentiæ amaræ, quam ratio videtur dictare tenuium partium, & calidam, Auicenna tamen, ad rem optimè reſpondit: addo quum opium amarum ſit, ſi amaroris ratio habenda eſſet, quantumuis quarto ordine frigidum ſtatuatur, ſi è ſapore temperamentum, & effectus agneſcuntur, quum ore retentum linguam exulceret, quotidiana medicorum experientia, id manifeſtè oſtenderet, non mediocrem illi ineſſe caliditatem, & idipſum arguit, quia ex eo prodit acris, & grauiſſimus odor. Auerroes etiam 6. collect. cap. 26. opium in fine amaroris ſtatuit, ideo Galeni decretis refragari, cum omnia amara calida abſolutè tradiderit, Glaucium etiam quod ipſe 6. ſimpl. adeo inſigniter refrigerare innuit, vt ſolum ſæpe eryſipellata, vtique ſi valentia non fuerint, curare poßit, guſtus eſt amari, vt ſuam ipſe legem perpetuo non ſeruet. Quanquam 4. ſimpl. c. 7. immodicè amara nonnulla adſtringenti qualitati miſta apertè refrigerantia reperit. Hac tamen in re quiſque ſuam, tum alienam eruditionem, tum iudicium conſulat. Coriandrum igitur compoſitum ex variis, & contrariis facultatibus, non longè à refrigerantibus abeſt: quumq́ non ſimpliciter coriandrum, ſed cum pane, aut polenta, ignibus ſacris, & vlceribus, quæ ſerpunt ſuccurrere, ſcriptum reliquerit Dioſcorides; atque ex Galeno 5. ſimpl. cap. cataplaſma ex pane minus cocto, his quæ admodum calida ſunt, atque vt ſic dixerit feruent, commodum ſit, ex hoc etiam coriandri calor innocuus eſſet, cum non ſit abſque frigiditate compoſitum, ſuaq́ ſtipticitate repellendo iuuaret, ſuo calore in profundum panis minus cocti facultatem traheret, ſicq́ ſe mutuo adiuuarent, vt per myrram deductus adſtringentibus ex Galeno 6. κατὰ τόπους primo, quippe 11. meth. cap. 16. Galenus ait amaram qualitatem præire, ac vim adſtringentis facere, ac ſic inter initia conueniret, quamuis id reprobet Galenus 14. meth. med. cap. 3. præterea Dioſcorides nunq̃ non meminit, ſed eryſipellati abſolutè competere: cum igitur eryſipellati in fine conueniat ex Galeno, ergo eryſipellati congruit, cumq́ ex eodem variis conſtet facultatibus: ergo & frigiditate, ergo vi eſſe refrigeratoria non negandum, quin & cum faba freſa ſtrumas, & tubercula diſcutere cenſuit Dioſcorides, non per ſe, vt arguit Galenus. Cum igitur capite prædicto, egeri ab euaporantibus, & detergentibus, qualis eſt hordeacea, fabaceaq́ farina indicauerit Galenus, nec non in digerentibus, diſcuſſoria virtus præpolleat 7. de compoſ. med. per genera cap. 13. non mirum ſi cum lomento digerente, quamuis frigidum coriandrum, compoſita tenui eſſentia, & calida, fabaceam farinam in altum trahat, atque ſtrumas diſcutiat, diuerſos calidi, ac frigidi effectus contrariis facultatibus perficiens,

perficiens, nulla igitur ratione Dioſcor. redarguit Galenus, vtpotè materiam medicam non curandi methodum conſcribentem, confuſe, doctéq; 3. meth. cogn. ſ. ſimpl. ex Maranta cap. vltimo diſcuti poteſt. In campeſtribus ſponte naſcitur, hortulanumq; eſt & quamuis nulla defenſio contra vim vnquam accipienda ſit, non tamen inſcitia arguendus eſt Braſauolus, à Matthiolo, quod ſatiuum tantũ reperiri coriandrum aſſeruerit, vt etiam Fuchſius, cum in eius conſiderationis calce, hæc deniq; protulerit. Ferrarienſe etiam ſolum coriandrum copioſè fert, quamuis nullus ſit, vel modicus ſeminandi vſus. Spontaneum igitur nouit, ſibi ipſi potius aduerſatus: Plinius tamen lib. & c. 20 coriandrum inter ſylueſtria non inueniri, teſtatus eſt; at Amathi credulitas, vel mediocri ingenio deſpicienda, ideo de commemoratione indigna, quod ſcilicet Dioſcorides Nicander, cum venenatum aſſerunt coriandrum, vel cicutariam foliis coriandrinis, omnino frigidam, vel de ſylueſtri intelligere coriandro, non de ſatiuo, verumtamen cum eodem Amatho authore, cicutaria myrrhis ſit, eo in capite, atque ex Galeno ab eo adducto, ſecundo ordine calefaciat; Niſi pudorẽ cum pudicitia perdiderit, ſecũ ipſe pugnare nec modo nõ cohærentia inter ſe dicere, ſed maxime diſiuncta, atq; contraria, palã omnibus videtur, cum præſertim nullius ſit in coquina vſus cycutaria, nullo ſemine efflatu digno, quod tamen largius ſumi non ſine diſcrimine teſtatur Dioſco. præterea vt omnis eius eliminetur propoſito, etſi edomitum coriandrum, vt alia omnia ferè agreſtia, opere humano melioreſcant, mitiaq; reddantur, eadem tamen eſſe non deſinunt, nec ideo quoniam viride Hiſpanis vſu venit, propterea in iuſculis, & conditis, citra aliquam noxam optimi eſſe odoris, ac ſaporis, gratum ſtomacho, & capiti, ac inter cardiaca medicamenta enumerandum erit. Quis enim niſi coriandro rotundior? niſi piſtillo retuſior? aut præ coriandri ingeſta copia, omnino amens redditus, & odorum expers, putidam herbam, & cimicum fœtorem grauiter præſe ferentem, grati atque optimi odoris, ac ſaporis cenſuerit vnquam: ſiquidem etiam Galeni ſeculo, oleraceis cibis admiſcebatur, ideo aliorum miſcella retuſa, innoxia videri poterat, cum tamen coriandri non modo in iuribus, verum quoque in acetariis, largus ſit per totam Hiſpaniam vſus: nimirum ſi maxima ſit dementium Hiſpanorum copia, pro quorum victu plurima Xenodochia in eorum gratiam erecta, ſe vidiſſe teſtantur Reuerendi, qui in Meſuem annotationes ſcripſere. Præparatur coriandrum aqua prius lotum, poſt aceto acerrimo nouem diebus maceratum: aliis vino meraciore, aut cretico, quod eius noxias potentias tollat, quotidie manibus agitandum, denique Soli exponendum, donec ſiccetur: torrefit autem vt cap. de cumino huius præparati vſus, nunc frequentiſſimus eſt per ſe, & ſaccharo confecti, à cibo, ad caput & ventriculum roborandum, adq; inhibendum vaporum in cerebrum aſcenſum, magno errore, & à Dioſco. opinione diuerſo, etſi Arabicæ familiæ authoribus conſentiat, prius verò Tralliano libro primo, cap. 15. vbi coriandrum ex aqua feruente, humorum vapores ad cerebrum ferri prohibere teſtatus eſt, at largius ſumptum, inſaniam afferre,

Braſauoli inſcitia tollitur Matthiolo conuicto.

Sui ipſius verbis confunditur Braſauolus.

Ridenda Amathi amentia.

Coriandri præparatio & torrefactio.

à temulentia non abhorrentem, 6. lib. cap. 8. hecq; etſi vireſcenti ſemine duntaxat ineſſe putent aliqui, ſicco verò contrarium, longe à ratione abſunt, ſiquidem ſicco ſemini viridis vires nō depereunt, quamuis tanta non inſit humoris copia, ceu in virente, atque herba, non ideo eadem priuatur vi, etſi imbecilliore conſtet, idque cicutæ, papaueris, & aliorum quorundam ſemine comprobatur, abſurdum enim eſt credere ſiccum coriandrum, contrariis facultatibus à viridi conſtare, niſi in aliam degeneraret ſpeciem, ſuo generi repugnantem, nec præparandi modus ita eius vim eneruat, vt ſuam ipſorum naturam immutare poſſit, quo poſtea contrarias aſſequatur vires, verum acrimonia aliquantulum, & malignitatis deponit, quo circa eius copioſiore eſu capitis inſenſiſſime abſtinendum: quum Dioſcorides, vel plurimum ad exteriora vteretur, vel parce ad interaneorum tineas, geniturámque augendam. Galenus tamen 8. de compoſ. pharmac. ſecundum locos cap. 4. ructu acido affectis, coriandrum cochleari menſura, ante reliquum cibum edendum præbet, & merum inſuper bibendum. Simeon Sethi bonum ſtomacho, & eundem corroborare, ac cibum in eo continere dictat, huius verò ſuccum venenum eſſe, mutoſque, ac deſipientes reddere, poſt biennium, tabem, ac teredinem ſentit Hippocrat. in calce lib. de affectionibus, ſtomacho gratum eſſe dictat, & per aluum ſecedere tum coctum, tum crudum.

BErillus, ex Plinio lib. 37. cap. 5. ex India originem tradit, rarò alibi repertus, poliuntur omnes ſexangula figura, artificum ingeniis, quoniam hebeſcūt, ni color ſurdus, repercuſſu angulorum excitetur, aliter enim politi non habent fulgorem eundem, probatiſſimi ſunt ex his, qui viriditatem puri maris imitantur, proximi qui vocantur chryſoberilli, & ſunt paulo pallidiores, ſed in aureum colorem exeunte fulgore, ſunt & alij plures: poſtremi cryſtallum adeo referunt, vt à ſolis gemmariis internoſcantur: de his, eorumq; dotibus Albertus, lib. 2. cap. 2.

CAphura off. camphora, Dioſcoridi, Galeno, ac cæteris huius ætatis authoribus intacta, ex Serapione, authore Iſach, eſt gummi arboris cuiuſdam, maculis rubentibus inſignitum. Hæc calore Solis extoſta, vel ignium vi pellucet, & elaborata candeſcit, nec ſolum in interueniis ligni lamellarum modo impacta figitur, ac ſi medullæ locum occupet, verum etiam foras emergit, cortice diſrupto reſinarum inſtar, etſi aliter ſcriptum reliquerit Braſauolus: alia craſſior, rudis videlicet, nondum ignem experta, atro colore, alia fuſco, alia candido præſtantior: deterior fragminibus & aſſulis implicita, cæteris bonitate & tenuitate præſtat Rhiachina dicta, huius largioris prouentus augurium creditur, cum cœlum frequentibus fulgetris coruſcat, tonitruis conſtrepit, & roboat, huiusque fragores, vel terræ motus inſultant, huius arbor ex Aetio, vt inquit Ruellius, quod nos ex Simeone Sethi potius credimus, è quo ἐργαζομένη, id eſt, igneo calore elaborata, vt quæ venalis in Tabernis, in India naſci fertur, tanta magnitudine, vt ſub eius vmbra hominū cēturia recōdi poſſint: in montib. mari propinquis, materie leui,

ferulacea

ferulacea Cardanus 5. de ſubtilitate, bituminis genus eſſe quaſi aſſentitur, forte quia Auerroes 5. collect. inquit, Ambra eſt vna ex ſpeciebus caphura, quæ oritur in maritimis ſcaturiginibus, præterea cap. 56. ex rebus eſſe in mari naſcentibus caphuram Indicam: ad hæc eodem ducitur argumento Fuchſius, quod terræ motu larga ſulphuris ac bituminis copia exiliat, ideo caphura bituminis Indici genus ſit, vt ex Auerroe; at qui Indicas oras per Meridiem ſuis triremibus perluſtrarunt, gummi eſſe cum Auic. ac Serapione aſſeuerarũt. Cum verò addit Cardanus ſuccinum accenſum, & fumũ madida mappa exceptũ, caphuram olere, & paulo poſt myrrhæ odorem ſuauem emittere, cum vritur Cardanus notatur. *afferat, qua ſit aſpergendus labecula, ipſe iudicet, ne videar in clariſſimum hunc virum verba facere. Legitima probatio hæc eſt, in calido pane, è furno recentiſſimè ſublato, bipartitoq́; manibus ſciſſo, caphura ponatur, quod ſi humore madeat, ſyncera eſt argumentum, ſin contra perareſcat, ſpuria, ac factitia, dicitur etiam niſi probe occluſa, ita exhalare, vt in nihilum euaneſcat, illuſis aromatopœis. Hanc ſi quiſpiam terere exoptet, duas, tresúe amygdalas prius atterat, vbi mortarium illeuerint, abijciat, caphuram poſtea contundat, vaſe marmoreo, lini, aut pſyllij ſemine obruta, diutius ſeruatur, & ad plures annos: ex Arabum ſententia frigidi eſt temperamenti, idq́; congelatione quotidianoq́; experimento oſtendere conãtur Arabum imitatores, nec ob ſimbolum cum igne adeo calidam fatentur, vt nec oleum omne: at guſtus, qualitas odoris acrimonia, aerea ſubſtantia, pondus, raritas, ancipiti calamo, non leuem controuerſiam adducunt: potiusq́; in contrariam ſententiam eunt: ſi omne aroma calidum, vt ex Galeno 2. de aliment. cap. 15. Nec propterea Fuchſii opinio admittenda, pro ea nymphææ florum duplum accipiens, vt 2 de compoſi. med. in Diarrhodo, & c. contra authorum ſententiam.*

Lætificans Hamech filii Zachariæ.

RECipe roſarum, ligni aloes, an. drach. vj. macis, nucis moſchatæ, galliæ moſchatæ, cardamomi vtriuſque an. drach. ij. cinnamomi, croci, an. drach. ij. & med. ciperi drach. v. caryophyllorum, maſtiches, ſpicæ nardi, aſari, an. drach. iij. excipe melle empellicarum, aromatiza moſchi, gr. xv. datur à drach. j. ad iij.

Ad affectus cordis, ventriculi, hepatis, quas partes etiam roborat, palpitationem cordis emendat, valenter exhilarat, coctionem iuuat, oris, & corporis odorem commendat, coloremq́; viuidum facit.

Varia ſunt lætificantia antidota, alia alijs præſtantiora, vt ex Raſi 5. Continentis, ex Nicolao, Galeno aſcripta, quæ tamen in vſu non ſunt, quod plura quàm præcedentia non præſtent, ijs etiam efficaciora.

Curcuma.
Crocoma.
[illegible]

Monachorum non cõprobata opinio.

CYperus, vel cypirus, quibuſdam Eryſiſceptrum, vt aſpalbatum appellatum, ex Dioſcoride lib. 1. cap. 4. radices habet, quarum in medicina eſt vſus, cohærentes inter ſe, oleis oblongis ſimiles, aut rotundas, nigro colore, ſuaui odore, amaro guſtu. Optima eſt grauiſſima, denſa, fractu contumax, plena, & aſpera, odoris cum quadam acrimonia iucundi, qualis eſt Cilicia, Syriaca, & quæ à Cycladibus inſulis petitur, aliud etiam cyperi genus traditur, à Dioſcoride, in India naſci, Zingiberis effigie, quod manducatum croci vim reddit, guſtu amaro, & illitum, præſentem pſilothri vim exhibet, quæ aſſentiente deſcriptione, ex doctorum ferè omnium iudicio, nihil aliud eſt, quàm radix illa, quæ cum Zingibere affertur, etiam à peritis, vix dum ab illo diſcreta, quam Italicè officinæ curcumam vocant, non quidem chelidonij radicem, & ſi in Serapione, curcuma corruptè, pro chelidonia legatur, ceu antiqua patrum barbaries ſibi perſuaſit, Crocoma verò fax oleide croco vocatur. Cyperi ingens copia, in conuallibus noſtris exuperat, præſertim cui omnes Dioſcorid. conditiones quadrant, quanquam vulgarem cyperum illegitimum eſſe conijciant, Reuerendi Meſuem commentati, quoniam radicibus non eſt oleis oblongis ſimilibus, quales Romæ inueniri dictant, verum cum aut rotundas ſubiecerit Dioſcorid. & vtriuſq; modi apud nos quoq; viſantur, ſi noſtratum odore, ac amaritudine parum deficere intuliſſent, de re plantaria melius ſentire viderentur: leuia. n. hæc ſunt, & minus intenſa, nimirum ob multam loci in quo prodeunt humiditatem, ad omnia itaque infirmiores ſunt. Syriaca præferenda, vel illarum inopia noſtratium duplum accipiendum, vniuerſali Galeni decreto 1. de antidotis 14. at quia, vt dictum eſt, cyperus quandoque rotundas, ſæpe oblongis oleis ſimiles habere radices reperitur, ideo nonnulli primum cyperum vocauere, ſecundum ob hoc cyperidem, quæ tamen tabernariis potius tædio ſunt, quàm vtilitati, vt quod à Plinio lib. 21. cap. 18. triangularis primo, mox anguloſus, vt quadratus ex Cornelio lib. 3. cap. 21. quippè cum anguloſum depinxerit Dioſcorides omnes anguli numeros comprehendens, vtriuſq; hiſtoriam confirmaſſe, & inter eos veluti litem diremiſſe videtur, at quia fibris ſordidis plerunq; obſitæ ſunt radices eius, ideo ab his expurgandæ, biennio durant Iunici.

Ex Citrio.

RECipe cortic. citrij drach. xxx. caryophyll. ligni aloes, cinnamomi, macis, galangæ an. drach. ij. cardamomi, Zingiberis an. drachm. j. moſchi drach. med. melle excipe: da ad vnc. med.

Cor, ventriculum, ac coctionem roborat, flatus craſſos diſſipat, oris halitum commendat. In vſu eſſe deſiit, huiuſq; loco potius vtuntur corticibus citrii conditis, præcipuè cum ambaro, & moſcho, vt in conditis.

Sunt etiam antidota è Citriis Nicolai, ab hoc euariantia, vt aliud etiam, poſt antidotum Panaciam. Eſt & compoſitio Diacitria ex Paulo lib. 7. cap. 5. at purgatoria Eſt & antidotum Diacitrinon Actuarii, ad ſtomachi noxas, cap. verò 11. ad tardam coctionem, vt etiam ex Aetio, Tetrabib. 3. ſerm. 1. cap. 24.

Electarium cordiale primum, aliàs mixtura.

R Ecipe, Conſeruæ roſ. & bugloſſi, vel boraginis, Conſeruæ violarũ, an. vnc. med. florum nymphææ, fragmentorum pretioſorum, an. drach. ij. manus Chriſti cum margaritis lib. med. foliorum auri nu. xvj. permiſceantur omnia.

NYmphæa, off. Nenuphar, ex Dioſcoride lib. 3. cap. 136. naſcitur in paludibus, & ſtagnantibus aquis, foliis fabæ Aegyptiæ &c. Eſt & altera Nymphæa, cuius flos blephara dicitur, folijs antedictæ, radice alba, ſcabra, flore luteo, nitente, roſæ ſimili, nobis in pallidam flore candido, lilio ſimili, radice nigra, aſpera, claua figura, & croceam off. citrinam diuiditur, flore luteo, ſplendente, roſæ ſimili, radice alba, aſpera, in paluſtribus noſtris vtraq; copioſa; nec quicquam illis ſpecioſius innaſcitur, & viuit: quæ candida eſt radice potentior exiſtimatur: quævis tamen alterius defectum ſupplere poteſt, ad alphos atq; alopecias, nigro caule præſtantior creditur: Græcis ſemine, ac radice tantum vſitatæ exſiccandi facultatem illis tributa, Mauritani floribus quoq; vtuntur, vt Auicenna humiditatem in 2. tradentes, Indas verò ad mandragora dotes accedere. Serapion ex Albaſari, nymphæam humidam in ſecundo diſponit, aliam verò eius ſpeciem acutam, & calidam, vt maximo cum indicio legendi ſint Arabes.

Cordiale ſecundum.

R E cipe, Conſeruæ bugloſſi, & violarum, an. vnc. iij Conſeruæ roſ. vnc. ij. conditi ex marinis libr. med. ſacchari candi exquiſitè contriti vnc. ii. cum ſyrupo ex ſucco citrij acido fiat: hoc vſitatius eſt.

Antidotũ è lapide cœruleo, aliàs Cõfectio alchermes.

R Ecipe ſerici chermes nuper infecti, libr. i. leuis ponderis, immerge ſucci pomorum dulcium, & ſuauiter olentium, atque aquæ roſ. an. libr. i. & med. poſt quatuor & viginti horas, coque lento igne, donec liquores iſti rubeant, deinde extrahe ſericum, atq; inſuper exprime diligẽter, infunde

funde mox ſacchari cãdidiſſimi libr.i.& med. ad mellis craſſitiem coque, amoue tunc ab igne, atque immiſce ambari ſynceri, minutim conciſi drach.vi. quo liquato inijce pulueres eiuſmodi, ligni aloes, cinnamomi tenuioris, an. vnc. med. lapidis cœrulei loti, & præparati, vnc.i. & med. margaritarum albarũ drach.ii. foliorum auri, moſchi optimi an. drach.i. Datur ab aureo vno, ad aureos duos, & med.

Cordis tremori, ſyncopi, dementiæ, melancholicis etiam, eius ignota cauſa, mirum in modum prodeſt, facultates noſtrum corpus diſpenſantes, humore melancholico oppreſſas roborat.

Confectio, & Electarium, quamuis prima facie, diuerſum quicquam indicare videantur, ita vt Confectio indicetur Electarium ſolidum, Electarium verò latius pateat, & etiam molle comprehendat, nihilominus hæc potius eſt nominum confuſio, ex Arabiſtarum vulgo inuecta, quam tamen perpetuo non ſeruant. Non minus etiam inepti in Electarij voce, etſi illis, ex conſuetudine, aſſentiri cogamur.

HÆc Confectio, nullis variat ponderibus, cap. de lapide aZuli, authore Meſ. & ſi alij ſacchari drach.cl. legant. Syluius autem auri drach.i. & tertiam, moſcho ibidem prætermiſſo. Monachi verò ambari vnc. med. darſeni, an. drach. vi. cum Præpoſito, vt etiam moſchi ſcrup.i. cum Syluio in Antid. Myrepſus, cuius eadem creduntur fragmenta, Præpoſiti cognomento, interpretum fortaſſe culpa olim inuulgata, pondera multo magis immutat, legitq́ ligni aloes, cinnamomi crudi, cinnamomi tenuis, excuſoris aliquo vt credimus lapſu, at quid ab vnguentario expectandum, quid à graculo alienis plumis perpolito, qui penè omnia ab Actuario, Meſ. alijsq́ ſuffuratus eſt, vel adiectis, vel deraſis ſimplicibus, hoc pacto illorum immutatis compoſitionibus, vt ex ipſorum collatione facilè omnibus innoteſcet, hinc nobis vitio non vertatur, ſi qua ex eo prodiiſſe etiam videntur compoſitiones, ex Fuchſii commentariis ad vnguem non ſectamur, ſiquidem ex eiuſdem Theriacæ annotationibus, Nicolaus Alexandrinus vnguentarius, & rerum medicarum non admodum peritus ſcribitur, eiusq́ ſe codicem vnicum habuiſſe, & deprauatiſſimum teſtatur Fuchſius, propè finem ſectionis de mulieribus, quo circa vulgatorum codicum fidem nonnunquam ſecuti, vſitatum morem, atq; experimentum non deſpicientes, ex ſexdecim Meſ. exemplaribus, cum manu ſcriptis, tum variè impreſſis, libellam, & perpendiculum nobis conſtruximus, id quod ſemel dictum ſufficiat: ſiquidem luminaria, aut verius tenebras, doctis auribus indignas, ac triobolaris literaturæ ſcriptores nauci facimus, eorum inſaniam, ac vecordiam vituperamus, ſilentio inuoluimus, ne prolixitate, omni emolumento, omni doctrinæ fructu, & vtilitate ſpoliati, quo vertamini non habeatis. Nempe etiam Marſilius Ficinus, in libro de vita, ex ſucco pomorum, ſucco bugloſſi, atq; aquæ roſ. ſingul. libr.i. ligni aloes, cinnami an. drach. vi. lap. laZuli drach. treſdecim, moſchi drach. med. & ſacchari drach. cl. cæteris paribus compoſuit,

Cur Myrepſi, aut Præpoſiti pondera, & cõpoſitiones non ſectamur.

Luminarium cur nunquam reminiſcamur.

Digitized by Google

nit, nos aqua roſ. loco, ſuccum accipiendam credimus, vt diffuſius cap. de ſuccis medicatis. Cæterum vulgata antidotarij ſedulo prætermiſſa, inſcriptam præ aliis elegimus, in quam nihil obiici poteſt, quod non leuiter diluatur, & ſi Manardus in annot. ſimpl. Meſ. lædere magis quàm iuuare, hanc confectionem ſcribat, præ exigua lapidis cærulei quantitate, quæ vomitum, & ſeceſſum citabit, nec perficere poterit: cui dubio ſatisfeciſſe opinatus eſt Iacobus Syluius, in iiſdem annotationibus, quod obiectio hæc momenti maioris non ſit, quàm de rhabarbaro, in electario de aromatibus: vtrunq; enim largiore copia ſumptum, purgatorium eſſe, parciore verò, alia ſua ſubſtantia roborare, purgatrice imbecilla, ne mouere quidem corpus, vel tantillum, diſpar tamen eſt argumentum: quum Auicenna, azulum putrefactorium ſcribat, eſſetq; noxium, non quidem ſola quantitate, vt frigefacientia, ſed toto genere, vt cantharides, auripigmentum, chryſocolla: quumq; ad hoc vt nihil lædat corpus, pars quidem purgantis alimentum fiat animalis, pars verò in pharmacum venenoſum conuertatur, aut in humorem, quem attrahere nata erant, ceu de onico retulit Galenus 3. ſimpl. cap 25. nec ſolus cæruleus, aut cum noxam corrigentibus roboret, aut ſine purgatione ab infarctu liberet, quas dotes omnes, & quaſdam alias complectitur rhabarbarum. Ideo dicendum, cærulei ſeſquivnciam, vt hic, omne opus perficere poſſe. Præterea cum duabus drachmis duntaxat, vt prius, relicto plurimorum teſtimonio, quibus non modo innoxia, verum mirifica, & ſaluberrima extitit, quum ex Aetio, Tetrabiblo 1. ſerm. 3. cap. 123. multi accepto veratro, ipſoq; concocto, omninò quidem non ſint purgati, vtilitatem verò nõ minorem perceperint, quàm qui purgati fuerant: nimirum ſi nunquam vomitoria nulla etiam ſubductionis vi, commendari potuit: quamuis nemo hactenus, niſi à nobis inſtructus, vt par eſt, illam parare ſciuerit.

Manardi opinio reiicitur.

Syluii ſolutio friuola.

SEricum, & ſeta, aliis ſera, à ſeris amiculis, an idem ſint, longa nimis & moroſa ſolicitudine proſequitur Braſauolus, in examine ſyruporum: nunc autem vulgo accipiuntur, pro eo texturæ opere, quod è bombycum lanificio depecti ſolet: huius vix quicquam poſteritati mandarunt veteres Græci, Ariſtoteles tamen 5. de hiſt. animalium, cap. 10 inquit: Pamphilam Platis filiam, in Coa inſula, primam docuiſſe veſtes bombycinas texere, ex filo quod à bombyce fit, & ſi primum ſub Iuſtiniano, & oua, & artem educandi per Monachos, ad nos perueniſſe ſcriptum ſit. Galenus etiam 13. meth. med. vltimo, ſerica fila ægrè putreſcibilia, ad arteriam deligandam commemorat, vt in eo de cognoſ. curandiquè animi morbis cap 9. ex Serapione, vellus eſt vermiculi, admirabili naturæ ſpectaculo contextum, cui poſtea foramen obducens, in papilionem exit, niſi radiis ſolaribus expoſitus diſpereat, neminem enim latere puto mirificam bombycum metamorphoſim, carcerem voluntarium, quo ſe congeſto glomere occludunt, induſtrium lanificium, quo nihil ingenioſius, dum ſericea ſtamina prægnante ex vtero, roſtro ac pedibus explicant, ac diducunt: id etiam ad immortalitatem ac me-

moriam eorum ſempiternam accedit, vt inuolucri finem aſſecutæ, rufa vt plurimum membrana obducti, aſcitis ſibi alis, in papilionem vtriuſque ſexus, ſaltitantem potius quam euolantem euadunt: at quamuis peracta copula, ouis editis tabeſcant, his tamen rediuiua proles, proximo anno calido loco eſſota, vermiculos emittit exiguos, eoſque quotannis perennat, eodemq; ritu propagat. Hæc igitur eſt ſeta, qua Principes quondam, & Magiſtratus ornabantur poteſtatis, & honoris inſigne, nunc autem promiſcuo vſu, ad plebem tranſlata. hanc nonnulli comburunt, quo facilius conteri, ac ad leuiorem redigi queat, verum inepte fit: cum ex vſtione vis eius euaporet: præſtat itaque eam incidere, & leui igne, vel in clibano calido, tamdiu in fundo ollæ nouæ opertæ permittere, donec ita aſſetur, vt teri poſſit, atque diutius contundere, vel in decocto medico, ad quos effectus præparatur decoquere, his imbibitis æſtiuo Sole ſiccare, vſus gratia, ex Auicenna crudum longè præſtat, eo quod ignem fuerit expertum, tametſi coctum quandoque in vſum veniat, verum antequam in infectorum cortinis immerſum inficiatur. Meſ. tamen decoctum ſericum, & fullonum coloribus imbutum, hoc in antidoto accipere videtur, cuius vis cardiaca, ex tinctura quæ coquendo fit diſſipatur, hinc ſericum velut exanimatum, viribusque relinquitur deſtitutum, verum quia in Diameſcho, crudum iniiciendum iubet, ideo neque hic, aut alibi, coctione infectum intelligere ſuſpicamur; proinde longe à Matthiolo diſsidet opinio noſtra, & ſi craſſa nimis ignorantia, qui praxim audacter magis quàm perite exercent, plurimi huius ætatis medici nunquam animaduerterint, eo magis quod recentis tinctura ſericum poſtulat, in qua facile nobis imponere poſſent, pro recenti, vetuſtum venditantes, cuius rei conſcius Meſ. vt quod coctum, parum aut nihil efficaciæ in ſe continet, à nobiſmet ipſis tingendum voluit, non ignarus infectorum ſericum, alumine, myſtra, aliiſq; cum miſcellaneis, toties excoctum, nullam omnino ſerici vim continere, ex chermes verò paucam, aut nullam; quippè quod ne color ille elabaſcat, artem omnẽ adhibeant, ideo etiam difficilimè eluatur, limoniorum ſucco infuſum: quo circa, vt ſeta, & chermes facultates coeant: Accipe ſerici crudi libr. i. Iciis ponderis, aquæ immerge, in qua legitimum chermes ad iuſtam craſſitiem diſſolutum fuerit, dimittatur triduo. Sunt qui chermes libr. ſ. pulueratam in aquæ libr. v. antequam feruere incipiat, iniiciant, poſt vnicum feruorem ab igne deponant, & crudam ſetam imponant, tantiſper ſinãt, quoad optime imbiberit; exprimant mediocriter, poſtea ſiccatum, maceretur horis viginti quatuor ſucco pomorum, & roſarũ, ſimulq; ferueant, & hoc pacto vtriuſq; facultas, ſerici videlicet, & chermes, manifeſte inerunt, nulla inter Arabes diſcordia; nam & ſi Auicenna infectum vilipendat, intelligit id quod coquendo tingitur, vel alio modo paratur, ſcilicet ſerica bombicis vellus, nullo liquore tinctum, nulloq; humore, aut ſucco, quod tingendo ſit incoctum, ponderis circiter vnius libræ bulliat in aqua roſ. iiij. vſque ad dimidij conſumptionem deinde fiat validiſsima expreſsio, qua electa, adde ſucci pomorum dulcium tantun-

Matthioli vana perſuaſio.

dum, pul. chermes vnc. iiij. tantiſper efferueſcat, donec liquores ruborem acquiſiuerint, his colatis, reliqua vt dictum eſt adijciantur. Cæterum vellus nõ flaccidum, ſed duriuſculum eligatur, à filis craſſioribus exutum, non inſolatum, verum diligenter exciſum, quo adhuc viuens vermiculus extrahatur, ne phœbæo calore interfectus, cadaueroſi aliquid relinquat, ne Sol eius tenuiorem ſubſtantiam eleuet, atque effluere cogat: cumq; putreſcentem ſquamulam veluti ſpolium, in alati animalis mutatione, ſuo in exitu intus relinquat, tetro; & ſubuiroſo odore folliculum ipſum inducens, ideo non tam diu ſinendum, neq; è quibus prodierit admittendum: hac itaq; diligentia, non cordi noxium, verum maxime propitium, via regia, experientia ipſa, Arabes ſecuti, affirmare audebimus, & ſi ſecus eruditiſſimi quidam viri exiſtimauerint: alij tenuiſſima fila artificio extenſa ſuſcipiunt, verum qui ante huiuſmodi nexum, vellera prius efferueſcenti aqua ſemiputri, nulla cura impoſita innatant, nullaqúe animaduerſione ſericinæ erucæ in medio labore defatigatæ, mortuæ, atque ſepultæ, vnà incoquuntur: præterea radijs ſolaribus vel extinctæ, vel ſtupefactæ, putridam quandam adipiſcuntur naturam, quam eandem velleri contribuunt, ideo rudem ſetam, nondum elaboratam acciperem, vel fila maxima animaduerſione conuoluta, non ea, è ſericis pannis etiam nondum raſis propendentia, & ſi Deſſennius à Theodorico deceptus, illum ſibi imitandum propoſuerit. **Deſſennii error.**

CHermes arabicè, coccus baphica græcè, granum tinctorium latinè, vulgo grana, idem eſſe creditur: quoniam Serapion per chermes, coccum quo infectores vtuntur intelligere videtur, vt qui vniuerſum caput Dioſcoridis libr. 4. trigeſimum nonum exſcripſerit, optimum in Galatia, Armenia, deinde Aſia, (Galatia Armenia Cilicia Aſiæ ſunt partes: Ideo obliteranda videtur Aſia, quod diuerſitatem ponat. Niſi paludem in Myſia propè Cayſtrum flumen intelligat, quod ſi hoc pacto ſeruari poſſit Dioſcor. qui ſuis enarrationibus omnia aduertiſſe creditur Matthiolo, quàm primum exponat) & Cilicia, vltimum ex omnibus Hiſpanicum, cum tamen coccus res ſit non incognita, ipſe tamen frutex, qui id producit, non eſt ſatis perſpectus: quodq; ſeplaſiarij habent, rotũdum profert granum, & intrinſecus vacuum, forte eius generis, quod Plinio ſcolecion dicitur, celerrimè in vermiculum ſe mutans, & ſi grana ceu lentes, ſuo frutici adhæreant ex Dioſcoride, atque in Cilicia è quercubus, vel potius ἐν τοῖς πέτροις cochlearum exilium ſimilitudine gerat, oreq; legatur, & græcè πῦς ὀμάτι corruptè, vt credit Marcellus, & pertinere ad tempus quo colligendũ eſt: grani huius puluis à tinctoribus expetitus, quia multo maius cortice venditur, ideo rarus eſt in myropolijs, facultate tamen valentior, cum vſitatum coccũ cortex ſit exhauſtus, baccula aſparagi æmula, nullius ferè momenti, cum itaq; coccum, & chermes, idem peritiſſimi quiq; hactenus ſibi perſuaſerint, Braſauolus in examine ſyruporum, diuerſa quidẽ eſſe fatetur, at chermes ſub cocco cõprehẽdi, Matthiolus, bene ſalſe cucullatos Meſ. interpretes, oſtendit, quia &

ſi granũ tinctorium, coccus videlicet, & chermes id eſt, è quo floridus ille color emergit, duæ res diuerſa ſint, id tamen non concludere, chermes non eſſe coccum infectorium, ex Serapione, at qui in pluribus Germaniæ locis, & in Polonia, apud Cracouiam vrbem regiam, circa Viſtulã flumen, cleruicel, & chermes vocitatum, & excellentiſſimum ſuper varias herbas naſcitur, in Hetruria, Vmbria etiam ſuper herba ex bipinellæ genere, vulgo ſtrella, quod vel ſemen ſit, vel ſubterranei vermiculi ouum quibuſdam dubio fuit, quod citiſſimè in vermiculum, cimicis æmulum, atque in papilionem alatum permutetur, ideoqúe cum huiuſmodi plantæ proprio ſemine prædita ſint, quo generantur, ideo ouum potius exiſtimant, quod ne fiat aceto butyroue, oua illa aſpergunt, eademq́ in puluere, aut maſſas redacta ad nos important. In Cypro, Creta vocatur γάζοτρινον in Valentino comitatu Hiſpaniæ, in Prouincia chermes à Samnitibus, & Macedonibus, cheruach pluribus aliis locis naſcitur, ex puſillo frutice, folia habente ilicis aquifoliæ ſimilia, parua, & ſpinoſa, in ilice etiam roboreqúe naſcitur, ex Plinio lib. 16. cap. 8. & lib. 24. cap. 4. & coccus ilicis appellatur, vnde Myrepſus, ſericum è grano Ilicis tinctum accipit, hæc verò omnia, & ſi chermeſina tincturæ nomine confundi ſoleant, ne ſacerdotes lacerandi locus relinquatur, & ſi indiſtinctum Serapionem attigerint, quàm longe à veritate receſſerit Matthiolus, non multo labore demonſtrabimus: quum chermes ex Serapione, cap. de lacca, aliud ſit à grano tinctorio, vt diffuſius cap. proprio: id tamen quum ex ea etiam ſignificetur, vtriſque implicatis, nec facultatibus admodum varient, non vſque quaque peccabunt, hoc, vel illud admittentes, & quamuis Manardum, in cenſura medicamentorum Meſ. ſcribat, in hac confectione, ſe nunquam iactaturum pecunias, quod neque in ſerico vocato, neque in cocco, vel baphico, vel chermes nuncupato, agnoſcit vim niſi conſtringentem, colorisqúe rubri ratione, lædere cor, potius quam iuuare, ſpiritus, & ſanguinem trahendo, propter ſimilitudinem: cui quidem dubio mentem adhibuit Syluius, at difficultate perterritus, inſolutum reliquit, nos ſoluere tentabimus. Siquidem ſerici, ac chermes aſtrictio, non leue momentum obtinent ad cordis & aliorum membrorum robur, ſpiritus etiam cogit, idqúe etiam roſarum ſuccus, aut liquor ſtillaticius, nec rubor noxius eſt, ſed tantum, vel eo amplius proficit, quo affinitate coloris, ad ſanguineam dirigit maſſam, quam quidem defæcat, puram, atque illuſtrem reddit, eius veluti limum expurgans, quod non tam facilè ſine præſtantia, atq; ſimilitudine perficeretur, hac inquam lege, aſtrictoriaq́; vi, facultates omnes corroborans, ſerici tota ſubſtantia, aliisq́; ſpiritus illuſtrans. Vlterius animaduerſione dignum eſt, cheſmes per ſ. Arabibus paſſas ſignificare, ne quandoq; ex mutatione r. in ſ. error contingeret.

Pro Monachis pugna aduerſus Matthiolũ. Manardus reprobatur.

Animaduerſio in Syluium.

Cheſmes.

Lapis cœruleus, vel Cyaneus, ſiue Azuli, ex Serapione, idem eſt quòd Armenus Dioſcoridis lib. 5. cap. 55. Galeno Armeniacus 9. ſ. nempe & ſi verbotenus differant, re prorſus nihil diſtant: ſunt enim Græcorum cùm Mauritanis frequentes æquipollentia,

lentiæ, vbi ſub diuerſis dictionibus, idem videlicet profertur, cuius quidem caput, ſi cum Dioſcoride conferatur, ad vnguem armeno reſpondet, etſi lenem iſte, ille verò leuem dixiſſe videatur, ex mutatione virgulæ, quæ n in u tranſtuliſſe facillimè potuit, ceu etiam ex Galeno 2. de antidotis videlicet ε modo in ω, modo in α tranſit, & ι quoque, & ν reciprocant, vna enim linea addita ι in ν mutatur, & ex duabus altera detracta ι remanet, additur etiam cuius fraſta ſunt magna, in reliquis, ne pauxillum quidem diſcordant, ex Dioſcoride præfertur leuis, colore cœruleo, perquam æquabilis, calculo carens, & friabilis. Auicenna tamen in contrariam ſententiam ire videtur, quia ſeparatis capitibus, ſeorſum azulum ab armeno diſtinxit, nihilominus eadem præſtare azulum, quæ chryſocolla, ſed inefficacius, vſumque habere ad pilos in palpebris alendos, &c. ex Dioſcoridis armeno excerpſit, vt reliqua ex Serapione, authoritate Alcauſii, vix dicam verbo euariãns, vt certè per azulum, armenium intellexiſſe videatur, vel potius more ſolito implicuiſſe, quum in Armenij capite aridus, atque ieiunus, indiſcriminatim alterius facultates obruerit, intellectu facilia & clara obſcuritate offuderit: Auerr. etiam ſub azuli nomine, de armeno tractaſſe videtur. Dicendum itaque aZulum, & armenum quadantenus cognatos eſſe, quod non modo vtrique ſimul, in iiſdem proueniant metallis, & in vna eademque maſſa frequentius, ideo coloris propinquitate, eandem & vim, & pretium, apud pleroſque obtinuiſſe. Armenus tamen maxime viridis eſt, communicato colore cum cœruleo rariſsimus, & è ſpectaculo leuis præſertim, ac friabilis, tametſi fruſtula cœruleo adnata, ſæpenumero aduerterim, præſertim in officina egregij Io. Guideti è Suſtegno, cœruleus verò cuius nunc vſus, vt plurimum punctis aureis interſtinctus inuenitur, aliquando abſconditum intra ſe aurum tegit, nec modicum armenij ſimul, vt etiam marmorei lapidis prædenſam cruſtam, quam ſcilicet vna atterunt, & perperã pro cœruleo, ac armenio vſurpãt: ſimilis igitur facultatis, aut nõ admodũ diſparis iudicandi ſunt, vt alter alterius defectũ ſuggerere poſsit. Meſ. cap. de lapide ſtellato: ita aZulum intricat, vt à Delio ipſo extricari nequeat: hinc non iniuria Manardus, in cenſura ſimplicium Meſ. magnum eſſe chaos hoc in capite annotauit, tametſi Braſauolus lucernam in meridie accendens, laterem lauare conſpicuè videatur excellentiſsimum hunc virum admiratus, quod Meſ. per lapidem ſtellatum marchaſitam intelligat, idem quod pyrites Græcis, cuius duas ſpecies enumerat. alteram marchaſitam argenti, alteram lapidis azuli, præſertim quia in iiſdem fodinis lapis azuli, & marchaſita nonnunquam reperiuntur, quodque per ſtellatum, non aſterem intelligat Meſ. vt putat Manardus, ſed marchaſitam hoc nomine ideo præditam, quia ante Solem, aut aliam lucem vt ſtella radiat, propterea non adeo temerè culpandum Meſuem, etſi lapidem azuli, & marchaſitam, diuerſa eſſe ſcripſerit, quoniam in eo ſplendore idem ſunt. Hæ ſunt Braſauoli argutæ rationes, aduerſus Manardum, pro Meſ. tutela, in quas incidens, ita me Dij bene ament, niſi vertigine ſemicorreptus, nullam magis ſtoliditatem admirari

Cœruleus pro armeno, inuicem ſubſtitui poſsũt. Meſ. cõfuſio cũ Manardi tutela in Braſauolum.

cœpi, quod ita intelligendo, vt nihil intelligant alioqui doctiſſimi viri, dum fores medicas aperire nituntur, validiſſimis peſſulis aditum occludant, ſuiſq; fallaciis, tenebras lucem eſſe perſuadere conentur: nam vt ſingula Braſauoli argumenta penitus dirimantur,
Lapis ſtellati. *manifeſtiſſimum eſt lapidis ſtellati vocem, inuſitatam, inauditam, prodigioſamq; eſſe, & nuper à Meſ. inuentam, cum ex hoc, nec Samiæ terræ ſpeciem, nec Plinij gemmam*
Marchaſita pyrites. *ſtellatam ſignificet ex Braſauolo: quumque marchaſita Græcis pyrites, ab eo per ſtellatum lapidem accepta, nunquam tali nomine decorata clareſceret; præterea Dioſcoridis pyrites, lib. 5. cap. 89. cuius eſt præclariſſima fodina in Orris montibus, iuxta Tergeſtum, lapidis genus ſit, à quo æs conflatur, eligiq; debeat æris ſimilitudine, facilè ſcintillas edens; à Meſ. maculis aureis conſtat; in reliquis à Græcis, Mauritanisq; diſſidet: Quandoquidem ſi per ſtellatum, marchaſitam intelligit; cum eundem in marchaſitam, atque azulum diducat, neceſſe eſt binas à Meſ. concedi marchaſitas, cuius vnica ſpecies, ab vtriuſque familiæ autoribus, eaque diſſimilis pingitur, et ſi hodie fermè tot dentur marchaſitæ genera, quot ſunt metalla, ceu ex Alberto, libro quinto, capite ſexto, qui ſi pyrites aurum in ſe continet, necnon v. dum à Georgio Agricola 7. de re metallica, vbi in Tauriſcis aliquid ineſt auri, ſulphuris, atramenti ſutorij, vt quandoque ſola omnis metalli expers ſit metallicorum, quumq; ex Meſ. præferatur viridior, in colore azuli, marchaſita immixtus: ex his profectò ſtellatum, non eſſe marchaſitam ſuppoſuit: quid er-*
Braſauolus reprehenditur. *go garrit bonus hic Braſauolus, quid ſibi è loco ... contendit, quum ne Apollo ipſe veſtigare queat, quid nam per ſtellatum induxerit? atque hæc leuia ſunt, ad chaos probandum, quoniam marchaſitam & azulum diuerſa eſſe conſtat, tanquam ex ſe probatum axioma, ita etiam ſentiente Manardo: inhibeo ... Meſ. lapidem ſtellatum genus facit, & ſub eo marchaſitam, & azulum veluti ſpecies comprehendit, cur dubio occurrere alio pacto neſciunt Braſauolus, quam quod in eo ſplendore idem ſunt: qua ratio quantum abſurdum ſit, qui vix grammatica, ne dicam dialectices prima fundamenta acceperunt, vel pueri in liberalibus diſciplinis alti ſtatim exploderent, ſtatim animaduerterent. Nimirum igitur ſi priuſquam in Logica methodo ſe quidam exercuerint, vel cum demonſtrare aliquid tentant, ſe ipſos fallant, vel cum diuidere quoduis in ſpecies, ac differentias, hi quoque imperitorum coquorum ritu, non per articulos incidant, ſed conterant, collidant, ac dilanient: neque enim ſequitur idem ſunt in ſplendore, ergo tot aliis inuicem repugnantibus, idem erunt. Nempe Cyanus Dioſcoridis idem eſt cum azulo ex Braſauolo, diſtinguitur tamen ſeparato capite ab armeno, ceu etiam à Galeno, atque Auicenna, ac Meſue, cum tamen neſcio quo pacto ſimul implicuit marchaſitam Græcis pyriten, ſeorſum ab his ſegregatam. Nec minus rem ipſam offuſcat Braſauolus, quum ſcribit, legendum eſſe de genere lapidum loco marmorum, propter marchaſitam: dehinc paulo infra exponit, de genere marmorũ, hoc eſt, lapidum, tam arguta iniquâ interpretatione, quæ doctis cachinnos potius, quàm riſum mouit, ceu cũ adeo præclarum,*

adeo

[illegible] fidem Meſ. verſarem, ſeu manu peruerſarem. Iacobum Sylvium accurate perlegi, quo quidem his in textibus peruertendis, hactenus audacior creditus eſt nemo, etſi medicus ſit noſtra ætatis celeberrimus. Siquidem per ſtellatum cyaneum inſcripſit, forte à Fuchſio illuſus, qui in annot. antidoti à lapide radiante, ſcribit, Meſuem per ſtellatum intelligere azulum, quod aureæ quadam maculæ, velut ſtellæ radiantes, ac ſplendentes, in eius ſtructuris inueniantur, at non hic duntaxat, veram lectionem, ſed alibi interdum corrupiſſe videtur, vt bonus Meſ. non iniuria conqueri poſſit, quod politus in lucem prima fronte venire videatur, nihilominus pluribus vbique ſcateat mendis, & plurima ſecum dicat, quam quæ ipſe author, id autem non aliam ob cauſam, quàm quod Arabes characteres ſcire eſſe non nouerit, non viderit, nec veretur in medium prodire, ſuoque arbitrio non ſolum verba, verum quoque & ſenſum, & propriam Meſ. opinionem immutare, quam tamen nihil magis homines moueat, alliciat ac delectet, atque nobilitat ipſa, dum ſæpenumero longius à rerum & veritatis inquiſitione auocamur, vt veterum medicamentum cum hac Sylvij conferentes, quam totam pene examinare atque obſcurare plerique diiudicarent. Quippe quia interpretis officium, non eleganitiæ, non gloria, non verborum apparatu, affectu, vel maieſtate potius commendatur, quam ſi verbum ex verbo reddat, nec à ſenſu recedat, aut dum elegantiæ ſtudet, à veritate deflectat. Tutius enim fideli interpretatio, ſtylo etiam inopi, atque arido, non admodum terſo, atque limato, quàm his ſciolis aſſueti, qui verborum decora, vel potius garrulitate, cuncta implicant, obruunt, atque obtenebrant; ceu quum cyaneum Græcorum, Latinis cæruleum, eſſe Arabum azulum, vnanimes ſibi perſuaſere Manardus, Braſauolus, Sylvius, Matthiolus, Amathus, omnes in errore verſantes, miramur proptereà tantos viros, eos, quibus accuſandi libidine animus prurit, quin lapſui tam manifeſto animum adhibuerint. Conſtat enim ex Dioſcoride, cærulei originem ex ærariis ſodinis, in Cypro copioſiorem, ex arena littorali, ac ſecundum quoſdam ſub cauatis ſpecus [illegible], eligiq. debere imbriatum, quin & vlcerare, ex Serapione autem, azulum, eſt Græcorum armenum. Auicennæ cum Dioſcoridis cæruleo vix vel tantillum conuenit. Meſ. azulum Indum, clarum, cæleſtem, marchaſitæ congenerem facit, verbis à Sylvio omiſſis, qui maculis aureis radiare ſubintelligendus, ſub ſtellato tanquam ſpecies reſoſitum, nunquam pyritis ſpecies, aut ei cognatum, tam ex Græcis, quàm Mauritanis, Meſue excepto: attamen ſi huius theoria videbitur, vt delphicum vatem coniecturis præuium, ad Meſ. mentem exoptemus, dicere auſim, per marchaſitam, non propriè intelligere pyritem, natiue quum ſint eius ſpecies, vt ex Auicenna, verica autem ex Græcis, ea propter lapidem totum, eodem videlicet maſſam, cui azulus ac armenus, intrdum includuntur ſtellatum vocaſſe, vel quia auro radiet fulgore, vel quo modo lapide ſplendens, id eſt, luminis, fortè ſtellatum ab interprete verſo, illum ſetare in marbaſitam, id eſt, marmoream ſubſtantiam, cruſtaceumque illud cæruleo intermixtum,

quod

Sylvii imprudentia. Fuchſii lapſus.

Interpretis officium.

Recentiorum quorundam cenſura.

quod vt inutile improbatur, & cæruleum, cuius poſtea dotes proſequitur: vt verò me ad inſtitutum conuertam: noſtrum commune punctis aureis emicat, & in aurifodinis tantum gignitur ex Matthiolo ipſo, ex Dioſcoride, in ærariis, nec aurearum guttarum meminit Serapion, vt inſimulat Braſauolus, grauiori etiam peccato taxandus, quod fortiores azulo vires cum Fuchſio, tribuerit ad atram bilem ſubducendam experimento, Auicenna, tales contrarium ſentientibus: quod armenum illotum, à drach. media, ad vnam, lotum autem ad duas concedit, Meſ. vt etiam Trallianus: azulum verò vtroque modo, ad drachmas duas & mediam.

Braſauoli ac Fuchſii lapſus. Matthiolus fallitur.

Huc accedit Matthiolus, qui nouiſſimis quibuſdam expoſitionibus, quibus quæſo animum aduertite, quod priores, veteresq; Græci à Galeno vel ignorauerunt, vel ſilentio diſſimularunt, ſolus tenere viſus eſt. & annotatum illuſtraſſe: videlicet Galenum agnouiſſe, azulum deiectoria vi pollere, quia 9. ſimpl. cyaneum medicamen eſſe acri facultate, tum detrahendi, quam catbæreticbin vocant, tum digerendi, potentiorem quàm cinnabari: hinc Mauritanos qui multorum medicamentorum diligentiſſimi fuere indagatores, facto pluries periculo, non tantum deiectorium percepiſſe, verum atram bilem peculiariter educere: qua quidem in re, immortales gratias Matthiolo agere debemus, illi omnes applaudere: benignum enim creditur, & plenum ingenui pudoris fateri, per quos profecerimus, niſi iſthæc commemoratio, quaſi exprobatio ſit immemoris beneficij: quandoquidem tametſi Trallianus Alexander, qui libro primo, capite de melancholicis inueteratis, nouit armenium in detrahenda citra noxam atra bile facultatem habere, albo veratro parem, eius non meminerit, cyaneo vim purgatoriam adſcripſere non Paulus, non Aetius, neq; Arabicæ factionis quiſquam ex Galeno, quam quidem ignorauiſſe, aut ex eo ſubticuiſſe, nullo pacto potuiſſent, verum longo poſt tempore, quum cernerent, naturam hos lapides promiſcuè, & indiſtinctè gignere, nimirum, ſi ipſam imitati, pro armenio azulum ſuppeditantes, eiuſdem facultatis experimentum pluries aſſecuti, eaſdem illi vires indifferenter tradidere. Quum pro certo exiſtimandum ſit, nil aliud eſſe armenum, quàm cærulei materiam, nondum à calore, in terræ viſceribus ad ſuminum, perfecteque coctam, quas ſanè dotes; ſi vt in Armeno, ita in hoc agnouiſſent Alexander, atque Aetius, ac Paulus, qui libro ſeptimo inferiorem ventrem purgare, ſtomacho tamen nocere aſſerunt, verum eodem libro, cyanon acrem vim habere detrahendi, & diſcutiendi, maiorem quàm cinnabaris, adſtrictionis quoque participem effecit. Aetius autem acrem, & diſcuſſoriam, ac demolientem conſumentemq; carnem vim habere, participare, & adſtrictoria tradit, per demolientem, quam detrahentem, & cathæreticbin vocant, Galenus nullo modo intus aſſumptum, ſed in vlceribus hæc præſtare intellexerint, Manardus etiam, ac Braſauolus, ex Galeno intelligi volunt, dum foris adhibetur. Præterea ex Galeno, quinto ſimpl. capite ſecundo, & 15. ab excreſcentia carnis detrahenda, id eſt, ſuperficiem, & hiperſarcoſin, καθαιρετικὰ vocantur, non ventrem purgantia, quæ καθαρτικὰ appellantur: quorum

ſaid

ſanè vocum diuerſitas quum implicatior non ſit, quàm vt commodè enodari poſſit, mirum ſanè eſt, cur vltimo mordeat Manardum. Quumq́ cinnabaris ex Dioſcoride, vim habeat hæmatite lapillo eandem, verũ magis adſtringat, lib. 5. cap. 59. hæmatites autem nullo pacto purgatorius ſit, ſed potius contra euacuantibus aduerſetur, citam aluum potius ſupprimat, quàm diducat: hinc Galeni, Paulíq́ comparatio abſurdiſsima in cyano eſſet, qua tamen nota, neq́ hi, neq́ ab his alij eruditiſsimi quique ſignandi ſunt, ſi id ex Galeno non didicerint, porrò Matthiolo inurendũ, ſi à communi ſenſu recedere pulcherrimum putat, præſtatq́ illi cedendo vincere, quàm reſiſtendo. Reliquum eſt, vt cyaneum Græcorum, & azulum officinarum, ſaltem aureis maculis notatum demonſtrantes, non eamus inficias, varias cyanei ſpecies, vt etiam marchaſita, ex fodinarum varietate reperiri, referente Plinio, libro 26. capite 19. aliam eſſe marchaſitam coloris ad aureum inclinantis, aliam ad argentum, græcis tamen indictam. Id quod & in cœruleo admittendum: hodie enim bonitate & pretio præcellentiſsimus dicitur, in orientalibus auri fodinis effoſſus, ex quo vulgo azurum vltramarinum, quod quia magno æſtimatur pretio, ideo rarum. Etenim pictoribus vſitatiſsimum, aliis ſmalto, factitium eſt, & longè cœruleo lapide inferius, vetuſtate enim aqua, atq́ igne vitiatur, id quod vix alteri contingit. Præterea cauendum eſt, ne pharmacopolas tantus ſtupor, tam exitialis ignorantia inuadat, vt factitium cœruleum pro vero vſurpabe audeant. Eſt & metallici generis terra viridis, quibuſdam azurum viride, aliis chlorogea, æris, ac argenteis cauis innaſcens. Eſt & ſmaltum vitri genus, vel ex alumine, calcanto, ſale foſsili, variatis coloribus, venuſtate eximia, aureas cauitates explens: verus itaque Armenius cœruleo præſtantior eſt, is tamen alterius defectum paulo grauiori pondere ſuggeret, nec Fuchſio, aliiſque accedendum, qui tanquam venenum pernitioſiſsimum formidarunt, quia Auicenna, cui ſubſcribit Meſ. azulum ſeptica, ac putrefacientis eſſe facultatis tradidere, quum armenum pueris propinet Aetius authore Nechepſo, Tetrabiblo primo; ſerm. ſecundo capite 47. nihilque eſſe periculi aſſerat, pluribus deinde lotionibus omnis ferè mala qualitas eluitur, valdeque iuuant melancholicos affectus, nulla aut minima læſione. Eius autem lotio, ex Dioſcoride, lib. quinto, capite quinquageſimoſexto, vt cadmia fieri debet, qua capite proprio lauatur, effuſa ſubinde aqua, dum ſordidum nihil emergat, diutius tamen teri ſuſtinet ex Meſ. lauandus eſt aqua dulci tricies mutata, deinde aqua roſ. vel potius bugloſsi, cum Alchindo decies mutata, vt ei vis quædam ad effectus melancholicos acquiratur, quavis autem fiat, non niſi probanda, nec decies tantum, ſed tamdiu lauetur, donec neque color aliquis, neque odor, in aqua remaneat, quod autem ſubſidet craſsiuſculum, in ſingula lotione ſeparetur, & ſupernum ſemper eligatur. Cæterum corollarium eſto, an Aetius, Paulusve Alexandro priores, poſterioresve ætate fuerint. Nempe ex Matthiolo, Paulus Alexandrum præceſsit, libro quinto, capite 65. at quum medicamentorum Alexandri ſæpe recordetur Paulus: accedimus potius ad

Manardi tutela.

Smalto.

Chlorogea.

Fuchſius hallucinatur.

Lotio Armenii ac cœrulei.

N Ander-

Andernaci ſententiam: de Aetio certiores reddi curabimus, ſi is ſit, de quo Volaterranus Anthropologia 13. quum etiam Cornarius, in Aetij præfatione, nihil ferat conſtituti.

Confectio è ligno aloes.

Recipe ligni aloes, roſarum, an. vnciam vnam, caryophyllorum, ſpicæ nardi, macis, nucis moſchatæ, galliæ moſchatæ, cubebæ, cardamomi vtriuſque, maſtiches, cinnamomi, cyperi, ſchœnanthi, zedoariæ, been albi, & rubri, ſerici crudi, margaritarum, coralliorum rubrorum, ſuccini, foliorum citrij, & corticum eius, fructus ocymi caryophyllati, folii, ſampſuci, ſiſymbrii, menthæ ſiccæ, piperis longi, zingiberis, an. vnciam med. moſchi electi, ſcrupulum vnum, ambari drach. vnam & med. excipe melle empellicarum, & ſyrupo cotoneorum aromatico. Datur à drach. i. ad iij.

Medicatur morbis frigidis ſtomachi, & cordis, nec non eius tremori & ſyncopi, coctionem iuuat, oris halitum commendat, lætitiamq; gignit.

Schœnãthum, vulgo ſquinantum, voce corrupta ex Marco Varrone, græcis χίνος ἄνθος, quaſi flos iunci: αἱ σχοίνους nomine, omnem iunci ſpeciem comprehendunt, abſolutè poſitum iuncum odoratum latinis ſignificat, laudatiſſimus ex Nabathæa, proximus Arabicus, quem aliqui Babylonicum cognominant, alij Theuchitem, peſſimus ex Aphrica, ex Dioſcoride, libro primo, capite 16 eligendus eſt rufus, recens, floribus refertus, tenuis, rubentibus fragmentis, qui manibus confricando, roſa odorem emittat, igneæ mordacitatis ad linguam floris, culmorum, radicumque eſt vſus: flos ad nos non affertur, Galeni etiam ſeculo rariſſimus primo de antidotis, cap. 14. cuius copia cum non adeſſet, iunco vtebatur ex Arabia comportato, cuius ſummitatem cameli ſæpenumero abroſerant. Cogimur ideo teneriimas partes eius in cacumine decerptas, eorum vice medicamentis inſerere, vbi verò flores, & colliculi, vt in Dialacca maiori requirantur, ſtipites etiam addere poſſumus, qui ſoli vt folia, ac radix, ſchœnanthi locum indiſtinctè occupant: nec parua in eo habenda eſt diligentia, quod palearum, & herbarum quibuſ-
Ceſpitat Braſauolus. *dam feſtucis adulteratum, ſæpiſſimè conſpicitur, Braſauolus, ſchœnanthum græcis χίνον dici protulit, nulla ἄνθος mentione, tametſi iuncum odoratum vox illa, hæc verò eius florem hic ſignificet, quem etiam Venetiis emi poſſe dictitat, quo tamen vt plurimum emporia repleta ſunt, flore caret, odoris ferè omnis, ac saporis expers, hinc Reuerendi Meſuem commentati, ſpurium eſſe, & illegitimum eſſ. commune ſchœnanthum tradidère, quoniam radicibus tenuibus, ſuperuacuis, & nullius in re medica momenti conſtat, vix linguam vellicat, non roſam ſpirat: præterea nec iuncum aliquē producit,*

ducit, at calamos nodoſos, hordei: aut frumenti modo, in quos etſi Matthiolus inſurgat, quod Dioſcoridem oſcitanter perlegerint, vbi eius vſum eſſe floris, calamorum ac radicum aſſeruit, & calamos proferre iudicauit. Forte illi ita reſpondere poſſent, iunci nomine indignum videri vſitatum ſchœnanthum, quod nullam iunci ſimilitudinem referat, culmosq́;, quos & talamos Græci vocant, intelligere Dioſcoridem, non quia calamus ſit geniculis interceptus, ſed quia culmen ad vſus erat, vel pars quæ in ſummo prope florem, id quod etiam vſurpatur à Varrone? ipſi enim per culmum, eius plantam ſiue iuncum intelligunt, at ſi per culmum, à radice ad ſummum, vel vt liberius dicam calamum induceret, cum radic ē vſu venire, omnemq́; partem, ad florem vſq́;, ac ipſum etiam florem prodiderit, quid videretur excipere folia dũtaxat, ſic enim breuibus perſtrinxiſſet, foliis exceptis, tota planta in medicamentis inſeritur: quicquid ſit, cum inquit Matthiolus, vel tenues ſint, vel craſſæ radices, nihil ad hiſtoriam referre, quod eas nõ deſcripſerit Dioſcorides, cum vulgata nullius omnino vſus ſint, ac ſuperuacua, illas verò commendauerit Dioſcorides, præterea Serapion authore Abohaniſo, ſchœnãthum habere radicem, vt chulem, verum latiorem, minusq́; tuberoſam dictauerit, quæ tanta cum his, quanta mecum erit contentio? quæ hæc res nihil commouebit eius animum? tametſi vulgare ſchœnanthum, longo iam tempore conſenuiſſe: ac ſola odoris integritate diiudicari, facillimeque expirare ex Gal. fateamur: dato quod hi ex recenti notas non acceperint neſcio an noſtrum Aphricanum eſſe, & ſenio confectum, omnibus deteriorem iudicemus, quum odoratum iuncum etiam in Apulia, quin & in Campania prouenire affirmet hetruſce loquens Matthiolus, ac orientali inferiorem. Latinè autem ita dictat: Referunt quidam naſci prædictis in locis, vt Braſauolus, Plinij authoritate, ſed vereor ne hallucinetur, quod nec inde flores afferantur, nec palea; præterea vt homo hic, altiori quadam mente præditus videatur, Galeni ſententiam potius irridet, quàm probat, quod arduum illi ſit credere tam ingentem eſſe camelorum numerum, qui locuſtarum modo in vniuerſum ſchœni flores depaſcatur, vt nulla penitus ſuperſit planta, cui flos non deuoretur, quàm prudenter igitur diſceptet, quàm ſapienter, admiretur deſpectum iunctum, loco natali, ſecus vias vbique naſcentem, à camelis abroſum, hinc etiam defendere iuſtum eſt, quoniam & noſtro ſeculo, eius floris nulla eſt copia: at quid ad hoc? legit ne apud Galenum, omnem iunci odorati florem, à camelis depaſtum: quum ſæpenumero non ſemper ſcriptum reliquerit, quia iucundiſſimè hunc iuncum cameli paſcuntur. Iudicij igitur habenas declinet, manum cedat Matthiolus, demiſſo vultu, præterritus aufugiat, perhorreſcat, dum magni Galeni ſcripta animo reuoluit, non rideat, ſed luctu, lacrymiſque conficiatur, ſi non hæc magis, quàm aliorum aſſequi poſſit: Nempe vulgare ſchœnanthum, caule cyperi æmulo non eſt, ineptaq́; radice, ne dicam in plus modum, ad quæ prius ſummopere aduertendum fuerat, ex Dioſcoride.

Matthiolus recantat.

Galeni tutela in Matthiolum.

Digitized by Google

SAmpſucus & Amaracus, vulgo Maiorana, Hetruſcis Perſa, eximia odoris gratia, ſupra ædium feneſtras, in atriis, cœnaculis, ac viridariis, paſſim diligenter exculta, perpetua etiam, viret coma, à frigoris inclementia præſeruata. Per terram non repit, etſi ita ſtatuat Dioſcorides quumque idem eſſe ſampſucum, & amaracum, poetica fabulamenta teſtentur: Braſauolus etiam, ac Matthiolus, ex Theophraſti, Dioſcoridis, & Plinij ſententia, idem eſſe opinantur: tametſi nihil certi, nihilque conſtituti, ex his accipi debeat: cum amaraci homonymia latè pateat ad ſampſucum, parthenium, & linozoſtim, ex Dioſcoride. Nempe ſi idem eſſent abſolutè, parthenium & linozoſtis, idem eſſet quod ſampſucus. Plinius etiam, libro vigeſimoprimo, cap. 1. Dioclem, & Siculos amaracum appellare, quod AEgyptus & Syria ſampſucum: dicendum itaque idem eſſe, quia intelligunt idem, vt hodie quoque vſurpatum eſt, cui ſtatutoni Galenus, Paulus & Aetius, refragrari videantur, quia de his diuerſis capitibus ſeorſum tractant, & qualitatum paſsiuarum gradum variè diſponunt: ideo Matthiolus, ex doctorum iudicio, capite de vnguento amaracino ait, amaracum Galeni & Pauli, diuerſum eſſe, à Theophraſti, Dioſcoridis & Plinij amaraco, quod ſampſucum nuncupant, marum quum ſit, cuius in libro ſimplicium, nullibi pertractarunt, idque codicum Galeni corruptela, mari titulum in amaracum abiiſſe, quæ tamen in re ſibi ipſi, & veritati luculentiſsime contradicit, ſeipſum circumuenit, fallitq; libro tertio, commento capitis de Maro, vbi ex Galeno, inquit, quare conſiderandum eſt Marum non multum eſſe ab amaraco diſsimile, & ab eo non longe recedere. vbi proculdubio fatetur marum, & amaracum ex Galeno diuerſam, vt clarius primo de antidot. capite decimo, & tertio de compoſitione medicam. per genera, capite 8. vbi amaracum non boni odoris, & ægrè Romæ inueniri, ſicut & marum aperta diſtinctione aſſeruit, nõ igitur amaraci loco marum interpretandum decebat, itaque Matthiolum ſpecialia Galeni, & Pauli loca annotare, in quibus pro amaraco, marum lectitandum arbitrabatur, non abſolutè proferre, quod ſi in ſimplicium tractatu id intellexerit, nondum eſt admittendus: quum Galeni, ac Pauli volumina, tot ſeculis vulgatiſsima, tot lynceis oculis reuiſa, ex Græco in noſtrum idioma reſtituta, vt nihil addi poſſe videatur nullibi pro amaraco marum exponunt, nec codicum vitio dandum: mira enim crederetur eadem labes in Paulo & Aetio, quin vnico ſaltem iſtorum loco, pro amaraco marum inſcriberetur, de quo etſi in ſimplicium libris non meminerint, neque etiam de parthenio, quod quum amaracus nonnullis dicatur, ex Dioſcoride, iuſtius hoc, quàm illa intelligi poteſt, id quod etſi concedat Matthiolus, videtur tamen potius illorum accedere opinioni, qui marum pro amaraco interpretantur, verùm contra prorſus res ſe habet ex Serapione, cap. de matricaria, ibi enim Galeni caput de amaraco adducit, id profectò innuens, amaracum Galeno matricariam eſſe, idem ſcilicet quod Dioſcoridis parthenium, quod cum amaracus nuncupetur, veriſimile eſt id Paulum & Aetium ſimiliter intellexiſſe,

Matthiolus ſecum pugnat.

quod

quod autem amaraci facultates, ex Dioſcoride cap. de parthenio ſilentio inuolutas per-transferit, hoc nihil ad rem, dotes enim à Dioſcoride aſſignatas, non ſemper reddere conſueuit Galenus, vt nullus hac in re poſthac ſit dubitandi locus, & ſi irato animo, tanquam temeritatem aufugiens, id etiam decernere auſus non fuerit in Apologia, meo tamen iudicio diſtinguenda erat aquiuocatio, Galeni more ſecundo de diff. pluſ, cap. tertio, ne per amaracum in ſimplicium cenſu, parthenio accepto, alibi etiam vt in eo de antidotis, parthenium credatur, vbi ſampſucus intelligenda videtur, amaraci ad marum comparatione ibidem facta, cum enim odoris ſit ſubuiroſi parthenium, non ſatis apte reſponderet. hinc apertiſſimè fallitur Amathus, quod hu in vnguentis, amaracum parthenium eſſe abſolutè nulla diſtinctione ſupponit, ceu neſcius amaracum à Siculis, & Cyzicenis ex Dioſcoride ſampſucum dici, vnde amaracinum vnguentum cognomento, præterea quanta leuitate, qua inconſtantia, ſcribat cap. de ſampſuco. Eſt proculdubio ſampſucus, amaracus odorifera, qua negauit affirmare euidentiſſimè conſpicietur, cumq; fœtida planta, parthenium videlicet, minus huic vnguento cõueniat ex Matthiolo, indigna equidem aromatum catalogo, vt ſcite ibidem diſſerit Ruellius. Mari autem, ac amaraci, parum oriri in Italia ſcriptum reliquerit Galenus, primo de antidot. at vbiq; in Italia, tam matricaria, quàm cotula fœtida, paſſim exuberent, hinc quis ignarũ Luſitanum non euinceret, qui ſana parti ſcalpellum adhibere, nec quicquam, Matthioli authoritati derogare, non exiſtimaret, ceu fuſo triumpho, largaq; venuſtate, ex Amathi probro, non admurmurat, ſed clamitat, & certo ſibi perſuadet in Apologia, veruntamen cum amaracum non boni odoris, & egre Romæ inueniri tradiderit Galenus tertio de compoſitione medicamentorum per genera, cap. præcitato, præterea pares amaraci, ac mari portiones in amaracino, minus redolens vnguentum reddant: & ſi alij minorem fragrantiam hinc forte prouenire aſſerant, quod amaracus maro minus redoleat id cum ingrati odoris eſſe, Marum verò inter ſuaueolentia enumerauerit, qua comparatione vtatur Galenus, quid loquatur, aut ſileat Matthiolus, nunc diligentius expendendum. Braſauolus in fine colloquii de maiorana ſibi perſuadet amaracum in ſimplicibus Galeni, eo ſolum differe, quod vnum maius ſit, alterum minus, vtq; in paſſiui temperamenti gradu varietatem ſubterfugeret: inquit dicentes amaracum eſſe calidum & ſiccum in tertio, pro eo ſampſucum Galeni intelligere, qui verò amaracum Galeni conſiderant, & illa referunt, ſub eo nomine ſcripta, calidum in tertio ordine amaracum indicant, in ſecundo ſiccum, quo quidem in ſenſu, quantum hebeſcat vir acris ingenij, ac præſtantis doctrina: emunctis iudicii lectores dijudicent, quod neq; Dioſcorides, non eum imitatus Galenus, maiorem aut minorem diſtinxere ſampſucum, id quod ſi præſtitiſſent, eidem capiti, non pluribus inſeruiſſent, præterea Serapion huic edicto maximè refragatur, vt dictum eſt, vbi verò idem eſſe ſampſucum & amaracum, probare nititur, tametſi Dioſcorides ſampſucinum vnguentum ab amaracino diſtinctis capitibus ſe-

Matthioli opinio refellitur.

Amathi error, ac in cõſtantia.

Matthioli defenſio.

Galenº nõ ſatis conſtat.

Matthiolº labitur.

Digitized by Google

SAmpſucus & Amaracus, vulgo Maiorana, Hetruſcis Perſa, eximia odoris grati
ſupra ædium feneſtras, in atriis, cœnaculis, ac viridariis, paſſim diligenter excult
perpetua etiam, viret coma, à frigoris inclementia præſeruata. Per terram non repi
et ſi ita ſtatuat Dioſcorides quumque idem eſſe ſampſucum, & amaracum, poetica fa
bulamenta teſtentur: Braſauolus etiam, ac Matthiolus, ex Theophraſti, Dioſcoridi
& Plinij ſententia, idem eſſe opinantur: tametſi nihil certi, nihilque conſtituti, e
his accipi debeat: cum amaraci homonymia latè pateat ad ſampſucum, parthenium
& linozoſtim, ex Dioſcoride. Nempe ſi idem eſſent abſolutè, parthenium & linozo
ſtis, idem eſſet quod ſampſucus. Plinius etiam, libro vigeſimoprimo, cap. 1. Dioclen
& Siculos amaracum appellare, quod AEgyptus & Syria ſampſucum: dicendum ita
que idem eſſe, quia intelligunt idem, vt hodie quoque vſurpatum eſt, cui ſtatuton
Galenus, Paulus & Aetius, refragrari videantur, quia de his diuerſis capitibus ſeor
ſum tractant, & qualitatum paſſiuarum gradum variè diſponunt: ideo Matthiolus
ex doctorum iudicio, capite de vnguento amaracino ait, amaracum Galeni & Paul
diuerſum eſſe, à Theophraſti, Dioſcoridis & Plinij amaraco, quod ſampſucum nuncu
pant, marum quum ſit, cuius in libro ſimplicium, nullibi pertractarunt, idque codi
cum Galeni corruptela, mari titulum in amaracum abiiſſe, quæ tamen in re ſibi ipſi, &
veritati luculentiſſime contradicit, ſeipſum circumuenit, fallitq; libro tertio, commen
to capitis de Maro, vbi ex Galeno, inquit, quare conſiderandum eſt Marum non multum
eſſe ab amaraco diſſimile, & ab eo non longe recedere. vbi proculdubio fatetur marum
& amaracum ex Galeno diuerſam, vt clarius primo de antidot. capite decimo, & terti
de compoſitione medicam. per genera, capite 8. vbi amaracum non boni odoris, & ægr
Romæ inueniri, ſicut & marum aperta diſtinctione aſſeruit, nō igitur amaraci loco ma
rum interpretandum decebat, itaque Matthiolum ſpecialia Galeni, & Pauli loca an
notare, in quibus pro amaraco, marum lectitandum arbitrabatur, non abſolutè pro
ferre, quod ſi in ſimplicium tractatu id intellexerit, nondum eſt admittendus: quum
Galeni, ac Pauli volumina, tot ſeculis vulgatiſſima, tot lynceis oculis reuiſa, ex Græc
in noſtrum idioma reſtituta, vt nihil addi poſſe videatur nullibi pro amaraco marum
exponunt, nec codicum vitio dandum: mira enim crederetur eadem labes in Paulo &
Aetio, quin vnico ſaltem iſtorum loco, pro amaraco marum inſcriberetur, de quo et
in ſimplicium libris non meminerint, neque etiam de parthenio, quod quum a
maracus nonnullis dicatur, ex Dioſcoride, iuſtius hoc, quàm illa intelligi poteſt,
quod etſi concedat Matthiolus, videtur tamen potius illorum accedere opinioni, qui ma
rum pro amaraco interpretantur, verum contra prorſus res ſe habet ex Serapione, ca
de matricaria, ibi enim Galeni caput de amaraco adducit, id profectò innuens, amara
cum Galeno matricariam eſſe, idem ſcilicet quod Dioſcoridis parthenium, quod etia
amaracus nuncupetur, veriſimile eſt id Paulum & Aetium ſimiliter intellexiſſe

Matthiolus ſecum pugnat.

quo

Digitized by Google

quod autem amaraci facultates, ex Dioſcoride cap. de parthenio ſilentio inuolutas pertranſierit, hoc nihil ad rem, dotes enim à Dioſcoride aſſignatas, non ſemper reddere conſueuit Galenus, vt nullus hac in re poſthac ſit dubitandi locus, & ſi irato animo, tanquam temeritatem aufugiens, id etiam decernere auſus non fuerit in Apologia, meo tamen iudicio diſtinguenda erat æquiuocatio, Galeni more ſecundo de diff. pluſ, cap. tertio, ne per amaracum in ſimplicium cenſu, parthenio accepto, alibi etiam vt in eo de antidotis, parthenium credatur, vbi ſampſucus intelligenda videtur, amaraci ad marum comparatione ibidem facta, cum enim odoris ſit ſubuiroſi parthenium, non ſatis apte reſponderet, hinc apertiſſimè fallitur Amathus, quod hic in vnguentis, amaracum parthenium eſſe abſolutè nulla diſtinctione ſupponit, ceu neſcius amaracum à Siculis, & Cyzicenis ex Dioſcoride ſampſucum dici, vnde amaracinum vnguentum cognomento, præterea quanta leuitate, qua inconſtantia, ſcribat cap. de ſampſuco. Eſt proculdubio ſampſucus, amaracus odorifera, quæ negauit affirmare euidentiſſimè conſpicietur, cumq́; fœtida planta, parthenium videlicet, minus huic vnguento cõueniat ex Matthiolo, indigna equidem aromatum catalogo, vt ſcite ibidem diſſerit Ruellius. Mari autem, ac amaraci, parum oriri in Italia ſcriptum reliquerit Galenus, primo de antidot. at vbiq; in Italia, tam matricaria, quàm cotula fœtida, paſſim exuberent, hinc quis ignarũ Luſitanum non euinceret, quis ſana parti ſcalpellum adhibere, nec quicquam Matthioli authoritati derogare, non exiſtimaret, ceu fuſo triumpho, largaq́; venuſtate, ex Amathi probro, non admurmurat, ſed clamitat, & certo ſibi perſuadet in Apologia, veruntamen cum amaracum non boni odoris, & ægre Romæ inueniri tradiderit Galenus tertio de compoſitione medicamentorum per genera, cap. præcitato, præterea pares amaraci, ac mari portiones in amaracino, minus redolens vnguentum reddant: & ſi alij minorem fragrantiam hinc forte prouenire aſſerant, quod amaracus maro minus redoleat id cum ingrati odoris eſſe, Marum verò inter ſuaueolentia enumerauerit, qua comparatione vtatur Galenus, quid loquatur, aut ſileat Matthiolus, nunc diligentius expendendum. Braſauolus in fine colloquii de maiorana ſibi perſuadet amaracum in ſimplicibus Galeni, eo ſolum differe, quod vnum maius ſit, alterum minus, vtq́; in paſſiui temperamenti gradu varietatem ſubterfugeret: inquit dicentes amaracum eſſe calidum & ſiccum in tertio, pro eo ſampſucum Galeni intelligere, qui verò amaracum Galeni conſiderant, & illa referunt, ſub eo nomine ſcripta, calidum in tertio ordine amaracum iudicant, in ſecundo ſiccum, quo quidem in ſenſu, quantum hebeſcat vir acris ingenij, ac præſtantis doctrinæ: emuncti iudicii lectores diiudicent, quod neq; Dioſcorides, non eum imitatus Galenus, maiorem aut minorem diſtinxere ſampſucum, id quod ſi præſtitiſſent, eidem capiti, non pluribus inſeruiſſent, præterea Serapion huic edicto maximè refragatur, vt dictum eſt, vbi verò idem eſſe ſampſucum & amaracum, probare nititur, tametſi Dioſcorides ſampſucinum vnguentum ab amaracino diſtinctis capitibus ſe-

Matthioli opinio refellitur.

Amathi error, ac incõſtantia.

Matthioli defenſio.

Galen⁹ nõ ſatis conſtat.

Matthiol⁹ labitur.

bus ſegregauerit, inter multa in medium adducta, hunc ſcrupum nullo modo diſcutientia, cum certo ſciret, primam ab eo propoſitam rationem ſuſpectam eſſe, ob diſsimiles vnguenta componentium partes, ideo ſubdit, fortè melius hoc pacto diſſolui, cum duæ ſint amaraci ſpecies, vna odoratior, gentilis appellata, altera minus odora, latifolia, ex prima, qua potiſsimum Cyziceni abundant, vbi optimum amaracinum componebatur, nomen aſſumpſiſſe, quoniam autem in aliis Græciæ partibus ex moderatiori fiebat, ideo ſampſucinum dictum, duas itaque amaraci ſpecies ſupponit, quum potius ſampſuci hic dicere teneretur, ex Dioſcoride vnicam tamen pingente, vel ſi ſic, ex Galeno, apertiſsima contradictione ſeipſum implicat Braſauolus, quippe cum amaracinum ex acriori, & odoratiori paretur (vt ait) nomine à Cyzicenis indito, ſampſucum appellationibus amaracum, ideo ſequeretur ſampſucum hanc, vel dicam amaracum, calidam & ſiccam ordine tertio, ſecundam verò ſampſucum, vtpotè moderatiorem, calidam in tertio, ſiccam in ſecundo, quum tamen per amaracum Galeni, calidum in tertio, ſiccum in ſecundo intelligere, in fine capitis annotauerit, tunc videlicet: quum nomine amaraci ſcripta conſiderant ex Galeno, quæ res Braſauolicæ diuiſioni omnino aduerſaretur, quum per ſampſucum Galeni calidum & ſiccum in tertio, accipiendum ſtatuerit: ſic enim, quia amaracus acrior eſt, & odoratior, vt inquit, calidi, & ſicci temperamenti in tertio iudicaretur, ſecunda verò ſpecies, quoniam ſampſuci nomine, ex Galeno calida etiam, & ſicca in tertio, nominum certè confuſio: quod his non obſtantibus, quum vnguenta prædicta, diuerſis conſtent ſimplicibus, eorum varietas facilè oſtenderet quodnam primum, quodúe ſecundum, eadem quoque, vel amaracini, vel ſampſucini inſcriptione nec quia ſampſucinum ex moderatiori fieret, ideo ſeparatis capitibus, diuerſa nomenclatione dignum fuerat, cum id quoque ex Dioſcoride conſtitueretur, ex ſampſuco colore ex atro viridi, plurimum redolente, mediocriter acri, quod quidem hac odoris fragrantia, non ex mitiori conſtruxiſſe videtur: neque amaracinum ex acriori parandum docuit: præſtitiſſet itaque Braſauolum, quem tamen alioqui, ob præclaras eius animi dotes, ſemper admirati ſumus, ſeryphias ranas imitatum, perpetuò ſilentio delituiſſe quàm inepta ſine ſale, typographis committere: quam rem fortaſsis animaduertens Matthiolus: ſedulo Braſauoli obliuiſcitur: ſuiſq; ſolutionibus huiuſmodi controuerſias ſopire nititur: videlicet non obſtare quamuis idem eſſe poſsit ſampſucum, & amaracum, ſiquidem duo poſſe in variam hanc vnguentorum denominationem, Dioſcoridem induxiſſe, quarum altera, ſi ſampſucini & amaracini compoſitiones diligenter expenderis longe pretioſius, tum multo odoratius, agnoſces amaracinum ſampſucino, idcirco ob eius præſtantiam, & claritatem, id particulari inſcriptione dignum cenſuiſſe, vt præſtantiæ diſcrimen faceret, vtq; etiam minus probatum à probatiſsimo dignoſceretur præſcriptum mutauiſſe, ipſumq; non quidem ſampſucinum, ſed amaracinum nominari voluiſſe

Braſauolus ſui ipſius nugis confunditur.

voluiſſe, quoniam ſi id non feciſſet, quodnam altero præſtantius eſſet, haud quaquam ſecerni potuiſſet, hac adeo ridicula, atque floccifacienda probatio videtur, qua vix in tantum virum doctrina, & ingenio tam celebrem, cadere potuerit. Quis enim adeo artis medicæ imperitus? quis adeo ſenſibus obtuſus? qui ex ſimplicium cæteraa, temperamento, per gradus vim, præſtantiam, ac compoſitorum diuerſitatem non agnoſcat, non videat: eſto quod vno & eodem inſcribantur titulo: quippè ex Galeno primo de antidot. cap. 5. compoſitarum medicinarum virtus, ex ſimplicium vigore conſurgit, parua quadam interueniente differentia ex componendi arte: poterat enim ſcribere Dioſcorides ſampſucinum primum, poſtea quod amaracinum vocauit, ſampſucinum ſecundum, vel primum præſtans, ſecundum præſtantius, vel ſi tertium voluiſſet præſtantiſſimum, Græcis & Arabibus commune, cum & Meſ. catapotia ſtomachica alia, atque alia, polychreſta ſua maiora, & minora, Diaphænicon vnguentum, & ab hoc ſecundum. d. Arabia. Nicolaus etiam Myrepſus, Hadrianum aliud, atque aliud, vt pleraque alia, eodem titulo vnguenta, atque emplaſtra, diuerſarum facultatum, & virium, quorum diſſimilitudo, ex ſimplicibus facile innoteſcit: quandoquidem ex Galeno primo ſimplic. cap. 24. boni compoſitorum artifices dextrè illis vti nequeunt, quia ſimplicia non cognoſcunt, cum ex his veluti ſua materia, ac fermento multa conſtent, ſine quorum noticia, commodè tradi non poſſunt, pari enim ratione, & ſi amaracinum, ſampſucinum appellaſſet, vel è contra, ſimplicium diſparitas, nominis æquiuocationem diſtingueret. Marcellus probabiliora, & magis accipienda quædam, in medium adducit, vel his incognita, vel ſedulo prætermiſſa, vt ſiliceas huiuſmodi fibras ſuoptè ingenio excidiſſe gloriarentur, fieri videlicet poſſe, quod idem & congener ſit, non tam quia diuerſis locis aliter, atque aliter nominetur, quàm quod diuerſis locis natum, diuerſas vires habet, diuerſum in medicina, & hiſtoria cenſeatur duplexque Græcorum medici, ſampſucum ſcilicet & amaracum fecerint, quod vnum, idemque genere eſt, quoniam non idem viribus, & natura diuerſis locis prouenlens eſſet, diuerſiſque gentium appellationibus, ad conſtituendas earum vires vſi fuerint, non alias in natura plantas, ſed in vna diuerſas, nominibus illis vires intelligentes, duplexque ſampſucinum, & amaracinum vnguentum, hac ratione à Dioſcoride traditum fuiſſe, at in tertio libro, ſeorſum ab vnguentis, hiſtoria, & medicina ſolum ſampſucum tradidiſſe, & de amaraco id ſolum teſtatum fuiſſe à Cyzcenis, & Siculis, amaracum ſampſucum dici, quod in amaracino vnguento etiam dixerat, in Cyzico probatiſſimũ fieri, quo iam in ea gente quod alibi ſampſucũ vocabatur, amaracus nominaretur: addit ſecundã probationem Matthiolus, quoniã Cyzici, vnde hoc vnguentũ inſigne petitur, ſampſucũ amaracũ vocatur, iamq; amaracini nomen impoſuerant Cyziceni, ideo Dioſc. noluiſſe nomen vnguẽto permutare, ſed eadem reliquiſſe appellatione, quã ſecũ ex Cyzico tulerat, id. a. ex Ruellio mutuatus eſt. Cæterũ non eundũ inficias, duplicẽ nobis adeſſe

Matthioli euidẽs imperitia.

*adeſſe ſampſucum, primam nobilem, ſuauius fragrantem, minutioribus foliis, tenuio
bus, crebrioribusq́; cyniis, ſecundam rudem, nulla lege excultam, hirſutiorem, minu
doratam. floribus conſtant candidis, puſillis, ſemine copioſo, bullulis quibuſdam conte
to, notiora equidem, quàm quod repreſentari debeant: Manardus lib. & Epiſt. 20. od
ratiſsimam nobiliſsimamq́; maioranam, marum appellat. Noſtris in fictilibus, tertia
ſpecies, foliis ſerpylli, odoris ſuauitate cætera pollens. Quibuſdam thymum falsò, maru
enim potius exiſtimo.*

*S Iſymbrium, off. balſamita, ex Dioſcoride lib. ſecundo cap. 120. ſolo inculto naſcitu
menthæ hortenſis ſimilitudine, odoratius, latiore folio, quod circa piſcinas, ſtagn
aquarum ſcatebras, & labra eorum copioſius exurgit, hinc mentha aquatica nuncup
ta, quibuſdam calamenthum fluuiale, excepto natali cæteris paribus, idem eſſe tuto ex
ſtimatur. Theophraſtus ab his natiuitate diuerſum ſiſymbrium oſtendit 2. de hiſto
plantarum, cap. 5. aliisq́; pleriſque in locis, quod niſi cultura coerceatur in me tha
mutari videatur: quamobrem ſæpius id transferre conſueuerunt, quorum alterum,
altero, longè diſsidere credit Matthiolus, ideo in Braſauolum inuehitur, quia balſam
tam, quam mentham Florentinam nuncupat, pro Theophraſti atq́; Dioſcoridis ſiſyn
brio, indifferenter explere opinatus eſt, quod præterea eum oculos feſelliſſe putat, ba
ſamitam deſciuiſſe in calaminthem, Plinium ſecutus, lectione deprauata, nō Theophr
ſtum. qui 6. lib. de hiſt. plantarum, cap. 7. & 8. non in nepitam, ſed propria forma depe
dita, ac natiui odoris parte, in mentham tranſire, ſiſymbrium contendit, quæ in re du
Braſauolum notaſſe arbitratus eſt, ſeipſum ſermonis cultu adornare ſua extollere, ali
na peſſundare: ſibi ipſi fraudem fabrefecit, in ſex nepharios incidit errores: primo
ipſis foribus lapſus, quia balſamitam officinarum, & mentham romanam idem eſſe pr
tulit: cum ex Pandectario, Genuenſi, & quibuſuis medicamentariis aromatarioru
codicibus, nil aliud ſit balſamita quàm mentha aquatica, & illa eis ſiſymbriū, Fuchſi
autem in annotationibus antidoti è caſtorio, ſcribit, off. ſpeciem ſylueſtris menthæ v
cari: ſecundo inquit Braſauolum indiſtinctè balſamitam, quam mentham florentina
appellat, pro vtroq́; ſiſymbrio, videlicet tam ſatiuo, quàm ſylueſtri accepiſſe, nihilom
nus Balſamitæ non meminit Braſauolus: non enim eum latebat, diuerſum quicquam
romatopæis ſignificare, tertio cum balſamitam, mentham Romanam, & Florentina
idem eſſe confeſſus eſt, nec reprobat eam in Apenino, propè Florentiam egregiè na
quia ſi ſic, haud accipi poſſet pro Theophraſti ſiſymbrio, hortulano, atque exculto, for
Dioſcoridis lectioni conſentaneum, ſi idem à deſertis tranſlatum, poſtea edomitum fat
bitur, nam mentha romana, ſiue criſpa; huic itidem quadrat, foliis circinatis, & vulg
ris menthæ latioribus, criſpis tamen, caule quadrangulo, virente, rubenteq́;, & odo
guſtuq́;, mentha longè acriore: quarto arguitur crimine, quod in vulgarem menth
permutari, idq́; Theophraſtum ſenſiſſe, locis ſupra citatis opinatus eſt, qui & ſi videat
abſolu*

Sex Matthioli errores deteguntur.

Braſauolus à calūnia vendicatur.

Digitized by Google

abſolutè pronunciaſſe 5. de cauſ. plantarum, cap. 8. ſyſimbrium ex neglectu, cum non excolitur, aut ſolita cura non adhibetur, in mentham mutari, non tamen forma, ſed odore; ſcriptum reliquit ſecundo de cauſis plantarum, cap. 22. his verbis ſiſymbrium ſi tranſit in mentham, odorem tantummodo recipit, ſed quaſi neptia redditur ſimili, inquo fit vt Braſauolus, Theophraſti mentem aſſecutus ſit, ipſe autem oſcitanter nimis, neque hoc caput viderit, neque animaduerterit, quinimò in ſe tela iecerit, ſui ipſius oblitione captus, cap. de ocimo, vbi ait: ſed huiuſmodi mutationes, ita euenire putandum, vt aliquam ſimilitudinem faciant, non vt omnino ſpeciem exprimant alienam, verbis ex Theophraſto tranſumptis 5. de cauſ. plantarum. cap. 15. hic verò ex Theophraſto, ſiſymbrium verè in mentham permutari, quàm imprudenter arbitratus eſt: Quintus ab hoc error, vbi Plinianam lectionem lib. 18. cap. 10. non in calaminthan, ſed in mentham, Theophraſti verbis commotos, pleroſque caſtigaſſe aſſerit, quod certò ſcirent, hac Plinium ab eo hauſiſſe, qui hercle in equum tolli deberent, vt meritas luerent pœnas, quod non viderint caſtigationes in Pliniũ, doctiſſimi Hermolai Barbari, hũc locum non iniuria tutantis, legiq́; poſſe in calamenthum, ex Theophraſti ſententia, vt ſupra: ſextus accedit lapſus, cum ſylueſtre ſiſymbrium, in Ananienſi agro, in incultis natum locis, pluries ſe vidiſſe aſſeuerat, nullis deficientibus notis, à Dioſcoride tributis, quod ſatiuo effigie planè reclamare viſum eſt, ideoq́; non eſſe illud Theophraſti hac probatione. Quia cum ſiſymbrium culturæ negligentia, in mentham degeneret, fieri quidem non poſſet, vt ſylueſtre aliter vſquam inueniretur, quàm in mentham permutatum, cum nulla hominum cultura naſcatur, fieretq́ue poſtmodum, vt locus in quo ſiſymbrium primum adoleuiſſet, breui temporis curriculo, vbique menthis ſcateret, cum potius in calamenthum aſpectu dicere debuiſſet, nec adhuc probat, campeſtre ſiſymbrium Theophraſti non eſſe, tametſi loco duntaxat, ab edomito differret: neque enim Theophraſtus aſſeruit, ſiſymbrium ſylueſtre, in nepetam degenerare, verum hortenſe, niſi aſsidua cultura coerceatur: quumq́ue loco præadducto, ſecundo de cauſis plantarum, ita ſcribat: quod & agreſte ſiſymbrium talem reddit odorem, &c. indicium eſt duplicis ſiſymbrij, inoſpiti ſcilicet, & ſatiui, atque ita facilè contingere potuit, vt idem à ſylueſtribus in viridaria tranſlatum, diligenti cura enutritum, eandem immutatam formam ſemper obtineat, qualem in ſterilibus ſuſceperat, nullo etiam diuerſo inter hos accedente indicio. Præter natalium diuerſitatem, & aſpectus permutationem, ſi verò temporis tractu cultura careat, ob hortorum fertilitatem, pinguedinem, humiditatem, latiora expandere folia, odoris quadam ſpoliari acrimonia, infirmum, languidumq́ue, & menthæ odore perſimile reddi, quæ res ſponte prodeunti non eueniet: aquaticum autem ſiſymbrium, vulgo creſſone dicitur, vt cap. de ſenecio. Cæterum quàm turpiter ſiſymbrium, ac ſerpillum, implicuerint Arabes, cap. de Nemen, quicunque in eorum hæreſi adhuc immorantur, Serapionem

Matthioli leuitas inſignis.

Digitized by Google

præcipuè ſibi trutinandum proponant. Deſſenius id Theophraſti, ſine vlla dubitatione. Dioſcoridis ſiſymbrio diſſidere inquit: paulo poſt mentham aquaticam, Dioſcoridis primum ſiſymbrium exiſtimat, & cultura negligentia degenerare in mentham ex Theophraſto: tandem in ſyrupo de mentha, ſatiuam mentham eſſe ſatiuū ſiſymbrium Theophraſti: vt quam mire cæcutiuerit, non poſſim non valde admirari. vſus eſt foliorum cum ramulis.

Confectio Anacardina.

REcipe piperis nigri, & longi myrobal. chepularum, Empellicarum, bellericarum, Indarum, caſtorii, añ. drach. ij. coſti, anacardii melanthii, ſacchari albi, baccarum lauri, añ. drach. vj. cyperi, vnc med. anacardos ſeorſum tere, deinde alia excipe butyro vaccino, & melle ſimul coctis, portione æquali, alijs añ. vnc. v. & med. Deſſennio, añ. vnc x. Datur poſt ſex menſes, ad drach. ij. cum aqua fœniculi, & apij, quo ſumpto, vitabis laborem, iram, coitum, ebrietatem, triennio durat ex Serapione.

Ad ventris totius inferioris, & cerebri affectus frigidos: ſanguinem reddit puriorem, & inde ſpiritu animali reddito purgatiore, & ſenſus omnes, apprehenſionem, intellectum, & memoriam iuuat, coloremq́; viuidum tribuit.

Eſt aliud Electarium anacardinum ex Raſi, in idem coincidens, cap. de paralyſi. Eſt ex Auicenna anacardinum, & confectio Anacardi duplex 5. lib. D. 1. fen. 7. ab hac diuerſa: at poſtea fen. 13. D. 3. nullotenus à Meſ. euariat, ſed omnium pondus geminat Auicenna, itaq́; aſcribenda eſt. Eſt & alia anacardios Myrepſo & euarians, ideo prætermittuntur, horum vſus periculoſus eſt, niſi anacardorum vis feruendo expirauerit, ſoliq́ admodū frigidis affectibus ſecura. febres enim excitant ephemeras, à quibus ſæpe tranſitur in putridas, vel hecticas.

CAſtorium, hoc eſt teſtes ancipitis vitæ animalis, plerunq; cum piſcibus, & cancri vitam capeſſentis fiber vocati, ex Dioſcoride, lib. 2. cap. 22. eligi debent, qui ex vno ortu connexi ſunt fieri enim non poteſt vt gemini folliculi, in vna membrana coniuncti reperiantur, liquore intus veluti ceroſo. odore graui, & virus redolente, guſtu acri, & mordente. friabili naturalibus tunicis circumdato, quē fraude aliqui corrumpunt, cōijcientes in follem gummi, & ammoniacum, cum ſanguine, & caſtorio ſubactum, & exſiccantes, è quo prodeūt huiuſmodi teſtes, caſtor vocatur animal tam ſuperiori. quàm inferiori Pannoniæ, Germaniæq́; notum, quà Drauus, Sauus, & Iſter, Rhenus, & Danubius fluunt & ad Matronam Galliæ flumen, Rhodanumq́;, in terra, & in aquis viuen vnde amphibij generis, lutræ ferè ſimile, maior tamen eſt ex Matthiolo, pedibus poſte-

riorsbu

rioribus anſerinis ſimilibus, anterioribus verò melis inſtar, cauda glabra, lata, piſcium ferè modo ſquamoſa: Cæterum nihil penè à lutra diſsimile, cum tamen & pilis diſsideat, in cinereo candidis, & inæqualibus, alijs etiam nigricantibus, & ſubrufis, & cauda ſit nullis ſquamis obducta, vt etiam ex Georgio Agricola, in lib. de animalibus ſubterraneis, nec huius naſſa exitum, nec quibus pedibus irretiatur animaduertit ſi veritatem ambitioſius q̃ decet diſsimulare audet, qui claſsicos quoſq; torquet, & in melius reſtituere videtur. Lutra autem aliquibus à lutando, Varroni autem à græco λύτρο, quòd arborum radices exedit, vulgaris admodum, ſe aquis ociſsimè immergens, ita victum è piſcibus capiens, corpore eſt fele latiore, interdum longiore, pedibus caninis, curtis tamen fuſco pilo, ad caſtanea colorem inclinante, æquali, breuiq; cauda oblonga, quadrupedum inſtar: quo fit, vt communi quadam proprietate, inter medicos quidam, lutræ teſtes pro caſtoreis vſurpent, comitialibus enim proſunt. Cum autem inferiori Germaniæ, vbicunq; Rhenus influat cognitum aſſeruiſſet, vulgari idiomate Matthiolus: Latinè in ſuperiore ſcriptum reliquit. Vanum itaque eſſe teſtes ſibi abſcindere, quum venatu vrgentur, conuincunt Dioſcorides, ac Plinius, eiuſdem cum Sextio ſententiæ lib. 32. cap. 3. & ſi aliter ſentire viſus ſit lib. 8. cap. 30. vnde inconſtantia redarguitur, etiam in Matthioli apologia, in eius gratiam illud ſaltem concedi poſſet, ſubdubia multa ab eo proponi etiam ex vulgi opinione, quemadmodum in eiuſdem capitis initio, quæ poſtea ſuperioribus libris exquiſitius indagauit, & enucleauit, ad ſexennium ſeruatur caſtorium, at recens præſtabilius eſt: caueant igitur à nigro, & rancorem ſentiente, quoniam ſæpe eodem die interficit. Arabicis lundebeduſter, alijs aliter ſcribitur, caſtorei vires habet coagulum phocæ ex Gale. 10. ſimpl.

Matthiol⁹ retractat.

In Plinii gratiã tutela.

ANacardum, aliàs pediculus elephantis, græco nomine inſignitum, à corde nomen aſſumpſit, cuius figuram imitatur, nec apud veteres Græcos vſquam legitur: Mauritanis enim in hoc debemus. Serapion baladar ſua lingua appellat fructus cuiuſdam arboris, auicularum corculis figura, & colore affinis, liquore velut ſanguineo intus obductus, cuius eſt vſus, mellis videlicet craſsitie. ſub cortice reſidens ſanguinis modo rubicũdus, & ſi interdum nigricet. ſubeſt & nucleus parua amigdalæ effigie: præſtat in medicina liquor, & ſi myropolæ communi errore, & cortice, & nucleo vtantur. Fortè quia Auicenna inquit, & medulla eius eſt ſimilis medullæ nucis dulcis, in qua non eſt nocumẽtum; in calce poſtea ſubdit: eſt ſumma venenoſorum, in Athenæis montibus naſcitur, adoleſcentibus & biliofis deleterium, authore Abugerigio: illis enim ob caloris vim intercidiſtur, ideo inoleuit conſuetudo, vt prius mortario trita, ſeptem diebus aceto macerentur acerrimo, poſt molli igne incoquãtur, ad tertias aceti, quo quidem percolato arte, poſtea eiecto, reliquum medicamentis admiſcetur. Meſ. tamen nulla præparatione imponit, ad trigeſimum annum perdurare creduntur, horum Aetius, Paulus, atq; alij recentiores Græci meminere.

Digitized by Google

Melanthium, quæ & Gith, off. Nigella, hoc nomen ex ſemine nacta, quod ex Dioſcoride, lib. 3. cap. 75. nigrum eſt, præterea acre, & odoratum, atque amarum, ex Galeno 7. ſimpl. idem eſt quod Serapionis xamin, recentes ſemen quoddam ſubflauum venditant, nigellam citrinam vocant, ac ſi nigram citrinam appellarent: alij melanthii ſpeciem, alij eius ſemen nondum perfectè maturum dictant, quidam pſeudomelanthion, vulgatum Githone vocitant, quaſi Gith ſpurium, in triticeis ſeminibus frequentiſſimum, folijs ferè porraceis, caule prælongo, hirſuto flore purpureo, roſarum inſtar, noſtro chiochino, quaſi campanulæ æmulum, longa, angulata, ac per interualla ſtriata ſiliqua, ſemine foris nigro, amaro, inodoro, & ſi Braſauolus odoratum neſcio quo naſo cenſuerit. Ex huius ſimilitudine verum melanthium cognoſci poſſe comperij ex forma videlicet ſeminis, aliter plantæ figurationi ne vel tantillum reſpondet. In hortis tres melanthij ſpecies annotantur, duæ nigro quidem ſemine, at ſecunda folijs ferè coriandrinis, tertia primæ in totum ſimilis, ſemine tantum flaueſcit, vulgo noſtro piper Paleſtrinum appellatur, quod iuxta id rus maximè exuberat cum tamen Senecij folia nigellæ deſint, an ſubdubitare debuerat Matthiolus hanc quidam ſylueſtris cumini primam ſpeciem falsò contendunt, alijs itaq; incompertis nigellæ citrina vocata, olim inter cardamomi ſpecie habita, tanquam melanthium accipi non iniuria poterit, ſeminis forma, odore, ac ſapore nihilum euarians. Eſt & Gith ſylueſtre, capitulis longè papaueraceis minoribus, Latiore vmbilico, in ſummo ſtella, neque intus eodem modo diſcurrentibus membranis, ſeminum locos diſſipantibus, ſed per medium tranſeuntibus, quaſi parietes, quibus loculamentha ita diuiduntur, cum verò lolium, diuerſa admodum à Pſeudomelanthij effigie differat, hinc maxime mirum ſubit, quo pacto Fuchſius idem eſſe protulerit, in re vſque adeo vulgatiſſima cæcutiens, niſi ſerio cum Matthiolo ſentiamus, lolium in pane eſitaſſe quo tempore tam abſurda

Fuchſii opinio falſa.

protulit, id enim ruralibus agnitiſſimum, ſtupiditatem, quaſique temulentiam parere, diuturno experimento comprobatum eſt, ideo à tritico alijsque cerealibus ſecerni conſueuit, anguſto quidem folio, piloſo, ac pingui, in ſpica tamen, non calyce non vaſculis papaueris modo occluditur.

Abrungi.

Melanthij loco, burongi, vel abrungi legebatur, vt Simoni placet, vel abrugi ex Serapione: id Manardus melliſſophillon, vel Eriſimum, latinè Irionem exponit, vulgo rapiſtrum, aut ſynapi ſylueſtre, folijs craſſioris erucæ modo laciniatis, obſequioſis, cauliculis, floribus croceis, ſemine in corniculis paruo, admodum acri, propè villas, domorum areas rudera, & hortos vbique miramur, propterea Anguillarium cum neotericis hactenus ignotum dictat cum nec deſit nobis qualis in littore Veneto, vt alia ſpecies, ſed folijs nō ſciſſuratis non eſt ſeſamo ſimile, & inter cerealia

Luminariū authores ignari.

enumeratū, ex Theophraſto, alijsq; vetuſtioribus: Syluſ⁹ melanthiō vt nos exponit, Cordus erucā, alij cubebas, alij etiā alia, hinc nimirū ſi Paulus Suard⁹ Mediolanēſis, & q. obtuſiſſima luminaria, & ſomniculoſos theſauros edidere, quos nullā rei herbariæ peritiā habuiſſ

Digitized by Google

habuiſſe conſtat, non ſiue videndis erroribus aliter, atque aliter; ſenſerint inextricabili errorum caterua ſecum adducta, cum verò ſuorum temporum ratio ita pateretur, multo magis ſubſannandi, & deterioribus cōuiciis irritandi poſteriores, marte ſuo ſibi voces effingentes, quaſi in Lapitharum, aut Centaurorum conuiuio decertantes, vter iſtorum plus biberit, an vomuerit, an effuderit. Expectandus enim eſt qui veniat, deſideratiſſimus harum vocum interpres, vbi enim confeſſa res fuerit, iis qui myſteria artis agnoſcant, obſcœnum erit de nominibus litigare, etſi Fuchſ. 2. de comp. med. ex Serapione. ac Auicenna melliſſam maximè expetat, nec diſpliceat.

LAurus odoratiſſima arbor, & Apollini dicata, Imperatorum, triumphantium, & Poëtarum corona, pacis, & victoriæ indicium: Ioui gratiſſima, ideo à fulgetris, niſi ex prodigio tutiſſima, Pontificum domos, Imperatorum faſces coronat, in auguriis ſæpe adhibetur, tam multis, præclariſq; dotibus inſignita: duplex eſt, ex Dioſcoride, lib. 1. cap. 90. quædam tenui folio conſtat, altera latiore, perpetuis viret foliis præterquam in extremis gelicidiis, vt hoc anno ſæuientibus: eius bacca, vulgò lorbaccha, magis quàm folia excalefaciunt, cognitiſſima:

Dianacardon, id eſt, ex Anacardis antidotum Actuarii.

REcipe anacardiorum, vnc. iij. croci, caſiæ, folii, ſpicæ nardi. mel, agarici, iunci odorati, rhei, an. vnc. i. & med. aloes vnc. ij. caryophyllorum, vnc. i. epithimi, acori, piperis, ſaxifragæ, maſtiches, iridis, nucis vnguentariæ, an. vnc. iij. mellis quantum erit ſatis, quidā ſcammonii ſiliquas ſex inſerunt, ſicque citra moleſtiam, flauam bilem deiiciunt: ſi verò colocinthidis, pondus idem, cum ſcammonii pondere immiſcueris, pituitam purgabis, integer modus eſt drach. duarum, cū mulſa, aſſumptum ex primo Theodoreto Pauli, lib. 7. cap. 11. variatis ponderibus, vt ſimplicibus, atque aliter, diuerſitate ex triplici Aetii traditione, Tetrab. 4. ſerm. 1.

Proficit vertiginoſis, comitialibus, difficulter ſpirantibus, ilcoſiſque, menſes pellit, incipientem aquam intercutem, aut malum corporis habitum tollit.

Theodoretos, ſiue Theodoricon, carpobalſamum, zingiber, myrobalanos omnes accipit, hoc verò piper, acorum, ſaxifragam & nucem vnguentariam, cuius ſub myrobalanorum nomine illuſi, mirobalanorum nomina fortaſſis accepere, cætera paria, pōderibus exceptis. Eſt & Theodoricon magnum Auicennæ, aliud atque aliud, ſunt & plura Theodoretos appellatione antidota, ex Myrepſo, vt hic, id eſt, diuinum munus.

REcipe epithymi drach. iij. ſpicæ nardi, caryophyl. floris iunci odorati, rhapontici, agarici, balſami, myrobalani, an. drach. i. & med.

Digitized by Google

aloes flauæ drach. med. croci, caſiæ, an. drach. i. & med. mei drach. i. mellis attici, aut ſacchari q. ſ. Datur cochleare.

Confert ad capitis dolorem, vitia thoracis, iecinoroſos, lienoſos, longis morbis affectos, melancholicos, hydropicos, pulmonarios, nephriticos, podagricos, & habentes linguam alligatam, mouet & aluum.

Confectio ex ſtyrace, cum bolo armeno, alias magiſtralis.

Recipe paſſarum enucleatarum, exquiſitiſſimè contritarum vnc. i. glicyrrhizę drach. vj. ligni aloes, nucis moſchatæ, cinnamomi, an. drach. i. & med. ſtyracis, calamitæ, ſcrup. v. boli armeni loti, & præparati drach. iij. cum ſacchari vn. xv. florum violarum, & betonicæ ſoluti. in bolos redigatur.

Frigidis fluxionibus, ideo ex his tuſsiculoſis, ſtrenuè admodum opitulatur.

Vua paſſa, plebi paſſula, vulgaris eſt vbique gentium noticia, ex Columella alba, & dulcis ſaporis, maximis acinis & raris eligatur pinguis, tenui cortice: alba tamen adſtringentior ſcribitur, ex Dioſcoride, lib. 5. cap. 2. ex Galeno 2. de aliment. facult. cap. 10. earum diſcrimina facilè colliguntur, vt quemadmodum paſſarum differentia, quæ ex colore ſumitur, nihil ad paſſarum facultatem confert, ita nec magnitudo ſola qualitatis, quæ guſtui ineſt differentia, poteſt omnia, cui ſoli intentus, inuenies vt ante diximus, & in quibus & quo tempore vti conueniat, adeo vt palàm hinc innoteſcat, non ſolas paſſas ex Monteſeraci, vel puſillas ex Orientalibus locis, aut zibibum vocatum, Damaſcenum, Creticum, aut Cyprium, quod paſſarum maiorum nomine intelligunt officinæ: omne tandem genus quodvis paſſarum numerum ſubire poteſt, vel cum acinis, vel exacinata, id eſt, ab oſsibus purgata, vel ſine his ſuapte natura, quo differant, quave facultate prædita ſint, facilè cuilibet cupiditati ſatisfiet: cũ vinaceis magis adſtringunt, vbi itaq; lenitione opus eſt, dulciores ſine nucleis, quos arillos vocãt, accipiantur: nã oſſa, id eſt, incluſa omnium vuarum granula, id adſtrictionis opera, non ignauia ſunt. Paſſum autẽ eiuſdem cum paſſa facultatis, ex Galeno 7. de compoſ. med. ſecundum loc. cap. 2. at 2. artis cur. ad Glauc. cap. 3. paſsi ſuccedaneum quum ſit vinum album tenue & ſubadſtringens, vel poſca aquoſa, horum loco quum ſapam hodie ſubſtituere conſueuerint, vel hos, aut Galenum non admodum affinia accipere coniectandum, paſſum quid ſit vide ex Dioſcor. lib. 5. cap. 7.

Glycirrhyza. & radix dulcis off. liquiritia, ex Dioſcoride, libro tertio, capite quinto, plurima gignitur in Cappadocia, & Ponto, ex Galeno primo de antidot. cap. 14. optima è Creta, & hinde, vt etiam ex Gargano, Venetias copioſiſſima affertur, vt ad

nis è Montiferacis collibus frequentiſſima, longa radice, bubei coloris, ſtrangi contumax, facilè cariem, ſitumque contrahit. Non procul igitur ab eradicatu admittenda: eius eliciendi ſuccum, Iulio menſe docet Albuchaſis Tract. 2. ex Dioſcoride, Lycij exemplo ſit, quum verò Plinium admiretur Matthiolus, vel rectius ante eum Ruellius, quod glycirrhyzam inter aculeatas enumerauerit plantas: Stephanus Aquæus inquit, folia echinata vocaſſe non ex figura, ſed ex ſpinarum ſimilitudine tantum ſic appellaſſe, at contra Ruellius, quid echinatum dici meruit, niſi quod inſtar echini, ſeptu ſpinarum inhorteſcat, vt dipſaci caput, caſtaneæ calix, carduorum cacumina, quum tamen glycirrhizæ folium, nec aculeorum agmine ſtipetur, nec quovis modo ſit ſpinis infeſtum, ſed exacta lenitate glabreſcat, reſpondemus nos cum Anguillario, in via Byzantina, ad Thraces glycirrhizæ plantas reperiri, ſiliqua hirſuta, ac ſpinoſa, quam forte intelligit Plinius, eius ſuccus probatur dulciſſimus, mollis recẽs, purus, tenax, nigerrimus, pellucens, & linguæ ſubditus facilè liqueſcens.

Matthiolus ex Ruellio tranſcribit.

Stephanus Aquæus Plinium non tutatur.

STyrax, off. ſtorax calamita, ex Dioſcoride, lib. 1. cap. 68. lacryma eſt arboris malo cotoneæ ſimilis præfertur ſordeſcens, vel λιπαρὸς, id eſt, pinguis, Marcello purus, ex Plinio, lib. 24. cap. 6. flauus, reſinoſus, albicantibus grumis, quàm plurimum in ſua odoris gratia permanens, qui dum mollitur, melleum liquorem reddit, qualis è Caraballus ? Plinio Gabalites & Cicilia deuehitur: deterior niger, furfuroſus, frabilis, canoque ſitu obductus. Cæterum lacryma inuenitur gummium ſimilitudine, perlucida, & myrrhæ æmula, verum perpauca manat: adulteratur ligni ſcobe, quam vermiculi erodentes excuſſerunt, melle & iridis ſedimento, ac quibuſdam aliis: alij ceram, aut adipem odoribus imbuta, flagrantiſſimus ſolibus ſtyrace ſubigunt, & perlaxa cribra, foramina in frigida aqua, velut vermiculos exprimunt, venundantque: hunc ſtyracem ſcolecitem cognominant, tanquam ſyncerum imperiti approbant, non animaduertentes ad præcipuam odoris fragrantiam, ſiquidem acer admodum eſt, qui adulterationis vitio caret, ex Galeno ſeptimo de compoſ. med. per genera cap. 3. efficaciſſimus eſt colore pallidus, qui etiam optimus in Pamphylia naſcitur, qui verò hoc magis fuſcus eſt, vbique prouenit, potentia multo pallidiore inferior: at temporis proceſſu, & ipſe colorem aureum acquirit. Primus itaque præſtantior, cuius inopia optimum ex fuſco genere deliges, ex odore potiſſimum, & colore eius indicium ſumens: nam niger deterior eſt. Primo etiam de antidot. cap. 14. pallidum eligit, odore, & ſapore vehementiſſimum, Matthiolus ſtyracem calamitam, ideo nuncupari aſſerit, cognomine à Galeni verbis deducto 1. de antido. cap. prædicto, cum inquit manifeſtum inſuper eſt, ſtyracem qui in calamis è Pamphilia aſportatur, &c. ideo vſitatum medicis calamitæ nomen, eo excellentiſſimum indicare volentibus, ſed quod etſi verum ſit, quum tamen alius ſtyrax liquidus, ſtacte ſcilicet vt fertur, à calamita toto genere diuerſus, vſus ſit, ſi calamita voce præſtantiſſimum ſtyracem intelligerent, ſtacten etiam complecti poſſent, quum & ipſa ſtyrax ſit, etſi liquida,

liquida, res certè à medicis, ſeplaſiariiſq; hodie aliena. Quare per ſtyracem calamitam, optimus in ſuo genere accipiatur, qui etſi olim forte liquidus, nunc in grumos globos, ſeu micas coactus, & ſiccus, ad nos commeat. Hoc eodem reſinis, oleo, fariniſq; facticius fit, qui liquidus poſtea in officinis, pro vero perperam habetur, eius planta variis in Italia locis viſuntur, at ſine lacryma, albis floribus fructu nucis pontica magnitudine, tereti, terno intus oſsiculo, in quens ſemen, quod ſatum tractu temporis exoritur.

BOlus armenus, aut terra armena, ex Gale. 9. ſimpl. cap. 5. ex Armenia minori Capadocia finitima affertur, pallidi coloris, friabilis vt calx, & ſtella ſamia, nec plus quàm lapidea, aut arenoſa, tametſi non aquè leuis ſit, ſed illo magis conſpiſſata minuſq; aerea, ideo negligentius intuentibus lapis videtur, &c. ex Manardo, lib. 5. epiſt. 3. videtur in pallore ſimilis auro, idque in annotat. compoſitorum Meſ. deſiderari, ac falſum apud apothecarios paſsim haberi: quodque ex orientali plaga cœpit ferri, verum etiam non eſſe putat. Braſauolus, Serapionem ac Auicennam vocabulum ochra, non ad vnguem expoſuiſſe inquit, cum aliter Galeni verba adducẽs, croceo colore ad rubedinem vergere interpretatur, & Auicenna rubro colore ad cinereum, quum tamen vox ochra, vel luteum, vel pallidum ſignificet, quorum neutrius particeps eſt bolus armenus officinarum: hic tamen eorum opinioni aſſentire videtur, qui pro ochra pallidum exponunt, quod optimi ac probatiſsimi interpretes, ſic ſemper interpretari videantur. Matthiolus ſeriem mutat. *Matthiolus etiam pedibus, manibusve in idem concurrit, probatque officinarum bolum armenum verum non eſſe, quia colore pallido non eſt, vt ochra, ſed rubro: Latinè autem ſcribit colore pallido, ochræ inſtar, non autem impenſe rubro, ac ſi ſubrubeſcere debeat, quum verò ochram, terram rubram, & lapidis modo concretam, qua pigmentariæ officinæ omnes abundant, ſarcinatoribus, ac pictoribus vſui ſcripſiſſet Amathus.* Amathi cõtradictio. *Præter id quod luteo colore pingitur, ex Dioſcoride, non rubro, propriam ochræ nomenclationem Latinis pallorem ſignificare exponit Matthiolus, me eius cenſura, præterea putare Luſitanum genuinam eſſe ochram, rubricæ ſpeciem, qua hactenus hæmatitis vice vſi ſunt miropolæ, at quum id non dixerit Amathus, quin Italica terra gialla vocari aſſeruerit, niſi croceum, rubrum vocet, vel in id inclinare intellexerit, quid ſibi perſuadeat, nondum apparet, ὤχρα autem optima fuerat Attica, quæ nunc non habetur, ex Vitruuio libro & capite ſeptimo Archit. ſi tamen Galenum ſeipſum exponentem adducamus, operæpretium erit, eidem capiti inſita contexere: nam 2. Prognoſt. commento trigeſimonono, ita ſcribit, aſsiduè enim habeas in animo oportet, ſtudendum eſſe nominibus tantum, quantum ad illuſtriorem ſignificationem, eorum quæ dicimus, ex illis iuuari poſsis, reliquum verò tempus ſuperuacuum exiſtimabis, ad ſtudium rerum meliorum reponens, vt etiam in eo de ſympt. diff. capite primo: quia igitur non parum confert, huius vocis exquiſita cognitio, ad rem impenſius declarandam, vt in aliis frequenter, ceu ex Manardo, lib. 2. epiſt. 1. ideo ex Galeno eodem capite, ita ſcribente addiſcere poſſumus;*

καὶ

Digitized by Google

καὶ ἡ ὤχρα δὲ, καὶ τὸ ὠχρὸν χρῶμα τῆς αὐτῆς ἐστὶ συστοιχίας. ὤχραν δὲ εἴρηκα, οὐ τὴν ὀξυνομένην φωνὴν, ὥσπερ ἂν εἴποι τις ὠχρὸν μὲν εἶναι τὸν νεανίσκον. ὤχραν δὲ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ τὴν παροξυνομένην, videlicet, itidem ochra, & ochron, id eſt, croceus color, in eandē ſeriem reponuntur, ochram verò dixi, non in vltima acutà, quo pacto aliquis dicet ochron, id eſt, croceum adoleſcentem, & ochram, id eſt, croceam ſeu pallidam mulierem ſed penultima acutà, quæ cum pallidum, ac croceum ſignificare poſsit, hinc Serapion bolum armenum croceum eſſe vertit, quia tamē ad rubedinem inclinare addidit, vt etiam Auicēna, res eſt mira, quod ſi ex ſola librorum lectione, res ſuas velut exſcripſiſſent, iam ĝs antiquiores, ruboris meminiſſe fateri opus eſt, ſin autem oculata fide, non eſſet iniuria additum ruboris ſignum, nec vili pendendum; at dicent Breſauolus, ac Matthiolus, bolum armenum legitimum Arabes latuiſſe, aliaq; terræ ſpecie viſa, ad rubrum decliui, ſuo, vt noſtro ſeculo pro bolo armeno habita, ideo talia mature ſuo effinxiſſe: noſtrum itaque eſt declarare Manardum, nec non recentiores quoſdam Græcum idioma Mauritanis minus calluiſſe; Quandoquidem Galen. 2. de vict. ratione in acutis commento 23. ſeipſum apertè declarat, his verbis; ἐστὶ δὲ τὸ ὠχρὸν χρῶμα καθ' ἀλήθειαν τοιοῦτον, οἷον πυρὸς, καὶ τὸ τῆς καλυμένης ὤχρας, & c. id eſt, Eſt autē ochron, chroma, id eſt, color pallidus, veluti ignis, & color ochras vocata, cuius prima ſyllaba acuitur, ſitq; talis color, permixta aquoſo excremento, pallida & amara, & flaua appellata bile, nempe flauus color, quantum à rubro in albiorem ſecedit, tantum à flauo pallidus: idq; etiam lib. & cap. 5. de tuenda ſ. quare an huiuſmodi vox, vltima vel penultima acuta ſcribatur, apud Galen. 9. ſimpl. vt non tutò, ita haud facilè induci poteſt, cum vel minima litura, accentum obliterare, & diuerſimodè acuere valeat, non igitur rubore omnino deſtitutus, vt neque igneus color, quo non modo pallidus, aut croceus bolus armenus, ſed etiam ſubrubeſcens aſſeratur, diuerſo ochra ſignificatu, ex quo Serapion ad rubedinem vergere meritò interpretatus eſt, Græcorum mente intus, & in cute perſpecta, quod ſi medioc[ri]ter interpretatus eſſet, terſo magis & limato, & qui Arabicas, vt ipſe Atticas obſeruatione edoctus, non aculeis vndique irritaretur, non mendis vbique ſcateret, quandoquidem, gleba armena ſelectiſsima ochræ æmula non abſolutè rubra appellanda, vixq; ex rubro diluta, ſed crocea, vel pallida, ſeu riſa gallæ inſtar, nec vltro rubra, & orientalem vocatum ſtultè probent ſeplaſiarij. Quum in noſtris quibuſdam off. octauianorum præſertim, Neapoli allatus maxime legitimus ſit, ab ochra, hoc ſolum differens, qui arenoſus non eſt, nec aſper, at variegatus, lapisq; apparet, in angulis interea in rubrum inclinans. Quod aliqui, nec vnctuoſum eſſe debere concludant, Galenus tamen aſtere magis conſpiſſatum, & minus aereum ſcribit. Aſter autem ex Dioſcoride, lib. 5. cap. 94. tangenti linguæ, glutinis modo adhæreſcit, at quum id non apertè declaret, deducere ſaltem videtur, eodem in capite, vbi omnem aliam terram medicamentoſam his notis æſtimat, vt reliqua terra hoc præſtans viſcoſum quid, ac tenax obtineat, quumque vlcera pulmonis agglutinare

P *valeat,*

Braſauolũ opiniones non acceptæ.

valeat, præter alia, ſiquidem ſubſtantiam tenacitas magis reddit emplaſticam, quum emplaſticus euidenter ſit bolus armenus, ſummeq; deſiccet, ideo ob viſciditatem, partibus pulmonis maxime affigitur, aliter elueretur, neque callum tam aptè induceret. Addit Braſauolus bolũ hunc in lauore, ſamio aſtro comparari, qui albus eſt, vel pallidus imò calcem in colore bolum armenum imitari, ad quod neq; ex his deduci, neq; ocbra reſpondere poſſet, quod autem viliori pretio vẽdatur terra hac armena, quam Lemnia, quamuis duplo magis Armenia Venetiis diſtet, quam Venetia Lemno, relicto etiam eo diffugio, quod terra Lemnia ex monte eſt indeficiente, an ita vecors eſt Braſauolus? an eum prætereunt ſibimet contraria? cap. de terra ſigillata, vbi Turcarum Imperatorem, arce facta eo loco, Principes hac terra donare aſſeruit. Nempe quum ad eum montem aditus interdicatur, vixq; pecunia à cuſtedibus extorqueri poſsit, hinc magno licere nimirum, maiore etiam quàm bolus armenus, qui ſi legitima ſit terra ſigillata, vt hoc tempore exiſtimant, quum hæc turcicis characteribus obſignata non ſit, & à cunctis colligi poſsit, hinc pretio deficere, minuſque exiſtimari quis dubitas? Si verò bolus hic orientalis legitima eſſet Lemnia ſphragis, quo mehercle incommodo, hanc potius fucatã, quam illum ſigillo imprimerent, niſi vt capite proprio, doloſe vt fieret, quum ea ſit infidelium natura, vt Diis litare ſecum exiſtiment, vbi Chriſtianæ fidei aſſertores illudant, fallant, atque impoſturis irrideant. Quod autem ſuperaddit, quia mercatores ex eadem nauigatione terram ſigillatam, & bolum armenum Venetias ferunt, ideo ab eodem loco, vel propinquis haberi, quidque his opus eſſet, per tot maria ſulcare, ac terreſtri tandem itinere Armeniam Cappadociæ conterminam petere, quum hi AEgæum non transfretent, quis inquã non ſtuperet? quippè etſi Alexandriam nõ tranſmeent, ea cum mercium maximum ſit emporium è valde etiam longinquis regionibus illuc appellunt, merceſq; ſuas afferunt, quas Alexandrinis venundatas Venetialive mercatores emunt, Venetias, alioque transferunt, non longiori confecto itinere, hinc itaque bolum armenum hunc, verum haud eſſe dici nequires: quamquam minus terra ſigillata æſtimaretur, vel à remotioribus partibus aduectus, ſi Lemnia arce recludatur, bolus verò omnibus pateat, hinc maiori etiam copia vberior, vulgariſque pretij, tot videlicet luſtris vſitatus, cum ſelectus iam præſcriptus pluris liceat quã Lemnia, nec clariſsimè veritati reclamabit Matthiolus, ſi quando eius oculis admoueri autẽ contigerit. Audie denique bolum armenum Orientalem non eſſe Lemniam terram, ſed rubricam Synopicam, perperam pre triuiali bolo armeno à Matthiolo habitam, defertur enim Orientalis vocatus, non ex Lemno, ſed ex Cappadocia Ponti regione, Mercatorum omnium præſertim Venetorum teſtimonio, Conſtantinopolim quotannis petentium, Cardani opinio vana. *Cardanus 5. de ſubtilitate libro. Apulum lutum rubrum ſanè, & Rouacienſi noſtro non abſimile, etiam validius armeno reddi poſſe tradit, hoc modo. Arenis purgatum, & ſiccatum aceto acerrime, & olei ſexta parte excipitur, in pultis formam, vdo loco, in multos annos ſepeliendum,*

quod

quod ſi doctis auribus arrideat, perpendendum, lauatur, aut preparatur hoc modo: tritus bolus irroretur aqua roſ. poſtea in vmbra ſiccetur, ſecundo & tertio madefiat, ac ſiccetur. Quidam aceto prædicto modo aſpergunt. Rubrica, etſi copioſa multis locis eximatur, optima pauca, vti Ponto, Synope & AEgypto, in Hiſpania, Balearibus, non minus etiam Lemno, cuius Inſula vectigalia, Senatus populuſq; Romanus, Athenienſibus conceſſit fruenda.

Confectio ex ſtacte, alias de ſtyrace.

RECipe ſtactes, opii, aſari, hyoſciami albi, caſtorei, croci, myrrhæ, thuris, partes æquales, melle ſufficienti comprehende.

Alui immodicum fluorem, bilioſum, aut pituitoſum ſiſtit, teneſmum à cauſa frigida natum, ſanat.

STacte, off. ſtyrax liquidus, ex Dioſcoride, lib. 1. cap. 62. vocatur pinguitudo recentis myrrhæ, cum exigua aqua tuſa, & organo expreſſa, ea perquam odorata, ac pretioſa eſt, atque vnguentum per ſe facit, quod ſtacte nominatur. Maxime probatur, quæ nullam olei mixtionem admiſit, cuius minima portio, compos eſt virium plurimarum, rara eſt abſque mangonio, vt alia ferè omnia, ex Alexandria AEgypti, nec ideo Venetiis, vbique deeſt ſynceriſſima copia ex Matthiolo, attamen ſtyrax liquidus officinarum, ſtacte non eſt, illuſtrium virorum teſtimonio, ſed vt cap. de ſtyrace prædictum, vel liquor è corticibus ſtyracis arboris, oleo demerſis, maximis prælis expreſſus, quos quidem cortices in ſuffitu vſitatos, nigricantes, craſſos, aridos, nulla ferè odoris grati, pro thymiamate venditant, & Narcaphtum leui admodum coniectura creditur. Plinius ſtacte, id eſt. ſtillatíciam, myrrhæ genus manifeſtiſſime facit, vt etiam Theophraſtus, libro nono de hiſt. plant. capite quarto, in fine, haſce autem dubitationes decidit Marcellus. Manardus miſcellam arte factam, grauem, & ſomniferam putat, ſtyracem ſcilicet liquidum, de quo Meſ. intellexerit, quum tamen nemo hactenus apposite declarauerit, vulgarem liquidum ſtyracem ſoporiferum. Id enim ſtyracinio oleo adſcribit Dioſcorides, id quod Galenus ſtyraci tantum adſcribere videtur, pluribus in locis, potiſſimum 5. ſimpl. cap. 19. ſi largius præſertim bibatur. Eſt & ſtyrax ruber Arabiſtis fax huius liquidi, & myrrhæ ſtactes, ceu etiam Cozumbrum, & Thus Iudæorum, aut Thymiama, pro ſtacte inuecta. Serapion inania garriens pro Thymiamate, authore Iſach, atque Abicio, omnia ſimul obruit, vt etiam Auicenna, bis de ſtorace differens, per liquidum tamen ſtyracem, ſtactem intelligunt. Parſimonia itaque non magis ſtudeant, quàm honori pharmacopolæ, vt legitimam ſtactem ſibi comparent, non terebinthinam, farinam atque alios fucos. Vera enim ad decennium vſque non infirmis eſt viribus: pharmacopæi quidam ineptè ſatis. per ammoniacum thymiama, ammoniacum ſimul, ac huiuſmodi corticem accipiunt.

Syrax ruber.
Cozũbrũ.
Thus Iudæorum.
Serapionis ac Auicennę confuſio.

Opium ex Dioſcoride, lib. 4. cap. 55. optimum habetur graue, & denſum, guſtu amarum, odoratum, ſoporiferumq́ꝫ, quod facilè aqua diluitur, cum læuore candidum, neque aſperum, neque grumoſum, quod inter colandum, non vt cera coeat, & in Sole diffundatur, deinde admotum lucernis, nō atra luceat flamma, extinctum denique odoris vim conſeruet, ſed opium glaucio, gummi, aut ſyluestris lactucæ ſucco adulterant, verum glaucio fucatum in dilutione croci colorem reddit, lactucaceo ſucco fictum, exiliter ſpirat, & aſperius ſpectatur, gummi vitiatum ſplendeſcit, & infirmius eſt. Nec deſunt qui eo dementiæ deuenerint, vt adipem ei admiſcerent. Porrè opij faciundi ratio hæc eſt, quum ros in eo ſcilicet papauere exaruerit, cultro decuſſatim in ſtellas, ne penitus adigatur, ex obliquo in rectum ſummam cutem incidere oportet, lacrymam capitum exeuntem digito in concham abſtergere, nec multo poſt redire, vt concreta inueniatur: etenim qua tum, aut poſtero die etiam offenditur, in vetere pila teri debet, & in paſtillos cogi, quum tamen inciditur, retro cedendum eſt, ne veſtibus ſuccus deradatur, Thebaicum opium ex Galeno 1. de antidotis, cap. 2. potentiſſimum exiſtimatur alij qui capita ipſa, & folia tundunt, & prælo exprimunt, terentesq́ꝫ in mortario digerunt in paſtillos, id meconium vocatur, multum opio ignauius, lacryma itaque papaueris, opium eſt, non ſuccus, ex Galeno 2. de antidotis cap. 7. plurimum eſt in tabernis, cui plures ex ſupradictis conditionibus illi deſunt, potius meconium appellandum, quum autem guſtu amarum probauerit Dioſcorides, ſi Amathus eſſe, nec minus prudentibus odioſus videri vult, quid eum commemorare oportet, opio non aliunde amarorem eſſe, quàm à Glaucio, aut ſyluestris lactucæ ſucco, quibus adulteratur, quod ſi ei naturalis illa eſſet amaritudo, dubio procul calidum cenſendum eſſet, rigida enim cenſura notandus eſt, quod non minus ineptè, quàm ridicule, in ſcenam prodierit. Prorſus Dioſcoridis oblitus, ſuiq́ꝫ ipſius immemor, cap. de Glaucio, vbi amarum illud confeſſus, Galenum poſtea adducit, ex quo inſigniter refrigerat, vt certè eius non ſit inuidendum magiſtro, qui eum nihil ſapere docuit: Mneſicles optime foueri exiſtimat, hyoſciami ſemine ſepultum, alius faba.

Meconiũ.

Amathi nugamentum.

Hyoſciamus, ſiue Apollinaris herba, quibuſdam altercus off. Iuſquiamus, ex Dioſcoride, libro quarto, cap. 59. trium eſt differentiarum, vna ſemine nigro, floribus penè purpureis, ſmilacis folijs, cytinis præduris, & ſpinoſis, alterius ſemen ſubflauum, vt irionis, flores lutei, & ſiliqua ſimpliciores, tertiũ genus, vt quod nitidiſſimũ eſſet medici recepere, pingue lanuginoſum, molle, candidi floris, ſeminiſq́ꝫ, in maritimis, ruderibuſq́ꝫ naſcens, Galenus etiam 8. ſimpl. ſeminis atri, & flaui fugienda inquit. Cæterum cuius flos candidus eſt, ad ſanationes vel maxime idoneus, ex tertio quodammodo ordine refrigerantium, id tamen, vt etiam nigri ſeminis primum, quantumuis ſolerte indagarit, qui oſtenderit neminem inueniſſe aſſerit Matthiolus. At candidum & luteum Ferraria haberi tradit Braſauolus, nos albi & nigri inopia ſubflauo ſemine, & floribus

luteis

luteis, apicibus intus cæruleis prædito vtimur, quod aliqui nigrum putant, circa ruinarum macerias oppida, pagosq; frequentiſſimo, vulgo Dente Cauallino. Quanquam album vt potè placidius ſeligendum eſſet, in maritimis quibuſdam non infrequens.

MYrrha ex Dioſcoride lib. 1. cap. 67. lacryma eſt arboris, in Aegypto naſcentis, dicitur ex his aliqua pediaſimos, præpinguis, quæ expreſſa ſtacte emittitur, alia Gabirea, pinguiſſima, omnium prima eſt quæ Trogloditica appellatur, ſplendens ſubuiridis, ac mordens, quinetiam legitur tenuis quædam, quæ à Trogloditica ſecunda eſt, bdellij modo mollis, verum odore grauiuſcula, in apricis, & illuſtratis Sole locis naſcens, alia Caucalis cognominatur, præter modum exoleta, nigra & retorrida omnium deterrima quæ Ergaſima dicitur, pingui carens, cano ſitu obducta, acris, ad gummi imaginem vergens. & viribus eius proxima: improbatur amynæa cognomine. Eligenda eſt recens, ſqualore obſita, leuis, vndiq; concolor, quæ confracta, venas vnguium modo candidas, & leues oſtendit, minutis glebis. amara, acris, odorata, calefaciens, ſuperuacua, & inutilis eſt ponderoſa, coloris picei, Marcellus non λεπτὸν .i. tenuis verum λευκὸν .i. candido colore, legendum contendit, quod inter alia genera candidum enumerat Plinius, & quod tenuitas myrrhæ parum competere videtur. Quæ gleboſa, & in offas conuoluta, longè ab ea forma abeſt. Optima rariſſime admodum viſitur, & non niſi ad oſtentationem mobilis potius vice, quàm aromatis. Quæ enim plurima ad nos ex Alexandria Aegypti hoc ſeculo fertur, non modo ſicca, nigraq; eſt, ſed etiam retorrida, macilenta, vix aliqua Dioſcoridis indicia complectens, vſitata autem, adeo in his deficit, vt exiſtimetur à Braſauolo Caucalis, cum ergaſima admixta, cui ſi quid clarum, & pellucens, confractu verſicolore ineſt, ſi quid boni id officinarum mangonio fieri, gummi, variiſq; miſcellaneis, adulterinam myrrham eſſe, quibus etiam Matthiolus accedit, verumtamen vel quauis feſtuca in Braſauolum commouetur, quaſi opinatus ſit, quæ paſſim circumfertur myrrham, legitimum bdellium eſſe cum tamen hæc ſcripſerit, cap. de bdellio, vnde frequenter animum inclinaui, vt gummi quo pro myrrha vtimur, bdelli genus ſit, ex Aphrica, Alexandriam, & Venetias comportatum: at poſtea aliter noui, ex quibus ita alias ſe ſuſpicatum declarat, nec in eadem perſiſtere ſententia. Quæ primatum habere creditur, potius crocea eſt, quàm ſubuiridis non ſine impoſtura, nec mirum, quod Galeni temporibus, vt 1. de antidotis, ca. 11. opocalapſo adulterata, etiam reperiebatur, at opocalapſum exitiale eſt, multoſq; ſorte quadam vidit, ſua in ætatis decurſu mori, qui myrrham cui opocalapſum admixtum eſſe neſciebat, aſſumpſiſſent, de induſtria namq; antidota conficientes, tanquam optimam talem myrrham imponebant, eo quod viderant, in collyriis optimam fuiſſe medicinam, nempè ſaniem abſq; mordicatione extenuat, & interdũ incipientes oculorũ ſuffuſiones, & adhuc tenues aufert, atq; ſiue in emplaſtrũ, ſiue in ceratũ, ſiue extenuans aliquod medicamentũ, foris imponendũ coniiciens, remedij vim augebit, at intra corpus aſſumpta, exitiũ affert. Caueant igitur ſummopere medici,

Braſauoli tutela aduerſus Matthiolum.

Opocalapſum.

atque aromatopolæ, ne huius factionis myrrham, in medicamenta deglutienda imponant, ne inſcientes, remedij vice venenum exhibeant, cum autem Galenus 2. de antidotis, cap. 14. Mineam quibuſdam optimam myrrham, & ſine opocalpaſo dici aſſerat, alibiq; Mineam ſcribat, quaſi præſtantiſſimam Dioſcoridi opponi Amatho videtur, cum tamen Trogloditicam in initio cum Dioſcoride prætulerit. Propterea nos ita conciliaremus, & ſi Trogloditicam optimam myrrham non ignorauerit Galenus 1. de antidotis cap. 11. quia tamen opocalpaſo adulterabatur, quibuſdam Carpaſi ſuccus, de quo Dioſcorides lib. 6. forte ideo vt aduerteret Galenus, Trogloditicam tanquam præſtantiſſimam dicendi, at opocalpaſo mixtam, Mineam autem minus lucere, at ſynceriorem, & ſi infimam, nihilo ſecius minus periculoſam, ea ratione præſtabiliorem ſcripſiſſe viſus ſit. Myrrha loco ſtyrax calamitis ſuggeri poteſt, vel ſtacte, natura, & viribus affinis, ſi legitima ſit, rariſſima ſcilicet.

Galen. an Dioſcoridi opponatur, vt putat Amat.

Carpaſi ſuccus.

THus ex Dioſcoride, lib. 1. cap. 70. in ea gignitur Arabia, quæ thurifera cognominatur: primatum tenet in eo genere maſculum, ſtagonias appellatum, ſuapte natura rotundum: tale autem indiuiduum eſt candidum, cum frangitur intus pingue, in ſuffitu ſtatim ardens: Indicum verò ſubluteſcit, & colore lucet, ſed rotundum induſtria factitant: nam in quadrangulares formas diſſectum, fictilibus verſant, donec rotunditatem contrahat, verum huiuſmodi thus tempore flaueſcit, quòd atomum, aut ſiagrum appellant: ſecundum locum habet Arabicum, & in Simlo naſcens, quod aliqui copiſcum vocant, minus multa, & fuluius. Eſt & genus aliud, cui amomitæ cognomen eſt, alioqui candidum, quod dum mollitur, maſtiches more digitis cedit, ex Theophraſto 9. de hiſt. plant. cap. 4. probatur melior guſtu, eiuſque norma concolor, Tegete etiam exceptum purum eſt, atq; perlucidum, terra minus adulteratur in itinere pini reſina, & gummi, quod facilè deprehendi poteſt, ſiquidem ſuffitum, gummi flammam non eiaculatur, & reſina in fumum euaneſcit, thus verò ſtatim ardet, idem maleficium odor prodit, maſculum putant thus, album, aut flauum, puriſſimum in globulos rotundos, ſingulos, aut teſticulorum figura geminos, concretum, indeque maſculi cognomen ſumpſiſſe. Non deeſt nigrum omnium ignauiſſimum, quo tamen in ceratis, aliisque extra admouendis, ne dicam vti, ſed abuti conſueuere, ac ſi topica humanæ vitæ emolumento futura negentur, cum tamen ex deteriori hoc compoſitis, vulnera non coaleſcant, non cicatricem ducant, & putredini obnoxia reddantur, in huius arboris folii deſcribendo, varij varia ſenſere, vt ex Theophraſto lib. & cap. prædicto, at eius arborem quandam ſuper Sardos, apud delubrum quoddam, fronde lauri conſtare dictauit, hinc ducto argumento Plinius etiam lib. 12. cap. 14. cortice lauri eſſe conſtare quidem, & folium ſimile, taleq; certè fuiſſe arborem Sardibus, ſcriptum reliquit, eius cortex olibanum ſcilicet, capiti propio relinquitur: manna autem thuris, hoc eſt eius pului ſculus, & pollin, quorum inuicem attritu grumis reſoluitur, cap. de manna declarabi-

Olibanum. Manna thuris.

mus

Digitized by Google

tur, quidam etiam rubrum thus, in India gigni memoria prodidere: Cæterũ in Latino volumine Matthiolus, Auicennam erraſſe ſibi perſuaſit, quod deprauatis ſenſibus, & abolita memoria, thus opem præſtare tradidit, Cum ex Dioſcoride in 2. valetudine hauſtum, inſaniam faciat, & largius cum vino ſumptum, interficiat; quaſi à Dioſcoridis ſententia alienus ſit Auicenna, quaſi intro in corpus ſumptum, mentem non ſine diſcrimine ſemper moueat, cum tamen hæmoptoicis: ſtomachicis etiam profit, ex Galeno 7. ſ. ex Dioſcoride ſanguinis excretioni potum, quod ſi in corpore ſecundum naturam ſe habente, periculoſum eſſe cenſeat Matthiolus, neq; id eſt negaturus Auicenna, qui vſum plurimũ capitis dolorem parere tradidit, atque ex vino ſimiliter, ac aceto, cum Dioſcoride interficere, quin & quorundam authoritate ieiunis infuſum, ex conſuetudine propinari, parua videlicet menſura ad cerebri robur. ſua enim aſtrictione firmabit, colore ſpirituum craßitiem diffundet, odore refocillabit: at quid ad hæc, quo vultu, qua audacia, inſcitiæ notam Auicennæ inurere non veretur? quaſi à Græcorum opinione ſedulo nunquam receſſerint Arabes, quo & ſolo ſemite abſolueretur Auicenna, at id ſatis nondum cernit, & ſi res ipſa, tot, tam claris argumentis, ſignisq; luceat, cum ex Serapione, authore Abugerigio, Aben Meſ. memoriam augeat, pituitam abſcindat. Denique Serapion, quem ſcilicet ceu fidum Dioſcoridis interpretem admittit, quorum Græcorum dicta bona fide referat, ex Dioſcoride memoriam augere exhilarare, phlegma diſſoluere retulit, quæ tamen à Latinis Pedacij interpretibus non leguntur: propterea nunquam litabit. ſi tali thure ſacrificat Matthiolus, coctione abſoluta inſpergitur in ſordium ſpißitudinem coactum, ex melle modico, aut aceto, aqua, vinoúe, ſi emplaſtrum liquorem accipiat.

Pro Auic. Matthioli calũnia refellitur.

Diaſatyrion, aliàs Confectio teſticulorum vulpis.

Recipe teſtium ſatyrij viridis, libr. i. tere, coque exacte in lacte ouillo recenti, quantum ſatis eſſe videbitur, ad lactis conſumptionem, poſtea ligneo piſtillo contunde, cum vnc. iij. olei amygdal. dul. recentis, deinde ſyrupum ex ſucci bugloſſi, cocti & deſpumati libr. ij. ſucci pomorum dul. libr. i. cum ſacchari optimi libr. iij. coctum ſuper infunde, miſce percoquendo, poſtremò ab igne depoſito, & refrixo, inijce cinnamomi drach. v. been albi, & rubri añ. drach. ij. ligni aloes drach. iij. croci, ſantalorum citrinorum, tragacanthi, gummi arabici, ocimi caryophyllati, cubebę, macis añ. drach. i. & med. repone vaſe vitreo. Da à drachmibus & med. ad vij. & med.

Phitiſi-

Digitized by Google

Phitiſicis,hecticis,vel aliter conſumptis, & emaciatis ſaluberrimum : quia humidum radicale inſtaurat,proinde ſemen auget,ac in venerem proniores reddit.

Ab vſu receßit,& Syluio videtur becticis,aut alia febre laborantibus ſuſpectum , ob aromata,quæ illi plus iuſto excalefacere,& ſiccare videntur : nos tamen bis , magiſquẽ marceſcentibus,ex morbo ſenio laborantibus,conducturum fatemur. Quibus cor frigidius,quàm natura poſtulat,ex Galeno factum,in libro de marcore,capite quinto,cumq; Venerem augentia,moderatè ſint calida,& humida, ex Galeno quinto ſimplic. cap.21. neq; eat inficias Syluius,huiuſmodi antidotum ſemen augere , mirum eſt quomodo becticis ſuſpectum faciat,niſi aromata tollantur,quorum adeo paruum eſt pondus , radicum,olei,ſacchari,& ſuccorum reſpectu , vt non niſi ob tenuem eorum ſubſtantiam, ad membrorum robur,ad confidentes vias,ex ſiccitate contractas aperiendas,per quas humectantia intima penetrent,ab authore additas iudicandum:vt in Trochiſcis ex caphura,crocus,& reliqua aromata,ex Auicenna lib.5.d.9.

A ſantalis ad finẽ vſq;,omnia prætermiſit Præpoſitus vocatus, ideo Fuchſius,incompoſitum antidotum ex Actuario reſtituere conatur.

SAtyrium,off.teſtis vulpinus,ex Dioſcoride,lib.3. cap. 122. radicem bulboſam habet, mali magnitudine,fuluam,intus vt ouum candidam,guſtanti dulcem, & ori nõ ingratam:Eſt & aliud ſatyrium,quòd Erithronion,ſiue Erithracion, id eſt rubrum,ſemine lini maiore,duro,leui,ſplendente,cortice radicis gracili,rufo,intus autem album includitur,ſapore dulci,non ingrato ori:huius igitur duæ cum ſint ſpecies,prima accipienda eſt,Serapioni teſticulus vulpinus,Galeno 8.ſimpl. triphyllon : eius itaq; radices nuperrimè defoſſæ,aut ſaltem recentiores immittendæ. Matthiolus commento de ſatyrio Erythronio,medicos atq; aromatarios quàmplurimos hallucinari, in ipſo ſtatim capitis initio notat,teſticulos canis,& Satyriones pro eodem ducentes, & legitimi Satyrij vice paßim in medicamentis vtentes,id quod,ſi vt Cordus efficerent , meritò inquam taxarentur.Is ſiquidem adoleſcens,cuius ætati ideo ignoſcẽdum,rei herbariæ parum peritus, non ſine deteſtandis erroribus,Diſpenſatorium innumeris implicitum mendis edidit, Arabicos potius ſecutus,quàm probatorum authorum inuenta,at multo magis Matthiolus caſtigandus eſt,vnà Meſuem inſerens,eiuſdem ſententiæ,cum Reuerendis, qui etiam Antidotarium commentati ſunt,videlicet Satyrios bifidas producere radices , teſticulis caninis ſimiles,res nuſquam in Meſ.comperta,vt ſomniat Matthiolus : cum etiam medicamentarij officinarum codices,pro Satyrio,non caninos.ſed vulpinos interpretentur; reſipiſcat igitur,neq; alijs notam inurat,grauiori pœna affligendus,in pace niteat, ne in bello obſoleſcat,ſeſe intra pelliculam contineat , ne vltro crabrones irritet;neq; hoc infero,vt Meſues cenſoribus parcendum putem.Matthiolus autem veros Satyrios in Italia haud apparere dictat,mendacium mendacio addens,nec Braſauoli dicta eliminat , vt in

Cordi inſcitia detegitur.

Meſ.tutela aduerſus Matthiolum.

Monachorũ lapſus.

minimis

Digitized by Google

*minimis quibuſque conſueuit, cum in Bononienſibus, & Mutinenſibus montibus, vber-
tim, & craſſa radice, vtraſque Satyrionis ſpecies, flore mirifico naſci aſſeueret: qua for- Matthiol°
taßis ex cauſa, latinè melius ſonat, hoc pacto, cæterum vt ingenuè fatear, verum Saty- tetractat.
rium hactenus in Italia mihi videre non licuit, nos verò ex Auguſtenſi valle, pulcherri-
morum ſimplicium theatro, data opera exportari fecimus, folijs liliaceis, ternis, fre-
quentius geminis, & ſtatim à radice prodeuntibus, flore lilij effigie, non quidem
quantitate, & tota figura, ſed colore, & floris eſſentia quadam, quæ enim pauca qua-
dam, ob furentem noſtris in partibus Martem, natali ſolo videre non potuimus, ea inte-
gra, omni conatu, à præclarißimis herbariis afferri ſtuduimus, & noſtris ſumptibus a-
luimus, cum Romanis, Hiſpanis, Alexandrinis, Lyguris, aliiſq́; innumeris, pro ocij, &
temporum ratione diuagati, ſermonem habuimus, nunc per alta iuga, illorumque fle-
xus, nunc per inhoſpita deſerta, vaſtas ſolitudines, inacceſſas alpes, ſæpe per amœnas val-
les, & placidas planities, vmbroſa vireta, areas, campos, vineas, opaca nemora, algoſas
paludes, murmurantes riuos, per maritima littora, ridenteſq́; hortos, in abditis terræ
fibris, in horridis receßibus, ſubterraneiſq́; fodinis perreximus, nullo frigoris, caloris, im-
brium metu, vt nouũ aliquod, præclarumq́; ſimplex, quotidie excerperẽ, vobiſq́; indica-
rem: non ignarus omnem ſtirpium materiam animalium, metallorumqúe, à perditis
omnigenarum rerum coemptoribus, varijs modis contaminari, omneſqúe tum merca-
tores, tum herbarios, in eis dolum exercere: idcircò ex omni natione præſtantißima mi-
hi ſedulo afferri, quotannis curaui, herbarum, fruticum, & arborum differentias, dum
augeſcunt, dum vigent, contemplatus, quum ex Galeno 1. de antidotis cap. 12. non ſe-
mel, bisúe, ſed ſæpe, & ſepius aſpicienda ſint, ne tanquam indiſtincti, aliam ab alia in-
ternoſcere non valeamus, vt eodem libr. cap. 2. non ſemel, bisúe, aut ter, ſed ſa-
pius admodum, ſigillatim quaque obſeruaſſe neceſſum eſt, etiamſi quis attentius ab a-
liquo commonſtrante, ac verbis docente, cuiuſmodi ſint, quæ ſunt, optima diſcat, quod ſi
plerunque, non conniuentis oculi aciem, rerum ſimilitudo perſtringebat, vt cognatio
confuſionem pareret, vt vicinitas alterũ pro altero præ ſe ferre videretur, nares, ac lin-
guam conſuluimus, quæ vacillantium oculorum corrigerent errorem, cum præſertim
ex annorum temperie, ſoli mutatione, cultus ratione, natura continuo motu, multipli-
ci indies varietate, quaſiq́; diuerſo icone ſeſe oſtendere frequentißime ſoleant. Quo fit
vt non ſola librorum lectione, ad hæc ſcribenda animum impulerimus, ea enim ſæpißimè
vidimus, collegimus, & à diuturna caligine vendicauimus, nec ideo perdifficile non di-
xerim ſimplicium ac mixtorum vires cognoſcere, illorum ſpecies, formas diuerſas, va-
riaſqúe figuras, ac facultates tenere. Eſt & teſticulus caninus, Græcis cynoſorchis,
in pratis noſtris affatim luxurians, in petroſis etiam, & ſabuletis frequens, puerulis ob
florem in cæruleo purpureum, vniuerſo ferè cauli dodrantali impartitũ, non iniucundo
odore expetitus, qui quidẽ Satyrij inopia ſub duplo ſatiſfacere poterit, vegetiore & ma-*

Q *iore*

*iore teſticulo accepto, flaccido autem & rugoſo abiecto, calidus enim & ſiccus eſt, & Ve-
nerem coercet ex Paulo, ſuperiorem autem pleniorem eſſe, inferiorem verò molliorem,*

Matthiol' recantant.

*& rugoſiorem ſcribit Dioſcorides. Matthiolus tamen ita vertit, Delle quali, la più baſſa
è piena, & carnoſa, & la più alta fiappa, languida, & vana, idque etiam in commento,
ſecus autem in latino, tales enim oda in hunc vnum maximè redundant, quamuis ſepe-
numero obſeruauerim, nunc ſuperiorem pleniorem, nunc inferiorem, & econtra, mol-
lem tamen vt plurimum Dioſcoridis ſententiæ reſpondere.* Eſt & radix humana ma-

Palma Chriſti Buzeiden Digiti citrini.

*nus ſimilitudinem referens, vulgo palma Chriſti, quam Satyrij ſpeciem buzeidem Mau-
ris vocatam, coniecerunt plerique, ex Serapione, quin eandem bucheiden Hermolao di-
ctam, credidit Braſauolus, nec differre à digitis citrinis Auicenna, cum tamen ſepara-
tim, diuerſa effigie, ac vi, alterum ab altero ſeiunxerit.* An verò digiti citrini, ſint pal-
*ma Chriſti vulgaris, Monachi dubitantes, cum ibidem rei venereæ vſum aliquem non
expoſuerit Auicenna, in quem Satyrij, & cynoſorchis ſpecies valere creduntur, hinc in
alienam propenſius cadere videntur ſententiam Matthiolus nulla inniti ratione prædi-*

Animadſio in Matthiolum.

*cat, quaque fit animaduerti potuit, hanc tamen inter Satyrij genera perperam enumeraſſe
Fuchſium dictat, cum potius inter canis teſticulos repreſentanda eſſet, at cum Hermo-
dactyli etymo, ac facultati conuenire, huiuſmodi radicem inclinet, id quod primus Bel-
lunenſis, buZeiden attribuit, in ſuis interpretationibus, videlicet quibuſdam hermoda-
ctylorum ſpeciem dici. Hinc vel eadem videtur valuiſſe, vel ſi inter hermodactylos con-
numeranda eſſet, male inter Satyriones Fuchſius, potius inter canis teſticulos repreſen-
taſſet Matthiolus, cum præſertim vomitum non vrinas, ac aluum laceſſant, idcirco nec
rei venereæ, vel tantillum inſeruiat: huius duo ſunt genera, in montibus, ac apricis, v-
num maius foliis liliaceis, leuibus, patulis, nigricantibus, ſignis maculatis, tereti caule
non aſpero, ſpicato flore, ex pallido in purpureum variegato, non inſuauis odoris, gemini
radicibus, cynoſorchi æmulis, niſi appendiculis quibuſdam, quaſi digitis, humanam ma-
num referre conſpicerentur.* Minus autem folijs croci caule iunceo, palmum alto, laui
*floribus nitet purpureis, amarantho cognatis, iucundiſſimum halitum ſpirantibus
Maio potiſſimum menſe, & Iunio: Eſt & teſticulus alter Serapius Andreæ in prat orn
margine interdum effoſſus, radice vbique rotunda, per omnia porraceis folijs, & caul
palmeo liliaceis floribus purpureiſque reſpondens, ſeminibus rotundis miranda ſerie i
globos duplici, triplicíue cornu digeſtu, pro Satyrio ſubſtituendus.*

L*Ac, ſuccus ille candidus, in fœmineis mammis, ex abundanti alimonia, benigni ſan
guinis bis cocti, productum, ſaluberrimum eſt purum, ac ſyncerum, colore ſumm
albo, ſplendido, claro, & ſapore dulci, non amaritudinis, non aciditatis, non ſalſedin
neque acrimoniæ particeps, æquali craſſitudine, quod vngui inſtillatum cogitur, nupe
emulſum, propterea ſcribebat Galenus 7. meth. med. ca. 6. lac nullam externam qualita
odore, guſtuue præ ſe ferat, ſed eſt quàm dulciſſimum, & ſibi ipſi continuum, & prout la*

con

Digitized by Google

conueniens ſplendens, ſuper omnia quoad fieri poteſt, ſimiles habeto partes: cum verò lac caninum probet Dioſcorides. Ariſtoteles contra 3. de animalibus cap. 21. inquit: mulierum lac commodius lactentibus eſt, quod liuorem trahit, quàm candida. Eſt porro ad alendũ validius, in quo plus caſei eſt, ſed infantibus ſalubrius, quod minus caſei cõtrahat, id tamen pro ipſorum animalium ſpecie, & alimentorum, quæ alibi alia capiunt, & anni tempore, multum differt, ex Dioſcoride lib. 1. cap. 162. ac Galeno 3. de aliment. facultatis cap. 15. & in eo de cibis boni, & mali ſucci cap. 4. nempe id plus ſeri, illud minus caſei habet, & econtra, è quibus contrarias facultates, & vſus habet, ſerum enim ebibitum ventrem laxat, caſeus emanſus eundem cohibet, vt ex Galeno in eo de Ther. ad Piſo. cap. 4. qua autem ratione potius ouillum, quàm humanum, aut quoduis aliud ſelegerit, cum humanum ad omnia præſtantiſſimum ſit, & in tribus ſuis qualitatibus temperatum, vt etiam caprinum, ac aſininum, præ omnibus vnum humiditate exuperans, ex Galeno 2. de vict. ratione in acutis, commento 7. ex Ariſtot. 3. de animalibus cap. 20. tenuiſſimum cameli eſt, mox equæ, tum aſinæ craſſiſſimum bubulum eſt, ac etiam pinguiſſimum, ouillum autem dulce, craſſum & præpingue, & in alio Diaſatyrio ſcribit, lactis ouilli, aut vaccini profectò hæc nuper à nobis excogitata eſt, quod lac ouillum magis inflat, ex Auicenna, ſpiſſius eſt, & præ aliis minus habet ſeri, plus caſei, ideo ex flatu erectiora reddat pudenda, ſi tamen humani copia ſuppeteret, hecticis commodius fieret, at quoduis alterius loco ſubſtituatur, non magni faciendum, cognita eorum differentia. Denique cum artis medicæ ſtudioſis, non pueris iſthæc ſcribantur: Matthiolo nobis inurendum videtur quòd oues, vaccaſq́; & mulierculas eas mulgentes pingi voluerit.

Dioſco. ab Ariſto. diſſidet.

TRagacbanta, off. Dragantum, vel gummi draganti, ex Dioſcoride lib. 3. cap. 20. lacryma eſt, quæ vulnerata radice manans concreuit, ex Theophraſto etiam ſponte, & ſciſſo in latere cortice deſtillat: eius planta, è qua tragachantum emanat, in Creta, Achaia, & quibuſdam Aſiæ partibus naſcitur, ad nos autem è Creta, & Græcia, vt plurimum affertur: præſtat pellucens, gracilis, leuis, ſyncera, & ſubdulcis, eſt etiamnum ſumuſa, quam ad calidum vergere exiſtimant pleriq́; vt albam frigidiuſculam, & decennio ſeruari, cum verò lingua ſubdita non liqueſcat, ideo legitima ſit, nec ne in ancipiti poſuerint Monachi, id quod Dioſcorides non per ſe, ſed cum melle, in delinctu accipere contendit Mauritanos, non tanta feſtinatione, ac ſi prorſus aſſirmarint affligendi ſunt. Non defuere vulgatam hanc acacia gummi exiſtimantes: alterius tamen defectus alter ſuggeritur.

Obiectio in Matthiolum pro Monachis,

GVmmi Arabicum, ex Serapione, eſt acacia gummi, authoritate Dioſcoridis, qui tamen lib. 1. cap. 114. id non expreſſit, ſed quod ex acacia quæ in Aegypto naſcitur, gummi manat, verius itaque appellari debuiſſet Aegyptium gummi, eodem exiſtente Serapionis capite de gummi Arabico, quo Dioſcoridis de gũmi acacia, videlicet præfer-

Q 2 tur eius

tur eius ſpinæ gummi, quod in vermiculorũ ſpeciem contrahitur. quod vitri modo perlucet, ligni expers, proximũ eſt candidum. ſordidũ verò ac riſinoſum inutile: nõ alia fortaſſis ratione, eo nomine ab Arabibus vocatum, quã quod ex alia Arabia Aegypto contermina, eorũ æuo deferreretur, vel quia ſpina illa, quæ acaciam producit, in Arabia naſcitur, hinc tale nomen ſortitum eſt: dicitur & Babyloniũ, quia circa Babyloniam Aegypti i. Cairo concreſcit, cum altera Babylonia non in Aegypto ſit poſita, ſed in Meſopotamia, & Saracenicum, quod ex Aphrica parte id eſt Mauritania conuehitur, quia vulgus noſtrum infideles, potiſſimum Mauritanos, Saracenos appellare ſolet: id tamen ex vtriuſque deſcriptione, aliud eſſe ab officinarum gummi Arabico animaduertit Matthiolus, duabus rationibus: prima, quia nihil ſimile habet contractis vermiculis, & arenoſum eſt, ſed in grumis verſicoloribus conſpicitur, quorum alij topatium, aut chriſotopatium colore, & nitore referunt: quumque ipſa quoque legitima acacia deſideretur, guſtu ſcilicet aſtrictoria, cuius eſt gummi, illud etiam argumento eſſe poſſe, quum eiuſdem cum ſua planta genij, facultatis exiſtat, hinc ſtipticum eſſe deberet, id tamen lenit, & aperit, & eam ob cauſam, nec implere, aut poros carnis ſtringere poteſt, quod in gummi acaciæ requirit Dioſcorides, addit, quoniam Galenus 7. ſ. cap. 40. ſcribit, id eſt gummi, quod Græci ſimpliciter gummi vocant, quæ lacryma eſt congelata, concretaque in truncis arborum ipſum producentium, ideo palam indicare miſtionem hanc, è diuerſis arborum gummis miſcellaneum eſſe, quod Græci ſimpliciter gummi vocant, eſſe noſtrum gummi Arabicum, quod colore varium, non impermixtum, ſabuloſumque quum ſit, facilè coniectari poſſumus, ex varijs etiam arboribus decerptum, quia Galenus ſimpliciter gummi vocat, omnium arborum quæ reſinam fundere non poſſunt, quod eorum indicio contrarium eſt, qui vbi gummi nomen apud Græcos ſimpliciter viderint, non aliud quàm ſpinæ Aegyptiæ gummi intelligunt, tolerabilius dici poterat, gummi tragacantha, quæ in vermiculorum ſpeciem eſt contracta, ſi ad nos vera acacia aſportaretur. Hæ ſunt Matthioli deductiones, meo ſanè iudicio, à veritatis foribus penitus aliena, quandoquidem & ſi acacia multiplicis vſus, ad nos non afferatur, non ea ratione gummi eius ad nos vehi non poſſe, affirmandum putauerim: nam acacia ſeminis expreſſione paratur, ſoli exponitur non paruo labore: cumq; tota arbor aculeis horreat, ex Theophraſt. 4. de hiſt. plant. cap. 3. hinc fieri poteſt, vt laborem ſpinasq; fugientes incolæ, fructum non colligant, ſiliqua leguminum modo contentum. gummi autem cum ex ea manet, tum arbore percuſſa, tum ſponte, ſine vlla fiſſura, ideo nullo incommodo etiam à puerulis reponi poßit: forte itaq; adeo modicè curant, ad medicinæ vſum facientia, vt nonnunquam ſponte, à natura oblata deſpiciant: nimirum igitur ſi hoc adſeruent, illam verò ob ignauiam vilipendant, hacq; ratione deſideretur, nimirum etiamſi vulgatum gummi, nil commune habeat, cum vermiculis, quod nulla mundicie, nulla Aegyptiorum diligentia colligatur, vel quod eius ſit generis

Matthioli opinio exploſa.

primo

primo proximum, aut ex altero acaciæ genere, Ponti & Cappadociæ, rutaceis videlicet folijs, cuius copiam ſe illi feciſſe Bellunenſem teſtatur, latinè præſertim, quod nos pleriſque in emporijs, eius copiam habuerimus, non ſordidi, non reſinoſi, ſed ligni expertis, vitri inſtar perlucidi, nec admittendum eſt Matthioli argumentum, quoniam acacia ſtipticæ viſitur facultatis, ideo tale eius gummi eſſe debere, id enim veritus eſt latino volumini inſerere, non ignarus, Dioſcoridem huic adſtrictionem non præbuiſſe, ſed vim ad ſpiſſandum, refrigerandumque efficacem, cutis meatus obſtruentem, medicamentorum quibus admiſcetur acrimoniam hebetantem, præterea multarum arborum fructus adſtringunt, quorum tamen gummi exaſperatam arteriam lenit, vt gummi ceraſorum, & prunni, quæ cum his vino pota, calculum comminuunt; quod verò gummi efficinarum leniat & aperiat, ideo cutis ſpiracula obſtruere non poſſe ſcribitur, quod tamen gummi acaciæ adſcripſit Dioſcorides, hac in re prudentiam, maturitatem, ſanumq́; iudicium declarauit, ac ſi lenientia apertione quadam prædita, exiguos etiam cutis meatus obſtruere non poſſint, ceu ex Galeno 5. ſimpl. cap. 12. non modo emplaſtica, ſed etiam ἐμφρακτικὰ, id eſt, infarcientia vocantur, quo quidem conceſſo, quod ſcilicet leniat, Tragacantha etiam lenit, nihilominus vt gummi, cutis ſpiracula opplet, ex Dioſcoride, gummi etiam ceraſorum lenit, tuſsi etiam vetuſtæ medetur, idem etiam aperit, quum ex vino potum calculoſis auxilio ſit, ſuo tamen lentore, ſua viſciditate, poros implere poteſt, idem etiam in vulgato gummi continuatur, omnibus his facultatibus prædito, quæ illi à Dioſcoride tribuuntur, noſtro, & clariſſimorum quotquot ſunt, noſtri ſeculi experimento, huc accedit Æginera, lib. 3. in raucitatis cura, vbi inter emplaſtica, id eſt, obſtruendi meatus facultate prædita, gummi recenſet. Reliquum eſt quos velut alter Oreſtes, non potui non exclamare, cum inſanis iuxta prouerbium, inſanire coactus, quum Braſauolus ac Matthiolus, medici alioquin clariſſimi, ſibi perſuadeant, gummi iſtud nil aliud eſſe, quàm ex diuerſi generis arboribus mixturam, at Matthiolum, & cum eo Dreſſennium eius ſimiam, longius aberrare, Sole clarius demonſtrabimus, quum huiuſmodi ſomnium Galeni teſtimonio credendum obtulerit, eiuſque authoritate, ſuam fulciat ſententiam, quia 7. ſimpl. gummi ex varijs arboribus ipſum producentibus colligi enarrauit, quia in re, qualis ſit interpres, quibuſque animi, & ingenij ornamentis decoretur, mox mox ſubiungemus: nam ex Galeni verbis, omnium candidatorum, elici nullo modo poſſe crediderim, gummi ſimpliciter ex eo prolatum, ex arboribus diuerſarum facultatum colligi, ſed à varijs eiuſdem ſpeciei, vt potè, non ab vnico duntaxat, ſed à multis acaciam gignentibus, è quibus omnibus gummi erumpit. Nec tali ignauia damnandus eſt ſagaciſſimus Galenus, & medicorum facilè Princeps, quo diligentius nemo plantarum naturas, ac facultates rimatus eſt, tam integris ſenſibus, quàm diuturna experientia, profundiſsima Philoſophia coniuncta, vt gummi diuerſarum plantarum, qualitatibus inter ſe diſcrepantium, ſimularis naturæ opinatus fuiſſet, ceu quum emplaſtica potentia

Matthiolus ac Braſauolus noctuæ modo caligāt.

eſſe, atque exſiccatoriæ, aſperitatibusq; mederi protulit, quoniam, ſi quoduis gummi, ex Matthioli ſententia, arboris à qua decidatur, naturã inſequi debet, vt ſibi ipſi laqueum nectit, non ſimiliaris, verũ heterogeneæ naturæ, gummi ſuum induraretur, a diuerſarum plantarum facultate diſsimiles facultates nactum, quarũ virtute, vitioq; variantibus, eius ſanè commodum vel noxa ignoraretur: deniq; dotibus illi à Galeno aſsignatis, non apte reſpondere poſſet. Præterea vt ſua arboris eſt gummi, non ſimpliciter, ſed cum adiecto, aut ceraſorum dicitur, aut prunorum, vt in reliquis, id verò quia excellentiſsimum, Dioſcorides gummi nomine inſigniuit, pariter & Galenus eum imitatus: cum ſi per gummi Galeni, ex variis, omnibusq; gummatis arboribus accipiendum eſſet, poſſemus illud & nos, noſtra in patria, ex quibuſcunque plantis depectere; quæ quidẽ opinio, quàm plane explodenda ſit, probi viri diiudicent, quum etiam ſcribat Galenus 5. de compoſ. med, ſecundum locos, cap. 7 gummi albi ex Critone, vnum, & impermixtum intelligens, aliter albedine non appoſita deſtinctum, at coloris varietate id quod etſi adulteretur, per gummi abſolutè poſitum, gummi acatiæ antonomaſtica intelligendum. Aſſatur hoc modo, eius fruſtula erui magnitudine in patella calefacta, ſubinde ab igne remota, ſine intermiſsione tantiſper miſceantur, donec albeſcant, idem fiat ex Tragachanto, aliiſq; gummi generibus.

Gummi omne quo pacto aſſetur.

Diaſatyrion ſecundum.

RECIPE, Secacul albi, & mondi, in aqua cicerum ſecunda elixi, libr. I. & med. rad. ſatyrij, vnc. iij. rad. raphani, vnc. iij. ari vnc. ij. tere, coque aliquantulum in lacte vaccino, aut ouillo, ſuperfuſo ad duorum digitorum eminentiam: adde ſecacul ſupra coctum, olei ſeſamini, & butyi recentis, inſulſi, an. vnc. iiij. ad iuſtam craſſitiem, ſi verò exactè coctæ nõ videantur, rurſus adde lactis, olei & butyri, partes æquas, ad perfectã coctionem, tum cribro, vi manus, ſiue cochlearis, vt in caſia ſiliquari exprime, deinde inijce mellis deſp, libr. vj. ſucci ceparum, libr. I. & med. exacte coctum vbi erit, ab igne depoſito, aſperge hunc puluerem, caudarum ſcinci cum renibus, & pinguedine adhærente, ſeminis erucæ, ſeminis fraxini, been albi & rubri, naſturcij, paſtinacæ, napi, aſparagi, zingiberis, cinnamomi, piperis longi, an. vnc. med. prædictis excipe, demum nucleorum pini mundatorum, libr. I. & med. piſtaciorum, depellitorũ vnc. med. cerebrum paſſerum, vnc. ij. miſce omnia diligenter, aromatiza drach. j. moſchi electi. Datur ab vnc. med. cum vino generoſo puro, ſed pauco.

Pudendum valenter erigit, ſperma & coeundi deſiderium auget.

Syluius ac Præpoſitus, ab authoris mẽte ponderibus variant, id quod iſtorum deſcriptionem

pionem conferentes, facillimè diiudicabunt. Hic etiam mellis, libr. iij ille iiij, ſufficere aſſerit, etſi legitima coctio conſiſtentia, guſtus gratia, ſex libr. requirant. Satyriaca plura vide ex Aëtij cplo, ſectione 40. vt Satyriacum Pauli, lib. 7. cap. 11.

Eryngium.

Crocodilium.

Polygonatum, cinogellum, ſigillũ ſanctæ Mariæ vel Solomonis.

Calcitrapæ.

Error Cordi.

Siſer.

Sylui vanitas.

Secacul, Græcis incognita planta, non eſt Eryngium, ſpectanda foliorum forma, durarum, & acutiſſimarum ſpinarum ambitu, ſtellæ modo circumuallatum ſitu, alias flaueſcente, alias viridi, interdum cœruleo, carduorum omnium belliſſimum: in ruderibus aſperiſq; locis, non infrequens, de quo Dioſcor. lib. 3. cap. 21. aliud et ſi ſit maritimum, in Venetis litoribus copioſum, foliis grandioribus, ſciſſurato ambitu aculeatis, radicibus longioribus, mollioribus, altero conditura probabilioribus, quibuſdam Crocodilium, illi non modo abſimile, verum quoq; facultatibus diuerſum. Quum igitur Serapion Eryngio, ac ſecacul, ſeparatum aſſignet caput, imparesq; vires, ac in altero Dioſcoridis, aut Galeni non reminiſcatur pro conſuetudine, vbi aliquid ex his deprompſit, vt ſi quando ex Arabum ſylua tantummodo prodeant, aut Arabes authores dearticulat, aut ſimpliciter, vt præſens caput deſcribit, propterea difficillimum eſt, quod velit explicare, Manardus libro quinto, Epiſt. 1. lib. 11. Epiſt. 2. alibique arbitratus eſt polygonaton, off. cinogellum, vel ſigillum ſanctæ Mariæ, vel Solomonis, vulgo genochietto, a radice frequentibus nodis ex interuallo geniculata, alba molli, quibuſdam etiam fraxinella, Secacul eſſe, quoniam Dioſcoridis polygonato aliqua in parte reſpondere videtur: verum vtriuſque capitis notas conferentes, palam ſentiunt diuerſum quicquam, nulla Græcorum mentione, variiſq; viribus, at huic ſunt piſellorum folia, illi laurina diſſentiunt Deterius labuntur qui Calcitrapæ radicem, vulgo Cacatrepola, ſtellarem herbam, de qua Plinius, lib. 11. cap. 7. pro Eryngii radice, vtrumque confundentes, loco ſecacul ſubſtituunt, quandoquidem in arenis maritimis legitimum reperiri aiunt, vulgo crinitus ſpinoſus, & paſtinaca marina, turpiori etiam errore, ad veterum ſiſer reuocat Cordus, mirum ſanè, quum Rheni accolis in Germania vulgatiſſimum ſit, & hortulanum folio oluſatri, caule & vmbella paſtinacæ æmula, radicibus ſubcroceis, dodrantalibus, intus neruoſis, vt ex Plinio, lib. 19. cap. 5. Gelduba ſpecie eſt paſtinacæ, Gheldrup ſiue poten vocatis, quibus ſanè adeo à ſecacul abeſſe euidenter innoteſcit, vt iuueniles nimium Cordi conatus obliterari facilè poſſint. Sylnius Eryngij radicem eadem præſtare quæ ſecacul, quamuis diuerſam aſſeuerat, eius verò ſiccitatem facilè ea preparatione vinci, cuius conditura melle quum fiat, ex eo quibuſdam etiam additis caryophyllis, mirum eſt quomodo vir apprime eruditus, tam abſurda in medium afferre auſus ſit, quum mel deſiccet, ac excalefaciat ordine 2. ex Gal. 7. ſimplicium, hinc potius in ſiccitatem addat, quàm minuat, non mirus etiam claudicat, his conſentiens, qui huiuſmodi radicem primo gradu calidam, ſecundo humidam deduxere, quum ex Dioſcoride, libro tertio, cap. 21. non ſolum vrinas, & menſes pellat, ſed tormina, & inflationes diſcutiat, ex Galeno etiam, quod temperatum eſt, caliditate, parum aut nihil ſuperare videatur,

in ſicci-

in ſiccitate autem excedere, quumque menſes cientia, plus iuſto excalefaciant, vrtica autem plus iuſto exſiccet, ex eodem 5. ſimplicium, cap. 23. radix verò hac vtrumq; præſtet, quod ſiccet, ac calefaciat, plus debito nulla probatione indiget, et ſi in his Galenus neſcio quid ambigui præſeferat, Quod verò à multis melle ſolo condita, ab aliis etiam cum aromatibus, ad Venerem promouendam ſumatur, magno ſucceſſu, imo authore, Manardo lib. 12 epiſt. 4. à multis cienda Veneri, in cibos recipiatur, quum in omnibus hæc non præſtet, ſed in frigidis, atque humidis temperamentis tantummodo; in quibus aromata ingentia flatus magis eleuant, quàm diſſipent, ideo ad virgæ erectionem commendent; hac ratione veterũ nemo, huius facultatis in eryngio meminit, vtpotè illis haud propriè, verum omnibus calefacientibus communis, in prædicta potiſſimum temperie. Quare nõ eryngium, ſed illi dotibus omni ex parte æquale, veluti vtra ſatyrij ſpecies ſubſtituatur: aut earum inopia, cynoſorchis, et ſi non pari effectu, donec verum ſecacul afferatur, et ſi daucium conditum, ſecacul æquipollere aſſeruerit Meſ. ideo paſtinacam ſylueſtrem pro ſecacul ſubſtituant aliqui, quod autem incredibile videtur, licet gemino intueamur obtutu: Aſtera atticum, ſiue bubonium, plebi inguinariam, in collibus, earumque planitie vberrimam cum eryngio confudiſſe Serapionem exponit Matthiol. fortè ob verbum centum capita, ab interprete adiectum, id quod quum luculenter ſatis intelligere potuerit, quum ne hylo quidem à Dioſcoride receſſerit, Matthiolo mentem precamur meliorem: Herbarii quibuſdam vocatur filius ante patrem.

Serapion abſoluitur.

Cicer, ex Theophraſto 8. de hiſt. plant. capite quinto, vt etiam ex Plinio, libro 18. capite 12. magnitudine, ſapore, & forma, pleraſque differentias oſtendit, vt columbinum, candidum arietinum, nigrum à capitis arietini ſimilitudine, ex Dioſcoride, cap. 96. aliud eſt ſatiuum, aliud arietinum, tertium ſylueſtre: nobis rubra, nigra, & candida ſpectantur, inter omnia dulcedinem præſtantia: ex Theophraſto ſatiua omnia rubra, ex Plinio Venerea vocantur, aliis ad venerem irritandam, ſemen augendum præſtantiora, eorum itaque ſecunda aqua, ciceribus pro conſuetudine infuſis in aliam aquam, citra aliud percoctis, ideo accipienda eſt, quia magis vretica, nitroſa ſuperficie iam derelicta, hinc reliqua ad partes, gignitiuas potẽtius ducit, reliquum cicerum genus orobicum appellat Galenus 6. ſimplicium.

Raphanas Græcis, Latinis radix, cuius genera multa notauit Theophraſtus 7. de hiſtor. plant. cap. 4. vulgo noſtro duplex eſt, alter radice, forma, & magnitudine napi intus, & extra, vt plurimum albus, rauanello nuncupatus, vt alter ramolacia, radice craſſiore, ſubrotunda frequentius, in gracilem, vel bifidam caudam, pluribus ceu caudiculis interſepta deſinens, cortice exterius nigro, meditullio albo hyeme potiſſ. expetito, vt Vere ineunte altero, res vulgatior creditur: quoniam quotidie veſcendo eſt, quã quod pluribus demonſtrari debeat, nulla eius ceu nota herba parte depicta, ex Dioſ. lib. 2. c. 105. nam et ſi alter ſit ſatiuus, alter ſylueſtris, à Romanis aromatica, & Mazochi vocatus,

folijs ſatiuo ſimilibus, ſed magis lampſanæ æmulis, quia poſt lampſana effigiem nõ oſtendit, vt nec ſatiuus radicem, quã tamen ori ſuauem facit: hinc alij raphanũ eſſe putarunt, vulgatam hoc nomine radicem, raphani ruſtici cognomento, folijs lapatho grandioribus insigni radicis acrimonia, folijs interdum irrumpentibus valde laciniatis: in Germanorum edulia, ac eorum intinctus vſitata, in noſtris officinis, vt etiam vulgo, raphano appellata, & in hortis hac ratione conſita. Fuchſius verò armoratiam putat, quæ ſit cap. de lepidio diſcutietur, cum itaq; ſylueſtris raphani folia ſatiuo ſimilia eſſe tradiderit Dioſcorides, huius autem folia rumicem imitentur, inanis profectò, ac penitus refellenda videtur Fuchſij ſententia, quumque raphani radicem carnoſam ſcripſerit Theophraſtus, primo de hiſtor. plant. cap. 9. & 11. hæc vero excarnis penè ſit, illud etiam Fuchſij opinionem demolitur. Fuchſij error.

Satiui itaque radix, cortice potiſſimum craſſiuſculo, vera eſt Dioſcoridis raphanus, cuius vſus eſſe debet, etſi radicis, quæ eius vice fungebatur, opera non inſtrenuia ſint, imo in pluribus efficaciora, ſylueſtris autem Romæ adhuc armoracij nomen obtinet, ſponte in ruderibus naſcens, radice tenera, ac ſubacri: At hodie ſatiua etiam effecta, radices gracilitate, vrbanitateq; permutauit, nec ideo vel mendi in Dioſcoride aliqua ineſt ſuſpicio, quum alijs præſertim teneræ loco, μαλακὴ, id eſt, mollis legatur. Raphani ſemen bacanon quandoque vocatur, vt ex Caelio, libro vigeſimoſeptimo, capite 38, vt etiam ex Myrepſo, in alia antidoto hepatica. Raphani tria ſunt genera, ex Plinio, libro 19. cap 5. at ſub hac diuiſione intellexiſſe braſſicam, oppido quam eruditè probat Stephanus Aquaus Bituricenſis, in eiuſdem commento, magis autem lib 17. cap 24. etſi alij ex Iulio Polluce, ac Ariſtotele, raphanum quoque crambem vocent, id quod ſi compertum habuiſſet Matthiolus, non erat abſque calumnia Plinium prætermiſſurus, vt neque Amathum, quia aſtragali radices (de qua Dioſcorides, libro quarto, cap. 52.) nigras, intus vero albas, rotundas, nucum magnarum magnitudine ſcribit, cauliculis, alijs murium caudis æmulis, oblongis, illinc prodeuntibus, & caſtanearum vice à Theutonis ſub cineribus coctas mandi, ipſe autem aſtragalo radicem non eſſe rotundam, in pilæ modum, ſed tereti forma exiſtimat, quod talis ſit raphani radix, cui aſtragalum comparat Dioſcorides, videlicet oriri radice rotunda, raphani modo magna, ideo veretur ne pro aſtragalo eam acceperit plantam, quibuſdam apios creditam, & vulgo nux terræ vocatam, Apios tamen, eandem cum Ruellio credit Amathus, qua in media vterentur rurales galli, etſi male illis conſultum aſſerat Matthiolus, à quo quidem quum omnem hauſerit eruditionem Deſſennius, etſi Phormionem imitatus Annibali obſtrepat, & pro lixi oratoris officio fungatur, hem quàm magnam pertinacemque errorem euellit: Vitæ enim non paruum intereſt, ſi quis cyclaminum panem porcinum vocet, quum apios ſit, quam auidè porci in Holandia eſitent, ſimul ac homines citra omnem noxam aluntur, abſurdum equidem nobis videtur, in re tam leui adeo grauiter deſipere, cum apios pars ſuperior ex Dioſcoride, noſtroq; experimento, quòd in planis Crepacorianis nõnunquam

Plinij lapſus.

Aſtragalum.

Apios.

Deſſenni' arguitur.

Phitiſicis,hecticis,vel aliter conſumptis, & emaciatis ſaluberrimum : quia humidum radicale inſtaurat,proinde ſemen auget,ac in venerem proniores reddit.

Ab vſu receſsit,& Syluio videtur becticis,aut alia febre laborantibus ſuſpectum, ob aromata,quæ illi plus iuſto excalefacere,& ſiccare videntur : nos tamen his, magiſque marceſcentibus,ex morbo ſenio laborantibus,conducturum fatemur. Quibus cor frigidius,quàm natura poſtulat,ex Galeno factum,in libro de marcore,capite quinto,cumq; Venerem augentia,moderatè ſint calida,& humida, ex Galeno quinto ſimplic. cap.21. neq; eat inficias Syluius,huiuſmodi antidotum ſemen augere, mirum eſt quomodo becticis ſuſpectum faciat,niſi aromata tollantur,quorum adeo paruum eſt pondus, radicum,olei,ſacchari,& ſuccorum reſpectu, vt non niſi ob tenuem eorum ſubſtantiam, ad membrorum robur,ad conſidentes vias,ex ſiccitate contractas aperiendas,per quas humectantia intima penetrent,ab authore additas iudicandum:vt in Trochiſcis ex caphura,crocus,& reliqua aromata,ex Auicenna lib.5.d.9.

A ſantalis ad finẽ vſq;,omnia prætermiſit Præpoſitus vocatus, ideo Fuchſius,incompoſitum antidotum ex Actuario reſtituere conatur.

SAtyrium,off.teſtis vulpinus,ex Dioſcoride,lib.3. cap. 122. radicem bulboſam habet, mali magnitudine,fuluam,intus vt ouum candidam,guſtanti dulcem, & ori nõ ingratam:Eſt & aliud ſatyrium,quòd Erithronion,ſiue Erithracion, id eſt rubrum,ſemine lini maiore,duro,leui,ſplendente,cortice radicis gracili,ruſo,intus autem album includitur,ſapore dulci,non ingrato ori:huius igitur duæ cum ſint ſpecies,prima accipienda eſt,Serapioni teſticulus vulpinus,Galeno 8. ſimpl. triphyllon : eius itaq; radices nuperrimè defoſſæ,aut ſaltem recentiores immittendæ. Matthiolus commento de ſatyrio Erythronio,medicos atq; aromatarios quàmplurimos hallucinari, in ipſo ſtatim capitis initio notat,teſticulos canis,& Satyriones pro eodem ducentes, & legitimi Satyrij vice paſsim in medicamentis vtentes,id quod,ſi vt Cordus efficerent, meritò inquam taxarentur. Is ſiquidem adoleſcens,cuius ætati ideo ignoſcẽdum,rei herbariæ parum peritus, non ſine deteſtandis erroribus,Diſpenſatorium innumeris implicitum mendis edidit, Arabicos potius ſecutus,quàm probatorum authorum inuenta,at multo magis Matthiolus caſtigandus eſt,vnà Meſuem inſerens,eiuſdem ſententiæ,cum Reuerendis,qui etiam Antidotarium commentati ſunt,videlicet Satyrios bifidas producere radices, teſticulis caninis ſimiles,res nuſquam in Meſ.comperta,vt ſomniat Matthiolus : cum etiam medicamentarij officinarum codices,pro Satyrio,non caninos,ſed vulpinos interpretentur: reſipiſcat igitur,neq; alijs notam inurat,grauiori pœna affligendus,in pace niteat, ne in bello obſoleſcat.ſeſe intra pelliculam contineat, ne vltro crabrones irritet;neq; hoc infero,vt Meſues cenſoribus parcendum putem. Matthiolus autem veros Satyrios in Italia haud apparere dictat,mendacium mendacio addens,nec Braſauoli dicta eliminat, vt in

Cordi inſcitia detegitur.

Meſ. tutela aduerſus Matthiolum.

Monachorũ lapſus.

minimis

Digitized by Google

*minimè quibuſque conſueuit, cum in Bononienſibus, & Mutinenſibus montibus, vber-
tim, & craſſa radice, vtraſque Satyrionis ſpecies, flore mirifico naſci aſſeueret: qua for- Matthiol'
taßis ex cauſa, latinè melius ſonat, hoc pacto, cæterum vt ingenuè fatear, verum Saty- retractat.
rium hactenus in Italia mihi videre non licuit, nos verò ex Auguſtenſi valle, pulcherri-
morum ſimplicium theatro, data opera exportari fecimus, folijs liliaceis, ternis, fre-
quentius geminis, & ſtatim à radice prodeuntibus, flore lilij effigie, non quidem
quantitate, & tota figura, ſed colore, & floris eſſentia quadam, quæ enim pauca qua-
dam, ob furentem noſtris in partibus Martem, natali ſolo videre non potuimus, ea inte-
gra, omni conatu, à præclariſsimis herbariis afferri ſtuduimus, & noſtris ſumptibus a-
luimus, cum Romanis, Hiſpanis, Alexandrinis, Lyguris, aliiſq; innumeris, pro ocij, &
temporum ratione diuagati, ſermonem habuimus, nunc per alta iuga, illorumque fle-
xus, nunc per inhoſpita deſerta, vaſtas ſolitudines, inacceſſas alpes, ſæpe per amœnas val-
les, & placidas planities, vmbroſa vireta, areas, campos, vineas, opaca nemora, algoſas
paludes, murmurantes riuos, per maritima littora, ridenteſq; hortos, in abditis terræ
fibris, in horridis receſſibus, ſubterraneiſq; fodinis perreximus, nulla frigoris, caloris, im-
brium metu, vt nouũ aliquod, præclarumq; ſimplex, quotidie excerperẽ, vobiſq; indica-
rem: non ignarus omnem ſtirpium materiam animalium, metallorumque, à perditis
omnigenarum rerum coemptoribus, varijs modis contaminari, omneſque tum merca-
tores, tum herbarios, in eis dolum exercere: idcircò ex omni natione præſtantiſsima mi-
hi ſedulo afferri, quotannis curaui, herbarum, fruticum, & arborum differentias, dum
augeſcunt, dum vigent, contemplatus, quum ex Galeno 1. de antidotis cap. 12. non ſe-
mel, biſue, ſed ſæpe, & ſæpius aſpicienda ſint, ne tanquam indiſtincti, aliam ab alia in-
ternoſcere non valeamus, vt eodem libr. cap. 2. non ſemel, biſue, aut ter, ſed ſa-
pius admodum, ſigillatim quæque obſeruaſſe neceſſum eſt, etiamſi quis attentius ab a-
liquo commonſtrante, ac verbis docente, cuiuſmodi ſint, quæ ſunt, optima diſcat, quod ſi
plerunque, non coniuentis oculi aciem, rerum ſimilitudo perſtringebat, vt cognatio
confuſionem pareret, vt vicinitas alterũ pro altero præ ſe ferre videretur, nares, ac lin-
guam conſuluimus, quæ vacillantium oculorum corrigerent errorem, cum præſertim
ex annorum temperie, ſoli mutatione, cultus ratione, naturæ continuò motu, multipli-
ci indies varietate, quaſiq; diuerſo icone ſeſe oſtendere frequentiſsime ſoleant. Quo fit
vt non ſola librorum lectione, ad hæc ſcribenda animum impulerimus, ea enim ſæpiſsimè
vidimus, collegimus, & à diuturna caligine vendicauimus, nec ideo perdifficile non di-
xerim ſimplicium ac mixtorum vires cognoſcere, illorum ſpecies, formas diuerſas, va-
riaſque figuras, ac facultates tenere. Eſt & teſticulus caninus, Græcis cynoſorchis,
in pratis noſtris affatim luxurians, in petroſis etiam, & ſabuletis frequens, puerulis ob
florem in cæruleo purpureum, vniuerſo ferè cauli dodrantali impartitũ, non iniucundo
odore expetitus, qui quidẽ Satyrij inopia ſub duplo ſatisfacere poterit, vegetiore & ma-*

Q *iore*

Digitized by Google

iore teſticulo accepto, flaccido autem & rugoſo abiecto, calidus enim & ſiccus eſt, & Venerem coercet ex Paulo, ſuperiorem autem pleniorem eſſe, inferiorem verò molliorem, & rugoſiorem ſcribit Dioſcorides. Matthiolus tamen ita vertit, Delle quali, la più baſſa è piena, & carnoſa, & la più alta fiappa, languida, & vana, idque etiam in commento, ſecus autem in latino, tales enim oda in hunc vnum maximè redundant, quamuis ſepenumero obſeruauerim, nunc ſuperiorem pleniorem, nunc inferiorem, & econtra, mollem tamen vt plurimum Dioſcoridis ſententiæ reſpondere. Eſt & radix humanæ manus ſimilitudinem referens, vulgo palma Chriſti, quam Satyrij ſpeciem buzeidem Mauris vocatam, coniecerunt plerique, ex Serapione, quin eandem bucheiden Hermolao dictam, credidit Braſauolus, nec differre à digitis citrinis Auicenna, cum tamen ſeparatim, diuerſa effigie, ac vi, alterum ab altero ſeiunxerit. An verò digiti citrini, ſint palma Chriſti vulgaris, Monachi dubitantes, cum ibidem rei venereæ vſum aliquem non expoſuerit Auicenna, in quem Satyrij, & cynoſorchis ſpecies valere creduntur, hinc in alienam propenſius cadere videntur ſententiam Matthiolus nulla initi ratione prædicat, quaq; ſit animaduerti potuit, hanc tamen inter Satyrij genera perperã enumeraſſe Fuchſium dictat, cum potius inter canis teſticulos repreſentanda eſſet, at cum Hermodactyli etymo, ac facultati conuenite, huiuſmodi radicem inclinet, id quod primus Bellunenſis, buZeiden attribuit, in ſuis interpretationibus, videlicet quibuſdam hermodactylorum ſpeciem dici. Hinc vel eadem videtur voluiſſe, vel ſi inter hermodactylos connumeranda eſſet, male inter Satyriones Fuchſium, potius inter canis teſticulos repreſentaſſet Matthiolus, cum præſertim vomitum non minus, ac aluum laceſſant, idcirco nec rei venereæ, vel tantillum inſeruiat: huius duo ſunt genera, in montibus, ac apricis, vnum maius foliis liliaceis, leuibus, patulis, nigricantibus, ſignis maculatis, tereti caule non aſpero, ſpicato flore, ex pallido in purpureum variegato, non inſuauis odoris, geminis radicibus, cynoſorchi æmulis, niſi appendicibus quibuſdam, quaſi digitis, humanam manum referre conſpicerentur. Minus autem folijs etiam caule iunceo, palmum alto, leui, floribus nitet purpureis, amarantho cognatis, iucundiſſimum halitum ſpirantibus, Maio potiſſimum menſe, & Iunio: Eſt & teſticulus alter Serapius Andreæ in pratorum margine interdum effoſſus, radice vbique rotunda, per omnia porraceis folijs, & caule palmeo liliaceis floribus purpureiſq; reſpondens, ſeminibus rotundis miranda ſerie in globos duplici, triplicive cornu digeſtis, pro Satyrio ſubſtituendus.

Matthiol⁹ recantant.

Palma Chriſti Buzeiden Digiti citrini.

Animadſio in Matthiolum.

LAc, ſuccus ille candidus, in fœmineis mammis, ex abundanti alimonia, benigni ſanguinis bis cocti, productum, ſaluberrimum eſt purum, ac ſyncerum, colore ſumme albo, ſplendido, claro, & ſapore dulci, non amaritudinis, non aciditatis, non ſalſedinis neque acrimoniæ particeps, æquali craſſitudine, quod vngui inſtillatum cogitur, nuperq; emulſum, propterea ſcribebat Galenus 7. meth. med. ca. 6. lac nullam externã qualitatẽ odore, guſtuue præ ſe ferat, ſed eſt quàm dulciſſimũ, & ſibi ipſi continuum, & prout lacti conue-

Digitized by Google

conuenit ſplendens, ſuper omnia quoad fieri poteſt, ſimiles habeto partes: cum verò lac caninum probet Dioſcorides. Ariſtoteles contra 3. de animalibus cap. 21. inquit: mulierum lac commodius lactentibus eſt, quod liuorem trahit, quàm candida. Eſt porro ad alendum validius, in quo plus caſei eſt, ſed infantibus ſalubrius, quod minus caſei cõtrahat, id tamen pro ipſorum animalium ſpecie, & alimentorum, quæ alibi alia capiunt, & anni tempore, multum differt, ex Dioſcoride lib. 1. cap. 162. & Galeno 3. de aliment. facultatis cap. 15. & in eo de cibis boni, & mali ſucci cap. 4. nempe id plus ſeri, illud minus caſei habet, & econtra, è quibus contrarias facultates, & vſus habet, ſerum enim ebibitum ventrem laxat, caſeus emanſus eundem cohibet, vt ex Galeno in eo de Ther. ad Piſo. cap. 4. qua autem ratione potius ouillum, quàm humanum, aut quoduis aliud ſelegerit, cum humanum ad omnia præſtantiſſimum ſit, & in tribus ſuis qualitatibus temperatum, vt etiam caprinum, ac aſininum, præ omnibus vnum humiditate exuperans, ex Galeno 2. de vict. ratione in acutis, commento 7. ex Ariſtot. 3. de animalibus cap. 20. tenuiſſimum cameli eſt, mox equæ, tum aſinæ craſſiſſimum bubulum eſt, ac etiam pinguiſſimum, ouillum autem dulce, craſſum & præpingue, & in alio Diaſatyrio ſcribit, lactis ouilli, aut vaccini profectò hæc nuper à nobis excogitata eſt, quod lac ouillum magis inflat, ex Auicenna, ſpiſſius eſt, & præ aliis minus habet ſeri, plus caſei, ideo ex flatu erectiora reddat pudenda, ſi tamen humani copia ſuppeteret, hecticis commodius fieret, at quoduis alterius loco ſubſtituatur, non magnifaciendum, cognita eorum differentia. Denique cum artis medicæ ſtudioſis, non pueris iſthæc ſcribantur: Matthiolo nobis inurendum videtur quòd oues, vaſcaſq; & mulierculas eas mulgentes pingi voluerit.

Dioſco. ab Ariſto. diſſidet.

Tragachanta, off. Dragantum, vel gummi draganti, ex Dioſcoride lib. 3. cap. 20. lacryma eſt, quæ vulnerata radice manans concreuit, ex Theophraſto etiam ſponte, & ſciſſo in latere cortice deſtillat: eius planta, è qua tragachantum emanat, in Creta, Achaia, & quibuſdam Aſiæ partibus naſcitur, ad nos autem è Creta, & Græcia, vt plurimum affertur: præſtat pellucens, gracilis, leuis, ſyncera, & ſubdulcis, eſt etiamnum ſubruſa, quam ad calidius vergere exiſtimant pleriq; vt albam frigiduſculam, & decentius ſeruari, cum verò lingua ſubdita non liqueſcat, ideo legitima ſit, nec ne in ancipiti poſuerint Monachi, id quod Dioſcorides non per ſe, ſed cum melle, in delinctu accipere contendit Mauritanos, non tanta feſtinatione, ac ſi prorſus affirmarint affligendi ſunt. Non defuere vulgatam hanc acaciæ gummi exiſtimantes: alterius tamen defectus alter ſuggeritur.

Obiectio in Matthiolum pro Monachis,

Gummi Arabicum, ex Serapione, eſt acaciæ gummi, authoritate Dioſcoridis, qui tamen lib. 1. cap. 114. id non expreſſit, ſed quod ex acacia quæ in Aegypto naſcitur, gummi manat, verius itaque appellari debuiſſet Aegyptium gummi, eodem exiſtente Serapionis capite de gummi Arabico, quo Dioſcoridis de gũmi acaciæ, videlicet præfer-

tur eius ſpinæ gummi, quod in vermiculorũ ſpeciem contrahitur. quod vitri modo perlucet, ligni expers, proximũ eſt candidum, ſordidũ verò ac riſinoſum inutile: nõ alia fortaſsis ratione, eo nomine ab Arabibus vocatum, quã quod ex alia Arabia Aegypto conterminа, eorũ ſuo de ferreretur, vel quia ſpina illa, quæ acaciam producit, in Arabia naſcitur, hinc tale nomen ſortitum eſt: dicitur & Babylonicũ, quia circa Babylonıam Aegypti. i. Cairo concreſcit, cum altera Babylonia non in Aegypto ſit poſita, ſed in Meſopotamia, & Saracenicum, quod ex Aphrica parte id eſt Mauritania conuehitur, quia vulgus noſtrum infideles, potiſsimum Mauritanos, Saracenos appellare ſolet: id tamen ex vtriuſque deſcriptione, aliud eſſe ab officinarum gummi Arabico animaduertit Matthiolus, duabus rationibus: prima, quia nihil ſimile habet contractis vermiculis, & arenoſum eſt, ſed in grumis verſicoloribus conſpicitur, quorum alij topatium, aut chriſotopatium colore, & nitore referunt: quumque ipſa quoque legitima acacia deſideretur, guſtu ſcilicet aſtrictoria, cuius eſt gummi, illud etiam argumento eſſe poſſe, quum eiuſdem cum ſua planta genij, facultatis exiſtat, hinc ſtipticum eſſe deberet, id tamen lenit, & aperit, & eam ob cauſam, nec implere, aut poros carnis ſtringere poteſt, quod in gummi acaciæ requirit Dioſcorides, addit, quoniam Galenus 7. ſ. cap. 40. ſcribit, id eſt gummi, quod Græci ſimpliciter gummi vocant, quæ lacryma eſt congelata, concretaque in truncis arborum ipſum producentium, ideo palam indicare miſtionem hanc, è diuerſis arborum gummis miſcellaneum eſſe, quod Græci ſimpliciter gummi vocant, eſſe noſtrum gummi Arabicum, quod colore varium, non inpermixtum, ſabuloſumque quum ſit, facilè coniectari poſſumus, ex varijs etiam arboribus decerptum, quia Galenus ſimpliciter gummi vocat, omnium arborum quæ reſinam fundere non poſſunt, quod eorum indicio contrarium eſt, qui vbi gummi nomen apud Græcos ſimpliciter viderint, non aliud quàm ſpinæ Aegyptiæ gummi intelligunt, tolerabilius dici poterat, gummi tragacantha, quæ in vermiculorum ſpeciem eſt contracta, ſi ad nos vera acacia aſportaretur. Hæ ſunt Matthioli deductiones, meo ſanè indicio, à veritatis foribus penitus aliena, quandoquidem & ſi acacia multiplicis vſus, ad nos non afferatur, non ea ratione gummi eius ad nós vehi non poſſe, affirmandum putauerim: nam acacia ſeminis expreſsione paratur, ſolis exponitur non paruo labore: cumq; tota arbor aculeis horreat, ex Theophraſt. 4. de hiſt. plant. cap. 3. hinc fieri poteſt, vt laborem ſpinasq; fugientes incolæ, fructum non colligant, ſiliqua leguminum modo contentum. gummi autem cum ex ea manet, tum arbore percuſſa, tum ſponte, ſine vlla fiſſura, ideo nullo incommodo etiam à puerulis reponi poſsit: forte itaq; adeo modicè curant, ad medicinæ vſum facientia, vt nonnunquam ſponte, à natura oblata deſpiciant: nimirum igitur ſi hoc adſeruent, illam verò ob ignauiam vilipendant, hacq; ratione deſideretur, nimirum etiamſi vulgatum gummi, nil commune habeat, cum vermiculis, quod nulla mundicie, nulla Aegyptiorum diligentia colligatur, vel quod eius ſit generis

Matthioli opinio exploſa.

primo

primo proximum, aut ex altero acaciæ genere, Ponti & Cappadociæ, rutaceis videlicet folijs, cuius copiam ſe illi feciſſe Bellunenſem teſtatur, latinè præſertim, quod nos pleriſque in emporijs, eius copiam habuerimus, non ſordidi, non reſinoſi, ſed ligni expertis, vitri inſtar perlucidi, nec admittendum eſt Matthioli argumentum, quoniam acacia ſtiptica viſitur facultatis, ideo tale eius gummi eſſe debere, id enim veritus eſt latino volumini inſerere, non ignarus, Dioſcoridem huic adſtrictionem non præbuiſſe, ſed vim ad ſpiſſandum, refrigerandumque efficacem, cutis meatus obſtruentem, medicamentorum quibus admiſcetur acrimoniam hebetantem, præterea multarum arborum fructus adſtringunt, quorum tamen gummi exaſperatam arteriam lenit, vt gummi ceraſorum, & prunorum, quæ cum his vino pota, calculum comminuunt; quod verò gummi efficacitatum leniat & aperiat, ideo cutis ſpiracula obſtruere non poſſe ſcribitur, quod tamen gummi acaciæ adſcripſit Dioſcorides, hac in re prudentiam, maturitatem, ſanumq; iudicium declarauit, ac ſi lenientia apertione quadam prædita, exiguos etiam cutis meatus obſtruere non poſſint, ceu ex Galeno 5. ſimpl. cap. 12. non modo emplaſtica, ſed etiam ἐμφρακτικὰ, id eſt, infarcientia vocantur, quo quidem concesso, quod ſcilicet leniat, Tragacantha etiam lenit, nihilominus vt gummi, cutis ſpiracula opplet, ex Dioſcoride, gummi etiam ceraſorum lenit, tuſſi etiam vetuſtæ medetur, idem etiam aperit, quum ex vino potum calculoſis auxilio ſit, ſuo tamen lentore, ſua viſciditate, poros implere poteſt, idem etiam in vulgato gummi conuincitur, omnibus his facultatibus prædito, quæ illi à Dioſcoride tribuuntur, noſtro, & clariſſimorum quotquot ſunt, noſtri ſeculi experimento, huc accedit Ægineta, lib. 3. in raucitatis cura, vbi inter emplaſtica, id eſt, obſtruendi meatus facultate prædita, gummi recenſet. Reliquum eſt quos velut alter Oreſtes, non potui non exclamare, cum inſanis iuxta prouerbium, inſanire coactus, quum Braſauolus ac Matthiolus, medici alioquin clariſſimi, ſibi perſuaſerant, gummi iſtud nil aliud eſſe, quàm ex diuerſi generis arboribus miſturam, at Matthiolum, & cum eo Deſſennium eius ſimiam, longius aberrare. Sole clarius demonſtrabimus, quum huiuſmodi ſomnium Galeni teſtimonio credendum obtulerit, eiuſque authoritate, ſuam fulciat ſententiam, quia 7. ſimpl. gummi ex varijs arboribus ipſum producentibus colligi enarrauit, quæ in re, qualis ſit interpres, quibuſque animi, & ingenij ornamentis decoretur, mox mox ſubiungemus: nam ex Galeni verbis, omnium candidatorum, elecí nullo modo poſſe crediderim, gummi ſimpliciter ex eo prolatum, ex arboribus diuerſarum facultatum colligi, ſed à varijs eiuſdem ſpeciei, vtpotè, non ab vnico duntaxat, ſed à multis acaciam gignentibus, è quibus omnibus gummi erumpit. Nec tali ignauia damnandus eſt ſagaciſſimus Galenus, & medicorum facilè Princeps, quo diligentius nemo plantarum naturas, ac facultates rimatus eſt, tam integris ſenſibus, quam diuturna experientia, profundiſſima Philoſophia coniuncta, vt gummi diuerſarum plantarum, qualitatibus inter ſe diſcrepantium, ſimulatis natura opinatus fuiſſet, ceu quum emplaſtica potentia

Matthiolus ac Braſauolus noctuæ modo caligāt.

eſſe, atque exſiccatoria, aſperitatibuſq; mederi protulit, quoniam, ſi quoduis gummi, ex Matthioli ſententia, arboris à qua decidatur, naturã inſequi debet, vt ſibi ipſi laqueum nectit, non ſimilaris, verũ heterogeneæ naturæ, gummi ſuum iudicaretur, a diuerſarum plantarum facultate diſsimiles facultates nactum, quarũ virtute, vitioq; variantibus, eius ſanè commodum vel noxa ignoraretur: deniq; dotibus illi à Galeno aſsignatis, non apte reſpondere poſſet. Præterea vt ſua arboris eſt gummi, non ſimpliciter, ſed cum adiecto, aut ceraſorum dicitur, aut prunorum, vt in reliquis, id verò quia excellentiſsimum, Dioſcorides gummi nomine inſigniuit, pariter & Galenus eum imitatus: cum ſi per gummi Galeni, ex variis, omnibuſq; gummatis arboribus accipiendum eſſet, poſſemus illud & nos, noſtra in patria, ex quibuſcunque plantis depectere; quæ quidẽ opinio, quàm plane explodenda ſit, probi viri diiudicent, quum etiam ſcribat Galenus 5. de compoſ. med, ſecundum locos, cap. 7 gummi albi ex Critone, vnum, & impermixtum intelligens, aliter albedine non appoſita deſtinctum, at coloris varietate, id quod etſi adulteretur, per gummi abſolutè poſitum, gummi acatia antonomaſtica intelligendum. Aſſatur hoc modo, eius fruſtula erui magnitudine in patella calefacta, ſubinde ab igne remota, ſine intermiſsione tantiſper miſceantur, donec albeſcant, idem fiat ex Tragacanto, aliiſq; gummi generibus.

Gummi omne quo pacto aſſetur.

Diaſatyrion ſecundum.

Recipe, Secacul albi, & mondi, in aqua cicerum ſecunda elixi, libr. i. & med. rad. ſatyrij, vnc. iij. rad. raphani, vnc. iij. ari vnc. ij. tere, coque aliquantulum in lacte vaccino, aut ouillo, ſuperfuſo ad duorum digitorum eminentiam: adde ſecacul ſupra coctum, olei ſeſamini, & butyi recentis, inſulſi, an. vnc. iiij. ad iuſtam craſſitiem, ſi verò exacte coctæ nõ videantur, rurſus adde lactis, olei & butyri, partes æquas, ad perfectã coctionem, tum cribro, vi manus, ſiue cochlearis, vt in caſia ſiliquari exprime, deinde inijce mellis deſp. libr. vj. ſucci ceparum, libr. i. & med. exacte coctum vbi erit, ab igne depoſito, aſperge hunc puluerem, caudarum ſcinci cum renibus, & pinguedine adhærente, ſeminis erucæ, ſeminis fraxini, been albi & rubri, naſturcij, paſtinacæ, napi, aſparagi, zingiberis, cinnamomi, piperis longi, an, vnc. med. prædictis excipe, demum nucleorum pini mundatorum, libr. i. & med. piſtaciorum, depellitorũ vnc. med. cerebrum paſſerum, vnc. ij. miſce omnia diligenter, aromatiza drach. j. moſchi electi. Datur ab vnc. med. cum vino generoſo puro, ſed pauco.

Pudendum valenter erigit, ſperma & coeundi deſiderium auget.

Syluius ac Præpoſitus, ab authoris mẽte ponderibus variant, id quod iſtorum deſcriptionem

ptionem conferentes, facillimè diiudicabunt. Hic etiam mellis, libr. iij ille iiij. ſufficere aſſerit, etſi legitima coctio conſiſtentia, guſtus gratia, ſex libr. requirant. Satyriaca plura vide ex Myrepſo, ſectione 40. vt Satyriacum Pauli, lib. 7. cap. 11.

SEcacul, Græcis incognita planta, non eſt Eryngium, ſpectanda foliorum forma, durarum, & acutiſſimarum ſpinarum ambitu, ſtellæ modo circumuallatum ſitu, alias flaueſcente, alias viridi, interdum cœruleo, carduorum omnium belliſſimum; in ruderibus aſperiſq; locis, non infrequens, de quo Dioſcor. lib. 3. cap. 21. aliud etſi ſit maritimum, in Venetis litoribus copioſum, foliis grandioribus, ſciſſurato ambitu aculeatis, radicibus longioribus, mollioribus, altero conditura probabilioribus, quibuſdam Crocodilium, illi non modo abſimile, verum quoq; facultatibus diuerſum. Quum igitur Serapion Eryngio, ac ſecacul, ſeparatum aſſignet caput, imparesq; vires, ac in altero Dioſcoridis, aut Galeni non reminiſcatur pro conſuetudine, vbi aliquid ex his deprompſit, vt ſi quando ex Arabum ſylua tantummodo prodeant, aut Arabes authores dearticulat, aut ſimpliciter, vt præſens caput deſcribit, propterea difficillimum eſt, quod velit explicare, Manardus libro quinto, Epiſt. 1. lib. 11. Epiſt. 2. alibique arbitratus eſt polygonaton, officinogellum, vel ſigillum ſanctæ Mariæ, vel Solomonis, vulgo genochietto, à radice frequentibus nodis ex interuallo geniculata, alba molli, quibuſdam etiam fraxinella, Secacul eſſe, quoniam Dioſcoridis polygonato aliqua in parte reſpondere videtur: verum vtriuſque capitis notas conferentes, palam ſentiunt diuerſum quicquam, nulla Græcorum mentione, variiſq; viribus, at huic ſunt piſellorum folia, illi laurina diſſentiunt Deterius labuntur qui Calcitrapæ radicem, vulgo Cacatrepola, ſtellarem herbam, de qua Plinius, lib. 11. cap. 7. pro Eryngii radice, vtrumque confundentes, loco ſecacul ſubſtituunt, quandoquidem in arenis maritimis legitimum reperiri aiunt, vulgo critmus ſpinoſus, & paſtinaca marina, turpiori etiam errore, ad veterum ſiſer reuocat Cordus, mirum ſanè, quum Rheni accolis in Germania vulgatiſſimum ſit, & hortulanum folio oluſatri, caule & vmbella paſtinacæ æmula, radicibus ſubcroceis, dodrantalibus, intus neruoſis, vt ex Plinio, lib. 19. cap. 5. Geldubæ ſpecie eſt paſtinacæ, Gheldrup ſiue poten vocata, quibus ſanè adeo à ſecacul abeſſe euidenter innoteſcit, vt iuueniles nimium Cordi conatus obliterari facilè poſſint. Syluius Eryngij radicem eadem præſtare quæ ſecacul, quamuis diuerſam aſſeuerat, eius verò ſiccitatem facilè ea preparatione vinci, cuius conditura melle quum fiat, ex eo quibuſdam etiam additis caryophyllis, mirum eſt quomodo vir apprime eruditus, tam abſurda in medium afferre auſus ſit, quum mel deſiccet, ac excalefaciat ordine 2. ex Gal. 7. ſimplicium, hinc potius in ſiccitatem addat, quàm minuat, non minus etiam claudicat, his conſentiens, qui huiuſmodi radicem primo gradu calidam, ſecundo humidam deduxere, quum ex Dioſcoride, libro tertio, cap. 21. non ſolum vrinas, & menſes pellat, ſed tormina, & inflationes diſcutiat, ex Galeno etiam, quod temperatum eſt, caliditate, parum aut nihil ſuperare videatur, in ſicci-

Eryngium.

Crocodilium.

Polygonatum, cinogellum, ſigillũ ſanctæ Mariæ vel Solomonis.

Calcitrapæ.

Error Cordi.

Siſer.

Syluii vanitas.

in ſiccitate autem excedere, quumque menſes cientia, plus iuſto excalefaciant, vrtica autem plus iuſto exſiccet, ex eodem 5. ſimplicium, cap. 23. radix verò hæc vtrumq; præſtet, quod ſiccet, ac calefaciat, plus debito nulla probatione indiget, etſi in his Galenus neſcio quid ambigui præſeferat, Quod verò à multis melle ſolo condita, ab aliis etiam cum aromatibus, ad Venerem promouendam ſumatur, magno ſucceſſu, imo authore Manardo lib. 12 epiſt. 4. à multis cienda Veneri, in cibos recipiatur, quum in omnibus hæc non præſtet, ſed in frigidis, atque humidis temperamentis tantummodo; in quibus aromata ingentia flatus magis eleuant, quàm diſſipent, ideo ad virgæ erectionem commendent; hac ratione veterũ nemo, huius facultatis in eryngio meminit, vtpotè illi haud propriè, verum omnibus calefacientibus communis, in prædicta potiſſimum temperie. Quare nõ eryngium, ſed illi dotibus omni ex parte æquale, veluti vtra ſatyrij ſpecies ſubſtituatur: aut earum inopia, cynoſorchis, etſi non pari effectu, donec verum ſecacul afferatur, etſi daucium conditum, ſecacul æquipollere aſſeruerit Meſ. ideo paſtinacam ſylueſtrem pro ſecacul ſubſtituant aliqui, quod autem incredibile videtur, licet gemino intueamur obtutu: Aſtera atticum, ſiue bubonium, plebi inguinariam, in collibus, earumque planitie vberrimam cum eryngio confudiſſe Serapionem exponit Matthiol. fortè ob verbum centum capita, ab interprete adiectum, id quod quum luculenter ſatis intelli-

Serapion abſoluitur. *gere potuerit, quum ne hylo quidem à Dioſcoride receſſerit, Matthiolo mentem precamur meliorem: Herbariis quibuſdam vocatur filius ante patrem.*

C*Icer, ex Theophraſto 8. de hiſt. plant. capite quinto, vt etiam ex Plinio, libro 18. capite 12. magnitudine, ſapore, & forma, pleraſque differentias oſtendit, vt columbinum, candidum arietinum, nigrum à capitis arietini ſimilitudine, ex Dioſcoride, cap. 96. aliud eſt ſatiuum, aliud arietinum, tertium ſylueſtre: nobis rubra, nigra, & candida ſpectantur, inter omnia dulcedinem præſtantia: ex Theophraſto ſatiua omnia rubra, ex Plinio Venerea vocantur, aliis ad venerem irritandam, ſemen augendum præſtantiora, eorum itaque ſecunda aqua, ciceribus pro conſuetudine infuſis in aliam aquam, citra aliud percoctis, ideo accipienda eſt, quia magis vretica, nitroſa ſuperficie iam derelicta, hinc reliqua ad partes, genitiuas potẽtius ducit, reliquum cicerum genus orobicum appellat Galenus 6. ſimplicium.*

R*Aphanas Græcis, Latinis radix, cuius genera multa notauit Theophraſtus 7. de hiſtor. plant. cap. 4. vulgo noſtro duplex eſt, alter radice, forma, & magnitudine napi intus, & extra, vt plurimum albus, rauanello nuncupatus, vt alter ramolacia, radice craſſiore, ſubrotunda frequentius, in gracilem, vel bifidam caudam, pluribus ceu caudiculis interſepta deſinens, cortice exterius nigro, meditullio albo hyeme potiſſ. expetito, vt Vere ineunte altero, res vulgatior creditur: quoniam quotidie veſcendo eſt, quã quod pluribus demonſtrari debeat, nulla eius ceu nota herba parte depicta, ex Dioſ. lib. 2. c. 105. nam etſi alter ſit ſatiuus, alter ſylueſtris, à Romanis aromatica, & Mazochi vocatus,*

folia

Digitized by Google

*folijs ſatiuo ſimilibus, ſed magis lampſanæ æmulis, quia poſt lampſanæ effigiem nō oſten-
dit, vt nec ſatiui radicem, quā tamen ori ſuauem facit: hinc alij raphanū eſſe putarunt,
vulgatam hoc nomine radicem, raphani ruſtici cognomento, folijs lapatho grandioribus
inſigni radicis acrimonia, folijs interdum irrumpentibus valde laciniatis: in Germano-
rum edulia, ac eorum intinctus vſitata, in noſtris officinis, vt etiam vulgo, raphano ap-
pellata, & in hortis hac ratione conſita. Fuchſius verò armoraciam putat, quæ ſit cap de* Fuchſii error.
*lepidio diſcutietur, cum itaq; ſylueſtris raphani folia ſatiuo ſimilia eſſe tradiderit Dio-
ſcorides, huius autem folia rumicem imitentur, inanis profectò, ac penitus refellenda vi-
detur Fuchſij ſententia, quumque raphani radicem carnoſam ſcripſerit Theophraſtus,
primo de hiſtor. plant. cap. 9. & 11. hæc vero excarnis penè ſit, illud etiam Fuchſij opinio-
nem demolitur. Satiui itaque radix, cortice potiſſimum craſſiuſculo, vera eſt Dioſco-
ridis raphanus, cuius vſus eſſe debet, etſi radicis, quæ eius vice fungebatur, opera non in-
ſtrenuia ſint, imo in pluribus efficaciora, ſylueſtris autem Romæ adhuc armoracij nomen
obtinet, ſponte in ruderibus naſcens, radice tenera, ac ſubacri: At hodie ſatiua etiam ef-
fecta, radices gracilitate, vrbanitateq; permutauit, nec ideo vel mendi in Dioſcoride a-
liqua ineſt ſuſpicio, quum aliis præſertim teneræ loco, μαλακή, id eſt, mollis legatur. Ra-
phani ſemen bacanon quandoque vocatur, vt ex Cælio, libro vigeſimoſeptimo, capite 38,
vt etiam ex Myrepſo, in alia antidoto hepatica. Raphani tria ſunt genera, ex Plinio, li-* Plinii lapſus.
*bro 19. cap 5. at ſub hac diuiſione intellexiſſe braſſicam, oppido quam eruditè probat Ste
phanus Aquæus Bituricenſis, in eiuſdem commento, magis autem lib 17. cap. 24. etſi alij
ex Iulio Polluce, ac Ariſtotele, raphanum quoque crambem vocent, id quod ſi comper-
tum habuiſſet Matthiolus, non erat abſque calumnia Plinium prætermiſſurus, vt neque
Amathum, quia aſtragali radices (de qua Dioſcorides, libro quarto, cap. 52.) nigras, in-* Aſtragalum.
*tus vero albas, rotundas, nucum magnarum magnitudine ſcribit, cauliculis, alijs mu-
rium caudis æmulis, oblongis, illinc prodeuntibus, & caſtanearum vice à Theutonis
ſub cineribus coctas mandi, ipſe autem aſtragalo radicem non eſſe rotundam, in pilæ
modum, ſed tereti forma exiſtimat, quod talis ſit raphani radix, cui aſtragalum com-
parat Dioſcorides, videlicet oriri radice rotunda, raphani modo magna, ideo veretur
ne pro aſtragalo eam acceperit plantam, quibuſdam apios creditam, & vulgo nux terræ
vocatam, Apios tamen, eandem cum Ruellio credit Amathus, quā in media vterentur* Apios.
*ruralesgalli, etſi male illis conſultum aſſerat Matthiolus, à quo quidem quum omnem
hauſerit eruditionem Deſſennius, etſi Phormionem imitatus Annibali obſtrepat, & pro-* Deſſenni arguitur.
*lixi oratoris officio fungatur, hem quàm magnam pertinacemque errorem euellis: Vita
enim non paruum intereſt, ſi quis cyclaminum panem porcinum vocet, quum apios ſit,
quam auidè porci in Holandia eſitent, ſimul ac homines extra omnem noxam aluntur,
abſurdum equidem nobis videtur, in re tam leui adeo grauiter deſipere, cum apios pars
ſuperior ex Dioſcoride, noſtroq; experimento, quòd in planis Crepacorianis nōnunquam*

euulſerim, ſuccoſa radice, teretis pyri effigie, vnde pyrariam vocat Cretenſes, extra nigra, intus candida, bilem ac pituitam vomitu expurget: inferior verò magno impetu vtraque parte euacuet: profligandi propterea, ac proſcribendi ſunt qualicunque excuſatione vtantur, tametſi rus à rure differat. Quid enim quæſo quàm vocis ſpernendam litigium, re ipſa ſedulo intellecta, at quum ſeries alio me vocet, atque orbiculatæ in pilæ modum frequentiores ſint apud nos raphani radices, quàm quod pluribus proſequamur, ſuperuacaneum videtur, huius comparationis diuerſitatem ſectari. Quum verò Dioſcoridis ſententiæ non parum refragari Galenum cenſuiſſet Matthiolus, hetruſcè loquens, quia ſecundo de aliment. facultat. capite 70. hæc ſcripta reliquit, mirari ſubit eos medicos, atque idiotas, qui poſt cœnam, coctionis iuuandæ gratia, crudas radiculas eſitant, ij quidem, hanc rem experientia ſatis ſibi exploratam, affirmantes, qui tamen ipſos ſunt imitati, omnes læſi fuere, ſui lapſus non inſcius, huiuſmodi contradictionem obticuit latinè, quum diligentius fortè perpendiſſet, nullam inter hos controuerſiam, quod Dio-

Matthiolus aberrãs cõticeſcit.

ſcorides ſtomacho ipſi quoque nocere, nec coctioni prodeſſe, verum diſtributione, hoc eſt, tenui ſubſtantia, meatus aperiendo, chyli craſſitiem attenuans, illi tranſitum facilem præbere, idque Auicenna apertiſſimè demonſtrat his verbis; & à cibo lenit aluum, & facit cibum penetrare, at ex filio Meſ. à cibo dirigere, eo modo quo eodem lib. 2. cap. 2. digerit, & non digeritur, id eſt, diſtribuit, & non diſtribuitur: hunc igitur campum ſperatum, atque exoptatum, ſibi propoſuit Matthiolus, cruentis manibus cauillos, ac rixas præ ſe ferens, at poſtea reus facti, ſilentio ſopire, non modo medicis verum & agricolis, & omnibus ferè vulgo cognita putauit, vt quàm fœdè labatur in prima apios figura nouiſſimè impreſſa ob oculos ponit, etſi ab eodem Nouocomenſi neſcio qua lippitudine tranſmiſſa ſcribatur.

ARon, off. Iarus, vel Gigaro, vel pes vituli, quibuſdam Serpentaria minor, aliis virile ſacerdotis, quia piſtillum promit, exerti ferè genitalis effigie, Arabibus luph, Syris etiam lupha ex Dioſcoride, lib. 2. cap. 158. folia emittit dracunculi, ſed longiora, & paucioribus diſtincta maculis, flore in virilis pudendi ſpeciem aſſurgente, vel ſemipedali piſtilli figura, ſepibus, ſyluoſis, hortis, vmbroſis, humidis, frigidiſque locis familiaris. Martio inter primas herbas erumpit, ſemen Iulio & Auguſto, primum viride, mox croceum, Theophraſtus 7. de hiſt. plant. cap. 11. eſſe genus quoddam dracunculi, arum putauit, vnde fortaſſis Arabes ſub luph nomine eodem capite de aro ſcribunt, quod luph planum appellant, & minus calidum, ex Dioſcoride, minus acre, amarius enim ex Galeno dracontium, atque acrius, ac proinde calefactorium magis, & tenuioribus partibus, miſcuere tamen adeo dracunculum, ſiue dracontium (non autem hiſtoria, vt quidam falsò opinati ſunt) off. Dragontia, aut Serpentaria, cum aro veteres nonnulli: totque nunc iiſdem, nunc diuerſis notis deſcripta dracunculi genera fuere, vt nihil iure alioquin ſatis nota, difficilius, aut ipſi fecerint, aut legentibus per ſe oſtenderint. Quandoquidem

Dracunculus. Luph planũ & criſpum.

quidem Serapion, ſub vnico capite, luph in aròn, & dracunculum diuidit Auic, etiam, & illum ſecutus Meſ. in planum, & criſpum partiuntur, planũ idem eſt, quod aron, criſpum idem quod dracunculus Dioſcoridis, lib, 2. cap. 157. caule bicubito, baculi craßitie, verſicolore, anguinum corpus referente, ceu ludentis naturæ miraculum, & draconis rudimenta in ſtirpibus facere condiſcentis, ſinuoſo vertice, oris hiatu, linguã exerens cruentam, caput exprimit, fructu racemoſo, radice magna, alba, rotunda, tenui libro veſtita, Iulio aut Auguſto menſibus effodienda, ſiccanda, vt ex Galeno 5. de compoſ. med. pergen. cap. 9. eius ſemen carpendum, quum maturuit, ex croco nigricans, naſcitur in hortis, ac opacis ſepibus: quare per planum, ceu hic olim legebatur, aron accipienda, non dracunculus, etſi ita verterit Iacobus Syluius, vnde fit, vt Arabum mentem aſſecuti, in foro, tabernis, in circularibus ſermonibus, illos ſubſannare audeant, quos nominare indigni ſunt, Braſauolus etiam Meſ. murit, quòd maioris, ac minoris dracunculi vires ſimul confuderit, quum tamen ari, & dracunculi tantum propè affines, neque admodum ſeiunctas facultates, in remediis miſcuiſſe videatur, at adhuc lis eſt indiſcuſſa, inter eruditiores oborta, num vnicum dracunculi caput, in maius, atque minus, ſeparatis capitibus ſecreuerit Dioſcorides, quum minus alicuius curioſitate accreuiſſe putauerit Ruellius, quod Galenus, Paulus, Aetius, & poſt Græcos, Latinus ſcriptor Apuleius, vnius tantum dracunculi caput, alterius veſtigium nullum oſtendunt, ex Arabibus etiam ſola virium confuſio elicitur: quumque alterum ab altero vix diſsideat, etſi folia in vtriuſque hiſtoria, diſcrepare videantur, quod in altero rumicis in altero hederæ dicuntur: Marcellus ita ſoluit: quum multiplex huic ſcriptori ſimilitudo ſit, coloris, figuræ, quantitatis, &c. folio rumicis in quantitate, & figura, alteri hederæ colore comparari: Ruellius in longe diſtantiores angulos exire, nec legitimo hederæ circino rotundari inquit, huiuſque folij faciem explicuiſſe, quum hemionium dracunculi folio repreſentauit, quod prælongum eſt, albis vtriuſque lineis, non ab eodem puncto prodeuntibus, & ferè rumicis figura, præterea grauißimo authore indignũ videretur, pluribus agi, quod paucißimis complecti potuiſſet, quæ tamen argumenta, quanquam non leuis momenti exiſtimauerit Matthiolus: quoniam vtrumq; dracunculum Dioſcoridis notis omnibus ſe vidiſſe prædicat, ſimul ac Plinius, quatuor dracunculi ſpecies enumerat, ideo Pedellij ſententiam refellentibus, quaſi aſſentitur: at quum Logicæ facultatis omninò imperitus non ſit, non à primis diſciplinis penitus ieiunus, id quidem innuere poteſt, plura eſſe, dracunculi genera, nec ob id tenet argumentum, ergo Dioſcorides maius, ac minus ſeiunxit, vt temere cenſet Amathus: etſi Crateua geminum ſit. Quandoquidem Plinius ipſe, non ſatis notam ſibi omnem dracunculorum hiſtoriam, palam teſtatus eſt, aron magna lite cum dracontio ſcribens. Præterea ſi quid inter eas diſcriminis agnouiſſet, vnico cap. iiſdem viribus, exigua foliorum diſcrepantia contextis, vt cap. de aro, vnico verbo, ad eadem valere, ad quæ maiorem, aut alio præſtantiori modo concluſiſſet, nulla prædi-

Syluii lapſus.

Meſ. tutela in Braſauolum.

Matthioli labecula.

Amathus ceſpitat.

Vgonis Solerii error.

ctorum repetitione: at, at, Vgo Solerius, alioqui præſtantis ingenij, in ſcholia Aetij, cap. de dracontio, pari gradu obambulat cum Amatho, vt in ſua ignorantia ceu malis auibus initiatos, relinquere ſatius ſit, quàm huiuſmodi argumenta, his noſtris inſerere. Scribit enim veriſimile non eſſe, caput de dracunculo apud Dioſcoridem adſciticium eſſe, quia Galenus 6. ſimpl. ſatis amplam de dracontio mentionem fecit, quis autem hoc iuit inſicias, neq; id Ruellius ignorauit, ſed duo cum legerentur, iſtorum vnum, ex alterius authoris officina, tanquam ſpurium meritè ablegat, maiorem quippe à Matthiolo exculptum, nec vidi, aut qui viderit hactenus conueni neminem, nec tam magna oſtentatione criſtas expandam, alasve è nido extendam, vt mihi fidem poſteà abrogent, & leui aura fatiſcant, quaſſentur ac collabantur, niſi ad commune medicorum confugium meme recipiam, quibus ſanè in hunc vſque diem, huiuſmodi pictura nunquam innotuit. Non deſunt qui hoc in antidoto, dracunculum magis aro competere ſibi perſuadeant, quod illi Veneris irritandi facultatem conceſſerit, huius nulla in ari mentione facta, quibus ſatisfactum iri puto: quum viribus iiſdem pollere tradiderit, quod vni conceditur, alteri tributum ſubintelligi, minori etiam acrimonia, minori amaritudine, minus etiam calefaciens, & ſiccans, proinde ad hos vſus dracunculo commodior, cibo etiam omninò inepta eſt, medicinis tantum commoda: Ari verò radix cibo idonea, vtq; incrementum capiat, cum foliis luxuriat, deflexa circum obrui ſolet, quo planta non in germina excreſcat, ſed totum alimentum in ſuum attrahat caput, ex Theophraſto, 7. de hiſtor. plant. cap. 11. radicum ari ſuccus, pluribus diebus ſoli expoſitus, recrementum ceruſſæ non abſimile relinquit, vulgo gerſa, ad faciem emaculandam, dealbandam, aliosq; muliebres fucos expetita, ad quæ omnia, ex aro liquor ſtillaticius ſæpè elici conſueuit, quod ſi Theophraſti arum, de quo 7. de hiſt. plant. cap. 12. colocaſia ſit, legiq; debeat folio dracunculi, ſed minore qui μικρότερα interpretatur, vt contendit Anguillarius, vix ſatis credere poſſunt, quum ari folia omni dimenſione ſuperare ſemper viderim.

Gerſa. Serpentaria.

B*Vtyrum, vel butyrus, ex Galeno, 10. ſimpl. c. 11. fit ex eo quod in lacte pinguiſſimum eſt, quod proinde butyrum nuncupatum eſſe exiſtimat, quia ex bubulo fit, hinc miramur quo pacto Dioſcorides, ex ouillo & caprino, conficiri referat, lib. 2. cap. 64. recens eligendum eſt, ſalis expers, quod & obſoniis additum, olei vicem penſat, & adipis loco fungitur in bellariis, vetuſtius validius maturat.*

C*Epa, ex Theophraſto, ſeptimo de hiſtoria plantarum capite quarto, vt ex Plinio, libro vigeſimo. forma, colore, ſapore, & humano apparatu, non pauca diſcrimina continent, à locis nomina accipientes, vt Gardiæ, Cnidiæ Samothraciæ, Setaniæ, fiſſiles, & aſcalonia, ex Dioſcoride libro ſecundo, capite 145. longa acrior eſt, quàm rotunda, item flaua, quàm candida, & ſicca, quàm viridis, & cruda, quam cocta, aut ſale condita. Inſubribus etiam, quo magis rubeſcunt, eo maiori pollent acredine, ideo noſtris Vercellenſibus cepæ caninæ vocitantur, albæ minores, minoriſque acrimoniæ*

parti-

participes, ſenſum guſtus minus feriunt: & quanquam omnium acerrimas albas in Hetruria ſcriptitauerit Matthiolus, vnuſquiſq; ſuum conſulat guſtum: cum tamen omnes flatuoſæ ſint, ex quibuſuis ſuccus elici poſſet, nihilominus referente Galeno, 7. ſimpl. quæ temperatura ſunt ſicciore, minus flatuum generant, ideo ex albis, rotundis, minus acribus, atq; recentibus exprimendus eſſet, quibus maior ſucci copia ineſt, aquea aereaq; caliditatis: & quamuis Hermolaus, eas ad libidinem prouocare interpretatus ſit, legitur tamen apud Dioſcoridem κνῦμμα ὀρέξεως ἐνκλητικὰ, quod eſt appetitum prouocare, & ſi flatus ratione pudendum erigant: Florent Iulio menſe, & deinceps ſemen promūt, tunc legendæ, cum nigricant, is enim color maturitatis index eſt. Syluius pro ſucco ceparum, mallet bulborum ſuccum immiſcere, verum vt bulbi, tam eſculentus, quàm vomitorius, de quibus Dioſcorides, libro ſecundo, cap. 161. & 162. priſcis cognitiſſimi, ita hodie Neotericis herbarijs ignotiſſimi ſunt ex Matthiolo, at ex Anguillario Italicis cepa, bulbæ, creta at corcyra, exuberare traduntur, de vomitoriis ne aliud quidem ſcire fatemur, quàm omnem bulbum vomitum irritantem, vomitorium dici poſſe, idq; errandi anſam multis præbere, quodlibet bulbi genus vomitum ciens, pro legitimo Dioſcoridis indifferenter accipientibus. Nos in hortulo Tonſoris Ticinenſis, non procul à Pergulo vtrumq; bulbum effodimus, folijs, & radice hyacinthi, vel colchici, at in vomitorio lentioribus, ac maioribus, radice etiam amariore. Amathus Monachorum verbis fortaſſe ſeductus, aſcalonicam cepam, vulgo ſcalogna, eſculentos bulbos exiſtimat, attamen cum Theophraſto 7. de hiſtor. plant. cap. 4. aſcalonicam cepam, inter alia ceparum genera recenſeat, verum cap. 13. eiuſdem libri, plura bulborum genera ſeorſum à cepis diſtinxerit: præterea amaros fecerit bulbos Galenus, 7. ſimplicium, vt etiam 2. de aliment. facult. cap. 66. facultatem in ſe habere amaram, atq; auſteram, eamq; inſignem, quæ in aſcalonica cepa, acri duntaxat, non comperiuntur, hinc quàm magno implicentur errore facile conſtat, pro bulbis vrtica ſemen ſi contigerit, quum cepis quartum caloris gradum tribuerint Græci, coctæ autem omni penè depoſita acredine dulceſcant, ſcillæ autem ſecundum nec elixa, coctaue inſignem amittat amarorem aduertant, qui libenter cauillantur.

Bulbi.

Monachorum error quos ſequitur Amathus.

Scincus, ex Dioſcoride, lib. 2. cap. 58. aut Aegypti, aut India, aut rubri maris alumnus, quamuis inueniatur in Lydia (Lybia legendum eſt, ſed tamen aduertendū, quoniam Lybis regio eſt Aphricæ maxima, non Mauritania, quæ & ipſa pars eſt, Aphricæ, quid ergo cum alijs aberras Matthiole? doceto igitur hoc Lybiæ nomine fluuium in Mauritania intelligi) Mauritania. Eſt autem terreſtris crocodilus, tametſi aquaticum animal communiter vſurpent: attamen marini qui è mari rubro, & Aegypto, Nilo flumine, Venetias transferuntur, licet crocodilorum ſpeciē referant, de quibus Ariſt. 2. de anima. cap. 10. magnitudine tamen, prægrandes noſtras lacertas non excedunt, ſquamis ſunt albis, in luteum vergentibus, cum caſia à capite ad caudam linea: hanc crocodili non habent

bent

Digitized by Google

bent, dorſo enim natura ſunt liuido, Scinci verò cute candidiore, tenuioreque, in Lybia duos cubitos excedere Pauſanias exiſtimat. Sunt & Vicentini. Lacuſtres quidam ſcinci, legitimis multo minores, & ſubnigri, quibus vt etiam fluuiatilibus, marinis deficientibus, pro Aegyptijs, non citra humana vitæ diſpendium, ſubſtituunt ſeplaſiarij, vt etiam quadrupeda quædam in ſtagnantibus aquis, & pigro lapſu repentibus, apud Vtinum, & Forum Iulium, corpore magna lacerta, turgido ventre maculato, rotundo quadantenus capite, anguillæ cauda, dorſo nigricante, quibuſdam Salamandra aquatica, in venenis reponenda, propterea minori cum diſcrimine è fluminibus admitti poſſunt animalia quædam, ſcincis perſimilia, non pari tamen effectu, diuerſa cum ſint à pelaſgicis temperatura, at quæ duplici ſunt cauda, vel vnica lata, Anguillarum more, illegitimi ſunt, etſi primo de compo. med. cap. 15. Fuchſ. inferre videatur latitudine caudæ, ad veros accedere, quibus tamen teres eſt lacertæ inſtar, breuior ſanè, de his Plinius, lib. 28. cap. 8. at cum ſcribat Dioſcorides, aiunt carnes, quæ renes amplectuntur, id ſibi virium vendicaſſe, vt ſi drachmæ pondere bibantur, venerem accendunt: Galenus tamen ij. ſimplicium, renes pudenda intendere ſcribit. Hic verò Meſ. caudas, renesque cum ſumine imponi iubet: pro ſumine, exponunt ab vmbilico: cum ſumen propriè fiat ex papillis ſuillis, vno die poſt partum ſectis, ac ſalitis: alij putant eſſe lac ſuis extractum, ac denſatum ſue

Grāmaticorū error. *occiſa: Grammatici falsò arbitrantur, ſumen antiquitus abdomen vocatum, ac abdomen ſignificare pinguedinem, ſpinæ adhærentem, & in qua renes, cui ſignificatui alludere videtur Meſ. renes cum ſumine ſcribens, id eſt renes & circumſeptam pinguedinem, aut carnes ex Dioſcoridis ſententia, nihilominus ſumen Auicennæ, vmbilicum ſignificat, lib. 3. D. 4. Fen 14. cap. 5. vbi aſſerit: nam infantes, dum ſunt in vtero, mingunt ex ſumine, & orti antequam ligentur etiam, qua cauſa vmbilici nomen addidit Meſ. quamuis ſuperuacaneum Syluius ſumen reliquit, vt alia plura, nullis innixus rationibus, cur addat, minuatúe nonnunquam: Auicenna tamen lib. 2. ex ſcinci membris melius ſumen, & propriè ſuminis caro, & quæ ſequitur renes, idem cum Dioſcoride ſumine implicato,*

ERucæ duæ ſunt ſpecies, ex Dioſco lib. 2. cap. 133. vna hortenſis, alia ſylueſtris, maximè in Iberia, quæ Occidentem ſpectat, nobis duplex, ſatiua vtraque in acetarijs frequentiſsima, ſine quibus lactuca rarò in menſas venit, coniunxit enim ad ſanitatem ſo-

Syluii lapſus. *ciauitq́; in reliquo vitæ vſu multa neceſsitas, & ars, quæ non poterant in eodem ſubiecto, contraria ſimul eſſe, vt nimio frigori, par feruor immixtus, temperamentum æquet, vt quantum lactuca refrigerat, & Veneri nocet, tantum calore, inflationeq́; ſua in vtraque re nobis proſit: prima quæ & rudis rucola, vulgo dicitur, folijs eſt amplioribus, diuiſuris rarioribus, ſubhirſuta, flore albo, lineis nigricantibus inſperſo: ſecunda Genuenſis vocata, flore eſt croceo, ex eadem radice, quotannis repullulans: hanc tamen Eryſimō eſſe putarunt nonnulli, falsò quidem etſi ab horum ſententia, non admodum ſit alienus*

Manardus

Manardus,lib.9.Epiſt.3.neutram diſtinxere Braſauolus,ac Matthiolus,neſcius craſſiorem erucam ſylueſtrem iberam eſſe:nec propterea abſolutè Fuchſio acceſſerim,tum vulgarem erucam,ſylueſtrem Dioſcoridis ſtatuit,ſeminis,& foliorum vſu. Manardus cæſpitat.

FRaxinus,de qua Theophraſtus,3.de hiſtor.plant.cap.11.ex Dioſcoride, lib.1.cap.13. arbor nota eſt:vt etiam hoc tempore:huius duo ſunt genera,altera longa,enodis,altera breuis, durior, fuſciorque, laureis folijs. Alij ſitu diuiſere,in campeſtrem,& montanam; huius ſatis proceram, ac teretem plantam ſeruo, in hortulo noſtro, in Camagnetorum vico,ornus autem quę & ſylueſtris fraxinus dicitur, è quo orneoglosſum,ob fructum in ſiliquis foliaceum, minutum, oblongum, mucoſum, guſtu ſubamarum,linguæ auium ſimilem:hinc lingua auis, vel paſſerum, arabiſtis vocitatum:pro qua ſemen fraxini,ſemper expoſuimus,idem præciſe quum ſit, ex Serapione,capite de lingua auis,quamuis Auicenna,lib.3.inter medullas reponat: libro autem ſecundo,inter plantas. Huius autem vocis quum non meminerint vetuſtiores Manardus,libr.11.Epiſt.2.hinc deriuatam linguæ auis vocem putauit, quia lingua anſeris, hac in re à Plinio commendatur,lib.30. Hic vultu furoris pleno, ſermone arroganti Plinium reprehendit Matthiolus,quod fraxini folia cuiuis animali non ruminanti mortifera ſcripſerit,quę quidem non de fraxino prodidit,ſed de taxo Theophraſtus, ideo græcarum vocum ſimilitudine deceptum;quod fraxinus Græcè, μέλια, taxus autem μίλος quibuſdam σμίλαξ vocatur,ideo æquiuocaſſe,re non animaduerſa, fidem faciente contrario Italiæ experimento:ſiquidem taxi frondes iumentis lethales eſſe, fraxineas nequaquã, abhis Matthioli,vt et Luſitanæ beluæ accuſationibus, quis ædepol non indignabundus vt ſtomacaretur? Plinio perlecto,lib.16.cap.13.vbi talia ſcribit: Folia earum iumentis mortifera,cæteris ruminantium innocua,Græci prodidere:in Italia nec iumentis nocet &c. quæ ibidem ſuffuratus eſt ſubſequentia,Plinij nomine ſuppreſſo,vt præcedentia à Ruellio:eum itaq; à Græcis hæc tradita dictauerit,ſe autem ſcire, in Italia nec iumentis obeſſe,certè nil offert,quo eum hallucinatum probet, nam etſi Theophraſtus, lib. & cap. prædicto,taxo aſcribat,quæ iſte fraxino,ex alijs Græcis,Sextio potiſſimum,potuit excerpſiſſe,ex his fortaſſe quibuſdam, quorum opera vtebatur,in ſeligendis quæ de vniuerſa naturæ hiſtoria,in tam vaſtum congerebat volumen, quumque Theophraſti non recordetur, alij fuiſſe potuerunt Græci authores, qui forte hæc fraxino vendicarunt, quæ tamen certo ſciebat,aliter Italicis fraxinis aduenire, quid de experimẽto aduerſus Plinium comminiſcitur Matthiolus? ac ſi id eum latuerit, vt Græcarum vocũ affinitas, primo à Manardo explicita,lib.7.Epiſt.5.ab Hermolao 1.ſui corollarij, Ruellio primo de natura ſtirpiũ.prætereà lib.16.cap.10.ſmilacẽ Græcis vocari taxũ, & lethalẽ ſcribens Plinius,ſeſe apertiſſimè diſtinguit. Quare cum ita Plinium credere,ac omnibus animalibus non ruminantib. deleteria ſcribere tradat,cauillosum idcirco hominẽ demõſtramus: primum quidem quod propria fide hæc non aperuerit Plinius, verùm ex Græcis, neque

Lingua auis. Auicennæ confuſo.

Matthioli ac Amathi impudẽtia Plinio defenſo.

etiam

Digitized by Google

etiam omnibus animalibus non ruminantibus pernicioſa, quia ſic, propoſitione abſolutè, vt profertur accepta, homo animal cum ſit non ruminans, his omnibus lethalis cum ſit, hominibus quibus ſalutare præſtat remedium, lethalibus ſerpentum ictibus occurrens, noxia eſſet: eius tamen ſcrobs, ac ramenta, ex Dioſcoride vitanda. Fraxini ſpecies ſunt ornus, & orneogloſſus, folijs amigdalinis, prælongis in ſurculorum cacumine ſiliquis, vt in fraxino, et ſi in vlmi ſpecie reponat Ruellius: at quia taxi mentio incidit, de qua Theophraſtus, 3. de hiſtoria plantarum, cap. 10. cum huius fructum, ab aliquibus hominibus mandi, ſuauemq; eſſe, atq; innoxiũ tradidiſſet Plinius, lib. 16. ca. 10. marem noxij fructus, eſſe comperijt Matthiolus, & abſolutè febriculoſas baccas, torminoſasq; aſſerit. Eſt & ſmilax Theophraſti, ilici ſimilis, 3. de hiſt. plant. cap. 16. à Galeno intellecta 6. de compo. med. ſecundum loc. cap. 3. ne per imprudentiam taxus accipiatur.

Ornus. Orneogloſſus. Taxus.

NAſturcium ex Dioſcoride, lib. 2. cap. 156. optimum eſt Babylonicum, herba autem hortis familiaris, & frequens, æſtate florens, ſubinde ſemine grauida, vulgo naſtore, à naribus quas dum manditur, torquere, & ringere facit, etſi in viridi, vt etiam ex Galeno, 7. ſimplicium, adeo ſit mordacitas eius moderata, vt cum pane eo vti liceat, ceu à militibus Hiſpanis, in acetaria libenter expeti conſueuit, ex Plinio, lib. 20. cap. 13. at quia in omnibus eadem vis, non magnifaciendum ex quo loco legatur, imò ſylueſtre, & montanum efficaciora, hic tamen hortenſe præſtabit, ob acquiſitiuam humiditatem, minorẽ acrimoniam, non multa requiritur, ſed tanta quo in profundum reliqua deducantur, meatus reſerentur, flatus ſuo calore eleuentur, qua cauſa Venerem promouere dixit Dioſcorides, Plinius autem negat, ad quinq; annos vim ſuam tueri poteſt, cum verò aſſatur, ad aſtrictionis opera, tunc non eſt conterendum. Eſt & Arabis, ſiue Draba, de qua Dioſcorides, lib. 2. ca. 148. Serapioni naſturcium orientale vocata, cap. de naſturcio, qua tamen excultis campis, non infrequens, apud nos drabæ effigiem prorſus reddit, cucurbitalis videlicet, lepidij folijs, flore albo, & ſambuci ferè vmbella, vix dum exigua ſentitur acrimoniæ particeps: Fuchſius propterea herbam Sancti Petri, ſiue Paralyſis, de qua eo in capite Arabim falsò exiſtimat.

Arabis, ſiue Draba.

PAſtinaca ex Dioſcoride, lib. 3. cap. 52. duplex eſt, ſylueſtris, & ſatiua, ad eadem pollens, inefficacior tamen, & cibo aptior, vtraq; vulgares admodum in Italia creduntur, ſiquidem ſatiuam notiſſimam tradunt, vnà cum oleribus venalem, & quotidiani vſus, pro quadrageſimali obſonio cuius pallidis radicibus, oblongis, craſſis, ſcabris, intus lignoſis, odoratis, prius elixis, poſtea pollenta ſubactis oleo frixis, vti communiter aſſueuimus. Ruellius tamen, vir certè eruditiſſimus, ſatiuam paſtinacam illam eſſe putat, quæ vulgo noſtro Gniſo, aliis carota vocitatur, cuius radicibus, ſub cineribus prius excoctis, in acetariis hyemalibus vſus eſt frequentiſſimus, quasq; rapis & vino incoquunt, ad coloratiorem reddendam mulicrcularum noſtrarum compoſtam. Matthiolus vt cynicus

Gniſo. Carota.

eſt,

eſt, à latratu non deſiſtit, miraturq́; præclariſſimum hominem, quia neminem hactenus è rei herbariæ ſcriptoribus, tam Græca quàm Arabica familia reperije, qui memoriæ prodiderit, paſtinacam ſatiuam radice niti adeò rufa, quæ ſanguineo ſucco madeat, qualis carotæ dictæ ineſſe deprehenditur. Hæc tamen omnia in eum reflecti facilè poſſunt, quæq́; à Matthiolo allata ſunt, partes quoq́; Ruellij tuentur, eoq́; iuſtius, quo Theophraſt. 9. de hiſtor. plant. cap. 22. ſcribit: paſtinacam agro Spartenſi Achaiæ, laudatiſſimam referri, natura calefactoriam, radice nigram; hanc vt coniicio nobis delineans, quæ quidem cum ſylueſtris paſtinacæ deſcriptioni nullo modo quadret: reſtat ergò ſatiuam potius appellandam, res fortè Dioſcoridis, vt noſtro hoc æuo ita familiaris, vt vulgatiſſimas admodum notas ſcribere dedignatus ſit, has enim adeo celebres relinquere cõſueuit, ac forma omnino intacta, præterea quiſnam ex claſſicis vetuſtioribus depinxit ſatiuam paſtinacam, prælongam, albam, odoratam, ligneo meditullio, folijs apij ſylueſtris, vel leuiſtici æmulis? his non obſtantibus, vbi cum probatiſſimo chyrurgo, Antonio Belzerio, atque integerrimo aromatopola, Baptiſta Cataneo, ad viſendas herbas progrederemur, in ſyluoſis noſtri fluminis, vt alibi, plurimas effodimus paſtinacas, omni ex parte, & vſquè adeò domeſticis vocatis aſſimiles, vt ouum ouo non magis accederet, nullatenusq́; differrent, magnitudine excepta, vt à ſylueſtribus in hortos tranſlatas, hortenſis paſtinacæ nomen, falsò iam diu ſibi vendicaſſe crediderim: potiusq́; dauci ſecundum ſpeciem eſſe. Sylueſtris tamen paſtinaca, quam nonnulli daucum nominant, ex Aegineta lib. 1. cap. 76. & quam indiſcriminatim daucum eſſe ſupponunt ſeplaſiæ, de qua cap. proprio ruralibus, plebeisq́; omnibus, tam cognita eſt, quàm cognitiſſima. Cæterum quæ baucia, paſtinacæ loco legebatur: Manardus ſatiuam vertit, Syluius ſylueſtrem: cum tamen baucia, commune ſit nomen vtrique paſtinacæ ex Serapione Matthiolo indiſtinctum, cap. de morbo gallico pituitoſo, cum rectè in cibum ſumi bauciam, paſtinacam, &c. aſſerit. cuius verò ſemen hoc in electario accipiendum ſit, non ſatis liquet: cum tamen agreſtis radici, Venerem ſtimulare tribuerit Dioſcorides non ſecus ac minus calido, minusq́; quàm ſemen exſiccante: ideo ſatiuæ ſemen, vtpotè hortorum irrigatione retuſum, vel domeſtici dauci, quod & ipſum quandam ad Venerem ciendi potentiam, poſſidere ſcripſit Galenus, potius commendarem: agreſtis enim dauci ſemen, quod aphiſon vocant, flatu caret.

Ruellius defenditur à Matthioli calumnia.

Daucus.

Baucia. Matthiolus confuſus.

N*apus, in ferculis fruſtratim diſſecatur, & raparum more, in olitorijs foribus perſpectiſſimus oblongus duplexq́; eſt, alter crocea radice, craſſiore, oculis, & linguæ magis ablandiente: alter candida, guſtu inſuauiore, Inſubribus præſertim, & ſi contrarium ſtatuat Matthiolus. Quidam ſeminis napi loco, ſinapi legendum duxere, moti fortaſſis Dioſcoridis verbis, lib. 2. cap. 146. vbi inquit, ſinapi hortenſe, aliqui napy vocant. Verum quia ſinapis, cuius tria obſeruantur genera, ex Plinio, lib. 19. cap. 8. eaq́ue omnia Italis facilè innoteſcunt, frequentiſſimi vſus in quotidianis condimentis, ſapa, ac aro-*

Sinapis.

euulſerim, ſuccoſa radice, teretis pyri effigie, vnde pyrariam vocat Cretenſes, extra nigra, intus candida, bilem ac pituitam vomitu expurget: inferior verò magno impetu vtraque parte euacuet: profligandi propterea, ac proſcribendi ſunt qualicunque excuſatione vtantur, tametſi rus à rure differat. Quid enim quæſo quàm vocis ſpernendam litigium, re ipſa ſedulo intellecta, at quum ſeries alio me vocet, atque orbiculatæ in pilæ modum frequentiores ſint apud nos raphani radices, quàm quod pluribus proſequamur, ſuperuacaneum videtur, huius comparationis diuerſitatem ſectari. Quum verò Dioſcoridis ſententiæ non parum refragari Galenum cenſuiſſet Matthiolus, hetruſcè loquens, quia ſecundo de aliment. facultat. capite 70. hæc ſcripta reliquit, mirari ſubit eos medicos, atque idiotas, qui poſt cœnam, coctionis iuuandæ gratia, crudas radiculas eſitant, ij quidem, hanc rem experientia ſatis ſibi exploratam, affirmantes, qui tamen ipſos ſunt imitati, omnes læſi fuere, ſui lapſus non inſcius, huiuſmodi contradictionem obiicuit latinè, quum diligentius fortè perpendiſſet, nullam inter hos controuerſiam, quod Dioſcorides ſtomacho ipſi quoque nocere, nec coctioni prodeſſe, verum diſtributione, hoc eſt, tenui ſubſtantia, meatus aperiendo, chyli craſſitiem attenuans, illi tranſitum facilem præbere, idque Auicenna apertiſſimè demonſtrat his verbis; & à cibo lenit aluum, & facit cibum penetrare, at ex filio Meſ. à cibo dirigere, eo modo quo eodem lib. 2. cap. 2. digerit, & non digeritur, id eſt, diſtribuit, & non diſtribuitur: hunc igitur campum ſperatum, atque exoptatum, ſibi propoſuit Matthiolus, cruentis manibus cauillos, ac rixas præ ſe ferens, at poſtea reus facti, ſilentio ſopire, non modo medicis verum & agricolis, & omnibus ferè vulgo cognita putauit, vt quàm fœdè labatur in prima apios figura nouiſſimè impreſſa ob oculos ponit, etſi ab eodem Nouocomenſi neſcio qua lippitudine tranſmiſſa ſcribatur.

Matthiolus aberrãs cõuincitur.

ARon, off. Iarus, vel Gigaro, vel pes vituli, quibuſdam Serpentaria minor, aliis virile ſacerdotis, quia piſtillum promit, exerti ferè genitalis effigie, Arabibus luph, Syris etiam lupha ex Dioſcoride, lib. 2. cap. 158. folia emittit dracunculi, ſed longiora, & paucioribus diſtincta maculis, flore in virilis pudendi ſpeciem aſſurgente, vel ſemipedali piſtilli figura, ſepibus, ſyluoſis, hortis, vmbroſis, humidis, frigidiſque locis familiaris. Martio inter primas herbas erumpit, ſemen Iulio & Auguſto, primum viride, mox croceum, Theophraſtus 7. de hiſt. plant. cap. 12. eſſe genus quoddam dracunculi, arum putauit, vnde fortaſſis Arabes ſub luph nomine eodem capite de aro ſcribunt, quod luph planum appellant, & minus calidum, ex Dioſcoride, minus acre, amarius enim ex Galeno dracontium, atque acrius, ac proinde calefactorium magis, & tenuioribus partibus, miſcuere tamen adeo dracunculum, ſiue dracontium (non autem hiſtoria, vt quidam falsò opinati ſunt) off. Dragontia, aut Serpentaria, cum aro veteres nonnulli: totque nunc iiſdem, nunc diuerſis notis deſcripta dracunculi genera fuere, vt nihil iure alioquin ſatis nota, difficilius, aut ipſi fecerint, aut legentibus per ſe oſtenderint. Quandoquidem

Dracunculus.
Luph planũ & criſpum.

quidem Serapion, ſub vnico capite, luph in aron, & dracunculum diuidit Auic, etiam, & illum ſecutus Meſ. in planum, & criſpum partiuntur, planū idem eſt, quod aron, criſpum idem quod dracunculus Dioſcoridis, lib, 2. cap. 157. caule bicubito, baculi craßitie, verſicolore, anguinum corpus referente, ceu ludentis naturæ miraculum, & draconis rudimenta in ſtirpibus facere condiſcentis, ſinuoſo vertice, oris hiatu, linguā exerens cruentam, caput exprimit, fructu racemoſo, radice magna, alba, rotunda, tenui libro veſtita, Iulio aut Auguſto menſibus effodienda, ſiccanda, vt ex Galeno 5. de compoſ. med. per gen. cap. 9. eius ſemen carpendum, quum maturuit, ex croco nigricans, naſcitur in hortis, ac opacis ſepibus: quare per planum, ceu hic olim legebatur, aron accipienda, non dracunculus, et ſi ita verterit Iacobus Syluius, vnde fit, vt Arabum mentem aſſecuti, in foro, tabernis, in circularibus ſermonibus, illos ſubſannare audeant, quos nominare indigni ſunt, Braſauolus etiam Meſ. iniurit, quòd maioris, ac minoris dracunculi vires ſimul confuderit, quum tamen ari, & dracunculi tantum propè affines, neque admodum ſeiunctas facultates, in remediis miſcuiſſe videatur, at adhuc lis eſt indiſcuſſa, inter eruditiores oborta, num vnicum dracunculi caput, in maius, atque minus, ſeparatis capitibus ſecreuerit Dioſcorides, quum minus alicuius curioſitate accreuiſſe putauerit Ruellius, quod Galenus, Paulus, Aetius, & poſt Græcos, Latinus ſcriptor Apuleius, vnius tantum dracunculi caput, alterius veſtigium nullum oſtendunt, ex Arabibus etiam ſola virium confuſio elicitur: quumque alterum ab altero vix diſsideat, etſi folia in vtriuſque hiſtoria, diſcrepare videantur, quod in altero rumicis in altero hederæ dicuntur: Marcellus ita ſoluit: quum multiplex huic ſcriptori ſimilitudo ſit, coloris, figuræ, quantitatis, &c. folio rumicis in quantitate, & figura, alteri hederæ colore comparari: Ruellius in longe diſtantiores angulos exire, nec legitimo hederæ circino rotundari inquit, huiuſque folij faciem explicuiſſe, quum hemionium dracunculi folio repreſentauit, quod prælongum eſt, albis vtriuſque lineis, non ab eodem puncto prodeuntibus, & ferè rumicis figura, præterea grauiſſimo authore indignū videretur, pluribus agi, quod pauciſsimis complecti potuiſſet, quæ tamen argumenta, quanquam non leuis momenti exiſtimauerit Matthiolus: quoniam vtrumq; dracunculum Dioſcoridis notis omnibus ſe vidiſſe prædicat, ſimul ac Plinius, quatuor dracunculi ſpecies enumerat, ideo Pedellij ſententiam refellentibus, quaſi aſſentitur: at quum Logicæ facultatis omninò imperitus non ſit, non à primis diſciplinis penitus ieiunus, id quidem innuere poteſt, plura eſſe, dracunculi genera, nec ob id tenet argumentum, ergo Dioſcorides maius, ac minus ſeiunxit, vt temere cenſet Amathus: etſi Crateua geminum ſit. Quandoquidem Plinius ipſe, non ſatis notam ſibi omnem dracunculorum hiſtoriam, palam teſtatus eſt, aron magnæ hiis cum dracontio ſcribens. Præterea ſi quid inter eas diſcriminis agnouiſſet, vnico cap. iiſdem viribus, exigua foliorum diſcrepantia contextis, vt cap. de aro, vnico verbo, ad eadem valere, ad quæ maiorem, aut alio præſtantiori modo concluſiſſet, nulla prædi-

Syluii lapſus.

Meſ. tutela in Braſauolum.

Matthioli labecula.

Amathus ceſpitat.

Digitized by Google

Vgonis Solerii error.

ctorum repetitione: at, at, Vgo Solerius, alioqui praſtantis ingenij, in ſcholia Aetij, cap. de dracontio, pari gradu obambulat cum Amatho, vt in ſua ignorantia ceu malis auibus initiatos, relinquere ſatius ſit, quàm huiuſmodi argumenta, his noſtris inſerere. Scribit enim veriſimile non eſſe, caput de dracunculo apud Dioſcoridem adſciticium eſſe, quia Galenus 6. ſimpl. ſatis amplam de dracontio mentionem fecit, quis autem hoc iuit inficias, neq; id Ruellius ignorauit, ſed duo cum legerentur, iſtorum vnum, ex alterius authoris officina, tanquam ſpurium meritè ablegat, maiorem quippe à Matthiolo exculptum, nec vidi, aut qui viderit hactenus conueni neminem, nec tam magna oſtentatione criſtas expandam, alasve è nido extendam, vt mihi fidem poſteà abrogent, & leui aura fatiſcant, quaſſentur ac collabantur, niſi ad commune medicorum confugium meme recipiam, quibus ſanè in hunc vſque diem, huiuſmodi pictura nunquam innotuit. Non deſunt qui hoc in antidoto, dracunculum magis aro competere ſibi perſuadeant, quod illi Veneris irritandi facultatem conceſſerit, huius nulla in ari mentione facta, quibus ſatisfactum iri puto: quum viribus iiſdem pollere tradiderit, quod vni conceditur, alteri tributum ſubintelligi, minori etiam acrimonia, minori amaritudine, minus etiam calefaciens, & ſiccans, proinde ad hos vſus dracunculo commodior, cibo etiam omninò inepta eſt, medicinis tantum commoda: Ari verò radix cibo idonea, vtq; incrementum capiat, cum foliis luxuriat, deflexa circum obrui ſolet, quo planta non in germina excreſcat, ſed totum alimentum in ſuum attrahat caput, ex Theophraſto, 7. de hiſtor. plant. cap. 11. radicum ari ſuccus, pluribus diebus ſoli expoſitus, recrementum ceruſſa non abſimile relinquit, vulgo gerſa, ad faciem emaculandam, dealbandam, aliosq; mulie bres fucos expetita, ad quæ omnia, ex aro liquor ſtillaticius ſæpè elici conſueuit, quod ſi Theophraſti arum, de quo 7. de hiſt. plant. cap. 12. colocaſia ſit, legiq; debeat folio dracunculi, ſed minore qui μικρότερον interpretatur, vt contendit Anguillarius, vix ſatis credere poſſunt, quum ari folia omni dimenſione ſuperare ſemper viderim.

Gerſa. Serpentaria.

BVtyrum, vel butyrus, ex Galeno, 10. ſimpl. c. 11. fit ex eo quod in lacte pinguiſſimum eſt, quod proinde butyrum nuncupatum eſſe exiſtimat, quia ex bubulo fit, hinc miramur quo pacto Dioſcorides, ex ouillo & caprino, confici referat, lib. 2. cap. 64. recens eligendum eſt, ſalis expers, quod & obſoniis additum, olei vicem penſat, & adipis loco fungitur in bellariis, vetuſtius validius maturat.

CEpa, ex Theophraſto, ſeptimo de hiſtoria plantarum capite quarto, vt ex Plinio, libro vigeſimo. forma, colore, ſapore, & humano apparatu, non pauca diſcrimina continent, à locis nomina accipientes, vt Gardiæ, Cnidiæ Samothraciæ, Setaniæ, fiſſiles, & aſcalonia, ex Dioſcoride libro ſecundo, capite 145. longa acrior eſt, quàm rotunda, item flaua, quàm candida, & ſicca, quàm viridis, & cruda, quam cocta, aut ſale condita. Inſubribus etiam, quo magis rubeſcunt, eo maiori pollent acredine, ideo noſtris Vercellenſibus cepæ caninæ vocitantur, albæ minores, minoriſque acrimoniæ

parti-

participes,ſenſum guſtus minus feriunt:& quanquam omnium acerrimas albas in Hetruria ſcripſerit Matthiolus,vnuſquiſq; ſuum conſulat guſtum: cum tamen omnes flatuoſa ſint,ex quibuſuis ſuccus elici poſſet,nihilominus referente Galeno,7. ſimpl. quæ temperatura ſunt ſicciore,minus flatuum generant,ideo ex albis,rotundis,minus acribus,atq; recentibus exprimendus eſſet,quibus maior ſucci copia ineſt,aqueæ aereæq; caliditatis:& quamuis Hermolaus, eas ad libidinem prouocare interpretatus ſit, legitur tamen apud Dioſcoridem κούμμα ὀρέξεως ἐνκλήτικα,quod eſt appetitum prouocare, & ſi flatus ratione pudendum erigant:Florent Iulio menſe,& deinceps ſemen promũt, tunc legendæ,cum nigricant,is enim color maturitatis index eſt. Syluius pro ſucco ceparum,mallet bulborum ſuccum immiſcere,verum vt bulbi,tam eſculentus,quàm vomitorius,de quibus Dioſcorides,libro ſecundo,cap.161. & 162.priſcis cognitiſsimi,ita hodie Neotericis herbarijs ignotiſsimi ſunt ex Matthiolo, at ex Anguillario Italicis cepa, bulbula,creta, at corcyræ,exuberare traduntur, de vomitoriis ne aliud quidem ſcire fatemur,quàm omnem bulbum vomitum irritantem, vomitorium dici poſſe, idq; errandi anſam multis præbere,quodlibet bulbi genus vomitum ciens, pro legitimo Dioſcoridis indifferenter accipientibus. Nos in hortulo Tonſoris Ticinenſis, non procul à Pergulo vtrumq; bulbum effodimus,folijs,& radice hyacinthi,vel colchici,at in vomitorio lentioribus,ac maioribus, radice etiam amariore. Amathus Monachorum verbis fortaſſe ſeductus,aſcalonicam cepam,vulgo ſcalogna,eſculentos bulbos exiſtimat, attamen cum Theophraſto 7.de hiſtor.plant.cap.4.aſcalonicam cepam,inter alia ceparum genera recenſeat,verum cap.13.eiuſdem libri,plura bulborum genera ſeorſum à cepis diſtinxerit: præterea amaros fecerit bulbos Galenus, 7. ſimplicium, vt etiam 2.de aliment.facult. cap.66.facultatem in ſe habere amaram,atq; auſteram,eamq; inſignem,quæ in aſcalonica cepa,acri duntaxat,non comperiuntur, hinc quàm magno implicentur errore facilè conſtat,pro bulbis vrticæ ſemen ſi contigerit, quum cepis quartum caloris gradum tribuerint Græci,coctæ autem omni penè depoſita acredine dulceſcant, ſcillæ autem ſecundum nec elixa,coctaue inſignem amittat amarorem aduertant, qui libenter cauillantur.

Bulbi.

Monachorum error quos ſequitur Amathus.

S*Cincus, ex Dioſcoride,lib.2.cap.58.aut Aegypti,aut Indiæ,aut rubri maris alumnus; quamuis inueniatur in Lydia (Lybia legendum eſt,ſed tamen aduertendũ, quoniam Lybis regio eſt Aphricæ maxima, non Mauritania, quæ & ipſa pars eſt, Aphricæ,quid ergo cum alijs aberras Matthiole? doceto igitur hoc Lybiæ nomine fluuium in Mauritania intelligi) Mauritania. Eſt autem terreſtris crocodilus, tametſi aquaticum animal communiter vſurpent: attamen marini qui è mari rubro,& Aegypto, Nilo flumine, Venetias transferuntur, licet crocodilorum ſpeciẽ referant, de quibus Ariſt. 2. de anima. cap.10.magnitudine tamen,prægrandes noſtras lacertas non excedunt,ſquamis ſunt albis,in luteum vergentibus,cum caſia à capite ad caudam linea: hanc crocodili non ha-*

bent, dorſo enim natura ſunt liuido, Scinci verò cute candidiore, tennioreq́ue, in Lybia duos cubitos excedere Pauſanias exiſtimat. Sunt & Vicentini. Lacuſtres quidam ſcinci, legitimis multo minores, & ſubnigri, quibus vt etiam fluuiatilibus, marinis deficientibus, pro Aegyptijs, non citra humanæ vitæ diſpendium, ſubſtituunt ſeplaſiarij, vt etiam quadrupeda quædam in ſtagnantibus aquis, & pigro lapſu repentibus, apud Vtinum, & Forum Iulium, corpore magna lacerta, turgido ventre maculato, rotundo quadantenus capite, anguillæ cauda, dorſo nigricante, quibuſdam Salamandra aquatica, in venenis reponenda, propterea minori cum diſcrimine è fluminibus admitti poſſunt animalia quædam, ſcincis perſimilia, non pari tamen effectu, diuerſa cum ſint à pelaſgicis temperatura, at quæ duplici ſunt cauda, vel vnica lata, Anguillarum more, illegitimi ſunt, etſi primo de compo. med. cap. 15. Fuchſ. inferre videatur latitudine caudæ, ad veros accedere, quibus tamen teres eſt lacertæ inſtar, breuior ſanè, de his Plinius, lib. 28. cap. 8. at cum ſcribat Dioſcorides, aiunt carnes, quæ renes amplectuntur, ad ſibi virium vendicaſſe, vt ſi drachmæ pondere bibantur, venerem accendunt: Galenus tamen 11 ſimplicium, renes pudenda intendere ſcribit. Hic verò Meſ. caudas, reneſq́ue cum ſumine imponi iubet: pro ſumine exponunt ab vmbilico: cum ſumen propriè fiat ex papillis ſuillis, vno die poſt partum ſectis, ac ſalitis; alij putant eſſe lac ſuis extractum, ac denſatum ſue

Grãmaticorũ error. *occiſa: Grammatici falsò arbitrantur, ſumen antiquitus abdomen vocatum, ac abdomen ſignificare pinguedinem, ſpinæ adhærentem, & in qua renes, cui ſignificatui alludere videtur Meſ. renes cum ſumine ſcribens, id eſt renes & circumſeptam pinguedinem, aut carnes ex Dioſcoridis ſententia, nihilominus ſumen Auicennæ, vmbilicum ſignificat, lib. 3. D. 4. Fen 14. cap. 5. vbi aſſerit: nam infantes, dum ſunt in vtero, mingunt ex ſumine, & orti antequam ligentur etiam, qua cauſa vmbilici nomen addidit Meſ. quamuis ſuperuacaneum Syluius ſumen reliquit, vt alia plura, nullis innixus rationibus, cur addat, minuatúe nonnunquam: Auicenna tamen lib. 2. ex ſcinci membris melius ſumen, & propriè ſuminis caro, & quæ ſequitur renes, idem cum Dioſcoride ſumine implicato.*

E*Rucæ duæ ſunt ſpecies, ex Dioſco lib. 2. cap. 133. vna hortenſis, alia ſylueſtris, maximè in Iberia, quæ Occidentem ſpectat, nobis duplex, ſatiua vtraque in acetarijs frequentiſſima, ſine quibus lactuca rarò in menſas venit, coniunxit enim ad ſanitatem ſo-*

Syluii lapſus. *ciauitq́ in reliquo vitæ vſu multa neceſſitas, & ars, quæ non poterant in eodem ſubiecto, contraria ſimul eſſe, vt nimio frigori, par feruor immixtus, temperamentum æquet, vt quantum lactuca refrigerat, & Veneri nocet, tantum calore, inflationeq́ ſua in vtraque re nobis profit: prima quæ & rudis rucola, vulgo dicitur, folijs eſt amplioribus, diuiſuris rarioribus, ſubhirſuta, flore albo, lineis nigricantibus inſperſo: ſecunda Genuenſis vocata, flore eſt croceo, ex eadem radice, quotannis repullulans: hanc tamen Eryſimũ eſſe putarunt nonnulli, falsò quidem etſi ab horum ſententia, non admodum ſit aliena*

Manardus

Manardus,lib.9.Epiſt.3.neutram diſtinxere Braſauolus, ac Matthiolus,neſcius craſsiorem erucam ſylueſtrem iberam eſſe:nec propterea abſolutè Fuchſio acceſſerim,tum vulgarem erucam,ſylueſtrem Dioſcoridis ſtatuit,ſeminis,& foliorum vſu.

Manardus ceſpitat.

F*Raxinus,de qua Theophraſtus,3.de hiſtor.plant.cap.11.ex Dioſcoride, lib. 1. cap.13. arbor nota eſt:vt etiam hoc tempore:huius duo ſunt genera,altera longa,enodis,altera breuis, durior, fuſciorque, laureis folijs. Alij ſitu diuiſere, in campeſtrem,& montanam, huius ſatis proceram, ac teretem plantam ſeruo, in hortulo noſtro, in Camagnetorum vico,ornus autem quæ & ſylueſtris fraxinus dicitur, è quo orneoglossum,ob fructum in ſiliquis foliaceum, minutum, oblongum, nucoſum, guſtu ſubamarum,linguæ auium ſimilem:hinc lingua auis, vel paſſerum, arabiſtis vocitatum:pro qua ſemen fraxini,ſemper expoſuimus,idem præciſe quum ſit, ex Serapione,capite de lingua auis,quamuis Auicenna,lib.3.inter medullas reponat: libro autem ſecundo,inter plantas. Huius autem vocis quum non meminerint vetuſtiores Manardus,libr.11.Epiſt.2.hinc deriuatam linguæ auis vocem putauit, quia lingua anſeris, hac in re à Plinio commendatur,lib.30. Hic vultu furoris pleno, ſermone arroganti Plinium reprehendit Matthiolus,quod fraxini folia cuiuis animali non ruminanti mortifera ſcripſerit,quæ quidem non de fraxino prodidit,ſed de taxo Theophraſtus, ideo græcarum vocum ſimilitudine deceptum;quod fraxinus Græcè, μέλια, taxus autem μίλος quibuſdam σμίλαξ vocatur,ideo æquiuoceſſe, re non animaduerſa, fidem faciente contrario Italiæ experimento:ſiquidem taxi frondes iumentis lethales eſſe, fraxineas nequáquã, ab his Matthioli,vt et Luſitanæ beluæ accuſationibus, quis ædepol non indignabundus auerteretur? Plinio perlecto, lib.16.cap.13.vbi talia ſcribit: Folia earum iumentis mortifera,cæteris ruminantium innocua, Græci prodidere:in Italia nec iumentis nocet &c. quæ ibidem ſuffuratus eſt ſubſequentia, Plinij nomine ſuppreſſo,vt præcedentia à Ruellio:cum itaq; à Græcis hæc tradita dictauerit,ſe autem ſcire, in Italia nec iumentis obeſſe,certè nil offert,quo eum hallucinatum probet, nam etſi Theophraſtus, lib. & cap. prædicto,taxo aſcribat,quæ iſte fraxino,ex alijs Græcis,Seſtio potiſsimum,potuit excerpſiſſe,ex his fortaſſe quibuſdam, quorum opera vtebatur,in ſeligendis quæ de vniuerſa naturæ hiſtoria,in tam vaſtum congerebat volumen, quumque Theophraſti non recordetur, alij fuiſſe potuerunt Græci authores, qui forte hæc fraxino vendicarunt, quia tamen certo ſciebat,aliter Italicis fraxinis aduenire,quid de experimẽto aduerſus Plinium comminiſcitur Matthiolus? ac ſi id eum latuerit, vt Græcarum vocũ affinitas, prius à Manardo explicita,lib.7.Epiſt.5.ab Hermolao 1.ſui corollarij, Ruellio primo de natura ſtirpiũ,præterea lib.16.cap.10.ſmilacẽ Græcis vocari taxũ, & lethalẽ ſcribens Plinius,ſeſe apertiſsimè diſtinguit. Quare cum ita Plinium credere,ac omnibus animalibus non ruminantib. deleteria ſcribere tradat,cauilloſum idcirco hominẽ demõſtramus: primum quidem quod propria fide hæc non aperuerit Plinius, verùm ex Græcis, neque*

Lingua auis. Auicennæ confuſo.

Matthioli ac Amathi impudẽtia Plinio defenſo.

Ornus. Orneo-gloſſus. Taxus.

etiam omnibus animalibus non ruminantibus pernicioſa, quia ſic, propoſitione abſolutè, vt profertur accepta, homo animal cum ſit non ruminans, his omnibus lethalis cum ſit, hominibus quibus ſalutare praſtat remedium, lethal bus ſerpentum ictibus occurrens, noxia eſſet: eius tamen ſcrobs, ac ramenta, ex Dioſcoride vitanda. Fraxini ſpecies ſunt ornus, & orneogloſſus, folijs amigdalinis, pralongis in ſurculorum cacumine ſiliquis, vt in fraxino, etſi in vlmi ſpecie reponat Ruellius: at quia taxi mentio incidit, de qua Theophraſtus, 3. de hiſtoria plantarum, cap. 10. cum huius fructum, ab aliquibus hominibus mandi, ſuauemq́; eſſe, atq; innoxiũ tradidiſſet Plinius, lib. 16. ca. 10. marem noxij fructus, eſſe comperijt Matthiolus, & abſolutè febriculoſas baccas, torminoſasq; aſſeruit. Eſt & ſmilax Theophraſti, ilici ſimilis, 3 de hiſt. plant. cap. 16. à Galeno intellecta 6. de compo. med. ſecundum loc. cap. 3, ne per imprudentiam taxus accipiatur.

NAſturcium *ex Dioſcoride, lib 2. cap. 156. optimum eſt Babylonicum, herba autem hortis familiaris, & frequens, aſtate florens, ſubinde ſemine grauida, vulgo naſtore, à naribus quas dum manditur, torquere, & ringere facit, etſi in viridi, vt etiam ex Galeno, 7. ſimplicium, adeo ſit mordacitas eius moderata, vt cum pane eo vti liceat, ceu à militibus Hiſpanis, in acetaria libenter expeti conſueuit, ex Plinio, lib. 20. cap. 13. at quia in omnibus eadem vis, non magnifaciendum ex quo loco legatur, imò ſylueſtre, & montanum efficaciora, hic tamen hortenſe praſtabit, ob acquiſititiam humiditatem, minorẽ acrimoniam, non multa requiritur, ſed tanta quo in profundum reliqua deducantur, meatus referentur, flatus ſuo calore eleuentur, qua cauſa Venerem promouere dixit Dioſcorides, Plinius autem negat, ad quinq; annos vim ſuam tueri poteſt, cum vero aſſatur, ad aſtrictionis opera, tunc non eſt conterendum. Eſt & Arabis, ſiue Draba, de qua Dioſcorides, lib. 2. ca. 148. Serapioni naſturcium orientale vocata, cap. de naſturcio, qua tamen excultis campis, non infrequens, apud nos draba effigiem prorſus reddit, cubitalis videlicet, lepidij folijs, flore albo, & ſambuci ferè vmbella, vix dum exigue ſentitur acrimonia particeps: Fuchſius propterea herbam Sancti Petri, ſiue Paralyſis, de qua eo in capite Arabim falsò exiſtimat.*

Arabis, ſiue Draba.

PAſtinaca *ex Dioſcoride, lib. 3. cap. 57. duplex eſt, ſylueſtris, & ſatiua, ad eadem pollens, inefficacior tamen, & cibo aptior, vtraq; vulgares admodum in Italia creduntur, ſiquidem ſatiuam notiſſimam tradunt, vnà cum oleribus venalem, & quotidiani vſus, pro quadrageſimali obſonio cuius pallidis radicibus, oblongis, craſſis, ſcabris, intus lignoſis, odoratis, prius elixis, poſtea pollenta ſubactis oleo frixis, vti communiter aſſueuimus. Ruellius tamen, vir certè eruditiſſimus, ſatiuam paſtinacam illam eſſe putat, qua vulgo noſtro Gniſo, aliis carota vocitatur, cuius radicibus, ſub cineribus prius extoſtis, in acetariis hyemalibus vſus eſt frequentiſſimus, quasq; rapis, & vino incoquunt, ad coloratiorem reddendam muliercularum noſtrarum compoſtam. Matthiolus vt cynicus eſt,*

Gniſo. Carota.

eſt, à latratu non deſiſtit, miraturq́; præclariſsimum hominem, quia neminem hactenus è rei herbariæ ſcriptoribus, tam Græca quàm Arabica familia reperijt, qui memoriæ prodiderit, paſtinacam ſatiuam radice niti adeò rufa, quæ ſanguineo ſucco madeat, qualis carotæ dictæ ineſſe deprehenditur. Hæc tamen omnia in eum reflecti facilè poſſunt, quæq́; à Matthiolo allata ſunt, partes quoq; Ruellij tuentur, eoq́; iuſtius, quo Theophraſt. 9. de hiſtor. plant. cap. 22. ſcribit: paſtinacam agro Spartenſi Achaiæ, laudatiſsimam referri, natura calefactoriam, radice nigram, hanc vt conijcio nobis delineans, quæ quidem cum ſylueſtris paſtinacæ deſcriptioni nullo modo quadret: reſtat ergò ſatiuam potius appellandam, res fortè Dioſcoridis, vt noſtro hoc æuo ita familiaris, vt vulgatiſsimas admodum notas ſcribere dedignatus ſit, has enim adeo celebres relinquere cõſueuit, ac forma omnino intacta, præterea quiſnam ex claſsicis vetuſtioribus depinxit ſatiuam paſtinacam, prælongam, albam, odoratam, ligneo meditullio, folijs apij ſylueſtris, vel leuiſtici æmulis? his non obſtantibus, vbi cum probatiſsimo chyrurgo, Antonio Belzerio, atque integerrimo aromatopola, Baptiſta Cataneo, ad viſendas herbas progrederemur, in ſyluoſis noſtri fluminis, vt alibi, plurimas effodimus paſtinacas, omni ex parte, & vſquè adeò domeſticis vocatis aſsimiles, vt ouum ouo non magis accederet, nullatenusq́; differrent, magnitudine excepta, vt à ſylueſtribus in hortos tranſlatas, hortenſis paſtinacæ nomen, falsò iam diu ſibi vendicaſſe crediderim: potiusq́; dauci ſecundum ſpeciem eſſe. Sylueſtris tamen paſtinaca, quam nonnulli daucum nominant, ex Aegineta lib. 1. cap. 76. & quam indiſcriminatim daucum eſſe ſupponunt ſeplaſia, de qua cap proprio ruralibus, plebeiſq́; omnibus, tam cognita eſt, quàm cognitiſsima. Cæterum quæ baucia, paſtinacæ loco legebatur: Manardus ſatiuam vertit, Syluius ſylueſtrem: cum tamen baucia, commune ſit nomen vtrique paſtinacæ ex Serapione Matthiolo indiſtinctum, cap. de morbo gallico pituitoſo, cum rectè in cibum ſumi bauciam, paſtinacam, &c. aſſerit. cuius verò ſemen hoc in electario accipiendum ſit, non ſatis liquet: cum tamen agreſtis radici, Venerem ſtimulare tribuerit Dioſcorides non ſecus ac minus calido, minusq́; quàm ſemen exſiccante: ideo ſatiuæ ſemen, vtpotè hortorum irrigatione retuſum, vel domeſtici dauci, quod & ipſum quandam ad Venerem ciendi potentiam, poſsidere ſcripſit Galenus, potius commendarem: agreſtis enim dauci ſemen, quod aphiſon vocant, flatu caret.

Ruellius defenditur à Matthioli calumnia.

Daucus.

Baucia.

Matthiol° confuſus.

NApus, in ferculis fruſtratim diſſecatur, & raparum more, in olitorijs foribus perſpectiſsimus oblongus duplexq́; eſt, alter crocea radice, craſsiore, oculis, & lingua magis ablandiente: alter candida, guſtu inſuauiore, Inſubribus præſertim, & ſi contrarium ſtatuat Matthiolus. Quidam ſeminis napi loco, ſinapi legendum duxere, moti fortaſſis Dioſcoridis verbis, lib. 2. cap. 146. vbi inquit, ſinapi hortenſe, aliqui napy vocant. Verum quia ſinapis, cuius tria obſeruantur genera, ex Plinio, lib. 19. cap. 8. eaq́ue omnia Italis facilè innoteſcant, frequentiſsimi vſus in quotidianis condimentis, ſapa, ac aromatibus

Sinapis.

matibus diluta, vel aceto præmacerata, in annuum vſum. à Pythagora primùm celebrata, ſemine ad quinquennium perdurante. feruido eſt, acerrimo, tanta in calefaciendo, ac ſiccando vehementia, & ſi hæc cætera in altum trahendo, alicuius videretur commodi: cum multa ad hos vſus non deſint, hæc in gradu excedentia; ideo cauenda iudicamus.

Bunium. *Eſt & bunium, vulgo napus ſylueſtris, in agris cultu potiſsimum deſtitutis, ſub frigidiúq; locis proueniens, idq; Theriacæ inſerendum coniecere nonnulli: quidam verò Buniada, quod Plinius, lib. 20. cap. 4. napi ſpecies ſcribens, alterum genus Buniada appellatum, &*

Buniada. *raphano, & rapo ſimile ſeminis præclari contra venena ſtatuit. Alij vt Aegineta, napi ſemen, & buniados addit, quanquam alterum duntaxat immittendum ſit. Bunium verò, & buniada confundit Matthiolus, capite de bunio.*

Matthiolꝰ indiſtinctus.

ASparagus altilis, off. ſparagus, hoc eſt tener ille cauliculus, Vere ineunte, prima germinatione prodiens, in faſciculos digeſtus, quò aqua, aut iure elixo, poſtea aceto intincto, pipere aſperſo, vti magno gulæ delectamento conſueuimus: notior eſt, quàm vt multis demonſtrari debeat: duplex videlicet, hortenſis toroſior & ſpontaneus, ſolo natali euarians, at de agreſti aſparago, corruda vocato, meminit Dioſcorides, lib. 2. cap.

Corruda. *117. montanusq; eſt, & Illiricis tractubus frequens, ſparoga appellatus ſpinoſus, lybicusq; quibuſdam videtur, de altili quoque verba feciſſe, cum exiguum, ſed ramoſum fruticem, folijs numeroſum longis, fœniculo ſimilibus aſſeruit: quum tamen in græco codice, hæc etiam ad ſylueſtrem aſparagum referantur, nec altilis mentio fiat, imò in quibuſdam, non tantum petreus legitur; ſed in aliquot ἄγριος id eſt agreſtis, nec in Serapione eius partis veſtigium ſeruatur, nec vulgatis rebus notas addere conſueuit Dioſcorides, vt eam partem adulterinam exiſtimet Marcellus: vel ſaltem mendum ſubeſſe ſuſpicetur Matthiolus. ex Galeno; ac Paulo aſparagus, non ſolum huius fructus ſummum cacumen, ac recentem thyrſulum, qui edendo eſt, quàm quod priuatim, cum tota planta, vbique aſparagus nominatur. ſed omnes turiones recentes, & quicquid in oleribus, vt omne primum, nondum in folia explicitum, plantarum germen, vt ſecundo de aliment. facult. capite 58. & 7. meth. med. cap. 4. in fine at 6. ſimplicium, petreum, & myacanthinum ſcribit: ab his præterea alij ſunt diuerſi, quorum alius ἕλειος, id eſt paluſtris nominatur, quemadmodum & alius bryonia ab his diuerſus.*

PIneæ nuces, vel nuclei pinorum, quas pineas vocant officinæ, græci στρόβιλος, vt arbores pineos nucleos ferentes, & κῶνος, & coniferas arbores, quæ nuces pineis ſimiles ferunt. cocalos etiam, ceu ex Galeno, 3. de aliment. facult. cap. 17. vt etiam 7. de compoſ. med. ſecundum locos, cap. 1. & 8. ſimpl. cap. 87. ſunt autem eximendi horum nuclei, cum iam præparanda ſunt antidota, aut alia diuturniorem tutelam deſiderantia, nam diu ante exempti, rancidi fiunt. Quidam amygdalas, pineos nucleos, piſtacia excorticata, in vaſe aliquo igni carbonum ſuppoſito agitant, ad externa humidita-

tis ex-

Digitized by Google

rũ exſectionem: alij furfur etiam permiſcent, commouent poſtea à furfure mundant, probantur pleni, recentes, & albi rancidi, oleoſi flaui, ac etiam palleſcentes vitentur.

PIſtacia, off. fiſtici, vulgò piſtach, ex Dioſcoride, lib. 1. ca. 140. in Syria gignuntur, vnde etiam Venetias commeant pineis nucibus ſimiles, ex arbore omnino nuda, preterquam in ramorum cacuminibus, è quibus gregatim dependent, nec niſi deorſum, ſingula ſuis quaſi reticulis candicantibus incluſæ folijs lentiſci grandioribus, terebinthus Inda Theophraſto dicitur, quia terebintho ſimilis eſtq; pluribus in hortis, ideo folijs non eſt circumſerratis, vt Matthioli pictura falſo indicat ex Plinio; qui primus piſtacia in Italiam intulit, fuit Lucius Vitellius Cenſor, Syriæ Legatus, ſub prima Tyberij Cæſaris tempora, quæ tamen in viridarijs noſtris piſtaciorũ vice recipiuntur, ſylueſtria exiſtimantur, & ſtaphilodendron Plinij & ſua acredine guttur vellicant: quum verò piſtacia maximi ſint in re Venerea vſus, ob illorum humiditatem quandam, in craſſos flatus ſolubilem, quibus virilia, atq; intimæ partes intenduntur: quidam in medio calorũ, ac ſi geris conijcere, vt Auer. Auicenna calida in fine ſecundi, & in ipſis humiditatem aſſerit, videturq; Galeno detrectari, eius tamen ſuppreſſo nomine, quia 2. de aliment. facultat. cap. 10. ſcripſit. Porrò non auſim affirmare, vllam ex ipſis ſtomacho accedere vtilitatem, aut læſionẽ inſignem, ipſe autem inquit, piſtacia nauſeam prohibere, & ſtomachi ſubuerſionẽ, eiusq́ue os roborare, quoniam fortaſſis ſtomacho amica protulit Dioſcorides huic opinioni calculum addunt Braſauolus, ac Matthiolus, idque ſua qualitate calida, aromatica ac amariuſcula, cum ſtipticitate, verumtamen exiſtimandum: verſatiſſimum Galenum, qui tot in medicum ærarium theſauros contulit, non ſine ratione hæc propoſuiſſe: propterea ex Auicennæ hæreſi, quum his inſit humiditas, craſſiorum flatuum cauſa, atque ex Braſauolo: nec leniant ventrem, neque ſtringant, non probè conſiciantur: & in integra fruſtula maſticata deſcendant, & ſi qualitas aromatica, aliquo pacto ventriculo prodeſſe poſſit, vt etiam aſtrictoria. Quantum officij ex duabus his qualitatibus illi impartiuntur, eo plus nocumenti ex flatuoſa humiditate accipiunt, & ſi Galenus non humiditatis, non flatus meminerit, vt ex his nihil habeant aduerſus hominem. Paulus autem lib. 7. ſtomacho mediocriter conducere, & iecur obſtructum laxare tradidit, hinc per accidens, pinguedinis cauſa eſſe poſſunt, quum hepatis infarctus expediant, per ſe tamen potius demacrarent, ideo qui vt multi nutrimenti edulium inſtaurantibus antidotis permiſcent: non parum hallucinantur: probantur recentia, nucleo intus herbaceo, ſapore iucundo.

Auicen. in Gal. prodit, cui addicti ſunt Braſauol⁹ ac Matthiolus.

PAſſeres, ſalacia, & efferata libidinis volatilia, de quibus Plinius, libro 10. cap. 36. vulgo notiſſima ſunt, & ſi Hiſpani paſſerũ nomine, volucres ferè omnes accipiãt eorum cerebella, à craneo ſeparata, recenti hinc indenda ſunt, quæ ſi reponere cupias, accipe quot vis patina calefacta exſicca, donec eorum omnis abſorbeatur hu-

Paſſerũ cerebella reponendi modus.

midit as, poſt aliquantiſper in ſola, rurſus calente patella exſugito. Deniq; ſeruato: Vere, & Autumno, ad prolificos vſus ſeligantur.

Diaſatyrion, id eſt è ſatyrijs antidotum Actuarij.

Recipe teſtium ſatyrij viridis, dauci ſatiui, dauci ſylueſtris, nucis Indicæ, piſtaciorum, nucis pineæ repurgatæ, añ. vnc. i. & med. zingiberis, caryophylorum, ſeminis aniſi, erucæ, cinnamomi, ſcinci, bulbi ſeminis, ſingul. drach. ij. & med. moſchi ſiliquas ſeptem, mellis, libr. i. & med. radices ſatyrii, dauci tam ſatiui, quàm agreſtis, priuatim, & ſeorſum tonduntur, collectæque in vnum molliuſculo igne paululum ferueſcant, rurſum piſtacia, & pineæ nuces tuſæ, & adiectæ rigantur, dum aliquam craſſitudinem conceperint, deinde ſublato ab igne vaſe, tuſæ & cribratæ ſpecies adduntur, poſtremo moſchus, cum exiguo liquore, quem ſtillantes roſæ remiſerunt inſeritur. Modus cochleare eſt, ex vino dulci.

Pollet contra veſicæ, & renum imbecillitatem, iis etiam auxilio eſt, qui vrinam reddere nequeunt, venerem mirum in modum ſtimulat, eamq; certa de cauſa ceſſantem, haud ſegniter reſtituit.

Eſt etiam antidotus è ſatyrio Serapionis, Choragos dicta, Myrepſi traditione, atq; alia è ſatyrio perſica.

Diagalanga.

Recipe galangæ, ligni aloes, añ. drach. vi. caryophyl. macis, lyguſtici, añ. drach. ij. zingiber, piperis albi, & longi, cinnamomi, calami aromatici, añ. drach. i. & med. calaminthæ ſiccæ, cardamomi maiorem ſpicæ nardi, ſeminis apij, fœniculi, cari, aniſi, añ. drach. i. ſacchari albi, vnc. x. mellis deſpumati q. ſ. hodie in morſulos effingitur. Modus eſt à drach. ij. ad tres.

Ventriculi, & hepatis intemperiem frigidam ſanat, ob id coctionem iuuat, ructus acidos compeſcit, & flatus craſſos potenter diſſipat, atque ab eis natas inflationes.

Cordus, ad galangam, & lignum aloes drach. i. addit, calamum aromaticum prætermittunt Monachi, ſpicam verò Syluius.

Aliud eſt electarium de galanga, Auicenna 5. cau. ſumma 2. tract. 6. variat antidotus è galanga Myrepſi, at poſt tripheram è ferro, aliam è Meſ. ſurripit, vbi Fuchſius legit ſucci menthæ, calamo odorato, & ponderibus aliquãtulum recedens, at 2. de comp. med. locum reſtituit.

Cala-

CAlamintha, off. calamentum, ex Dioſcoride, lib. 3. cap. 24. quadam montibus familiaris, altera pulegio ſimilis eſt, nepeta à Latinis vocitata, tertia methaſtro cognata, huius omne genus à Latinis confusè nepita appellatur, qua tamen communiter pro legitima calamintha vtuntur ſeplaſiarij noſtri, tertij eſt generis, ſecus vias, ſemitaſq; campeſtres, agrorum, & foſſarum margines, vbique menthaſtro propinqua, eadem propè foliorum longitudine, at pulegij magnitudine, caule, & ramis maioribus, quàm duo ſuperiora, vbi verò calamintha vtriuſque ſcribitur, herbam catariam, ſiue gatta, aut neueda vulgo addunt, hecq; ſecunda eſt calaminthæ ſpecies ex Braſauolo, non foliis, ſed odore pulegio æmulis, Hetruſcis nepitella. Manardus etiam lib. 19. epiſt. 1. in Galeni diacalamintha, herbam catarum, nepitam vulgo, voce parum ab antiqua Romana deflexam, accipiendam iubet. Matthiolus reclamat, quod ſecunda calamintha, foliis eſt pulegij, quemadmodum & ſapore, non autem vrtica, & meliſſopylli, qua maxime æmulatur cataria, odoris etiam ſubuiroſi, ita vt hanc herbam, neuedam vocitãtes æquiuocent. Ruellius etiam ab his diſſentit, & catariam tertiæ ſpeciei calamintham ſuſpicatur, cuius opinionem explodit Matthiolus, quoniam menthaſtro ſimilem fecit Dioſcorides, non apiaſtro, aut vrtica, at huiuſmodi foliorum effigies, quum Monachos non præterierit, mirum ſubit, cur ij quoque in eodem verſentur errore, & calamintham ſylueſtrem Meſ. vocari aſſerant. Præterea in excelſis Vallis Ananiæ montibus, ſe nepetam montanam frequenter collegiſſe aſſeuerat, foliis ocimo ſimilibus, & incanis, ſurculoſis, anguloſis, caule quadrangulo, flore in purpura rufeſcente, & in ipſa valle tertium genus menthaſtro cognatum, ſed acrius & magis incanum, hinc catariam herbam non ſecundum, ſed nec tertium genus eſſe, at ſeplaſiis communem, non tertiam vt putauit Braſauolus, verum ſecundam ſpeciem eſſe: nos tamen vulgaris noticiæ calamenthum noſtrum, certe ſcimus nobilium à tertia ſpecie diſſimile, etſi alij ſiſymbrio perſimilem herbam, hirſutam, cum his promiſcuè colligant: ſentiat quicquid velit Matthiolus: montanum etiam in collibus Crepacorianis, ac Montisferacis, præſertim apud diuæ Mariæ Cretenſis ædem vberrimum, foliis quaſi helxine, valde odoratum, nos quoque collegimus: deberent itaque quorum munus eſt, ſi nõ omnes, ſaltem has geminas ſpecies, ſuis ſacculis aſſeruare. Montani tamen defectu, communis duplum ſatisfaciet. Hic Matthiolus truculento ardore in Amathum inflammatus, hoſtiles vbique faces eructans, illi inurit, quod catariam ſecundum calaminthæ genus crediderit, quoniam Ferrarienſibus, & Longobardis nepita vocatur: at quum omnino contrarium ſenſerit Amathus, non audaci, ac importuno furore, ſceleris, & arrogantiæ comite inſurget Matthiolus, ſi veras laudes agnoſcit, quæ illi vndique congeruntur: ita enim ſcribit Amathus, ſecunda nepeta dicta, herba eſt parua gracilis folio pulegij, flore verò purpureo, albicante paruo, odorem ex ſe gratiſſimum expirante, cui vox neueda conuenit, nõ autem catariæ, &c. ſat igitur tibi ſit, ſi qua pollis modeſtia Matthiole, impudicam Amathi impudentiam, terribili atq; inuerecundo

Herba Cataria, Neueda, vel Nepita.

Braſauoli, Ruellii ac Monachorũ opinio exploſa.

Matthioli cẽſura non accepta.

Marthioli impudẽtia detegitur, cum Amathi ſuffragio.

 ſermone

ſermone reprimere, tam grauiſſimis verbis; eius alioqui nugas profligare, ne hac elatus iracundia, lõge à veritati digrediaris, nec doctiſſimas tuas enarrationes, his vanitatibus impedias, his inanibus minis præcipites, hoc cruento, funeſto, atque inexpiabili bello ſubuertas, ne quo nomine cum Amatho, Matthiolus es particeps ſtulticiæ quoq; partem, tibi impartiri, coma cum floribus vtendum.

*A*Piorum, cum in foliis, tum in caulibus, diſcrimen vtique conſtat, aliud enim folio ſpiſſo, criſpo, denſoq; aliud rariore, latioreque, caule maiori, ex Theophraſto 7. de hiſtor. plantarum cap. 4. ſi verò apium ſatum conculcetur, cylindroque, criſpum prouenire inquit 2. de hiſtoria plantarum, cap 5. apium itaque ſatiuum, vt eruditorum ferè omnium fert ſententia, vulgare eſt petroſelinum, idque ex Plinio eliciunt, lib. 20. cap. 11. vbi ramos apij largis portionibus per iura innatare, in condimentis peculiarem gratiam habere aſſeruit. Galenus etiam 2. de aliment facultat. cap 52. inquit; inter quæ apium eſt vſitatiſſimum, & ſuaue, ac ſtomacho gratum: ac ſunt qui apium, & ſmyrnium, foliis lactucæ mixta manducent, cumque hodie paſſim in Europa dapibus, iuribusq;, nec non embamatibus miſceatur, hæc certè petroſelino vocato conuenire aiunt, vt nulli olerorum magis. Et ſi Fuchſius in ſuo de hiſt. plant, cap. 284. temerè idem exiſtimari tradat, & officinarum petroſelinum, oreoſelinum exiſtimet, at 1. de comp. med. apium appellatum propriè eſſe, qui vulgo medicorum petroſelinum nuncupatur. qua de re cap. proprio, vulgare autem apium, Græcis oleoſelinum. vel vt Theodorus vertit paludapium putat Manardus, l. b. 18 Epiſt 1. cum autem Chryſippus, ac Dionyſius, ex Plinio, apium vt funebre, à cibis abducarent, hincq; etiã epilepticu, attamen vulgare apium, comitialibus noxium eſſe petroſelinum nequaquam experimento planè deprehenditur: Apij deſcriptio multipliciter congeri poteſt foliis ad radicem ſylueſtris napi, laſſerpitij, caucalidis, ſmyrnijque arctioribus, minus pinguibus, ſimili caule ſiſi ſemine, eleoſilino minus & hipposelino, quo magis nigricat.*

*C*Arum, Arabiſtis caruum, ex Dioſcoride lib. 3. cap. 55. vulgaris eſt noticiæ, macilentis hodie locis familiaris, montiumq; pratis, dodrantalis, caule anguloſo, non vſquequaque quadrangulo, lætioribus. & riguis bipedalis, vt plurimum brachiatum, flore albo, aut in purpura candido, in ſummis caulicúlis, ſemen anguloſum, ac copioſum, foliis paſtinacæ, radice candida, vel lutea, intorta, guſtu aromatico, non eſt aliqua ex dauci ſpeciebus, vt ſuſpicatus eſt Braſauolus, nec carota ſemen, ſatiuæ eius paſtinacæ rubentis, vt Monachi opinantur, eo in capite meras nugas aſſerentes, ruralibus noſtris Carotum appollatur. Iunio menſe floribus, & ſemine prægnans eſt, quinquẽnio nõ inefficax.

Braſauoli ac Monachorum opinio vana.

Diarrhodon abbatis, aliis magnum.

REcipe ſantalorum alb. & rub. an. drach. ij. & med. tragacãthæ, gummi arabici, antiſpodii, an. drach. ij. alias ſcrup. ij. aſari, maſtiches, ſpicæ,

ſpicæ, cardamomi, croci, ligni aloes, caryophyl. galliæ moſchatæ, aniſi, fœniculi cinnamomi, ſucci glycirrhyzæ, rhabarbari, ſeminis ocimi, baccarum oxyacanthæ, intibi ſatiui, ſeminis portulacæ, maluæ, lactucæ, papaueris albi, cotoneorum, cucumeris, melonis, anguriæ, cucurbitæ, an. drach. i. alii ſcrup. i. margarit. cartilaginis oſſeæ, cordis ceruini, an. drach. med. alias ſcrup. med. ſacchari candidi, roſarum, an. vnc. i. & drach. iij. caphuræ, gr. vij. moſchi, gr. iij. & med. iulepi roſ. q. ſ. Datur ad vnc. med.

Conualeſcentibus ex biliofis febribus, vt tertianis ſpuriis ſaluberrimum, eorum ventrem, renesq́ roborat obſtructa liberat, intemperiem calidam tollit, appetitum erigit.

Iulepus roſ. qui hic aſſumitur, fieri conſueuit ex ſaccharo clarificato in aqua infuſ. roſ. & aqua roſacea, deinde percocto, ad aquarum conſumptionem, tuncque reliqua ſunt addenda, fietq; compoſitio, vel liquida, vel in morſulis, vt hodie vſitatiſſimum.

Aliud eſt Diarrhodon Actuarij, ab hoc duntaxat euarians, quod poſt antiſpodium, legit, ſing ul. ſiccilſiquus; ideo fortè præſcripto notanda conſulit Deſſennius, vt pro ſcrup. vno drach. i. & pro ſcrup. med. drach. med. & roſ. ann. vnc. i. caphuræ gr. tria, etſi Myrepſus, num. 94. ſcrupulos retineat, nec habet ſemina maluarum, lactucæ, papaueris albi, cotoneorum, melonis, anguriæ, cucurbitæ, prætereà vnionum, oßis ceruini cordis ſingul. ſeſquiſcrupulum, ſacchari roſarum, ſingul. ſeſquiunciam, caphuræ, gr. iij. moſchi gr. iij. accipit. Iulepij roſ. quantum ſufficit, vt vna fermenteſcat.

Hinc igitur omnia ponderibus deprauatis, mutuatus eſt Myrepſus ex Meſue, quæ adduntur ſuffuratus, & ſi ſemine cotoneorum, ac maluarum prætermiſsis, legat, corallij, cryſtalli, mandragoræ, an. ſcrup. i. plura etiam è roſis antidota, ab his varia deſcribens, Præpoſitus cognomento, ſemina, maluæ, lactucæ, papaueris albi, cotoneorum, conticuit: leguq́ concubitæ, an. ſcrup. i. quare ipſius Meſues deſcriptionem, ſtatim ſubijciam, vt qui integram rem nouiſſe volent, primos authores conſulant, nec nouis ſcriptoribus tantum deferant, vt veterum cum Fuchſio obliti, nouiſsima quaque tantum ament, & admirentur.

Diarrhodon commune.

Recipe roſarum, drach. xxx. trochis diarhodon, trochis ex antiſpodio, glycirrhyzæ, ann. vnc. med. caryophyll. galliæ moſchatæ, trium ſantalorum, an. drach. iij. antiſpodii, croci, maſtiches, ligni aloes, an. drach. ij. aſari, ſpicæ nardi, macis, cardamomi, ſeminis portulaæ, lactucæ, intibi vtriuſque, cucumeris, cucurbitæ, melonis, anguriæ, margaritarum, ocymi caryophyllari, ramentorum eburis, tragacbantæ, gummi arabici, an. drach. i. caphuræ drachm. i. & med. moſchi

ſchi ſcrup. med. ſyr. ex infuſ. roſ. alias ſyr. roſ. & aquæ roſ. quibuſdam roſ. ex aqua roſ. Is enim ſyrup. roſaceus ex aqua roſ. vocari conſueuit, ad eius qui fit ex ſucco differentiam Syluius tamen, vt etiam in Diambaro, legit ſyr. roſ. & aq. roſ. Monachi legunt roſ. drach. xx. & caphuræ drach. med. addunt cinnamomi drach. iij. ex Præpoſito caphuræ eſt drach. i.

Ventriculum, & hepar roborat, coctionem ob id iuuat, & dolorem horum, à calenti, & acri, ac mordente bile mitigat.

Oxyacamba græcè, acuta ſpina latinè, & officinarum berberis, idem eſſe certò creditur Serapioni capite de berberis, eadem præciſe referente, quæ Dioſcorides de oxyacantha, lib. 1. cap. 105. Vercellenſibus ſpinagaud, quaſi ſpina acuta, quibuſdam pomum granatum ſylueſtre dicta, aculeata arbuſcula, inter ſæpta, planities, ac dumeta agnitiſſima, aliis Creſpinum, quàm pro legitima oxyacantha habuere, quot quot ſunt medicinæ candidati, eaque opinione ducti, hodie etiam vſurpant. Matthiolus tamen, nunc primum demonſtrat, huiuſmodi ſpinoſum, oxyacanthæ delineationibus prorſus reclamare, pyraſtro toto (quod aiunt) cœlo abſimilem, cui tamen oxyacantham comparat Dioſcorides, non baccis myrti magnitudine, nec radicibus alte deſcendentibus, veluti acutæ ſpinæ, ſed latius in ſummo ceſpite vagantibus, ita vt collatis inuicem formis, neutiquam ſint ſimiles: quum itaque adeo veritati ſimus addicti, vt Matthiolum laceſſere non vereamur, à recto tramite deuium, ſi quid boni ſecum afferat, id quoque accipere operæpretium eſt: ſiquidem quum nihil adeo ingratum generi humano, inutile, aut noxium, nulla tam inquit, & certa, bonorum, malorumq́; diſpenſatio, cui inutilibus mixta vtilia, & noxis coniuncta benefica, paſſim non inueniantur, ſimiliter nec vllus liber, adeo omni ex parte deteſtandus, quin boni quippiam ſecum afferat, nullus author in tot errorum labyrinthos ducitur, quin aliquid veri, aliquid reconditi detegat, quin ſaltem aliis vera inquirendi anſam porrigat: propterea & Matthiolus, in vtraque lingua lepidiſſimus, ſimplicium medicamentorum acerrimus indagatur, artis medicæ peritiſſimus æquè, atque doctiſſimus, & qui maximum laborem ac ſtudium impendit, ad ſtirpium congeriem expurgandam, & ſuæ integritati reſtituendam, ſi pacatiore animo, aut horum monumenta euoluiſſet, et ſi compoſito vultu, nunquam in eos debacchatus, in his carpendis, tantopere auidus non fuiſſet, non vltimum teneret in re medica locum: non plures tacendo, quam maledicendo, promouiſſet: non minus ſtabili, quàm indubitata nominis immortalitate frueretur: plura enim, vt verum ingenuè fateamur, ex eo ſelegimus, ab eius verò mendis abdicati, quæ veridica inter nonnunquam inferuntur: quod licet in iis verſatiſſimus ſit, plurima tamen obtulit, quæ eius ſententiam minimè probandam cenſerit: propterea vix Matthiolo inhæremus, vix difficultate carere compertum habemus: Quandoquidem etſi arbuſcula hæc, pro oxyacantha habita in ſyluis campeſtribus,

Matthiolus laudatur.

Matthioli argumẽta diluuntur.

ſtribus, montanis ad multam hyemem, grato in ſepibus ſpectaculo, pyri ſylueſtri effigiem
ineptè repreſentet, in aliis etiam ab ea diſſideat: nihilominus Matthioli argumenta, ad
huiuſmodi diuerſitatem, irrita ferè, ac vana crediderim. Primo enim inquit pyra-
ſtrum, vnico duntaxat caudice, ſimplicem è ſolo proſilire, tam in longum latumque cre-
ſcere, vt ad cõmunem arborum proceritatem aſſurgat. Criſpinum verò multis à radice
virgultis, diuerſiſque ſtolonibus fruticare, nec niſi longo temporis curriculo pollicarem
craſſitudinem exæquare: at ignorare videtur, criſpinum in ſepibus frequentem, ad vi-
nearum munimenta, alioſque vſus data opera ibidem conſeri, triennio ſuccidi ſolere, id-
eo arboreſcere non poſſe, verum fruticis inſtar, altitudinem & craſſitiem, virgularum
crebritate diſperdere: quippe quod opere humano excultus, coliculorum ſobole affa-
tim ſecta, decennio, humanæ coxæ magnitudinem æquat, atque arboreſcit: cuius ſanè
molis, etiam nullo artis adminiculo, plurimas vidimus, non longe à templo diui Lanfran-
ci, verſus Ticini ripas, atque non vltra quatuor milliaria, ab Apollinea noſtra vrbe, apud
ſancti Nazarij abbatiam: verum eſt, partẽ iſtam maiorem, & ſuaptè natura, & ob in-
flictas triennio plagas, fuſtibus è radice nullo cultu deductis, luxuriante fruticatione, in
arboream proceritatem non erigi, in Græcis regionibus aliter fortaſſe proueniens, ideo
paulo minor pyraſtro Dioſcoridi viſa: quod autẽ pyraſter cortice conſtet aſpero, ſquamo-
ſo, inæquali, craſſo, colore in nigro ruſeſcente, criſpinus verò albo, leui & admodũ tenui,
etiam lapide, vel ferro leuiſſimè tactus, croceam ligni materiam detegens: Dioſcorides
nec corticis meminit, nec aliqua huiuſce ſimilitudine iunxit: præterea etſi per interual-
la, ternis armetur aculeis, ſimul ex vno, eodemq; puncto prodeuntibus: Criſpinum igi-
tur ſpinoſum eſt: quod verò racematim in vuæ modum, eius oblongi acini tritico paulo
maiores, viuidi, ac rubentes, eleganterq; racemis adnexi, puniceos acinos, quadante-
nus referunt, quamquam minores, oblongiores, acidiores, & colore multo viuaciores,
myrti fructum, minime (vt ait) repræſentent: atque punici mali folia potius, quàm py-
raſtri. Non myrto in magnitudine comparat Dioſcorides, ſed ſimilitudine ruboris: refe-
rente etiam Galeno 8. ſimplicium, porrò arboris huius fructus, pyri ſylueſtris fructui ſi-
milis non eſt, verum myrtis, ſcilicet rubens, & rarus, huius verò fructus, rubens eſt, at
non admodum frequens: quo ad folia quum arbor, quam legitimam prædicat oxyacan-
tham Matthiolus, vt apium inciſa habeat, vt neque iſta pyraſtro reſpondent, nec quia
punici mali ſimilia ſint, in criſpino ideo diuerſitatem arguit, etſi ex capite de meſpilo,
diſſectis foliis eſſe eliciatur, quod autem radices in hac alte non deſcendant, ſed in latum
extendantur, non ita video, neque enim adeo in ſuperficie, ſed in profundum bicubitas,
quandoq; brachij craſſitie effodi vidimus: quo autẽ ad adſtrictionis opera, ſuis prædita
eſt dotibus, nec quicquam illi deperiit, ſi non oxyacantha ſit: eius enim acinos ſaccharo
condimus, ad ſitim reſtringendam, ad febricitantium malaciam, elangueſcentem appe-
titum, grato acore reuocandum, eius etiam vino in cauſo, ac peſtilentibus, iulepo vio-

*lato, aquave diluto vtimur, ad ſitim non modo ſedandam, verùm quoque billioſorum, &
malignorũ defluxuum impetus retundendos. Quare oxyacantha hac vulgari, quæ paliu-
rus eſt Dioſcoridis, tantiſper vtendum ſuademus, donec liquido pateſcat, an arbor Ba-
gaia, maritimis Senenſibus vocata, ab Ananienſibus, Tridentinis, & cæterarum vallium
incolis amperla, & vrſinus panis apud Forum Iulium, & Goritienſes Baranzus albus,
veriſſima ſit germanis hiſce notis, quibus nunc primum in lucem reuocatur. Equidem
cum his verbis ſubdubitet: ſi modo dicendũ eſt, naſci in Italia, eam ſe credere aculeatam
arborem, prædictis nominibus inſignitam, cum poſt vinos omnes colores; legitimaſque
oxyacanthæ lineas duxerit, quare hæſitet, vt ambiguum, ita etiam, vt nobis in re inco-
gnita facilè imponat, non parum dubitamus: cum præſertim cap. de loto, parum ab hac
diuerſis nominibus, loton è Dioſcoridis ſententia depingat, bagolarum iſtam, bagaiam
illam, ex regionum varietate, perlaram verò iſtam, illam amperlam, affini ſignificatu,
pyri etiam magnitudinis meminerit, & folia ilicis more circinata habere, quum etiam
ſpina acuta perpetuò vireat ex Theophraſto 1. de hiſt. plantar. cap. 15. & aculeos habeat
quales malus medica. 4. de hiſtor. plant. cap. 5. præterea fructus dulcore ventrem lubri-*

Spineola. vua criſpa.

*cat, nec alui profluuium, aut fœminarũ abundantiam ſiſtat, Eſt & ſpineola vulgi, her-
bariis vua criſpa, aliis intorta, rhamni generibus addita, circa hortorum ſepes, topiario
operi accommodo, veris initio ſtatim pubeſcẽs frutice ramulis pluribus aculeato, horridis
ſpinarum mucronibus, foliis circinata rotunditatis, apij inſtar diſciſſis, flore, atq; acinis
candicantibus, primũ acerbitate grata, herbacei coloris per maturitatẽ flaueſcentibus,
granoſis, tranſlucidis, cũ dulcore, ideo in cœliacorũ iuribus nobis familiaris: ſunt & qui*

Spinus ceruinus,

*videri poſſe rhamni haud diſſimile genus exiſtiment, ſpinum ceruinum vulgarem, in ſe-
pibus vbiq; fruticantem, folio quodammodo pyri fructu myrti, vel lygaſtri baccis nõ ab-
ſimili, foris nigro, intus viridi, ob id pictoribus vſui, ad elegantiſſimum virorem inducen-
dum, cortice fruticis ſubnigro, & nitido, quaſi ceraſo, ligno extra candido, interiore me-
dulla rubente cuius baccarum ſucco, electarium fit, hydropicis, podagricis, iſchio labo-
rantibus, cephalalgicis ſalutare, heterogeneos enim humores educit, & aquas, nulla mo-
leſtia, hoc modo. Accipe ſuccum baccarum, ſpini ceruini, mellis ſpumati, an. libr. i. Zingiber.
vnc. i. cinnamomi vnc. med. permiſce, & ſyrupi inſtar cochlear i. dato ex vino albo, pau-
lo ante cibum: ſunt qui addunt hermodactyll. drachm. iij. hunc ſpinum ceruinum, leu-*

Leucacantha. Matthioli obiectũ leue in Amathum. Rhamni genera.

*cacantham putat Amathus. quod ſi non ſit, illam ignorari ſcribit. Matthiolus tamen ac
ſi omnino affirmauerit, illum reprehendit, quandoquidem radicibus non eſt ſuccoſis, è
quibus abrupta, & conuulſa ſuccus exprimi poſſit, nam cyperi radicibus æmulis, ſed ar-
boreis, lignoſis, longis, prǽduris, nullius amaroris, rhamnorum aliam nigram, aliam cã-
didam, fructu diuerſo, ambas verò aculeigeras ſcribit Theophraſtus 3. de hiſt. plant. cap.
18. Dioſcorides autem lib. 1. cap. 102. triplicem rhamnum tradit, tertium propterea illi
accreuiſſe ſuſpicantur quidam: huncque primum Theophraſti paliurum de quo tertio
ſtirpium*

Digitized by Google

ſtirpium hiſt.cap. 17.& lib.4.cap.4.de quo nos cap. proprio primus ſpinus ſanctus, aliis Chriſti vocatur: quod eo ſanctiſsimum Domini caput coronatum fuerit. Secundus ab hoc non diſsimilis, candidior tamen, foliis paulo tenuioribus, longioribus, ſemper virentibus. Propterea Matthiolo appictus, à Ghino tranſmiſſus illegitimus eſt, à primo admodum euarians, cum verò magnam inter oxyacantham, & berberim Mauritanorum eſſe differentiam annotat. Deſſennius, ſi in horum codicibus animum impendit, rectius ſentire potuit, videlicet huius, vt etiā prioris æui medicos, horrido ſitu, barbaraq; rubigine ſqualentes, idem eſſe exiſtimaſſe ſpinguad vſitatum, & berberum, ac oxyacantham, nec proinde eat inficias, diuerſa eſſe berberim Maurorum, & oxyacantham, deſcriptionibus inuicem collatis.

INtybum latinè, ſeris græcè, ex Dioſcoride lib.1.cap.124. diuiditur in ſylueſtre, picris, & cichorion appellatum, & ſatiuum, quod iterum in duas ſpecies digeritur. Vna folio latiore prodit, lactucarū ſimillima, altera anguſtiore folio, & guſtu amarior, ſatiuum intybum duplex igitur: primum ori, & cibo gratius, latiore folio, noſtratibus menſis, in acetariis frequentiſsimum, quod tranſlatum, terraq; ſæpius obrutum, candorem, teneritudinemque acquirit, & maiorem amaritudinis partem exuit, aut verius dulcedinem, diligentia, & cultura ratione aſſumit, corrupta ab intybo appellatione, & ab ambubeia Endiuia vulgo, atque officinis, etſi cichorium ipſum, Plinio proprie ambigia, vel Endiuia.
ambubeia dicatur. Secundum verò anguſtifolius, radicibus eneruatis, in acetariis vſitatiſsimum, priuatim cichorium appellatum, vt etiam erraticum ſponte proueniens, & Cichoriū.
quod paſsim fermè vireſcit, omni humano cultu carens, ſub nulla olitoris, aut agricolæ lege liberrimè vagans, foliis in ambitu magis laciniatis, anguſtioribus, aſperioribus & amarioribus, floribus cæruleis, quæ ſeſe in ſolis ſydus circumagunt, qua è re heliotropij apud quoſdam nomen accepit, quum heliotropium diuerſum ſit herbæ genus, at quamuis in his nec Græcis, nec Latinis, perpetua, certaq; appellatio ſit, ſed in Græcis, vt ex Galeno octauo ſimplicium, ſeris quibuſdam cichorium, aliis condrilla, & in eo de ſuccorum bonit. & vitio cap.8.2. de aliment. facultat. cap. 41. chondrillam, ſerim, & cichorium ſeparat, nuncq; cichorium agreſtem nunc ſatiuum intybum, quemadmodum ſerim, plerumque ſatiuum, in latinis intybum, modo ſatiuum, modo agreſte: præterea inter cichoriacea, porcelliam, candraliam, aphacam, amaraginem enumeret Theophraſtus 7.de Porcellia, candralia, aphaca, amatago.
hiſt.plant.cap.11. vt certa nominum ratio, legentibus certam rem indicet, accommodatoque rerum cuiq; ſuo nomine, nec mutato, nec tranſpoſito, dilucidam doctrinam, atque à cauillationibus, quas homonymia parit, liberam efficiemus: ita enim quod fruſtra eſt additum, facilè reſcindetur, quod deficit, citò inuenietur, & quæ conſonant, diſſonantq; maximè in eiuſmodi explicationibus, exactè diſcernentur. Quare vbi intybi ſimpliciter, aut ſatiui adiectum reperiatur. Endiuia vulgi, viridis ſcilicet intelligatur: vbi intybi ſatiui vtriuſque, endiuia & cichorium hortenſe, vbi intybi erratici, aut ſylueſtris,

lato, aquave diluto vtimur, ad ſitim non modo ſedandam, verum quoque biliosorum, & malignorũ defluxuum impetus retundendos. Quare oxyacantha hac vulgari, qua paliurus eſt Dioſcoridis, tantiſper vtendum ſuademus, donec liquido pateſcat, an arbor Bagaia, maritimis Senenſibus vocata, ab Ananienſibus, Tridentinis, & cæterarum vallium incolis amperla, & vrſinus panis apud Forum Iulium, & Goritienſes Baranzus albus, veriſsima ſit germanis hiſce notis, quibus nunc primum in lucem reuocatur. Equidem cum his verbis ſubdubitet: ſi modo dicendũ eſt, naſci in Italia, eam ſe credere aculeatam arborem, prædictis nominibus inſignitam, cum poſt viuos omnes colores; legitimaſque oxyacanthæ lineas duxerit, quare hæſitet, vt ambiguum, ita etiam, vt nobis in re incognita facilè imponat, non parum dubitamus: cum præſertim cap. de loto, parum ab hac diuerſis nominibus, loton è Dioſcoridis ſententia depingat, bagolarum iſtam, bagaiam illam, ex regionum varietate, perlaram verò iſtam, illam amperlam, affini ſignificatu, pyri etiam magnitudinis meminerit, & folia elicis more circinata habere, quum etiam ſpina acuta perpetuò vireat ex Theophraſto 1. de hiſt. plantar. cap. 15. & aculeos habeat quales malus medica 4. de hiſtor. plant. cap. 5. præterea fructus dulcore ventrem lubricat, nec alui profluuium, aut fœminarũ abundantiam ſiſtat, Spineola. vua criſpa. *Eſt & ſpineola vulgi, berbaris vna criſpa, aliis intorta, rhamni generibus addita, circa hortorum ſepes, topiario operi accommodo, veris initio ſtatim pubeſcẽs frutice ramulis pluribus aculeato, horridis ſpinarum mucronibus, foliis circinata rotunditatis, apij inſtar diſciſsis, flore, atq; acinis candicantibus, primũ acerbitate grata, herbacei coloris per maturitatẽ flaueſcentibus, granoſis, tranſlucidis, cũ dulcore, adeo in cœliacorũ iuribus nobis familiaris:* Spinus ceruinus. *ſunt & qui videri poſſe rhamni haud diſsimile genus exiſtiment, ſpinum ceruinum vulgarem, in ſepibus obuiũ, fruticantem, folio quodammodo pyri fructu myrti, vel lyguſtri baccis nõ abſimili, foris nigro, intus viridi, ob id pictoribus vſui, ad elegantiſsimum virorem inducendum, cortice fruticis ſubnigro, & nitido, quaſi ceraſo, ligno extra candido, interiore medulla rubente cuius baccarum ſucco, electarium fit, hydropicis, podagricis, Iſchio laborantibus, cephalalgicis ſalutare, heterogeneos enim humores educit, & aquas nulla moleſtia, hoc modo. Accipe ſucci baccarum ſpini ceruini, mellis ſpumati, an. libr. 1. Zingiber. vnc. 1. cinnamomi vnc. med. permiſce, & ſyrupi inſtar cochlear 1. dato ex vino albo, paulo ante cibum: ſunt qui addunt hermodactyll. drachm. ij. hunc ſpinum ceruinum, leu-*Leucacantha. *cacantham putat Amathus. quod ſi non ſit, illam ignorari ſcribit.* Matthioli obiectũ leue in Amathum. *Matthiolus tamen ac ſi omnino affirmauerit, illum reprehendit, quandoquidem radicibus non eſt ſuccoſis, è quibus abrupta, & conuulſa ſuccus exprimi poſsit, nan cyperi radicibus æmulis, ſed arboreis, lignoſis, longis, præduris, nullius amaroris,* Rhamni genera. *rhamnorum aliam nigram, aliam cãdidam, fructu diuerſo, ambas verò aculeigeras ſcribit Theophraſtus 3. de hiſt. plant. cap. 18. Dioſcorides autem lib. 1. cap. 102. triplicem rhamnum tradit, tertium propterea illi accreuiſſe ſuſpicantur quidam: huncque primum Theophraſti paliurum de quo tertio*

ſtirpium

ſtirpium hiſt.cap.17.& lib.4.cap.4.de quo nos cap. proprio primus ſpinus ſanctus, aliis Chriſti vocatur: quod eo ſanctiſsimum Domini caput coronatum fuerit. Secundus ab hoc non diſsimilis, candidior tamen, foliis paulo tenuioribus, longioribus, ſemper virentibus. Propterea Matthiolo appictus, à Ghino tranſmiſſus illegitimus eſt, à primo admodum euarians, cum verò magnam inter oxyacantham, & berberim Mauritanorum eſſe differentiam annotat. Deſſennius, ſi in horum codicibus animum impendit, rectius ſentire potuit, videlicet huius, vt etiã prioris æui medicos, horrido ſitu, barbaraꝗ rubigine ſqualentes, idem eſſe exiſtimaſſe ſpinguad vſitatum, & berberum, ac oxyacantham, nec proinde eat inficias, diuerſa eſſe berberim Maurorum, & oxyacantham, deſcriptionibus inuicem collatis.

INtybum latinè, ſeris græcè, ex Dioſcoride lib.1.cap.124. diuiditur in ſylueſtre, picris, & cichorion appellatum, & ſatiuum, quod iterum in duas ſpecies digeritur. Vna folio latiore prodit, lactucarũ ſimillima, altera anguſtiore folio, & guſtu amarior, ſatiuum intybum duplex igitur: primum ori, & cibo gratius, latiore folio, noſtratibus menſis, in acetariis frequentiſsimum, quod tranſlatum, terraꝗ ſæpius obrutum, candorem, teneritudinemque acquirit, & maiorem amaritudinis partem exuit, aut verius dulcedinem, diligentiæ, & culturæ ratione aſſumit, corrupta ab intybo appellatione, & ab ambubeia Endiuia vulgo, atque officinis, etſi cichorium ipſum, Plinio proprie ambigia, vel Endiuia.
ambubeia dicatur. Secundum verò anguſtifolius, radicibus eneruatis, in acetariis vſitatiſsimum, priuatim cichorium appellatum, vt etiam erraticum ſponte proueniens, & Cichoriũ.
quod paſsim fermè vireſcit, omni humano cultu carens, ſub nulla olitoris, aut agricolæ lege liberum vagans, foliis in ambitu magis laciniatis, anguſtioribus, aſperioribus & amarioribus, floribus cæruleis, quæ ſeſe in ſolis ſydus circumagunt, qua è re helitropij apud quoſdam nomen accepit, quum helitropium diuerſum ſit herbæ genus, at quamuis, in his nec Græcis, nec Latinis, perpetua, certaꝗ appellatio ſit, ſed in Græcis, vt ex Galeno octauo ſimplicium, ſeris quibuſdam cichorium, aliis condrilla, & in eo de ſuccorum bonit. & vitio cap.8.2.de aliment. facultat. cap. 41. chondrillam, ſerim, & cichorium ſeparet, nuncꝗ cichorium agreſtem nunc ſatiuum intybum, quemadmodum ſerim, plerumque ſatiuum, in latinis intybum, modo ſatiuum, modo agreſte: præterea inter ci- Porcellia,
chariacea, porcelliam, candraliam, aphacam, amaraginem enumeret Theophraſtus 7.de candralia,
hiſt.plant.cap.11. vt certa nominum ratio, legentibus certam rem indicet, accommoda- aphaca,
to rerum cuiꝗ ſuo nomine, nec mutato, nec tranſpoſito, dilucidam doctrinam, atque à amatago.
cauillationibus, quas homonymia parit, liberam efficiemus: ita enim quod fruſtra eſt additum, facilè reſcindetur, quod deficit, citò inuenietur, & quæ conſonant, diſſonantꝗ maxime in eiuſmodi explicationibus, exactè diſcernentur. Quare vbi intybi ſimpliciter, aut ſatiui adiectum reperiatur Endiuia vulgi, viridis ſcilicet intelligatur: vbi intybi ſatiui vtriuſque, endiuia & cichorium hortenſe, vbi intybi erratici, aut ſylueſtris,

Digitized by Google

cichorium campeſtre: vbi cichorium ſimpliciter, edomitum cichorium: at quia in Ara-
Scariola. *biſtarum Latinorum libris, Scariola etiam reperitur, quadam vocum diminutione, à ſe-*
ris ſeriola, quam corrumpentes ſcariolam vocant recentiores, ex Serapione, atque Aui-
Matthiolus confuſus. *cenna, cap. de end. idem eſt quod cichorium hortenſe, atque endiuia, Matthiolo autē an-*
guſti folia, id eſt, cichoriũ potius, etſi in ſuo de morbo gallico, cap. de cura bilioſi, ſyrupum
Taraxacō. *paret indiſtinctè ſcribens, ſcariolæ intybi cichoreæ. Taraxacon autem, ex prædictis, idem*
Nicolai Florentini lapſus. *eſt quod cichorium ſylueſtre. En igitur qua ratione, nugax ille Nicolaus Florentinus, ſuo*
in ſyrupo ex cichorio, poſt end. domeſticam, & ſylueſtrem, cichorium, taraxacon, ſca-
riolam, adiecit, tot nomina, tot herbas diuerſas, craſſa nimis ignorantia arbitratus, vt
cætera in eo ſyrupo longius afferre non grauabimur, exercendo eos, qui reſipiſcere, à diu-
turna iſtorum inſipientia, non recuſant, modo aurium nobis operam, pauliſper accom-
modent, medici potiſsimum illi, tanquam aſini ad lyram, qui malunt ſuos proſequi abu-
ſus, omni ex parte deteſtandos, ſyrupumquè illum, etiam à nobis moniti, indies ordina-
re, quam candidiſsimæ inhærere veritati: nempe quam pro ſylueſtri endiuia vſurpant,
ſyluatica eſt herba, ex lactucarum ſpecie, in aruis ſponte naſcens, folio lactucæ, puſillo a-
culeato caule ſpinis horrido, candicante, ſucco lacteo, folij parte exteriore, in intybi ſati-
ui modum, aliam etiam intybaceam, aut verius lactucaceam herbam campeſtrem vſur-
pant, pro liquore ſtillaticio, & ſucco eliciendo, ex lactis acrimonia, atque inſigni amaro-
re, calidam potius, quàm refrigerantem, vt quantum diſcriminis, & incommodi, corpo-
ribus noſtris hinc immineat, non ſit longiore hiſtoria repræſentandum: quũ itaq; ſatiua
intybus, vbiq; in hortis colatur, ſitque ſylueſtris etiam numeroſiſsima, longe ſylueſtris illa
lactucacea, valere iubenda. Nō deſunt qui è turbidis neſcio quibus lacunis, id hauriatur,
vt herbam quandam, in triticeis potiſsimum ſegetibus luxuriantem, quæ villicæ puellæ
Maio & Iunio, corollas ſibi cōcinnant, vulgo monegeta, vel galinetta nuncupata, inty-
baceo generi adſcribant, quam penitus intybo diſsimilem, nullatenus conuenire tradidit
Matthiolus, etſi floris colore cyano aliqua ex parte illi ſuffragetur, nec ob id inter hæc e-
Baptiſecula. *numeranda, vt capite de baptiſecula. Cæterũ Matthiolus, ex Oribaſio, ac Serapione, du-*
plicem tam ſatiuam ſerim, quàm ſylueſtrem diuidit in Dioſcoride, idq; ex vſu etiam cla-
riſsimè patere innuit, cum tam ſatiua, quā ſua ſponte naſcens, quotidie ſit præ manibus:
at meo ſanè iudicio, harum vulgaris noticia, non indicat, tot eſſe ſylueſtris ſeridis ſpecies,
quot domeſticæ, niſi & ſylueſtrem duplicem, non minus ac vtrāq; ſatiuam, vulgariſsimas
itidem deduxiſſet: præterea in harum figuratione, ſylueſtrem vnicam, vt res ſeſe habet
depingit: at gemina etiam conceſſa, nondum ob id ex Dioſcoride duplex legenda, meri-
Matthiolus hallucinatur. *to dici poſſet: nos enim latifoliæ intybi ſatiuæ, binam annotauimus ſpeciem, hortis no-*
ſtris familiarem, alteram foliis magis circinatis, Dioſcoridi indictam. Quum verò ſuæ le-
ctioni adſtipulari Serapionē ſupponit, dormitat adepol, cũ non modo chondrillam, iis in-
ſerat, verũ taraxacum, id eſt, ſylueſtrē, folio quā ſatiua latiorem, falsò aſſeruerit: cumq;

mediocria

med:ocria delicta ſectatur, inſidioſè facta comminiſcitur; quæ patent, quæ nota omnibus ſunt, non videt, quamuis Græcus codex hæc habeat, quomodo ſeris ſatiua, hortenſique planè eſt eadem, ſtomacho vtilior dicatur, hic enim non paruum ſubeſſe errorem, ſuſpicari debuerat, cum præſertim Marcellus, qui aut integriori vſus fuit exemplari, vel locum, quem & ipſe corruptum indicabat, reſtituere conatus ſit, vertit: latioribus folijs altera, ſatiua & in cibis gratior, Anguillarius duplex ſyluestre intybum extitiſſe, & hortenſe cichorium quondam campeſtre: & ſi hodie excultum. Duplex præterea & ſatiuum, Apulorum videlicet ſcariolam, lactucæ ſimillimam, & endiuiam communem. Ego ingenuè fateor experimento, agreſte cichorium tranſlatum, edomitum fieri, nullibiq; cichorium ſatiuum in campeſtribus naſci, propterea ſyluestris ſecundo nomine indignũ: quod autem aphacã Theophraſti à Dioſcoride diſſentire aſſerit, comen. de aphaca, quoniam inter intybacea collocat 7. de hiſt. plant. cap. 11. inguſtabilem enim, & amaram, flore feſtino ac celeriter ſeneſcente, atq; in pappos abeunte tradidit; non animaduertit 8. de hiſt. plant. cap. 1. inter leguminum genera, lentem videlicet, & piſum, aphacam, ex Theophraſto conumerari. Propterea duplicem illi aphacam eſſe, vt etiam Plinio, cum lib. 21. illam in intybaceis recenſuerit, at lib. 27. ca. 5. inter legumina, ne igitur hos diſcrepare, adeo leniter inducat, ne hos tumultus, has perturbationes, in ſola varietate effundat, non hoſtilia verba, contentioſasq; rixas in æquiuocis: Aphacem autem, ac viciam diſtinguit Galenus 1. de aliment. facul. cap. 36. vt cap. de Eruo. Theophraſtus à Dioſcoride nõ diſſentit, præter Matthioli cenſuram.

POrtulaca, duum eſt generum, vnum ſatiuum, cui folia inſunt latiora, & caulis craſſior, altius ſe attollens, alterum ſyluestre, humi ſtratum, in hortorum areolis, vineis & incultis vbiq; minoribus, tenuioribus, ac crebrioribus folijs Iunio, & Iulio menſibus, carpenda eius folia: ſemen verò ſequentibus: eius vis aſtringit ex Dioſcoride, idq; quotidiano omnium experimento, proinde mirum ſatis videtur, quod Paulus lib. 4. ca. 21. talia ſcripſerit. Requirunt eryſipelata refrigerantia, atq; humectantia, abſq; adſtrictione, qualia ſunt ſemperuiuum portulaca &c. quæ quidem tranſtuliſſe videtur ex Galeno 1. artis cur. ad Glau. cap. 2 quanquam eodem lib. cap. 4. vbi ſcyrrhum medicorum imperitia ſæpe parari aſtruit. Cum vehementer eryſipelata, & inflammationes aſtringunt, & infrigidant; ideo eryſipelati commoda humectantia, ac refrigerantia, citra manifeſtam aſtrictionem, vt rectè ſenſit Aetius, Tetrab. 4. ſerm. 2. cap. 59. propterea cum Auicenna lib. 4. Fen. 3. d. 1. in hunc modum dictet primum quidem opportuna ſunt infrigidantia, cum vehementi ſtipticitate interdum ijs intenſiore. Valeriola, qui acutè ſolerter, & profunde lib. 3. enarrat. 4. abſtruſiſſima quæq; inquirit, atq; indagat, fœdiſſimè hæc lapſum prædicat, deterimóq; eodem capite, aſſerendo, & phlebotomia quidem non multum confert, niſi quando materia eſt inter duas cutes: ſi autem profunda fuerit, tunc eius iuuamentum minoratur, & fortaſſe attrahit. Quo nihil à veritate alienius dici poſſe videtur. Nempe cum eryſipelatis humor carni impactus ſit, craſſo nimirum exi-

cichorium campeſtre: vbi cichorium ſimpliciter, edomitum cichorium: at quia in Arabiſtarum Latinorum libris,
Scariola. *Scariola etiam reperitur, quadam vocum diminutione, à ſeris ſeriola, quam corrumpentes ſcariolam vocant recentiores, ex Serapione, atque Auiceuna, cap. de end. idem eſt quod cichorium hortenſe, atque endiuia,*
Matthiolus confuſus. *Matthiolo autẽ anguſti folia, id eſt, cichoriũ potius, etſi in ſuo de morbo gallico, cap. de cura958 bilioſi, ſyrupum paret indiſtinctè ſcribens, ſcariolæ intybi cichoreæ.*
Taraxacō. *Taraxacon autem, ex prædictis, idem eſt quod cichorium ſylueſtre.*
Nicolai Florentini lapſus. *En igitur qua ratione, nugax ille Nicolaus Florentinus, ſuo in ſyrupo ex cichorio, poſt end. domeſticam, & ſylueſtrem, cichorium, taraxacon, ſcariolam, adiecit, tot nomina, tot herbas diuerſas, craſſa nimis ignorantia arbitratus, vt cætera in eo ſyrupo longius afferre non grauabimur, exercendo eos, qui reſipiſcere, à diuturna iſtorum inſipientia, non recuſant, modo aurium nobis operam, pauliſper accommodent, medici potiſſimum illi, tanquam aſini ad lyram, qui malunt ſuos proſequi abuſus, omni ex parte deteſtandos, ſyrupumquè illum, etiam à nobis moniti, indies ordinare, quam candidiſſimæ inhærere veritati: nempe quam pro ſylueſtri endiuia vſurpant, ſyluatica eſt herba, ex Lactucarum ſpecie, in aruis ſponte naſcens, folio lactucæ, puſillo aculeato caule ſpinis horrido, candicante, ſucco lacteo, folij parte exteriore, in intybi ſatiui modum, aliam etiam intybaceam, aut verius lactucaceam herbam campeſtrem vſurpant, pro liquore ſtillaticio, & ſucco eliciendo, ex lactis acrimonia, atque inſigni amarore, calidam potius, quàm refrigerantem, vt quantum diſcriminis, & incommodi, corporibus noſtris hinc immineat, non ſit longiore hiſtoria repræſentandum: quũ itaq; ſatiua intybus, vbiq; in hortis colatur, ſitque ſylueſtris etiam numeroſiſſima, longe ſylueſtris illa lactucacea, valere iubenda. Nõ deſunt qui è turbidis neſcio quibus lacunis, id hauriatur, vt herbam quandam, in triticeis potiſſimum ſegetibus luxuriantem, qua villicæ puellæ Maio & Iunio, corollas ſibi cõcinnant, vulgo monegeta, vel galinetta nuncupata, intybaceo generi adſcribant, quam penitus intybo diſſimilem, nullatenus conuenire tradidit Matthiolus, etſi floris colore cyano aliqua ex parte illi ſuffragetur, nec ob id inter hæc enumeranda, vt capite de baptiſecula.*
Baptiſecula. *Cæterũ Matthiolus, ex Oribaſio, ac Serapione, duplicem tam ſatiuam ſerim, quàm ſylueſtrem diuidit in Dioſcoride, idq; ex vſu etiam clariſſimè patere innuit, cum tam ſatiua, quã ſua ſponte naſcens, quotidie ſit præ manibus: at meo ſanè iudicio, harum vulgaris noticia, non indicat, tot eſſe ſylueſtris ſeridis ſpecies, quot domeſticæ, niſi & ſylueſtrem duplicem, non minus ac vtrãq; ſatiuam, vulgariſſimas itidem deduxiſſet: præterea in harum figuratione, ſylueſtrem vnicam, vt res ſeſe habet depingit: at gemina etiam conceſſa, nondum ob id ex Dioſcoride duplex legenda, merito dici poſſet: nos enim latifoliæ intybi ſatiuæ, binam annotauimus ſpeciem, hortis noſtris familiarem, alteram foliis magis circinatis, Dioſcoridi indictam.*
Matthiolus hallucinatur. *Quum verò ſuæ lectioni adſtipulari Serapionẽ ſupponit, dormitat adepol, cũ non modo chondrillam, iis inſerat, verũ taraxacum, id eſt, ſylueſtrẽ, folio quã ſatiua latiorem, falsò aſſeruerit: cumq;*

mediocria

Digitized by Google

mediocria delicta ſectatur, inſidioſè facta comminiſcitur; quæ patent, quæ nota omnibus ſunt, non videt, quamuis Græcus codex hæc habeat, quomodo ſeris ſatiua, hortenſi quæ planè eſt eadem, ſtomacho vtilior dicatur, hic enim non paruum ſubeſſe errorem, ſuſpicari debuerat, cum præſertim Marcellus, qui aut integriori vſus fuit exemplari, vel locum, quem & ipſe corruptum indicabat, reſtituere conatus ſit, vertit: latioribus folijs altera, ſatiua & in cibis gratior, Anguillarius duplex ſylueſtre intybum extitiſſe, & hortenſe cichorium quondam campeſtre: & ſi hodie excultum. Duplex præterea & ſatiuum, Apulorum videlicet ſcariolam, lactucæ ſimillimam, & endiuiam communem. Ego ingenuè fateor experimento, agreſte cichorium tranſlatum, edomitum fieri, nullibiq; cichorium ſatiuum in campeſtribus naſci, propterea ſylueſtris ſecundo nomine indignũ: quod autem aphacã Theophraſti à Dioſcoride diſſentire aſſerit, comen. de aphaca, quoniam inter intybacea collocat 7. de hiſt. plant. cap. 11. inguſtabilem enim, & amaram, flore feſtino ac celeriter seneſcente, atq; in pappos abeunte tradidit; non animaduertit 8. de hiſt. plant. cap. 1. inter leguminum genera, lentem videlicet, & piſum, aphacam, ex Theophraſto connumerari. Propterea duplicem illi aphacam eſſe, vt etiam Plinio, cum lib. 21. illam in intybaceis recenſuerit, at lib. 27. ca. 5. inter legumina, ne igitur hos diſcrepare, adeo leniter inducat, ne hos tumultus, has perturbationes, in ſola varietate effundat, non hoſtilia verba, contentioſasq; rixas in æquiuocis: Aphacem autem, ac viciam diſtinguit Galenus 1. de aliment. facul. cap: 36. vt cap. de Eruo.

Theophraſtus à Dioſcoride nõ diſſentit, præter Matthioli cenſuram.

PORtulaca, duûm eſt generum, vnum ſatiuum, cui folia inſunt latiora, & caulis craſſior, altius ſe attollens, alterum ſylueſtre, humi ſtratum, in hortorum areolis, vineis & incultis vbiq; minoribus, tenuioribus, ac crebrioribus folijs Iunio, & Iulio menſibus, carpenda eius folia: ſemen verò ſequentibus: eius vis aſtringit ex Dioſcoride, idq; quotidiano omnium experimento, proinde mirum ſatis videtur, quod Paulus lib. 4. ca. 21. talia ſcripſerit. Requirunt eryſipelata refrigerantia, atq; humectantia, abſq; adſtrictione, qualia ſunt ſemperviuum portulaca &c. quæ quidem tranſtuliſſe videtur ex Galeno 1. artis cur. ad Glau. cap. 2 quanquam eodem lib. cap. 4. vbi ſcyrrhum medicorum imperitia ſæpe parari aſtruit. Cum vehementer eryſipelata, & inflammationes aſtringunt, & infrigidant; ideo eryſipelati commoda humectantia, ac refrigerantia, citra manifeſtam aſtrictionem, vt rectè ſenſit Aetius, Tetrab. 4. ſerm. 2. cap. 59. propterea cum Auicenna lib. 4. Fen. 3. d. 1. in hunc modum dictet primum quidem opportuna ſunt infrigidantia, cum vehementi ſtipticitate interdum ijs intenſiore. Valeriola, qui acutè ſolerter, & profunde lib. 3. enarrat. 4. abſtruſiſſima quæq; inquirit, atq; indagat, fœdiſſimè hac lapſum prædicat, deterimq; eodem capite, aſſerendo, & phlebotomia quidem non multum confert, niſi quando materia eſt inter duas cutes: ſi autem profunda fuerit, tunc eius iuuamentum minoratur, & fortaſſe attrahit. Quo nihil à veritate alienius dici poſſe videtur. Nempe cum eryſipelatis humor carni impactus ſit, craſſo nimirum exi-

ſtente ſucco, impurum eſſe, & phlegmonoſum, abundè conſtat: ibiq; miſſionem ſanguinis neceſſariam magis: at ſi fuerit inter duas cutes, exquiſitum videtur, & ſolius paſſio cutis, nec proinde mittendus ſanguis, ſed purganda bilis. Valeriola igitur altius penetrauit nemo, tam bene horas collocauit, rem ex profeſſo tractans, ne otioſa omnino vita frueretur. Nempe inſigni Arabum cachinno, tam impia audacia (ſit vel excludenda, vel cohercenda, vel ſtilorum mucronibus confodienda, vt ab omni moleſtia liberetur Auicenna, cuius ignorare videtur gloſſemata, cuius medendi modos Græcis perſæpe repugnantes, non tenere liquido conſtat, ne dicamus repulſionem per aſtringentia factam, initijs idoneam illi videri ex Galeno, vt fluxionis modus auertatur: apage validiſſima argumenta, quibus ex te mancipanda fides? impetuoſe in imbellis pœni caſtra irrue, hoſtis validiſſime: primo enim congreſſu terga dabit nec ſufferre poterit, niſi diſtrictis gladijs, tanquam perniciſſimi equites in Catadromo, pallium nullo terrore præoccupemus, & quæ ſua ſunt cuiq; tribuamus. Surgat igitur Nicolaus Florentinus lib. 7. Tract. 5. ſumma prima, hic vires, neruosq; ingenij, in his euertendis effundat Gentilis, quaſi in tabula exprimant, & ſi ſeueris rerum æſtimatoribus relinquant, quæ tam docto, multæque lectionis viro inuiſa, in tam denſiſſimas tenebras nunquam prolapſum Mauritanæ doctrinæ principem, facillimè oſtendunt, demonſtrant ſanè Valeriolam Auicennæ mentem non accepiſſe, nec ab oſcitantia crimine vendicari poſſe, cum etiam infimi notæ medicis cognita, alioqui oculatiſſimum prætererint, ceu 14. Meth. med. cap. 2. & 3.

MAlua, vulgo cognitiſſima, ex Dioſcoride lib. 2. cap. 110. duplex eſt, ſatiua eſui longe aptior, & ſylueſtris ſponte naſcens, & vbiq; frequentiſſima, vt hortenſis, penè nullibi noſtra incuria exculta, terræ vbertate, & cultura, maiori cauliculo, & guſtui iucundiore. Eſt etiam alia malua, quibuſdam Romana appellata, nonnullis arborea quod in iuſtam arboris menſuram excreſcat, eaq; Venetiis, ac alibi arboris inſtar viſitur, nec mirum. Dicitur enim arboreſcere ex Theophraſto 1. de hiſto. plant. cap. 5. idq; menſibus ſenis, aut ſeptennis, Aetius dendromalachen vocat, Galenus anadendromalachen 14. meth. æſtate floret, non fugaci, vt roſa flore.

LActucarum variæ ſunt ſpecies, ex Theophraſto 7. de hiſt. plant. cap. 4. varijs etiam nominibus inſignitæ, in idem facultate incidentes, alia enim criſpa, rotunda alia, alia capitata, quæ tamen conglobatis in orbem foliis tenera inuenitur, maiorem cum lingua inijt gratiam, tam in accetariis, quàm in ferculis: ſylueſtris autem ſponte, inter agri, & vinearum limites prouenienſ, caule, flore, ſemine, & folio, ſatiuam iam flores & ſemina proferentem æmulatur, verum guſtu amara, & lacte copioſiore referta, ſpinulis inhorreſcit, foliis laciniatim ſerratis, & per horas aculeatis: hacq; non citra errorem, pro officinarum endiuia vſurpatur, ſucco acri, ac medicato, quo purgare aquam intercutem dicitur, & caliginem arcere ab oculis, & argema auferre, cum lacte muliebri, id

Digitized by Google

bri,idq́ ex Theophraſto 7.de hiſt.plantarum cap. 6. at viribus aliquantum papaueri ſimilem ſcribit Dioſcorides lib.2.cap.129.

Papauer,ex Dioſcorides lib.4.cap.54.aliud eſt erraticum, quod rhoada vocant, recentes roſella,vel papauer rubrum,flore protinus deciduo puniceo, interdum albo, oblongo capite,in ſegetibus,campis,& maceriis, vſque adeo creberrimum, vt pueruli, ſæpenumero illius veluti ſtella ſignum, in thecarum ſummo vertice, fronti imprimant:eiuſque foliis concauo pugno impoſitis, ludentes altera palma incuſſa, ſtrepitum edant:huius rubentes flores,ſiccos, ac puluerato s, pleureticis in potu, ad ſedandum dolorem,propinauere herbarij quidam, quos noſtræ mulieres conſecutæ demum quotidiano experimento,probè,& mirificè ſuccedente,factum, vt pluribus & his quidem eruditiſſimis medicis,ad eoſdem vſus vſurpari cœperit,vel his nouies infuſis,vel florum ſucco in ſyrupum confectis; quum eius folia erucæ, aut origano, aut chicorio, aut thymo ſimilia ſpectari ſcripſerit Dioſcorides non aduertit Matthiolus mendi ſuſpicione haud vacare quum diſſimilis abſurdaq́ue comparatio reſtitutione indigeat Matthiolus cap.de anemone,Braſauolum reprehendit,quia anemonem eſſe papauerem ſylueſtrem,flore cæteris rubentiorem exiſtimauerit, minimè aduertens Dioſcoridis dicta in fine capitis anemone inſcripto,vbi anemones genera,ſuccum non remittere, ſed quaſi aſparagi cacumen habere aſſeruit, cum ergo puniceum papauer inciſum, ſtatim lac ipſum deſtillet,nec aſparagi cacuminis aliquam iniecit ſimilitudinem,ſed capitulo aliorum papauerum ſimilis, longa radice, non oleæ modo rotunda ideo &c. Quare niſi permeante præconia buccinæ clangore, in arenam reuocetur Braſauolus, nullo de ſe prabito ſpecimine,aut deſperabundus, aut victus, ingenti ſuo dedecore,à certamine ſubducetur.Scribit tamen in ſuo ſimplicium cap. de papauere, & oſtendendum, quod recentes roſellam,vel papauer rubrum vocant, aliud ab anemone eſſe, ne verò eorum mentem ſectari videretur, qui anemonem & ſylueſtre papauer idem eſſe ſibi perſuaſerant ſubijcit. Duo papaueris genera, in ſegetibus naſcuntur, quia ſcilicet anemone,quibuſdam papauer eſt vocatum, ideo declarat: id eſt duæ herbæ ſunt, quæ papaueris modò ſemina condunt,vna eſt anemone,de qua ſupra, altera erraticum papauer,vel papaueralis anemone,plures colores habet:erraticum papauer,duos tantum:ruſum,& candidum: quibus apertiſſimè demonſtrat,anemonem non eſſe papauer ſylueſtre. At quiſpiam mecum expoſtulabit, & ſi etiam cap.de anemone, eandem à ſylueſtri papauere diſtinxerit,ex capitum,ac colorum varietate. Nihilominus inquit: verum quod rubrum papauer dicimus, eſt Dioſcoridis anemone:hancque à ſuis mulieribus, roſella appellari,à rubore,vel quaſi parua roſa, in tractatu ſyruporum, in ſyrupo de papauere, hæc ſcriptis commiſit:non rubrum, ſed nigrum papauer ex Mſſ.legendū,quoniā rubrū papauer,antiqua anemone eſt. Quis igitur manifeſtiſſimam contradictionē, quis meritò in ius vocari Braſauolū,non putaret?ita enim primo in limine appa et, nec eſt à

Pro Braſauolo pugna in Matthiolum.

Anemone.

Braſauolus obſcurus.

eſt à culpa immunis Braſauolus, res ſuas adeo implicans, adeo obſcurans, quo non ſolum aromatopœos, bonarum literarum, vt plurimum ignaros, quæ in propatulo ſunt, Sole ipſo illuſtriora, vix cernentes, vix noctuæ oculo apertiſſima in tenebris veſtigantes, fallat, atq; illudat, verum & inſigniores medicos: ſi tamen eius mentem, altius indagaſſet Matthiolus, viſa tam apparenti contradictione, ad vltimum vſq; verſiculum non perſun ctorie, æquè verborum ſerie, ac authoris animo ſcite perſpectis, his, te rúe conſtitiſſet accuſationibus in aliud tempus delatis. Quandoquidem penſiculatius hanc dubitationem conſideranti, in mentem venit, Braſauolum ita conciliandum eſſe, quod tanta cum ſit florum affinitas, inter anemonem, atq; erraticum papauer tãtaq; ſimilitudo, vt peritiſſimos etiam ſimpliciarios diuerſitas lateat, nimirum ſi vulgus, indiſcriminatim vterq; papauer rubrum, & roſella vocitet, ambo in ſegetibus frequentia, parietes etiam aſcendentia, ideo peccaſſe non videtur Braſauolus, ea in rupe virentem anemonem, ſuo ſeni indicans & papauerem rubrum, ſiue roſellam appellans, alijs enim coniecturis vtrumq; diſtinxerat: videlicet erraticum papauer, duos tantum colores habere, anemone plures, idem etiam præſtitit cap. de papauere: verum ibi papauer rubrum, & roſellam recentibus vocatam, non eſſe anemonem, palam indicauit, vulgi nomenclatura reprobata: in ſyruporum etiam examine ſcribit: Cum notiſſimum ſit, noſtrum rubrum papauer, anemone autem paucis cognita, ex his corruunt Matthioli aduerſus eum, ac Ruellium fallacia, cum ſubdubitat, ſi per herbam venti, vel helxinem, vel ſolidaginem minorem intellexerit, aperto errore taxandum, ſin aliter, ſe ignorare quid ea voce voluerit, cum anemonem ideo herbam venti, hodie à peritioribus herbarijs vocatam ſcribat, quoniam eius flos, nunquam ſe aperit niſi vento ſpirante, quin & eandem herbam venti, Græcis dici tradiderit Fuchſius in annotat. Diapraſſij: præterea tam euidentibus notis, anemonem delineet Ruellius 2. de natura ſtirpium, vbi illam herbam venti appellatam teſtatur, vnde litis initium introducat Matthiolus, leuius eſt quàm quod eius ingenium debeat diſtorquere, niſi in bonos authores dedita opera conſpirauerit, Anemone in Bononienſi comitatu Samiulo dicitur.

Matthiol° in Ruelliũ male feriatus.

P Apauer ſatiuum ex Dioſcoride capite erraticum ſubſequenti, thilacitem vocant, ſemine eſt candido ſylueſtre verò nigro, quod phitiſis nominatur; nonnullis tamen, & ipſum rhœas dicitur, tertium magis ſylueſtre in duas ſpecies digerit: Theophraſtus quoq; 9. de hiſto. plant. cap. 13. papaueris ſylueſtris genera plura notat, tres tamen hæ ſpecies, ab agricolis hodie ſeruntur, quamuis album papauer duntaxat ſatiuum appellent, quoniam frequentius in hortis, propè ædes ſeritur: alia verò duo nigri ſpecies, leguminibus inſerta ſeminantur, aſperiore, hirſutioreq; tum caule, tum folijs, vt etiam ex Plinio lib. 29. cap. 8. aruis, fabiſq; tempore ſerendo, album tamen, vipotè mitius, ad vſus medicos potius recipitur: eoq; Genuæ, Neapoli, pulmentaria fiunt, quæ cum ad ſaturitatem ederint, nihilum ſomnolentiores euadunt: mulieres etiam Florentinæ huiuſmodi ſemine

Digitized by Google

ſemina à cibo deglubunt: nos tamen ſaccharo confecta, duum cochleariium menſura, nobilibus quibuſdam ad inſomnij leuamen exhibuimus, in ardentiſſimis illorum emulſum, cum aqua lactuca, ſemperq; permoleſtas vigilias ſedauimus, ex Galeno etiam ſimpicium, pani ipſum inſpergunt, ac melle maceratum edunt, ideo itrijs, & bellarijs admiſcetur: nigrum tamen, præſertim tertio loco poſitum, ad omnia valentius, magis refrigeratorium, magisq; ſoporoſum, etiam in profuſione, alijs embrochis; ex eodem opium validiſſimum, noſtris in partibus parari poſſet, at neſcio quo fato, adulterinum opium, aut verius meconium, coemere exoptant, quàm parum laboris impendere, & domi parare: hoc multo his longius, & productiore capitulo ex Dioſcoride, ideo errant pharmacopolæ, vaſcula queritantes bene rotunda, cum longa efficacius medeantur. Est & ſpumeum, aliis Heraclium papauer, & corniculatum, ſiue ceratites, ideo vocatum, à ſemine leuem inuerſionem habente, veluti fœnugræcum, vt bouis cornu videatur ſimile: cum autem eius folia, ſpeciem paſſerum præſentare inquit Plinius lib. 20. cap. 19. ideo acriter à Matthiolo obiurgatur, id ante eum abundè animaduerſum eſt à Leoniceno, quem quidem ſilentio inuolutum, vt alibi ſæpe, hac quidem taciturnitate, propria laude defraudare, ſecum animo volutat: vbi abſolutè papaueris ſemen legitur, album accipiendum.

COtonea mala, ſiue cydonia off. ex Dioſcoride lib 1. cap. 131. eligi oportet vera, quæ ſanè ſunt rotunda & odorata, quæ verò ſtrutia dicuntur, magna quidem ſunt, ſed minus vtilia, forma igitur, magnitudine, odore differunt: ambo cognitiſſima, magna tamen, & ſtrutia, nobis copioſiora: nec deſunt parua, præſertim è Montiferati, lanugine obducta, colore in lutum intenſiore, odore, ac facultate priuctum gerentia: ſunt & tertij generis prædicta, inter medium vtcunq; ſortita, ideo ſpuria vocata: Plinio verò ſunt & chryſomela & miluiana, eo cum vuis ſunt commercio, vt ſecus eas penſilia, tabem, ac ſitum ſua acredine illis inducant.

CVcumer latinè, σίκυς attice, communis multis generibus dictio, omnem hanc in Latinis incertitudinem fecit, quod cucumerem in Græcis, ac Latinis audientes, ex ea quod nunc eſt, vnum tantum genus, cucumer vulgo appellatum, fructu oblongo, & maculoſo, ſignificari crediderunt: cum Græci σικυως nomine, genera multa numerent, quæ aut cartilagine, aut cute foris obducta, in oleraceis extra terram creſcunt, inquit enim Theophraſtus 7. de hiſt. plant. 4. cucumeris, atq; cucurbitæ partim genera eſſe exiſtimari, partim negare, quin & tria eſſe cucumeris genera, & ſi hoc quod nunc cucumis dicitur, illis primũ, & ſupremum genus ſit. Atq; poſteriores Græci σίκυν ſimpliciter dixerint, cucumeẽ vulgatũ, cumq; Braſauolus, non tantũ cucumerẽ vulgi, ſed omnia melonũ genera, id eſt cucumeres, citrullos, & angurias, comprehendi annotauerit: verum per cucumim abſolutè, anguriam intelligi oportere, quæ Hetruſcis cucumis dicitur: at per cucumim citrinum, voce hac adiecta, noſtrum cucumerem ſignificari, ideo hetru-

ſcis citreolum vocatum, diminutiuè, à flauo citrij colore: quem in extrema maturitate oſtendit. Matthiolus euaginato enſe, ac ſi pro aris, & focis digladiaretur, ſub voce σικυὸς, ex communi omnium ſententia, cucumim Latinis ex Dioſcoride intelligi contendit: id eſt hetruſorum citrullum, cum illis cucumis, noſtratibus ſit anguria, quoniam lib. 4. cap. 126. inquit: cucumis ſylueſtris fructu ſolo diſtat à ſatiuo cucumere, quem longe minorem parit, oblongis glandibus ſimilem, folia, atq; ſarmenta ſatiui refert, cum igitur huic noſter per omnia reſpondeat, ideo Braſauolum hallucinatum: quæ res & ſi probet ſycios, agrios addito, erraticum cucumerem: at nulla adiectione, vulgatum etiam ſignificare, non tamen tollit, plura ex aliis denotare poſſe, vt ſecundo ſui corollarij, Hermolaus facilè indicat: præterea Dioſcorides aluo, & ſtomacho perquam vtiles, haberi cucumeres oſtendit, qui cum adeo difficilis ſint concoctionis, vt etiam ſecundo die, ex Plinio, conſentiente Matthiolo, ſtomacho immorētur, atq; ex Galeno 2. de aliment. facultat. cap. 6. ſuæ ſubſtantiæ proprietate, coctu ſint difficiles, prauiq; ſucci: qua ratione aluo, & ſtomacho amicentur, non ſolum naturaliter, ſed etiam ex ſymptomate, doceat obſecro Matthiolus: nam ſic omnia pari modo frigida, aluo accommoda dici poſſent: quicquid ſit, cum de his laborandum nō ſit, quæ ad medicinam nihil conferunt, noſtrum cucumerem, & hetruſcorum citrullum, pro cucumere accipiemus.

Braſauolus à Matthioli nota abſoluitur.

MElones, qui & pepones, & melopepones, confuſanee proferuntur, ex Galeno 2. de aliment. facultat. cap. 4. & 5. vt etiam ex Aegineta lib. 1. cap. 80. inter ſe differunt, quibuſdam figura, & quantitate, vt cum magnitudine exceſſerint, pepones dicantur, quaſi fructus maturi, cum verò rotundam formam, mali effigie, qualis in melonum genere quodam viſitur, adepti ſunt, melopepones: hocq; eſſe diſcrimen, ex magnitudine, & forma: & ſi nos malo cotoneo ſimiles comederimus ſapidiores, & dulciſſimos, quos aliquibus ideo melopepones dictos arbitrantur, veruntamen cum Galenus 2. de aliment. facultat. cap. 5. in peponibus homines à carne intima, in qua ſemen habetur abſtinere, in melopeponibus autem, edendo eſſe aſſeruerit: at vtriuſq; generis, carnea pars mandatur, interaneis, ſeminibuſq; in hoc duntaxat excluſis, quid hac in re ſentiam, timeo, quod vereor, minimè decet: niſi vel reuiuiſcat, vel ab inferis reuocetur Galenus, Amathus tamen, qui nihil prætermittit, quod grauitatem, prudentiamque ſuam decorare poſſit, id ſibi laudis, vt puto contribuit: vt à veritate diſtractus, ad enarrandas fabellas, ad ſomnia prædicanda, totus accingatur: ſiquidem cucumerem legitimum, Salmaticenſibus eſſe hirſutum, colore omnino viridi, longitudine cubitali, & curua, memoriæ prodidit: propterea noſtrum cucumerem, verum haudquaquam eſſe, ſed peponem, vtque apertius id comprobet, ſumma ſui maturitate, à menſis alienum, & cibo inutilem, ſi in edulia expetatur, interna medulla abiecta cartilagineam accipi, crebris verucis ornatam, apud Germanos: idq; euidenti, vt credimus mendacio, hodie quoq; ſeruari contendit, ceu olim apud Græcos. At cum tenellā

Amathi cōiecturæ inutiles.

citram

etiamnum cucumeres, qui edendo ſunt, delibrari conſueuerint, vt potè cortice duriuſculo, atq; inſuaui, vbi maturuit, cum inſigni amarore, adeo obdureſcit, vt ne quis Dacus, vel Geta, illum poßit eſitare: viridem tamen, atq; oblongum cucumerem, noſtris in hortis non infrequentem, ſuo amictum cortice, ex ſale edunt milites Hiſpani Vercellis hoſpitantes, vocantq; Hiſpanum cucumerem, vt noſtros vulgatißimos pepinos, cuius fortaſſe nomenclatura deceptus Amathus, artis neſcio an inſcius, & ſi propriis caßibus irretiatur, diuerſæ ſpeciei arbitratus eſt: Plinium tamen adducit lib. 19. cap. 5. vbi mira longitudine, & ad fiſtulæ complementum creſcere inquit, forteq; primo natum ita vnum, mox ex ſemine illo, longorum genus factum, admittit Luſitanus: nec iniuria creſcunt enim qua coguntur effigie, vt ex Polybo, in libro de Genitura: quin ſi eius florem in ſua viticula relictum, in forma fictili clauſeris, qualem vultum, vel hominis, vel animalis vas habuerit, talem cucumis exprimet: nec huiuſmodi longitudo, aliunde prouenit, quàm quod vulgati cucumeres, virides potißimum, adhuc florentes in tubas, fiſtulaſue coniecti, id etiam referente Ruellio, & re nobis, ac Matthiolo exploratißima, in miram longitudinem extendi conſueuerint quorum ſemina, ſequenti anno terræ mandata, eiuſdem longitudinis cucumeres ferant proinde à communibus aſpectu diuerſos, huius autem longitudinis rationem reddit Theophraſtus 5. de cauſis plant. cap. 6. quia nutrimentum facilius recto tramite fluit, & quia nihil eſt, quod auocet, aduerſeturq;: præterea cum vulgati cucumeres, quos pepones aſſerit, in olitoriis plateis, curua effigie, omnium oculis ſæpe obijciantur, non eſt quod Varronem adducat, cum vnci modo facilè curuentur, vbi vas oleo plenum, propè admoueatur, ex Plinio libro, & capite præcitato: cumq; in Italia eſſe quàm minimos, in prouinciis maximos ſcripſerit, rectius in Italia, quàm breuißimos, in prouinciis quàm longißimos aſſeruiſſet, addit & particulatim cucumerem florere, ſibi ipſi ſuperfloreſcentem, candida lanugine obducti, magiſque cum creſcit, id quod hortulanis ipſis, non eſt incompertum, cum primum cucumeris formam induunt: alba enim veſtiuntur tunica, in vertice ſuperfloreſcente. Cum verò anguinum ideo vocatum, ex Columella ſupponit, quia cucumer oblongus, & inſtar anguis flexuoſus ſit, non vidit ex Hermolao, in ſuo corollario, omnem ſibi detergi nubeculam, cum mira longitudine, quaſi anguina ſpecie prouenire, in fiſtula tradit, quanquam anguinus cucumis idem videatur eſſe, quod ſyluestris, multo infra magnitudinem ſatiui, erraticum à ſatiuo differre: præterea allium ſyluestre, anguinum vocat Diſ. o. non quod anguium reddat imaginem, ſed quia iiſdem in locis creſcit, vbi libenter verſantur angues, quin etiam Luſitanus, ſui profectò immemor, anguinum cucumerem erraticum vocat, in eius capite, id quod Marcellus quoq; ac Hermolaus, in Dioſcor. legunt, teſtantur autem Plin. ac Apuleius: ac cum Matthiolus in Apologia ad ſuæ opinionis tutelam id maximè facere aſtruit, quod ſatiuus, ac vulgaris cucumis, fructu tantum ab erratico differat, quo ad hæc nihil in eum iniicit, cum in Amathi cucumere, iſtidē reperiantur;

Digitized by Google

Cæterum vt deniq; proferam, quod ſentio, & noſtri iudicij calculum annectam, etſi ne-

Amathus defenditur in Matthiolum.

mo hactenus rem haſta tetigerit, idq; ſe etiam ignorare fateatur Matthiolus, non vt tot
luminaribus extinctis, huic mea addicta ſint ſententia, eruditiorum aures, non vt oratio
mea eorum ſatisfaciat inſcitia, ſed vt ex hac, veritatis ſcintilla erui quandoq; poſsit: cu-
cumerem noſtratem, perfectè maturum, peponem propriè Græcis appellatum exiſtima-
mus: quanquam id nomen, vt infra, alijs matureſcentibus conueniat: hinc fit, vt cum pe-
pon eſt, homines à carne intima abſtineant, neq; enim tunc edendo eſt: idq; ratione fa-
ctum, vt cum Gal. de cucumeribus caput inſcripſiſſet, de melopeponibus ſermonē habens,
ob peponis communē ſignificatum, oſtēdere noluiſſe, in fructibus his maturis diuerſos eſ-
ſe vſus: videlicet in melopepone, carneā ſubſtantiā mandi: in cucumere pepone.i. maturo
nequaquā: ob id & ſicyopepona dici: quem alij peponem cucumeralē, nominari oportere
contenderunt, ex Gal. 2. de alim. facul. cap. 4. tunc enim à multis, vt Tyberio Cæſare, cu-
cumerū guſtu auidis, exteriori, & lignoſa cartilagine detracta, ſeminibuſq; exemptis,
carnea ſubſtantia, inter corticem, & ſemen, mandi conſueuit quod forte & Gal. ſeculo
factū eſt, idq; ex eodē elicio 5. ſimpl. cap 23. ad quæ ne turpe videatur cōfiteri, quod ne-
gare poſſum: nō me latet cauillos, variaq; ad hæc rationibus munita obijci poſſe: cum præ-
ſertim pepones, ſapore dulces perſuadeant nonnulli: his tamen meliora vt aſſequātur, ad
Gal. doctrinam, adducam: quo illi faſces ſubmittamus, ſi quidem Ioannes Bruyerinus 8.
de re cibaria, cap. 91. melopepones perſicorū duracinorum amplitudine, & figura globa-
ta, ad aureū colorem inclinantes per maturitatem à pediculo recentes, quorum caro in-
tus ſemen includens, edendo eſt, Lugduni ſe vidiſſe prædicat, nos cucumerem vocamus,
adiecta à natura, ab euentu rei, cucumeris differentia: quod quantò magis matureſcit
cucumis noſter, tāto ſolidiore, & quaſi lignoſa cruſta duratur, melon verò continuè ma-
gis miteſcit, ac teneſcit, ideo peponē, hoc eſt mitem, flaccidū & maturitate ſua tenerū
dicunt, cum vox hæc πέπονος et ſi à verbo πεπαίνεσθαι, quod inter cætera matureſce-
re ſignificat, vſum habeat, non his tantū. quæ maturitate ſua mitia fiunt, ſed in alijs quæ

Turpis Mathioli error.

amiſſa ſoliditate ſua flacceſcunt, & tenereſcunt, vſurpatur, cum verò peponū facultatis
eſſe tradit Matthiolus, in Apologia, vt biliosis excitent morbos, ex Gal. id & ſi dicendū
non putauerā, quod non viderit Alexandrū lib. 12. cap. 6. vel ſerio, initiū Galenici capi-
tis, de pepone præterierit, vel haud horū mentem non expenderit, cum vniuerſam peponū
naturam frigidiorem eſſe, cum humiditate copioſa, ſtatim in initio aſſeruerit Gale. niſi
biliosos morbos, à frigidis fortè generari intelligat, quæ ſit eius opinionis ratio, quæ de-
fenſionis probatio, niſi quis eum magna inſcitia taxauerit, hinc facilè eluceſcat, quo ex
accidenti relaxatus, à frigidis ventriculis, vitioſo præſertim ſucco, ex his genito, potiſſi-
mū vbi concocti probè non fuerint, cum ad vomitū idonei ſint pepones, hoc caſu, cholera
morbo obnoxios reddat, vt ex Alexandro lib 7. cap. 16 nam ex vitioſo ſucco, atq; incocto,
quemadmodū ex fungis, ac boletis cholera fit: ex Gal. in lib. de ſuccorū bonitate, & vitio,

cap. 4. et cap. 8. quum cucumeribus, peponibus, aut melopeponibus, ſuccus bonus non inſit, corrumpanturq́, niſi aluum ſtatim ſubeant, humorem ex corruptela hæc faciunt non longè à venenis mortiferis abſentem.

ANguria, hetruſcis cucumis, aliis melo palaſtinus, ex Serapione dullaba, id eſt, melo magnus, viridis, aut verius ex viridi, & ſubpallido interſtinctus: oblongus, inſipidus, cum leuore, ſemine rubicundo, quibuſdam Batheca creditur, quum tamen Auicenna in capite melonum ſpecies confundat, ſunt & nobis præter has, aquæ melones vocatæ, quædam minores, coloribus variegatæ, interna ſubſtantia prædulci: quum tamē graui errore Fuchſium notat Matthiolus, quod putauerit cucumeres, Hetruſcis citrullos, angurias eſſe, longè fallitur opinione, quum ita ſcriptum reliquerit, quarti generis cucumer eſt, quem officinæ hodie citrullum vocant, foliis ferè colocynthidis, multifariam diſſectis, fructu rotundo (et ſi oblongo ſint, apud nos frequentius) herbacei coloris, & in eo ſemina lata, & colore ſpadicea, id eſt, in rufo atra, anguriam ipſam delineans, pro citrullo off. accipiendam hancq́, citrulli loco, non iniuria ſubſtituimus, paruifacientes Hetruſcam vocem, illorumq́, citrullum, pro cucumere: quippe quod Romanum ſermonem pluris faciamus, & vniuerſæ ferè Italiæ vſitatiſſimum nomen, & quamuis Serapion teſtetur, citrullum ex Gal. frigidiorem cucumere, vt etiam Auic. ac ſi citrullus, aliud ſit à cucumere: geſtiant, exultent, triumphent, in latiſſimo excurrant campos Saraceni, qui & cucumerem, & citrullum, tanquam diuerſa medicamentis immiſcent, illum ſuis notis delineent, clariſſimo ſuorum ſcriptorum teſtimonio, præconam vocem expectent, illumq́, aut nobis figurent, aut inſitione aliqua effingant. Quandoquidem quum frigidiorem cucumere citrullum facit Serapion, & generare chymum viſcoſum, & humores crudos in venis, & accidere ex vſu eius febres antiquas, malas, neque prouocare vrinam, ſicut melo, er Gal. cap. de cucumere excerpſit 2. de aliment. facult. cap. 6. nuſquam enim de citrullo mentionem fecit, verum in hunc modum dictat: Ergo qui cucumeres belle concoquunt, cum eo ipſi fiſi, affatim iis ſe impleuerint, iis tandem longo temporis tractu accidit, vt ſuccus frigidus, ac mediocriter craſſus, in venis coaceruetur, qui in ea coctione, quæ fit in venis, haud facilè mutationem in probum ſanguinem recipiant, ob eam igitur cauſam, omnibus praui ſucci edulis abſtinendum cenſet, etiamſi ea quibuſdam concoctu ſint facilia: nobis enim non aduertētibus, prauus ſuccus ex ipſis poſt longum tempus colligitur, qui poſtea exiguam ad putrendum occaſionem nactus, febres malignas accendit: hinc igitur quàm clara Mauritanorum doctrina, quàm mehercle ingenioſa rerum indagine, præteritæ ætatis homunculos, in errorum cateruam protruſerint, facillimè conectandum. Quare ne locus citrullo vacaret, anguriam illi viribus proximam ſubſtituimus: multo enim ſatius eſt, rem dilucide interpretari, quam huiuſmodi anxia diſquiſitione, doctrinam obſcurare, ne tria tantum vitarentur officinarum ſemina frigida maiora, quæ ſunt, ſemen cucumeris, melonis; anguria, cucurbita, cuius ſeminis vires

Batheca.

Fuchſius defenditur à Matthioli cenſura.

Mauritanorū opprobria.

Dioſcorides at Galenus non expreſſere, tametſi ſolemni vſu conſortium inierint, vt Quatuor ſemina frigida minora, Intybi vtriuſq; lactuca, protulaca, vt, quatuor ſemina calida maiora, Aniſi, fœniculi, cari, ameos, vt, Quatuor ſemina calida minora, Apij, petroſelini, cumini, naſturcij. Ne tamen impunè abeat Matthiolus, dum omne impendit ſtudiũ aduerſus Braſauolum, quo probet cucumerẽ non eſſe anguriam, cum inquit Plin. lib. 19. c. 5. aſſerere cucumeres in Italia virides, & cum minimos, nunc croceo, nunc nigro colore, qui hauſti vſq; in poſterum diem ſtomacho viuunt: id quod noſtris cucumeribus vſu venire dictat non aũt anguriis, quæ in magnã exuberant molem, quæ ſanè aqueæ ſunt ſubſtantiæ, prædulces, cũ maturitatẽ ſenſere, facileq; è ſtomacho labuntur ingeſtæ, triplici equidẽ notatur errore, primò cũ Braſauolus Plinij meminerit, huius rei non inſcius, & cucumerẽ græcis anguriã ſignificare dictauerit, latinis nequaquam: quod latini hominis teſtimonio vtatur, Plinij videlicet, non habet Matthiolus, ſecundo cæſpitans, ac ſi Italici cucumeres virides ſint, & parui, qui quidẽ præcoqui adhuc vireſcunt deinde albeſcentes, cum perfectam ſenſerint maturitatem c oceci vt plurimũ euadunt, & in amplam ſatis magnitudinẽ exurgunt, tertio angurias matureſcentes, è ventriculo cito defluere inquit, Serapionis cap. de Dullaha, ſipſius volu inſpecto: hanc enim vere anguriam concedit, in latino volumine, in cuius reddendis viribus, nullũ affert Græcorum teſtimonium, verum authore Meſuaio, & Iſraelita, difficilius, & tardius cæteris ſpeciebus melonum in ventriculo corrumpitur: peculiare inquam inſipidis fructibus, cum ſubſtantiæ craſſitie, quapiam admixta dulcedine, qualem anguriam eſſe ſcripſit Serapion, ex Raſi: qua cauſa in typhoide febre, propinari conſueuêre, vt diutius commemorantes ſua craſſitie, non facilè permutentur ab igneo calore: ideo feruorem demulceant.

Braſauoli victoria in Matthioli.

C Vcurbita quotidiani vſus, vſq; dum ligneſcant, vino, aquavè referta, tunc quoque peregrè proficiſcentibus, vrcei vice ſitu iniurias adimunt, & notiores ſunt, quàm quod declaratione egeant. etſi earum ſint genera multa generis nomẽ ſeruantia, & quæ edẽdo ſunt, varia quoq; ſortiantur nomina: aliaq; gibboſa ſint, ventricoſa alia, aut in orbẽ collecta, longa alia, lagenoſa dicta, non propterea viribus, & natura ſibi inuicẽ repugnant: rigua, & aquoſa amant: ſuiſq; culmis, ac prælongis viticulis, vmbracula conueſtiunt: ideo ruſticos à Solis iniuriis tutos reddũt. Hic vnum eſt animaduerſione dignum, aromatopolarum vulgus improbum, in auaritia, ſordibuſq; immerſum, in quo nihil ſancti niſi quod cum lucro coniunctum eſt, ſemen melonis duntaxat, vel raro cucurbitæ, pro quatuor ſeminibus maioribus, ſolum etiã intybi, aut lactucæ, pro minoribus imponere.

Diacorallium maius, alias magiſtrale.

R Ecipe puluerum Diarrhod. abb. ℥. iij coralliorum vtriuſq; an. ℥. ij. fragmentorũ precioſorum, ℥. i. ſacchari, aqua roſ. ſoluti, q. ſ. effinge tabellas, ſemiunciæ pondere.

Car-

Digitized by Google

Cardialgiam ſedat, cor ipſum roborat, vomiturientibus, febricitantibus, valde opportum: alij ita parant, nec ignauius.

RECipe coralliorum amborum, fragmentorum pretioſorum, & margaritarum, an. vnc. med.

Eſt & Antidotus è corallio Myrepſi, longe varium, vt etiam Propoſito deſcriptum, poſt primum frigidum Diamargaritarum.

Eſt & Diacorallium Actuarij, podagricis ſingulare, ab his longè diuerſum, ideo prætermiſſum, vt quoq; ab Alexandro, lib. 11. ſingulariſſimum tamen hac ætate præſidium, neminem fallens, nunc primum ſeſe euexit, nunc exorta, atq; excogitata podagricos ſanandi ratio, etiã cum ipſis articulorum calloſis contractionibus, cœlitus, altiúve de montibus elapſa. Quandoquidem, ne in re manifeſta longius immorer, Magnificus Franciſcus Pechius, nuper ex catharro, à nobis ſanitati reſtitutus, huius medelæ exemplum, huius ſalutis, diuiniq; auxilij è cœlo delapſi certitudinem præſtabit: Hic enim vbi mulam conſcendiſſet, Illuſtriſſimi Ducis noſtri commiſſa expediens, quinquagenarius, podagricus, diuturnis huiuſce morbi cruciatibus oppreſſus, clam à Marchione quodam in ergaſtulum coniectus, vxore, vnico filio, omnibusque aliis vita defunctum arbitrantibus, anno iam tranſacto vigeſimo, hoc à Deipara partu anno 1556. à Gallis in eam arcem irruentibus, incolumis adhuc inuentus eſt, miroq; Vercellenſium ſpectaculo, tanquam Lazarus è monumento, diuino equidem munere ſeruatus, nulla articulari læſione, enſe accinctus, nullo innixus baculo, per vrbem incedit: omnemq; ex tenui victu, à carceris cuſtodibus indicto, podagræ noxam effugit, vxore, filioq; mortuis, prædia, ædes, omneq; diuenditum, opimum certe patrimonium, iure ipſo reuocare incepit: In cibo igitur medicamentum, ea verò diſticho, per iocum complexi ſumus, vt infra,

Mira Franciſci Pechii hiſtoria.

Zumalia occluſus, bis denis Pechius annis
Ter quoque, bis viuus, viuere poſſe putat.

Diacorallium minus, aliâs ſimplex.

RECipe coralliorũ rubr. drach. iij. ſacchari aqua roſ. ſoluti, lib. med. in qua prius macerata fuerint, poſtea expreſſa, ſantalorum citreaum, drach. i. caphuræ, gr. iiij. morſulos para.

Ventriculum, & cor roborat, pragnantium faſtidiis idoneum.

Diatrionſantalon.

RECipe trium ſantalorum, roſ. ſacchari, an. drac. iij. rhabar. antiſpodij, ſucci glycyrrhicæ, ſeminis portulacæ, an drach. ij. ſcrup. med. gr. v. amyli, gummi arabici, tragacanthæ, quatuor ſeminum frig. maiorum, ſeminis intybi, an. drach. i. & med. caphuræ, ſcrup. i. alii addunt

roſ.

roſ.vnc.i.& med.ſacchari, q.ſ. fit vt ſupra, alii aquæ roſ. pondus quadruplum, ſyr.roſ.q.ſ.in Electarium.

Aduerſus iecinoris, & ventriculi calorem mirum in modum pollet, tabidis, & regio morbo correptis, itidem prodeſt hydropicis etiam, & lienoſis ex Fuchſio.

Fuchſius ex Myrepſo addit violarum vnc med. nec immeritò, & roſarum, quantum omnium aliarum ſpecierum: Saccharum poſt ſantalos non legit, at ex ſyr. roſ. aut ſaccharo. ſ. exagium ſcrup. iiij. vertit, nos drach. i & med. Quidam legunt ſeminis portulacæ, drach. ij. e ſcrup. med. gr. xv. Deſſennius caphuræ, ſcrup. i. & med. etſi ex Myrepſo ſcrup. i. duntaxat legatur, Fuch. 2 de comp. med. roſarum non meminit in calce, eidem tamen Myrepſo adſcribens, vt neſciam profectò, cur ſæpenumero ſe adeo varium patefaciat.

AMylum, off. amidum, ex Dioſcor, lib. 2. cap. 93. ex eo appellatum eſt, quod ſine mola fiat, optimum ex trimeſtri, natione Creticum, aut AEgyptium: Ratio faciendi amylum hæc eſt, purgatum trimeſtre triticum madeſcit quinquies die, et ſi fieri poteſt nocte, quum emolitum fuerit, effunditur ſenſim, ſine agitatione aquæ, quo minus cremor vtilis vna excludatur, vbi molliſſimum eſſe videtur, mutata aqua, pedibus calcari oportet, rurſus infuſa teri, tum demum enatantes ibi furfures, in cerniculo eximendi, reliquum quallo ſportiſque ſiccatum, regulis nonis confeſtim torreatur flagrantiſſimo in Sole, ſi enim pauliſper vdum maneat, acorem concipit, ex Plinio, lib. 18. cap. 7. probatur lenitate & lænore, atque vt recens ſit, & candidum: ſimilem panibus lotis habere facultatem ſcribit Gal. 1. de alimen. facult. cap. 8. at 3. de alimen. cap. 15. inter craſſi ſucci cibaria recenſet.

Diatragacanthes frigidum, id eſt, è tragacantha antidotum, d. Actuarii.

REcipe, tragacanthæ candidæ, vnc. ij. gummi arabici, vnc. i. amyli, vnc. med. glycyrrhizæ, drach. iij. quatuor ſeminum frigidorum maiorum, an. drach. ij. penidiorum, vnc. iij. caphuræ, drach. i. iulepii dupondius, hodie ſaccharo in morſulos fit.

Medetur omnibus pulmonum & pectoris vitiis aridis, maxime tabidis, macie confectis inflammatione lateris laborantibus, & omnibus tuſſibus calidis, & ſiccis, exaſperationi linguæ, & gurgulionis: contineat autem ægrotans in ore, vt liquefactum deuoret, quoad perfecte exugatur,

Actuarius legit, ſeminis cucumerum, drach ij. duntaxat: nos reliqua ex Myrepſo addidimus, qui etiam ad gummi arabicum, addit drach. ij. caphuræ autem ſcrup. med legi. cætera paria ex Prop. at Fuchſ. ſeminis vrticæ, papaueris albi, an. drach. iij, ſubiungit: legitque glycyrrhizæ drach. ij. ex eodem alia eſt diatragacanthes, poſt antidotum ex iride.

Dia-

Diatragacanthes frigidum, cum bolo armeno.

Recipe puluerem diatragacanthi frigidi, drach. vj. boli armeni, drac. i. & med. ſacchari aqua violarum ſoluti, q. ſ.

Fluxiones etiam continet.

¶ Quidam accipiunt Diatragacanthes præſcripti libr. i. boli armeni ſeſquiunciam.

Diatragacanthu calidum.

Recipe tragacanthæ, hyſſopi, an. vnc. iiij. nucleorum pini, amygdalarum ambarum purgatarum, ſeminis lini, an. drach. vj. ſeminis fœnugræci, cinnamo. an. vnc. med. glycyrrhizæ raſæ, & ſucci eius, zingiberis, an. drach. ij. ſacchari, quantum ſufficit.

Valet tuſſientibus ex frigido phlegmate, & non valentibus eiicere aſthmaticis, empyicis, anhelоſis, ſuſpiroſis peripneumonicis phthiſicis, & ad omnem coarctationem pectoris, ſtomachum confortat, digeſtionem procurat.

Propoſitus legit hyſſopi, drach. vj. Myrepſus pondere variat: addit amylum, & cubebas præbetque ex decocto myxorum, hordei, Dactylorum, pimpinellæ, tuſſilaginis, adianthi, glycyrrhicæ, hyſſopi. Varium eſt ex Gilberto adductum ex Braſauolo, qui quidem, quod tragacanthum recipiat admiratur, quoniam incraſſat, coagulat, aſtringit & expuere non ſinit, at vel neſcius, vel oblitus eſt, ideo poſitum, ne à zingibere, cinnamomo, hyſſopo, plus iuſto exaſperata arteria lancinetur. Ad leniendum igitur, atque ad eius partis robur, commune in huiuſmodi affectibus, admixtum eſſe: pro amylo Fuchſ. 2. de compoſ. med. lini ſemen libenter accipit, habetque tragacanthæ libr. v. pro libr. med. typographi (vt credimus) lapſu, Braſauoli lapſus.

Hyſſopum, ex Dioſcor. lib. 3. cap. 26. herba nulli non cognita, duplex eſt; montanum, & hortenſe, optimum eſt Cilicium, &c. floribus eſt origani, vt Marcellus interpretatur, ideo à Braſauolo ac Matthiolo annotatus: quod illis ex his magis probanda videtur Ruellii verſio, ex qua omnem effugimus dubitationem, videlicet origanum folium habet hyſſopo non diſsimile, vmbellam autem nō in rotæ ſpeciem, &c. quod autem capite de chryſocome, lib. 4. comam ſpecie corymborum, hyſſopo ſimilem fecerit Dioſ. quæ tamen in noſtro ſpicata eſt, non ideo auferre legitimū à nobis hyſſopum contēdit Senenſis, cum vel textus corruptela adſcribendū verius ſit, vel quia corymbus apud Homerum, non ſemper hederaceas vuas deſignat, verum etiam vniuſcuiuſq. plantæ cacumen, quo ſolio, ac ramuſculis chryſocomen æmulari poteſt: hinc etiam Monachorum inſcitiam facile deprehendi quod græcæ lectionis ignari, legitimū hyſſopum, etiā ex Braſauolo deſiderari tradunt, cum tamen ſe alias hac in re lapſum deprehendat Braſauolus, nec ab eorum opinione abhorreant, qui verum apud nos hyſſopum fatentur, at cū ad Serapionis authoritatem obmuteſcant Braſauolus, ac Matthiolus, non paruā huiuſce rei dubitatio Marcellus labitur. Corymbus. Braſauoli ac Matthioli incuria.

nem mentibus affigunt: ſiquidem Serapion authore Iſacho, ramulis, ac foliis maioranæ hyſſopum reddit, Crateuas quoque ita dictat ὕσσωπος ἣ βοτάνη σαμψύχῳ, Plinius etiam lib. 26. c. 11. tres hyſſopi baccas contritas, ex aqua comitiales curare, propterea candidius origanum è Creta, hoc eſt, eiuſdem ramulis corymbaceis ſampſuco æmulum acrius, origanoq; odoratius pro hyſſopo græcorum haberi poterit. Serapionem igitur, atq; Iſachum hallucinatos proferre non poſſunt, cum præſertim Meſues, foliis thymi maioribus depingat, noſtrum ad vnguem exprimens, etſi Monachi quoquo modo ſeſe res habuerit, capite de origano, eius quoq; certitudinem expiſcari non potuerint: tam mehercle perfecta, tam eleganti, tam elaborata cenſura, vt ne vllam quidem iacturam faciat medicina, etiamſi illa deſtituatur Sylueſtre etiam nos collegimus, facie, floribus, & coma cretico præſcripto non abſimile, rudiore tamen folio, guſtu amariore: quidam hyſſopum montanum arbitrantur gratiolam herbam, de qua capite proprio.

Monachorum inſcitia.

AMygdala, quæ & nux græca ex Dioſ. lib. 1. c. 139. duplex eſt, alia amara, alia dulcis, cibo idonea, ſed multo minus valens in remediis, ex his quædam fragili, molliq; cortice integũtur: ſuntq; & nouo inſitionis genere, in hortis Vercellenſibus, amygdala perſica vocata, paululum aliis ſuauitate cedentes: ex Apulia, ac Monteferaci aſportantur. Fructus vbiq; vulgò notis, cumq; amaræ in medicamentis præſtantiores ſint, calidiores videlicet, & valentius ſiccantes, ideo per amygdalas abſolutè, has intelligendas ſuadent nonnulli, cum dulces quantum velis, occultato dulcore, proceſſu temporis amaritudinis participent: Braſauolum tamẽ, in Lib. Electariorum examine, vt pote in Diaphœnico, per amygdalas ſimpliciter dulces accipiendas contendit, quod amaras intelligẽs, illis notam ſubiiciat, Meſ. in id conſpirantibus venerabilis Meſ. cenſoribus: cumq; Serapion, ac Auic. in ſuis Diaphœnici compoſitionibus dulces inſerant, ideo in eius cadere ſententiam: at qui huiuſmodi antidota, ſolo nomine conuenire aſſeruerit, mirum ſanè exiſtit, quam friuola vtatur occaſione, præſertim quia guſtui gratius reddant diaphœnicum, at in Electario albarif. vbi amygdalæ abſolutè ſcripta, dulces potius accipiendæ videntur, quia nõ ingratæ, emolliant que ac ſua pinguedine purgantium veneneſitati reſiſtant, ac ſi amaræ non emolliant, iiſdemque priuentur facultatibus, quæ tamen ex Dioſcor. multò magis proficiunt, nec ſinunt torminoſum eſſe medicamentum, quale diaphœnicum aſſerit Braſauolus, ex dulcibus ſcilicet compoſitum, illa igitur hac gratia magis commendanda, per ambas, vel vtraſque amygdalas, dulces, & amaræ accipiendæ. Eligantur flauæ, planæ, integra, non eroſa, leues, intus candidiſſimæ.

Braſauoli ac Monachorũ opinio exploſa.

LInum ex Dioſco. lib. 2. cap. 90. vulgo notum eſt, nec minus ſemen æſtate flaueſcens, vbi maturitatem conſecutum fuerit, quàm planta, è cuius filis, ad vitæ vſum quaſi infinita fiunt: quin & in vnguento ex panno lineo, etiam vetuſti panni deraſi, penè pulverati accipiuntur, & in vlceribus eorum fila, vulſum aquis primo obruitur, mox ſiccatum ſtipario malleo tunditur, vel confractum carminatur, deinde in fila extenuatur

cum

eius ſemen cum primo ordine quodammodo calidum ſtatuerit Gal. 7. ſimpl. 7. de comp. med. inter frigidiſſima recenſet.

FOenugræcum, à ſiliquarum figura corniculis ſimili, buceros dictum: aliis à caprino cornu, ægoceron, quibuſdam ſilicia, vel ſilicula, notiſſima eſt, triuialis, trifolio ſimilis, flore pallido, & puſillo, cauliculis exilibus, corniculis quibuſdam, ſemen proferens fuluum, leuem inuerſionem habens, & bouis cornu ſimile videtur, radice ſubrotunda, & oblonga, ex his eſt, quæ viridia nihil olent, propter humorem, ſicca autem olent, ex Theophraſto 6. de cauſis plantarum, cap. 23. ſiliqua eſt hortenſis ſmilacis, breuioribus, minus coroſis, ſemine myagri, loti ve ſyluestris multo maiore.

Diairis ſimplex.

R_Ecipe iridis, vnc. med. ſacchari candidi, puluerum diatragacanthi frigidi, an. drach. ij. ſacchari albiſſimi q. ſ. Deſſennio, vnc. xx. nobis 4. ſatisfaciunt.

Tuſſiculoſis auxiliatur, lentos etiam humores expectorat.

IRis, off. ireos, ex Dioſcor. lib. 1. cap. 1. à cœleſtis arcus ſimilitudine cauo cauliculi ſuo nomen accepit, radices huic ſubiacent geniculatæ, duræ, albas ſolidæ, odoratæ, quæ fruſtatim diſſectæ in vmbra ſiccantur, & traiectæ lino reconduntur: melior eſt Illyrica & Macedonica, ex Theophraſto 6. de hiſtor. plant. cap. 28. quam Macedonica, & inter has laudatiſſima, quæ paruula ferè, & denſa conſtat radice, frangenti contumax, ſubrufa colore, guſtu amaro, quibuſdam feruenti, odore perquam ſyncera, ita vt nullum prorſus ſitum redoleat, quæ dum tunditur ſternutamentum mouet. Secundum locum habet Africana, candicans, guſtuq; amara: teredines in vetuſtate ſentiunt: tunc tamen odoratiores reddi ſolent, Lybicam Illyricæ tãtum cedere, quantũ cadauer viuo corpori, ſcribit Gal. 1. de antid. cap. 12. non tamen aliis in gentibus ortam, multum ab ea degenerare, odoratior tamen ſemper eſt eligenda: Illyrica ſi eò quandoq; affertur, ſicca eſt, & ſpectaculo potius, quàm parandæ medicinæ: quæ tamen nobiſcum oritur, flore cæruleo, aureis lineis intercurſitante, vulgo lirio azuro, vel cœleſte, foliorum, ac florum paruitate, ac magnitudine, in ſatiuam, ac ſpõtaneam diuiſa, in ſcrobiũ marginibus, ſqualentib. etiam locis copioſa, & in hortis ſeruata, multo prædicta inferior eſt, ſolutione, odoris præſtantia, & ſaporis aromatici. Eſt tamen & candidi floris, radice ad Illyricam propè accedente. Propterea ſi ex natiuo loco reuocari non poſſit, montana, & in apricis nata, vel Florentina potius vtendum, radicibus vere collectis ex Meſ. at ex Dioſc. incipiente foliorum deſluuio, vt par eſt. Hic Plinio imponit Matthiolus, accuſationem ſuam contentione, & ambitu defenſurus, victoriam, ac triumphum, pudibundo aditu occupaturus: quoniam lib. 21. cap. 7. inquit. Illyrica quoq; duûm generum eſt, raphanitis à ſimilitudine, quæ & melior, rhizotomos, ſubruſa, quæ in re Dioſc. refragari videtur, ſubruſam laudanti, cum

ſcis citreolum vocatum, diminutiuè, à flauo citrij colore: quem in extrema maturitate oſtendit. Matthiolus euaginato enſe, ac ſi pro aris, & focis digladiaretur, ſub voce σικυως, ex communi omnium ſententia, cucumim Latinis ex Dioſcoride intelligi contendit: id eſt hetruſorum citrullum, cum illis cucumis, noſtratibus ſit anguria, quoniam lib. 4. cap. 126. inquit: cucumis ſylueſtris, fructu ſolo diſtat à ſatiuo cucumere, quem longe minorem parit, oblongis glandibus ſimilem, folia, atq; ſarmenta ſatiui refert, cum igitur huic noſter per omnia reſpondeat, ideo Braſauolum hallucinatum: quæ res & ſi probet ſycios, agrios addito, erraticum cucumerem: at nulla adiectione, vulgatum etiam ſignificare, non tamen tollit, plura ex aliis denotare poſſe, vt ſecundo ſui corollarij, Hermolaus facilè indicat: præterea Dioſcorides aluo, & ſtomacho perquam vtiles, haberi cucumeres oſtendit, qui cum adeo difficilis ſint concoctionis, vt etiam ſecundo die, ex Plinio, conſentiente Matthiolo, ſtomacho immorētur, atq; ex Galeno 2. de aliment. facultat. cap. 6. ſuæ ſubſtantiæ proprietate, coctu ſint difficiles, prauiq; ſucci: quā ratione aluo, & ſtomacho amicentur, non ſolum naturaliter, ſed etiam ex ſymptomate, doceat obſecro Matthiolus: nam ſic omnia pari modo frigida, aluo accommoda dici poſſent: quicquid ſit, cum de his laborandum nō ſit, quæ ad medicinam nihil conferunt, noſtrum cucumerem, & hetruſcorum citrullum, pro cucumere accipiemus.

Braſauolus à Matthioli nota abſoluitur.

MElones, qui & pepones, & melopepones, confuſanee proferuntur, ex Galeno 2. de aliment. facultat. cap. 4. & 5. vt etiam ex Aegineta lib. 1. cap. 80. inter ſe differunt, quibuſdam figura; & quantitate, vt cum magnitudine excellerint, pepones dicantur, quaſi fructus maturi, cum verò rotundam formam, mali effigie, qualis in melonum genere quodam viſitur, adepti ſunt, melopepones: hocq; eſſe diſcrimen, ex magnitudine, & forma: & ſi nos malo cotoneo ſimiles comederimus ſapidiores, & dulciſſimos, quos aliquibus ideo melopepones dictos arbitrantur, verumtamen cum Galenus 2. de aliment. facultat. cap. 5. in peponibus homines à carne intima, in qua ſemen habetur abſtinere, in melopeponibus autem, edendo eſſe aſſeruerit: at vtriuſq; generis, carnea pars mandatur, interaneis, ſeminibuſq;, in hoc duntaxat excluſis, quid hac in re ſentiam, timeo, quod vereor, minimè decet: niſi vel reuiuiſcat, vel ab inferis reuocetur Galenus, Amathus tamen, qui nihil prætermittit, quod grauitatem, prudentiamq́ue ſuam decorare poſſit, id ſibi laudis, vt puto contribuit: vt à veritate diſtractus, ad enarrandas fabellas; ad ſomnia prædicanda, totus accingatur: ſiquidem cucumerem legitimum, Salmaticenſibus eſſe hirſutum, colore omnino viridi, longitudine cubitali, & curua, memoriæ prodidit: propterea noſtrum cucumerem, verum haudquaquam eſſe, ſed peponem, vtq́ue apertius id comprobet, ſumma ſui maturitate, à menſis alienum, & cibo inutilem, ſi in edulia expetatur, interna medulla abiecta cartilagineam accipi, crebris verucis ornatam, apud Germanos: idq; euidenti; vt creditur mendacio, hodie quoq; ſeruari contendit, ceu olim apud Græcos. At cum tenelli

Amathi cōiecturæ inutiles.

etiam:

Digitized by Google

etiamnum cucumeres, qui edendo ſunt, delibrari conſueuerint, reperè cortice duriuſculo, atq; inſuaui, vbi maturuit, cum inſigni amarore, adeo obdureſcit, vt ne quis Dacus, vel Geta, illum poſſit eſitare: viridem tamen, atq; oblongum cucumerem, noſtris in hortis non infrequentem, ſuo amictum cortice, ex ſale edunt milites Hiſpani Vercellis hoſpitantes, vocantq́; Hiſpanum cucumerem, vt noſtros vulgatiſſimos pepinos, cuius fortaſſe nomenclatura deceptus Amathus, artis neſcio an inſcius, & ſi propriis caſibus irretiatur, diuerſi ſpeciei arbitratus eſt: Plinium tamen adducit lib. 19. cap. 5. vbi mira longitudine, & ad fiſtulæ complementum creſcere inquit, forteq́; primo natum ita vnum, mox ex ſemine illo, longorum genus factum, admittit Luſitanus: nec iniuria creſcunt enim quæ coguntur effigie, vt ex Polybo, in libro de Genitura: quin ſi eius florem in ſua viticula relictum, in forma fictili clauſeris, qualem vultum, vel hominis, vel animalis vas habuerit, talem cucumis exprimet: nec huiuſmodi longitudo, aliunde prouenit, quàm quod vulgati cucumeres, virides potiſſimum, adhuc florentes in tubas, fiſtulaſque coniecti, id etiam referente Ruellio, & re nobis, ac Matthiolo exploratiſſima, in miram longitudinem extendi conſueuerint quorum ſemina, ſequenti anno terræ mandata, eiuſdem longitudinis cucumeres ferant: proinde à communibus aſpectu diuerſos, huius autem longitudinis rationem reddit Theophraſtus 5. de cauſis plant. cap. 6. quia nutrimentum facilius recto tramite fluit, & quia nihil eſt, quod auocet, aduerſeturq;: præterea cum vulgati cucumeres, quos pepones aſſerit, in olitoriis plateis, curua effigie, omnium oculis ſæpe obiiciantur, non eſt quod Varronem adducat, cum vnci modo facilè curuentur, vbi vas oleo plenum, propè admoueatur, ex Plinio libro, & capite præcitato: cumq́; in Italia eſſe quàm minimos, in prouinciis maximos ſcripſerit, rectius in Italia, quàm breuiſſimos, in prouinciis quàm longiſſimos aſſeruiſſet, addit & particulatim cucumerem florere, ſibi ipſi ſuperfloreſcentem, candida lanugine obduci, magiſque cum creſcit, id quod hortulanis ipſis, non eſt incompertum, cum primum cucumeris formam induunt: alba enim veſtiuntur tunica, in vertice ſuperfloreſcente. Cum verò anguinum ideo vocatum, ex Columella ſupponit, quia cucumer oblongus, & inſtar anguis flexuoſus ſit, non vidit ex Hermolao, in ſuo corollario, omnem ſibi detergi nubeculam, cum mira longitudine, quaſi anguina ſpecie prouenire, in fiſtula tradit, quanquam anguinis cucumis idem videatur eſſe, quod ſylueſtris, multo infra magnitudinem ſatiui, erraticum à ſatiuo differre: præterea allium ſylueſtre, anguinum vocat Dioſc. non quod anguium reddat imaginem, ſed quia iiſdem in locis creſcit, vbi libenter verſantur angues, quin etiam Luſitanus, ſui profectò immemor, anguinum cucumerem erraticum vocat, in eius capite, id quod Marcellus quoq; ac Hermolaus, in Dioſcor. legunt, teſtantur autem Plin. ac Apuleius: ac cum Matthiolus in Apologia ad ſuæ opinionis tutelam id maximè facere aſtruit, quod ſatiuus, ac vulgaris cucumis, fructu tantum ab erratico differat, quo ad hac nihil in eum iniicit, cum in Amathi cucumere, itidē reperiatur:

Cæterum

cap.4. at cap.8. quum cucumeribus, peponibus, aut melopeponibus, ſuccus bonus non inſit, corrumpanturq́; niſi aluum ſtatim ſubeant, humorem ex corruptela hac faciunt non longe à venenis mortiferis abſentem.

ANguria, hetruſcis cucumis, aliis melo palaſtinus, ex Serapione dullaba, id eſt, melo magnus, viridis, aut verius ex viridi, & ſubpallido interſtinctus: oblongus, inſipidus, cum leuore, ſemine rubicundo, quibuſdam Batheca creditur, quum tamen Auicen. eo in capite melonum ſpecies confundat, ſunt & nobis præter has, aquæ melones vocata, quædam minores, coloribus variegata, interna ſubſtantia prædulci: quum tamẽ graui errore Fuchſium notat Matthiolus, quod putauerit cucumeres, Hetruſcis citrullos, angurias eſſe, longè fallitur opinione, quum ita ſcriptum reliquerit, quarti generis cucumer eſt, quem officinæ hodie citrullum vocant, ſoliis ferè colocynthidis, multifariam diſſectis, fructu rotundo (etſi oblongo ſint, apud nos frequentius) herbacei coloris, & in eo ſemina lata, & colore ſpadicea, id eſt, in ruſo atra, anguriam ipſam delineans, pro citrullo off. accipiendam hancq́; citrulli loco, non iniuria ſubſtituimus, paruifacientes Hetruſcam vocem, illorumq́; citrullum, pro cucumere: quippe quod Romanum ſermonem pluris faciamus, & vniuerſæ ferè Italiæ vſitatiſſimum nomen, & quamuis Serapion teſtetur, citrullum ex Gal. frigidiorem cucumere, vt etiam Auic. ac ſi citrullus, aliud ſit à cucumere: geſtiant, exultent, triumphent, in latiſſimo excurrant campos Saraceni, qui & cucumerem, & citrullum, tanquam diuerſa medicamentis immiſcent, illum ſuis notis delineent, clariſſimo ſuorum ſcriptorum teſtimonio, præconam vocem expectent, illumq́; aut nobis figurent, aut inſitione aliqua effingant. Quandoquidem quum frigidiorem cucumere citrullum facit Serapion, & generare chymum viſcoſum, & humores crudos in venis, & accidere ex vſu eius febres antiquas, malas, neque prouocare vrinam, ſicut melo, et Gal. cap. de cucumere excerpſit 2. de aliment. facult. cap. 6. nuſquam enim de citrullo mentionem fecit, verum in hunc modum dictat: Ergo qui cucumeres belle concoquunt, cum eo ipſi ſiſi, affatim iis ſe impleuerint, ijs tandem longo temporis tractu accidit, vt ſuccus frigidus, ac mediocriter craſſus, in venis coaceruetur, qui in ea coctione, quæ fit in venis, haud facilè mutationem in probum ſanguinem recipiant, ob eam igitur cauſam, omnibus praui ſucci eduliis abſtinendum cenſet, etiamſi ea quibuſdam concoctu ſint facilia: nobis enim non aduertẽtibus, prauus ſuccus ex ipſis poſt longum tempus colligitur, qui poſtea exiguam ad putriendum occaſionem nactus, febres malignas accendit: hinc igitur quàm clara Mauritanorum doctrina, quàm mehercle ingenioſa rerum indagine, præteritæ ætatis homunculos, in errorum cateruam protruſerint, facillimè coniectandum. Quare ne locus citrullo vacaret, anguriam illi viribus proximam ſubſtituimus: multo enim ſatius eſt, rem dilucide interpretari, quam huiuſmodi anxia diſquiſitione, doctrinam obſcurare, ne tria tantum vitarentur officinarum ſemina frigida maiora, quæ ſunt, ſemen cucumeris, melonis; anguria, cucurbita, cuius ſeminis vires

Batheca.

Fuchſius defenditur à Matthioli cenſura.

Mauritanorũ opprobria.

Digitized by Google

Dioſcorides ac Galenus non expreſſere, tametſi ſolemni vſu conſortium inierint, vt Quatuor ſemina frigida minora, Intybi vtriuſq; lactuca, protulaca, vt, quatuor ſemina calida maiora, Aniſi, fœniculi, cari, ameos, vt, Quatuor ſemina calida minora, Apij, petroſelini, cumini, naſturcij. Ne tamen impunè abeat Matthiolus, dum omne impendit ſtudiũ aduerſus Braſauolum, quo probet cucumerẽ non eſſe anguriam, cum inquit Plin. lib. 19. c. 5. aſſerere cucumeres in Italia virides, & cum minimos, nunc croceo, nunc nigro colore, qui hauſti vſq; in poſterum diem ſtomacho viuunt: id quod noſtris cucumeribus vſu ventre dictat non aũt anguriis, quæ in magnã exuberant molem, quæ ſanè aqueæ ſunt ſubſtantiæ, prædulces, cũ maturitatẽ ſenſere, facileq; è ſtomacho labuntur ingeſtæ, triplici equidẽ notatur errore, primò cũ Braſauolus Plinij meminerit, huius rei non inſcius, & cucumerẽ græcis anguriã ſignificare dictauerit, latinis nequaquam: quod latini hominis teſtimonio vtatur, Plinij videlicet, non habet Matthiolus, ſecundo cæſpitans, ac ſi Italici cucumeres virides ſint, & parui, qui quidẽ præcoqui adhuc vireſcunt deinde albeſcentes, cum perfectam ſenſerint maturitatem crocei vt plurimũ euadunt, & in amplam ſatis magnitudinẽ exurgunt, tertio angurias matureſcentes, è ventriculo cito defluere inquit, Serapionis cap. de Dullaba, ipſis oculis inſpecto: hanc enim vere anguriam concedit, in latino volumine, in cuius reddendis viribus, nullũ affert Græcorum teſtimonium, verum authore Meshuo, & Iſraelita, difficilius, & tardius cæteris ſpeciebus melonum in ventriculo corrumpitur: peculiare inquam inſipidis fructibus, cum ſubſtantiæ craßitie, quapiam admixta dulcedine, qualem anguriam eſſe ſcripſit Serapion, ex Raſi: qua cauſa in typhoide febre, propinari conſueuere, vt diutius commemorantes ſua craſſitie, non facilè permutentur ab igneo calore: ideo feruorem demulceant.

CVcurbitæ quotidiani vſus, vſq; dum ligneſcant, vino, aquave referta, tunc quoque peregrè proficiſcentibus, vrcei vice ſitis iniurias adimunt, & notiores ſunt, quàm quod declaratione egeant, etſi earum ſint genera multa generis nomẽ ſeruantia, & quæ eadẽ lo ſunt, varia quoq; ſortiantur nomina: aliaq; gibboſa ſint, ventricoſa alia, aut in orbẽ collecta, longa alia, lagenoſa dicta, non propterea viribus, & natura ſibi inuicẽ repugnant: rigua, & aquoſa amant: ſuiſq; culmis, ac prælongis viticulis, vmbracula conueſtiunt: ideo ruſticos à Solis iniuriis tutos reddũt. Hic vnum eſt animaduerſione dignum, aromatopolarum vulgus improbum, in auaritia, ſordibuſq; immerſum, in quo nihil ſancti niſi quod cum lucro coniunctum eſt, ſemen melonis duntaxat, vel raro cucurbitæ, pro quatuor ſeminibus maioribus, ſolum etiã intybi, aut lactucæ, pro minoribus imponere.

Diacorallium maius, alias magiſtrale.

RЕcipe pulnerum Diarrhod.abb.ʒ.iij coralliorum vtriuſq; an.ʒ.ij. fragmentorũ pretioſorum,ʒ.i.ſacchari,aqua roſ.ſoluti,q.ſ.effinge tabellas,ſemiuncię pondere.

Braſauoli victoria in Matthioli.

Cardialgiam ſedat,cor ipſum roborat,vomiturientibus,febricitantibus,valde opportunum: alij ita parant,nec ignauius.

R Ecipe coralliorum amborum,fragmentorum pretioſorum,& margaritarum,an. vnc.med.

Eſt & Antidotus è corallio Myrepſi,longe varium, vt etiam Propoſito deſcriptum, poſt primum frigidum Diamargaritarum.

Eſt & Diacorallium Actuarij,podagricis ſingulare, ab his longè diuerſum, ideo prætermiſſum, vt quoq; ab Alexandro, lib.11. ſingulariſſimum tamen hac ætate præſidium, neminem fallens,nunc primum ſeſe euexit,nunc exorta,atq;excogitata podagricos ſanandi ratio,etiã cum ipſis articulorum calloſis contractionibus,cœlitus,altiuve de montibus elapſa.Quandoquidem,ne in re manifeſta longius immorer,Magnificus Franciſcus Pechius,nuper ex catharro,à nobis ſanitati reſtitutus, huius medelæ exemplum, huius ſalutis,diuiniq́; auxilij è cœlo delapſi certitudinem præſtabit: Hic enim vbi mulam conſcendiſſet, Illuſtriſſimi Ducis noſtri commiſſa expediens, quinquagenarius, podagricus, diuturnis huiuſce morbi cruciatibus oppreſſus,clam à Marchione quodam in ergaſtulum coniectus,vxore, vnico filio, omnibusque aliis vita defunctum arbitrantibus, anno iam tranſacto vigeſimo,hoc à Deipara partu anno 1556.à Gallis in eam arcem irruentibus, incolumis adhuc inuentus eſt,miroq́; Vercellenſium ſpectaculo,tanquam Lazarus è monumento, diuino equidem munere ſeruatus,nulla articulari læſione.enſe accinctus,nulli innixus baculo, per vrbem incedit: omnemq́; ex tenui victu, à carceris cuſtodibus indicto, podagræ noxam effugit, vxore,filioq; mortuis,prædia,ædes,omneq; diuenditum, opimum certe patrimonium, iure ipſo reuocare incepit: In cibo igitur medicamentum, ea verò diſticho,per iocum complexi ſumus,vt infra,

Mira Franciſci Pechii hiſtoria.

Zumalia occluſus, bis denis Pechius annis
Ter quoque,bis viuus,viuere poſſe putat.

Diacorallium minus,aliâs ſimplex.

R Ecipe coralliorũ rubr.drach.iij.ſacchari aqua roſ. ſoluti,lib. med. in qua prius macerata fuerint, poſtea expreſſa, ſantalorum citreorum,drach.i.caphuræ, gr.iiij.morſulos para.

Ventriculum,& cor roborat,prægnantium faſtidiis idoneum.

Diatrionſantalon.

R Ecipe trium ſantalorum,roſ.ſacchari,an.drac.iij. rhabar.antiſpodij,ſucci glycyrrhicæ,ſeminis portulacæ, an drach.ij. ſcrup.med. gr.v.amyli, gummi arabici, tragacanthæ, quatuor ſeminum frig. maiorum,ſeminis intybi,an.drach.i.& med.caphuræ,ſcrup.i.alii addunt

roſ.vnc.i.& med.ſacchari,q.ſ. fit vt ſupra,alii aquæ roſ. pondus quadruplum,ſyr.roſ.q.ſ.in Electarium.

Aduerſus iecinoris,& ventriculi calorem mirum in modum pollet,tabidis, & regio morbo correptis,itidem prodeſt hydropicis etiam,& lienoſis ex Fuchſio.

Fuchſius ex Myrepſo addit violarum vnc med.nec immeritò,& roſarum, quantum omnium aliarum ſpecierum: Saccharum poſt ſantalos non legit,at ex ſyr.roſ. aut ſaccharo. ſ. exagium ſcrup.iiij.vertit,nos drach.i & med. Quidam legunt ſeminis portulacæ, drach. ij.e ſcrup.med.gr.xv. Deſſennius caphuræ,ſcrup.1.&med.etſi ex Myrepſo ſcrup.i. duntaxat legatur,Fuch.2 de comp.med.roſarum non meminit in calce, eidem tamen Myrepſo adſcribens,vt neſciam profectò,cur ſæpenumero ſe adeo varium patefaciat.

AMylum,off.amidum,ex Dioſcor,lib.2.cap.93.ex eo appellatum eſt,quod ſine mola fiat,optimum ex trimeſtri, natione Creticum, aut AEgyptium: Ratio faciendi amylum hæc eſt, purgatum trimeſtre triticum madeſcit quinquies die, et ſi fieri poteſt nocte,quum emolitum fuerit, effunditur ſenſim, ſine agitatione aqua, quo minus cremor vtilis vna excludatur, vbi molliſsimum eſſe videtur, mutata aqua, pedibus calcari oportet, rurſus infuſa teri, tum demum enatantes ibi furfures, in cerniculo eximendi, reliquum quallo ſportiſque ſiccatum, regulis nouis confeſtim torreatur flagrantiſſimo in Sole, ſi enim pauliſper vdum maneat, acorem concipit, ex Plinio, lib.18.cap.7. probatur leuitate & lauore,atque vt recens ſit,& candidum: ſimilem panibus lotis habere facultatem ſcribit Gal.1.de alimen.facult.cap.8.at 3.de alimen. cap.15.inter craſsi ſucci cibaria recenſet.

Diatragacanthes frigidum,id eſt,è tragacantha antidotum,d. Actuarii.

REcipe,tragacanthæ candidæ, vnc.ij. gummi arabici, vnc.i.amyli, vnc.med.glycyrrhizæ, drach.iij. quatuor ſeminum frigidorum maiorum,an.drach.ij.penidiorum,vnc.iij.caphuræ,drach. i. iulepii dupondius,hodie ſaccharo in morſulos fit.

Medetur omnibus pulmonum & pectoris vitiis aridis,maxime tabidis,macie confectis inflammatione lateris laborantibus,& omnibus tuſsibus calidis,& ſiccis, exaſperationi linguæ,& gurgulionis: contineat autem ægrotans in ore, vt liquefactum deuoret, quoad perfecte exugatur,

Actuarius legit,ſeminis cucumerum, drach ij.duntaxat: nos reliqua ex Myrepſo addidimus,qui etiam ad gummi arabicum,addit drach.ij.caphuræ autem ſcrup.med legi.cætera paria ex Prop.at Fuchſ.ſeminis vrticæ,papaueris albi,an.drach.iij,ſubiungit: legitque glycyrrhizæ drach.ij.ex eodem alia eſt diatragacanthes,poſt antidotum ex iride.

Dia-

Diatragacanthes frigidum, cum bolo armeno.

Recipe puluerum diatragacanthi frigidi, drach. vj. boli armeni, drac. i. & med. ſacchari aqua violarum ſoluti, q. ſ.

Fluxiones etiam continet.

¶ Quidam accipiunt Diatragacanthes præſcripti libr. i. boli armeni ſeſquiunciam.

Diatragacanthu calidum.

Recipe tragacanthæ, hyſſopi, an. vnc. iiij. nucleorum pini, amygdalarum ambarum purgatarum, ſeminis lini, an. drach. vj. ſeminis fœnugræci, cinnamo. an. vnc. med. glycyrrhizæ raſæ, & ſucci eius, zingiberis, an. drach. ij. ſacchari, quantum ſufficit.

Valet tuſſientibus ex frigido phlegmate, & non valentibus eiicere aſthmaticis, empyicis, anhelosis, ſuſpirosis peripneumonicis phthiſicis, & ad omnem coarctationem pectoris, ſtomachum confortat, digeſtionem procurat.

Propoſitus legit hyſſopi, drach. vj. Myrepſus pondere variat: addit amylum, & cubebas præbetque ex decocto myxorum, hordei, Dactylorum, pimpinellæ, tuſſilaginis, adianthi, glycyrrhicæ, hyſſopi. Varium eſt ex Gilberto adductum ex Braſauolo, qui quidem, quod tragacanthum recipiat admiratur, quoniam incraſſat, coagulat, aſtringit & expuere non ſinit, at vel neſcius, vel oblitus eſt, ideo poſitum, ne à zingibere, cinnamomo, hyſſopo, plus iuſto exaſperata arteria lancinetur. Ad leniendum igitur, atque ad eius partis robur, commune in huiuſmodi affectibus, admixtum eſſe: pro amylo Fuchſ. 2. de compoſ. med. lini ſemen libenter accipit, habetque tragacanthæ libr. v. pro libr. med. typographi (vt credimus) lapſu. Braſauoli lapſus.

Hyſſopum, ex Dioſcor. lib. 3. cap. 26. herba nulli non cognita, duplex eſt; montanum, & hortenſe, optimum eſt Cilicium, &c. floribus eſt origani, vt Marcellus interpretatur, ideo à Braſauolo ac Matthiolo annotatus: quod illis ex his magis probanda videtur Ruellii verſio, ex qua omnem effugimus dubitationem, videlicet origanum folium habet hyſſopo non diſsimile, vmbellam autem nō in rotæ ſpeciem, &c. quod autem capite de chryſocome, lib. 4. comam ſpecie corymborum, hyſſopo ſimilem fecerit Dioſ. quæ tamen in noſtro ſpicata eſt, non ideo auferre legitimū à nobis hyſſopum contēdit Senenſis, cum vel textus corruptela adſcribendū verius ſit, vel quia corymbus apud Homerum, non ſemper hederaceas vuas deſignat, verum etiam vniuſcuiuſq; plantæ cacumen, quo folia, ac ramuſculis chryſocomen æmulari poteſt: hinc etiam Monachorum inſcitiam facile deprehendi quod græcæ lectionis ignari, legitimū hyſſopum, etiā ex Braſauolo deſiderari tradunt, cum tamen ſe alias hac in re lapſum deprehendat Braſauolus, nec ab eorum opinione abhorreant, qui verum apud nos hyſſopum fatentur, at cū ad Serapionis authoritatem obmuteſcant Braſauolus, ac Matthiolus, non paruā huiuſce rei dubitatio- Marcellus labitur. Corymbus. Braſauoli ac Matthioli incuria.

nem mentibus affigunt: ſiquidem Serapion authore Iſacho, ramulis, at folijs maioranæ hyſſopum reddit, Cratenas quoque ita dictat ὕσσωπον δὲ βοτάνη [illegible], Plinius etiam lib. 26. c. 11. tres hyſſopi baccas contritas, ex aqua comitiales curare, propterea candidius origanum è Creta, hoc eſt, eiuſdem ramulis corymbaceis ſampſuco æmulum acrius, origanoq́; odoratius pro hyſſopo græcorum haberi poterit. Serapionem igitur, atq; Iſacbum hallucinatos proferre non poſſunt, cum præſertim Meſues, folijs thymi maioribus depingat, noſtrum ad vnguem exprimens, etſi Monachi quoquo modo ſeſe res habuerit, capite de origano, eius quoq; certitudinem expiſcari non potuerint: tam mehercle perfecta, tam eleganti, tam elaborata cenſura, vt ne vllam quidem iacturam faciat medicina, etiamſi illa deſtituatur Syluestre etiam nos collegimus, facie, floribus, & coma cretico præſcripto non abſimile, rudiore tamen folio, guſtu amariore: quidam hyſſopum montanum arbitrantur gratiolam herbam, de qua capite proprio.

Monachorum inſcitia.

AMygdala, quæ & nux græca ex Dioſ. lib. 1. c. 139. duplex eſt, alia amara, alia dulcis, cibo idonea, ſed multo minus valens in remedijs, ex his quædam fragili, molliq; cortice integuntur: ſuntq; & nouo inſitionis genere, in hortis Vercellenſibus, amygdalæ perſica vocata, paululum alijs ſuauitate cedentes: ex Apulia, at Monteferaci aſportantur. Fructus vbiq; vulgò notis, cumq; amaræ in medicamentis præſtantiores ſint, calidiores videlicet, & valentius ſiccantes, ideo per amygdalas abſolutè, has intelligendas ſuadent nonnulli, cum dulces quantum velis, occultato dulciore, proceſſu temporis amaritudine participent: Braſauolum tamē, in Electuariorum examine, vt potè in Diaphœnico, per amygdalas ſimpliciter dulces accipiendas contendit, quod amaras intelligēs, illis notam ſubijciat, Meſ. in id conſpirantibus venerandis Meſ. cenſoribus: cumq; Serapion, ac Auic. in ſuis Diaphœnici compoſitionibus dulces inſerant, ideo in eius cadere ſententiam: at qui huiuſmodi antidota, ſolo nomine conuenire aſſeruerit, mirum ſanè exiſtit, quam friuola vtatur occaſione, præſertim quia guſtui gratius reddant diaphœnicum, at in Electario albarij, vbi amygdalæ abſolutè ſcripta, dulces potius accipiendæ videntur, quia nō ingratæ, emolliantque ac ſua pinguedine purgantium veneno ſitati reſiſtant, ac ſi amaræ non emolliant, iiſdemque priuentur facultatibus, quæ tamen ex Dioſcor. multò magis proficiunt, nec ſinunt torminoſum eſſe medicamentum, quale diaphœnicum aſſerit Braſauolus, ex dulcibus ſcilicet compoſitum, illa igitur hac gratia magis commendanda, per ambas, vel vtraſque amygdalas dulces, & amaræ accipiendæ. Eligantur flauæ, planæ, integra, non eroſæ, lenes, intus candidiſſimæ.

Braſauoli ac Monachorū opinio exploſa.

LInum ex Dioſco. lib. 2. cap. 90. vulgo notum eſt, nec minus ſemen æſtate flaueſcens, vbi maturitatem conſecutum fuerit, quàm planta, è cuius filis, ad vitæ vſum quaſi infinita fiunt: quin & in vnguento ex panno lineo, etiam vetuſti panni deraſi, penè puluerati accipiuntur, & in vlceribus eorum fila, vul, um aquis primo obruitur, mox ſiccatum ſtipario malleo tunditur, vel confractum carminatur, deinde in fila extenuatur

eius

nius ſemen cum primo ordine quodammodo calidum ſtatuerit Gal. 7. ſimpl. 7. de comp. med. inter frigidiſſima recenſet.

FOenugræcum, à ſiliquarum figura corniculis ſimili, buceros dictum: aliis à caprino cornu, agoceron, quibuſdam ſilicia, vel ſilicula, notiſſima eſt, triuialis, trifolio ſimilis, flore pallido, & puſillo, cauliculis exilibus, corniculis quibuſdam, ſemen proferens fuluum, leuem inuerſionem habens, & bouis cornu ſimile videtur, radice ſubrotunda, & oblonga, ex his eſt, quæ viridia nihil olent, propter humorem, ſicca autem olent, ex Theophraſto 6. de cauſis plantarum, cap. 23. ſiliqua eſt hortenſis ſmilacis, breuioribus, minus neroſis, ſemine myagri, loti re ſyluestris multo maiore.

Diairis ſimplex.

REcipe iridis, vnc. med. ſacchari candidi, puluerum diatragacanthi frigidi, an. drach. ij. ſacchari albiſſimi q. ſ. Deſſennio, vnc. xx. nobis 4. ſatisfaciunt.

Tuſſiculoſis axiliatur, lentos etiam humores expectorat.

IRis, off. yreos, ex Dioſcor. lib. 1. cap. 1. à cœleſtis arcus ſimilitudine cauo caulicul ſuo nomen accepit, radices huic ſubiacent geniculatæ, duræ, aliàs ſolidæ, odoratæ, quæ fruſtratim diſſectæ in vmbra ſiccantur, & traiectæ lino reconduntur: melior eſt Illyrica & Macedonica, ex Theophraſto 6. de hiſtor. plant. cap. 28. quam Macedonica, & inter has laudatiſſima, quæ paruula ferè, & denſa conſtat radice, frangenti contumax, ſubrufa colore, guſtu amaro, quibuſdam feruenti. odore perquam ſyncero, ita vt nullum prorſus ſitum redoleat, quæ dum tunditur ſternutamentum mouet. Secundum locum habet Africana, candicans, guſtuq; amara: teredines in vetuſtate ſentiunt: tunc tamen odoratiores reddi ſolent, Lybicam Illyricæ tãtum cedere, quantũ cadauer viuo corpori, ſcribit Gal. 1. de antid. cap. 12. non tamen aliis in gentibus ortam, multum ab ea degenerare, odoratior tamen ſemper eſt eligenda: Illyrica ſi eò quandoq; affertur, ſicca eſt, & ſpectaculo potius, quàm parandæ medicinæ: quæ tamen nobiſcum oritur, flore cæruleo, aureis lineis interſtincto, vulgo lirio azuro, vel cœleſte, foliorum, ac florum paruitate, ac magnitudine, in ſatiuam, ac ſpõtaneam diuiſa, in ſcrobiũ marginibus, ſqualentib. etiam locis copioſa, & in hortis ſeruata, multo prædicta inferior eſt, ſolutione, odoris præſtantia, & ſaporis aromatici. Eſt tamen & candidi floris, radice ad Illyricam propè accedente. Propterea ſi ex natiuo loco reuocari non poſſit, montana, & in apricis nata, vel Florentina potius vtendum, radicibus vere collectis ex Meſ. at ex Dioſc. incipiente foliorum diffluuio, vt par eſt. Hic Plinio imponit Matthiolus, accuſationem ſuam contentione, & ambitu defenſurus, victoriam, ac triumphum, pudibundo aditu occupaturus: quoniam lib. 21. cap. 7. inquit. Illyrica quoq; duûm generum eſt, raphanitis à ſimilitudine, quæ & melior, rhizotomos ſubrufa, quæ in re Dioſc. refragari videtur, ſubrufam laudantis, cum

multo inſigniorem, non rufeſcentem ſcriptis commiſerit, ideo hallucinatus. En igitur Dij immortales, quàm induſtrius? quàm officioſus huic contrauenerit Matthiolus, mox, cauſa caſurus, quandoquidem eodem lib. ſed cap. 20. ita ſcribit Plinius: Iris rufa, melior quàm candida. Vbi igitur non ruſeſcentem præſtare tradidit: quum ſe raphani ſimilitudine iridem, non colore, ſed radicis figura comparaſſe, apertiſſimè demonſtrauerit. Hæ ſunt Matthioli interpretationes, hæc ornamenta, quibus ſimpliciſſimè fretus bonos authores vellicare non veretur. Siquidem quum Illyricam ab Italica differre exiſtimaſſet, hac de re fortaſſis admonitus, ſententiam mutauit: Plinium etiam quem inſcitiæ accuſauerat, repugnantia arguit, in latino codice comparationis Plinianæ dolo neſcius: ita enim difficulter vitio, virtus inſeritur: vt quamuis longe aliter, rem ſe habere fateatur: noluit tamen à malitia recedere, & Plinium potim non iniuria tutari, quàm ineptè accuſare, quãuis vt ipſi, neſcio qua contribueretur gloria, vt ampliſſimos aſſequeretur honores, aut verius iuſtas, debitasq; pœnas ſolueret, raphanitem à Plinio dictam putet, vt aſtragalitem, quia radice raphanum repræſentet, vt aſtragalus, ſicque in noſtram deuenit opinionem, ad hanc inſignem pœnam reſeruatus, vt ſibi ipſi latinè repugnaret, qui vult ũ ſemper eundem, qui immutatum, ſtabilemq; dicendi modũ profitetur. En quibus gradibus, in cœlũ videtur aſcendere, quo cãtu, quib. carminibus, propè ad immortalitatem aſſurgit: hæc eſt eius diuina virtus, non verò dolor varietatis, cum tamen ipſi hoc robore animi firmati, nulla mutatione diuulſi, quæ in hetruſca eius ſcripta ſeptennio ante cõſtitueramus, plura nobis, nec immutanda latino eius volumine perlecto, obtulerit: etſi conſilia euentibus ponderare ſoleamus, atq; eius mulctatis opinionibus, ne quid ad eius vulnus, quibus hic opprimi videbatur, addendum acerbitatis putaremus: Satis enim nobis viſum erat, tanta imprudentia lapſum caſtigare, cum iacentem, aut præcipitem impellere, turpe ſit, atque inhumanum: cum autem non modo, ſibi ipſi aduerſetur, nec tantum excuſet, nedum emẽdet: verum etiam erroribus locupletet: hinc nihil iuſtius, nihil exoptatius nobis viſum eſt, quam eum à falſa iamdiu opinione, in veritatis ſemitam compellere, & grauiſſimos viros authoritate, ac ratione comprobare: cum præſertim alio etiam modo, quis Plinium tutari poſſit, pro quæ, legendo qua, e, in a, duntaxat tranſpoſito, vnde omnis dubitandi anſa prorſus amoueretur: vel priore contextu hoc ſenſu aſtructo, ſecunda rhizotomos ſubruſa, quæ & melior: vt non iniuria, tum ex raphani comparatione, tum altero ipſorum modorum, Plinium excuſauerit Amathus Matthiolo aperto marte conuicto: qui etſi veritatem vbiq; ſequi, ac non pati illam hominum authoritate offuſcari, concionetur in Apologia, ab ea ſe adeo diſtinctum, quãtum à terra olympus, ibidem luce clarius, per ſe fidem facit iniectis in Plinium probris, defenſionem ſuam improbè oſtentatus: qua autem manſuetudine, qua humanitate, quo candore præditus ſit Matthiolus, qui pauca quaſi obijcere, nec niſi honeſta in Luſitanum, minimeq; quàm par ſit, in eum ſauire, arcum minus intendere, gelaſinis labris aconito

delibutis

Plinius protegitur Matthiolo reprobato.

delibutis apparet, graſſatorem, prædonem, ac profugũ appellat; hæc eſt lenitas, hæc miſericordia, aut verius ſumma crudelitas, ſumma inſolentia, audaciſſima ſeueritas, efferaq́; improbitas, hæc eſt facultas ingenij, hæc dicendi ratio, egregia diſciplina, aut verius communis ambitionis inuidia, merum profectò odium, quo Hiſpanos fortè proſequitur, quia Senam ab Imperatore noſtro deſciſcentem deuaſtauerint, depopulati ſint, honore, atq; opibus ſpoliauerint: quod ſi hæc eſt cauſa, qua nouo hoc, atq; inuſitato genere dicendi vſus ſit, perſoluit patriæ quod debuit: at in medicum qui non interfuit, tantoperè commoneri non debuerat: vt enim pulchrum eſt benefacere, ita etiam benedicere haud abſurdum eſt, cum Luſitanus eum plerumque doctiſſimum appellet, vt in nuncupatoria epiſtola. Amarhi ſcutum, & Matthioli arrogãtia.

Diaireos Actuarij, aliàs Solomonis, vel ex melle.

RECipe iridis, vnc. i. pulegii, hyſſopi, glycyrrhizæ ann. drach. vi. tragacanthæ, amygd. amarum, nucleorum pini, cinna. zingiberis, piperis, an. drach. iij. & med. ſtyracis. drach. v. Myrepſo, drac. ij. ſcru. i. caricarum, carnis palmularum, vuarũ pinguium exemptis acinis, ſing. drach. iij. & med. adde mellis, aut ſacchari quantum ſufficit.

Amyli drach. iij. addendas contendit Fuchſ. 2. de comp. med. quòd in græco manuſcripto codice diſertè legatur, neſcius Actuarij nomine non ineſſe, ideo cum ex hoc tranſlatum ſit, addidiſſe potuit Myrepſus.

Datur cum decocto caricarum, ſeminis maluæ, hyſſopi, carnis palmularum, & vino calido in veſperis: in antidoto ex Iride, poſt antidotum album, ponderibus variat: propterea mirum ſubit, cur Braſauolus, ac Fuchſius Actuarij non meminerint, cum Nicolai Alexandrini. & Præpoſiti compoſitionem hanc reddit, in cuius priore cum legat pulegij, nihil tamen diſcrepare, neque vna ſyllaba, minus ſcitè teſtatus eſt, etſi pulegium habeat polij loco. Aliud eſt Electarium Diaireos Auic. lib. 5, ſumma 2. tract. 6. Braſauolus ceſpitat.

Aſthmaticis, difficulter ſpirantibus, raucitate laborantibus auxiliatur: abſciſſæ vocis iacturam reſarcit, quæ refrigeratione contracta ſit.

P*Vlegium, ex Dioſco. lib. 3. cap. 30. herba vulgaris noticia, etiam hoc ſeculo, etſi nonnulli hac in re ſubdubitauerint: cum ob tritam eius cognitionem ideo intacta effigie, præteriiſſet Dioſcor. noſtra autem ætate, præteriti æui negligentia, & temporum iniuriis, notiſſima pleraq; vel ſponte, vel humano opere nata, vix antiqua appellatione ſignificari, vix digito oſtendi poſſunt: quia tamen vulgare noſtrum, Pliniana delineationi ad vnguem aſtipulatur, lib. 20. cap. 14. vbi inquit menthaſtrum eſſe colore pulegij:*

Digitized by Google

ac ſylueſtre pulegium, ſimile eſſe origano, minoribus folijs, quàm ſatiuum, & à quibuſdam dictamnum vocari, vt pariter à Dioſcor. cap. de dictamno: noſq; conſpicuè videmus, vulgatum pulegium, origani æmulum, tenui lanugine obductum, floſculis purpureis, albicantibus, circa caulem, per interualla, ad ſerpylli ſimilitudinem emittere, ideo cum claſſicis omnibus huiuſce tempeſtatis, idem eſſe cum vetuſtiorum pulegio, facilè admittimus: idq; ſatiuum, ac ſylueſtre, marem, ac fœminam: mas candido fœmina purpureo flore erumpit, efficacior, quaſi monſtrum, & res mare indigna: legenda ſunt floribus onuſta, Iulio videlicet, atq; Auguſto menſibus: vterq; in Serui noſtri communibus ſcatet, in ſyluis etiam, atq; aſperis locis, Galenus 4. de tuend. ſa. cap. 7. ex Creta, ſin minus ex locis editis, & ſiccis potiſſimum laudat: non deſunt calaminthem pulegij loco commodè vſurpantes & qui communis vſus pulegium, vnam, alteramue calaminthes ſpeciem contendant. Quandoquidem calamintha, altera nepita ſcilicet, Dictamnū magis æmulatur, id quòd ex Matthioli pictura facilè intelligetis, & ſi cernuus in hoc ipſe videatur.

Matthiolꝰ [illegible]atur.

FIcus multæ ſunt ſpecies, omnibus omnes notiſſimæ: ſiccæ, quæ caricæ appellantur: etſi Hermolaus, peculiare ſuum habere genus cenſuerit, fortè ex Plinio, his verbis: Syria præter hanc, peculiares habet arbores, in ficorum genere caricas, & minores eius generis, quæ coctona vocant: nobis verſicolores ſunt ficus, & recentes, & ſiccatæ flauæ tamen, & pinguiores, præſertim ſparteis, turbinatis corbiculis compactæ interſtratis lauri folijs, quales è Maſsilia, & Piceno aduectæ, præſtantiores ſunt: paruæ quidem, ſed guſtu ſuauiores: aliæ enim ex Monteferaci, alibiq; multifariam calcatæ, in maſſam integræ, ſeiunctæq; in Sole ſiccatæ, clibanis, aut ciſtis incluſæ, vel fidelijs maioribus inuolutæ, ficulneis folijs, minus valent: at neq; has deligūt pharmacopolæ, verū ſqualentes, carioſas, & ineptas medicamentis admiſcent: Eſt & ficus agreſtis, alijs caprificus, tum liquore, tum ſucco valentior.

DActylus, quibuſdam palmula, fructus è palma eſt, arborū diuerſitate multo in fructibus diſcrimine: ex Theophraſto. 2. de hiſt. plant. cap. 8. palmam habet Italia, at ſterilem: quo circa dolendū nobis videtur, quòd iniqua diſpenſatione, noſtro orbi illuſerit natura, conceſſa nobis arbore, ex tot generibus fructuū, Italiæ negaſſe, etſi maiore melioris vitæ iactura, quàm vtilitate, deſiderari non debuerit: præſertim in ſanitatis vſu, vt ex Gal. in lib. de ſuccorū bonitat. & vitio cap. 4. & 2. de alimen. facult. cap. 26. ad nos ex Africa, & tranſmarinis partibus, copioſe aduehuntur: cū verò antidota quædā, Dactylos cheiron accipiant, fortaſſe à græco κιῤῥὸν, i. fuluos, ſeu rufos, maturiores ideo intelligantur: vt per acerbos, ſiue immaturos, aſtringentes, atq; auſteri magis, ſi verò palmarum rami, vt in vnguēto palmeo requirantur viridiū defectu, myrteos, oleaginos, querneoſue ſubſtituemus. Laudantur magnæ, flauæ, parum rugoſæ, planæ tamen, & ſubduræ, ac pulpoſa, non carioſa.

Diapen-

Diapenidion Actuarij.

REcipe penidiorum, drach. xvj. nucleorum pini, amygdalorum vtriuſque ſeminis, portulacæ, capitum papaueris albi, ſingul. drach. iij. & med. cinnamo. caryophyll. zingiber, ſucci glycyrrhizæ, añ. drach. med. addit Myrepſus, gummi Arabici, amyli, ſeminum melonis cucumeris, anguriæ, cucurbitæ, ſing. drach. i. caphuræ, ſcrup. i. ſacchari albiſſimi, aqua violarum diſſoluti, vel ſyr. violacei q. ſ.

Hoc itaq; modo, omnibus incluſis, nihil deſiderabitur, etſi ab Actuario ponderibus quoque euariet. Myrepſus, ac Braſauolus, drachmæ vnius, vel cum Propoſito, ſeſquidrachmæ loco, vnciam vnam & mediam legat: ac pondera ad tragacanthum, aſteriſco notauerit Ruellius. Ne igitur mirum videatur (quod ſemel dictum ſufficiat) ſi in nullius exemplaria iurauerimus: verum vt res, ac ratio ipſa exigere, ac poſtulare nobis videtur: pondera nonnunquam immutemus, prout iam toties parata, & experimento comprobata, quadrare viſa ſunt, ſeplaſiariis paranda tradiderimus, omnibus nugis, ac cauillationibus prætermiſſis: Quandoquidem ex Fuchſio, 2. de comp. med. non planè ea quæ in Græco Nicolao reſpondet, nec è tenebris eruitur, pondera, ac ſimplicia, toties, totiesq; augendo, minuendoúe, immutant.

Diacubebe.

REcipe trium ſantalorum, añ. drach. ij. antiſpodij, ramentorum eburis, añ. drach. j. & med. ocimi, cubebarum, añ. drach. iij. quatuor ſeminum frig. maiorum, añ. drach. ij. ſeminis intybi, & portulacæ, an. drach. i. ligni aloes, nucis moſchatæ, an. drach. med. ſacchari aqua intybi liquati.

Hydropicis, febricitantibus, diutinisque affectibus competit.

Dialacca magna.

REcipe laccæ lotæ, rhabar. añ drach. iij. ſpicæ nardi, maſtiches, ſchœnanthi, coſti, myrrhæ, croci, caſ. aroma. cinnamo. bdellii, ſeminum apii, aniſi, ameos, fœniculi, ſucci abſinthij, eupatorij, ſabinæ, aſari, ariſtolochiæ, gentianæ, hyſſopi ſiccæ, amygdal. à rubiæ, coliculorum iunci odorati, añ. drach. i. & med. piperis nigri, zingiber, añ. drach. i. myrrham, & bdellium, vino infunde, cætera tere, melle deſp. excipe. Da à drach. i. & med. ad tres.

Ventriculum,& hepar roborat;eorum obſtructiones aperit; iecinoris ſcyrrhum diſſoluit,& ex his naſcentem cachexiam,& hydropem ſanat, vrinas mouet, calculum infringit. Quibuſdam redundare videntur,comæ ſchœnanthi ,& caſia.

Eſt & Dialacca magna Auicennæ, lib. 5. ab hac euarians, vti & Dialacha Myrepſi.

Lacca, aliis lacha, & cancamum Dioſcoridis, lib. 1. cap. 23. idem creduntur, collato Serapionis capite de lacca, & ſi pauca deficere videantur , librariorum incuria, Galen. etiam in interpretatione Atabarit adducto, in qua vbiq; Pauli propriam videtur exprimere ſententiam. Gummi itaq; ſubrufum, ac pellucens, ſurculos incognitæ arboris vndiq; circumueſtiens, ceu in his ſuapte natura concretum , in publicis off. paſſim iamdiu, veræ laccæ loco habitum eſt, ad cancamum, ne propè quidem accedens: nullum guſtu ſuffituúe, odorem eructans, quæ in cancamo requirit Dioſcor. nulla myrrhæ ſimilitudine: vt quidam viroſum ſaporem, myrrheǵ; effigiem, ſenio perdidiſſe, ideo inodorum videri excuſarent: quos deinde non latuit, ex eruditorum omnium medicæ artis ſtudioſorum ſententia. iis deficientibus, iam non amplius cancami nomine dignum eſſe: hinc igitur dubii initium cœpit, cum multa lacca nomine circumferantur, vt potè quòd nobis potiſſimum ſemi globuli, aut verius acephali cimicis forma, infectoribus hoc tempore maximè expetitum, ad inficienda ſerica ſtamina, vulgo chermeſinum, quibuſdam lacchetta: ſitq; lacca, ex pimpinellæ bacca decerpta, fit è grano tinctorio, vulgo chermeſi- Virginum. *num Hiſpanum, vel maſſa ex virgineo, brefilo ſcilicet, ligno tereti, & enodi, tenui libro veſtito, ſubter materie dilutiore purpura rutilante, cocco baphica, & natiua Serapionis lacca, diuerſarumq; infectionum ſedimento, pictoribus vſui, ad rubrum ſubobſcurū: vtrum iſtorum idoneum ſit: quoniam cum aromatopolæ, pictorum factitia lacca vſi eſſent: Matthiolus vnà cum Mauritanis hallucinatos notat: Serapionemq; vt etiam annuit Braſauolus, cancamum cum Arabum lacca. ſimul confudiſſe, eorum authoritatibus adductis, vt omnia circumquaque inuoluerint: à communi autem officinarum lacca abſtinendum, quod cancami notis omnino refragetur, vt à tinctorum continis prodeunte: quin & Monachos ſanguinis draconis lacrymam ita vocatum, laccæ loco ſubſtituendam, ſtultiſſimè perſuaſiſſe: cum maximè viribus diſſideant: hocq; valde ſit aſtrictorium, lacca autem roborando, non ſegniter aperiat. Hanc itaq; controuerſiam cum animaduertiſſent egregii quidam viri, nec non integerrimi atq; peritiores pharmacopolæ, in meum muſæum ſe recepere, ad me hac occaſione conuolarunt, certo ſcientes, maximum præſidium humanæ imbecillitati, ab illuſtribus medicis ſuppeditari, taliq; oratione euagati ſunt: QVONIAM compertum habemus, te arduam ſimplicium, ac compoſitorum prouinciā aggreſſum, alterū ſanè labyrinthum, alterūnodum Gordiū, quaſiq; Heſiodi aſcenſum ad virtutem, à nemine hactenus vt res poſtulabat reſtitutam, chaos inquam indigeſtamq; molem, aſperam, & inacceſſam difficultatem, in dies magis execrabilibus, prophanisq; erroribus auctam: quid de lacca ſentias percunctamur, perſonat et hos medicos,*

veluti ludibrio habentes, qui artem medicam illuſtrare, litigia dirimere, obſcura, atq; difficilia enodare, & obnubilare creduntur, quaſiq; vt quondam Hercules Augiæ ſtabulum repurgare, ſiue vt in ſpecula quadam poſiti, omnia circumſpicere, ac nullam partem prætermittere: ſiquidem Braſauolus, ac Matthiolus, quanquam de re medica ampliſſimè meriti videantur, cum alios accuſant, ac inſtruere videntur, reſq; dilucidare, etſi ambo ab omni labe ſe vendicent, quicquid eſt erroris in Serapionem reijcientes, illi non diſsimiles nobis videntur, qui colaphum alii incuſsit, poſtea diem dixit, quod caput haberet minus durum: qui quidem maiusne flagitium perpetrarint, tuum eſto iudicium: ab his enim incertior hominum mens, dubioſa, vagaq; magis redditur, ab his quaſi muliercularum verba ingeruntur, cumq; mutuo maledictis ſe aſperſerint, inutiliter diſcedunt: quid enim quæſo iſtorum ſunt diſceptationes? quàm lites, & contentio, & prouocatio ad conuitia, & pugnas, & inimicitias: quod ſi id eſſet certamen, ea lis, quæ veritatis gratia initur, quod primum ab Heſiodo, dehinc à Galeno honeſtum reputatum eſt, à barbarorum ineptiis medicinam liberarent, inueteratis, malignisq; vlceribus in ea relictis, cicatricem afferrent, cum vix ſplenium, debiliſsimamq; manum admoueant: plus iacturæ, quàm commodi, periculoſa hac ſententiarũ contrarietate adducant, quandoquidem omnem laccam inutilem cenſent, nec ſuccedaneum indicant: Dialaccam igitur, de octumq; laccæ in peſtilenti febre pemphingodeúe dicta celeberrimum, qua lacca, quoúe ſimplici paranda credis. Nempe cum omnem nobis calumniam obtorqueas, pharmacopola autem, medici ſit quaſi dextera manus, & rectè praſcripta, probè, & ſanctè exequatur, periclitantur non noſtra, verum inſcitia veſtra, qui ſolo quaſi compendio quatuorúe (vt aiunt) receptis, medici titulo ornari non veremini, & empto doctoris nomine, nulla vt plurimum cognitione, periculis noſtris (vt Plinij verbis vtar) experimenta per mortes agitis, artem tantummodo ſic addiſcitis, vt ex ea quæſtum facere poſſitis: te verò ſcimus liberali animo artem hanc exercere, atq; hoc vnum potius ſtudere, vt nullus fucata illa ſub medici nomine grauitate, vulgaribus ſceleratè imponas, atq; ideo pecunijs plurimos emungas, non ciuilem potentiam, non inexplebiles voluptatum delitias appetere, non vnguentorum nitorem, non purpuræ ſplendorem, ſed te dignum aliquid quotidie meditari, & ſcientiæ finem ſtudioſiſsimè proſequi. His verbis pudore ſuffuſus, ac perturbatus, quid ex tempore reſponderem, non habebam: illi autem ne erubeſcas, ſubiecerunt: hæc enim vt pleraq; alia opera à te petituri ſumus, qui candidiſsimus mores cum ſelectiſsimis diſciplinis coniunxiſti, qui hanc deſertam viam, incultam, atque interclusam, hoc medicum iter, infeſtis vndiqúe paliuris, aſpalathis, caninis ſentibus, vaſtiſsimisqúe ſpinis, & virgultis implicitum, ideo non ſolum ſpeciariis, verum etiam doctiſsimis quibusqúe peruium reddis, runcone, putatoriaqúe falce ſpinas demetis, radices altius infixas eminus euellis, virgulta hæc pedibus calcas, illa manibus inflectis, redeuntiaqúe ſtatim conuerſus, penitus ſecas, vt tandem ab omni errore

immunes, hac, atq; illac curſitare valeamus, & ſi hec purgaturus, multum temporis contere cogaris, vti & Galenus, in eo de cauſ. procatar. 1. hos igitur medicos liuores, rugas, elephantiaſes, labeſq; nobis oſtende, vt quæ anormi regula directa aliquando fuere, non amplius diſtorta permaneant: quamuis enim non ignoremus te reliquis Vercellenſibus medicis iuniorem, ab incunalibus vſq; ex præclara indole tua, non vulgaribus indicijs, maximam expectationem conceperamus: qua neque nos fruſtrari, vbiq; prædicare non deſinimus, ita enim natus, ita educatus videbare: primum quidem vt maiorum tuorum digniſſima ſtemmata obiter, & raptim prætereamus: ex vetuſtiſſima Alexandrorum familia, olim Romeni domina, etſi temporum iniuria, bellicorumq; iam diu tumultuum aggreſſibus, Vercellas proaui tui neſcio quo pacto conceſſerint, cum adhuc Eporedia commorantes, præſertim Magnificus, ac præclariſſimus iuris vtriuſque doctor, affinis tuus, Ill. Petrus Alexander, Vercellis alibiq; pluribus magiſtratibus functus, eius dominij partem, Cæſareo ſanè antiquiſſimo priuilegio obtineant: nulli tamen integritate cedens, inſignis Stephanus pater tuus, natura lenis, moribus probus, vita innocens, recta voluntatis, perſpicacis ingenij, incredibilis ſapientia, æquitate, probitate, & temperantia, ſupra omnes commendatus: vxorem duxit Aloiſiam matrem, ex clariſſima nobilium Donæ Oldenici, comitum Sancti Georgij progenie: at quamuis fortunæ, opes, honores, corpori vel arti iuncta, aut natura ingenita, non modo virtutes tuas exornent, atque honeſtent, ſed etiam cumulatiuè extollant, quo cum cineribus, huius leuis ſpiritus vſura, non emarceſcat, non fragilis, non fluxa euaneſcat, verum æterno ſtabilitatis ſua fundamenta, ad vltramundanas mentes euecta, æternitatis gloria protegatur, ad quam, aliud alijs natura iter oſtendit: nunc etiam memoriam, ne dicam propè intermortuam, generis virtute renouas, induſtria perficis, & ex annalium vetuſtate, nobilitatem tuam erigis: nimirum igitur, ſi ex his natalibus, probatiſſimiſque parentibus, eo temet, velut è muſarum ſacrario, quatenus & genius, & temporum ratio præbuerunt, ad artem medicam illuſtrandam dederis: nobis tamen adeo recentis es memoria, vt anno à Seruatoris noſtri exortu, ſupra mille, quingentos & triginta, 11. Cal. Octobris, nocte Mercurium ſequente, hora tertia natus, quaſi infantulus, quo tum veloci motu adoleueris, quàm promiſſa barba venuſtatem tibi conciliauerit, penè ſomniare videamur, tametſi innumeri igniculi, & velut in bonam frugem venturi, primordia eluceſcentia, multiquè congreſſus, tum publicè, tum priuatim facti tunc ſanè, cum ſub eruditiſſimi Ioannis Lanceæ diſciplina mereres, ſub quo plures laurea inſigniti euaſere, quàm ex equo Troiano ſtrenui proſiluerint duces: ætate tyrunculum eruditione veteranum demonſtrabas: quippè quod vrgebas ſtudia, ſupra commilitones omnes, non modo interdiu, ſed etiam noctu: mox mox ſtudiorum tuorum ratio increbuit, vt anno tuæ ætatis vigeſimo, libellus Ticini prælo traditus Biuij nomine, per ora hominum euagari cœperit, in quo Deus bone, quæ copia? quæ varietas? quàm multiplex lectio

Ioãnis Lãceæ laus.

quæ

quæ his in elegiis obſeruationes? quæ facultas? quæ grauitas? eius potiſsimum ætatis habita ratione, in qua tot nobis blandimenta natura ipſa gignit, quibus vel ſopita virtus conniueat, vel lubricis adoleſcentiæ viis inſiſtens, hinc niſi magno cum diſcrimine, emergere vix poſsit: at tu maturo quodam iudicio afflatus, maiori cum admiratione, ac pondere, epitaphiis, atque orationibus non paucis, grauiſsimis comitatus ſententiis, Principum, & nobilium multorum laudes decantaueras, vulgari etiam idiomate, non modo ſoluta oratione, ſed & carminũ concentu, plura quoque lepidiſsimè proſecutus: quæ tamen cum blattis, & tineis, potius rixari mauis, quam quorundam improbitati ſeruire, hoc præſertim ſeculo, quo virtus omnino vileſcit, quo Primatum Principumq́; mentibus, ita inhæret Mammon, tantaq́; conquirendæ pecuniæ auiditas, & bonarum artium contemptus, diuitiarum verò exiſtimatio, & ciuilis potentiæ admiratio, vt virtutem vicerit auri ſacra fames, ſapientiæ ſtudio præponatur, virtus poſt nummos. Propterea vno aſſe ſcriptores non æſtiment, non eleuent, non tueantur, non foueant, nam Plinianum eſt, poſtquam deſiuerunt facere laudanda, laudari quoque ineptum putarunt. Benefacere igitur cum ceſſarint, benedicere de illis ſacrilegium credunt. Denique anno Dominicæ Natiuitatis, à mille quingenteſimo, quinquageſimo primo, die Sabbati 14. Calen. Ianuarij, qui erat vigeſimus primus tuæ ætatis, ſumma omnium admiratione, fauſto, ac triumpho, laurea, & doctoris titulis, Papiæ, in artibus & medicina decoratus fuiſti, quaſi ad eam natus, & effictus: at in patriam reuerſus, obuijs vlnis, fronteq́ue hilari, à cunctis ciuibus ſuſceptus es, tunc ſtatim à pluribus accerſitus, medicam artem tali cura exercuiſti, vt vix ſucciſiuis horis ſtudio ſatisfacere poſſes: nec defuêre æmuli, & ganeones quidam, ſucco loliginis intincti, qui tam paruo temporis ſpatio, iam vbiq; bene audientem famam, fraudibus compeſcere eniterentur: quamuis à tuis moribus, & inſtituto, longe ſemper fuerit alienum, te videlicet gloriolæ, aut popularis auræ cupiditate, in illos tela vibrare, ſed vt amicis, ac bonis animis obſequereris, vel vt veritati patrocinareris: at contra prorſus res ceſsit, quam primum enim Theonino morſu, zeloq́; ac liuore punctos animaduertimus, quàm primum extincta illorum ſimultate, veritas refulſit, quantoq́; magis ac magis ſe ipſos fallebant, quod gloriam maiorem tibi expiſcarentur: quo factum eſt, vt vix annum vigeſimum tertium ageres: cum ampliſsimæ ſtirpis Suardæ, vnicam virginem, matris Angelicæ, in eius primo puerperio mortuæ hereditariam, à multis, his quidem nobiliſsimis in connubium expetitam, cum propter eius ſingulares animi & corporis dotes, tum ob dotem numeroſam, tecum in matrimonium collocarunt, nec potuiſti tam honeſtæ petitioni repugnare, parentibusq́; ac amicis, id ſummo ſtudio efflagitantibus, non morem gerere, communi ciuium epithalamio applaudere, quippè quod multis iam præteritis annis, nobilitate, forma, ac ſapientia, tam par copula nondum illuxiſſet, vt in vos cadere illud Virgilianum poſſet:

Ambo florentes ætatibus, Arcades ambo,
Et cantare pares, & reſpondere parati.

Tantaq; erat apud omnes huius coniugij expectatio, vt fælicißimum æuum vos victuros opinarentur, etſi ſiniſtro fato, proh dolor, ne dicamus Dijs tam fauſto, fæliciq́ue amori inuidentibus, aut quia nullus in fortuna, naturaque bonis, tam fælix homini fructus, cui non coniuncta aliqua noxa ſit: neque enim habet natura aliquid tam amabile, aut fortuna tam lætum, & hilare, vt non continuum coniunctum, hærensúe, aut mixtum illi ſit, quod ingratum corpori, aut animo triſte, malo doloris ſenſu, hominem torqueat: nulla enim naturæ pura voluptas, neque tam præſens, certáque, quin aßiduitate ſua exoleſcat, faſtidiumque pariat, quin contrarijs rerum euentibus, triſti veneno omnia inficiat, tam repente ſublata eſt adoleſcens, optimi habitus, vix annum agens decimum ſextum: quandoquidem certò ſcimus in die feſto Diui Franciſci, quo nomine domeſtici vniuerſi geſtiebant, ſecundis rebus exultabant: heu quorſum hæc proferimus, quæ meminiſſe animus horret, nedum referre, niſi vt ſcopum attingamus? cum etiam omnes fortunæ ſæuientis impetus, æquo animo perferas, atq; eos præcipuè, qui ex repentino hominum obitu contingunt, quos ad hoc natos eſſe cognoſcis, vt bene viuendo, vitam acquirant, cum omni fælicitate perpetuò duraturam, cum præſertim mors non ſit ſupplicij cauſa conſtituta, ſed neceßitatis natura, aut laborum, aut miſeriarum quies: etſi intimis præcordiis, etiam pluſquam deceret, inflictum vulnus recrudeſcat: atq; adeo inteſtinum dolorem nunc reuocemus, luctum, querelas, lacrymas, crudeliquoq; animo, atque inhumano, hircanis etiam tygribus, marpeſiis cautibus, adamantiniſque cordibus, etiam atq; etiam deploranda, maximo cum gemitu, magna cum lamentatione mulierum, ac virorum: ne maximis cum ſuſpiriis huiuſmodi acerbißimum fatum reuoluamus, ne cum auditu crudelia, tum viſu nefaria, tuo ingenti tædio, noſtroque, hæc proſequamur: certò ſcimus, celeberrimo medicorum Vercellenſium, curialiumq́ue collegio euocato, omnibus ad eius curam accerſitis, quum in re propria, amoris vehementia, atq; abundantia, deficere, ac hebeteſcere dubitares: quoniam amans, erga amatum caligat, cæcutitque, atque noſter ipſorum amor plerunque nos, in noſtris ſolis rebus cæcos reddit, quamuis aliena perſpicacißimè contemplemur, ſolentque & ſummi gubernatores, in magnis tempeſtatibus, à vectoribus admoneri, ad plebis euitandas ſuſurrationes, rebus admodum opportunis prouiſum eſſe: poſtquam eius decubitum, triduo ante neutrali diſpoſitione poſtpoſita, cum duodecimo die irrupiſſent exanthemata vocata, medicos quoſdam, communis laccæ decoctum exhibendum propoſuiſſe, qui etſi non eſſe ſauamum agnoſcerent & planè faterentur, nihil continuò, diuturnoque experimento probabilius, nihil ſenſibus ipſis clarius, fælicißimeque vſurpatum, & euentu ipſo firmißimum teſtimoniū præbere contendebant, idcirco ob rationem, nullo pacto ſenſum, abnegandū eſſe, morbillos, aut verius pulicaria veſtigia, ad periferiam potēter extrudere,

iam

Digitized by Google

lam millies, & eo amplius cognitum, ideo ab vſu non recedendum: alij oppoſitas rationes adduxêre: annexa atheos Diagoræ ſententia, quod ſuperſtites die diuo Lucæ ſacro, quo nomine eximius pater eius olim vocabatur, hora ſexta noctis, Iouem ſequẽtis, ad ſuperos euolaſſe, nono à nuptiarum veſtrarum menſe, ſextoq́; die, compertum habuimus, atque in Beati Laurentij templo, hoc mauſoleo decoratam:

Sarcophago hoc incluſa nouo, iacet Anna Suarda:
Bergomeæ ſummus nobilitatũ honos,
Integra Pandoræ nulli impar, munera obibat,
Eloquio, & forma, moribus, atque fide.
At decimoſexto nupta eſt, & mortua in anno,
Sic redit ad primum, venerat vnde iubar,
Diua ab Alexandri Franciſcus prole maritus
Et gemitu, & lacrymis vltima verba dedit.

Id quod & ſi mirum videatur, proh Iuppiter, quod in die feſto nominis tui ægrotare cœperit, in orgiis nominis paterni vitam cum morte commutauerit, num mirabilius? num merum poſteris miraculum apparebit? quod in anni lugubris complemento, eodem die ob diuum Lucam ſolemni, à morbi initio, ob febrem ardentem, peruigilium continuum, paraphreneſin, ſitimq́; inexhauſtam, & dolorificam, vniuerſalemq́; laſsitudinem, ob innumeram languentium copiam acceptam, denique ob Hippocraticam faciem, omni viuendi ſpe adempta deploratus, ab omnibus tuis collegis derelictus, eodem inquam die, ſine viſu, ſine auditu, nulla ferè expiratione, nullo pulſu, voce intercepta, conuulſus emori, iamiam videbare: nimirum, vt vera paulo poſt futura mortis indicia, veluti in vetuſto pariete, & quæ infirmo ſtat fundamento, rimæ & ſpiracula, futuram ruinam prius minantur, iamq́; per vrbem vniuerſam, maximo omnium mœrore vociferatum erat, te omnino diem obiiſſe, ac in fata conceſsiſſe, it avt alij medicis obmurmurarent, quib. tamen nouimus, te immortales gratias egiſſe, præſertim Magnifico Marco Antonio Cuſano, affini tuo. ſummi iudicij, & exquiſitiſsimæ eruditionis, ſimul ac magna nominis celebritate maxime obſeruando. qui ex vomitu intenſiſsimo, hypocundrij dextri denſione, cũ catharro periclitanti, quarta hora noctis, ſua humanitate, ſalubribus admodum remediis tibi occurrit: quamquam biduo poſt, firma ac ſtabili medicorum omnium opinione, etſi ad eam diem firmiore nexu compactus, contra tot mortis præludia, victor aliquando pugnauiſſes, deſperatus iam animam efflare, ac expirare videreris, atque ob virtutis imbecillitatem, totus naturæ derelictus, ex Galeni fortaſſe ſententia 11. meth. med. cap. 9. in quibus deſperata omninò ſalus eſt, Iſac h Hebræus artem medicam quibuſdam etiam inuitis exercens, neſcio quid ſupra hominem non præſtiterit, non communi calopodio, cum fortuna ludens, tuaque fretus adoleſcentia, clyſtere commune indi iuſsit, quo vltra quadraginta ſpirathos caprinas excreuiſti, diluculo etiam medicamentum propinauit ex melle Marci Antonii Cuſani laus.

 roſcido,

roſcido, rhabarbaro & rhodopharmaco: idque in ſancti Lucæ vigilia: quum vero paulo poſt, proximè morituri ſigna accidiſſent, conqueſti, quod te interfeciſſet: diuino potius munere, ſoteria ab amicis requirere poſſe, ac in portu nauigare contendebant. Verum hæc miſſa faciamus, cum omnes falſæ iactantiæ rumores aſpernas, qui laudes veræ gloriæ conſectaris, quid de lacca ſentias, pro totius reipublicæ ſalute, explanare te obſecramus, atq; obteſtamur, vt quæ in hominum opinionibus verſantur ſuppreſſa, quaſi incredibilia, mirificum, maioremq; laudis incrementum, palã ægrè ferentibus moras omnes, & parturiant, & de ſe ſpecimen præbeant: te enim ſcimus non diſsimulare, at hæc omnia nobis libenter impartiri, ne tibi quod olim Platoni in Parmenide, contigat, quanquã non à iuuenili certamine, non à ſenili ambitione ducaris. Ego autem Amici chariſsimi, etſi inexplebili exarſerim cupiditate, iuuandi artem medicam, hacq; illam exercentibus, ac veritatis ſtudioſis, non iniucunda, non ingrata, non infrugifera fore confidamus, id tamen certò ſcio, Aethiopes inalbare aqua, oleum planè ac impenſam amittere, cũ Vercellenſibus quibuſdam Aceſtis, qui nihil temerè non audent, qui longo abuſu ſeducti, ſibi placendo malunt aberrare, & ſuæ ceruicis duritiem conſulere, ac manifeſto in errore verſari, quàm æquilibrio cedere, & falſa dediſcendo, vera addiſcere, illuq; aſſueſcere, quorũ infortunio miſerti, multum veniæ condonaremus, niſi volentes & ſcientes, hominibus imposturam facere cognoſceremus: horum enim captioſas argutationes refutauimus, nomenq;, ac famam, honeſto veritatis ſtudio retudimus, inanem illorum nugacitatem vilipendimus: vt quãtum per me fieri poterit, omnibus artis medicæ ſtudioſis fiat ſatis, cum in literaria palæſtra, ita meme ſemper exercuerim, vt nullum vnquam tempus prætermiſerim, nõ de literis cogitandi, atq; optimè de humano generi promerendi, vt nunquam me ocium ab his abſtraxerit, voluptas auocarit, ſomnus retardarit, non ideo deſidia, inertiave emarcuiſſe, non langueſcere, non obmuteſcere videbimur, non triobolares homines, & qui alienam induſtriam, ſuo corpore metiri conſueuerunt, pertimeſcere, aliorum furorem extinguentes, opprimentes audaciam, quod ſi contingat inter tam maximas procellas, impetuoſos turbines, furentes ventos, inter fulmina & tonitrua, quaſi in æſtuoſo freto, in tanto rerum diſcrimine vacillare, ac humana caligine cæcutire, cum non ſemper feriat, quodcunq; arcus minitatur, & nunquam ceſpitare, ſupra caput hominis ſit, vt quàm minimè aberrare ſolius artificis, ex Gal. 8. Progn. at atq; fere omnes iniqua animi propenſione corrupti, ingeniis noſtris impenſe nimis faueamus, nec rem acu nos ſemper tacturos agnoſcamus, non ea ſumus pertinacia, ſicubi lapſi fuerimus, vt melius ac ſanius ſentientibus acquieſcere poſthac vereamur, non adeo ſumus mordici, vt quæ ſemel arripuimus, ſemper tenere animo inſideat noſtro, vbi præſertim potiora ſeſe offerãt argumenta, non eius ambitionis, aut inuidiæ, quin ab Amathi calumniis, Matthiolum tutati, ante eius apologiam videamur: quin alterum ab eius cenſura ſæpe vindicemus: vt quantum cura, labore, vigiliis, authoritate, fide, induſtria, conſilia eniti, atq; efficere, etiam,

Vercellenſium quorundã medicorũ pertinacia.

Digitized by Google

etiam, atq; etiam potero, & plus penè quàm potero, nihil prætermittam, quod ad hæc pertinere, mihi perſuaſerim, quod ad nos promouendos prouehendoſque, ponderis ſatis habitura putauerim: etſi tanti me nō faciam, vt de veſtris diſcordiis, iudicium ferre, vel poſſim, vel debeam, neq; in me ſit viuax illud ingenium, non tantum authoritatis, quantum vos hac petitione iudicatis: idcirco ſubolet fucus, me vobis ridiculo eſſe, aut quod verò propius eſt, amoris in me veſtri vberiori quodam forte, tota errare via, quod eximiæ laudes, innumeriq; tituli, quibus me in cælum extollitis, non parū mihi diſpliceant, cum ingenij mei tenues vires animo complectens, ſatis proſpiciam tenui ſtylo, leniq; oratione, ſine vllo verborum effectu, ſine vllis dictionum lenociniis, hæc inuulgaſſe, qui altius ſulcare poteram, à rudibus pharmacopæis non intelligi veritus, ideo quotidiano ſtylo, verborum anxios delectus, eloquentiæ floſculos, & nitorem ſubterfugiſſe, quaſi apud eruditos, ne mentio quidem vlla de me fieri debeat: mihi enim non ſumo tantum, neq; arrogo. Quapropter vos obſecro, vt poſthac modeſtius de me cenſeatis, ne quem honorare cupitis, oneretis, in nefariumque aſſentationis vitium incidatis. At poſtquam ita iubetis, ſi mihi in alterutro peccandum eſt, etſi grauiſſima ſeculi præſentis infamia, cum præſertim nihil intentatum, nihil inexpertum, nihil occultum eſſe videatur, quod non in medium protulerint, quum nos ſuis monumentis non inuitauerint modo recentiores, ſed vſque eo læti iuuerint, vt illis penè omnia accepta ſint referenda, malo parum prudens, quam ſegnis dici, malo inſcitiæ, quam ingratitudinis nota inuſtum iri, cum vobis innumeris beneficiis adſtrictus, nō poſſim non niſi gratificari, etſi veritus proprij imbecillitatem iudicij, in propriis potiſſimum inuentis, & meditatis, in quibus vt falli, atque decipi facile eſt, æquè difficile naſutulorum ſugillationem effugere, vbi præſertim adeo ingentem errorum cateruam debellare, in animum induxerim meum, nec vllus ſcribendi modus mordacitatem poſſit effugere, vt ex Gal. 2. de Criſi. cap. 8. Cæterum vt prius parerga antedictis præmittam, collegis videlicet omnibus, quod probè, ac ſanctè, ſua functione vſi ſint: quod ij meam ſalutem, atque vitam, ſua beneuolentia, præſidio, cuſtodiaque texerint, donec vitalis ſpiritus hoc in corpuſculo palpitabit, ſemper deuinctum, & obligatum, par pari redditurum. Iſach autem Hebræo, etſi vt multis viſum eſt, nulla ratione, in die iudicatorio medicamentum propinauerit, quum trigeſies in die inconcoctum mingerem, atque illac (vt aiunt) natura vergeret, ſaltem non poſſum, niſi ſummas gratias agere, adamātinis literis exculpere, quod omnem pro ſalute mea voluerit lapidem, feceritque quod potuit, incredibilem ſuum erga me amorem teſtatus, idcirco auram popularem hebraica eruditione venatus. Quo ad laccam, quum decoctum laccæ dupliciter parabile, ab Auicenna ſcribatur lib. 4. d. 4. fen. 1. cap. 10 ex Raſi. 18. continentis, & quam ipſe 5. can. in trochiſ. laccæ, & rhabarbari, laccam lignorum appellat, æquum ſanè eſt, laccam Mauritanorum deſcriptione accipere, & quis ſanè mentis id vnquam negabit? quis niſi mala fortuna, aut genio infeſto exagitatus? ea verò ſuper

arboris

arboris meſpoli ſurculis, è cœlo decidua ſcribitur: idque diffuſius ex Serapione, authore Iſach: res rubra, tenuibus lignorum virgultis inhærens, ſapore non ingrato, ad pannos rubro colore inficiendos, quam infecturam, chermes appellant, & quod remanet, laccam tinctorum, palam itaque eſt, legitimum chermes, ne dicam granum tinctorium, vt eo in capite, hodie etiam infectoriis officinis chermeſinum, vel lacchetta appellatum, ſericis velleribus eo infectis, vnde pretium ſerico rubenti imminutum, veram eſſe laccam, atq; à Græcorum cancamo differre: hæc amareſcit, guſtu adſtringit, in rubrum inclinat, & maſticata ſaliuam rubro colore diluit: his igitur obſtruit, firmat viſcera imbecillam, & iecinoris dolores mulcet, coloris affinitate directa, maſſam ſanguineam defæcat. Quantũ igitur inertes, quam ſtolidi extiterint præteritæ ætatis medici, priſcorum commentaria ſine delectu ſuſcipientes, quodvis aliud potius, quàm authores voluerint ſignificantes, hinc conijcere licet: quum potius cocco baphica, vel tuberibus pimpinellæ radice agnaſcentibus vtendum fuiſſet; lacca barbara loco, cui videlicet hæ omnes inſunt qualitates: quumq; ex Galeno 1. meth. med. cap. 3. duo ſint inſtrumenta, quæ fidem his faciunt, quæ rectè ſunt inuenta: nos primi Vercellas ferri iuſſimus, à fidiſſimo pharmacopola Baptiſta Cataneo, eaque ad prouocandos morbillos, iecinoris meatus expediendos, aliaq; nonnulla fœliciſſimè iam ſeptennio vſi ſumus, noruntq; omnes ante excuſa Latinis typis Matthioli commentaria, in quibus Fuchſio propè in noſtram ſententiam eunti aduerſatur, & ſi 1. de compoſ. med. cap. 11. ſe implicet, integro collegio, me omnibus noſtris medicis propoſuiſſe, huiuſmodi chermeſinum, verum eſſe Arabum laccam, tutiſſimi etiam in puerulis vſus: & quamuis Auicenna cap. de cheichen, & de lacca, ſeipſum explicare naſciuerit: Auerroes tamen, per laccam cancamũ intelligere non videtur, et ſi vno temperamenti gradu, à Serapione diſtet, cætera ſimilia ſint, vt hepati robur addere, eiuſque obſtructiones aperire, cancamo à Græcis non attributa: optimum igitur chermeſinum, id eſt, acephalo cimici ſimile, à Venetis infectoribus expetatur. Quo autem integra res, nemini dubia, Matthioli dubitationibus occurrat, quo hetruſca, latinaq; eius commentaria, inter ſe diſcrepantia, ſibimet contraria, omnibus eluceant, inuicem collata vſque adeo ſibi repugnare videbuntur, vt ex alterius authoris officina produiſſe, planè exiſtimari poſſint, neque enim adeo immemor, adeo rationis expers, vel adeo perditus fuerit vnquam, ſi plebeis ipſis inuulgata iam pridem commentaria, abolita non eſſe cognoſcit, at omnium manibus teri, ſi fixa illa, ſtabilia, immotaq; ſibi perſuadebat, ab eius ſerie diſcedere non debuerat: ſin verò opinione mutata, vt in pauculis quibuſdam ab eo ſeruatum eſt, pari itidem ratione, alias alio modo ſenſiſſe, fateri tenebatur, quandoquidem Italicum caput de cancamo, ieiunum profectò, atque inops, cum eiuſdem latino mutuò comparantes, non ſine maximo Matthioli dedecore, non exigua culpæ crimine, tam diuerſa, ac contraria legent, & ſpectabunt, vt quæ in altero affirmarit, in altero negare non ſit veritus, vel mutato propoſito, dubitatiuè reſcribere; Hæc eſt hominis fides, hæc autoritas,

Auicennæ confuſio.

Matthiolus vertumno mutabilior.

Digitized by Google

tas, hæc dogmatum ſibimet contraria conditio, vt quibus creditum nõ ſit negantibus, iiſdem credatur affirmantibus, vt ſi verum tum, cum veriſsimis argumẽtis dixerint, tunc mentiantur, ſi tunc mentiti ſunt, doceant nos verum. Prius enim cancamum Dioſcoridis hiſtoria conſonum deſiderari, eoq; nos deſtitutos aſſeruit (latine autem peritorum conconcepta opinione, ita ferri) eos prætereà falli proponens, qui officinarum gummi pellucidum, rubensq́; legitimum eſſe cancamum ſupponunt, quod erroneam Mauritanorum viam ſectentur, &c. vt denique, cum vellit illorum laccam, idem præciſe quod cancamum eſſe, id autem ad nos non aduehi, ideo eius ſuccedaneum ſe ignorare fateatur: Latinè tamen, neſcio quibus argumentis adducitur, vt quaſi laccam Arabum, à Græcorum cancamo non diſsidere perſuadeat, et ſi hæc ad veritatis indaginem, nulla affirmatione propoſuiſſe fateatur, in Amathi cenſura ſatis ſuperq; comprobaſſe, Mauritanorum laccam, & Græcorum cancamum eſſe idem aſſeruit, at videte quæſo, in calce ſui capitis, de lacca, vbi ſibi ipſi prorſus aduerſatur, quod videlicet vitiato Anazarbei textu, prouenisſe ſuſpicetur, vbi cancamum viroſi guſtus appoſuit, quod Serapion in huius reddenda lectione diligentiſsimus, huius particulæ non reminiſcatur, Paulo autem odore ſit grato: tumque ex Dioſcoride ad ſuffiendas veſtes cum myrrha, ac ſtyrace expetatur, hæc maxime eidem textui repugnare, quod hic ad ſuaueolentiam accendatur, nec viroſi guſtus eſſe poßit, quod certè fœtoris eſſet indicium: denique vulgati gummi vſum proſequendum, de quo ſcilicet Arabes intellexerint, ad ſericorum vellerum infectũ copioſiſsimum. Videtis ſi vbi ſemel quis peierauerit, ei credi poſtea, etiamſi per plures Deos iuret, non oporteat, quod genus ſit oſtentationis, & triumphi, quæ ſpes de eo concipi poßit, cũ præſertim eo procedit argumento, quoniam ad veſtium ſuffitus adhibetur, ideo viroſi guſtus eſſe non poteſt, quaſi odor, & guſtus in idem coincidant, quaſi aliqua odore grato commendari non poßint, ingrato guſtu, atq; inſuaui, cum omnia propè odorata, amara ſint, idque ex Theophraſto 6. de cauſ. plant. cap. 13. quod ſi dulce miſceatur, velut initium erit grati ſaporis: quin idem Matthiolus in apologia, de ſyderite differens, ſuis ſe telis opprimẽs, ſcribit: multa enim habentur, quæ odore maxime placeant, & ſapore diſpliceant: præterea odoris, & ſaporis differẽtias, ex Theophraſto addiſcere facilè potuit 6. de cauſ. plant. cap. 1. ſi in Ariſtotelicis libris verſatus non eſt, neque in Galeno 4. de ſimp. med. facult. cap. 22. quod ſi quiſpiam moſchum, zebet, ambarumq́; odoratiſsima guſtu conſulat, viroſi guſtus potius deprehendet, quàm ſecus, vngues etiam odorati, caſtoreum redolentes, ſuauibus aromatis in odorem addunt, nec quoniam his admiſcentur, ideo iucundi odoris eſſe proferenda, vt in hoc Paulus, ac Dioſcorides non ideo diſcordes, appellari poſſint. Quo ad Serapionem, qui & ſtyraci ſimilem facit, ex Dioſcoride, quot in locis à Matthiolo repudiatur, teſtibus non eſt opus: in græcis omnibus, latinisque verſionibus, particula hæc vbique lecta: at demus illi gratum odorem, ſi idem eſſe Serapionis laccam, abſolutè comminiſcitur, eamq́; iam multis ſeculis vſitatam in infectionem corticis, ca-

Matthiolus proprio laqueo capitur.

runcularum mamillarium ingenti obſtructione laborat, etſi rhinocerotis naſo præditus ſit: nullo enim grato, vel ingrato commendatur odore gummi illud, ſubrubens, ſurculis circumueſtitum: qualem autem cum myrrha quodammodo ineat ſimilitudinem, lippi ipſi diiudicent: ad hac enim alludit potius Belzoinum, quod cancamum à doctis quibuſdam exiſtimatur. Aliud eſt quod audio, quod à Venetis, Mediolanenſibus, Ticinenſibus, aliisque infectoribus ſciſcitatus ſum, ab his præſertim qui ſerica ſtamina, nō tantum rubro, ſed aliis quoque coloribus diluunt: an rubrum, chermeſinumve colorem inducturi, hoc vterentur gummi lacca officinarum, quod vel Sumatri, à Sumatra Inſula vocant, vel Comberti, aut Cambaiti, à Cambaia, vbi Ioſephus Indus, vberius naſci, quàm alibi gentium aſſeruit: qui quidē apertiſſimè reſponderūt, ſe certò ſcire, nullo tinctoribus vſui eſſe, vel ſurculis obuolutum gummi, vel in glebas compactum, cuius in myropoliis eſt vſus, facta illis vtriuſq; copia, nec velleribus imbuendis, apud eos vſpiam reperiri, quum verò illis obiecissem Matthioli dicta, cachinnantes, illiq; iniurii, hoc coram vſi ſunt experimento, pertritam laccam ex aqua coxere, linteum album floccos, ſericumq; nullo colore imbuta, triduo immerſum, & coctum, ne paruam quidem cōtraxiſſe ruborem oſtendere, propterea ad eos vſus inutilem, nec expetitam, iureiurando fidem fecere: illiúq; ſolum eſſe grani puluerem, in maſſas obduratam, ſecundum ex planta pimpinellæ vulgaris æmula, vt tertium in cimiceos globulos, quaſiq; ſemipilulas, quod propriè chermeſinum hodie vocant: de quo ſcilicet intelligit Ludouicus Romanus, ſexto ſuæ nauigationis libro, ſcribens: mittit & ea regio laccam, vnde conficiunt rutilum colorem, communem itaque medicorum laccam, non cancamum, non Serapionis laccam eſſe, non modo ex his liquido conſtat, verum quia è cœlo delapſa, ſuper ramos arboris Gubera ſcriptum eſt, Laſcho præterea res rubra, & tinctoriis officinis vſitata: his calculum addere Auicennam qui ſeparatum caput de cheichen, quod eſt cancamum, & de lacca, ſeorſum deſcribit: ſi vt dictum, ſe explicare ſciuiſſet, quod tunc temporis multa, vt hodie etiam, laccæ nomine circumlata, illos etiam variare coegerit, vt quidam laccam, cancamum appellarent: alii ſuccinum, quos ideo reprehendit Auicenna, etſi facultatibus multis illi affinis ſcribatur: nimirum igitur ſi Serapion quoque duplicem laccam propoſuerit, primam videlicet cancamum, & Mauritanam laccam, cuius infecturam chermes quoq;, vt coccineam etiam nunc chermeſinam nuncuparent, etſi differre etiam faciant, hoc de grana, illud chermeſinum appellantes: non igitur Matthioli gloſſa, Serapionis textum corrumpens accipiatur, his tot præſertim additis verbis, ab authoris mente penitus alienis, quod tamen præſtare debuerat, in lacca potiſſimum lotione, vt à nobis factū eſt, etſi recentiores ſecutus, nunquam animaduerterit: dum tamen Fuchſium reprehendit, neſcio an eiuſdem nobiſcum ſententiæ, cum 2. de compoſit. med. c. 4. ſibi conſo-
Fuchſii tutela. nans appareat, ideo laccam inſectorum Nicolao vocatam aſſerentem, vt etiam ex Deſſennio in antidoto Dialacca, id quod etiam fatetur Braſauolus, quum inquit laccam,

qua

Digitized by Google

quæ chermeſinum vulgo dicitur, confundit Serapion, Matthiolus ait baccam eſſe, è radicibus orientalis bimpinellæ non gummi, vel roſidum, vel aliud per ſe manans: at aliud certè hoc eſſe ab illa, videtur vtq; altera bipinellæ radicibus, ita hæc ſuæ arboris ſurculis agnaſci, indieſq; ad æquã molem grandeſcere, ſicut [illegible] crebritate ceu gummi, vel ab initio puſilla, è cœlo delapſa videatur: Neq; Arabum [illegible]ſtia, textuumq; corruptela prouenisse ſuſpicamur, quod pro bipinellæ ſurculis Gubere, & gummi rei inſcij protulerunt. Vnde fortaſsis laccam lignorum appellat Auicen. 5. can. quicquid ſit, cum in peregrinis, & parum cognitis rebus, non nimia inniti certitudine poſsimus, dato quod è bipinella orientalis radice, eaq; ad cardiacos affectus maxime probetur, ad contagioſas, peſtilentesq; febres, à Matthæo Curtio medico ſpectatiſsimo, vt neque id inficias Matthiolus, cap. de Tragio, quum etiam paulo antea narratis qualitatibus præſtet, quæ quidem in vulgata lacca, arboris ignoti non comperiantur, ſatius profectò eſſet, hoc vti chermeſino, quàm communi lacca, ſæpius ex gummi virgini colore imbuto, ramulis arte ſuppoſita. Ceterum quid vitro egemus teſtibus, quid plura conſectamur, quum vincit Matthiolus, etiam nolens, in Fuchſio, noſtramq; deuenerit opinionem, vt verbis. Si noſtro conſilio vti velint ſeplaſiarij, non aliud pro lacca, in eam antidotum imponent, quàm laccam ipſam Serapionis, quæ natiua ex Armenia, ad ſericorum vellerum infectum copioſiſsima ad nos defertur: ſiquidem de hac intellexerunt Mauritani, quos ſecutus in ſua Dialacca Nicolaus Myrepſus, laccam infectorum admiſcuit, & quid aliud eſt, quàm chermeſinum vulgare, à nobis prædictum: ne tamen Amathi pulcherrimas, & ſcitu dignas enarrationes diſsimulem, etſi me pudeat, his noſtris lucubrationibus, huiuſmodi fabulamenta intexere, quæ ſolam petulantiam, audaciam, nihil moderatum, nihil pudens, adducant: ſed tantos riſus exagitent, merum tamen authoritatis Luſitanæ imperium oſtendam, quod ſeplaſiis, tinctoribuſque communem laccam, formicarum ſtercus aſſeuerare audeat, earum fortaſſe, quæ vulpibus maiores ſcribuntur, ab Herodoto libro tertio hiſtoriarum, vel magnitudine luporum, ex Plinio lib. 11. cap. 30. quod ſi ſic: non eſſet Arabum lacca, è cœlo decidua, proinde nec in eorum medicamenta adminiſtranda, non cancamum, ideo res eis indicta: quum res ipſa de ſe loquatur, nec præmiſſa laccarum diſtinctio, ſtoliditatem, impudentiamque ſuam apertam faciant: ne poſthac ſtercus pro pane accipiat, neſcio an adeo rudem, adeo dementem tantopere admirari poſsim, vt hac elatus inſolentia, facticiam laccam implicuiſſe Serapionem, aſſerere non vereatur: de qua tonſorum iudicio, nuſquam loquitur, nec verbum fecit, ſed infectura reſiduum, laccam tinctorum, duntaxat appellat, quod ſi laccam ex bipinella eius radice decerptam, quæ ſubterranei animalis ouum creditur, ideo ſtercus formicarum nuncuparet, nõ eſſet Maurorum lacca, nec myropoliis vſitata, vt quis eius ſit ſtupor, quæ imperitia, clarius ſit, quàm quod pluribus declaretur, ne quis cum eo in fronte, in lateribus, in tergo, ſtultius vbique infatuat. Cardanus pro lacca, ſandaracam vſurpari

Amathi fabuloſa hiſtoria.

Serapion defenditur.

Cardani lapſus.

ait, quod ſi perpetratur, quæ ſit eius ratio facilè euincitur. Deniq; hic aliud eſt animaduertendum, præter communem errorem illius gummi accipiendi, adeo ignauos pharmacopœos, adeo hebetes, ac ſtupidos medicos, illos præſertim Theſſalios aſinos, inſipientes Attalos, qui in experimento, artis proram, & puppim conſtituunt: & hoc perdito abuſu, officinarum laccam relinquere nolunt, vt abluendi modum paßim à ſcriptoribus traditum, laccæ natura penitus ignorata, hactenus non nouerint, vt in eodem, non mediocri

Ruellii error.

cenſura vacat Ruellius, primo de ſtirpium natura. Nam quicquid purum, ſincerum, atq; efficax eſt, illud aquæ miſcetur, eam illi dicunt abiiciendam eſſe, & quod remanet in trochiſcos formandum, hoc eſt, calculos, ligna & ſordes. Aloe enim lauatur, vt quod arenoſißimum eſt, tanquam inutile ſubſidat ex Dioſcoride. En ergo ſi lacca vetus decoctum,

Serapionis lectio ſeparata.

eius ratione quicquam poteſt, & quamuis Serapion, eos ita inſtruere prima fronte videatur, verū etium vitio dandum credimus, his verbis, ramuli teruntur, ac ſubinde aqua funduntur, in aqua odoratus iuncus, ariſtolochiaq; inferbuerint, deinde piſtillo agitantur, cum tamen ab agitatione reſederit, aqua abiiciatur, quod ſi vna tantum lotione non pelluceat, ſecundo etiam repurgetur: demum ſiccetur in vmbra, vaſe vitreo recondatur, vt potius non aquam eijci, ſed ſedimentum illud ineptum coniiciamus, aut aquam à terreis ſcilicet partibus amouendam, atque ſeruandam, donec ſecundo reſederit, aquam verò ad craßitiem vſque incoquendam, quamuis abſque huiuſmodi lotura, puriorem laccam, quæ & purgata ſcribitur, id eſt, à feſtucis, & ſorditie omni munda, Raſis decocto immiſcuerimus. Cordus autem hoc modo lauat: quem Fuchſius ſequitur ponderibus paulum immutatis.

REcipe ariſtolochiæ longæ, ſchœnanti an. drach. i. decoque in aquæ libr. ij. ad dimidii conſumptionem, colaturæ inſperge, laccæ integræ, libr. med. decoque lento igne, & ſæpe agitata, donec aqua colorem ſanguineum adepta ſit, & quicquid boni in lacca fuerit diſſolutum, tunc panno lineo rariſſimo cola, & exprime, remanentes ſordes abijce, excolatam verò aquam coque, in vaſe duplici, ad mellis compagem, & tepidam maſſam in trochiſcos fingito, ſunt qui ſtyracem pro lacca ſuppeditent.

BDellium ex Dioſcoride, lib. 1. cap. 69. alij bolchon appellant, alij madelchon, lacryma eſt Sarracenicæ arboris. Probatur guſtu amarum, tranſlucidum, thaurini glutinis in morem, intus pingue, liqueſcens facilè, ligni, ac ſordis expers, ſuffitu odoratum, vngui aromatico ſimile: Eſt etiamnum bdellij genus ſordidum, nigrum, vberioribus glebulis in offas conuolutum, aſpalathi odore, ex India aduectum: defertur etiam à Petra oppido, ſiccum, reſinoſum, liueſcens, ſed facultate ſecundum: adulteratur gummi, ſed ita vitiatum, non perinde guſtu amaritudinē repræſentat, nec vſque adeo iucundi odoris in ſuffitu:

inſuffitu:rarũ eſt in emporiis,& ad ſophiſtici, ac reprobati potius dignoſcendi cenſuram;apud nos Hermolao,ac Marcello,vox illa ſarracenica adulterina videtur,propterea hic Sembracenicum,ille Scythicum, & Arabicum legit. Braſauolus Bactrianum, quia ex Plinio lib.12.cap.9. ita ſcriptum eſt, poſtea mutata ſententia, non ab re forte Sarraceni legi debere, à Sarraca,vrbe fœlicis Arabiæ, quia Serapion Arabicum expoſuit:ea verò ex peritiſsimis Coſmographis vetuſtiſsima eſt,& Dioſcoride antiquior: quo fit vt primam lectionem haud improbandam putauerim,Galenus tamen 6.ſimplicium, & 7 de compoſi. med. per genera cap. 3. diſtinguit in Arabicum, & Scithicum,acrius magis,reſinoſum,emollientis admodum,& efficacis virtutis,hac in re Arabico præſtans. Aliud eſt quod interpretes non parum turbauit, cũ Marcellus in colore vngui humano, Hermolaus autem vngui odorato ſimile ſuffitu,interpretatus ſit, quandoquidem Serapion,Dioſcoridis verba reddens:inquit,ſuffitum boni eſſe odoris, blata byzantiæ ſimilis, Aetius etiam vngui ſimile aromatico, onychi appellato ſcripſit, alij albis maculis vngui humano ſimilibus præditum excellere credunt,quia Plinius lib.12.cap. 9. Damocrates in Cypheos compoſitione,à Galeno relata 2.de antidot.2.bedelli vngues appellant,forte quia onychi ſimiles,Matthiolus vt cap.de myrrha tactum eſt, Braſauoli non latus, aut ventrem,ſed caput,& collũ percutit,in iudicium vocat, quoniam ſibi perſuaſerit, vſitatam myrrham,legitimũ bdellium eſſe, propterea multis commouetur argumentis,ad contrariam probationem,ob ſtudium nouæ laudis, in veteris fortunæ diſcrimen adductus:idq; Braſauolum perlegenti facilè planum fiet: ſcribit enim,ad hoc animo propenſus ſæpe fui,vt gummi quo pro myrrha vtimur,bdellij genus ſit,ex Africa,Alexandriam, & Venetias comportatum,quia amara eſt,& alias notas habeat, poſtea illud eſſe noui, quod ex Arabia Petrea,& quandoq; India affertur:quod verò bdellium vulgare adulteratũ ſit,quibus notis deprehendatur,inſinuat ex quibus communem myrrham, non eſſe primi generis bdellium opinatur,vt ineptè cadit in iudicio Matthiolus, & ſi tanquam præſtantiſsimũ paſsim in medicamenta vſurpetur, nam & ſi tranſlucida non ſit in morem glutinis thaurini,&c.hæc non repugnant,quo minus officinarum myrrha, eſſe non poſsit bdellium Indicum,aut Petreum.Quicquid ſit,vero bdellio caremus, pluribusq; in emporiis,ex eadem myrrha vocata,in fruſtula confracta,bdelliũ ſupponunt:atq; vtinam illis Indicũ eſſet,aut Petreũ bdellium impermixtum,in lauorem pertritum, emplaſtro ab igne iam ſublato inſpergitur:at ſi pingue exiſtit,& læuigari non poſsit, poſt coctionem emolliatur.

Bro Braſauolo Matthioli accuſatio re; elitur.

AMmi,cuius genitiuo ammeos vtũtur officinæ,ex Dioſc.li.3.c.59. Aethiopicũ cuminum appellant:pleriq; hoc natura diuerſum eſſe ab illo exiſtimant, vulgo notum eſt:ſemen exile,multo minus cumino,origanũ reſipiens: ex Plinio cumino candidius,illiq; ſimillimum.Eligendum eſt purum,minimè furfuroſum:nobis peregrinũ eſt, eamq; ob cauſam aliunde inuecto vtimur. Pharmacopolæ pro ammi varia ſemina oſtendunt,

nonnulli ſemina parua, oblonga, & tenuia habent, alij ſimilia fœniculo, imò vulgaris petroſelini adeo æmula, vt ex Dioſcoride ca. de petroſelino, quod viſu internoſci vix poſſint, niſi guſtum conſulamus: alij maiora cumino, & nigra, quæ parua ſunt, & paſſim venduntur: illegitimum ammi credita ex Matthiolo, quoniam origani ſapore careant: cum verum origanum paucis innoteſcat, in Vercellenſibus tamẽ officinis per omnia ammi reſpondet, & ab Alexandrinis noſtris herbariis affertur, eiuſq́ plantarum copiam nobis libenter impartiti ſunt, caule videlicet rotundo, ac herbaceo cubitali ſurculis frequentibus, & paruis, folio arcto, in longitudinem per ambitum diuiſo, gith inſtar, flore exiguo, candicante, anethi vmbella, ſemine acri, amariuſculo petroſelino exiliore: Lutetiis etiam adeo vulgaris, & notiſſima planta aſſeritur, vt vulgo ammi nominari cœperit, ideo nimirum ſi apprimè eruditus Ruellius, omnibus ſuis officinis notum tradiderit, quamuis Matthiolus hac ſola cauſa illum redarguat, eius inopia, aniſum, aut cuminum ſubſtitue; quæ pingitur ex Matthiolo, ab Anguillario ſibi tranſmiſſa falsò dicitur. Eſtq́ cicuta, vt eo in capite probauimus, quodq́ & Ghinus, & Maranta cumino æmulum tradunt ex Plinio ammi non eſt.

Ruellius à Matthioli, nota defenditur.

ABſinthium, *quibuſdam batypricon ex Dioſcoride lib. 3. cap. 23. herba eſt vulgo cognita, præſtantius in Ponto & Cappadocia, in monte Thauro naſcitur, aliud eſt abſinthium marinum, quod aliqui ſeriphium vocant, vel [illegible] Aegypto conſecratum, copioſiſſimum id quoque in Thauro monte iuxta Cappadociam gigni ſcribitur. Attamen longo curriculo diſtinguntur, [illegible]. Tertium genus abſinthio aſſignatur, quo Gallia alpibus [illegible] Santonicum vocant, regionis in qua naſcitur cognomento, [illegible] pimile, verum ſubamarum eſt, non adeo ſeminis fœcundum. S[illegible] Anguillarius, quod in Aldino codice pro Galliis, legatur Galatia [illegible] Natalium, vbi frequentiſſimum, vt & in Pannonia viſitur, [illegible] Galatia. At cum ex Galeno, aliiſque Græcis, à Santonia regione, atque ex Plinio lib. 17. cap. 7. à Santonibus Galliæ Aquitaniæ populis vocetur, iudicent omnes. Ex Galeno etiam 6. ſimplicium cap. 2. abſinthij tres ſunt ſpecies: quarum vnam eodem cum genere ipſo nomine appellitant, cuiuſmodi potiſſimum eſt Ponticum, alterum Santonicum: tertium ſeriphum, ſi verò aliud placet appellare abſinthium, aliud verò Seriphum aliud autem Santonicum, nihil intereſt, modo exactè, quæ ad rem faciunt edoceantur 11. etiam meth. med. cap. 16. duplex in omni abſinthio facultas, & qualitas: in Pontico autem aſtringendi non parua, in reliquis omnibus amara quidem vehementiſſima, aſtrictio verò quæ ſaltem guſtu agnoſcitur, aut planè obſcura, aut prorſus nulla, porrò id eſt tum flore, tum folio, longe quam cætera abſinthia minore: & ſi Amathus ineptè ſatis, in Ponto procerius creſcere ſcribat: odor quoque huic non modo non inſuauis, verum etiam aromatum quid præferens, reliquis autẽ odor omnibus fœdus. Quare hæc ſugere conueniet, vti autem ſemper Pontico. hinc Matthiolus*

Amathus hallucinatur.

thiolus, Ponticum à vulgari noſtro abſinthio, alio diſcrimine non differre cenſuit, quàm quod proprio clymatis munere, noſtrate minus eſt, aſtrictorium autem magis: at odor praecellens, hac etiam qualitate differre facit, hanc verò notam latino codici addidit: vbi autem Romanum ſomniauerint Barbari, ni cum Meſue Ponticum intellexerint, cum Matthioli lapſus.
Manardo neſcire fatemur, cum praeſertim Auicenna, eius ſex ſpecies tradat, ex antiquis verò quinq; primúq; herbam eſſe ſimilem foliis origani, à quibus tantum diſſidet, quantum ab hoc Lactuca: foliis enim eſt incanis, multipliciter ſectis, ramoſis caulibus, aureo Auicennæ lapſus.
flore, ſemine rotundo, racematim cohaerente, locis cultis, montoſis, ac ſaxoſis naſcitur, in fine Iulij legendum, quo tunc floribus, ac ſemine turget, nec hortulano, quo ſolo maximo tum errore, tum mortalium detrimento vtuntur omnes ferme officinae. Tanta eſt corū caeca ignorantia, & virtutis inimica deſidia, ſed Auguſtenſi, id eſt è collibus eius vallis, ad nos allato vtendum: id enim odore, guſtu, folijsq; Pontico diſſimile non eſt. Hinc itaq; omni anno expetatur, relicto hortenſi, ſtomacho impendio inimico. At Auicenna abſinthij ſuccum, capiti dolorem inferre, ob noxam ventriculo illatam dictat, poſtea Nabatheum excipere videtur: Santonicum autem off. propè omnibus ignotum, ſemen ferre quod ſanctum dicitur, vel granella appellatione celebratiſſima creditur. De qua cap. proprio. Seriphum autem, ſiue marinum, tum ſeplaſiis, tum medicorum non paucis incognitum, maritimis tractibus familiare, & copioſiſſimum eſt. Succus fit eo contrito, linteo raro inuoluto, torculari expreſſo, nec colo transfuſo, in veſicam poſito, ſoli donec concreuerit expoſito, eadem arte omnes addenſantur ſucci.

EVpatorium, ex Dioſcoride lib. 4. cap. 33. fruticoſa herba eſt, vnicum efferens caulem, lignoſum, nigricantem, rectum, tenuem, hirſutum, cubitalem, interdum ampliorem, foliis per interualla quinquefolij, aut canabis potius ſimilibus, quinque partito, aut amplius diuiſis, nigricantibus, & ipſis per ambitum ſerratis, ſemen medio caule erumpit, piloſum, deorſum ſpectans, quod ſiccatum, veſtibus inhaeret: nec qui aberrantes, argemonem hanc appellarunt, cum tamen longè alia ſit, vt exponitur lib. ſcilicet ſecundo, capite 168. non longè à medio. Serapion eadem praeciſe refert, vt omnibus conſideratis, reuera Eupatorium Dioſcoridis aliud non ſit, quàm agrimonia vulgi, circa vineta ſcrobiumqúe margines, locis etiam montoſis copioſiſſima, & ſi alterum nonnunquam ſcapum obtineat; tandem igitur priori ſecul: Barbaries agnoſci coeperit, & ſi hac in re non parum digladientur Braſauolus, ac Matthiolus, quanquam ad rem declarandum, innominatim ſe accinxerit: aliter in tam manifeſto certamine, ceu garrula cornix, à ſolito garritu, à contentione, dimicatione, deſiſtere nequiuiſſet. Quandoquidem Braſauolus, tam in examine ſimplicium, quàm ſyruporum: idem omnibus Eupatorium, Graecis, & Arabibus contendit, & quamuis apud Meſuem, foliis centaurij minoris comparetur, ab aliis cannabi, & pentaphyllo, in quo ab eo diſſentire videtur, quia etiam Auicenna, à quo ſumit cannabinis foliis aſſimilat, & non centhaurij minoris, ideo

cunctis

Digitized by Google

cunctis id eſſe Eupatorium, quod agrimoniam vocamus. ſed peruerſam ex Græco, in Arabicum, & ex hoc, in Latinam linguam, Barbarorum interpretationem. Matthiolus aſfirmat ſedulo, Græcorum Eupatorium, agrimoniam vulgarem eſſe: at eupatorium Auicennæ, ipſiſſimam eſſe plantam, qua olim pro eupatorio vtebantur, in foſſis, earumq; extremitatibus, vliginoſis locis, & iuxta aquas, tardo fluxu prorepentes, prouenientem, tricubitam, foliis oblongis, cannabinis æmulis, ſubalbidis, hirſutis, guſtu amaris, odore non vulgari, caule ſubrubro, rotundo, firmo, hirſuto, geniculato, multis alarum cauis, circa ramorũ exortum, floribus in candido purpuraſcentibus, in vmbellam quidem, at non ſimul cohærentem, ſed diuulſam, in ramorum vertice hiantibus, origani noſtri modo, in pappos per maturitatem euaneſcentibus, vnde origanum aquaticum quibuſdam nuncupatur, radice pluribus partibus diuaricata, inutili, nullumq; in medicina vſus, ſemine amareſcente, totius plantæ odore, quo in Auicennæ antidotis, vtendum iubet, & cum eo Amatbus: herba quidem non ſatis laudata, egregiis viribus conſtans, ideo non tam magno errore, vt putat Leonicenus, pro eupatorio ſubſtituta: & ſi hoc à Vercellenſibus iam diu relicto, quod caneuazo nuncupatur, vſu venerit planta, prædicta non diſſimilis, iiſdem locis agnaſcens, vulgaribus, & ruſticis, terzola vocata, vt in Pandectarij appendicibus, quadrato caule, minus lignoſa, longe odoratior, foliis longioribus, & magis in acumen tendentibus. flore croceo, in oblonga ſemina, remi noſtratis ſuſcinæ perſimilia, aceruatim congeſta terminante bicuſpide, veſtibus facilè adhæreſcentia, amaritudine, & odoris præſtantia agrimoniam valde præcellens, ad obſtructiones eximendas, craſſos, lentosq; humores mirifice incidendos perutilis, vt quibus plurimum pollet facultatibus, multorum iudicio, agrimonia multo præſtantior videatur. At cum omnis aſtrictionis expers ſit, hepati non adeo commodat, huius tam præclaræ ſtirpis author, primusq; inuentor extitit, grauiſſimus ille Antonius Theſaurus, protomedicus nõ immeritò, tanquã alter primæ medicinæ artifex, & profeſſionis noſtræ conditor, nec ideo Græcorum eupatorium fuerit vnquam. & ſi dum mederemur prudentiſſimo, ac omnibus animi, corporisq; dotibus ornatiſſimo, maximeq; Reuerendo D. Gaſpari Capris, Aſtenſi Epiſcopo, non minus Apelleo penicillo perfecto, quàm Socratico ſpeculo abſolutiſſimo, & omnium omnem laudem poſt ſe relinquenti, hac de re, ab inſigni quodam medico, in nos mota fuerit controuerſia, à qua tamen, vtpotè iniuſta. atq; improba, auocatum deniq; arbitramur, præterea cum eupatorium Meſ. planta ſit ab vtriſq; diuerſa, plures ab vnica radice caules emittat, folijs centhaurij parui ſimilibus, per ambitum laciniatis, floribus aureis, & oblongis, perpulchra vmbella, helichriſii modo. Senenſibus herba iulia, ideo vnicuiq; ſuum eupatorium, iuxta compoſitiones reddendũ perſuadet: qua quidem in re quantum diſſentiant, qualemq; dubitandi occaſionem aromatopæis præbuerint: vnicuiq; liberum eſto iudicium: non enim vt beneficij huius obtrectator, aut virtutis hoſtis, aut laudis inuidus diligentiſſimè trutinanda expono, verum prius examinanda: an

Antonii Theſauri laus.

dicam ſcilicet Auicennæ eupatorium, præteritæ ætatis eupatorio, hodie etiam pleriſque in locis vſitato reſpondeat, vt ſentit Matthiolus: verba Auicennæ hæc ſunt. Planta eſt aromatica folio cannabi ſimili, flore nymphea ſtipticitatis paruæ, amaritudinis aloes: *at vulgare eupatorium, nec flore eſt nymphea, vel illi aliqua ex parte ſimili, ſubamarum quidem eſt, nec ob id longe aloes amarorem conſequitur: id quod iam didiciſſe potuerat ex Leoniceno, vt ex his neq; agrimonia vulgi, neq; eupatorium vſu commune videatur: & ſi Auicenna Græcorum ſimia, vel pica, nihil ferè noui vltro offerat quod ex ſe bonum, atq; integrum ſit, niſi vt in adagium abijt, ſæpe etiam olitor valde opportuna loquatur, quod ſi eius eſſet inuentum, quadrata ædepol circumſcriptione, inſigni figuratione delinearet, vt potius cum Braſauolo ſentiendũ ſit, Barbarorum interpretatione, eiusq; idiomatis inſcitia, nẽ verſos Arabes verũ ſubuerſos: hincq; effectũ, vt modo mutili, modo aucti, nunc ænigmatibus, nodisq; inextricabilibus implexi, cum Græcis, inuicemq; pugnare videantur, ita ſæpe mendis ſcateant, vt nulla ferè ſit pagina innumeris labeculis, ſordidaq; illuuie nõ intincta: nimirum igitur ſi illorũ adductis authoritatibus ſtatim nauſeabundi, terga dent recentiores, ac veluti ignauiſſimos homines, imprudentes, illiteratos, nauci faciant: quod ſi diuino munere, quos Græci nacti ſunt interpretes, vel mediocriter Arabicam linguam callentes adepti eſſent: ſi eorum Barbaries, recentiorum politura concinnaretur, inſtructior redderetur, non adeo vileſcerent, non citra ſplendorem, obſcuritatis ſitu exoleſcerent, verum primi, vt plurimarum rerum acerrimi indagatores, ſine quibus vix medicina, hoc tempore perficeretur, ſummo trophæo, incredibili gratia, eximia laude honeſtarentur, per compita, omnesqúe eruditiorum linguas, ſeuera authoritate volitarent: at fato ſiniſtro, proh ſcelus, & ſi ſtudioſiſſimi authores, multarum artium diſciplina, ſermonis lepore, ingenij acumine, dicendi copia, indefeſſo ſtudio, medica auxilia, aliaqúe ferè omnia, ad hos vſus neceſſaria, plenius, elucubratius, emunctius, in publicum emulgauerint; hi tamen traductores, aut verius proditores, mutila, illepida, nulla phraſi illuſtrata, difficillima, milleqúe inuolucris impedita reddiderunt, deturparunt, ac in contrariam ſententiam prorſus abire coegerunt: quo fit vt in eis legendis adhibenda ſit cautio, nullibiqúe non perpendendum, qua de re, & Græcis ne perſpecta ſcribant, ſummopereqúe vitandum, in quibus multa eis accepta debemus, ne dum ſpinas cauemus, imprudentes ſaxa offendamus, inter molles herbas deliteſcentia.* Arabum pugna.

Cæterum Auicennæ textum deprauatum, atque idem quod Græcorum eupatorium ſibi voluiſſe: indicant eius verba. Eſt ſubtiliatiuum, valde inciſiuum, & abſterſiuum, ſine attractione, & caliditate manifeſta, & in ipſo eſt ſtipticitas parua, *eadem cum Galen 6. ſimplic.* eupatorium herba ipſa tenuium partium, incidendi, extergendiqúe facultatem, citra caliditatem manifeſtam habet, &c. *ex Dioſcor. etiam, huius folia, & cum ſuillo adipe impoſita, vlceribus quæ ægrè cicatricem trahunt medentur. Auicenna linitur cum adipe veteri, ſuper vlcera difficilis conſolidationis, verbo illo*

veteri, pro ſuillo addito, vt etiam apud Serapionem ex Dioſcoride, vt quod herba, & ſemen, in vino potum dyſſenteriæ, iecinoris vitijs, & ſerpentum ictibus liberent, Auicennæ datur potui ex vino, & confert vlceribus inteſtinorum. Serapion authore Meſue, eſt bonum febribus antiquis, Auicenna confert febribus chronicis, & antiquis adeo vt his omnibus, Sole clarius eluceſcat, Auicennam aliud intelligere noluiſſe, quam Græcorum eupatorium. Quandoquidem eruditiſſimus Bellunenſis vertit, eſt ex herbis piloſis, flos autem nymphea colori comparandus. Idque in eupatorium Meſ. incidiſſe, textus corruptela arbitratur Braſauolus, ita tamen ab hoc diſtat, quantum à veritate mendacium,

Braſauolus hallucinatur.

& à re vera figmentum: niſi totus inuerſus, hoc vitio Dioſcoridis ſcriptis omnino refragaretur, ad qua reduci nullo pacto poteſt. Scribit enim Meſues, eupatorium, herba eſt cubitalis, inſignis amaritudinis, folijs centaurij parui, viridibus, aſperis, & inciſis, tenui ſtipite, quod ſiccatum flaueſcit, floribus velut ſubluteis, oblongis: quibuſdam herba pulicaria dicta, in qua eſt viſciditas adhærens, in remediorum vſu, nec Dioſcoridi conſentit: videtur tamen Galeni dicta potius ſectari, cum inquit, tenuat, incidit, turget, expurgat, putredinem prohibet, reſoluit, ſine attractione, obſtructiones tollit, &c. cui igitur ſubſcripturus ſim, Matthiolo, Braſauolóue, inter ſacrum, & ſaxum ſto, non deficientibus vtrinque argumentis: quandoquidem Meſ. antiquorum dicta ſectari potius videtur, quàm proprij quicquam inſerere: propterea mirum ſubit, quod vnicam inter tot plantam ſub eupatorij nomine, diuerſam tamen depinxerit, at quoniam bilis, & pituitæ purgatorium facit, cum ſero lactis efficacius, per ſe autem imbecillum, dos profectò vetuſtiorum eupatorio non attributa; nouum igitur ſimplex, & graticulam herbam, noſtris etiam ruralibus perſpectiſſimam, aſſerit Cordus: nec probat, quod dixit, nec quemadmodum ſe explicet dicendo, vt capite proprio, aliis conyzæ ſpecies videtur: Matthiolus omnem ſuam authoritatẽ, gratiam, in herba iulia delineanda, tam belle præſtitit, vt illi annuere, fidemq́. præſtare facilè videatur: videlicet hanc eſſe Meſue eupatorium, eaque in eius antidotis, nos vti abſolute debere: verumtamen cum Meſ. antidota dupliciter dicantur, vel quia in eius volumine deſcripta, vel quod marte proprio inuenta, rara equidem: cum multorum ſcripta in aceruum collegerit, quorum eupatorium, idem quod Græcis commune eſt, nuſquam verò ab his eupatorium Meſ. prodierit, non igitur vbique, vt admittit Matthiolus, in eius electariis, verum in propriis duntaxat, vt in pilulis polychreſtis, ab eo inuentis, conijcienda eſſet herba Iulia, ſi Meſues eſſet eupatorium: At cum illam ageratum faciat, de qua Dioſcorides lib. quarto cap. quadrageſimo nono ea verò palmaris tantum ſit longitudinis, ex Meſue cubitalis, & folijs centaurij parui, altera penè origani vulgaris, folijs ſampſucinis, quum eidem Matthiolo origanum commune, non ſit aliqua ex Dioſcoridis ſpeciebus, ex prima pictura etiam deprehenditur, herbam Iuliam æque ageratum eſſe, vt Meſ. eupatorium, folijs aſperis, ſerratis, cum viſciditate, quibus illi prorſus refragatur, quumque ageratum purgatorium

Cordi error.

Matthioli opinio reiecta

Ageratũ. Herba Iulia.

Digitized by Google

torium ſit nequaquam,ne inſignem herbæ Iuliæ amaritudinem prætercam, quam quidem in agerato nuſquam ſilentio inuoluiſſet Dioſcorides:cuius etiam dotes, vt nec Galenus,proſequitur Meſ. Huc accedit duplex agerati pictura ex Matthiolo,floribus exceptis,eo inter ſe ſimilis,quo ſampſucus centaurio,hinc eius,vt Amathi, inanem coniecturam nauſeſacimus. Aeſtate carpendum Eupatorium,cum floribus, iiſq; bene olentibus abundat,huius tamen aut alterius defectus,altero non incommodè ſuggeritur. Matthiol

Matthiol' ac Amath' falluntur.

Sabina:ex Dioſcoride,libro primo,capite 88. duûm eſt generum: vna folijs cupreſſo ſimilis,ſpinis horridior,grauiter olens,acris,& feruens. Arbor eſt coacta breuitatis,vulgatiſſima,perpetuo virens,terræ fertilitate altius excreſcens, in Bugellanis, Beduliiſque colliculis noſtris,mediocres arbores interdum æquans, vbique baccifera. officinarum noſtrarum ſacculis ea refertis, vt etiam in horto Carmelitarum, & retro Templum Diuo Chriſtophoro dicatum,inde à maleficis mulieribus expetita, in noſtro quoque iam triennio conſita,at quia nondum adoleuit, infructifera adhuc eſt, proinde neſciuerim an prius didicerit,quàm docuerit Matthiolus, ſi huius artis ornamentum ſe profitetur,an à puero malæ opinioni ita aſſueuerit, vt ægre ea relicta, ad bonam ſe conuertat. Quandoquidem bacciferam ſabinam ſemper depinxit,at quum moroſi neſcio qui calumniatores,ſe hactenus fructiferam non vidiſſe in eum iniecerent, quod præcipuam huiuſmodi notam Dioſcorides intactam non reliquiſſet, inter cætera quæ pro ſe habuit præſidia,ac auxilia,inquit,id fortaſſe ex eo eueniſſe,quod ſabina frequentior ſterilis occurrat,quam fructifera,atque inter innumeras ſabinæ plantas, quas variis in locis illi videre contigerit,tres duntaxat ſe obſeruaſſe, quæ baccas ferrent,hancque raram eſſe in Italia, vt quibus titulus ſe immodicè ornet, quàm tenue ſit mendacium,nihil habens ſolidi,hinc palam fieri facilè conſtet, quàm dignè hac vituperatione grauatus,quaſi dubium ſit,quin frequentiſſima conſtet baccifera ſabina, eam admodum raram ex Dioſcoride,pingere nullo pacto debuiſſet,ac id tantum addere, eius generis fructiferam reperiri quidem,ſed rariſſimè. At quia incoctas lucubrationes in publicum attulit,noſter hic herbariorum Deus,quia ſibi incognita loquitur,quædam nunc primum offert, vt per hæc ſe ipſum vlciſcatur, quædam penè inuitus defendit, quoniam ridicula,tam vehementer de honore,de ſalute ſua contendens, vt falſum potius tueit,quàm vt reus confiteatur. Quandoquidem Bellonij ineptiis,turpitudini, abſurditati aſcribit, quod ſecundam Dioſcoridis ſabinam in Phrygia montibus ſe vidiſſe tradat,tota facie iuniperum maiorem referentem,magnitudine arboris amygdalæ,maioribus folijs cupreſſo ſimillimis &c. quum tamen ex Dioſcoride,nullum vtriuſq; eſſe in notis diſcrimẽ eliciatur, quòd eam folijs tantum à priori variare ſcriptũ reliquerit,quòdq; quam plantã nunc Dioſco. alteram ſabinam aſſerit,eandẽ paulo poſt Plinij brutã conſtituat,de qua li. decimotertio,capite decimoſeptimo,ac ſi vtriuſq; ſabinæ nõ meminerit

Matthiol' erratum.

Ecquid igitur acutiſſima hac iacula, apud vos, animosqúe veſtros plurimum valent? quum non modo hunc proſequatur, ſed omnibus copijs conetur euertere, & ſuis gerris tutelæ poteſtatem adimere, vt per Caſtorem, ac Pollucem, quid dicam? quid in mentem veniat, tanto apparatu conſternatus, planè non intelligam, niſi in cauſa ſubridens, eum vbique defendam, in qua ab omnibus deſertus hac iudicij ſeueritate, ſolus ego defenſor, quòd vix credibile eſt, Matthioli fraudis, nugasqúe repudiem, primum quippè Bellonius eos authores admiratur, qui alteram ſabinam herbæ nomine vocauerint, arbor ſatis procera quum ſit, & frequentiſſimè in Tauro, Olympo, & Amano montibus occurrit, Plinium videlicet carpens, qui libro vigeſſimoquarto, capite duodecimo, ſabinam herbam appellat, in qua quum hallucinatum credat, & brutam à Græca voce βραϑῦ corrupiſſe, propterea de ea ſenſum ſcripſiſſe libro duodecimo, capite decimoſeptimo. quum brutæ delineatio alteri ſabinæ competat, quæ arbor eſt, non herba. Concidit ne igitur Matthioli pharetratus Apollo? colliditur ne ijs rationibus? tam repente de ſpe ſua deiectus, qui hac infamia, quod nos moleſtè ferimus, veritatem perſtringere, & huius probi viri famam dehoneſtare non veretur. Secunda ſabina, folio tamariſci, non ita multis cognita eſt, ex Galeno ſexto ſimplicium quidam cinnamomi vice duplum ſabinæ conijciunt, Selaginem cum ignoremus, nulla propius accedimus conte-ctura, an verò Thuia ſit, vel Thia, quæ prima ſabina, de qua Theophraſtus libro & capite, quinto, de hiſtoria plantarum, quam alij cedrum atlanticam putant, annuente Chriſto fuſius in poſterum differemus.

Bellonii trophæum in Matthiolum.

Ariſtolochiæ tria ſunt genera ex Dioſcoride, libro tertio, capite quarto, rotunda fœmina vocatur, radice in orbem conglobata, rapi modo, colore intus buxeo, guſtu amaro, & graui, quo etiam prædita eſt longa, maſcula appellata, à nonnullis dactylitis Eius radix digiti craſſitudinem, dodrantis longitudinem implet: ambæ apud nos iuxta foſſarum margines, in Serui fluminis receſſibus, tam notæ, quàm notiſſimæ redduntur: Tertia longa, quæ Clematis vocatur, ab vſu receſſit, nec eſſe qui eam nobis demonſtret, ſcriptum reliquit Matthiolus, at Braſauolus, locum ſcire videtur, in quo mirandum exuberet. Ariſtolochiæ ſarmentariæ meminit Paulus, in hiera Antiochi, Plinius libro 18. capite 8. ab his quartam depingit piſtolochiam dictam, vel à radicum multitudine, pollyrhiZon: at è neotericis quidam, de ſtirpium materie præclarè ſentientibus, in hanc deuenere opinionem, vt vulgarem officinarum Ariſtolochiam longam, Clematim profiteantur, atq; in Dioſcoride legendum, ἄσαρον μικρόν vbi communiter legitur, ἀείζωον μικρῶν ideo clematidi folia, non ſemper uiuo paruo, ſed aſaro paruo, ſimilia facere. præterea, cũ Ariſtolochia longa vſitata, radices pralonga ſint, & ſarmentorũ more tenues, ac obſequioſa, nec flore purpureo. longa à Dioſc. tributo ſed melino: ijs ita ſuam aſtruũt opinionẽ, à qua tamẽ longe diſſentit Matthiolus, quod vulgatæ lectioni aſtipulẽtur Oribaſius, ac Arabes, nec aſarũ minus aliquod ſit Dioſc. nec rutæ flores edat, quales

Clema-

Clematiti tribuuntur: præterea, diuerſis ſæpe coloribus ludere naturam, ideo in Græcis regionibus, purpureos flores emittere, in his croceos: quumque clematis cortice ſit craſſo odorato veſtita, hæc verò tenuis ſit corticis, grauiterque odorata, hinc potius adducitur, vt longam hanc, Plinianam piſtolochiam exiſtimet. Hoc verò in capite, quantum ab hetruſcis eius commẽtariis deſciſcat, qua authoritate populares rumores aufugere poſſit, qua ratione, vel qua diſſimulatione luctabitur, & congredietur cum Dioſcoridi mendum ſubeſſe credendum ſit, velitque ſcribere aſaro ſimiles ſed minores: Crateuas etiam ac Plinius nulla foliorum differentia tradunt, quumque piſtolochiam Plinianam, vulgatam piſtolochiam longam arbitretur, ſuis lineis non figuratam, non tanto radicum capillitio, nec tanta earum multitudine, neſcio vnde à priori ſemotus opinione, à recto ſemite diuulſus, ac diſtractus, talia penſitauerit vnquã, niſi vt in Fuchſium, canino morſu irrueret: ſi quidem etſi longa hæc ariſtolochia floribus diſſideat, non planè hallucinabuntur, eiuſdem vſum pro longa proſequentes, quum & clematis, ad eadem polleat, etſi viribus inferior. Qua equidem ratione, nullo pacto credendum Matthiolo nuper excuſſo, qui ariſtolochiam tenuem Andromacho, ac Galeno, ἀριστολοχία λεπτὴ clematitem eſſe, & Theriacæ immiſcendam, tanquam digniorem, non magna doctrinæ dote decernere audet, Fuchſio illum ſecundo de compoſitione medicamentorum, vt in Theriaca dictum, atque Galeno ſexto ſimplicium, ad ſanationes infirmior ſit, clematidis fructus exiſtimãt quidam orientalis baccas, vulgo cocole di Leuante. ſtupefaciendis piſcibus cum ſtercore humano mirabiles: cum autem legitima ariſtolochia rotunda, Germanis deſideretur, noſtis & ruſticis, & mulierculis vbique agnitiſſima, & Dioſcoridea hiſtoriæ omnino conſona, quæ illis eandem occupat ſedem, Fuchſio Pliniȷ̈ piſtolochia exiſtimatur, lib. 25. cap. 8. quæ tamen tenuior, quàm tertia, denſis radicis capillamentis, iunci plenioris craſſitudine ſcribitur, at Germanam ariſtolochiam, radice rotunda, caua, tuberoſa, foliis rutaceis maioribus eſſe, ideo à Pliniana non parum abhorrere cenſet Matthiolus, propterea capni ſecundum genus exiſtimat (id pariter & Fuchſ. primo de compoſitione medicamentorum, propterea vos non fugiat, quid vtrique adſcribendum) quod Dioſcoridi fruticoſum, prætenerum foliis coriandri, cineracei coloris flore purpureo, cui ſanè, quàm lapide quadret radix globoſa, inferne ſeſſilis, ſuperne elata, intus caua, buxeaque medulla, externis nigricans, floribus luteis, illa purpureis quum ſit, quicunq; nobiſcum, fumariæ genus ſecundum pertractarunt, ac ſæpe inter noſtras ſegetes collectum viderunt, Matthiolũ ab errore tueri non poterunt, ſiquidem, non radice, non foliis, etſi magis incanis, minuſque numeroſis, non floribus, à prima vel tantillum diſtat, verum tota longe procerior exit, vt potius ſpurium quoddam ariſtolochiæ genus Germanicum, eodem videlicet odoratu, antiquis incognitum, & Italicis tractibus ignotum mihi perſuadeam. Inſuper legitima Pliniȷ̈ piſtolochia Maranta in Neapolitano tractu comperta, foliis hederæ acuminatioribus, & durioribus, fructu pyri effigie, floribus ariſtolochiæ longæ,

Matthioli error.

Matthioli ſententia exploditur.

ex nigro luteis, radicibus ex vno ceſpite compluribus, pbu ſimilibus, longioribus tamen; paulò craßioribus, odore medicato, validißimo, Deſſennius Germanum duplex genus aßignauit, vnum radice omnino firma, & ſolida, alterum intus caua, colore vtrumque ſubcitrino, floribus nunc candidis, nunc purpuraceis, harum fructum rectè quidem capparibus ſimilem tradidit Plinius, ideo notatur à Matthiolo, Dioſcoridis autem ariſtolochia longa florem marceſcentem in pyri ſimilitudine turbinari, Matthiolus nucum viridium ſimilem, pari in ambabus forma, niſi quod longa longior eſt, & rotunda magis orbiculatus: nos in vno met ramulo, iuglandis & pyri ſimilitudinem frequenter annotauimus: quumque paruas, id eſt, iniuio dixerit Plinius, antequam ſcilicet ad ſummum adoleuerint, quandam in hoc velut excuſationem admittit, mirasque videtur Matthiol. qui bacculis ariſtolochia omnino æmulas cappares, nunquam comedit cum penè omnes tales extiterint ex dolio nobis dono tradito, cum duplici ſerica veſte, à ſacro-

Io. Matth. Coconati laus.

rum ſcriniorum, rerumque ducalium magiſtro primario, Ill. Io. Matthæo Coconato, qui omnes apud me hactenus magnificentia ſuperauit, & omnes virtutes aceruo congeſtas amplectitur, tanquam ſolertißimum naturæ miraculum, ad optima quaque facienda, atque indaganda, diuinitus exornatum. Nouũ tamen hoc gloriæ genus concupiſcit Matthiolus, vt Græci ſermonis inſcitia, Plinium taxet ſcribentem, inter nobilißimas, ariſtochiæ nomen dediſſe grauidas, videri. quoniam eſſet ariſte lechuſes, & certè Græcus Dioſcoridis textus, ita ſe habet. ὅτι ἄριστα βοηθεῖ ταῖς λεχούσαις, Fuchſio λόχοις, alius λοχείας, quæ curationem partus ſignificet, vel λοχεία, id eſt, purgatio ex Galeno, ſecundo Prorrhit. capite 48. quum igitur non ab vtero gerentibus, ſed a puerperis, ariſtolochiæ nomen inditum ſit, ceu prægnantibus, proculdubio exitialis, potius quam ſalubris, quod menſes cieat, &c. non ideo à grauidis, ſed ab enixis, id nominis ſibi comparaſſe. Quod ſi hæc ignoraſſe Plinium ſuſpicatur Matthiolus, præter id quod ἔγκυος ἐν γαστρὶ ἔχουσα, grauidam mulierem, quæ iam concepto fœtu grauatur, denotare poteſt: cui inſtante partu, difficilique non niſi competeret ariſtolochia, non percurrit eius vigeſimiſexti libri vltimum caput, vbi & menſes, & ſecundas ciere ariſtolochiam, & emortuos fœtus extrahere, myrrha, & pipere adiectis, ſcriptum reliquit: alia igitur ratione, à grauidis deriuatum nomen putauit, quum infra ſubiecit, à conceptu admotam vuluis in carne bubula, mares figurari traditum fuiſſe, ideoque à prægnantibus, familiari vſu, ad maſculos formandos, nomen accepiſſe, vel quia in difficili enixu, ea vterentur prægnantes, vtpote, quæ mox remoratos menſes, hærentes ſecundas, & reliquias omnes, à partu expelleret. Quum verò Leonicenum eadem labe commaculat: vt qui Dioſcoridis hiſtoriam

Plinii ac Leoniceni tutela in Matthiolũ.

corrumpat, ac peruertat, adduci poteſt Serapion, Dioſcoridis dicta referens, hoc pacto, ariſto, id eſt, melior, aut rectius ἄριστος, id eſt, optima, & lochia, id eſt, puerpera, quod multum puerperis conducat, denique vbi ariſtolochia ſimpliciter ſcribatur, rotunda efficacior accipienda, in vnguentis autem longa vel priuatim, Clematites quinquennio perdu-

perdurant, eaſque purgatorias effecit Meſ. huius facultatis Dioſcorides, & Galenus non meminere. Caeterum praeter id quod legitimam ariſtolochiam longam ex Oriente paſſim ferri, coram teſtatus eſt, inſignis Gabriel Falloppius Mutinenſis, in re herbaria, atque anatomicis adminiſtrationibus nulli hac aetate ſecundus, nulli candore, & ingenuitate, quantum equidem coniicere valui, poſtponendus: Nempe hoc anno cum Venetis Legatis Vercellis hoſpitatus, tanquam Iſaus, verioris, maiorisque ſua fama certitudinem praeſtitit, ac augmentum doctiſſimus Anguillarius in Apulia ad pagos ſancti Leonardi creberrimam quoque aſſerit, longaque vulgari intermiſſam Ariſtolochiae olematicis, hoc eſt, ſarmentariae ſemen, drachmae pondere in mulſa potum, colocynthidis more purgare ſcribit Paulus, ante Meſuem, lib. 7. cap. 4. propterea huius ante recordari debuerat Matthiolus. Gabrielis Falloppii laus.

G*Entiana, à rege Illyrico inuenta, cognitu facillima, foliis iuglandis, plantaginive ſimilibus, partim à medio, & praeſertim iuxta cacumen paulum diſſectis, radice longa Ariſtolochiae, craſſa, amara naſcitur in ſublimibus montium iugis, vmbroſis locis, aquoſisq; ex Dioſc. lib. & cap. 3. apud nos brachii craſſitiem interdum aequat buxei coloris, fractu contumax. Faciunt nonnulli & minorem gentianam, raro alibi, quam in montibus inuentam, guſtu amariſſimam, folio quaſi ſaponariae, flore caeruleo orbiculato, radice perforata, digitali, candicante, caule dodrantali, nodoſo, laeui, aeſtate floret ſemine vix maturefcente, maximarum, & nobiliſſimarum virium, Fuchſio cruciata, quibuſdam petimborſa, quaſi crumena digna, quod peſti, ac venenis, venenatisq; morſibus, ſtrenua ſit auxiliatrix, vlceratas ſtrumas ſuperpoſita ſanans, emplaſtri modo illita, puerorum vermes enecans.* Cruciata. petimborſa.

R*Vbia tinctorum eſt, Graecè erithrodanum, ex Dioſcoride, libro tertio, capite 137. radix rubra eſt, qua tinguntur lanae, vna ſponte prouenit: altera ſeritur, vt in Thebana Galliae, & Rauenna Italiae, in Caria, inter oleas, vt in aruis ſolo credita: ſylueſtris paſſim in ſepibus, & vmbroſis naſcitur, nec eſt pediculus lupinus vulgi, ſed potius ſtellaria, foliis, & caulibus aſperis, ac rudibus, quibus vaſa perpurgant, expoliunt, & detergent: ſatiua quaeſtuoſiſſimo emolumento infectoribus praeſertim, notiſſima ab AEgineta, libro 3. cap. 2. thapſi vocatur Aſclepiadi Tapſia, cuius radices integrae, non puluerataе, expetendae ſunt, at rerum illegitimarum ſtudio, ita capiuntur myropolae, vt earum ſedimentum, excoctasve radices, infectura peracta, ſeligere audeant. Tanta eſt auaritiae libido, & huius generis hominum ſcelesta, atque impudica natura. Stellaria autem, quae & Alchimilla, aut Pes Leonis, foliis octangulis, maluam pene referentibus, circumſerratis, firmioribus, criſpioribus ſtellae ſimilitudine explanatis, floſculis in ramulorum cacumine ſtellatis, radice digitalis craſſitudinis, palmariſque longitudinis in monticulis Montisferratis, pratisque, Maio exilit, Iunio floreſcit, ad omnia adſtrictionis opera efficaciſſima.*

Syluius

Digitized by Google

Syluii lapſus.

SYluius, rem quaſi per nebulam intuitus, inquit. Diacancamon à Græcis diceretur, Dialacca nuncupata: id gummi ſæpe adulteratur, eoque infectores paſſim vtuntur, ſericum colore chermeſino tincturi, ac ſi idem ſit cancamum abſolute, cum Serapionis lacca, diuerſiſſima profecto, vt eo in capite diſcuſſum eſt: in noſtram tamen ibat ſententiam, modo id explicare ſciuiſſet.

Dialacca minor.

REcipe laccæ lotæ, croci, coſti, ſchœnanthi, rubię, ariſtolochię longæ, glycyrrhizæ, piperis, an. drach. i. & med. rhabarbari, drach. iij. myrrhæ, bdellij, an. drach. i. mixtis vt in priore.

Eadem poteſt, ſed inefficacius.

Eſt & minor Dialacca Auicennæ, lib. 5. ab hac euarians, ex Actuario, duplex etiam perbelle deſcribitur, antidotum Dialacca, ab his nihilum ferè euarians, vt tamen inuicem collatis, præſtantius ſeligi poſſit, illa hic inferius annectere, operæpretium viſum eſt.

REcipe, laccæ drach xv. cinnamomi, rhei, coſti, caſ. aromaticæ, ariſtolochiæ longæ, & rotundæ, fructus balſami, an. drach: viij. moſchi, caryophyll. nucis moſchatę, carpeſij, eupatorij, gentianæ, polij, aniſi, ſingul. drach. iiij. mellis quantum ſatis erit: modus portionis eſt ſeſquidrachma, cum feruectarum radicum iure.

Facit aduerſus frigus ſtomachi, obſtruentes infarctus, inflationes iecinoris, & renum durities, aquæ inter cutem cauſas omnes diſcutit, menſes ciet, ventoſos ſpiritus ab alto corporis abigit.

REcipe, laccæ repurgatæ vnc. i. drach. v. coſti, ſpicæ Indicæ, fructus, & ſurculorum balſami, caſiæ, aſari, cinnamomi tenuis, croci, iunci odorati, rhei Indici, maſtiches, ariſtolochiæ longæ, ſing. drach. v. myrrhæ, gentianæ, ſeminis fœniculi, polij. caryophyll. cumini, abſinthij, eupatorij, combebæ, quam priſci vocant carpeſium, ſing. ſcrup. viij. melle excipiuntur.

Iecinoris infarctus expedit, eiuſque frigus, duritiem, & œdemata diſcutit: ad refrigeratum ſtomachum, & lienis dolorem, & omne ſymptoma ab illo prouenien s valet, aquæ inter cutem, & ventoſis præcordiarum ſpiritibus, & craſſis omnibus recrementis præſidio eſt.

Id ſecundum Meſues, Dialacca magna non ignauius, ita ad quædam paulò validior, ſimplicium iiſdem ferè reſpondentibus rythmis, hanc eandem ex Actuario mutuatur Myrepſus, at deprauatè vt ſolet.

Dia-

Diacrocon, aliàs Diacurcuma magna.

RECipe croci, aſari, ſeminum petroſelini, dauci, aniſi, apij, an. vnc. med. rhabarb. mei, ſpicæ nardi, an. drachm. vj. coſti, myrrhæ, caſ. aromaticæ, ſchœnanthi, ſeminis balſami, rubiæ, ſucci abſinthii, ſucci eupatorij, olei balſami, an. drach. ij. calami aromatici, cinnamo. an. drach. i. & med. ſcordij, ſcolopendrij, ſucci glycyrrhizæ, an. drach. ij. & med. tragacanthæ, drach. i, melle deſpumato excipe. Datur à drach. i. ad tres.

Ventriculi, hepatis, lienis morbos frigidos, ob id diuturnos ſanat, & quæ his ſuccedunt ſymptomata, obſtructiones, hydropem, cachexiam, colorem corporis fœdum, humorum in ventriculo corruptelam, à flatibus craſſis inflammationem, dolorem quoque renum, & veſicæ, à cauſa frigida, vel obſtructionem mitigat, vrinamq́ prouocat.

Phu drach. vj. addunt Monachi: Syluius, Cordus, ac alia Meſ. exemplaria non habent, ideo Fuchſio non iniuria exploduntur 2. de compoſ. med. vbi ipſe habet ann. vnc. vj. pro drach. vj. facili librarii lapſu. Quidam ſcordium, ſcolopendrium, & glycyrrhizæ ſuccum prætermiſere.

DIacurcuma, corruptè fortaſſis, pro Diacoro appellata, cum à largiore croci copia, colore, huiuſmodi nomenclatione potius dignum ſit, quod nec curcuma, de qua capite de Zingibere, neque chelidonij radix, à cuius flauo colore, huic inditum nomen coniicere nonnulli, ibidem accipiantur: alij Dierithrodanum, id eſt, Electarium ex rubia vocitant, verum croci maior menſura, & ex eo antidoti color, Diacori nomine digniſſimum faciunt: Eſt & maior ex Auicenna libro quinto, ponderibus, ac ſimplicibus euarians. Myrepſus etiam quadruplicem habet Diacurcumam, at pondere in omnibus deſciſcit, diminutis etiam ſimplicibus eſt & antidotus è croco vocata, opium accipiens ex eodem.

PEtroſelinum, officinis petroſelinum, ex Dioſc. lib. 3. cap. 62. in Macedonia prouenit, in præruptis locis, ſemine ammij odoratiore, ſapore acri, aroma olente: ex Galeno 1. de antidotis, cap. 14. Eſt reaticum petroſelinum, amaram etiam plus Theriacam facit, præſertim cum recens adhuc imponitur, nam vt acrimonia, ſic amaritudine, hoc alia ſuperat: hinc igitur palam eſſe videtur, vulgare petroſelinum, à legitimo procul abeſſe; verius apium nuncupandum, vt capite de apio, etſi alij ſatione, acredinis partem, ac amaroris vehementiam perdidiſſe aſſerant: ceu omnibus vrbanis vſu venit: ex Theophraſto 7. de hiſtor. plant. cap. 7. quo quidem in loco cum paludapium ſimile quodammodo apio ſit, odore, ſapore, figuraq́, hinc Matthioli petroſelinum noſtrum apium eſſe non poteſt, quum odoratu, guſtuque, ne dicam figura, maxime diſtent, quin apium ex Chryſippo, ac Dionyſio, vt inquit Plinius, in puerperis comitiales parit, &c. quod

petroſelino dicto non accidit. Præterea è Græcia aſſeruntur apij ſemina, odore ac ſapore, eleoſelinum, id eſt, apium nobis commune referentia, etſi aromatica magis, aliis etiam notis diſsideant, vnde petroſelinum triuiale eſſe compertum habeo, non quod apium

Amathi error.

commune, Græcorum ſit petroſelinum, vt vbique cæcutit Amathus: quum non eius ſit amaritudinis, non in præruptis proueniat, verum humecto vliginoſoque ſolo gaudeat: Eleoſelinum profecto, quod & paludapium dicitur, etſi, vt ſuis ineptiis coronam adderet, vulgare petroſelinum, id eſſe apium paluſtre, in aquis naſcens expoſuerit, nullibi ſanè in

Oreoſelinum.

aquis, nedum propè illas exiliens. Fuchſius oreoſelinum, id eſt, montanum, voce transpoſita in petroſelinum contendit, Plinij authoritate, libro decimonono, capite octauo, quod ſolus cicutæ, radice tenui, ſemine anethi, minutiore tamen conſiſtat, vt etiam ex Theophraſto, atque Dioſcoride, caule dodrantem alto, ab radice tenui exeunte, per cuius ambitum rami, & capitula cicutæ, locus enim ita emendatur φύλλα κωνείου παρεμφερῆ, multo tamen tenuiora, ſemine cumini oblongo, acris & odorato, tenui, quibus ſcilicet arridere videtur, petroſelini vulgaris effigies: ideo è montibus, in hortos tranſlatum, cui quidem quum legitimum petroſelinum adeo affine ſit, vt vix ſolo ſemine internoſcatur, qua cauſa ne hallucinemur, aduertit Dioſcorides quod hoc ſemine ſit ammij odoratiore, ſapore acri, aroma olente. ſi hortenſis noſtri icones, libella perpendantur, adeo æmula ſunt ammij, & petroſelini communis ſemina, tenuitate ſola diſtantia, vt parum peritis ſæpius imponant, odoratiora tamen non ſunt, etſi acria, atque aromatica, Nec obſtat amaritudo, in eſtreatico inſignis, cuius ratione Matthiolus, ac eruditiſsimi quique, petroſelinum vocatum non eſſe exiſtimarunt: ſiquidem eſtreaticum ab aliis petroſelinis differre cenſet Gal. 8 ſimpl. quod vt acerrimum, ita amariſsimum ſit, non propterea aliis morbis ſegnius opitulari. hinc fit, vt quamuis noſtrum, non eam æquet amaritudinem, cuius non meminit Dioſcor. non eam præ ſe ferat acrimoniam, hac ideo ratione, non aliud quid ab eo conijciendum, quo autem Fuchſius nutet cap. de Apio tactum

Monachorũ tutela in Matthiolum.

eſt. Monachi tamen in Rheatinis montibus, & ſupra Palumbarios, legitimum petroſelinum adinueniſſe referunt: Matthiolus (ſi vera loquuntur) reſpondet non Macedonicum, ſed Romanum appellandum, at neque petroſelinum eſſe deeſt, etiam vbicunque natum, modo eius indicia omnia ad vnguem reſpondeant, magna etenim ſua lenitatis infamia ſibi repugnat, cap. de lapide armeno, cum inquit patrium Armenij nomen, genus non immutare, ne obſtare quin etiam aliis in regionibus naſci poſsit. Fuchſius cap. 254. vſitatum amomum, verum petroſelinum contendit, non amomi ſemen petroſelini

Deſſennius in Fuchſium perperãruit.

vulgaris exiſtimans, vt falsò illi inurit Deſſennius, cap. de amomo, quicquid ſit, vel petroſelini conſueti, vel oluſatri copia ſuppeditabit, cuius & nomen, non iniuria, in Macedonicum tranſlatum eſt. Oreoſelinum inuenimus in monte ſancti Laurentij, apud Gatinariam, chæreſillo vulgaris falsò gingidio ſimillimum, durius tamen, vnde hortenſe chæreſillum eiuſdem ſpeciei credimus.

Daucum,

DAucum, ex Dioſ.lib.3.cap.67. aliqui daucium vocant, triplex eſt, Creticum folijs fœniculo ſimile, aliud eius genus ſylueſtri apio ſimile, tertiũ aſsignatur genus, folijs coriandri. probatiſsimũ Creticũ, idq; in myropolijs omnibus, vulgatæ ſylueſtris paſtinacæ nomine, dauci omnis vſum obtinuit, idem tamen nõ ſunt daucum, & paſtinaca ſylueſtris ex Braſauolo, atq; Matthiolo, aduerſus Marcellum, ac Ruellium quoniã etſi iuſte inquam dici poſsit, daucum verè ſpeciem eſſe paſtinacæ ſylueſtris, non ideo tamen ſuo iudicio, illa fuerit vnquam paſtinaca ſylueſtris, de qua Dioſc. ſuperiori capite egit: quippe quod ſi vnam, & eandẽ plantam, daucum, & agreſtẽ paſtinacam exiſtimaſſet, ad quid ſeparatis capitibus alterũ ab altero disiunxiſſet: cum etiam Gal.6.ſimpl. c.106. & 107. de dauco, & 8.ſimpl.cap.121. de ſtaphilino, hoc eſt paſtinaca egerit, præterea in ſexto ſe non de paſtinaca, verum de dauco diſſerere planè indicat. ſcribens daucus, quem quidã etiam ſtaphilinũ nominant, his apertiſsimè conteſtẽre, inter illa diſcrimen non eſſe. Ad hæc, ne Matthiolus impunè abeat, cũ daucum ſylueſtris paſtinacæ ſpeciem fateatur, ſubiiciat quæſo quã ſpeciem eſſe velit, Dioſc. vnicam tantummodo pingente, vel opus eſt, velit, nolit, fateatur paſtinacã ſylueſtrem, in his tribus comprehendi, ſicq; idẽ eſſet paſtinaca agreſtis, & daucum, idẽ enim dicuntur ex Auer. Huic dubitationi mentẽ fortaſsis adhibuit Braſauolus, ſcribens, qui etiam daucum, paſtinacæ ſpeciem aſſerunt, decipiuntur, non tamen inficias eo, daucum & paſtinacã ſylueſtrem, aliqua ſimilitudine iungi. Marcellus tamen non congeneres, ſed idem eſſe, & nomine tantum diuerſas contendit, cur autem diuerſis capitibus, locisq; primum ſub titulo agreſtis paſtinacæ, mox ſub dauci nomine, de eadem planta, idem ſcriptor egerit, reſpondet, nõ quia diuerſi omnino generis ſint, ſed quia variante in diuerſis gentibus natali, & virium natura, atteſtari in medicina, id ſeorſum oportebat, cum plura Daucorum genera numerauerit antiquitas, vt ex Plin. lib.11.c.4. plura diffuſius ad huius loci tutelam proſequi poſſemus, quæ prolixitatẽ fugientes, prætermittimus. cum etiam ex Paulo lib. ſeptimo.. daucus ſtaphilinus dicatur, duplexque, quantum etiam ſpectat ad Galenum, non habet vnde tueatur partes ſuas Matthiolus, ſi ad vltimum vſq; verſiculum. ſigillatim eius verba contempletur, cum duplex, vt Paulus enumeret daucum domeſticum, & agreſte, Dioſc. triplex ſcribente. Siquidem cum ab aliquibus, paſtinacam ſylueſtrem dici, memoriæ prodiderit Galen. non tamen hac eadem voce nominari indignum protulit, vt conſpicuè opinatur Matthiolus, nec ob id diuerſa eſſe ſuſpicatum, aſſerere poteſt, nulla vel affirmante, vel negante nota. Quare cretici defectu, vt ſemper factum eſt, aut huius vulgaris dauci copia ſatisfaciet, vel ſecundi generis hodie hortenſis, vt capite de paſtinaca dictum eſt: Viſitur & caucalis, in incultis campeſtribus, apud nos vbiq; ruralibus paſtinaca fœnochina, aut ſylueſtre petroſelinũ, quod folijs terræ proximis, vulgare petroſelinum, quoquomodo, aut verius fœniculum. ſuperius verò daucum æmuletur, candida in cacumine vmbella, eius meminit Dioſcorides, lib. 2. vbi cap. 123. folijs apij ſimilibus ſuperfluè degi concedunt plerique.

Matthioli ſententia refellitur.

MEon, ſiue meu, aut Meum, ex Dioſc. lib. 1. cap. 3. athamanticum vocant, in Macedonia & Hiſpania, plurimum gignitur, aliis anetho, foliis, & caule ſimili, ſed eo craßius, duorum fermè cubitorum altitudine attollitur, ſparſis in obliquum, rectumque radicibus, longis, tenuibus, odoratis, linguam excalefacientibus. Rarum adeo fuit, etiam Plinij tempore, lib. 20 cap. 24. vt medici quidam ſerere cogerentur, in Italia, quumque alij anetho foliis, Marcellus autem cum Plinio aniſi, ex vetuſtißimorum Græcorum codicum fide comparauerit, hinc factum eſt, vt qualis herba ſit Meon, non facilè quis coniicere potuerit. Quæ enim ex Creta, Gargano monte, & Nurſia, radices quædam albicantes, pro Meo aduehebantur, nihil conſtituti habebant: quidam tragij ſpeciem quandam, alij pimpinellam hircinam, & officinarum ſaxifragam, in campeſtribus noſtris vbique frequentißimam, pro Meo ſupponunt, cuius folia, etſi pimpinellam potius æmulentur, latiora etiam, ad aniſum tamen quoquo modo accedere videntur, caule bicubitali, radicibus albis, longis ſanè, in latus, rectumque tendentibus, inſignis acrimonia, non ſine odore: quibus indiciis, etſi legitimum non ſit Meon, illi tamẽ ſubſtituti loco verius quadrat, quàm vnguentaria nux huic ſuccedaneum facta, ex Galeno ac Paulo, in tractatu illis inſcripto, ſpurio adepol, cum plurima facultate diuerſa, inuicem ſuccedere doceant, ab horum doctißimorum virorum doctrina alienu: etſi fidem illi adhibere videantur Matthiolus ac Amathus, quandoquidem nux Myrepſica, vomitoria eſt, ac purgatoria nonnunquam, plura etiam à Mei natura diuerſißima obtinet, cui propius accedere videtur ſaxifraga prædicta, tordylium, ſiue cyperus. Hoc autem æuo alia reperta eſt planta, tortuoſum aut ſylueſtre anethum Ruellio appellata, foliis anethi, caule bicubitali, radicibus nigricantibus, longis, in obliquum rectumque ſparſis, cum graui odore acribus, quas tamen ob odoris grauitatem, & quia tenues etiam non ſint, hinc diuerſumquippiam eſſe, non immeritò opponi poſſet: etſi omnis herbariorum cœtus legitimum eſſe contendat, idque Amathus, odore ſicci fœniculi ſuauiore, & aromatico, vt res ſeſe habet, in Siſtara apud nos vulgari, longis comatis, capillatis radicibus, neſcio qua ſpicæ nardi effigie in Bononienſibus montibus, ſecus, & à Matthiolo diuerſe dictauerit, qui in Italicis ſuis enarrationibus, nuſquã in Italia reperiri conſcripſit, nec propterea acriter egit, in Reuerendos Meſ. interpretes, vt obiicit Amathus, verum ſub dubio relictis, ſimplicarios alioqui doctißimos, in tanto rerum diſcrimine hallucinantes, deducit, de quibus poſtea in Latino volumine, ne verbũ quidem fecit. Veruntamen etſi id ſibi arroget in Apologia, vt plantam pro legitimo Meo, ab omnibus habitam, ante Luſitanum agnouerit, quam is in Nurſiis montibus copioſam dictat, ab accolis ſpicula vocatum, cuius deinde in latino imaginem appinxit, quum etiam ſe non ſcripſiſſe, Meum in Italia haud reperiri comminiſcitur, duplici mehercle notatur mendacio, ita enim dictat vulgari idiomate: parmi perhò gran coſa, che naſcendone in Iſpagna aſſai: non ſi ce ne porti del vero in Italia, alterius prædicti nulla habita mentione, vt quo ad hoc, cũ ante eius latina com-

Saxifraga vulgaris.

Matthioli ac Amathi lapſus.

Matthioli tutela in Amathũ.

commentaria ſcripſerit,neq; religione ſecum contendat Amathus, cur iſtum infidelem, Matthioli
Iudæum,vel(vt vulgo dicitur)maranum,& exulem,adeo moleſte , atq; inſolenter ac- lapſus,ac
cerſiuerit Matthiolus,à quo optimarum artium ſtudio & diſciplina , profecta ſint, me arrogantia
lateat,etſi ex Ioanne Rodrico,in Amathũ ſe transferens, forte bis baptizatus videatur,
idq; Chriſtianæ fidei aſſertorem,minus deceat. Quod ſi tam inhumaniter, vt aliorum
famam arrodit,ac conſcindit,tam feraci ingenio,tanta impudentia,temeritate,blate-
ramento,iurgiis,rixis,calumniis,perdito iudicio , Matthiolum ita mecum expoſtulatu-
rum arbitrarer,tot chyrurgicis inſtrumentis Ixia delibutis confoderem Hipponactæa,
atq; Archilochica feritate,tam acerrimis verbis illum conſpurcarem,vt quàm cito,hor-
ribili hoc bombo,his execrationibus omnia ex lætitia,& voluptate, in lacrymas , & lu-
ctũ reciderent.At cũ omnes artes quæ ad humanitatem pertinẽt,communi quodam vin-
culo,& quaſi cognatione iungantur,ſi mitius nobiſcum aget,mitiſsimè reſpondebimus,
pro iniuria,beneficium,beneuolentiam,& amorem reponemus,ſin minus aliquando ſuæ
Philoſophiæ finem faciet,aliquando ea met de ſe polliceri definet,quæ nunquam in ſe ha
buerit,à conuitiis cauebit,cum hominis ſit errare,& in pluribus conniuere, erratum nõ
agnoſcere arrogantis,& veritati obſtrepentis. Meon Calabris in monte Paulino Impe- Meon.
ratrix nominatur,accolis Mutinenſibus fænochiella.

B*Alſamum,ex Dioſco.lib.1.cap.18.arbor albæ violæ,lycij,ſiue pyxiacanthæ magnitu-*
dine conſpicitur,folium rutæ proximum,longè candidius,perpetuo virens,in Iudæa
ſolum quadam valle,& Aegypto naſcens,bis differens modis ſcabritie, proceritate,gra-
cilitate,quod igitur tenui , & capillacea coma eſt,theriſtum vocant , quaſi demeſsile,
fortaſsis quoniam ob gracilitatem facilè demetatur. Aeſtiuis ſub ortu canis ardoribus,
arbos vnguibus ferreis inciditur , manatq; è plaga ſuccus , quem opobalſamum vocant,
ſed tam exiguo ſtillatu,vt annis ſingulis,ne plures quidem, quàm ſeni , ſeptemue congij
cogantur,inhibiq; pondus, duplo rependitur argẽto ex Flauio Ioſepho antiquit.lib.14.ca.
7.in Hiericho maxime naſcitur opobalſamum,vnguentum optimum,cuius flos acuto la- Opobalſa-
pide cum inciſus fuerit,deſtillat:in hac deſcribenda planta, quàm varient authores fa- mum.
cilè colligitur.Succi probatio eſt,vt ſit recens,validi odoris , ſyncerus, non ad acorem
vergens,dilui facilis,leuis,aſtringens,ac modicè mordens guſtu , ſed varie vitiatur,mi-
xto ab aliquibus terebinthi,cypri lentiſci,balani vnguento,item ſuſino metopio , melle,
aut cypria cera liquida,quod maleficium facilè deprehenditur, namq; merus in laneam
veſtem fuſus,neq; maculam facit,neq; ſi eluatur , notam relinquit, vitiatus autem in-
hæret,& lac inſtillatus coagulat,quod adulteratus non efficit,quinetiam ſincerus,in a-
qua aut lacte,celerrimè liqueſcit,coloreq; lacteſcit , vitiatus verò olei modo innatat,ſe
conuolens,aut in ſtellæ modum diffundens,ſincerus ſeneſcens craſſeſcit , deteriorq; red-
ditur:Hallucinantur,quod aqua concretum,peſſum ire , & ad ima ſidere arbitrantur;
poſtea diſsipatum ſupernatare.Cum itaq; tot artibus adulteretur balſamum , vt inter-

noſci vix queat, ex Theophraſt. 9. de hiſtoria plantarum, ca. 6. ideo ipſum ex ſua arbore reſudantem, aſpicere voluit Galenus, & ex eo particulam, tanquam regulam cæteris agnoſcendis, apud ſe ſemper habere, præcipuum enim illud eſt videre prius, ipſa quibus in locis optima naſcantur, quemadmodum ipſe fecit primo de antidotis, cap. 13. cum adeo quædam interpolentur, vt vera à fictis cognoſcere queat nemo: hoc tamen ſeculo, ne dicam ſophiſticum, ſed quod legitimi balſami, vel quampiam in ſe particulam, contingat, non lignum, non cortex, niſi impoſturis vitiata aſportantur. Illud igitur in memoriam reuocandum, non prius lacrymam balſami, pro legitima admittendam, quam de ea omne periculum fiat, quo clare cognoſcatur, omnibus his præſtare, tum notis, tum facultatibus, illi à Dioſcoride tributis, eius tamen loco, aut vera ſtacte, nuper ex Indis allata, vel pſeudobalſamum Hiſpaniensis Inſulæ, de qua lib. 10. hiſtor. cap. 3. vel oleum caryophyllorum, aut ex balſaminis quodpiam, de quibus in oleorum tractatu, ecu cum balſami oleum, vt hîc expetitur, accipienda ex Matthiolo, attamen ex Fuchſ. indiſtinctè tamen 2. de compo. med. aduerſus Cordum, cur ad alia arte paratum confugimus, ſi Leucoioni balſami dotes ſortitum eſt illi ſuccedaneum ex Galeno, nos Leucoi radicem pro ligno, ſemen pro ſucco balſami, flores pro ſemine potius eligeremus.

SEmen balſami, vel fructus, carpobalſamum dictum; eligendum eſt flauum, plenum, grande, ponderoſum, mordens, guſtu feruens, in ore modice opobalſamum olens, ex Theophraſto fructus ſimilis terebintho, tam magnitudine, figuraq́; quàm colore, admodũ odoratus eſt, magisq́; quàm lacryma, adulteratur ſemine hyperico ſimile, quod a Petra oppido defertur: ſed coarguitur magnitudine, inanitate, virium ignauia, ſapore piperis: Idem eſt quod paſſim venditant euanidum, nigricans, leue, vix aroma olens, ideo ineptum: quare ſi cuipiam leucoi flores non quadrent, non inconſultum erit, eius loco caryophyllos, aut moſchatam nucem, vel vſitatas cubebas, aut aliud ſemen guſtu mordens, cum quadam redolentia, carpobalſami facultatis non impar, ſubſtituere.

ELigni genere, quod xilobalſamum vocant, probatur recens, ſarmento tenui, fuluum, odoratum, quadantenus opobalſamum ſpirans; quod in pharmacopolijs verſatur, myrtum potius, aut quid aliud, quàm balſami lignum refert. Optimum itaq; lignum aloes huic ſuccedat, macis, cyperus, ſi quibus leucoi radix non ſatisfacit ex Matthiolo, non enim fieri poteſt, vt ex tam rara arbuſcula, tanta ligni balſami copia ad nos deferatur, quanta in emporijs proſtituitur. Præterea cum ex Theophraſto 9. de hiſtor. plant. 6. virgas eiuſdem arboris odorem ſuauiſſimum præſtare affirment, ſitque ſuccus odoris eximij, quæ floribus exceptis, leucoio non inſunt, hinc Fuchſio non accedimus.

SCordion, ex Dioſcoride, lib. 2. cap. 106. in montibus, & paluſtribus naſcitur, foliis triſſaginis maioribus, non ſic in ambitu diuiſis, aliquantulum allia redolentibus, guſtu amaris, & aſtringentibus, quadrangulis caulibus, ſubrubro flore. Inter prima efficax

Ponticum natione, Creticumq́. Scordij hoc loco depicti, multis in locis vberrimus eſt prouentus, in paluſtribus præſertim, & humectis, qua de cauſa, multis triſſago paluſtris dicta, allii odore prædita, & quamuis pulcherrimum Creta mittat, in aliis regionibus minime eſt contemnendum, ex Galeno 1. de antidotis, cap. 12. quamuis negligentia factum eſſet, vt non ſolum herbam ipſam, ſcordium vocatam amiſiſſemus, ſed & vocis ipſius ſignificatum, allium ſylueſtre eius loco, pudendo nimis errore nominis ſimilitudine decepti accipientes, nam duo vocabula ſatis affinia ſunt, Scordium & Scorodon, quod Græcis allium ſignificat, veluti Scorodon agrion, allium ſylueſtre, huiusq́ erroris anſam Arabes præſtitiſſe, ac potiſſimum Auicennam, prodidere Braſauolus, ac Matthiolus, quod vocabulorum vicinitas illi impoſuerit, atq́ ſcordium, ſcorodon commentus ſit, qui altera Theriacæ deſcriptione, ſcordium ponit, in altera ſylueſtre allium pro ſcordio. Hinc præteritæ ætatis medicos, rei, & prioris vocis ignaros palam diffuſum, ac annotatum allium ſylueſtre aſpicientes, ſcordium in alia Theriaca deſcriptum, allium agreſte opinatos fuiſſe, cum Auicenna ſuam ipſe inſcitiam declarauerit, ideo ſylueſtre allium, & ſcordium, vnam & eandem plantam eſſe, certò ſibi perſuaſiſſe, in eiuſque locum, illegitimè ſucceſſiſſe: hæc eſt Auicennæ ſarcina, hoc corruptum vtriuſque iudicium, hæ temerariæ, & negligendæ omnino diſceptationes, tametſi Auicenna, in tribus Theriacæ deſcriptionibus, lib. de viribus cordis, ſumma prima, tractatu primo, vnico capite, in prima ſcordium legat, in ſecunda autem allium ſylueſtre, non ob id vocabulorum affinitate illuſum ne leui coniectura aſſerere, vel poſſunt, vel debent: Quoniam ſi pro ſcordio, ſcorodon legiſſet, allium ſimpliciter, non allium ſylueſtre tranſtuliſſet, niſi ſcorodon agrion, vnde eius Theriacæ compoſitionem excerpſit, pro ſcordio lectum, Arnaldum Auicennæ interpretem hallucinari coegerit, huic enim potius, quàm Auicennæ aſcribendum, cum præſertim tractatus ille, in alienã meſſem irruerit, mira enim crederetur huius authoris inſcitia, lecto apud Galenum carmine 2. de antidotis, cap. 17. videlicet, Scordion herba, Allia quæ redolet, tantumq́ imitatur odore, ſi adeo ſtulta in medium adduxiſſet: Propterea Matthiolus, ſeſe colligit latinè, & Auicennæ, vel eius interpreti inurit. Non iniuria igitur, eorum exploſus eſt error, qui allium ſylueſtre, aut obuium quamcunq́ herbam, allium ſubolentem hoc eſſe opinabantur. Cæterum ſcorodoraſarin, id eſt aſſam fœtidam, in Nicolao legi, animaduertit Fuchſius, in annotationibus antidoti è caſtorio, propterea per aſſam fœtidam in Nicolao, non vulgarem hac voce vſitatam, ſed ſcordium ibi accipiendum.

Auicenna defenditur à Braſauolo, ac Matthioli calumnia.

Scorodoraſerin.

SColopendrion, quibuſdam aſplenum, vel ſplenion, aliis hemionion, Barbaris cethrac, vulgo herba dorata, ex Dioſcoride, lib. 3. ca. 118. folijs eſt multis, ſcolopendræ animalis ſimilibus, ab radice vna prodeuntibus, naſcitur in parietibus, ſaxiſque ſiliceis, & opacis, nec caulem, florem, nec ſemen habet, folia polypodij modo diuiduntur, ſubter flaueſcentia, hirſutaq́, supernè viridia, cuius notis cõparatũ, barbarũ cethrac, nullũ amplius du-

bitatã

bit.. li lo um relinquit, idq; omnium recentiorum, & qui in barbariem lapſam medicinam reſtituêre, teſtimonio, à fibris quas in modum filicis habet, pterix appellata, cuius folia, etſi polypodium vndequaq; referre non videantur, quandam tamen non eminus præ ſe ferunt ſimilitudiuem, eſtq; filiculæ quædam ſpecies, ita ſcolopendrij æmula, folio tamen paulo ampliore, vt primo intuitu, legitimum ſcolopendrion pluribus exiſtimetur. Graui itaq; errore ducta, vniuerſa barbarorũ ſchola hactenus linguã ceruinam, pro ſcolopendrio habuit, quæ quidem an ſit phillitis, vel hemionion, cap. de phillitide diſcutietur. At minimè eſt ignorandum, quibuſdam aſplenum, & ſcolopendrium nõ idem eſſe, ſcribente Galeno 5. ſimpl. cap. 12. nam quæ maiores ſunt lienis obſtructiones, vehementiora deſiderant medicamenta, nempe, capparis corticem, radices tamariſci, ſcolopendrion, & ſcillam, & eam quæ idipſum nomine repræſentat, aſplenos appellata, ex quibus diuerſas inter ſe plantas adducere videtur. Vt verò idẽ eſſe tuetur Matthiolus, ibidem ſcolopendrium irrepſiſſe, vel ſcioli cuiuſdam temeritate, vel Galenici textus deprauati cauſa, hoc argumento contendit, quod in ſimplicium cenſu, aſplenij duntaxat meminerit, ſcolopendrij nequaquam: quod ſi diuerſa putaſſet, ſigillatim vtriuſq; præter Dioſcor. ſententiam meminiſſet, hac ille, ſecundis ventis, eum petens portum, quem nos quoq; probamus, at propè impingens in curſu, cum tempeſtate dimicat periculoſe, falliturq; apertè, vt mea fert opinio, cum ſcolopendrium 5. ſimpl. accreuiſſe opinatur: Siquidem ſe ipſum declarans, 8. de compo. pharmac. ſecundum locos, pharmaca potabilia ad ſplenicos Andromachi conſcribens, inquit. Hemionitidis herbæ quam quidam aſplenum, quidam ſcolopendram dicunt, vt per aſplenum 5. ſimpl. hemionitidem intellegẽdum putauerim, hacq; opinio noſtra, adeo firmiter cohærere videtur, vt non ſuperſit ambigendi locus. Eius foliis tantum vtimur: Scolopendræ animali terreſtri, ſimilis eſt marittima, magnitudine paulo minore, colore rubentiore, numero pedum copioſiore, & cruium tenuitate graciliore, ex Ariſt. 2. de animalibus, cap. 14.

Matthioli lapſus.

Diacrocum minus.

REcipe ſpicæ nardi, myrrhæ, caſ. aromaticæ, croci, ſchœnanthi, coſti, cinnamo. ſingul. partes æquas, melle deſpumato excipe.

Idem pollet ſed imbecillius. Eadem prorſus legit Auicenna lib. 5.

Diamoruſia.

REcipe croci, acori, añ. drach. ij. myrrhæ, drach. iij. baccarum lauri, drach. ij. & med. dauci, cinnamo, caſ. aromaticæ, cumini, ſeminis balſami, ſchœnanthi, ſeminis apij, cardamo. aniſi, ſpicæ nardi, mẽthæ ſiccæ, marrubij, ameos, trium piperũ, coſti, añ. drach. i. melle deſpumato excipe. Datur à drach. j. ad duas.

Eadem

Eadem præſtat, quæ Diacrocum maius: nam affectus ventriculi, hepatis, lienis frigidos, proindeq; cronicos ſanat, hedropem, frigidam ventriculi intemperiem ſanat, ac inde natam crudorum ſuccorum copiam & dolorem.

ACorum, ex Dioſcoride, lib. 1. cap. 2. folia iridis habet, anguſtiora tamen, radices non diſsimiles, complicatas, non in rectum, ſed obliquum actas, & ſummo ceſpite ſparſas, geniculis interceptas, albicantes, guſtu acres, odore non ingratas, ex Plin. lib. 26. cap. vltimo, radices nigras, minusque venoſas habet, & creticas candidiores, ponticus optimum eſt denſum, candidum plenum, carie non exeſum, odoratum, cuiuſmodi Colchicum, & Galaticum, quod aſpletion dicunt, officinarum autem acorum, gladiolus videlicet vulgaris, à vero longè diſsimile eſt, radicibus purpureis raro candicantibus, intortis, nodoſis, nullo acri, atque adeo nec grato, aut ingrato odore, ſed guſtu aſtringentibus, folio, & caule quadantenus iridis, flore luteo, ineunte æſtate, vbiq; aquoſis locis ſcaturit, vulgo lirio gialo, vt congener quidem iridi ſit, non tanta tamen cognatio, nec talem cum acoro iniit ſimilitudinem, inutilis & damnanda, paluſtris hæc radix (etſi hic conniueat Ruellius) vt imprudenter parum peritis medicis poſthac imponere poſsit. Quare Braſauolus, galangam officinarum, acorum eſſe opinatus eſt cum Leoniceno, Matthiolus tot acies inſtruit, vt quamuis ſententiarum varietas, difficultate minime careat, Fuchſii, & Syluij præſertim, qui maiorem myropolarum galangam, in veterum acorum reuocant, calamum tamen aromaticum, falsò ita nuncupatum, doctis omnibus eſſe acorum contendit, quin ante eum Manardus, pluresque non parui nominis medici, multam apud Lituaniam acorum gigni, atque in Syria aſſerunt, omnibus deprehenſis dotibus, quæ in acoro deſiderantur, ſi vel guſtu, vel intuitu, diligenter examinentur. Propterea acorus legitima ſit, quæ calami nomen hactenus ſibi vendicauit, vt eo in capite diſcuſſum eſt, vel eius loco aſarum, validioris etiam facultatis ſtatuatur, ſiquidem quum vegetior galanga guſtu acerrima ſit, nulla in parte albicet, verum externo cortice ſubnigreſcat, interiore ſubſtantia rufeſcat, etſi minore dilutius rubeat, acorus acer duntaxat, albicansque ſcribatur, amareſcatque euidenter, ex Galeno illa nequaquam, quicquid ex Plinio luxant Anguillarius ac Amathus, priorem deſerere opinionem nullo pacto compellit, nec quia Venerea vocetur ex Apuleio, propterea hæc acorus fuerit vnquam, quum plures ſint venereæ plantæ, ob decorem, atque odoris gratiam hoc nomine inſignitæ, vt venereum labrum, capillus veneris, & alia plura, non quia venerem accendant. Cum verò galangam, ideo genuinum eſſe acorum, ex Luſitano ſcribit Matthiolus in eius cenſura, quoniam ad venereos vſus maximè commendetur, commentitium eſt, nec ſcribit Amathus. Cæterum cum alter ſit gladiolus, Xiphion Græcis, in pratis & cultis non infrequens: quod per Xiphium aquaticũ gladiolũ intelligere videatur Plinius lib. 25. ca. 11. ſcribit Amathus, Matthiolus etiam in vtriſque commentariis

Gladiolus.

Amathus repellitur.

Matthiolus perperam in Amathum inſurgit.

Xiphion.

eiuſdem met ſententiæ facilè credit, Plinio illum vocari Xiphion, ſiue gladiolum, quem paßim officinæ acorum nominant. Qua autem leuitate, quo conſilio, cauſa, aut ratione, tam ſubito mẽtis ſtatu dimoueatur, vt ſibi ipſi laqueum nectat, in ſe enſem accipiat, inſtar apri contra ictum innitatur, non alia per Deos immortales reddi ratio poteſt, quàm illi par, qui ſibi teſtes amputauit, vt vxorem defraudaret. Hæc igitur ſatuitas, vel inteſtinum, atq; incredibile odium in Amathum, ita ſui immemorem reddidit Matthiolum: Scribit enim in Cenſura, quod Plinius lib.25. cap.11. per Xiphium intelligat acorum, quod in paludibus prouenit, flore aureo, iridis æmulo, vt Luſitanus perperam intelligit, minime probamus &c. Præterea non prius ab hoc ſe explicat, quàm altero ſe confodiat vulnere, inquit enim his accedit Luſitani lapſus, quod ſcribat, Xiphio radices eſſe, caninis teſticulis ſimiles, & profectò ita dictat Amathus, nam radices Xiphio rotundæ, duæ
Matthioli contradictiones. *ſunt teſticulorum canis dictis radicibus admodum ſimiles, quarum vna alteri ſubſidet: in quam eandem incidens ſententiam Matthiolus, in Italicis commentarijs cap. de Xiphio, inquit, Sono le radici dopie, ſimili à quelle de i teſticoli di cane, vna piu baſſa dell' altera: & quamuis in latinis enarrationibus ſcribat, radicibus cohæret geminis, rotundis, &c. quis eſt, qui eius ſcripta, poßit reprehendere? quis inquam idoneus accuſator, tam efferam ſuperbiam, tam crudeles contumelias, tam rigidas cenſuras probabit? qui Dij boni, ad earum tutelam deſcendet? quibus officiis, quibus technis perſuaſus, in certamen progredietur? ſeſe ipſum accuſat, ſibi ipſi aduerſatur, ſe igitur defenſorem propriarum contradictionum, ſe vltorem iniuriarum, ſe cognitorem iuris ſui, atq; actorem totius cauſæ conſtituat.*

CVminum, vel cyminum, ex Dioſcoride lib.3. cap.57. duplex eſt, ſatiuum & ſylueſtre duplex, ſatiuũ ori gratum eſt: ſed multo magis Aethiopicum, quod Hippocrates regium appellauit, ſecundum locum tenet Aegyptium, reliqua ſequuntur, nunc ex Galatia petendum non eſt, cum ex Apulia, aliisq; propinquioribus locis, præſtantißimum afferatur, ex planta, folio fœniculaceo, ſemine copioſo, radice ſubrotunda, quaſi bulboſa, caule frequentibus ramulis brachiato: ſi verò carmenum cuminum nonnunquam ſcribatur, idem ſit quod Aethiopicum, vel vt quidam exponunt, ex Caramania regione, et ſi ſeſelim eſſe, neſcio qui opinati ſint, Serapione vtriq; ſeparatum caput aßignan-
Conſolida regalis. *te, Sylueſtre primum, Italis adhuc incompertum creditur, at ſecundo loco depictum, conſolida regalis dicta, & vulgo ſprone di Caualieri, à doctißimis quibuſq; herbarijs, Fuchſio autem ſylueſtre Delphinium exiſtimatur, eius autem mentio fit, cap. de ſymphito. Cum autem ſylueſtre primum melanthium citrinum officinarum crediderint cucullati, qui in Meſuem commentaria edidere. Matthiolus tamen, non vſquequaq; reijcien-*
Cumini præparatio, & torrefactio. *dis rationibus illos damnat. Præparatur cuminum, viginti quatuor horis aceto acerrimo infuſum, poſtea ſiccatum, torrefit ſartagine ſubferuida, ab igne ſemota, ſtatim impoſitum, vel fictilibus igne candentibus tantiſper obſeruatur, donec torreſcat: An verò*

Digitized by Google

Delphinij caput Dioſcoridi obrepſerit, vt innuit Matthiolus cum Græcis omnibus codicibus inſeratur, aliorum iudicio ſtare malo, quàm meo: Fuchſij tamen ſententiam non probaturus. Aſſatio autem omnis fit, vel ad earum facultatis augumentum, vt in ſcilla, ad decrementum, vt in cepa, vel vi duplici præditis, vt purgatrice amiſſa, aſtringens augeatur, vt in rhabarbaro, ac myrobalanis: Vſtio autem omnis quo facilius leuigentur, vt ſericum, vt tenuitatem inducant craſſitie depoſita, vt metallica, vt nouum ſibi concidat colorem, vt ceruſſa, vt in aliam tranſeat ſpeciem, vt ex ſtybio oleum, vt vis in ſuperficiem tracta, lotione ſeparatur, vt in pompholyge, ac phrygio lapide, Galenus 4. de comp. pharm. ſecundum loc.

MArrubium, quibuſdam praſſium, ex Dioſcoride lib. 3. cap. 100. naſcitur propè ædificia, ruinas, & rudera, nunc in hortis ſeruatur, omnibus perſpectiſſimum, nec deeſt campeſtre, iuxta tuguria, earum areas, foſſas, propè vias, ſepes, cœmiteria exuberans, praſſium fœtidum, pharmacopœis vocatum, idem certè cum Dioſcoridis ballote, ad multa quidem efficax, verum vſu abolitum. Plinius hic ab Hermolao damnatur, quod praſon, & praſion affinitate deceptus ſit, vt in ſtachi, ex Theophraſto 6. de hiſtoria plantarum cap. 2 duo ſunt marrubij genera, aliud folio herbido, ſerratiori, inciſuriſq́; profundioribus, proinde conſpectioribus diſcreto conſtat, alter rotundis, ſqualenſq́; vehementer, ſicut ſphaceli inciſuras habens obſcuriores, minuſq́; ſerratum, at cum marrubij loco marmacur, aut mutatis elementis, paulo aliter ex Meſue legatur, alij meliſſam, nonnulli marum accipiunt, charonium antrum ingreſſi, cum Arabicarum vocum ſyntaſin, aut verius eorum ſignificata ſectantur.

Plinius notatur.

Marmacur,

Diacuminon primum.

REcipe cumini p̄p. drach. x. zingiberis, cinnamomi, an. drach. med. caryophyl. ligni aloes, macis, an. drach. ij. & med. galangæ, piperis longi, cardamomi, an. drach. ij. moſchi ſcrup. med. mellis deſpumati, quantum ſufficit.

Ventriculum, & viſcera reliqua calefacit, coctionem iuuat, flatus diſſipat.

Diacuminon ſecundum.

REcipe cumini p̄p. drach. xx. zingiber, thymi, an. drach. iij. piperis, cinnamomi an. drach. ij. ameos drach. j. & med. foliorum rutæ ſiccorum, nitri rubri, an. vnc. med. excipe melle deſpumato.

Ad eadem, ſed inefficacius

Hoc affine eſt Galeni Dioſpolitico 4. de Tuend. ſanitat. cap. 5. dupliciter præparato, vt infra.

Dioſpoliticon.

RECipe cumini,piperis,rutæ,nitri,partes æquas, vel cum reliquorum pari pondere,nitri dimidium admiſcetur,minuſque ſic ventrem ſoluit.

Zingiber addunt Actuarius,atq; Auicenna in primo ſuo diacimino, lib. 5. Tract.3. ponderibus variatis,at in 2.Galeni mentem in Dioſpolitico, ad vnguem ſectatur, vt etiam Alexander lib.8.cap.10.in cura lienis inflati,etſi inflatu diſtenſo, & intumeſcente, eodem lib nitrum quadruplicet, Paulus lib.7.cap.11. pondere multiplici zingiber quoq; addit,vt etiam Myrepſus nu. 324.& 325.

Coctionem iuuat,flatus diſſipat,hypocundria turgida,& inflata cruditate, & flatibus liberat.

Eſt & Diacuminon Nicolai,vſu frequentius,præſertim ſacchar o in morſulos effictũ, quia gratius,quàm cum melle liquidũ,id tamen ab Actuario ferè excerpſit. Quare per Diacuminum ſimpliciter,primum potius accipiendum ſtatuimus,ſi verò alterum para- re cuipiam arrideat,id quoq; inferius annectemus: Eſt & antidotus è cumino Myrepſi huic valde diſsimilis.

Diacuminon Actuarij.

RECipe cumini ſextulas quinquaginta,id eſt vnc.viij.drac.ij. ſcrup. ij.cinnamomi,ſpicæ,zingiberis,piperis nigri,fructus balſami,ſingul.ſextulas x.id eſt vnc.j.& med.drac.j.ſcrup.j.iridis, cyperi,cardamomi,rutæ,lybiſtici drach.vj,ſcrup.ij.melle, quantum ſufficit.

Arteriacis,difficultati ſpirandi,tuſſiculoſis,inflationibus, efficaci eſt adiumento,nauſeam ſtomachi corrigit,coctionem affert,aſtrictionum vitia ſanat.

Diacuminon Nicolai num.100.

REcipe cumini pp. vnc.i. ſcrup. j. cinnamomi, caryophyl. añ. drac.iij.ſcrup,ij.galangæ,zingiberis,piperis nigri,ſatureiæ, calamenthi,ann.drach.j.ſcrup.ij ameos,lyguſtici,ann. drac.j.gr. xviij.piperis longi,ſpicæ nardi,nucis moſchatæ, an.ſcrup.ij.& med.mell. attici,aut ſacchari,quantum ſufficit.

Ponderibus aliter excedebat,variabatq; præſertim ex Cordo,ac Prepoſito,nunc integritati ſuæ reſtitutum ex Fuchſio,etſi alia ſit antidotus è cumino magna, & Diaſpoliten vocata,ab his, vt etiam Dioſp. litico diuerſa, vt alia purgans nu.328. Deſſennius Myrepſi ponderibus hic non reſpondet.

Confert frigiditati thoracis,ſtomachi inflatis,colicis, febre quartana laborantibus,& ventriculi coctionem iuuat.

Thymum, ex Dioſcoride, lib. 3. cap. 35. ab omnibus cognoſcitur, ex Theophraſto 6. de hiſtor. plant. cap. 2. duplex eſt, album ſcilicet, & nigrum, ex Plinio quoque lib. & cap. 21. candidum eſt & nigrum, floriúque nigri; hinc duplex tantummodo thymum elici poteſt, etſi neſcio vnde tertium expiſcati ſint Braſauolus ac Matthiolus, potiſsimum nobilius erigens ex Dioſcoride, quia ſcriptum reliquit lib. 4. Epithymum flos eſt Thymi durioris, ſatureiæ magis ſimilis: at ſatureiæ ſimile duntaxat effecit Dioſcorides, cuius fortaſſe mentis compos effectus cap. de epithymo, atque in latino volumine verbum illud (magis) expungit, quamquam addere, ac minuere ſæpenumero conſueuerit, & ſibi partienda, ac communicanda laudis gratia, arbitratu ſuo, & verba, & authorum mentes diſponat: nihilominus quum ſatureiæ tantum ſimile hic, atque alibi, vt etiam cap. de ſatureia, thymum ſubſequente, thymo ſimilem, minorem tamen, & tenuiorem deduxerit ſatureiam, vnici thymi tantummodo recordatur, nec Theophraſti diuiſione vſus eſt, etſi hæc aliqui, ad hunc ſcriptorem importune tranſtulerint, vel poſt candidum, & nigrum; ſi nobilioris thymi ſpeciem elicere volunt, opus eſt tertium oſtendere thymum, quod ſibi ſuo modo parturiant, ſi non album ſit, non nigrum, ſola à rei herbariæ ſcriptoribus celebrata. Nempe etſi è Lyguria duplex afferatur ad nos thymũ: vti ex Apulia nigrius Cretico, quamuis alij Apulum, vt præſtantiſsimum, quidam Creticum accipiant, alterum lignoſius, fruticoſius ac durius, flore purpureſcente, inter purpuram & candorem medio, alterum mitius, tenuius, albo flore, ſpicatis capitulis, odore fragrantiſsimo, ſemper tamen ſatureiam æmulantur, natalium diuerſitate, magis, ac minus euariantia: hisque conuoluitur epithymum, nec ob id, aut à Dioſcoride ſeiuncta, aut diuerſa appellanda exiſtimauerim, vt neſcio quo veſano ſpiritu ducti, tot nugas, tantam garrulitatem aſperſerint, de quibus Fuchſius cap. de epithymo. Aetius Tetrabiblo primo, ſermone primo, à nigro thymo, elleboro appellato, penitus abſtinendum animaduertit, quod corruptoriam vim habet.

Braſauoli lapſus.

Matthioli reprobatio.

Ruta, ex Dioſcoride, lib. 3. cap. 43. triplex eſt, ſatiua, ſylueſtris & montana: ſatiua, atque hortenſis, trita eſt cognitionis, minus acris, magis in cibos admiſſa; æſtate floret, autumno matureſcit, quo tunc ſemen eſt demetendum. Sylueſtris etiam in campeſtribus, & ſuburbiis à nobis ſæpe collecta, montana autem in collibus Montiſferatis, Crepacorianiſq; calidiſsimis, ac ſiccis locis copioſiſsima prouenit. Horũ defectu, hortenſis duplum indi poterit, ſiccata ſcilicet, cui ad viridem, non parua eſt differentia, cũ arida multo acrior, ac calidior: quàm viridis exiſtat, ex Galeno 2. de compoſ. med. per locos, cap. 1. propterea ab erronea Monachorum opinione cauendum, qui androſæmon, ſiue hypericum vocatam, aliam rutam ſylueſtrem ipſius Dioſcoridis, tàm ineptè cõmenti ſunt, idq; pro ea ſubſtituendum: Sylueſtris autem intelligatur, ſatiuæ ſimilis, graciliori tamen folio, guſtu acriori, amarioriq;, duplex quum ſit ſylueſtris rutæ ſpecies, prima antedicta, altera moly nuncupata, etſi aliud ſit moly cap. ſubſequenti, quibuſdam Harmala

Monachi aberrant.

Moly. Harmala. Alharmel.

Syris beſaſa, quæ Serapionis, & Auicennæ teſtimonio, tam aſpirata quàm non, huius rutæ ſemen ſignificet, ſiquidem Mauritanorum ſcripta, Dioſcoridi ac Galeno, rutam hanc deſcribentibus adſtipulantur: ſcribit enim Auicenna, cap. de ruta. ſylueſtris vehementioris eſt nigredinis, quàm albarmel, id eſt, hæc ſylueſtris, quam illa magis nigreſcit, quamuis ipſa quoque ſylueſtris appelletur: Cætera ex Dioſcoride proſequitur, lib. etiam 4. capite 33. inquit, & albarmel eſt de medicinis liberantibus, & paulò infra, & ruta ſylueſtris, & non eſt harmel, ceu quidam exiſtimarunt, imò eſt ſpecies rutæ ipſius, ideo per harmel, ſiue addito articulo al, ſecundum ſylueſtris rutæ ſpeciem ſe intelligere conſpicuè declarat, Apulis hoc nomine cognita, vt in Patauino viridario. Hinc igitur quantum

Quirici Augusti error.

errauerit Quiricus Auguſtus, et ſi magna cum laude, praxin in Apollinea noſtra ciuitate, diutius exercuerit, quãtum vnà cæcutiant, quàm obſcura erroris caligine inuoluantur, qui luminarium labyrinthos ſectantur, quamque deteſtandus ſit hic error, atque abolenda praua, ac pernicioſa conſuetudo, cicutam lethale venenum, in pilulis fætidis, atque alibi admiſcentium, Sole clarius illuſtrari poteſt, cum cicuta Arabum ſermone, ſuicaram nuncupetur, et ſi eorum interpretes rei inſcij, apud Auerroem, pro harmel, id eſt, cicutam, turpi nimium lapſu, ſtultiſſime expoſuerunt. eò autem in capite, Galeni mentem reddit, capite de moly, idem certè cum hac ſylueſtri ruta, vt capita conferentes, facillimè diiudicabũt. Hanc eſſe caryophyllos vltramarinos cenſet Amathus, de quibus in fine capitis de parthenio, quantum autem diſtent, vide ex Matthioli cenſura: an

Amathus fallitur. Cicuta.

verò hypericoo congener ſit, idem ire, in eius capite diſcutietur: Rutæ ſemina ad quinquennium ſeruari ſolent. At quum Cicuta legitima ſcilicet ſua vi refrigeratoria nocet, ex Dioſcoride lib. 4. cap. 67. formidandaq; pariat ſymptomata, ex eodem lib. 6. c. 11. quamuis dolores haud dubiè mitiget, non niſi ſumma vrgente neceſſitate accipiatur ſiquidem ex Theophraſto 9. de hiſt. plant. cap. 17: ex Thraſya Mantinenſi compertum eſt, venenum ex cicuta locis prægelidis enata, quod drachma pondere irremediabile eſſet, ea in paluſtribus noſtris qua itur Decianam frequentiſſima occurrit, cauis radicibus, folio ferulæ anguſtiore, aut verius coriandri, vt ex Plinio, quibus iiſſent it hoc nomine vulgata, cuius radices ineunte vère, cum paſtinacæ loco ederint quidam, nihilum penè læſi ſunt: alteram ne anſeres quidem attingunt, ſocus obſtupeſcunt, quamuis ſeminis cicutæ mentio fiat, inter nephriticas, Andromachi compoſitiones, ex Gal. 10. de compoſ. med ſecundum locos, cap. 1. vt etiam inter Aſclepiadis compoſitiones, ſimul ac ex Paulo in trochiſ. ac veſicaria. eius quoq; meminit Myrepſus, in remedio nephritico, ad exulceratam veſicam. Noi tamen certò ſcimus, medicis quibuſdam, qui ex tam frigida herba, communi videlicet cicutæ fatuitatem fortaſſe contraxerant, ſummo dedecori fuiſſe, cum illud languentibus quibuſdam exhibuiſſent, qui poſtea maximo in diſcrimine verſati ſunt, proptereà dexter adſit Apollo, ne audaciori confidentia, aut confidentiori audacia proximum præcipitemus: ſpuriam enim quandam cicutæ ſpeciem credo.

Nitrum,

Digitized by Google

Nitrum, Barbaris bauracb, ex Dioſcoride, lib. 5. cap. 75. præfertur leue, roſeo colore, aut candido, in foramina debiſcens, perinde quaſi ſpongioſum quoddam; quale ex Bunu affertur, addit Plinius, quod ſit purum, ſincerum, tenuiſsimum, & facilè reſoluatur. Id olim quotidiani vſus erat, cum ſapa, cumino, aut aliis huiuſmodi mixtum, ad ſedanda tormina, nec non in balneis, vt ſpuma nitri, nunc autem abſoluere, nec agnoſcuntur, aut aſportantur, etſi Cardanus 5. de ſubtilitate, quia ex Alberto, in Goſclaria, Cypro abundante, nitrum cogeretur, candidiorq́; eius pars, in ſpeluncis ſtriarum inſtar penderet, lib. 5. cap 7. quandoq; etiam reſudaret aphronitrum vocatum, ideo vtrumq; periiſſe falsò creditum aſſerat, vnde reuocari poßit, vel quibus in locis, apud nos comperiatur, ſilentio inuoluens, quod halinitrum vocat, forte eiuſdem genij ſuſpicatus, idem quum ſit, quod ſalnitrum vulgare, à veterum nitro valde diuerſum. Hodie enim ad tormentorum bellicorum pulueres, ad aquas fortes, quibus aurũ ab argento ſegregant argentarij, quod ex terra, & calce paratur, antiquis incognitum. Braſauolus, nosq́; nitro carere, & antiquos noſtrum nõ habuiſſe, deducit Matthiolus, quod ſcilicet noſtrum ſalnitrum, ab antiquorum nitro lõgè dißideat, id quod etſi verum ſit, cum noſtrum ex calcis efflorescentia, circa parietes, ſcrobesq́; in vinariis cellis, veteribusque cementis inuenta perficiatur, ad ſubitam hominum necem, mißilibus igne tormentis, ad tartareas machinas oplendas, in diruendis vrbibus, depopulandis gentibus, altißimis turribus, ſolidißimis propugnaculis, comminuendis, dißipandis, quum Meſue talia poſteritati tradiderit, cap. baurach, & eſt aliud ſicut artificiale, quod eſt flos parietum, & eſt ſicut flos ſalis, quæ verba hoc modo peruertit Syluius. Alterum artificiale, flos parietis, vel ſalis dicitur, nitro valentius, ita enim crediderim Arabicis elementis, earumque diſciplinis, ne primum quidem greſſum promouiſſe, non modo illorum typos iungere, non declarare poſſe, ſed nedum Meſuem proprio ſcriptum idiomate vidiſſe, ideo phalerato ſermone, illius mentem millies, & eo amplius inuertere: quum enim fundamenta infirma ſunt, ipſaque baſis ſtatim in initio debiliter iacta, nimirum ſi ſuperſtructa, ventorum impetu deijciantur, illidantur: & corruant: nec ideo mirandum, ſi verſionem veterem; impolitam quidem, ſed fidelem, affectato lepore contaminauerit. Noſtrum itaque ſalnitrum, cum Meſ. perſpectum extiterit, huius recordari operæpretium erat, cum ſola præmiſſa diſtinctione, alterum altero valentius, aut imbecillius eſſe deduxerit, nitrum, ac eius ſpumam inuicem complicans, quæ tamen pharmacis admixta, pituitam craſſam, lentam, partibus impactam, ſolutione, & vomitu educere teſtatus eſt, hoc potius, quam illo non excepto, vt idcirco dici poſſe videatur, noſtrum ſalnitrum, aliis admixtum medicamentis innoxium eſſe, & eadem præſtare: vnde fortaßis innixi, vt ex Fuchſ. 1. de compoſ. med. cap. 17. reuerendi illi Monachi Meſuem commentati, noſtrum ſalnitrum, veri nitri loco ſubſtituendum conſulere: Matthiolus repugnat, temereque ab his alieno periculo factum oſtendit, quod prius in ſe ipſis experiri æquum erat, ita denique ea nobis conſulere,

Cardani labes.

Syluii inſcitia.

ac literis

ac literis poſteritati prodere, vt ex Galeno 3. ſimplicium cap. 9. ſi fraterna charitate ducti, hac in medium adduxêre: alij quum vulgare ſalnitrum, ſit calcis extincta veluti flos, quaſiq́; parietum mucor exudans, & humectis locis concreſcens, & in apricis etiam exhalans, ex his igneæ mordacitatis qualitatem, ferè deponere aiunt: cum præſertim aqua ad hos vſus præparata, triduò diutiusque maceretur, dehinc vbi efferbuerit, tamdiu ſubſidere ſinatur, donec in fruſtula glaciei ſimilia adiiceſetur, concreſcatq́;. Propterea non niſi maximã acrimoniæ partẽ exuiſſe, ſic ſanè, vt aliis medicinis admixtũ, non ſolũ innocuũ, ſed nitro perſimili eſſe facultate crediderint, ideo veri loco vſurpandũ, ita quod in topicis admitti quoquo modo poteſt, at cũ linguam acerrimè vellicet, vix eius apice admotum, præſertim vaſe æreo ſecundo concretum, certoque ſciam, quum iumenta inſciis heris, nitrariam huiuſmodi aquam hauſiſſent, interiiſſe, non eo audaciæ procederem, vt legitimi nitri vice, in medicina ſuccedaneum fiat: huic enim conſilio occurrendum, audacia debilitanda, ſceleri reſiſtendum, quum Hippocratis iuſſu, quid temerè agendum ſit, nunquam eorum loco tutius ſal gemma, vel ſal ſatisfaciet, alias enim ſalis gemmæ, vel ſalis inopiam pari nitri pondere demandauerunt, in medio coctionis emplaſtris iniicitur. Nitrum tam natiuum, quàm facticium, quomodo fiat, vide ex Georgio Agricola duodecimo de re metallica, quo autem differant aphronitrum, & ſpuma nitri, vide ex Bellonio libro tertio, capite octauo, etſi id ignorauerit Matthiolus, mendacij conſcius; quum tamen eius ingenij, ac memoriæ præſtantia, id expoſcere non videatur, vt quum nitrum, non aſii lapidis florem eſſe deducit: quumque in Fuchſii ſententiam eat, in vitio dictionis ἀφρὸ, vitrum ibique, videlicet primo de compoſit. med. capite decimoſeptimo, aphronitrum, ſiue aphrolitrum, ſpumamque nitri nitidiſſimè illuſtrauerit, mirum ſubit, quod hæc ſe ignorare fateatur, neque id alium, quòd ſciat, hactenus explicaſſe, quum etiam aſiæ petræ florem noſtrum eſſe nitrum ſignificet.

Matthioli ignorantia.

Satureia, vel cunilla Latinis, Græcis verò thymbra, vulgo ſanoregia, Vercellenſibus ſegreza, Hetruſcis contella, ex Dioſcoride lib. 3. cap. 36. trium alus noticia eſt, quædam ſatiua ſyluestri prorſus minor, tyronibus etiam cognita, hortis quaſi omnibus familiaris, ob communem in acetariis, atque intinctibus vſum. Sylueſtris Columellæ thymbra propriè, guſtu acrior, & odoratior eſt, in ſabuletis, & campeſtribus quibuſdam proueniens, in Græcia præſertim, frutex enim eſt thymo ſimilis, foliis nigrioribus, at tenerioribus, ſpicatis floribus, purpureisq́; in morem betonicæ, ſemperq́; viret.

Dianiſon.

Recipe aniſi, drach. xx. glycyrrhizæ, maſtiches an. vnc. i. fœniculi, cari, macis, galangæ, zingiberis, cinnamomi, an. drach. v. trium piperum, calaminthes, pyrethri, caſ. aromaticæ, an. drachm. i. cardamomi

momi

Digitized by Google

momi maioris, caryophyll. cubebarum, croci, ſpicæ nardi, an. drach.i.& med.ſacchari vnc.ij. mell.deſpumati q. ſ.

Intemperiem frigidam ventriculi, à pituita cruda, vel etiam flatibus ſanat, & tuſſim diuturnam, à frigida cauſa genitam.

Alia eſt antidotus ex aniſo, ex Myrepſi deſcriptione.

Pyrethrum ex Dioſcoride, lib. 3. cap. 69. Romani ſaliuarem vocant, radix longa eſt, pollicis craſſitudine, guſtu feruidiſſimo, & omnibus nota, frequētiſſimi vſus in dentium cruciatibus, ex Apenini Alpibus frequens, ad nos affertur, at non eius acrimoniæ, quæ è Græcia. Floribus eſt chanamelinis, non anethi vmbella, vt ſcriptum reliquit Dioſcorides, qua cauſa, ibidem mendum ſubeſſe ſuſpicantur nonnulli, eligēda eſt radix ſolida, non carioſa, guſtui feruida. Quidam hortenſem dracunculum, vulgo dracone, herbam acetariis, & intinctibus grauiſſimam, guſtu acrem, oblongo, tenuique foliolo, radicibus humi repentibus, graminis modo, quia placida acrimonia linguam amburit, pyretbrum eſſe ineptè ſatis coniecēre, alij pratenſem herbam, folius paſtinacæ ſatiuæ proximis, quia diutino manſu, linguam, ac fauces vehementer vellicat, ideo nouum pyrethri genus commenti ſunt. Dracunculus.

Diambar, aliàs Diambra.

Recipe cinnam. doronici, caryophyll. macis, nucis moſchatæ, folij, galangæ, an. drach.iij. ſpica nardi, cardamomi vtriuſq; an. drach.i. zingiberis drach.ij. ſant. lorum citr. ligni aloes, piperis longi, ana. drach.ij. ambari drach.i.& med. moſchi drach. med. excipe ſyrupo roſ. ex aqua roſ. i. ex infuſione roſarum.

Cerebrum, cor, ventriculum, ac reliquum ventrem inferiorem calefacit, & roborat, exhilarat, coctionem iuuat, affectibus vterinis, & omnibus aliis frigidis prodeſt, ſenibus ob id, ac mulieribus ſalubre, tunc forma ſolida, cum ſaccharo, in aqua roſ. ſoluto paratur.

Fuchſius perperam legit ambræ, drach i. cum Cordo: plura in Myrepſi Diambar deſiderantur, id enim illi penè fatale eſt, vt vel addat, vel ſuccidat.

Diambar Actuarii.

Recipe ambaris, ligni aloes, ſing. ſcrup. iiij. caryophylli, nucis moſchatæ, maceris, galangæ an. drach.i. cinnamomi ſcrup. viiij. iulepii roſ. quantum ſatis eſſe videbitur.

Contra omnem corporis imbecillitatem efficax, omnem corporis perfrictionē diſcutit, natiuum ſuſcitat calorem, & rediuiuum recreat, reſarcit eos qui frigido torquentur

DD *humore,*

humore, iuuat articulis, & membris omnibus magnificè ſubuenit, ſtomachum faſtidientem, ciſſas, & inappetentiam cibi, quique continere non poteſt, ſummè corrigit, cor ieſum roborat.

Diamaſchu dulce.

REcipe croci, doronici, zedoariæ, ligni aloes, macis, an. drac. ij. margaritarum, ſerici crudi, toſti, alias vſti, ſuccini, coralliorum rubr. galliæ moſchatæ, ocimi, citrariæ, alias citrati, an. drach. ij. & med. been albi, & rubri, folii, ſpicæ nardi, caryoph. an. drach. i. zingibere cubebæ, piperis longi, an. drach. i. & med. moſchi ſcrup. ij. excipe mellis crudi quadruplo, vaſe vitreo conde: Datur à drach. i. ad duas.

Cordis palpitationi, melancholicis affectibus, ſine cauſa manifeſta, malis cerebri frigidis, ob id vertigini, comitialibus, paralyſi, oris tortura pulmonis affectibus, ac ſpirandi difficultati ſuccurrit.

Monachi ocimi citrati, drach. i & med. legendum contendunt: Deſſennius cum Fuchſio, galliæ & ocimi an. drach. i & med.

Efficacius fit, & præterea ventriculi humores, etiam putres, potentius abſumit.

Diamoſchu amarum ſic fit, prædictis addendo, Abſinthii roſ. an. drachm. iij aloes lotæ vnc. med. caſtorei, ſeſelos, aut liguſtici, an. drach. i. cinnamomi drach. i. & med. Monachis, cum Fuchſio, drach. ij. & med.

SEſeli, Barbaris ſeſileos, recentioribus ſiler montanum, ex Dioſ. lib. 3. c. 51. multiplex eſt, Maßilienſe foliis fœniculi, AEthiopicum foliis hederæ minoribus, per ylimon modo oblongis, Peloponenſe folio cicutæ latiore, & craßiore. Eſt & tordylium, quod aliqui Creticum ſeſeli vocant, ad nos Maßilienſe affertur, odoratum, amarum, oblongum cum latitudine carnoſum: nec deeſt quod cimicum putorem, cum inſigni amarore repræſentat: aliud certè à legitimo ſeſeli, id quidam ſphondilij ſemen autumnant, in pratis noſtris vliginoſis, & montuoſis præſertim, folijs quadantenus platani, at panacis, caule fœniculaceo, per omnia tandem reſpondens deſcriptioni Dioſcoridi. Maßilienſe ſeſeli accolis Comenſibus montis Generoſi Meu falsò dicitur, vti AEthiopicum in Gallia Narbonenſis Prouincia, Taccobugada, qui eius cineris contacta maculet.

Tordyliū.

Sphondilium.

Aloes in tractatum, in hieram reiecimus.

Diamoſchu Actuarij.

REcipe zedoariæ, zarnabi, vnionum candidorum, ſuccini, coralliij, an. vnc. i. ſetæ crudæ hermodactyli candidi, & punicei, ſpicæ, folii, cardamomi, an. vnc. med. auri elimati, caſtorei, piperis longi, zingiberis ſing. drach. ij & med. moſchi, drach. i. & med, ea tundantur, cretaq;

cum

Digitized by Google

cum deſpumato melle, fermenteſcant, moſchus cum aqua roſ. ſupra calidos cineres ſoluatur, vt cum reliquis in vnitatem coeat.

Prodeſt contra micationem cordis, impulſumq́ue, ei quoque cui tumultuoſa inſomnia obſeruantur, auxiliatur: item his qui incertis timoribus corripiuntur.

Varias diamoſchi compoſitiones, vide ab Auicenna, lib. 5. à quo ſuam mutuatus videtur Actuarius, at pro been hermodactylum interpretatus, & pro doronico, zarnabum, auro etiam addito, & variatis ponderibus, Ruellii exemplaris fortaſſe culpa. Eſt & aliud Diamoſchu, poſt Dianacardon Actuarii: Eſt & antidotus ex moſcho, Myrepſo diuerſa, vt alia etiam poſt antidotum muſæ, & poſt antidotum è galanga.

Diacinnamomum.

Recipe cinnamomi electi drach. xv. cinnamomi præſtantiſſimi, cumini, helenii, an. vnc. med. galangæ drach. vij. caryophyllorum, piperis longi, cardamomi vtriuſque, zingiberis, nucis moſchatæ, ligni aloes, an. drach. iij. croci, drach. i. ſacchari vnc. v. mellis deſpumati quantum ſufficit, vel ſacchari tenuiſſimè triti, duplo pondere, pulueres excipiantur, & ſiccum ſeruetur, alii moſchi ſcrup. ij. addunt, ad cordis, & cerebri robur.

Coctionem iuuat, & pituitæ putredinem prohibet, diſtributionem alimenti in corpus promouet, delicatum eſt, ac ganeis accommodum, condimenti vice vſurpatum.

Eſt Electuarium de cinnamomo ex Auicenna deſcriptum 5. can. ab hoc non longè recedens, at antidotus è cinnamomo Myrepſi, valde euariat, vt etiam aliud, atque aliud, poſt antidotum ex acoro: Quum autem cuminum non admittat Fuchſius 2. de compoſ. med. ex Syluio, Cordoque legitur, vide cap. de cinnamomo.

Helenium, vulgo enula campana, ex Dioſcoride, lib. 1. cap. 26. duplex eſt, vna folia habet verbaſci, anguſtioris folii, aſperiora, oblunga, &c. altera Ægyptia, vt Crateuas tradidit, incognita. An vero enula vulgaris, quotidianiquè vſus, hyeme præſertim, pro conficiendis paſtillis, quos inolos nuncupant, ſit Dioſcoridis helenium, ad incudem reuocandum videtur: quum noſtra latifolium verbaſcum magnitudine longè ſuperet, cui dubio pluries occurrit Theophraſtus, regionum videlicet varietate, terræ fertilitate, grandiora, anguſtioraue emitti folia: Marcellus etiam, præſentis textus violentia, id accidiſſe animaduertit, nos euidentem in helenio amarorem præteriiſſe, huius quum meminerit Plinius libro 19. capite 5. his verbis. Sæſer his ſeritur menſibus, Februario, Martio, Aprili, Auguſto, Septembri, Octobri, breuior his eſt, ſed toroſior, amariorq́ue enula, id quod clarius eſt, quàm quod docendo, quis laborem impendat. Amathus tamen, neſcio qua acie, Matthiolo vitio vertit, quod Plinium adduxerit, hoc in cap. de enula loquentem, quoniam eius illic nulla ſit mentio: res profectò à veritate adeo Matthiolus defenditur ab Amathi calumnia.

 abhor-

Matthiolus retractat.

abhorrens, vt etiam obeſiſſimæ naris homines, id facilè intelligant: at quum verba Plinij poſtea reddat Matthiolus, lib. & cap. 11. quo in loco Ægyptium helenium recenſet: primi autem remedia implicat, quod tamen intactum ipſe præteriit in commento, cum præſertim hanc folio ſerpylli annotauerit, eod. lib. cap. 10. Dioſcorides autem folia lentis, & ramulos humi ſparſos, ſerpylli modo tradiderit, quis non admiraretur? propterea in latinis lucubrationibus rem probe diſpoſuit, vel ab Amatho admonitus, vel quia vt propria cōfeſſione pateſcit, in Apologia, Typographus lineis quibuſdam in medio relictis, tranſlaticia excuſſet. Quare noſtrum legititimum ſtatuatur helenium, cuius radix conciſa Sole exſiccata, etiam vltra biennium ſeruari poteſt. Floret Iulio menſe, in hortis, vt etiam montanis, vmbroſis, ac ſiccis locis prouenit, ad Theophraſti chironiam panacem propius accedit, quippe quod lib 6. de hiſt. plant. cap. 1. helenium ſurculoſum minutiſque conditum foliolis fructicoſumq́ue ſcribitur, eodemq́ue lib. ſed cap. 7. fuſiusq́ue inuenerim, ab Angulario deſcribitur.

Diazingiber, aliàs Confectio ex Zingibere.

Recipe ſacchari partes iiij. mellis deſpumati partes quatuor, ſaccharum aqua & melle ſolutum, coque quantum neceſſe eſt, tunc zingiberis electi, craſſiuſculum puluerati, partes tres, curioſe permiſce, vel ſaccharo ſolo in tabellas effinge.

Idem pollet quod Zingiber conditum.

Eſt & antidotum è zingibere Nicolao adſcriptum ab hoc valde diuerſum: Eſt & electarium de zingibere Auicennæ plura complectens 5. can.

Diacalaminthes Gal. 4. de tuen. ſ. cap. 7.

Recipe calaminthes, pulegij, petroſelini, ſeſeleos, cuiuſq; vnc. ij. ſeminis apij, cacuminum. thymi, vtriuſq; vnc. quatuor, ad hæc lybiſtici vnc. xvj. piperis verò octo & quadraginta.

In Græcis codicibus variant notæ ponderum, aliqui enim habent drachmas loco vnciarum Λ. ſcilicet loco ℥o. & vbi legitur ℥o. ß. habent ıß. id eſt, non duas vnc. ſed drach. ij. ſicq́ue minoris eſt acredinis, ſecus quantumuis multo ſacchere, aut melle temperetur fauces vehementer vellicat.

Diacalaminthes Actuarij.

Recipe piperis, vnc. vj. calaminthæ, pulegij, petroſelini, ana. vnc. i. & med. ſeminis apij, ſeſeleos, ſing. vnc. i. lybiſtici, vnc. iij. thymi vnc. med. mel. ſufficiens.

Auxi-

Auxiliatur iis, quos cibi faſtidium vrget, appetentiam reuocans, ægrè quoque ſpirantibus, ſtomacho perfrictionem ſentienti, & ſpiritu diſtento confert, ex vino mane, ſi verò reſpuant ficum, nucis auellanæ craſſamento eſtur cum vino.

Hoc etiam ex Galeni ſententia deſcribit Meſ. ab eo tamen non modo pondere recedit, vt etiam ex Auicenna 5. can. verum pro pulegio, calaminthem fluuialem, communi Arabum errore, vt etiam zingiber immutat. Nicolaus plura etiam addit, nec minus enariat, poſt antidotum ex eruis. Cæterum pro calamintha fluuiali, in Mauritanæ factionis antidotis, vel pulegium, vel mentha aquatica indi poterit, relictis eorum controuerſiis, qui menthaſtrum accipiunt, iuſſis etiam valere Monachis, antidotarij commentatoribus: quandoquidem ex Dioſcoride, quem admodum oſcitanter percurrerunt, tertiam calaminthæ ſpeciem, in aquoſis, atq; alibi etiam naſci aſſeuerant, nulla aliarum, quod apud aquas naſcantur mentione facta: propterea tertiæ ſpeciei proprium eſſe aſſerunt, at cum Dioſcorides poſt tertiam calaminthem, omnium folia, guſtu impensè feruentia, & acria tradidiſſet, ſubiecit: Naſcitur in campeſtribus, aſperis, & aquoſis. i. omnis calaminthæ ſpecies, ijs in locis naſci ſolet. Monachorũ opinio reiecta.

Diatrion pepereon Meſ.

RECipe trium piperum, an. drach. vij. & med. zingiberis, thymi, aniſi, an. drach. iij. ſpicæ nardi, ammeos, amomi, an. drach. j. & med. caſ. aromaticæ, aſari, helenii ſiccæ, ſeminis apii, & ſeſeleos, an. ſcrup. ij. gr. vij. excipe melle deſpumato. Datur à drach. j. ad duas.

Stomachum, & ventrem calefacit, calore ſuo coctionem iuuat, ob id ructus acidos curat, & compeſcit, dolores frigidos ventriculi à pituita multa, craſſa, cruda.

Aniſum dereliquit Propoſitus, cinnamomo in eius locum ſubſtituto, Syluius, ac Fuch. amomum prætermiſere.

Diatrion pepereon Galeni 4. de tuen. ſan. cap. 5.

REcipe trium piperum, an. drach. 50. aniſi, thymi, zingiberis, an. vnc. j. dandum his, qui male coxerunt, & qui recens frigus in ventriculo habent, & pituitoſum ſuccum, ſimplicius fit, detracto zingibere, medicamentoſius autem, ſi ad tria pipera, cuiusque ſupradictorum vnc. ij, iniiciantur, eoque maxime vtendum in his fluxionibus, quæ à capite ad pectus deſcendunt.

Digitized by Google

Actuarius pondera immutat, ſemen lini addit, melle excipit. Nicolaus etiam more ſolito diffundit, & triplici traditione deſcribat, vt etiam Paulus lib. 7. cap. 11. variatis ponderibus.

AMomum, ex Dioſcoride lib. 1. cap. 14. exiguè fruticat, ex ligno ſe conuoluens in raceni modum, flore ceu candida violæ, paruo, foliis bryoniæ ſimilibus, laudatur quammaxime Armeniacum, fuluo auri colore, ligno ſubruſo, valde odorato, Medicum quoniam in campeſtribus, & aquoſis naſcitur, infirmius eſſe conſtat. Eſt autem magnum, ſubuiride, tactu tenerum, frutice venenoſo, odore origani, aliis rutæ, Ponticum verò ſubruſum, paruum, fragile, racemoſum, fructu turgens, & odore nares feriens. Deligito recens, candidum, vel ſubrubrum, quod nec aſtrictum cohæreat, nec conuoluatur, ſed ſolutum diffundatur, ſeminis plenum, vuis paruis ſimile, graue, valde odoratum, modo cariem non contraxerit, acre, guſtu mordens, ſimplici colore, non euariante. Plinius peſſimum candidum fecet, ideo pro λέπτον, quod tenue eſt, λεύκον quod album ſignificat, Marcello ſuſpectum, quod prima bonitatis nota ſit, in vuam conuolutum eſſe, denſum, confractumq́; & implicitum, vt ſupra hodie ſemen quoddam exiguum, nigrum, & inodorum, à pharmacopolis publicè vendi, pro amomo ſcribit Braſauolus. Hoc idem Matthiolus, ſed aroma olere, acreque eſſe ac ex Gargano monte, à quibuſdam ſtirpium impoſtoribus afferri, ſecus quàm dicet Braſauolus, vt alterum aberrare neceſſe ſit: quod tamen apud illuſtres aromatopœos, ſæpe, ac ſæpius explorare potui, acre quidem conſpicuè apparuit, vt piperis leuiculam præ ſe ferret acrimoniam, nullo tamen aromatis odore, Fuchſ. vulgare amomum, ex petroſelini Macedonici ſpecie quadam proſtat: Id verò non eſſe amomum, quiſquis vel parum diligens, ex Dioſcoride didiciſſe facillimè potuit, ne dicam ex hoc, quod ſemine plenum non eſt, racemulis ſimile, verum quoque plantæ notis, potius quàm ſeminis depictis, cum Aetio, ramos perfectos ab vna radice, celebrare potius videtur, quàm ſemen: ſemper autem fragmenta reprobanda ſunt, proinde ſolidi frutices, id eſt qui ſurculos, ac ramos ex vna radice ſuſtinent, petendi ſunt: Nec ob id defuêre ebrij quidam, qui Serapionis interprete decepti, pro amomo, columbinum pedem vertente, id hac ratione accipiendum iuſſerint, qui tamen columbinum pedem nouêre, de quo cap. de Geranio, ipſi iudicent: alij Hieroſolymitanam roſam, vel Hierichuntam, à Hiericho Paleſtinæ oppido, à peregrinis allatam, mulierculis noſtris, roſa ſancta Maria, legitimum eſſe amomum firmiter ſibi perſuaſere, vt Cordus. At cum origani aut rutæ acrimonia deſtituatur, nec albæ vitis folia edat, ne dum odore naris feriat, verum eius expers ſit, etiam recens, ideo verum amomum ignorari certiſſimum eſt, nec propterea vulgare ſupponendum, quippè de incognitis periculum facere indecens eſt, nec tutum, potius vera acorus, eius in ſede collocanda, ex Galeno 6. ſimplicium, cum amomum, acoro ſimilem facultatem obtineat, niſi quod acorum ſiccius eſt, maiore autem concoquendi fa-

Hierichun m.

di fa-

Digitized by Google

li facultate amomum. Hic Cordi inconſtantiã, latinè taxat Matthiolus, qua tamen facilè defenditur, quoniam tametſi hiericbuntam, legitimum eſſe amomum contenderit, paucis debinc interiectis folijs, nos vero amomo carere, id eſt roſam illam hiericbuntam deſiderarit, non ideo ſui ipſius immemor appellandus, ſed verius errore damnandus. Denique cum ſeriem mutauerit Matthiolus, nec contendat, vt inquit Amathus, ex India in Luſitaniam delatum eſſe amomum, ſed aliorum dicta referat, non eſt quod illum velicet Luſitanus. Carrorum terram fertilem amomi, ſcribit Flauius Ioſephus, antiquit. lib. 20. cap. 3. ſunt qui piper ſylueſtre ſyrium & pimentum rabo Luſitanis vocatum, cuius plantæ, tum Venetiis, tum Patauij in hortis quibuſdam viſuntur, amomum exiſtiment, ſuffrutex enim eſt virgineis folijs, racemoſis floribus, candentibusq́; in acerrima ſemina apbatæ magnitudine terminantibus, omni ex parte graui, acriq́; odore præditum.

Cordus potius hallucinatur, q̃ ſibi aduerſetur in Matthiolũ. Matthiol' defenditur ab Amathi accuſatione.

Diacorus.

RECipe ſecacul, nucleorum pini mundatorum, rad. acori, an. lib. j. & med. radices elixa, exprime, contuſis, adde mellis deſpumati lib. x. coque igne lento, ad conſtantiá, ab igne depoſitis, adde nucleos pineos, diligenter tuſos, aſperge piperis nigri, vnc. j. piperis longi, caryophyll. zingiberis, macis, an. vnc. med. nucis moſchatæ, galangæ, cardamomi, an. drach. iij.

Neruorum frigidis affectibus efficaciſſimum, Venerem etiam promouet.

Antidotus ex acoro Myrepſi.

RECipe acori, agarici, an. drach. iij. ſeminis apii drach. vi. nardi drac. v. petroſelini macedonici, caſ. pyrethri ſing. drach. xii. & med. mellis, vel ſacchari quantum ſatis eſſe videbitur.

Prodeſt difficultati vrinæ, calculoſis experta.

Habet antidotum ex acoro, facie ad hac diuerſiſſima, vt etiam poſt antidotum è ſeno.

Dianthon Actuary, vel è floribus Myrepſi.

RECipe florum roſmarini, vnc. j. roſ. violarum, glycyrrhizæ, an. drach. vi. caryophyllorum, ſpicæ, nucis moſchatæ, galangæ, cinnamomi, zingiberis, zedoariæ, ligni aloes, cardamomi, aniſi, anethi, an. vnc. med. mellis lib. ij. & med.

Prodeſt præter rationem tribulatis, cardiacis, animi lætitiam auget, cor roborat, quia longo morbo debiles adhuc ſe ſe recolligunt, ſtomachum perpulchrè corrigit.

Alias florum roſmarini drach. 40. legebantur, Præpoſitus ex Nicolao legit, anethi, ſcrup. iiij. macimq́; addit, Fuchſius legit anethi, ſcrup. i. at 2. de compoſitione medicamentorum, ſcrup. iiij. & loco zedoariæ, legit maceris, vt alibi, in reliquis idem, at in antidoto Dianthon, Galeno aſcripto, vt in alio poſt Pancalam auream ab his maxime diſſentit: nos cum Actuario legimus, anethi, ann. vnc. med. præter Deſſennij opinionem.

Roſmarinus, vel libanotis, ex Dioſcoride, libro 3. ca. 70. duûm eſt generum, fœcundum frugiferumq́;, cuius ſemen canchrys. Eſt & alterum omnino conſimile, ſemen ferens latum &c. verum id quod ſterile dicitur, illorum planè ſimilitudinem refert, ſed neq; caulem, neq; florem, neq; ſemen promit. Eſt & alterum roſmarinum, coronarium vocatum, id paßim vbiq; in hortis, & vineis Diuæ Mariæ Cretenſis Montiſferacis, ſemper vireſcit, præterquam in raris, & extremis gelicidijs, vt hac hyeme, huic nihil in tota figura deſiderari poteſt, & quamuis primum roſmarini genus, in Venetis viridariis non deſit, nullis deficientibus notis, alia adhuc cum lateant, coronaria vulgari frui poſſumus, eiusq́; cœruleos flores, quo maleanthos vocitant, ſaccharo ſeruare, idem enim eſt dicere Anthos, *flos anthos, quod flos, flos. Carpuntur Maio menſe, & deinde ad Septembris medium, his enim annuatim floret, Vere, & Autumno: At cum Theophraſti meminerit Galenus, eiusq́; roſmarini, is 9. de hiſt. plant. cap. 12. fructiferum folio paluſtri apio ſimili tradit, ſed multo maius: at ſterile, folio lactucæ amaræ hos in monte Generoſo ſupra Comum reperiri fertur, & leuiſticum ſylueſtre appellari.*

Viola, Dioſcoridi purpurea, alijs nigra, vel Martia, cumprimis aduentum Veris mortalibus nunciat, flore quidem tenui, ſed longiore colliculo, altius à terra inter folia erecto, frigidis, atq; vliginoſis locis, atq; ad murorum radices prouenit, frequentiſſima, & ſpecioſa, trimis etiam puerulis perſpecta, vulgo violetta duûm ſcilicet generum, alia enim candido eſt flore, alia purpureo. At quanquam plures ſint violarum ſpecies, inter medica multum commendata, medicorum incuria quaſi obſoletæ, de quibus cap. de viola alba, per violam ſimpliciter, huius in nigro purpureæ flos abſolutè ſignificatur, ex Meſue, melior eſt matutina, cuius virtutem neq; Solis calor reſoluit, neq; pluuia diſsipauit. Recentes refrigerant, & humectant ordine primo, ſiccatæ minus tum frigida tum humida, in recenti enim excrementoſa in ſuperficie humiditas, purgatrix lubricando caliditatem obtundit, perfectionis ipſius, & formæ cauſam, hæc autem ſiccando reſoluta cum eſt, caliditas prius obruta emicat, & ab ea ſapor amarus, fitq́; trahendo purgatoria. Auicenna etiam, ſiccam violam ſoluendo bilem educere ſcribit, quibus verbis factum eſt, vt recentiores, ſiccatas violas purgantibus electariis indant, quaſi ſic tractoria vi expurgent, recentes autem leniendo, hac autem in re, vna cum Auicenna, ac Meſue, illos aberrare coniecerim, et ſi res ſit nondum ab alio examinata, in præſentia, ex proprijs Auicennæ & Meſ. error. *eiuſdem*

eiuſdem verbis illuſtrabitur. Quippe ſi eius facultas, quæ vtramque, tam lenientem,
quàm chatarticam complectitur, ſolaribus radijs reſoluitur, quoniam ſubtiliores extı-
mæ partes, eius calore euaneſcunt, potior tunc vis deiectoria potius eluceſceret, nec ideo
minus præferenda eſſent, at cum tenuiſſima conſtent eſſentia, facilè inſolata expirant,
& imbribus dilutæ exoluuntur : Propterea etſi minus in vmbra exſiccatæ, euanidæ
fiant, fatiſcunt tamen paruo interuallo, neq; recentes, ſiccaúe purgant, neq; hanc facul-
tatem Græci poſteritati tradiderunt, ideò Matthiolus, eos non nouiſſe, violas deiectoria Matthiol. notatur.
facultate, citra noxā præditas eſſe, quaſi Meſ. aſſentiatur, Manardo, Braſauolo, nec non
clariſſimo noſtro experimento, in contrariam ſententiam euntibus : Credi tamen poteſt
conniuente Manardo, ſi magna quantitate ſumantur, ventrem lenire, quomodo igi-
tur lubricandi facultate amiſſa, ob ſiccitatem, aut calore, aut amarore, perfectior red-
detur viola, quo ad aluum citandam potiſſimum, cum ob has facultates, nullo pacto pur-
gatoria dici mereatur, alijs multis calidis, atq; amaris, eodem, atq; maiori gradu, nec le-
nientibus nec trahendo purgantibus. Braſauolus vt Meſ. tuetur, cum violam ſoluere aſ- Braſauoli opinio reprobata.
ſerit, id vocabulum ſoluere, quo vtitur Meſ. pro lenire ſæpius accipi ait, Arabesq; & eo-
rum interpretes, huiuſmodi voces confundere, vt ſoluere, purgare, lenire, pro eodem fre-
quentius ſumant, quaſi inferens, cum Meſ. violas ſoluere dixit, pro eo lenire intellexiſſe,
at niſi ſit piſtillo retuſior, non intuetur ex amaritudine, à calido proueniente quæ ſub
humido deliteſcebat, non ſolum deiectoriæ facultatis, quod emolliant, ſed quod plus eſt
diſſoluendo purgatorias facere, res profectò vt à veritate, & ratione, æque ac experi-
mento aliena. Nos enim recentes, nec non paſſas, contuſas, ſiccas verò puluer atas, etiam
ad tres vncias, vel modum excedentes, pluribus hoc ſtudio propinauimus, vixque earum
decoctum, recentiumúe infuſum, lenire comperijmus, nunquam autem trahendo ſolue-
re, non tamen negauerim, eorum ſemen rotundum, milio non diſſimile, aperte cholago-
gum eſſe cum Syluio. Quod verò deterius eſt, eæ ſiccantur negligentia, ea taberna-
riorum incuria, vt inodora, omnino decolores, nulla ex parte violarum effigiem expri-
mentes, paleam, aut feſtucas potius referant, atque ad annum ſeruata, fœno imbecillio-
res iudicari poſſint, has tamen chatolico, aliiſque electariis indunt. Quare dum adhuc
recentes vigent, aut paſſæ diligenter, coloris, & ſaporis partem etiamnum retinent, il-
lis admiſceantur. Cæterum etſi pro ſacchbaro condito, ac ſyrupo, ſuccoúe eliciendo, cœru-
lea tantum foliola accipi conſueuerint, croceo, viridique, ceu caudicula detruncatis,
quòd Dioſcorides anginis, & puerorum epilepſiæ valere tradidit, ſi vna quandoque re-
linquantur, non adeo magnifaciendum erit, ceu quidam alias coniecêre : reliquum ſa-
nè abijciendum, quod herbaceam quandam acrimoniam præ ſe ferat, hac tamen &
pediculo, cum floribus totis vtuntur, ad liquorem ſtillaticium : At viridia violarum
folia, quæ matres violarum appellantur, quibus nullus ineſt vel gratus, vel ingratus
odor, admittenda ſunt nequaquam. Eſt & alia violarum ſpecies prorſus inodora,

Digitized by Google

Iacea. *Fuchſia herba trinitatis, quibuſdam Iacea, vulgo noſtro penſier, in ſegetibus, ac viridarijs copioſa, folio initio orbiculato, poſtea oblongiore, & ſerrato, cauliculo triangulo, intus cauo, leuiter ſtriato, geniculatu ſpatijs, ex alarum ſinu, longis pediculis, flore in ambitu purpureo, medio candido, inferne luteo, floris pulchritudine commendata, tota æſtate flore.*

Diacoſtu Actuarij.

Recipe aſari, anethi, ſeminis apij, iunci odorati, myrrhæ, piperis nigri, ſingul. drach. ij. & med. croci, rhei, ariſtolochiæ rotundæ, ſingul. drach. j. & med. cinnamomi, caſ. aromaticæ, coſti, ſingul. drach. iij. mel quantum ad ea capiendum ſatis fuerit.

Prodeſt lienoſis, hydropicis, leucophlegmaticis, hypoſarchadiis, qui febre non conflictantur: detur ex decocto rad. cappar. ſcolopendrij, conſimiliter auxiliatur colicis, & renum vitiis, & ſtomachicis à frigore affectis.

Ruellii incuria. Meſ. ponderibus ab hac euariat, & loco anethi, aniſum ſubſtituit, nec piper accipit, Auicenna pondere, & paucis quibuſdam, Nicolaus pondere tantum, & quamuis coſtum, in Actuarij verſione omiſerit Ruellius, reſtituendum certè eſt, aliter petenda eſſet aliunde antidoti inſcriptio.

Diarhabarbarum.

Recipe coſti, croci, cinnamomi, ſpicæ indæ, an. vnc. j. caſ. aromaticæ, rad. aſari, myrrhæ, ariſtolochiæ longæ, & rotundæ, ſchœnanthi, rhabarbari. an. vnc. med. mellis quantum ſufficit.

Ab Diacoſto hoc tantum diſſidet, pro anetho, ſpica Inda impoſita pro apio, ariſtolochia longa: Pipere omiſſo.

Eſt & antidotus ex rharbaro triplex, ex Myrepſo, at ab hoc longe recedit, vt etiam in antidoto ex rheo, poſt antidotum è caſtoreo: Eſt & confectio de rhabarbaro, aliàs de raucedeni, qua quidem, cum Diacrocum maius valentius ſit, nec vſitata, ideo prætermittitur.

Diamargaru .i. ex vnionibus antidotum Actuarij.

Recipe cinnamomi, caryophyllorum, ſpicæ, galangæ, glycyrrhizæ, ligni aloes, trochis, diarrhodon, trochis. diaion, ſingul. drach. j. nucis moſchatæ, maceris, zedoariæ, rhei, ſtyracis, ſingu. drach. ij. margaritarum, zingiberis, oſſis ceruini cordis, eburis, vnguis aromaticæ, ſingul. drach. j. moſchi, drach. med. ambaris, caphuræ, ſingul. gr. vj. mellis modus qui fuerit ſatis.

Omnem

Digitized by Google

Omnem virium imbecillitatem firmat, ijs quis animus deficit, ſiue à corde, ſiue à ſtomacho deliquium originem ducat, omnem noxæ cauſam vitalium partium diſcutit, inſuper ſuſpirioſis, tuſsientibus, tabidis auxiliatur, longo morbo deiectos, & imbecillitate languentes recreat, & ad robur priſtinum reducit.

Hoc prorſus diſsimile eſt, ex vnionibus illinctui, hic tamen quidam legunt trochiſ. diaion, ſingul. drach. i. & med. ſtyriacis, ſingul. drach. i. addunt aliptæ moſchatæ, drachm. i. & med &c. quæ verò ibidem aſcribuntur, frigido D. amargaritoni, Cordus ac Fuchſius ineptè vendicarunt, vt infra, quum autem ex Nicolao tranſſumit, Braſauolus pondere, & paucis in fine euariat, vt profectò ab Actuario prodiiſſe ignorauerit, etiam Fuchſ. ſecundo de compoſitione medicamentorum, nulla iſtius habita mentione, multa propterea addens in fine. Cordi ineptia. Braſauoli inſcitia.

VNguis aromaticus, ſiue odoratus, vel conchula Indica, ſiue onyx. off. blatta byzantia, ex Dioſcoride, libro ſecundo, capite 7. conchilij tegmentum eſt, ei ſimile quo purpura integitur, quod in Indiæ nardiferis lacubus inuenitur, ſuauem ideò ſpirans odorem, quod conchilia inibi nardi pabulo veſcantur: Laudatiſsimus qui à rubro mari defertur, candicans, pinguis, Babylonicus nigreſcit, atque minor conſpicitur, ambo odoris gratia ſuffiuntur, ſed aliquantenus caſtoreum olent, onyches autem priuatim dicti, in quorum teſtis nulli margines, nullæ concauitates, ſed toto corpore lenor, & candor, qualis in humano vngue, Matthiolus officinarum conchulas indicas, odore fœtido, verius damnandas, quam ſuffitus iucunditate commendandas aſſerit: Nos tamen prunis impoſitos, cum odoris fragrantia, inſuauiter etiam ſpirare percepimus, nimirum caſtorij quaſi halitum eructantes, inutiles etſi habeant oſtraci cortices, malum emittentes ſuffitum. Quum verò Fuchſius quem ſequuntur Mantuani in prima annotatione, vt etiam primo de compoſitione medicamentorum, capite 15. blatum byzantium, os anterius narium purpuræ contendit, mala profectò, ac penitus inani opinione ducitur, quum huiuſmodi os, ne vlla quidem odoris gratia commendetur, ſi per id ſupernum purpurarum tegmentum, naribus adiacens intelligit, quum aliud os nullum, vel in ore, vel naribus gerat, idquе Arabum ſcriptis potiſsimum reclamat, à quibus Myrepſus, ac recentiores Græci, plura mutuati ſunt, vbique enim per blattum byzantium, Dioſcoridis onychem reddunt. Marcellus pro nardiferis, malabathri paludibus legendum, non iniuria contendere quibuſdam videtur, ideoquе Matthiolus, in nuper aucto volumine, vt Dioſcoridem ab errorũ ſuſpicione vendicet, tanquam id è ſuis horreis deprompſerit imperitos ſecutum, inquit, eas paludes Indiæ vnde malabathrum nardiferas iccircò appellaſſe, ac ſi Gangitis nardus, in vliginoſis, ac lacuſtribus non oriatur, ſed in monte, aut inferna eius parte, quam flumen ipſum alluit. Attamen quum paluſtria fluminibus adiacere conſueuerint, id quod ex loci vligine Dioſcoridis facile indicat,

Matthiolus nõ probatur. Fuchſii error.

capite de nardo, ne quempiam deteſtanda hac negligentia defendat, etiam, atq; etiam rogo, ne vaniſſimis cauillis tenui admodum coniectura proponat, vehementer efflagito, nec optauerim ob variam multiplicemq; ſuam doctrinam, eius ſe imperitiæ oſtendere, quo ſibi incompertum aſſerat, cur onychem purpuræ tegmento ſimilem fecerit Dioſcorides, quæ in vniuerſum aculeata, inæquali, ſinuoſoq; cortice obducitur. Quandoquidem ex Plinio, libro 9. capite 36. concharum ad purpuras, & conchilia, eadem eſt materia, eadem ſanè non figuræ comparationis ſimilitudine, vtq; errorum cumulos grandiores reddat, illi non placet eorum opinio, qui onyches non alia de cauſa dictos volunt, quàm à nobis præſcripta, ac ſi onychi talia non inſint: Vlterius ferè non dubitat affirmare, ſeplaſiarum legitimas onyches, ſuffitu caſtoreum olentes, quas prius odoris fœtore damnauerat, vt tandem ſordidis contumelijs aſpergi poſſit, quod tantæ eruditionis aſſertor, incertus ſæpe fluctuat, ait, negat, in repugnantiæ ſcopulos, in falſiſſima additamenta incidens: etſi nihil penè addat, niſi admonitus, per quos profecit diſſimulans, & neſcio qua pertinacia omnibus modis illos inceſſens.

Diamargariton frigidum.

Recipe nucleorum, ſeminum anguriæ, cucurbitæ, melonum, cucumerum, ſeminis portulacæ, papaueris albi, ſantali albi, & citrei, ligni aloes, zingiberis, roſ. rubr. florum nympheę albæ, florum boraginis, myrrhorum, ſing. drach. j. coralliorum vtriusque, ana drach. med. margaritarum drach. iij. ſacchari quantum ſufficit. Sunt qui iſtis addant, vt in Præpoſito ſcriptum eſt foliorum violarum, trochiſ. diarrhod. ſerici torrefacti ſing. drach. ij. cartilag. oſſeæ cordis ceruini, antiſpodii, doronici, been albi, & rubri, croci ſingul. ſcrup. ij. ramẽtorum eburis, ſapphiri, hyacinthi, ſmaragdi, ſeminis oxalidis, ſeminis intybi, ambari fol. auri ſingu. drach. j. caphuræ ſcrup. j. moſchi gr. ij. & completum vocari poteſt.

Idem pollet quod Diamargaru, cardialgicis, febricitantibus idoneum.

Diamargariton, id eſt ex vnionibus illinctus Actuarij.

Recipe intybi, bugloſſi vtriusque ſantali citrini, & flaui, ſeminis fraxini, ſingul. drachm. vj. ligni aloes, ſuccini, corallii crematı, ambaris, caryophyllorum, margaritarum, ſeminis citrii, ſeminis ocimi, cyperi, boli armeni, coriandri ſicci, auri argenti, aluminis, gal-

liæ

liæ moſchatæ, ſetæ crudæ, ſcrobis cornu ceruini, antiſpodij, rhabarbari, ſing. vnc. med. thymi, florum roſmarini, ſenecionis, zedoariæ, croci, cubebæ, maceris, nucis moſchatæ, ſeminis intybi, ſatiui vtriuſq;, & erratici, ſing. drach. iij. moſchi, caphuræ, ſing. drach. med. ea tuſa, cretaq; cum ſyr. malorum punicorum, vt fermenteſcant miſceto: Modus eſt drach. ij. & med. ex antedicto ſyr. alias iulepio.

Sunt qui nucis moſchatæ loco, legāt nucis Indicæ: ab huius tenore electarium de gemmis effictum eſt, quo tamen hoc non eſt ignauius.

ALuminis plurima ſunt ſpecies, ex Dioſcoride, lib. 5. cap. 72. verum ad medēdi vſum, ſciſsile, rotundum, & liquidum expetuntur. Optimum eſt ſciſsile, præſertim recens, candidiſsimum, guſtu perquam adſtringens, graue olens, calculorum expers, nec glebuloſe, aut aſſuloſe compactum, ſed ſigillatim in capillamenta quadam caneſcentia dehiſcens, quale eſt quod Trichites, quaſi capillare nominatur, in AEgypto natum. Reperitur quoque lapis huic alumini perſimilis, qui guſtus indicio dignoſcitur, quod nō adſtringat, damnatur in rotundi genere, quod manu confictum eſt, ſed in figura deprehenditur. Aſſumendum ſuapte natura rotundum, bullis turgens, albo propius, atque validius adſtringens, propterea nonnihil pallioris cum quadam pinguitudine praſe ferens, ſine arenis, friabile, natione AEgyptium, aut ex Inſula Melo: liquidi probatio, vt ſit limpidum, lacteum æquale, & ſemper ſucco madens, ſine lapidibus, atque quendam coloris igniculum expirans. Sciſsile rotundo efficacius intelligitur, vt etiam ex Galeno, primo de compoſitione medicamentorum per genera, cap. 12. quod & ſtypteria ſchiſte, nomine ab adſtrictione vehementiſsima deducto 11. ſimplicium, vbique vel alumen, vel ſciſsile ſimpliciter, ſcriptum ſit, id alumen intelligendum: at quamuis tria tantum aluminis genera recenſeat Dioſcordes, nobis ſex conſcribuntur. Primum ſciſsile, vel ſchiſton, aut Trichitis, Arabibus Iameni, vulgo plumoſum, vel de pluma, quia capillamenta ſi frangantur plumis ſimilia apparent, mulieribus flos lapidis, quòd velut flos canus, ex lapide exiens videatur, eo genas fricant, igneum ruborem ad tertium vſque diem excitantes, maximo tamen pruritu præcipuè inter humeros aſperſum cutim ſollicitat, & quo magis frictione euelli tentatur, eo amplius, intimiusq́; ſeſe diffundit, vt bullas etiam eat, guſtu excepto, omnibus Diuſcoridis indiciis reſpondet, ideo etſi Matthiolus in Italicis lucubrationibus legitimum cenſuiſſet, in Latinis mutata ſententia, amynthum coniecit, nam liquidum ſciſsile, rotundum placites, & plinthites, nullis repugnantibus, à Maranta Apulo ſe accepiſſe aſſeruit. Secundum eſt liquidum, vel rupeum, quibuſdam Liparinum, vulgo de roccha, quod quidem non eſſe liquidum alumen, his probat argumentis Matthiolus: Alumen (verbi gratia) rocchæ, dum effoditur, non eſt liquidum, nec fluxile, ſed lapideum, nec poſt Soli exponitur æſtiuo tempore denſandum, vt putat Braſauolus, quoniam ita addenſari liquidum alumen aſſeruerit Plinius, ex quo, quum etiam ſit limpidum, la-

Stypteria ſchiſte.

Reumq́; & quod liquidũ effoditur, & æſtate in Sole cõcreſcit, quod an ſit adulteratum, deprehenditur ſucco mali punici, ſyncerum enim miſtura ea nigreſcit, quæ res nullo pacto in alumine rupeo deprehenditur, glaciem etiam, aut cryſtallum potius referente quàm lac, fit ex duriſsimo lapide, non ex liquida terra, nec effuſo punici ſucco nigreſcit, ſed clarius, terſiusq́; euadit, magisq́; cryſtallum reddit, pellucens, ac tranſparens efficitur, igitur, &c. ad huius itaque primum argumentum, aut aluminoſa illa aqua, apud Centumcellas, in Tolfea alumeria caliginem Matthioli pupillis offuſam detergere haud potuêre, vel maledicendi ſtudium, tanquam fumus oculorum aciem mordens, rationem infuſcauit, eoque illum prouexit, quo Braſauolum ſibi perſuaſiſſe, alumen rupeum dum excauatur, liquidum eſſe, ſcriptis committere audeat: quum his verbis; diuerſam omnino opinionem declaret, nihil aliud eſt alumen, vt Plinius lib.76.cap.15. cenſet, quàm ſalſugo terræ. Eſt enim veluti terræ exundantis natura, hyeme corriuatum, æſtiuis ſolibus maturatur, ex aqua, & limo fit, hoc modo, lapides accipiunt, aqua macerant, per aliquot dies, deinde ad menſuram quandam ebullire faciunt, aquam illam in vaſa coniiciunt, & alumen fit liquidum, illi autem lapides variorum ſunt colorum. Ecce igitur, quod ex lapidibus aqua maceratis, eodem in loco. videlicet apud Centumcellas, &

Braſeuoli & Plin. tutela in Matthiolum.

propè Baias, parari aſſeruit Braſauolus, cuius opera ſi interiiſſent, quis non liquidum effodi dictaſſet? tanto eſt Matthioli eloquentia, aut potius ingenij vbertas, tanta dicendi copia, aut verius facilitas, vt idem Plinium ſenſiſſe, promulgare auſus ſit, quamquam ex prædictis longe diuerſum appareat, præter hæc Georgius Agricola 12. de re metallica, fit inquit, ex aqua aluminoſa decocta, vſque dum denſetur in alumen, vel ex decocto aluminoſo, quod ex id genus terra, vel ſaxo, vel pyrite, vel alio mixto conficitur, quo in loco, vnde ſuffuratus eſt Matthiolus, coctionis eius modum, atque artificium diligentius animaduerte, neque eius ſententiam amplexatus eſt Braſauolus, cum aliter fieri duobus in locis recenſuerit, poterat tamen Plinij tempeſtate, natiuum alumen in vſum veniſſe, quæ forte ex his montibus exudabat, à quibus nunc facticium foditur. ceu fortaſſa ex Ilua Tyrrheni Inſula, à Lucco Ghino legitimum (vt ait) poſtea aduectum eſſe tradit, vt ſi noſtrum rupeum alumen, Plinianum dici non debeat, alterum naturale quum ſit, ſponte concretum, alterum verò arte, ideoque Plinij indiciis omnibus non reſpondeat, ex eodem ſubiecto quum effingatur, ideo etiam Plinij, liquidum alumen vocari poteſt, hac ſanè præmiſſa diſtinctione. Ne verò id quidem facticium, diſpæſit à liquido Dioſcoridis, hac ratione probatur, quum ex albicantibus lapidibus factum, lacteum ſit, liquidum, aquale, & ſemper ſucco madens, quendam etiam coloris igniculum expirans, quæ liquido alumini adſcripſit Dioſcor. liquidum fortaſſe vocatum, quia prius liquefieri opus erat, antequam aluminis effigiem indueret, vel quia facilè etiam rupeum hoc liqueſcat, lapidum reſpectu, hinc liquidum nuncupari multifariam poteſt, etſi ex præ duro formetur lapide, ex rubicundo durius, maioreque acrimonia

ex can-

Digitized by Google

ex candidiore friabilius, & tenerius, cryſtalli in morem tranſparens, minoris à priore acredinis. Tertium ſacchareum, herbariis zuccharinum, hoc ex alumine rupeo, aqua roſatum, & albo oui effingitur, in globos eximiæ albedinis, ſaccharo fino per ſimile. ideo hac nomenclatione vulgatum, ad tergendam atque dealbandam mulierem faciem, idque tametſi rotundum putauerit Pandectarius, quum hoc manu factum ſit illud ſpontaneum, ita in hoc ſapit, vt in ſuo mendaci multiloquio vbique deſipit. Nos tamen rotundum alumen, cum aliis ſcholaſticis Ticini, cum lapidibus vitriariis inter maſſas vitra conflantium, ſæpe diſcreuimus, duplex ſanè bulla inſtar tumidum, aut fiſtuloſis foraminibus ſpongiarum modo, tertium aſtragalites, id eſt, talarium nondum vidimus. Quartum eſt alumen ſquammeum, aliis gypſeum, ſeu vitreum, vulgo ſcaiolæ, ex lapide ſquammoſo, & tranſparente, vulgo ſpecchio d' aſino, ambuſto igne, aut ſupra igneas ferri laminas, id verò excoctam, & perfectam gypſi partem maturam opinantur: nimirum, quod in ipſo ſæpe pelluceat, in eiusque fodinis procreetur, de hoc Albertus ſub ſpecularis nomine, libro ſecundo, capite decimoſeptimo, id cum Talcho confundunt, alterum pro altero cõmuniter accipientes, et ſi Talchi, non niſi diutino igno comburatur.

Talchus.

Caueant itaque, ne hoc, vel aliud, ad medicos vſus, per os ingerendum transferant, vtrumque enim in gypſum euadere experimento edocemur, ideo ſtrangulantem facultatem ſibi aſciſcere, et ſi Cardanus 5. de ſubtilitate, ad aſtrũ ſamium referat, vt capite proprio.

Cardani lapſus.

Quintum eſt alumen fæcis, ex vini ſedimento, ardente Syrio exſiccato, in globos compacto, ad candorem vſque inſolato, demum exuſto. Sextum eſt alumen Catinum, vitreariis familiare, ad vitrũ in fornace depurgãdum, à cinere herbæ, vulgo Soda, vermiculariæ ſimili Mauritanis chali, chymiſtis vſu frequens, hetruſcis in maritimis & litore Veneto copioſa: hanc Dioſcoridis anthillidem, ſecundo loco depictam, & Valentinis Bordam oppellatam, dictat Amathus, alteram verò alchali ſatiuam reperiri, prædicta præſtantiorem, & Dioſcoridi tragum eſſe, de quo libro quarto: tertiam etiam dari, ſalicorniam vocatam, raram ſane, & cultum nequaquam admittentem, at in lacuſtribus maritimis produci.

Soda.
Chali.

Matthiolus iſtius errorem ita explodit, neſcius quomodo alkali, anthyllidas vtraſque referre poßit, at quum ſecunda anthyllidi alkali aßignauerit, et ſi confusè ſatis, idque in varias partiatur ſpecies, quarum vnam tragum eſſe Dioſco. comminiſcitur, quo ad hoc, non eſt quod inhoneſto, aut nimis acri gloriæ amore perculſus, Luſitanum credat, Circe veneficis incantationibus, vnam & eandem plantam, in varias transmutare formas, id enim iuſtius in Matthiolum cadere poteſt, quum Arcadum more ex hominibus in lupos, rurſusque in humanam formam reſtitui fabulatum eſt, qui tragi iunci ſpeciem eſſe, in hetruſcis commentariis affirmarit, in Latinis autem aculeatam plantam depingat, nec iniuria, Theophraſti, ac Plinij authoritatibus adductum, nec aliter olim ſenſiſſe, aut nouam ibidem induiſſe opinionem fateţur. Nempe et ſi tragus rigentibus fulciatur ſpinis, quarũ in ſua hetruſca barribilia, nõ meminit, ſuum tamen,

Anthyllis.

Amathus defenditur à Matthioli cenſura.

Matthiolus notatur.

Tragus.

ex Ama-

ex Amathi, quantumuis falſa opinione, recognouit errorem, quod autē anthyllidis neutra ſpecies ſit chali, hinc facile conſtat, quod foliorum primo germine, minus ſemper vinum amulatur, temporis curriculo palmarem quoque longitudinem nanciſcuntur, geniculatimq; protrahuntur, vnde adulta folia, pinguia & craſſa, arcuata, è lato in acutum terminantia prodeunt, conſiſtente ad ſummum caule, his verticibus gracileſcunt, rufeſcuntq;, & longe minora euadunt, quorum ſinu teretes, exiguaq; pilula minimo ſemina continent, in Creta σαρδάπιον dicitur falſi guſtus, ebulis tamen ſecunda Anthyllis Patauij viſitur. Vritur alumen candentibus prunis impoſitum, aut olla incluſum, tumet enim, & ſubſtantiæ ſuæ nonnihil relinquit. in emplaſtris plerumq; ſecundum coctionem additur, peculiarem verò cactionis modum nullum habere Tria vltimo, inter aluminum genera plerig; non accipiunt.

CERuus animal ſimplex, & omnium rerum miraculo ſtupens, ex Ariſtot. 6. & 8. de natura animalium, quarto de partibus animalium, vt ex Plinio libro octauo, cap. 25. etſi cognitiſſimus ſit, ſuis tamen depingitur notis, ex cornigeris vnicornua tota ſolida, cæteris caua quadantenus, & mucrone demum concreta ſunt, iiſdem ſolis cornua omnibus annis decidua, initio à bimatu, ex Ariſtotele, ſecundo de animalibus, capite ſecundo.

COrnu cerui, vel eius ramentū, quæ & ſcrobs, vel raſura, aut limatura dicitur, ſimpliciter prolata, crudum cornu cerui puluer atum deſignat, quo magis, quàm vſto, ad conficiendos interaneorum vermes vtimur. Vritur cerui cornu ex Dioſcoride, lib. 2. cap. 50. contuſum, crudo fictili, luto circumlitum, in furnum inditur, & vritur, donec albeſcat, ſi verò additur loti, lauetur vt Cadmia.

GEnitale eius tritum, & in vino potum, ex Dioſcoride libro ſecundo, capite trigeſimoſeptimo, à vipera demorſis opitulatur, ex raſo colicis, & iſchuria, venerique auxiliatur, nobis apertiſſimum, in omni fluxu, & ferè deplorata dyſſenteria.

SEnecio, in maceriis, iuxta oppida exuberantiſſimum eſt, & cunctis obuium, vulgo cardoncello, aut ſpeliciola, ne latum quidem vnguem, à Dioſcoridis doctrina recedit, lib. 4. cap. 82. videlicet cauliculo cubitali, ſubrubro, foliis continuis, erucæ modo, per extremitates diuiſis, ſed minoribus multo, luteis floribus, qui diſſecti vaneſcunt in pappos, radice ſuperuacua. Hanc vbi ſeplaſiariis noſtris indicaſſem, atq; ſenecionem eſſe ex Dioſcoride luculenter areruiſſem, mirati ſunt medicorum inſcitiam, qui ſenecionem ordinantes, creſſionem vulgi, ſuis cacuminibus, ac turionibus, in acetariis hyemalibus creberrimum intelligant, idem profectò quod ſiſymbrium aquaticum, cardamine ſcilicet, de quo Dioſcor. lib. 2. cap. 120. quam ſi aquaticam hanc plantam indi malunt, proprio vocabulo poſſint exprimere, hinc itaque coniecere maiorem medicorum turbam, ſcire quidem receptulas ſcibere, verum quid, & quale ſit in his contentum, non intelligere.

Siſymbrium aquaticum.

Sium. *Nempe et ſi Serapion, Sium Senacion vocet, cuius barbara voce permoti, ſiſymbrium aqua-*

quaticum, id eſt, creſſonem dictum, vnà cum ſio, lauere vocato off. berula, Italis gorgoleſtro, plerumq; confundant, et ſi in iiſdem riuorum ſcatebris, non raro agnoſcantur, vixq; vna ſine alterius comite innatet, diuerſa tamen ſunt, cũ verò eadem Plinium implicuiſſe notat Matthiolus, quoniam ſio facultates reddidit, ſiſymbrio aquatico à Dioſcoride aſſignatas, has ſanè eaſdem, cum illum ſiſymbrio in riguis naſcenti, particulatim contribuiſſe non ignorauerit, libro videlicet 21. cap. 22. hoc eſt, ſanare epinyctidas, cutiſq; vitia, in facie mulierum: praeterea lib. & cap. 22. Sion latius apio, ſiſymbrium verò praedictum, naſturcio ſimile tradat, vnde quibuſdam naſturcium aquaticum dicitur, quam inſolenter ſuis maeandris Plinium obuoluit, qui ſuo fortaſſe experimento, eadem praeſtare ſion, non minus atque ſiſymbrium agnoſcens, iiſdem dotibus pollere, ſcriptis commiſit, illis foliorum, & capitum diuerſitate ſeiunctis: Auic. tamen cap. de pupilla oculi, Bellunenſi Charealbain, & capite de Sumio, Bellunenſi de Sio, ex conſuetudine, ſolitas implicat repetitiones, omnino indignum Auicennae authoritate, nec obſtent oluſatri folia Sio comparata, omninò inter ſe diſsimilia ex Anguillario, quod interſecta oluſatri foliola maxime conuenientia apparent, vt probè ſentit Matthiolus.

Pro Plinio in Matthiolum.

Auicenna confuſus.

Diamargariton calidum.

RECIPE margarit. pyrethri, an. drach. i. zingiberis, maſtiches, an. vnc. med. zedoariae, doronici, ſeminis apij, rad. thapſiae, cardamomi, nucis moſchatae, macis, an. drach. ij. been albi & rubri, piperis nigri & longi, an. drach. iij. cinnamomi, drach. v. ſacchari.

Valet mulieribus, rectificat enim vteri diſpoſitionem, & eorum ventriculorum.

Eſt etiam antidotus è margaritis Myrepſi, Gal. adſcripta, initio conueniens, caeterũ longe diuerſa, eſt & diamargariton calidum Praepoſiti, vt electarium de margaritis, idem praeciſe, at cinnamomi, drachm. ij. praeter dictas accipit, vt in multis Auicennae exemplaribus ſcriptum eſt. Hic Fuchſ. eximiae alioqui eruditionis, 2. de compoſ. med. cornu nequaquam ad ſaxa limato Cordum taxans, non leuiter criminandus eſt, nec fuerit tam myops Cyclopsq; aliquis, qui id eminus, cominusve, terſiſſimè nõ ſpeculetur, q̃ ipſe, nõ Cordus, ab Auic. praeſcripto longe receſſerit, idque lib. 3. D. 2. fen. 21. illud proinde addens, thapſiam à contextu eiiciendam, nec intra corpus exhiberi debere, contra Dioſcoridis, aliorumq; ſententiam, nouo hoc oblectamento, vagae lectionis ſuae tedium diſcuſſit, nobiſque animum paulisper recreauit.

Cordus defenditur.

THapſia, ex Dioſcoride, lib. 4. cap. 138. nomen ideò accepit, quod in Thapſo eiuſdem nominis Inſula primum inuenta eſt, ruſticis, in quibuſdam Italiae montibus, craſegnam vocari ſcribit Braſauolus. In hortis pro ſpectaculo ſeruatur, tota natura ferulae ſimilis, ex Gargano frequẽtiſsima adducitur, radice larga humiditate impleta, cuius vitio fit, vt celeriter cariem ſentiat, atq; corrũpatur: Vercellis elibrata, & turpi iloto ſemel

FF *diuen-*

Digitized by Google

diuendita eſt, tormina tamen, & ſcroti tumorē in purgationibus turpeſ atis, adeo multis induxit, vt ſtatim dolus innotuerit. Lactis extrahendi ratio hæc eſt, facta in ambitum ſcrobe, cortices inciduntur, aut radix in formicis ſpeciem, in ſe excauata cooperitur, qua merus ſuccus confluat, oportet illuc ſequenti die ſe conferre, & ingeſtū ſuccum extrahere, tunditur etiam radix in pila, & ſuccus organo, per quallum expreſſus, fictili craſſo inſolatur: Aliqui folium vnà terunt, ſed inualidior huiuſmodi ſuccus. Hæc ad nos non afferuntur, quorum inopiam, radicum puluerē ſubſtituemus: non pari tamen efficacia, eius vſum vide ex Galeno, primo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, capite ſecundo, nec græca vox ὀπίζεται obſtiterit, quo lacteum ſuccum è radice non effluere, experimento noſtro negaturus ſit Matthiolus.

Diahyſſopu.

Recipe hyſſopi, iridis, thymi, piperis nigri, an. drachm. xxx, pulegij, ſatureiæ, cumini, an. drachm. xx. carnium dactylorum, tragacanthæ, glycyrrhizæ, ficuum, paſſarū enulcatarum, fœniculi, an. drach. x. zingiberis, aniſi, cari, lyguſtici, an. drach. v. ſacchari.

Capitis querelæ ex frigido commodum eſt, vnam exſiccat, arteriam purgat, tuſſim compeſcit, omnem pectoris, & ſtomachi frigiditatem emendat, digeſtionem procurat, pleureticis, & empycis mirabiliter opitulatur.

Glycyrrhizam neſcio quo pacto præteriit Fuchſius.

Diapraßiu Actuarij. i. è marrubio antidotum.

Recipe hyſſopi, libr. i. iridis, glycyrrhizæ, calaminthes, ſaluiæ, ſeminum cotoneorum, terebinthinæ, alias nucis tedæ, ſingul. libr. med. ſcillæ, helenij, marrubij, ſingul. vnc. iij. pulegij. vnc. iiij. fœnugræci, vnc. i. ficuum, & paſſarum pinguium, ſing. libr. i. mellis quantum tibi faciet ſatis.

Prodeſt tuſſiculoſis, & pituitoſioribus noxiu.

Eſt & aliud Diapraſſiu, vel antidotum è marrubio Nicolai, vt aliud è marrubio magnum, numeroſis conſtans ſimplicibus, nulla harmonia cocuntibus paratu difficile, ideo prætermiſſum. Eſt & aliud ex Tralliano, libro 7. cap. 4. & lib. 5. cap. 4. ex Paulo, libro ſeptimo, cap 11.

Saluia. ſiue Èleliſphacos, ex Dioſcor. lib. 3. c. 42. nulli non nota, vſusq; quotidiani, rugoſis foliis, incanis, valde odoratis. fruticoſa, ſpicato flore, Iunio & Iulio menſibus viget, fructu in Græcia, vt tuberculum, gallæ modo palleſcente, pluribus quidem in locis, in Maſſilienſi tractu, etiam pſeudo nardo permixta, ſponte agnaſcitur, ideo in

aſperis

aſperis naſci ſcripſit Dioſcorides, et ſi alia hæc non ſit ab hortenſi, illinc in viridaria tranſlata. Propterea cum Italicus Matthiolus, in campeſtribus. & montanis. ſatiuæ ſimilem, ſolo pallore, atque hirſutie diſsimilem, ſylueſtrem effeciſſet, Latine ſe colligit, & mutata opinione, ſe per ſylueſtrem ſaluiam, nõ intelligere ſpontaneam, in Hiſpanus, ac Maſsilienſibus agris productam, oſtendit. Matthiolus recantat. *Ex Theophraſto, 7. de hiſtor. plant. cap. 2. Sphacelus & faluia inter ſe diſtant; quaſi alterum vrbanum, alterum genus ſylueſtre dixeris, ſphacelo folium, læuius, contractius, minuſque ſqualens, ſaluia ſcabrius, vtraque in hortis quamplurimis, hodie repeririuntur, ſphacelus mas, ſaluia autem fœmina creditur. Sunt qui agreſtem ſclaream, centrum galli dictam, foliorum quadam cognatione illuſi, pro ſylueſtri ſaluia vſurpent.* Sphacelus. *Cæterum quum vocabulorum cognatione deceptum Plinium accuſat Matthiolus, quod magno errore, eleliſphacon lentis ſpeciem eſſe putauerit, libro vigeſimoprimo, capite vigeſimoquinto, de heliochryſo medicinis ibidem duntaxat ſermonem habere Plinium comperij, quod ſi librarij (vt credimus) lapſu, libro 22. reponendum, iuſtitiæ aſſeuerabit, num adeo cæteris excurſionis oblectatione tenebitur, quin huius flagitij conſcientia mordeatur, quin ſuæ leuitatis pœnam, ante oculos verſari credat,* Plinii tutela in Matthiolum. *nempe iuxta illud Pythagoricum, τὸ δ᾽αὖ δὲ πράττει χαὶ ὕδωρ λύει, ſanare te ipſum oportet, quantum potes, tu tibi excuſationis viam inuenies, qui videre ex eo, atque Cratcua id primum debueras, φύλλα ἔχει ὅμοια τῷ ἡδυόσμῳ in Dioſcoride legendum, quumque Plinius ſylueſtrem lentem ſatiuã leuiorem folio minore, eleliſphacos dictam aſſeruerit, at quum paulo infra ſubdat, noſtri qui nunc ſunt herbarij, eleliſphacon Græcè, Latinè ſaluiam vocant, hanc iniuriam, ignominiamq́; inultam, atq́; impunitam, idcirco non dimittimus Foliorum, ac florum vſus.*

*T*Erebinthus, *quibuſdam granum viride, quod fructus ſuos in viridi pallidos ferat, vel quia viridem editum, ruſum poſtmodum tingit, & cum vite matureſcente, nigrum nouiſsimè facit, ex Theophraſto 3. de hiſtoria plantarum, capite 15. duplex, ex Dioſcoride libro primo, capite 76. cognita arbor eſt, cuius folia, & ſemen, & cortex adſtringunt, reſina eius ex Petrea Arabia defertur, prouenit etiam in Iudæa, Syria, Cypro, Aphrica & Cycladibus Inſulis, ſed præualet candida, perlucida, vitreo colore, & in cæruleum vergente, odorata, terebinthum olens, inter reſinas hæc principatum tenet, ſpiſſa namque, & leuiſsima, & odore gratiſsima, ex Theophraſto 9. de hiſtoria plantarum, capite ſecundo. poſt eam lentiſcina, tum & quæ de picea raditur, & abiete, poſt quas pinea, ſtrobilinaque numeratur, hæcque de infima ſtrobilina, optima autem terebinthina, ſententia Dioſcoridem aſſerit Galenus, 3. de compoſitione med. per genera, capite ſecundo. Verum ex his tribus reſinis, ſtrobilina, abietina, terebinthina, principem ſtrobilinam calore, ſecundam abietinam, poſtremam terebinthinam eſſe dixit, nec ideo à Dioſcoride diſſentit, quum alius ad qualitatẽ vnam, ſermonem referat, alius abſolutè de tota ipſorum ſubſtantia pronuncians, verus eſſe deprehendatur eadem ratione, in-*

ter reſinas optima terebinthina tanquam medicamentum, in multiplices vſus accommodatum, nec tamen caliditate prima indicatur, ex Galeno primo de antidotis, capite 14. lybica autem non ſemper bona. Terebinthina multis iam prateritis luſtris, medicos omnes latuit, nec dudum Venetias ferri cœpit cocta, & in maſſas velut placentas congeſta, forte quod ita commodius vehitur, aut ſic facilius adulteria admittit: Nec deeſt liquida copia, qualis ex terebintho manat: huius loco atas noſtra, reſinam larignam vſurpauerat, ei terebinthina locum, & cognomentum falsò vendicans, nec graui admodum errore, cum ex Galeno 4. de compoſ. med. per genera, cap. vltimo, omnibus his pharmacis, qua chironiis conuenire palam eſt, larix reſina, loco terebinthina, nullo errore miſceatur, ſibi inuicem affini ſimilitudine, primo de compoſ. med. per genera, cap. 15. atque lentiſcina terebinthina reſpondeat, ex Dioſcoride, altera alterius defectui ſatisfacere poterit, quamquam therebinthina paſsim vendita, flaui coloris, & mellis attici, ex larice reſina ſit. Ideo Venetis atque aliis multis, deflexa à larice appellatione lariga, quaſi ex larice, non terebinthina nuncupetur: propterea cum terebinthini planta, foliis laureis, numeroſis, ab eodem pediculo coniugatim, quemadmodum ſorbo, quod parte poſtrema acuminat, impari exeunte, flore olea, verum colore ruſo, quales depinxit Theophraſtus, 3. de hiſtor. plant. cap. 15. in hetruſco Baldi monte, Iapidia collibus, Tergeſtinis tractibus, & vetuſtis Romanorum ruinis, vulgo cornocapra ob folliculos caprinis cornubus amulos, ac propè Tridentinum Atheſim reperiatur, proceritate ac rectitudine differentes, ſi iis in locis lacrymam effundit, inde vt ex Cypro expeti poterit, coquitur hoc modo.

ACcipe terebinthinas, aut laricina reſina, lib. 1. affunde aqua, lib. 24. coque in magno vaſe, donec odoris expers reddatur, ſpiſſeſcatq́, adeo, vt refrigerata, digitis in puluerem teri poſsit; hoc modo vſta trochiſcos Cyphi, ad Mythridaticum pertinentes ingreditur, vnguenta, & olea nonnulla.

SCilla off. ſquilla, ex Varrone notiſsima eſt, tam alba, quàm rubra, eſt & fœmina, nigris folis, ex Plinio lib. 19. cap. 5. Eſt & pancration appellatum ex Dioſcoride, lib. 2. cap. 164. quod quidem puſillam ſcillam vocant, & communem; tertium genus cibis gratum, Epimenidium, ſiue Epimenidaum Theoph. 7. de hiſt. plant. cap. 11. aſſata multo vtilior eſt. polline ad cruſtam ſubacta, aut luto oblita, in clibanũ conijcitur, aut carbonibus obruitur, donec obducẽs cruſta ſufficienter incoſta fuerit, qua exempta ſi nõ emolleſcat, altero polline ſimili, aut luto circumlinitur, & eadem qua prius fiunt: Nam qua ita non aſſatur, interaneis maxime noxia eſt. Hodie ſcilla magna, recens non putris, neque gelu flaccida, aridis ſuis tunicis ſpoliata, in furnum temperate calentem, piſtorij operis panificij cruſta obducta, non luto, quia corrumpitur, vt ſentit Auic. lib. 5. tamdiu coquitur, donec feſtucam immiſſam admiſerit. Torretur item in olla, indito operculo, quàm in furnum demittatur, ſumi etiam ſolet, & maxime medium, direptis viuotenus tunicis,

quod

quod fruſtratim confectum coquitur, mutata ſæpius aqua, donec ipſa, nec amaritudinem, nec acrimoniam habeat; traiectaq; lino fruſta ſiccantur in vmbra, ita vt ne vllæ quidem parte ſe contingant, nec eſt ferreo cultro, ſed è ligno guaiaco, vel alio quodam ſcillæ cor, vnde germen etiam enaſci ſolet, incidendũ: nam cõtrahit ex ferreo venenoſam quandam rubiginem. His ſcillæ ſegminibus, ad oleum, vinum, aut acetum ſcillinum vtimur: euellenda eſt ſucculenta, cuius iam folia, & ſcapus aruerint, ex Galeno 1. de antidotis, cap. 9. quamuis in eo de vſu Theriacæ, ad Pamphilianum cap. vltimo, meſsis tempore, quo præcipuè vigeat, colligẽdum innuere videatur, eius ſuccus mucoſus fit, eius laminis crudis, in pila terræ, ligneo piſtillo tritis, ac expreßis. Braſauolus coquit, nec ſe appoſite explicat, cum in Galeni linctu, ex ſcilla cruda exprimatur: quin in fine libelli pro puero epileptico, quoniam ſcillæ ſuccum pleriq; non rectè conficiunt, quo nam modo illum conficere ſolitus eſſet, abundanti, ſimulq́; accurata oratione proſequitur. Scilla candidißima ex Plinio. lib. 20. cap. 9. vtilißima ſcribitur, ideo cum vſitata rubeſcat, venenoſa quibuſdam, nulla (quod equidem ſciam) ratione cenſetur, propterea alba vtendum, quæ ad ciborum quoq; delitias vſurpatur. & ſubdulcis eſt, ridendo ſatis errore, Epimenideum implicantibus. Quandoquidem ex Galeno, quarto ſimplicium, capite vltimo alba minus calida dicitur, nec vllibi rubens & pernicioſa, præterea cum Anguillarius vſitatam ſcillam pancratiam fateatur, cur eius quaſi venenatæ vſum damnet, non video, etſi vnum ſcillæ genus lethiferum tradat Auicenna. Cæterum quæ vulgata hactenus conſuetudine pertrita prodijt, Pancration eſt, foliis albi lilij longioribus, craßioribusq́;, radice bulbi magni, colore rufo, idq́; ex Dioſcoridis ac Plinij delineatione, libro vigeſimoſeptimo; capite duodecimo, id quòd cum olim ignoraſſet Matthiolus, nouißimè in hanc iuit ſententiam: Quandoquidem ſcillæ folium eſt aloe proximum ex Dioſcoride, Theophraſto etiam latum ſeptimo, de hiſtoria plantarum capite duodecimo, caulis quoq; per ſe prius, tum flos ex eo emergens inſidit, eademq́; florum prouentus ternos oſtendit, cumq́; ita ſenuerit, tunc foliorum exortus, multis poſtea diebus inceptat etiam ex Plinio lib. 21. cap. 17. nulli etiam bulbo amplitudo maior quàm ſcillæ, ex Plinio lib. 19. cap. 6. vulgaris autem officinarum liliacea, folia in caulem agglomerata ante flores promit, idq; cum nouitiis quibusq́; innoteſcat, erubeſcet Matthiolus, cum inquit, deinde legeram apud Theophraſtum, ſcillam prius caulem, floresq́; gignere, quàm folia, id quod cum in noſtratibus manifeſtè deprehendatur, mihi quidem non videbatur eſſe diſcedendum à vulgari opinione, hæc equidem ac alia plurima habeo, quæ dicere, aut commemorare poſſem, quæ leuiter tranſeo, aut perſtringo, vt omnes intelligant, me non accuſandi ſtudio, ſed defendendi officio in Matthiolum impelli: A vulgari itaq; non deſiſtant pharmacopæi, cum ſcillæ vires, & præparationem habeat, eodemq; pondere, in morbis aſſumatur, etſi huic mitior, quàm ſcillæ facultas inſit, donec ab Hiſpanis, vbi copioſißima, legitima ſeſe offerat.

Braſauoli lapſus.

FF 3 *Diaſul-*

Diaſulphur, vel Diathiu primum Actuarij.

Recipe ſulphuris viui, cardamomi, ſtyracis, hyoſciami, rutæ, myrrhæ an. drach. x. ſcrup. ij. coſti drach. xiii. ſcrup. i. caſaro. vnc. ij. lybuſtici vnc. i. croci, piperis an. drach. v. ſcrup. i. mellis quantum ſufficit.

Valet aduerſus horrores, circuitu repentes, vt febres quotidianas, quartanasq́; reſolutos, hepaticos, duabus horis ante acceſſionem, cum poſca dilutiore. ſed oportet laborantem excrementis vacuum eſſe, & probam in vrinis apparere coctionem.

Diaſulphur ſecundum Actuarij.

Recipe aniſi, ſulphuris viui, an. vnc. iii. ammoniaci, caſtorii, nigellæ, an. vnc. med. ea aqua diſſoluantur, & in catapotia cogantur, quæ dantur cum ex mellite, cyathis tribus.

Difficulter ſpirantibus auxilio eſt.

Eſt & tertium, atque aliud ex Nicolao, vt poſt antidotum, è myrobalano, ſine opio, & cum eo ex Auicenna, ſilentio ideo inuoluta, quod plura quàm primum non præſtent.

Sulphur, Dioſcoridi lib. 5. cap. 73. optimum exiſtimatur viuum, quod apyron vocant, nitedula modo ſplendidum, pellucens, minimè lapidoſum. probatur in genere ſulphuris ignem experti, quod viret, ac propingue ſpectatur. Plurimum in Melo, & Lipara gignitur, ambo notiſſima ſunt, & quamuis viuum excellat, rarius eſt in officinis, at in fornacibus, velut in rotundos bacculos effictum, frequentiſſimum eſt Plinius lib. 35 cap. 14. quatuor genera facit, aliud viride, aliud luteum, cinereum, vel pallidum: Chymiſta ita expurgant, ſuiſq; organis ſublimatum, odoris, & saporis inſuauitatem deponit, in fine emplaſtris adijcitur: Sulphuris parandi rationem, vide ab Agricola 12. de re metallica, de eodem Albertus lib. 4. cap. 1.

Ammoniacum, officinis armoniacum, ex Dioſcoride lib. 3. cap. 80. probatur bene coloratum, ligni, & calculorum expers, thuris ſimilitudine, minutis glebis, denſum, ſyncerum, nulla ſorde ſpurcatum, caſtoreum odore imitans, guſtu amarum: Hoc genus thrauſma, id eſt friaturam appellant, quod verò terram, & calculos collegit, Phyrama gignitur in Aphrica, iuxta Ammonis oraculum, ſuccum ſtillante ferulacea arbore, addit Galenus 2. artis curatiua, ad Glauc. cap. 4. quod pingue, & non vetuſtum eſt ſynceriſſimum, & quod ſuis minutis glebis, thus referat, rariſſimum eſt, & reſinoſum, impurum, in maſſas compactum, offuſitatiſſimum, ideo in eo ſeligendo, iudicium apponendum. Braſauolus inquit, ammoniacum genus ſalis, & ſuccum ex frutice eiuſdem nominis ſignificare, cum tamen ammoniacum ſimpliciter, vel thymiama additũ, ferulaceæ huius plantæ ſuccum deſignet, quæ & gutta ammoniaca dicitur: cum verò ſaliũ genus,

ſal

Digitized by Google

ſal ammoniacum diſtinctè proferatur, præter hæc Aeginetam admiratur, inter odoramenta ammoniacum numerantem, quod & Dioſcorides thymiama vocat, vt hinc colligi poßit, quæ apud ipſos pro odoribus exiſtimarentur, cum odore ſit graui, neſcitq́; quare Paulus ad odorem accendat: Dum tamen alios admiratur, nos in ſui admirationem adeo trahit, vt vel ſubinuiti, eius inſcitiam diuulgemus: cum Dioſcorides vnguentum odoratum, in redolentes ſuffitus permiſceat, nec per ſe iniucundum ſpiret, etſi aliquatenus caſtoreum oleat, vt etiam bene olentibus mixtum in eorum gratiam addat, pars enim argumento, ammoniacum primæ claßis, non graui, vt caſtoreum odore pollet, ſed quadantenus in eum inclinat, nec ob id tam ingratum, grauemq́; eructat odorem, quin odoramentorum catalogo aſcribendum ſit illum etiam ſomniare conijcio, vbi ex Galeno, ammoniacum odoris eſſe coriandri, ſcriptũ reliquit, hactenus quod ſciam, ab impreßis eius codicibus alienum. At quid hæc ſunt, ſubijciendorum reſpectu? inquit enim fortè diuerſum eſt id, Pauli, & Galeni, ab eo Dioſcoridis, & quod de re diuerſa loquantur, hoc ſignum eſt: quia in ſimpl. med. facult. ea dicunt, quæ à Dioſcoride in ammoniaco tractantur, quod quale ſit diuerſitatis indiciũ, quis nam ſyllogiſmus, aut verius paraſyllogiſmus, qualis ue conſequẽtia, etiam plebeis, nullo diſciplinæ genere inſtructis, notißimum duco. Ammoniaci ſuffiminis drachma in mulſa pota, aquã educere ſcribitur, ex Paulo lib. 7. c. 4. & c. circiter med ã coctionem emplaſtris inijcitur, detritũ verò ſi fieri poteſt, & in tenuem redactum puluerem, inſpergere oportet, ſin minus, cum liquore quodam læuigatum inijcere, & iuxta Pauli modum lib. 7. Braſauoli opinio reiecta.

Dialibanu, alias Diaolibanu d. Actuarij.

Recipe caſtorei, opii, hyoſciami, an drach. iii. caſ. aromaticæ, drach. ij. & med. folii, croci, thuris an. drach. ij. rhei, myrrhæ, amomi, an. drach. j. & med. ſpicæ, pæoniæ, pyrethri, ſtyracis, piperis, an. drach. j. euphorbii, piperis candidi, an. drach. j. & med. mel ſufficiens.

Lacrymas mirabiliter ſiſtit, mediæ caluariæ dolorem, id eſt hemicranium, & ileí, vino albo, quod in thure, aut ſaluia ferbuerit, datum mitigat, anginæ cum ptiſanæ cremore ſumptum, medetur, ſimiliter & deſtillationes ſanat.

Eſt & pondere duntaxat, & Myrepſo diuerſum, pro pipere longum habens.

Paeonia, ſiue glycyſide, ex Dioſc. lib. 3. cap. 134. Græcis aliquibus Pentheron dicitur, dicitur, ſunt qui Idæas dactylos, radicem pæoniæ vocent. Duplex eſt, mas, & fœmina, in plerisq; hortis copioſa, flore, figura, & colore puniceæ roſæ, mas paucis cognita, vix dum aſſertur, quidam in legenda pæonia, motus obſeruant lunares, eximuntq́; non niſi decreſcente Luna, epilepticorum gratia, nec damnandum, etſi ridicula, ac ſuperſtitioſa ſint incantationes, Pamphiliq́; præſtigiatura, de quibus Galenus 6. ſimp. 1. eius grana diuerſimodè accipienda ſunt, cum rubra vni, nigra autem alteri ſuccurrant morbo.

Eupho-

Digitized by Google

EVphorbium, ex Dioſcoride lib. 3. cap. 78. Lybica arbor eſt, ferulæ ſpeciem habens, quæ in monte Atlante, aliàs in Imolo, iuxta Mauritaniam inuenitur, ſpinoſam plantam ſcribit Galenus 10. de comp. med. ſecundũ locos, in antidoto Philonis, Plinius foliis acanthinis. Duo eius ſucci genera, vnum orobi magnitudine, ſarcocollæ modo emicat, alterum in ventriculis concreſcit, atq; nitreum ſpectatur. Eligendum eſt tranſlucens, & acre, ex Meſ. lene, & frangibile. Adulteratur ſarcocolla & glutini mixtione, ſed difficile quidem experimentũ, quippè cum leui guſtu, os accenſum diù detineat, adeò vt quicquid ori obijcitur, planè euphorbium reſipiat, ex Galeno 2. de compoſi. med. ſecundum locos, circa finem, recens albidius eſt, antiquum ad flauum colorem vergit, ex eodem etiam 3. de compoſi. med. per genera cap. 2. quod non ab initio cinereum, verum ſubpallidum, & ſubflauum redditur: Inueteraſcens etiam, ſi non manduces, colorem contemplatus, cognoſces. Cum verò principio bonum fuerit, & probè repoſitum, aſſeruatumq;, etiam anno tertio, adhuc vim aliquam retinet, interim & quarto, quinto autem, aut ſexto, iam exoluitur, deinde procedente tempore, in totum elangueſcit, trimum itaq;, vel quadrimum duplicatum admiſcebat, quo fit vt officinarum euphorbium nigricans, vetuſtum, & ſuppoſiticium ſit, nec eius eximij feruoris, quo mihi ſæpe exploratum, non ſolum linguæ apice, verum quoq; liberalius maſticatum, cumq; in recens incidi, acerrimum ſanè, & igneæ mordacitatis, alias in omni mihi obtemperare propoſui: Genua tamen tranſlucidum, perſpicuum, atq; ſelectiſſimum emi poteſt, facilè enim illuc ex Mauritania commeat, Aphricæ maiori parte, nunc à Chriſtianæ fidei aſſertoribus expugnata, vt vix pyratarum, ac infidelium incurſiones, vſq; ad Gaditanum fretum pertimeſcant. Virtus ei ſolutiua ab Actuario, Aetio, Meſ. tributa eſt, qua phlegma, & aquam per inferiora maxime purgat. Si recens deſit, veteris duplum ſubſtituendum, ſin omnino deſit, ſulphur, aut caſtorium: Seruatur milio, fabis, lentibus ue occluſum, vt autem eius acredinem tundendo euitent operarij, amygdalini dulcis pauxillum affundant, recens enim oleo ſolo citra piſtillum diſſoluitur, torretur cruſta piſtoria circumlitum, ex Alcanſio præparat Meſ. Manard. lib. 16. Epiſt. 5, cum maſtiche, & tragacantho coctũ, vt innoxium, ad plura maximi præſidij conſtituit, alij recenti non vtuntur, quia violento, ſed annotinè.

Antidotum, è Caſtorio, ſiue Diacaſtorion Myrepſi.

REcipe caſtorii, myrobolani, an. drach. iij. aloes flau. drach. j. & med. ſcordii, myrrhæ, euphorbii, an. drach. j. gr. vij. folli pyrethri, tragacanthæ, calami odorati, nitri, galbani, ſenæ, floris iunci odorati, ſpicæ,

Digitized by Google

ſpicæ,opopanacis,rhei pontici, ſagapeni,ſtyracis, calamitæ,zingiberis, cinnamomi an.drachm. j.gra.ij. ſtaphiſagriæ, ſeminis dauci, fœniculi, petroſelini,ſeſeleos nigellæ,ſinonis,petrolei,ſtyracis, ſanguinis draconis,thuris,ſalis ammoniaci,zedoariæ,aniſi, an.drachm.iij.& med.ſcrup. viij.thymbræ,hyſſopi,chamedryos,pulegii, origani, balſamitæ,ſeminis ocimi,acanthi,dictami,ariſtolochiæ rotundæ,braſſicæ ſylueſtris,aſari,ſaluiæ,roſ.bdelli an.gr.xviij.ambaris gr.8. oſſis cordis ceruini drac.iij. vnguis odorati drach.j.epithymi, polipodii, ſucci balſami,an.gra.xiij. betonicæ gr.vi.anacardii,ſabinæ,gentianæ,foliorum mandragoræ an.ſiliquas ij.& med.ſerici vſti gr.xii.peucedani,abſinthii,ſing.gr.vii.iridis gr. xiij.mellis,aut ſacchari,quod ſatis eſt.

Succurrit vertiginoſis,comitialibus,apoplecticis,reſolutione correptis, tremulis,& paraplecticis.Datur nucis pontica quantitate, ex decocto abſinthij, ſaluia, adianthi, macedonici,& granorum ſolis.

Eſt & antidotus è caſtorio Myrepſi,poſt antidotum è cumino magnum, hoc nomine maxime indignum,nec caſtorium accipiens,at quantum imprudens,aliorum ſcriptis adductus errauerit Cordus,vnà cum illis,quorum ſequitur errorem,quicunque non modo præſentem intueantur,expendunt,conferuntque deſcriptionem, verum quoque alias pene omnes,ingenio,æquitate,veritate,examinabunt,Luminarium naufragia, corruptas, peruerſas,rudiſſimasque compoſitiones,ab authorum mente,à prima origine, vſque adeo degeneraſſe intelligent,ac ſpectabunt, vt doctis quibuſque, ſummæ eſſe moleſtiæ,ac perturbationi,non dubitent:Quum autem ab vſu receſſerit, conſuetam ſimplicium declarationem non aggrediemur:Fuchſ.2.de compoſi.med. neſcio qua adductus fide legerit,aniſi an.drach iii & med.ſcrup.med.gr.med. Cordi,ac Luminarii peruerſio.

Diahyrundo, vel Antidotum, ſiue Electarium ex hyrundinibus Galeni 6.de compoſ.med.ſecundum locos,ſtomachica illitio ex beſaſa, i.ſemine rutæ ſylueſtris.

Recipe ſeminis aniſi,apii,ammii,ſchœnanthi,aluminis ſciſſi,iridis,ſeminis rutæ ſylueſtris,cinnamomi,myrrhæ, ariſtolochiæ longæ,roſ.ſiccarum, crocomagmatis an.vnc.i.coſti,cineris hyrundinum recentis,an.vnc.iii.croci vnc.i.& med. nardi, amomi,an.vnc.med.gallas octo,tritis cum melle vtere.

Ad deſperatas anginas facit,plura ex Galeno,Aëtio, atq; Aſclepiade ſcripta proſequere,ſi libet.

Eſt & Diahyrundo Auicennæ, pluſculis quibuſdam, vt etiam ponderibus diuerſa, bis lilium accipiens, librariorum incuria.

Hyrundo, ales veris nuncia, in ædium trabibus, tectorum poſtibus, ex limo, ſtramentisq́ꝫ nidificans, Aequinoctio autumnali, ad alienum clyma gregatim transmigrans, tam nota eſt, quàm notiſſima, eas quidam accipiendas, alij ipſarum pullos, nonnulli eorum excrementum, pleriqꝫ nidum contendere, at quamuis hyrundinum excrementa acria, & diſcuſſoria ſin, quemadmodum etiam alia omnia omnium animalium ſtercora, aliqua magis, aliqua minus, velut etiã ipſorum animalium vſtorum cinis, quoduis eligatur, non refert, hoc eſt vel excrementum vſtum, vel hyrundines ipſa seniores, ſimili ter cremata.

Aromaticum roſ.

Recipe roſ. vnc. j. & med. ligni aloes, macis, caryophyll. trochis. diarrhodon, galliæ moſchatæ an. drach. ij. glycyrrhizæ raſæ, vnc. j. cinnamomi drach. iij. galangæ, zingiberis, nucis moſchatæ an. drach. j. & med. cardamomi, ſpicæ nardi, an. drachm. j. ſyr. roſ. & ſyrupi è corticibus citrij, quantum ſufficit. Sunt qui aromatizent moſchi ſcrup. med. Datur à drach. tribus, ad quinque.

Cor, ventriculum roborat, appetentiam excitat, coctionem iuuat, nauſeam, & vomitum ſedat, viſcerum humiditatem excrementoſam abſumit.

Roſatum Gabrielis.

Recipe roſ. drach. xv. glycyrrhizæ raſæ, drach. vij. ligni aloes, ſantalorum citrinorum, an. drach. iij. cinnamomi drach. v. macis caryophyll. an. drachm. ij. & med. gummi Arabici, tragacanthæ an. drach. ij. ſcrup. ij. nucis moſchatæ, cardamomi, galangæ, an. drach. j. ſpicæ nardi, ambaris, an. ſcrup. ij. moſchi ſcrup. j. ſyrupi, ſeu zulapii roſ. & ſyrupi cort. citrii, quantum ſufficit, vel ſaccharo in buccellas.

Cor, ventriculum, atqꝫ adeò totum ventrem inferiorem roborat, appetentiam excitat, coctionem iuuat, ventriculi humiditatem excrementoſam, & ab ea putredinem omnem corrigit, ob hæc reualeſcentibus, & imbecillis mirè ſubuenit.

Hoc vſu frequentius eſt ſuperiore, at quidam cinnamomi vnc. 5. nimio exceſſu legebant, cumque omnia penè exemplaria habeant tragacanthæ, an. drach. ij. ſcrup. ij. mommi drach. 1. addunt, quidam etiam ſpicæ nardi, drach. ij. lectitarunt cum Fuchſ. 2. de compoſi. med.

Roſatum minus.

Recipe roſ. drach. x. ligni aloes, ſantalorum citrinorum, an. drach. ij. cinnamomi vnc. med. maſtiches ſcrup. iiij. ambaris ſcrup. j. ſyrupi roſ. quantum ſufficit.

Cor, & ventriculum roborat, & eorum flatus, & ab his inflationes diſsipat.

Aromaticum moſchatum.

Recipe ligni aloes drachm. vii. cinnamomi electi, drachm. x. ambaris drach. iij. moſchi, ſcrup. ij. ſyrup. roſ. quantum ſufficit.

Cerebrum, cor, ventriculum roborat, ob id confert epilepſiæ, cordis palpitationi, & ſyncopi, ſuffocationi quoq; ab vtero, oris odorem commendat.

Aromaticum caryophyllatum.

Recipe caryophyll. drach. vii. macis, zedoariæ, galangæ, ſantalorum citrinorum, trochis, diarrhodon, cinnamomi, ligni aloes, nardi, piperis longi, cardamomi an. drach. j. roſ. vnc. med. glycyrrhizæ, galliæ moſchatæ, an. drach. ii. folii, cubebæ, an. ſcrup. ij. ambaris drach. j. moſchi ſcrup. med. ſyrupi citrii, quantum ſufficit.

Cor, ventriculum, & reliquum ventrem inferiorem roborat, nauſeam, & vomitum ſedat, flatus carminat, putredinem in ventriculo inbibet.

Monachi legunt cubebæ an. gr. xlv. & in aromatico moſchato, ligni aloes, drach. viii. vt quantum interdum afferant faſtidii, ac ſatietatis, quenquam non fugiat.

Aromaticum nardinum

Recipe ſpicæ nardi, drach. ii. roſ. rubr. vnc. med. cubebæ, ligni aloes, macis, caryophyll. cinnamomi, aniſi, folii indi, cort. citrii, trochis, diarrhodon, & galliæ ſebelliæ, an. ſcrup. iiij. nucleorum pini, amygdal. excorticat. an. drachm. v. gummi Arabici, tragacanthæ, an. drach. ii. moſchi ſcrup. med. ſyrup. roſ. quantum ſufficit.

Ventriculum, hepar, renes, & cætera viſcera roborat, & veſicam, coctionem iuuat, ob id oris, & ſudoris odorem commendat, flatus diſsipat, veneris appetitum excitat, & reſpirationem facit liberiorem.

Præpoſitus addit glycyrrhizæ, drach. ij. & med. & pro gallia ſebellia, moſchatam.

Pliris archigon, vulgo Pliriſarcoticũ, Fuchſio Pleres archonticon, id eſt implens principale.

REcipe cinnamomi, caryophyll. ligni aloes, galangæ, ſpicæ Indicæ, nucis moſchatæ, zingiberis, antiſpodij, ſchœnanthi, cyperi, roſ. viol. an. drach. i. gr. xv. folij glycyrrhizæ, maſtiches, ſtyracis, ſampſuci, ſiſymbrii, ocimi, cardamomi, piperis longi, & albi, myrtorum, corticum citrei mali, an. ſcrup. ij. gr. xv. margarit. been albi, & rubri, corll. rubr. ſerici an. ſcrup. j. gr. ij. & med. moſchi, gr. vij. & med. caphuræ, gr. v. ſacchari, vel ſyrup. roſ. quantum ſufficit.

Triſtibus, melancholicis, imbecillo ventriculo, deliquio animi, à corde proficiſcenti succurrit, memoriam amiſſam recuperat, ſenſus acuit, comitialibus, & aſthmaticis prodeſt, omnemq́; cerebri debilitatem aufert.

Sunt qui vel piper album, aut longum duntaxat imponant: Præpoſitus granis quibuſdam differt: Fuchſius in Myrepſo legit, balſami, ſiſymbrii loco, ex Græco, at facile, cum balſamita vocetur. Simplicibus etiam conſtat diminutis.

Lithontribon, vel b, in p, mutato, ſunt enim λίθων θρυπτικὰ *calculos comminuentia.*

REcipe ſpicæ Indicæ, zingiberis, ligni balſami, acori, cinnamomi, peucedani, mei, trium piperum ſaxifragæ, an. drach. ij. & med. ſucci balſami, caryophyll. coſti, rhapontici, glycyrrhizæ, ciperi, tragacanthæ, chamedryos, ſeminis oluſatri, apii, ameos, aſparagi, ocimi, & vrticæ, ſeminis citrei mali, an. drachm. j. gr. xv. folii, croci, ſchœnanthi, caſ. aromaticæ, bdellii, maſtiches, iridis, amomi, lyguſtici, lithoſpermatis, petroſelini, ſiſeleos, ſiſonis, cardamomi, anethi. euphorbii, lynturii, olei nardini, olei moſchelini, an. ſcrup. j. ſacchari, vel mellis quantum ſufficit. Datur pondere nucis ponticæ.

Præclarum ad ſtomachi indigeſtionem, ex frigiditate, iliorum, lumborumq́; dolorem compeſcit, lapides in renibus potenter confringit, alias & in veſica, & inde mirabiliter expellit, ſtranguriam, & dyſſuriam, è veſtigio ſoluit.

Sunt qui irionis drach. j. gr. xv. addant, & ſemina citrii obliterent. Fuch. 2. de comp. med. piper album omittit, legitque in fine an. ſcrup. j. gr. quatuor.

Peuce-

PEucedanum, aliis fœniculum porcinum, ex Dioſcoride lib.3.cap.74. caulem emittit tenuem, gracilentum, fœniculo ſimilem, comam habet ſtatim à terra copioſam, ſpiſſamq́; flore luteo, radice nigra, craſſa, graui odore, ſucccoſa: gignitur in montibus opacis, tenera radix cultello conciditur, profluensq́; è plaga ſuccus, vmbra mandatur, in Sole ſiquidem confeſtim euaneſcit: aſſatione radix inutilis fit: tam lac, quàm ſuccus, radice, & caulibus extrahi ſolet, ſicut è mandragora: Verum inefficacior ſucco lachryma habetur, & velocius expirat, interdum etiam concreta inuenitur lachryma thuris ſimilitudine, caulibus, radicibusq́; adhærens. Præfertur ſuccus è Sardinia, & Samothracia, colore ruſo, odore graui, feruens guſtu: radix eligi debet recens, quæ cariem non ſenſerit, odoris plena. Matthiolus Hermolai fortaſſis opinione ductus, quod non graui odore, ſed iucundo, apud officinas peucedanum eſſe dixerit, inquit, radices quibus pro peucedani radicibus vtuntur vulgares tabernæ, illegitimas eſſe, non exterius nigricare, nedum grauiter olere, nullaque acri facultate præditas. Inſubres tamen ſeplaſia, cortice nigro, horribili odore, craſſas radices, apud ſe habent, Dioſcoridis peucedano omni ex parte reſpondentes, idque tam notum eſt, quàm notiſſimum, nec in eo elaborandum, quum è iugis Crepacorianis huiuſmodi plantas nos quoque attulerimus, cumque Alexandrini Italici herbarij, his, vt aliis pleriſque, pharmacopolia noſtra expleant. Propterea quum à peucedani hiſtoria, ne latum quidem vnguem recedant, parum firmamenti, parum virium falſitas habet, quo non ſolum à ſermonibus imperitorum, ab ingeniis prudentum repudietur Matthiolus, vera adimens, falſa, atque corrupta in emporiis ſæpe collaudans, ſed etiam in ampliſſimis areis cognitiſſima, ruralibus, atque plebeis vulgatiſſima, ignorare non erubeſcat, quamuis in latino codice, in Ananienſibus montibus, ſe eam vidiſſe plantam fateatur, omnibus notis noſtrati peucedano ſtipulantem. Eius lac, ſuccus & lacryma, apud nos non expetuntur, nec è Sardinia afferuntur, vbi laudatiſſimum & copioſiſſimum enaſcitur, & per Genuenſium naues facilè comportari poteſt, quinque & aliquando ſex annis perdurat peucedanum ex Theophraſto nono de hiſtoria plantarum: cap.14. Matthioli opinio refellitur.

SAxifraga, ex Dioſcoride lib. 4. cap. 17. ſurculoſa herba eſt, in ſaxis, & aſperis exoriens, epithymo ſimilis, &c. Hoc caput in alienam meſſem irruiſſe ſuſpicatur Marcellus, & cum eo claſſici ferè omnes, quod latino cognomine, contrario Græci ſcriptoris more proferatur: etſi in multis exemplaribus græce ſcriptum reperiatur, quidam cum Braſauolo, genuinum eſſe cõtendunt, hicque in montibus quærendam, in eius exortu ſaxa ſcindentem, & per ſciſſuras exeuntem, epithymi figura. Matthiolus in pluribus Hetruriæ locis, præſertim Argentai promontorio, & eius maritimis vberem eſſe, è duriſſimis erumpentem ſaxis, frondibus capillaceis, epithymo non diſſimilibus tradidit, eius tamen appicta imago, ita ab epithymo nobis diſſidere videtur atque gramen, à braſſica. Inſubribus tamen, quod ſciam nondum comperta, at quamuis alibi innoteſcat, non ideo

probabit germanum Dioſcoridis caput, quod multa huiuſmodi, veteribus ignota, hoc æuo in lucem prodierint, ſicut multa quondam fuêre, quæ modo vel ignorãtur, vel certè non habentur. Alij tamen aliam herbam pro ſaxifraga accipiunt, quidam pimpinellam hircinam, alij tormentillæ ſpeciem, aut herbam ſancti Petri vocatam, alij radice ſubrubra vtuntur, folio pimpinellæ cognato, etſi neutra iſtarum ſit ſaxifraga, eius vice vtendum ſuaderem, vocati raphani radice, vel naſturcij, aut raphani ſemine, ſiue aſpleno, aut filipendula, vel adiantho, donec vera ſeſe offerat. Fuchſius ſaxifragam vocat paronichiam, falſòq; tenues iuncos, epithymo non diſsimiles habere tradidit, eam etſi viderimus Crepacorii, inter duriſsima ſaxa exortam, alia multo exiliorem, & ferè diuerſam effigiem oſtendentem.

Fuchſius aberrat.

R*Haponticum, aliqui rha, quidam rheon vocant, ex Dioſcoride lib. 3. cap. 2. prouenit in his, quæ ſupra Boſphorum Cimerium ſunt regionibus, ex quibus affertur, radix nigra, centaurio magno ſimilis, ſed minor, ac intus rufior, fulgoſa aliquantum, leuis, ſine odore. Optimum habetur, quod teredines non ſenſit, ſi guſtatum, cũ remiſſa adſtrictione lenteſcat, manducatumque colorem reddat pallidum, aut ad croceum inclinantem, ex Galeno primo de antidot. capite 14. in rheo quoque fraus committitur, nam quibus in locis naſcitur, ſimul atque euulſum eſt, ipſum elixant, quo ſuccum remittat, ac tam ſuccum vt ſyncerum, & aqua impermixtum, quàm rheum exſiccatum, vt non elixum, ad nos poſtea mittunt. Eadem vel non diſsimilia, in rhabarbaro committi ſcriptum reliquit Meſ. id fieri negat Braſauolus; quo factum eſt, aliis etiam pluribus indiciis, huic opinioni calculum addentibus, vt idem non eſſe cum vulgato rhabarbaro, plerique opinati non iniuria videantur, & natalium diuerſitate, ex inodoro odorum redditum: nimirum ex Theophraſto 6. de hiſtor. plant. vlt. ad iucundam olentiam ſolum, & cœlum ſingulis accommodatum, plurimum confert: nam in AEgypto, cætera quidem omnia ſine odore, floreq; etiam aromata dicta ſentiuntur, myrti verò mirum in modum odorati aſſurgunt. Arum etiam ex Galeno 2. de aliment. facult. cap. 63. in quibuſdam regionibus ad dracontii radicis acrimoniam propè accedit, in aliis rapi modo manditur. At quamuis rauciſsimè friguleut Braſauolus ac Matthiolus in Ruellium, ita ſuam dilatãt orationem, quaſi infinitam, vt denique nihil preſſum, nihil reconditum nanciſcantur, vt cap. de rhabarbaro breuiſsimis tactum eſt, relecto Iſidori teſtimonio 17. Etymologiarum cap. 9. nam his præſertim medicis, & ſpeciariis quibus nondum veri rhapontici noticia patuit, eius nomine centaurii magni radix circumfertur, nec magno errore, facultatibus in idem prope terminantibus, etſi legitimum Venetiis non deſit, nobis etiam perſæpe ad Iuſticiæ Inſigne, Ticini pertractatum. Non deſunt fatui lapathi radicem, quamquã odore grauem, in noſtris ſeplaſiis, craſſa nimium Minerua, eius vice ſupponentes, vt alii alia, propterea mirum ſubit, quod præſtantis ingenii Matthiolus, hac in re manifeſtè decipi Braſauolum tradiderit, eo ita ſcribente; Eſt alia radix è Gargano, pro rhapontico ad*

Ruellius à Braſauoli, ac Matthioli accuſatione immunis.

nos

Digitized by Google

ut euchi ſolita, hanc Dioſcoridis centaurium eſſe non dubitamus: id quod negauerit ne, vt Braſauola iniurit Deſſenium, doctis quibuſque palam eſſe exiſtimauerim. Ne igitur quamcumque pro rhapontico in officinis habitam, centaurium maius excogitent, verum Braſauolus *indicem è Dioſcoride luculenter expenſis, alteram ab altera internoſcant, nec obſtet, ſi* à Deſſenio iniquè *quoquo modo odoratam percipient, vt etiam ſentit Veſal. in lib. chyna fol. 19. quod ſi* accuſatur. *idem eſſet cum imperfecto rhabarbaro, longe maiori copia ad nos transferri poſſet, rarum tamen quum ſit.*

CHamadris Græcis, aliis chamædrops off. chamadryos, genitiuo pro recto vtentibus, vt in ſtœchade, vulgo calamandrina, aut herba febrium, ſiue febrifuga, hetruſcis querciola, quaſi coacta breuitatis quercus, nec immeritò, quod chamædrys paruã quercum ſignificat, ex Dioſcoride, lib. 3. cap. 94. Latinis triſſago dicitur: ſunt qui eam teucrion appellauere, propter eam quam cum teucrio ſeruat ſimilitudinem, carpitur ſemine prægnans: Hæc noſtris in regionibus, aſperis, montoſis, & campeſtribus notiſſima eſt, nec niſi imbribus obruta, Cretenſi minus commendanda, Iunio & Iulio menſibus floret, eius plures ſpecies obtulit Fuchſius.

OLuſatrum latinè, Hippoſelinon græcè, off. & vulgo, oluſander, vel corruptè magis alexandra, vel ſemen Alexandrinum, aut apium macedonicum ſimpliciter, ex Dioſcoride lib. 3. cap. 62. maius eſt, & ſatiuo apio candidius, caule alto, cauo, molli, habente veluti lineas, foliis latioribus in punicea vergentibus, coma roriſmarini, florum plena, dependentibus in cacumine corymbis, antequam deſloreſcat, ea ſemine turget nigro, oblongo, acri, ſolido, aromatico, radix demittitur odorata, candida, ex Marcello intus candida, foris nigra, nec craſſa, quæ os commendat, hæc tam bella hortenſi herba, in acetariis hyemalibus frequenti, & prædictis nominibus inſignita reſpondet, vt Dioſcoridis dicta intuentibus, euidētiſſima ſit, nec in ipſa prorſus illa nota poſſit deſiderari, tametſi Matthiolus ac Amathus, vulgare leuiſticum hippoſelinum eſſe conceperint, ſicut eo Matthioli *in capite, oppidò quàm affabrè diſcuſſum eſt, nam folia phu, ac ſii, hippoſelino ſimilia* ac Amathi *fecit Dioſcorides: quibus cum leuiſtici vulgaris folia nullis planè notis conſentiunt, vt* error. *ex Matthiolica picturæ varietate, abundè excuti poteſt, vtque in præſentia, magna cum laude ſeſe efferat Matthiolus, ampliſſimam ex hoc iucunditatem conſecuturus, Braſauolum Marcelli commentariis illuſum reprehendit, qui Hetruſcorum macerone, idem profectò cum Hippoſelino (ſi eiuſdem Matthioli nota cap. de ſmyrnio accuratè percurrantur) oluſatrum eſſe commentus eſt, quod non eſſe, hac vnica coniectura contendit, exterius radice nigricat, Dioſcoridi autem omni ex parte candet: Id ſi tanquam verum concedatur, quamuis Marcellus ex aduerbio ἔνδον, id eſt, intus, ideo intus album, exterius nigrum, non immeritò interpretatus ſit: quum ſmyrnio ſemen ſit rotundum, hoc autem oblongum, alterius partis periculum ſubit, quæ multo minus firmamenti, ac roboris habet: præſertim cum caulis, veluti lineis interſtinctus ſit. folia etiam in puniceum*

inclinent,

inclinent, annexa videlicet parte, & quæ cauli ipſi annectuntur, id potius oluſatrum, quàm ſmyrnium demonſtrantia. Præterea, ſi hippoſelinum quod æquapium vertit Theodorus 7. de hiſt. plant. cap. 6. ſmyrnium eſt, id verò hirſutum eſt, hinc Anguillario quoque non accedimus: cum maceroni leuia ſint folia, & cuticula tantum nigreſcat, radix vero ex Theophraſto nigra abſolutè ſcribatur, quantum diſsideant, hinc facilè colligitur. Nempe admonuiſſe illos debuerat Ruellius 3. de natura ſtirpium, cap. 47. cum longo diſſidere interuallo ſmyrnium, & oluſatrum, lucide probat, etſi eius opinionem improbandam cenſeat: quæcunque tamen cap. de ſmyrnio, ad hos impetus reprimendos congeſsit, ex Galeno 2. de aliment. facult. cap. 52. illi ne tantillum quidem fauent, nec aliqua ex parte, in eius cadunt ſententiam: non enim reprobat illegitimam quaſi nomenclaturam oluſatri nomen ſmyrnio adſcriptum, ex Scribonio largo, quum ex Dioſcoride ipſorum Latinorum oluſatrum, ſmyrnium etiam appellari poſsit, quamuis aliud ſit, quod propriè ſmyrnion dicitur, & hyppoſelinon agreſte, ideo non mirum, ſi Græco nomine relicto, Latino potius vterentur Romani, alter tamen alterius inopiæ ſatisfaciet. Quum verò Sylvius, ac Fuchſius in ſuo de hiſtoria plantarum cap. 291. ſmyrnium, vulgare leuiſticum eſſe contendant. Galenicæ doctrinæ, cuius ſe vbique ſtudioſiſsimos prædicāt, ignari planè apparent, ſiquidem, vt dictum eſt ſecundo de aliment. non inſuauem facit, ſed vero caulem crudum in edulia expeti ait, leuiſticum autem, vt cap. proprio diſcuſſum eſt, guſtus eſt valde inſuauis, & odoris ingratiſsimi, vt quantum diſsideant, præter cætera, ex his luce clarius eniteſcat.

Fuchſius reprehenditur,

VRtica nulli non cognita, ſolo tactu ſuoque igneo pruritu, non modo interdiu, ſed etiam noctu, in tenebris de ſe facillimum præbet iudicium, vellicat enim, pungit, & ſuo morſu ſenſum laceſsit, ex Dioſcoride, lib. 4. cap. 79. ſylueſtris aſperior, nigrioribuſque foliis, hirſutiori caule, ſemine lini, ſed minore, altera minus aſpera, minuto ſemine, triuialis eſt, tertia canina nominata, minor quidem eſt, acrior tamen, & mordacior, cuius ſemen eligatur, non refert meſsibus enim legendum eſt, alij ex Romana, vel Græca, ac Satiua appellata accipiunt, caule rotundo, aſperrima, nigricantibus foliis, ſemine lini æmulo. Eſt inter vrticas cardiaca quædam nuncupata, foliis ſanè non diſsimilibus, at iuxta ſolum, rotunditatem ac diuiſuras, ranunculi inſtar exprimens, floribus galiopſeos, ex ipſo foliorum ſinu, praſsij modo, caulem circumſepientium, radice in rubro pallida, radiculis referta, in maceriis, ac ſeptis vbique, ſeplaſiariis noſtris brancha vrſina vocatur.

Cardiaca.

LIthoſpermon, off. milium ſolis, vel ſoler, ex Dioſcoride, lib. 3. cap. 135. à ſeminis duritie nomen accepit, foliis eſt oleæ longioribus, latioribus. Seplaſiæ maius, & minus oſtendunt, minus ſemine eſt candido, oblongo, milij magnitudine, cuius ſimilitudine, quidam phalarim exiſtimarunt, at cum cauliculis, nec culmis Teiæ ſimilibus ſit, hinc plandam ab hac euariare, concedi poteſt. Quod verò legitimum eſt lithoſpermum, non cognouiſſe

uiſſe Fuchſium, contendit Matthiolus, etſi in vtriſque de plantarum hiſtoria commentariis, illud appinxerit, latinè autem pro lithoſpermo, milij ſolis minoris picturam dediſſe, rectius quidem enunciat, nam Italica eius verba, ſatietatis, ac ſtomachi plena ſunt, & perridiculæ. Aliud maius, Lacryma vulgo dicitur, qua infima mulierculæ corollas ſibi conſtruunt, ad ſalutandam Beatam Virginem, at quo maius lithoſpermum, Hetruſcis frequens dictat Matthiolus, & Dioſcorideæ hiſtoriæ conſonum, etſi illud diligentiſſimè indagatiſſimus, non modo in officinis totius Inſubriæ, verum in aſperis, editiſque locis, atque etiam viridariis, nunquam tamen aſſequi potuimus, at appictam maioris lithoſpermi imaginem, foliis non humi iacentibus intuiti ancipiti animo, in contentionem timoris plenam vocati, ſcribendi ſcilicet, reſpondendi, aut cauendi nō parum admirati ſumus, nullū plantæ veſtigium, cuius ſeminibus lacryma vocatis, funiculo traiectis, ad ſalutandā Virginem pauperculæ vtuntur, in Matthioli commentariis reperiri, id enim illi non ignotum mihi perſuaſerim, cum præſertim quotidiano experimēto, renales calculos potentiſſimè atterat, veſicæ minuat, iamdiu comprobato ab omnibus medicis Braſauoli vſu, præterea cum Plinium adducat lib. 27. cap. 11. tanquam de legitimo Dioſcoridis lithoſpermo differentem, id vero ſemen ciceris magnitudine conſtet, Dioſcoridi autē paruum ſemen ſit, erui magnitudine, vel vt inquit Cenſura in Amathum, ex Oribaſio, ac Serapione, ex ipſo Dioſc. tranſcribentibus, erui parui magnitudine, id etiam multo magis obſtiterit, quo minus lithoſpermum Dioſc. ſit. Vt certò crediderim lacrymas, quibus varia admodū recognoſcit delicta, tam craſſam caliginē Matthioli oculis offudiſſe, quod non viderit, non cognouerit, lacrymas has vulgi, à Plinio elegantiſſimè deſcriptas, eſſe lithoſpermum, præſertim quo ad ſemina, vt inquit Braſauolus, in Monachorū hortis propè omnibus ſatiuum, foliis miliaceis, ad radicem humi proſtratis, culmis interuallatim geniculatis, ex quibus cum foliis oleæ longioribus, latioribus, ac mollioribus ſit, etſi harundinacea hæc folia ſint, nonne oleæ longiora, latiora, molliorăq; appellanda ſunt? qualia forte ſterilibus in locis, Dioſcoridi apparuère, hortorū irrigatione grandiora effecta, quæ enim ab radice exiliunt, humi iacent, vt quamuis Dioſcoridis lithoſpermum, ab hoc diuerſum ſtatuat Braſauolus, idque eius ſpeciem eſſe, nec propterea legitimum indicat, etſi quod intus ſemen eſt, quæ pediculo adhæret, orobo facile comparari poſſit, cortice lapidoſo relicto: Vtcunq; ſit, hoc legitimi lithoſpermi, aut milij ſolis loco vtendum, donec res aliter ſeſe offerat, vel milio ſolis vulgari, ad eoſdem vſus non inefficaci, ad decennium ſe extendunt, Iunio & Iulio menſibus ſemine turgent.

Lacryma.

Matthioli error.

SIſon, off. ſinon, vel ſiſſaron, ex Dioſc. lib. 3. cap. 53. exiguum ſemen eſt, in Syria natum, apio ſimile, nigrum, feruens, oblōgum deſideratur, eius loco oluſatri tantundem ſatisfaciet, etiam ſi iteretur. Cordus temerè ſatis, & cum eo Anguillarius aſtruunt, idem quod falsò amomi cognomine ſemen eſſe, cum eius plantæ, non minus ac ſiſonis delineatio incomperto adhuc ſit, Deſſennius ſium intelligit ſinonis loco, propterea Syluatico cum

Cordus aberrat, & Anguillarius.

Deſſennius taxatur.

admiratur, Dioſcoridem in ſinone citante, apud quem nulla huius ſit mentio. Veruntamen cum vnius alteriuſve litera negligentia, ac mutatione, lubricum facilemq; lapſum admittat, nō erit vſq; adeò craſſi ingenij, vt pro ſinone ſiſonem accipere Pandectarium, ire inficias audeat, cum ſanè notas ex Dioſcoride cap. proprio deprompſit: Quandoquidem cap. de ſeſeli, noſcat ipſe, quàm graui errore plectendus eſſet, ſi aſſumpta humiditate legitur, pro abſumpta.

ANethum Dioſcoridis ætate, tam frequens, quàm notiſſimum, pingi deſiit, multicaule, ramoſum, folio, & flore vſque adeo fœniculi æmulo, vt oculis illuſis, guſtu atque odoratu internoſcatur, ſemine tamen minore, de quo in antidotis ſemper intelligendum: Eius figura liguſtici cauliculo, capitulo ſeſeleos AEthiopici, vmbella, ſemineq; elephaboſci delineari poteſt. Quidam à vetuſtiorum anetho, vulgare hoc diuerſum ſuſpicantur, quod ius album de quo Galenus 4. de tuen. ſan. cap. 10. vt etiam 3. de alim. facult. atque alibi, ex anetho paratur, quod ſi illis idem eſſet, medicamentoſum, amarumque redderetur, in medicamenta verius, quàm cibaria enumerandum: At ignorare videntur, multa in ganeam irrepſiſſe plebi, ac nobilitati olim cōmunia, nunc obſoleta, nempè ex Galeno lib. de Ther. ad Piſ. cap. 7. Ante tamen miſces frondem graue olentis anethi. Eius coma, foliis floribus, ac ſemine, vtuntur. Quidam tamē aniſum noſtrum, priſcis anethum extitiſſe coniectant.

us album.

LYncurium, officinis lapis lyncis, ex Dioſcor. lib. 2. c. 73. lyncis vrinam, quam lyncurium appellant, ſimul ac excernitur, glaciari, coireve in calculi duritiem, creditum eſt, quare quod de ea proditum eſt, vanum eſſe conuincitur. Eſt enim quod à nōnullis vocatur, ſuccinū pterygophoron, ideo dictum, quod pennas ad ſe alliciat: Hinc igitur conſtat, quā ſtolide garriant, qui ſibi primas deferunt, ſola practica ſe oſtentantes, cum Dioſcoridis grauiſſimorumq; medicorū placitis, nullam penitus conſiderationem ineuntes, cum præſertim lapis ille cauernoſus, cinereuſq;, ab impoſtoribus pro fabuloſo lapide lyncis ſubſtitutus, non aliqua ſuccini ſpecies, nec illi viribus proxima exiſtat, prætcrea ex Plin. lib. 8. c. 38. carbunculis ſimilis igneo colore fulget. Propriam tamen ignorantiam tueri, quā deprecari malunt, omniaq; ita peſſum eunt, vt nihil ſit pro pecunia inexcogitatum. Ne verò detur vacuum, illorum gratia, qui in huiuſmodi abuſu iamdiu conſenuere, quibuſq; vitio diffi.illimè, atq; infœliciter virtus inſeritur: quibus iam ita vitiatū os ſubeſt, vt recentiorum, atq; Arabicorum antidota, inconcinne ſanè cōfarcinata, nulla ſcientia, nec certò ſimplicium ordine compacta, Sybillinis foliis veriora, atq; ab AEſculapio ipſo originē duxiſſe, ſibi perſuadeant, tametſi etiam ex Plin. lib. 37. c. 3. nec viſa ſit æuo noſtro gemma, lyncurij appellatione, ac falſum ſit, quod de medicina ſimul probetur, calculos veſica eo poſſe elidi, ad quos vſus maxime à recentioribus expetitur, ideo in eorum medicinis, illi facultatibus non impar, vt ſpongiæ lapis, vel Iudaicus, ſanguiſve hircinus, etiam lecta, ſubſtitui poſſent. Quum autem ex AEtio, Tetrabiblo tertio, ſerm. 3. cap. 13. in Phi-

legrĳ pharmaco, lyncurium, quod ſuccinum, itemq́ electrum appellant, propoſitum ſit, pro eo ſuccinum ſuppeditare poſſet, eius eſſet ſpecies, vt ridicule ſcribit Amathus, ideo notatur à Fuchſio 1. de compoſ. med. cap. 18. officinarum lapidem lyncis Phrygium Dioſcoridis affirmante, id quòd cum Matthiolo prætereundum non ſit, ſi falſa confutat, ſi validiſſimos queſq; oppugnat, inſectatur, exagitat, atq; expellit. ſi tanquam plagiarius, etiam inſontes exturbat, quid toties latitat? cur non probat, vel reprobat?

Electarium Iuſtini.

Recipe cinnamomi, folij, coſti, nardi, caſ. aromaticæ, ariſtolochiæ longæ, & rotundæ, helenij, hyſſopi, pulegij, arthemiſiæ, rad. quinquefolij, piperis albi, orobi, petroſelini, lyguſtici, oluſatri, ſeminis vrticæ, lithoſpermatis, ſaxifragæ, baccarũ lauri, & iuniperi, ſeminis aſparagi, ſeſeleos, anethi, rutæ, citrij, aniſi, fœniculi, apij, an. drachm. i. & med. ſacchari.

Renum dolori ſtrenuè auxiliatur, calculos frangit, arenulas pellit, ſtranguriam diſſoluit, nec iſto minus, quo Philotimus & Iuſtinus vſi ſunt, ex AEtio Tetrabiblo, & ſerm. 3. cap. 12.

Arthemiſia, ex Dioſcoride libro tertio, cap. 108. duplex eſt, vna latior, habitiorque folius, virgisque latioribus, altera tenuior, flore paruo, tenui, candido, graue olente, æſtate floret. Sunt qui in mediterraneis, vnicaulis nomine appellant, tenuem herbulam, ſimplici caule, & minuto, floribus ſcatente tenuibus, flauo colore: Hæc iucundiorem quàm præcedens efflat odorem, prima ſpecies vulgatiſſima eſt, maior videlicet, cui & minorem annectimus, odore, & ſapore, nihilum diſſimiles, ſurculorum, foliorum, floris, ac ſeminis magnitudine tantum differentes, aquoſis, incultis, aſperis locis; at etiam in hortis prouenıunt, vt quamuis hortenſem hanc vocauerit Amathus, Plinio ac Dioſcoridi indictum. non eſt quod apolegeticis verbis tempus conterat Matthiolus. Altera tenuior, Amathi in
Fuchſio eſt matricaria, vt vnicaulis at tanacetũ, hic tamẽ Braſauolo obtrectat Matthiolus, terrorem, metumq́ incutit, quod is quoque, matricariam myropoliorum, in arthemiſiæ ſpeciebus reponat, ſcribens: quam nos matricariam vocamus, vel marellam, arthemiſiæ ſpecies eſt, illa ſcilicet, quæ male olet, in eius ſpecie, quæ plures habet ramos, præterea quum Dioſcoridem, arthemiſiæ duo genera facere ſcribat, monoclonon, & polyclonon, id eſt vnum, & plures ramos habentem, ideo in plures impegiſſe errores, quorum primus, quoniam in arthemiſiæ ſpeciebus nullam vnicaulem tradidit Dioſcorides, ſed eodem quo Plinĳ modo, lib. 25. cap. 7. poſt duo genera, vt ſupra: alter, quum matricariam ſiue marellam, quæ legitimum eſt Dioſcoridis parthenium, ſecundam arthemiſiæ ſpeciem, graue olentem putauerit, quæ tamẽ flore eſt exiguo, candido, tenui, tametſi matricaria flore ſit vmbilicotenus aureo, candidis foliolis circũſepto, id quod ſilẽtio mi-

Matthiolũ tutela.

nime præteriiſſet Dioſcorides, tertio, quod ambas arthemiſiæ ſpecies ſibi aſſimiles, quas Ferrariæ haberi fatetur, non eſſe duas primas ſpecies, à Dioſcoride numeratas contendit, & cætera, quæ capite de parthenio abundè diſcutientur, adeo vt ni quiſpiã pro Braſauolo declamet, niſi illius animum excipiat, diffidentem confirmet, perditumque recreet, Matthiolo herbam daturus ſit, victoriæ ſymbolum, iam vbique locorum decantanti. Vt tamẽ eius in poſterum moremur argumenta, in Braſauoli gratiam, nonnulla ſubijciemus, quibus honeſtè huiuſmodi cauſam defendi poſſe cognoſcat. Primum enim, vt oſtenderet, vnicaulem Ferrariæ prouenire, circa medium, maritimam efficaciorem eſſe, ac Dioſcoridem non ex ſua ſententia, in vnicaulem, arthemiſiam diuiſiſſe ſcribit, quod autem propria ductus opinione, in vnum, & plures ramos habentem ſegregauerit, nimirum cum duæ illæ ſpecies, magnitudine ſola diſſimiles, vnum dici poſſe, illi non iniuria viderentur. Nempe & Matthiolus in Apologia, adeo maiorem arthemiſiam æmulari, adeoq; illi congenerem ait, vt ambigendum non ſit, quin ipſa ſit altera arthemiſia: Quæ vero ſingulari caule, magis variat, in ſpecies diuiſione dignior videtur, quo fit, vt non immeritò, ex primis arthemiſiæ ſpeciebus, non eſſe protulerit, meramque oſtenderit veritatem, quum vnicaulis, etiam proprio Matthioli teſtimonio, ex primis non ſit, ipſe autem in vnicaulem, pluriumque deduxerit, quod verò in matricaria ſubdubitauerit, facile defenditur cap. de parthenio. En igitur quàm acerrimus bellator Matthiolus;

Braſauolus defenditur à Matthioli calumnia.

quanta facilitate, quanto ingenio, angues venetur, quæ arma, quoſque milites, ad dimicandum inſtruxerit, quibus futura proſpiciat, impendentia non pertimeſcat, cum hoc in certamine, dum manus conſeruntur, ſæpe nullis, aut prorſus obſcuris rationibus, prælia committat, non ſtabili, non certo iudicio Braſauolum oppugnet, quanquam ſeipſum

Braſauolus confuſus Plinii tutela in Matthiolum.

implicuerit, ſuaque ſcripta, hoc etiam in capite inuoluerit, Matthioli autem argumenta, nihil in eum inijciant, vt neque in Plinium, quem in tertio arthemiſiæ genere deceptum, aberraſſe deducit, quod Dioſcoridis ambroſiam, in eius locum ſubiecerit, vnamq; & eandem plantam, cum tertio arthemiſiæ genere cenſuerit. Mera enim eſt Matthioli laus, non poetarum carminibus, non annalium monumentis celebranda, ſed doctorum iudicio expendenda, quum Ambroſiam ad vnguem, ex Dioſcoridis capite, arthemiſiam ſequenti, recitet Plinius, lib. 27. cap. 4. præterea quum lib. 25. cap. 7. in capite à Matthiolo adducto, quibuſdam Ambroſiam vocari propoſuerit, non ideo eandem protulit, verum Dioſcoridis dicta, in arthemiſia ſectatur, nec ab eo vel tantillum differre dicendus, tametſi cum vna matureſcere addiderit: quid igitur audet, in alto theatro, penè populares propoſitus Matthiolus, iam immenſo inſtructus exercitu, Plinium tam acriter expugnare, doctorũ aciem tot verbis profligare? Id vnum tamen non conticeſcam,

Fuchſii ac Ruellii lapſus.

Fuchſium maluiſſe cum Ruellio, aliiſque teſpitare, quàm cum Hermolao bene ſentire, præſertim quum tenuifolium, id eſt, minorem arthemiſiam, matricariam eſſe totis neruis contendit, atq; confricata eius folia, ac flores, ſampſuci odorem reddere, quæ tamen

& à

Digitized by Google

& à veritate penitus abhorrent, & adſcititijs Dioſcoridis verbis tribuuntur, cum præter prædicta duo arthemiſiæ genera, nec non vnicaulem, non ſit alia tenuifolia, in ſepibus, & cultis, iuxta aquaductus enata, cum vero athanacetum, vulgo daneta, ſiue athanaſia, vnicaulem eſſe præcipuo iure defendit, quicunque non modo in ripis Moræ Nouarienſis, atq; apud nos in camporum margine copioſiſſimam, ſed etiam in hortis vbique excultam perpendent, id non paucis ſtolonibus ab vna radice, foliis filiceis, floribus croceis gregatim in vertice comantibus aſpicient, ex cuius deſcriptione, quantum diſſideat ab ambroſia, idem ab Amatho credita, dijudicent etiam rei herbariæ imperiti. Sunt qui botryn, ac vnicaulem arthemiſiam, idem eſſe exiſtiment, cum hoc nomine Cappadocis vocetur ex Dioſcoride, ſitq́; vnicaulis, etſi fruticoſa, multis alarum cauis, ac ſtolonibus, ſemine admodum puſillo, rotundo, racematim totis ramulis agnaſcente, in noſtri Serui ſabuletis, atq; in Pandeſi glarea, qua itur Ponteſturiam, adeo frequens, vt nihil vltra, illæ verò mecum equitantes, mirati ſunt tam odoratam herbam, inſuetam, atq; deſpectam, qua tamen in vterinis affectibus, præſertim guttur irritantibus, fœliciſſime vſi ſumus, coma præſertim cum ſemine, vt etiam præſcriptarum ſtirpium floribus, plebi morina appellatur, quòd leguminibus inſita curculiones midas atq; erodentia animalia fuget.

Amathi opinio reiecta.

Botrys.

QVinquefolium Latinè, pentaphyllon Græcè, ex Dioſcoride, lib. 4. cap. 34. ramulos fert feſtucarum ſimilitudine, dodrantales, in quibus ſemen, folia menthæ, quina ſingulis pediculis, rarò plura, &c. ex Galeno, 1. de antidot. cap. 14. ab omnibus cognoſcitur, & fraudem non admittit. Vulgaris eſt herba, humectis locis, ſecus vias, in riguis quoq; vireſcens, cauliculis tenuibus, floribus aureis, è quibus ſubinde ſemen Braſauolus hoc demit, quod radicem rubram non habeat: Matthiolus refragatur: iiq́;, & nos triuialem pentaphyllum, hoc ſtudio ſæpe defodimus, at ſubrubras radices, exteriori ſaltem cuticula, ſemper obſeruauimus: hinc etiam Manardum admiratur, qui tormentillam, legitimum eſſe quinquefolium ſibi perſuaſerit, qua de re capite proprio. Hæc tamẽ vnica deficiente nota, locorum diuerſitate, vt quæ Ferrariæ, vliginoſo fortaſſe loco, contingere potuit, cum in eiuſdem colloquij fine, eodem anno, quinque folij ſpeciẽ quandam, radice rubra inſignitam, vidiſſe fateatur: hinc ab errore quodam, quaſi velo ſe explicat: hodie quatuor quinque folij ſpecies oſtenduntur, quarũ maxima eſt Dioſcoridis pentaphyllon: ſecunda primæ nihil abſimilis, verum hirſutior, foliis, & flore candicantibus: tertia pumila, ſubalbida ad terrã vt plurimũ repens: quarta foliis vitiginoſis, aut apij, quinquefariam inciſis, duplex eſt, mas ſurculis ad radicem rubris, exiguis capitulis, herbidis, aut ſubnigris, in ſummo caulicorum, radice capillata. Fœmina rubentibus notis deſtituitur, rubriſq́; ad radicem ſurculis, floribus candidis, ſemine ſtriato, ac longo, Diapenſia, & ſanicola quibuſdam nuncupantur: quamuis alia ſit ſanicola, mirando naturæ artificio,

Braſauoli clypeus in Matthiolum.

Diapenſia.

Pliris archigon, vulgo Pliriſarcoticũ, Fuchſio Pleres archonticon, id eſt implens principale.

RECIPE cinnamomi, caryophyll. ligni aloes, galangæ, ſpicæ Indicæ, nucis moſchatæ, zingiberis, antiſpodij, ſchœnanthi, cyperi, roſ. viol. an. drach. i. gr. xv. folij glycyrrhizæ, maſtiches, ſtyracis, ſampſuci, ſiſymbrii, ocimi, cardamomi, piperis longi, & albi, myrtorum, corticum citrei mali, an. ſcrup. ij. gr. xv. margarit. been albi, & rubri, corll. rubr. ſerici an. ſcrup. j. gr. ij. & med. moſchi, gr. vij. & med. caphuræ, gr. v. ſacchari, vel ſyrup. roſ. quantum ſufficit.

Triſtibus, melancholicis, imbecillo ventriculo, deliquio animi, à corde proficiſcenti ſuccurrit, memoriam amiſſam recuperat, ſenſus acuit, comitialibus, & aſthmaticis prodeſt, omnemq́; cerebri debilitatem aufert.

Sunt qui vel piper album, aut longum duntaxat imponant: Præpoſitus granis quibuſdam differt: Fuchſius in Myrepſo legit, balſami, ſiſymbrii loco, ex Græco, at facile, cum balſamita vocetur. Simplicibus etiam conſtat diminutis.

Lithontribon, vel b, in p, mutato, ſunt enim λίθων θρυπτικὰ *calculos comminuentia.*

RECIPE ſpicæ Indicæ, zingiberis, ligni balſami, acori, cinnamomi, peucedani, mei, trium piperum ſaxifragæ, an. drach. ij. & med. ſucci balſami, caryophyll. coſti, rhapontici, glycyrrhizæ, ciperi, tragacanthæ, chamedryos, ſeminis oluſatri, apii, ameos, aſparagi, ocimi, & vrticæ, ſeminis citrei mali, an. drachm. j. gr. xv. folii, croci, ſchœnanthi, caſ. aromaticæ, bdellii, maſtiches, iridis, amomi, lyguſtici, lithoſpermatis, petroſelini, ſiſeleos, ſiſonis, cardamomi, anethi. euphorbii, lynturii, olei nardini, olei moſchelini, an. ſcrup. j. ſacchari, vel mellis quantum ſufficit. Datur pondere nucis ponticæ.

Praeclarum ad ſtomachi indigeſtionem, ex frigiditate, iliorum, lumborumq́; dolorem compeſcit, lapides in renibus potenter confringit, alias & in veſica, & inde mirabiliter expellit, ſtranguriam, & dyſſuriam, è veſtigio ſoluit.

Sunt qui irionis drach. j. gr. xv. addant, & ſemina citrii obliterent. Fuch. 2. de comp. med. piper album omittit, legitque in fine an. ſcrup. j. gr. quatuor.

PEucedanum, alijs fœniculum porcinum, ex Dioſcoride lib. 3. cap. 74. caulem emittit tenuem, gracilentum, fœniculo ſimilem, comam habet ſtatim à terra copioſam, ſpiſſamq́;, flore luteo, radice nigra, craſſa, graui odore, ſucccoſa: gignitur in montibus opacis, tenera radix cultello conciditur, profluensq́; è plaga ſuccus, vmbra mandatur, in Sole ſiquidem confeſtim euaneſcit: aſſatione radix inutilis fit: tam lac, quàm ſuccus, radice, & caulibus extrahi ſolet, ſicut è mandragora: Verum inefficacior ſucco lachryma habetur, & velocius expirat, interdum etiam concreta inuenitur lachryma thuris ſimilitudine, caulibus, radicibusq́; adhærens. Præfertur ſuccus è Sardinia, & Samothracia, colore ruſo, odore graui, feruens guſtu: radix eligi debet recens, quæ cariem non ſenſerit, odoris plena. Matthiolus Hermolai fortaſsis opinione ductus, quod non graui odore, ſed iucundo, apud officinas peucedanum eſſe dixerit, inquit, radices quibus pro peucedani radicibus vtuntur vulgares tabernæ, illegitimas eſſe, non exterius nigricare, nedum grauiter olere, nullaque acri facultate præditas. Inſubres tamen ſeplaſiæ, cortice nigro, horribili odore, craſſas radices, aqud ſe habent, Dioſcoridis peucedano omni ex parte reſpondentes, idque tam notum eſt, quàm notiſſimum, nec in eo elaborandum, quum è iugis Crepacortanis huiuſmodi plantas nos quoque attulerimus, cumque Alexandrini Italici herbarij, his, vt alijs pleriſque, pharmacopolia noſtra expleant. Propterea quum à peucedani hiſtoria, ne latum quidem vnguem recedant, parum firmamenti, parum virium falſitas habet, quo non ſolum à ſermonibus imperitorum, ab ingenijs prudentum repudietur Matthiolus, vera adimens, falſa, atque corrupta in emporijs ſæpe collaudans, ſed etiam in ampliſſimis areis cognitiſſima, ruralibus, atque plebeis vulgatiſſima, ignorare non erubeſcat, quamuis in latino codice, in Ananienſibus montibus, ſe eam vidiſſe plantam fateatur, omnibus notis noſtrati peucedano ſtipulantem. Eius lac, ſuccus & lacryma, apud nos non expetuntur, nec è Sardinia afferuntur, vbi laudatiſſimum & copioſiſſimum enaſcitur, & per Genuenſium naues facilè compertari poteſt, quinque & aliquando ſex annis perdurat peucedanum ex Theophraſto nono de hiſtoria plantarum: cap. 14.

Matthioli opinio refellitur.

SAxifraga, ex Dioſcoride lib. 4. cap. 17. ſurculoſa herba eſt, in ſaxis, & aſperis exoriens, epithymo ſimilis, &c. Hoc caput in alienam meſſem irruiſſe ſuſpicatur Marcellus, & cum eo claſsici ferè omnes, quod latino cognomine, contrario Græci ſcriptoris more proferatur: et ſi in multis exemplaribus, græce ſcriptum reperiatur, quidam cum Braſauolo, genuinum eſſe cōtendunt, hicque in montibus quærendam, in eius exortu ſaxa ſcindentem, & per ſciſſuras exeuntem, epithymi figura. Matthiolus in pluribus Hetruriæ locis, præſertim Argentai promontorio, & eius maritimis vberem eſſe, è duriſſimis erumpentem ſaxis, frondibus capillaceis, epithymo non diſsimilibus tradidit, eius tamen appicta imago, ita ab epithymo nobis diſsidere videtur atque gramen, à braſsica. Inſubribus tamen, quod ſciam nondum comperta, at quamuis alibi innoteſcat, non ideo

GG 3 probabit

probabit germanum Dioſcoridis caput, quod multa huiuſmodi, veteribus ignota, hoc æuo in lucem prodierint, ſicut multa quondam fuère, quæ modo vel ignorātur, vel certè non habentur. Alij tamen aliam herbam pro ſaxifraga accipiunt, quidam pimpinellam hircinam, alij tormentillæ ſpeciem, aut herbam ſancti Petri vocatam, alij radice ſubrubra vtuntur, folio pimpinellæ cognato, etſi neutra iſtarum ſit ſaxifraga, eius vice vtendum ſuaderem, vocati raphani radice, vel naſturcij, aut raphani ſemine, ſiue aſpleno, aut filipendula, vel adiantho, donec vera ſeſe offerat. Fuchſius ſaxifragam vocat paronichiam, falſoq́ tenues iuncos, epithymo non diſsimiles habere tradidit, eam etſi viderimus Crepacorii, inter duriſsima ſaxa exortam, alia multo exiliorem, & ferè diuerſam effigiem oſtendentem.

Fuchſius aberrat.

RHaponticum, aliqui rha, quidam rheon vocant, ex Dioſcoride lib. 3. cap. 2. prouenit in his, quæ ſupra Boſphorum Cimerium ſunt regionibus, ex quibus affertur, radix nigra, centaurio magno ſimilis, ſed minor, ac intus rufior, fulgoſa aliquantum, leuis, ſine odore. Optimum habetur, quod teredines non ſenſit, ſi guſtatum, cū remiſſa adſtrictione lenteſcat, manducatumque colorem reddat pallidum, aut ad croceum inclinantem, ex Galeno primo de antidot. capite 14. in rheo quoque fraus committitur, nam quibus in locis naſcitur, ſimul atque euulſum eſt, ipſum elixant, quo ſuccum remittat, ac tam ſuccum vt ſyncerum, & aqua impermixtum, quàm rheum exſiccatum, vt non elixum, ad nos poſtea mittunt. Eadem vel non diſsimilia, in rhabarbaro committi ſcriptum reliquit Meſ. id fieri negat Braſauolus; quo factum eſt, aliis etiam pluribus indiciis, huic opinioni calculum addentibus, vt idem non eſſe cum vulgato rhabarbaro, plerique opinati non iniuria videantur, & nat alium diuerſitate, ex inodoro odorum redditum: nimirum ex Theophraſto 6. de hiſtor. plant. vlt. ad iucundam olentiam ſolum, & cœlum ſingulis accommodatum, plurimum confert: nam in Aegypto, cætera quidem omnia ſine odore, floreq́ etiam aromata dicta ſentiuntur, myrti verò mirum in modum odorati aſſurgunt. Arum etiam ex Galeno 2. de aliment. facult cap. 63. in quibuſdam regionibus ad dracontii radicis acrimoniam propè accedit, in aliis rapi modo manditur. At quamuis rauciſsimè frigulent Braſauolus ac Matthiolus in Ruellium, ita ſuam dilatāt orationem, quaſi infinitam, vt denique nihil preſſum, nihil reconditum naneiſcantur, vt cap. de rhabarbaro breuiſsimis tactum eſt, relicto Iſidori teſtimonio 17. Etymologiarum cap. 9. nam his præſertim medicis, & ſpeciariis quibus nondum veri rhapontici noticia patuit, eius nomine centaurii magni radix circumfertur, nec magno errore, facultatibus in idem prope terminantibus, etſi legitimum Venetiis non deſit, nobis etiam perſæpe ad Iuſticia inſigne, Ticini pertractatum. Non deſunt fatui lapathi radicem, quamquā odore grauem, in noſtris ſeplaſiis; craſſa nimium Minerua, eius vice ſupponentes, vt alii alia, propterea mirum ſubit, quod præſtantis ingenii Matthiolus, hac in re manifeſtè decipi Braſauolum tradiderit, eo ita ſcribente; Eſt alia radix è Gargano, pro rhapontico ad

Ruellius à Braſauoli, ac Matthioli accuſatione immunis.

ut eucbi ſolita, hanc Dioſcoridis centaurium eſſe non dubitamus: id quod negauerit ne, vt Braſauolo iniuria Deſſennium, doctis quibuſque palam eſſe exiſtimauerim. Ne igitur quamcumque pro rhapontico in officinis habitam, centaurium maius excogitent, verum indiciis è Dioſcoride luculenter expenſis, alteram ab altera internoſcant, nec obſtet, ſi quoquo modo odoratam percipient, vt etiam ſentit Veſal. in lib. chyna fol. 19. quod ſi idem eſſet cum imperfecto rhabarbaro, longe maiori copia ad nos transferri poſſet, rarum tamen quum ſit.

Braſauolus à Deſſennio iniquè accuſatur.

C Hamadris Græcis, aliis chamadrops off. chamadryos, genitiuo pro recto vtentibus, vt in ſtœchade, vulgo calamandrina, aut herba febrium, ſiue febriſuga, hetruſcis querciola, quaſi coacta breuitatis quercus, nec immeritò, quod chamædrys paruã quercum ſignificat, ex Dioſcoride, lib. 3. cap. 94. Latinis triſſago dicitur: ſunt qui eam teucrion appellauere, propter eam quam cum teucrio ſeruat ſimilitudinem, carpitur ſemine prægnans: Hac noſtris in regionibus, aſperis, montoſis, & campeſtribus notiſſima eſt, nec niſi imbribus obruta, Cretenſi minus commendanda, Iunio & Iulio menſibus floret, eius plures ſpecies obtulit Fuchſius.

O Luſatrum latinè, Hipposelinon græcè, off. & vulgo, oluſander, vel corruptè magis alexandra, vel ſemen Alexandrinum, aut apium macedonicum ſimpliciter, ex Dioſcoride lib. 3. cap. 62. maius eſt, & ſatiuo apio candidius, caule alto, cauo, molli, habente veluti lineas, foliis latioribus in punicea vergentibus, coma roriſmarini, florum plena, dependentibus in cacumine corymbis, antequam defloreſcat, ea ſemine turget nigro, oblongo, acri, ſolido, aromatico, radix demittitur odorata, candida, ex Marcello intus candida, foris nigra, nec craſſa, quæ os commendat, hac tam bella hortenſi herba, in acetariis hyemalibus frequenti, & prædictis nominibus inſignita reſpondet, vt Dioſcoridis dictaimenuentibus, euidẽtiſſima ſit, nec in ipſa prorſus illa nota poſſit deſiderari, tametſi Matthiolus ac Amathus, vulgare leuiſticum hipposelinum eſſe conceperint, ſicut eo in capite, oppidò quàm affabrè diſcuſſum eſt, nam folia phu, ac ſii, hippoſelino ſimilia fecit Dioſcorides: quibus cum leuiſtici vulgaris folia nullis planè notis conſentiunt, vt ex Matthiolica pictura varietate, abundè excuti poteſt, vtque in præſentia, magna cum laude ſeſe efferat Matthiolus, ampliſſimam ex hoc iucunditatem conſecuturus, Braſauolum Marcelli commentariis illuſum reprehendit, qui Hetruſcorum macerone, idem profectò cum Hippoſelino (ſi eiuſdem Matthioli nota cap. de ſmyrnio accuratè percurrantur) oluſatrum eſſe commentus eſt, quod non eſſe, hac vnica coniectura contendit, exterius radice nigricat, Dioſcoridi autem omni ex parte candet: Id ſi tanquam verum concedatur, quamuis Marcellus ex aduerbio ἔνδον, id eſt, intus, ideo intus album, exterius nigrum, non immeritò interpretatus ſit: quum ſmyrnio ſemen ſit rotundum, huic autem oblongum, alterius partis periculum ſubit, quæ multo minus firmamenti, ac roboris habet: præſertim cum caulis, veluti lineis interſtinctus ſit. folia etiam in puniceum inclinent,

Matthioli ac Amathi error.

Digitized by Google

inclinent, anneza videlicet parte, & quæ cauli ipſi annectuntur, id potius olusatrum, quàm ſmyrnium demonſtrantia. Præterea, ſi hipposelinum quod æquapium vertit Theodorus 7. de hiſt. plant. cap. 6. ſmyrnium eſt, id verò hirſutum eſt, hinc Anguillario quoque non accedimus: cum maceroni leuia ſint folia, & cuticula tantum nigreſcat, radix vero ex Theophraſto nigra abſolutè ſcribatur, quantum diſsideant, hinc facilè colligitur. Nempe admonuiſſe illos debuerat Ruellius 3. de natura ſtirpium, cap. 47. cum longo diſſidere interuallo ſmyrnium, & olusatrum, lucide probat, etſi eius opinionem improbandam cenſeat: quæcunque tamen cap. de ſmyrnio, ad hos impetus reprimendos congeſsit, ex Galeno 2. de aliment. facult. cap. 52. illi ne tantillum quidem fauent, nec aliqua ex parte, in eius cadunt ſententiam: non enim reprobat illegitimam quaſi nomenclaturam olusatri nomen ſmyrnio adſcriptum, ex Scribonio largo, quum ex Dioſcoride ipſo, Latinorum olusatrum, ſmyrnium etiam appellari poſsit, quamuis aliud ſit, quod propriè ſmyrnion dicitur, & hypposelinon agreſte, ideo non mirum, ſi Græco nomine relicto, Latino potius vterentur Romani, alter tamen alterius inopiæ ſatisfaciet. Quum verò Sylvius, ac Fuchſius in ſuo de hiſtoria plantarum cap. 291. ſmyrnium, vulgare leuiſticum eſſe contendant. Galenicæ doctrinæ, cuius ſe vbique ſtudioſiſsimos prædicãt, ignari planè apparent, ſiquidem, vt dictum eſt ſecundo de aliment. non inſuauem facit, ſed vero caulem crudum in edulia expeti ait, leuiſticum autem, vt cap. proprio diſcuſſum eſt, guſtus eſt valde inſuauis, & odoris ingratiſsimi, vt quantum diſsideant, præter cætera, ex his luce clarius eniteſcat.

Fuchſius reprehenditur.

VRtica nulli non cognita, ſolo tactu ſuoque igneo pruritu, non modo interdiu, ſed etiam noctu, in tenebris de ſe facillimum præbet iudicium, vellicat enim, pungit, & ſuo morſu ſenſum laceſsit, ex Dioſcoride, lib. 4. cap. 79. ſylueſtris aſperior, nigrioribuſque foliis, hirſutiori caule, ſemine lini, ſed minore, altera minus aſpera, minuto ſemine, triuialis eſt, tertia canina nominata, minor quidem eſt, acrior tamen, & mordacior, cuius ſemen eligatur, non refert meſsibus enim legendum eſt, alij ex Romana, vel Græca, ac Satiua appellata accipiunt, caule rotundo, aſperrima, nigricantibus folijs, ſemine lini æmulo. Eſt inter vrticas cardiaca quædam nuncupata, foliis ſanè non diſsimilibus, ac iuxta ſolum, rotunditatem ac diuiſuras, ranunculi inſtar exprimens, floribus galiopſeos, ex ipſo foliorum ſinu, praſsij modo, caulem circumſepientium, radice in rubro pallida, radiculis referta, in maceriis, ac ſeptis vbique, ſeplaſiariis noſtris branca vrſina vocatur.

Cardiaca.

LIthoſpermon, off. milium ſolis, vel ſoler, ex Dioſcoride, lib. 3. cap. 135. à ſeminis duritie nomen accepit, foliis eſt oleæ longioribus, latioribus. Seplaſiæ maius, & minus oſtendunt, minus ſemine eſt candido, oblongo, milij magnitudine, cuius ſimilitudine, quidam phalarim exiſtimarunt, at cum cauliculis, nec culmis Teiæ ſimilibus ſit, hinc planta ab hac euarians, concedi poteſt. Quod verò legitimum eſt lithoſpermum, non cogno-

uiſſe

niſſe Fuchſium, contendit Matthiolus, etſi in vtriſque de plantarum hiſtoria commentariis, illud appinxerit, latinè autem pro lithoſpermo, milij ſolis minoris picturam dediſſe, rectius quidem enunciat, nam Italica eius verba, ſatietatis, ac ſtomachi plena ſunt, & perridiculæ. Aliud maius, Lacryma vulgo dicitur, quâ infimæ mulierculæ corollas ſibi conſtruunt, ad ſalutandam Beatam Virginem, at quo maius lithoſpermum, Hetruſcis frequens dictat Matthiolus, & Dioſcorideæ hiſtoriæ conſonum, etſi illud diligentiſſimè indagatiſſimus, non modo in officinis totius Inſubriæ, verum in aſperis, editiſque locis, atque etiam viridariis, nunquam tamen aſſequi potuimus, at appictam maioris lithoſpermi imaginem, foliis non humi iacentibus intuiti ancipiti animo, in contentionem timoris plenam vocati, ſcribendi ſcilicet, reſpondendi, aut cauendi nõ parum admirati ſumus, nullũ plantæ veſtigium, cuius ſeminibus lacryma vocatis, funiculo traiectis, ad ſalutandã Virginem pauperculæ vtuntur, in Matthioli commentariis reperiri, id enim illi non ignotum mihi perſuaſerim, cum præſertim quotidiano experimẽto, renales calculos potentiſſimè atterat, veſicæ minuat, iamdiu comprobato ab omnibus medicis Braſauoli vſu, præterea cum Plinium adducat lib. 27. cap. 11. tanquam de legitimo Dioſcoridis lithoſpermo differentem, id vero ſemen ciceris magnitudine conſtet. Dioſcoridi autẽ paruum ſemen ſit, erui magnitudine, vel vt inquit Cenſura in Amathum, ex Oribaſio, ac Serapione, ex ipſo Dioſc. tranſcribentibus, erui parui magnitudine, id etiam multo magis obſtiterit, quo minus lithoſpermum Dioſc. ſit. Vt certò crediderim lacrymas, quibus varia admodũ recognoſcit delicta, tam craſſam caligirẽ Matthioli oculis offudiſſe, quod non viderit, non cognouerit, lacrymas has vulgi, à Plinio elegantiſſimè deſcriptas, eſſe lithoſpermum, præſertim quo ad ſemina, vt inquit Braſauolus, in Monachorũ hortis propè omnibus ſatiuum, foliis miliaceis, ad radicem humi proſtratis, culmis interuallatim geniculatis, ex quibus cum foliis oleæ longioribus, latioribus, ac mollioribus ſit, etſi harundinacea hæc folia ſint, nonne oleæ longiora, latiora, molliorąq; appellanda ſunt? qualia forte ſterilibus in locis, Dioſcoridi apparuère, hortorũ irrigatione grandiora effecta, quæ enim ab radice exiliunt, humi iacent, vt quamuis Dioſcoridis lithoſpermum, ab hoc diuerſum ſtatuat Braſauolus, idque eius ſpeciem eſſe, nec propterea legitimum indicat, etſi quod intus ſemen eſt, quâ pediculis adhæret, orobo facile comparari poſſit, cortice lapidoſo relicto: Vtcunq; ſit, hoc legitimi lithoſpermi, aut milij ſolis loco vtendum, donec res aliter ſeſe offerat, vel milio ſolis vulgari, ad eoſdem vſus non inefficaci, ad decennium ſe extendunt, Iunio & Iulio menſibus ſemine turgent.

Lacryma.

Matthioli error.

SIſon, off. ſinon, vel ſiſſaron, ex Dioſc. lib. 3. cap. 53. exiguum ſemen eſt, in Syria natum, apio ſimile, nigrum, feruens, oblõgum deſideratur, eius loco oluſatri tantundem ſatisfaciet, etiam ſi itereretur. Cordus temerè ſatis, & cum eo Anguillarius aſtruunt, idem quod falsò amomi cognomine ſemen eſſe, cum eius plantæ, non minus ac ſiſonis delineatio incomperto adhuc ſit, Deſſennius ſium intelligit ſinonis loco, propterea Syluaticum

Cordus aberrat, & Anguillarius.

Deſſennius taxatur.

 admi-

admiratur, Dioſcoridem in ſinone citante, apud quem nulla huius ſit mentio. Veruntamen cum vnius alteriusve literæ negligentia, ac mutatione, lubricum facilemq; lapſum admittat, nō erit vſq; adeò craſsi ingenij, vt pro ſinone ſiſonem accipere Pandectarium, ire inficias audeat, cum ſanè notas ex Dioſcoride cap. proprio deprompſit: Quandoquidem cap. de ſeſeli cognoſcat ipſe, quàm graui errore plectendus eſſet, ſi aſſumpta humiditate legitur, pro abſumpta.

ANethum Dioſcoridis ætate, tam frequens, quàm notiſsimum, pingi deſiit, multicaule, ramoſum, folio, & flore vſque adeo fœniculi æmulo, vt oculis illuſis, guſtu atque odoratu internoſcatur, ſemine tamen minore, de quo in antidotis ſemper intelligendum: Eius figura ligustici cauliculo, capitulo ſeſeleos AEthiopici, vmbella, ſemineq; elephaboſci delineari poteſt. Quidam à vetuſtiorum anetho, vulgare hoc diuerſum ſuſpi-

ius album. cantur, quod ius album de quo Galenus 4. de tuen. ſan. cap. 10. vt etiam 3. de alim. facult. atque alibi, ex anetho paratur, quod ſi illis idem eſſet, medicamentoſum, amarumque redderetur, in medicamenta verius, quàm cibaria enumerandum: At ignorare videntur, multa in ganeam irrepſiſſe, plebi, ac nobilitati olim cōmunia, nunc obſoleta, nempè ex Galeno lib. de Ther. ad Piſ. cap. 7. Ante tamen miſces frondem graue olentis anethi. Eius coma, foliis, floribus; ac ſemine, vtimur. Quidam tamē aniſum noſtrum, priſcis anethum extitiſſe coniectant.

LYncurium, officinis lapis lyncis, ex Dioſcor. lib. 2. c. 73. lyncis vrinam, quam lyncurium appellant, ſimul ac excernitur, glaciari, coireve in calculi duritiem, creditum eſt, quare quod de ea proditum eſt, vanum eſſe conuincitur. Eſt enim quod à nonnullis vocatur, ſuccinū pterygophoron, ideo dictum, quod pennas ad ſe alliciat: Hinc igitur conſtat, quā ſtolide garriant, qui ſibi primas deferunt, ſola practica ſe oſtentantes, cum Dioſcoridis grauiſsimorumq; medicorū placitis, nullam penitus conſiderationem ineuntes, cum præſertim lapis ille cauernoſus, cinereuſq;, ab impoſtoribus pro fabuloſo lapide lyncis ſubſtitutus, non aliqua ſuccini ſpecies, nec illi viribus proxima exiſtat, præterea ex Plin. lib. 8. c. 38. carbunculis ſimilis igneo colore fulget. Propriam tamen ignorantiam tueri, quā deprecari malunt, omniaq; ita peſſum eunt, vt nihil ſit pro pecunia inexcogitatum. Ne verò detur vacuum, illorum gratia, qui in huiuſmodi abuſu iamdiu conſenuere, quibuſq; vitio difficillimè, atq; infœliciter virtus inſeritur: quibus iam ita vitiatū os ſubeſt, vt recentiorum, atq; Arabicorum antidota, inconcinne ſanè cōfarcinata, nulla ſcientia, nec certò ſimplicium ordine compacta, Sybillinis foliis veriora, atq; ab AEſculapio ipſo originē duxiſſe, ſibi perſuadeant, tametſi etiam ex Plin. lib. 37. c. 3. nec viſa ſit æuo noſtro gemma, lyncurij appellatione, ac falſum ſit, quod de medicina ſimul probetur, calculos veſicæ eo poto elidi, ad quos vſus maxime à recentioribus expetitur, ideo in eorum medicinis, illi facultatibus non impar, vt ſpongiæ lapis, vel Iudaicus: ſanguiſve hircinus, etiam lecta, ſubſtitui poſſent. Quum autem ex AEtio, Tetrabiblo tertio, ſerm. 3. cap. 13. in Phi-

lagrij

lagrij pharmaco, lyncurium, quod ſuccinum, itemq́ electrum appellant, propoſitum ſit, pro eo ſuccinum ſuppeditare poſſet, eius eſſet ſpecies, vt ridicule ſcribit Amathus, ideo notatur à Fuchſio 1. de compoſ. med. cap. 18. officinarum lapidem lyncis Phrygium Dioſcoridis affirmante, id quòd cum Matthiolo prætereundum non ſit, ſi falſa confutat, ſi validiſsimos queſq́ oppugnat, inſectatur, exagitat, atq́ expellit, ſi tanquam plagiarius, etiam inſontes exturbat, quid toties latitat? cur non probat, vel reprobat?

Electarium Iuſtini.

Recipe cinnamomi, folij, coſti, nardi, caſ. aromaticæ, ariſtolochiæ longæ, & rotundæ, helenij, hyſſopi, pulegij, arthemiſiæ, rad. quinquefolij, piperis albi, orobi, petroſelini, lyguſtici, oluſatri, ſeminis vrticæ, lithoſpermatis, ſaxifragæ, baccarũ lauri, & iuniperi, ſeminis aſparagi, ſeſeleos, anethi, rutæ, citrij, aniſi, fœniculi, apij, an. drachm. i. & med. ſacchari.

Renum dolori ſtrenuè auxiliatur, calculos frangit, arenulas pellit, ſtranguriam diſſoluit, nec iſto minus, quo Philotimus & Iuſtinus vſi ſunt, ex AEtio Tetrabiblo, & ſerm. 3. cap. 12.

ARthemiſia, ex Dioſcoride libro tertio, cap. 108. duplex eſt, vna latior, habitiorque folijs, virgisque latioribus, altera tenuior, flore paruo, tenui, candido, graue olente, æſtate floret. Sunt qui in mediterraneis, vnicaulis nomine appellant, tenuem herbulam, ſimplici caule, & minuto, floribus ſcatente tenuibus, flauo colore: Hæc iucundiorem quàm præcedens efflat odorem, prima ſpecies vulgatiſsima eſt, maior videlicet, cui & minorem annectimus, odore, & ſapore, nihilum diſsimiles, ſurculorum, foliorum, floris, ac ſeminis magnitudine tantum differentes, aquoſis, incultis, aſperis locis; at etiam in hortis prouenıunt, vt quamuis hortenſem hanc vocauerit Amathus, Plinio ac Dioſcoridi indictum, non eſt quod apologeticis verbis tempus conterat Matthiolus. Altera tenuior, Fuchſio eſt matricaria, vt vnicaulis at tanacetũ, hic tamẽ Braſauolo obtrectat Matthiolus, terrorem, metumq́ incutit, quod is quoque, matricariam myropoliorum, in arthemiſiæ ſpeciebus reponat, ſcribens: quam nos matricariam vocamus, vel marellam, arthemiſiæ ſpecies eſt, illa ſcilicet, quæ male olet, in eius ſpecie, quæ plures habet ramos, præterea quum Dioſcoridem, arthemiſiæ duo genera facere ſcribat, monoclonon, & polyclonon, id eſt vnum, & plures ramos habentem, ideo in plures impegiſſe errores, quorum primus, quoniam in arthemiſiæ ſpeciebus nullam vnicaulem tradidit Dioſcorides, ſed eodem quo Plinij modo, lib. 25. cap. 7. poſt duo genera, vt ſupra: alter, quum matricariam ſiue marellam, quæ legitimum eſt Dioſcoridis parthenium, ſecundam arthemiſiæ ſpeciem, graue olentem putauerit, quæ tamẽ flore eſt exiguo, candido, tenui, tametſi matricaria flore ſit vmbilico tenus aureo, candidis foliolis circũſepto, id quod ſilẽtio mi-

Amathi & Matthioli tutela.

& à veritate penitus abhorrent, & adſcititijs Dioſcoridis verbis tribuuntur, cum præter prædicta duo arthemiſia genera, nec non vnicaulem, non ſit alia tenuifolia, in ſepibus, & cultis, iuxta aquaductus enata, cum vero athanacetum, vulgo daneta, ſiue athanaſia, vnicaulem eſſe præcipuo iure defendit, quicunque non modo in ripis More Nouarienſis, atq; apud nos in camporum margine copioſiſsimam, ſed etiam in hortis vbique excultam perpendent, id non paucis ſtolonibus ab vna radice, foliis filiceis, floribus croceis gregatim in vertice comantibus aſpicient, ex cuius deſcriptione, quantum diſsideat ab ambroſia, idem ab Amatho credita, diiudicent etiam rei herbariæ imperiti. Sunt qui botryn, ac vnicaulem arthemiſiam, idem eſſe exiſtiment, cum hoc nomine Cappadocis Amathi opinio reiecta. *vocetur ex Dioſcoride, ſitq́; vnicaulis, et ſi fruticoſa, multis alarum cauis, ac ſtolonibus, ſemine admodum puſillo, rotundo, racematim totis ramulis agnaſcente, in noſtri Serui ſabuletis, atq; in Pandeſi glarea, qua itur Ponteſturiam, adeo frequens, vt nihil vltra, il-* Botrys. *lac verò mecum equitantes, mirati ſunt tam odoratam herbam, inſuetam, atq; deſpectam, qua tamen in vterinis affectibus, præſertim guttur irritantibus, fœliciſsimè vſi ſumus, coma præſertim cum ſemine, vt etiam præſcriptarum ſtirpium floribus, plebi morina appellatur, quòd leguminibus inſita curculiones midas atq; erodentia animalia fuget.*

QVinquefolium Latinè, pentaphyllon Græcè, ex Dioſcoride, lib. 4. cap. 34. ramulos fert feſtucarum ſimilitudine, dodrantales, in quibus ſemen, folia menthæ, quina ſingulis pediculis, rarò plura, &c. ex Galeno, 1. de antidot. cap. 14. ab omnibus cognoſcitur, & fraudem non admittit. Vulgaris eſt herba, humectis locis, ſecus vias, in riguis quoq; vireſcens, cauliculis tenuibus, floribus aureis, è quibus ſubinde ſemen Braſauolus hoc demit, quod radicem rubram non habeat: Matthiolus refragatur: iiq́; & nos triuialem pentaphyllum, hoc ſtudio ſæpe defodimus, at ſubrubras radices, exteriori ſaltem cuticula, ſemper obſeruauimus: hinc etiam Manardum admiratur, qui tormentillam, legitimum eſſe quinque folium ſibi perſuaſerit, qua de re capite proprio. Hac tamē vnica deficiente nota, locorum diuerſitate, vt quæ Ferrariæ, vliginoſo fortaſſe loco, contingere potuit, cum in eiuſdem colloquij fine, eodem anno, quinque folij ſpeciē quandam, radice rubra inſignitam, vidiſſe fateatur: hinc ab errore quodam, quaſi velo ſe explicat: hodie Braſauoli clypeus in Matthiolum. *quatuor quinque folij ſpecies oſtenduntur, quarū maxima eſt Dioſcoridis pentaphyllon: ſecunda primæ nihil abſimilis, verum hirſutior, foliis, & flore candicantibus: tertia pumila, ſubalbida ad terrā vt plurimū repens: quarta foliis vitiginoſis, aut apij, quinquefariam inciſis, duplex eſt, mas ſurculis ad radicem rubris, exiguis capitulis, herbidis, aut ſubnigris, in ſummo caulicorum, radice capillata. Fœmina rubentibus notis deſtituitur, rubriſq́; ad radicem ſurculis, floribus candidis, ſemine ſtriato, ac longo, Diapenſia, & ſa-* Diapenſia. *nicola quibuſdam nuncupantur: quamuis alia ſit ſanicula, mirando naturæ artificio,*

connexis in nodum radicibus, longe ab hac differens, de qua capite de fragraria, nobis aliud adeſt quinqueſolium, arido gaudens, foliis longiuſculis, penè à medio vtrinq; ſerratis, radicis cortice rubente, guſtu aſtrictorio, intus lignoſo, caule altera parte rubente, alter herbido, floſculis aureis, in capitulum fragrariæ ſimile terminantibus foliolis occluſum.

E Ruum Latinè, orobum Græcè, ex Dioſcoride lib. ſecundo cap. 101. frutex omnibus cognitus, anguſto folio, tenuis, ſemina in valuulis habens, è quibus farina fit, nomine eruina, ad medendi vſus conueniens. Parandæ farinæ ratio hæc eſt, vberiora grana, candidaq; deliguntur, permiſcendoq; aqua reſpergunt, donec ſufficienter combibant, poſtea torrentur, vſq; dum hians cortex diſrumpatur, molitaq; farinario cribro incernuntur, poſtremo farina reconditur. Planta hæc omnibus olim vulgatiſsima, egregia in

Lathyrũ.

boum ſaginæ vtilitatis, ideo ſuis coloribus non depicta, vix hodie cognoſcitur: quidam enim cicerculam, Galeno lathyrum; alij erualam, nonnulli viciam, plures ſemen quoddam, ab Alexandria Syriaq; allatum, viciæ ſimile putarunt, quidam lolium, alij etiam alia: ſeplaſiarij Vercellenſes, ſemine vtuntur, plebeis almocchi, idq; in triticeis ſegetibus, ſponte nonnunquam exilit, ac inter viciæ ſpecies enumeratur: alibi etiam ingentibus cultura expletis, abſolutis meſsibus trituraſi conſueuit: planta eſt caule cicerculæ æmulo, cognatis floribus ſubrubentibus ſæpè vel ex albo aut ruſo in cæruleum ſiliquis, piſorum æmulis, at minoribus, non rotundis: itq; quòd Matthiolus pictura dictis contraria indicat, tametſi tota planta, breuiore ac rotundiore, & tenuiore. Idq; legitimum eſſe orobum Matthiolus etiam teſtatur, inſcitia Braſauolum accuſans, quod eruũ roniglionem vulgi, Græcis ochron vocatum exiſtimauerit, nullius prorſus amaritudinis, largius etiam eſitatum cruentum lotium non eliciens, quas vires orobo aſcripſere Dioſcorides, ac Galenus, potiſsimum primo de aliment. facultat. ca. 29. & 30. lib. cap. 32. videlicet amaritudine, boum potius, quam hominum pabulum, inſuauiſsimum cum ſit, ideo ab eis abſtinere, niſi neceſsitate vrgente: aliudq; ſemine eſſe albo, alio ad flauiciem, ac pallorem recedere: cum itaque huiuſmodi farina, tenui cribro excutienda ſit, ac præterea diligenter lauanda, ita Matthioli verba exquiſitè perpendenda, tum in Braſauolum reiecta, facilè indicent, quid animo complectatur, quod per vim, & iniuriam, voluntas non defuerit, quod pilos quoſq; carpſerit, feſtucas omnes collegerit, ſe vbique moroſum, difficilemque præſtiterit, nec iſtis contentus, ſi vera obijceret, vehementis accuſatoris, ſin falsò, maledici conuitiatoris notam ſubiret. Scribit enim Braſauolus: decipiuntur & qui

Eruiala. Ochron. Braſauol' à Matthio li nota vẽdicatur.

vulgo vocatam rubigliam, orobum eſſe credunt, ea autem Eruilia Latinè, ochron Græcè appellatur. Hinc igitur manifeſtiſsimè conſtat, quibus ingenij ornamentis, qua copia, ac ſingulari ad reprehendendum facultate polleat Matthiolus, ſi eius eſt obtemperandum authoritati, ſi hæc quoque ex ſubſequentibus addiſcere non recuſabitis ſiquidem male inſtitutum Braſauoli ſenem, præcipuo iure defendit, quod candidiſsima grana

eligenda

eligenda ſtatuerit, quum ex Galeno primo de aliment. facultat. alba rubris, & pallidis, minus valeant: at quanquam alba, ijs minus eſſe medicamentoſa, quæ ad flauitiem, aut pallorem recedunt, aſſeruerit, vtpotè amariora, & eſui magis incongrua, non ideo eligibiliora cenſuit. Quum primo de antidot. cap. 9. in hæc proruperit: candidam erui farinam admiſce, nam quæ candida non eſt, amara ſupra modum eſſe conſueuit, quum ex candidis granis candidior ſit, ex aliis non æque, minus etiam amareſcit: candida ergo ſemina cum Dioſcoride elegit: quod alia intenſius amara, ſanguinem plus iuſto fundant, præter medici intentum: nullum itaque inter duo medicinæ lumina diſsidium, nulla Braſauolicæ doctrinæ improbatio viſitur, & ſi ſeditiones in argumentis, vim vbiq; in verbis inferat Matthiolus: quum præſertim ſemen il moccho vocatum, curioſiſsime quoque apud nos manſu non inſignem amarorem, ſed nedum exiguum præ ſe ferat, à villicis etiam frequenter ingeſtum, quibus ſua copia, ſanguinolentam vrinam nunquam eduxit, guſtu cicercula, coloris potius cinericij, quàm albi: ex quibus tota errare via, deprebendi videntur, id eruum eſſe exponentes, nec ſcio quàm appoſitè his reſpondebit Matthiolus, niſi Hetruſcorum moccho, diuerſum ſit ſemen à noſtro, quod araci cognomentum eſt, ex Anguillario. Legitimum autem apud Samnites, Ieruo appellatur, id minus eſt ſambuci acinis ex Theophraſt. ætiopidis aculitoſpermo comparatur magnitudine ex Dioſcoride: cum enim rus, à rure, cælum à cælo differat, ex Theophraſto 8. de hiſtor. plant. cap. 10. diuerſo terræ temperamento aſcribi poſſet, quod non amareſcat: vel quia Vere ſatum, ideo facilè, gratumq; exierit, non graue, quemadmodum Autumno, ex Theophraſto, 2. de hiſtor. plant. cap. 5. at hoc admiſſo, cum vis eius omnis, ex amaritudine conſiſtat, hac deſtituta, ſimul & facultate, ad eoſdem vſus inefficacia perhibentur: quod ſi illa amara ſint, eruo omnibus communicare notis facilè concedimus. Eius autem inopia lupinos viciamue imponerem, in aruis ſpontaneam, Maio menſe florente, ſubinde ſemine in ſiliquis contento, moderati enim caloris, valenter autem deſiccat: hanc neſcio Vicia. qui non incelebres viri, aphacem, vtpotè idem commenti ſunt, plebi vecione, & ſi ex Ga- Aphace. leno 1. de aliment. facult. cap. 36. diuerſa cenſeantur: quin & ſpontanea viſitur, & ſatiua aphace, foliis viciæ grandioribus, quadrato caule, & maiori, rubeſcentibus floribus, in ſiliquis, vite paulo maiore: Eſt & eruum ſylueſtre ruralibus vocatum, in ſemitibus, areisq; campeſtribus vbique foliis hordeaceis anguſtioribus, nec ideo oblongis, ſpica lolio ſimili à phœnicis hiſtoria nihil prorſus diſsidens.

IVniperus aculeis potius quàm foliis veſtita, perpetui viroris, ex Dioſcor. lib. 1. cap. 87. Phœnix. duum eſt generum: maius & minus: vtrum autem colligatur, non refert, baccarum nonnullæ nucis ponticæ magnitudine nonnunquam grandeſcunt: at noſtratium tam vrbanarum, quàm montanarum, vix cicerum molem excedunt, nec ideo iuniperinæ haud eſſe, non modo non credendum, ſed ne ſuſpicandũ quidẽ ſi cedridis non ſint, etſi Venetias & ad nos allata, Græcorum iuniperum grana, longe noſtratia exuperent: plantæ enim

aculea-

aculeatis folijs fructus, odore, & guſtu, inuicem reſpondẽt: montes & maritima amant, Autumno earum baccæ decerpendæ, per maturitatem nigræ, bimatu videlicet, ita enim fructuum ſuorum maturitatem prorogat, fructu in ea terno, eodem tempore, nigro ad maturitatem producto, viridi matureſcente, & nouo irrumpente: iuniperi, ac cedri differentias, oſtendit Theophraſtus, 3. de hiſt. plant. cap. 12. cedrum cum binam proponat, iunipero non abſimilem, ſed folio maxime diſtantem, quòd cedro durum acutum, ſpinoſumq; iunipero mollius, cui parua ſpiſſaq; ſit materies, breuiq; ceſſa putreſcens, medulla inodora fructus cedro flauus iunipero niger, nec quicquam propria Mineruæ, vt neq; eodem lib. ſed cap. 6. vbi binas iuniperos eſſe quoſdam dixiſſe, florentem infructiferam, non florentem protinus fructum oſtendere: cum cedros Theophraſti Dioſcoridis iuniperos aſſerit Anguillarius, ideo aberraſſe, quòd Theophraſti ſeculo cedri appellatione continerentur, ne ardua ceruice, ſuperboq; greſſu in amicum progrediar non ægide quadam, ſed ſimplici munimento Dioſcoridem defendi poſſe tutabor, quòd alium authorem à Theophraſto ſecutus ſit, cum præſertim in iuniperis aliorum ſententiã proponentem animaduertiſſet, vel quia reuera apud eum, præſcripta iuniperi genera, vt etiam hoc duo ſola fructus magnitudine diſtantia conſpexiſſet; alibi verò arborem iuniperi modo baccas parientem &c. ideo à iuniperis diſtinxiſſe, cum etiam oxycedros Iſtriæ frequens rubentibus baccis ad duo Dioſcoridis genera non reducatur, ſed ad eius cedrũ, quam hebraicam eſſe falsò equidem rentur, cum ex fructus varietate nobis argumentari liceat, tantiq; authoris nomen protegere, cui equidem pugnæ te præparare potiſſimum debueras Matthiole, cum nouiſſime alteram quoq; cedrũ tibi allatam glorieris, quòd ſi doctiſſimi huius viri ſcripta te nondum vidiſſe excuſaueris, non erit id ſaltem admittendum, quòd baccarum nonnullas nucis iuglandis magnitudine nonnunquam grandeſcere ſcriptum reliquiſti: etſi te admonuiſſe potuerit Serapion at quòd Græcum Calfurnij exemplar, cum nullibi reperiantur iuniperinæ baccæ iuglandis magnitudine iuniperi gummi maſtiche ſimile, recens ſplendeſcit, inueteratum ruſeſcit, vernix ſcriptorum vulgo, quòd eo delinita pagina non tranſmittunt, nitidiores, elegantioresq; literas oſtendunt, hisque

Vernix ſcriptorũ. Sandaracha.

deraſis bibulas non reddunt ſandaracha etiam pernicioſo nimium errore, ab Arabicis inuecto nuncupatur: cum longe differat à Dioſcoridis ſandaracha, erodente, atq; deleteria, de qua cap. proprio. Quare ſummopere aduertant pharmacopolæ, ne ſandarachæ loco, in medicamentis præſertim, per os intus aſſumendis, exitialem Græcorum ſandaracham admiſceant, verum gummi hoc iuniperinum, quo nomine dignius appellandum: quod autem liquidus vernix dicitur, pictoribus & gladiarijs vſitatus, ad eorum opera illuſtranda, ex oleo nucum, vel ſeminis lini, & huiuſmodi gummi paratur: aloe interdum adiecta. Ea namq; colores imbuti pertinacius hærent. Eſt & vernigo apum opificium

Vernix liquidus.

quo fauos extremos inter ſe conglutinant ex Varrone, 3. de re ruſtica cap. 16. ἐριθάκη appellata, vti ex Ariſt. 5. de hiſtor. animal. cap. 22. Plin. lib. 11. cap. 7. vbi hanc ſandarachæ

nomine

nomine dignatur, etſi ab illa, atq; vernice, diuerſa ſit. Huius enim recordatur lib.13.cap.21.at nullius vſus tradit, idq; ſua ætate cum tamen Actuarius, ac Myrepſus, nec non recentiores, ad multa vtilem commendent.

Electarium Ducis.

RÉcipe aniſi, drach.ii.gr.xv.glycyrrhizæ, maſtiches, an.ſcrup. ii.gr.v.chamædryos, cinnamomi, zingiberis, galangæ, fœniculi, cari, an. ſcrup. i. gr. xv. caſ. aromaticæ, calaminthes, dauci, pyrethri, piperis albi, & longi, cyperi, ſchœnanthi, iridis, amomi, folii, aſari, an. ſcrup. j. ſpicæ nardi, croci, gummi Arabici, tragacanthæ, ſeminis anethi, calami aromatici, cubebarum, caryophyll. ſeminis balſami, cardamomi, lyguſtici, oluſatri, iuniperi, ſeſeleos, quinquefolii, radicum acori, rhabarbari, been albi, & rubri, nucis myriſticæ, ligni aloes, ameos, ocimi caryophyllati, lithoſpermatis, ſeminis, aut radicum ſaxifragæ, nucleorum, ſeminis cucumeris, anguriæ, melonum, cucurbitæ, intybi, petroſelini, ſtyracis calamitæ, an. ſcrup. med. gr.v. penidiorum, vnc. med. ſcrup.ii.& med. ſacchari albiſſimi. Fuchſius legit aniſi, drach.ij.gr.xvi. ſtyracis, ſing. ſcrup. med. gr.iij.

Stomachum à cruditatibus liberat, eius flatus, & inteſtinorum, ilei dolorem, & lapidis ſedat.

Dialithoſperma.i.è lithòſpermo antidotũ Actuarij.

RÉcipe lithoſpermi, betonicæ, rad. ſaxifragæ, ſeminis petroſelini, piperis albi, æquas portiones, excipe melle ſufficienti.

Renum vitiis, calculoſis, difficultati vrinæ auxilio eſt.

Electarium de baccis myrti.

RÉcipe baccarum myrti tenuiſſimè tritarum, libr. j. myrobalanorum nigrarum, bellericarum, empellicarum, in ſucco cotoneorum, & vino odorifero ſemel ferucfactarum, an. drachm.vij. ſeminum aniſi, cumini, apii, aceto horis 24. maceratorum, & ſiccatorum an. drach.v. additur id totum electario de aromatibus, excipitur ſyrupo cotoneorum aromatico.

Vētriculum, & hepar firmat, eorumq; coctionem iuuat, ob id lienteriæ, & dyſſenteria hepatica confert.

Præpoſitus ſcribit granorum myrti, vnc.vi. & ſi quædam Mſſ. exemplaria habeant, drach.centum: Auicenna 5.can.inuerſis ponderibus, additisque ſimplicibus, electarii de aromat.non meminit. caſtorei drach. 5. addendas contendunt Monachi, vnico tantum feruore, myrobal. excoquit Mſſ. quo earum vis purgatoria deperdatur, ne vlterius efferueſcentes, roborantem quoque facultatem relinquant, quam potiſſimum hoc exigit in antido. ſucco igitur cotoneorum, & vino iam feruere incipientibus, myrobalani enucleatæ indantur, & peracto vnico feruore, ſtatim eximantur, & ſiccentur.

Micleta.

RECIPE myrobalanorum citrearum, chepulatum Indarum, an. drach.ii.& med.bellericarum, empellicarum, omnium toſtarum, an.drach.ii. ſeminis naſturcii, cumini, aniſi, fœniculi, ameos, cati, an.drach.i.& med. hæc cruda terantur, macerentur aceto modico, horis 24 exſiccentur cum inſperſo aceto, poſtea ſub prunis torreantur, toſtis adde infraſcripta, antiſpodii, balauſtiorum, pulpæ rhois, maſtiches, gummi Arabici, an. drachm.i.gr.xv. omnia ex oleo roſato fricentur, & ſyrupi myrtini triplo excipiantur, aliis ſucco. Datur cum decocto plantaginis maioris, aut minoris, polygoni, rhois, culinarii, & rad. ſymphiti, cum baccis myrti, veſperi dormituro, aut media nocte.

Ventris torſioni, rugitui, lienteria, dyſſenteria, omniqúe fluori, etiam hemorrhoidali ſalutaris.

Michletam paucioribus perſtrinxit Auicenna, libro 5. tracta. 4. Fuchſius in Myrepſo legit cardamomi, naſturtij loco: cum tamen ſecundo de compoſitione medicamentorum, capite 9. ſecus interpretetur. Cordus habet naſturcij, drach.ij.& med. Fuchſius etiam vertit omnium myrobalanorum, an. drach.ij.& med.

ACetum, id eſt acre vinum, aliud album, aliud nigrum, ex vinorum diuerſitate, magis, & minus euariat, vt etiam ex acredine, ideo album magis refrigerat, roſaceum etiam valentius aſtringit, & roborat: Creticum tamen magis calet, verum niſi aliter præcipiatur, acetum ex albo vino communiter imponi poteſt, ex contrariis conſtat qualitatibus, ex Galeno primo & 4. ſimp. vt etiam 8. at frigida calidam vincente, in 3. ſiccantium ordine, parum videlicet calidum, plurimum verò frigidum, & tenuium partium, ex eodem 1. de compo. med. ſecundum locos: at acerrimum tempore ita reddi poteſt, vt calor frigiditatem euincat, ceu ex Galeno elicitur, 11. ſimpl. cap. de adipe: Auer. tamen frigidum in ſecundo & ſiccum in tertio ſtatuit, & maxime vetuſtum, eius verò acumen ex ſiccitate, morſum verò non ex multa caliditate, quia hoc à tenuitate prouenit. Aliqui propterea album tenuius, ob id valentius nigro conſtituunt, ſi aque ſit acre, & vetuſtum.

Rhus

RHus Grece, quòd ex Plinio, lib. 24. cap. 40. Latinam vocem non habet Barbaris ſumach, ex Dioſcoride, lib. primo, cap. 124. ab aliquibus erithros appellata, obſonijs inſpergitur: ſemen eſt coriarij fructus, lenti ſimilis, ſic vocati, quoniam coriorum infectores eo vtuntur, ad inſpiſſandas pelles: alias duplici in honore, & coquinæ, & conficiendis pellibus inſeruiuit: ex Galeno etiam 6. de compoſ. pharmac. ſecundum locos, cap. 1. duplex eſt: alter tinctoribus coriorum expetitur: alter obſoniis inſpergitur: quibuſdam rhus culinarium dictum, eo enim ſalis vice vtebantur antiquiores, vt hodie etiam in Syria, atq; Aegypto, obſeruari fertur: nunc etiam ad denſandas, ac leuigandas pelles, & coria quædam, quæ quoniam ex hoc rhu aptantur, ideo ſumachij nomen adepta ſunt: eius plantæ in Italia, in pluribus Apenini locis naſcuntur, Dioſcorideæ deſcriptioni omnino reſpondentes, vt in Vmbria vbi ſumachi vocantur. Hic non prius ab errore ſeſe explicat Matthiolus, quàm in alium inciderit: cum enim Ruellium nominatim palam in hetruſco codice obiurgaſſet, errorem ſuum in Latino, facilè quidem, at non ſine bile deprehendit: Fluidam videlicet Theophraſti, rhoem eſſe, non autem lantanam vulgi, è cuius radicibus viſcum quibuſdam paratur: attamen quum vnicum rhois genus duntaxat, aduerſus Plinium ac Fuchſium, ſumma cum laude erigit, quum ſe Galenum 6. de compoſi. medicamentorum ſecundum locos, legiſſe declarat, neſcio an liberis ſenſibus ſcribat, vel in his carpendis tantopere auidus, qua illos arrodit intemperie, eadem quoque celeritate conuellat, nec vidit Ruellium ſcribentem, aliud eſſe magiricum Græcis, alterum birſodepſicon: præterea hæc ſunt Galeni verba: in confectione pharmaci ex malis punicis, maxime vero aptus eſt rhus, ſiue fœminino genere, illum velis nominare. Eſt autem duplex, alter obſoniis inſpergitur, ſtomacho commodus, alter à tinctoribus coriorum expetitur, vterque verò &c. quin in confectione pharmaci ex muſto, rhois coriariorum, aut eius qui obſoniis inſpergitur meminit, ſi vero vtranque inijciamus &c. in Critonis ſtomachico ex muſto, rhois coriarij meminit, in ſtomachico Ariſtoclis rhois culinarii. Vnuſquiſque igitur reuocet iudicium, ſic legat, vt perlegat, vt videat, vt intelligat, Matthioli inquiſitiones, calumnias, ac diligentiam, ne poſthac eius ignoratione, aliorum ſalute abutamini, vt quum rhois diuerſitatem apertiſſimè indicet Plinius lib. 24. cap. 11. nihil enim planè abſurdior videtur Matthiolus, quàm quod approbari, vel poſſit, vel debeat, quum Theophraſto acquieuerit, 3. de hiſt. plant. cap. 17. duplicem fluidam ſcribenti.

Matthiol. in Ruelliũ delicta recognoſcit Fluida. pro Plinio ac Fuchſio in Matthiol.

Electarium de ſeminibus, aliis Diaſperma.

REcipe ſeminum cumini, aniſi, fœniculi, cari, dauci, amcos, apii, amomi, aceto horis 24. maceratorum, & ſiccatorum. an. drach. vi. cinnamomi, zingiberis, piperis longi, ſeſeleos, galangæ, an. drach. v. cardamomi, ſpicæ nardi, caryophyllorũ, an. vnc. med.

II 2 libi-

libiſtici, drach.iii. melle deſpumato excipiantur, vel duplo ſacchari adiecto, puluis fiat leuiſſimus.

Coctionem iuuat, obſtructiones aperit, ob hac lienteriam ſanat, & dolores viſcerum à flatibus excitatos placat.

A Serapione parum ab hoc euarians deſcribitur antidotum, plurimum autem quod ab Auicenna 5. can. Confectio de ſeminibus dicitur, vti & quod Galenus, ac cæteri Græci vocant Diaſpermaton, vt etiam Myrepſo alia opium accipiens, ceu duplex ex Aetio, Tetrabib. 3 ſerm 1. cap. 48. vt etiam paſtillus Diaſpermaton, Alexandri lib. 8. cap. 6. Monachi excedunt, legentes cheiſim, vnc. ij.

Electarium de baccis lauri.

RE ipe rutæ, drach. x. ameos, cumini, nigellæ, ſeminis lyguſtici, origani, cari, amygdal. a. piperis nigri, & longi, menthaſtri, dauci, acori, baccarum lauri, caſtorii, an. drac. ij. ſagapeni vnc. med. opopanicis, drachm. iij. mell. deſpumati, libram vnam, vnc. iiij. drach. vij. Præpoſitus ſcribit mellis cocti, ad pondus omnium.

Valet ad colicos, iliacosq; affectus, ad inteſtinorum dolores ex frigiditate, vel flatibus.

Myrepſus in antidoto ex baccis lauri, longo abeſt interuallo, ſulphurque accipit. Quidam ſmirnii drach. ij. addunt.

ORiganum ex Dioſcoride lib. 3. cap. 28. triplex eſt: aliud Heracleoticum, quod & cunilam vocant: ſecundum onite: tertium ſylueſtre: aliqui panaces heraclion, alij cunilam vocant, ideo difficile eſt concordem veterum hiſtoriam, de origano facere: Theophraſtus 6. de hiſtor. plant. cap. ſecundo, nigrum ſterile facit, candidum fructuoſum: Braſauolus vulgatum origanum, in campeſtribus paſſim oboriens, heracleoticum eſſe retulit. Matthiolus negat, & ſylueſtre facit, quia in aſperis, cliuoſisq; locis, & montibus ſponte proueniat: quaſi heracleoticum, & onite, quæ in Italia deſiderari aſſerit, cultura, atque artificio, ſeri conſueuerint: hac verò quàm inſufficiens ſit probatio, quæ accuſatorij animi oſtentatio, hinc liquet, quoniam per ſe naſcitur, ideo ſylueſtre origanum ſit: propterea latinè ſcribens, ſeipſum tacite deprehendiſſe videtur, ſerie ita permutata: addens, ſe exiſtimare origanum commune, ſylueſtris quoddam genus floribus à Dioſcoridis ſylueſtri differens, quod ita in aliis à Græcia regionibus gigni poſſit: attamen cum ſylueſtre Dioſcorid. foliis ſit origani hyſſopo ſcilicet Matthiolico non diſſimilibus, ramis tenuibus dodrantem altis, in quibus vmbellæ anethi inſunt flores candidi, radix tenuis, & ſuperuacua: commune autem officinarum origanum ruralibus cunctis agnitiſſimum, propè vepres, ſentes colles & foſſarum margines, penè vbiq; & cornabugia vocitatũ quaſi cunila bulula, v. ex Actuario in antidoto diacbamamelu foliis eſt ſampſu-

ſampſucinis, purpuraſcente vmbella: En igitur quantum in re vulgatiſſima obſtupeſcũt Braſauolus ac Matthiolus, quum neque heracleoticum ſit, nec foliis earum hyſſopi, hinc neque ſylueſtre Dioſcoridis, eſſet iiſdem foliis præditum, floribuſque candidis, at vel ſecunda heracleotici ſpecies, ex tribus à Plinio depictis, lib. 29. cap. 17. caulibus tenuioribus, folio ſampſuci æmulo, nec ideo hallucinatus eſt Plinius, tametſi neſciuerim ego, quo argumento, palam id ſupponat Matthiolus, ac ſi ſecundo Dioſcoridis tragorigano debita, huic vendicauerit, quum illud foliis ſit tenuibus, hoc tenuioribus, folioque ſampſucino, cuius non extat in tragorigano Matthioli memoria: quare noſtrũ origanum, pro legitimo ſtatuatur: foliis enim ſunt ſampſuchinis omnia origani genera à Matthiolo confuſa, hyſſopi germani inſtar, quòd ſi onite non ſit ſylueſtre ſaltem fuerit, quòd ſi floribus non ſit candidis loci ratione euenit, calidiore enim ſolo Apulo atque Calabro candidius eſt ſapidius, atq; odoratius, anethi etiam vmbella magis quadrare videtur, quàm veluti iunctos corymbos habeat. Qui autem ſiccum è Creta Venetias fertur, flore candido, acerrimi guſtus, fragrãtis odoris, heracleoticum creditum, aliis hyſſopum Cilicium Matthiolus tragoriganum ſuſpicatur, quia Cilicium & Cretẽſe, optimũ ex Dioſcoride ſcribuntur: nec Creta meminit in heracletico origano, quam autem leui, & friuola occaſione moneatur ediſcendum: potius enim alia annotanda erant indicia, quum neq; florū candidi, nedum quod guſtu linguam adeo vellicet, in tragorigano reminiſcatur Dioſcorides, quandoquidem etſi planta ſit, è Creta tranſportata, non ideo hoc, potius quàm illud probat, ſed aliis potius attendere notis operæpretium eſt, ceu in his (vt ait) à Luca Ghino, è Creta ſibi allatis: alij idem eſſe volunt, quod origanum orientale, ſurculis, capitulis, & foliis ſampſuci ſimilibus, ſaporis verò inter ſatureiam, & dictamnum medij, valde odoratum, atque aromaticum. Eſt & origanum Perſicum, à Mauritanæ ſcholæ medicis inuectum, non aliud certè ab heracleotico, etſi Auicenna cap. de Mumia, eadem referens, quæ Serapion, ſatureiam legat, vbi in Serapione origanum perſicum ſcribitur, quaſi origani perſici voce, ſatureiam ſignificare voluerit: hinc igitur indiſcretas, atque inarticulatas Arabum lineas, pr[æ] oculis ſubiicite.

Braſauoli ac Matthioli lapſus.

Plinius à Matthioli nota vendicatur.

Origanum Perſicum.

SAgapenum, officinis Serapinum, ex Dioſcoride lib. 3. cap. 77. ferulaceæ herbæ ſuccus eſt, quæ in Media naſcitur: Optimum eſt tranſlucens, fuluo forinſecus colore, & intus albo, neſcio quid inter laſſer & galbanum redolens: guſtu acri, Plinius lib. 20. cap. 19. in Italia naſci aſſeuerat, nuncque in Apulia, natum afferri cœpit, ſed orientali multo imbecillius. Braſauolus contendit verum ſagapenum, & efficacius eſſe, quod vt inquit Meſ. porri odorem habet. At quoniam Manardus reprobare Meſuem videtur, his verbis: neſcio vbi Meſ. olfecerit, præſertim quum ipſemet ſcribat, paulo poſterius, hæc verba, & quod non eſt, in vehementia odoris aſſæ, nec habet odorem galbani, ideo inquit Braſauolus, ſi vt nos fecimus, ſagapenum guſtaſſet Manardus, porri, & ferè allij odorem perſenſiſſet, nec ita temere quemquam culparet. Ego haſce contumelias mecum ſæpe excogi-

tans,riſu penè diſpereo,non enim cogitata ſapientis,ſed optata furioſi videntur, quãuis enim porracea fœteat odore ſagapenum venale, quo præditum eſſe faſſus eſt Meſ. non ob hæc efficacius,atq; legitimum tali odore putens aſſeuerandum, vt huius cognitionis expers,& communi ſenſu fermè carens Braſauolus dictitat,niſi alia conſentiant: cum huius odoris nota,non à Græcis, nedum ab aliis Mauritanæ familiæ auctoribus adducta ſit, ſolus Meſ.meminerit,ac paulo inferius ſubiungat,non habere galbani odorẽ,ſecus quam **Manardi in Braſauolū defenſio.** dictet Dioſcorides, nimirum ſi Manardus, in ea prorupit: vbi eum olfecit, quaſi dicat, cum adeo ſit propinqua natura, vt chalbanũ mutetur in ſagapenum, ex Galeno, primo de antidot.cap.11.his verbis: ſagapenum quoque quod vocant,& ipſum in aqua,ceu vino demiſſum cognoſcitur, verum namque ſtatim diſſoluitur, quod Meſ facilè ſolubile tantummodo aſſeruit: quod autem tale non fuerit,indiſſolutum manet: addit,nam galbani pars quædam reuera in ſagapenum tranſit,quæ ſpumoſa,& leuis eſt,quædã verò chalbanum optimum eſt,ſagapeno æmulum,denſum autem hoc eſt,& reliquo chalbano magis compactum, quo vti debemus, ceu optima chalbani particula; quo igitur naſo,chal- **Meſ.lapſus.** bani odore deſtitui ſagapenum, recenſuit Meſues, vim per inferna purgatoriam Græci tacuère,Arabes inuenère. Tunditur in pila, & teneriuſculum redditur cum emplaſtro, vbi ab igne ſublatum fuerit,emollitur.

OPoponax,id eſt,liquor panacis,ex Dioſcoride lib.3.cap.46.ex quo colligi ſolet,panaces heraclium nonnullis dicitur: eius ſcilicet radicibus, & excifis,ex Galeno 8. ſimplicum panacum hiſtoriam vide etiam ex Theophraſto 9.de hiſtoria plantarum,cap. 12.vbi chironiam folium habere ſimile rumici, ideo helenium noſtrum referre videtur Dioſcorides autem amaraco tradidit: triplicem enim tradunt panacẽm, Herculeum, **Meſ,confuſis,** Aſclepium & Chironium, quorum hiſtoriam confundit Meſ. aſclepium potius deſcribens,maxime probatur quam amariſſimus,interne albus, aut ſubfuluus, floris ad croci colorẽ inclinantis, leuis,pinguis, friabilis, tener, ſtatim in aqua eliqueſcens,graui odore: niger improbatur,ac mollis, adulteratur ammoniaco,aut cera, ſed ſynceri experimentum eſt,ſi digitis in aqua reſoluatur,& lacteſcat: hoc ex Gargano, atque Apenini iugis, in quibus panaces heraclium copioſum eſt, vt aliis etiam in Italia locis, condenſari poſſet,atque ad vſus ſeruari, etſi minus valeat Alexandrino, Venetias comportato, variis etiam impoſturis vitiato,tametſi ſyncerum, atq; præſtantiſſimum non deſit, etiam per luſtra à corruptione tutiſſimum,paucam coctionem requirit: ex vino,acetove, prius leuigandus eſt Aſclepium ſeſeli Cretenſibus ſiculis Peucedano falsò dicitur,his enim in locis eſt non infrequens.

Electarium regium.

REcipe nucleorum pini mundatorum,vnc.viij.amygdalorum ſimiliter purgatorum,libr.med. ſacchari, libr. iiij. aquæ roſ.libr.i. & med. olei

Digitized by Google

olei amygdal.dul.recentis,& roſacei,an. vnc.iij.cinnamomi vnc.i.drach. med.caryophyll.& ſantalorum citrearum,an.drach,iij. ligni aloes, vnc. med.ambari,drach.i.moſchi,ſcrup.med. quidã codices ſantala,& lignum aloes non habent.

Cerebrum,cor,thoracem,ventriculum roborat.

Ab hoc olea tollenda ſcribunt Manardus,ac Syluius,ne ſit vomitorium. Cum tamẽ roſaceum leuicula adſtrictione,vt cætera ad ventriculi robur addant, etſi Franciſcani Sacerdotes id tantum extriuerint,& cinnamomi,drach.iiij. & med.lectitauerint.

Regium alterum.

Recipe nucleorum pini depellitorum, libr.med.amygdalorum dulcium delibratarum,vnc.iiij.aquæ roſ.libr.i.& med.roſ.rub. vn.i.med.ſantalorum citrearum,drach.iij.& med.ſacchari, lib. iiij.ambari,drach.i.moſchi,ſcrup.med.

Idem pollet,vſuiq; eſſe poſſet,ſublatis ſantalis,ferè ingratis,aromatibus etiam diminutis,& in eorum locum ſemine cucurbitæ,& melonum additis,vel alio pro variis ſcopis,ſcriptum reliquit Syluius: at ſantala præſertim citrea,non iniucundo odore prædita,neque aromata adeo exuperant,quin maxime ad authoris mentem commendanda videantur : ſi tamen frigefacientia,& calidorũ vim remittentia admiſcere libeat,quis prohibet ? omniũ enim eſt ſylua,ranceſcunt facillimè,ideo recentia in ægrorum commodum paranda,additis ſi ex vſu ſit,phaſianorum,perdicum,caporũ, vel cochleatum , teſtudinumve carnibus: ex his enim elicita eſt Paſta regia vulgaris.

Electarium de oxalide, Galeno adſcriptum.

Recipe ligni aloes,cubebarum,an.vnc.med.roſ.rubr.corallij rubri, margarit.albarum,ſantalorum citrinorum , auellanæ Iudicæ, an. drach.ij.baccarum oxyacanthæ, ſeminis anguriæ, cucumeris, cucurbitæ,& melonis,an.vnc.med.ſeminis oxalidis,portulacæ,& buglosſi, an.drachm. iij. & med,antiſpodij, ſuccini,gummi arab. tragacanthæ,an. drach.iij.boli armeni,drachm.i.& med.caphuræ,drach.i.excipe ſucco citrij aut omphacij,coctione inſpiſſato. Datur à drach.ij.ad vnc. med. cum frigida.

Ad intemperaturam calidam totius,vt in febre æſtuoſa,vel ſolius ventriculi, aut hepatis,ſyncopim,cordis palpitationem,ebrietatem.

Monachi legunt boli armeni,drac.ij.& med.ac gummi tragacanthæ,tanquam vnum; quidam,caphuræ,drach.ij.

Galeno perperam tribui,oſtendunt multa illi ignota,vt ſantala, caphura, auellana Inda,cubebæ,&c.

Auellana

Digitized by Google

Faufel.

AVellana Indica, Arabibus fauſel, ex Serapione, eſt fructus nuci moſchatæ ſimilis, facultate ſantali rubri, cuius defectum pari pondere, vel dimidium coriandri recentis ſubſtituit, cum ergo auellana hæc Inda deſideretur, ſantalum rubrum ſatisfaciet, cum autem ariſtolochiam longam, Arabibus fauſel vocari dictitat Vgo Solerius, in Serapionis ſcriptis, ſe parum verſatum facilè oſtendit.

Vgonis Soleri lapſus.

OXylapathum, off. lapathum, vel lapacium acutum, vulgo rumex, ex Dioſcoride lib. 2. cap. 105. quadrifariam diſtribuitur, Gal. trifariam, primum paluſtre notum: ſecundum ſatiuum, in hortis primo non diſsimile, at minoribus foliis, pluribuſque cauliculis, plebi lingua vacinna, quod autem hippolapathon, ac ex Ioanne Izetzo Heſiodum exponente rheon, nunc vbique rhabarbari Monachorum nomine excultum, aliis pro rhapontico habitum, radice longa, inſignis amaritudinis, coloris, ex rubro, & croceo diluti, rhabarbaro, affine: tertium genus ſylueſtre, paruum, plantagini proximum, humile & molle, vbique in areis, ſepibus, & ſecus vias copioſiſsimum: quartum oxalis, vulgo acetoſa dicitur, quia gratum acorem, palato repræſentat, foliis ſylueſtri, ac exiguo rumici ſimilibus caule non magno, ſemine rubente, ſubacuto, in caule, & agnatis appendicibus emicante, partim ſeritur, partim in pratis, atq; incultis prouenit, omnibus exploratum. Eſt & oxalis quædam, omnium minima, foliis magis acuminatis, ſubrubris, ſuccoſis & acidioribus, ſemine minutiore, foliaceo, vt primum veſtitum inuolucro, è ſcapo agnaſcēte, ad vſus medicos magis expetita: Braſauolus Arabes reprehendit, præſertim Auicennam: Matthiolus etiam Serapionem, quod minime huiuſmodi vocabuli lapathi, hoc nomine acetoſa vtuntur, decepti Græca voce, ὄξυ, quod in omni lapathi ſpecie, non ſignificat acumen ſaporis, ſed in aliqua acumen foliorum, vt in noſtro vocato rumice, in acetoſa autem acumen ſaporis, quæ omnia ex Marcello ſurripuere, ſcribente: quod ὄξυ, ſiue ὄξος, ex Galeno aduerſus Lycum, capite 4. Græcis acetum ſignificat, & quæ acuminata ſunt, cauſam antiquis interpretibus, & Latinis dediſſe, vt omne rumicis genus vno acetoſa nomine indicauerint, quum tamen quartum rumicis genus acetoſa, etiam plebi ob acidum ſaporem, ideo ὀξαλις dicta, cætera ab acuta foliorum magis, minuſve cuſpide: nimirum itaque ſi Arabum interpretes acetoſa pro humad verterint, quod Mauritano idiomate, vt in Serapionis inſcriptione pateſcit, lapathum fortaſſe ſignificat: hinc in diſcrimen æquiore animo adducendi ſunt. Amathus ait domeſticum, ſiue hortenſe lapathum, ſpinachiam vulgarem eſſe, proinde, & eam merito inter olera collocaſſe Galenum 2 de aliment. facult. cap. 43. & eam betæ non guſtu modo, ſed viribus ſimilem facere, quæ omnia ſpinachiis noſtris, luce clarius conueniant: huc accedit rumex ipſe vulgatus, inſipidus, atque ori ingratus, quem nuſquā in cibaria acceptum, ſibi perſuadet: hæc ille, non aduertens, ſpinachiam quum folio primum triangulo, molli, mox quaſi intybaceo, ſemine ſpinulis horrido, etſi herba ipſa glabra ſit, nihil commune habere, cum beta figura; quo beta ſylueſtris, ſi qua ſit, vt ex Galeno, quæ videlicet appellari debeat, quam tamen

Arabū tutela in Braſauolū, ac Matthiolū.

Spinachia.

Digitized by Google

men iniit lapathum, ſub falſa rhabarbari nomenclatura, hincque Auicenna ſiclam ſylueſtrem dici aſſerit: præterea betam hoc lapatho ſuauiorem tradit Galenus, id quod ſi ſpinachia eſſet, et ſi inertis ſit saporis, tamen betæ, quæ fatua eſt Martiali, guſtu non cedit, dulcior etiam, ac ſuauior: quumque tertium genus ſylueſtre, paruum plātagini proximum, humile, & molle delineauerit Dioſcorides, ſi ſpinachiam eſſe putaſſet cum tertio hoc exiguius ſit, eius paruitatem nullo pacto prætermiſiſſet, ſi vero ſimilitudinem Dioſcoridi ſuffeciſſe deduxerit, huc conferendus eſt Plinius, lib. 20. cap. 21. aſſerens, oxylapathum, nō niſi in paluſtribus naſcens ſatiuo ſimilius eſſe, cui ſanè hortenſe lapathum, à nobis prædictum, maxime correſpondet: ne autem Plinio refragari videatur Dioſcorides, cuilibet Serapionis lectionem ſequenti, facilè conſtabit, non tantum differre priora lapathi genera, quantum vulgatæ verſiones exponere videntur: inquit enim, alia eſt regalis, lata habens folia ſimilia foliis ſiclæ, diſſimilis à ſupradicta: denique ſi Oribaſii ſcripta imitemur, 11. ſimpl. quæ habent: ὀν κατὰ πὰν ὁμοίον τῷ πρώτῳ, id eſt, non prorſus ſimile primo, illud idem elicietur: huius verò vt etiam alterius folia, ineunte Vere, à mulieribus noſtris in fercula cum oluſculis expetuntur, ceu etiam coctam rumicem cibo idoneam ſcribit Theophraſtus, lib. & cap. 7. de hiſtor. plant. Denique ex Serapione, ſola Arabum auctoritate, ſpinachia redditur, quum tamen ſeorſum eius lapathi meminerit, cap. de aceto ſa, quod ſylueſtrem betam appellat, vt quàm vanis contentionibus, quàm euidenti mendacio accuſandus ſit Amathus, vnicuique mediocriter etiam in re herbaria verſato, perſpectum eſſe poſſit. Amathi opinio refellitur.

Electarium ſtomachicū noſtrum, off. confortatiuum ſtomachi, ex inuentione noſtra.

Recipe ligni aloes, galliæ moſchatæ, ſpicæ nardi, cyperi, calami aromatici, an. drach. ij cumini pp. & torrefacti, drach. iij. ſeminis porri torrefacti, drach. i. & med. empellicarum, & bellericarum, ſucco cotoneorum infuſarum, & toſtarum, nucis moſchatæ, an. drachm. ij. & med. ſeminis naſturcij toſtorum, drach. vj nucleorum, vuæ paſſæ, drach. v. ſeminum myrthi, tenuiſſime tritorum, drach. xxvj. balauſtij, concharum vſtarum, olibani, fructus tamariſci, an. drach. ij. & med. ameos, drach. iij tere omnia, & frica in vino odorato, poſtea exſicca, frica iterum ſucco cotoneorum, aut baccarum myrthi, rurſus tere, & quidem tenuiſſime, excipe ſyrupo cotoneorum aromatico. Dantur drac. iij. cum ſyrupo cotoneorum, aut myrthino.

Ventriculum, & reliqua viſcera roborat, atque calefacit, proinde lienteriam, diarrhæam, dyſenteriam hapaticam, & alios dictarum partium affectus frigidos ſanat,

 & im-

Digitized by Google

& immodicam medicamenti purgatorij euacuationem ſiſtit, & hæmorrhoides, flatus quoque diſcutit.

POrrum, de quo Dioſcorides lib. 1. cap. 142. quoniam in caput creſcere, capitatũ nuncupatum, maiores ad omnia ſectiuo effectus, ab antiquitate accepit: cultura tamen, & forma, & ſatione duntaxat differens: quoniam Februario ſeri ſolitum, vbi adoleuit, denſius relictum, poſt duos menſes fronde illi ſupra terram eminente ablata, ideo ſectiuum dictum eſt, ob denſitatem gracile, tenuiuſque redditum: capitatum verò, rarius quàm ſectiuum, & antequam tranſlatum iterum depangatur ſub terra amputatis radiculis, & tunſis fibrarum ſummis partibus, tum teſtulis, vel conchis, quaſi ſedibus, ſingulis ſubiectis, non in altum, ſed in latus eorum incrementum reddunt. Eſt & ampeloprasſon, de quo cap. de allio.

BAlauſtium, ex Dioſcor. lib. 1. c. 77 ſylueſtris punici flos eſt, cytino ſimilis, cuius complura genera reperiuntur, candidum fuluum, colore roſaceo: Græci itaq; florem ſatiuæ cytinum appellant, balauſtium verò ſylueſtris: Plinius tamen lib. 13. cap. 17. pluresq; Latini, huiuſmodi obſeruationem negligentes, balauſtium vtriuſq; florem, in ipſo erumpentē cytino, & tam ſatiuæ, quam ſylueſtris partus, florere incipientis, cytinos, ex Plin. lib. 23. cap. 6. hinc factum eſt apud aromatarios, vt balauſtij vel cytini voce, tam floſculi, quàm calices vtriuſq; accipiantur, nec iniuria; tametſi in ſylueſtribus, maior inſit vis adſtrictoria. Optimi domeſticorum flores purpurei flammei, & viuidi coloris. Nunc Venetias ex Creta, aliiſq; orientalibus partibus, valde punicei afferũtur, at reuera noſtrates, tam ſatiui, quàm ſylueſtres, nihilum cedunt extraneis, ex Galeno 6. de compo. pharmac. ſecundum loc. cap. 1. primogenita punica cytini nominantur, & 11. ſimpl. c. 32. corticis, balauſtij & cytini, aperta eſt differentia.

Cytinus.

COncha, aliis conchula, aut conchylium, nomen commune eſt, quo omne genus piſcis ſignificatur firmiorem habens teſtam, & teſta ipſe duriores, propriè conchæ appellantur, quales ſunt cochlearum, oſtreorum, purpurarum, buccinarum, chamarum, mytulorum, tellinarum, &c. de quibus Dioſcor. lib. 2. hinc etſi varia teſtaceorum animalium capita, ab authoribus ſcribantur, nondũ tamen conſpicuè innotuit, quorum conchæ eligendæ ſint Manardus per conchulas adultas, intelligit coopercula paruarũ conchularum, qualia apud nos multa, & quæ piperacea vocant, & ſimilia: quanquã onyches, quas blattas bizantias vocant, præſtantiores ſint: alij conchas, hoc eſt, eorum animalium, quæ propriè conchæ appellantur, accipiendas iubent: hæc verò authore Æliano lib. 3. linguam habere, & Veneri quoq; ſacratæ dicũtur, hinc cõchas cytheriacas, alio nomine margaritiferas, quas Mauritanorum Venerias appellant, arbitramur: nec ideo conchulas à compoſtellanis peregrinis allatas, ſed vel matriperlam vulgo, id eſt, margaritarũ matres ſic dictas, vel vnguẽ odoratum, potius accipi mallem: Vtuntur tritæ fictili puro in furnum, per noctem iniectæ, mane autem ſi nondum albeſcant, rurſus indantur ad vſus.

Veneriæ.

Oliba-

OLibanum, id eſt, thuriferæ arboris cortex, ex Dioſcoride, lib. 1. cap. 71. præfertur craſſus, pinguis, odoratus, recens, leuis, minime ſcaber, ſine membranis: adulteratur admixto pini, aut nucis eius cortice, ſed horum index ignis eſt, ſiquidem reliqui cortices ſuffiti, nequaquam incẽduntur, ſed ſine odore fumum eructant, thuris verò cortex ardet, & cum odoris fragrantia, vaporem eiaculatur. Cum lacryma areſacta depectitur, ideo inter thuris globulos quandoque reperitur, et ſi olim à thure priuatim ſepararetur, ad vſus, nunc verò rariſſimus, cuius defectui, thus ipſum, minus tamen adſtrictorium, ſatisfacere poterit: officinæ mannam thuris, id eſt, eius purgamentum, pro olibano vſurpant.

Manna thuris.

TAmarix, ſeu Myrica, officinis tamariſcus, ex Dioſcoride lib. 1. cap. 99. arbor vulgo cognita eſt, quum apud pigras, & ſtagnantes aquas naſcatur, fructum quaſi florem ferens, compage muſcoſum: AEgyptus, Syriaque, alterum gignunt mitiorem, ſylueſtri cætera ſimilem, fructum parit gallæ proximum, inæqualiter adſtringentem guſtu, quo conuenienter vtimur gallæ vice, in medicaminibus oculorum, oriſque: duplex igitur eſt tamarix, ſylueſtris, & domeſtica, Italiæ ignota, quæ enim pleriſque in locis, inſignem nacta proceritatem, vrbana creditur: ſylueſtris eſt, et ſi mitior, quum flores, ac fructus, illi ſimillimos edat, nec gallæ quadantenus æmulos: hæc igitur quum nos fugiat, hac forte ratione, vnicam & ſylueſtrem, Braſauolus duntaxat memoratur: Eamque cum Dioſcoride, apud ſtagna, atque paludes naſci: Matthiolus contra, ſecus fluminum deſluua, in tota Italiæ ora exuberare teſtatur: Hinc Dioſcoridem admirari cœpit, quod circa pigras tantum, & reſides aquas, oriri crediderit, cuius contrarium quotidie experitur, quare aut græcum codicem, hoc in capite deprauatum, vel in Græcia ſecus quàm in Italia, myricã naſci, quibus in verbis, mox dicam leuitate Matthiolum tentari, cum verbum illud, tantum, Dioſcoridis textui addiderit, quandoquidem et ſi ſecus paluſtria, atque ſtabiles aquas, aut tardo fluxu prorepentes tamaricem exoriri tradiderit Anazarbæus, non idcirco negauerit in torrentium margine, et ſi præcipiti ferantur impetu, apud nos produci non poſſe, vt in Seſſitenſibus; Seruique noſtri ripis, virgultorum in morem abundantiſſima conſpicitur, ſed quoniam ſua fortaſſe in patria, circa reſides aquas, vt plurimum inhabitaret, vel ambitioſos ſequeretur riuos placidioreſq́;, ſiquidem quod in paluſtribus exſurgeret myrica, indicant Philoſtrati icones, lib. 1. c. de paludibus: ita enim inquit, myrica picta eſt, & gladiolus: hæc enim in paludibus tantũ enaſcuntur. Quid igitur vocem illam (tantum) adiecit? quid aliud muſſat, quàm textuum perverſione, medicinã prorſus in Aethnæ crateras præcipitare, & medicinæ candidatos tortilibus dictis debellare? Fructus tamaricis inopia, eius cacumina indi poſſunt, in quibus minutũ ſemen ſæpe decernitur. Eius radix ſuccedaneum Guayaci in morbo gallico, quibuſdã fœliciſſime credita, in arboream molem apud Tagum, atq; Hiberum, fructu rotundo ſcribitur, de qua in nauigationib. Indicis lib. 9. c. 14. Eſt & Erica Hermolao, ac Marcello

Matthioli lapſus.

Dioſcoridis tutela in Matthiolum.

Erica.

perſpecta, alteri Patauinis, alteri verò Florentinis montibus familiaris, bicubitalis, ſæpe longè maioris proceritatis arbuſcula, multis à radice ſtolonibus, ad verrenda pauimenta in ſcopas vſitata. Hanc in hetruſcis enarrationibus Matthiolus pro legitima non habuit: latinè autem ſecus eſſe dictat, quod hæc planta coris herba folio admodum affinis ſit, & quæ bis in anno floreſcat, nempè verno, & autumnali tempore, vt etiam ex Theophraſto. Nos Ericem vidimus, non procul à Padenſibus ripis, propè Valentiam, ibidem integra hebdomade commorati, inſtructo nauali ponte, ob aduentum Sereniſſimi Burgundiæ Archiducis: quippè quod variarum ſtirpium faciem recognoſcens, quum tamariſcum copioſiſſimam annotaſſem, incidi in arbuſculam, eius imaginem adeo exprimentem, at roſmarini colore, foliis denticulatis, vt hanc plantam ericæ nomine habitam, ſtatim exiſtimauerim: et ſi bis floreſcat, necne, tum annotare non potuerim. Matthioli affirmanti, verius quàm neganti Amatho, adſtipulandum eſt.

Matthiolus retractat.

Amathi lapſus.

Electarium ſtomachicum noſtrum alterum.

RECipe nucleorum myrthi tenuiſſimè tritorum, vnc. i. & med. roſ. antiſpodij, rhu, trium ſantalorum, balauſtij, gummi aſſi an. drac. i. & med. granorum mali punici aſſatorum drach. vij. coriandri pp. & aſſi vnc. med. ſeminis roſ. oxalidis, & plantaginis, an. drach. ij. trita probè omnia, fricentur ex omphacio, vel ſucco myrthi, & aceto, ſiccenturque, excipiantur deinde ſyrupo ex ſucco oxalidis. Dantur drach. ij. vel iij. cum ſyrupo cotoneorum acidorum.

Ventriculum, & viſcera alia roborat, fluorem alui à cauſa calida, vel medicamento nimis purgante ſiſtit, appetentiam excitat.

Syluius, ac quædam Meſ. exemplaria, legunt trium piperum, poſtea ſantalorum, at nos cum venerandis Meſ. cenſoribus, piper extriuimus.

M*Alum punicum: quibuſdam pomum granatum, aliis granata, quod granis abundent, vel quia in Granata, Hiſpaniæ regno exuberent. Punici nomen circa Chartaginem ſibi vendicarunt, vbi multa, & inſignia naſci perhibentur: apud nos in hortis copioſa, in tria rediguntur faſtigia, ex Plinio quinque, lib. 13. c. 17. ex Dioſcor. lib. 1. c. 127. triplex eſt, dulce, & acidũ, & vinoſum, quod mediam ſortitur naturam, ideo acidodulce vocatum: horum nuclei, vel ex acidis accepti, magis aſtringunt. Aſſandi autem ſunt aut per ſe, ſiue ſingula, vel omnibus ſimul mixtis, omphacio, aut ſucco myrthi: eius cortex malicorium appellatur, pſilia vocant officinæ, at exempta litera σίδιον græcè legitur, id eſt, malicorium, ſiue putamen ſeruari integro anno huiuſmodi mala dicuntur, pediculis à quibus ex arbore propè matura pendent obtortis, vel ſi collecta, argilla aqua diſſoluta oblinantur vndique, pluribus poſtea diebus inſolata: alij integra in feruentem aquam*

Malicoriũ Pſidia.

aquam vel lixiuium demiſſa, ſtatim eximunt, radiis ſolaribus per octo dies ſiccanda exponunt, loco frigidiore incolumia per annum aſſeruant.

PLantago, vel arnogloſſa, ex Dioſcoride lib. 2. cap. 118. maior quæ multo vtilior eſt, & minor: prima quibuſdam ſeptineruia, latifolia, ſecunda quinqueneruia, anguſtifolia, à fibris quibuſdam, tanquam neruis per totum folium extenſis, herbæ triuiales ſunt: Eſt & lanceola dicta, quod cum lancea quandam velut ſimilitudinem inierit, acuminatim, & veluti in eius mucronem faſtigiata, latifoliæ ſimilis, foliis tamen longè minoribus, & leuiter hirſutis: Eſt & lonchitis duplex Dioſcoridis lib. 3. cuius prima ſemine eſt lanceæ ſimili incognita. Altera foliis ſcolopendrij, aſperioribus multo magis diuiſis cacumine duro, atq; acuminato, vt lanceæ ſpeciem exhibeat: propterea obrepticiam falſoq́; à Ghino transmiſſam Matthiolum pinxiſſe teſtatur Maranta lib. 1. Quandoquidem ad nos miſſam à Magnifico Orlando Turillia, grauis armaturæ equite, at in re plantaria grauiſſimo, atq; expertiſſimo, foliolis etiam eſt vtrinq; ad imum ſectis: Eſt & trineruia, nō alia à plantaginis ſpecie: omnes circum ſepes, aggeres, & lacunoſa loca; herba, & flores in æſtatis initio, ſemen Auguſto menſe prodit, vbi tamen plantago longa, vt in vnguento palmeo legebatur, maiorem vtpotè efficaciorem vertimus: Eſt & plantago aquatica, vulgo barba ſyluana, Amatho Damaſonion, vel aliſma, de quo Dioſcorides lib. 3. cap. 144. hæc tamen folium fert arnogloſſo anguſtius, terræ inſtratum, caulem vnicum, & gracilem: at plantago aquatica foliis eſt plantagine grandioribus, quæ in lanceæ modum [illegible] ſurſum verſus aſpectant, multis ab vna radice prodeuntibus ſurculis, id quod [illegible] paluſtribus ſæpè obſeruauimus: hanc limonium credit Anguillarius, non contemnendis rationibus. Nos tamen Matthiolo potius acquieſcimus.

Plantago aquatica.
Barba ſyluana-Damaſonion.

Eſt & plebi noſtra arietina, aliis ophiogloſſum, aut lingua ſerpentina, folio vnico, pingui, digiti longitudine, paruo, plantagini aquaticæ vocatæ non diſſimile, pediculo herbaceo, ex huius inferiore ſinu prodeunte, vt arietinum cornu ſciſſuratum: pratenſis eſt herba, Maio præſertim menſe irrumpens, & aſcenſus Dominicalis feſto, in manuales faſciculos paſſim venalis, ſiquidem paulo poſt, fugax euaneſcit: hanc oleo macerant mulierculæ noſtræ, magno in recentibus vluſculis experimento: cum autem Ruellium falsò hallucinatum inquit Amathus, quia argentinam, Talictrum eſſe dixit, non videt Galli argentinam, à noſtra diuerſam, coriandrinis foliis, argenteo ſplendore emicantibus, quarum nomenclationum diuerſitate, ſæpe etiam fallitur Matthiolus, in Ruellij obiectis, cum nō eadem poſtea, at longè diuerſa, ſuis coloribus diſtinguat.

Ophiogloſſum.
Ruellii in Amathū defenſio.

OMphacium, officinis agreſta ex Dioſcoride lib. 5. cap. 4. ſuccus eſt acerbæ vuæ, nondum matureſcentis, è Thaſia vite, aut Amynea: oportet autem ante canis exortum, expreſſam melliginem, in rubro ære, linteo cooperto inſolare, vſque dum cogatur, ſemperq́; quod ceruici vaſis concretum hæſit, reliquo humori permiſcere, noctuq́; à ſubdialibus locis, in lectum referre, quandoquidem nocturni rores, ipſum concreſcere non

ſiniunt:Eligendum eſt flauum, friabile, vehementer aſtringens, & linguam mordens: ſunt qui coquendo, melliginem coquant. Hoc tempore huiuſmodi ritus exoleuit: cum ex omni vuarum immaturarum genere expreſſus ſuccus, Soli pluribus exponatur diebus, cum vinaceorum ſuarum portiuncula, ob nocturnum rorem, linteamine vaſi ſuperpoſito, donec emergat quicquid excrementoſum eſt, clarumq́; videatur omphacium: quod defæcatum, ac percolatum, integro anno à corruptione vendicatur: alij ſal addunt, at ſalis expers guſtum magis commẽdat, atq; excitat: ad ciborum condimenta gratiſsimum, in morbis efficaci etiam remedio.

Electarium Alcanſii.

Recipe roſ. coſti, ſpicæ, an. vnc. med. florum roſmarini, vnc. i. nucis moſchatæ, calami aromatici, caryophyll. macis, cardamomi, an. drach. iii. & med. zingiberis drach. ii. myrobal. Indarum, empellicarum, an. vnc. vj. granorum myrti, lib. i. balauſtii, thuris, corticum citrij, fructus tamariſci, an. vnc. med. feruefiant ſemel omnia in vino generoſo antiquo, poſt ſiccentur, feruefiant deinde ſemel in ſucco cotoneorum, exſiccenturque in vaſe terreo vitreato, terantur tenuiſſime, ſyrupo cotoneorum excipiantur. Dantur drach. iij. cum ſyr. cotoneorum.

Ventriculum, & hepar calefacit, & roborat, ob id appetentiam excitat, coctioni iuuat, flatus diſsipat, vomitum pituitoſum, & ab eo virium diſſolutionem emen.

Franciſcani Meſ. annotatores, legunt cardamomi, an. drach. iij. addunt trium pip. an. drachm. iii. & med. cyperi, vnc. i & med. ab aliis exemplaribus aliena. Tres Alcanſii traditiones, non multum diſſimiles viſuntur ex Auicenna 5. can.

Florum roſmarini loco, legebatur alkelil, quibuſdam alcheil, Manardo alkilil, vt Syluio, Genuenſi, alkilkil. i. granatum ſylueſtre, vel de quo Auicen. lib. 2. cap. 310. quod nonnulli ſemen mali punici ſylueſtris, alij radicem interpretati ſunt: quod ita ſe reperiſſe inquit, in antiquis vocabulorum expoſitoribus Simon Genuenſis: Auicennam verò vocis inſcium videri: alij per alchilchil, in oleo de lateribus, flores roſmarini exponunt, vt non fretum, non Boreas tantas, tam varias habeat agitationes, quot incertas, fallaces, atq; obſcuras ſignificationes, huiuſmodi vocum inſcitia. Maximam itaq; confuſionem parit, non leue damnum medicamentariis affert, amethodica Arabicarum vocum congeries, & ignorantiæ barathrum: ita enim Arabum characteres agnouiſſe velim exiſtimetis, vt ne hos procul aſpexerint: vt quibus hercle furiis agatur, bonus hic Simon, facilè innoteſcat, quaſi in eum, atq; alios, cadere poſsit, quod circumfertur adagiũ, ne ſutor vltra crepidam: aliena ſanè ab inſtitutis ſuis cum ſint, ſacris quibus initiatus erat,

Digitized by Google

rat, ſi vacandam præſtitiſſet, Deoq́; preces vouere, quàm hiſce dæmoniacis vocibus ſe intromittere: Ego enim, vt ingenuè fatear, nunquam adeo commoueor, quam horum vocum corruptela, & meris inſcitia, vt conticeſcere malim, quàm de re incerta nugari: flores tamen prædictos non detrimento, ſed maiori vſui futuros contenderem.

Vinum, liquor ille ſuauiſſimus, moderatus videlicet: non modo corporis, ſed etiam animæ vires reſtituens: immodicus autem ſummè exitioſus, caliginem animæ circumfundens, neruos labefactans furere, bacchari, neſaria, multumq́; prophana penetrare ſæpenumero compellit, hauſtus & ſi ſit longè optimus, in quotidianos vitæ vſus, ad voluptates epulas, multiplici, & penè infinita varietate, non ſolum ex Dioſcoride libro & capite quinto, ſed etiam ex Galeno tertio, de aliment. facultat. 12. meth. med. alijsq́; pluribus in locis, diffuſiſſimè explicatur: at laudauit vnuſquiſq;, aut quot maximè apud ſenatum nouiſſet, aut quod ingenio, naturaq́; ſua aptiſſimum ſentiret. Nouum inflat, ægre coquitur, inſomnia parit grauia, & vrinam ciet, ætate medium vtraq; vitia fugit: quare ad victus ſanorum, ægrorumq́; vſurpatur: album tenue, ſtomacho vtile eſt, ac facile in membra diſtribuitur: reliqua proſequere ex Dioſcoride. Cæterum vbi vinum vetus, aut generoſum, ſiue album aromaticum ſcribitur, imperitis maluaticum appellatum, aruiſium ſcilicet accipitur: cumq́; Falernũ & Fauſtianum, aliaq́; olim generoſiſſima, quæq; ad theriacam conficiendam eligi conſueuiſſent, noſtra autem ætate obſoleuerint, in ea paranda Creticum potius ſeligerem, quàm noſtras iuſto aquoſius, aut ſapa, paſſum, aut defrutum, ſpiſſiora quàm vt in eis concreti, atq; denſati ſucci, & liquores, diſſolui debeant: cuius rei gratia, vinum theriacæ permiſcuerunt veteres: at Scybelites vinum, eſt quod ſponte, ex paſſu vuis, vinum vltro effundentibus deſtillat: id quod ex Nicolao annotauit Fuchſius, in Athanaſiæ cuiuſdam declaratione.

Electarium ex laſere, officinis de aſſa.

Recipe laſeris cyrenaici, piperis, myrrhæ, foliorum rutæ ſiccorum, an. vnc. med. melle deſpumato excipe. Dantur à drach. i. ad drac. i. & med. in febre cum oxymellite, per horam ante acceſſionem, contra venena cum vino calido.

Ad febres antiquas, & circuitu repentes, vt quartanas, quotidianas, ſomnum grauem, tremorem, venenoſos morſus vtile eſt: ac ad quartanas in declinatione vniuerſali, duabus horis ante acceſſionem, ad drach. i. & med. cum vino tenui calido.

Idem refertur ab Auicenna lib. 5. vt ab Aetio, Tetrab. 2. ſerm. 1. cap. 84. Alexandro libr. 12. cap. 8. Myrepſus vocat antidotum Galeni, ad quartanam, diapipereon nominatum.

Laſer,

LAſer, vel ſilphium, officinis aſſa: aliîs ſuccus cyrenaicus, ex Dioſcoride lib.3.cap.76.à radice, atq; caule laſerpitîj ſcarificatis colligitur: præfertur autem rufum, translucens, myrrhæ æmulum, non porraceum, odore valens, ſuaui guſtu, quod dilutum facilè albeſcit: Cyrenaicum ſi quis deguſtarit, humorem toto corpore ciet blandiſſimo odore, adeo vt ne os quidem guſtanti, niſi paululum ſpiret: medicum, & ſyriacum, minimis viribus valent, & magis viroſum reddunt odorem: laſer omne antequam ſicceſcat, adulteratur ſagapeno, aut fabæ lomento: quod maleficium deprehenditur guſtu, odore, viſu, & dilutione: de laſerpitio Theophr. 6. de hiſt. plant. cap.3. Cyrenaicum olim antiquioribus, non ſolum in quotidiano ciborum vſu, ſed tantum laudis, & honoris ſibi acceſſerat,

Aniudem.

vt Catullus, laſerpiciferas Cyrenas cantauerit: cuius dotes haud facilè enumerare: Arabibus laſſerpicium, aniudem dicitur, à quibus duplex aſſæ genus prodîjt: fœtidum ſcilicet, & odoratum, at recentiores neſcio qui ignauiſſimi, dulcem aſſam. glycyrrhizæ ſuccum commenti: vbi gummi aſſæ vertendum erat. Odoratum à paucis annis citra, illuſtres medicæ materiæ indagatores, idem quod laſer Cyrenaicum, vulgo belzoinum, multo ante Cardanum (& ſi in contradictore ſeipſum præponat) & illuſtrarunt, & approbarunt, quod videlicet ſelectiſſimum eſt, admodum odoratum, ſubrubens, pellucidum, guſtui gratum, & quod aqua dilutum albeſcit quod aliqui gummi ligni aloes coniecêre, vel cancamum: Matthiolus tamen, quem omnis herbariorum chorus tanquam Numen reueretur, & obſeruat, quo illuſtrior, atq; expreſſior fiat, priori ſuæ opinioni contrarius, belZoinum haud eſſe laſerem odoratum, primum ex Strabone defendit, vltimo Geographiæ: quòd cyrenis niſi clam euehi poſſet vti etiam ex Plin.lib.19.cap.3. iam iſtorum æuo cyrenis defecerat, neq; inibi inueniebatur, & ad pondus argenti pendi ſolitum, propterea nil mirum videri, ſi hac tempeſtate nullum ad nos migret, quòd vere Germanum dici poſſit. Ex Dioſcoride cyrenaico ſucco vim acrem tribui, ex Galeno calidiſſimum, validos etiam cortices quibus implicitum aduehitur indicare ex magna arbore, non ex ferulacea planta prodire, nec ex Perſide, Media, Syria, & Parnaſo monte aduehi, præter aſſam fœtidam officinarum. Cuius igitur ſit ſolertiæ Matthiolus, cuius acuminis, ac memoriæ, hinc omnibus liquido patet: quòd contra propriam eruditionem facilè diſputare poteſt, cum pluribus hiſq; diſciplinarum volubilibus telis ſit armatus. Quippè quòd Ludouicum Romanum ſilentio inuoluit, quaſiq; paruifacit, quanquam 6 ſuarum peregrinationum cap.9.14.19. laſerpitium id eſſe belZoinum vocatum ſua firmarit ſententia, tametſi rei plantariæ fortaſſis inſcitia, laſerpitium perperam appellaſſe, atq; ex arbore prodire, tutentur quidam, quos non præterit alibi huius arboris ligni reminiſci, ideo nõ admittendam excuſationem. Forte quia Theophraſtus 3. de hiſtor. plant. cap 3. inquit. & etſi quid culturam non patitur, ſeu arbor, ſeu ex minoribus aliquid, vt laſerpicium. Cyrenis ſuauiſſimum ex eodem 4. de hiſt. plant. cap.4. quòd ſuperiori tempore cum defuiſſet fortuita quadam pluuia reſtitutum eſt, ex eodem 3. de hiſt. plant. cap. 2. qua nec

Cardani iactantia.

diſſi-

diſſimili occaſione, poſt Strabonis, ac Plinij tempora, regerminaſſe perſuaderi poteſt: quumq; in Arabia, Syria, India, & apud Cyrtes exoriretur, ex Theophraſto, ex his, vt ex Cyrene, Aphrica contigua, ſi Auguſtino credimus, quanquam fragrantiſſimum, nulloq; adulterio exceptum, aduehi poteſt. Nec vis acris guſtu illi tribuitur ex Dioſcoride, vt credidit Matthiolus, ſed quod acrē vim habet, id eſt fortem ad expediendas illi tributas facultates. Theophraſtus enim 9. de hiſt. plant. cap. 1. inquit, guſtu vehementem, modo ipſius laſerpitij conſtet, id eſt, ab eius guſtu, odoris vehementiam, vti ex odoratu inſurgere, vnde calidiſſimum à Galeno appellatur, nec cuiuſpiam acredinis expers omnino eſt vulgare belzoinum, legitimum ſcilicet, cum plurimū proſtet deprauatum, nec obſtiterint corticoſa operimenta, quibus interdum aduoluitur, niſi vtrium fruſta aloe, quoque reſiſterent, quod maxime abſurdum eſt. Hac itaq; literarij Præſides, veritatis acerrimi propugnatores diligenter examinent. Fœtidam autem aſſam, idem quòd laſer medicū, aut ſyriacum, quòd minus valere, viroſumq; odorem præ ſe ferre ſcripſit Dioſcorides: quodq; etiam tunc temporis, vt hodie fit, ſagapeno adulterabatur: propterea nimirum, ſi adeo fœteat, velut putrilaginem ſapiens: vbi igitur laſſer, vel aſſa, ſiue ſuccus cyrenaicus ſimpliciter ſcribatur, belzoinum accipiendum: vbi verò laſſer medicum, aut ſyriacum, aſſa fœtida: de qua vnum ſcias velim, ab inſtitoribus, & callidis nebulonibus, adeo adulterari, vt potius ſagapenum, variis ſuppoſitum fucis videatur: addit belzoinum amygdalinum Amathus cap. de myrrha: vocatq; legitimam myrrham: nos nondum vidimus, vt nec odoratiſſimum illud, de quo in Indicis nauigationibus, Ludouico Varthomano referente,

Cyrene regio ſit Aphricæ.

Electarium Cyphoides off. de chifodea, de paſſulis, aut de vino.

R Ecipe carnium vuæ paſſæ drach. xxxv. croci drach. i. calami aromatici, bdellij, ſchœnanti, an. drachm. ii. & med. caſ. aromaticæ, drach. i. & med. cinnamomi, drach. med. ſpicæ nardi, drach. iij. myrrhæ, terebinthinæ an. vnc. med. ramentorum aſpalati drac: ij. mellis vnc. ii. vini optimi q. ſ. coque igne carbonum lento.

Ad hepaticos, & omnia thoracis vitia: reliqua proſequere ex Galeno 8. de compoſ. pharmac. ſecundum locos cap. 7. idem eſt hepatica Andromachi, ex Actuario. Eſt & antidotus cyphi, atque alia Confectio cyphi, ex Myrepſo, at longe ab hac euariat, minus verò in Cyphoide, poſt antidotum ſymphonos, alias paſſæ drach. centum, croci obolos tres, terebinthinæ, an. vnc. ij lectitabant. Eſt & medicamentum Cyphoides ex Paulo lib. 7. cap. 12. idem ſanè, at cinnamomi, ac nardi an. obolos tres habet, in Cyphoide Alexandri, illius pondera non ſectatur lib. 8. cap. 4. vt nec Aetius, in triplici traditione Tetrab. 3. ſerm. 2. ca. 5.

Cardani lapſus, & honos.

ASpalatus, Arabibus darſiſaban, ex Dioſcoride lib. 1. cap. 19. aliis cryſiſceptron: frutex eſt ſurculoſus, aliàs lignoſus, multis ſpinis horrens: naſcitur in Iſtro, Nyſiro, Syria, & Rhodiorum inſula, quo ad vnguentorum ſpiſſamenta pigmentarij vtuntur. Optimus eſt grauis, detracto cortice rubens, aut in purpuram vergens, denſus, odoratus, guſtatu amarus, eſt & alterum genus candidum, lignoſum, ſine odore, quod deterius habetur: hodie deſideratur. Quidam ſantalum rubrum arbitrati ſunt, at longè decepti: Hieronymus Cardanus 5. atq; 8. de ſubtilitate libro, ſantalum eſſe abſolutè ſignificat: triplex verò cum ſit, quàm grauis iudicio conuincitur, oppugnandus profectò, & deſerendus, potius quàm adiuuandus, aut defendendus, etſi vir ſit ſapientiſſimus, ac doctiſſimus, & qui omne ſuum ſtudium in ſapientia, ac doctrina collocauit, nempe ne more Dodonæi aheni, continuo tinnitu, ne adunco naſo, omnia ſuſpendere videamur, eius in re plantaria cognitionem, alijs vituperandam relinquemus, cum ſantala non amareſcant, ſintquè proceræ, ac erectæ arbores, non frutices, ex Muſto, & Chriſtophoro Columbo: Aſpalathus autem arbuſcula: præterea ex Serapione cap. de ſantalis, Græcorum nulla ſit mentio, ſed Arabum duntaxat, quorum eſt inuentum, vt capite de ſantalis deductum eſt: quin imo darſiſaban nomine, aſpalathi caput ex Dioſcoride exſcripſit, etſi Arabum interpres pudendo ſatis errore, granatum ſylueſtre interpretatus ſit: eius q; ratione, oxyacantham creditam, & granatum ſylueſtre, & berberum, ſtultè nimis aſpalathum eſſe ſupponant, omnibus ferè reclamantibus notis: Ruellius, ac cum eo Amathus, arbuſculam quandam oleaſtri rhodij cognomine, alias pro ligno aloe habitam, quo in orbes tornato, corolla precariæ parari conſueuerant, nigricantes, aut velus curſitantibus venis, è nigro & croceo interſtinctis, aſpalathum putarunt. Id tamen non auſim comprobare, etſi Amathus in Matthiolum, non ex oliuæ ſpecie, verum ex humili arbuſcula, crebris ſpinis aculeata, lignum id eſſe contendat, & ſubrufi coloris, magna copia in Hiſpania, apud Traconenſes, & Valentinos: at cum rhodium lignum coronariis fabris vulgatiſſimum, nullibi rubeſcat, ſed variegatum, è nigro in croceum vergere videatur, exutum enim cortice ad nos affertur: præterea Matthiolus in Apologia, rhodiorum hiſtoriã ex Melita inſula reddat, nec frequentibus ſpinis ibidem inhorreſcere, aut detracto cortice rubere ſed cortice tenus candicare, medullitus verò nigreſcere aſſerat, forte maiore contradicendi cura, quàm quod res ita ſe habeat. Nempe ex probatiſſimi Anguillarij lectione, nulla in hoc deſideratur nota. His etiam obſtiterit Galenus 6. ſimpl. ex quo guſtu acris eſt, ſimul & aſtringens, quæ in rhodio oleaſtro non reperiri aut, vt neq; amaritudo, quam illi tribuit Dioſcorides: Verumtamen, etſi de re dubia ineptum ſit, firmiter velle contendere, eius loco rhodium id lignum, odoratum, amarulentum, aquis immerſum non emergens, vel ſemen viticis, ex ſuccedaneis Galeno inſcriptis, indi poterit: vel lignum aloes optimum, aſpalatho non ignauius.

Digitized by Google

Electarium, aliàs Confectio Humain.

RECipe eufragiæ drach.ii.ſeminis fœniculi, drach. med. macis, cubebarum, cinnamomi, piperis longi, caryophyll.an.drachm. i.tere, cribra, poſt accipe mellis ſpumati lib.i.ſucci fœniculi cocti, ſpuma purgati, vnc.i.ſucci chelidonii ſimul cocti vnc. med. coque omnia hæc ad mellis compagem, deinde pulueres inſpergito.

Oculorum ſanitatem tuetur, viſiuosque ſpiritus debiles recreat, terſosq́, & puros reddit.

EVfragia, Græcis (vt creditur) εὐφρόσυνη, quibuſdam herba adbil, aliis ophtalmica antiquioribus ignota: herbula eſt inter Autumni initia, magna copia erumpens, foliis minutis, criſpis, per ambitum ſerratis, pimpinellæ, vt etiam pentaphyllo, aut fragrariæ æmulis, guſtu ſtypticis, paululúmq́; amaris, tenui, rubenteq́; flore, aut verius inter purpuram, & aurum albicante, radice exigua, & ſuperuacua, vnico frequentius caule, etſi in pratis ſuburbanis, decliuibusqúe locis, ac etiam in apricis collibus, pluricaulem nonnunquam collegerim, nec ideo videtur hyſſopi ſimilitudinem referre, etſi ita ſenſerit Fuchſius: foliis, ac floribus vtimur.

CHelidonium, aliis hyrundinaria, vulgo herba donna corrupte, ex Dioſcoride lib.2. cap.172. maius ſcilicet vſu receptum, in parietibus, ſemitis, lapidum cumulis, ruderibusque naſcitur: plebs adeo dentibus aduerſari credit, vt vel eius luteus ſuccus, aut radix dentibus affricata, ſtatim corruere cogat, putrefaciat, & ore corruptos euocet: etſi contra ſit, cum potius eorum dolores leniat, & veluti finiat, tremulosque ſtabiliat niſi admodum putruerint, noſtro cum Dioſcoride experimento, hyrundinaria nomen ſibi videtur vendicaſſe, quod aduentu hyrundinum exurgat, & eorũ diſceſſu emarceſcat: vel quia ſuorum pullorum affectibus, tali ſuccurrant hyrundines. Eſt & chelidonium minus, vulgo ſcrofularia minor, quibuſdam fauarola, ſiue teſticulus ſacerdotis, ſolo præſertim vliginoſo, noſtriſq́; campeſtribus frequens, ad errhina nonnunquam acceptum, nullius tamen acredinis, qua potiſſimum cauſa ad Malacociſſi ſpeciem retulit Fuchſius, cum prius lepida Matthioli rationes diluenda ſint. Nihil enim illi deeſt, præter acredinem loco mutatam.

Electarium reſumptiuum.

REcipe roſarũ, glycyrrhizæ, ſacchari, an. drac.ii.gr.v.gummi Arabici, tragacanthæ, an. drac.ii.ſcrup.ii.ſantali albi, & rubri an. drac.i. ſcrup.i. papaueris albi, ſucci glycyrrhizæ, amyli, ſeminis portulacæ lactucæ, intybi, an. drach. iii. caryoph. antiſpodii, cinnamomi, an.drach. i.zedoariæ, zingiberis, ſtyracis, calamitæ, an. drach.ii. croci, gr. v. pe-

Digitized by Google

nidiorum vnc.med.nucleorum cucurbitæ, anguriæ, cucumeris, melonis, amygdal.dul.nucleorum pini, oxyacanthæ, ſeminis maluæ, poſſipij, & violarum, ac mixtorum an.drac.ij.ſeminis cotoneorum ſcrup.ij.cum ſyrupo violato quant.ſufficit fiat electarium. Propoſitus pondere aliquantulum variat. Eſt & Analepticum Myrepſi, id eſt vires reſtituens, pluribus conſtans, è quo fortaſſe præſens tranſumptum.

Reſtaurat humiditatem radicalem, lenit, humectat, nutrit, & confortat, aperit poros, obſiſtit cholera, ſedat febrem, tuſſim, & ſitim, reſtituit integras vires, & priſtinam ſanitatem, extenuatis, conſumptis, & hecticis.

Matthioli inſcitia, *GOſſipion: alijs Xilon, vulgo Cotonum, ſiue bambagia, Græcis veteribus intactum putat lib.3. Matthiolus: at quantum equidem conijcio, Theophraſti verbis perlectis 4. de hiſt. plant. cap.9. nunquam in huiuſmodi inſcitiam incidiſſet, ſiquidem in hunc modum dictat: lanigeras quoque arbores multas eandem inſulam ferre proditum eſt, has folia vitigena gerere, verum minora, fructum nullum, id in quo lana continetur, mali amplitudine cerni, vernum naſcens compreſſum, cum tempeſtiua maturitatis ſit aperiri, & lanam excipi, qua telas texunt, alias viles, alias pretioſas. Hoc idem & in India, & in Arabia fieri aſſeuerant. Id igitur Tylon, quia in Tyle inſula, verius quam Xilon vocari poſſet, à prædictis non diſſentit Plinius lib.19. cap.1. videlicet in ſuperiore parte Aegypti gignitur, in Arabiam vergente: frutex paruulus eſt, ſimileque barbatæ nuci defert fructum, cuius ex interiore bombyce lanugo netur, nec ſunt vlla eis in candore, mollitiaue præferenda: nunc multis Italiæ locis naſcitur: ex Apulia, Cypro, & Siciliæ inſulis copioſiſſimum ad nos defertur, indies tamdiu efloreſcit, ac fructificat, donec hyemali ſæuitie prohibeatur, folio vitigineo, at minore, luteis floribus, in medio purpuraſcentibus: eius fructus mali parui ſimilitudine matureſcens, lana quam includit copia diſrumpitur, linumque incluſum detegit: ſeminis medulla, cuius eſt in medicina vſus, tuſſi, &* Gnaphalium. *difficulter ſpirantibus auxiliatur. Eſt & Gnaphalium, tomentoſa planta, & incana, quibuſdam herba ſancti Chriſtophori, vel filius ante patrem, folijs albis, ramulis capitatis, roſmarini, vt ſcribitur, effigie, alijs impia herba Plinij lib. 24. cap. 19. apud ſemitas noſtras pedibus quæ conculcatur, folijs origani æmulis, capitulis inferius, è croceo, ante ſuperna efloreſcentibus vſus in dyſſenteria non contemnendi neutra eſt.*

MYxa, & myſſaria, poſterioribus Græcis, Barbaris Iebeſten, ex Serapione autore Iſaac: fructus ſunt non in proceris fruticis, cortice caudicis candicante, ramis verò è pallido vireſcentibus, folijs rotundis, amplis, fructu in racemis prædulci, iuglandis magnitudine paulò pruno minor, & conſimilis facultatis, vbi maturuerit glaueſcit, viſcida pulpa, vnde myxarum appellatio, nucleo inæquali paſſim ad vſus medicos recipitur. Ex huius acinis viſcum fit, Alexandrinum vocatum, aucupijs commodiſſimum, in

aquati-

aquatiles volucres exceptum, nunc in Calabria, Sorbo inſitæ, alibique in Italia prouenire dicuntur: nosq́ earum ſtirpium imaginem vidimus, laudantur graues, pulpoſæ, ex rubro nigricantes.

Electarium ad peſtem.

Recipe boli armeni, dictamni, myrrhæ, bipinellæ, zedoariæ, an. vnc. i. theriacæ liquore ſtillaticio vini diſſolutæ, vnc. med. croci, ſcrup. i. caphuræ, margaritarum, ſmaragdi an. drach. iij. tormentillæ, ſigilli lemnii, an. vnc. ij. ſeminis citrii, vnc. i. & med. terenda tere, ſyrupo ex ſucco citrii acido, electarium para. Da vnc. i. & med. cum aqua meliſſæ ieiunis.

Venenum omne à toto corpore fugat, peſtiq́ mirandum in modum ſuccurrit.

Antidotum aliam cordialem; incerto authore non contemnendam, tradit Fuchſ. 2. de compoſ. med. ſect. 4.

Dictamnum, vel dictamum, officinis diptamus, ex Theophraſto 9. de hiſt. plant. cap. 16. Cretæ Inſulæ proprium eſt, vſus foliorum, non ramorum, nec fructus. Eſt & falſum dictamnum, natura vt aiunt ſimile, natali ſolo diſcrepans. Eſt etiam aliud dictamnum, velut æquiuocè appellatum, non ſpecie, non eadem vi, quippè quod folio ſimili ſiſymbrio conſtet, & ramis condatur maioribus, vſu, & vi non iiſdem, ex Dioſcoride lib. 3. cap. 31. aliquibus ſylueſtre pulegium appellatur: Cretenſis herba eſt, acris leuis, pulegio ſimilis, ſed maioribus foliis, quæ tomento quodam, ſpiſſaque lanugine pubeſcũt (flore nullum, aut ſemen proferens) Eſt & pſeudodictamnum, antedicto ſimile, ſed minus quam illud acre: defertur è Creta alterum dictamni genus, foliis ſiſymbrij, ramis maioribus, in quibus flores ſylueſtris origani, nigri, molles, odore foliorum inter ſiſymbrium, & ſaluiam iucundiſſimo, ex quibus eadem cum Theophraſto voluiſſe videtur, eius propterea ſtilo, ac ſtructura, Dioſcoridem tutari debuerant tot generoſiſſimi ſophiſtæ, atque eius textus Pliniiq́ corruptelam, hoc modo ſarcire. Flores, & ſemẽ nihilum proſunt. Quippè quod è Creta Venetias allatum, veri dictamni effigiem ita ad amuſſim reddit, vt nemo niſi ſenſibus, & ingenio obtuſus, id denegare audeat, floribus tamen exornatur: præterea aliud ab iſto non gignitur in Creta, vnde neſciuerim qua ratione clariſſimus Anguillarius qui tot incognita ſimplicia ſingulari, qua pollet veritatis præſtantia excutere, ac adijcere videtur, tertium hoc Dioſc. ſpurium velit Serapione præſertim eadem reddente, quæ tamen circumfertur, veram non eſſe dictamnum, hoc argumento apertiſſimè conſtat, quod radice craſſa eſt, & ſola in vſum veniente, cum legitima dictamnus, Plinio authore, radicem habeat tenuem, & inutilem: quodq́ Cretæ vnius ſoboles eſt, ſolaq́ folia, in ferula, aut canna intercludi ſoleant, ne expirarent, quoniam ſic imbecilla fierent.

Cum expirauere: Legitima itaq; negociatorum incuria olim rara, nunc freques & ſicca eſt Venetiis, quare enitẽdũ ſummopere eſt, ne ex aliorũ ſermone, ſed propriis notis deprehenſa & coemantur, & ſelecta aſſeruẽtur: Quandoquidẽ dictamũ album officinarum, quibuſdã fraxinella, à fraxini foliorũ ſimilitudine, floribus bene olentibus, leuibus, & vagis, radice candida, amaraque, nullatenus ad cretici dictamni aliquod genus accedit, ideo mirum videtur, quo nam pacto in eius locum irrepſerit: quod autem priſci, rem plantariam maximè callentes, tam mirificam ſtirpem, ſub ſilentio reliquerint, vt Matthioli fert opinio, nos vanum eſſe facilè probamus & ipſiſsimum Tragium Creticum eſſe, de quo Dioſcorides lib. 4. capite 40. etſi hac ætate non deferri in Italiam inſcius protulerit, quod ſi Tragij fructus, & folia, lentiſco minora opponat, ne ignoret ex Plinio lib. 13. cap. 21. terebintho æqualem reddi, etſi lib. 27. neſcio quo pacto iunipero ſimilem reddat: propterea in Dioſcoride non μακρότερα, ſed μακρότερα legendum, hodie quum peſti, ac venenatis animalium morſubus efficaciſsimè medeatur, ſtomacho, atque aſthmati, validiſsime ſuccurat, interaneorum vermes ſtrenuè conficiat, proinde dictamni cretenſis inopia ſupplenda, vel pulegium maiori pondere: quum verò alterum cretenſem dictamnum, folio creſsionis & ad feneſtras frequentem, aurentiorum odore depingit Amathus, amentia tali ſe oppreſſum ſignificat, vt (verbi gratia) creſsionis folia, pſeudodictamno fecerit cap. de ſiſymbrio: mox eadem in alterã hanc dictamnum reiecerit, tametſi Theophraſtus, Dioſcorides, Plinius, huic ſiſymbrii ſimpliciter folio dederint, primũ videlicet genus intelligentes, non eius aquatici, erucæ foliis, quumque alterius huiuſce dictamni folia, gratiſsimi odoris, inter ſiſymbrium & ſaluiam conſtripſerit Dioſcorides, quam ineat communem cum auretiorum floribus iucunditatem, iudicent ii qui alterutrum olfecerint.

Matthioli ſenſus reprobatur. Tragium, Amathi lapſus.

Bipinella, corruptè pimpinella, quibuſdam ſolbaſtrella, aliis ſanguiſorba: herba elegans, & perpulchra, in acetariis grata, folio eſt paruo, orbiculato, per ambitum crenato, thyrſulis plurimis, denſis, rubriſq;, ab vnica radice, craſsiuſcula, longa, ſubpurpurea, ſemine in modum mori rubri: perbelle etiam picta ab Hermolao 4. ſui corrolarii cap. de ſaxifraga, cuius ſpeciem aliqui coniecere: hanc tamen depilem eſſe, illam verò nequaquam: quumque Dioſcoridis Teucrio aliquantulum alludat, idem eſſe idcirco ſuſpicantur, alii Elatinem, quamuis reuera vel antiquioribus incomperta extitiſſe credatur, vel ſyderitis altera Dioſcoridis ſit, de qua libro 4. etſi Matthiolus à Luca Ghino, obrepticiam vt credimus plantam ſibi tranſmiſſam, latino volumini appingat. Bipinella tamen meminit Theophraſtus 7. de hiſtoria plant. cap. 10. in iugis Crepacorianis cubitalis interdum ſponte erumpit, hodie etſi in hortis vbique excolatur, æſtate vſque in Autumnum floreſcens. Eſt & alia bipinella ſpecies, ſaxifraga hircina quibuſdam vocitata, maior ſcilicet, & minor; quod hirci odorem præſe ferat, de quibus capite de Meo, ac ſaxifraga tactum eſt. Bipinella in contagioſis, peſtilentibuſque morbis maxime

Syderitis altera.

xime commendatur, quod ſi filicis folio non eſſe obiiciet. Senenſis τἰεις aliter in rotundum facili lapſu, è Græco vti poterit ceu ex Hermodoro Liſtarco g·acs idiomatis peritiſſimo.

Tormentilla, Heptaphyllon vocata, à ſeptenis foliorũ diuiſuris, ex vno vt plurimum pediculo, in quinquefolii ſpecie reponitur, foliis iunioribus, quorum duo tam exigua ſunt, vt in foliorum numero ponenda quibuſdam non videantur; cauliculis eſt tenuibus, ſubrubentibus, flore melino, radice rubra, paulùlum nigricante, breui, craſſa, gran ſtrumoſa, in vnum compacta globum, atque intorta capillata, guſtu adſtringente, ſterilibus, ſiticuloſis, editisq; locis familiaris, montibus præſertim Crepacortanis, vbi innumeras eius plantas vidimus, globulum quendam ſeminum repoſitorium, fragrarum inſtar gerit, incipitque, & deſinit cum vite, quibus factum eſt, vt Braſauolus hanc Plinij Pentaphyllon ſuſpicatus ſit: hanc eandem legitimum fuiſſe quinquefolium, ſibi perſuaſit Manardus, lib. 5. epiſt. 3. ideo mirum in modum cacutiuiſſe tradit Matthiolus, qui in dolis, ac verſutiis, magis quàm in comitate confidit. Inquit enim tormentillam, ſeptenis foliis ſingulis pediculis, frequentius quàm quinis conſtare: pentaphyllum verò quinis, vnde & nomen, in riguis, & aquariis ductibus naſci, illum potius in montuoſis, & campeſtribus, hoc radices elleboro ſimiles habere, illam verò radice admodũ breui, ſtrumoſa, ſimulque in vnum compacta globum: quo igitur ad Dioſcoridem, iacta eſt alea, at quod ad Theophraſtum, familiari negligentia conſtituet Matthiolus: quorſum progredietur longius, quid poterit manifeſtius hoc conſiderare, quod vobis perſuaſum eſſe non dubito: illi enim tam aptè reſpondet, vt nulli magis; Nempe hunc in modum dictat 9. de hiſtor. plant. cap. 14. Quinquefolia, ſiue quinque peta, nam hoc etiam nomine appellatur, cum effoditur rubra eſt inareſcens verò nigreſcit, atque quadratur, habet folium vitis, ſed puſillum, & colore ſimile vitigineo eſt, & augetur, & deſinit cum vite, folia omnia quinque, vnde & nomen, caules prætenues mittit, & crebris internodiis conſtat, vt ne hylus quidem huic deficiat, niſi & duo foliola excipiat, quæ certè ob eius exiguitatem, in numero recenſenda non videntur. Equidem & quinis duntaxat foliis præditam, ſæpiſſime collegimus. Cæterum quum radicibus elleboro ſimilibus, pentaphyllum conſtare abſolutè pronunciat Matthiolus, craſſitie excepta, bins errandi, aut verius illum ſigillandi anſam facilè tradit, Tormentilla quibuſdam biſtorta vocatur, forte quia illi par eſt facultas: altera enim alterius locum, non iniuria ſuppeditat, verum biſtorta foliis eſt oxylapathi radicibus, etſi tormentilla facie: & guſtu æmulis: alij britannicam exiſtimant, quum autem Ruellio cõtrudit Matthiolus, quod ſecundi generis Catanancem, biſtortam dici poſſe aſſeruerit, quæ tamen rumicis folio prædita eſt, radice non exigua oliuæ craſſitudine, verum quandoque vlnæ magnitudine, in eius monumentis, ſe parum verſatum liquido oſtendit, quoniam tametſi lib. 3. à gallicis herbariis, illam vocari biſtortam deducat: foliis oleaginis, figura & colore, mollibus, radice parua **Biſtorta.** **Catanance.**

ceu

Digitized by Google

ceu oliuæ, ſecundo tamen volumine cap. 139. biſtortam cognomento alteram, rumicis folio, &c. depingit: vt cum varias biſtortæ nomine ſtirpes intelligat Ruellius, qua cautela, doctiſsimum hunc hominem inceſſat, etiam à mediocriter gnaris, & recognoſci, & diſcuti facilè poſsit, nec crediderim ſtupidum aliquem pharmacopœum, ſerpentariæ loco, biſtorta vti, facultatibus maxime inter ſe diſsidentibus. Eſt & pulſatilla, vlceratoria herba, foliis hirſutis, minutim laciniatis, flore ſtellato, ſubpurpureo, è cuius ſinu, floſculi roſarum inſtar flaui, purpureum apicem, villoſumque exornant: ſub flore alter viſitur floccus cinericius, ſericini velleris in modum, fructu candicat, nucis penè magnitudine, capillato ſemine intus contento, radice eſt pedali, ſucciſa, ac eroſa, niſi chameleontis modo, guſtu ſubdulcis, nec vllius acredinis. Eſt & morſus diaboli herbariorum, radicibus pariter circumroſis, ac ſucciſis, vnde Fuchſio ſucciſa dicitur: nigreſcentibus, ac pluriſariam diuerſis, foliis arnogloſſæ, iuxta bicubitum caulem, arctioribus, minuśq; longis, & circumſciſſuratis, flore ad ſcabioſam accedente, incultis, & mõtuoſis ſaltibus, interdum etiam in pratis, ac dumetis.

Pro Ruellio in Matthiolum.

Pulſatilla.

Morſus diaboli.

Sigillum, vel ſphragis lemnia, vel terra Lemnia, officinis ſigillata, ex Dioſcoride lib. 5. cap. 63. cuniculoſo in ſpecu nata, è Lemno Inſula, paluſtri loco defertur: laudatur munda, non valde leuis, guſtu non mordax, ſed modice adſtringens, tenax aliquo modo, & lubrica, ita vt in aqua reſoluta, ſimilis fiat molli ceræ, ex Galeno 9. ſimpl. cap. 3. diffuſius, & accuratiſsime declaratur, & eundem quem rubrica colorem obtinet, ob quem nonnulli lemniam milton, ſiue rubricam appellitant: hanc tamen adeo quidam interpellant, ex Galeno 1. de antidot. cap. 2. vt veram à ficta cognoſcere queat nemo: rubrica autem eodem lib. cap. 14. res alia eſt, & ad alios vſus apta, non ad quos lemnium ſigillum: præterea non eſſe eandem, Dioſcoridis cum Galeno hiſtoriam, hinc patet: quod alter in cuniculoſo ſpecu, paluſtribuśq; eius Inſulæ locis aſſerri ait: Galenus autem in ea Inſula, è monte ſterili, ambuſtorum modo rubente, in quem è cælo pulſum cecidiſſe Vulcanum ferunt, non procul ab Ephestiade eius Inſulæ oppido, ſignariq; Dianæ, non capræ ſigillo &c. quæ quidem Dioſcoridi aduerſantur. Quam igitur ad nos allata, ſigillo turcico impreſſa, dilutius rubeat, carnis potiuſquam rubricæ colorem amuletur, id equidem alterius terræ admixtionem coarguere, contendit Matthiolus: veramq; & inſucatam putat, bolum armenium orientalem appellatum, à quo non diſſentit Braſauolus, quoniam non ex Armenia, vbi merus, & inadulteratus is bolus affertur, ſed ex Lemno Inſula, de qua Galenus, ideo errore duci exiſtimantes, hanc eſſe bolum armenum, vt proprio capite diſſertum eſt, vt verò huiuſmodi techna, atq; impoſtura, omnibus detegatur, non ignorandum, Lemnienſium mercatorum dolo fieri, quo res diuerſas mentiantur, vt ex eadem terra duplex aſſequantur lucrum, ſynceriſsimam terram Lemniam, pro armeniaco venum tradere, nullis impreſſam characteribus, hancq; ex Armenia allatam perſuadere, hanc eandem terram, alia decolorem redditam obſignare, veriq; Lemnij ſigilli

loco

Digitized by Google

loco diuendere, quo ſit, vt longè minus ruſeſcat: fraude tamē à pluribus deprehenſa, atq; ex Lemno huiuſmodi bolum cōmigrare, ideo terram ſigillatam exceptis arenulis, & eſſe bolum armenum orientalem falsò dictum, veramq; Lemniam ſphragidem. pro comperto habent, ideo vbi ſigillo Lemnio opus ſit, bolo armeno orientali vocato vtendum; quibus ſanè deductionibus, etſi capite de bolo armeno, nonnihil ſatisfactum videatur, in difficili contentione, dubiaque propoſitione, quamquam rectè dictis eximia laus, dubitanti fidele conſilium oſtendatur, non paruum tamen huiuſce rei diſcrimen, ſummum laborem, difficillimumque veritatis aditum parit. Quandoquidem dato quod ex Lemno commigret, bolus armenus orientalis, non potius ſphragis, quam rubrica Lemnia probari poteſt, eaque tanto iuſtius rubrica dici poteſt, quo magis tactu contaminat, id quod in bolo iſto luculenter inficiente animaduertitur: quem ſanè colorem rubrum, floridum, picturis relinquere dictat Braſauolus, ac veteres eo vſos ad picturarum ſplendorem, vt hoc pacto illam potius quam hanc, probare non poſſint: qua fortaſſis de cauſa, hunc bolum armenum. vel terram Lemniam, aut rubricam eſſe, æquius ſanè ſubdubitans, in fine capitis annotauit Braſauolus: quod verò terra hæc, turcico ſigillo impreſſa, & quæ alias Venetiis trochiſcorum forma denſa, grauis, illapidoſa, hepatites afferri conſueuerat, à paucis annis citra, exiguo rubore, & alba quadam terra permixta, ex Sinopidis ſpecie verius, non ex eadem terræ materia fiat, id eſt, ex terra ſigillata vera, quam bolum armenum orientalem appellant Braſauolus ac Matthiolus: hinc probari poteſt, quod aut lauatur, aut non: ſi lauatur, poſt huius laboris impendium, quid eſſet eam munire turcicis elementis, & pro legitima terra Lemnia venundare: ſi verò illotus ad nos affertur, vix poſſet abſque lapillis, arenuliſve decerni, quibus tamen noſter caret, quum ea ratione lauetur, vt quod ad imum ſubſedit, lapidoſum ſcilicet, & arenoſum, vt inde, ac ſuperuacaneum effundatur: ſicque excogitandum, ſi adeo laborant ad eam terram ſigillatam imprimendam, albi ſabuli, aut alterius terræ mixtura, vel ex Braſauolo, vt commodius ſigillum recipiat, quin potius in propriis rebus, ab ipſa patria nomen, & originem ducentibus, omnem nauare deberent operam, omnem voluere lapidem, ad ſinceriſſimam ſeligendam: quin ita ne coniectandum, illi ratione ſupradicta, albam terram admiſceri, quum ex Galeno, lutum illud pingue ſi exſiccetur, mollis ceræ conſiſtentiam accipiat, vt ad ſigillum promptius ſit, potius enim illi eſſet impedimento arena alba, diſſolueret, potius quam vniret, exaſperaret verius quam læuigaret: denique ad ſigilli impreſſionem minus aptam redderet, quin laudabilius eſſet arenas, micaſque ſecum agnatas relinquere, idque minori negocio, quàm à ſordibus mundare, dehinc talia addere: præterea quum in ea vſus patrius, vulgo etiam celeber ſit, noſcuntque eam rubram eſſe, quo ſtudio eius ruborem alba arena fucarent, quæ etiam admodum parua eſt, cuique noſtram guſtanti, vt ad eum colorem inducendum, qui in terra ſigillata viſitur, nullo modo ſufficiat, denique quod bolus armenus orien-

Braſauoli ac Matthioli opinio exploſa.

talis, non ſit Lemnia ſphragis, noſtro iam pluries cognitum eſt experimento, in præfocatis ex fungis, in altero qui canthari des hauſerat, in mœcho ex lethali veneno ab adultera propinato: ſedulo enim ex hoc bolo armeno medicamentum parauimus, nec vomitum citauit, ſecundo etiam confecto Galeni antidoto ex baccis iuniperi, quam prognoſticam vocant, ſecundo de antidotis, capite vltimo, tertio cum radicula, aliisq; vomitum cientibus permixtum, quibus adeo valenter reſtitit, vt non modo vomitum non irritauerit, ſed quoq; continuerit: hinc igitur liquido conſtat, bolum armenum orientalem dictum, neq; legitimum eſſe bolum armenum, neq; ſigillum Lemnium: Nos tamen in officina Iuſticiæ Ticini, trochiſcos quoſdam turcicis literis impreſſos, impenſe rubentes, tenaces, è ſpectaculo potius, quàm parandæ medicinæ: quos à Mahumetano quodam ſe dono accepiſſe aſſeuerabat Tabernarius, ita ab hac communi ſigillata & orientali bolo diſsidere cognouimus, vt alij omnibus conueniret notis, & contra peſtilentiæ contagia fœliciſsimè ſucceſſiſſet. Quare ſi contingat ſigillum Lemnium verum afferri, ſuis indiciis depictum eſt, eius loco rubrica boli orientalis nomine potius vtendum, quia ſincerum quoddam eſt, & impermixtum, etſi ad alios vſus apta ſit ex Gal terra autem ſigillata officinarum facticia & vera delineamentis parū reſpondens. Quæ enim Conſtantinopoli affertur, altera ſubrubeſcens, altera ex pallido ſubcinerea, turcicis elementis inſignita, & magno in pretio habita, experimento parum reſpondet, idque in Cane à vipera demorſo, id quod & teſtantur Florentini ſuo in antidotario. Effoditur quoque apud nos è Ruuaxienſibus iugis rubra terra, multis Lemniæ, & Armeniæ loco vſurpata, ceu quoque vulgaris Creta, ex Cardano in contradictore, quod ſi fiat Mediolani, is met errorῦ fundamentum præbuiſſe videtur: quum quinto de ſubdilitate libro, communem argillam diu ſubactam, ſcordij, ac iuniperi decocto, aſperſam, in tumulos coactam, denuo tuſam, inſperſam. vt prius conglobatam, ac ſiccatam, eiuſdem vſus oſtendit, ratione, ac experimento repugnantibus, quandoquidem nullius adſtrictionis particeps, diſsimillima à Lemnia facultatis, in aqua reſoluta, gypſi modo ſtrangulare, & oſculorum ſpiramenta euidenter obſtruere perhibetur, non modo non iuuare, ſed etiam maxima pernicie, humano generi aduerſari, non tantum mihi, ſed etiam medicis noſtris, conſpicuè innotuiſſe certo ſcio.

Cardani opinio reiecta.

Electarium de cineribus,

RECipe cineris vitri, cineris ſcorpionum, radicis caulium nabathæorum, leporis, lapidis ſpongiæ, lapidis iudaici, ſanguinis hircini exſiccati, & contriti, corticum ouorum è quibus exiit pullus, gummi nucis, acori, ſing. partes aquas, petroſelini, dauci, pulegij, gummi arabici, ſeminis althææ, piperis, ſing. partem vnam & mediam, confice ex melle. Da drach, iij. cum aquæ decocti tribulorum.

Calculum

Calculum renum, & veſicæ comminuere, & pellere creditur, quidam ſcorpiones non legunt.

VItrum, liquor ille tranſlucens, quo vita humana longè fragilior, omnibus cognitiſſimum candidum, & proxima cryſtalli ſimilitudine, laudatius habetur, verſicolor etiam fit, & totum rubens, atque non tranſlucens, fit & album, & murrhinum, aut hyacinthos, ſapphiroſq; imitatum, & omnibus aliis coloribus, vt ex Plinio, lib. 36. c. 26. ſic vritur, vbi ignitum fuerit, & rubens pici immergatur, rurſus igniatur, totieſque & pici ſemper ob. uatur, donec facilè in cinerem verti poßit, vel ignitum vitrum, pice liquida vnctum frigida extingue, toties repete, quoad in cinerem facilè trãſeat, qui enim aqua frigida duntaxat extinguunt, operam, & oleum perdunt: aceto acerrimo extinctum, noſtro experimẽto facilius in cinerem redigitur: quo pacto paretur, vide ab Agricola, lib. 12. de re metallica.

BRaßica, vel caulis, ex Dioſc. lib. 2. cap. 112. ſatiua Aeſtate acrior eſt, in AEgypto propter amaritudinem non eſtur. Plinius ſatiuam in tres ſpecies partitur, lib. 19. cap. 8. & ante ipſum Theophr. 7. de hiſt. plant. cap. 4. nobis vſus eſt quotidiani, apiana Catonis Criſta, capitata vulgo cabuſo, in capitis modum tuberoſa, foliis in orbem glomeratis, exterius caloſis, alterno complexu: Eſt & ſeßilis, & cuius caulis inter folia rapi in morem, ſubinde craſſeſcit, inciditurq; edendo vt rapum: hi ſunt nabathæi vocati, quorum inopia, vulgarium nondum tranſlatorum radicibus vti cõſueuimus, vulgo caoli rape. Eſt & ſylueſtris braßica, maritimis, præruptiſq; locis frequẽtior, ſatiuæ ſimilis, ſed candidior, hirſutiorq;, amara, de qua Theophr. 7. de hiſt. plant. cap. 6. Eſt & marina braßica, off. ſoldanella, falsò cachile, foliis ariſtolochiæ rotundæ, ex Dioſcor. prælongis, id quod mendoſum eſſe non iniuria ſuſpicandũ, ac forte pro μακρὰ, legendum μικρὸ, id eſt, parua, quod & ipſum ſoldanellæ pulcherrimè reſpondet, quæ profectò rotũdam ariſtolochiam, foliis ad amußim repræſentat, quæ cũ rotũda ſint, prælõga meo quidem iudicio, rectè dici non poſſunt, hanc non ſatis antiquis notã retur Cardanus: præterea in hydrope malam, hepárq; debilitare cum tamen ex eodem, in libello de ſ. medicina nullum ſimplex quantumuis benedictum noxâ careat, atq; ex Gal. 11. met. med. cap. 11. difficilè ſit huiuſmodi aliquod auxilium inuenire, quod citra vllam noxam magnificè proſit. Tametſi in totũ ſtomacho inimica ſcribatur ex Dioſ. in hydropis curatione, hydragoga cũ ſit, hydrope exonerato, pro exiguo, & facilè reparabili vitio, maximũ ſanè commodum rependit: hanc verò non eſſe Arabum cachile, vſneæ ſimili, nec non naſturcij foliis, facilè præter hos intelligitur, quod ſola Arabum authoritate nititur Serapion, non capite proprio, de huiuſmodi braßica ſermone habito, id quod euidentiſſime aduerſus Gentilem, à Leoniceno diſcuſſum eſt, in Epiſt. ad Hieronymum Monachium, etſi eodem in errore verſetur Syluius. Quandoquidem cachile naſturcij folio acri ac falſo ramoſa flore in apicibus violaceo radice inutili maritimis familiaris valdè ſubducit. Hodie non deſunt è ſuo penu,

Soldanella, Cachile.

Cardani opinio non admittitur.

Syluii lapſus.

ex braſsica marina antidotum præclarum, tutum, ac in aſcitẽ ſtrenuum valde, hoc modo parantes. Recipe foliculorum ſenæ, tartari albi, rad. iridis, polipodij, an. drac. iij. turpeti, vn. med. braſsicæ marinæ, drach. vi. ſeminis iuniperi, rhabar. an drach. iij. diacrydii, drac. i. ligni aloes, cinnamomi, zingiberis, an. drach. i. & med. nardi, drach. med. ſacchari aqua cichorij, & hyſſopi ſoluti, libr. i. vnc. iij. fiat ſolida confectio arte.

LEpus, animal celer, & fugitiuum, plurium eſt generum, ex Plinio, libro octauo, capite 55. epulis verò celebratiſsimus cum ſit, palam quoque exiſtit, decolatus integer, neque expilatus, inteſtinis exemptis, fictili operculato concluſus, furno calente tamdiu ſiccandus, quoad conteri poſsit, atque in puluerem redigi, alij inteſtina quoque relinquunt, quod eorum ſtercus vltro deſiccet, nam vtero immiſſus, eius omnem hæmoroſagiam cohibet. Myrepſus accipit leporem viuum, ipſum iugulat, ac ſanguinem eius olla noua excipit dein detracta eius pelle, integrum vnà cum ſanguine, in vaſculum immittit, luto oblitum, & operculo contectum, cremat, donec pellis vnà cum ſanguine in cinerem vertatur, bis læuigatis, cochlear vnum ex mero tepido præbet. Eſt & marinus lepus, facie huic non abſimilis. Aetius Tetrab. & ſerm. 3. cap. 11. leporinam pellem duntaxat exurit.

LApis ſpongiæ, de quo Gal. 11. ſimpl. id eſt, in his repertus, frangendi vim obtinet, non tamen ita validam, vt lapides in veſica comminuat, & qui id ſcriptũ relinquerunt, mentiti ſunt, verum qui in renibus conſiſtunt, rumpunt, velut qui ex Cappadocia conuehuntur, quos in Argeo naſci aiunt, ſoluuntur autem hi in ſuccum, colore lacteum, ex quo liquet, quod extenuandi vim obtinent, abſq; vt inſigniter calefaciant.

LApis Iudaicus, quibuſdam Syriacus, quod in Paleſtina Syriæ proueniat, ex Galen. 9. ſimpl. ex Dioſ. lib. 5. c. 93. in Iudæa naſcitur, glandis effigie candidus, ſcita admodum configuratione, lineis æqualiter inter ſe diſtantibus, quaſi induſtria detornatis, ſolutus nullam qualitatem manifeſtam guſtui repræſentat, notiſsimus eſt omnibus in off. id eſt, calculos abſumentem vocauere.

HIrcus, qui & Caper dicitur, animal petulcum, & laſciuum, caprarum admiſſarius, oculis tranſuerſe tuentibus, fœtidum, tanta ſanguinis vi præditum eſt, ex Plin. lib. 28. cap. 9. vt ferramentorum ſubtilitas, non aliter acuatur, aut induretur, aut ſcabritiis poliatur vehementius quam lima ex Dioſcor. lib. 2. cap. 71. hirci ſanguis inaſſatus ſartagine, diſſenterias, & cœliacorum profluuia ſiſtit, in vino potus contra toxica efficax eſt, aliis adeo feruentis genij creditur, vt adamas ferro, igneque indomitus, hoc ſolo diſſoluatur: etſi hoc gemmarij quidam, tanquam falſum, & ridiculum exiſtiment, nõ mirum igitur, ſi renum, & veſicæ calculos comminuere credatur: hac præſertim arte paratus, qua multorum exemplo efficaciſsimus extitit: videlicet hircus quadrimus, vel ætatis maturæ plus minus quatuor annorum, ex Aetio Tetrab. 3. ſerm. 3. cap. 12. vt etiam ex Alexandro, libro nono, capite 4. ceu quoque ex Myrepſo, poſt antidotum ex

hircino

Digitized by Google

hircino ſanguine, vbi plura ad calculoſos leguntur; boni habitus, vel ruber, ad hos vſus aptior (vt creditum) per menſem hedera, raphani, & lauri folijs, ſaxifraga, lithoſpermate, adiantho, betonica, philipendula, oluſatro, fœniculo, petroſelino, alijsq́ diureticis nutritus, vino albo odoro, & potenti, illis diebus potus, in Auguſto, ardente Syrio, aut magis caumatis tempore, capite mutiletur: alij mactandum contendunt veris exitu, id eſt, principio æſtatis, cum Sol cancrum ingreſſus eſt: primus ſanguis quia tenuior, poſtremus quia craſſior abijciantur, medius verò ſeruetur, prius tamen vaſe fictili aquam experto, vel vitreo concreſcere ſinatur, poſt in fruſtula ſectus, ſucco balſami, aut eius ſuccedaneo inunctus, in cella ad meridiem conuerſa, in qua ſolis radij non penetrent, areſiat: poſtea nardi & lauri nonnihil, odoris gratia admiſceatur, & reponatur, vel reticulo tenui, aut raro linteo contectus, ſub dio exponatur, curā adhibita ne madefiat, leuigatum diligenter aſſeruetur ex Traliano calens adhuc, nec coagulatus, validior exiſtimandus, etſi in calculum valere nuſquam prodiderit Gal. 10. ſimpl. 5.

OVa gallinacea recentia, cocta preſſi lactis, vel ſemicoagulati, more tremula, ſapore, & guſtu, alijs omnibus iucundiora, quo recentiora, eo præſtantiora, & ſalubriora, præſertim vnius diei, eoq́ magis, quibus vim prolificam inſpirauerit gallus: at molliculum, plus alere ſorbili, & durum plus molli, teſtatur Dioſco. lib. 2. cap. 42. cortices vnde pullus excluſus ſit, tali modo in cinerem rediguntur: diligentiſſime contriti, fictili vaſe, in clibanum inijciuntur, die, noctuq́, donec cremati videantur.

NVx Iuglans, id eſt Iouis glans, ſiue regia, ex Dioſcoride, lib. 1. cap. 142. à nonnullis Perſica vocata, tam nota eſt, quàm notiſſima, ideo in quotidiana re, ſolo nucis nomine intellecta: eius gummi inodorum, craſſiori myrrha perſimile, raro noſtris in partibus ſtillat: Venetijs fertur. Eius Iuli, qui & flores nucum caduci vocantur, puluerati, vterinis cruciatibus mirabiliter auxiliantur.

TRibulus, quibuſdam bucephalon, quaſi bubuli capitis formam repræſentet, duobus cornibus, fructu eandem triquetram, & tricuſpidem oſtendente, ex Dioſco. lib. 4. 13. duplex eſt, alter terreſtris, folijs, ac effigie portulacæ, tenuioribus viticulis, in terra ſtratis ſpinis ſecundum folia rigidis, præduris, iuxta amnes, & rudera naſcens: Eſt & alter aquis familiaris, & ex Theophraſto 6. de hiſt. plant. cap. 5. & 4. de hiſto. plant. cap. 11. vt etiam ex Plin. duæ terreſtris tribuli ſpecies referuntur, illa Dioſcor. pluribus innoteſcit, apud Diui Nicolai cathedram, in litore Veneto: Aquatica autem nec pueros noſtros præterit: à quibus detractis ſpinis, & ſuperiori cortice, dulcis vti caſtanea manditur, vberrima enim eſt in foſſa Apollinea noſtra ciuitatis, ſecus Diui Andreæ portam, vel à gallæ ſimilitudine vulgo gallarino, vel forte quia eius coma aqua ſupernat. Idem etiam in lacunis, maritimis locis adiacentibus naſcitur, qui Venetijs apud riuum altum vendi ſolet, ideo marinus appellatus: radicibus in medicamenta nonnunquam inſitis, fi-

 lacea

Digitized by Google

lacea etſi ſint, nulliusq; vſus ex Dioſcor. quare cum ſemen dum recens editur, calculoſis iuuamento ſit, etiamſi noſtratium fructus, eius ſedi accommodaretur, non magnifaciẽdam cenſerem, tametſi marini vocati, magis exſiccent. Cæterum Matthiolus, in Ruellium inuehitur, quod exiſtimauerit tribulum aculeatum Theophraſti, eam eſſe ſtirpem vulgato calcatrepolæ nomine, ſecus autem dictat Ruellius 3. de natura ſtirpium, cap. 84. hoc modo: terreſtre quibuſdam eſſe putatur, vulgo calcatrepa, ſpinarum acideis inſigniter armata, ramis humi procumbentibus, ſiliqua ſpinarum vallo muricata, in qua ſemẽ rotundum, nigrum, rudera, & ſepta villarum obſidens, ſed folium mihi nullam referre portulaceæ effigiem videtur, &c. en ergo ſi idem exiſtimauit, ſi laborem requirit, diligentiam deſiderat, vigilantiam exigit, pigmæa phalanx, in Herculem dormientem.

Ruellii in Matthiolũ tutela. Calcatrepa.

Electarium ex lepore vſto.

Recipe lapidis ſpongiæ, & iudaici, an. drach. i. puluceris leporis vſti, ſpecierum lithontripon, an. drach. ii. ſacchari aqua ſaxifragæ diſſoluti, quantum ſufficit. Calculum in renibus atterit.

Electarium de pyrethro, alias confectio conditi ex pyrethro.

Recipe rad. ſiccatul. lib. i. pyrethri, recentioris, aut ſaltem humecti, lib. med. contere, & mellis deſpumati lib. v. excipe adde nucleorum pini depellitorum, lib. i. & med. zingiberis, pyrethri, an. vnc. i. caryophyll. nucis moſchatæ, cubebarum, an. drach. v. alii addunt moſchi, drach. i.

Epilepſiæ, & frigidis neruorum affectibus efficaciſſimum eſt: at paulo aliter legitur ex Meſ. cap. de Epilepſia, interpretum fortaſſe culpa, aucta etiam hinc ſuſpicione, quod bis pyrethrum accipiat, etſi recentes radices prius expetere aſſerant quidam, ne ſiccæ eius copia, nimiam inducerent acredinem; quam non euitans omnino, ideo addat ſiccarũ, vnc. i.

Electarium ad lumbricos.

Recipe ſeminis ſancti, lib. med. raſuræ cornu cerui, vn. i. & med. ſeminis cannabis, cinnamo. lupinorum, ſeminis caulium, an. vnc. i. abrotani, abſinthij, origani, cari, baccarũ lauri, an. drach. med. thymi, zingiberis, melanthi, an., vnc. i. cardamomi, vnc. med. mellis in quo radices bullierint q. ſ.

Semen ſanctum, quibuſdam Alexandrinum, off. ſemenzina, vel granella, Græcis, & Arabibus indictũ creditur, quòd tamẽ cap. de ſceba Auic. implicuiſſe crediderim: nec

eſt

eſt Arabum Ranabel, quod ſementiuam eorum interpres expoſuit, quia eſt arenæ ſimilis, è cœlo decidua, qua fictilia conglutinant, id verò ſemen ex Gargano allatum, à planta (vt fertur) abſinthio non diſsimili, quamobrem vt etiam ex nominis ethymologia ſantonici abſinthij ſemen, potius quam ſeriphi credendum obtulit Matthiolus, cap. de abſinthio, Anguillarius ex abrotano maſculo Syris familiaris, Braſauolus non ait, non negat, at paulo infra ſantonici abſinthij ſemen, vt ſeriphi, maioris eſſe molis innuere videtur, vt cuiuſnam plantæ ſemen ſit, ſe ignorare fateatur: nos id ſaltem certò ſcimus, ad conficiendos vermes efficaciſsimum eſſe, pueriſq; etiam ſaccharo contectum offerri: quidam aceto nouem diebus macerant, illud quotidie transferentes, idq; præparatum vocant, verùm tametſi acetum eius calorem obtundat, atq; in vermes efficax ſit, ideo febricitantibus commodius: attamen amaroris particulam deperdit: nosq; ſine præparatione ſtrenuam experimur: Non ignorandum tamen ſementinam Ticinenſium, è cuius ſemine croceo, exiguoq; ac oblongo, oleum ad lucernarum vſum cõmuniter exprimitur, Myagrum Dioſc. eſſe, cuius folium vnico rubiæ folio ſimillimum eſt, vnde illuſus eſt Matthiolus, Montiſferacis accolæ Dorellam vocant.

C*Annabis ex Dioſcoride lib. 3. cap. 141. ſatiua planta, ad robuſtiſsimos funes facitandos, in marem, & fœminam diſtinguitur; ad lineos vſus accõmodatiorem, ſed ſterilem, mas ſemen profert, bellariorum & tragematum vice antiquitati conſuetum. Eſt & ſylueſtris quàm multi eupatorium vulgi exiſtimarunt, cum tamen illorum ingenium, non adhuc ſatis cognita eſt.*

L*Vpinus ſatiuus, etiam ex Dioſc. lib. 2. cap. 102. notus eſt, non ſolum ad agros impinguandos verum etiam aqua edulcoratus, ad alimentorum vſum: exilem, atq; arenoſam terram appetit: ex ſicciori bus locis amarior hic accipiendus.*

A*Brotanum ex Dioſc. lib. 3. cap. 25. duorum eſt generum: mas & fœmina: notiſsimũ mas eſt ex Matthiolo in hortis, collibus, & campeſtribus frequens: frutex videlicet in arboris ſpeciem candicantibus foliis, ſeriphi modo, circum ramulos inciſis, cum odoris grauitate, comantibus in vertice corymbis, aureo fulgore æmulis: Auguſto floret Autumno legendũ, Septembri potiſsimũ, quo tunc ſemine prægnans carpitur: Nos tamen Anguillarij opinioni potius adhæremus, quòd vſitatũ ſit fœmina Mas autẽ in Galatia aſiatica, atq; alibi, foliis abrotani alterius, gracilibus ramulis, ad ſolum procumbentibus exiguis floribus, exilib. corymbis ſantolinæ inſtar, quanquã cipreſsina in horto noſtro aliiſq; vulgaris ramulis conſita radices emittens ſarmentoſa potius videri poſsit quam arboris ſpecies, etſi abrotano candidior idcirco: Fœmina quibuſdã credita nec facultate illi multum diſsimilis, cõmuni tamen vti potius aſſueuimus: quidam vulgus ſecuti, chamecyparissum, quaſi paruam cupreſſum appellant; nec propterea abſinthij pontici, genus eius vice vſurpatur, vt Fuchſ. tradidit.*

G*Ramen, ex Dioſc. lib. 4. cap. 26. multiplex eſt, vt etiã ex Pli. lib. 29. ca. 19 nam vulgare gramen, geniculatis vbiq; ſerpit internodiis, ad ſterilitatẽ natũ, reſtibilis, vi-*

Digitized by Google

yaciq; radice, ſeſe vbiq; propagante, vt eradicata, vix extirpari poßit, quin renaſcatur: quod in Parnaſſo monte naſcitur, hiſce orbis tractibus ignotum eſt vt etiam Babylonicum: etſi quidam in vmbroſis, & dumetis, paßim naſci aſſeuerent, floribus candidis, atq; elegantibus, in Aprilis fine: at ex tribus aculeatorum graminum generib. Plinij, vnum eſt, vulgo herba cauriola, pueris etiam cognita, quinis vt plurimum aculeis, quos naribus conuolutos inſerunt, extrahuntq; ſanguinis ciendi gratia, veluti Aetius quoq; Tetrab. 2 ſerm. 1. graminis cauliculo veluti mos eſt, vaſa narium ſauciat: hanc verò Coronopum Dioſc. non eſſe, omnes ſanæ mentis dijudicabunt, quod foliis non eſt diſſectis, non ſatiua, cum ex Plin. lib. 21. cap. 16. in hortis ſeratur coronopus, nec eſtur oleris modo, etſi eius collecto ſemine, ac expurgato, & panici modo, iure pingui excocto, cum Germanis quibuſdam maximam inierit gratiam, in iumentorum potius vſum. Siquidem herba ſtella vocata, peculiaribus admodum notis, coronopum repræſentat, etſi hanc cornu ceruinum nocet Ioannes Bruyerinus, lib. 8. de re cibaria. Ea enim in acetaria expetitur, in hortis paßim excolitur, fiſſiſq; foliis, ſecus campeſtres ſemitas per terram ſternitur, quin in ſaxeo quodam, & perarido monticulo, ad riuum piſtrinarium Crepacorienſe, innumeras herbæ ſtellæ plantas vidimus, tam rigidis laciniis, & penè pungentibus, prædurisq; ſpicis, vt non immeritò inter aculeatas repoſuiſſe Plinius videatur, etſi libr. 22. aculeorum obliuiſcatur, cum Dioſc. harundinaceum verò gramen, ad fluuiorum, & Eridani ripas, vulgatißimum aſſerit Amathus, quo circa aquaticos calamos, & qui in foßis Apollineæ noſtræ vrbis, paßim naſcuntur, adducere videtur: cum tamen Dioſc. teſte, hoc graminis genus iuxta vias oriatur.

Coronopum.

Amathi lapſus.

Confectio in vermes.

RECipe pul. granellæ vnc. i. & med. farinæ lupinorum vnc. j. dictami, vnc. med. ramentorum cornu cerui, ſcordii an. drach. j. & med. croci, drac. med. ſaccha. aqua abſintii ſoluti q. ſ.

Electarium Hæmagogum.

RECipe aſari, acori, amomi, ſeminum atriplicis, fœniculi, an. ſcrup. j. gr. vi. ariſtolochiæ longæ, arthemiſiæ, caſ. aromaticæ, an. ſcrup. ij. gr. xiiij. croci, centaurij minoris, dauci, aluminis, betonicæ, caryophyll. ſchœnanthi, melanthij, aniſi, an. ſcrup. ij. foliorum lauri, drac. med. gr. iij glycyrrhizæ, drach. i. ſcrup. j. lupinorum, drach. ii. myrrhæ, pyrethri, pulegii, ſeminis rutæ, ſpicæ nardi, zingiberis, an. ſcrup. ij. gr. xiiij. oluſatri, orobi, cyperi, apii, ſabinæ, ellebori nigri, an. ſcrup. i. piperis nigri, drach.

Digitized by Google

drachm.i.ſcrup. ii.gr. vii. pæoniæ ſcrup, i. gr. viij. ligni balſami, ſcrup.i. gr.xiii.rad.capparorum,cumini,an.drachm.i. mel ſufficiens, aut ſacc.harum.

Eſt & epithema hæmagogon Actuarii ab hoc diuerſum Antidotus hæmagogus, hoc eſt ſanguinem ducens,vtilis exiſtit ad varia muliebria vitia,eas enim quæ ſolito tempore purgari haud conſueuerunt,mirificè iuuat,menſes enim euocat,fœtum in vtero mortuum excutit,eas quæ à partu non ſunt purgatæ,expurgat,& ſanitati reſtituit, calculum veſicæ conterit,& per vrinam expellit, ſtillicidium vrinæ,obſtructionem iecoris, lieniſq; duritiem ſanat,omnibus internis malis, cruditati ſtomachi, coli doloribus,nephreticiſq; auxiliatur,hæmorrhoidas aperit,ſecundas educit, veſicam purgat, ſtomachum calefacit,flatus diſcutit,vomitum compeſcit,& mulierum malis omnino eſt ſalutaris.

Propoſitus legit centaurii minoris ſcrup.i.gr.vii. addit maioris,& ſmyrnii,ſcrup. ii melanthii,quoque drach. ß.legit: Fuchſius ex Myrepſo,ſeminis intibi, loco aſari vertit,& cyperi,ſcrup.ii.& ſchœnanthi,ſcrup.ii.gr.xiiii.pro ſabina,ſaluiam,ac ſeminis apii,an.ſcrup.i. gr.xiii.pro elleboro ellenium mallem:quod hoc potum,illud inditum,menſes cieat,Græce etenim legitur ἐλλγνίου vocis corruptela, res in Myrepſo non infrequens.vt melanos ſuperflue,vel pro melanthio,quorum varietate, ac repetitione, nec Bernardo Deſſennio, Fuchſioque ac aliis plus æquo tribuimus,cum alter ab altero diſſideat,& qui ſe Oedipodes iactant,vix Dauum præſtent:propterea Mantuani antidotorum expenſores, perperam ſæpe,& pondera,& ſimplicia ſtatuunt.

ATriplex,vulgo arebſe,vel trepexum,voce parum decurtata,ex Dioſc. lib.2.ca.111. aliqui chryſolochanon vocant,cognitum olus eſt,duo eius genera, ſylueſtre, & ſatiuum:coctum eſtur vt olus:Vercellis alioqui ſeri conſueuerat, ad eoſdem vſus quos beta quam quoquo modo æmulatur, folio tamen pinguiore primum crenato xanthij æmulo, & tenuiore maturitate ſagittali è viridi in luteum langueſcente, magis acuminato,multis ab vno ſtipite cauliculis interdum ſubrubentibus, germine lanuginoſo ſemine preſſis folliculis incluſo naſturtium ſuperante,numeroſo,racematimq; ſingulis ramis inſidente,radice vna,alte deſcendente, aliis ex ea ſe depromentibus: at pharmacopolarum deſidia,ne dicam medicorum craſſa ignorantia magiſtra,iam delitescebat,iam vbiq; apud nos deſiderabatur,eiuſq; loco beta alba,aut ſpinachij ſemen ſubſtituebant, nunc autem noſtra opera recognoſcitur,& ſeritur ſylueſtris inter braſſicas atq; alibi vulgaris adeo eſt noticia,vt nulli reperiantur olitores,qui eum non nouerint: Manardus lib. 9. Epiſt. 3. id eſſe olus ſpinachia nominatum, vel idem eo modo quo genus ſub ſpecie,ſuſpicatus eſt, nulla equidem fultus ratione:cum verò ita ſcribat Ruellius, hallucinari, qui ſylueſtrem putant atriplicem, herbam paſſim in vitibus,& agris enatam,cauliculo binos palmos alto,molli,ſubalbicante,foliis mercuriali,vel hedera ſimilibus per interualla ſubcandidis, ſemine apud folia paruo,rotundo,cum ex ea delineatione,picturaúe,cynocrambē, id eſt

 braſ-

braſsicam caninam eſſe liquido conſtet, hinc mirum ſubit; quomodo Matthiolus, in cy-
nocrambes commẽto ſcribat, Ruellium exiſtimaſſe videri, cynocrambẽ eandẽ eſſe herbã,
cũ atriplice ſylueſtri. quod ſi ita ſit, non parũ aberraſſe: quippe omne dubium illi adimere
poterant præſcripta, quibus ſe diuerſa admodum extitiſſe opinionis, conſpicuè declarat.

Cynocrambe.
Pro Ruellio in Matthiolum.

CEntaurium minus, vulgo biondella ex Dioſc. li. 3. c. 7. limneſion quibuſdã vocatur,
quoniã rigua amet loca, etſi in ſolidis, & ſortibus quoq; proueniat, herba origa-
no, aut hyperico ſimilis, & c. radice puſilla, leui, & ſuperuacua, vulgatiſsima eſt etiã mu-
lieribus, quibus decocta flauitiem capillis conciliat, ſeplaſiis quoq; vſitatiſsima: hic Mat-
thiolus qui plantas ex Dioſc. effigie repræſentat nullis in vniuerſum notis illi reclamare
exploratiſsimũ habet, nec ex Anguillario aduertit hyperico, aut origano diſsimile nec fo-
liis rutaceis & fructu tritico longiore atq; exiliore, nec admodũ ſimili, etſi vſus ſit non
ſpernendi, floret Aeſtate, & Autumno, quo maxime tempore, ſemine referta colligitur,
à maiore centaurio effigie, & viribus diſsimillima, tametſi Arabes in maius & minus
partiantur: poſtea eorum facultates indiſcriminatim obruant, & permiſceant: ſiquidẽ
Meſ. hoc, vt in aliis multis, Auic. ſecutus, minoris virtutes maiori attribuit, ideo cum iu-
dicio legendi, cum Græci omnes, Pliniusq; ac Serapion, longe diſtinguant: etſi Matthio-
lus, non minus hunc, quã reliquos Arabes hallucinatũ, in eodem albo connumerauerit:

Serapionis tutela in Matthiolũ.

quem tamẽ meo ſanè iudicio, tueri facilè poterat, quod eius interpretis lapſu, potius quã
authoris culpa, recognoſcendũ videatur: nempe eadẽ leguntur authore aben Meſ. cap. de
centaurio minore Serapionis, vbi & Alcanzi authoritas referenda eſt: vbi tamen cen-
tauriũ abſolutè ſcribatur, vt in pilulis ex ſagapeno, minus ſemper intelligendũ: nec pro-
inde tanquã myopes Meſ. poſtremi annotatores, adeo mirificè cæcutiant, & ſarracenibus
ius peſſundatũ, hæſitansq; indiciũ, inſquoi nun ũ fato ſuſtinere ſibi perſuadeant: vt cum
inquit: confert ſputo ſanguinis, quòd eſt centaurij maioris, ſimul ac vbi ait: & quidã ſu-
perſtitioſe dixêre, quoniã ſi coquitur cum carnibus, conſolidat eius partes diuerſas: quæ
perperã ex Dioſc. centaurio maiore, ita equidẽ dictantis excerpſit: carnes coaleſcunt, ſi
tuſa ſimul decoquatur, id eſt vti recens tuſa, aut arida, aut madefacta, vulnera glutinat,
& coniungit, æque etiã tuſa. ſimul excocta, & vulneribus appoſita, carnes coaleſcere co-
git. Reliqua ex Manardo luculentiſsimè, maius autem cẽtaurium, nihil planè aliud eſt,
quàm illuſtris illa radix, quã antiqui erroris ſectarij, rheupontucũ vocauere: ex Gargano
pro eo ſæpius allata, ita illi reſpondet: vt nulli magis, radix enim eſt craſſa, grauis, ſolida,
tripedalis, extra nigra, ſucco prægnans, cum aſtrictione aliqua, & dulcedine, acriũ, intus
rubeſcens, cũ autẽ Braſauolo inuiit Matthiolus, quod myropolarũ rhapontuũ, huius cẽ-
taurij radicẽ eſſe negauerit, dum illius carpendi ſtudio, nimiaq; auiditate ducitur, non

Braſauolus defenditur à Matthioli morſu.

annotauit in eius colloquij calce, talia legi imò & in Lyguria hoc rapouticũ veſtrũ, id eſt,
centaurium maius inuenitur, id eſt nuper effoſſa radix, pro centaurio habita, etſi multis
illi conditionibus quadret, ea tamen non eſt: at centaurium maius, hoc eſt veſtrum ra-
ponticum, alibi inuenitur.

Elleborum, ſeu veratrũ nigrum, ex Dioſc. li. 4. ca. 134. melampodion appellatur: optimũ eſt quod ex huiuſmodi petitur terris, vt ex Anticira, inibi probatiſſimum gignitur: eligi debet corpulentum, & plenum, in quo tenuis ſit medulla, acre guſtu, feruensq́; cuiuſmodi eſt in Helicone, Parnaſſo, & Aetolia natum, attamen heliconium excellit: Ellebori nigri triplex in flore varietas, primum purpureo, alterum candido, tertium herbaceo: at præter primum, adeo viribus imbecilla ſunt, vt ferè alui deiectionem non moliantur: id tam in planitie, quàm collibus Crepacorianis, frequens vidimus: eiusque inſignis magnitudinis plantas, nobiſcum Vercellas attulimus: in ſterili ſolo vehementius ſoluit, eiusq́; nunc vſus vbiq; tam puluerato, quàm infuſo, in melancholicis, lue gallica, diutinisq́; affectibus, fœliciſſimo ſucceſſu, nullo inquam emergente incommodo, à nobis, aliisq́; tutiſſimus, iam diu exploratus eſt: omniq́; pauore defuncto, omni abdicata formidine, rurſus vſui eſſe cœpit, rurſus ſuo fungitur munere, nulla, vel minima nota, recentioribus non paucis conſiligo exiſtimatur, etſi alij ad album potius referant, cumqúe Aegineta lib. 3. cap. veratrũ ſine mella tuſum, cribratrumq́;, mulſa inſpergat, etſi exiguæ ſint, quæ ad nos afferuntur radices quaſi interior medulla, viſum penè ſubterfugiẽs ſecerni, ſeparariq́; nequeat: ſeruamus nos adeo carnoſas, à quibus non multo labore, filacea matrix excerni poteſt: ſuperna enim atq; in caput exuberantes, inutiles aſſeruntur, & canibus danda: cum purgandum eſt, ex Theophr. 9. de hiſtor. plant. cap. 8. Cæterum etſi Vgonis Solerij opinionem, latius exploſiſſe videatur Matthiolus, quàm quod hic ſuperſit addendum, diuerſa tamen vtriuſque ellebori ſententia, & foliorum ab his diſsimilitudo, ex Theophraſto 9. de hiſtor. plant. cap. 11. colligi poteſt: vt quod vtriuſq; radices, ad trigeſimum vſq; annum perdurent, eodem lib. cap. 14. cum autem nigrum albo periculoſius feciſſe Matthiolum ſcribit Amathus: etſi albi ellebori dilutum ſe exhibuiſſe, nulla penitus læſione inuulgauerit, vt quod album innoxie depaſcantur boues, equi, & ſues; quos tamen nigrum interimit, in ſexcentis nigri experimentum probat, nec vbi pernicioſius fecit, vt abundè ſomniat Amathus. Per elleborum ſimpliciter album nominari conſueuit, non ſicuti nigrum cum adiectione, ex Galen. 5. aphor. 1. etſi Arabicæ ſcholæ deditì, aliter intelligant, ideo obſeruanda ſunt alterius antidota.

Vgonis Solerii error.

Amathi ineptiæ.

Betonica, ex Dioſco. lib. 4. cap. 1. vulgatiſſima eſt, & in hortis etiam exculta, cum acetarijs, & oluſculis in vſum veniens: ſylueſtris tamen efficacior eſt, tam ingentibus pollens facultatibus, vt in extollenda eius multiplici poteſtate, & vſu, in adagium abierit, virtuoſiorem betonica dici, qui veluti bonorum formula & exemplar, ſic pluribus præditus ſit virtutibus quàm betonica, quibus autẽ innumeris penè dotibus inſignita ſit, ex Antonij Muſa Auguſti medici volumine addiſci licet: naſcitur in pratis, ſyluis, ſecus vias, iugis frigidis etiã, & opacis. Maio, & Iunio, florib' ſcatet, ad vſus cũ comas; nec quia foliis querneis omnino nõ videtur, ideo illegitima fuerit: quoniã, & Ilex & cha

medrys quercinis ſimilia ſcribũtur, nec eiuſdem ſunt lacinijs ſpica etiam thymbra Dioſcoridea non abſimili, etſi his rationibus non deſint græcum opponentes: Eſt & Britãnica alijs Vetonica, noſtris tractibus ignota, quam neſcio qui biſtortam ſuſpicati ſunt. Eſt & Veronica, recentioribus ſimpliciarijs duplex, mas proſerpens, etſi caule ſit dodrantali, ſubrubro hirſutis, folijs longiuſculis, cum lanugine ad nigrum inclinantibus, circum ſerratis, floribus ad ſtirpis cacumẽ purpuraſcentibus, ſemine in thecis loculaceis, radicula pluriſariam diſſecta inutili. Fœmina non minus humi repit, lanuginoſo itidem caule, at folijs ſubrotundis, in virorem tendentibus in ambitu non crenatis, craſſiuſculis, flore melino, ad purpuram vergente: Iunio menſe, ſemine in vaſculis rotundis obſtructo, eadem propè cum maris radice.

Vetonica.
Veronica.

CAppares, quotidiani vſus in acetarijs, & vbiq; gentium notæ, in partibus quibuſdam noſtratium hortorum, alibi in ſabuletis, tenui plerunq; ſolo, aſperiſq; & ruderibus euagantur, Alexandria Venetias allatæ, præſtantiores ſunt, oculu magis adblãdientes, & guſtui gratiores, ex Apulia etiam præcipue afferuntur, nunc ſale, nunc aceto cõditæ, maiorem cum palato ineuntes gratiam: ſalſæ tamen eluuntur, vt omnis ſalis ſapor abeat: morantem appetitum reuocant, omni cibo acetariorum more præpoſitæ, cum oxymelle, vel oxeleo, ex Gal. 2. de aliment. facult. cap. 34. nec tamen vomitum faciunt, veluti his verbis teſtatur Dioſc. lib. 2. cap. 165. Aphrica & præſertim Marmarica capparis vehementer inflat: Apula vomitus facit, & quæ à lybico, & quæ rubro mari defertur, mirum in modum acris eſt, ſiquidem in ore puſtulas excitat, gingiuasq́ue oſſetenus exeſt: quare in cibis non abre damnatur: huic difficultati Matthiolus occurrit, quum vomitus hodie non cieat, recentes, ac virides crudas antequam muria excipiantur, & inde elixentur intelligere: Attamẽ quum ſcriptum reliquerit Dioſcorides caulem, & fructum, cibi gratia condiri, aluum turbare, ſtomacho aduerſari, ſitim gignere, coctam tamen, ſtomacho quàm crudam vtiliorem eſſe, ex his vtranque noxiam ſcribit, minus verò coctam: at quamuis difficultatem liberare ignorauerit Matthiolus, cũ Aetius Tetrabiblo primo, ſermone primo, præter cibi appetentiam iecur, lienemq; laxare, atq; aperte pituitam per aluum ducere ſcripſerit, id quidem vt arbitror, aluum turbare intellexit Dioſcorides. Cæterum cum excultis locis ſata excreſcant cappares, id Theophraſto repugnare putauit 6. de hiſtor. plantarum cap 5. quia gaudere locis arenaceis, atque tenuibus, cultis haud quanquam exire ſcripſerit, at oppido quam ingenioſus ſit Matthiolus, quo vultu, quo aſpectu pronunciare talia audeat, quàm affabre authorum animos hauriat, hinc apertiſſimè dignoſcitur, quum Theophraſtus rem dubitatiue propoſuerit, hoc pacto, cultis haud quicquam exire dicitur, quum apud oppida, & loca plana prouenit, non laſſerpitij modo apud montuoſa: hoc igitur minus verè putarunt: præterea ſponte, & proprio terræ genio, in aſperis germinare, læto ſolo nequaquã intellexiſſe dici potuiſſet: cum præſertim primo de hiſtor. plantarũ, ca. 6, rem ipſam apposite diſcuſſerit.

Matthioli lapſus.

vt ter-

vt tertio eiuſdem hiſtor. cap. 3. quin omnem plantam & ſyluestrem, & vrbanam effici poſſe, Hippon author eſt, at partim non rectè, quod ſit vel deteriores, vel meliores redduntur: quis enim ignorat ſylueſtria ferè omnia, cultum admittere: quum ſermo ſit multis familiaris, non naſcitur locis cultis, videlicet per ſe, & ſuapte natura, ſi verò ex his transferatur, culturam poſtea facilè, difficileve admittit. Praeterea cur capparis locis prouenire cultis haud facilè poteſt, ſcriptum reliquit Ariſtoteles decimoquarto problem.

Cuminata Alexandrina.

Recipe cinnamomi, cardamomi, galangæ, an. drach. ij. caryophyll. folij, macis, piperis longi, an. drac. i. cumini, vnc. med. ſpicæ, drach. med. ſaccharo conficiatur.

Flatus omnes diſſipat, coctionem iuuat, ventremq; roborat, idemq; praeſtat quod electarium de maci, ideo praetermiſſum.

Roſacea nouella.

Recipe roſ. glycyrrhizæ, an. vnc. i. & ſcrup. ij. & med. cinnamomi, drach. ij. ſcrup. ij. caryophyll. nardi, zingiberis, galangæ, nucis moſchatæ, zedoariæ, ſtyracis, cardamomi, ſeminis apij, an. ſcrup. i. gr. viij, ſacchari albiſſimi, q. ſ.

Vomitum, & nauſeam compeſcit, è longo morbo conualeſcentibus ſubuenit, ideoque membra roborat, ſudores diaphoreticos reprimit.

Deſſennius etſi vitricum Propoſitum agnoſcat, Myrepſum autem genuinum parētem, longè tamen ponderibus ab eo digreditur, num. 204. Fuchſ. 2. de compoſitione medicamentorum ſibi imponit ad cinnamomum addendo gr. ij.

Typhera magna.

Recipe opii, drach. ij. gr. xv. cinnamomi, caryophyll. galangæ, ſpicæ nardi, zedoariæ, zingiberis, coſti, ſtyracis, calami aromatici, iridis, cyperi, peuced, aniacori, mandragoræ, ſpicæ celticæ, roſ. piperis, aniſi, apij, oluſatri, fœniculi, dauci, hyoſciami, cumini, ocimi, an. drachm. i. ſacchari, vel mellis.

Auxiliatur dolori ſtomachi ex frigiditate, ſtatim accepta ſudorem promouet, inſomniis mulieribus ex vtero, & melancholicis, rheumaticis, peripneumonicis, & ſanguinea excrementa excernentibus vtilis.

Hodie frequentius abſque opio in morſulos effingitur: eius verò quidam vnc.ij. legũt, & aliorum omnium, an. vnc.i Fuchſius in Myrepſo rumini loco, ſinonis legit, & petroſelini, pro oluſatro, additque hyſſopi, drach.i.2. de compoſit.med. cap. 6. tacet, habetque opii drach.ij.tantum.

Mandragora ex Dioſco.lib.4.cap:65.aliquibus antimalium, aliis Circaa vocatur. Eius dua ſpecies, qua & ſexu diſtinguuntur: niger fœmina exiſtimatur, Thridacias appellatus, candidus mas dicitur, nonnullis Morion vocitatus: alium tradunt eſſe mandrageram nomine morion, in opacis iuxta ſpecus enatum, &c. noſtro ſeculo ignotum. Maris & fœmina tam cortices, quàm radices, aut poma, ex Gergano ad nos aſportantur indifferenter, etſi mas mala quàm alterius duplo maiora habeat, rariora tamen, colore in croceum inclinante, Theophraſto autem, & Plinio in nigrum. At reuera quibus in hortis ſpectaculi gratia viſuntur, non crocea, non nigra dici poſſunt, ad luteum tamen vergunt: radix alterius ſimilis, orbata & hac caule. Theophr. 6. de hiſt. plant. c. 2. Plinius lib. 25. cap. 11. caulem habere cenſent, Marcellus in Theophraſti lectione vitium ſuſpicatur, illam tamen habere, ſed quum breuiſſimum tutantur, vt aliarum ſtirpium reſpectu non iniuria caule pradita non eſſe dictum ſit, at ſecus eſt, quum à Dioſcoride diſſentiat, vt cap. de ſolano diximus, etſi Senenſis non aduerterit, craſſus hic cortex intus albens, indendus eſt, qui deliberata radice funiculo traiectus, ad vſum eſt ſuſpendendus, triennio valens. Succus etiam fit è cortice recentis radicis tuſo, & prælo ſubiecto, qui inſolatus vbi concreuerit, fictili reconditur: malis quoque ſuccus depromitur, ſed aliquanto ignauior: alij radices in vino ad tertias coquunt, & defacatum ius ſeruant. Circumforanei radices quaſdam afferunt, humana effigie inſignitas, quas mandragoras pradicant, maximo cum periculo effoſſas, hoſque homunculos tam alte vociferare fabulantur, vt credula plebs, & ſimplices mulierculæ certò credant, obturatis auribus non citra vitæ diſcrimen, euelli oportere, cani qui effodiat radicibus alligato, idque ex radice Babras, in hanc tranſumpta, ex Ioſepho belli iudaici, libro ſeptimo, capite 38. alia addunt abſurda ex Theophraſto libro & cap. 9. de hiſtoria plantarum, vtq; dolum veriſimili quadam ratione tegant, & antiquorum quoque authoritate ſuas impoſturas aſtruant, atque oſtentent, mendacij ſui occaſionem ex Pythagora, mandragoram anthropomorphon, id eſt, humana effigie appellante, veluti etiam ex Columella, libri decimi, initio arripuere, qui ex eadem veluti nominum ſuperſtitioſa oſtentatione, in carmine ſuo ita cecinit. Quamuis ſemihominem veſano gramine fœtas. Mandragora pariat flores mæſtamque cicutam. Vtque ſuis nugis colophonem addant, ex humano ſpermate productas decantant: quinimo circulatorem quendam Ferrarienſem, qui ſe medicum profitebatur, atq; in eorum libris verſatiſſimum, Mediolani & priuatim, & publicè audiuimus, inani loquacitate, arroganti verborum ſonitu talia aſſerentem, ceu ex Ericij ſemine herbis, aut fructibus affuſo, ſi hac forte fortuna à mulieribus, aut brutis fœ-

minei

mineigeneris mandantur, erinaceus concipitur, id quod non modo in molis nuncupatis, diuerſi admodum generis, viſu monſtruoſis, atque horrẽdis, quotidie increbreſcit, verum quoq; in vaccis, ouibuſq; ab interitu diſſectis, erinaceis in vtero inuentis; ita in huiuſmodi ſtirpe effectum, cum autem incredibilia, ac penè à ſenſibus abhorrentia, ab emxu Ticini, ne quoq; vidiſſe faterer, vbi cum eruditiſsimis, ac probatiſsimis medicis, Ioanne Matthæo Bobio, Auguſto Senago praxim exercerem, eius verò opinionem irriderem, ſubiunxit, ſe à Medico quodam Gallo, qui in Aetium ſcholia parauerat, hæc de erinaceis hauſiſſe. Præterea è Rodrico Luſitano, qui ſe doctorem Amathum poſtea vocari iuſſit, ſæpe legiſſe: neſcio quandam herbam in ſua patria muris naſcentem, flore paſſerculorum faciem referente, non alia ratione, quàm quod paſſeres inter illos magna molis lapides nidificantes, ſemine eiaculato herbæ radices attingant, ac eam inficiant, vnde flos illa auicula modo effigiatus euadat. Hanc fatuitatem, riſuque digniſsimam fabellam quum audiuiſſem, longo diſſolutus cachinno, indagare cœpi, num medicorum quiſpiam ſcurriles hos cemmentos effeciſſet, noui tandem Vgonem Soleium cap. de Erinaleo, huiuſmodi Metamorphoſes. Poetica inquam figmenta, inopi vena ceciniſſe, infœlici nimium mu ſatalia penſitaſſe, vt Luſitanum cap. de ſtruthio, nouam quandam Philoſophiam addidiciſſe, quæ herbæ indies multorum animalium effigies induant, plantis eorum ſpermate perfuſis, vt non minus echium, quia viperinum caput refert, ex viperino ſemine, tribulum, atque anthirrinum, quia bubuli capitis effigiem repræſentare videtur, ex thaurino ſpermate ortas referant. Addidit tandem Poeta ille vrbicus & audacter ac intrepide reſpondit obiicientibus Matthiolum, atque alios eorum technas detexiſſe, quod apertiſsimè mentiantur, & ficticia ſint radices. Quid vos de his, qui eodem in officio nobiſcum in foro ſæpe verſati ſunt, ſuggeſta ſæpe nobiſcum aſcendere, hinc nimirum ſi fallacias, dolos, impoſturas noſtras, non minus ac ſuas agnouerint. Heus tu agedum Alexander, laudato Matthiolum ad male audiendum habilem, hebem extremo digito illum poſtea attinge, triumphum ante commiſſum & confectum prælium inſtitue, tu videris: niſi antycir as nauiget, qui vegetiore manſuetoque ingenio ad diſciplinas aptior, in bonam partem accipiat, quæ tu veritatis inueniendæ ſtudio refers, & rerum inquirendarũ feruore contendis: ita enim faciem perſpicuit, vt ſemper exurgat, perturbetur, commoueatur, indignetur, tumultuetur, omnium famam proſcindat, ſe impune quenquam a loriri poſſe ſibi perſuadeat, & aliena ſugillatione inclareſcere. Quin age, nũ mirabilius eſt teſticulũ equi lapidẽ fieri, arboreoſq; ramos, altera parte lapideos, altera ligneos, quæ omnia veriſsima comprobat Matthiolus, in initio commẽtarij lib. 5. Hæc amabo irridendane vultis, hic ne in riſum ſoluti os totum pandetis. Plurima etiam, atq; etiam, homo ille (vt puto) amentiſsimus in Matthiolum expuit, quæ niſi immodeſtè referri poſſent, quod ſi aliquando cogantur irrumpere, vera ſint necne, aſſequi poteris, nihil enim tam clauſum, tam ſeptum vndique, tam obſcurum, quin dato ſpiraculo eluceſcat, appa-

Amathi fabella.

Vgonis Soleni mirãda.

Matthioli poeſis.

reat.

reat, & videatur, quamquam impium illum, blateronem luculentiſſimè mentiri mihi perſuaſerim, atque admirandum Matthiolum indefatigabili opere, diligẽtiſſima rerum contemplatione extollendum proponam, atque ita me Dij bene ament, ſi placide, nõ tanquam aduerſarius, ſed vt praceptor, nulla indignatione glorioſius inſtruet, non refractarius eius ingenij acumen exoſculabor, non ignorandum tamen ex Theophraſto 4. de hiſt. plant. cap. 8. fungos iuxta Mare erumpere, qui Sole tacti in lapidem commutentur, & marinas quaſdam plantas ſoli expoſitas, mox ſali ſimiles fieri, id propterea certum aſſeram, in Monteſeraci iuxta aream ſacra adis Cretenſis, perpulchra conchularum tegmenta iis ſimilia, que à Compoſtellanis peregrinis comportantur, non infrequentia reperiri inter duriſſimos ſilices, cum Reuerendi illi regulares Canonici, exercitij, & ſui Templi decoris gratia, cuneis, ferreiſq; malleis illos difficilè excindunt. Hac plurima ibidem indicauit, me Fratremq; noſtrum Hieronymum, militia clariſſimum, multis blanditiis complexus, Venerandus Prior D. Stephanus Agacia è Burontio, eximia eruditionis, ac animi erga nos liberalis: hac verò in catachyſmo cum aquis ad montium cacumina ſublata exiſtimabat, etſi abſtruſior reddi poſſet ratio, quam breuitatis cauſa conticeſcam, ceu ex Alberto lib. 1. cap. vlt. id vnum duntaxat addam, Sebaſtianum Munſter Geographum inſignem, ſuis inſeruiſſe monumentis, montem reperiri, in quo lapidei piſces omnis generis, non abſimiles viuentibus in proximo quodam flumine, ibidemq; regium diadema lapideum, ſpectaculo digniſſimum comperta ſint. Inſuper ex Vitruuio 8. Architect. cap. 3. in Cappadocia, inter Mazaca, & Tuana lacus, in quem harundinis pars demiſſa, poſtero die exempta inuenitur lapidea, altera ſuperne illaſa, vti & Hierapoli, fontiumq; miranda, eodem lib. & cap. atque ex Alberto lib. 1. cap. 7. hanc itaque mandragoram ſteriles fœcũdas reddere mulieres, tam melliſluis quàm oppido lepidis concionantur, vt vulgi gratiam ineant, vt eo circumuento, denariorum loculos, nodoſaſq; bulgas inſciis miſellis diſſolui cogant, vt eorum nummos extorqueant, atque aucupentur: qui adepol ſi dolum deprehenderent, meraſq; iſtorum nugas, ac vana poemata, cautius agerent, nec ab eorum manibus niſi magno vita incommodo euaderent. Quandoquidem ſuppoſititia ſunt; & manufacta radices, ex cãnarum bryonnia, aliarumque plantarum recentium radicibus humana effigie ſcalptis, deinde vbi pilis eſt opus, hordei, aut milij granis infixis, poſtea ſepultis, aggeſta tenuiori arena per 20. dies, vel quouſque grana illa radiculas emittant, barbam, capillos, vt par eſt repreſentantia. Sicq; acutiſſima cuſpide concinnant, & poliunt. Si tamen reddenda eſt ratio, cur Samius ille ſapiens humana forma; & Columella ſemihominem mandragoram nuncupauerit: quum eius radix in duas fibras, veluti duo crura, vt plurimum diuidatur, quo partus edidit ſtatu, ſuper folia ad terram prodeuntia, pomum capitis figura breui pediculo appenſum, parum à radice diſtantem gerit, hominiſq; cui brachia deſint, imaginem quadantenus refert: non mirum itaque ſi Pythagoras antropomorphon, Columella ſemihominem nuncupauerit.

tametſi

Digitized by Google

tametſi Marcellus abſtruſiorem ex religione cuius vbique magnus ille author erat, cauſam habuiſſe id nomen coniecerit. Eſt tertia mandragoræ ſpecies morion vocata, quibuſdam Maurorum Melongia, quæ nobis Merizana, aliis Melenſana dicitur, Hetruſcis petrenzana, nõnullis pomo deſdegnoſo, vel amoris, hortis omnibus familiaris, & in his ſata faciliime proueniens, colore è viridi puniceo per ligneum pediculum ſpinulis quibuſdam horridum, cauum, herbaceo cortice veſtitum, ſemine copioſo lentium inſtar depreſſo, ex breui planta foliis propè ſubſtantia ficulneis figura quaſi perſonaciis, flore oblongo, ſpecioſo, candicante, huius pomo delibrato, mox aqua excocto, allio, ac oleo, ſale, pipere, & aceto frixo, veſci conſueuimus: in huius tractatu Matthiolus Braſauolum vnà cũ Fuchſio, Hermolaum perperam reprehendiſſe notat: at quod viderim in ſuo ſimplicium examine, hunc nõ accuſat, nedum nominat Braſauolus. Melenſana tamen omnium iudicio morion non eſt, quæ verò mala aurea Matthiolo vocantur, preſſa, orbiculatorũ malorum modo, melopeponum more ſecta, colore primum viridi, deinde vbi maturuerint quibuſdam in plantis aureo, aliquibus autem rubro, et ſi melongiæ genus putentur, cum nullam quidem eius planta notã deſignauerit, idcirco adhuc illi incompertam extitiſſe non dubitandum, ſiquidem cum nulla prorſus melongiæ communis interſit delineatio, ideo diuerſum eſſe genus facilè ſuſpicatus ſum, et ſi eodem apparatu quibuſdam in menſas venire ſoleat: eius enim pomum triplo minus, diſſimilis faciei, graue quoddã virus expirat, vt etiam planta fruticoſa, ramoſa, binos cubitos tranſcendens, foliis heptaphyllis, betonicæ grandioribus, profundius laciniatis, in cacumine oblongis, foliolis quibuſdam intermediis, ad vulgaris origani ſimilitudinem, aliis ad hortenſe ſolanum accedẽtibus, floſculis ſtellatis, altera viridi, hirſuta ſuperne, altera lutea, globulo luteo, vireſcente apice è medio irrumpente, ſpectaculi gratia in figlitus prægrandibus conſita: hanc & in horto noſtro cum præclaris aliis ſtirpibus vidit Aloyſius Anguillarius, & lycoperſium Galeno quarto ſimpl. cap. 18. faſſus eſt: cum verò huiuſmodi ſtirpes primum intuitus, in horto non minus probatiſſimi, quàm eruditiſſimi Illuſtriſſimique Octauiani Oſaci, Præſidis vicem gerentis, viuaciſſimi profectò ingenij, vt præter ſummam Legum peritiam, incorruptã æquitatem, non modo hos, ſed longe maiores titulos promereatur, prima fronte ſolanum manicon conieci, at ſtatim me longe vana opinione ductum admiratus ſum, nouique aurea eſſe mala, nude ſatis à Matthiolo deducta. Sunt qui pomorum mandragoræ defectu eiuſdem radicis corticem vſurpent foliorum eius inopia, vel cortex prædictus, aut duplum foliorum hyoſciami rependendum: an verò, quæ Ruben ſenior foliorum Lyiæ mandragoræ mala portabat à Rachele in cibum expetita, eadem ſint diſcernant Theologi.

Melongia.

Pro Braſauolo in Matthiolum.

Octauiani Oſaci laus.

Spica, ſiue nardus Celtica, Romana etiam dicta, ex Dioſcoride lib. 1. cap. 7. naſcitur in Liguria alpibus, ſaliunca, aliis aliungia, patrio nomine appellata, prouenitque in Iſtria, laudatur maxime recens, iucundi odoris, radice numeroſa, cohærens, plena, nec

OO fragilis:

fragilis: adulteratur herba ſimili, quæ hirculus vocatur, ab odoris grauitate, ſed facilis cognitio: namque herba candidior eſt, ſine cauliculo, minoribus foliis, radice neque amara, neq; odorata, vt verum nardum, hirculum ſampharitic am nardum eſſe affirmat Anguillarius, altera frutice cum ſit breui, candidiore caule, altera verò caule careat, & herba ſit, nec fruticet, hæc à Lyguribus apud quos eſt frequētiſſima, ad nos facilè comportatur: quidam lauandam, aut lauandulam vulgo appellatam putarunt: cum tamen ſpica celtica ab hac longe diuerſa ſit, folia habens oblōga quidem, ſed colore in flauum, languido, florem luteum: foliis cauliculis, & radicibus, medicinam facientibus. Lauanda. *Lauanda autem balneis, & lauacris expetita, floribus potiſſimum, aut ramis, aut foliis pollet, caule & radicibus, nullius vſus, folio eſt craſſiore, robuſtiore, colore incano, frequentibus ſpicis in ariſtas ſparſis, floſculis cæruleis, vel purpureis, huius ſpeciei, vnum procerius adoleſcit, foliis etiam maioribus, etſi ambo foliola ſint roſmarini modo, maiore etiam odoris fragrantia, minus diluto flore, id ſibi ſpica nomen vulgo arrogauit, & ad nardi facultates accedit, ideo pſeudonardus dicta: vtraque in hortis iucundum ſpirat odorem, veſtibus quoq; inſeritur, in montibus, & campis Narbonenſibus, per ſeſe vbique propagat: minor fœmina, maior mas appellatur, vtraque coma perpetua, exitu veris ex cano vireſcere videtur, Iunio ac Iulio flores exprimit. Matthiolus cenſura in Amatum inquit, ſaliuncam Luſitano fuiſſe ſpicam, idem propè cum lauendula: attamen cum vel hanc, vel potius hirculum eſſe, ex Euritio Cordo deduxiſſet, poſtea in hæc proruperit, vtcunque ſit, nos pſeudonardū eam appellamus, aſpicum à ſaliunca cognomine ſpoliare videtur, vt quamuis ſuſca implicetur lectione, inconſtantia potius damnandus eſt, quàm quod errauerit.* Amathus ſibi aduerſatur, quā Matthioli notam incurrat. *Nos legitimam ſpicam celticam odoratam, atq; amaram, in Crepacorianis collibus creberrimā vidimus, nulla prorſus reclamante nota, qua Dioſcoridea hæc ſpica explanari poſſit, verum ibidem & adulterinam eam herbulam, ſpiculis quibuſdam conuolutam, funiculi modo per terram ſerpentem, muſcoſamq; collegimus, olim pro ſpica celtica impropriè habitam: cum potius ex Galeno, phu radice vtendum ſit. Matthiolus ſpicæ celticæ integras, genuinasq; plantas ſibi allatas teſtatur, ſpicis ſub terra deheſcentibus, radiculis quibuſdam quibus aluntur agnatis, velut in Indica atque Syriaca memoria prodidit, in quorum caulium cacumine nullæ ſpicæ conſpiciebantur, vt in his eſſe debere ſibi perſuadet Braſauolus: qua quidem re gratis conceſſa, non ob id Syriaca aut Indica ſpicis ſuperioribus deſtituta, aliqua ratione defendi poſſet, vt capite proprio ſatis ſuperq; probatum eſt, quamuis in hac quoque tuto aſſeuerare poſſimus, pululantem ab initio cauliculum, ſpicæ effigiem quadantenus æmulari, adultam verò nequaquam.*

Triphera Sarracenica magna,

Recipe quinque generum myrobolanarum, an. drach. v. cinnamomi, trium piperum, ſecacul, folii, ſpicæ nardi, cardamomi vtriuſque, caſ. aroma-

aromaticæ, lepidii, cyperi, apii, ſeminis fraxini, caryophyllorũ, been albi, & rubri, zingiberis, ligni aloes, maſtiches, rhabarbari, ſeminis fœniculi, an. drach. ij. nucis moſchatæ, macis, ſeſami excorticati, an. drac. iij. amygdalarum, an. drach. v. ocimi, menthæ ſiccæ, ſaturciæ, an. drachm. i. & med. myrobalani fricentur butyro recenti, cæteræ ſpecies cum oleo amygdal. dul. aromatizetur moſchi. drach. i. confice melle ſpumato triplo. Da poſt ſex menſes, à drach. i. & med. vſque ad tres.

Coctionem ventriculi, & hepatis, ſuo colore iuuat, ob id flatus diſsipat, humores in ventriculo, & alius viſceribus putres abſumit, oris & corporis reliqui odorem, & colorem commendat, laſsitudinem tollit, ſanitatem præſentem tuetur, & morborum generationem prohibet, Venerem auget, hæmorrhoidas ſanat,

Sunt qui addunt turpeti drach. xv. rutæ drach. ij. ſuperfluè addiderunt Cordus ac Præpoſitus, qui tamen rhabarbarũ omiſit. Spicæ præterea drach. iij. accipiunt Monachi, quarta drachmæ vnius moſchi aromatizari aſſerunt Eſt & triphera magna Auicennæ lib. 5 ab hac euarians, at iiſdem ferè dotibus: eandem tripheram de ſcoria ferri vocat d. 3. fen. 53 rurſus deſcribens, vt aliam tripheram maiorem Fen, 14. Eſt & triphera Sarracenica Myrepſi, ab his longe diſtans antid. 290.

L*Epidium, Serapioni ſetragi, ex Dioſcoride lib. 2. c. 166. herbula eſt vulgo nota, Damocrati iberis appellata, ex Galeno 10. de compoſ. med. ſecundum locos, cap. 2. vt etiam ab Archigene, in Epiſtola ad Ariſtonem, ex Aetio, Tetrab. 1. ſerm. 3. cap. penultimo, ceu quoque Tetrab. 3. ſerm. 4. cap. 2. foliis velut naſturcij, vere floridioribus, caule longitudine cubitali, ampliore, aut minore flore, veluti lacteo æſtate, qua tunc efficaciſsima eſt, radicibus naſturcium odore referentibus, incultis locis naſcitur. Huius ſigna per iambos exquiſitius deſcribuntur à Galeno: hinc fit quum ſola nominis appellatione differre credantur lepidium, & iberis, ideo vel librariorum, vel medicorum curioſitate, quod in fine primi voluminis legitur, Dioſcoridi accreuiſſe putauerint Ruellius, Manardus, Marcellus ac Matthiolus. Cardanus tamen tertio contradicentium ita arguit, capite 29. lepidium tanquam iberida deſcribit Galenus 8. ſimpl. ergo ab iberida ſeorſum à lepidio diſtinguit Dioſcorides: quale autem ſit argumentum, nulla liuoris tentigine, ſuis ſcholaſticis relinquo. Quum enim egregius olim medicis tam parua curæ fuiſſe ſimplicia medicamenta perbelle expoſuerit, in libello de malo medendi vſu, capite vndecimo, antiquos omnes ſimplicium, & compoſitorũ doctrinam proſecutos aſſeuerat, in huiuſmodi cenſu, propterea ſingularis hic vir, & præceptor noſter non pœnitendus, immortalitatis gloria digniſsimus, lite nullo pacto dirempta, duplicem ex Paulo iberidem non elicuit, vt infra: alia plurima iis in tractatibus ſeſe obiecêre hominis clariſsimi dubia quædam teſtantia, doctrinam tamen oſtendentia, etſi Tractat. 6. Contradict. vſq; adeo impingere videatur, vt Galeno imurat, quod peſtilentem febrem contagioſam* Cardani lapſus.

OO 2 *eſſe*

Gabrielis Falloppii laus.

eſſe ignorauerit, cum primo de differ. febrium, cap. 2. peſtilenti morbo laborantium conuerſationem eſſe periculoſam, ne inde contagium, quemadmodum ex ſcabie contrahatur, animaduertat, etſi peſtilentem febrem priuatim vocitatam, mortales vel citra peſtem corripere aſſerat tertio in tertium de morb. vulga. commento 57. cum autem lepidium ex Dioſcoride herbula ſit: iberis autem cubitalis, qualem ab vrbe Tridentina ſe vidiſſe prædicat, effigie nimirum qua deſcribitur à Dioſcoride primum irrumpens, foliis poſtea gratiolæ, ſiue dracunculi hortenſis inſtar: eadem ſanè etſi nobis quoque iam decennio innotuerit, præſertim iuxta vrbis noſtræ mœnia, & ſecus cathredale Templum D. Euſebio dicatum, vbi adeo exuberantem, ceu mirum quoddam phyſicis, ac chirurgis quibuſdam ſecum ſpatiantibus, indicare arbitrabatur, ſummæ eruditionis, & experientiæ, Gabriel Falloppius, cum à me iam pridem illis peculiarem aſſeuerarent, & optime ſentirent, quæ ſua eſt humanitas, mecum colloqui deſiderauit, & maxima animi gratitudine amplexatus eſt: vt verò ad rem redeam vnde pauliſper digreſſus ſum, cum veritati magis, quàm authoritati credendum ſit, nec poſſunt; nec debent, quando authores probi, ac eruditi ſint, hanc opinionē meam non candide amplecti, videlicet lepidium, ab iberide diuerſam ex Aetio, Tetrab. 4. ſer. 2. c. 133. lepidium olus eſſe in Syria, folia habens ſeridis anguſtifolia, vocari autem lepidium, & cum lacte conditum ſeruari, cum radice verò eius lanas tingi, & nigrum inducere colorem: olim autem minorem piperitem, herbulam in hortis vbiq; expeditam, acredinis naſturcij, foliolis oblongis, & crenatis, flore lacteo, & chamæmeli æmulo, minore tamen, in cacumine gregatim diſpoſito, vix dodrantem altiore, albis radiculis graminis more ſerpentibus, cum oluſculis in coquinario vſu familiarem, lepidium Dioſcoridi inde pictum exiſtimaueram. Nulla propterea fulciuntur ratione, qua iberidis caput imprudenter arborum aceruo Dioſcoridi irrepſiſſe tueri credunt, & quod diſſona inſitione cū his ſocietatem, conſortiumq; inierit, propterea vel expurgandum, aut quo diſsilierat veſtibulo reſtituendum: his enim non parum, ſatis ſit cap. de ſpica Aegyptia: quod verò Galenus, atque Aegineta, priuatim huic hyberidi caput aliquod non dicarint, à lepidio ſeparatum, vt ſecundam hyberidem notat Paulus, à primo diuerſam, ceu in hac, non minus in illa, diuerſum quippiam voluiſſe dicit: Galenus etiam, Dioſcoride in ſimplicibus vbique non reſpondet. Eſt ab hoc lepidium Pliny diſsimile, libro 19. capite octauo, in cubitalem exiens latitudinem, foliis laurinis, non autem naſturcij: ea quidem iberidis ſpecie Pauli, de qua libro tertio, cap. 77. duplex enim apud eum eſt iberis, prima quæ lapidion quoque, aliis agriocardamon, hoc eſt, ſylueſtre naſturciū appellatur: ſecunda quæ in eius patria fruticoſa naſcitur, ſimilibus lauri foliis, & multo amplioribus: idem profectò cum piperite maiori, vulgo herba peuera, ſi herbulæ nomine dignaretur, cum foliis ſit, ceu drabæ, ſpontanea præſertim: ſique Aetio non reclamaret, cum Anguillario Dioſcoridis lepidium concluderem. Stirps vltra cubitis altitudinem etiā exurgens, caule cauo, ſumma ſui parte iunceo, obſequioſo, è viridi

ſub-

ſubcinereo, naſturtium, & raphanum valde olente, foliis laurinis grandioribus, in ſur-culorum cacumine minoribus, per ambitum aliquantulum ſerratis, ex alarum ſinu pro-deuntibus cauliculis, flore in ſummis virgis candido, muſcaria facie, lyguſtri æmulo, at longe minore, quibuſdam foliolis turgido, Iunio menſe ſemine copioſo, minutulo feruidi guſtus, radice alba, rotunda, intus lignoſa, craſſitie penè digitali, parum deſcendente, ac latius ſerpente nonnunquam, mirum in modum linguam vellicante, guſtu totius plantæ acerrimo, odoris iniucundi, ideo ab edulijs, hortiſq; pluribus abdicata, in noſtro iam de-cennio ab eadem radice progerminans: hæc alterius defectui commodiſſime ſatisfaciet. Cæterum etſi in Manardum inijciat Matthiolus lib. 2. quod tam facilè crediderit lepi-dium eam plantam, quæ vulgo in Italia appellatur raphano: cum ſubdubitet lib. 8. Epiſt. 3. his verbis. Si his itaque conſenſerimus, iberis erit notiſſima ſub raphani nomine: præ-terea capite de iberide, raphanum foliis verbaſco maioribus, helenio æqualibus ſcribat: Matthiolus cap. de lepidio, paulo minoribus, ideo ridiculum eſt quod malitioſum, obſcu-rum, quod contumelioſum: cum præſertim Hermolaum, ac Ruellium, eadem notâ de-prehendit, Ruellio tamen ita ſcribente: herbarij modo hanc non lepidium, ſed raphanum appellant, ideo locorum diuerſitate variantibus nominibus non infrequentes accidunt controuerſiæ. Braſauolus etiam in ſimplicium examine, vt probet raphanum vulgi non eſſe lepidion, inquit: Talia dicentes non obſeruant, lepidion ex Dioſcoride herbulam eſſe: noſtrum autem raphanum magnam eſſe herbam, ampla folia habentem, laphati acuti foliis ſimilia, ſed multo maiora, raphanumq; vulgi, ſub raphani genere contineri poſſe. Addit Plinium noſtri raphani folia, ſimilia lauri foliis facere, & mollia eſſe cenſere, quæ inter ſeplaſiarios faſtidium, ſcribis negotium, librarijs onus, præconibus raucedinem pa-rit, cum raphanus hoc nomine vulgatus, neq; raphanus ſit, neq; ſub eius ſpecie, ſola acre-dine reſpondens, foliis neutiquam ſimilis, primum irrumpentibus valde laciniatis, poſt ea verbaſcò maioribus, non adeo grandi radice, qualem capite de aſtragalo comparat Dioſcorides, at neq; lauri foliis alicubi raphanum ſcripſiſſe Plinius inuenitur. Deniq; in libello pilularum, cap. de aggregatiuis, per ſceitragi, vel carpeſium, vel fumariam, ceu vincetoxicum vltimo exiſtimat, quod prius piperellam coniecerat, animi incõſtantiam facilè demonſtrans. Monachi vincetoxicum iberidem eſſe ſcribunt, cumq; ſceitragi Indi hoc in antidoto legeretur, ideo primum Auicenna ſeitaragi accipiendum, & caſia aro-matica ſpeciem: at hi nobis videntur ſapere Auicennianam caliginem, cum res quatuor diuerſas eodem in capite implicuerit, cuius ſanè factoris Calopodiani illi, poſt longam nimis garrulitatem, re tandem infectâ, operam, & impenſam perdunt. Nempe vince-toxicum caule eſt leui, foliis hederaceis acutioribus, floribus candidis, male olentibus, plumoſo ſemine dehiſcentibus ſiliquis, radicibus numeroſis tenuibus cum odoris graui-tate in aſperis Crepacorianis alpibus frequens, menſe Septembri à nobis annotata eſt, & pro Dioſcoridis Aſclepiade habita: cui quidem opinioni, vt etiam Fuchſio, etſi refragari

Manardi, Hermolai ac Ruellii tutela in Matthiolũ.

Braſauoli lapſus.

Sceitragi.

Vincetoxicum Auicennæ confuſio.

Monachi hallucinantur.

Aſclepias.

 videa-

Matthioli opinio improbata.

Hedera terreſtris.

Chameciſſos.

videatur Matthiolus: crediderim equidem, folia latitudine in acumen ſe diffundentia hederaceis non omnino diſsimilia dici debere: quod verò cum folia, tum radices, nullo odore commendentur, vanum eſſe facilè conuincitur: ſiquidem radicibus odorem tribuit, vt floribus virus graue Dioſcorides, nulla foliorum mentione: præterea omnibus illi facultatibus proportione ſimillima reſpondet, vt ea ratione mihi perſuaſerim aſclepiadem, ac vincetoxicum, Matthiolo incomperta. Peccant tamen haud dubiè herbariorum hederam terreſtrem, pro aſclepiade vſurpantes: hæc in vinetis, cultisq́; locis, ac ſemitibus copioſiſsima, longis tenuibusq́; funiculis in terra proſerpit, folijs violaceis, aſperis, grauiter odoratis, in ambitu diſciſsis floribus in purpura albicantibus, filaceis. Hanc in vterinis affectibus ſtrenuam ſæpe comperimus, Fuchſio chameciſſos Dioſcoridis firmiter creditur, capite 335. Matthiolus negat: Fuchſius in annotationibus antidoti Diapraſsii, inquit: Recentiores varie vincetoxicum interpretantur: ſunt enim qui iberim, ſiue agrio cardamum eſſe ſcribant: alij thlaſpin, nonnulli herbam venti, quæ Græcis anemone dicitur: parum autem refert, vtram ex tribus accipias, quod omnes acres ſint, adeoq́; eiuſdem facultatis.

SEſamum: officinis notiſs. mum, olim omnibus ägris commune, vt inter fruges enumeraretur, in vſu coquinario, vt in delitiis mel, & ſaccharum, ad dulciaria in panificiis acceptum: nunc paulò minus quam peregrinum, non perinde, vt ipſa planta vix nota: hæc enim terræ moleſtiſsima, cum plurimum poſſit extenuare, ex Theophraſto 8 de hiſt. plant. cap. 9. vel quoniam ex oliuis oleo Italia abundat, oleo fieri deſiit. Eius effigiem fœlici pictura deſcribit Plinius lib. 18. cap. 7 ex Dioſcoride l b. 2. cap. 91. oleo ſeſamino Aegyptij vtuntur, huquе vt Græcis abundat ſ. m. n. ...ius candida grana, dulcioraqúe magis probantur: excorticatur ab omni immunditie purgatum, aqua frigida per noctem maceratur, & madore liberum panno lineo ligatum vndique valenter concutitur, donec à cortice ſpolietur, rurſus frigida mergitur, eiectisque emergentibus corticibus, iterum, & toties commouetur, ac maceratur, donec omnino delibratum videatur.

Triphera moſchata.

REcipe myrobalanorum chepularum, Indarum, empellicarum, bellericarum, piperis nigri, & longi, caſ. aromaticæ, cyperi, ſpicæ nardi an. drach. v. ſeminis anethi, ſeminis porri, an. drach. ij. ſeminis daucij, roſ. rubrarum, cinnamomi, nucis moſchatæ, caryophyllorum an. drach. i, & med. macis, cardamomi maioris, galangæ, ligni aloes, moſchi an. drach. i. ſeminis naſturtii, drach. x. excipitur melle ſpumato, galangæ loco quidam galliam legunt impropriè. Datur à drac. ii. ad

ii.ad quatuor: adduntur interdum ſcoriæ ferri nutritæ drach. ii. eadem prior, ſed imbecillius.

Triphera Galeno aſcripta.

RECipe omnium myrobalanorum, an. drachm. x. zingiberis, maſtiches, cinnamomi, caryophyll. an. drachm. vii. galangæ, ſpicæ nardi, aſari, croci, ſeminis fœniculi, aniſi, apii, ameos, an. vnc. med. coſti, piperis nigri, & longi, caſ. aromaticæ, an. drach. iij. nucis moſchatæ, cardamomi vtriuſque, macis, calami aromatici, ligni aloes, an. drac. ii. been albi, & rubri, rad. piperis, cyperi, an. drach. iij. & med. ambari, drac. i. moſchi, ſcrup. i. fricentur myrobalani cum oleo amygdal. dul. melle deſpumato omnia excipiantur: ſcoria ferri in aceto macerata aliquando additur, ad menſuram omnium, vel dimidii. Datur à drach. i. ad duas.

Eadem ſe omnino promittit, verum non eſt Galeni, ex ſimplicibus illi ignotis, ad electarium Cabroſius moſchatum proprius accedit, ex Auicenna lib. 5.

Triphera minor Phœnonis.

RECipe myrobalanorum chepularum, Indarum, bellericarum, empellicarum, nucis moſchatæ an. drach. v. naſturtii aſſati, ſatureiæ, piperis, thuris, ameos, zingiberis, fructus tamariſci, ſpicæ nardi, ſchœnanthi, cyperi, an. drachm. iij. ſcoriæ ferri diebus quinque in aceto nutritæ drach. xx. myrobalani aſſentur in butyro vaccino, & cætera: inuoluantur oleo amygdalarum dul. aromatizentur moſchi, drach. i. melle deſpumato excipiantur. Datur à drach. i. ad tres: bienio ſeruantur huiuſmodi tripheræ. Monachi legunt cyperi, an. vnc. med: & perſici ſatureiæ loco, quidam naſturtii, & aſari habent, non aſſati. Eſt & triphera dicta, è ferro, poſt antidotum Pauli ex Myrepſo.

Ventriculum, hepar, renes, veſicam roborat, ob id fluorem alui, hæmorrhoidum, menſium, immodicum cohibet, ſanguinis corruptionem, & cruditates, & in ventriculo putredines humorum emendat, colorem bonum reddit, ac forma corrumpi cœpta vitium redimit.

SYluius ſolam ferri ſcoriam, ac tamariciſ fructũ paulum aſtrictorios facit, ſpicã nardi, & alia quadã imbecilliter, eademq; multo plus calore ſuo, ac eſſentiæ tenuitate, menſes, ac hæmorrhoides promouere, quàm aſtrictione leui ſiſtere, ob id in hos affectus duos, ea omnia tollit, vel horum partem bonam, neque ſolum pondus minuendum indicat, ad affectus alios frigiditate ſuccedẽtes, & menſes (vt vocãt) albos eſſe poſſe ſalubres,

non

non autem ad eos qui calorem ſequuntur, quod putredo humorum, & formæ corruptio, qualis in elephantiaſi calorem ferè ſequitur, rarius caloris imbecillitatem, &c. hac ille, non à ratione penitus aliena, cum ex ſimplicibus compoſiti cognitio expendatur, à quibus horum facultas omnis pendeat: verumtamen authoris mens, exquiſitius quoad fieri poteſt exploranda, cum ex terrena myrobalanorum ſubſtantia, aſtrictorium quicquam non poſſint non habere, nec non ſiccando excrementa partium putrida, non ſegniter abſumere, ſcoria, tamarice, thureq́ ea retinentibus, vtq́ ceu rugis quibuſdam ea contrahant, ac facilè adhæreant: cum itaq́ horum duplo maior copia, aliorum reſpectu, ad humorum ſeroſitatem abſumendam, non parum idonea ſint, ſimulq́ ab inflatu liberet, aliis inuicem contraoperantibus, non mirum ſi ſero abſumpto, ex quo fluori omni aditus præbetur, ſanguisq́ fluidior redditur, ſimul etiam flatibus diſſolutis, quorum cauſa vaſa extendũtur, ad qua dolor conſequitur, & ad ea defluxus, ex his menſes, & alui profluuia ſiſtat, hæmorrhoides etiam cohibeat, potiſſimum ex liquore aliquo ſtillatitio, aut ad affectuum differentiam congrua mixtura, vel huiuſmodi, cuius gratia exhibetur opportuno decocto propinata, vt infrigidante aliquo, & caloris vim obtundente, aut quibus ratione duce commodius videbitur, diſſoluenda, ceu non ſolum hoc in antidoto, ſed etiam in aliis omnibus, obſeruari conſueuit, ab eruditiſſimis, hisq́ expertiſſimis Vercellenſibus medicis, in quibus non vt in alienis patriis Barbaries, non Arabum periculoſum experimentum, ſed iterum reuiuiſcunt Hippocrates, ac Galenus, cum celeberrima quaq́ medicorum Academia, & exactiſſima curandorum morborum ratione, neq́ etiam intelligit author de forma corruptione, quæ elephantiaſin, ſed quæ hydropem antecedit, cui ſanè miro eſt adiumento, quamuis alteri non leue remedium afferat, ſucco ad hunc morbum competenti addito.

Pro Meſ. tutela in Syluium.

Eſt & electarium de ſcoria ferri Rhazes, vix ab hoc diſſimile 9. ad Almanſ. cap. de hæmorrhoidibus, ſed imbecillius, ideo prætermiſſum: quatuor etiam de ſcoria ferri deſcriptiones adducit Auicenna lib. 5. d. 3. Fen. 14. vide ſi libet.

SCoria ferri, hoc eſt ſpuma è ferro ignito exiliens, vel recrementum, ſeu ſtercus, aut ſpurcitia ferri, ferriolo, vel caguzzo vacatum, de ferrariis fornacibus abijci ſolita: ſæpe etiam in monticulos congeſta: non eſt ſquama, quæ tuſo, aut detrito ferro proſilit, malleoq́ decutitur, quæ in maſſam vnde exilit, rurſus indi poteſt: hinc enim multorum error propalatur, ſcoriam quaſi corium dictam putantium: cum tamen ex Dioſcoride lib. 5. cap. 48. recrementum plumbi, quod ſcoriam vocant, ſcriptum ſit: vt etiam cap. 51. recrementum argenti, quod ſcoriam vocant, aut helcyſma, aut encauma: ſquama autem eodem libro, cap. 54. excuſſa ex Cypriis officinarum clauis, ſeu ſquama ex acie, & mucronibus decuſſæ, quam vocant ſtomoma, id eſt, chalybis, quod vulgo aciale dicitur, idque ex Galeno 11. ſimplic. Paulo lib. 7. Aetio, atque Actuario. ac Ariſtot. 4. metheor. et ſi Marcel-

Stomoma.

Digitized by Google

Marcellus, ac Braſauolus, aliter ſentiant, tum maximè quum malleo ſuper incude tunditur, conficiendis armis bellicis, & ruſticis inſtrumentis: caueant itaque poſthac imperitiores, ne ſquamam ferri, cum ſcoria confundant. Præparatur hoc modo; à carbonibus, & calculis munda, & contrita, proijciatur in aquam clariſſimam, manibus fricetur, poſtea aqua affuſa, in vitream patinam imponatur, tantum aceti affuſo; vt humectetur, nec emineat, poſtea maceratur diebus quinq; vt in tripbera hac minore, alijs triginta, vltimo diligentius teritur, & reponitur, ſi ſcoria illa eligatur, quæ ex ferrarijs fodinis eo fuſo emergit, qualis Crepacorij nobis viſa, purior eſt, magisq; nitescit, cur ſquamam pro ſcoria imponendam iubeat Cordus, nulla fulcitur ratione, et ſi alterum pro altero, non magno errore imponi poſſit; ex Georgio Agric. 9. de re metall. ars hoc modo ferrum igni & additamentis profuit & ex eo efficit aciem, quam Græci ςομῶμα, nominant de ferro Plinius lib. 34. cap. 14. Albertus lib. 4. cap. 9. & de chalybe.

Marcelli, ac Braſa. opinio nō probatur.

Triphera alia minor.

Recipe myrobalanorum chepularum, indarum, bellericarum, empellicarum, ſingulorum portionem parem, hæ butyro vaccino inuolutæ fricentur melle empellicarum excipiantur, aromatizentur moſcho: addunt alii cyperi, thuris, ſeminis apii, & naſturtii aſſati, an. ſcrup. i. ſcoriæ ferri præparatæ, partes tres, Monachi legendum contendunt an. ſextam partem vnius partis.

Ventriculum, & hepar firmat, lienteriæ confert, & hæmorrhoidibus malignis, & forma corruptæ.

Aromatizare dicitur, poſt perfectam ſyrupi antidotiúe coctionem, vbi moſchus, quæuis aromata panno lineo ligata, aliquantiſper vna efferueſcunt, poſtea eijciuntur, vel iis adhuc calentibus macerantur nullo feruore, paululum exprimuntur, ſinuntúrque continuè: vbi autem maiori calore, aut calcari opus eſt, diutius ſerueant vbi pauco, parum, dehinc tollantur. At quia hic non additur moſchi quantitas, ad cuiuslibet myrobalanorum vnc. ij. impone moſchi, drach. med.

Triphera parua Actuarij.

Recipe corticum myrobalanorum chepularum, Indarum, bellericarum, empellicarum, ſingul. partem vnam: tuſa, & cribrata, miſceto cum roſaceo oleo, & cum melle deſpumato conditum ſeruato: potionis modus eſt, ſcrup. vii. ad vnc. med. è gelida. Ruellius legit chepularum, & huius vice ſi velis indicarum.

Prodeſt interaneorum doloribus, ac ſtomachi, imbecillitatiq; eiuſdem ab humore contracta, ſanitatem tuetur, eſtque ad multa alia perquam vtilis: qui voluerit perfecte interaneorum vtilitati conſulere, vt ea à noxis deiectionem aſſeruet, & ab iniuriis earundem vendicet, bdelli ceſſi portionem addat: ſi ſanguinem vacuando auxilium afferre placet, gummi torrefacti partem adiicias: cæterum ad commoditatem imbecilli ſtomachi, & infernarum partium correctionem, roſarum. & maſtiches, portionem vnā, aniſi, & caryophyllorum, dimidiatas portiones adiunges, contra cordis micationes, & vibratus, xiloaloe admiſcebis, aduerſus ſiniſtram valetudinē, quam atra bilis procreauit, pars epithymi apponitur. ſi pituita deiectionē moliri inſtitutis, alipum, id eſt, albū turpetum adhibeas, aduerſus flatuū turgentium molem, cruditatesq;, vt ineant conſortium, adhibeto Zingiberis, & galanga, ſingulas portiones, item malabathrum, carpeſium, piper longum, tenue cinnamomum, ſingula inſtar dimidia portionis, & commodum reddetur: non deſunt medici, qui vt venuſtiorem exhibeant colorem, crocum adiiciant.

Triphera ex epithymo.

RECipe myrobalanorum chepularum, empellicarum, bellericarum, Indarum, an. vnc. med. epithymi vnc. ij. ſpecierum hieræ. ſ. Gal. vnc. i. cum melle empellicarum fiat.

Maniacis, & melancholicis ſalutaris, ſtomachum roborat, dolorem capitis ex eo impendentem leuat.

E*Pithymum: ex Dioſcoride lib. 4. cap. 159. flos eſt è thymo duriore, ſatureia ſimilis, capitula habet tenuia, & leuia, & in eis caudiculas quaſi capillamenta, plurimum in Capadocia, & Pamphilia gignitur, idque eſt capillaris cuſcuta genus thymum circumueſtiens, & crebis volutionibus ab aliarum ſinu prodeunte citro, ſenſim irrepens, ſtatim ab eius ortu thymi faſtigia ſcandens, eius complexu, atq; ſtipite fultum: etſi an hic Dioſcoridi deſcriptum epithymum, alia res ſit à noſtro, nunc vocato epithymo, vltro, citroq; laboretur vehementer. Eſt enim non vulgare certamen, inter Braſauolum, ac Matthiolum. quorum partes Lacedemonios imitati, ita diſponemus, vt æquilibrio teneatur vter iſtorum iuſtius arma inducat: nam in eorum gratiam, qui Dioſcoridem de hoc noſtro communi loqui contendunt, multa adducuntur à Braſauolo, poſtea oppoſitam ſententiam tutatur, ac pro ea fert. Primo etenim inquit, non eſſe legendum, epithymum eſt flos è thymo, vt Plinius ſcripſit, qua de cauſa Hermolaus Dioſcoridem interpretatus, ita vertit, quia in pluribus conatur ex Plinio Dioſcoridem exprimere. Addimus nos, & Ruellium è thymo expoſuiſſe, etſi in Græcis exemplaribus quibuſdam, abſque præpoſitione ſcribatur, vt cap. thymo annotauimus. Ideo vertit Marcellus, durioris, & ſaturiæ ſimilis thymi flos, quoniam Dioſcorides non dixiſſet, epithymum florem eſſe durioris thymi, ſed alterius planta thymo adnaſcentis, eiq; ſeſe conuoluentis: adeo vt*

Dioſco-

Dioſceridis epithymũ, verum eſſe thymi florẽ contendat Braſauolus, ſed cuiuſdam thymi ſatureia ſimili, flores habente herbaceos, qui epithymum dicuntur, nobis ignoti, ideo Dioſcoridem 3. lib. de thymi albi flore, in quarto thymi flore ſatureia ſimili, vt potè de diuerſis ſpecie rebus pertractaſſe, neq; huius noſtri epithymi apud antiquos Græcos memoriam eſſe, Plinium tamen libro 26. capite 8. talia proferre. Epithymon qui eſt flos è thymo, ſatureia ſimili, differentia quod hic herbaceus eſt. alterius thymi albus: quidã aliter epithymum tradunt ſine radice, tenuis, vel tenuis ſimilitudine, palliolí, vel ex Ruellio caprioli, rubens, ideo eius opinioni aſtipulari, quod duo epithymi genera tradiderit, quorum alterum ad Græcos, alterum ad Arabes refert, ideo magno diſcrimine diuerſa. Matthiolus aperto Marte, vulgare epithymum id eſſe, de quo Dioſcorides lib. 4. contendit, neq; Plinium ſatis ſcite Dioſcoridis mentem percepiſſe, ideo velut de re incerta loqui, atque codicem vnde mutuatus eſt, deprauatum habuiſſe, vel ſi vt ſe habet Dioſcoridis ſcriptura fortaſſe probanda eſt, hoc exponendum: quod ſane compertum habebat, epithymum nulla propria radice ſupra thymum naſci, eius adminiculo fultum; nec ideo ſibi viſus eſt aberrare, florem thymi appellans, id quidem appoſite declarans: videlicet capitula habet tenuia, & leuia, & in eis caudiculas habentia capillorum modo, quas inquam notas vero flori ipſius thymi non aſcribit lib. 3. vt ſenſui repugnat Braſauolus, id enim tantummodo ſcripſit: capitulis in cacumine, flore purpuraſcente refertis, nulla caudicularum, neque capillorum habita mentione. Præterea hac de cauſa epithymum florem thymi appellaſſe, quia à thymo decerpatur, eo duntaxat tempore, quo vnà cum ſuis rubris capillamentis floreſcit, quodque epithymum, & flos thymi diuerſa ſint, facilè patet ex Dioſcoride, quod alterius quarto libro, ne tantulum quidem reminiſcatur, quodquè epithymum propriam thymi particulam non exiſtimauerit, hinc ſatis compertum eſt: idem indicat Græca voca ἐπὶ, modo in, modo ſub deſignans, id quod flori ipſius thymi nullo pacto congrueret, verius equidem hiperthymum vocari dignum eſſet: præter hæc quum plurimum gigni in Cappadocia, ac Pamphilia epithymum tradiderit, facilè colligi poteſt, ipſum de epithymo vulgari eſſe locutum, quippè ſi epithymum proprium thymi florem exiſtimaſſet, non hæc loca tantum in quibus potiſſimum oritur, enumeraſſet, ſed florem, thymi, vbicunque thymum eſſet, epithymum appellaſſet. Huc accedunt Aetius, atque Actuarius, qui concordi ſermone Dioſcoridem, & Galenum ſecuti, ita ſcribunt: Epithymum atram bilem inferne purgat: dantur ex ipſo contuſo, ac cribrato, perfectis, ſcrup. xii. cum paſſo, & aceto mulſo, ac modico ſale: confert flatuoſis affectionibus, & hypocundriacis præcordiorum, & quibus iecur grauatur, & difficulter ſpirantibus, ſimiliter autem velut epithymum purgat, flos ſtæbe enaſcens, & flos qui in thymbra naſcitur, atque epithymbron appellatur, verum vterquè viribus debilior eſt, ex quo ratiocinandi modo, vt epithymbron in thymbra, epiſtæbe in ſtæbe, ita epithymũ in thymo naſcitur, id tamẽ nõ explicuere in epi

Digitized by Google

*fragilis: adulteratur herba ſimili, quæ hirculus vocatur, ab odoris grauitate, ſed fa-
cilis cognitio: namque herba candidior eſt, ſine cauliculo, minoribus foliis, radice neque
amara, neq; odorata, vti verum nardum, hirculum ſamphariticam nardum eſſe affirmat
Anguillarius, altera frutice cum ſit breui, candidiore caule, altera verò caule careat, &
herba ſit, nec fruticet, hæc à lyguribus apud quos eſt frequētiſſima, ad nos facilè compor-
tatur: quidam lauandam, aut lauandulam vulgo appellatam putarunt: cum tamen ſpi-
ca celtica ab hac longe diuerſa ſit, folia habens oblōga quidem, ſed colore in flauum, lan-*

Lauanda. *guido. florem luteum: foliis cauliculis, & radicibus, medicinam facientibus. Lauanda
autem balneis, & lauacris expetita, floribus potiſſimum, aut ramis, aut foliis pollet, cau-
le & radicibus, nullius vſus, folio eſt craſſiore, robuſtiore, colore incano, frequentibus ſpi-
cis in ariſtas ſparſis, floſculis cæruleis, vel purpureis, huius ſpeciei, vnum procerius adole-
ſcit, foliis etiam maioribus, etſi ambo foliola ſint roſmarini modo, maiore etiam odoris
fragrantia, minus diluto flore, id ſibi ſpicæ nomen vulgo arrogauit, & ad nardi facultа-
tes accedit, ideo pſeudonardus dicta: vtraque in hortis iucundum ſpirat odorem, veſtibus
quoq; inſeritur, in montibus, & campis Narbonenſibus, per ſeſe vbique propagat: minor
fœmina, maior mas appellatur, vtraque coma perpetua, exitu veris ex cano vireſcere vi-*

Amathus ſibi aduerſatur, quā Matthioli notam incurrat.

*detur, Iunio ac Iulio flores exprimit. Matthiolus cenſura in Amatum inquit, ſaliuncam
Luſitano fuiſſe ſpicam, idem propè cum lauendula: attamen cum vel hanc, vel potius
hirculum eſſe, ex Euritio Cordo deduxiſſet, poſtea in hæc proruperit, vtcunque ſit, nos
pſeudonardū eam appellamus, aſpicum a ſaliunca cognomine ſpoliare videtur, vt quam-
uis ſuſca implicetur lectione, inconſtantiæ potius damnandus eſt, quàm quod errauerit.
Nos legitimam ſpicam celticam odoratam, atq; amaram, in Crepacorianis collibus cre-
berrimā vidimus, nulla prorſus reclamante nota, qua Dioſcoridea hæc ſpica explanari
poſſit, verum ibidem & adulterinam eam herbulam, ſpiculis quibuſdam conuolutam,
funiculi modo per terram ſerpentem, muſcoſamq; collegimus, olim pro ſpica celtica im-
propriè habitam: cum potius ex Galeno, phu radice vtendum ſit. Matthiolus ſpicæ celti-
cæ integras, genuinasq; plantas ſibi allatas teſtatur, ſpicis ſub terra dehiſcentibus, ra-
diculis quibuſdam quibus aluntur agnatis, velut in Indica atque Syriaca memoriæ pro-
didit, in quorum caulium cacumine nullæ ſpicæ conſpiciebantur, vt in his eſſe debere ſibi
perſuadet Braſauolus: qua quidem re gratis conceſſa, non ob id Syriaca, aut Indica ſpicis
ſuperioribus deſtituta, aliqua ratione defendi poſſet, vt capite proprio ſatis ſuperq; pro-
batum eſt, quamuis in hac quoque tuto aſſeuerare poſſimus, pululantem ab initio cauli-
culum, ſpicæ effigiem quadantenus æmulari, adultam verò nequaquam.*

Triphera Sarracenica magna,

RECipe quinque generum myrobolanarum, an. drach. v. cinnamomi,
trium piperum, ſecacul, folii, ſpicæ nardi, cardamomi vtriuſque, caſſ.
aroma-

Digitized by Google

aromaticę, lepidii, cyperi, apii, ſeminis fraxini, caryophyllorũ, been albi, & rubri, zingiberis, ligni aloes, maſtiches, rhabarbari, ſeminis fœniculi, an. drach. ij. nucis moſchatæ, macis, ſeſami excorticati, an. drac. iij. amygdalarum, an. drach. v. ocimi, menthæ ſiccæ, ſaturciæ, an. drachm. i. & med. myrobalani fricentur butyro recenti, cæteræ ſpecies cum oleo amygdal. dul. aromatizetur moſchi. drach. i. confice melle ſpumato triplo. Da poſt ſex menſes, à drach. i. & med. vſque ad tres.

Coctionem ventriculi, & hepatis, ſuo colore iuuat, ob id flatus diſſipat, humores in ventriculo, & aliis viſceribus putres abſumit, oris & corporis reliqui odorem, & colorem commendat, laſſitudinem tollit, ſanitatem præſentem tuetur, & morborum generationem prohibet, Venerem auget, hæmorrhoidas ſanat,

Sunt qui addunt turpeti drach. xv. rutæ drach. ij. ſuperfluè addiderunt Cordus ac Præpoſitus, qui tamen rhabarbarũ omiſit. Spicæ præterea drach. iij. accipiunt Monachi, quarta drachmæ vnius moſchi aromatizari aſſerunt. Eſt & triphera magna Auicennæ lib. 5 ab hac euarians, at iiſdem ferè dotibus: eandem tripheram de ſcoria ferri vocat d. 3. fen. 53 rurſus deſcribens, vt aliam tripheram maiorem Fen. 14. Eſt & triphera Sarracenica Myrepſi, ab his longe diſtans antid. 290.

LEpidium, Serapioni ſetragi, ex Dioſcoride lib. 2. c. 166. herbula eſt vulgo nota, Damocrati iberis appellata, ex Galeno 10. de compoſ. med. ſecundum locos, cap. 2. vt etiam ab Archigene, in Epiſtola ad Ariſtonem, ex Aetio, Tetrab. 1. ſerm. 3. cap. penultimo, ſeuquoque Tetrab. 3. ſerm. 4. cap. 2. foliis velut naſturcij, vere floridioribus, caule longitudine cubitali, ampliore, aut minore flore, veluti lacteo æſtate, qua tunc efficaciſſima eſt, radicibus naſturcium odore referentibus, incultis locis naſcitur. Huius ſigna per iambos exquiſitius diſtribuuntur à Galeno: hinc fit quum ſola nominis appellatione differre credantur lepidium, & iberis, ideo vel librariorum, vel medicorum curioſitate, quod in fine primi voluminis legitur, Dioſcoridi accreuiſſe putauerint Ruellius, Manardus, Marcellus ac Matthiolus. Cardanus tamen tertio contradicentium ita arguit, capite 29. lepidium tanquam iberida deſcribit Galenus 8. ſimpl. ergo ab iberida ſeorſum à lepidio diſtinguit Dioſcorides: quale autem ſit argumentum, nulla liuoris tentigine, ſuis ſcholaſticis relinquo. Quum enim egregius olim medicis tam parua curæ fuiſſe ſimplicia medicamenta perbelle expoſuerit, in libello de malo medendi vſu, capite vndecimo, antiquos omnes ſimplicium, & compoſitorũ doctrinam proſecutos aſſeuerat, in huiuſmodi cenſu, propterea ſingularis hic vir, & præceptor noſter non pœnitendus, immortalitatis gloria digniſſimus, lite nullo pacto dirempta, duplicem ex Paulo iberidem non elicuit, vt infra: alia plurima iis in tractatibus ſeſe obtecêre hominis clariſſimi dubia quædam teſtantia, doctrinam tamen oſtendentia, etſi Tractat. 6. Contradict. vſq; adeo impingere videatur, vt Galeno imurat, quod peſtilentem febrem contagioſam Cardani lapſus.

OO 2 *eſſe*

eſſe ignorauerit. cum primo de differ. febrium, cap. 2. peſtilenti morbo laborantium conuerſationem eſſe periculoſam, ne inde contagium, quemadmodum ex ſcabie contrahatur, animaduertat, etſi peſtilentem febrem priuatim vocitatam, mortales vel citra peſtem corripere aſſerat tertio in tertium de morb. vulga. commento 57. cum autem lepidium ex Dioſcoride herbula ſit: iberis autem cubitalis, qualem ab vrbe Tridentina ſe vidiſſe prædicat, effigie nimirum qua deſcribitur à Dioſcoride primum irrumpens, foliis poſtea gratiolæ, ſiue dracunculi hortenſis inſtar: eadem ſanè etſi nobis quoque iam decennio innotuerit, præſertim iuxta vrbis noſtræ mœnia, & ſecus cathredale Templum D. Euſebio dicatum, vbi adeo exuberantem, ceu mirum quoddam phyſicis, ac chirurgis quibuſdam ſecum ſpatiantibus, indicare arbitrabatur, ſummæ eruditionis, & experien-

Gabrielis Falloppii laus.

tiæ, Gabriel Falloppius, cum à me iam pridem illis peculiarem aſſeuerarent, & optime ſentirent, qua ſua eſt humanitas, mecum colloqui deſiderauit, & maxima animi gratitudine amplexatus eſt: vt verò ad rem redeam vnde pauliſper digreſſus ſum, cum veritati magis, quàm authoritati credendum ſit, nec poſſunt; nec debent, quando authores probi, ac eruditi ſint, hanc opinionẽ meam non candide amplecti, videlicet lepidium, ab iberide diuerſam ex Aetio, Tetrab. 4. ſer. 2. c. 133. Lepidium olus eſſe in Syria, folia habens ſeridis anguſtifolia, vocari autem lepidium, & c…un lacte conditum ſeruari, cum radice verò eius lanas tingi, & nigrum inducere colo… m: olim autem minorem piperitem, herbulam in hortis vbiq; expeditam, acredinis naſturcij, foliolis oblongis, & crenatis: flore lacteo, & chamæmeli æmulo, minore tamen, in eacumine gregatim diſpoſito, vix dodrantem altiore, albis radiculis graminis more ſerpentibus, cum oluſculis in coquinario vſu familiarem, lepidium Dioſcoridi inde pictum exiſtimaueram. Nulla propterea fulciuntur ratione, qui iberidis caput imprudenter arborum aceruo Dioſcoridi irrepſiſſe tueri credunt, & quod diſſona inſitione cũ his ſocietatem, conſortiumq; inierit, propterea vel expurgandum, aut quo diſſilierat veſtibulo reſtituendum: his enim non parum, ſatis ſit cap. de ſpica Aegyptia: quod verò Galenus, atque Aegineta, priuatim huic hyberidi caput aliquod non dicarint, à lepidio ſeparatum, vt ſecundam hyberidem notat Paulus, à primo diuerſam, ceu in hac, non minus in illa, diuerſum quippiam voluiſſe dicit: Galenus etiam, Dioſcoride in ſimplicibus vbique non reſpondet. Eſt ab hoc lepidium Plinij diſsimile, libro 19. capite octauo, in cubitalem exiens latitudinem, foliis laurinis, non autem naſturcij: ea quidem iberidis ſpecie Pauli, de qua libro tertio, cap. 77. duplex enim apud eum eſt iberis, prima quæ lepidion quoque, aliis agriocardamon, hoc eſt, ſylueſtre naſturciũ appellatur: ſecunda quæ in eius patria fruticoſa naſcitur, ſimilibus lauri foliis, & multo amplioribus: idem profectò cum piperite maiori, vulgo herba peuera, ſi herbulæ nomine dignaretur, cum foliis ſit, ceu draba, ſpontanea præſertim: ſique Aetio non reclamaret, cum Anguillario Dioſcoridis lepidium concluderem. Stirps vltra cubiti altitudinem etiã exurgens, caule cauo, ſumma ſui parte iunceo, obſequioſo, è viridi

ſub-

ſubcinereo, naſturtium, & raphanum valde olente, foliis laurinis grandioribus, in ſurculorum cacumine minoribus, per ambitum aliquantulum ſerratis, ex alarum ſinu prodeuntibus cauliculis, flore in ſummis virgis candido, muſcaria facie, lyguſtri æmulo, at longe minore, quibuſdam foliolis turgido, Iunio menſe ſemine copioſo, minutulo feruidi guſtus, radice alba, rotunda, intus lignoſa, craſſitie penè digitali, parum deſcendente, ac latius ſerpente nonnunquam, mirum in modum linguam vellicante, guſtu totius plantæ acerrimo, odoris iniucundi, ideo ab edulijs, hortisq; pluribus abdicata, in noſtro iam decennio ab eadem radice progerminans: hæc alterius defectui commodiſſime ſatisfaciet. Cæterum etſi in Manardum inijciat Matthiolus lib. 2. quod tam facile crediderit lepidium, eam plantam, quæ vulgo in Italia appellatur raphano: cum ſubdubitet lib. 8. Epiſt. 3. his verbis. Si his itaque conſenſerimus, iberis erit notiſſima ſub raphani nomine: præterea capite de iberide, raphanum foliis verbaſco maioribus, helenio æqualibus ſcribat: Matthiolus cap. de lepidio, paulo minoribus, ideo ridiculum eſt quod malitioſum, obſcurum, quod contumelioſum: cum præſertim Hermolaum, ac Ruellium, eadem notà deprehendit, Ruellio tamen ita ſcribente: herbarij modo hanc non lepidium, ſed raphanum appellant, ideo locorum diuerſitate variantibus nominibus non infrequentes accidunt controuerſia. Braſauolus etiam in ſimplicium examine, vt probet raphanum vulgi non eſſe lepidion, inquit: Talia dicentes non obſeruant, lepidion ex Dioſcoride herbulam eſſe: noſtrum autem raphanum magnam eſſe herbam, ampla folia habentem, laphati acuti foliis ſimilia, ſed multo maiora, raphanumq; vulgi, ſub raphani genere contineri poſſe. Addit Plinium noſtri raphani folia, ſimilia lauri foliis facere, & mollia eſſe cenſere, quæ iure ſeplaſiariis faſtidium, ſcribis negotium, librarijs onus, præconibus raucedinem pariis, cum raphanus hoc nomine vulgatus, neq; raphanus ſit, neq; ſub eius ſpecie, ſola acredine reſpondens, foliis neutiquam ſimilis, primum irrumpentibus valde laciniatis, poſt ea verbaſcò maioribus, non adeo grandi radice, qualem capite de aſtragalo comparat Dioſcorides, at neq; lauri foliis alicubi raphanum ſcripſiſſe Plinius inuenitur. Deniq; in libello pilularum, cap. de aggregatiuu, per ſceitragi, vel carpeſium, vel ſumariam, ceu vincetoxicum vltimo exiſtimat, quod prius piperellam coniecerat, animi incõſtantiam facilè demonſtrans. Monachi vincetoxicum iberidem eſſe ſcribunt, cumq; ſceitragi Indi hoc in antidoto legeretur, ideo primum Auicenna ſcitaragi accipiendum, & caſia aromaticæ ſpeciem: at hi nobis videntur ſapere Auicennianam caliginem, cum res quatuor diuerſas eodem in capite implicuerit, cuius ſanè factionis Calopodiani illi, poſt longam nimis garrulitatem, re tandem infecta, operam, & impenſam perdunt. Nempe vincetoxicum caule eſt leui, foliis hederaceis acutioribus, floribus candidis, male olentibus, plumoſo ſemine dehiſcentibus ſiliquis, radicibus numeroſis tenuibus cum odoris grauitate in aſperis Crepacorianis alpibus frequens, menſe Septembri à nobis annotata eſt, & pro Dioſcoridis Aſclepiade habita: cui quidem opinioni, vt etiam Fuchſio, etſi refragari

Manardi, Hermolai ac Ruellii tutela in Matthiolũ

Braſauoli lapſus.

Sceitragi.

Vincetoxicum Auicennæ confuſio.

Monachi hallucinantur.

Aſclepias.

Oo 3 *videa-*

Matthioli opinio improbata. Hedera terreſtris. Chameciſſos.

videatur Matthiolus: crediderim equidem, folia latitudine in acumen ſe diffundentia hederaceis non omnino diſsimilia dici debere: quod verò cum folia, tum radices, nullo odore commendentur, vanum eſſe facilè conuincitur: ſiquidem radicibus odorem tribuit, vt floribus virus graue Dioſcorides, nulla foliorum mentione: præterea omnibus illi facultatibus proportione ſimillima reſpondet, vt ea ratione mihi perſuaſerim aſclepiadem, ac vincetoxicum, Matthiolo incomperta. Peccant tamen haud dubiè herbariorum hederam terreſtrem, pro aſclepiade vſurpantes: hæc in vinetis, cultiſq́; locis, ac ſemitibus copioſiſsima, longis tenuibuſq́; funiculis in terra proſerpit, folijs violaceis, aſperis, grauiter odoratis, in ambitu diſciſsis floribus in purpura albicantibus, filaceis. Hanc in vterinis affectibus ſtrenuam ſæpe comperimus, Fuchſio chameciſſos Dioſcoridis firmiter creditur, capite 335. Matthiolus negat: Fuchſius in annotationibus antidoti Diapraſsij, inquit: Recentiores variè vincetoxicum interpretantur: ſunt enim qui iberim, ſiue agriocardamum eſſe ſcribant: alij thlaſpin, nonnulli herbam venti, quæ Græcis anemone dicitur: parum autem refert, vtram ex tribus accipias, quod omnes acres ſint, adeoq́; eiuſdem facultatis.

SEſamum: officinis notiſsimum, olim omnibus agris commune, vt inter fruges enumeraretur, in vſu coquinario, vt in delitijs mel, & ſaccharum, ad dulciaria in panificiis acceptum: nunc paulo minus quam peregrinum, non perinde, vt ipſa planta vix nota: hæc enim terræ moleſtiſsima, cum plurimum poſsit extenuare, ex Theophraſto 8 de hiſt. plant. cap. 9. vel quoniam ex oliuis oleo Italia abundat, ideo ſeri deſiit. Eius effigiem fœlici pictura deſcribit Plinius lib. 18. cap 7 ex Dioſcoride lib. 2. cap. 91. oleo ſeſamino Aegyptij vtuntur, huiúe vt Græcis abundat ſ. m u v. eius candida grana, dulcioraq́ue magis probantur: excorticatur ab omni immunditie purgatum, aqua frigida per noctem maceratur, & madore liberum panno lineo ligatum: vndique valenter concutitur, donec à cortice ſpolietur, rurſus frigida mergitur, eiectiſque emergentibus corticibus, iterum, & toties commouetur, ac maceratur, donec omnino delibratum videatur.

Tripheramoſchata.

RECipe myrobalanorum chepularum, Indarum, empellicarum, bellericarum, piperis nigri, & longi, caſ. aromaticæ, cyperi, ſpicæ nardi an. drach. v. ſeminis anethi, ſeminis porri, an. drach. ij. ſeminis daucij, roſ. rubrarum, cinnamomi, nucis moſchatæ, caryophyllorum an. drach. i, & med. macis, cardamomi maioris, galangæ, ligni aloes, moſchi an. drach. i. ſeminis naſturtii, drach. x. excipitur melle ſpumato, galangæ loco quidam galliam legunt impropriè. Datur à drac. ii. ad

ſtad quatuor : adduntur interdum ſcoriæ ferri nutritæ drach. ii. eadem prior, ſed imbecillius.

Triphera Galeno aſcripta.

Recipe omnium myrobalanorum, an. drachm. x. zingiberis, maſtiches, cinnamomi, caryophyll. an. drachm. vii. galangæ, ſpicæ nardi, aſari, croci, ſeminis fœniculi, aniſi, apii, ameos, an. vnc. med. coſti, piperis nigri, & longi, caſ. aromaticæ, an. drach. iij. nucis moſchatæ, cardamomi vtriusque, macis, calami aromatici, ligni aloes, an. drac. ii. been albi, & rubri, rad. piperis, cyperi, an. drach. iij. & med. ambari, drac. i. moſchi, ſcrup. i. fricentur myrobalani cum oleo amygdal. dul. melle deſpumato omnia excipiantur: ſcoria ferri in aceto macerata aliquando additur, ad menſuram omnium, vel dimidii. Datur à drach. i. ad duas.

Eadem omninò promittit, verum non eſt Galeni, ex ſimplicibus illi ignotis, ad electarium Cabroſius moſchatum propius accedit, ex Auicenna lib. 5.

Triphera minor Phœnonis.

Recipe myrobalanorum chepularum, Indarum, bellericarum, empellicarum, nucis moſchatæ an. drach. v. naſturtii aſſati, ſatureiæ, piperis, thuris, ameos, zingiberis, fructus tamariſci, ſpicæ nardi, ſchœnanthi, cyperi, an. drachm. iij. ſcoriæ ferri diebus quinque in aceto nutritæ drach. xx. myrobalani aſſentur in butyro vaccino, & cætera: inuoluantur oleo amygdalarum dul. aromatizentur moſchi, drach. i. melle deſpumato excipiantur. Datur à drach. i. ad tres: biennio ſeruantur huiuſmodi tripheræ. Monachi legunt cyperi, an. vnc. med; & perſici ſatureiæ loco, quidam naſturtii, & aſari habent, non aſſati. Eſt & triphera dicta, è ferro, poſt antidotum Pauli ex Myrepſo.

Ventriculum, hepar, renes, veſicam roborat, ob id fluorem alui, hæmorrhoidum, menſium, immodicum cohibet, ſanguinis corruptionem, & cruditates, & in ventriculo putredines humorum emendat, colorem bonum reddit, ac forma corrumpi cœpta vitium redimit.

Sylvius ſolam ferri ſcoriam, ac tamaricis fructũ paulum aſtrictiores facit, ſpicã nardi, & alia quadã imbecilliter, eademq́, multo plus calore ſuo, ac eſſentiæ tenuitate, menſes, ac hæmorrhoides promouere, quàm aſtrictione leui ſiſtere, ob id in hos affectus duos, ea omnia tollit, vel horum partem bonam, neque ſolum pondus minuendum indicat, ad affectus alios frigiditate ſuccedẽtes, & menſes (vt vocãt) albos eſſe poſſe ſalubres,

non

non autem ad eos qui calorem ſequuntur, quod putredo humorum, & forma corruptio, qualis in elephanticis calorem ferè ſequitur, rarius caloris imbecillitatem, &c. hæc ille, Pro Meſ. tutela in Syluium. *non à ratione penitus aliena, cum ex ſimplicibus compoſiti cognitio expendatur, à quibus horum facultas omnis pendeat: verumtamen authoris mens, exquiſitius quoad fieri poteſt exploranda, cum ex terrena myrobalanorum ſubſtantia, aſtrictorium quicquam non poſſint non habere, nec non ſiccando excrementa partium putrida, non ſegniter abſumere, ſcoria, tamarice, thureq; ea retinentibus, vtq; ceu rugis quibuſdam ea contrahant, ac facilè adhæreant: cum itaq; horum duplo maior copia, aliorum reſpectu, ad humorum ſeroſitatem abſumendam, non parum idonea ſint, ſimulq; ab infarctu liberet, aliis inuicem contraoperantibus, non mirum ſi ſero abſumpto, ex quo fluori omni aditus præbetur, ſanguisq; fluidior redditur, ſimul etiam flatibus diſſolutis, quorum cauſa vaſa extendũtur, ad quæ dolor conſequitur, & ad ea defluxus, ex his menſes, & alui profluuia ſiſtat, hæmorrhoides etiam cohibeat, potiſſimum ex liquore aliquo ſtillatitio, aut ad affectuum differentiam congrua mixtura, vel huiuſmodi, cuius gratia exhibetur opportuno decocto propinata, vt infrigidante aliquo, & caloris vim obtundente, aut quibus ratione duce commodius videbitur, diſſoluenda, ceu non ſolum hoc in antidoto, ſed etiam in aliis omnibus, obſeruari conſueuit, ab eruditiſſimis, hisq; expertiſſimis Vercellenſibus medicis, in quibus non vt in alienis patriis Barbaries, non Arabum periculoſum experimentum, ſed iterum reuiuiſcunt Hippocrates, ac Galenus, cum celeberrima quaq; medicorum Academia, & exactiſſima curandorum morborum ratione, neq; etiam intelligit author de forma corruptione, quæ elephantiaſin, ſed quæ hydropem antecedit, cui ſanè miro eſt adiumento, quamuis alteri non leue remedium afferat, ſucco ad hunc morbum competenti addito.*

Eſt & electarium de ſcoria ferri Rhazes, *vix ab hoc diſſimile 9. ad Almanſ. cap. de hæmorrhoidibus, ſed imbecillius, ideo prætermiſſum: quatuor etiam de ſcoria ferri deſcriptiones adducit Auicenna lib. 5. d. 3.* Fen. *14. vide ſi libet.*

SCoria ferri, hoc eſt ſpuma è ferro ignito exiliens, vel recrementum, ſeu ſtercus, aut ſpurcitia ferri, ferriolo, vel caguzzo vacatum, de ferrariis fornacibus abjici ſolita: ſæpe etiam in monticulos congeſta: non eſt ſquama, quæ tuſo, aut detrito ferro proſilit, malleoq; decutitur, quæ in maſſam vnde exilit, rurſus indi poteſt: hinc enim multorum error propalatur, ſcoriam quaſi corium dictam putantium: cum tamen ex Dioſcoride lib. 5. cap. 48. recrementum plumbi, quod ſcoriam vocant, ſcriptum ſit: vt etiam cap. 51. recrementum argenti, quod ſcoriam vocant, aut helcyſma, aut encauma: ſquama autem eodem libro, cap. 54. excuſſa ex Cypriis officinarum clauis, ſeu ſquama ex acie, & mu- Stomoma. *cronibus decuſſæ, quam vocant ſtomoma, id eſt, chalybis, quod vulgo aciale dicitur, idque ex Galeno 11. ſimplic. Paulo libr. 7. Aetio, atque Actuario. ac Ariſtot. 4. metheor. et ſi Marcel-*

Digitized by Google

Marcellus, ac Braſauolus, aliter ſentiant, tum maxime quum malleo ſuper incude tunditur, conficiendis armis bellicis, & ruſticis inſtrumentis: caueant itaque poſthac imperitiores, ne ſquamam ferri, cum ſcoria confundant. Præparatur hoc modo; à carbonibus, & calculis munda, & contrita, projiciatur in aquam clariſsimam, manibus fricetur, poſtea aqua affuſa, in vitream patinam imponatur, tantum aceti affuſo; vt humectetur, nec emineat, poſtea maceratur diebus quinq; vt in triphera hac minore, alijs triginta, vltimo diligentius teritur, & reponitur, ſi ſcoria illa eligatur, quæ ex ferrariis fodinis eo fuſo emergit, qualis Crepacorij nobis viſa, prior eſt, magisq; mteſcit, cur ſquamam pro ſcoria imponendam iubeat Cordus, nulla fulcitur ratione, et ſi alterum pro altero, non magno errore imponi poſſit; ex Georgio Agric. 9. de re metall. ars hoc modo ferrum igni & additamentis profuit & ex eo efficit aciem, quam Græci στόμωμα, nominant de ferro Plinius lib. 34. cap. 14. Albertus lib. 4. cap. 9. & de chalybe.

Marcelli, ac Braſaopinio nō probatur.

Triphera alia minor.

RECipe myrobalanorum chepularum, indarum, bellericarum, empellicarum, ſingulorum portionem parem, hæ butyrò vaccino inuolutæ fricentur melle empellicarum excipiantur, aromatizentur moſcho; addunt alii cyperi, thuris, ſeminis apii, & naſturtii aſſati, an. ſcrup. i. ſcoriæ ferri præparatæ, partes tres, Monachi legendum contendunt an. ſextam partem vnius partis.

Ventriculum, & hepar firmat, lienteria confert, & hæmorrhoidibus malignis, & forma corrupta.

Aromatizare dicitur, poſt perfectam ſyrupi antidotiúe coctionem, vbi moſchus, quæuis aromata panno lineo ligata, aliquantiſper vna efferueſcunt, poſtea ejiciuntur, vel iis adhuc calentibus macerantur nullo feruore, paululum exprimuntur, ſiniuntutque continuè: vbi autem maiori calore, aut calcari opus eſt, diutius ferueant vbi pauco, parum, dehinc tollantur. At quia hic non additur moſchi quantitas, ad cuiuslibet myrobalanorum vnc. ij. impone moſchi, drach. med.

Triphera parua Actuarij.

RECipe corticum myrobalanorum chepularum, Indarum, bellericarum, empellicarum, ſingul. partem vnam: tuſa, & cribrata, miſceto cum roſaceo oleo, & cum melle deſpumato conditum ſeruato: potionis modus eſt, ſcrup. vii. ad vnc. med. è gelida. Ruellius legit chepularum, & huius vice ſi velis indicarum.

Dioſceridis epithymũ, verum eſſe thymi florẽ contendat Braſauolus, ſed cuiuſdam thymi ſatureiæ ſimili, flores habente herbaceos; qui epithymum dicuntur, nobis ignoti, ideo Dioſcoridem 3. lib. de thymi albi flore, in quarto thymi flore ſatureiæ ſimili, vtpotè de diuerſis ſpecie rebus pertractaſſe, neq; huius noſtri epithymi apud antiquos Græcos memoriam eſſe, Plinium tamen libro 26. capite 8. talia proferre. Epithymon qui eſt flos è thymo, ſatureiæ ſimili, differentia quod hic herbaceus eſt, alterius thymi albus: quidã aliter epithymum tradunt ſine radice, tenuis, vel tenuis ſimilitudine, palliolı, vel ex Ruellio capreoli, rubens, ideo eius opinioni aſtipulari; quod duo epithymi genera tradiderit, quorum alterum ad Græcos, alterum ad Arabes refert, ideo magno diſcrimine diuerſa. Matthiolus aperto Marte, vulgare epithymum id eſſe, de quo Dioſcorides lib. 4. contendit, neq; Plinium ſatis ſcitè Dioſcoridis mentem percepiſſe, ideo velut de re incerta loqui, atque codicem vnde mutuatus eſt, deprauatum habuiſſe, vel ſi vt ſe habet Dioſcoridis ſcriptura fortaſſe probanda eſt, hoc exponendum: quod ſane compertum habebat, epithymum nulla propria radice ſupra thymum naſci, eius adminiculo fultum; nec ideo ſibi viſus eſt aberrare, florem thymi appellans, id quidem appoſitè declarans: videlicet capitula habet tenuia, & leuia, & in eis caudiculas habentia capillorum modo, quas inquam notas vero flori ipſius thymi non aſcribit lib. 3. vt ſenſui repugnat Braſauolus, id enim tantummodo ſcripſit: capitulis in cacumine, flore purpuraſcente refertis, nulla caudicularum, neque capillorum habita mentione. Præterea hac de cauſa epithymum florem thymi appellaſſe, quia à thymo decerpatur, eo duntaxat tempore, quo vnà cum ſuis rubris capillamentis floreſcit, quodque epithymum, & flos thymi diuerſa ſint, facilè patet ex Dioſcoride, quod alterius quarto libro, ne tantulum quidem reminiſcatur, quodque epithymum propriam thymi particulam non exiſtimauerit, hinc ſatis compertum eſt: idem indicat Græca voca ἐπὶ, modo in, modo ſub deſignans, id quod flori ipſius thymi nullo pacto congrueret, verius equidem hiperthymum vocari dignum eſſet: præter hæc quum plurimum gigni in Cappadocia, ac Pamphilia epithymum tradiderit, facilè colligi poteſt, ipſum de epithymo vulgari eſſe locutum, quippè ſi epithymum proprium thymi florem exiſtimaſſet, non hæc loca tantum in quibus potiſſimum oritur, enumeraſſet, ſed florem, thymi, vbicunque thymum eſſet, epithymum appellaſſet. Huc accedunt Aetius, atque Actuarius; qui concordi ſermone Dioſcoridem; & Galenum ſecuti, ita ſcribunt: Epithymum atram bilem inferne purgat: dantur ex ipſo contuſo, ac cribrato, perfectis, ſcrup. xii. cum paſſo, & aceto mulſo, ac modico ſale: confert flatuoſis affectionibus, & hypocundriacis præcordiorum, & quibus iecur grauatur; & difficulter ſpirantibus, ſimiliter autem velut epithymum purgat, flos ſtæbe enaſcens, & flos qui in thymbra naſcitur, atque epithymbron appellatur, verum vterque viribus debilior eſt, ex quo ratiocinandi modo, vt epithymbron in thymbra, epiſtæbe in ſtæbe, ita epithymũ in thymo naſcitur, id tamẽ nõ explicuere in epi

thymo, tanquam eis perſpecliſſimo, quod in ſtabe, atq; thymbra non ſubticuêre, vt ſub his quoq; enaſci epithymum indicarent, capillamentum id videlicet, nec ideo harum plãtarum propriam eſſe partem, neq; ſuam habere ſedem, ſed adſciticium quoddam exterius adueniens, & in his proſiliens, vt in epithymo viuens, imbecillius tamen, quod veri défectum paulo maiori mole ſuggerere poſſet. Idem conſequi poſſumus ex Aegineta grauiſſimo authore, & Galeni ſectatore acerrimo, cum lib. 7. inquit, epithymbron quod thymbra innaſcitur, vt epithymum ſimiliter euacuat, ſed imbecillius. Quare vnicum eſſe epithymum, nec verum thymi florem, enixè admodum aſſeuerat Matthiolus, quod ſi putaſſent duo epithymi genera reperiri, hæc quidem ſilentio non præteriiſſent, tam eruditiſſimi viri, verum de re tam manifeſta, & quotidiani vſus medicamento, verba facere eis ſuperuacuũ planè videbatur, ideoq; duntaxat ſufficere, ſi animaduertiſſent, epithymum non modo in thymo gigni, ſed etiam in ſtabe, atq; thymbra; iiſq; nullo radicis adminiculo conuolui, & purgatorium, ſed infirmius. Hoc eſt duellum, de quo ſi mihi integrum fuerit impunè loqui, & quid ſentiam proferre, etſi magna mihi res, non modo ad ſtatuendum, ſed etiam ad dicendum videatur eſſe, aut in quem reiicienda ſit omnis culpa, & quis ſtrenuius dimicauerit, alterumq; oppreſſerit, cũ apprimè vtile, nec minus æquum ſit lites decidere, Matthiolo honoris manubias offerendas iudicamus, vulgatumque epithymum id eſſe de quo Dioſcor. ſcripſerit, nec ſcire quid balbutiat Braſauolus, ſi

Braſauoli ſentẽtia reiecta.

quæcunque capite di thymo, in eum, vt etiam Matthiolum reiecta ſunt, diligenter examinentur, duplici tantummodo exiſtente thymo, eoq; ſatureiæ ſimili, è quo epithymon lib. 4. idem cum thymo lib. 2. deſcripto, quod etſi è durioris thymi genere ſit, cui epithymum inſurgat, non ideo diuerſa in ſpecie appellanda: propterea ſi quæ aduerſus eum obtorqueri poſſunt, animo agitentur, iure cadit, atq; infœlici fato dimicat Braſauolus, tametſi Matthioli lorica, clypeus, galea, tot ictibus perforata ſint, vt non multum diſpari

Matthiol⁹ cespitat.

pugna, vix paulum aſſumat roboris, vix in domicilio ſuperbiæ, victoria inſolentia commoneri debeat, cum nihil ferè aduerſus eum opponat, quo cum manus conſeruntur. Nempè hæc ſtant pro Plinio: cum epi, ſub, vel in ſignificet, propriumq; thymi flos, vt ſupra, in thymo ſit, non verius hyperthymum, quàm epithymum appellari poſſet, vt ex nomine argumentum non abſtulerit ſub cuius vi Braſauolus neſcio quid comminiſcitur. Siquidem in thymo verum eſſe florem, vt ſupra eſſe, quo pacto non conueniat ἐπὶ ſignificat ui, id agè comprobet. Cum ergo Plinius legitimum in thymo florem cognoſceret, quod epithymi voce ſignificari poterat, ideo eo nomine, hoc eſt in thymo, nominauit, nec ob id hallucinatus eſt vt etiam credidit Fuchſius, neq; Dioſcoridis meminit, cuius mentem reddere voluiſſe, ineptè colligit Matthiolus, ideo addidit latinè, vel alium authorem in hoc

Pugna pro Plinio in Matthiolũ

nimine grauem ſecutum fuiſſe: quoniam verò aliter quoq; epithymum naſci audierat, id ſcilicet quod in vſu nunc eſt, ſimile cuſcutæ, quod è Lyguria ad nos affertur, ideo duo epithymi nomine vocanda aſſeruit: at quo ad Dioſc. textum, vbi non è thymo, ſed thymi flo-

Digitized by Google

rem potius ei legendum videtur, quod ſequentibus verbis declarat, ſe non de thymi flore purpuraſcente, de quo ſecundo libro intelligere, credendum etſi ſit ἄνθος Græcum vocabulum, non modo florem, ſed & canum capillitium ſtirpium, quàm efflorentem excreſcentiam ſignificare, vt ἄνθος παρὰ τὸ ἄνω θεῖν καὶ τρέχειν ἐν τῷ αὐξέσθαι. Quod rebus creſcendo deſuper currat. Nonne æquum erat exiſtimaſſe, textum Dioſcoridis illo modo deprauatum eſſe, atque è thymo legendum, propoſitione in Græcis exemplaribus obliterata, quæ Plinij ſeculo adhuc conſpiceretur, & quam in antiquiſſimis Græcis codicibus annotarunt Hermolaus ac Ruellius. Sicque omne dubium erueretur, nec quia notas epithymo acceptas, verò ipſius thymi flori non adſcripſit, ideo hac in parte Braſauolo contradicit, qui epithymum non florem thymi ſecundo libro deſcripti, ſed cuiuſdam ſatureiæ ſimilis incogniti, atque ab eo diuerſi ſuſpicatur. Quantum autem à ſcopo aberret Matthiolus, nemo non noſcet, qui vel primum pedem in primis diſciplinis promouerit. Quis enim ita argueret? quia epithymum eo colligitur ſtatu, quo thymum large floret, ergo eſt flos thymi, neque hoc futili argumento, thymi florem vocitaſſe Dioſcoridem, aliquo pacto imaginandum, verum vt ſcite Ruellius exiſtimat: florem thymi appellatum, quod crinium, vel cincinorum modo, capitula thymi comat, quadam florum imagine. Quod autem Cappadociæ & Pamphyliæ non meminiſſet Dioſcorides, ſi vere è thymi florem eſſe duxiſſet, ſed vbicunque thymus oritur, ibidem & epithymum reperiri dictaſſet: an ignorat, etſi alibi alia naſcantur, Dioſcoridis more, vbi præſtantiſſima ſunt, atque exuberant, locorum meminiſſe, vt quamuis verum florem opinatus eſſet, quia tamẽ hiſce in locis & plurimum, & excellentiſſimum naſcitur, quod alibi non vſu venit: plura in hanc ſententiam ſeſe offerrent, quæ breuitatis cauſa prætermittuntur. Noſtrum itaque capillatum epithymum, non eſt verus thymi flos, ſed cum eo velut cuſcuta in lino, ſpiſſo contextu irretitum, & quaſi capillitio quodam eius cacumina illigans. Quandoquidem ſi Angu. llarꝛo credimus apud Samnites epithymum naſcitur dodrantale thymbra folijs hirſutis, denſis capitulis teretibus platani more in ſurculorum cacumine hirſutis capillitio rubro, è pilularum floſculis emergente: &c.

Triphera Perſica.

Recipe ſuccorum ſolani, intybi, apii, an. lib. ij. ſucci lupulorum, libr. i. purgatis omnibus diligenter, immitte pruna damaſcena quinquaginta, coque penè ad dimidiam ſuccorum conſumptionem, poſt adde folliculorum ſenę craſſiuſculum tritorum, vnc. ij. agaricis, vnc. cuſcutæ, vnc. med. violarum paſſarum, & roſ. ſpicæ nardi, an. drach. iij. coque igne prunarum lento, donec libræ duæ ſuperſint, poſtea iniice epithymi drac. xl. myrobalanorum chepularum, citrearum, indarum, frixarum

rum in oleo viol.aut amygdalarum dul.an.drach.ij. bulliant leuiter, deinde ab igne deponantur, colentur, in parte colati diſſolue tamarindorum recentium, vnc.iij. mannæ electæ, vnc.i.& med. pulpæ caſiæ, vnc. iiij. ſacchari violacei, libr.i. cola, & munda à ſeminibus, & ſordibus, atque in aliam liquoris partem proiice ſacchari albiſſimi. libr. iij. aceti, libr. i. coquãtur leuiuſculo igne, adde quod prius in ſuccis eſt diſſolutum, aggrega ſimul in vnum, percoque ad mellis craſſitiem, poſtremo in puluerem redactas ſequentes ſpecies inſperge. rhabarbari optimi, vn.ij. myrobalanorum citrearum, vnc.i.& med. chepularum & indarum, an. vnc. i. bellericarum, empellicarum, an. vn. med. ſeminis fumariæ, trochis, diarrhodon, macis, maſtiches, cubebarum, ſantalorum citrearum ; quatuor ſeminum frig. maiorum, ſpicæ, an. drach. ij. aniſi, vnc. med. at hos pulueres in oleo violaceo prius aduolue, poſtea reliquis permiſce, repone vaſe vitreo. Da ad vnc.i. cum frigida, aut ſucco intybi.

Febribus acutis, intemperiei calidæ ventriculi, atq; hepatis, morbis omnibus ex aduſtione natis confert, in æſtate peſtilenti, & autumno. ſitim mitigat, ic̃terum calidum ex obſtructione ſanat, ſuffuſionem à vaporibus bilioſis viſui incommodantem diſcutit:

Quanto magis, magiſque à fluctuoſis litoribus oras ſoluentes, in altum trahimur, tanto clarius intuemur, eos nautas conuerti ad naufragium, qui antea verſabantur in ſalute, atque auxilio ferẽdo, ſi huius tripheræ antennam, ſi vela, ſi profundos hiatus, & eo ingredientes vndas circumſpiciamus, quæ non facilè ſit reſarcire, ac propellere, vt quaſi ſterilem omnino, atque inanem ſumpſiſſe operam videar, eoſque æmulari, qui πλίνθον πλύνειν, & αἰγιαλὸν σπείρειν, conantur, cum Braſauolus myrobalanos citreas prętermittat, nec primo loco ſcriptas myrobolanos accipiendas contendat, poſtremo indarum, an. drach. i. accipiat, vbi vnc.i. legitur vbique. Præpoſitus etiam aniſi non recordatur, Syluius habet ſuccorum, an. libr. ij. violarum, libr. i. temerè ſatis. Cordus pruna xv. duntaxat, & ſuccorum, an. libr. i. Monachi autem qui tot tantiſque negotiis diſtenti ſunt, vt reſpirare liberè non poſſint, ſi aliquid non animaduertant, longa nimis oratione, ſeducti, etſi aliorum errata non ab re proſequantur, nimio tamen exceſſu, accipiunt myrobalanorum, vnc. ij. cum Fuchſ. 2. de comp. med. cap. 11. alibi etiam, nonnihil euariante, drachmarum duarũ loco, in aliis quoq; nonnihil euariant, vt cæteri omnes, nos meliori quo potuimus ſenſu, ad integritatem, & propriam authoris mentem reduximus.

SOlanum, hodie ſolatrum corrupte, ex Dioſc. lib. 4, cap. 61. & duobus ſubſequentibus, aliud eſt hortenſe eſculentum, olim videlicet ſatiuum, nunc verò in hortis, vmbroſisq; locis ſecus vias, ſponte inuitis cultoribus exuberans, rotundo & viridi ſemine, vbi maturuerit nigricante, vulgo herba mora, aliis vua morella, aut canina, quibuſdam briaſola, idq; Solani voce ſimpliciter intelligendum eſt. Aliud.

HAlicacabon, aut phiſſalida, id eſt, veſicaria vocatum, officinis alkechengi, Arabum exemplo, vulgo ſimiliter, veſicas proferens colore primum herbaceo, mox paulatim

rubeſcente turbinas, ſemen intra ſe claudentes ruſum; acino vuæ tum figura, tum magnitudine aßimile, nec niſi Autumno matureſcens: olim antiquis per ambitum capitis pendens, grato ſpectaculo. Aliud veſicariæ genus viſu pulcherrimum, hortorum cameras, feneſtraſq́ per cancellos ſepti modo conueſtiens, tenuibus prælongiſq́ flagellis, vltro citroq́ perreptans, exilibus pampinis ex alarum ſinu euagantibus, Balſamina alijs Hieroſolymitanum pomum vocatur, foliis quaſi vitis, flore candido, veſicis halicacabi verucoſis, in queis ſemen maturitate diſsiliens, inanitate confractum apparens, nũc candidum, nunc rubrum & rotundum, vna ex parte coloris nigri, cordis effigiem exprimens, cuius ſimilitudine in cordis affectibus valere pleriq́ tradunt, vt Echion, Alcibion etiam vocatum (in quo Leonicenus ante Matthiolum, Plin. notam inußit) in viperas, ob ſemen viperinis capitibus ſimile. Eſt & ſolanum ſomniferum, aliquibus etiam halicacabon appellatum, paucis adhuc notum, tractibus maritimis, tum mediterraneis, tum occiduis frequens, tum apud Nicæam ſaxoſis locis: id quidam eam Mandragoræ ſpeciem commenti ſunt, vulgo herba bella donna, bicubitalem, lignoſam, cauliculoſam, nec ideo ſolani quinta ſpecies erit antiquis incomperta, ſed Theophraſti mandragora 6. de hiſt. plant. cap. 2. etſi Matthiolus in nullo mandragoræ genere referendam putet: Eſt & ſolanum manicon, folio erucæ ſimile, maius aliquanto, omnino ignotum. Hæc veſicariarũ genera duo, alterum videlicet ſomnificum, alterum quod inſanire facit, deſcribuntur à Teophr. 9. de hiſt. plant. c. 12. at quod ſolanum maius appellitant officinæ noſtræ, fruticoſum eſt, craſſius, nigrius hortenſi, oblongis ramulis ligni modo prædurìs, flore in rubrum obſcuro, fructu in folliculo crocato, longe à Matth. ſolano maiore diuerſum.

Balamina.

Alcibion.

Herba bella donna.

Matthioli opinio nõ probatur.

L*Vpulus, in ſepibus, iuxta vepres, & ſalicta frequentißimus, vulgo luuertiſe, quaſi lupus repticius, ad vſus medicos familiarißimus, antiquiores latuit: ex Plinio videtur eſſe lupus ſalictarius, lib. 21. cap. 11. inter ſponte naſcentia, & eſui apta enumeratus. Meſ. in capite de volubili, in quarta ſpecie perpulchre declarat, ſcribens: quarta eſt foliis cucumeris modo aſperis, flore foliaceo, ſquammatim compacto racematimq́ dependente, lupulus vocatur: quumque tam ſit efficax medicamentum mirari ſubit cur à noſtræ tempeſtatis medicis, in vſu tam raro habeatur: quibus quidem commoti poſteriores medici, ex lupulis ſyr. & ſtillaticium liquorem parauere Manardus tamen Meſ. inſcribere videtur quod lupulum æqualem dictet, quia florum vires quæ in Curmi, & Ceruiſia oſtenduntur, & odoris grauitas, ſatis calidos, & ſiccos atteſtari videntur: eos itaque medicos qui lupulos tantopere commendant, cui fundamento innitantur, animum aduertere debere aſſerit, ac ſi flores in vſu medico ſint, cuius quoque radices, etſi ex amaritudine calidas cenſeamus, has nec hic quidem intelligit Meſ. vt nec teneros cauliculos, eiuſq́ aſparagos, & prima germena, etſi ita ſtatuat Syl. verum medio habitu caules, ne illaborata humiditate participent: à recentibus Græcis bryon vocari traditur, tametſi propriè muſcum ſignificet.*

Pro Meſ. aduerſus Manardũ.

Sylluii lapſus.

borem, ſee herbam paucis menſibus viuentem, folijs, ſemine & ſiliquis diuerſam, addiſcere facilè potuerunt. At quamuis facultate parum differre videantur, vomitiones tamen laceßit coluteæ ſemen: cum verò Amathum improbat Matthiolus, quod magno errore opinatus ſit, ſenam officinarum colyteam eſſe Theophraſti, qua duplex eſt, nec de qua intelligat explicet, ideo non ſolum hallucinetur, ſed etiam confuſus, neſciat quid ſibi velit: nolim ego iracundiā veritati aditum occupare, nolim ſanè indignis efferri triumphis Matthiolum, ſi infideli, & iniquo teſte diem dicturus eſt, ſin autem omnes curas, vigilias, cogitationes, pro rei veritate diſponit, in tā claro mendacio, ne improbißimè polluatur animaduertat: prius enim Rue. ij opinionem refellit Amathus, qui colluteam de qua Theophraſtus præcitatus, ſenam exiſtimauerit, quā ipſe alburnum, dicamus laburnum ineptißimè credidit, poſtea colyteam Theophraſti eodem libro, ſed cap. 14 procul dubio ſenæ conuenire ait, ſed ſit vt putat, vel non ſit, medicinam laudibus dignā aſſerit, Theophraſti igitur diſtinctione vſus eſt, et ſi perperam eandem putauerit, cum inter arbores enumeretur, et ſi frutex potius ſit in bugellauis caſtanetis à nobis perſpectus.

Pro Amatho dicitur in Mathiolum.

A*Garicum ex Dioſc. lib. 3. c. 1. radix fertur laſerpitij ſimilis, ſed facie ſumma ſolutiore, & rariore, fungoſoq; tota contextu: duo eius genera, fœmina quæ præfertur, rectis intus venarum diſcurſibus conſtat, mas rotundus eſt. & vndiq; compactior, vtriq; guſtus in initio dulcis, mox & diſtributione in amaritudinem tranſit, gignitur in Sarmatia regione, quæ Agaria dicitur: ſunt qui caudicem eſſe plantæ affirment, alij vt fungos naſci in arborum caudicibus quadam putredine, gignitur in Galatia Aſiæ, & Cilicia in cedris, ſed friabile, & infirmum, ex Gal. 1. de antid. cap. 14 optimum eſt, quod leuißimum eſt, denſum verò, graue, & lignoſum abiectum. Ex Paulo eligendum albißimum, quod facilè frangatur, nec ſit valde lignoſum, aut perforatum. Meſ. in truncis arborum magnarum vetuſtate iam putreſcentium, & eroſarum, tanquam earum apoſtema, vel fungum vt par eſt oriri agaricum ſcribit, duplexque eſſe, marem & fœminam, marem malum, præſertim qui longus, niger, durus, denſus, grauis, & in fragmentis ceu villos neruorum oſtendit. Fœmina ſi rotundior, alba, poroſa, rara valde, & frangi facilis, leuis, dulcis primo guſtatu, mox amara, & ſtipticia eſt melior, præcipuè ſumma corporis ſui parte: nam ſtipes quod ligni putrefacti aliquid præferat, malus eſt, vt eroſus. Cum itaque vnum probitatis indicium ſit friabile eſſe, etiam ex Paulo, atque omnibus huius ætatis, id repugnare videtur Dioſc. qui in Cilicia in cedris naſci, ſed friabile, & infirmum tradidit. Braſauolus ita conciliat, friabile agaricum à Dioſcor. non damnari, ſed quod in Galatia Aſiæ, & Cilicia in cedris naſcitur, quod tamen friabile eſt, ſed illi abſunt aliæ perfectiones. Ad nos ex Allobrogis montibus, ex Auguſtenſi valle, lariceis caudicibus agnati, eximij candoris, & perfectißimi afferuntur. Venetiis ex ceruſſa concinnant, vt candidiore facie, quod intus latet ementiantur: aduerſari ſtomacho, ideo ab Aetio atque Actuario ſcribitur, quia leuitate ſua emergens enatet, à nigro, vtpetè maleficio*

Amathi lapſus.

Digitized by Google

abſtinendum, ex Dioſc. lib. 6. de agarico Bellonius Matibiolo diligentior, Plinij locum reſtituit, cum eo tamen glandiferas arbores genuinũ agaricum non producere. Hinc Syluij ac Braſauoli error pateret.

PRuna, ex Dioſcor. lib. 1. cap. 137. adeo conciſe tractantur, vt hæc potius quàm illa non depingat, Syriaca, Damaſcena tantum enumerans. Theophraſtus ac Plinius, promiſsius, recentiores quidam exactiſsimè proſecuti ſunt: alia quum ſint nigra, alba, rubra, cereola, purpurea, viridia, verſicoloria, craſſa, parua, mediocria, longa, rotũda, oualia, dura, friabilia, dulcia, acida, inter hæc medij guſtus, quorum differentiæ etſi innumera penè videantur, in duo tamen præcipua genera reducuntur, ſyluestria & ſatiua. Noſtri itaq; pharmacopolæ Damaſcena quædam vocata, perfectè nondũ matura, accidi ſanè guſtus exſiccant, iiſq; in omnibus tum antidotis, tum decoctis confuſaneæ vtuntur, tametſi ad aluum citandam frequentius vſurpentur: ea tamen adſtringere cenſuit Dioſcor. Gal. contra 7. ſimpl. cap. 35. ſcribit. Cæterum haud ſcio cur Dioſc. pruna Damaſcena ſiccata, ventrem ſiſtere dicat, quum & ipſa palam etiam ſubducant, minus tamen quàm, quæ importantur ex Hiberia huiuſmodi controuerſiam animaduertit Auic. cap. de prunis, at inſolutam reliquit. Hic itaq; nudato enſe, toga brachiis complicata rixantur duo medicinæ lumina, quorũ alteri ſubſcribit Matthiolus, alteri Braſauolus, ſcribens: Galenum parum prudenter Dioſcor. reprehendiſſe, eumque, non Dioſco. fuiſſe deceptum, quoniam pruna Damaſcena ſapore acida ſunt, & adſtringentis facultatis experimento ipſo, imo & Gal. id oſtendere, 2. de alimen. facult. c. 31. quum inquit: Pruna Hiſpanica nibil adſtrictionis præſe ferre nõnulla vero Damaſcenorum vel plurimum: ex quibus videtur intuliſſe, Damaſcena præclaram habere adſtrictionem reſpondens autem ſeni percunctanti, quid eſt quod ſi quis edat, excernit: reſpondet: recentium eſu copioſo, tum ex humiditate, tum ex frigiditate ventriculum relaxari, ſicca autem copioſiſsimè ſumpta ob frigiditatem, & mediocriter ſumpta adſtringere, quanquã dici poſsit comprimendo educere, verum hoc eſſe conſtipare, vt deniq; tam recentia, quã paſſa adſtringant, ſed quia plures habẽt ſpecies inter ſe differentes, quædam magis, aut minus, Matthiolus contra: immemorem, atque incautum Braſauolum, à veritate prorſus alienum prædicat: quoniam non ſolum pruna Damaſcena ſicca, ſed etiam alia quàm plurima ſimplicia medicamenta deiectoriam ſimul, & adſtringentem vim obtinẽt, vt tamarindi, ac myrobalanorum omne genus, & rhabarbarum, atque alia pleraque, quæ præter id quod aluum prius deijciant, ſtipticitatis veſtigia relinquunt, qua ſanè facultate prædita, optime Galen. Braſauolus autem nequaquam percepit. Quare quum in ſimplicibus edocuiſſet pruna Damaſcena ſiccata ſubducere, vt indicaret etiam adſtrictoria vi pollere 2. de aliment. facul. his verbis atteſtatur. Siccata & ipſa poſſunt eſſe vſui, quemamodum & ficus. Fama eſt ea pruna omnium eſſe præſtantiſsima, quæ in Damaſco vrbe Syriæ naſcuntur, ſecunda autem poſt illa eſſe, quæ in ea regione, quam Iberiam, ac Hiſpaniam nominant, proueniunt.

Digitized by Google

niunt. Verum hæc quidem nihil adſtrictionis præ ſe ferunt, nonnulla verò Damaſcenorum vel plurimum. Optima autem inter ipſa ſunt, quæ cum mediocri adſtrictione, magna ſunt, & laxa, quæ autem exigua ſunt, ac dura, & acerba, praua ſunt, tum ſi eſum ſpectes, tum ſi alui deiectionem, quæ maxime ſequitur, ea, quæ ex Iberia afferuntur, ex quibus ſatis pateſcit, non niſi inualidis admodum argumentis enixum fuiſſe Braſauolum, ac ſi ſaporum, odorum, cæterarum denique non fructuum modo, ſed etiam omnium ferè ſimplicium qualitatum expers extiterit Galen. quarum ita accuratus ſcrutator, quàm accuratiſsimus fuit, vt parem vnquam repererit neminem, veluti ſatis ſuperq; in quinque primis ſimplicium libris vnicuiq; eluceſcet. Huc accedit quotidiana medicorum omnium experientia, qua Damaſcena his ſimilia, quæ à Galeno proferuntur, palam ſubductoria facultatis ſunt, poſtea adſtrictoriam relinquunt. Non ſecus ac tamarindis, atq; myrobalanis vſu venit, ideoq; pro Dioſc. hoc facere poſſe, quum inquit, Damaſcena aluum ſtringere, vt referuntur ad pruna, quæ minus adſtringunt, nec ob id purgatoria vi carere intellexerint. Hæc tela, hi aculei, quibus ſe irritant: gaudeat igitur Gal. tam acerrimum defenſorem nactus, talemq; aſſeclam, qualis non Pyrithous Theſeo, non Achilles Patroclo, non Hepheſtio Alexandro Magno, non Damoni Pithias extitit vnquam. Quandoquidem tam appoſite Braſauoli argumentis reſpondet Matthiolus, vt niſi alio ſcuto, aliave tutela protegeretur Gal. quantum equidem reor, iam de Dioſcor. male ſenſiſſe iudicandus eſſet. Nempe Braſauolus, tam recentia, quàm ſicca Damaſcena, nullo pacto educere ſuapte ſcilicet natura probaſſe putauit, etſi Galenus ſua humiditate, ac lentore, ſubducere ſcripſerit. Matthiolus autem, de tamarindorum, ac myrobalanorum viribus, primum quidem aluum deijcientibus; poſtea aſtrictam relinquentibus comminiſcitur, velut huiuſce rei, & Galenicæ diffinitionis neſcius, videlicet 2. ſimplic. cap. 13. ab accidente eſſe, ex eo quod per ſe, omnia clare cognoſci, ob id Braſauoli hominis vt expertiſsimi, ita harum rerum non ignari, nullo pacto argumenta ſubmouet. Siquidem iuſtis in Gal. titulis infectus eſt, eiuſque in Dioſcor. (pace tanti viri) conatus repreſsit. Cum 7. ſimplic. & ipſa Damaſcena palam deiectoria vi pollere, abſolutè ſcriptis mandauerit, verum 2. de aliment. facult. cap. 31. parua, dura, & acerba exceperit, priuſquam quædam Damaſcenorum, vel plurimam adſtrictionem præ ſe ferre, de quibus ſcilicet verſatiſsimũ Dioſc. intellexiſſe ſuſpicandum. Quod hæc tunc temporis, Damaſcenorum nomine ſola inſignirentur. Neq; enim rei tutus eſt, ſcribens ſama eſſe, &c. Gal. verò tempeſtate, quædam illis colore ſcilicet, formaq; æmula, maiora tamen, guſtuq; diuerſa, impropriè Damaſcena nuncupari potuere, & hoc pacto iſtorum diſcrimen componi, meo quidem iudicio poſſet, duplicia enim ſunt, hoc etiã tempore Damaſcena, quædã enim maiora, dulcia, guſtu ſuauia, quæ ab omnibus magis expeti conſueuere, recentia potiſsimum cum rore decerpta, ad aluum leniendam vulgo familiaria, ideo vix vnquam ab aromatopæis exſiccantur. Quin & Dioſc. cum pruno abſolutè aluum emollire

Dioſcoridis & Braſauoli tutela aduerſus Gale. ac Matthiolũ.

aſſeruiſſet, ſyriaca, & præcipuè è damaſco exſiccata, nec aliarum ſpecierum omnia excipit. Hanc verò litem Meſue compoſuerit, declamatorie, aliis perquirendum relinquo, alia verò minora, acida, ſubacerba, ad vſus medicos potius accipiuntur, quia nõ ita facilè putredinem, corruptionẽ, mucoremve ſentiant, quæ maturis, & niſi maxima diligentia ſicatis, facillimè ſuccedunt. Quamobrem ſi boni conſulantur Braſauoli dicta, id innuere voluit, atq; aromatarios edocere, Damaſcena communis in re medica vſus, nullo pacto ſubducere, quod ſi cõtingat præ nimia copia vẽtriculum relaxari, id vt in cibo plus quam par ſit ingeſto, & corrupto, ad inferna reiici, ſtipticitatis ope tunc temporis deſtituta, quæ in re tenebroſus de more Braſauolus non parũ ceſſit at, res ipſas opaca nimis caligine circumfundens, omnia Damaſcena ſolutione vacare abſolutè contendens: cum tamen liquido conſtet craſſiora, eaq; vt probè hac in parte cenſuit Matthiolus, quæ ex Gale. prælata ventrem citare, propterea hoc admonendi ſunt myropolæ, ne minoribus, acerbiusve vtantur Damaſcenus ad ſolutionis opera, antidotis purgantibus, decoctis thoracicis, atq; infuſis, vel diapruni, vel pulpa prunorum paranda: potius enim Hiſpanica, vulgo Catalonica, dulciſsima, nullam præſe ferentia adſtrictionem ampla, ſucculenta, & quæ duobus digitis leuiter compreſſa, cum perfectè maturuerint expilari conſueuere, accipienda: vbi verò adſtrictione eſt opus, alia: vt etiam pruneola vocata, ſylueſtria, ad hos vſus præſtantiſsima etiam maturitate flaccida at ſylueſtrem prunum, quẽ Germanica voce ſchleben appellitant, aliqui poterium eſſe tam fatuè prodidere, vt eorum ſtultiloquium diligentiſſimè infrenauerit Fuchſius 1. de compoſ. med. hanc eandem credit Amathus, Hiſpanis familiarem carduum eſſe, quæ quantum inter ſe conueniant, etiam luſci diiudicent: de poterio Paulus lib. 7. his diſſeruit, ſub nomine neuras, aliis poterion, & ſub nomine poterij, quod alii phrinion dicunt.

Braſauolus fuſcus.

Poterium Amathus arguitur. Pauli repetitio.

CVſcuta, ex Serapione, authore Abobaniſo, eſt herbarum ſtrangulatrix, his, & earum cacuminibus fili inſtar ſe inuoluens, tenui in apicibus fructu, in vinetis vt plurimum proueniens: authore Aben Meſ. eſt herba ligno agnata, & ſecum implexa, amara quidem, ſed põtica magis, authore Aborebenio, calefacit, iuxta plantæ cui annectitur qualitatem, ex Auic. eſt res in modum capillamenti, ſpinus, ac plantæ inuoluta, ſine foliis, paruo tamen ac albo flore, adſtringẽte inquam, ſed amaro magis, apud nos hodierni epithymi æmula, rubris arbuſculis, omnibusq; proximis fruticibus adhæret, eorumq; adminiculo ramulis ſe agglomerat mira longitudinis capillamento, per vertices rotata, primum radiculis nixa, quæ tum areſcunt, ac vaneſcunt, vbi alienum depaſcit alimentum, alter per terram ſerpit, inter linum vt plurimũ tenuibus ſe implicat cirris, adeoq; crebris inuolutionibus has circumſepit, vt plures ambiat lini plãtas, quibus veluti clauiculis nixa, tam arctè crebro alligatur, vt denſo contextu aut perimat, vel cacuminibus impendent, ſua mole eas oneret, humiq; procũbere cogat, vel propriã parentẽ ſuis laqueis ſtranguler, vel humiliores, ſteriles vt cõtinuo alimẽti ſuctu reddat, ideo recentioribus podagra lini,

lini, ſiue linaria appellatur, quod proprium ferè ſit cuſcutæ ſtratum, ibidemq́; nata magis albicat, quam alibi, aliiſq́; potior exiſtimatur: cirris enim eſt dilutiore purpura rutilantibus nonnunquam ex rubro rufeſcentibus, fidibus lyrarum craßitie paribus Theophraſt. orobancham exiſtimant, quidam alij hanc eſſe quam Plin. lib. 16. cap. vlti. caſſutham appellat, nonnulli arbitrati ſunt, nō ſit, non multum refert, vel cadytus, vel aliud legatur quòd ſi ἄφυλλον ſit Dioſc. non errabunt androſacen exiſtimante ſi verò ἐμφύλλον Androſacen ſuadent nonnulli Aben Meſ. & Auic. in hoc diſſentiunt, quod alter ponticam magis, amaram minus, alter magis amaram, & minus aſtringentem facit; Iulio, & Auguſto menſibus, flore c.. ..bo ac ſemine tenui. Eſt & linaria oſyris credita, aliis hortenſis planta, vulgo beluedcr.

Androſace.

T*Amarindi: off. & Barbaris, quaſi palmulæ Indicæ, Græcis ὀξυφοίνικα Latinis acida palmula, aliis ſylueſtris palmæ fructus, à saporis acore ſic dictus: ex Arabum viridario proſiluit: ex Serapione, authore Aben Meſ. fructus eſt ſubruber, medullam habens ex croceo ſubnigram, & acido dulcem, ceratiæ ſiliqua copioſiorem, quæ quidem ad vſus recipitur oſſibus abiectis. Præcellunt recentes, non tabem, aut marcorem vetuſtate ſentientes, maxime acidi: authore Meſarugio, ſunt veluti pruna tenuia, minuſq́; humida: ex Auicenna, præſtant vere acidi, recentes, non ſenio confecti, neq; exſucti, ex Meſ. ſunt dactyli acidi, fructus palmæ ſylueſtris Indicæ. Præſtant ſubnigri, ſplendentes, teneris villis, ceu radicibus quibuſdam permixti, recentes, pingues, dulcacidi, ſynceri. Adulterantur carne prunorum, ſed nigredo dolum detegit: præterea humiditas largior, & prunorum tum odor, tum ſapor: quippe nec adeò ſunt acidi, nec tam ſaturato colore nigricant. Quidam ſiccos puro vino humectant, vt recentes videantur. Hæc ſunt quæcunq; de tamarindis ab Arabibus excerpi potuêre, quos aliqua phraſi, diuerſis ſanè verbis illuſtrauimus, ab eorum mente ne vel minimum recedētes. vt ab eorum interpretib. inornatius dicta, cum hac conferentes, facillimè dijudicabunt, non enim ſuccidere, non quicquam addere auſi ſumus, ob Arabici idiomatis inſcitiam, et ſi hac temere ſatis perpetrarit Iacobus Syluius: nos quippe eorum verſiones ſectamur, vbi verò aut veritas aliud expoſtulet, in aliam reijcimus ſeriem, nunc etiam ex Darien occidentali inſula excerpuntur, vt in earum Summario Petrus Martyr, multas referens eius regionis palmas, quæ propter ſaporis acorem, edendo non ſunt. Ad nos integri non afferuntur, ſed plerunque contriti, & in maſſam compacti nucleo multiformi, ſolido, & ſubflauo, meditullio albo, duro, linguam corrugante, pediculis quibuſdam ſimul inſertis ex arbore ſalignis frondibus Manardus dubitandum reliquit, an ſint phœnicobalani, vel myrobalani pomatis cognomine, de quibus Dioſcor. lib. 1. cap. 125. quæ ambo aſtringere cenſuit, quod ſi eandem rem deſcripſerit Meſ. contrarias ei vires attribuat. Quæ in re, quo pacto cauilletur, quibus dubijs vellicet, non habet: cum tamarindi oſſe præditi ſint conſpicuo, at phœnicobalanus, qui myrobalanus dicitur maturus, oſſa non habeat ex Manardo, authore Plinio, libr. 23.*

Meſ. tutela aduerſus Manardũ. Cardani lapſus.

ſitq́; colore viridi, & odore mali cotonei. Quidam palmulam Thebaicam, Dioſco. tamarindum vocant. Cardanus ventriculo nocere aſſerit, cum tamen frigido ſolum officiat, bilioſo autem proſit, ex Auerroe.

MAnna hebrais quid hoc eſt, roſcidus è cœlo decidens humor, ferventiſſimis vt plurimum diebus, ſub lucanis temporibus, obuio terræ halitu, nunc in grumos coactus, nunc vt mel eliquatus: ex Serapione Arabum authoritate, foliorum in quibus delapſa recumbit, facultatem aſciſcit: at quæ althaam, vt mel irrorat, ſtatim decerpta vireſcit, diutius moram trahens albeſcit. ex Auicenna eſt omnis ros dulcis vt mel, gummi inſtar compactus, vt terniabin, alſiracoſt, & mel è cuſuramio ſylueſtri allatum, de quibus ſingulatim proprijs capitibus, præter leniendi vim, atq; dulcorem, à quibus inhæret, virium nonnihil aſſumens: quum ergo inter hæc ſimilitudo interſit, quid ſentiant hiſce in locis, vt res apertius eluceſcat, conſiderandum. Terniabin *Terniabin ex Serapione, mel roridum exponitur: authore Iſach, eſt ros è cœlo deciduus, melli in globulos compacto non diſſimilis, flores, fructus, ac cacumina palmarum Coraſcenij orientalis aſpergens: authore Aben Meſ. alba, & recens excellit, ex Auicen. eſt ros in Coraſceno, eiuſq; trans fluuium locis frequentius emanans lapidibuſq; inſidens: capite de melle hæc quoq; aſſerit. Mel eſt ros viſum ſubterfugiens, ex vapore elato, & cocto, nocte coaleſcens, flores, & alia. i. arborum ramos, frondes, herbas aſpergens, quem ebibunt apes, quod verò perfectã adeptum eſt cocturam, ſenſu patet, legiq́; poteſt, iuxta quæ inſidet euarians ex Meſ. Manna eſt ros ex halitu elato, & cocto, in aere temperato, fœcundo, lætis aſpectibus, ſuper quaſdam plantas, ac lapides cadens, ex quibus diuerſas adipiſcitur formas: quæ enim lapidibus incidit, guttarum, aut ſeminis modo coagulatur: præſtatq; dulcis, alba, & recens, hanc ſubcitrina conſequitur: mala verò antiqua, cœnoſa, ac fuſca: quæ plantis harum, tum aliquam facultatem aſſumit, tum foliorum, ac florum, earumq́; particulis admixta cernitur. Quæ tamen harum minus continet, præſtantior eſt, recens etiam, ac ſubalbida. Ad nos tria manna genera aſportantur, vna ex orientalibus locis, altera ex Calabro ſolo, tertia ex Brigantio, de qua inferius. Orientalis duplex viſitur, prima, & præſtantiſſima maſtichina dicta, à granorum maſtiches ſimilitudine, à quibus nacta eſt nomen, in quoſdam quaſi grandinis callos, niueoſq́; globulos denſata. Altera bambacina vocitata, aut maſtichina euanida, & ſenio exhauſta, multo ſacchara, farina milacea, aut hordeacea, aliiſq; miſcellis vitiata, vilis, deteſtabilis, nulliuſq́; momenti floccorum lanæ & goſſipij. i. bombacis effigiem candore præ ſe ferens. Calabrenſis triplex: prima, & præſtantior, foliorum manna, ſiue frondacea dicitur quod ſtirpium frondibus inſidens, colligatur, oblongis conſtans granulis tranſlucens, grauis, maſtiches in morem lentiſcinum, mox facile liqueſcens, alba, dulcis, & ſuauis, foliis concinnatis, & his quidem latioribus, veluti tegetibus extenſis, vt aptius colligatur, nec ſupra alia decidat. Secundam ſibi vendicat ſedem, quæ trunco, ligno, plantarum caudicibus inhæret: qua cauſa ligni, vel trunci*

man-

Digitized by Google

manna vocitatur. Tertia manna terræ, omnium infima dicitur, in terram deſfluens, lapidibusq; inſidens, arenulis permixta, colore liuente, minus ſyncera. Eſt & Brigantina, è Brigantio Canomamorum oppido, nundinis illuſtri, candida quidem ſelecta videlicet, nec vitiata, dulcis, & guſtu iucundiſſima, mirata melleam dulcedinem repræſentans: alia vero liueſcens, tenuior, pineis feſtucis, ſurculis, herbulisq;, & foliolis etiam adulolata, ſubductione aliis ignauior, ad alios vſus, vt etiam ad lenitiones opera, vix ſubduplo efficaciſſima: cum præſertim orientalis Calabrenſisq; interdum rancida amareſcant, & aliis impoſturis imbuta, minus valeant: quum itaque manna cœlitus cadat, vt etiam Terniabin, authore Abilio, ex Serapione, iiſdem facultatibus ad vnguem inſignita, mirum ſubit, qua nam de cauſa Serapion, at Auic. ſeparatis capitibus, de his ſigillatim diſſeruerint: cur etiam alſiracoſt, & mellis cuſuramij meminerit Auic. quæ omnia mannæ ſignificatu complecti potuit, vbi & capita, & eorum dotes inuicem compararentur. Braſauolus tamen, ac Matthiolus, ideo factum eſſe coincidunt, quod terniabin, & manna differant: alia cum liqueſcat, melli ſimilis, alia in grumos coacta ſit, verum inter ſe diſtant, quod Braſauolus, ambo quidem ex rore diiudicet, attamen mauritanorum terniabin, noſtram eſſe mannam, in grumos conglobatam, vſu communem, eorundē verò mannam, tanquam liquorem melle denſiorem eſſe, hanc vero opinionem Arabum ſcriptis refragari, contendit Matthiolus, vt commento capitis de thure, propterea iſtorum terniabin vt etiam Fuchſ. 1. de comp. med. liquidam eſſe mannam, eorum verò mannā, hanc noſtram in granula concretam eſſe, his probat fundamentis: quoniam Serapion ſcripſit. Terniabin rorem eſſe è cœlo emanantē, melli in grumos concreto ſimilem, aliter mel roſcidum, ſiue manna nuncupatū. Auic. autem de manna agens, inquit: gummi modo condenſari, à quo non recedit Meſ. ac itaq; in altercatione ſtatim emergat opus eſt, qui aut duellum pacet, hosq; conciliet, vel aduerſus vtrosq; digladietur; atq; palmam ſibi vendicet, proprioq; imprimat vexillo. Nos enim vſq; adeo vtrunq; opprimemus, ita illorū impetus propulſabimus, ac propellemus, vt caprini velleris litigium, apertiſſimè indicet hos ita Arabū controuerſias dirimere, vt in teterrima prolabantur vitia, nunc contumeliis, modo ineptiis, vagaq;, & non profutura lectione hos irritent, volumina impleant, res indiſcuſſas relinquant, quæ vſui non ſunt proſequantur ſæpe velut elingues, & ſtipites, vt canes è Nilo, vident, & fugiunt, ſcrupos iniiciunt, vbi autem rei veritate opus eſt, non diſſoluunt. Cuius quidem generis adeo multa, atq; innumera reperiuntur, vt nec lingua explicari, nec calamo ſcribi, nedum cogitatione aliqua complecti poſſunt. Quandoquidem abſolutè nullo pacto dici poteſt, aut mannam, aut terniabin. hoc liquidū vt mel concretū, illud grumoſum, aut è contra, vt hi diuerſimode ſentiūt, cū Serapion ca. de manna Braſauolo ſubſcribere videatur, inquiens vt mel deſfluere. Auic. tamē, ac Meſ. Matth. quorum alter mannam gummi modo, alter verò guttarum, at ſeminis more coagulatum ſcripſit, quorum dicta ſi ad vnguem examinentur, vtroſq; in errore verſari, nec ſcopum attigiſſe, facilè decidimus: cum enim Auicenna ac Meſ. Braſauolo repugnent, nulla ra-

Alſiracoſt.

Braſauoli & Matthioli diuerſæ opiniones reprobantur.

ratione dixit mannam Arabum eſſe liquidam, etſi huius generis reperiatur in Neapoli-
tano agro nullo hodie in pretio habita penè contempta, cumq́; Serapion, ac Auicen. ex
quo ſuæ probationis fundamenta iecit Matthiolo, neq; ipſe terniabin liquidam eſſe ali-
qua ratione tradere potuit. Scribit enim Auicen. mannam concreſcere gummi more, vt
terniabin, alſiracoſt, &c. ſi ergo gummi inſtar terniabin concreſcit, ambo vt gummi
addenſata, dicenda ſunt. Cum terniabin ex Serapione, ſit melli granuloſo aßimile, atque
ex Auicen. ſit ros in coraſieno deſcendens: quid deſipiunt ambo, hoc, aut illud diuerſa af-
firmantes, in quibus neq; ipſi conſtituti aliquid eduxêre. Siquidem ſi hoc tale eſſe ex Se-
rapione tantum, illud verò aliter ex Auicen. decertarent, vix excuſarentur, vix admit-
tendi eſſent: cum itaq; ex Arabum mente, hac abſolutè pronunciare auſi fuerint, oppido
quàm ingenioſi ſint, ediſcere licet, vbi igitur vel manna, terniabin, alſiracoſt, aut mel
cuſuramium, in Arabum antidotis comperiantur, manna, & ea ſanè præſtantiſsima, v-
biq; imponi poteſt. An huius cœleſtis manna recordati ſint Græci quibuſdam alioqui du-
bium extitit. Hermolaus putare videtur, elæomelli Dioſcoridis, eſſe acromelli, id eſt
mannam: hunc verò eodem aculeo admirantur Braſauolus, ac Matthiolus, ante eos à
Ruellio, primo de natura ſtirpium, cap. 24. animaduerſum: etſi capite de ſaccharo, in eius
tutelam neſcio quid commenti ſimus: verumtamen, cum elæomelli, lib. 1. cap. 31. ex arbo-

Brbſauoli inſcitia.

ris caudice effluat, oleum melle craßius, veternoſos reddens: Manna autem non ex trun-
co, in hanc potius quàm illam arborem non deſcendat, ex Braſauolo, vires etiam recreet,
& elangueſcentem appetentiam excitet, propterea ignorare videtur, mannam quoq; è
fraxino, & orneogloſſo emanare, vt cap. de ſaccharo dictum eſt, id quod cum à veritate
omnino abhorrere, fabulamque eſſe aduerſus Monachos tradidiſſet, vulgari idiomate

Pro Monachis aduerſus Matthiolum.

Matthiolus, Latinè credit quidem, at infamiam ſuam neſario in eos, diuerſis ſanè ar-
gumentis ſuffurauit: cum autem Amatho inurit, quod ex Indica nuce elæomelli deſtil-
lare affirmet, is ex palma Indica caudice, cuius fructus eſt nux, defluere aſſeruit, & o-
leum, & mel, nec de vna re, verum de duabus prædictis mentionem feciſſe: Matthiolus
contra, de vno tantum liquore Dioſcoridem pertractaſſe deponit: at cum diuerſæ ſint fa-
cultatis elæomelli, ab oleo è ſurculorum pinguitudine facto, etſi vtrunque facultatibus

Auicenna implicitus Amathi error.

implicet Auicenna, cap. de amumelli, in reliquis Dioſcoridis mentem ſectatus, hinc ſal-
tem geminum liquorem annotaſſe debuerat, vt ſuis in commentarijs non præterijt, nec
ideo excuſandus eſt Amathus, pierio vt credimus œſtro percitus, idcirco fabuloſas vbiq;
cantilenas effingens, cum oleum mellitum ob dulcorem vocetur, non quod mel ſit, ſed
vnica voce Græcis vocatum, id quod & capitis præſcriptum indicat, videlicet: περὶ ἐλαι-
ομέλιτος, non περὶ ἐλαίου καὶ μέλιτος. An verò è palma indica mel vinum, fructus, li-
num colligantur, cum GonZalus Ouiedus in Indicis ſuis nauigationibus, talia ex hac
palma ſuſceperit, non eſt quod Amatho fides adhibeatur, cum Plinius, libr. 24. cap 4. ex
oleis ipſis manare elæomelli tradiderit. Marcellus quoniam ab oleo ſtatim de eo agitur,

& quæ

& quaſi congener oleo ſubijcitur, in cenſu mellis magis conſtituendum iudicaret, ſi mellis magis quàm olei naturam referret. Vt deniqꝫ Dioſco. hac de manna locutus non ſit: eam autem non leuiter delibat Galen. non adumbrat, verum vnico loco appoſite, certiſſimeq́ꝫ 3. de aliment. facult. cap. 34. quod peritis naturæ interpretibus videtur, ex halitu è terra, & aquis ſolis calore ſublatis, ac deinde exactè tenuatis, & coctis, qui frigore noctis concreti coaleſcunt: hoc mel roſcidum, & aereum nuncupatur, melligo certe ſub lucanis temporibus, in arborum foliis concreta, roſcidus ſapore mellis humor: quod verò manna vocant Græci, aliud eſt ab hac cœleſti manna nempe ex Dioſcor. libr. 1. cap. 72. manna thuris dicitur, vt etiam ex Gal. 13. meth. med. ca. 5. purgamentum thuris, leui aſtrictione præditum, ex eius glebarum attritu eliſa, in acerris ſubſidens. Hanc mannam thuris, cum manna roris, inepte ſatis implicuit Serapion, cap. de manna, cum in initio è cœlo deciduam, pectus & ventrem lenire dictauerit, poſtremo Hibicis ſententiam inſerat, his verbis. Aſtringit ventrem, & eſt ſicca natura, quæ de manna thuris, non autem roſcida intelligenda ſunt. Idqꝫ euidenter eiuſdem Serapionis teſtimonio comprobatur, capite de terniabin vbi eodem Hibice authore inquit, terniabin eſt manna deſcendens, febrium bilioſarum feruorem ſedans, ſitim extinguens, ventrem mediocriter emolliens, thoracem, ac tuſſim leniens, quibus vel ſeipſum apertiſſimè falleret, vel ſe, aut eius interpretem implicuiſſe, atqꝫ mannam aeream, cum manna thuris, cui nihil ſimile, communeúe eſt, permiſcuiſſe neceſſum eſt, quod autem Serapionis caput de manna, nō ſit de manna thuris, nulli dubium, eam enim cum thuris cortice, cap. de olibano, ita inuoluit, vt quamuis huius vocis non meminerit, id totum thuris cortici aſſcribat, idqꝫ Dioſc. verba ab eodem adducta conferentes, facillimè intelligent. Aduertant itaqꝫ aromatopœi, ne ſimilitudine nominis decepti, pro manna thuris, cœleſtem imponant, at pro cœleſti, in Arabum antidotis mannam thuris, in hac Crinitum accuſat Manardus, Epiſt. 4 libri primi.

Māna thuris.

Serapionis lapſus.

CAſia: vel ſimplici conſonante, prima correpta Latinis, vel duplici, cuius nunc tantus nigræ medullæ in aluo mollienda vſus, vt ſine ea vix poßit noſtrorū temporum medicina ſtare, antiquioribus, vt noſtro orbi diu incognita, meliore tandem fato, ex vltimo mundi aliquo margine ad nos penetrauit, trifariam diuiſa. Altera ex Memphi, Dairina cognomentum, idcirco nacta omnium iudicio aliis præferēda. Secunda Damiatenſis ſiliquis etſi craßioribus angulosis ſanè, minus tamen eſt pulpoſa. Altera occidentalis, ex Hiſpaniola, cuba aliiſqꝫ inſulis. ſiliqua quàm prima breuiore, toroſiore tamen leniendo reliquis valentior, annua præſertim, nuncq́ꝫ vt in Indicis hiſtorijs, lib. 8. cap 1. eius ibidem maxima viget copia. fronde, ac foliis iuglandis, anguſtioribus tamen, ac tenuioribus, floribus croceis, ſiliqua tereti, ferruginea, nigraùe pollicis magnitudine, cubito quandoq́ꝫ oblōgiore, obliqua, ſucco prædulci verū medicato, propterea ſanitatis, ſalutiſq́ꝫ noſtræ non mediocrem gratiam à nobis, & ipſa ſibi inuenit: priſcorum igitur nemo eſt,

Digitized by Google

qui eam vel à longe deſcribat, vel nutibus oſtendat, quibuſdam Aegyptia ſiliqua, vel caſia ſiliquaris, aut nigra, mauritanis etiam, & recentioribus quibuſdam caſia fiſtula, quæ tamen apud Græcos, vt cap. de caſia diſcuſſum, aliud non deſignat quàm Dioſco. caſiam, & iſtorum caſiam ligneam, Arabum itaq; munus eſt, de qua Serapion, ſub hac voce ciarxamber, cui fiſtulæ nomen parum rectè, ſed ſiliquæ magis competit, quoniã vndiq; clauſa, aliarum ſiliquarum in leguminibus modo, ſemina ſua intra ſe claudit, fiſtulæ verò à ſummo vſq; ad extremum, peruio & excauato foramine patent: ſiliquas itaque potius quã fiſtulas fert, cylindraceas, longitudine ferè cubitales, lignoſas, colore nigro, & quaſi ex ſole, igneúe torridas, inter quas lignoſi itidem per interualla orbiculi ſunt, & inter eos ſemina concreta, ceu pulte nigra inuoluta ex Actuario etiam recenti Græco, omnibus ferè à Serapione mutuatis, ita deſcribitur: Fructus eſt fiſtuloſus, teres oblongusq; concretum intus humorem ferens, non vna coaleſcens continuitate, ſed ex interuallo intercedentibus lignoſis, tenuibusq; membranis, ſeptus ſeminalibus granis figura, & ſpecie, non diſsimilibus ijs, quæ cognita nobis ſiliqua profert, additur ex Serapione, fructum eſſe ſubrubrum in nigrum inclinantem, eiusq; fiſtulam aut verius ſiliquam, præſtare ponderoſam, pellucentem, ac intus nigram, quæ incluſis ſeminibus minime obſtrepit, vſumq; eſſe internam eius medullam: ex Meſue deligenda & fiſtula inſigni plena, ob id grauis, quam ſi concuſſeris, incluſa grana non reſonent, ſplendente foris, ac etiam in medulla pingui, quæ recens ſumenda eſt, potius quàm vaſis ſeruata. Hodie datur cortice membranis. ſeminibus, per cribrum purgatis, idq; flos caſiæ. ſuccus, pulpa, aut medulla, vocari conſueuit, cum loco perditiſsimi quidam propolæ, membranulis ſimul contritis, vt maiori pondere ſuperlucrentur; bolos effingunt guttur exaſperantes vſq; adeo vbiq; atrociſsima cõmittuntur ſcelera, poſthac ſacra aqua nullo pacto expianda. Quandoquidem & ſiliquas ſubterraneis vliginoſisq; cellis aſſeruant arena limoúe interdum operiunt, aqua obruunt, quo imbibito humore recentes plena grauesq; appareant, propterea flatuoſam experimur. Sacharo etiam condita dum recens eſt, Venetias affertur, in eundem vſum, in quem Manardus ſemina quoq; efficacia eſſe, longeq; magis quàm intraneum liquorem, ſcripsum reliquit Braſauolus huic tacitè aduerſatur, quod recens cum cortice condita, ſoluat quidem, non tamen plenius, quàm qui flos caſiæ appellatur, nec grana melius ſoluere, vt falsò putant quidam, imò quandoq; nihil penitus ſoluere, etiamſi qui ſumpſerat, decẽ drach. eorũ pulueris melle mixtas comederat, id. n. ter aut quater, in diuerſis data opera feciſſe. vnũ ſolui viſum, ſed id potius ex flore caſiæ mixto effectũ arbitrari, nec mirandũ eſt, ſi quo maiori pondere, eo minus eduxerit, quin verius aluũ conſtipauerit, cum adeo lignoſa ſunt, vt puluerari poſsint. Attamen Manardus, nõ huius communis ſemina, ſed recentis condita caſiæ intelligit, in qua nuclei molles, liquore quodã grauidi potentius leniunt, quàm vera caſiæ medulla, quæ tunc temporis velut præcoqua eſt, ac imperfecta. At fortè Braſauolus conditã non æſtimauit: nos enim ſedulò

Manardus à Braſauoli nota defenditur.

hos

hoc pluries experti, ſemper inuenimus nucleos adhuc tenellos, atq; , vt ita dicam, virides, ſeu mauis recentes, condita caſia, eius medulla magis ſubduxiſſe: in iis itaq; pericula facere Braſauolum oportebat, non in caſia vetuſta nucleis: ſe igitur abdat in ſuum muſeum, tanquam in gurguſtiolum, nec amplius latret, eoq; minus obſtrepat Matthiolus, Ruellium admiratus, quoniam ex recentiorum Græcorum ſententia, caſiam hanc fiſtulam appellet, cum tamen ipſe eorum hactenus repererit neminem, de huiuſmodi ſoluente caſia differentem, Actuario excepto, nec fiſtulam, ſed nigram vocante: at ſui erroris Matthiol. *complex, cum ſcilicet Trallianus Alexander, ac Nicolaus Myrepſus Græci, caſiam hanc* retractat. *fiſtulam quoq; vocent, ceu non it inficias latinè loquẽs capite de caſia, hinc mutato idiomate, Ruellij ſedulo obliuiſcitur.*

F*Umaria: officinis fumus terræ, capnos Græcè, adeo nota eſt, vt monitore non indigeat: hæc quia magna vbiq; copia luxuriat, ideo quaſi vileſcit, etſi eam pluribus & quidem non contemnendis viribus commendent Mauritani: herba, eiusq; ſuccus, veris initio efficaciſſima, ſemen vere deſinente: cumq; eius ſuccus oculorum aciem acuens, non paulum trahat lacrymarum, velut ipſe fumus, ideo ei appellationem inditã ſcribit Galenus 7. ſimpl. ex Meſ. optima eſt viridis, tenera, foliis tenellis, planis, non criſpis, flore ſubuiolaceo, nunc vero ſubalbo, nunc pallido violaceo, an autem corydalios ſit de qua Gal. 11. ſimp. in calce capitis de galerita quia in aſcriptitiis Dioſc. nomenclaturis hac voce capnos inſcribatur vix vnquam crediderim quin Græcus aliquis Arabsúe colicos iuuare leniter ſaltem in fumaria ſermone attigiſſet.*

Antidotus Philonis.

R Ecipe piperis albi, hyoſcyami albi, an. drach. xx. opii drach. x. croci drach. v. ſpicæ, pyrethri, caſtorii, an. drach. i. mellis deſpumati quadruplo omniũ excipe: addunt aliqui, moſchi, ſcrup. i. Datur quantitas ciceris, aut fabæ paruæ, cum liquore aliquo conuenienti.

Efficaciſſima & expertiſſima ad ſedandos vehementes, & lethales partium dolores, ventriculi, coli, hypocundiorum, hepatis, lienis, renum, vteri, excitatos à crudis humoribus, aut flatu craſſo, aut amborum cauſa, intemperie frigida, valet etiam ad ſuffocationis periculum, ſingultum vehementem, vrinæ difficultatem, ob hæc à morte impendente vendicat.

Idem eſt quod apud Galenum 9 de comp. med ſecundum locos, Philoni medico Tarſenſi aſcribitur, verum pro caſtorio, euphorbium accipit, vt etiam ex Paulo, lib 7. ca. 11. at ex Actuario, cum ponderum inæqualitate, vt etiam triplex è Myrepſo, ex Aetio geminatur pondus, Tetrabib. 3. ſermone 1. cap. 33. nobis euphorbium magis arridet, hocque etſi primum, atque celeberrimum ſit antidotorum, quæ à Græcis [illegible]

 [illegible]

δυνα,καὶ παρηγορικὰ,καὶ παραμυθητικὰ hoc eſt ſtupefacientia, & dolorem ſedantia, lenientia, mitigantia, barbaris verò ac recentibus quibuſdam opiata, quod illorum compoſitioni opium præcipuè addatur ceu & deleteria quædam vti ex Galen. 4. ſimpl. ca. 18. & 3. de temper. huic tamen quidam ademere, alij additis quibuſdam, ponderibus quoque euariantes, diuerſis etiam nominibus inſigniuêre, vt infra. Hæc tamen, & ſimilia, è quorum genere ſunt, quæ ὑπνωτικὰ, hoc eſt ſomniſera, ſoporemúe mollientia, aut ſomnum conciliantia, poſt annuum, vel ſaltem ſemeſtre compoſitionis tempus ſumenda ſunt, ad annum vſque decimum, quouſque ſtupefaciendo ſenſum, partis dolorem tollunt efficaciter, poſtea languidis ſunt viribus ex Gal. meth. med.

Antidotus Philonis, D. Hamec, filij Zachariæ.

Recipe melanthii, caſtorii, piperis, ameos, baccarum lauri, cumini, foliorum ruthæ, calaminthes, opii, hyoſcyami, cor. rad. mandragoræ, partes æquales, melle excipe. Alii ſcribunt opii partes ij. croci partem vnam. Datur à drachm. ii. ad aureos duos. Earundem eſt virium.

Philonium Romanum, ſiue maius.

Recipe piperis albi, ſeminis hyoſcyami, an. vnc. med. opii, drach. ii. & med. caſ. aro. cinna. an. drach. i. & med. ſeminis apii, drach. i. oluſatri, fœniculi, dauci, an. ſcrup. ii. gr. v. croci, drach. med. ſpicæ nardi, pyrethri, zedoariæ, an. ſcrup. med. gr. vij. euphorbij, coſti, an. drach. i. mellis deſpumati optimi triplum pondus.

Emendat tuſſim cum vino mulſo oblatum, peripneumoniam cum hydromellite, ſanguinis ſputum cum ſucco poligoni, indigeſtionem ſtomachi, & vomitum, cum poſca, dolorem hepatis cum vino, ſpleneticis, & auriginoſis cum melle ſubuenit, cœliacis cum decocto rutæ ſylueſtris, pleureticis, iliosis, nephreticis, & veſicæ ſymptomatis.

Fuchſ. 2. de comp med. ca. 15. legit hyoſcyami an. drachm. v. croci, ſcrup. med. coſti loco myrrham & caſtoreum.

Præpoſitus legit hyoſcyami, an. drach. v. croci, ſcrup. med. & zedoariæ, an. gr. xv. Cordus autem apii, vnc. i. dauci an. ſcrup. i.

Philonium Romanum Darſenſe Auicennæ, libro quinto, idem eſt cum Galleni deſcripto, ſi drachmæ aureorum loco legantur: at pyrethrum incluſine legit, deinde caſtorei, doronici, margaritarum, & ſel, an. drachm. i. hoc autem hactenus vſi ſunt noſtrates medici, quos tamen non ſum paſſus in Auicennianis tenebris diutius verſari, etſi inueteratas eorum opiniones deturbare videar, eorumque audaciam comprimere, & debilitare. Nempe cum præſto ſit antidotus Philonis Gal. recitatus, is ædepol ad vſus transferendus eſt, cum præſertim ſel, loco oxyacanthæ fructum accipiant Arabes, etſi horum nemo hactenus quid
Sel. ſel voce intellexerit, vel leui aliquo argumento complecti potuerit, vt neq; Auicennæ interpres, tametſi ſeditiones, ac diſcordiæ inter eos concitatæ amplius ſit locus.

Philo-

Philonium Perſicum.

REcipe piperis albi, ſeminis hyoſcyami albi, an. drach. xx. opii, terræ ſigillatæ, an. drach. x. croci, drach. v. euphorbij, ſpicæ, pyrethri, an. drach. ij. caſtorij, zedoariæ, doronici, margaritarum, moſchi, an. drach. i. caphuræ ſcrup. i. mellis roſ. triplum: addunt quidam lapidis hæmatitis, drach. v. ſuccini trochiſ. ramich. an. drach. i. alii pro pipere albo, legunt, papaueris albi, Cordo ex Meſ. cap. de ſputo ſanguinis, mendoſe tamen.

Sanguinem menſtruum, & hæmorrhoidarum, fluxum ventris, vomitum, & ſputum ſanguineum continet, præſertim cum ſucco plantaginis diſſolutum, & bibitum, ad menſes immodicos vulua immiſſum ad dyſſenteriam, clyſteribus inditum, cõſolidat ferme vlcera, & venas, & nihil eſt quod magis, & tutius præſeruet ab abortu, completum præſertim.

Myrepſus triplici deſcriptione, ab his procul eſſe conſpicitur, vt etiam ab Auicen. 5. can. etſi Meſ. exemplaria ponderibus nonnihil euarient, Fuchſ. 2. de compoſ. med. vlt. à Meſ. deſciſcit.

Zazanea, aliis Saganea, ſiue Egetaa, vel Azarauij.

REcipe caſtorii, myrrhæ, opii, piperis nigri, & longi, galbani, cinnamomi, phu, mei, dauci, aſari, croci, æquales partes, excipitur melle deſpumato, aliis ſæpe triplo. Datur ad ſeſquidrachmam.

Frigidam intemperiem ſanat, flatus diſſipat, & ſedat, inde natos dolores, ventriculi, coli, vteri, dentium, vrinæ, item difficultati medetur, fœcũdas facit mulieres, potum, & peſſo cum lana, & oleo liliorum, collo vteri impoſitum.

Improprie Muſa Enea inſcribitur ex Cordo, alia, cum ſit ſubſequens: Auic. lib. 5. tam in magna, quam minore, ponderibus, & ſimplicibus quibuſdam euariat. Cordi lapſus.

GAlbanum, ſeu chalbanum, off. galbina, ex Dioſcoride, libro 3. cap. 89. ſuccus eſt naſcentis in Syria ferula, quod nonnulli metopium vocant, maxime laudatur chartilaginoſum, merum, thuris effigiem præbens, pingue, minime lignoſum, retinens nonnihil adiecti ſeminis, & ferulæ grani odore neque valde humidum, neque nimis aridum: adulteratur faba freſſa, reſina, & ammoniaco: quum tamen Dioſcoridis verba in galbano adducẽs Serapion, thuris, aut ammoniaci effigie legat, vt etiam Plinius, atque ammoniaci frequentius, quàm thuris ſimilitudinem præbeat galbanum, ideo verbum illud

ammoniaci, ex Dioſcor. deeſſe quibuſdam videtur, nec iniuria, etſi ambo ita cõcreta ſint, quæ ad nos aſportantur, lignorum, ferularumq́; ramentis, ac aliis quam pluribus recrementis vitiatum, bonitati parum reſpondet, etſi Venetiis non deſit ſelectiſsimum, & non adulteratum, quod tamen magis in mondis habent, quàm vt væneat: id verò omni diligentia ſibi comparare deberẽt pharmacopolæ, aut ſaltem Dioſcoridis lege purgare, vt in ferventem aquam dimittatur, namq́; cum liquefactum fuerit, eius ſordes fluitabunt, quas hoc modo facilè ſeprabis, mundo linteo, raroq́; alligatum in fictili, aut ærea pixide ita pendeat, vt imum vaſis ne tangat opertoq́; vaſe in feruidam aquam demittito, ſic enim ſyncerum velut per colum eliqueſcet, & lignoſum in lintheo remanebit: eaſdem galbano vires habet thus, ſed imbecilliores ex Gal. 5. de comp. med. ſecundum loc. cap. 2 galbanum neutiquam coctionem tolerat, verum emplaſtro ab igne ſublato, quo ſtiffeſcat, ſic vt digitos non inquinet, emollitum inditur.

PHu, vulgo Valeriana, quibuſdam Amantilla, aut herba benedicta, ex Dioſcor. libro 1. cap. 10. quod & aliqui ſylueſtre nardum appellant: naſcitur in Ponto, folio hipposelini, alias elephaboſci, &c. adulteratur radice ruſci ammixta, ſed maleficium deprehenditur, quoniam hæc dura eſt, & frangenti contumax, ſine vlla odoris gratia, plebi cognitiſsimum eſt & inter ſepta frequens, caule primum molli, lanugine pubeſcente geniculato, ſtriis quibuſdam exaſperato, foliis tamen non oluſatro æmulis, floſculis in cacumine ſimul collecta, colore ex albo in purpureum radicibus ex tranſuerſo ſimul complicatis, non craſsis, at potius capillamenti inſtar odoris grauitate nardum æmulantibus, à mulierculis in Diui Ioannis feſto verbenaca & chamamelo, in faſciculos congeſtis, ad Templum afferri conſueuit, preculiſq́; parocho vici ſacrandam, aut earum voce benedicendam, cuius flores etſi ad narciſsi effigiem nõ accedant, quo ſolo indicio à Dioſcoridis ſcriptis diſsidere videtur: Ruellius tamen magnitudine dempta, eadem omnia habere, quæ illi à Dioſcoride tribuuntur, ſcriptis commiſit, nec non narciſsi certam exprimere effigiem, idque Braſauolus etiam; ac Matthiolus, ideo cæteris paribus, nulla prorſus diſſentire nota, nec Dioſcoridei textus labem eo in loco fateri volunt, nedum valerianam phu non eſſe excogitare: maiorem videlicet, cuius proceritas, etſi non eadem mole in alieno orbe: Cœli aut terræ beneficio, maiuſculis floribus comata, aut caule cubitali, & altiore, vi à nobis ſæpe euulſa, multis quoque innotuit, non ideo diuerſa eſſe aliqua ratione dici poteſt, etſi alij cum Fuchſio valeriana ſic dicta flores, narciſſum effigie expreſsiſſime quidem referre, eo tamen longe minores eſſe, ideo in Dioſcor. legendum, vt ex Ruellio præmonitum eſt, floribus narciſſo proximis, minoribus, non maioribus. Id nobis impudentiſsimum videtur mendacium quæ eius flores omnino diſſonent narciſſo. Eſt & quædam valeriana minor, altior tamen, in ſepibus, & dumetis, ceduiſq́; ſyluis copioſior, inter ſacratos muliercularum faſces indiſtinctè vſurpata, ambo etiam commẽdando odore ſcriniis induntur. Eſt & Germanorum Baldracan, quam pro phu non ſumendam ſcribit Bra-

bit Bra-

Digitized by Google

bit Braſauolus, Fuchſius aliter profert: qua verò theriacuſcraut dicitur, eius loco ſuffici poſſe, ad triennium non inefficax.

Muſa Ennea.

Recipe piperis albi, drach. i. gr. xvij. euphorbii, ariſtolochiæ longæ, mandragoræ, an. drach. i. ſcrup. i. thuris, maſtiches, myrrhæ, gentianæ, hyoſcyami, an. drach. vj. opii, croci, an. vnc. med. minus gr. vij. mellis quantum ſufficit.

Datur quartana affectis ante horam periodi, nucis pontica magnitudine, vino calente diluta: validum enim ſaporem inducit, propterea niſi ſumma neceſſitate vrgente vſurpanda. Eſt verò multiplex huius antidoti ſcriptura, vt in Myrepſo antidoto 292. illam autem ſectamur primam in ordine 183. niſi quod cyperum habet, pro pipere. Deſſennius ab hac, atque aliis deflectit.

Athanaſia magna.

Recipe croci, opii, myrrhæ, caſtorii, hyoſcyami albi, coſti, cardamomi, ſeminis papaueris nigri, ſpicæ, eupatorii, hepatis lupini, cornu caprini dextri, aliis ceruini, portiones æquales, terenda, tere, & alia in vino liquefac, excipe omnia melle deſpumato, pòſt ſex menſes, vtere ab aureo dimidio, ad aureum vnum, cum vino dulci, & grato, aut cum ſapa, & ſucco intybi, & apii. Eadem ad vnguem deſcribitur ab Auicenna, lib. 5.

Obſtructionem hepatis, & lienis liberat, dolorem ſedat, tum dictarum partium, tum ventriculi, renum, hæmorrhoidum, quomodo philonium antidotum, thoracem, pulmonemq; expurgat, ob id aſthma, & antiquam tuſſim iuuat, hæmorrhagiam, menſes nimium promanantes, diarrhæam lienteriam, antiquam dyſſenteriam cohibet.

Frigoris effectus ad annos tres efficere intelligitur, hoc eſt, ſenſu ſtupefacto dolorē ſedare, hæmorrhagiam & immodicas euacuationes ſiſtere, ad annum verò decimum victa frigidorum vi à calidis, contrarium efficere, id eſt, obſtructiones liberare, craſſa, lentaq; è thorace expectorare, aliter ſeruari non poteſt. Meſ. cum illud frigidi cogentis opus ſit, hoc calidi dilatantis, accedente vi tenuante, incidente, tergente.

Lupus animal rapax, nulli non notum eſt gregibus, atq; hominibus nonnunquam infeſtum: eius verò hepar ex Galeno 11. ſimpl. ſæpenumero in medicamentum hepaticum inditum, quod ex eupatorio conficitur, nō tamen quod mentione dignū ſit amplius præſtitit, ad illud videlicet comparatum, quod ſine ipſo componitur. Hinc Matthiolus lupinum hepar probare nō videtur, at quamuis in Gal. videatur controuerſia 8. comp. med. ſecundum loc. cap. 8. cum inquit: Videntur autem hac iuxta totam ſubſtantiam efficacia eſſe,

Digitized by Google

eſſe, non ſecundum vnam, aut alteram qualitatem, quale eſt & lupinum hepar, cuius
Amathus labitur. *abunde experimentum habemus. Amathus ita ſoluit, inunere voluiſſe Galenum, tantum iecori lupino vim ineſſe, quanta medicamento eupatorio ad hepaticos confecto, vel quia id nondum expertus erat: hac verò tam fatua ſi quadrent, doctorum eſto iudicium. Nos non quidem excelſa criſta ſuperbientes, Galenum ita exponimus, Remedium hepaticum citra alienam miſtionem præſtantiſsimum eſſe, ideo hepate lupino non egere, quanquam tota ſubſtantia iecinoroſos iuuet, ideo illi additum, non multo efficacius reddidiſſe, adeo vt hi probandi ſint, qui lupino iecore exactè trito vtuntur, experientia quotidiana id ſatis exploratum habentes, veluti ex Aetio, Tetrab. 3. ſerm. 2. cap. 1. eius inteſtinum vino*
Inteſtini lupini pp. *albo odoro abluendum, poſtea tumefactum ſiccetur, à fumo, & puluere tutum, aſpergatur deinde ſantalarum citrearum puluere, & abſinthio inuoluatur, non aliter quàm pulmo vulpinus præparari poteſt.*

CORnu caprinum, aut ceruinum, vſta, eiuſdem facultatis, hoc eſt, exſiccatoria cenſentur à Galeno 11. ſimpl. quoduis igitur accipi poteſt, eadem vſtione, vt in ceruino dictum eſt, & quamuis ſuperſtitioſum quibuſdam credatur, dextrum potius quàm ſiniſtrum imponere, illud vt minus excrementitium indendum, contendunt plerique: hic verò quidam vſta & illota: alij etiam illota inijciunt, cum tamen vſtionis non meminerit auhor, cuiuſuis raſura puluerata accipi poteſt.

Athanaſia maior.

REcipe cinnamomi, caſ. aromaticæ an. drach. iij. gr. viij. croci, ſchœnanthi, ſtyracis. phu, ſeſeleos, betonicæ, hyoſcyami, apii, aniſi, dauci, opii, an. drach. i. & med. gr. iij. ſpicæ, folii, caſtorii, myrrhæ, lap. hæmatitis, ſanguinis draconis, coralliorum rub. coſti, mumiæ, boli armeni, ſymphiti, terræ lemniæ, aſari, acori, mandragoræ, polii. baccarum lauri, mei, piperis longi, an. drach. i. aliis drachm. med. mel quantum ſufficit. Sunt addentes ſeminis plantaginis, & myrthi, roſ. ſing. drach. i. gr. iiij. hypociſthidos, acaciæ, oxyacanthæ, & ſucci eius, an. vnc. ij. ſucci plantaginis, vnc. iii.

Idem cum Philonio viribus, minus ſtupefacit, magisque caſtigatum, vſus eſt tutiſſimi, dicitur athanaſia, quod eius mirifica vi, homines prope immortales reddere videatur. Bona dyſſenteria laborantibus, & cæliacis, ad fluxum denique muliebrem admodum vtilis.

Eſt etiam ex Galeno antidotus Mithridatis, athanaſia cognominata, tripliciter tradita 2. de antidotis, cap 8. Actuario quoque tranſcripta, longe tamen ab his diuerrunt, quod ſi has parare libeat, ex illis colligito. Eſt & hepatica athanaſia appellata, ex Galeno 8. de compoſ. pharm. ſecundum locos, cap. 7. vt ex Alexandro lib. 8 cap. 2. Eſt & athanaſia minor Auicennæ, lib. 5. ab hac diuerſa: quæ verò ex Myrepſo legitur bona dyſſenteria laborãtibus, & cæliacis ad fluxum deniq; mulierum admodum vtilis, ponderibus, & pauculis quibuſdam

dam

dam euariat: plures autem athanaſiæ deſcriptiones ex eo proſequere. Eſt & ex Paulo, lib. 7. cap. 11. Aetio, Tetrab 4. ſerm. 1. præſcriptæ, pondera alii quoque immutant; legentes enim aromaticæ an. drac. x. ſcrup. ij. opii an. drac. 9. petroſelini, an. drach. iij. etſi Præpoſitus legat, an. drach. med.

LApis hæmatites, vel ſanguinarius, quia in aqua diſſolutus, vel cote attritus, colorem quendam ſanguini non abſimilem reddit, ex Dioſcoride, lib. 5. cap. 90. Optimus habetur friabilis, ſaturato colore, niger, durus, & ſuopte ingenio æquabilis, nulla ſorde admixta, nulloque Zonarum diſcurſu, coarguitur male confectus, primum fiſſilibus venis, quippe in rectos venarum diſcurſus infringitur. At hæmatites longe ſecus in colore habet, namque hic floridum reddit, hæmatites verò ſaturatiorem, atque cinnabarim imitantem, notiſſimus, & per excellentiam lapis appellatur, cruento ſanguinis colore, vnde illi nomen: foſſilis ſpōte in metallorum cuniculis naſcens, fractus ſanguinem colore imitatur, nec deeſt ſuppoſiticius, ex pſeudo bolo armeno, aliiſq; impoſturis, quo pictores, lignarij fabri, & myropolia quadam abundant. Fit & è magnete lapide vehementer ambuſto: cum verò ex Hiſpania durus adeo afferatur hæmatites, vix limam perſentiens, Cardanus 6. de ſubtilitate libro, ob huiuſmodi duritiem Germano præſtantiorem hunc aſſerit Dioſcoridea lectionis inſcius, ex qua friabilis optimus cenſetur. De eo Albertus, lib. 2. cap. 1.

Cardani lapſus.

SAnguis draconis ex Serapione, ſuccus eſt achillea, de qua Dioſcorides, lib. 4. cap. 28. quibuſdam achillea ſyderitis, herba minoribus quam fæniculo foliis veſtita, capillamenti modo, odore non inſuaui, verum medicato, verſicolore vmbella, vulgaris noticia, & in millefolij ſpeciebus repoſita, tametſi legitimum eſſe millefolium commenti ſint nonnulli, erroris aditum præbente Plinio, lib. 25. cap. 5. cum inquit: achillea Latinis millefolium vocatur, quo deinde loco non achilleam, verum Dioſcoridis myriophillon depingit, poſtea paulo infra ſubdit: aiunt achilleam, &c. ex quibus apparet, qua nam vera ſit achillea, dubitaſſe Plinium, ideo ſolidum ex eo non fieri argumentum: eius ſuccus authore Conſtantino, ex Serapione, valde rubeſcit, qua cauſa ſanguinem draconis vocitatum, ſcribit Matthiolus, commento capitis de achillea, ideoque non eſſe millefolium, quia expreſſa ſucco eſt rubicundo, millefolium nequaquam. Braſauolus vt probet ſanguinem draconis officinarum, non eſſe huius achillea ſuccum, inquit: id obſtare quia non eſt viridis myropoliorum ſanguis draconis, ac ſi huius herba ſuccus viridis, ſimulque ſanguis draconis ſit Serapionis, ex quo valde rubicundus deducitur. Nos tamen ſepius expreſſa achillea, ſucco viridi eſſe, vixque ſubfuluo ſemper didicimus, vt non minus Braſauolo claudicet Matthiolus: ambo enim Serapionis, aut interpretis errore ducti, diuerſimode etiam ſentientes, aberrarunt: eius quoque loco inualuiſſe ficticium illum, ex pſeudo bolo armeno, ſanguine hircino, ſorbis, gummi, aliiſque miſcellis, in rotundas placentas effictum, ad officinarum ornatum appenſas, ſcriptum reliquit Matthiolus,

Achillea.

Braſauoli & Matthioli diuerſæ, at erroneæ opiniones.

thiolus, cap. 2. de achillea: verum tamen cum eo in capite Dioſcorides, ſanguinis draconis non meminerit, id quod nullo pacto præteriiſſet, ſi eius nomenclatura dignum extitiſſet, quemadmodum capite de cinnabari, quibuſdam ſanguinem draconis exiſtimari recordatus eſt, nec ſaltem cum eo, vel paruam inierit ſimilitudinem, hinc veriſimile eſt, non alia opinione ab impoſtoribus pro eo obtruſum, quàm quod eius mangonio, credulis myropolis imponerent, eiuſque loco venundare poſſet, ſiquidem eum ex achillea ſucco, minore negotio parabilis ſit, ſi hunc verum eſſe ſanguinem draconis exiſtimaſſent (quod eſſe ex Dioſcoride falſo tradit Cardanus, lib. 5. de ſubtilitate) quid maius impenderent negocium ad doloſum iſtũ conficiendum. Præterea in Latino codice ſe ipſum confutans, falſo rubicundum fundere ſuccum Serapionem addidiſſe, à Dioſc. indictum, innuit, atq; à multis in incognitarũ plantarum claſſe relegari. Coniectari itaq; poſſet draconis eliſi arbores, elephantorũ morientium pondere, permixto vtriuſq; animalis ſanguine, de quo Plin. lib. 33. c. 9. vt lib. 8. c. 12. ad patres noſtros allatos, proprio ſanguinis draconis nomine, idem ſanè cum eſſet vſu veniſſe, qui ſi idem vere ſanguis nõ extitiſſet, improprium nomen ſortitũ videri poſſet, temporis deinde curriculo abolitũ, & deſiderari, & ad nos amplius nõ aſportari compertũ habentes Sophiſtæ, alium colore, & ſubſtantia nõ diſsimilem fucauiſſe, pro eo venditãtes, impoſtura tamẽ deprehenſa, gummi quoddã ſanguini ſimillimis, quibuſdam lacryma draconis, vel ſanguis draconis in lacrymis vocata afferebatur, qui tametſi ſanguis illius animalis non ſit, quantũ coniectura propius accedere poſſum, hæc eſt arboris lacryma, quã ſanguinis draconis nomine intelligere voluerunt recẽtiores, quia forte ex planta draconis, vel dracuncul nomenclatura deſtillat, ceu ex Aetio, Tetrab. 4. ſerm. 3. cap. 12. quæ quoniam ſanguinem æmulatur, tale ideo ſibi nomen arrogauit. De ea ita ſcribit Aloyſius Muſtus, in Aphricana nauigationis hiſtoria, cap. 4. Sanguis draconis lacryma eſt gummoſa, & liquida, quæ ex Aphricana arbore emanat, colore puriſsimi, & ſumme naturalis ſanguinis, cuius copia ſtudentes incolæ, corticem ferro incidunt, & collecto liquore ahenis igni incoquunt, & ſanguinem draconis vocant. Huius generis ingentiſsimas arbores ſe vidiſſe, teſtantur Franciſcani Meſ. cenſores, apud Vliſsiponem. Id cinnabarim eſſe Dioſcoridis coniecêre nonnulli, quoniam hoc etiam tempore, ad nos ex Aphrica defertur, & magno conſtat, rarum, vt vix verſicoloribus pictorum lineis ſatiſfaciat, intenſo calore, nec diluto præditum: quare quidam ſanguinem draconis eſſe exiſtimarunt, quumque vim habeat hæmatite lapillo eandem, atque experientia cognitum ſit adſtrictorium, & virtute conſimilem eſſe, ad quos vſus hodie recipitur vbique, etſi cinnabaris non eſſet, eius ſuppetente copia, alio vti non oporteret: huius verò ſanguinis draconis defectu, tantundem hæmatitis imponendum, etiam vt hic rurſus enumeratum. Auicenna rubrum ſuccum eſſe omnibus notum aſſerit, eiuſque loco ex quorundam ſententia, lactucam accipi. Vnum tamen eſt animaduertendum, à paucis annis citra, mangonium quoddam etiam Vercellis (id enim certo ſcio) ex gummi in virgini

Cardani erratum.

decocto

Digitized by Google

decocto ſoluto, corticibus quibuſdam, aliisq; ſimul compactis, in quadrangulas tabellas tam aſtute parari, vt viſu non internoſcatur. Cæterum cum ſanguis draconis, Plinij, nec non Dioſcoridis tempore, cinnabaris appellaretur, quamuis duo diſtincta ſint, vt optime etiam cenſuit Braſauolus, parum habent Matthiolus, & eo prior Leonicenus, ac Fuchſius, quo Plinium falſum eſſe deducant, præſertim neſcij, an ſanguis ille verus ab incolis diligenter exceptus, recensq; non putris, in maſſas olim effectus, hoc gummi rubicundius, forte Plinio viſus ſit. Quod autem ſuppoſititium in eius locum inuectum, dilutius rubeat, non ideo vim aliquam infert, vt putat Matthiolus, quo probet ſanguinem illius animalis valde rubicundum nõ extitiſſe, neque enim de re ignota quenquam his argutius vellicare deberet, Plinium præſertim, accuratiſſimũ rerum indagatorem, nulla in cinnabari Dioſcoridis mentione facta. Cinnabaris. Plinii tutela aduerſus Leonicenum ac Matthiolum.

MVmia Serapioni aggregatur ex aloe, myrrha, & humani corporis humiditate, quia tamen poſt hoc caput adiecit piſſaſphalti, è Dioſcoride verbotenus depromptum, lib. 1. cap. 84. ideo conijcitur duplicem mumiam deſcribere voluiſſe, primum ſcilicet nobilium, & primatum: ſecundam vulgarium, atque ignobilium. Siquidem Strabonis teſtimonio, lib. 16. vbi de Sodoma, ac bitumine tractat, talia proferuntur, Bitumine illo ad mortuorum conditurас Ægyptij vtuntur, cui aliqui nitrum, ſalem, picemq;, adijciunt. Id quod etſi palam non dicat Serapion, ditiores ſcilicet aloe, croco, myrrha, vel etiam balſamo, ac cinnamomo: Plebeculam verò ſumptui parcentem, aſphalto, aut piſſaſphalto impleri, interpretum vitio factum eſſe ſuſpicamur, cum etiam acoloniæ, pro Apolloniæ, & flumina, pro ceraunijs expoſuerint: neque enim vſque adeo ineptus cenſendus, ſed ne cogitãdus quidem, quod merum piſſaſphaltum, improprio mumia ſepulchrorum titulo impoſuiſſet, niſi vt aliqua cognatione iuncta diſiungeret, & in hanc primam ſepulchrorum partiretur, & ſecundam, quæ eſt piſſaphaltus, ac ſi mumia de vtriſq; prædicaret, diuerſis ſanè, diuerſarum iſdem virium: quas cũ in vnum Arabum authoritatibus comprehẽdat, ideo vnicam ſcribere forte voluiſſe credendum: verum quia nouerat dupliciter fieri, vt oſtenderet eorum facultates in vnum coire, ob exundantis humanæ humiditatis miſturam, diuerſa quamuis compoſitione; ideo piſſaſphalti caput ex Dioſcoride decerpiſſe ſuſpicari poteſt: propterea eaſdem illi vires attribuit Auicenna, nec non ſimili dote, qua pix, & aſphaltus mixta, mumiam eſſe tradidit: non ignarus ignobilium cadauerum conditurаm, ex his ſua ætate, vt plurimum parari ſolere, eamq; ſolam in vſu medico eſſe, quippe quod ditiorum corpora balſamo, pretioſisq; aromatibus condita, ſumptuoſa ſibi conſtituere ſepulchra, diligenter occluſa, honorificè obſeruata, religioſe ſigillata, vt maximo etiam peculio illinc defodi non permittantur, ex Græcorum verbis, ἀκίνητα μὴ κινεῖσθαι, hoc eſt, immota relinquenda. Vulgarium autem facilius: rei tamen inſcius mumiæ diffinitionem non aggreditur Auicenna, nec Serapionis interpres à ſeſe addidiſſe Mumia ſepulchrorum, &c. credendum fuerit vnquã, etſi nulla ratione Piſſaſphaltus.

Bellonii opinio non accepta.

ita ſtatuat Bellonius. Quandoquidem piſſapitar Sarracenis, pitibitumen ſignificat. Mumia autem, neutrum quiddam eſt ex Auicenna, etſi eiuſdem facultatis; quare præferat: ſeculi infœlitatem deplorare publiciſq; execrationibus deuouere poſſumus, qui tam fallaci, tam fucoſæ merci, magno etiam empta, tam magnum pretium, tantus honos tranſacto ſeculo conſtituta ſint: quum medicata funere condita cadauera, omnium nationum luculentiſſima ſcriptorum memoria: tam varia conditur, vt ex Herodoto, in Euterpe, ex Diodoro Siculo 2. cap. 5. indiſcriminatim, & promiſcue, ad medicos vſus transferantur: cuius ſanè condimentum ex Dioſcoride, Galeno, aliiſque in Cedria innoteſcit, veriuſq; medicati cadaueris, ſiue eius liquoris appellatio, quàm Barbarum mumia cognomen præſcribendum eſſet, nempe ſi vel horum infarctum, duntaxat intelligũt Medici, quid vniuerſum corpus aſſumunt, cur vndecunq; allata indifferenter medicinam facit, cum alia accuratius, negligentius alia pro defunctis opibus, à ſalinatoribus, libitinariiſq; componatur: cum ex condimentorũ varietate virium quoq; particeps ſit. Hinc nemo hactenus illius dotes ad vnguem reddere potuit, nullus priſcorum ad medica opera tranſtulit: quod ſi ad vſus quibuſdam iatraleptis commendanda videtur, aliam ab alia ſaltem diſtinguant, è regionum more, vilem ab opulẽta, linteorum, & faſciarum circuitione. Quo autem omnis error ex recentiorum animis extirpetur, funditusq; tollatur, vtq; aperiatur ſententia vera, & humano generi perutilis, hinc fit, vt Fuchſ. 2. de compoſ. medic. cap. 5. lubenti animo, haud ſuſcipiamus, cum Serapionis mumiam nil aliud quàm Græcorum piſſaphaltum, aliorum verò Arabũ eſſe officinis vſitatam, ſtatuit, tabidamque ſaniem, & liquamen conditorum, vt lib. 1. ſecus enim eſt Serapioni. Braſauoli opinionem minus amplexamur, cum mumiæ nomine omnem mortuorum condituram ſignificari aſſeruit, dehinc quandam per ſe ſolam, & naturalem eſſe in Apollonia Epiri) vt etiam ex Fuchſio 2 de compoſ. med. cap. 20. natiuã appellante) ac ſi piſſaphaltus ſimplex mumia Arabibus vocetur, nomine, meo quidem iudicio, mumia indigno, eiuſq; viribus non ſatis affini: hunc etiam, vt redarguat Matthiolus, accuſandi viam muniit, defendendi autem obſepiit; inquit enim ſe ex Mauritanis excerpere, mumiam noſtram potius eſſe piſſaſphaltum, quàm aſphaltum, vt credidit Braſauolus, idq; ex Auicenna, qui ſecundo ſuorũ Canonum, ſcribit mumiam eiuſdem eſſe facultatis, qua aſphaltum pice mixtum, id quod indicat eum de piſſaſphalto intelligere, huic calculum addere Serapionem, qui capite de mumia, Dioſcoridis piſſaſphaltum ad vnguem reddidit, & quamuis Strabo aſſerat, defunctorum corpora aſphalto ſeruari, id non concludere quominus vnà picem admiſcèant, fiatq; piſſaſphaltum facticium, veluti Serapion, atq; Auicenna voluiſſe videntur. Hæ ſunt Matthioli adeo facetæ obiectiones, vt hoc alacri, atque læto probandi choro ſtipatus, hoc vallatus iudicio, hac inflatus ſapientia, tã euidẽtes attulerit demonſtrationes, vt eas denegantes, prima inquã principia auferre videantur. Quandoquidem notatu digniſſimũ eſt argumentum; Auicenna aſſerit mumiam eadem

Braſauolus labitur.

præſtare,

*præſtare, quæ aſphaltum pice mixtum, ergo intelligit de piſſaſphalto, ergo potius eſt piſ-
ſaſphaltũ, quàm aſphalthũ, addo ego dici oportere, ergo mumia noſtra potius eſt piſſaſphal-
thum, q̃ aſphaltũ ſi Braſauolũ taxare conatur, ita equidem ſcribentem. Idem igitur erit*
Braſauoli ſcutum in Matthiolũ.
*mumia Serapionis: eam intelligo qua mortuorum cadauera ingreſſa eſt, & hoc in vna
ſpecie, & generaliori mumia, & piſſaſphaltum Dioſcoridis: propterea ſe ipſum hic, atq;
infertius coarguit Matthiolus, & in eum iſthæc cuditur faba, cũ ideo mumia vti aſphalti
loco, nefas eſſe prædicet, quod non parum ſuam immutauerit naturam, ob admixtam
illi mortuorum humiditatem, tanquam neutrum quoddam, dato quod aſphalto & pi-
ce mixta fuerint; non ob id piſſaſphaltum dici poteſt, quod in alienam demigrauerit na-
turam, pleraq; cum reperiantur eiuſdem facultatis, re tamen diuerſa, nam etſi natura-
le piſſaſphaltum mixtam bitumini picem redoleat, apud Apolloniates, vulgo Valones,
& propè Leſinam, non longe à Narantia effodiatur, vt in Dalmatia, & Tranſyluania,
fluminum impetu è montibus delatum, quo Germani purgato ad ceræ craſsitiem, pro
ea ad faces vtantur. Præterea ex Dioſcoride cap. de Naphta in fine, etſi eadem quæ pix
& bitumen ſi miſceantur poſsit, non tamen tenet ſequela, ergo pix & bitumen mixta,
ſunt piſſaſphaltum naturale, de quo tantum egit Dioſcoridis, tametſi ex Plinio ita arte
paratum, dici piſſaſphaltes poſsit, at ex Aetio, bitumen adulteratum vocatur pice ad-
mixtum. Debuiſſet igitur id ſaltem addere, igitur eſt piſſaſphaltum ſuppoſititium, nec
adhuc verum conſequeretur, cum munia idem facultate eſſe poſsit, re tamen diuerſa, vt
neq; it inficias ipſemet Matthiolus, ob collabentes, atq; imbibitos cadauerum ichores:
neq; enim vulgarem mumiam bituminis loco ſubſtituit Braſauolus, vt parum probè ta-
xatur à Matthiolo, cumq; ſolius aſphalti meminerit, ſi vnà picem permiſcerent, vt faci-
lè ſibi fabricat Matthiolus, neq; id ſilentio inuoluiſſet, tametſi à Venetis qui in Syriam
nauigarunt, id audiuerimus, aſphalto defunctos repleri, poſtea picatis linteis obtegi:
præterea Braſauolus ita dictat in calce, ſi purũ aſphaltum haberi poſſet, laudarē potius,
tamen in mortuorum cauitatibus ſunt globi ſatis magni, in quorum medio non potuit
pinguedo aliqua penetrare, aut aliquid putrilagionſum, idq; Fuchſio minus eſt diſtin-
ctum 1. de compoſ. med. cap. 15. Quare ſi aſphalto, aut piſſaſphalto, vtendum crediderim,
legitimæ mumiæ loco, illi quoq; ſuccedaneum eſſe poteſt naphta, nullis impoſturis vitia-
ta, cum piſſaſphaltum Venetias allatum, ad picandas naues maxime expetitum, reſina
pinea permiſceri ſoleat, & ſæpe adulteratum viſitur, languidiore quoq; vi, quam ſibi
mumia expoſcat, aſphaltum tamen purum, ſæpe & Venetias, & ad nos comportatur,
verum tamen aliorum inopia, hoc puriore, vel gagate vterer. Quandoquidem noſtri ſe-
culi mumia (vt ferunt quidam) ex Maurorum, ac Syrorum corporibus expetitur, hiſq;
integris, nullis regionis more defoſsis, non infarctis, ſed aquarum inundationibus, mari-
timiſq; procellis ſubmerſis, & in litus eiectis, arenaq; obrutis, quorum omnia vel exigua
fruſtula, mumiam certo ſibi perſuadent, cum ſolus liquor, horumúe ab eorum cadaueri-*

Digitized by Google

bus colliquatus, qui præſcripto quopiam ad ſui tutelam imbuti ſunt, admittendus ſit, eoq́; magis quo aromatibus, aut balſamo, etſi publicis officinis, prohignauia, miſcellaneū id ex oſsibus, & carnibus Maurorum, vera mumia loco vbiq; circumferatur: propterea cum legitimam ex infidelium ſepulchris extorquere nequeat Matthiolus hoc ſaltem modo ex infima familia defunctis, ijs præſertim qui in Xenodochiis vitales auras derelinquunt, parare operæpretium credit aloe, croco, ac myrrha repletis, ea deinde ſuo tempore exempta, id quòd non ſecus, ac perridiculum, & ſcurrile quidam refutat Bellonius: quod iſta tam validam ſeruandi funeris facultatem non habeant, quo ſe ad oſſea diffundant, niſi nitro, ſaleúe, aùt cedria, aliisque permiſtis: quodque inſignem præ ſe ferret amarorem, nuſquam in medicato cadauere perceptum. Iſta Matthiolo tanti momenti non ſunt, vt oppoſitum illi perſuadere poſsint, nec pluribus Bellonij opinionem excludit, egregius hic medicinæ inſtaurator, non inſcius rariſsimam haberi myrrham, ſelectam videlicet, ideo poſteritati ſe imposturam facere, cuius quidem in inſigni per collegas noſtros medicato cadauere, abundè experimentum habemus: nam naturalibus, ſpiritualibusque, ac cerebro exemptis, capacitatibus bis ſpongia deterſos, aceto acerrimo admiſto, ſale, & liquore ſtillaticio vini elotis, aloe, vulgari: myrrha, croco, coccineqúe cynia, obſtructis, intra paucos dies peſsime oleuit: alij ad cadaueris conſeruationem, Aetij vltimo ſui libri myrrhato vtuntur, nec ideo opportuno tempore ſeruata, humorem exudabunt mumiæ facultatibus proximum, niſi ſalita. Oppidani Augustenſes, vnde & primates noſtri eius dotis initia accepere, inquaſſatis, contuſis, ad omnem concreti ſanguinis diſſolutionem, multo experimento vtuntur ſanguine capreæ, vulgo bechſtagno. Huius generis ſunt Ibices pernicitatis mirandæ, vt origi:, pigargi, & ſterpſicerotæ: nos hircino etiam validiore vtimur, thymi portiuncula adiecta, ſolidaginiſqúe puluere.

SYmphiton, quibuſdam Alo, officinis conſolida, ex Dioſcoride lib. 4. cap. 8. duplex eſt, primum petreum dictum, naſcitur in petris, ramis tenuibus, paruis, origano ſimilibus, capitulis thymi, lignoſum, quibuſdam ſurculoſum, totum odoratum, guſtu dulce, ſaliuam ciens, radice ſubrufa, digitali craſsitudine, paucis notum, Ruellio bugla dictum. Eſt & alterum ſymphiton, quod aliqui pecton vocant, id caulem emittit bicubitalem &c. Radices demittuntur foris nigræ, intus viſcoſæ, quarum eſt vſus. Duo itaque ſymphiti genera deſcribit, etſi medicorum vulgus tria inuexerit, à petreo diuerſiſsima effigie, cuius defectum ſuppeditare poterit maior conſolida ſimpliciariis vocata: Galeno autem 7. ſimplic. ſymphitum magnum, idem ſanè cum ſymphito ſecundo Dioſcoridis, eiusque hiſtoriæ ad vnguem reſpondens, multis viridariis familiare, paſsim etiam in ſterilibus, ac paluſtribus exuberans, & nomine maioris conſolidæ plebeis etiam cognitiſsimum, etſi candidi flores diuerſum quippiam inſinuare videantur. At nos purpuraſcentes, & ad luteum inclinauentes, variis in locis frequenter annotauimus, vbi itaque ſym-

phiti

phiti vtriuſque legetur, huius duplum ſatisfaciet, at cum recentiores trifariam diuidant conſolidam, in maiorem, minorem, & mediam, pluresque etiam faciat vulgus, ſolidaginem regalem, addens, Italis ſprone di Cauallieri, doctiſſimis quibuſdam viris, ſecunda cumini ſyluestris ſpecies Dioſcoridis, in ſegetibus prouenicns, folijs quaſi rutaceis, ramis dodrantalibus, floribus purpureis, violaceis, à ſingulis elata promens cornicula, in quibus ſemen melanthio ſimile, quibuſdam cornueta vocata. Saniculas quaſdam in earum claſſe diſponit, vt capite de fragraria, verum tamen per conſolidam mediam, anealchum, alijs laurentiam, vel morandulam, ex vulgi ſententia accipimus: hæc autem triuialis eſt herba, publicis in vijs vbique ſcaturiens flore purpureo, capitulis penè ſtachados, ramulis humi repentibus, inter has primulam veris, hoc eſt primam florum ver nunciantium inſerunt pleriq; & vulgo margaritam appellant, qua nullus eſt hortulus ob floris pulchritudinem ea abſente pulcher vocandus, hanc herbam paralyſis falsò appellitant quidam, nec primulam veris, quæ inter phlomides, vt hæc inter bellides.

P*Olium, ex Dioſcoridis lib.3.cap.105.duplex eſt, montanum cui Teuthrio nomen eſt, & cuius eſt vſus, alterum fruticoſius, non vſque adeo valens, odore, & viribus infirmius cognitiſſima ſunt, & in collibus noſtris abundant, id potiſſimum, quod in cacumine capitulum paruum habet, canis villoſiſq; folijs, nec cum Matthiolo, vulgi iua moſchata, etſi voces in alia ſæpe tranſmutetur, perpetuo viret polium ex Theophraſto 7. de hiſtor. plant.cap.10. tum q; ex Galeno 1.de antidotis cap.14. nec ſimile ſub quo adulterari poſſit, quicquam habeat, mirum eſt quomodo multicaulem plantam, rotundo ſemine grauidam, pro ea conſtituant. Polium verò cum tripolio confudit Plinius, vt ante Matthiolum aduertit Leonicenus, et ſi has partes ipſe ſibi ſumat, eas præoccupans vbique ſcrinijs inditum, ab inſectis quæ veſtes erodendo dehoneſtant, incolumes ſeruat, ex Theophraſto 1. de hiſt.plant.cap.16. quin ex eodem 9.de hiſtor.planta.cap.21. Heſiodo, ac Muſæo authoribus, ad omnem rem ſeriam, magniq; faciendam perutile prædicatur. Pro polio non vtendum chamepityos ſpecie tradidit Fuchſius, cum tamen ſeplaſiis communes, odore, atq; amarore concurrant.* Iua moſchata.

Requies.

R Ecipe roſ.violarum, an.drach.iij.opii, hyoſcyami, papaueris albi, cort.rad.mandragoræ, ſeminis intybi, lactucæ, portulacæ, pſyllii, nucis moſchatæ, cinnamomi, ſacchari, an.drac. i.& med. trium ſantalorum, antiſpodii, tragacanthæ, an. ſcrup.ii.gr.v. ſacchari candidi, drach.i.mellis deſpumati triplum.

Requiem accipientibus præſtat, maxime typice febricitantibus, quotidianariis, tertianariis, quartanariis, acutis, & peracutis. Datur caſtaneæ quantitate ex ſyrup.viol.

Fuchſius

Fuchſius ex Myrepſo legit ſacchari loco, zingiber, & ſuperiorum omnium an. drachm. i. & med. poſtea ſantalorum alb. & rubrorum, denique ſacchari candidi drachm. i. tandem ſaccharo, & ſtillaticio roſarum liquore ſufficienti excipit 2, de compoſi. med. ad violas põdus addit ex Latinis codicibus: propterea cum pharmacopœi mendoſo exemplari ſe vſum toties fateatur, præſertim in vnguento Diaſtacte, iſtius authoritatis conſcius, pertinaciter nimis, magisque quàm deceat, ex hoc antidota erigit, vetuſtioribus relictis.

Pſyllium: Latinis herba pulicaris ex Dioſcoride lib. 4. cap. 60. ſemine eſt nigro, pulicum ſimili, vnde & nomen in aruis, & incultis naſcitur, floret tota ferè æſtate, ſemen autumno profert, herba eſt notiſſima, & pedibus vbiq; nobis proteritur, in maritimis etiam frequens ex Meſue deligendum eſt maturum, magnum, graue, & quod aqua mergatur, triplex ſcilicet, vel album, vel nigrum, vel ſubpurpureum: venenum tota ſubſtantia potius quam calore ex Græcis, quin corpori toti frigus, ac torporem, & exolutionem affert, Auicenna lib. & cap. 2. corticem ſumme infrigidantem, internam verò eius medullam calidam admodum, atq; vlceroſam, præſertim in pollinem redactam, cum integrum intus aſſumptum, calorificam vim exprimere nequaquam poſſit. Ego vt ingenuè quod ſentio eloquar, cum ab Arabibus diſſentire audacia, illis conſentire inſcitia videatur, ni perperam ſonem, atque diiudicem, pluries guſtus periculo facto, vix caloris momentum internæ pſylli particulæ aſſecutus ſum vnquam, qui tamen in tam ingenti caliditate, atq; ignea (vt dictant Mauritani facultate) non ideo obſcuraretur, quin ſenſu perceptibilis calor ſeſe patefaceret. Galenus internæ parti calorem non attribuit, quinimo 2. de antidotis, in quadam compoſitione Damocrate authore, plurimum conteritur, vſu tamen raro: idem verò Galenus 7. de compoſi. pharmaco. ſecundum locos cap. 4. pſyllium in aquam calidam coniectum macerari ſinit, atq; vbi viſcoſum, atq; glutinoſum de ſe in aquam depoſuerit liquorem exprimit: hæc verò mucago, officinis mucilago dicitur. Hodie tamen ita paratur. Accipito pſyllij mundi libr. i. aquæ calidæ, libr. quatuor, plus, aut minus, vt aquoſiorem craſſioremue exoptas, permitte horis 12. deinde tepefacito, pſyllium dehinc ab aqua extractum, linteo arctiſſime deuincto: ne quicquam ſeminis extra libricet, valententer exprime, ita vt nihilum ſuccaginis intro remaneat. Idem modus ſeruetur in radicum althea, ac aliorum mucagine, ſemine, aut radicibus extrahenda: pſyllium decennio ſeruari poteſt. Hodie triplex viſitur pſyllium, horumq; vnum ſemper viret. Plinius diuerſum quoq; tradit lactarium, & purgatorium.

Mugacinũ modus.

Aureum Alexandri antidotum d. Actuarij, alias Aurea Alexandrina.

Recipe aſari, ſeminis balſami, ſeminis hyoſcyami, ſingul. drach. iij. ſcrup. i. caryophyll. opii, myrrhæ, alias baccularum myrti, cyperi, ſingul. drac. ij. ſcrup. ij. balſami, cinnamomi, folii, zedoariæ, zingiberis

peris,coſti,coralliorum,caſ.aromaticæ,euphorbii, tragacanthæ, thuris, ſtyracis,mei,cardamomi,ſeſeleos,ſaxifragæ,apii,nardi celticæ, aniſi, ſingul.ſcrup.quatur,ligni aloes,rhei,caſtorii,nardi, galangæ, oppopanacis, anacardii,maſtiches,ſulphuris,pæoniæ,eryngii,thymi,acori,halicacabi, ariſtolochiæ longæ,gentianæ, corticis mandragoræ, chamedryos, phu, baccarum lauri,ameos,aliptæ moſchatæ,dauri,piperis longi,ligni balſami,ſeminis petroſelini,ſeminis lybiſtici, rutæ, hyſſopi,ſuccini,amomi, ſing.ſcrup.ij.auri,argenti,margaritarum,vnguium odoratorum,oſſiculi cordis ceruini,ſing.drach.iij.ſcrup.i.eburis,calami odorati,pyrethri,ſingul.drach,vi.mell.vel ſacchari q.ſ.

Contra defluxiones capitis frigore conceptas efficax, oculorum lacrymas exſiccat, dentium dolores lenit, aduerſus capitis cruciatum ſummopere prodeſt, illitum fronti comitiales, inſanos, vertiginoſos, & in vniuerſum omnem capitis noxam mulcet, tabidis, tußiculoſis, humorem à pectore reijcientibus: Fuchſio aſthmaticis, cardiacis, ſanguinem excreantibus præſenti eſt auxilio datum, vt iſchiadicis, coli, & renum cruciatibus, aduerſus illorum noxam, difficultatem vrinæ, & eiuſdem ſtillicidium valet, calculos comminuit, omni ventris affectu liberat, quotidianis, & tertianis febribus, circa acceßionis initium, ſufferuefacto ſtœchadis iuſculo, eximiè medetur.

Fuchſius 2. de compoſi. med. Cordum taxat, quia pro balſamo opobalſamum legit, admiratione dignum eſſe tradit: ſubriſimus nos, cum pro balſamo ſuccus intelligendum ſit.

Nicolaus Alexandrinus Myrepſus, poſt Chriſti natalem, ſub Friderico Sueuo, Barbaroſſa cognomento, ſcripſiſſe creditur, non ſolum ex Actuario, aliiſque tam Græcis, quam Barbaris, omnia penè ſuffuratus, verum quoque ponderibus immutatis, librariorum fortaſſis errore, pauculis inuerſis, atque pro conſuetudine infideliter repoſitis, ceu mutuo collata fidem facient: ſuperſtitioſe, ac temerè ſatis, aliorum meſſem ſibi vendicat, fruſtratorio labore in alieno agro ſementem fecit, & ex alia in aliam chartam ſcriptitaſſe deprehenditur, quo circa eadem inferius ſubnectere, prius ſcripta rurſus inculcare, abſurdum nobis videtur, quanquam tardo ita ingenio extiterint recentiores plerique, vt græcis fontibus derelictis, agi ſecum præclarè exiſtimauerint, modo Nicolai Præpoſiti nomine, qui idem eſt Myrepſus, contaminatus, perfractus, deprauatus, ac vulgati, verbi gratia, Diſpenſarij Barbaros codices, ad aras vſq; conſectarentur, quos mehercle incluſos, atq; abditos, latere pſtaret, atq; ignauiã ſuam tenebrarum, ac parietem cuſtodiis tegere, quàm aliorum labores, & cognitiſſima præ oculis omnium furta diſſimulare: nec ideo ſpernendæ Fuchſii doctiſſimæ in Nicolaum annotationes: illum tamen miramur, qui 2. de compoſ. med. Myrepſum ſequatur, Actuario relicto: quod ſi Myrepſum, Præpoſitumq; diuerſos exiſtimauerit quiſpiam, quod alter Græcè, alter Latinè male ſonet, ideoq; phraſi, ordine, ac rebus ipſis alieniſſimi ſint, dixerim ego, interpretem quendam ignarum, corrupto Myrepſi exemplari, vel autographo, multorum ingenia remorari, vel Myrepſi vocem in Præpoſitum vertiſſe, ideo ſcriptura, ac ætate diſpares videri.

Eſdræ Antidotum ex Actuario.

Recipe doronici, aliàs mameræ, croci, tragacanthæ, ſeminis fœniculi an. vnc. i. amomi, vnc. ii. ſchœnãthi, hypociſthidos, myrrhæ, an. vnc. med. pyrethri, ſcrup. viij. ſtyracis, irridis, an. vnc. med ſcrup. ii. petroſelini, ſcrup. quatuor, folii, rhapontici, roſ. ſiccarum, glycyrrhizæ, florum ſylueſtris punici, cinnamomi, ſingul. vnc. iii. nardi celticæ, drach. i. aquæ cœleſtis, ſextulas xii. id eſt vnc. ii tundito craſſiuſcule, & in duplici vaſe vnguentario poſtridie coquito ad tertias, & humorem in alterum vas exprimito, expreſſi iuris huius, quantum ad diluendã ea quæ ſubſcribentur, ſufficere videbitur, miſceto gummi, tragacanthæ, ſingul. drach. vi. myrrhæ, dulcis radicis, hypociſthidos, ſingul. drach. ii. croci, maſtiches, ſingul. drach. i. operoſe terito, paulatim expreſſi humoris nonnihil adijciens, vtere cum vino ſcybelite, aut thereo, aut premnio. Eſto modus inſtar ſextariorum viginti quatuor, & vbi aſſo cõmiſcueris, in vaſe coquito, cumque mellis habuerit craſſitudinem, trita, reſolutaque adijcito; rurſusque dum ſibi concrementum adſciuerit coquito, & in vitreo vaſe recondito, cum res poſtulabit, vt antea dictum eſt vtitor.

Contra venenatorum ictus faba magnitudine ex vino datur, demorſu'q́ locus eunti dormitum delinitur & periculo vacabit: aduerſus aſſumpta venena ante, & ſecundum vomitionẽ exhibetur pontica nucis magnitudine, diluculo, & in cubili ex vino, præſumptum autem noxam delibutorii veneni ſerpere non permittit, in capitis doloribus in ſapa reſolutum, illinitur fronti, & datur ebibendum ſub noctem appetente ſomno, phaſeli magnitudine, diſſolutũ exigua aqua, vel ſapa, inſanis dum ſomnus initur faba tuberculo præbetur, ex diluta ſapa, eoq́ in ſapa ſoluto frons, & media ſuperciliorũ interſtitia, & nares tota foris perlinuntur in cubili, ſiquidẽ ſomnũ accerſit, non ſecus & in diuturnis oculorũ defluxionibus ſapa reſolutũ. fronti ad ſupercilia vſq́ ſuperlinitur, ad erumpentes malarũ feruores, & dentiũ dolores ſapa dilutũ, calefactumq́ præbetur ore continendũ, ſtatimq́ dolorẽ leuabit, contra longã tuſſim, & ſpirandi difficultatẽ, nucis põtica craſſamẽto datur in ſapa, quæ aqua ſit diluta ſi verò febris adſit, ex aqua mulſa diebus ſeptẽ in cubili, cruenta excreantibus, interno laborantibus abſceſſu, & tabidis faba magnitudine cum exigua ſapa, aqua frigida pauxillo diluta, diebus compluſculis, mane, & veſperi propinatur, longis ſtomachi doloribus cum perfrictione, magnitudine fabæ, cum ſapa præbetur, ſi febrem experiantur cum aqua mulſa, ſingultus ob plenitudinem erumpẽti inter frigora, faba craſſitudine exhibetur, ex condito, cõtra duritias ex aqua mulſa,

Digitized by Google

mulſa, & lieni laboranti ex aceto, aut aceto mulſo, ſed tumentes partes antidoto collinantur, calculoſis cum ſapa præbetur vrinæ difficultati cum apii, petroſelini, aut alterius conſimilis decocto, in alui profluuio, cœliacis affectibus, dyſſentericis, pontica nucis magnitudine cum aqua mulſa, ſed ea ſapa reſoluto, vitiatæ partes illinuntur, iſchiadicis, aut quibus ruens defluxio articulos impleuit ex melle, vel aliquo vnguento, vt gleucino, vel irino, vel ſycioneo illinitur, elephantia correptis, auellanæ nucis magnitudine cum mulſa, bis in die datur, eoq; in vino reſoluto, totum in ſole corpus nouem dies oblinitur, quippè porrigines, & cuticulares ſquamulæ decidunt, & aſſimilantis facultatis habitudo renouatur, fœminis quæ partum ægrè eniti untur, imus venter ſublinitur, & facilè fœtum edunt, aduerſum vlcera maligna, cacoetha vocant, & inueterata, in ſuperficie, ac ſummatim erumpentia, linteu inductum imponitur, aut auriculario clyſtere, aut fiſtula inditur, vt ſanitati reddatur.

ESdram multiplicis vſus deſcripſit Aegineta li. 7. ca. 11. nec vix ab eo ponderibus exceptis euariat. Aetius Tetrab. 4. ſerm. 1. c. 101. eaſdẽ illi præſcribens facultates quas Auctuarius, à quo tamen cum longe diſſideant iſtorum compoſitiones, vel librarij incuria mancam, vel perperam decerptam, hinc multo magis ſuſpicamur, quod aquæ vnc. ij. tantum, ad iſtarum coctionem accipiat, cum verius ſextaria duo, aut ſaltem bilibra reponi debeat. Nicolaus etiam Eſdræ compoſitiones habet confuſas ſanè, & indigeſtas, numeroſis quidem, ſed nulla harmonia coeuntibus ſimplicibus: propterea Aetij deſcriptionem, vtpotè præſtantiorem proſequemur. Auicenna duplicem quoq; Eſdræ theriacen deſcribit lib. 5. non parum euarians, & trochiſcos hedicroi ab alijs diuerſos, inijci debere ſtatuit.

Antidotus Eſdræ, aut prophetæ doctoris ex Aetio.

REcipe amomi, myrrhæ, ſpicæ nardi, folii, laccæ, licii, rhapontici, terræ cimoliæ, ſpicæ celticæ, coſti, gentianæ, foliorum citrii, ammoniaci, an. vnc. med. ſchœnanti, ſeminis hyoſcyami albi, opii, an. drach. ix. pyrethri, cinnamomi, tragacanthæ, ſeminis fœniculi, & anethi, cardamomi, euphorbii, ſulphuris viui, veneris mergi, & ſtercoris in eius aluo reperti, mei, aniſi, an. drach. ii. croci, vnc. i. & med. ſtyracis, ſiſonis, an. drac. vi. petroſelini, ſeminis dauci, ſeminis ruthæ, ocymi, thuris, caſtorii, an. drach. i. hypociſthidos, bdellii, caſ. aromaticæ, roſ. ſiccarum, foliorum intubi, trochiſ. hedicroi, an. drach. iii. iridis, abrotani, an. drach. v. ſeminis papaueris, piperis nigri, an. drach. x. rhois, vnc. ii. drachm. ii. ſcrup. i. ſucci balſami, ſucci arthemiſiæ, an. drach. vi. florũ nerii, ſcrup. quatuor & med. vini veteris odorati, quantum ſatis eſt, mellis deſpumati primarii, libr. v. vel ſex.

Apparatur autem hoc modo, arida omnia cum croco, caſtorio, & hedricoo tundito, & per anguſtiſſimum cribrum excutito, opium verò, myrrham, hypociſthidem, bdellium, lycium, ammoniacum, in vino macerato, tragacanthum autem per ſe, ſequenti deinde die roſas, nerium, & intybum trita adijcito, & tragacanthæ ſimiliter probe tritæ, reliqua trita adijcito, & cum ſucco arthemiſiæ vnito, mel quoq; deſpumatum, & repeſactum ſæpe inſtillato, ne tragacanthus exareſcat, deinde & arida; tuſa inſpergito, ſufficienterque vnita probè contegito, inſequentibus verò diebus ſeptem, aut nouem, in Sole terito, & vaſis vitreis excipito, neque tamen vaſa expleto, ſed locum reſpirationi reliquum facito.

Cimolia duo ſunt genera ex Dioſcoride lib. 5, cap 94. candida, & ad purpureum inclinans. Optima exiſtimatur quæ innatam habet pinguitudinem, tactuque frigida ſentitur, vtraque multum in medicina commendatur, ſi incorrupta originis, nec ſpuria aſſumatur, hac vtuntur fullones in veſtibus abluendis, vulgo terra ſaponaria dicta, alij bolus armenus, ex quo ſapone gallico, orbiculi parantur, ad pannorum maculas, næuosque tergendos. De hac Galenus 9. ſimplic. eius inopia, vel terra ſigillata vera, vel legitimus bolus, aut hæmatites ſubſtituantur potius quàm creta, vt perperam ſtatuit Fuchſ. 2. de compoſ. med. cap. 10. Syluius ferri & molæ retrimentis in aqua ſidentibus vtitur.

Mergus, quibuſdam mergone, alijs aerone, auis ſic dicta, quod ſe in aquam mergens, ita cibum aſſiduè captet, ſecus littora, piſcinas, & fluuia, frequenter verſatur. Sunt qui id eſſe contendat, quod vulgo peſcarolo appellatur, ex Plinio lib. 19. cap. vltimo, mergi, anateſque pinnas noſtro purgantes, ventum, maria, aut ſtagna fugientes, tempeſtatem prauidens. Eius iecur inueteratum ſale, ex hydromellite ſecundas pellit, ex Dioſcoride, at paulo ſiccum epotum, calculos eijcit. Hinc neſcio qui alterius ſcripturæ vitio tradunt. Venter autem mergi, quem aliqui, aut recentem coctum, aut areſactam; eſu ventriculum roborare aſſerunt, Galenus experimento falſum eſſe contendit, atq; ex eodem Paulus. Aetius autem experimentum non opponit. Fuchſius in prima Nicolai, legit ventriculi anatis ſiliquas quatuor.

Hypociſthis: Barbaris hipoquiſtides, ex Dioſcoride libr. 1. cap. 109. orobethron, aut cytinus à nonnullis cognominata, iuxta ciſthi radices naſcitur, floris punici ſimilitudine, quædam rufa, altera herbacea, tertia candida, cuius ſuccus hypociſthidos dicitur; liquatur acacia modo, eius frutex apud Dioſcoridem eodem in capite, ciſthos vocatur, aliquibus cithraon, aut ſiſſaron, frutex improcerus, folioſus, ſaxoſis locis, naſcens, folijs rotundis, acerbis, hirſutis, flore maſculo, vt mali punica, fœmina albicante: prouenit abunde in aſperis, & ſaxoſis Apenini locis, alijsq; montibus, accolis lingua canina in Euganeis famella cum hypociſti, ſaluia ſalbega dicitur. In Hetruria vero q; in monte D. Iuliani inter Piſenſes, ac Lucenſes, alibi quoq; roſa maritima, & roſole, Arabũ expoſitorib.

barba

barba bircina nuncupatur, perperam tamen, cum barbula birci ex Dioſcoride lib. 2. cap. 136. ab hoc longe diſsideat, hinc enim errandi, & impoſturam faciendi occaſio, poſterioribus tributa eſt, quippe quod hypociſthidem veram ex hac planta prodire exiſtimantes, eius radices expreſſere, ſuccumque inſolantes, coactum poſtea pro hypociſthide vendidere, hac etiam tempeſtate myropoliis multis commune: cum igitur ex quo legitima hypociſthis fungi inſtar, citini forma, ac ſi multi ſint ſuperpoſiti, iuxta ciſthi radices oritur, deberent quorum eſt munus, inde ſibi omni labore, & diligentia conquirere: eius defectum ſupplet acacia, qua deſtituti, prunellorum agreſtium, vel balauſtiorum ſucco vtemur. Proinde vulgata hypociſthis, ſi vt Matthiolo viſum eſt, ex barbula presbyteri vel birci, Patauinis berba lizza, Tragopogon Græcis parari conſueuit, folijs vt crocum capillatis, at longioribus, breui caule, magno calyce, & barbula incana, è ſummo vertice pendente, prolixa, vt ex Theophraſte, lib. & cap. 7. de biſtor. plantar. cum in eius capitis commento, vel foliorum ſuccum, vel ex barbulæ radicibus ſtillaticium liquorem, ſplenijs, & attritis linteolis ſuperpoſitum, recentia vulnera conſolidare ſcripſerit: hoc equidem argumento, non vſquequaque peccare viderentur, illam eius vice vſurpantes, atque admittentes. Ne tamen Vercellenſium inſcitiam deteſter, à nobis acriter reprehenſi ſunt, quod vel orobanchem Dioſcor. inter legumina, & cannabim vmbroſaq; ſepta, quibuſdam cauda leonina: vel neſcio quam plantam, vulgo virga canis, humectis locis emergentem, accipere conſueuerint, ſubrubente thyrſo, ſeſquipedali hirſuto, nullis folijs præditо, ſed geniculis, ac veluti barbulis, flore cytimi quaſi figura, ruralibus noſtris exploratiſsimum. Vera itaque omni ſtudio, ac conatu requirenda, ſine qua Theriaca parari non poteſt, nec alia item medicamenta, quibus quotidie nobis in medicina opus eſt, nam Venetiis in offas conglobata nigra, lenta, adulterina eſt, hic Matthiolus cum Leoniceno, Plinium damnat, quod vocabulorum proximitate falſus, ciſti & ciſsi, hiſtoriam inepte commiſceat: illum hoc pacto tutatur Stephanus Aquæus, animaduerſis videlicet, nō rei vere, aut nominis appellatione, & affinitate, tum potentia, tum figura, tum ſimilitudinis, id ſi quadret iudicatore.

Barbula hirci.

Tragopogon.

Orobanche.

NErion, ſiue rhododendron, alij rhododaphnem vocant, vulgo oleandro, ex Dioſc. lib. 4. cap. 70. vulgaris eſt notitia longioribus quàm amygdala folijs, &c. ſponte oritur pluribus in locis, hodie tamen in vaſis ſpecularibus ob plantæ decorem, præſertim ſuis roſis onuſtam, noſtriſq; in viridarijs ſpectaculi gratia ſeruatur, hominibus pernicioſum, vt quadrupedibus multis, at contra ſerpentium venenoſorum demorſus innocue etiam deguſtari, cum iiſdem eſſe remedio poteſt, veluti & cantharides à cane rabido demorſis. Hinc Gal. ac Dioſc. repugnantia facilè auſertur, etſi Auicenna, à nerio prorſus abſtinendum cenſeat.

Mithridatium ex Damocratis traditione, vt ex Gal. 2. de antid. cap. 2.

RECipe myrrhæ, croci, agar. zingiberis, cinnamo. thuris, thlaſpios, ſpicæ nardi, an. drach. x. ſeſeleos, ſucci balſami, iunci odorati, coſti, galbani, ſtœchados, terebinthinæ, piperis longi, caſtorei, hypociſthidos, ſtyracis, opopanacis, folij, an. vnc. i. caſiæ, polii, piperis albi, ſcordii, ſeminis dauci, fructus balſami, trochiſcorũ cypheos, bdellii, an. drac. viij. nardi celticæ, gummi, ſeminis petroſelini, opii, cardamomi, ſeminis fœniculi, gentianæ, foliorum roſarum, dictamni, an. drachm. v. grauioris ponderis, aniſi, ari, aliàs aſari, acori, phu, ſagapeni, an. drac, iij. mei, acaciæ, ventris ſcinci, ſeminum hyperici, an. drach. ij & med. vini q. ſatis eſt, ſuccis & liquoribus diſſoluendis, mellis menſuram conuenientem, aliis libr. ix. vnc. viij, drach. ij.

Theriacæ proximum vi, & qualitate, minus tamen calet, at aduerſus quàm multa venena, plus etiam quam ipſa valet, quamuis viperæ ictus ſanare minus poſſit: omnes frigidos capitis affectus vtriuſque ſexus, tutiſſimè curat, melancholicis, epilepticis, & hæmicranicis maxime confert, dolorem ſupercilii patientibus, lacrymantibus oculis, omnibus capitis, auriumq́; vitiis ſubuenit, dentium doloribus, palato, & omnibus oris ægritudinibus, maxillarumq́; medetur, loco dolenti ſuperpoſitum, vel temporibus vnde fluxio emanauerit, emplaſtri modo admotum, anginā ſoluit, apoplecticis, tuſſiculoſis, aſthmaticis, hemopt oicis, peripneumonicis, omnibusq́; internis doloribus, iliacis, colicis cruciatibus confert, dyſſentericis, & lientericis opitulatur, cum balauſtiorum decocto, extenſionem humerorum, tetanos, conuulſionem procul dubio ſanat, diaphragmati, atq; hypocundriis ſubuenit, renibus, & veſicæ auxiliatur, calculos frangit, menſes elicit, omnes vteri noxas excludit, ſchiroſim patientibus, & podagricis ſingulis præſidio eſt, præcipuè datur contra venena omnia, venenatas plagas, ſiue rabidi canis, ſeu cuiuſcunque reptilis impoſitum, ſiue ebibitum, magna cum admiratione emendat, quotidianariis, & quartanariis, ante horam acceſſionis, cũ vino tepido oblatum, mirificè prodeſt, ad omnes malas corporis affectiones efficax ex Galeno.

Eſt & antidotus Mithridatica deſcriptione Andromachi, ex Galeno 2. de antidot. 1. vt etiam altera ibidem ex Antipatri, & Cleophantis traditione. Eſt etiam antidotus Mithridatis, eupatoriis, Diaſcinci cognominata, pondere & perpaucis ſimplicibus diſſimilis, 2. de antidot cap. 9. quæ ſingula ſuis locis percurre, ſi libet. Auic. lib. 5. tredecim legi in ſui Mithridatii deſcriptione afferit, quæ Galenicæ traditioni non inſunt, cũ his verò agaricum, bdellium, ſtœchadem, &c. enumerat, quæ ſi non inſint, talpa cæciores diſcernant. Myrepſus in

duplici

duplici antidoto Mithridatii, à legitimis traditionibus longe abeſt, Fuchſium propterea medicum nunquam ſatis laudatum maxime admiramur, quod hũc in antidotis pro oraculo habeat, clariſſimis primiſque fontibus derelictis, quod ſemel monuiſſe ſufficiat, pro vnciis ſagapeni, drachmæ legendæ ſunt, in Cordi libello.

T*Hlaſpi: aliis capſella, ſiue ſcandulaceum, vulgo ſinapis ſyluatica, ex Dioſcor. lib. 2. cap. 147. herbula anguſtis foliis, digitali longitudine, in terram verſis, ſubpinguibus, binum dodrantum calculo, tenui, non ſine adnaſcentibus ramis, fructu circa ipſum totum, ab extremo in latius ſe pandente, ſemine naſturcii incluſo, lenticulæ vaſis effigie, vel δισκείοις, id eſt, diſci figura, niſi quod infringitur, vnde nomen accepit, flos albicat: naſcitur in ſemitis, & ſepibus, foſſisq; ſemen aſperi guſtus, in campeſtribus noſtris nõ infrequis, omnibus egregia thlaſpi reſpondẽs, ſupremo folii ambitu leuiter ſerrato id quod vox ἀκροσχιδὴς Græcarum literarum, peritis commonſtrat. etſi Matthiolo impoſuerit,* Matthiolus deprehenditur.
qua cauſa Dioſcorideo textui mendum ſubeſſe exiſtimat, quod male foliis in cacumine diuiſis legeretur. Quandoquidem ab eo figurata, alterum eſt Thlaſpi crateua, in ſuburbiis noſtris ſæpe collectum. Cappadocium autẽ Gal. 1. de antid. Dioſc. indictum, foliis ſubpinguibus, etiã in cacumine diuiſis, caule interdum cubitali, quaternis quiniſve in ſummo ramulis, in quibus rubicundi flores, nigro ſemine in vaſculis compreſſis in apice diſſectis Patauino viridario familiare, valeant itaq; burſam paſtoris exiſtimantes, cuius folia in circuitu ſinuatim conciſa, erucæ modo. floribus exiguis, candidis, ſemenq; nõ acre, Burſa paſtoris.
alteram ab altera nõ parum differre commonefaciunt, ex quibus thlaſpim haud cognouiſſe Amathum. facilè conſtat, quod ſemine lato eſſe ſcripſerit, præter Dioſc. ac Gal. opinionem, niſi fortaſſe per ſemen, latum folliculum, & continens pro contento intelligere voluerit: addit Matthiolus, quoniam burſæ paſtoris ſemen, rubrum non eſt, quale thlaſpi depingitur ex Dioſc. hinc quoq; vtriuſq; diuerſitatem apparere, attamen quicunque illius textum examinabunt, decipi Matthiolum facillimè animaduertent: cuius erroris Amathi lapſus. Matthiolus reuocat.
fortaſſe conſcius, ruboris notam Latinè loquens, ſilentio inuoluit; herba tamen burſa paſtoris vocata in ruderibus vbique copioſiſſima, multis pollere facultatibus creditur, atque ad ſtipticitatis opera admodum inſignis, quibuſdam ideo ſanguinaria vocata, aliis herba gugiarola, vetulis & ſuperſtitioſis, oratione Dominicali, ac ſalutatione Angelica præmiſſis, genibus flexis legenda, idq; in ſingula per ſe plantæ obſeruãt cui precem huiuſmodi ſubiungentes: Te quæſumus Domine famulis tuis ſubueni, quos pretioſo ſanguine redemiſti, *&c, collo appẽſam, ad ſanguinis fluxum è naribus, ſimiliter iuxta quoduis membrorum vnde hæmorofagia prodeat, certiſſimo experimento præſentaneum aſſerere præſidium tradunt, cuius rei periculum ſæpe factũ nouimus, cur ſit, Theologis relinquimus, foliis cum ſemine vtimur.*

S*Tæchas, vel ſtichas, cuius genitiuo ſtæchados, pro recto vtuntur officinæ, Arabicum etiam addentes, ex Dioſcoride libro tertio, cap. 24. iuxta Galliam, in Inſulis eiuſdem nominis,*

nominis, è regione Maſſiliæ gignitur, vnde cognomentum accepit, pluribus tamen aliis regionibus oritur, vt in Arabia, vnde ſelectum Venetias, vt plurimum aſſertur, qua cauſa Meſ. in Arabia natum, tanquam præſtantius probans, Arabici nomen impoſuit, eoque diductum, hactenus euelli non potuit, ſi tamen Auic. credimus, ſine ſemine eſt. Maſſiliam incolentibus cunctis notiſſima eſt, eiusq; gentis mulieribus, ſuffitu à partu, præteriti puerperij laxamenta, omnemq; corporis infirmitatem confirmat, quod tamẽ nobiſcum innaſcitur, infirmius. Ex Stœchadibus igitur inſulis, vel ex Creta vegetior, ex Gal. aut ex Arabia, Garganove, non multo imbecillius expetatur, huius ſummi apices, hoc eſt, cirruli, ſeruandi ſunt, quibus cum ſi quædam inſint foliola, cura non eſſe debet. Habent etiam

Helicryſiũ Amaranthum.

officinæ ſtœchados citrinum cognominatum, quod ad Helicryſium Dioſcorid. Gal. Aetij, Pauliq; amaranthum reuocatur, flore in longum tempus aſſeruato. Hinc Matthiolum valde admirati ſumus, tanquam in Italicis enarrationibus Aetium adducat, tanquam purpurei amaranthi facultates enumerantem, cuius fortaſſe erroris complex, in Latina editione huius non recordatur, propterea ſuum huiuſmodi lapſum in Apologia recognouiſſe poſtea vidimus: cum tamen Fuchſium ac Ruellium, vna hac implicuerit inſcitia, quod amaranthum ex vino potum, omnes in vniuerſum fluxiones reſiccare aſſeruerit, quo pacto in hac tam imprudenter proruperit, & doctiſſimos hos viros tam inhoneſta accuſatione eluſerit: cum ex Dioſc. deſtillationes omnes ſiſtat ex vino, ex Galeno omnes

Ruellii ac Fuchſii protectio, Matthiolo exploſo,

ſimpliciter pota fluxiones deſiccet, vt etiã ex Aetio ac Paulo, nihil ille quo in hos ſe moroſum præbuerit, quod autem amaranthum purpureum vocant, vulgo noſtro geloſia, aliis fior veluto, ſiue amoris, in fictilibus, vaſis ſpecularibus teſſelliſq; maximam cum mulieribus iniit gratiam, ob flammeum viuidumque floris colorem, quem ſiccum etiam aſſeruat, vnde & flamma fortaſſe dicitur Theophraſto 6. cap. & lib. de hiſtor. plant. planta eſt blito æmula, caule ſubrubro, craſſiuſculo, foliis ocymo maioribus, in acumẽ declinantibus, flore ſpicato, ex foliorum ſinu prodeunte, inodoro, purpureo, ſemine nigro pellucido, de hoc Plinius, lib. 21. cap. 8. id verò chriſocomem eſſe Dioſcoridis affirmat Amathus, atque Ruellium, Fuchſium, vt in capite de helicryſio, Matthiolum etiam in eo aberraſſe, huius igitur calumniæ vim, huius tempeſtatis, imbris, ac turbinis impetum depellere non

Ruel. Fuchſii & Matthioli tutela in Amathum.

poterunt miſelli, niſi Græcarum vocum imperitiæ Amathum prius accuſent, quod χρυσοκόμη Latinis, auream comam ſignificat, propterea Plinius comantibus fulgore auri corymbis depinxit, palmi etiam altitudine fruticat, cubitalis hæc cum ſit, vel ſaltem pedalis, non radice hirſuta, non veratri modo tenuis, guſtu nec grato, vel ingrato, nec ex dulci auſtero. Denique floridum viuacis purpuræ colorem, vt alia eſſatu digna nuſquam præteriiſſent.

ACacia, ex Dioſcoride, lib. 1. cap. 105. in AEgypto naſcitur, ſpina, inſtar arboris fruticoſa, non ſe in rectum attollens, florem habet candidum, & ſemen lupino ſimile, in folliculis, ex quo ſuccus expreſſus ſiccatur in vmbra, niger ex maturo ſemine, ſubrufus ex

viridi:

viridi: eligatur modice ruſus,& odoratus,vt in hac arbore eſſe poteſt. Alterum acaciæ genus in Cappadocia,Pontoq́; prouenit Aegyptiæ ſpinæ ſimilitudine, longe minus, tenerius, humile, aculeorum vallo munitum, folia habens rutæ, ſemen lenticula minus fert Autumno,in loculis cõnexu,ternum quaternumve capacibus, huiuſmodi plantam partiuntur Theophraſtus 3.de hiſt.plant.cap.3.ſpinam vocans,atque Plinius, in albam,nigram,ac viridem, eadem verò ne ſit cum ſpina Aegyptia, eius in capite diſcutietur, ſiquidem cum legitimã acaciam deſideret Europa,huiuſce factionis diſſidia in aliud tempus transferenda ſunt: ſolent enim ex prunis ſylueſtribus immaturis, vnà cum ipſorum pulpæ portionibus expreßis, placentulæ formari, quæ ſiccatæ pro acacia venduntur, res inquam à vera acacia vi,ac natura, non multum diuerſa: quia tamen rhu eiuſdem cum acacia facultatis,ceu etiam lentiſcus,nec non hypociſtis,ex Dioſ.perhibetur,vbi iſtorum ſuccus in acaciæ ſede collocetur, æquius credi poterit, tametſi ex pruneolis imbecilla ſit nequaquam,vel hac arte paretur.Accipe pulpæ rhois,oßium tamarindorum cõtuſorum, an.libr.ij. macera horis vigintiquatuor in aquæ calentis, libr.viij. poſt coque ad tertias, excola, igne lento rurſus coquito ad ſpißitudinem: alij alb. ouorum clarificant, ſpumaq́; detracta,coquunt ad concrementum,teſſelatim diſſectum,inſolant.

H*Ypericum,vulgo perforata,aliis herba Sancti Ioannis,Iunio & Iulio menſibus, aureis floribus ornata ex Dioſc.lib.3.cap.146.alij androſemon,alij chorion, alij chamæpitin appellant,notißima creditur. Cum tamen foraminibus adeo conſpicua ſit, vel quia Dioſcor.ac Plinius,etſi ſolertißimi id non aduerterint,vel quia luteis etiam floribus prædita cum ſit: Marcellus autem candidis interpretetur, & cum eo Braſauolus, hinc factum eſt,vt Monachi Meſ.commentati rutam ſylueſtrem opinati ſint vulgarem,& in* Monachorum error. *ſuburbiis vbiq; frequentem perforatam Matthiolus contra* ἄνθος ἔχον μήλινον *legi, in codice Græco contendit,id eſt,flore croceo, non albo, qua in re Græcarum literarum omnino ignari decernuntur,at at, in re tã manifeſta,in dictione tam nota defeciſſe,nullo pacto credendum. Niſi eo effrenata illum iactet audacia,vt Græca Dioſ.exemplaria,doctißimos quoſq; latere ſibi perſuaſerit, in quorum pluribus,* λεύκω *ſcriptum annotauimus.Cumq́; capite de ruta ſylueſtri,hyperico legitime debita, ibidem adiectitia eſſe, omnium conſenſu propoſuerit Matthiolus, res verò cauillis non careat: vtque hic negare, æque illi aſſeuerare poßint,variantibus huiuſmodi in ſcriptura codicibus,etſi reuera adſcriptitia credantur,proprias vtriuſq; differentias annatare tenebatur, illo potißimum ita arguente, Monachis ideo perſpectam non extitiſſe, quod ſecus turpi hoc lapſu non annotarentur, quum ſibi pariter,incognitam fateatur ſylueſtrem rutam,atque in Italia nondum viſam, veluti Cappadociæ, atque Galatiæ ſtirpem ſingularem, eam videlicet moly vocatam,in cuius capitis fronte ſubrògata,in hypericum reſtituendã conſentit, etſi Latinè in horto Patauino iam demonſtrari audierit. Turpe eſt,& profectò ſuperuacaneum aliis impingere,quæ in eum poſtea obtorqueri poſſunt. Cæterum quod hæc ruta* Matthioli lapſus.

VV *ſylueſtris*

ſylueſtris non ſit, præter alia, cum triangulo ſemine careat, triangulari tamen ſiliqua, quicunq; huius factionis extitere, illuſi planè deprehenduntur, nec minus qui othonam, folijs rutæ perforatis, cribri modo, & velut è tinea eroſis: aſyrum verò, & androſemon, ceu hypericum, maximæ ſimul cognationis, in vineis, Seruiq; ſabuletis, non raro collegimus, iaſcirum enim folijs grandioribus quadrato caule Androſemon, iſto etiam latioribus & rarioribus rotundo tenuiq; caule, cæterum non diſtant, neque ob croceum florem, etſi candido videatur apud Dioſcor. hac ſola idcirco coniectura, hac pertinacia, hypericum haud eſſe coniecerim, reliquis in idem coincidentibus. Solent enim pro loci varietate in vna, eademque herba flores non raro commutari, idq; Dioſcor. in attractilide, multisq; alijs plantis fatetur, quum verò Plinio iniurit Matthiolus, quod hypericum cũ hordeo matureſcere ſcripſerit, præter Dioſcoridis mentem, experimento etiam repugnante, demus hoc illi, & concedamus, hordeum tamen metiri, ſexto menſe in AEgypto, alicubi multo tardius, in Chalcia Rhodiorum Inſula celerrimè quodam loco, item Meſſanæ in Cicilia, vbi mylas vocant, ſcriptum reliquit Theophraſtus 8. de hiſtoria plantarum, cap. 3.

Othona.

Theriaca Diateſſaron.

Recipe gentianæ, baccarum lauri, myrrhæ, ariſtolochiæ rotundæ, ſingulorum portionem æqualem, trita curioſe omnia melle ſpumato excipe, id eſt, triplo ſpecierum. Datur ab aureo medio, ad aur. vnum.

Ad affectus frigidos tum cerebri, vt epilepſiam, paralyſin, ſpaſmum cynicum, id eſt, oris torturam, tum ventriculi, vt inflationem, & ab eo dolorem, tardam coctionem, tum denique hepatis, vt hydropem, chachexiam, obſtructionem, præterea morſui ſcorpionis, & venenatæ potione confert.

Theriaca, antidotus, Diateſſaron, id eſt quatuor, addito ebore Diapente dicitur. Auic. inquit loco myrrhæ, quoſdam addidiſſe coſtum, alios croci, drach. i. Paulus lib. 3. cap. 77. Diateſſaron legit, chamedryo, & ruta, in locum baccarum lauri, & myrrhæ, vt etiam Myrepſus, num. 9. de Theriacis, pro myrrha, chamædryon Aetius Tetrab. 3. ſerm. 4. cap. 47. Tetrapharmacum, quibuſdam myſterium appellatum refert.

Theriaca Andromachi ex Galeno in eo de Ther. ad Piſonem, cap. 7. 1. de antidotis 6. & 7.

Recipe trochiſcorum ſcilliticorum, libr. med. trochiſ. de vipera, trochiſ. hedicroi, piperis longi, opii thebaici, an. vnc. iij. iridis. roſ. ſiccarum,

carum,ſucci glycyrrhizæ,ſeminis napi,ſcordii, ſucci balſami, cinnam. agarici, an. vnc. i. & med. myrrhæ, coſti,croci, caſiæ, ſpicæ nardi indicæ, ſchœnanthi,piperis nigri,thuris,dictamni,rapontici,ſtœchados,marrubii,petroſelini calaminthæ,terebinthinæ, huinquefolii, zingiberis, an drach.vj. polii,chamæpitheos,nardi celticæ,amomi,ſtyracis,mei,chamedryos,terræ Lemniæ,malabathri, chalcitidis caſſatæ, gentianæ, gummi, hypociſthidos,ſeminis balſami,aniſi,ſeſeleos, cardamomi,fœniculi,acaciæ,ſeminis,thlaſpios,hyperici,ameos,ſagapeni,an.vnc.med. caſtorei,ariſtolochiæ,bituminis,ſeminis dauci,opopanacis,centaurii,chalbani,an. drac.ij. vini antiqui,odorati,quantũ liquoribus, & gũmis diſſoluẽdis ſatisfecerit,melle optimo vniantur,lib.x.& ex Ætio quoq; ſatisfaciunt.

Andromachus iunior ſoluta,oratione mellis attici drachmas nonigenas ſexaginta,vini drachmas trecentũ viginti expoſuit,eius vero deſcriptionẽ vna tantum re differre,ab elegiaco verſu tradita,cenſuit Gal.quod iſta piperis longi,vnc.iij.longi, drach. vi. contineat:nos tamen,abſit iactantia,iñ ſagapeno quoq; , illas variare comperimus,quod è ſeniore Andromacho deſcripta,ſagapeni,vnc.med. à iuniore autem , drach. ij. ſeruauerit, Damocrates autẽ iambicis complexus,albi & longi piperis,drach.vi.nigri autem,vnc.i. & med.accipit : addit acori,drach.ij.atq; à polio,ad ſagapenum,cuiuſq; drach.ij.imponit,qui verò quaternas,nõ recte facere ait,verum à caſtoreo,ad finem vſque,vnciam dimidiam,pro drachmis duabus immutat,& ſedulo,melliſq; libr.x. excipit lacrymis,ſuccis,atq; metallicis,prius vino diſſolutis , ad mellis craßitiem , Paulus lib.7.cinna.vnc.iij. ſcriptum reliquerit,poſtq; napi,addit buniados. Aetius verò,pro napi,buniadis agreſtis legit Tetrab.4 ſerm.1.cap.92.acori,vnc.med. Auic.lib.5.ad medicinæ pernitiem, potius quàm ſalutem,drachmarũ loco, aureos vbique lectitat,neſcio quæ moliatur, quæ agat, quæ cogitet,quæ non modo audiantur,ſed & videntur,planeque vbique diuulgentur,ſecunda & tertia potißimum deſcriptione, etſi in capitis initio, ne vel tantulum ab Andromachi ſerie recedendum iuſſerit,nec Gal.aliiſq; adſtipulãdum,qui gloriola quadam, potius quam ratione, illam immutare tentauerunt : vbi tamen allium ſylueſtre ſcordii loco,ocimum montanum,pro calamintha,muſcum , epithymum , & cætera interſerit: cuius amentiæ, Arabii quidã complices, atque ea in ſentẽtia pertinaces, Theriacã Auic. nõ ſecus atq; præſidis & medicorũ antiſtitis, ordinare hoc etiã tempore nõ verentur,Nicolai & vulgati medicamentarii codicis.i.Diſpenſarii tenebras, flagitia mendoſas vbique compoſitiones potius cum Fuchſ.2.de comp.med.ſectantur,cõcupiſcunt, atque adorant, quàm præclarißima antidota ſuo candori reſtituta , à Græcis fontibus exhauſta. Cordus etiam falsò legit opii,drach.28.cumq; multiplices variis authoribus celebrentur inſcriptiones, vnica hæc , decãtatißimaque perhibetur,quod ſi quiſpiã Manardi Theriacam parare voluerit,non ſolum in peſtilentia vtilem.ſed & venenis vniuerſis,ac ſerpen-

Galenus arguitur.

Auicenna notatur.

tum morſibus ſumme aduerſam, videat lib. 5. epiſt. 3. ex Gal. antidoto Diahenaton 2. de antid. vt ex Paulo lib. 7. hic Fuchſ. ſeuera admodum cenſura poſtliminio redeat, quum botrym herbam, poſt amomum immiſcendam, nō ſine eruditorum riſu, pertinaciter nimis contendit. Quandoquidem iunioris Andromachi deſcriptum, amomum ſimpliciter legitur, vt in Elegiaco racemiſerum, atq; ariſtolochia, ſimpliciter.

Apparatur hoc modo: ſucci omnes ideo vino macerandi, vt diſſolui queant, & lauigari facilius poßint, ſagapeni, videlicet, opopanacis, opij, myrrhæ, acacia, quum humidi niſi fuerint, nec ad contundendum faciles, vt etiam hypociſthis, & ſuccus glycyrrhizæ, thlaſpis verò napiq; ſemina, cum pila concauitati ob tenacitatem adhæreant, ſola prius atterenda ſunt, poſt vino ſuperinfuſo maceranda, quoad exactè diſſoluantur, & cæteris vino dilutis admiſceri poßint, thus quoq; & gummi, vel ſimul comminuenda, & excutienda, quo reliquis vino maceratis, cū placuerit inſpergi poßint, vel gummi per ſeſe vino macerandum, humidaq; vino diſſoluenda, ſicca verò in puluere redigenda, herbacea videlicet, nec non fructus, qui vnà cum virgultis, folijs, ac calicibus induntur, vt radices, atque ſemina, quibus addenda ſunt trochiſci ſcillitici, Viperini, Hedicroi, crocus ſi fuerit ſiccus, vel in polenta, cum vino probè teratur: vt etiam Lemnia terra, atq; bitumen, quæque in tenuißimum puluerem reduci, & anguſtißimo cribro excuti poſſunt, adhibita diligēti cura ne quid inter tundendum, excernendumve pereat, aut temere ponderi decedat, nam agaricus in volatilem puluerem reſolutus, facilè euaneſcit, præſertim ſolus detritus, id quod quibuſdam faciendum videtur, quod non facilè per ſe tundatur: noſtri tamen pigmentarij tyrocneſti ſubductum, & comminutum, facilius in pollinē reducunt: alii vino in placentas effingunt, ſub vmbra ſiccant, minutißimè contuſum, cribro excretum debito pondere. i. ſeſquivncia, reliquis admiſcent: verum quo tempore in vnitatem omnia coire debent, reſina terebinthina in vaſe duplici colliquanda prius, deinde ſtyrax, & galbanum, piſtillis, vectibusq; ferreis fracta, & contuſa, mellisq; crudi aliquantillum inſtillandum, manibus complanata, reſina melle liquefacta excipiantur, atq; ita in operculato vaſe rurſus liquari permittenda: quippe melius eſt his connectis nondum vel admiſcere. ſed quod aqua innatat, vt elixentur permittere, his verò liquefactis arida adijciantur, maceratis ex vino rebus, & ad ſufficientem vſq; craßitiem denuo miſceantur, ſic paulatim liquefacta tepida transfundantur, & cum aliis in mortario, magno cochleari, robuſto homine vt in vnū concreſcant corpus ſubigantur, & poſtquā inter ſe commixta videantur ſibi aliquod adſciuiſſe concrementū, mellis moderate decocti, & deſpumati, nōnihil ſuperimmittes, poſtea comminutarū medicinarū portionem: denuo mellis quippiā addatur, poſtea liquefacta, ſed tepida infundenda, ſuperiectis melle reliquo, & quicquid puluerum ſuperecit omnia viriliter magno in mortario, magnaq; tudicula, dum in vnitatem coiuerint, permiſcenda, tum in pilam transferenda atq; ferreis rutabulis diligenter exterſis, ne quid hæreat rubiginis, ſine intermißione contundenda, illitis ſucco

balſamì

Digitized by Google

balſami vectibus, ne ſubigendarum rerum tenacitate obtineantur, neúe difficulter à tundentibus eruantur: vt igitur haud ægre negotium expediatur, imas rotabili parte ſucco balſami frequenter delinire conueniet, iugiter ad hoc ipſum opus, quicquid erit ſucci huius abſumere. Cæterum in Sole melius eſt Theriacam commiſcere, ſic enim omnia facilius in vnum coaleſcunt, cum verò id obitur negotium, pila antidotum continuens operienda, rurſum exactis quater, aut quinq; diebus, in ſole eodem modo commiſcendum, nec ſecus ſex, aut ſeptem dierum interuallo, iterum, atq; deinceps, idem opus nec ad duos vſq; menſes, aut quadraginta protſus dies repetendum: & hac quidem hactenus, quæ ad optimam componendæ Theriacæ rationem pertinent: quo ad colorem, cætera capite de chalciti proſequemur: per menſem porrò antidotum ipſum vſitare oportet, & tudicula munda agitare, ne id quod in ſuperficie eſt, & quod vaſi contiguum adhæret, exareſcat. Vas autem ſit vitreum, vel argenteum purum, aut etiam aureum, non autem ſtanneum, quia plumbo adulteratur, id quod non ſolum in hac, ſed etiam in quibuſcunq; aliis medicinis obſeruandum ex Gal. 1. de antidotis, cap. 8. id tamen non replendum ad ſummum vſq;, ſed ſpatium relinquendum, quo reſpirare queat, imo operculum frequenter dimouendum, quo magis diſflari poſſit, & celerius vtilis euadat. Reliqua ex Galen. in eo de Ther. ad Piſonem, ne in immodicam longitudinem liber nimium excreſcat, in lib. de antidotis, de vſu Theriacæ, vt etiam ex Aetio Tetrab. 4. ſerm. 1. percurrenda relinquimus.

Vſq; ad trigeſimum annum efficax eſt, coquitur autem vt plurimum intra annos duodecim, ſed qui valentiori, & potentiori vti volunt, ipſam poſt quintum & ſeptimum propinant ad ſexageſimum vſq;, vltra quod ſpatium imbecillis euadit, eius infantia ad ſex menſes, pubertas in calidis ad decem annos, in frigidis ad 20. conſiſtentia aut decem annis, aut viginti, declinatio poſt vigeſimum annum, ad quadrageſimum vſq; poſtea declinat è gradu Theriaca.

Experimentum præſtantiæ, ac facultatis Theriacæ, abundè compertum eſt, ſi à purgatorio medicamento exhibita, eius vim purgantem ita infrænet, nec deiectionem moliatur: vel phaſidem à venenoſo reptili demorſum, propinata à morte liberet.

Datur non omnibus eadem quantitas, nec eodem ſemper liquore diſſoluitur, verum antidoto, & liquore differenter vtimur, eius, vt alterius pondus, & conuenientiam, ex affectuum diuerſitate metientes: pueris autem nullo pacto exhibenda, pueriles enim vires longe ſuperat, eorum corpus facilè diſſoluit, & inſitum ſpiritum cito extinguit, quanquam vnica voce ad lactentium vermes enecandos, non ſolum extra, ſed etiam per os nullo periculo vſurpari, neſcio quo authore conſueuerit: quot quantiſq́ue morbis auxilietur, vide ex Galeno in lib. de Ther. ad Piſonem, cap. 15. at quod ad præſens attinet, nonnulla ſubijciemus.

Exitialibus venenis, peſti, ferarum virus eiaculantium ictibus, diuturnis capitis doloribus, vertiginibus, epilepticis, catalepticis, apoplecticis, ſtomachicis, reſolutis, aurium tarditati, oculorum hebetudini, aſthmaticis, hæmoptoicis, peripneumonicis, ileoſis, dyſſentericis, hydropicis, regio morbo correptis, ſpleneticis, calculoſis, elephanticis, melancolicis, podagricis, à rabiente cane demorſis, iſchuriæ, vteri affectibus, ſedisque excretiones ſanguineas aperiens, ſæpeque detinens, omnibus denique inueteratis paſſionibus, ſingulari adeo eſt præſidio, vt vix aliud præſentius magisque idoneum, ad grauiſſimos quoſq; morbos reperiri poſſit.

Quantum verò in ea componenda medici imperatorij elaborarint, quanta ſolicitudine, & curâ, tam in cognoſcendis genuinis, quàm in ſynceris ſeligendis ſimplicibus, longiori calamo non exponam, hoc autem infælici ſeculo, vel à circulatoribus, at infimæ claſſis homunculis, Theriacam orientalem vocatam, Venetiis, Gennaq́; (vt dicunt) communi medicorũ corona expetitam, coemunt: hi verò faceti ſcurræ, inhumani præcones, nullũ morbũ eſſe iactitant, cui prorſus ſuccurrere non queãt, hacq́; immani pollicitatione, his falſis nugis, venenatis verbis medicinæ faciendæ locum vſurpant, auidos reddunt auditores, plures admiratores nanciſcuntur, quò ſunt confidentiores, vixq́; dici poteſt, quàm magno ſibi quæſtui fore putent, huiuſmodi nugacem impoſturam, quantopere vulgi animos in eiuſmodi fraudem pelliceant, quàm calamitoſa in hominis vitæ iactura, quàm formidabilis ex tali imperitia mors, at infinita eſt cupiditatis natura, ad cuius expletionem plurimi viuunt, lucri enim cupidi, propter inexplebilem cupiditatem, minima quæq;, atq; vilia, & nullius pretij mirum in modum ſitiunt, & in his etiam lucrũ quærunt, quiq́; ſoli ex omni hominum genere, prodeſſe hominibus profitentur, tanto cæteris deteriores ſunt, vt non modo non iuuent, verum cõtra corrumpant, atq; huius gratiam vulgo mercedem exigant, fidem itaq; fallunt, & mentiuntur, in his mendaciorum copia vndiq; ſcatet, propterea præter vſum, atq; occaſionem haud fuerit, vt præſtantiſſima quæq;, maxime recentia efficaciſſima, omnibus viribus comparare ſtudeant, non teſtibus plana faciant, cauſam cur mentiantur habentes, in ſingula ciuitate vnus inter eos eruditiſſimus, fidiſſimus, doctiſſimus, ac integerrimus eligatur, præſtoque adſint omnes tum medici, tum pharmacopæi pedem bene figant, id penſi habeant, vt ſaltem meliori quo poterit modo, illam propriis intueantur oculis, componendam, constructam, fermentatam, examinent, ſimplicia diligentiſſimè expendant guſtum, ac odoris qualitatem ſtatuant, guſtent, olfaciãt. Quis enim ab exteris quæſtum duntaxat ſpectantibus, cum aſtu, & nequitia, expoſita, & venalia probare poterit? quis iſtorum nugas non abominabitur? quis his obſecro in incognitis antidotis in ancipiti compoſitione, certum, aut conſtitutum decernet, nempe, circumforanei, & agyrtæ, vel Diateſſaron dictam, vel ſuppoſititiam, pro vera paſſim exponunt: quorſum igitur attinet, ea cum mortaliũ damno experiri, quæ vel mortem, aut moleſtiorem paſſionem inducere poterunt, cur tam domeſtica crudelitate laboramus, cur tam impudẽtes ad incognita, inſciis miſſellis quo-

rum

Digitized by Google

rum negotium eſt,accedere,aut aſpirare audemus? Videat obſecro,ac ſecum quiſq; nauiter exquirat, ne otioſus ſpectator,ſed curioſiſſimus negotiator appareat.

CHalcitis,ex Serapione,Colcotar,cap.de Zeg,ex Galen.ibidem adducto, conſpicuè innoteſcit,cum inquit: & vena inferior erat Zeg rubrum, & ſecunda quæ erat ſuper ea,erat Colcotar.Galen.autem 9.ſimpl.ait.Infirma erat ipſius ſoreos,ſuper quam erat altera chalcitcos:reliqua deinde deinde ex eodem capite proſequitur,vt ex Dioſcoride,cap.de myſi,pauculis immutatis,aut verius ab interprete perperam verſis.Conſtat igitur recentiores quoſdam hallucinari,colcotar vitreolum eſſe contendentes, vt etiam in publicis officinis creditum eſt:id quoq; Auicennæ teſtimonio,cap.de atramento liquido patet,quum aſſerit:& ſemel vidi ſuper colcotar,coopertum atramento rubeo, pulnerizato,id quod ex Galen.cap.de myſi ita legitur: ſic ſuper chalcitim naſci ipſum myſi,vt ærugo ſuper æs,id autem myſi,atramentum rubrum appellat,Serapion autem Zeg viride:Zeg verò vitreolum vertit interpres,quum tamen myſi potius exponi debuiſſet, quod infra ſeparatum caput ſcribat de chalcantho, Latinè atramentum, vulgo vitreolum:quumq́ue Auicennæ interpres pro Zeg,dictante Braſauolo, atramentum verterit, atque ab hoc aſſignet caput de Colcotar, & de chalcantho, quod etiam atramentum eſt,& in eo de atramento,viſus ſit vna hac comprehendiſſe,miſy,ſory, & chalciti ſimul inuoluens:hinc nimirum ſi eorum ſequaces,Arabicas etiam literas non edocti, dum earum vocum declarationem ſubeunt,mente capiantur, quorum in catalogo enumerandus eſt Braſauolus,tum manifeſta quàm manifeſtiſſima contradictione ſe ipſum redarguens,prius enim deducit Pandectarium,ac Serapionis interpretem, pro Zeg vitreolum expoſuiſſe,tamen reuera ita non eſſe conſtare,quod vitreolum,chalcanthum, & atramentum ſutorium,idem ſint: quod autem à Serapione dicitur, non eſſe chalcanthum,ſed antiquiorum myſi,id autem eſſe vitreolum Romanum, ex quibus ſequitur,ſi Zeg,eſt myſi,idque vitreolum Romanum:Ergo non male interpretatum fuiſſe, Zeg.i. vitreolum,tametſi addendum fuiſſet Romanum.Cæterum eandem proſequitur ſeriem, quod Zeg apud Arabas,idem ſit,quod recentibus atramentum, ideo Auicen. interpretem pro Zeg,atramentum,Serapionis autem vitreolum interpretatum eſſe, propterea neceſſarium eſſe his duobus vocabulis,myſi,ſory,chalcitim chalcãthum,melanteriam ſignificari,ineptaſanè,& grauiſſimo viro indigna, nunc ad chalcitim redeamus.

Colcotar.

Braſauoli oppoſitũ.

CHalcitis ex Dioſcori.libr.5.cap.65. præfertur ſimilis æri friabilis nec lapidoſa, nec inueterata,intercurſantibus oblongis venis,ſplendentibusque: hanc vt etiam miſy,& ſory,in Italia deſiderari ſcribit Matthiol.,& quamuis omnẽ operã impenderit,in æreis Germaniæ fodinis,ad hac indaganda,in cuniculorum faucibus, eorumq; veſtibus, ſemelanteria plurimum reperiiſſe,cum tamen metallici operarij id non animaduertere nt,horum autẽ nullum.at in Latinis lucubrationibus,à Guidotino pharmacopola poſtea accepiſſe miſyos fructum,chalcitidis,& ſoreos,quibus chalcanthum adiunctum erat

inuul-

inuulgauit: propterea Braſauolum procul à veritate abeſſe, cum vitreolũ Romanum miſy eſſe ſibi perſuadeat, cuius equidem ſententiæ aſtipulatur Cardanus 5. de ſubtilitate. Amathus autem ſory eſſe credit, at cum nec auro ſimile ſit, nec friando auri colorem obtineat, nedum ſtellæ inſtar radiet, ſed vitrum propemodum æmuletur, factitiumq́; ſit Romanum vitreolum, miſy autem ex Gal. cap. proprio, vt etiam ſub fine capitis de chalcantho, minerale ſit, quod à ſeſe ſponte terræ viſceribus innaſcitur, alibi quoq; ſponte fieri ſorym, miſym, & chalcitim, & per fornaces as cadmiam, & cætera tradiderit, ex his miſy naturale eſt, in terræ latebris ſponte, & per ſe factum, nullo artificum ingenio: cumq́; ex eodem, chalcitis in miſym, non autem miſy in chalcitim transformetur, at vitreolum quodcunq; ſeneſcens, in chalcim permutetur, ideo nullo pacto aſſeuerandum, vitriolum Romanum miſy eſſe ex Fuchſio prius quam ex Matthiolo: dici tutius poſſe ſoreos naturæ particeps, ſi tanta eſt Galeni apud medicos exiſtimatio, vt quemadmodum chalcitis in miſym, pariter ſory in chalcitim tranſeat. Aliud eſt in quo Braſauolum taxat, capite de chalcantho, quod vbi Galenum incuria accuſat, ſe ipſum inſcitia apertiſſimè reprehendat. Quandoquidem vbi Galenum ſibi examinandum proponit, eo ſcilicet loco, quo ſcribit chalcanthum è Cypro ad ſe aduectum, tractu temporis conſeneſcens, factam fuiſſe chalcitim, nõ ideo perfectam, legitimamq́; eſſe chalcitim, neq; pro vera ſubſtituendam, eius autem inopia ſupplere poſſe, Gal. verba haud recte perpendiſſe Braſauolum, cum ſcilicet aliud aſſerere noluerit, ſcribens aquam pluuiam totius collis, terram illam colluere, atq; abluere, ex qua ſponte quidem fiebat ſory, miſy, & chalcitis, quàm chalcanthum, eſſe chalcitim ab aqua diſſolutum, ideo nimirum ſi ſpontanea, atq; natiua chalcitis, aqua ſoluta, in chalcãthum vertitur, quin temporis curriculo eundem præſtet effectum chalcantho genita, nec hiſce propoſitis obſtare, tametſi Cyprium chalcanthũ, non modo ex chalciti, verum quoq; ex miſy, & ſory, ſimul productum conſcribat, quoniam capite de miſy inquit: tria hæc medicamina eiuſdem genere facultatis eſſe, tenuitate, & craßitudine, inter ſe diuerſa: &c. quibus igitur verbis obſtrepit, quem fructum afferat Matthiolus, quæ ſit litigioſorum Braſauoliq́; rixa, hinc facilè excutietur; cum diſcuſſa ſuperioris ſeculi caligine è tenebris eriperentur ſeplaſiarij, nominibus etſi male acceptis: re tamen opportuna vtentes, in dubiũ poſiti titubant, nec quo ſe vertant compertum habent, nam colcotar chalcanthum arbitrabantur, hi autem chalcitim eſſe inſte inquam obtinuerunt, verum quia hæc deſideratur, etſi partem chalcanthi, aut miſy, quaſi ſpumam illaboratam, vulgo cuperoſa (vt ait) chalcitim eſſe induxerit Cardanus 5. de ſubtilitate, & chalcanthi ſenio producta, tanquam imbecillis à Braſauolo, reſpuatur, de nomine tantum diſceptare videntur, multum temporis his in rebus conſumunt, nihil perficiunt, quid huius loco ſuggeri debeat, non edocentes: at adeo ne ignarus eſt diſciplinæ, & conſuetudinis Braſauolicæ Matthiolus, adeo ne de ſe, & gloria ſua cogitat, vt chalcitim ex ſeneſcente chalcantho productam, perfectam eſſe exiſtimet, ideo facti-

Braſauoli Cardani, ac Amathi opinio falſa.

Matthiol᾽ ac Braſauolus reprobãtur.

Cuperoſa.

ſſ a

tia, ex Fuchſio 1. de compoſ. med. cap. 17. quum ex Dioſcoride, inueterata vt par eſt, minus accipiatur, præterea quadraginta annorum vitreolum Romanum, adhuc magna copia viſitur, in officina integerrimi Baptiſtæ Cattanei, calcis quaſi eſfloreſcentia ſuperinductum, at ad chalcitidis notas ne longè quidem accedit, vt quomodo illaboratam ſpumam prædixerit Cardanus, quo pacto vetuſtum quodcunq; vitreolum, chalcitim eſſe annotauerit Matthiolus, curioſioribus recognoſcendum relinquam. Quare cum ex Galeno, præcitatis locis, miſy, ſory, & chalcitis, eiuſdem genere facultatis, & natura ſint, eſſentia tamen tenuioris, aut craßioris, differentiam ſortita, ſory omnium craßioris, miſy tenuioris, intermedia chalcitis, quum chalcanthum aliud non ſit, quàm miſcellaneũ quoddam ex tribus prædictis, pluuia ablutis, ſi temporis diuturnitate genio ita cogente, ſyncera chalciditis partes irrumpãt, quæ ſanè tamdiu delituere, & quas legitimæ chalciditis defectum ſupplere poſſe, innuit Braſauolus, quem ſeditioſa, longaq; oratione inſequitur Matthiolus: reddi equidem ratio debuiſſet, cur ex veteraſcente chalcantho, miſy, & ſory, non æque eſfloreſcant, atque chalcitis, at huius generis litigijs derelictis, chalciditis vice, chalcantho vti poſſumus. Vritur chalcitis ex Dioſcoride fictili nouo, viuis carbonibus ſuperpoſito, dum ipſa bullas excitare deſierit, & perfectè inaruerit, in reliquis verò, dum mutata in floridum colorem fuerit, & ſanguineum & miniatum colorem contraxerit, tum demum eximenda eſt, inſidens autem ſpurcitia flatu expellenda, mox reponenda. Torretur etiam num perflatis carbonibus, vſque dum luteo colore palleſcat, aut fictili ſubditis candentibus prunis, ſubinde verſata donec igni conflagret, & odorem mutet: quod verò attinet ad nigrum Theriacæ colorem, quem ſi quis nõ aſſequatur, riſui eſt, etſi nihil virium antidoto ex colore adiungatur, minima autem chalciditis portio, colore ſuo medicamentum inficiat; nigredinis verò fruſtratio fiat, ſi flaua, luteaúe dum vritur, euaſerit, hinc ne quis hac in re errorem committere videatur, ex Galeno 1. de antidotis, cap. 15. etſi Theriaca quatuor chalcitidis drachmas duntaxat accipiat, hac multo copoſior aſſanda eſt hoc modo: drachmas crudæ chalciditis nõ pauciores quadraginta, in ollulã indito, deinde ſuccenſis carbonibus, ollã non operculatã in medio prunarũ impone, cũq; liquefacta euehitur, eiuſq; leuißima, & ſpumoſa pars innatat, ollã confeſtim ab igne amoue, humiq; colloca, nec vt interdum conſuetũ eſt, aura illi inſufflanda, mirum eſt quantum ita faciendo, luteus, flauuſque color emergat, non tamen in ſole collocanda erit, ſed in vmbra donec frigeat omittenda, hinc poſtea id ſolummodo capies, quod ſuperne ſpumeum fuerit, nihil habens in ſe fluui, vel fului, neque pallidi, deinde experimenti gratia, paululum eius quod probaueris accipe, atque comminue, & numquis ex ſupradictis coloribus appareat, inſpice, nam ſi qualis accepta eſt, viridis, aut cinerea manſerit, drachmas quatuor ipſius impones, huius enim pauxillum, in tanta vſti copia comperies. Cordus non neceſſario addendam chalcitim, puerili authoritate ſupponit: Deſſennius eam quoque omitti mauult; quod

Cardani lapſus.

Chalcididis vſtio.

Cordi, & Deſſennii error.

ex Galeno, Theriacæ facultas nihil alteretur; etiamſi non indatur falſum ſanè, quum ex colore nihil virium addi ſcriptum reliquerit Gal. vt paulo ſuperius, nec ideo vllo pacto omittenda: hinc enim & ſiccandi conſequitur facultatem, vt etiam ex Fuchſ. 2. de compoſ. med.

BItumē: aliis aſphaltum, ex Dioſco. lib. 1. cap. 83. iudaicum cæteris anteponitur, cuius probatio eſt, vt purpura modo ſplendeat, ſitq; ponderoſum, ac validum odorem vibret: nigrum autem, & ſordidum, vitioſum eſt, adulteratur pice, gignitur in Phœnice, Babylone, Zacyntho, & Sidone, liquidum inuenitur, in Agragantino, Siciliæ fontibus innatans, harundinum paniculis collectum, ocyſſimè ita adhæreſcens, quo vtuntur ad lucernarum lumina olei vice: hallucinantur qui id Siculicum oleum nominant, namq; liquidi bituminis genus eſſe conſtat, liquores oleacei, ideo oleo di ſaſſo vulgi, vt cap. de Naphta: multiplex igitur exiſtit aſphaltum, alibi velut limoſa, terrea cereaúe materies, locorum in quibus ſcaturit varietate, molle, duriuſq; effectum, varia ideo nomina ſortitum vt terra ampelites, ſeu pharmacitis, carbo foſſilis, ſeu aſphalites, Thracius lapis, Gagas ſuccinum nigrum nuncupetur. Hodie etſi legitimum in Italia non aduehi ſcribat Matthiolus; id Venetiis abundare compertum habeo, & vidi, eius tamē loco illegitimum etiamdum piſſaſphaltum interdum ſubſtituunt officinæ, vt ca. de Mumia diſſertum eſt, & bituminis loco naphta, vel potius gagas ſuppeditanda: Babylone lacus, ampliſſimæ magnitudine λίμνη ἀσφαλτῖτις appellatur, habens ſupranatans liquidum bitumen, loppe in Syria, Arabiaq; Numidarum lacus ſunt immani magnitudine, qui emittunt bituminis maximas moles, ibi verò crebræ ſunt lapidicinæ, bituminis duri ex Vitruuio 8. Architect. cap. 3. cumq; aſphaltum, ac piſſaſphaltum implicuiſſe, Reuerendos Meſ. interpretes, in hetruſco codice aſſeruiſſet, Latinè obmutuit bitumen inter mitia emplaſtris iniectum coquitur, non autem id in leuorem atterere oportet, quoniam aſpritudines fici, oliuarumq; granis interioribus ſimiles obtinet, propterea craſſiuſculum frangatur, coquatur in aceto, ſic vt non agitetur, vſq; dum ebullire deſinat, vel ex Timocrate, in oleo decoquatur bituminis rationem parat Agricola, 12. de re metallica.

Hiera Galen. 2. de compo. pharmac. ſecundum locos, capite de his, qui ex ſtomacho caput dolent.

REcipe aloes, drachm. centum, cinamo. ſpicæ nardi, ligni balſami, maſtichæ, aſari, croci, ſingulorum drach. vi.

Datur ad ſummum ex hoc pharmaco, drach. i. cum aquæ calidæ cyathis, non pluribus quám tribus, minimum verò dimidium eius præbetur: datur ex aqua duum paruorum cochlearium menſura, vbi mediocriter, ac medio quodam modo eo vti ſtudemus, nam maximus eius modus, atq; abſolutiſſimus, duorū non vtiq; paruorū, ſed magnorum po-

aó, in aquæ temperatæ cyathis tribus, minimus vnius parui præbetur, at intra hos modos, quantitate iuxta ætatem, corporis magnitudinem, conſuetudinemque permutata. Dat Actuarius, à drach. i. ad ii. hodie eius ſiccæ, drach. iii. atq; vnc. med. innoxie ſæpius propinauimus cum Aetio, Tetrab. & ſerm. 4 ca. 68.

Hiera, id eſt ſacra, ab operibus penè diuinis: picra, id eſt amara, ob aloen, vnde Hiera Dialoes eſt vocitata, bilem flauam, & pituitam, non ſolum tenuem, tunicis ventriculi altius infarctam, ſed promptius in eius ſpatio innatantem, eiusq; ori inſidentem, nulla moleſtia, ex venis etiã meſeraicis expurgat, ventris meatus aperit, exterget, attenuat, ſtomachicos, iliosos, ſuffuſos, quorum oculis obiecta culicum, aut pilorum imagines obſeruantur, maxime adiuuat, lædit hos quibus iecur calidius exhibet negotium, menſes mulieribus promouet.

Hiera hæc multis ante Galenum annis, vſu creberrimo celebrata, Andromachi inuentum extitit, veluti idem teſtatur Gal. 8. de comp. pharma. ſecundum locos, ca. 2. non igitur Galeni appellanda, etſi huius nomenclatura vſu inualeſcente, illi nomen nõ immutauerimus: ſat eſt huic medicamento, temporum decurſibus, pondera inuerſa, ſimplicia appoſita, nunc puluere, nunc melle, quandoque in trochiſcos ſæpe in pilulas cum aloe lota, vel illota, authoris, & antidoti nomen aliquantulum peruertiſſe. Siquidem Galen. etſi 7. meth. med. cap. 11. alibiquẽ, veram Andromachi ſeriem proſequatur 2. de compoſ. pharmac. ſecundum locos, vt etiam libr. 8. cap. 2. nimiam aloes copiam centum drachmas eſſe, ad proportionem reliquorum, quibus hæ adduntur, ſibi viſum eſſe: quapropter per 90. & per 80. drachmas, ipſam compoſuit, & per pauciorem aliquando crocum, quod ex eius vſu quidam capite læderentur, vt per quinque, quatuorúe croci drach. illam compoſuerit, hoc modo.

Hiera ſimplex Galeni, quæ illi optima viſa eſt.

Recipe aloes drachm. xc. cinamo. ſpicæ nardi, ligni balſami, maſtiches, aſari, ſingul. drachm. vi. croci, drachm. v. vel quatuor, vt dictum eſt.

Quoſdam verò in octoginta aloes drachmas, ſex aliorũ addere, alios verò & flore iunci odorati, ſcribit 8. de compo. pharmaco. ſecundum locos. Actuarius pro aſaro, ligni caſiam miſcet: non pro ſpica, vt inquit Syluius. Meſue lignum aloes addit, aloem duplam ad ſpecies, omnium proportione conicit. Cum autem Manardum accuſant Monachi, quod aloen triplo pondere, Meſ. hieræ immiſcendum voluerit, quum Galeni nomine hieram tradiderit Meſ. ac ex Galeni præſcripto, forma tripla ſit aloe, cur duplum duntaxat inijcit Meſ. cur duo ſimplicia auget, quoniam hæc ambo in aliis Galeni hieris leguntur], quæ eſt Franciſcanorum patrum qui in Meſ. ſcripſere inſipientia, quippe quod tametſi colocynthidem, ac alia plura in Galeno hieris dicta addidiſſet Meſ. non ob id Galeno aſcribenda eſſet, vt ex Aetio, Tetrab. 1. ſermon. 3. ca. 113. niſi eius cuiuſuis compoſitioni ad vnguem reſponderet: fatebimur tamen claudicaſſe Manardum, quum pro ſex drachmis aliorum, vel centum, vel 120. aloes apponere Galen. cenſet, quum

Syluii lapſus.

Pro Manardo in Monach. Meſ. nota.

Manardus ceſpitat.

ad centum potius diminuat, Auic. ſemen balſami, & caſiam addit; alij abſinthium, nonnulli bdellium, nec non tragacantham, ſcammonium, agaricum, epithimum pro variis ſcopis addidere: qui verò illotam aloem accipiunt, ad ventris ſubductionem aptiorē reddunt: lota enim medicamentariæ facultatis multum deponit, nec adeò interanea vellicat, vt etiam non valde febrientibus accommodet: vulgaris autem officinarum, etſi minus purgare videatur, quod aloen duplam accipiat, cum ex Galeno tripla ferè ſit, ex quo etiam cum mellita purgatoria magis dicatur, quàm ſicca, 7. meth. med. 11. durabilior, minus ventriculum roborans, magis aluum eiiciens, mirandum alioqui viſum eſt, quum tribus puluerum vnciis, mellis lib. i. communi electariorum more adiicerent, vnde in qualibet hieræ mellitæ vncia, drach. ij. puluerum tantummodo acciperentur, vixque eius vncia i. mediocriter purgaret, quum ſiccæ, vnc. med. excedere nonnunquam videatur. Sunt qui ad Meſ. defenſionem, ex quo melle admixta, minus ſoluit, aloen nulla vi alia quàm deterſoria purgare, nullumque humorum habere delectum, neſcio quo lymphato animo, aſſerere auſi videntur, cum ſcribat Galenus, 2. de compo. med. ſecundum loc. ca. 1. euacuandus eſt biliosus humor per abſinthii cremorem, aut per aloen. Adde 8. de compo. med. ſecundum loc. ca. 2. quum inquit craſſos humores ob purgatoriæ facultatis imbecillitatem, aloen trahere non poſſe, tenuium attractorium luculenter inferre. Inſuper ſi aloe tergendo tantum purgat, mellisque additio terſionem addat: nonne igitur magis purgare cenſendū, ſi melli admixtum? id quod quum non eant inficias, facilè patet, quas nam in Manardum effutiant ineptias: aliis melle excepta, minus trahendo quidem purgat, magis autem partes quas permeat tergendo: at mellis ad hæc proportio nimium excedit, quod ſi vt Albuchaſi placet, nobisque rationi conſonum videtur, æquis ſpecierum, mellisq; ſpumati ponderibus componatur, quandam ex hac rationem inire videbimur, idemque ad vnciam mediam, quod ad vnam prioris operabitur, nos tamen Galeni doctrinam huiuſmodi eſſe intelligimus, drachmam vnam, duas, pluresúe, melle exceptas, magis ſoluere, quàm ſi eo nō exciperentur: aliis aptius creditur, ſi cum tanto melle, quantum eſt aloe fermentetur, vt ex Auicenna lib. 5. Tract. 2. Iunio itaque Iulioúe menſibus facienda videtur, in hordeoq; ſepelienda per ſex menſes, vt fermentetur, alioqui æſtatem illi vires adimere, nec ante huiuſmodi ſpatium propinandam, ſeruarique à ſex menſibus, ad annos quatuor. Myrepſus hieras quàmplures Galeno attribuit.

ALoe: ex Dioſcoride lib. 3. cap. 22 plurima præpinguisque in India gignitur, ex quo coactus ſuccus affertur, naſcitur etiam in Aſia, & Arabia, in locis quibuſdam maritimis, & in inſulis, vt in Andro, non valde ſucco extrahendo idonea, ſed adglutinanda vulnera ſanè quam vtilis, ſi detrita illinatur. Duo ſucci genera, quoddā arenoſum, quod ſedimentum puriſſima eſſe videtur, alterum ad iecinoris imaginem vergit. Eligi debet ſyncera, Marcellus pinguis, quæ nihil doli ſenſit, nitida, calculorum expers, ruſi coloris, friabilis, ac iecinoris modo coacta, facilè liqueſcens, eximia amaritudinis: improbatur nigra, & frictu contumax. gummi eam adulterant; quod deprehenditur guſtu, amaritudine, & valido odore, eoque argumento, quod digitis friata, non ad minima vſq; reſoluitur, nec deſunt qui acaciam miſceant. Meſ. optimam cenſet Indicam, poſt hanc Perſicam, tertio loco Armenicam, Arabicam ignobiliſſimam, quæ tamen multo melior [illegible] *eſt, ex*

Digitized by Google

eſt, ex Galeno bonitatem eius præcipuam declarant odor, color, ſapor, pondus, conſiſtentia, & in ſingulis conditiones quædam ſpectandæ: colore enim eſt flauo, in rubrum inclinante, hepatis modo perſpicuo, & ſplendente: opaca enim & obſcura, deterior eſt, & quæ vetuſtate nigreſcit, odor verò ineſt bonus, ſuus quidem, nō autem per adulterium acquiſiticius: ſapor autem primo guſtatu dulcis, ſubamarus mox inſigniter amarus, ſubſtantia denique ſit tenera, friabilis, doli non experte, rara, ob id leui, quoq; leuior, eo præſtantior, & quanto à dictæ conditionibus longe abeſt, tantò deterior. Præferunt hodie ſuccotrinam cognomento, biſariam partientes; ex vrbe Succuir, in Sinarum regno, Tangut vulgo appellato. Hacq; optima ex AEgypto aduehitur, vtrium porticulis, globulis, ac arenulis interdum vitiata, vt pondere incautos mercatores fallentes, pecunias corradāt: quin & inſtitores, ac ſophiſtæ partes eius craſſas, & impuras, lotione ſecretas, aqua marina paucum crocum habente, aliquoties lauant, & ſiccant, donec lucida colore flauo, bono odore euadat, ſed odor croci dolum prodit. Siquidem cum neoterici optimam inſinuare volunt, aloem hepaticam proferunt, alia enim caballites, haud dubie non alia ratione appellatur, quàm quod veterinariis dicata ſit medicamentis, huiuſque, vt etiam ſyncera, magna vbique copia ſcatet: nec deeſt inepta, impura, atque doloſa, herba ex qua ſuccus aloe dictus elicitur, vulgo ſemperuiuum marinum, quod perpetua fronde vigeat, Romæ, Venetiis, Neapoli, Ticini, Genuæ, ac aliunde importata, ad ſpectaculum potius, in fictilibus paſſim ſeruatur, in qua antiquiorum dictis omnia reſpondent, dempta amaritudine, atq; ſolutione, in hac non adeo inſigni; nimirum quod ex Galeno 6. ſimpl. hec herba non admodum ad nos peruenit, & quæ naſcitur in magna Syria, aquoſior eſt, & facultatis imbecillioribus, attamen vſque adeo deſiccare poteſt, vt vulnera glutinet: at in regionibus calidioribus, qualis eſt Caloſyria, & Arabia, multo melior eſt. Optima autem Indica, cuius liquor eſt id, quod ad nos importatur, cognominatum aloe, &c. Manardus: quia aloe ex Meſ. aperit orificia venarum, ita ſcribit: hoc non dicunt antiqui, ſed contrarium potius: dicit enim Dioſcorides, quod ſanguinem ſiſtit, per ora venarum ori manantem, & Plinius, vndecunque fluentem: dicendum igitur ſi aperit, eo id facere, quod acres humores mouet, vt ex Galeno colligitur lib. 6. Aphor. 47. nec eſſe hoc ei magis peculiare, quàm cæteris purgatoriis medicinis, imò forte id minus facere, quàm reliqua quæ adſtringendi vim purgatoriæ coniunctam non habent, verum Meſ. ſumpſit ab Auicenna, ſcio tamen quid pro vtroque dici poßit, ſed ſat ſit nunc locum ſignaſſe. Aduerſus Manardum tot celeberrimi viri inſurgunt, tot inſtructas acies pro Meſ. hæreſi opponunt, adeo fortiter dimicant, vt quaſi machinarum terranearum ictu, ac veluti fulminum ictu ſuffundere videantur, quem mera garrulitate offendunt, à quo victi vno verbo, labaſcunt quàm citò, ſi ſuis in Epiſtolis paßim ſparſa in vnum congerantur, potiſſimum lib. 9. Epiſt. 5. nec frontem caperēt Braſauolus, Grationopolitanus, Sylvius ac Matthiolus, quoniam ſi huius eſſet inſtituti noſtri hac limitare, nec dicam iuxta ingenij tenues,

nues vires, verum vt quondam Vlyſſes inter fluctus, annuente optimeq; munita Minerua, facilè inermes: & debilitatos opprimeremus, debellaremus, omnia corũ ſcuta ita infringeremus, vt niſi occumbere mallent, Manardo, nobisq; deditionem facere cogerentur: nempe etſi Galenus in lib. de cur. ratione per ſanguinis miſſ. cap. 18. picram exhibeat, cui aloes drach. c. inſint ad menſes prouocandos, ac ſi aloes quanti ratione id magis præſtet: addit optimum eſſe, vbi cinnamomum acceperit, quin & 2. de comp. med. mulieribus, quæ non probe purgatur, maiorem efficaciam habere, vbi aloes drach. lxxx. croci verò ſex, nec glans ex aloe ſola hæmorrhoides aperiet vnguam (vt ſtatuunt nonnulli) ſed rarum abundantia, & ſanguinis eruptionem potius ſiſtet ex Dioſcoride vti dyſenteria infuſum, ex Plinio lib. 27. c. 2. quin eius nõ eſt acredinis, cum amarore, vt præter mariſcarum oſcula, adeò venarum ora patefacere poſſit, quo inde ſanguis emanet, adſtrictoria vi etiam id opus prohibente, & ad meſaraeum ſe intromittente. præterea ex Galeno quarto ſimplic. cap. 18. quæ in vlceribus nati ſunt præſtare, amari ſapores, id ipſum in corpus aſſumpti efficere valent, nec obſtiterit 3. de tempor. 3. quum verò addunt Dioſcoridis authoritatem tanti apud Galenum non eſſe, vt amara ſanguinem expuentibus exhibeat, verum id eſt, quum illis noxia eſſe tradat: quippe quod adſtringentia, & viſcoſa, non incidentia, diuidentiaque poſtulet. At aloe adſtringens eſt, & viſcoſum. Neque hæc infero, vt experientia reluctet, cui potius quam ratione innixi, ora venarum am aperire, prius authoritate Pauli Serapion adduxit, deinde Aben Meſ. authore, nocere ano, & hæmorrhoides gignere Meſ. autẽ hæmorrhoidibus, & ſedi nocere, ob id vitandam his, quibus iſtæ partes dolent, at prius nulla omnino actione noxiam eſſe, præterquam quod venarum ora tantum aperiat; vt per hæc ſanguis effluat, addit quoq; adeo venarum ora patefacere, vt inde ſanguis emanet. Actuarius tamen, clyſteres ex aloe ſubter indi non poſſe, certo cauſari aſſerit, verum enim eſt crebro eius vſu, multis hæmorrhoides tumere cœpiſſe, & quibus iam prius aliquoties fluxerant, frequentius, & largius, & periculoſius fluxiſſe, adeoque omnibus ferè medicis propria aloes dote factum videtur, vt hæc ſaltem in parte Meſuem extollant, quum etiam eius adminiculo, quibus iam pridẽ ſanguis hæmorrhoidalis fluere deſiit, cum opportunum eſt, vix tribus aloes catapotiis aſſumptis reuocetur, id quod non ſemel tantum, verũ quoq; plus tricies nobis ſucceſſit. Braſauolus vt canis è Nilo, vidit, & fugit, excuſandus tamen, quod rem hanc ſe obiter adumbraſſe, potius quam ratione aperuiſſe fatetur. Syluius vir alioqui doctiſſimus, quædam comminiſcitur: quod ſcilicet calore, ac craßitie, ſanguinem efficit melancholicum magis, id etiam ad vaſorum apertionem non parum facere, vi adſtrictoria eius leuicula, hoc opus ob imbecillitatem prohibere non potente: diiudicent emunctæ naris homines: propediem fortaſſe cumulatius, altioribuſque ſubſelliis, hac de re diſſeremus. Vnum tamen non conticeſcam, aloem vndecunque fluentem ſanguinem, per ora, vel diuiſionem venarum, atque adeo per arteriam apertam ſiſtere, rupto quoque, vel eroſo, vel hiante in pulmo-

Syluii ratio inepta.

pulmonibus vaſe, liquore idoneo ſolutam; vel in catapotia effictam, vt ex Galeno quinto meth. med. cap. 14. auxiliari. Quinimò Auicen. ſibi ipſi contrarium, capite de vlceribus pulmonis, quum aloen venas aperire ſcribat, & paulo infra, inter adſtringentia enumeret, quod lib. 2. Fen, cap. 5. excoriare, ac abradere inteſtina aſſeruit. Paulus autem lib. 3. cap. de dyſſenteria, ibidem enumerat; poſt catapotia ex macere: ex Aetio, Tetrab. 4. ſerm. 2. cap. 6. ſanguinem hemorrhoidalem nimium profluentem ſiſtit, aloe impoſita. Cæterum quum adeo tenax ſit, diutiusque inteſtinis, præſertim recto inhæreat, magiſque quàm huiuſce generis pharmaca, ante integram ſolutionem, ibique cum humorum acrium ab ea motorum præſentia, qui ex aliis citius faciliusq́ extruduntur, nimirum ſi familiariſſimum purgatorium, & per ſe frequentius ſumptum, nullaque præparatione, huiuſmodi venas recludere videatur, alia verò eorum vim infrenantibus admixta, non æque. Hæc autem, vt potè nullius momenti, ne noctuas Athenas ferre videamur, reliqua ex Manardo diſcutienda relinquunt, lib. 12. Epiſt. 3. Lauatur, vt quod arenoſiſſimum eſt, tanquam inutile ſubſidat, & leue, atque pinguiſſimum aſſumatur. Modus itaque abluendi aloem, ſimpliciter talis eſt: trita aloe, in aquam, vel fontanam, pluuiam, ſiue intybi mittitur, ſubſidere ſinitur, deinde emergens ſummatim aqua, cum ea, quæ ſupernatat pinguedine, cui ſe pura aloe miſcuit, ſenſim excolenda, ſpurcitia verò, atque ſordes fundo inhærens, effundenda, hoc idem opus iterum, atque iterum obeundum: alij tritam aloem aqua intybi irrorant, permiſcent, donec in vnum coeat, ſoli exponunt, ſiccatum rurſus puluerant; prædicto modo aſpergunt; tertio idem opus repetunt, idq́ ad infringendam aloes caliditatem, nec multo ſegniori ſolutione, hæcq́ à recentibus, vocatur ablutio aloes per viam nutritionis. Lauatur etiam cum aromatibus, hoc modo. Accipe aloes ſelectæ, & cribratæ libr. 1. caſ. aromaticæ, ſpicæ nardi, aſari, ſchœnanthi, fructus & ligni balſami, cinnamomi, ligni aloes, croci, maſtiches, laccæ, an. drach. iij. aliàs vnc. iij. decoque aromata in aqua ſufficienti quantitate, in duplici vaſe, iuxta artem, deinde cola, in colatura diſſolue aloem, continue agitando, Soli expone, in vitrea, ſeu vitrata patina, linteolo puro obducta, aduerſus incidentium ſordium iniurias, donec exſiccetur, ſi verò hyems ſit, in æſtuarium, quæ verò imo vaſis ſubſident arenulæ, diligenter auferenda. Quidam vt in Diamoſcho amaro, aloen puram fictili nouo vrunt, igne carbonum lento, ad coloris mutationem.

Auicennæ varietas.

Aloes lotio.

[illegible]

Hiera Hermetis. quæ & Hiera Luph dicitur.

Recipe aloes, vn. i. trochiſ. colocynthidos, vn. i. & med. turpeti, agarici, dracunculi & ari, ſticcorū, iridis, ſagapeni, myrobalanorum cepularum, citrearum, indarum, an. drac. i. & med. zingiberis, cinnamomi, maſtiches, bdellii, ellebori nigri, euphorbii, aſari, caſ. aromaticæ, ſalis indi, caſtorei, croci, apii, lyguſtici, mezerei, ſtœchados, an. drach. i.

ſcillæ

Digitized by Google

ſcillæ aſſatæ, drach. ij. & med. ſcammonij, drach. ij. curioſe omnia terantur, gummi & ſucci, vino odoro diſſoluantur, pulueres ſucco cucumeris agreſtis comprehendantur, ſiccentur, iterum eodem ſucco, & pauco nucum oleo excipiantur, & ſiccentur, poſtremo melle deſpumato omnia comprehendantur. Datur poſt ſex menſes à drach. i. ad duas.

Colocynthis: vulgaris noticia, officinis colloquintida, ex Dioſcoride, lib. 4. cap. 158. legenda eſt, quum cœperit in pallidum colorem permutari, hoc vero nomine antiquiores, cucurbitam etiam eſculentam intellexère, verum à multis annis citra, ſyluestrem hanc duntaxat fructu in ſpeciem mediocris pilæ conglomerato, vehementer amaro ſemper accepere. Meſ. marem, & fœminam diſtinguit, quod mas ſit foris lanuginoſus, nigricans ſubaſper, durus, grauis, & fœmina præſtantior, præſertim ſi eſt magna, exactè matura, alba, lenis, rara, leuis, vti eius interior medulla albiſſimo, rara, lenis & leuis, quoque leuior eo melior, ſit ex agro, laxo, arenoſo, libero, autumno lecta, quum languescente virore cœperit in colorem luteum mutari: immatura & his notis deſtituta mala: peſſima etiam eſt, ac venenoſa, quam produxit vnicam tota vna planta, quæ ſi loco illo eſt vnica, multo pernitioſiorem fructum parit, præſertim ſi locus ille eſt vliginoſus, vel puluerulentus, aut thermis propinquus, vel ſerpentibus abundet, quæ ſi vera ſunt, haud tutum eſſe colocynthidis vſum dictat Manardus. Hunc frigide arguiſſe notat Braſauolus, ſub falſa laudis imagine, riſu quaſi ſardonio, mellita concione, toxica recondens: quamquam ab inſidiæ morſibus alienum ſe prædicet, idque ſuo ſeni ſubiratus indicare conatur: at ſi deterrima eſt, & pernitioſa, vnica prodiens ex integra planta. Quinimò deleteria magis, vbi ea in regione, vel agro, ſola oſtenditur: quum certo ſcire nequeant tabernarij noſtri: è longinquis enim ſæpius afferuntur colocynthides, an ex vnica planta ſola, vel ex vnica in vna regione: quis edepol non hæſitaret? niſi vt in ſcilla præſens ſit dum effoditur, exitiales ſint, nec ne. Præterea reflecti non poteſt argumentum, in omnia alia determinato loco naſcentia, vt putat Braſauolus, niſi illis pariter adijciatur, quod de colocynthide intulit Manardus: nam ſi de quouis alio medicamento, ita vt de mezereo deducatur, ambiguum maxime fuerit, ſit ne ex vnica planta vnicus fructus, hinc neque mentis, neque argumenti compos Braſauolus, cum laruis ſæpiſſime luctatur, ſæpe Manardum accuſat, cui abdicata omni iudiciorum ſolennitate, indigno hercle tyrocinio ſubſeruiret: quo circa et ſi bonis quàmpluximum placere, nemini contradicere, & minime multos lædere ſtatuiſſem, neſcio quo pacto iſthuc me iſtorum impudentia adegerit, vt his cauillis doloſè volumen prorogare videar: vtque in anguſtiore conuiuio fieri planè conſueuit, admiſſis inter epulas cytharœdis, hiſtrionibus, & ſaltatoribus, vt his ſpectaculis diſtracti conuiuæ, copioſius veſci deſinant, tot ideo litigia, tam implicata diſſidia, tam varias rixas propoſuerim. At Dij immortales, omnem ſocordiam, ſegnitiem, negligentiam odio habentes, non vt cornicũ oculos configere videantur, ſed ab his plura,

Matthioli tutela in Braſauolũ.

Digitized by Google

his plura, maximique vſus expoſituri, tot in animo meo multas, & graues cogitationes, quæ mihi nullam partem, neque diurnæ, neque nocturnæ quietis impartiunt complicui, vt ab his ſciolis, zoilisve, in defunctos congeſta complecterer, id quod ſemper ſum cunctatus, ac diſtuli, adeo aſſiduis languentium curis oppreſſus, atque fatigatus, vt vix nocturnis lucubrationibus, vix ſtatim à cibo, clanculũ huic negotio ſatisfacere valeam, ad quod profectò non pecunia, vt ingenium eſt omnium hominum ad eam procliue, non vt potius videri, quàm eſſe malim, verum vt parentum, atque amicorum precibus morem gererem, vt Domini talenta multiplicarem, mille enim in locis conniueo, quadam animi lenitate reconditos aculeos non educo, notiſſimos errores paruiſacio, non tamen omnibus omitto, ſed quaſi remitto, atq; concedo, quoties vbi velut medicorum flagellum dici poſſem, Matthioli, Amathi, Syluij, aliorumq; plurimorum ridiculas probationes exprobrare, nobis enim non deeſt modeſtiæ locus, quamquam os digito ſupprimamus, in primoribus labiis vi contineamus, quæ quidem hiſcere vellent, potius quippe viuentes ſcriptores irritamus, cum his expoſtulamus, vt ſe ipſos colligant, atque caſtigent, vt in me obtorqueant, in me effrenitent, ſi iniuria in illos inuectus ſum, meme agnoſcant, ſi reſeruata fore mortifera venena non intelligunt, ſiquidem potuiſſet Braſauolus quandoq; Manardum taxare, Braſauolum Matthiolus, alius in alium aculeos inferre, quod robuſtiſſimorum etiam lacertorum viri, tanto oneri ſuccubuerint, quod in his elephantes mergi viderimus, in tam profundo medicinæ pelago, in venis ſilicum abſtruſis naturæ rebus, fatemur enim & nos, nos poſſe labi, atque peccare, nemo quidem eſt qui ſolus omnia ſapiat, atque intelligat, diuinum cũſcit, omnia ſcire, nempe vſitatum eſt Græcorum adagium, εἷς ἀνὴρ, οὐδεὶς ἀνήρ, *vt etiam apud Euripidem* εἷς ἀνὴρ, οὐ πάνθ' ὁρᾷ. *At quia prædicti, iniuſtas cauſas cum aliorum iniuria defendunt, nodum in ſcirpo quærunt, moroſioreque diligentia, vt in integro, & ſpecioſo corpore, vbi cætera vitia deſint, næuos emendare, nouaſque vbique occaſiones captare videntur. benedictis itaque ſi ceſſarent, audirent bene, at nihil prorſus effatu dignum attingunt, reprehendenda vix digito indicant, vt hic: cum Meſ. taxat Manardus, ſcribentem ex filio Serapionis, colocynthidem exquiſitiſſime terendam, quoniam non hoc dicere Serapionem, ſed potius contrarium, non eſſe videlicet multum atterendam aſſerit, in quem obijci poteſt, quod etſi Serapion in ſimplicium libro, authore Chriſtiano, leuiſſime terendam exſcripſerit: Serapion eſt, non Serapionis filius: præterea non mente propria, neque ita ibidem agendum iuſsit, quod alio forte Serapionis codice, vbi de colocynthide tractat, vnde excerpiſſe Meſuem coniectandum, diuerſa fuerit ab illo Chriſtiano ſententia, idque aperte indicatur, quod in ſimplicium libro, neque quod mulſa cui incocta fuerit ruta macerandam, aut ſiccandam meminit, quumque bis eadem ex Serapione opinio repetita ſit, mirum profecto eſſet, niſi propriam, veramque, & genuinam ex eo hauſiſſet, quod aduerſus Zezarem tam audacter ſe opponeret. Innumera ſtant huius generis pro Meſ. propugnacula, quæ quidem*

Pro Meſ. in Manardum.

breuitate gaudentes, data opera prætermittimus. Syluius tamen Manardi lectione commotus, antiquam, genuinamque Meſues peruertit ſua in interpretatione, ita legens. Filius Serapionis, colo. ynthidem mulſa cui incocta fuerat ruta macerabat, ſiccabat, leuiſſime terebat, diuerſa penitus, & ab authoris mente omnino aliena, quum vltima contritione terendam ex filio Serapionis, non tantum ibi, verum quoque paulo inferius annotauerit, ne in inteſtinis ob partium minus tritarum craßitiem eſſet, quæ fortaſſe ſit in viſceribus pigra, retinetur, eaque vlcerat, præſertim quum ſenſu perceptibiles ſunt particulæ. Vt denique non ſit Meſ. contrarietas, ſed plena rimarum, hac atque illac perfluens Syluij traductio: cuius labes, ſi mihi caſtigare propoſuiſſem, forte tot eſſent eius literæ, quot ſanè creberrimæ lituræ. Tundatur itaque diligenter, & perſæpe cribro cernatur, & vſus tempore operosè leuigetur in mortario, cum aqua mulſa, ſiquidem tale quippiam pati conſueuit, vt tuſa, priuſquam madeſcat tenuiſsima appareat, coniecta verò in aquam mulſam intumeſcat, adeo vt in cerniculo non credatur cribrata: itaque tumida ipſius particulæ, interdum, aut ventri, aut ſtomacho fixæ cohærent maxime inſinuoſis inteſtinorum anfractibus, ob mollitiem, inſidentesque ſua perquam acri natura vellicant, & mordent, interanea exulcerant, & per conſenſum neruoſum genus noxa afficiunt, tormina, & contractiones afferunt, quapropter colo. ynthidis loco, eius trochiſci albandal vocati, tanquam tutiores imponi vbique ferè conſueuêre.

Syluii error.

T*Vrpetum, aliis Turbit: Serapioni idem eſt cum Dioſcoridis tripolio, lib. 4. cap. 119. quod in maritimis naſcitur locis, quà alludit vnda, recedensque dimittit, neque in mari, neque in ſicco, folio glaſti craſsiore, palmeo caule, in mucrone diuiſo, flore vt traditur, colorem ter die mutante, mane candido, meridie purpureo, ſero puniceo, radice alba, odorata, calidi guſtus, huic etiam alludit Auicennæ, authore Abicio omnia apud Serapionem tranſſumens. Meſ. herbam eſſe lactartam tradit, foliis ferulæ, ſed minoribus, ſecat in hortenſe, & ſylueſtre, & in hus magnum, & paruum, album, flauum, nigrum, laudat gummoſum, quod in locis ſicciorihus, quia lacte eſt craſsiore, gummoſius euadit, album, vacuum, harundinoſum, cortice cineritio, & plano, recens; mediocriter fractu facilè: non reſinoſum autem, imbecillum eſt, addimus & carioſum, ac ventrem conturbat, vulgari nihil deperiit, id propterea pro legitimo ſit, malum quoque eſt flauum, nigrum, craſſum, & gracile, cortice criſpo, & dum frangitur intus, ceu neruoſo. quod eſt ſylueſtre, recens etiam, minus interanea vellicat, atque euertit. Vetus imbecillum eſt, corticibus extremu liquato gummi illitis, ipſum quidam mentiuntur, quod ſi frangatur, intus gummoſum haud quaquam erit. Actuarius recens Græcus turpetum diuidit in album, & nigrum: album autem alypia, nigrum, pythiuſa radicem fecit, hinc quidam non incelebres viri, pythiuſam de qua lib. 4. cap. 146. turbit à Dioſcoride vocatam putauerunt. Id tamen tanquam gloſſema illi adiectum exiſtimarunt Leonicenus,*

nus, Marcellus, demum Ruellius, atque Matthiolus, qui huius particulæ non reminiſcuntur. Cæterum vulgare officinarũ turpetum Meſ. eſſe, atque alypia radici omnibus prorſus reſpondere notis, aſſerit Matthiolus, Braſauolus aliter inclinare videtur, ac turbit à Barbaris vocitatum eſſe pythiuſæ radicem, ab Actuario dictum oſtendit, qui tamen non abſolutè turbit, ſed cum adiectione nigrum appellauit: quum igitur variæ ſint turpeti ſpecies, an ſolius, omniumve indiſtinctè, cuiusque vſus in medicamentis eſſe debeat, indiſcuſſum adhuc eſt. Quandoquidem variis tumultus, difficilesq́ue inter eruditos contentiones obortæ, adhuc plano curſu brauium attingere permiſerunt neminem, nempe Braſauolus ex Gargano, ac potiſsimum maritimis locis, duas comportari radices aſſerit, alteram ſubrubram, vel ſubnigram, aut cineritiam, alteram albam: primam vſu communem, Meſ. turbit eſſe, at ſecundam tithymali ſpeciem cum Manardo contendit, myrſitem, vel myrſinitem, aut carytem vocatam, cuius plantam ſe vidiſſe folio myrthi, maiore tamen ſuis inferuit monumentis. Quum autem in Meſue myrthi loco, ferulæ quidam legerint, textus corruptela tranſpoſitum deducit, in cuius etiam antiquo codice, alias folio fœniculi, in margine ſe legiſſe annotauit. Secundam verò turbit ſpeciem, radice alba, craſſa, ſucco madida, turbit Dioſcoridis, hoc eſt, pythiuſæ radicem, idq́ue ex herba foliis agnoſci, quæ pythiuſæ ſunt, nec eſſe turbit Serapionis, idem quod Dioſcoridis tripolium, hodie ignotum, & vſu abolitum, quia hæc radix eſt inodora, tripolium autem odoratum, & non aduertunt ex Crateua ſimpliciter legi τανύπεζ, ceu ex Plinio quoque vox ἰνώδη additicia eſt inter Scillam & Charybdim naſci tradit Anguillarius, Matthiolus commento capitis de tripolio, inquit, turbit album ex orientalibus locis aduectum, officinis vſitatum, ſi Actuario fidimus, à quo maiorem ſui codicis partem excerpſit Meſ. alypi radicem eſſe, ideo non vſquequaque hallucinari Mauritanum, vt eruditiorum huius ætatis tulit opinio, quamuis radicem herbæ ſcripſerit, folio ferulæ, verum minori, quoniam alypum capite proprio, ſurculoſa eſt, ſubrubra, gracilibus ramulis, ideoque ferulæ reſpondere, propterea palam demonſtrari turbit Meſ. alypi radicem eſſe cum Actuario, hæc Matthiolus: qui cum manus ſemper conſerre oportet, quum velut auis acbantia, ſeu verius nocturna ſtryx, nunc velut doctiſsimorum ſanguinem exorbens, vt quas agit prædas diſsimulet, nunc coaxantium ranarum inſtar, vt maiore eruditione eniteſcere videatur, cum his quoque decertare audet, vt fama, ac emolumento illos priuet, non veritus vbique ſcrupos iniicere, vbique faciem ſibi corrugare, quanquam errorem Meſ. impingat Manardus, textuique violato Braſauolus in nomine ferulæ: quum nulla res turbit vocata, ferulæ ſimilis extet ex ipſo: quoad Actuarium, fateamur in hoc parum claudicaſſe Manardum, quum alypum, cuius radicem turbit album vocat, à ferula foliis diſcrepare non videatur, etſi eadem ne ſint, nondum liqueſcat, poſſunt enim tenuia ambobus eſſe folia, aliis verò indiciis diuerſa: at quum præter alia lactaria herbæ radicem, turbit ſuum effecerit Meſue, nec alypum

Alypum.

Manardi lapſus.

lactaria eſſe ſcribatur, vt hac in parte tergiuerſatur Matthiolus, neſcius malo nodo, ma-
lum cuneum adhiberi ſolere, cum huiuſmodi plantam ad nos non commigrare concedat,
capite de alypo, in eundem incidit, quem Fuchſio impingit errorem, à thapſiæ radicibus
exemptum putante. Scribit enim capite de tripolio, è veteribus nullum ſe hactenus repe-
riiſſe, qui thapſiam lacteo ſucco turgere tradiderit: pari itidem argumento. Cum nemo
Braſauoli opinio refellitur. hactenus (quod legerim) alypum lactariam eſſe ſcripſerit, quo inquam turbit Meſ. dici
poſſet ediſcentium (papæ etiam ne mẽdaci, debita ne vituperatione premetur, impendio
ne magis ſui delicti conſcius erit, tam bonus commentator? qui capite de thapſia, tanta
ſedulitate, ad Dioſcoridis textum, ad præpoſitam Ruellii verſionem animaduertit: vbi
primum legitur. Lactis extrahendi ratio hæc eſt: paulo infra, tam cortex, quam ſuccus
purgandi vim habent, & ſuccus lacteus. Eccui mirabilia hæc videbantur, num adeo re-
condita, vt occultatiſſimum hunc ſimplicium exploratorem latere potuerint) qui ex hi-
ſtoria, & Græcarum vocum traditione, non præſenti inſpectione, facili indicio, vanis id-
eo contentionibus occupatur, cum nos expertiſſimus lacteo ſucco prægnantem: quod ſi
thapſiam quandoque viſurus eſt, non mentietur. Fuchſio teſte etiam 1, de compoſ. med.
cap. 88. nec obſtant Actuarÿ verba, in eo de compoſ. med. capite de parua triphera. Si pi-
tuitæ deiectionem moliri inſtituis, alypum, id eſt, album turpetum adhibeas, atque ex
Ægineta concedatur, alypum, & alypiam in idem coincide[illegible] tamen ratione ob id
Meſ. turbit, idem eſſe cum illo Actuarii, ex alypii radice aſſerendum. Cum difficile ad-
modum, atq; arduum ſit, de rebus dubiis ſtatuta afferre exempla. Præterea neſcio quo
pacto alypiadis, id eſt, chamelea legatur apud Aetium, Tetrab. 3. ſerm. 4. cap. 46. hinc ſi
libere loqui nobis integrum eſt, eos omnes piſtrino, antycira, & fuſtuario dignos iudica-
mus, qui incerta, & peregrina, nunc hoc, nunc illud, adeo temerè, adeo pueriliter, ac per-
uerſe, non ſolum ſibi, ſed aliis etiam certiſſima perſuadere audent, quum præter alia, a-
lypi ſemen atram bilem deiicere probetur, radicis nulla ad quoſuis vſus mentione facta,
ex Dioſcoride, ſed tantùm quod betæ ſimilis ſit, tenuis, referta acri ſucco. Noſtrum au-
tem turpetum cum betæ radicibus nil ſimile habeat, cum verò communis vſus turpetum,
guſtui acredinem relinquere nequaquam aſſerit Matthiolus, de tripolio differens, quod
de homine hoc ſentiam, non ſatis compertum habeo, quum parumper maſticatum gut-
tur palam vellicet, craſſius autem turbit, nigrioris corticis, ab omnibus diſſimile tradit,
à thapſia, atque lactaria cuiuſdam plantæ radicibus, piceæ foliis, vt fertur effoſſum, at in
latino codice, ex pityuſæ radicibus concinnari ab impoſtoribus, quaſi ex Actuario pro-
bet, vſitatum turpetum, craſſius videlicet, eſſe corticem radicis pithyuſæ, de quo haud
quaquam intellexerit Meſ. vt putat Braſauolus: quoniam ferula minutas frondes fœ-
niculo ſimiles pariat, non piceas, vt mehercle ſomniat Matthiolus, quum Meſue tur-
Matthioli errores. bit, non pithyuſæ radicem, ſed ſecundam tithymalli ſpeciem putauerit Braſauolus, vt re
animaduerſa, Italici codicis ſerie mutata, tam varie exponi cuiq; candido innoteſcet, vt
as per-

Digitized by Google

ea perſtet in ſententia Matthiolus, nec ſit quod metuat, ne condamnetur in re manifeſta, in aperta fraude, ne cui videar ſatyram texere, cum ex Meſ. myrti folijs, non ferula legendum contendat Braſauolus, nec alypiæ radix lactaria ſcribatur, ideo hac nunquam fuerit turbit Meſ. vt præſcriptum eſt. Quid igitur prenſat Matthiolus, quia Platonicis numeris obſcuriora offundit, quã ſpe nouas commouet diſſenſiones? quibus ſanè in dubium poſiti, quid denìq; ſit officinis commune turpetum ignorare videmur, vt verò mutuo attritu, veritatis ſcintilla eruatur, rem ipſam paucis perſtringemus. Primum vſu commune, Meſ. indicijs accedens, radix eſt myrtites tithymalli: eius enim plantas nobis indicauit, herbarius quidam Hiſpanus, Sancta crux cognomento, in officina egregij Octauiani Paleti hoſpitatus: eaſdem etiam Georgius Dordonus, rei herbariæ publicus in Ticinenſi Academia profeſſor, contentioſo Matthiolo ſæpius occurrens: qui quidem tametſi laborioſiſſimas eius elucubrationes, admirabile ingenium, ſummã peritiam, atq; in aliis vellicandis inſignem verſutiam ſæpius animo volutaret, quàm aſtute furtiuam, ac alienam meſſem, in ſuum tranſtulerit horreum, quàm honeſtè, quàm facilè aliorum labores ſibi contribuat, quibus calumniis doctiſſimos quoſq; impetat, in eos inſurgat, atq; inſiliat, mecum frequenter, ac priuatim agebat. Vulgaris itaq; turpeti planta, laureolæ affinis, vix alia eſſe quibuſq; ſeplaſiariis noſtris indicata creditur, foliis tamen myrto maioribus, in cuſpidem terminantibus, craſſis, circa vniuerſum ſtipitem. Hinc nimirum ſi myrti folia habeãt Meſ. exemplaria quadam, cum Manardo, ramulis à radice dodrantalibus, at à nobis viſa, fructu erat vidua, verum excauatis radicibus, proculdubio ex his cõmune turpetum parari, lippis etiam apertiſſime innotuit. Secundum autẽ turbit, album quoq;, & craſſius, Medicis vſu repudiatum, niſi in corpora, vel ruſtica, vel robuſta: ex thapſiæ radicibus effingitur, idq; omnibus noſtris pharmacopœis adeo eluceſcit, cum torminoſum maxime ſit medicamentum, vt prolixiori oratione non indigeat, reliqua enim pſeudo turpeti genera, qualiacunq; ſint, omninò negliguntur. Hinc Monachorum turbata agmina, facilè oſtendunt illos turpeti pharmaco, aut verius thapſiæ radice egere, quam falsò Meſ. turpetum dictarunt.

Braſauolus defenditur.

Monachorũ peccatum.

S*Al Indus ex Auicenna lib. 2. capite de ſale, niger eſt, propria nigredine, non acquiſititia, at naphticam partem remouente ſuffitu, in ſalgemmæ colorem degenerat, ex Meſ. inter quatuor memorabiles ſalis ſpecies enumeratur, vel ſubniger, vel ſubruſus, obſcurus, omnibus validior: ſubruber tamen melior ſubnigro, at ſubniger fortior, & horum quiuis quanto eſt amarior, tanto valentior. Paulus Ægineta lib. 2. cap. 54. ex Archigene, ſalem tradit Indicum, colore quidem & ſubſtantia communi ſimilem, guſtu autem melleo: ab hoc mutuatus Auicenna libro 4. d. 2. Fen. 1. cap. 22. inquit. Sal quod ex India affertur, colore ſalis, & mellis dulcedine: hinc Braſauolus capite de ſacchar o, vt etiam in commento pilularum ſtomachicarum, ab antiquis vocari ſuum ſaccharum, ac mel harundineum, ſal Indum aſſerit. miraturq; Leonicenum, qui ſalem Indum aliud eſ-*

Digitized by Google

ſe à ſacchare tabarzet, probare voluit: capite etiam de ſale, Matthiolus quoque libr. 2. commento capitis de melle, ac libro quarto capite de ſale, aſſerit Sal Indum nil aliud antiquis extitiſſe, quàm ſaccharum, quod ſponte ſuper cannas, in India gummi modo conglobatum reperiebatur, quarum expreſſione noſtrum hac ætate paramus, eiuſq́; carentiam factitio ſupplemus, proinde animaduertendum, quod etſi ſaccharum ſuaptè natura concretum, ſal Indum appellent Aegineta, atq; Auicenna, non ideo credendum ſal eiuſdem ſaporis, noſtroq́; non diſſimilem, Indis deeſſe, cum Plinius libr. 31. cap. 7. talia ſcribat. Sunt & montes natiui ſalis, vt in India Oromenus, in quo lapidicinarum modo ceditur, renaſcẽs, maiuſq; regum vectigal, ex eo eſt, quàm ex auro, atq; margaritis, de quo Meſ. intellexit, capite de ſale ſcribens, ſal naphticũ, & pariter Indum, validiora ſunt ſalgemma, ac omnibus ſalis ſpeciebus: duplex igitur ſal Indum ex Matthiolo, idq; vel mutus fateri cogitur: quomodo igitur abſolutè ſaccharum candidum dictitat, cap. de melle ex Auicenna, Archigenis authoritate quàm facili lapſu, quo ſtudio, qua diligentia, opinionem ſuam elaborarunt, recentes quidam, hinc enim Dij immortales aſtringimur, nec poſſumus ſacra Philoſophiæ clauſtris diſruptu, iracundiæ frana compeſcere, & turgentem ex ætate bilem retundere: quanquam Vergilianum carmen ferè decantemus, Non mihi ſi linguæ centum ſint, oraq́ue centum Ferrea vox, omnes errorum tradere formas, Omnia ſcriptorum percurrere nomina poſſim. Nempe vt à Braſauolo exordiar, etſi Leonicenus probare voluerit, ſal Indum aliud eſſe à ſaccharo tabarzet, non aberrauit: cum ſal Indum Auicenna lib. 2. cap. proprio, vt Meſ. pariter, diuerſiſſimum ſit à ſaccharo cando: vbi autem eos calumniatur, qui libro 4. Auicennæ, capite de ſcabritie linguæ, per ſal Indum ſaccharum candum interpretati ſunt, non poteſt niſi meritò reprehendi, idem cum intelligat quod Paulus, ideo hoc in loco ſe ipſum declarans, ne forte aliud ſal Indum acciperent, de quo libro 2. En ergo qua hactenus dementia, ſal Indum abſolutè ſaccharum candum pronunciarunt, cum duplicis ſalis Indi diſtinctio præmittenda fuiſſet: hinc medicorum, & medicinam facientium error detegitur. Quod in Arabum antidotis, cum apud Græcos rarò, vel nunquam huius extet memoria, pro ſale Indo, ſaccharum candum ſemper imponendum iuſſere, tametſi ex ſolutionem, præparationem, inciſionem, attenuationem, reliqua etiam ſali magis congrua requirat, vt hic, atq; in electario ex ſtœchade, & decocto epithymi. Quid enim inter hæc ſacchari candidi vnica drachma profuerit. Nunc pro ſale Indo, periſtylij forma, nigricantes in albo ſalis globulas offerunt, quæ etſi legitimum omnino non ſint, eius tamen loco, etiam ſalgemma tantundem, commodè ſatisfacere poterit.

Matthiol' indiſtinctus.

Pro Leoniceno in Braſauolũ.

MEzereon: ex Serapione, in capitis fronte, Dioſcor. eſt chamelæa lib. 4. cap. 153. vniuerſum ex eodem caput exſcribente, inferius tamen Hibicio authore, chamelæã, & thymelæã ſatis perplexe confundit, has Meſ. quoq; vnico capite ita ſimul implicat, atq; perturbat, vt modo vnius, modo alterius effigiẽ, vtreſq; adeo confuſanee permutet, quaſi

Serapionis lapſus.

quaſi Mezereon tanquam genus, duas ſpecies habere ſtatuat, tametſi aliud non videantur quàm chamelaea, & thymelaea Dioſcoridis, quas ipſi albo, & nigro mezereo, viridi, ſiue nigricanti, vna complectuntur: quinimo quod abſurdius eſt, albũ, & nigrũ chameleonta, diuerſas omnino plantas, foliis criſpis, aſperis, colore viridi, & ſubnigro, eodem in capite implicat: cum veneno proximam aſſerit mezereũ, id quod non de chamelaea, ne dum thymelaea, verum radici chameleontis nigri, neſcio quid venenoſi habentis attribuit Gal. 8. ſimpl. in his tamen laureolam, & loriolam vulgi, cuius hiſtoriam reddit Dioſcorides libr. 4. daphnoidem dictam non admiſcent, quanquam Matthiolus, neſcio qua mente huic capiti inſitam aſſeuerare audeat. Eius enim reminiſcitur Serapion capite de lauro, Meſue conticeſcit: praeterea in cõmento Daphnoidis Matthiolus, vt etiã Fuchſius, aliud eſſe mezereon à chamelaea ſcriptum reliquit, huius verò ſententiae immemor, capite de chamelaea, idem eſſe Mauris mezereon, quod chamelaea, thymelaea, ſimulq; admixta laureola comminiſcitur, quo autem fundo innixus, tueatur Daphnoidem non eſſe mezereum, annotatione dignũ perhibetur, inquit enim in Daphnoidis commento: Verũ liquido conſtat, hallucinari Daphnoidem meZereon eſſe exiſtimantes, cum ſit Dioſcoridis chamelaea, veluti eo in capite probabitur, in quo ne verbũ quidem fecit, ad huius diuerſitatis probationem: quin quod deterius eſt, ſuam ipſe opinionem infirmat. Cum laureolam ſub Arabũ meZereo nomine cõtineri teſtatus eſt, quod ſi ſit perinde iſta, atq; illa, ex his vti poſſemus: at neq; eidem capiti annexa, neq; mezereon eſt, quod lacteo ſucco turgere traditum eſt, quo quidem vacare daphnitim liquido conſtat: Graeci etiam lactis non meminere in chamelaea, vel thymelaea, vnde ſequeretur neutram iſtarum meZereon Meſ. nec Auicenna dici poſſe. Siquidem duplex chamelaea planta, in hortulo noſtro iam triennio conſita, vel virgulis, foliisúe abruptis, lac nullum reuera expromere viſa eſt, qui verò frutex altius quotannis aſſurgit, multis à trunculo ſeſe erigentibus ramulis, baccis viréſcentibus per maturitatem rubris, deniq; nigricantibus, & oblongis, veluti thymelaea credita rotundis, in hortulo praeclari Ioan. Thomae Conradi, coram Templo diuo Chriſtophoro dicatum, vltra piperis magnitudinem, tunica primum molliuſcula, duriorem amplexa corticem, candido, molliqúe grano refertis, quo ſanè caſſae, quaſiq; inanes ſenio redduntur, eo tunc igneo feruore minus deflagrantes, cum ſtatim decerptae, ſingulatim cauliculis adhaerentes, vix primo occurſu ſubacres, minima mora adeo ſaeuiant, adeo guſtum vellicent, vt ſimul ac fauces exurere longo interuallo videantur, qua cauſa piperis ſpeciem, vt potè eiuſdem rugis nigricãtes, torrido Sole, vel quouis modo exſiccatas, cõmenti erant neſcio qui pharmacopolae Vercellenſes: quippè montanum piper vulgo dicitur. Haec verò ad Cneori duo genera referunt quidam, ex Plinio libr. 13. cap. 21. cum etiam ex Galeno 9. de compoſi. med. local. ca. 3. Cneorus al. quibus chamelaea appellatur, vti Aetio, de quibus Theophraſtus 6. de hiſt. plant. ca. 2. hinc Syluij, illorumq; error detegitur, qui pro meZereo, coccũ, vel granũ gnidiũ exponunt, id eſt. thymelaea ſemẽ à Graecis nonnul-

Meſ. fallitur.

Matthiol. decipitur.

Digitized by Google

pulmonibus vaſe, liquore idem reſolutam; vel in catapotiis effictam; vt ex Galeno quinto meſh. med. cap. 14. auxiliari. Quinimò Auicen. ſibi ipſi contrarium, capite de vlceribus pulmonis, quum aloen venas aperire ſcribat, & paulo infra, inter adſtringentia enumeret, quod lib. 2. Fen, cap. 5. excoriare, ac abradere inteſtina aſſeruit. Paulus autem lib. 3. cap. de dyſſenteria, ibidem enumerat; poſt catapotia ex macere: ex Aetio, Tetrab. 4. ſerm. 2. cap. 6. ſanguinem hemorrhoidalem nimium profluentem ſiſtit, aloe impoſita. Cæterum quum adeo tenax ſit, diutiusque inteſtinis, præſertim recto inhæreat, magisque quàm huiuſce generis pharmaca, ante integram ſolutionem, ibique cum humorum acrium ab ea motorum præſentia, qui ex aliis citius faciliusq́; extruduntur, nimirum ſi familiariſſimum purgatorium, & per ſe frequentius ſumptum, nullaque præparatione, huiuſmodi venas recludere videatur, alia verò eorum vim infrenantibus admixta, non æque. Hæc autem, vtpotè nullius momenti, ne noctuas Athenas ferre videamur, reliqua ex Manardo diſcutienda relinquunt, lib. 12. Epiſt. 3. Lauatur, vt quod arenoſiſſimum eſt, tanquam inutile ſubſidat, & leue, atque pinguiſſimum aſſumatur. Modus itaque abluendi aloem, ſimpliciter talis eſt: trita aloe, in aquam, vel fontanam, pluuiam, ſiue intybi mittitur, ſubſidere ſinitur, deinde emergens ſummatim aqua, cum ea, quæ ſupernatat pinguedine, cui ſe pura aloe miſcuit, ſenſim excolenda, ſpurcitia verò, atque ſordes fundo inhærens, effundenda, hoc idem opus iterum, atque iterum obeundum: alij tritam aloem aqua intybi irrorant, permiſcent, donec in vnum coeat, ſoli exponunt, ſiccatum rurſus puluerant, prædicto modo aſpergunt: tertio idem opus repetunt, idq; ad infringendam aloes caliditatem, nec multo ſegniori ſolutione, hæcq́; à recentibus, vocatur ablutio aloes per viam nutritionis. Lauatur etiam cum aromatibus, hoc modo. Accipe aloes ſelectæ, & cribratæ libr. 1. caſ. aromaticæ, ſpicæ nardi, aſari, ſchœnanthi, fructus & ligni balſami, cinnamomi, ligni aloes, croci, maſtiches, laccæ, an. drach. iij. aliàs vnc. iij. decoque aromata in aqua ſufficienti quantitate, in duplici vaſe, iuxta artem, deinde cola, in colatura diſſolue aloem, continue agitando, Soli expone, in vitrea, ſeu vitrata patina, linteolo puro obducta, aduerſus incidentium ſordium iniurias, donec exſiccetur, ſi verò hyems ſit, in æſtuarium, quæ verò imo vaſis ſubſident arenulæ, diligenter auferenda. Quidam vt in Diamoſcho amaro, aloen puram fictili nouo vrunt, igne carbonum lento, ad coloris mutationem.

Auicennæ varietas.

Aloes lotio.

[illegible]

Hiera Hermetis. quæ & Hiera Luph dicitur.

RECipe aloes, vn. i. trochiſ. colocynthidos, vn. i. & med. turpeti, agarici, dracunculi & ari, ſiccorũ, iridis, ſagapeni, myrobalanorum cepularum, citrearum, indarum, an. drac. i. & med. zingiberis, cinnamomi, maſtiches, bdellii, ellebori nigri, euphorbii, aſari, caſ. aromaticæ, ſalis indi, caſtorei, croci, apii, lyguſtici, mezerei, ſtœchados, an. drach. i.

ſcillæ

his plura, maximique vſus expoſituri, tot in animo meo multas, & graues cogitationes, quæ mihi nullam partem, neque diurnæ, neque nocturnæ quietis impartiunt complicui, vt ab his ſciolis, zoiliſve, in defunctos congeſta complecterer, id quod ſemper ſum cunctatus, ac diſtuli, adeo aſsiduis languentium curis oppreſſus, atque fatigatus, vt vix nocturnis lucubrationibus, vix ſtatim à cibo, clanculũ huic negotio ſatiſfacere valeam, ad quod profectò non pecunia, vt ingenium eſt omnium hominum ad eam procliue, non vt potius videri, quàm eſſe malim, verum vt parentum, atque amicorum precibus morem gererem, vt Domini talenta multiplicarem, mille enim in locis conniueo, quadam animi lenitate reconditos aculeos non educo, notiſsimos errores paruifacio, non tamen omnibus omitto, ſed quaſi remitto, atq; concedo, quoties vbi velut medicorum flagellum dici poſſem, Matthioli, Amathi, Syluij, aliorumq; plurimorum ridiculas probationes exprobrare, nobis enim non deeſt modeſtiæ locus, quamquam os digito ſupprimamus, in primoribus labiis vi contineamus, quæ quidem hiſcere vellent, potius quippe viuentes ſcriptores irritamus, cum his expoſtulamus, vt ſe ipſos colligant, atque caſtigent, vt in me obtorqueant, in me effrenitent, ſi iniuria in illos inuectus ſum, meme agnoſcant, ſi reſeruata fore mortifera venena non intelligunt, ſiquidem potuiſſet Braſauolus quandoq; Manardum taxare, Braſauolum Matthiolus, alius in alium aculeos inferre, quod robuſtiſsimorum etiam lacertorum viri, tanto oneri ſuccubuerint, quod in his elephantes mergi viderimus, in tam profundo medicinæ pelago, in venis ſilicum abſtruſis naturæ rebus, fatemur enim & nos, nos poſſe labi, atque peccare, nemo quidem eſt qui ſolus omnia ſapiat, atque intelligat, diuinum cũ ſcit, omnia ſcire, nempe vſitatum eſt Græcorum adagium, εἷς ἀνὴρ, οὐδεὶς ἀνὴρ, vt etiam apud Euripidem εἷς ἀνὴρ, ὁ πανσοφός. At quia prædicti, iniuſtas cauſas cum aliorum iniuria defendunt, nodum in ſcirpo quærunt, moroſioreque diligentia, vt in integro, & ſpecioſo corpore, vbi cætera vitia deſint, næuos emendare, nouaſque vbique occaſiones captare videntur. benedictis itaque ſi certarent, audirent bene, at nihil prorſus effatu dignum attingunt, reprehendenda vix digito indicant, vt hic: cum Meſ. taxat Manardus, ſcribentem ex filio Serapionis, colocynthidem exquiſitiſsime terendam, quoniam non hoc dicere Serapionem, ſed potius contrarium, non eſſe videlicet multum atterendam aſſeruit, in quem obijci poteſt, quod etſi Serapion in ſimplicium libro, authore Chriſtiano, leuiſsime terendam exſcripſerit: Serapion eſt, non Serapionis filius: præterea non mente propria, neque ita ibidem agendum iuſsit, quod alio forte Serapionis codice, vbi de colocynthide tractat, vnde excerpiſſe Meſuem coniectandum, diuerſæ fuerit ab illo Chriſtiano ſententiæ, idque aperte indicatur, quod in ſimplicium libro, neque quod multa cui incocta fuerit ruta macerandam, aut ſiccandam meminit, quamque bis eadem ex Serapione opinio repetita ſit, mirum profecto eſſet, niſi propriam, veramque, & genuinam ex eo hauſiſſet, quod aduerſus Zezarem tam audacter ſe opponeret. Innumera ſtant huius generis pro Meſ. propugnacula, quæ quidem

Pro Meſ. in Manardum.

breuitate

breuitate gaudentes, data opera prætermittimus. Syluius tamen Manardi lectione commotus, antiquam, genuinamque Meſues peruertit ſua in interpretatione, ita legens. Syluii error. *Filius Serapionis, colocynthidem mulſa cui incocta fuerat ruta macerabat, ſiccabat, leuiſsime terebat, diuerſa penitus, & ab authoris mente omnino aliena, quum vltima contritione terendam ex filio Serapionis, non tantum ibi, verum quoque paulo inferius annotauerit, ne in inteſtinis ob partium minus tritarum craßitiem eſſet, quæ fortaſſe ſit in viſceribus pigra, retinetur, eaque vlcerat, præſertim quum ſenſu perceptibiles ſunt particulæ. Vt denique non ſit Meſ. contrarietas, ſed plana rimarum, hac atque illac perfluens Syluij traductio: cuius labes, ſi mihi caſtigare propoſuiſſem, forte tot eſſent eius literæ, quot ſanè creberrimæ lituræ. Tundatur itaque diligenter, & perſæpe cribro cernatur, & vſus tempore operoſè leuigetur in mortario, cum aqua mulſa, ſiquidem tale quippiam pati conſueuit, vt tuſa, priuſquam madeſcat tenuißima appareat, coniecta verò in aquam mulſam intumeſcat, adeo vt in cerniculo non credatur cribrata: itaque tumida ipſius particulæ, interdum, aut ventri, aut ſtomacho fixæ cohærent maxime inſinuoſis inteſtinorum anfractibus, ob mollitiem, inſidenteſque ſua perquam acri natura vellicant, & mordent, interanea exulcerant, & per conſenſum neruoſum genus noxa afficiunt, tormina, & contractiones afferunt, quapropter colocynthidis loco, eius trochiſci albandal vocati, tanquam tutiores imponi vbique ferè conſueuêre.*

TVrpetum, aliis Turbit: Serapioni idem eſt cum Dioſcoridis tripolio, lib. 4. cap. 119. quod in maritimis naſcitur locis, quæ allidit vnda, recedenſque deſtituit, neque in mari, neque in ſicco, folio glaſti craßiore, palmeo caule, in mucrone diuiſo, flore vt traditur, colorem ter die mutante, mane candido, meridie purpureo, ſero puniceo, radice alba, odorata, calidi guſtus, huic etiam alludit Auicenna, authore Abicio omnia apud Serapionem tranſſumens. Meſ. herbam eſſe lactariam tradit, foliis ferulæ, ſed minoribus, ſecat in hortenſe, & ſylueſtre, & in his magnum, & paruum, album, flauum, nigrum, laudat gummoſum, quod in locis ſiccioribus, quia lacte eſt craßiore, gummoſius euadit, album, vacuum, harundinoſum, cortice cineritio, & plano, recens; mediocriter fractu facilè: non reſinoſum autem, imbecillum eſt, addimus & carioſum, ac ventrem conturbat, vulgari nihil deperiit, id propterea prò legitimo ſit, malum quoque eſt flauum, nigrum, craſſum, & gracile, cortice criſpo, & dum frangitur intus, ceu neruoſo, quod eſt ſylueſtre, recens etiam, minus interanea vellicat, atque euertit. Vetus imbecillum eſt, corticibus extremis liquato gummi illitis, ipſum quidam mentiuntur, quod ſi frangatur, intus gummoſum haud quaquam erit. Actuarius recens Græcus turpetum diuidit in album, & nigrum: album autem alypia, nigrum, pythiuſa radicem fecit, hinc quidam non incelebres viri, pythiuſam de qua lib. 4. cap. 146. turbit à Dioſcoride vocatam putauerunt. Id tamen tanquam gloſſema illi adiectum exiſtimarunt Leonicenus,

nus, Marcellus, demum Ruellius, atque Matthiolus, qui huius particulæ non reminiſcuntur. Cæterum vulgare officinarũ turpetum Meſ. eſſe, atque alypia radici omnibus prorſus reſpondere notis, aſſerit Matthiolus, Braſauolus aliter inclinare videtur, ac turbit à Barbaris vocitatum eſſe pythiuſæ radicem, ab Actuario dictum oſtendit, qui tamen non abſolutè turbit, ſed cum adiectione nigrum appellauit: quum igitur variæ ſint turpeti ſpecies, an ſolius, omniumve indiſtinctè, cuiusque vſus in medicamentis eſſe debeat, indiſcuſſum adhuc eſt. Quandoquidem varii tumultus, difficilesq; inter eruditos contentiones obortæ, adhuc plano curſu brauium attingere permiſerunt neminem, nempe Braſauolus ex Gargano, ac potiſſimum maritimis locis, duas comportari radices aſſerit, alteram ſubrubram, vel ſubnigram, aut cineritiam, alteram albam: primam vſu communem, Meſ. turbit eſſe, at ſecundam tithymali ſpeciem cum Manardo contendit, myrſitem, vel myrſinitem, aut carytem vocatam, cuius plantam ſe vidiſſe folio myrthi, maiore tamen ſuis inſeruit monumentis. Quum autem in Meſue myrthi loco, ferulæ quidam legerint, textus corruptela tranſpoſitum deducit, in cuius etiam antiquo codice, alias folio fœniculi, in margine ſe legiſſe annotauit. Secundam verò turbit ſpeciem, radice alba, craſſa, ſucco madida, turbit Dioſcoridis, hoc eſt, pythiuſæ radicem, idq; ex herba foliis agnoſci, quæ pythiuſæ ſunt, nec eſſe turbit Serapionis, idem quod Dioſcoridis tripolium, hodie ignotum, & vſu abolitum, quia hæc radix eſt inodora, tripolium autem odoratum, & non aduertunt ex Crateua ſimpliciter legi πανύτεες, ceu ex Plinio quoque vox ἐνόδη additicia eſt inter Scillam & Charybdim naſci tradit Anguillarius, Matthiolus commento capitis de tripolio, inquit, turbit album ex orientalibus locis aduectum, officinis vſitatum, ſi Actuario fidimus, à quo maiorem ſui codicis partem exerpſit Meſ. alypi radicem eſſe, ideo non vſquequaque hallucinari Mauritanum, vt eruditiorum huius ætatis tulit opinio, quamuis radicem herbæ ſcripſerit, folio ferulæ, verum minori, quoniam alypum capite proprio, ſurculoſa eſt, ſubrubra, gracilibus Alypum. *ramulis, ideoque ferulæ reſpondere, propterea palam demonſtrari turbit Meſ. alypi radicem eſſe cum Actuario, hæc Matthiolus: qui cum manus ſemper conſerre oporteat, quum velut auis achantia, ſeu verius nocturna ſtryx, nunc velut doctiſſimorum ſanguinem exorbens, vt quas agit prædas diſſimulet, nunc coaxantium ranarum inſtar, vt maiore eruditione eniteſcere videatur, cum his quoque decertare audet, vt fama, ac emolumento illos priuet, non veritus vbique ſcrupos iniicere, vbique faciem ſibi corrugare, quanquam errorem Meſ. impingat Manardus, textuique violato Braſauolus in nomine ferulæ: quum nulla res turbit vocata, ferulæ ſimilis extet ex ipſo: quoad Actuarium, fateamur in hoc parum claudicaſſe Manardum, quum alypum, cuius* Manardi *radicem turbit album vocat, à ferula foliis diſcrepare non videatur, etſi eadem ne ſint,* lapſus. *nondum liqueſcat, poſſunt enim tenuia ambobus eſſe folia, aliis verò indiciis diuerſa: at quum præter alia lactaria herbæ radicem, turbit ſuum effecerit Meſue, nec alypum*

lactaria eſſe ſcribatur, vt hac in parte tergiuerſatur Matthiolus, neſcius malo nodo, malum cuneum adhiberi ſolere, cum huiuſmodi plantam ad nos non commigrare concedat, capite de alypo, in eundem incidit, quem Fuchſio impingit errorem, à thapſiæ radicibus exemptum putante. Scribit enim capite de tripolio, è veteribus nullum ſe hactenus reperiiſſe, qui thapſiam lacteo ſucco turgere tradiderit: pari itidem argumento. Cum nemo hactenus (quod legerim) alypum lactariam eſſe ſcripſerit, quo inquam turbit Meſ. dici poſſet ediſcentium (papæ etiam ne mẽdaci, debita ne vituperatione premetur, impendio ne magis ſui delicti conſcius erit, tam bonus commentator? qui capite de thapſia, tanta ſedulitate, ad Dioſcoridis textum, ad præpoſitam Ruellii verſionem animaduertit: vbi primum legitur. Lactis extrahendi ratio hæc eſt: paulo infra, tam cortex, quam ſuccus purgandi vim habent, & ſuccus lacteus. Eccui mirabilia hæc videbantur, num adeo recondita, vt occultatiſsimum hunc ſimplicium exploratorem latere potuerint) qui ex hiſtoria, & Græcarum vocum traditione, non præſenti inſpectione, facili indicio, vanis ideo contentionibus occupatur, cum nos expertiſſimus lacteo ſucco prægnantem: quod ſi thapſiam quandoque viſurus eſt, non mentietur. Fuchſio teſte etiam 1, de compoſ. med. cap. 88. nec obſtant Actuarij verba, in eo de compoſ. med. capite de parua triphera. Si pituitæ deiectionem moliri inſtituis, alypum, id eſt, album turpetum adhibeas, atque ex Ægineta concedatur, alypum, & alypiam in idem coincide[illegible] tamen ratione ob id Meſ. turbit, idem eſſe cum illo Actuarii, ex alypii radice aſſerendum. Cum difficile admodum, atq; arduum ſit, de rebus dubiis ſtatuta afferre exempla. Præterea neſcio quo pacto alypiadis, id eſt, chamelea legatur apud Aetium, Tetrab. 3. ſerm. 4. cap. 46. hinc ſi libere loqui nobis integrum eſt, eos omnes piſtrino, antycira, & fuſtuario dignos iudicamus, qui incerta, & peregrina, nunc hoc, nunc illud, adeo temerè, adeo pueriliter, ac perverſe, non ſolum ſibi, ſed aliis etiam certiſſima perſuadere audent, quum præter alia, alypi ſemen atram bilem deiicere probetur, radicis nulla ad quoſuis vſus mentione facta, ex Dioſcoride, ſed tantum quod betæ ſimilis ſit, tenuis, referta acri ſucco. Noſtrum autem turpetum cum betæ radicibus nil ſimile habeat, cum verò communis vſus turpetum, guſtui acredinem relinquere nequaquam aſſerit Matthiolus, de tripolio differens, quod de homine hoc ſentiam, non ſatis compertum habeo, quum parumper maſticatum guttur palam vellicet, craſsius autem turbit, nigrioris corticis, ab omnibus diſsimile tradit, à thapſiæ, atque lactariæ cuiuſdam plantæ radicibus, piceæ foliis, vt fertur effoſſum, at in Latino codice, ex pityuſæ radicibus concinnari ab impoſtoribus, quaſi ex Actuario probet, vſitatum turpetum, craſsius videlicet, eſſe corticem radicis pithyuſæ, de quo haud quaquam intellexerit Meſ. vt putat Braſauolus: quoniam ferula minutas frondes fœniculo ſimiles pariat, non piceas, vt mehercle ſomniat Matthiolus, quum Meſue turbit, non pithyuſæ radicem, ſed ſecundam tithymalli ſpeciem putauerit. Braſauolus, vt re animaduerſa, Italici codicis ſerie mutata, tam varie exponi cuiq; candido innoteſcet, vt

Braſauoli opinio refellitur.

Matthioli errores.

at per-

Digitized by Google

ea perſtet in ſententia Matthiolus,nec ſit quod metuat, ne condamnetur in re manifeſta,in aperta fraude,ne cui videar ſatyram texere,cum ex Meſ.myrti folijs, non ferula legendum contendat Braſauolus,nec alypiæ radix lactaria ſcribatur,ideo hæc nunquam fuerit turbit Meſ.vt præſcriptum eſt. Quid igitur prenſat Matthiolus, quia Platonicis numeris obſcuriora offundit,quæ ſpe nouas commouet diſſenſiones? quibus ſanè in dubium poſiti,quid denique ſit officinis commune turpetum ignorare videmur,vt verò mutuo attritu,veritatis ſcintilla eruatur, rem ipſam paucis perſtringemus. Primum vſu commune,Meſ.indiciis accedens,radix eſt myrtites tithymalli: eius enim plantas nobis indicauit,herbarius quidam Hiſpanus, Sancta crux cognomento,in officina egregij Octauiani Paleti hoſpitatus:eaſdem etiam Georgius Dordonus, rei herbariæ publicus in Ticinenſi Academia profeſſor,contentioſo Matthiolo ſæpius occurrens: qui quidem tametſi laborioſiſſimas eius elucubrationes, admirabile ingenium, ſummã peritiam,atque in aliis vellicandis inſignem verſutiam ſæpius animo volutaret, quàm aſtute furtiuam, ac alienam meſſem,in ſuum tranſtulerit horreum,quàm honeſtè, quàm facilè aliorum labores ſibi contribuat,quibus calumniis doctiſſimos quoſque impetat,in eos inſurgat,atque inſiliat,mecum frequenter,ac priuatim agebat. Vulgaris itaque turpeti planta,laureolæ affinis,vix alia eſſe quibuſque ſeplaſiariis noſtris indicata creditur, foliis tamen myrto maioribus,in cuſpidem terminantibus,craſſis,circa vniuerſum ſtipitem. Hinc nimirum ſi myrti folia habeãt Meſ.exemplaria quædam,cum Manardo,ramulis à radice dodrantalibus,at à nobis viſa,fructu erat vidua,verum excauatis radicibus, proculdubio ex his cõmune turpetum parari,lippis etiam apertiſſime innotuit. Secundum autẽ turbit,album quoque, & craſſius,Medicis vſu repudiatum,niſi in corpora,vel ruſtica, vel robuſta: ex thapſiæ radicibus effingitur,idque omnibus noſtris pharmacopœis adeo eluceſcit, cum torminoſum maxime ſit medicamentum,vt prolixiori oratione non indigeat,reliqua enim pſeudo turpeti genera,qualiacunque ſint,omninò negliguntur. Hinc Monachorum turbata agmina facilè oſtendunt illos turpeti pharmaco,aut verius thapſiæ radice egere,quam falsò Meſ.turpetum dictarunt.

Braſauolus defenditur.

Monachorũ peccatum.

SAl Indus ex Auicenna lib.2.capite de ſale,niger eſt,propria nigredine, non acquiſititia,at naphticam partem remouente ſuffitu, in ſalgemmæ colorem degenerat, ex Meſ.inter quatuor memorabiles ſalis ſpecies enumeratur,vel ſubniger,vel ſubrufus,obſcurus,omnibus validior: ſubruber tamen melior ſubnigro,at ſubniger fortior,& horum quiuis quanto eſt amarior,tanto valentior. Paulus Aegineta lib.2.cap.54. ex Archigene,ſalem tradit Indicum,colore quidem & ſubſtantia communi ſimilem,guſtu autem melleo:ab hoc mutuatus Auicenna libro 4.d.2. Fen.1.cap.22.inquit. Sal quod ex India affertur,colore ſalis,& mellis dulcedine:huic Braſauolus capite de ſacc haro,vt etiam in commento pilularum ſtomachicarum, ab antiquis vocari ſuum ſaccharum,ac mel harundineum,ſal Indum aſſerit.miraturque Leonicenum,qui ſalem Indum aliud eſ-

ſe à ſacchato tabarzet, probare voluit: capite etiam de ſale, Matthiolus quoque libr. 2. commento capitis de melle, ac libro quarto capite de ſale, aſſerit Sal Indum nil aliud antiquis extitiſſe, quàm ſaccharum, quod ſponte ſuper cannas, in India gummi modo conglobatum reperiebatur, quarum expreſſione noſtrum hac ætate paramus, eiusq́; carentiam factitio ſupplemus, proinde animaduertendum, quod etſi ſaccharum ſuapte natura concretum, ſal Indum appellent Aegineta, atq; Auicenna, non ideo credendum ſal eiuſdem ſaporis, noſtroq́; non diſſimilem, Indis deeſſe, cum Plinius libr. 31. cap. 7. talia ſcribat. Sunt & montes natiui ſalis, vt in India Oromenus, in quo lapidicinarum modo ceditur, renaſcẽs, maiusq; regum vectigal, ex eo eſt, quàm ex auro, atq; margaritis, de quo Meſ. intellexit, capite de ſale ſcribens, ſal naphticũ, & pariter Indum, validiora ſunt ſalgemma, ac omnibus ſalis ſpeciebus: duplex igitur ſal Indum ex Matthiolo, idq; vel inuitus fateri cogitur: quomodo igitur abſolutè ſaccharum candidum dictitat, cap. de melle ex Auicenna, Archigenis authoritate quàm facile lapſus, quo ſtudio, qua diligentia, opinionem ſuam elaborarunt, recentes quidam, hinc enim Dij immortales aſtringimur, nec poſſumus ſacra Philoſophiæ clauſtris diſruptis, iracundiæ frena compeſcere, & turgentem ex ætate bilem retundere: quanquam Vergilianum carmen ferè decantemus, Non mihi ſi linguæ centum ſint, oraq́ue centum Ferrea vox, omnes errorum tradere formas, Omnia ſcriptorum percurrere nomina poſſem. Nempe vt à Braſauolo exordiar, etſi Leonicenus probare voluerit, ſal Indum aliud eſſe à ſaccharo tabarzet, non aberrauit: cum ſal Indum Auicenna lib. 2. cap. proprio, vt Meſ. pariter, diuerſiſſimum ſit à ſacchato cando: vbi autem eos calumniatur, qui libro 4. Auicennæ, capite de ſcabritie linguæ, per ſal Indum ſaccharum candum interpretati ſunt, non poteſt niſi meritò reprehendi, idem cum intelligat quod Paulus, ideo hoc in loco ſe ipſum declarans, ne forte aliud ſal Indum acciperent, de quo libro 2. En ergo quæ hactenus dementia. ſal Indum abſolutè ſaccharum candum pronunciarunt, cum duplicis ſalis Indi diſtinctio præmittenda fuiſſet: hinc medicorum, & medicinam facientium error detegitur. Quod in Arabum antidotis, cum apud Græcos raro, vel nunquam huius extet memoria, pro ſale Indo, ſaccharum candum ſemper imponendum iuſſere, tametſi ex ſolutionem, præparationem, inciſionem, attenuationem, reliqua etiam ſali magis congrua requirat, vt hic, atq; in electario ex ſtœchade, & decocto epithymi. Quid enim inter hæc ſacchari candidi vnica drachma profuerit. Nunc pro ſale Indo, periſtylij forma, nigricantes in aluo ſalis globulas offerunt, quæ etſi legitimum omnino non ſint, eius tamen loco, etiam ſalgemma tantundem, commodè ſatisfacere poterit.

Matthiol⁹ indiſtinctus.

ProLeoniceno in Braſauolũ.

MEzereon: ex Serapione, in capitis fronte, Dioſcor. eſt chamelæa lib. 4. cap. 153. vniuerſum ex eodem caput exſcribente, inferius tamen Hibicio authore, chamelæã, & thymelæã ſatis perplexe confundit, has Meſ. quoq; vnico capite ita ſimul implicat, atq; perturbat, vt modo vnius, modo alterius effigiẽ, vireſq; adeo confuſanee permutet.

Serapionis lapſus.

quaſi

Digitized by Google

*quaſi Mezereon tanquam genus, duas ſpecies habere ſtatuat, tametſi aliud non videan-
tur quàm chamelæa, & thymelæa Dioſcoridis, quæ ipſi albo, & nigro mezereo, viridi,* Meſ. falli-
ſiue nigricanti, vna complectuntur: quinimo quod abſurdius eſt, albũ, & nigrũ chame- tur.
*leonta, diuerſas omnino plantas, foliis criſpis, aſperis, colore viridi, & ſubnigro, eodem
in capite implicat: cum veneno proximam aſſerit mezereũ, id quod non de chamelæa,
nedum thymelæa, verum radici chameleontis nigri, neſcio quid venenoſi habentis attri-
buit Gal. 8. ſimpl. in his tamen laureolam, & loriolam vulgi, cuius hiſtoriam reddit Dio-
ſcorides libr. 4. daphnoidem dictam non admiſcent, quanquam Matthiolus, neſcio qua
mente huic capiti inſitam aſſeuerare audeat. Eius enim reminiſcitur Serapion capite de
lauro, Meſue conticeſcit: præterea in cõmento Daphnoidis Matthiolus, vt etiã Fuchſius,* Matthiol.
aliud eſſe mezereon à chamelæa ſcriptum reliquit, huius verò ſententiæ immemor, ca- decipitur.
*pite de chamelæa, idem eſſe Mauris mezereon, quod chamelæa, thymelæa, ſimulq; admi-
xta laureola comminiſcitur, quo autem fundo innixus, tueatur Daphnoidem non eſſe
mezereum, annotatione dignũ perhibetur, inquit enim in Daphnoidis commento: Verũ
liquido conſtat, hallucinari Daphnoidem meZereon eſſe exiſtimantes, cum ſit Dioſcori-
dis chamelæa, veluti eo in capite probabitur, in quo ne verbũ quidem fecit, ad huius di-
uerſitatis probationem: quin quod deterius eſt, ſuam ipſe opinionem infirmat. Cum lau-
reolam ſub Arabũ meZereo minimẽ contineri teſtatus eſt, quod ſi ſit perinde iſta, atq; illa,
ex his vti poſſemus: at neq; eidem capiti annexa, neq; mezereon eſt, quod lacteo ſucco
turgere traditum eſt, quo quidem vacare daphnitim liquido conſtat: Græci etiam lactis
non meminere in chamelæa, vel thymelæa, vnde ſequeretur neutram iſtarum meZereon
Meſ. nec Auicennæ dici poſſe. Siquidem duplex chamelææ planta, in hortulo noſtro iam
triennio conſita, vel virgulis, foliisúe abruptis, lac nullum reuera expromere viſa eſt, qui
verò frutex altius quotannis aſſurgit, multis à trunculo ſeſe erigentibus ramulis, baccis
vireſcentibus per maturitatem rubris, deniq; nigricantibus, & oblongis, veluti thyme-
læa credita rotundis, in hortulo præclari Ioan. Thomæ Conradi, coram Templo diuo
Chriſtophoro dicatum, vltra piperis magnitudinem, tunica primum molliuſcula, durio-
rem amplexa corticem, candido, molliq́ue grano refertis, quo ſanè caſſæ, quaſiq; inanes
ſenio redduntur, eo tunc igneo feruore minus deflagrantes, cum ſtatim decerptæ, ſingu-
latim cauliculis adhærentes, vix primo occurſu ſubacres, minima mora adeo ſæuiant, ad-
eo guſtum vellicent, vt ſimul ac fauces exurere longo interuallo videantur, quæ cauſa pi-
peris ſpeciem, vt potè eiuſdem rugis nigricãtes, torrido Sole, vel quouis modo exſiccatas,
cõmenti erant neſcio qui pharmacopolæ Vercellenſes: quippè montanum piper vulgo di-
citur. Hæc verò ad Cneori duo genera referunt quidam, ex Plinio libr. 13. cap. 21. cum
etiam ex Galeno 9. de compoſi. med. local. ca 3. Cneorum aliquibus chamelæa appellatur,
vti Aetio, de quibus Theophraſtus 6. de hiſt. plant. ca. 2. hinc Syluij, illorumq; error dete-
gitur, qui pro meZereo, coccũ, vel granũ gnidiũ exponunt, id eſt. thymelææ ſemẽ à Græcis
nonnul-*

nonnunquam expetitum, ſi meZereon, vna chamelæam comprehendit, potius quam ſi Meſues dicta ſectemur, cum præſtantius eſſe, quod foliis eſt magnis, tenuibus, virentibus, ſcriptum reliquerit: chamelæa verò foliis ſit thymeleæ latioribus, tenuioribus, minusq́; pernitioſa, pro mezereo verius accipienda eſſet, altera tamen alterius inopiæ ſatisfacere poterit. Cumq́; thymelæa pituitam, bilem, aquasq́; detrahat, ſi in mezerei catapotiis maiore ad hydropem commoditate indatur, non erit abſurdum. Induſtrium tamen, atq; meticuloſum, in his eſſe oportet, ne pro medela mortem imprudenter accerſamus: eorum folia hoc modo præparantur, craßiuſculum trita, aceto acerrimo biduum macerantur, poſtea ſiccata, ad vſus ſeruantur. Tundenda eorum folia ſcribit Dioſcorides, & ab eis omnes fibras ſeparandas, quod ſi minore volumus fieri purgatione elixas, & lenti, vel conciſas, vel oleribus admixtas dare, eius enim quæ ſuperfluit acrimonia, atq; caliditas, frigidorum mixtione ſimplicium temperanda. Legitimas has plantas Matthiolum haud cognouiſſe quis dubitat? Quandoquidem chamelæa Apulis Græcisq́; cognita ſuffruticem æmulatur, ramos tenaci viſcidoq; libro conueſtiens oleaginis foliis exiguis, tenuibus, duriuſculis floribus candidis in ſurculorum cacumine aggeſtis, è quibus nigræ baccucæ exterius, carne videlicet nudata ſemina berberum inſtar myrtorum figura, & rubentia continentes, radice inutili, foliis floribus, & fructu amaris, acriterq́; fauces vellicantibus thymelæa, è qua granum gnidium, chamelææ ſimillima, hoc tantum differt, qui virgis bicubitalibus rectis ab vna radice multis, nō ſurculoſis, nec fructu ab imo ad ſummum, vt Matthiolus fallitur. Foliis anguſtioribus conſtat, pinguioribus viſcoſisq; radice cubitali, & craſſa, raphani magni inſtar, cortice craſſo veſtita, & venenata, granū verò gnidium Theophraſti 9. de hiſt. plant. cap 22. piper montanum appellari poteſt. Eſt & laurus Alexandrina, aut Idæa, foliis ruſco æmulis, latioribus tamen, mollioribus, candidioribusq; virgis ex terra dodrantalibus, fructu inter folia rubro, ciceris magnitudine, radice ruſco ſimili, maiori tamen, odorata, & molli, in montanis, aſperisq; prouenit: nuncq; pluribus in hortis ſeruari fertur, Plinianæ ſententiæ reſpondens libr. 25. cap. 3. vt etiam Theophraſto 3. de hiſt. plant. ca. 17. at hippogloſſum, de quo Dioſcorides lib. 7. cap. 116 vulgo biſlingua, bonifacia, lingua pagana, aut vularia, quod eandem ſtirpem falsò exiſtimarunt plerunq;: cum ſeparatim eodem libro, ſed capite 130. pertractetur: hodie in herniis, atq; vteri affectibus, mirum in modum commendatur, hac Genuenſes herbarij, noſtrarum officinarum ſacculos explēt. Nec ſciuerim quid de corymbis comminiſcatur Anguillarius, aſcripititiam credens, cum foliis ſit in coma ſpinoſis, è qua ceu linguæ è foliis exeunt.

SCammonum hoc eſt ſuccus radicis herbæ ita nuncupatæ, in qua deſcribenda, nō parum diſſidet Meſ. ex Dioſcoride lib. 4. cap. 152. laudatur leue, nitidum, rarum, & colore quàm ſimillimo thaurino glutini, fungoſo, tenuibus fiſtulis. quales ex Myſia regione Aſiæ deportatur, nec attendere ſolum par eſt, ſi lingua tactu albeſcat, cui rei parum ad-

uertentes

Digitized by Google

uertentes pharmacopolæ,ſcammonium probatum exiſtimant, quod ſaliua temperatũ confeſtim lacteſcit:hoc enim euenit adulterato, quod admixta ſit tithymali lacte,ſed longe magis antea narratis,item ſi non vehementer linguam exurat, id quod mixti tithymali argumentum eſt,natione autem Syriaca, & Iudaica: deterrima habetur granis,denſa,erui farina,& tithymalo vitiata,ex Myſia aduecta, & quæ has omnes conditiones habeat,raro admodum viſitur:ſed plurimum ex Syria,Iudæa,Alexandria Venetias fertur, & inde ad omnes Europæ regiones, vnde & legitima planta ad nos,atq; è Gargano allata,vti & ſemen quia meſatum non prodijt. Id quod etſi deterrimum ſit ſcammoniũ,& vitiatum,in quotidiani vſus medicinis,nulla animaduerſione inſeritur, cum tamen maximum ſit medicamentorum purgantium,eorumq; baſis, & fundamẽtũ,cuius vi,fauſti,ſiniſtriúe quippiã ſuccedit,quo vitas hominũ,vel fallimus,vel reſarcimus,quibus nihil iam exoptatius,ea cauſa omnis voluendus eſſet lapis, omne ſtudium adhibendum,pecuniis non parcendum,vt ſelectiorem, & è Dioſcoridis figura optimam nobis compararemus:verum Dij boni,adeo auri ingens eſt penuria, adeo auaritiæ peſtis inualeſcit,indiesq; magis atq; magis ſæuijt, adeo immanis, adeo effera, comas ad ſydera vſque iactitat,vt parſimoniæ potius ſtudeamus,quàm bonori, vt magis compendij, aut lucri cauſa,deteriora vili pretio libentius,quàm præſtantiſſima paulo largiore, ſibi comparare malint pharmacopolæ,per cuncta obſcænitatis vitia,veluti ſues in volutabro ſeſe immergentes:ſolus enim initur quæſtus,quæ patrum noſtrorum extitit inſcitia,atque negligentia,qui totum hoc negotium inueniendi ſcilicet medicamenta ſimplicia, atq; ea componendi,ſine vllo delectu,ſine cognitione,nullo iudicio his permiſerunt, atq; demandarunt:vt denique nihil penè ſinceri,nihil boni in his comperiatur, vt demum in extremum diſcrimen veniſſe videamur,nihilq́ue eſſe vnde nos reficiamus: cum ab antiquis maxime celebrata ſine honore iaceant, vel ſuppoſititia quadam eorum loco recipiantur,non ſolum non comparantur,quæ habemus auxilia,ſed etiam minuantur, idq́ue ſtolidorum quorundam medicorum imperitia,qui vix dimidia neceſſariarum rerum cognitione inſtructi,artem ipſam profiteri audent,nihili pendentes quæ bene,ac diligenter,quæ male,rectéue,ab aromatariis parata ſunt, tantaq́ue eſt eorum ſæpe inſcitia,vt ne verbo quidem cum eis diſſerere audeant, vel iniuſtè, vel negligenter acta videant, barbarorum verbis velut mancipia ſeruientes, cum his manifeſtè cæcutientes, pulchre interim ad eos lapſus conniuentes, non minus quàm illi rei herbariæ ignari,in iiſdem ſcandalis verſantes,non probatis ſimplicibus,non eorũ facultatibus cognitis, quid,qualéue hoc, aut illud non noſcunt,vel ſicubi vnus impegerit, reliqui abſque iudicio, balantum more inſequuntur, quod ſi his exquirendis diligentiſſimus quiſpiam, aſſiduo vſu, huic negotio deditus,ingenio,& arte peritiſſimus,grauis, conſtans, præſtans virtute, prudentia,æquitate,inſurgat,munuſculis placatur,matulis plurimis ſuperatur, illi lãguentes cõmittuntur pharmacopæis familiares,vt ſpe lucri,veritate relicta,ſolã Euter-

pen amplectantur: cum humanæ cupiditati nimium anguſtus ſit orbis terrarum: nobis verò qui mutuis congreſſibus, non modo viua voce, ſed etiam ſcriptis eos perurgemus, qui temporis filiam his inuitis erumpere volumus, de induſtria infenſiſsimi viſi quandoque ſunt, ſibiq; iter ad Cœlos patere arbitrabantur, modo nobis detraherent, modo agros clanculum à nobis ſurriperent: vtcumq; ſit, quanto minorem apud ipſos gratiam ſumus habituri, tanto maiorem apud eruditos, probosq; viros conſequi ſperamus: quandoquidem non ſolum hac ciuitate, atq; circumſtantibus locis, verum longinquioribus, operam noſtram quotidie implorant illuſtres, nobileſq; viri: nuperq; Sereniſsimus Dux noſter, in eius Conſiliarium, & Medicum, nos accerſiuit. Cum verò non deſint vulgo inferentes, atque exclamantes, patres, magiſtroſq; noſtros imitantur, à quibus ita edocti, noſtrum Pandectarium, qui in ſimplicium cenſu tantum ſtudij, ac laboris impendit, celeberrimos coryphæos, à quibus antea annis ars viſa eſt pendere: quæ igitur noua? quæ abortiua? veluti monſtra effingere, nouitius hic, ſummis labris vix medicinam pitiſſans, meditatur? quaſi ab ipſo rectè præſcripta, parum dextrè exequamur, quaſi materia vtamur exoleta, aut adulterata, tanquam nihil ſynceri nobiſcum ſit. Plura etiam huiuſmodi inuriunt, quæ fluenti quidem calamo ſtylus ſuppeditaret, ſed ne nimium moleſtus ſim, receptui cano. Veritas enim, ac quantacumq; in quauis excellat facultate quiſpiam, ſemper ſuos habuit oſores: nec præterit Galenus de Præcog. ad Poſth. 1. & Meth. 1. ſemper ſolo ſapientiæ nomine turgidi, imperiti inquam, in eos conſpirant, quibus ſe impares agnouerint, vt quæ ignauia, vel hebetudine, aut infortunio, adipiſci non potuerunt, praua natura ac verſuta, expolire videantur, bonis ita detrahentes; at aſellorum pedita, obſtrigilationes, rudentum ſtridores paruifaciendi: cum multorum laus, ac gloria, qui noſtra hac tempeſtate floruerunt, nos nullo pacto deterreat, quin vigilando, quærendo, laborando, veritatem detegamus, cum cauſæ nihil ſit, quamobrem mentiri debeamus; quanquam niſi magna quæpiam, miraq́ue mutatio humanarum rerum fiat, actum de his ſit, nemine penè veritatem ipſam, ſed tantum ſcientiæ famam quærente, diuitijs, & inexplebili potentiæ inhiante: nos enim pluribus in emporiis Dioſcoridis notis inſignitum, charius tamen ſæpe annos auimus. Cæterum ad rem noſtram redeuntes, vnde longius pauliſper digreſsi, hinc ſcammonium noſtrum adulterinum eſſe, facilè dignoſcit Matthiolus, quod huius decem, vel quindecim grana ad ſummum, vel ſola, aut ſero lactis diſſoluta, pluries educunt; cum Dioſcoride teſte, drachma vnius, aut quatuor obolorum pondere, ex aqua pura, vel mulſa, per inferna bilem, & pituitam extrahat, atq; efficacioris purgationis gratia, ſcammonij obolos tres, cum duobus veratri nigri, & aloes drachma vna, dari fateatur. Matthiolus autem ita exponit: ad vnicam purgationem, ex eo modum eſſe, ſcammonij drachma vna, cum duabus veratri albi, atq; vna aloes, idq; in commento, atq; in textu, tam apertè ſeipſum confodit, vt facilè ad omnes exeutiant, vt poſthac ea lege, tam nefarios agnoſcat errores, qui ſacra aſpergine expiari minime

poſſunt,

Digitized by Google

poſſunt, et ſi conticeſcere videatur latinè loquens: nempe ex regionum diuerſitate, ponderis varietas, ad ſolutionis opera reijcienda eſt ex Auicenna Meſ. dabat à quinq; granis ad duodecim, nec glorietur Braſauolus, ita ſcribens: nos Apulum habuimus, ſi vere Apulum erat, quis enim hac ſcribendi formula in riſum totus non ſolueretur, cum ſubdubitet, Apulum ſit ne Apulum. At quo ad hoc nihil, ſe hydropico ſcammonij ſcrupulum exhebuiſſe, quod nihil eduxit, ſecundo ſcrupula duo, & nihil, tertio integram drachmam, & nihil in tam magna copia eduxiſſe narrat, teſtibus quibuſdam vocatis, & forte rogatis, inter quos doctiſsimum quendam Ioannem Leonem Vercellenſem enumerat, noſtratem ſanè, & vt audio ab omni mendacio alienum. Huius tamen defectum, & cauſam aliam aſsignari non poſſe tradit, quàm quod vel ſcammonium ineptum, &c. ad quod primum, ſi ineptum erat, vel ſenio euanidum, cur poſt vnius ſcrupuli hauſtum, eiuſdem rurſus, denuoq; experimentum repetiit, tanquam neſcius ex ſynceris pericula facienda, ſucceſſus deinde monumentis inſeri poſſe. Propterea ſubdubitandum, ne impurgato corpore talia conſcripſerit: at hydrope affectis ſcammonium propinare, ſuos edocuit ſcholaſticos Braſauolus, perpetua commendatione digna in medium adduxit remedia. Nos ruſticis, robuſtis ſanè, data opera ſcammonij ſcrupulum, cum zingiberis momento nonnunquam exhibuimus, idq; ex ſero lactis, decies nulla noxa ventrem ſubduxit. Antiqui dabant malum, cui inditum erat ſcammonium, ex Galeno 3. ſimpl. cap. 15. ſæpe etiam eius more 1. de aliment. facult. 1. partes cotonea quæ circum ſemen ſunt exculpentes, deinde cauitatem ſcammonia implentes, poſtea affigentes, ac aſſantes, ita mali portionem edendam obtulimus: vel purgans ex cotoneis comprobatum ab Alexandro, libro, & cap. 7. quandoq; parauimus. Hodie ſcammonium præparatum, diagridium dicitur, in hũc præſertim modum, officinis familiare: craſsiuſculum teritur, ſucco mali cotonei permiſcetur ad imbibitionem, poſtea in veſicam coniectum, furno calente coquitur, adhuc molle in tabellas effingitur. Meſ. autem Ruffo authore, ſic perficit. Scammonium oleo violaceo, aut roſaceo, aut amygdalarum dulcium, toto propè die inuoluit, identidem reuoluendo, poſtea tritum inuoluit infuſo myrobalanorum citrearum, ex ſucco cotoneorum facto, donecq; ſiccentur in paropſide reuoluit, tunc in malo cotoneo coquit, formatq; trochiſcos, quarta parte drachma vnius graues: alij alios tradunt præparationis modos: accipiant ſcammonij optimi vnc. quatuor, terunt exactiſsime, poſtea illi inſpergunt olei violati modicum, in maſſam redigunt hanc cotoneis magnis circum ſemen excauatis immittunt, foramina cooperiunt, in furno aſſant ad perfectam malorũ coctionem, deinde ſcammonium eximentes, ſequenti imponunt diluto, hoc modo. Accipe carniũ myrobalanorum citrearum, vnc. i. ſucci cotoneorum, vnc. quatuor contere myrobalanos, permiſce cotoneorũ ſucco tepefacto, infuſos ſinito horis vigintiquatuor, leniter cola, colato infunde ſcammonium, diligenter miſce, loco calido ſicca, & ſiccatum ſcammonium repone. In electarijs quibus incoquitur, impraparatũ indi poteſt, & crudũ, vt in his quæ diu ſeruãtur

Matthioli lapſus.

Braſauoli nota.

Hiera Archigenis deſcriptione vniuerſali, aliàs ſimili.

RECipe pulpæ colocinthidos, vnc. ij. praſſii, ſtœchados, ellebori nigri, chamædryos, ſcammonii, piperis albi & longi. polii, cinnamomi, ſagapeni, myrrhæ, ſpicæ nardi, ſchœnanthi, calaminthes montanæ, ariſtolochiæ rotundæ, an. drachm. ij. ſcillæ aſſatæ, euphorbii, aloes, croci, gentianæ, petroſelini, ammoniaci, opopanacis, an. drachm. i. melle ſufficienti excipiantur omnia. Datur ad drach. vj. cum decocto epythimi, & vuarum paſſarum mundatarum.

Confert affectibus melancholicis, & ex pituita craſſa natis, vt vertigini, epilepſia, ſpaſmo hypochiſi incipienti, voci ob humiditatem multam raucæ, dolenti aſpera arteria, difficultati ſpirandi, pſora, lepra, & cæteris tuberculis à craſſa materia naſcentibus, aut ſeroſo excremento, ventriculo, inteſtinis, meſaræo, vtero, à flatu dolentibus, aut prædictis humoribus. Datur aliquando potui cum ruta decocto, adiecto etiam caſtorio, ad ſiliquas tres, dolētibus autem ſpinæ, renibus, ilibus, inguinibus, cum decocto apii. Ad iſchiadem, & ſimiles articulorum affectus, cum aqua centaurii, adiecto etiam elaterio, & colocynthidis pulpa, ad ſiliquas quatuor: morſos denique à cane rabido, ab hydrophobia, id eſt, aquæ formidine tutos reddit, data cum aqua abrotani, præcipuè adiecta drac. i. pulueris cancrorum fluuialium vſtorum.

Quamplures Archigenis nomine hieras deſcribit Myrepſus, hic verò ſunt qui legant, pulpæ colocynthidos, drach. xxij. alii ij. magno ſanè interuallo.

Hiera Archigenis, paulo aliter deſcripta, alijs Diui Pauli.

RECipe praſſii, agarici, chamædryos, pulpæ colocynthidos, ſtœchados, an. drach. vj. & med. opopanacis, ſagapeni, petroſelini, ariſtolochiæ rotundæ, piperis albi, an. drach. vij. & med. cinnamomi, ſpicæ nardi, polii, croci, an. drach. vj. ſicca terantur, gummi conquaſſentur, infundaantur melle, & permiſceantur. Datur ad drach. vj. cum ſalis triti drach. i. & hydromellite.

Variat ponderibus ab Auic. his aliiſq; deſcripta & myrrha, quam nardo ſubſcribit Paulus, vt quoq; Aetius, Tetrab. 1. ſerm. 3. cap. 124. Meſ. exemplaria, non minus quoq; à Paulo diuerſum quicquam inſtituere videntur, quum liquores per noctem vnà cum mulſa in pila macerentur, Meſ. non recordetur, vt his Arabicis inuidendum non ſit, qui omnia ſuis tenebris ſuffundunt, niſi quis paulo aliter dictam tuetur.

Hiera Diacolocynthidos Rufi Epheſii.

Recipe ſtœchados, agarici, chamædryos, an. drach. x. colocynthidos, drach. xx. ſagapeni, opopanacis, an. vn. i. petroſelini, ariſtolochiæ rotundæ, piperis albi, an. drach. v. caſ. aromaticæ, drachm. vij. cinnamomi, croci, ſpicæ nardi, myrrhæ, polii, an. vnc. med. myrrham vino infunde, cætera tere, melle deſpumato excipe.

Caput, ventriculum, & reliquum corpus purgat, humore craſſo & lento, & atra bile, ob id mania, melancholia, epilepſiæ, paralyſi, ſpaſmo, cynico, vertigini confert, ac vlceribus malignis, fiſtuloſis, cancro, elephantia, flatus quoque diſcutit, ventriculum roborat, coctionem firmat.

Ex variis Meſ. exemplaribus mutata ſimplicium menſura, diuerſis quoque authoribus addita, minutave ſimplicia, Auicennæ, Actuarii & Pauli deſcriptiones, inter ſe diſſimiles oſtendunt, lib. enim 7. cap. 8. agaricum, atq; alia quædam omittit, vt ex quo parari debeat, non ſatis ſciant pharmacopolæ. Hinc quidam hieram Diacolocynthidos Nicolai, ab hac longe diuerſam, etſi cap. 402. Alexander Aetio planè ſubſcribat, vel hieram Rufi probatam conſtituunt, alii ex Aetio hoc pacto: Accipe pulpæ colocynthidos, vnc. i. chamæpythios, chamædryos, agarici, marrubii, an drach. x. ſagapeni, caſiæ. an. drach. v. opopanacis, drach. viij. petroſelini, ariſtolochiæ rotundæ, piperis albi, an. drachm. v. cinnamomi, ſpicæ nardi, croci, myrrhæ, polii, an. drach. iiij. mellis libr. ij. vnc ij. drach. ij. Eſt & hiera colocynthydos Galeni, ex eodem, quam ſi quiſpiam parare malit, ex eo excerpat, loco præcitato, quum omnia hic coaceruare non valeam, vt ex eo diuerſitatem, Tetrab. 1. ſerm. 3. cap. 115. alii alia componunt, quum præſertim in hac Meſ. quidam legerint colocynthidos, & trochiſ. alhandal, an. drac. xxv. cuius copia quum nimium excedere videatur, colocynthidos, drachm. xx. tantum accepimus: Nonnulli hieram Diacolocynthidos Antiochi Paccii, à Scribonio deſcriptam cap. 97. &c. cum Galeno mirè celebrant, huiuſque loco componendam ſuadent.

Hiera Paccÿ, aliàs Pacchÿ.

Recipe ſtœchados, marrubii, chamædryos, agarici, colocynthidos, an. drach. x. opopanacis, ſagapeni, petroſelini, ariſtolochiæ rotundæ, piperis albi, an. drach. v. cinnamomi, ſpicæ nardi, myrrhæ, folii, croci, an. vn. med. opopanax, & ſagapenum, mortario teruntur, adiecto melle tenui, id eſt, liquido: trita cætera, & cribrata, melle ad comprehendendum ſufficienti cum his excipiantur, vaſe vitreo reponantur, vbi autem affectus ſint curatu difficiliores, adde prædicto ponderi, colocynthidos, drach. xx, opopanacis, & ſagapeni, an. drach. iij. hoc autem medicamentum non ſolum non nocet ſtomacho, ſed etiam reficit eum, ac confirmat, præter omnium opinionem. Hæc eadem ab Aetio deſcribitur marrubio

Digitized by Google

rubio prætermiſſo. Tetrab.1.ſerm.2.cap. 114. ponderibus variis eadem eſt hiera è marrubio Myrepſi.

Sanat epilepſia correptos, furioſos, ſcotomaticos, cephalalgicos, incubum, teranum, ſpaſmum cynicum, neruorum torſiones, tremorem, paralyſin, arthriditos dolores, ſpinæ & lumborum, pectoris & lateris, ex qualibet cauſa factos, ſiue latente, & manifeſta, mammarum durities, cancroſáq; earum, & vlcera in his maligna, ſtomachi imbecillitatem, ructum acidum, inflationem, tormina, nauſeam, ſtomachi ſaliuam, colicos dolores, menſes ſuppreſſos, ex decocto arthemiſiæ, aut dictamni.

Datur puluis ex liquore, vel in pilulis, à ſcrup. med. ad ſcrup. ij. cum melle verò à drach. ij. ad drach. v.

Hiera nobis inuenta.

RECipe aloes, drach. xv. epithymi, coſti, an. drach. v. euphorbii, croci, ſpicæ nardi, chamædryos, an. drach. vj. agarici, drac. ix. caryophyllorum drach. ij. calami aromatici, maſtiches, caſ. aromaticæ, an. drach. vij. ligni balſami, aliis ligni aloes, vnc. med. piperis albi & nigri, gentianę, amomi, an. drach. i. ſcammonii pp. drachm. ij. mellis, q. ſ. Datur drachm. i. & med.

Purgat vtramque bilem, & pituitam, flatus craſſos cerebri, & ventriculi, & corporis reliqui diſſipat, ob hæc viſioni imbecillæ confert, & cæteris affectibus cauſas illas ſequentibus.

Hiera Legadij Aetij, quæ Hiera Antiochi altera eſt, ex Paulo lib. 7. cap. 8.

RECipe pulpæ colocynthidos, drach. xx. ſcillæ aſſatæ, agarici, ammoniaci, ſcammonii, corticis ellebori nigri, hyperici, an. drach. iij. aliàs drac. i. epithymi, polipodii, bdellii, aloes, chamædryos, caſ. aromaticæ, marrubii, an. vn. i. myrrhæ, piperis vulgaris, albi & longi, cinnamomi, croci, opopanacis, ſagapeni, caſtorei, petroſelini, ariſtolochiæ, an. drach. med. melle excipe. Datur drac. ij. ad quatuor.

Adiicit doſi dum exhibiturus eſt, Aetius, ſalis tenuiſſimè triti cochlearii dimidium, Legiiq; hyperici, an. drach. x ſcammonii, an. drach xx. additis totidem thymi drachis: Hæc eadem eſt hiera Legadii D. Philagrii, vt ex Auic. lib 5. perpaucis euarians, vt infra.

RECipe pulpæ colocynthidos, ſcillæ, ammoniaci, cort. ellebori albi, ſcammonii, hyperici, ſingul. aur. x. epithymi, polypodii, bdellii, aloes, chamædryos, caſiæ aromaticæ, marrubii, ſing. aur. viij. trium piperum,

piperum,cinnamomi,croci,opopanacis, ſagapeni, caſtorei, petroſelini, ariſtolochiæ,an.aur.iiij.

In multis Auicēnæ codicibus poſt colocynthidos,croci legebatur,& rurſus ſuo loco poſt cinnamomum, ideò ſcillam repoſuimus, propterea agaricum quoque reſtituendum; & pro albo,nigrum elleborum,nec non pondera mutanda coniectamus,fatali penè Auicennæ interpretis errore,pro drachmis,aureos lectitantis. Quare vel primam in ordine,vel potius Myrepſi ad vſus transferendam ſtatuimus, quamquam non deſit Hiera Legadii Actuarii,plus cæteris atram expellens bilem,huic multum affinis, poſtquam deſcripta emphiti hiera: non tamen Præpoſito vel deductam, vel à recentioribus neſcio vnde tam variè excerptam probare potuimus, in hos enim prouerbium reiici poteſt, [illegible] quod quarta luna nati, è duriſſimis laboribus quibus aliis proſunt, aut melius prodeſſe credunt,ipſi nihil fructus capiunt,quis enim græculos iſtos pluris faciet, quàm graculos? quis inquā adeo argutā expoſitionē, aut verius ſtultā admodum,ſimulq; ridiculā probare poterit?quaſi logodion à voce logos, Memphitū verò impeditū ſignificet,cū duę ſint Hieræ,vna Legadii medici nomine,alia ſubſequens,Memphitici, vel dicta Emphiti, & diuerſa: vt ſemel ſufficiat,Præpoſitum neque literas ſcire, neque hătare,ideo omnia peruertiſſe, corrupiſſe,ac á Myrepſi mente alienaſſe,cum poſt hieram iuſti,ſcammonio ac ponderibus, vixq; aliis â Paulo diſcrepare videatur: quæ verò ſecunda eſt Myrepſi hiera Legadii, hactenus vſitatiſſima, corruptè ſatis à neotericis ad nauſeam vſque illiteratis parata eſt, quod polipodii an.vnc ij. diachridii,an.drach. i. & grana pro drachmis in elleboris legerit, nec ſit decima parte omninò contracta, vt ſentiunt quidam.

Hiera Logodion officinarum, quæ & Myrepſi 2.

Ecipe carnis colocynthidos, polypodii,an. drach.ij.euphorbii, polii,grani cnidii,an.drach.i.& med. gr. vj. abſinthii, myrrhæ, au.drach.i.gr.xij.centaurii minoris, agarici, ammoniaci, folii, ſpicæ,ſcillæ,toſtæ,diacridii,an.vn.i.aloes,comarum thymi,caſ. aromaticæ,chamædryos,bdellii,praſſii,an. ſcrup.i. gr. xiiij. cinnamomi, opopanacis,caſtorei,ariſtolochiæ longæ, trium piperum, ſagapeni, petroſelini,croci,an.drach.med.ellebori albi & nigri,an.drach.vj.mellis q. ſ. Fuchſ.in elleboris legit drach.ij.de comp.med.gr.vj.& ſufficere cenſet, quumq; alibi legerit diacrydii,vnc.i.ex latinis vertit,drach. i. non modica eius iudicii nobilitate.

Hiera Legadij Myrepſi prima.

Recipe agarici,elaterii,ſalis ammoniaci,abſinthii,ammoniaci, folii indici, ellebori nigri, ſcillæ toſtæ, ſcammonii, myrrhæ, zingiberis, ſing.drach. i. aloes flauæ, euphorbii,ſing.vnc.i. polii, caſ.aromaticæ, chamedryos,centaurii,hyperici, bdellii,marrubii,ſing.drach. v. piperis albi,cinnamomi,opopanacis,ſagapeni, piperis longi, croci, pe-

Digitized by Google

troſelini macedonici,ſing.vnc. med. caſtorei,piperis nigri,ariſtolochiæ, rot.ſing.drach.iij.& med.colocynthides,polypodii,ſing vnc.i.ſpicæ nardi,grani cnidii,ſing.drach.vj.hæc trita in pollinem, madefacito cũ melle attico deſpumato,ſufficienti,opopanacẽ,ſagapenũ,ſolue in mortario cũ melle,& probè confectam reconde in vaſe,& vtere,ad ſcrup.ix.ex mulſa.

Melancholicos affectus diutinos,atq́ inueteratos exterminat,eſtq́ ſine periculo,neq́ aliquam noxam infert,ſed appetentiam excitat, & robur corporu induc it,atque agrotantem hilarem reddit, caput,aures, & oculos perpurgat, abſceſſus ſtomachi diſcutit, auxiliatur comitialibus, qui ſubito concidunt, & ore ſpumam mouent, ſibiq́ linguam præmordent,& qui ita capitalibus commotionibus vexantur,vt quiſpiam ſic affectos à dæmone occupari arbitretur, cholericis, elephantia laborantibus, cum principia morbi ſentiuntur,data ſubuenit,feras impetigines,lichenes,lepras, & corpus depaſcẽtes morbos emẽdat,lethargicis,hamicranicis,vertiginoſis,hepaticis,lienoſis, laterum vitio conflictatis,paralyticis,tremulis,& his qui inuoluntaria alui excrementa, vrinamq́ emittunt,ſuccurrit,mẽſes ſubducit,nephreticos,arthetic os,iſchiadicos ſubleuat,potiſſimum verò bos,qui lethalia med camenta hauſerunt.

Ad prædicta cæteris efficacior cum videatur,hæc Myrepſi hiera, eandẽ propterea in noſtram gratiam ſæpius parari iuſſimus: At quamlibet elegerit medicus,ſuo ſaltem nomine diſtinguat,ne hac compoſitionum varietate,'hac inſigni temeritate hallucinetur, ceu hactenus à perditiſſimis quibusq; carnificibus effectum eſt.

Hiera compoſita,aliàs picra magna,vel pro clyſteri.

Recipe cinnamomi,ſpicæ nardi,croci,ſchœnanthi, caſ. aromaticæ, aſari,ligni,& fructus balſami,violarum, abſinthii, epithymi, agarici,roſ.turpeti,colocynthidos,maſtiches, an.ſcrup. ij. aliàs drach. ix.aloes ad pondus omnium: mellis deſpumati q.ſ.quidam legunt maſtiches, an. drachm. ij. hanc hieram Galeni vocat Myrepſus, legitq́ue loco ſcrup.ij.drachmam med.& nonnullos medicorum duplum aloes, quantum omnium aliarum ſpecierum iniicere,at ex Galeni monumentis nuſquam legitur.

Pituitoſos,craſſosq́ humores,altius infixos,è capite,articuliſq́ elicit,bilioſos,& melancholicos educit,flatus maximè diſsipat,ideo colicos mirifi è leuat,clyſteris inditum, quo circa omnes ex his impendentes affectus tutiſſimè curat.

Diamanna,aliàs Hiera coſt,deſcriptione iram.

Recipe mannæ recentis,& electæ,floris caſiæ,an. vnc.iiij. tamarindorum maturorum, ſacchari violacei, an. libr. med. ſucci intybi ſatiui,

ſatiui,ſucci apii, ſucci malorum dulcium, acidorum, & acido dulcium, ſucci acidi citriorum,an.vnc.iiij.in quibus purgatis, prædicta tria diſſolue,cola,vt munda ſint omnia: præter hæc accipe rad.intybi,apii,an.vnc. iij. foliorum lupuli,adianthi,an.vnc.ij.pruna paſſa numero centum,violarum,vnc.i.& med.roſarum vnc.i.ſpicæ nardi,drach.iij. coque hæc tribus libris aquæ fontanæ, ad dimidias, colato adde ſacchari libr. iij. aceti boni,libr.i.ſemel ferueſiant, adde colatum prius, & percoque ad mellis craſſitiem, poſtremo adde ſantalorũ citrearum roſarum, antiſpodii,ſuccini, oxyacãthæ,ſeminis portulacæ,ſeminis oxalidis, ſeminis melonum, anguriæ,cucurbitæ,cucumeris, an.drachm.iij. ligni aloes, vnc. med. cubebarũ,drach.v.caphuræ, drach.i.repone vaſe vitreo. Datur æſtate cum frigida,ab vnc.i.ad duas.

Celebris eſt,præſertim ad febres acutas,& multum ardentes,nam cordis,ventriculi,hepatis,ſanguinis intemperiem calidam,& feruorem, ac ſitim extinguit.

Operoſum hoc medicamẽtum,in Inſubria vſu rarum,ad prædicta efficaciſſimum: Valentius fit,ſi in ſingulas libras.acceperit ſcammonii ſemivnciam. Syluius minus accuratè legit caſiæ,& ſacchari violacei, an. vnc.xvi.prius lectis caſiæ, vnc.iiij. Eſt & Nicolai Diamanna.

ADianthi genera duo,ex Theophr.7.de hiſt.plant. cap.[illegible]. candidum videlicet, atq; nigrum,ex Dioſcor.lib.4.cap.120. adianthon ſine adiectione polythricon vocatur, nigro colore nitens.Officinæ adianthum,capillum Veneris,politrychon, callitrichon, diuerſis inquam nominibus diuidunt,quatuor herbas diſtinctas putantes,quamuis ex Pli. lib.22.c.21.adianthon aliis callithricum,nonnullis pollytrichon vocetur,ex Gal.quoque 2.de comp.med.local. c. 2. adianthum magis appellatur callitrichum, quàm trichomanes,hinc q; ſatis euidenter conſtat,quatuor præſtriptas voces nomenclatura diuerſas, in vnum coincidere,idemq; denotare.Quum tamen Dioſcor.adianthi, & tricomanes duntaxat meminerint, Plinius verò in album & nigrum,breuius ſanè ſeparauerit, deinde ſubdat, maius polytrichum, minus tricomanem, vocant, ideo hallucinatum contendit Matthiolus ac Theophr.mentem non aſſecutum reprehendit, quum ſecto in candidum, & nigrum adiantho, inferius ab his tricomanem ſeparatim diſtinguat Theophraſtus, atque caulem nigro capillo Veneris ſimilem gerere aſſerat,non ideo tricomanem ex prædictis ſpeciebus aliquam eſſe,id quod et ſi non eundũ inficias, tricomanem, vel ſiliculam vulgo,off.polytrichon, falsò nuncupatum, vetuſtis parietibus, & aſperginoſis locis vbiq; agnaſcentẽ,aliud eſſe ab adiantho albo,atq; nigro, non ideo hanc ſibi contribuat laudem Matthiolus, vt quos inuidioſè nouis diſſenſionibus, ſuiſque cauillis criminatur; à medico ſenatu protegi non poſſe, ſibi ipſi perſuadeat: quum præſertim ſuſpendenda iſtius conquiſitiones, eundem oppugnent, illum defendant, hunc noua ignominia condemnent, alterum.

Tricomane. Polytrichon.

Plinius à Matthioli calumnia vēdicatur.

terum in gratiam reducant. Siquidem Theophraſtum ſecutus, in candidum, & nigrum, breuiusq; adianthum partitus eſt Plin. cum verò ſubdit, quod maius eſt polytrichon, aliud tricomanes vocant, non ideo probat, verum placita quorundam ſectatur. Praeterea vtroſq; ramulis nigro colore nitere, foliis filicis, ex quibus inferiora aſpera, ac fuſca ſunt, ſcriptum reliquit: Quum igitur album adianthum, quem rutam murariam, alii ſaxifragam vocant, paronychiaſi ſit, ceu non diſſentit Matthiolus in latino volumine, veteribus muris cum tricomane peculiarem, caule gracili in viridi candicante, foliis minutim inciſis, inferiori parte maculis diſtinctis, ſine flore, ſine ſemine, radice nigra, ſupernacua ſibi propoſuerit, hetruſce loquens, isq; caule non ſit nigro colore fulgente, hinc inuitus fateatur oportet, Plinium pro tricomane, haudquaquā accepiſſe ſecundam adianthi ſpeciem, vt inſimulat. Quandoquidem quum vtroſque foliis filicis, nigredine fulgentibus ramulis annotauerit, iam ſeorſum adianthum album foliis coriandrinis ablegaſſe dicendus, quumque adianthon nigr:m, nec non tricomanes, aliquam inter ſe inuiſſent ſimilitudinem, ideo non ineptè à quibuſdam in maius, & minus partiri, in medium adduxit. Hinc Matthioli induſtria, labor, & vigilantia, quibus eſſloreſcat ingenii viribus, palam omnibus demonſtrant, primum diuulgant, quibus rationibus rutam murariam adianthum album effecerit, cuius folia nihil commune habent cū adiantho nigro Theophraſti, quod inquam folia tricomanes ſimilia gerit, hinc quoq; diuerſum videretur Dioſcoridis adianthon, coriandrinis foliis, inciſuris in ſummo diuiſis, à Theophraſto pictura, quo circa ſi acrius, aut liberius, hac de re verba facturus eſſem, laterem Matthioli more lauarem, ſin ad elimandas omnes omnium obiectiones accingerer, ad propellenda ſingulorum quaeſita animum deſponderem, cum maximè mirandum ſit, oculatiſſimum hominem in tanta luce caligare, videlicet cognita paronychia ex Dioſcoride, peplo ſimili, in tam diuerſa pepli pictura, quam ipſemet Matthiolus omnium oculis ſubiicit, tam procul inter ſe abeſſe, quantum à portulaca adianthum, quod ſi legitimam vidiſſet in horto Patauino, ſententiam mutaſſet. Vt igitur breuibus rem ipſam complectar, capillus Veneris officinarum adianthon eſt Dioſco. vt quod polytrichon impropriò nominant tricomanes. Viſitur etiam in foſſis noſtris, qua itur Bethelem, ac humentibus quoque locis, herba capello Veneris ſimilis, at caule, foliisq; patentibus, à tergo lituratis, cū dryopteri agnaſcens, capillus Veneris albus communiter vocitata: Hunc verius adianthum album opinarer, quicquid ſit, cum in quibuſdam recentiorum medicamentis, re perperam accepta, vt in ſyrupo mybi compoſiti, adianthon. & capillus Veneris, tanquam diuerſa leguntur, idem prorſus cum ſint, nec detur diuerſum, ideo nigrū, atq; album imponemus, idem per adiāthum verumq; intelligentes, quorum defectū tricomane ſuggeritur, cum ex Dioſcor. eadem quae adianthum praeſtare valeat: Quum verò alui profluuium ſiſtere ſcribat, Gal. 6. ſimpl. Auer. inquit à neotericis huic purgatoriam vim tribui, id quod ex Meſue facilè innoteſcit.

Paronychia.

Dryopteris.

AQuæ maximè neceſſaria ad vitã, ad delectationes, ad vſum quotidianum, cœli, ſoli, fluxus, bonitate, vel malitia concepta, multiplices ſortita diuerſitates, ex locorum proprietate, & peculiari natura, in fontanam puteana comprehẽſa, & pluuiam, ad vſus medicos potiſsimum ſegregatur. Optima eſt magna ex parte ſecundum Dioſcor. lib. 5. c. 9. dulcis, ſyncera, nullius omnino qualitatis particeps, & quæ ne minimo quidem tempore in præcordiis commoratur, ad hæc quę & facili via fertur, & minime computreſcit. Tribus igitur ſenſibus iudicatur, vt etiam ex Gal. 1. ſimplic. 5. nempe guſtu, viſu, & odoratu, quæ enim aciditatem, aut acrimoniam, aut ſalſedinem, aut putredinem, aut aliud indicibile aliquod vitium præ ſe ferunt, extremæ prauitatis ſunt, quæq; per bituminoſa ſulphuroſa, nitroſa, aut aluminoſa loca deſtillant, & eorum ſubſtantia aliquid abſtergunt, ſecumq; trahunt, mixta iam ſunt, non autẽ exactè aqua, vt nec limoſa, niſi toties percoletur, donec limus omnẽ effugerit ſenſum, quemadmodum enim guſtu diſſentire videntur, & pondere, ſic quoq; virtute aliæ ab aliis longè differunt. Nempe quæ leuiſsima eſt, ea caleſit, & cito frigeſit, proinde minus terreſtris: in Creta tenuis, & exilis, nec optimi ſaporis, quæ ſabulone ſoluto tenuis, at eo profundius erit limoſa, ac inſuauis, in terra nigra exilis, ſabulone maſculo, arenaq; ſtabilior, & ſapida, in rubro ſaxo copioſa, & bona, ſi non per internenia dilabatur, & liqueſcat, ſub radicibus mõtium, & in ſaxu ſilicibus vberiores, affluentiores, eæq; frigidiores, ac ſalubriores, campeſtres inſuaues, grauesq;, ac tepidæ, niſi è montibus erumpant, & arborum vmbris contegantur, in regionibus Septentrionalibus ſuauiores, ſalubriores, copioſiores, quàm auerſa ſint Solis curſui, propter arborum crebritatem, montiumq; vmbras, idque probatur, quod omnia maxima flumina in orbis terrarum deſcriptionibus, à Septentrione videntur profluere, ideo multo meliora inveniri capita fontium, quæ ad Septentrionem, Aquilonemve ſpectant: Aquæ autem ſalubris experimentum eſt, ſi incolæ probè ſint colorati, corpore, cruribusque valentibus, ſi poſt aquæ cocturam, in imo vaſis limus, arenave non reſideant, ſi legumina in ea celeriter percoquantur, ſi illi muſcus, iuncusve, nec inquinamentum aliquod innaſcatur, ſi non ocioſa, nõ immunda, impuriore ſpiritu, grauiore cœlo turbulentaque non ſit. Eius leuitatem pondere non æſtimandam, ſed partium potius tenuitate, ſcribit Gal. in lib. de ptiſana, cap. 2. quod in ſeipſa contrarias qualitates facilè recipiat: Nobis tamẽ pondere etiam leuiſsimam eſſe debere, hoc argumento proponitur, quod terroſarum partium admixtio grauitatem pariat, nec aſcititias qualitates eius craſsities imprimi tam facilè permittat, hinc niſi pellucida ſit, pura, friſtillorum expers, minime cænoſa, omnis prorſus aduentitiæ qualitatis immunis, grauiorem ideo videri, leuiſsimam verò pondere, tenuiſsimam, ſplendidiſsimam, qualem pluuiam ſcribit Hippocrat. in libro de aere, aquis & locis, cap. 4. quum tenuiſsimum ſit, quod Sol ſurſum rapit præ leuitate, idq; paulo non diſplicet, lib. 1. cap. 50 quod pondere examinetur, modo prius commemoratis accedat, id etiam ex Gal. attributo, in libro de bonitate aquæ, quæ põdere eſt leuis,

Galeni opinio reprobata,

leuis, non eſt permixta terræ. His accedit Auic. libr. & d. 1. Fen. 2. cap. 16. Haly 5. Theor. cap. 29. ratio igitur, non authoritas accipienda. Fontana tamen aliis multis excellere videtur, cuius videlicet fons ad Orientem erumpit, & per meatum quendam vel ſaxeũ, aut arenoſum, aut terram puram excolatur, non craſſam, vel lutoſam, caleſitq́; ac frigeſit citiſſimè, prædictis omnibus inſignita, niſi ex cloacis vitium accedat. Præterea quæ æſtate frigidior, hyeme calidior: Pluuialis tamen authore Hippocrate, ex Aegineta lib. 1. cap. 15. temporariam videlicet, cum tonitru effuſam, vel tonitrualem, id eſt maximis procellis, & impetuoſo turbine, terrificisq́; fulgetris deiectam, non nimboſam intelligens, de qua Galen. 4. in 6. de morbis vulgar. commento 18. quia leuiſſima, dulciſſima, limpidiſſima, tenuiſſimaq́; etiamſi omnium promptiſſimè computreſcat, ideo ſaluberrima cenſetur. Huic aſtipulatur Matthiolus, præſtantiſſimam, omniumq́; aquarum optimam huiuſmodi aquam ſubijciens, quæ æſtate media pluit ſilente Cœlo. His ſabam addet Celſus lib. 2. cap. 18. Auer. quoq; ſecundo primæ partis cantica, ſuper his verbis. Aqua pluuialis purior cæteris præcellit, aquam pluuiam optimam eſſe, ac fontanis, fluuialibusúe longè excellentiorem tradit, etſi ſecus ex Hippocr. 5. collect. fontanam extollat, hinc recentiores ferè omnes in ſyrupis pectoralibus, alijsq; omnibus decoctis, efficaciorem perſuaſere, aliàsq; omnes aquas anteire commenti ſunt, quaſi Dioſcoridis, Plinij, Aetij, Auicennæ authoritates paruifacientes. Vt verò Aetium, atq; Paulum conciliet Braſauolus, in ſyruporum examine, inquit, aquam duobus modis conſiderare, vno modo ratione qua elementum, altero vt noſtrum corpus ingreditur, ratione qua elementum vt frigida, & tenuis eſt, ab Hippocrate, & Paulo laudari, at hanc eandem pluuialem, ab Aetio, vt noſtrum corpus ingreditur damnari: Quibus autem placere debeat, pax inter hos inita, non ſatis ſcitè conſpicio, cum præſertim à medico, vt ad ſenſum, & vſum conſideranda ſit, num ſincera nec ne ſit ad amuſſim, nec aliud vllum elementorum ſenſibilium, ex Galeno primo ſimpl. 5. ex quo extrema prauitatis iudicantur, quæ putredinem aliquam præ ſe ferunt, odorem verò malum pluuialem aquam habere ſcribit Hippocrates in lib. de aere, aquis, & locis, cap. 4. & quamuis ratione ab eo prædicta, optima appellat, opus habere vt decoquantur, ac excolentur teſtatus eſt, ſin minus odorem paruũ habere, raucedines, & vocis grauitatem bibentibus accedere: putredinem verò inde prouenire, quod ex plurimis congregata eſt, ac permixta. id quod ſi concedatur, inquit Auicenna, d. & Fen. 2 lib. 1. cap. 16. (hanc eſſe Hippocratis rationem fortaſſis ignarus) id eo haudquaquam commendanda erit: Id verò ob multam ſuæ ſubſtantiæ tenuitatem, vt etiam Haly, quia facilè alteratur, prouenire, neſcius tenuem & elaboratam ſubſtantiam puram, atq; æthercam minus putredini obnoxiam, quæ vt arbitror cauſa, ſui met oblitus, lib. 5. d. 6. Fen 18. capite ſyrupi ex papauere, ſcripſit aquam pluuialem diutius à putre ſine ſeruari. At quid ad Dioſcoridem Paulo aduerſantem deponunt? laudat enim minimè cõputreſcentem: Plinius etiam lib. 31. ca. 3. eorum opinionem grauiter redarguit,

Braſauoli ſententia reiicitur.

Auicennæ lapſus.

Diamanna alia Galeno inuenta.

RECipe mannæ puræ,& recentis,libr.i.in libr. i.ſucci roſ.diſſolue,& coque ſufficienter igne lento, tunc adde ſcammonii vnc.i.maſtiches drach.iii.Datur ad vnc.med.

Cholagogum benignum, & delicatum, ob id morbis billoſis ſalubre.

Compoſitum eſt hoc celebre medicamentum inquit Galen. ex ſimplicibus temperatura,& proprietate maxime idoneis, vbi tamen à Gal. ſcribatur, non legitur : Quidam pro ſcammonio, diachrydium iniiciunt.

Diacaſia.

RECipe pruna,nu.xii.violarum, m̃.i. hordei mundi,aniſi, polypodii,ſeminis cnici,an.drach.v.adianthi, thymi, epithymi,an. m̃.med.paſſarum,vnc.med.ſeminis fœniculi, drach.ii. ſeminis portulacæ,& maluæ,an.drach.iii.glycyrrhizæ, vnc.med.decoquantur in aqua ſufficienti,colentur,in colato diſſolue ſucci caſiæ,lib.ii. pulpæ tamarindorum vnc.in cinnamo.vnc.med.ſacchari optimi, libr.i. coque arte.

Vſitata ad leniendum in febrium initio, bilem etiam atram educit, & flatus diſſoluit.

Ne tragicas querelas inter tot medicamentorum ſcriptores adſpergam , ex tantis voluminibus,non multis ab hinc annis in lucem productis,tot Diacaſiæ deſcriptiones,hæque multiplices afferuntur,vt vix quenquam arbitrer ſupereſſe, qui vel alieno, vel ſuo faciat arbitrio,aliam atque aliam parare non poſſit: Hæc tamen cæteris præſtare non modo nobis,ſed etiam noſtris medicis,hactenus comperta eſt,vocatur Fuch. a. de comp.med.ſect. 5.caſia extra ſine foliis ſenæ.

Diacaſia cum foliis ſena.

RECipe præſcriptæ diacaſiæ , libr.i. pul. foliorum ſenæ, vnc.i.miſce arte.

Auxiliatur bilioſis, & melancholicis morbis, inteſtinorum ſtipititatem, aſperitatemq; amouet, facile lenit, & ſoluit.

Bulliant arte intelligitur, nũc facultates languidas augendo, nũc fortes minuendo, modo ex contrariis vniformi reddita, cum alia niſi longo feruore excoquãtur, vix aliq; facultatis ſuæ veſtigium relinquant, nec vires ſuas exuant, quædã momentanea egeãt, alia mediocri, his in initio, aliis ſub finem, quibuſdam media, radicibus primũ conciſis, & aliquãtulũ confractis, ſeminibus poſtea, præter quattuor frigida, & oleagina, ac mucoſa, mox corticibus, poſt lignis, parum confractis, caulibus, foliis, & fructibus prius, & poſterius vel in fine,

in fine,iuxta tenuem,diſſlabilemque ſubſtantiam. Vltimo floribus,ac aromatibus,& quę flaccida,ac tenui ſunt qualitate prædita,quorum vis diutiori coctione diffunditur, & expirat,igne,aut vehementiore,aut clementiore,pro coquendorum natura, quod ſi mucorem ex ſe prodant, vt ſemina cotoneorum, myxa,ſemen lini, fœnugræcum, tragacanthum,gummi,&c.& ſimilia,linteo raro ligentur,prælongo filo appenſa,ne decoctum viſcidum adeo,lentumque reddatur,vt ſtamine etiam tamuſculo coli meatus obſtruat, ne probè tranſmittantur.

Coquantur ſeu bulliant in aqua ſufficienti intelligunt quidam, in rebus tardæ, ac pertinacis cocturæ,ad earum pugillum, aquæ libr.ix.ſi verò mediocres ſint, aquæ dimidium accipi debere,ſin facillimæ,libr.ij. atque vnc. iiij. ſi quando autem res ipſæ vnciis numerentur,ad ſingularum vnc. ij. difficilis cocturæ,aquæ lib.i.ſi mitioris, lib. med. ſin facilis, vnc.iij. hoc verò etſi varium ſit theorema, aqua tamen præſtantis artificis ingenio, iuxta rerum eſſentiam addi,minuiúe poteſt:alii pro ſeminum, aut radicum lib. i. aquæ libr. circiter quatuor accipiunt,pro herbarum manip.quatuor,ſiccarum quidem,aquæ libr. ij. viridium verò,lib.i.nec iniuria.

HOrdeum:ex Dioſ.lib.2.cap.78.optimum eſt candidum,purumq; at ex Galen. 1.de victus ratione in acutis,commento 28.probatiſſimum, hordeum prius quam experiaris,ex eo ſolum quod & plenum ſit,& nihil rugoſum in ſe habeat,indicabitur, ſed experientia iudicatum,per decoctionem deprehenditur, vbi ſcilicet plurimum intumeſcat,& ſuccum faciat plurimum,quod ſtabile,ratumq; eius facultatis eſt argumẽtum. Addit in libro de Ptiſana,cap.4.quod non admodum recens ſit,aut vetuſtum nimis,nec non aduentitia omnis qualitatis expers:eius variæ ſunt ſpecies,ſpicis,atq; granis quibuſdam rotundis,grauis,& in ſe contractis,aliis longis,& maioribus,albis, & rubris,ſiue ad purpuram accedentibus,è quibus maior farinæ copia,& contra hyemem, & flatus, & in totum contra Cœli mutationes,candido validiores eſſe videntur: ſpicarum etiam aliæ granorum ordines duos habent,aliæ quatuor, poſtremo quinq;. Ad hæc ſpicarum quæpiam longæ ſunt,& raræ,quædam breues,& granis refertæ, quædam altius à foliis protenſæ,aliæ humiliores,& foliis propinquæ,aliud eſt quod vt auena eſt mundandum, ac cortice ſpoliandum,aliud nudum conſiſtit, ac omnium maxime caret tegmento, ex Theophraſto,8.de hiſt.plant.ca.4.id apud quaſdam gentes, vt in Cappadocia prouenit, ex Galen.in libro de attenuante victus ratione,ca.6.quod ſi aqua incoctum,vt alia cum aliquo vino dulci ſumatur,nullis aliis bonitate cedit. Huius non infrequens quoq; apud nos viſitur copia, verũ nec hoc,neq; illud,primum aqua maceratũ,deinde manibus extritum,donec tenuis eius membrana excutiatur, vel etiam quouſq; totum id quod paleaceum eſt auferatur,validius rurſum confricatum,vel prius multum ebulliat, poſtea molli igne,vix tamen aut nunquam,triduo etiam excoctum,in cremorem vſq; adeò vertitur,vt Hippocratis bona adipiſcatur,1.de victus ratione in acut.textu 18.quo circa recentes medici,ex Galeni,& antiquorum præſcripto,ptiſanæ rationem mire non potentes,hordeum ſine gluma infundunt,exactiſſimè coquunt,in vaſe lapideo contritum,ſetaceo,

taceo, ereoue cribro tranſmitunt, nimirum, quod horum neutrum vetuſtiorum menti reſpondeat, & à boni hordei conditionibus longè abſit, ſordidum vt plurimum, rarum, leue, rugoſum, exiguum, fuſcum potius, quàm album, dum tunditur, tenuem quendam ex ſe puluerem emittens, mali odoris, vix parum, vel nihil intumeſcens, etiam diu calida maceratum: nec quoniam ex Gal. 1. de alimen. facul. cap. 9. crudam ptiſanam aliquamdiù in aqua præmaceratam, deinde in mortarium iniectam, terere manibus conuenit, aſperã quampiam rem in ſe habentibus, dum præpoſitus, ac qui in ſuperficie eſt cortex ſit abiectus, ideo poſt cocturam, in mortario tundenda, & raro linteo tranſmittenda, vt hoc tempore fieri conſueuit, quanquam ab Hippocratis bonis, hoc pacto non multum abeſſe iudicauerim, quòd ſi non curioſe coquatur ventoſa eſt, eaq; haud vtendum ex Galeno in epileptici pueri documento. Hinc Manardus, li. 5. Epiſt. 2. nunquam potuit tantum docendo laborare, vt rectè paratam videre potuerit, & certe in qua diſcreta inuicem grana, maſticationem non deſiderent, vix vnquam aſſecuti ſumus, eſto quod præſtantius hordeũ noſtras ſelegerimus, nam ſemina meliora, deterioraúe, tum cultura, tum terræ natura, fieri ſolent, ex Theophraſto, libr. & cap. 8. de hiſtor. plant. præterea ſcribit Ariſt. 1 & 14. Probl. Cur piſtorum, cæterorumq; officio fungentium frumentario, hordeum attrectantes, imbecilli efficiuntur, & deſtillationibus infeſtentur, qui autem triticum, corpore ſint bene habito: an quod facilius triticum decoqui, quam hordeũ poteſt, atq; ea in re delibamenta inde manantia, eſſe faciliora neceſſe eſt, qua fortaſſe de cauſa tam recentiorum, quam vetuſtiorum ptiſanam, haudquaquam noſtra hac tempeſtate commendandam, tum quia Italis cibus eſt inſuetus inuoluptuoſusq; noſtro ſeculo, & regione, tum quoniam hordeum non priſcorum bonitati reſpondens, aſſeruiſſe Manardum prædicat Matthiolus, à cuius ſententia abhorreant, quotquot Hippocratica, ac Galenicæ factionis medici: cum verò aliter ſignificauerit Manardus, validiſſimis antea ſtipatus argumentis, hoc modo relinquitur eos potius errare, qui plerunq;, quàm qui nunquam, eam ſcilicet ptiſanam ægrotis, apud nos quidem hodie dant, cum ſuppetãt alij cibi, &c. præterea in Epiſtolæ calce deducat, ſatis illi oſtendiſſe medicos, noſtra in regione ptiſana non vtentes, non ſine ratione id facere, non ideo omnem eius abolet vſum, nõ vetuſtam omnino damnat, non recentem deſtruit in totũ, verum nõ citra attentionẽ, non abſq; iudicio ſe abſtinuiſſe tutatur. At huius exitũ nõ expectans Matthiolus, animi quadam, vt ſolet mobilitate perturbatus, neq; auxiliũ modo defenſioni ſuæ, verũ etiam ad eius ſalutem extinguendam, ad eius gloriam infringendam, mendacia vbiq; meditatur, Paulus lib. 1. cap. 18. vni hordei parti, aquæ quindecim, at alia quædam addit, Auer. 5. coll. cap. 31. 21. nosq; ita ſæpe integre ptiſanam paratam comedimus, Braſauolus ex Galeno 8. ſimpl. calidũ in primo ordine, & in paſsiuis temperatum ſtatuit: ex Auicenna quoq;, ac reliquis Arabibus, primo ordine calefacere, ac exſiccare. Nos tamen ex his Galeni dogma ſectantibus, frigidum ac ſiccum in primo comperimus: ita enim ſe habet Græcus

Ptiſana.

Pro Manardo tutela aduerſus Matthiolũ

nici ſylueſtris ſpecies, leuibus admodum argumentis in Ruellium iniicit Matthiolus, videlicet tametſi foliis ſit ad terram inclinantibus, caulibus tamen eſſe in altum non parum erectos, non ſoncho ſimilibus, nec ita teneris, & mollibus, ſed duris, & aculeatis. En igitur quæ tantula in vna, alteraúe nota diſsimilitudo, reliquis omnibus exactè conſentientibus, ſpeciem mutare poteſt. Quandoquidem nemo ſanæ mentis negauerit vnquam, carduum benedictum humicaulem eſſe, maiore eius parte humi ſtrata, quàm altum petente. Quod verò caule ſit ſoncheo, ſimul conferentes, niſi cernui diiudicent: at qui neq; tenellas illi frondes, ſed molles annotauit Theophraſtus, proindeq; multa mollia eſſe poſſunt, & obſequioſa; nec ideo tenera. Quare ſeſe totum probet Matthiolus, ne crimino ſas reprehenſiones in diſcrimen adducens, nō delectu aliquo, non ſapientia, verū impetu temerario, atq; obiurgandi ſtudio, ſtudioſos defatigare, ac friuolis quæſtionibus implicare planè videatur, ſiquidem latinè ſui erroris conſcius factus, his accuratius expenſis, mutata ſententia, nobiſcum ſentire compulſus eſt: hinc non eſt cur pluribus illum refellamus. Matthiolᵒ in Ruelliū obiecta retractat.

Diacaſia altera, etiam cum manna.

Recipe prunorum vnc.ii. violarum m̄.i. & med. aquæ fontanæ, lib.i. & med. bulliant arte ad dimidii conſumptionem, cola, & in colatura diſſolue, ſucci caſiæ, liq. med. pulpæ tamarindorum, vnc.i. ſyrup. violacei, vnc. quatuor, ſacchari candi, penidiorum, an. vnc.i. ſacchari violacei, vnc. quatuor, conſice arte: poſſunt addi mannæ, vnc.ii. Præpoſitus ponderibus, ac aliis quibuſdam euariat.

Guſtus non ingrata, delicatis, & ſtipticis eſt ſalubris, aluum, & bilem ſubducens, febres mitigans, vnc. 3. ante cibum aſſumpta.

Diamixa: officinis Diaſebeſten.

Recipe mixorum enucleatorum recentium, pulpæ prunorum, & tamarindorum, an. vnc. v. aquæ violarum, aquæ iridis, & anguriæ. an. lib. med. ſucci mercurialis depurati, vnc. quatuor, penidiorum, vnc. viii. diapruni compoſiti, non laxatiui, libr. i. & med. ſeminis curcurbitæ, cucumeris, melonis, anguriæ, florum violarum, an. vnc.i. diacrydii drach. iii. & med. caro, ſiue pulpa prunorum, mixorum, tamarindorum, minutiſſime teratur, & cum aquis extrahatur, reliqua verò diligenter incidantur, & cæteris permiſceantur, fiatq; electarium arte.

Datur ad vnciam, vel ſeſquiunciam, diluculo, ſimpliciter, vel cum ſeri lactis caprini, vnc. vi.

Prodeſt febribus bilioſis, intermittentibus, & continentibus, earum feruorem retundens, ſitim, vigilias, atq; oris amarorem demulcens, à viis vrinalibus, & veſica, humores acutos educens.

Braſauolus diminute legit tamarindorum, an. drach. v. diagidii drach. iii. nos mediam addidimus ex Montagnanæ exemplaribus. Cordus legit poſt, citrulli vnc. ii. & male, relictis etiam floribus violarum, ſi ſucci aquarum loco accipiantur, potentius ſoluet: non deſunt legentes aquæ violarum, lib. i. aquæ anguriæ, iridis, an. lib. i. & med. at cum Fuchſium non latuerit a. de compoſi. med. ſect. 5. alios alia ratione parare, mirum eſt cur legitimum non ſelegerit prætermiſſum, viol. & citrulli ſingul. vnc. med. additæ.

MErcurialis: ex Dioſcor. lib. 4. ca. 160. Lynozoſtis, quibuſdam parthenion, aliis hermisbotanion appellatur, à Mercurio inuenta creditur, duplexq; eſt, mas, & fœmina, efficacior tradita, fructu copioſiore, quandam racemorum ſpeciem præbente: mas nigriori eſt folio, ſemine è ſinu dependente, paruo, rotundo, ceu binis teſticulis, vnà cohærentibus. Herba vulgaris, in campis, vinetis, maceriis, vbiq; luxuriat, in clyſteriorum decoctis plerumq; inditur. An phyllon ſit, ceu ex Theophraſto elici videtur 9. de hiſtor. plant. cap. 20. curioſiores indagent.

Confectio è prunis.

REcipe pulpæ prunorum acido dulcium, lib. ii. elixa in aqua decocti portulacæ, adde ſacchari albi, lib. ii. & med. aquæ violarum, lib. i. coque lento igne ad concrementum, vitreo vaſe reconde.

Diamaſcenum, vel antidotus è damaſcenis prunis, ſiue Diaprunum compoſitum, non laxatiuum.

REcipe pruna damaſcena matura centum: hæc aqua ad diſſolutionem percocta, eorum decocto priuatim repoſito, vbi modice refrixerint, oſſibus eiectis exempta, inde, & ſuper inuerſum, & vaſi impoſitum cribrum ponantur, & manibus hinc inde ducantur, & premantur, donec omnis earum pulpa penetrauerit, & cutis duntaxat remaneat, colligito proinde pulpam, & excolatũ eorum decoctum, in quo bulliant violarum. vnc. med. lento igne ad ſpiſſitudinem coquito, & cum ſacchari clarificati, lib. ii. ſyrupum forma, cui adde pulpæ prunorum ſupra denſatæ, libr. i. pulpæ tamarindorum, ſucci roſatæ

 cum

cum prunorum decocto extractis,an.vn.i.agita omnia ſimul ſuper igne, & cochleario diligenter ſubige, deinde inſperge ſubſequentium ſpecierum puluerem: ſantali albi & rubri,antiſpodii,rhabarbari, cinnamomi, an.drac.iij.roſ.violarum,ſeminis portulacæ,intybi,& oxyacanthæ, ſucci glycyrrhizæ,tragacāthæ,an.drac.ij.ſeminis cucurbitæ, cucumeris, melonis,anguriæ,an.drac.i. conficiantur arte. In quibuſdam exemplaribus ſemen cucumeris,vel anguriæ,deſideratur: a poſterioribus,vt creditur adiectum: quidam legunt violarum,drac.i.quinimò cinnamomum omiſit Fuchſius,legitque quatuor ſeminum,an.drac.ij. at 2. de comp. med. ſect. 5.ſing.drac.i.cuius varietatis rationem reddant ſtudioſi, cum non vſquequaque eius lectionem ſequamur.

Ad acutas, ardentes, omnesq; alias febres, nempe tertianas, continuas, hecticas, maraſmodes, lypirias, ardentes, & in ſumma ad omnem febrilem affectum.

Diaprunum laxatiuum, aliis ſolutiuum.

Recipe diapruni compoſiti, non laxatiui, adhuc recentis,& calidi,lib.i.diacrydii,dra.vij.miſce,& repone,quia ex Græco Myrepſi pondus non exprimitur. Fuchſ.vnc.med. duntaxat accipit: nos latinorum codices ſequimur. Datur non laxatiuum caſtaneæ magnitudine, quauis diei hora: At cum diacrydio cauendum, & in aurora tantum,à drachmis tribus,ad vnc.med.

Turgentem bilem euacuat, acutis febribus maxime caſoni, & ſynocho prodeſt, & tandem ad omnem febrilem affectum.

Catholica, vel Diacatolicon.

Recipe floris caſiæ,pulpæ tamarindorum,ſenæ mundatæ,an. vnc.ij. rhabarbari,violarum,polypodii,an. vnc.i. glycyrrhizæ raſæ,penidiorum, ſacchari candi, ſeminis cucurbitæ, anguriæ, cucumeris, melonis,an.drac.ij.terenda tere, omnia deniq; ſubſequenti ſyrupo conſice. Accipe polypodii vnc. vj. ſeminis fœniculi,vnc.i & med. coque in aquæ fontanæ,libr.iij. hoc decocto caſiam,& tamarindos diſſolue,reliquo adde ſacchari optimi,lib. ij. para electarium. Datur ab vnc.i.ad ſeſquivnciam.& vltra.

Acutis, & peracutis affectibus auxiliatur: emollit enim, alterat, hepaticos, & ſpleneticos roborat.

Variant in hoc Nicolai, vel Præpoſiti, vel Myrepſi nomine exemplaria, ideo ex concordi eruditiorum traditione deſcribitur: tametſi Braſauolus Præpoſiti latrocinium ſectetur,& à

 diuerſo

Diaphœnicum, aliis electarium ex dactylis.

REcipe dactylorum fuluorum, enucleatorum, triduo in aceto maceratorum, drachmas centum, penidiarum, drac. l. amygdalarum purgatarum, drach. xxx. turpeti, drach. xxv. ſcammonii, drach. xij. zingiberis, piperis longi, foliorum rutæ ſiccorum, cinnamomi, macis, ligni, aloes, aniſi, fœniculi, dauci, galangæ, an. drach, ij. & med. tere omnia probè, melle deſpumato ſufficienti excipe: alii in mellis pondere variant, quidam libris tribus excipiunt: nos neq; hic vniuerſali regula abutẽdum cenſemus. Datur à drach. iiij. & med. ad decem.

Purgat clementer, & tuto, humorem crudum, & bilem, ob hæc conuenit febribus complexis, & diuturnis, dolori ventriculi, & colico, intemperaturæ harum partium frigidæ.

Hæc compoſitio, ponderibus librariorum errore deprauata, nunc ad priſtinam authoris mentem reſtituta eſt, vbique partes ponebantur, nos drach. ſcripſimus: alii ad ſcammonium vſque, omnem doſin dimidiam auferunt, quidam ſcammonii drach. xi. duntaxat legunt, cæterorum ſing. drach. i. gr. xv. magis etiam diuertit Nicolai Diſpenſarium. Meſ. quoq; cap. de Turpeto, Zezare authore, à præſcripta euariat. Nicolaus Alexandrinus quem antiquiſſimum appellat Braſauolus in huius antidoti examine, in vnguentis verò recentem maxime, vt res ſeſe habet, id quod eius compoſita ingredientia apertiſſimè demonſtrant, Diaphœnici genus abſq; turpeto, ab hoc diuerſum oſtendit. Auic. 5. can. triplex Diaphœnicum adducit, at prædicto minus varium, vt infra. Fuchſ. 2. de compoſ. med. legit turpeti, drach. xxxv.

REcipe dactylorum fuluorum, enucleatorum, numero centum, horis vigintiquatuor aceto infunde, frica manibus, & cola, & rutæ ſiccæ, zingiberis, piperis albi, an. drac. xiij. nitri armeni, drac. v. amygdalarum delibratarum, num. centum quinquaginta, ſcammonii, drach. xv. turpeti, drach. xx. tere & cribra, melli permiſce. Eſt & oxyporium ex palmulis purgatorium Aetii, Tetrab. 1. ſerm. 3. cap. 91.

Diacydonium ſolutiuum.

REcipe ſucci cotoneorum, libr. iij. mellis, lib. ij. ſcammonii, vnc. i. & med. galliæ, caryophyllorum, zingib. maſtiches, piperis longi, cinnamomi, nucis moſchatæ, an. drach. iij.

Chologogum, & phlegmagogum, colicos affectus, & alios partium nutritoriarum iuuat.

Datur à ſeſquidrachma, ad drach. quatuor & med. ſi vis chologogum fieri, & phlegmagogum, adde ſcammonii, drach. xv. turpeti, vn. i. & med. ſi vis tantũ eſſe phlegmagogum, omiſſo,

omiſſo ſcammonio,miſce turpeti drach.xxv. cnici excorticati,drach. xv. ſi bilem atram viſco vacuare,prædictorum loco miſce elleborum nigrum , aut epithymũ , vel polypodium, melle,vel ſaccharo excipitur. Fit cum cotoneorum nunc ſucco , nunc carnibus, nunc ambobus ſimul.

Varias Diacydonii laxantis compoſitiones, vide ex Auicenna 5. can.d.3. Fen. xiiij. vt etiam ex Myrepſo , purgatoria plurima cydonite , vel è cotoneis , vt ex Paulo lib.7.cap.5.ac Trallianolib.7.

Diacarthamum Nicoli.

RECipe ſpecierum diatragacanthi frig.carnis citoniorum, ſing.vnc. i.zingiberis albi,drac.i.medullæ carthami, vnc. med. turbit electi, drach.ij.diacrydii,drach,v.mannæ granatæ,mellis roſ. in Sole purificati,an.drach.iij.ſacchari albi,vnc.xv.fiat confectio in bolis , quorum vnuſquiſque ſit vnc.med.

Pituitam,bilemque educit,in arthritide,iſchio,podagra,aliiſq; huiuſce generis affectibus,maxime commendatur.

Diacnicum, officinis Diacarthamũ,nobis vſitatum.

REcipe ſpecierum diatragacanthi frig. ſucci, vel carnium cotoneorum,an.vnc.ij.zingiberis drac.ij. medullæ cnici, vnc.med.turpeti, vnc.ij.diacrydii,drac.v.mannæ,mellis roſ.in Sole deputati, an,vn. i.ſacchari,vn.xv.fiat confectio ſolida in morſulos dimidiæ vn.aut drachmarum ſex,cuius eſt doſis.

In Diacnico parãdo,tam ingens,inter medicos diſſidium viſitur,tam obſcuræ,tam variæ opiniones congeruntur, vt quem ſequantur non intelligant aromatopolæ,quanquam ſine ſynteresi,ſine calumnia,id perpetrare non dubitent , quũ huius turpiſſimæ & flagitioſiſſimæ conſuetudinis,atque inſtituti,patres, maioreſque noſtros non pœnituerit , modo Arnoldi Villanouani,ſiue Valeſci, Argillatæve,aut luminarium præſcripta ſectantes,quæ enim ex Nicolo,ſermo. 2. cap. de cura Hæmitritæi, Arnoldo aſcribitur,poſt citoniorum, an.prætermittit, Typographi fortaſſis incuria, vnde legunt cum Fuchſio quidam , ſpecierum diatragacanthi frig,vnc.med.carnium cydoniorum,vnc.i. turbit drach. vj. diacrydii drach.iij.mannæ drach.ij.mell. roſ.vnc.i.Cordus autem ex eodem Villanouano, longe ſanè digreditur,vt huius nulla opinio,nulla maturi iudicii expectatio,adoleſcentiam confirmare potuerit. Braſauolus quoque ab his euariat, vt recentiorũ nemo tam impudens poſthac reperiri poſſit,qui laborem noſtrum boni non conſulat,qui hanc,vel illam,proprio diſtinctam nomine non ſeligat , niſi ad inuidiam inuitis eruditiſſimis quibuſque , accedere, aut aſpirare audeat. Alii hermodactylorũ vnc. med. iſtis adiungunt, quæ ſi rechac excepta idem eſſent,tenebrarum veluti ſectas abducerent. Quare ne huiuſce rei varietas,poſthac negotium

gotium faceſſat, aliis derelictis. Diacnicum hoc ſimpliciter vocandum ſtatuimus, ſi cui verò malis auibus initiato, etiam cum hermodactylis parari iubeatur, horum vnc. med. addi ſuo marte poterit. Eſt & compoſitio Diahermodactylis ex Paulo lib. 7. cap. 5, vt ex Alexandro lib. 11.

Hermodactylus Serapioni, & Colchicum Dioſcor. lib. 4. cap. 72. idem ſunt: mutuo collata, non alia ratione depictum, quàm ne à quoquam pro bulbo imprudenter deuoretur, mirum enim in modum ſaporis voluptate imperitos allicit, at comeſſum fungorum more vno die ſtrangulando enecat, quibuſdam ideo ephemeron dictum, vt quod ſubſequenti in eo capite, nonnullis Iris ſyluestris nuncupatur, at minime lethalis: hac autem ambo eidem capiti, confuſanee annexit Serapion, inſcius ſcilicet eas plantas maxime differre apud Græcos: horum itaque facultates ſimul ita implicitè obruit, atque inuoluit, vt miſellis patribus noſtris erroris fundamentum præbuerit, quo ephemero lethali, ac deleterio, pro hermodactylo vterentur, vt hoc etiam tempore, qui ſe practicos oſtentant, mola aſinaria digni, factitare non deſinunt, et ſi præſentaneum venenum iam pridem didicerint, ſiquidem veritatem illis detegere, id planè eſt aſinis fabulam narrare, aut ſurdis cantare: malunt enim ſuo abuti experimento, quàm rationem ſectari, & candidæ veritati inſueſcere. Quandoquidem ſi hermodactyli communis ſigna diligentiſſime perpendantur, colchicum certiſſime demonſtrant, ne vel minimum ſanè ab eo diſſentientes: cumque ex Aegineta lib. 7. ephemeri nonnullis colchici appellati, & pernitioſi, de quo etiam lib. 5. cap. 48. eiuſq; quod Iris ſyluatica nominatur, facultates deſcribātur, poſt autem alio in capite de hermodactylo tractet, priuatim, ac peculiariter, in omnibus articulariorum vitiorum acceſſionibus idoneum ſcribens, vt etiam lib. 3. cap. de cura, ſi ſanguis artus infeſtet, quas profectò dotes Dioſcorides, Galenus, vt neq; hermodactylum cognouiſſe, viſi non ſunt. Hinc aliud ab his diuerſum eſſe hermodactylum, tutè ſatis diiudicari poteſt: quo autē argumento contra ius, contra opinionem vetuſtiorū, citra Græcorū authoritatem, dementes Mauritani, cū maximo humanæ vitæ diſpendio, hæc inuicē vnico capite commiſcuerint, quā ſtulte Auicenna, Serapionem in virtutibus ſecutus, in hiſtoria maxime labatur, quiſquis mediocris conſilij facilè colliget, tutiusq; intelliget. Album enim intus, & foris, nec non friabile, præſtantiſſimum eſſe hermodactylum ſcribit Serapion, authore Abicio, nigrum verò, & rufum, deleteria: Auicenna diſſentit, Serapionis & fractu cōtumacem antecellere tradidit. Meſ. cum eo in hunc modum dictat. Præſtan- ac Auicentior hermodactyli radix eſt, ſi multū eſt alba, intus, & extra magna, mediocriter dura, næ error. rara verò, laxa & leuis, eſt imbecillior, rubra autē & nigra, mala eſt, & quæ in loco pingui, & humido prouenit, quod inde humor eius inflans, & excrementoſus, ei largior inſit: quæ autem ſcilla, aut raphano proxima creuit, præſtantior, vere legenda eſt, & per ſex menſes ſicca ante vſum ſeruanda. Quid igitur ſit, quum à Paulo non figuretur, vt neque ab Aetio, Tetrab. 3. ſerm. 4. difficillimum eſt decernere. Quumque officinarum

in fine, iuxta tenuem, diſſlabilemque ſubſtantiam. Vltimo floribus, ac aromatibus, & quę flaccida, ac tenui ſunt qualitate prædita, quorum vis diutiori coctione diffunditur, & expirat, igne, aut vehementiore, aut clementiore, pro coquendorum natura, quod ſi mucorem ex ſe prodant, vt ſemina cotoneorum, myxa, ſemen lini, fœnugræcum, tragacanthum, gummi, &c. & ſimilia, linteo raro ligentur, prælongo filo appenſa, ne decoctum viſcidum adeo, lentumque reddatur, vt ſtamine etiam rariuſculo coli meatus obſtruat, ne probè tranſmittantur.

Coquantur ſeu bulliant in aqua ſufficienti intelligunt quidam, in rebus tardæ, ac pertinacis cocturæ, ad earum pugillum, aquæ libr. ix. ſi verò mediocres ſint, aquæ dimidium accipi debere, ſin facillimæ, libr. ij. atque vnc. iiij. ſi quando autem res ipſæ vnciis numerentur, ad ſingularum vnc. ij. difficilis cocturæ, aquæ lib. i. ſi mitioris, lib. med. ſin facilis, vnc. iij. hoc verò etſi varium ſit theorema, aqua tamen præſtantis artificis ingenio, iuxta rerum eſſentiam addi, minuiúe poteſt: alii pro ſeminum, aut radicum lib. i. aquæ libr. circiter quatuor accipiunt, pro herbarum manip. quatuor, ſiccarum quidem, aquæ libr. ij. viridium verò, lib. i. nec iniuria.

Hordeum: ex Dioſ. lib. 2. cap. 78. optimum eſt candidum, purumq; at ex Galen. 1. de victus ratione in acutis, commento 28. probatiſſimum, hordeum prius quam experiaris, ex eo ſolum quod & plenum ſit, & nihil rugoſum in ſe habeat, indicabitur, ſed experientia iudicatum, per decoctionem deprehenditur, vbi ſcilicet plurimum intumeſcat, & ſuccum faciat plurimum, quod ſtabile, ratumq; eius facultatis eſt argumentum. Addit in libro de Ptiſana, cap. 4. quod non admodum recens ſit, aut vetuſtum nimis, nec non aduentitiæ omnis qualitatis expers: eius variæ ſunt ſpecies, ſpicis, atq; granis quibuſdam rotundis, grauis, & in ſe contractis, aliis longis, & maioribus, albis, & rubris, ſiue ad purpuram accedentibus, è quibus maior farinæ copia, & contra hyemem, & flatus, & in totum contra Cœli mutationes, candido validiores eſſe videntur: ſpicarum etiam aliæ granorum ordines duos habent, aliæ quatuor, poſtremo quinq;. Ad hæc ſpicarum quæpiam longæ ſunt, & raræ, quædam breues, & granis refertæ, quædam altius à foliis protenſæ, aliæ humiliores, & foliis propinquæ, aliud eſt quod vt auena eſt mundandum, ac cortice ſpoliandum, aliud nudum conſiſtit, ac omnium maxime caret tegmento, ex Theophraſto, 8. de hiſt. plant. ca. 4. id apud quaſdam gentes, vt in Cappadocia prouenit, ex Galen. in libro de attenuante victus ratione, ca. 6. quod ſi aqua incoctum, vt alia cum aliquo vino dulci ſumatur, nullis aliis bonitate cedit. Huius non infrequens quoq; apud nos viſitur copia, verũ nec hoc, neq; illud, primum aqua maceratũ, deinde manibus extritum, donec tenuis eius membrana excutiatur, vel etiam quouſq; totum id quod paleaceum eſt auferatur, validius rurſum confricatum, vel prius multum ebulliat, poſtea molli igne, vix tamen aut nunquam, triduo etiam excoctum, in cremorem vſq; adeò vertitur, vt Hippocratis bona adipiſcatur, 1. de victus ratione in acut. textu 18. quo circa recentes medici, ex Galeni, & antiquorum præſcripto, ptiſanæ rationem inire non potentes, hordeum ſine gluma infundunt, exactiſſimè coquunt, in vaſe lapideo contritum, ſetaceo,

taceo, ac eo, quae cribro tranſmitunt, nimirum, quod horum neutrum vetuſtiorum menti reſpondeat, & à boni hordei conditionibus longè abſit, ſordidum vt plurimum, rarum, leue, rugoſum, exiguum, fuſcum potius, quàm album, dum tunditur, tenuem quendam ex ſe puluerem emittens, mali odoris, vix parum, vel nihil intumeſcens, etiam diu calida maceratum: nec quoniam ex Gal. 1. de alimen. facul. cap. 9. crudam ptiſanam aliquamdiu in aqua praemaceratam, deinde in mortarium iniectam, terere manibus conſueuit, aſperã quampiam rem in ſe habentibus, dum praepoſitus, ac qui in ſuperficie eſt cortex ſit abiectus; ideo poſt ſolturam, in mortario tundenda, & raro linteo tranſmittenda, vt hoc tempore fieri conſueuit, quanquam ab Hippocratis bonis, hoc pacto non multum abeſſe indicauerim, quòd ſi non curioſe coquatur ventoſa eſt, eaq; haud vtendum ex Galeno in epileptici pueri documento. Hinc Manardus, li. 5. Epiſt. 2. nunquam potuit tantum docendo laborare, vt rectè paratam videre potuerit, & certe in qua diſcreta inuicem grana, maſticationem non deſiderent, vix vnquam aſſecuti ſumus, eſto quod praeſtantius hordeũ noſtras ſelegerimus, nam ſemina meliora, deterioraue, tum cultura, tum terrae natura, fieri ſolent, ex Theophraſto, libr. & cap. 8. de hiſtor. plant. praeterea ſcribit Ariſt. 1. & 14. Probl. Cur piſtorum, caeterorumq; officio fungentium frumentario, hordeum attrectantes, imbecilli efficiuntur, & deſtillationibus infeſtentur, qui autem triticum, corpore ſint bene habito: an quod facilius triticum decoqui, quam hordeũ poteſt, atq; ea in re delibamenta inde manantia, eſſe faciliora neceſſe eſt, quae fortaſſe de cauſa tam recentiorum, quam vetuſtiorum ptiſanam, haudquaquam noſtra hac tempeſtate commendandam, tum quia Italis cibus eſt inſuetus inuoluptuoſusq; noſtro ſeculo, & regione, tum quoniam hordeum non priſcorum bonitati reſpondens, aſſeruiſſe Manardum praedicat Matthiolus, à cuius ſententia abhorreant, quotquot Hippocraticae, ac Galenicae factionis medici: cum verò aliter ſignificauerit Manardus, validiſſimis antea ſtipatus argumentis, hoc modo relinquitur eos potius errare, qui plerunq;, quàm qui nunquam, eam ſcilicet ptiſanam aegrotis, apud nos quidem hodie dant, cum ſuppetãt alij cibi, &c. praeterea in Epiſtolae calce deducat, ſatis illi oſtendiſſe medicos, noſtra in regione ptiſana non vtentes, non ſine ratione id facere, non ideo omnem eius abolet vſum, nõ vetuſtam omnino damnat, non recentem deſtruit in totũ, verum nõ citra attentionẽ; non abſq; iudicio ſe abſtinuiſſe tuetatur. At huius exitũ nõ expectans Matthiolus, animi quadam, vt ſolet mobilitate perturbatus, neq; auxiliũ modo defenſioni ſuae, verũ etiam ad eius ſalutem extinguendam, ad eius gloriam infringendam, mendacia vbiq; meditatur, Paulus lib. 1. cap. 18. vni hordei parti, aquae quindecim, ac alia quaedam addit, Auer. 5. coll. cap. 31. 21. noſq; ita ſaepe integre ptiſanam paratam comedimus, Braſauolus ex Galeno 8. ſimpl. calidũ in primo ordine, & in paſſiuis temperatum ſtatuit: ex Auicenna quoq;, ac reliquis Arabibus, primo ordine calefacere, ac exſiccare. Nos tamen ex his Galeni dogmaſectantibus, frigidum ac ſiccum in primo comperimus: ita enim ſe habet Graecus

Ptiſana.

Pro Manardo tutela aduerſus Matthiolũ

ſonci ſylueſtris ſpecies, leuibus admodum argumentis in Ruellium iniicit Matthiolus, videlicet tametſi foliis ſit ad terram inclinantibus, caulibus tamen eſſe in altum non parum erectis, non ſoncho ſimilibus, nec ita teneris, & mollibus, ſed duris, & aculeatis. En igitur quæ tantula in vna, alteraúe nota diſsimilitudo, reliquis omnibus exactè conſentientibus, ſpeciem mutare poteſt. Quandoquidem nemo ſana mentis negauerit vnquam, carduum benedictum humi caulem eſſe, maiore eius parte humi ſtrata, quàm altum petente. Quod verò caule ſit ſoncheo, ſimul conferentes, niſi cerwui diiudicent: at qui neq; tenellas illi frondes, ſed molles annotauit Theophraſtus, proindeq; multa mollia eſſe poſſunt, & obſequioſa; nec ideo tenera. Quare ſeſe totum probet Matthiolus, ne criminoſas reprehenſiones in diſcrimen adducens, nō delectu aliquo, non ſapientia, verū impetu temerario, atq; obiurgandi ſtudio, ſtudioſos defatigare, ac friuolis quæſtionibus implicare planè videatur, ſiquidem latinè ſui erroris conſcius factus, his accuratius expenſis, mutata ſententia, nobiſcum ſentire compulſus eſt: hinc non eſt cur pluribus illum refellamus. Matthiol' in Ruellii obiecta retractat.

Diacaſia altera, etiam cum manna.

Recipe prunorum vnc.ii. violarum m̃.i. & med. aquæ fontanæ, lib.i. & med. bulliant arte ad dimidii conſumptionem, cola, & in colatura diſſolue, ſucci caſiæ, liq. med. pulpæ tamarindorum, vnc.i. ſyrup. violacei, vnc. quatuor, ſacchari candi, penidiorum, an. vnc.i. ſacchari violacei, vnc. quatuor, confice arte: poſſunt addi mannæ, vnc.ii. Præpoſitus ponderibus, ac aliis quibuſdam euariat.

Guſtus non ingrata, delicatis, & ſtipticis eſt ſalubris, aluum, & bilem ſubducens, febres mitigans, vnc.i. ante cibum aſſumpta.

Diamixa: officinis Diaſebeſten.

Recipe mixorum enucleatorum recentium, pulpæ prunorum, & tamarindorum, an. vnc.v. aquæ violarum, aquæ iridis, & anguriæ, an. lib. med. ſucci mercurialis depurati, vnc. quatuor, penidiorum, vnc.viii. diapruni compoſiti, non laxatiui, libr.i. & med. ſeminis curcurbitæ, cucumeris, melonis, anguriæ, florum violarum, an. vnc.i. diacrydii drach.iii. & med. caro, ſiue pulpa prunorum, mixorum, tamarindorum, minutiſſime teratur, & cum aquis extrahatur, reliqua verò diligenter incidantur, & cæteris permiſceantur, fiatq; electarium arte.

Datur ad vnciam, vel ſeſquiunciam, diluculo, ſimpliciter, vel cum ſeri lactis caprini, vnc.vi.

Digitized by Google

Prodeſt febribus billioſis, intermittentibus, & continentibus, earum feruorem retundens, ſitim, vigilias, atq; oris amarorem demulcens, à viis vrinalibus, & veſica, humores acutos educens.

Braſauolus dimiute legit tamarindorum, an. drach. v. diagidii drach. iii. nos mediam addidimus ex Montagnanæ exemplaribus. Cordus legit poſt, citrulli vnc. ii. & male, relictis etiam floribus violarum, ſi ſucci aquarum loco accipiantur, potentius ſoluet: non deſunt legentes aquæ violarum, lib. i. aquæ anguriæ, iridis, an. lib. i. & med. at cum Fuchſium non latuerit 2. de compoſi. med. ſect. 5. alios alia ratione parare, mirum eſt cur legitimum non ſelegerit prætermiſſum, viol. & citrulli ſingul. vnc. med. additæ.

Mercurialis: ex Dioſcor. lib. 4. ca. 160. LynoZoſtis, quibuſdam parthenion, aliis hermisbotanion appellatur, à Mercurio inuenta creditur, duplexq; eſt, mas, & fœmina, efficacior credita, fructu copioſiore, quandam racemorum ſpeciem præbente: mas nigriori eſt folio, ſemine è ſinu dependente, paruo, rotundo, ceu binis teſticulis, vnà cohærentibus. Herba vulgaris, in campis, vinetis, maceriis, vbiq; luxuriat, in clyſteriorum decoctis plerumq; inditur. An phyllon ſit, ceu ex Theophraſto elici videtur 9. de hiſtor. plant. cap. 20. curioſiores indagent.

Confectio è prunis.

Recipe pulpæ prunorum acido dulcium, lib. ii. elixa in aqua decocti portulacæ, adde ſacchari albi, lib. ii. & med. aquæ violarum, lib. i. coque lento igne ad concrementum, vitreo vaſe recondе.

Diamaſcenum, vel antidotus è damaſcenis prunis, ſiue Diaprunum compoſitum, non laxatiuum.

Recipe pruna damaſcena matura centum: hæc aqua ad diſſolutionem percocta, eorum decocto priuatim repoſito, vbi modice refrixerint, oſſibus eiectis exempta, inde, & ſuper inuerſum, & vaſi impoſitum cribrum ponantur, & manibus hinc inde ducantur, & premantur, donec omnis earum pulpa penetrauerit, & cutis duntaxat remaneat, colligito proinde pulpam, & excolatũ eorum decoctum, in quo bulliant violarum, vnc. med. lento igne ad ſpiſſitudinem coquito, & cum ſacchari clarificati, lib. ii. ſyrupum forma, cui adde pulpæ prunorum ſupra denſatæ, libr. i. pulpæ tamarindorum, ſucci roſar.

cum prunorum decocto extractis,an.vn.i.agita omnia ſimul ſuper igne, & cochleario diligenter ſubige, deinde inſperge ſubſequentium ſpecierum puluerem: ſantali albi & rubri,antiſpodii,rhabarbari,cinnamomi, an.drac.iij.roſ.violarum,ſeminis portulacæ,intybi,& oxyacanthæ, ſucci glycyrrhizæ,tragacāthæ,an.drac.ij.ſeminis cucurbitæ, cucumeris, melonis,anguriæ,an.drac.i.conficiantur arte.In quibuſdam exemplaribus ſemen cucumeris,vel anguriæ,deſideratur: à poſterioribus,vt creditur adiectum: quidam legunt violarum,drac.i.quinimò cinnamomum omiſit Fuchſius,legitque quatuor ſeminum,an.drac.ij. at 2. de comp.med. ſect. 5.ſing.drac.i.cuius varietatis rationem reddant ſtudioſi, cum non vſquequaque eius lectionem ſequamur.

Ad acutas, ardentes, omnesq; alias febres, nempe tertianas, continuas, becticas, marasmodes, lypirias, ardentes, & in ſumma ad omnem febrilem affectum.

Diaprunum laxatiuum, aliis ſolutiuum.

Recipe diapruni compoſiti, non laxatiui, adhuc recentis,& calidi,lib.i.diacrydii,dra.vij.miſce,& repone,quia ex Græco Myrepſi pondus non exprimitur. Fuchſ.vnc.med. duntaxat accipit: nos latinorum codices ſequimur. Datur non laxatiuum caſtaneæ magnitudine, quauis diei hora: At cum diacrydio cauendum, & in aurora tantum, à drachmis tribus,ad vnc.med.

Turgentem bilem euacuat, acutis febribus maxime caſoni, & ſynocho prodeſt, & tandem ad omnem febrilem affectum.

Catholica, vel Diacatolicon.

Recipe floris caſiæ,pulpæ tamarindorum,ſenæ mundatæ,an.vnc.ij. rhabarbari,violarum,polypodii,an.vnc.i.glycyrrhizæ raſæ,penidiorum, ſacchari candi, ſeminis cucurbitæ, anguriæ, cucumeris, melonis,an.drac.ij.terenda terc, omnia deniq; ſubſequenti ſyrupo confice. Accipe polypodii vnc.vj.ſeminis fœniculi,vnc.i & med. coque in aquæ fontanæ,libr.iij.hoc decocto caſiam,& tamarindos diſſolue,reliquo adde ſacchari optimi,lib.ij.para electarium. Datur ab vnc.i.ad ſeſquivnciam,& vltra.

Acutis, & peracutis affectibus auxiliatur: emollit enim, alterat, hepaticos, & ſpleneticos roborat.

Variant in hoc Nicolai,vel Præpoſiti,vel Myrepſi nomine exemplaria, ideo ex concordi eruditiorum traditione deſcribitur: tametſi Braſauolus Præpoſiti latrocinium ſectetur,& à

Diaphœnicum, aliis electarium ex dactylis.

REcipe dactylorum fuluorum, enucleatorum, triduo in aceto maceratorum, drachmas centum, penidiarum, drac. l. amygdalarum purgatarum, drach. xxx. turpeti, drach. xxv. ſcammonii, drach. xij. zingiberis, piperis longi, foliorum rutæ ſiccorum, cinnamomi, macis, ligni, aloes, aniſi, fœniculi, dauci, galangæ, an. drach, ij. & med. tere omnia probè, melle deſpumato ſufficienti excipe: alii in mellis pondere variant, quidam libris tribus excipiunt: nos neq; hic vniuerſali regula abutẽdum cenſemus. Datur à drach. iiij. & med. ad decem.

Purgat clementer, & tuto, humorem crudum, & bilem, ob hæc conuenit febribus complexis, & diuturnis, dolori ventriculi, & colico, intemperaturæ harum partium frigidæ.

Hæc compoſitio, ponderibus librariorum errore deprauata, nunc ad priſtinam authoris mentem reſtituta eſt; vbique partes ponebantur, nos drach. ſcripſimus: alii ad ſcammonium vſque, omnem doſin dimidiam auferunt, quidam ſcammonii drach. xi. duntaxat legunt, cæterorum ſing. drach. i. gr. xv. magis etiam diuertit Nicolai Diſpenſarium. Meſ. quoq; cap. de Turpeto, Zezare authore, à præſcripta euariat. Nicolaus Alexandrinus quem antiquiſſimum appellat Braſauolus in huius antidoti examine, in vnguentis verò recentem maxime, vt res ſeſe habet, id quod eius compoſita ingredientia apertiſſimè demonſtrant, Diaphœnici genus abſq; turpeto, ab hoc diuerſum oſtendit. Auic. 5. can. triplex Diaphœnicum adducit, at prædicto minus varium, vt infra. Fuchſ. 2. de compoſ. med. legit turpeti, drach. xxxv.

REcipe dactylorum fuluorum, enucleatorum, numero centum, horis vigintiquatuor aceto infunde, frica manibus, & cola, & rutæ ſiccæ, zingiberis, piperis albi, an. drac. xiij. nitri armeni, drac. v. amygdalarum delibratarum, num. centum quinquaginta, ſcammonii, drach. xv. turpeti, drach. xx. tere & cribra, melli permiſce. Eſt & oxyporium ex palmulis purgatorium Aetii, Tetrab. 1. ſerm. 3. cap. 91.

Diacydonium ſolutiuum.

REcipe ſucci cotoneorum, libr. iij. mellis, lib. ij. ſcammonii, vnc. i. & med. galliæ, caryophyllorum, zingib. maſtiches, piperis longi, cinnamomi, nucis moſchatæ, an. drach. iij.

Cholagogum, & phlegmagogum, colicos affectus, & alios partium nutritoriarum iuuat.

Datur à ſeſquidrachma, ad drach. quatuor & med. ſi vis cholagogum fieri, & phlegmagogum, adde ſcammonii, drach. xv. turpeti, vn. i. & med. ſi vis tantũ eſſe phlegmagogum, omiſſo.

gnium feceſſet, aliis derelictis. Dianicum hoc ſimpliciter vocandum ſtatuimus, ſi cui vero malis auibus initiato, etiam cum hermodactylis parari iubeatur, horum vnc. med. addi ſuo marte poterit. Eſt & compoſitio Diahermodactylis ex Paulo lib. 7. cap. 5. vt ex Alexandro lib. 11.

Hermodactylus Serapioni, & Colchicum Dioſcor. lib. 4. cap. 72. idem ſunt: mutuo colleta, non alia ratione depictum, quàm ne à quoquam pro bulbo imprudenter deuoretur, mirum enim in modum ſaporis voluptate imperitos allicit, at comeſſum fungorum more vno die ſtrangulando enecat, quibuſdam ideo ephemeron dictum, vt quod ſubſequenti in eo capite, nonnullis Iris ſylueſtris nuncupatur, at minime lethalis: hac autem ambo eidem capiti, confuſanee annexit Serapion, inſcius ſcilicet eas plantas maxime differre apud Græcos: horum itaque facultates ſimul ita implicitè obruit, atque inuoluit, vt miſellis patribus noſtris erroris fundamentum præbuerit, quo ephemero lethali, at deleterio, pro hermodactylo vterentur, vt hoc etiam tempore, qui ſe practicos oſtentant, mola aſinaria digni, factitare non deſinunt, etſi præſentaneum venenum iam pridem didicerint, ſiquidem veritatem illis detegere, id planè eſt aſinis fabulam narrare, aut ſurdis cantare: malunt enim ſuo abuti experimento, quàm rationem ſectari, & candida veritati inſueſcere. Quandoquidem ſi hermodactyli communis ſigna diligentiſſime perpendantur, colchicum certiſſime demonſtrant, ne vel minimum ſanè ab eo diſſentientes: cumque ex Aegineta lib. 7. ephemeri nonnullis colchici appellati, & pernicioſi, de quo etiam lib. 5. cap. 48. eiuſq; quod Iris ſyluatica nominatur, facultates deſcribatur, poſt autem alio in capite de hermodactylo tractet, priuatim, ac peculiariter, in omnibus articulariorum vitiorum acceſſionibus idoneum ſcribens, vt etiam lib. 3. cap. de cura, ſi ſanguis artus infeſtet, quas profectò dotes Dioſcorides, Galenus, vt neq; hermodactylum cognouiſſe, viſi non ſunt. Hinc aliud ab his diuerſum eſſe hermodactylum, tute ſatis diiudicari poteſt: quo autē argumento contra ius, contra opinionem vetuſtiorū, citra Græcorū authoritatem, dementes Mauritani, cū maximo humanæ vitæ diſpendio, hæc inuicē vnico capite commiſcuerint, quā ſtulte Auicenna, Serapionem in virtutibus ſecutus, in hiſtoria maxime labatur, quiſquis mediocris conſilij facilè colliget, tutiuſq; intelliget. Album enim intus, & foris, nec non friabile, præſtantiſſimum eſſe hermodactylum ſcribit Serapion, authore Abicio, nigrum verò, & rufum, deleteria. Auicenna diſſentit, & fractu cōtumacem antecellere tradidit. Meſ. cum eo in hunc modum dictat. Præſtantior hermodactyli radix eſt, ſi multū eſt alba, intus, & extra magna, mediocriter dura, rara verò, laxa & leuis, eſt imbecillior, rubra autē & nigra, mala eſt, & quæ in loco pingui, & humido prouenit, quod inde humor eius inflans, & excrementoſus, et largior inſit: quæ autem ſcilla, aut raphano proxima creuit, præſtantior. vere legenda eſt, & per ſex menſes ſicca ante vſum ſeruanda. Quid igitur ſit, quum à Paulo non figuretur, vt neque ab Aetio, Tetrab. 3. ſerm. 4. difficillimum eſt decernere. Quumque officinarum

Serapionis ac Auicennæ error.

hermodactylus, duplex ſcilicet, caſtaneæ effigie, alter orientalis dictus, intus, & extra candidus: alter cortice foris è nigro ruſeſcente, noſtras appellatus, non ſint ea radix, quæ à Paulo in articularibus morbis tantoperè commendatur, imo ipſiſſimum colchicum, & ſanè venenum, quātumuis enim peregrino potius vtantur, id etiam talpa cæciores ignorant, à noſtrate vix differre, colchicum enim eſt Græcorum, ac Samnitum, ex Anguillario Quum genus herbariorum, his vafrامentis adulterandarum rerum concedens nemini, illud ſæpe delibret, atque concinnet, hoc verò ſuo cortice amictum diuendat. Nos enim non longe à Ticino, in pratis verſus diui Lanfranci Templum, in noſtris, ac iiſdem qua itur Ponteſturia, ad Sanctam Mariam Cretenſem, vberrimos defodimus, vt ita dicam hermodactylos, eius medio fiſſuram habentes, qua flos croci modo erumpebat, nullis adhuc apparentibus folijs, exitu videlicet Autumni, quo tamen alio tempore, Februario nimirum, & primo ſtatim Vere, bulbo ſimilia, pinguiora tamen annotauimus, radices erant caſtaneæ forma, corticis eiuſdem æmulæ, aut maioris craſſitiei, excorticatæ candidæ, molleſq́; ſpectabantur, lacteo ſucco madentes, tractu autem temporis, ſructu contumaces effecta ſunt. Hinc Serapionis, atq́; Auic. diſſidium auferri poteſt: hinc quàm grauiter, & iniquo animo ferendum ſit, vt venenum ipſum, medicaminis loco ſubſtituant, qui manibus pro lucerna vtuntur, hermodactylum Pauli, ac album Meſ. idem ſtatuentes cum Fuchſ. 1. de compoſ. med. cap. 49. flagitioſiſſimum crimen ſecernant: quod etſi palam exitiale non videatur, quod hac in regione minus quā Colchio enatum, pernitioſum ſit, minori etiam pondere hauſtum, quam ad ſtrangulandū hominem ſufficiat, non poteſt tamē non grauia & periculoſa parere incōmoda, eaq́; iam multis innoteſcere cœperunt, quibus pulueres pro iſchiade cum hermodactylis ſæpe repetita, pruritum, vt miris ſe ſcalperent modis, internorumque roſionem adduxere, vt poſthac omnes commonefaciendi ſint, nullum amplius audaciſſimo cuique, atque ſceleratiſſimo locum relinqui, qui à veneno hoc abſtinendum non videat. Cuius ſceleris crimen, etſi nobiſcum ſentiens, cumulatè expreſſerit Matthiolus, qua vtetur excuſatione, quo præſidio, cum in cura morbi gallici pituitoſi, ſyrupum ex hermodactylis, alibi etiam pilulas componat. Prægeſtiens enim animus, cum aliqua ſpe delectationis expectat, ſcire cupit, quid velit, vel potius quid nolit. Sunt & qui ridicula nimis altercatione, tanquam fortiſſimo vallo ſe muniant, hunc in modum. Quod Meſ. hermodactyli communes propriè ſint, quorum alter ad cholicum, alter ad ephemerum Dioſcoridis referendi. Attamen quum ſiccæ in vſum medicum veniant, non virides, quo tunc nimia, & flatuoſa humiditate iugulant, ad purgandam pituitam ſalutares reddi, idque fœlici quotidianæ experientiæ ſucceſſu. Quum potius contra ſit, non modo quia excrementitia humiditate redundent, ſed quoniam cum dulcore, ac inhærente amarore guttur furtim vellicant, humorumque aceruum aggerunt, & ſuffocant, hic propterea ille eſt alexiterium, ſecus in humiditatem adderet: nec ſiccis viridium vires contabeſcunt, verum exſucto humore, acredo, amarorque obrutæ clueſcunt.

Matthiolus ſibi repugnat. A matthi lapſus.

ſeſcunt. Quin probis his viris medicamenta deſunt phlegmagoga, commodioris ſanè vſus, quare negligentia longi temporis decepti, ad æquitatem ſine rubore reuocentur, rectaq; in opinione confirmentur, etſi Amatbus ſibi ipſi aſpirans, nulla ratione, vel authoritate nixus, id eſſe hermodactylum Pauli, conſulto ſeorſum, & per diſtincta capita deſcriptum, hac ratione afferat, quoniam naſcens ephemerum, quibus in locis hermodactyli cognomento erat, non adeo venenoſum, verum ad vſus medicos conducibile, ideo de eo tanquam veneno, alios imitatus caput præfixiſſe, poſtea ſeparatim, non ſecus ac de re noua, & non admodum venenoſa verba feciſſe: res à doctis auribus prorſus abhorrenda, de qua eodem capite potius diſſeruiſſet Paulus, nec ſicco pede illã tenebris inuoluiſſet. Præterea quis vnquam crediderit? Paulum eo dementiæ deueniſſe, vt hac nominum varietate, hac pernitioſa metamorphoſi, medicis imponere ſibi perſuaſerit, vt Colchici nomine in hermodactylum mutato, propria voce abolita, deleteriam plantã hoc æquiuoco ad vſus medicos alliceret, & de vno non ſecus, ac venenoſo, mox ſex tantum intercedentibus capitibus de altero, vtpotè rei medicæ deſeruienti memoriæ prodiderit. Siquidem quum lib. 5. in malignarum ſtirpium catalogo enumeraſſet, quid poſtea inter ſalutifera remedia annectere opus fuerat, quaſi in nominibus, non in plantis, medica vigeret facultas; quum præſertim non modo Colchicos edoceat Dioſcorides, verum quoque vniuerſas nationes, ne imprudenter colchicum deuorent, eius tracti dulcore. Hinc etiam conicere poſſumus, nõn tantum apud Colchos, ſed vbique noxiam, & venenatam eſſe. Serapion autem eo in capite plurimum collabitur, quum Paulo tribuat, quæ Dioſcoridi debentur, & quæ Paulo accepta referre debet, Galeno, qui verò tam ſilloto ſermone vtuntur, vt quo pacto coloĉynthis, ſcammonium, & alia quædam mortifera eſſe traduntur, nihilominus præparata ad vſus medicos valent, ita in hermodactylis eſſe poſſe. Longe falluntur opinione, cũ hermodactyli non ſint, proinde eorum facultatibus deſtituti, colchicũ enim ſunt. Quidam hermodactylas putant palmã Chriſti vocatã, vt capite de ſatyrio tactum eſt. Quare vel huiuſmodi radix, vel eius loco ſucci baccarum ſpini ceruini addenſati tantundem: quippè quod eandem vacuationem præſtet, & dolores ſopiat, quibuſdam verò glandis vnguentariæ medulla, quæ & nux myrepſica, ad eadem opera accommodari poterit. Nos tamen eius loco, & ricinci ſemen, & agaricum, maiori ægrotorum commodo, quandoq; ſubſtituimus. Iris autem ſyluatica, alterum videlicet ephemerum, vulgo noſtro liri matto, in pratis, ac ſyluis, abunde proueniens, Dioſcoridis imaginem prorſus reddit, nec ideo Fuchſii opinioni acquieſcendum, lilium conuallium populis mugetto, idem ſtatuente, quandoquidem foliis eſt quaſi plantaginaceis, lilio latioribus, etſi tenuioribus, nec adeo fibratis, gracili cauliculo, non lilij modo, ſed ſtaminis inſtar, floribus multis, elegantis cãdoris, ſuauiter olentibus, ad ſummum vſq; diſciſſis aliquantulum labris, vitreæ cucurbitulæ effigie, exili radice, & capillata, non digitalis craſſitudinis. Præterea inſignem florum flagrantiam, cuius cauſa in amatorios faſciculos digeritur, vix vnquam

Iris ſyluatica.

Fuchſ. opinio reiecta.

Lilium cõuallium.

Hemerocallis. Martagon.

ſilentio inuoluiſſet Dioſcorides. Deterius labuntur hemerocallim exiſtimantes, flore aureo, lilij facie, in aruis, pratis, vallibus, monticuliſque vberem, plebi noſtræ liriazo, radice magnâ, ac bulboſa, qui autem chymiſtarum martagon, pro hemerocalli accipiunt, illudque pro aſphodelo fœmina, non minus decipiuntur. Nempe radice et ſi bulboſa, crocea tamen, foliis vulgatæ ſaponariæ inſtar, ſtellatim circumuallatis, caule, & floribus eſt liliaceis, ſpecioſis, ac odoratis, retrorſum purpuraſcentibus notis commaculatis, in diamoſchu Actuarij, vbi Auicen. legit been albi, & rubri, hermodactyli candidi, & punicei viſitur.

Diaturpetum cum rhabarbaro, aliàs Diarob cum turbit, & rhabarbaro.

Recipe turpeti electi, rhabarb. optimi an. vn. i. zingiberis vnc. med. ſpicæ, drach. med. cinnamomi, caryophyll. an. drach. ij. galangæ, piperis longi, macis, an. drach. i. diacrydii, drach. iij. ſacchari albi, ſucco cotoneorum diſſoluti, vnc. xvj. effinge morſulos, drachmarum trium, aut ſex, cuius eſt doſis.

Pituitoſos potiſſimum humores expurgat, flatus diſſipat, & calefacit, poteſt abſque rhabarbaro componi, eritq; Diaturpetum ſine rhabarbaro, quidam cum Fuchſio diacrydij, vnc. med. alii drach. iij. & med. quidam drach. med. legunt, & ſpicæ non recordantur. Alij quoque ab hac formula cum Deſſennio euariant. Eſt & Diaturpetum Meſ. cap. de Turpeto, ex Turpeti partibus decem, zingiberis partibus quinque, ſacchari partibus viginti. Addēdo interdum maſtiches partes tres.

Diaturpetum cum rhabarbaro, & hermodactylis.

Recipe ſantalorum alb. & rubrorum, violarum, zingiberis, an. drach. i. & med. aniſi, cinnam. croci, maſtiches, an. drach. med. turpeti, hermodactylorum, an. vnc. i. rhabarbari electi, drach. x. diacrydii, vnc. med. ſacchari albi, libr. ij.

Arthritidi calorem inuehenti, bilioſis effluxibus, phlegmati aditum præbentibus ſalutare.

Crocum reliquit Braſauolus, Præpoſitus maſtiches, vn. i. legit, & ſcammonium prætermittit. Eſt & antidotus purgans è rhabarbaro Myrepſi 472. longiori quidem ſerie efficaciter contextus, vt alius penè deſcriptus. Fuchſius 4. de compoſ. med. legit rhabarbari, vn. x. facili excuſoris vitio.

Diaſena

Diaſena.

Recipe ſenæ, vnc.iii.auellanarum toſtarum,nu.l.cinnamomi. vnc.i.ſerici toſti,galangæ,piperis nigri,& longi,ſpicæ nardi,ocymi,folii caryophil.cardamomi, croci, zingiberis, zedoariæ, florum roſmarini,an.drachm.ii.lap.armeni loti, drach.i.lap.azuli loti,drach.iii.ſacchari,lib.med.mellis deſpumati lib.ii.

Succurrit melancholicis,mania vexatis,& quartana,triſtitiaq; affectis,lienoſis, & omnibus malis ex atra bile procreatis.

Pro folio,& caryophyllis,Cordus ac Fuchſi.legunt foliorum caryophyllorum, Præpoſitus zingiber,ac zedoariam omiſit.Myrepſus pondera immutat , quædam etiam addit, quin etiam boli armeni,loco lapidis habet , & quamuis latinos codices differre fateatur Fuchſius,nihil ſtatuit.Nobis armenus lapis maxime arridet, multo magis variat in antidoto è ſena ad Elephanticos,cum 2.de compoſi.med. Fuchſ. illam ſectatur numero 465. legitq; auellanarum ſing.vnc.i.& fœniculi ſing. drach.i.& med.in Myrepſi autem drach.i. & drach.ii.& med.mira conſuetudine euarians.

Auellana nux:Græcis Pontica,vt Latinis Praneſtina,ex Dioſc.li.1.cap.161.vt etiam λεπτοκάρυα,atq; edomita,ex Galeno 2.de aliment. facultat. cap. 28. notiſſima eſt.Sylueſtrium verò quædam rotundo nucleo,molli intecta barba, & calice ſummatim fimbriato,citius matureſcens,alia oblongo , tardius , guſtui gratior, fructu deperdito, racematum quidam vermis pragrandis magnitudine,ſingulari pediculo, pingue emergit,quod nonnulli lutum appellant:nos iulum,Typographi lapſu reſtituimus. Idq; ex eodem capite ſubſequenti. Nux auellana iulum callo compactilis,eius putamen in partes diuiſum,vbi opus eſt,vt cuminum torreſit , agreſtia coryleta in ſepibus , ſecus publicas vias,vbiq; apud nos eriguntur.

Electarium delectabile,aliàs alhariſ,ſaporis iucundi, Aeſtate faciendum.

Recipe myrobalanorum,citrearum,cepularum indarum,partes æquas,tere, cribra , oleum amygdalarum dulcium ſuperfunde quantum ſufficit,inſcla triduò,frica ſæpe manibus,oleum nouum ſuffice,quantum abſumitur,iterum eadem triduò continenter tere,in aqua fontana , in qua ſacchari partem decimam diſſolueris,affuſa identidem pauca aqua, hoc fac donec myrobalanorum ſapor amarus auferatur,poſt ſicca in vmbra:deinde accipe relictæ huius maſſæ,

drac.xv.turpeti,drac.vi.aniſi, maſtiches, an. drac.ii. ſpicæ nardi,ſeminis apii,an.drac.i.& med.violarum ſiccarum,drac.vii.ſacchari albi , & candi an.drachm.x.excipe melle deſpumato. Dantur drach.iii.cum aqua calida.

Purgat ventriculum,hepar , & corpus reliquum : vſu corpus viuidum,& iuuenile reddit,& ſeruat.

Electarium alterum delectabile.

Recipe myrobalanorum ,cepularum nigrarum , citrearum,an. partes duæ,empellicarum , an. partem i. & med.tere, cribra,vt nuper dixi,præpara:de hac maſſa accipe drac.xiiij.turpeti,drac. vii.zingiberis,cardamomi,maſtiches,cinnamomi , ligni aloes, caryophyllorum,piperis,cubebarum , galangæ , macis,ſeminis apii,an. drac.i.& med.ſpicæ nardi, ſcrup. ii. nucleorum pini depellitorum, ſacchari albi,& candi,an,vnc,i.& med.excipe melle deſpumato. Datur drachmis tribus cum aqua calida.

Earundem eſt virium,præterea ventriculum roborat , & cæteras partes nutritorias frigidas,appetentiam excitat,coctionem iuuat,propter hac colorem corporis,& odorem commendat. Præpoſitus ponderibus diſcrepat.

Electarium Indum maius.

Recipe cinnamomi,caryophill.ſpicæ nardi,roſ.caſ.aromaticæ,macis,cyperi,an.vn.med.ſantalorum citrearum,drac.ii.& med.ligni aloes,nucis moſchatæ,an.drac.ii.turpeti,drac.l.ſacchari , penidiarum,an.vnc.xx.galangæ,cardamomi vtriusque,aſari,maſtiches,an. drac. i.& med.diacrydii,vnc.& med. omnia cum oleo amygdalino fricentur, poſt ſucci cotoneorum,granatorum,& apii,ac fœniculi, an.lib.med.coque cum melle ad ſpiſſitudinem idoneam.

Datur ad drach.quatuor,& med quidam penidiarum ſingul.drach.xx.legunt,& mellis deſpumati,lib. quatuor,vnc.quatuor. maſtiches non reminiſcitur Braſauolus, Cordus legit.turbit,drach.i forte excuſoris vitio lini, grauiſſimo errore tranſpoſito, vt cum Braſauolo,Fuchſio,ac Præpoſito,penidiarum an drachm.xx. Syluius vnc. at minore mellis copia vnciæ legi poſſunt. Is quoq; per caſiam,ſubductoriam intelligit,quia electarium eſt purgatorium,leniente aliquo indigens , id quòd Fuchſio nobisque non arridet, cum Indum minus,atque alia plura,etiam valentius ſoluentia , abſque leniente compoſita ſint. Præterea quid vnc med huius caſiæ,inter tot aromata proficeret , aut quomodo manibus fricaretur, tametſi maximo vitio aſcribi non poſſit.

Electa-

Electarium Indum minus.

RECipe turpeti,ſacchari,an.drach.centum, macis,piperis,zingiberis,caryophyllorum ,cinnamomi , cardamomi, nucis moſchatæ,an.drac.vii.ſcammonii , vnc.i. & med. alii puluere ſeruant , cum iure ſorbendum præbent : delicatum enim eſt,etſi neget Braſauolus:alii melle deſpumato excipiunt. Datur ad drach.quatuor & med.

Eadem promittit,eſtque efficacius ,vſu frequentius,& ſimpliciter proſatum , id potius accipiendum. Cordus longo admodum interuallo,legit ſacchari,turpeti,an.drach. vi. Eſt & electarium Indum ex Auicenna 5.can.Fen.14.d.3.ab hoc parum euarians, vt aliud non multo poſt,longe diſſimile.

Electarium è pſyllio.

RECipe ſucci bugloſſi vtriusque,intybi , apii , coquendo deſpumatorum,an.lib.ii.ſucci fumariæ,vnc.iii.his adiice vigintiquatuor horis cuſcutæ,aniſi,folliculorum ſenæ,an.vnc. med.adiã.hi m̃.i.aſari vnc.med.ſpicæ nardi,drachm. ii. ſemel ferueſiant, præterea adde violarum recentium,vel paſſarum,vnc.iii.epithymi, vnc.ii.& ſemel quoque ferueſiant,cola,& exprime,colato, pſyllii vnc.iii.macera,horis vigintiquatuor , in ſingulis tudicula agitando , poſt exprime totam mucaginem,in cuius lib.quatuor,coque igne lento ſacchari, libr. ii.& med. ſcammonii,vnc.iii.& med.coctis his omnibus, adde pul.troch. diarrhodon,de antiſpodio,de rhabarbaro,an.vnc.i.trochiſ.oxyacanthę, vnc.med.ſimul in lebete cum prædictis ſubacta,in vaſculo repone: Addunt aliqui aceti,lib.i.& med.alii violarum , vnc.i. Hamac hoc electarium de trochiſcis appellat. Datur à drac.iii.ad.iiij.& med.

Eſt cholagogum,ob id febribus ſolutu contumacibus , acutis , & ardentibus , & cephalalgia,ac vertigini,à bilis vapore naſcenti,& ictero , & intemperiei calida hepatis confert.

Cordus legit aſari,drach. ii.tantum,& loco trochiſcorum de rhabar. temerè rhabarbarum imponit,etſi non graui errore, trochiſ. de antiſpodio omiſit. Syluius, ac Præpoſitus aſari , vnc. iiij. magno ſanè exceſſu, à Braſauolo animaduerſo,at ipſe quoque violarum, drach.iii.accipit,vbi vnc.legendæ ſunt.Fuchſius in Myrepſo legit ſcammonii,vnc.iii. dunraxat,& ſacchari,li.iii.aniſum etiam prætermittit pſyllium coquit , quanquam à Meſ ſuffuratus ſit illi anteriore cum pillulas aſcribat Ioanni Damaſceno, Fuchſ. tamen 2.de compoſit med.ſcammonii drach.iii.legendo diſtinguit , vt quæ ſit eius varietatis ratio, facilè euincatur.

in acutis, commento 7. atque Aetio, ſermone ſecundo Tetrab. primo cap. 96. lac in ollam fuſum coquatur igne concitatiore, ac aſſiduè, & æqualiter moueatur, vbi efferbuerit à motu ceſſetur, & vbi adhuc amplius efferbuerit, aqua frigida in promptu ſit, in profundiore quodam vaſculo ſita, in quam olla in qua lac coquitur, immittatur, ſtatim enim ſedatur, ſedato autem feruore, rurſus coquitur, & vbi efferueſcit, oxymelle, aut aqua mulſa, bis, aut ter irroratur, quo facto, caſeus ſtatim à ſero diſparatur, ſerum itaq; mox per panniculum excoletur: Idem propè quod lac ſciſſile, et ſi ramo ficulneo moueatur ex Dioſcoride, id nil aliud cenſeri ex Amatho, quàm lac ipſum ſimplex, per ſe aceſcens, ſcribit Matthiolus: Verum tam facili defenſione, quis non Luſitanum tuebitur? quis turpiſſimam Matthioli obſcœnitatem in hunc virum, qui nunquam illi male precatus eſt, et ſi hic neſcio qua vlteriori audacia fretus, impudicis verbis illum adoriatur: Quandoquidem Amathus in hunc modũ dictat, lac ſciſſile, acetoſum lac eſt, quod hodierni Græci, ac Turcæ, in maximo habent vſu nec vltra. Quem igitur imprudentem, quem ſomnolentum, adeò graui labaſcere negligentia, tam graui iniuria, tanta leuitate, inſolentius, vehementiusq; inſultans, falsò accuſat, cum non aceſcens, at acetoſum, id eſt ex aceto mulſo paratum, in Turcarum gratiam, intellexiſſe dici potuerit: At ſe hac alligat maleuolentia, hoc plus quàm Vatiniano in Amathum odio, vt non illi ſat ſit reprehenſum, cõuictum, fractumq; pellere, niſi hoc etiam maleficio criminis falſitatem adiungat. Cæterum poſtquam coagulo vulgari, diuerſum eſt rei medicæ competens coagulum, non ignorandum ex Ariſt. 3. de animalibus, cap. 21. lactis ſubſtantiam id eſſe, quippè quod in eorum ventriculis quæ adhuc lactent, contineatur. Habent coagulum omnia ruminantia, & inter dentata vtrinque, lepus quo vetuſtius, eo præſtantius, tali profluuio alui mederi præcipuè poteſt, atque etiam quod leporis, ſed laudatiſſimum hinnuli.

Lac ſciſſion.

Amathi pugna in Matthiolũ

Coagulũ.

Electarium Hamec ſecundum.

Recipe myrobalanorum cepularum, nigrarum, epithymi, an. drach. l. fumariæ, abſinthii, an. drachm. xx. thymi, calaminthes, polypodii, agarici, glycyrrhizæ, bugloſſi, an. drachm. x. ſtœchados, chamædryos, chamæpithyos, ſpinæ albæ, aniſi, an. drach. v. pruna, zeziphi, myxa, an. lxx. vuarum paſſarum mundarum, lib. i. coque in aqua ſufficienti ad partem tertiam, in qua igne lento, ad mellis craſſitiem percoque, ſapæ, lib. ii. mellis lib. i. ſcammonii, vnc. ii. Datur à drach. iii. ad. vi.

Purgat melancholiam, & vſtos humores alios, ob id confert maniæ, melancholiæ, vertigini, oblиuioni, & vitiis cutis, qualia ſunt pſora, id eſt ſcabies, lepra, alphi, id eſt, morphea, cancer, elephantia, impetigo.

CHamæpitys: ſiue Aiuga, vel Abiga, ſiue Ibiga, & Iba ex b mutatione, vulgo Iua arthetica, ex Dioſcor. libr. 3. cap. 150. triplex eſt, omnes odorem pini redolent, ex Marcello picea, à quo chamæpitys nomen deductum credunt nonnulli, quaſi parua pinus, quibuſdam cupreſſina, quæ tamen in off. quibuſdam chamæpitys creditur, herbula in terra repens, foliis quidem reſpondet, vliginem tamen procul dubio reſipit, pinum nequaquam capitulata, eſt, vix amareſcit, minuſq; denſa. At legitima ſæpe à nobis collecta, Maio menſe à Montiſferacis collibus, vberrima ad nos aſportatur, vulgo Iua muſcata quòd muſcum ſuboleat. In Alpibus Crepacorianis eadem frequentiſſima ſeſe obtulit, dum illac cum Bochieto pharmacopola, rei herbariæ expertiſſimo, data opera ſpatiaremur, eiuſquè non à moſco cognomen, ſed ab vligine, quam ſapere videtur adeptum, quanquam & piceam referat indicaſſem, ſimul etiam Matthioli celebritatem admirati, quòd apertiſſima nota eluceſcat, cum Iuam muſcatam Polium eſſe contendit offic. noſtris familiariſſimum, cum tamen nulla reclamante nota, id Polio legitimè reſpondeat, quod Aiuga loco nonnulli vſurpauère, nec maximo errore, comam, cum floribus, ac ſemine, accipimus.

Matthiolꝰ accuſatur.

SPina Latinè, Acantha leuce Græcè, Bedeguar Arabicè, idem ſunt ex Serapione, eaquè ex Dioſcoride libr. 3. cap. 12. naſcitur in montibus, & ſyluoſis, folia fert albi chamelæontis anguſtiora, candidiora, aliquantulum hiſpida, & aculeata, caulem ſupra bina cubita altum, pollicari, aut ampliori craſſitudine, albicantem, intus cauum, in cacumine capitulo ſpinoſo, echini marini æmulo, ſed minore, & oblongo floribus purpureis, in quibus ſemen ceu cnicum, ſed rotundius. Hæc quænam ſit, adhuc inexploratum videtur, cum vnam, vel alteram echinatam plantam, pro ea indiſcriminatim accipiant ſeplaſiæ, nec minus contendant medici, quænam ſit in aculeatarum genere: quidam enim carduum benedictum, id eſt ſecundam cnici ſylueſtris ſpeciem, alij carlinam, id eſt album chamælæontem, vel alteram caulem proferentem, vocant nigrum chamælæontē, quas alij ſexu diſtinguunt, marem alterū, alterū fœminā appellantes, foliis enim nullotenus penè differunt, at niger caule eſt dodrantem paulo altiore, non vacuo, floribus autem nullo pacto hyacinthum æmulatur. Matthiolus propterea nec in omnibus Dioſcoridis hiſtoriæ reſpondent libro 3. capite 8. & 9. cumquè viderint alij vtriuſque carlinæ radices, citra noxam raphani modo in acetariis mandi, id quidem aiunt Galeni ſententiæ refragari, 8. ſimplic. vbi chamelæontis nigri radicem [illegible]hale quiddam obtinere, eamque ob cauſam in extrinſecis tantum venire medicamentis aſſeruit, quin etiam Paulus, ac Aetius, à chameleontis nigri potu, morſus ventris, linguæ tumorem, conuulſionem, vocis interceptionem, aliaque tumoroſa ſequi dictarunt. His propterea reſpondet Matthiolus, in latinis ſuis commentariis, regionum diuerſitate prouenire poſſe, in Italia videlicet mortiferum non eſſe, ſecus fortaſſe in Ponto, Græcia, ac confinibus locis, quod ſi in altero duorum aliqua vis deleteria inſit, eam potius in albo, quàm in ni-

Carlina. Chamelæon.

Digitized by Google

*gro eſſe poſſe, præſertim cum nigro nullam lethalem vim aßignauerit Dioſcorides, præ-
terea lib. 6. commento capite de Ixia, non ita facilè credit nigro potius, quàm albo vene-
num ineſſe, quod albo tantum Ixiam, hoc eſt mortiferum illud venenum, innaſci ſcriba-
tur ex Dioſcoride, etſi in nigro quoque reperiri, Cretenſes cuiuſdam herbarij verbis fi-
dẽ adhibeat, quis non demirabitur politam faciem? eum quis poterit reprehendere? quis
non vociferabit ad crimen, accuſationemq́; redibit? quis hanc cauſam libere, atque
honeſte poterit defendere? niſi cohibeatur à me certa ratio, moderatioq́ue doctrinæ,
dum hetruſcam ſeriem deſerit, nec ſe alias aliter ſenſiſſe fateatur, non ſe verba dediſſe,
non vendidiſſe, at arbitratu ſuo, ſuo imperio, quicquid voluerit, quicquid noluerit, vel le-
ge, vel ambitione, vel ordine, vel ſimulatione effinxerit. Nempe etſi Ixia, viſcum vide-* Ixia.
*licet deleterium, ex vtriuſq; chamelæontis radice, apud Cretenſes hodie apparari ſcri-
batur ad pennas ſagittis agglutinandas, non earum radicum vſum interdicere dici poſ-
ſet, modo ſi qua hæſerit agglutinata lacryma amoueatur. Quinimò Theophraſtus ad in-* Matthioli opinio exploſa.
*teraneorum animalia læta, cum paſſa acetabili menſura, albi radicem ex vino propinat,
nigri autem vſum ad externa corporis vitia duntaxat commendare videtur, (etſi Iſſi,
id eſt Chamelontis nigri, legatur apud Aetium, Tetrab. 3. ſerm. 4. cap. 47.) ſi has per
vernilaginum genera intellexit 9. de hiſt. plant. cap. 10. quem ſecutus Dioſcor. etiam hy-
dropicis commodiſsimè dari, ac ſerpentum venenis reſiſtere dictauit, id quod cum firmi-
ter credas Matthiole, vernilago autem aculeato folio non conſtet, 6. de hiſt. plant. cap. 4.
quibus nam communitus argumentis carlinas aculeigeras ad Dioſc. chamelæontes rele-
gabis, quòd ſi vt ex Anguillario aculeatis ſint folijs Dioſcoridæi, propterea à Theophra-
ſticis diuerſi, quanquam nigri chamelæontis picturam ex Dioſc. depromat, Apulis Car-
darellam, alijs Cardoncello, vt in Illyricis maritimis, alibiq; copioſam, etſi foliis ſcolymo
ſimilem, vt in medio ſpinoſos flores palam explanauit Dioſc. æque ſpinoſa folia proferre
debuiſſe obiicere poſſemus, non ſecus atq; aſperiora, acutioraq́; dictauit; cumq́; in reme-
diorum ratione Theophraſtum in vernilagine vtraq́; ſequatur, quis ſubſcribet? nam re-
uera niger à Io. Burgundo herbario nobis familiari allatus, adq; dextrorſum mõtis Vin-
tehij obuius aculeata vmbella, oblongis creberrimiſq́; ſiliquis ſemine intus cnici inſtar,
floſculis prius purpureis, longiuſculis tenuibus, hyacinthum æmulantibus apparuit. Sci-
tote propterea in albo Fuchſium à Matthiolo illudi, cum craſſæ radici ſtatim capitu-
lum apponat, nos autem in eius ſummo ternas, quaternas, pluresúe radiculas annota-
uerimus, dodrantalis longitudinis, digitalis verò craßitudinis, in quibus capitula ad ſo-
lum inuicem iuncta, è quibus flores, ac ſubinde ſemen, in his verò folia pinxit Fuchſius,
vnde caulis non radicis ſpeciẽ præ ſe ferre videntur, quòd ſi folia amoueãtur & radiculæ
à Matthiolo nõ expreſſæ, craſſæ addantur, cũ ſuis capitulis in ſummitate, nihil in Fuchſii
pictura deſiderabitur. Quòd ſi cũ vtriuſq; Maranmam falli ex Anguillario deducemus, ſpi-
nã Ixinã Theophraſti & carduũ pineã propriè album chamelæontẽ fatebimur, male, be*

nevè à Gaza verſum relinquentes. Deniq; vt grauiori peccato, leuis ſaltem animaduerſio conſtituatur, hoc iam nec leuiter ferendum eſt, neq; negligenter defendendum: cum ex Dioſcoride à quo omnino contrarium excerpitur, Ixiam gummi illud venenatum albi chamelaontis radici innaſci, tam ſupinè ſcriptis committere auſus ſit. Nempe libr. 3. chamelaonem album, Ixiam ideò aliquibus vocari inquit, quod quibuſdam in locis, viſcus circa radicem eius inueniatur, quo pro maſtiche vtantur mulieres: Aliquid enim ſeorſum videtur à chamelaonte, idq́; ex Theopraſto 9. de hiſt. plant. 1. ab ixia ſurreptum: Quin & Dioſco. met lib. 6. chamelaontis ſuccum in ixiam effert, quod ſi nigri intellexiſſe contendet, Galenum, Paulum, ac Aetium illudet, venenoſum illud aſſerentes, & quo externè potiſsimum vtitur Dioſc. cum Theophr. ſi album, diuerſitas hinc atq; illinc facillimè colligitur, ni ſuæ met lacrymæ, plantam aduerſari conijciat: Propterea venia dignus non eſt, cum omnem ſibi veniam ademerit. Cæterum alij alias, atq; alias cardui

Monachi halluci-nantur.

ſpecies, pro ſpina alba oſtentant, quorum nullus eſt, qui cum Monachis Meſ. cenſoribus impingens, non aberret à ianua. Fuchſius eius vnum genus putat, carduum illum Beatæ Mariæ, Italis herba del latte, quem alij leucacanthum Dioſc. putant, vel quoniam crebræ maculæ ſuperiori foliorum parte aſperſæ, decidui lactis notas præ ſe ferant, vel quia ad lac procreandum maximè conducat, cuius gratia in hortis apud nos vbiq; conſeritur, alibi circa oppidorum foſſas, rudera, pinguiaq; loca adoleſcens, affatimq́; luxurians, foliis amplis, candicantibus maculis, quaſi lacteis interlitis, caule bicubitali, & proceriori, adnatis pluribus. Matthiolus non ſpernendis ſanè rationibus, eius derogat opinioni, quod hac foliis albi chamelæonis triplo, quadruplo uè grandioribus, in campeſtri planitie, vt in Hetruria paſsim frequens naſcatur, non autem in montibus, ac ſyluis, vbi ſpina alba Dioſcoridis teſtimonio prouenit, quam rem apertiſsime conuincant, nullibi non natæ, in eminentioribus vallis Ananiæ montibus, Dioſcoridea alba ſpina imaginem prorſus referentes. Hac igitur Matthioli probatio, perfecta, cumulataq́; prudentia: cuius laudis fructum illi tam libenter impertio, vt quod verbis conſequi non poſſum, ſaltem exiſtimem, dum huius nomini inſcripta videtis conuenticula. Quandoquidem etſi carduus Sanctæ Mariæ, Hortenſis etiam nunc planta, in campeſtribus quibuſdam ſponte exuberet, non ideo eundem inficias, alibi in montibus, & ſyluoſis propagari, quanquam ex Dioſcoride ſpina alba frequentius exoriatur; non ob id in editis montibus gigni haudquaquam poſſe herbam lactis aſſeuerandum, vt neq; in planitie. Siquidem in montibus Crepacorianis, dum vna cum Ill. Petro Hercule Vulteto, altiſsimi Ducis noſtri à calculis magiſtro, atque Reuerendo Andrea Sabaudo Canonico Cathedrali, magno equitum, ac peditum numero comitati, propè diuini ingenij, & librorum omnium anagnoſten, Abbatem Alardetum, nunc merito Loſanæ Epiſcopum, à ſæuiſsima ægritudine curaturi, iſtuc conceſsiſſemus, non infrequentes contemplati ſumus Diuæ Mariæ carduos, vix foliis chamelæonis albi æqualibus loci fortaſsis ſterilitate, quod planis, hortisq́;, terræ vbertate facilius,

Digitized by Google

ſius expandantur, vt ſi hæc ſola foliorum latitudinis, lociq́ natiui differentia, obſtare duntaxat videretur. Quoad huiuſmodi quæſtionem cõfuſus, ad rei defenſionem implicitus, perditi hominis fide vſus, iamiam conuinceretur Matthiolus, verum in viridario noſtro omnibus his inſignitã notis, à Matthiolo pictis, habemus ſpinã albam ab Alexandrinis herbariis allatam, Diuæ Mariæ carduo diſsimilem, vt hinc diuerſa eſſe facillimè cõijcere potuerint, ſeplaſiarii omnes Vercellenſes. Verum quum ne hiſpida quidem, at leuis admodum ſit, hinc melius fortè ſylibum refert. Prætereà ſeam non eſſe plantam ſpinis ri gentem, cuius flore ad lactis coagulum, multis in Hetruria locis paſtores, & villica, in caſei confectione vtuntur, vulgo priſura, facilè colligi poteſt. Cæterum Matthiolus, qui ex Amathi calamitate ſolatia vndique reportat, in illum progreditur, quod chameleontem album is quoque cenſuerit, lactarium carduum, Diuæ Mariæ homines, decoratum, qui tamen caule eſt ſatis procero, radice non aliquatenus aromatica, nec ſues enecante, cum etiam ſuarium vocetur, quod eo ſues ſaginent; chameleon autem is, caulem non promit, nec aliis indiciis propius reſpondet. At hæc ſi Amatho omnis reſiſtendi facultas adempta ſit, ſatis hoc tãtum illi facere videtur, quod carduum hunc chameleonem putatum, ſuarium vocat, quia eius radix ſues interficiat, ac ſi lactarium carduum quem proculdubio intelligit, intelligere non videatur. Vt vbique illi obiiciendum, exprobrandum, criminidandum, quod nihil clarum, nihil illuſtre, nihil certum depromat, at quum cauliculoſam carlinam crocodilium exiſtimat, chamæleontis enim figuram habet. Eius autem ſententiam pluribus cum rationibus, tum experimentis proſus explodere tentat Matthiolus, cum præſertim crocodilis radice ſit longa, leui, aliquantulum lata, odore vt naſturcium acuto. At carlinæ caulem proferens, radice ſit craſſa, nigricante, preſſa, interdum corroſa, quæ etſi commandueata mordeat quidem, non ideo naſturcii odorem conſequitur, non ſanguinem e naribus trahit, crocodilio adſcriptam ex Dioſcor. id quidem loci ratione euenire credit Amathus, Cui & concors Anguillarius Dioſcoridei textus in ſemine ſuperfluum reſecat, nec aduertit Senenſis. Eſt & crocodilis magna Aëtij, iuxta aquas naſcens Teirab. ſerm. & cap. 3. primum autem ex Gal. 2. de compoſit. med. ſecundum loc. cap. 2. Denique quum noſtris in partibus infrequens adhuc viſatur legitima ſpina alba, eius vicẽ à quo ediſcetis. Nos ſimphyto altero expleuimus, velvt cap. de ſpina Aegyptio. An verò idem ſit ſpina alba, quod leucacbanta, id eſt, alba ſpina, quæ ſanè differre prodiderunt Hermolaus, ac Leonicenus Dioſc. Gal. ac Paulus, ſeparatis capitibus de his pertractantes, earum diuerſitatem facilè oſtendunt.

Matthioli opinio nõ accepta.

Sylibum.

Crocodilium.

Zezipha: off. iuiubæ, Dioſcor. intacta, ex Gal. 2. de alimēt. cap. 32. ſerica quibuſdam credita, forte ob ruſum colorem, quamuis non deſint etiam ſumma ſui maturitate viridia, rariora tamen, & quæ guſtu ſolo ab acerbis internoſci queunt. Fructus hi apud nos copioſiſsimi ſerotini ſunt, nullo diſcrimine in thoracicis à recentibus in vſu poſiti, quanquam ſua lenticie tardiuſcule collabentia, in craſſa materie nullo pacto commen-

Matthioli mens non quadrat. *danda videantur, ideo in pectoris affectibus frigiditate abortis amouenda ex Matthiolo, at eius leniente vi, ac dulcore craſſum excrementum habilius reddentia, calefacientibus præſertim admixta, nullo languentium incommodo nobis videntur. Præterea quum zezipha: ſerica abſolute ex Gal. vocari hetruſce loquens contexuiſſet, latinè haſitat, non*

Matthioli lapſus. *iniuria, & à ſerie excidit, hoc modo. Si tamē ſerica eſſe Gal. aſſerere liceat, de his autem capite prædicto inquit: ne hæc quidem auſim affirmare, quicquam ad ſanitatis tutelam, aut morborum profligationem pertinere, mulierum enim atq; infantium effrenatorum eſt edulium, quod exigui eſt alimēti, & concoctu difficilis, & præterquam quod ſtomachum non iuuat, paucum etiam alimentum corpori exhibet. Eligenda ſunt recētia, maiora, probè matura, id eſt, cum rugoſa fieri incipiunt, dulcioraq; euadunt: exhauſta & & carioſa, nō ſucculenta, abiicienda. Xinzipha potius vocari creduntur à Gal. 2. de alim. cap. 38. ſunt qui Athenei ſiue Agatoclis paliurum exiſtiment, de quo lib. 14. cap. 20. nec multum ab eius ſerie diſtat, ſi & στρογγύλον, id eſt, cum rotunditate longum, interpretentur, ſicq; Vere ac Autumno fructus ederet, ſi ficci in farinam redigi poſſent, atque in placentas nullo admixto liquore, cumq; eadem zinzipha Athenei lotu etiam exiſtimat Anguillarius, niſi in tam inſignem amicum nugari ſubdubitarem, mihi nō ſatis quadrare pollicerer, cum præter alia Athenei contradictionem remouendo ſcribat: Huic loto folium exiguum, viride, rhamno ſimile, ſed longius, latiusq;, quum tamen his dimenſionibus procul abſint à rhamno Zeziphorum folia, nec minimo ſunt nucleo vinum etiam ex his parabile non eſt, &c.*

Electarium Epiſcopi, aliàs Eleſcof.

REcipe ſcammonii, turpeti albi, an. drach. vj, caryophyll. cinna. zingiberis, nucis moſchatæ, empellicarum, polypodii, an. drach. ij. & med. ſacchari, libr. med. excipe mellis ſpumati, vnc. vj. eo ſaccharo diſſolutis, nunc in placentas effingitur.

Excrementa, flatusq; corpore toto educit, ob id dolorem colicum, hypocundriorum, iuncturarum leuat, renes & veſicam purgat, Venerem excitat.

Braſauolus in tractatu Suffuſ. diminutè legit ſcammonii, turbit, an. drac. ij. at in electariorum examine, an. drach. vj. piper, & cardamomum addit. Auicenna variatis aliquatenus ponderibus, cæterum eadē eſt compoſitio, lib. 5, d. 3. Fen. 13. Eſt & antidotus Podagrica experimento cognita Doarij Epiſcodi, ex Aetio, Tetrab. 3. ſerm. 4. cap. 48.

Electarium roſ.

REcipe ſucci roſarum rubrarum perfectarum, lib. iiij. ſacchari, libr. i. & med. mannæ puræ & recentis, libr. med. ſcammonii, vnc. i. & med. coque flamma lenta ad mellis craſſitudinem, addе tunc trochiſ. antiſpodii,

tiſpodii,vnc.i.trochiſ.oxyacanthæ,vnc.med.galliæ moſchatæ, croci,an. drach.ij.repone vaſe vitreo. Datur ad drach.v.

Eſt cholagogum clemens,ob id ſalubre bilioſis affectibus,arthritidi,calidæ,cephalalgiæ calidæ,vertigini,oculorum dolori,ictero.

Saccharum roſarum ſucco prius diſſolue, refrigerato ſcammonium puluer atum adde coque vt dictum, mox mannam eodem ſucco ſolutam,& cætera ſucceſſiue iniice.

Eſt & electarium Diarrhadon ex Tralliano duplex,inuſitatum, ideò prætermiſſum.

Electarium ex ſucco roſarum.

RECipe ſacchari albiſſimi,&ſucci roſ.rubrarum,an.libr.i.vnc.iiij.ad mellis craſſitiem coque,adde antiſpodii,drach.iij.diacrydii,vnc.i. & med.trium ſantalorum, an.drach.vj. caphuræ,ſcrup.i.& fiat vel molle, vel in ſolidas teſſellas, ſunt qui addant rhabarb. vnc.iij.Fuchſio, vnc.iij.turpeti,vnc.i.

Expellit flauam bilem citra moleſtiam, arthritidi calidæ, febribuſque tertianis confert.

Idem in Præpoſito legitur,at antidotus è zulapio roſ.purgatoria,quibuſdam ſaccharum roſ.laxatiuum ex Myrepſo,ſic fit,num.152.

RECipe roſ.rubrarum,ſacchari,an.libr.i.coque in iulepium, immiſce trium ſantalorum,antiſpodii,ſing. drach.iij. diacrydii, drach.x.turpeti,vnc.ij.caphuræ,drach.iij.& med.

Prodeſt tertianæ etiam duplici,febribus continuis,bilioſis,& calidis temperamentis iecinoris,admodum vtilis exiſtit.

Eſt & alia,atq; alia antidotus,præſcripto non multum abſimilis.pondere excepto.

Electarium Bryoniæ, Arabibus alpheſcera.

RECipe radicis byroniæ purgatæ, & tritæ, libr. med. vuarum paſſarum,mellis,an.lib.iiij.ſcillæ aſſatæ,pineorum depellitorum,an.vnc. i.& med.nucis moſchatæ,cardamomi,macis,zingiberis,an.drachm. ij.caryophyllorum,piperis longi,ſtœchados,an. drach. i. & med.ſeſeleos ſalis gemmæ,galliæ moſchatæ,an.drach.i.ſpicæ drac.med. agarici, drach. iij. Datur poſt ſex menſes à drach.ij.ad vnc.med. Præpoſitus loco paſſarum,& mellis,legit mellis paſſulati,vnc.iiij.

Cerebrum,& neruos purgat excrementis,ob id epilepſiæ,paralyſi, vertigini,& aliis cerebri,& neruorum frigidis affectibus medetur.

B*Ryonia, & ampello leuie Græcè, vitis alba Latinè, feſcera Arabicè, vulgo noſtro zuccha ſaluatica,ex Dioſcor.lib.4.cap.163.vt capite ſubſequenti vitis nigra, vulgo tanaro*

tanaro, aliquibus bryonia nigra, ad eoſdem vſus, ſed inefficacior alba, quæ quidẽ frequen-
tior quum ſit, ideo magis expetitur, in ſepibus, ſenticetis, ſcrobium margine caudicibus
obuoluta ita in ſublime attollitur, vt vniuerſos tegat, arbores ſcandat, & ſepes tanquam
ſtragula veſtis exornet, vt nulla ſit propè vrbẽ foſſa, in qua non exuberet, tota æſtate flo-
reſcit, fructu tunc viridi, per maturitatem ruſeſcente: ſi radix in vmbra, & ſine ictu re-
ſeruetur, anno perdurat, alioqui putreſcit, & inanis fungoſaq; redditur. Eſt & vitis ſyl-
ueſtris Dioſc. lib. 4. c. 162. in vinetis, ſepibus propè vrbem noſtram, præſertim qua itur ad
D. Auguſtinum, frequẽtiſſima: ſequaci, aſpero, lignoſo, ac rimoſo caulicularum reptatu,
proximis quibuſlibet, plantis ſe inuoluens, foliis tamen ſolanũ longitudine, ac latitudine
vix ibidem ſuperantibus, albo, odorato, ac muſcoſo flore, ſeminibus, etſi oblongis exiguis
Vitis ſylueſtris. *tamen vuis non diſſimilibus rubẽtibus, Octobri præſertim in orbẽ congeſtis, è quo capilla-*
menta, quæ quidẽ cum noſtratibus cunctis obuia ſit, & ruſticanis noſtris vi arba mas di-
catur: mirũ ſanè videtur, quas interim nectat captiunculas Matthiolus, quid cautius
componat, ſcribat, faciat, legat, ni cœlum terræ miſceat, vt ieiuna ne dicam falſa apud
Italos commentaria, Latina neſcio qua innocentia, commentitiis ex Oribaſio dictionibus
oſtentet, ni hac pertinacia, ne ſcribam vanitate, planum facere audeat, quod negare non
poteſt. Quod ſi attenderitis diligenter, inuenietis id facinus inuratum non ſine peccati
conſcientia: at erroris velo, ac tutela, talia adſtructa fuiſſe, ne quis dubitet, vtrum malit
meis teſtibus, an ſuis defenſoribus credere, conuictus enim ita ſcribere cogitur. Hinc itaq;
moueor, vt hanc pro ſylueſtri vite proferre non dubitem, donec alia nobis, aut aliis com-
Matthiol⁹ à recto deuiat. *perta ſit planta, quæ magis notis omnibus illi reſpondeat. Quandoquidem planta pro vite*
ſylueſtri à Matthiolo habita, vrbanorum etiam viridariorum ſepes, lupi ſalictarii more
ſcandens implicans, ac veſtiens, foliis eſt hortenſi ſolano minoribus, oblongis, in acutum
tendentibus, gemino quaſi foliolo, inferne quandoque bipartitis, cauliculis acribus, è vi-
ridi in rubrum inclinantibus, floſculis violaceis, apice intus croceo, ac oblongo, è quibus
grana racemoſa, rotunda, vt corallium rubeſcentia, at exiguis vuis longe maiora. & vi
alba fœmina dicitur, eſtq; altera clematis, quam tamen vltimis Latinis commentariis
addidiſſe cap. de clematide videtur, ac ſi ambo clematides ſint, alteram tantum pingen-
te Dioſc. vites agreſtes etiam appellat Gal. 2. de alim. cap. 38 quas nullus vinitor procu-
rat ipſas ablaqueans, aut circumfodiens, &c. quin etiam per bryoniam abſolute vitem
nigram intelligit 6. ſimpl. & 1. de comp. med. local. cap. 4. vbi lacrymã vitis albæ ſimulq;
bryonia accipit.

S*Algemma, gleba foſſilis, cryſtalli figura, eodem modo ſciſſilis, candidiſſimus valde,*
lucidus & denſus: in Germania inter ſalis foſſitii ingentes maſſas adeo ſplendens, vt
veram cryſtallũ referre videatur, octo librarum, plus & minus inuenitur: notiſſimus eſt.
Poſt ſalem ſphtricum, virtute ſalgemmam ordinat, proximum foſſilem, marino omnium
imbecillo, maxime fortiorem Meſue.

Electa-

Digitized by Google

Electarium mezerei noſtrum.

Recipe foliorum mezerei præparatorum, partes decem, carnis cotoneorum in aceto coctorum, & ſacchari, an. partes octoginta, mannę partes quadraginta, olei mezerei partes duodecim, ſaccharum, & manna, diſſoluantur in ſero lactis, cui infuſus erit agaricus, partibus triginta, miſce carnem cotoneorum, coque igne lento ad mellis craſſitiem, puluis foliorum mezerei mixtus prædicto oleo, reliquis addatur. Datur ad vnc. med.

Hydragogum in hydrope efficaciſſimum.

Quidam non agarici partes triginta, at ſeri accipiendum cõtendunt, in quo agarici partes ſex præmaceratæ fuerint, coque expreſſo reliqua diſſoluantur, quum autem ex agarici inhibitione ſerum decreſcat, ideo tantam ſeri copiam accipiendam, quo expreſſo agarico, partes triginta remaneant, haſque ad diſſolutionem ſufficere, verum tametſi agarici partes triginta in ſero ſufficienti infunderentur, non eſſet aliquo ad hanc antidotum detrimento.

Electarium ad ſcebran.

Recipe ſcebran electi, myrobalanorum, citrearum, an. vnc. ij trita, & creta, mergantur ſucco fœniculi, & inſolentur dies quinque, affundendo ſæpe ſuccum nouum, ſiccarum repone vaſe vitreo. Datur à drach. i. ad duas, cum ſaccharo, & aqua calida.

Pituitam, atque humorem melancholicum, nec non aquas expurgat.

Scebran: off. eſula, vt etiam tithymalorum omne genus indifferenter acceptum ex Serapione, id eſt, quod pithyuſa Dioſcoridis, iiſdem mutuatis, lib. 4 cap. 147. ex Auic. herba eſt lactaria & hortenſis, hirſuta, folijs tarcon, alijs pyrethri æmulis, ex mente propria, ſubtilis, æqualiſque harundinis præſtat leuis, ad rubrum inclinans, tenui cortice, quaſique coriaceo circumueſtita, bifida harundine, craſſa dura: Perſica autem, & ſilacea, pernitioſa, nec aliquo pacto adminiſtranda ex Meſ. eſt herbarum lactariarum ſpecies, ruſticorũ purgatorium, huius nõ eſt magna, radicibus rotundis, craßis, cortice denſo. & grauis, altera parua, radicibus exiguis, cortice tenui maior viſcera vlcerat, ob id maleficia, parua eſt præſtantior, præſertim cortice, & eo quidem tenuiore, lentiore, fractu facili, caſia modo ſubrubente, ſenis nondum menſibus tranſactis collecto, nam recens quo menſe legitur, mala eſt, vti & nigra, & orta loco aliquo propè thermas. Auicenna itaque ſcebran, idem quod paruum Meſ. & vtrumque idem quod tithymalis Paralios Dioſcor. teſtatus eſt Braſauolus, vt magnum ſcebran Meſ. idem cum mezerei Auic. amboq; idem cũ tithymalo plataphillos Dioſ. diuerſa inquã à Serapionis ſcebran idem Mezeregi.

quod pithyuſa, vt dictum eſt, ex quo radice cădet, vt ex Auic. & Meſ. rubeſcit. Matthiolus cap. de pithyuſa, aliena à Braſauolo opinionis tanquam imago vetuſta veritatis, & ſybillini folii exemplum, aſſerit: ſcebran, vel alſcebran Meſ. atq; Auicennæ, idem eſſe cum eſula maiori officinarum, & Dioſ. pithyuſa, cuius radices vendicăt magna impoſtura turpeti loco, herbarii ex Gargano prodeuntes, id quod cum ſua ætate non ignoraſſet Actuarius, album turpetum alypi radicem feciſſe, nigrum verò pithyuſæ, nec id obſtare, quamuis radicis alba ſit ex Dioſcoride, quoniam quod interius vniuerſum eſt, album quidem intelligit, non autem eius extimam cuticulam, quæ recens ruſa, nigrorum ſiccando contrahit. Porrò ex Serapione liquido colligi, qui capite de ſcebran, vniuerſum Dioſcoridis caput de pithyuſa, in ſuum repoſuit, vt planè Braſauolum aberraſſe conſpicuè liqueſcat, quod maius ſcebran vltimam tithymali ſpeciem plataphyllos latifoliam dictam cenſuerit. Quid igitur tuto inter hæc litigia, per ſcebran accipietis aromatopolæ? hoccine ducti argumento? experimini in vtramque partem ingenium quid poſſit iſtorum? qui clauum tanti imperii tenere, qui gubernacula artis medicæ tractare in maximo curſu, ac fluctibus, potuiſſe illam è diuturnis tenebris eripuiſſe, arbitrati ſunt. Siquidem non modo tempeſtatem impendentem intuebitur Braſauolus, ſed ne lucem quidem inſolitam aſpicere poterit Matthiolus, etſi commento capitis tithymali, hunc in modum dictet: Quum in Arabum monumentis non legatur, alſcebran minus in maritimis naſci, quin nec ramis ſubrubentibus, palmum altis, quinis, ſeniſve, à radice exeuntibus, nec ſemine eruo ſimili, capitibus, concluſo, foliis lini, &c. quæ quidem Paralio ex Dioſcoride tribuuntur, ideo nullo pacto Braſauoli ſententiæ adſtipulantur, præterea quod ſcebran maius Meſ. & mezeregi Auicennæ, idem ſint quod plataphillos Dioſcoridis quum ex his neuter folia edat verbaſco ſimilia, nec tuſa, & aqua inſperſa, piſces enecent: quin Auicenna, ſcebran ſimilia effecerit: propterea augurari Braſauolum contendit: quod ſi res hæc legitima decidenda ſit, dicendum: horum ſcebran minus, eſſe eſulam minorem officinarum, & tithymalum cypariſsiam Dioſcoridis, quæ in totum naſcentem piceam æmulatur, vnde homonymiam elicuit, maius autem ſcebran, ſiue mezeregi, pithyuſam eſſe tithymali cypariſsiæ æmulam, magnitudine ſola diſsimilem. Attentiſsimis igitur animis, curioſis oculis, ſumma cum benignitate audite, proſpicite vtri iſtorum fides adhibenda ſit, non enim ſuperuacaneum eſt breuibus excribrare, quo tithymalo vti debeatis ſeplaſiarii, pro ſcebran, ſiue eſula in antidotis abſolute deducta. Nempe veracia Matthioli argumenta, non rara in Braſauolum mendacia inſerunt, non adeo veritatis limina attingunt, quin etiam in mendacii foro verſentur. Quandoquidem Meſ. ac Auicenna ſcebran, eſt maior eſula officinarum, & radix pithyuſæ, nigrumque Actuarii turpetum, vel inepte ſatis, vel diuerſa à Dioſcoride opinionis, nigrum appellauit, ſi interioris ſubſtantiæ colorem videlicet conſiderat Actuarius, quin pithyuſæ extima ſuperficies, quæ ſiccata nigreſcit, medicos captus pertranſeat, & nigri turpeti cognomentum

Digitized by Google

mentum impropriè aſſequatur. Denique non Dioſcoridis ſcripta ſectarentur Arabes in pithyuſa, quorum deſcriptio, duum ſcilicet prædictorum minimè quadrat, non obſtante coloris varietate: vt qua ratione Braſauolum reprehendat non habeat, quamuis Serapionis ſcebran, ſit Dioſcoridis pithyuſa. Quid enim ex hoc docto viro eliciendum, fortè ne ideò aliorum Mauritanorum ſcebran pithyuſam quoque eſſe, quis nempe tam rudis, tam ignarus, tam expers conſilii, aut ingenii, qui non videat legendo; non cognoſcat quærendo, millies, & eo amplius, Arabes inter ſe diſsidere? vt cap. de turpeto, alibique diſcuſſum eſt? Cæterum etſi Auicenna ac Meſ. in maritimis naſci ſcebran ſuum non tradiderint, vt nec reliqua, tithymalo parallios ex Dioſcoride adſcripta, neque foliis picem æmulari ſcriptis mandarunt, vt ſi non hoc, neque illud ex Matthiolo probari poſſint: an verò maius ſcebran Meſ. & Auicennæ mezeregi, ſit tithymalum plataphillos, vt Braſauolus, vel pithyuſa vt Matthiolus, etſi verbaſco ſimilem non effecerint, neque foliorum piceæ meminere, ex quibus ſi plataphyllos non eſt: nec ex his pithyuſa eſſe poteris. Addo quum Auic. cap. de mezeregi, id piſces ſtupefacere tradiderit, id quod plataphillo duntaxat adſcribere videtur Dioſcor. Galen. tamen 8. ſimplic. de tithymalis ita ſcriptum reliquit. Quibus ſanè & ad piſces in aqua ſtagnali capiendos, vti aſſolent, celerrime namque ab illis in vertiginem aceti, ac ſemimortui redditi, ad aquæ ſuperficiem feruntur, vt ſi huiuſmodi coniectura quippiam poßit, ad vnam tithymalorum ſpeciem accedere videatur, reliquum eſt cum Meſ. ſcebran maius, propè mortiferum ſcribatur, id verò Dioſcoridis pithyuſæ attribuatur nequaquam, id etiam obſtat, id quoque diuerſa eſſe facilè conuincit. Quo fit, vt his relictis congerronibus, tandem edocendi ſint pharmacopolæ. Quum ſeptem ſint tithymalorum genera, etſi pauciora ex Theophraſto, 9. de hiſtoria plantarum, cap. 12. lactarias enim vocat, hæ autem eiuſdem quaſi facultatis, inter quæ valentißimus eſt characias; Italis herba lazza, his tractibus, vt fœmina myrſinites nuncupata paucis recognita, quanquam ex iſta vulgare turpetum concinnetur, vt dictum eſt: hos verò conſequatur parallius, ſiue marinus, quem falſo herba mora hetruſcis vocatum, olim ſe conieciſſe annotauit Matthiolus Latinè loquens, etſi radicibus ad enecandos piſces vti conſueuerint in litore Adriatico, & Tyrrheno alius helioſcopius, quoniam comas cum Sole circumagat, circa oppida, in ruderibus potißimum naſcens: ſuccedat proxime cyparißias, dendroides, plataphillos, ſcebran, aut eſula loco, iſtorum quouis ad manum veniente, vti nos poſſe, hoc memoria tenentes, validiora quæ ſint, & quæ imbecilliora. Tutius tamen cyparißia vbique accipienda, idem profectò cum eſula minori officinarum, in ſterilibus noſtris tranſacto ſeruo frequētißima, vel turpetum ipſum, vt mezereon præparantur. Eſt & rotunda herbariorum eſula etſi id nomen Apios adſcribant Apuli, in agris cultura deſtitutis, à nobis ſæpe collecta ne latum quidem vnguem à peplio recedens, frutice albo humore referto, foliis paruis vt rutæ, latioribus tamen, coma dodrantali, rotunda, humi fuſa, ſemine ſub foliis paruo,

Braſauoli tutela in Matthiolum.

Paplion.

& rotundo, vnica radice, meſſibus legenda, & continuò verſa in vmbra ſiccanda, at per eſulam, chamæpytim intelligit Myrepſus, non tithymalum, vt notat Fuchſius, in eius antidotarii ſectione.

Electuarium de eupatorio.

Recipe ſucci eupatorii, rhabarbari, an. vnc. med. croci, drach. ij. ſeminis cuſcutæ, ſchœnanthi, ſeminis angurię, cucumeris, portulacæ, ſucci abſinthii, an. drach. iij. ſcammonii pp. drach. ij. tere curioſe.

Valet ad icterum, & hydropem incipientem.

Datur ſeſquidrachma cum lacte camelarum, aut ſero lactis alcherigi, quod ſi calor adſit, ſucco ſolani, aut intybi, aut volubilis reprime.

Camelus: animal quadrupedes, cruribus prolixis, collo oblongo præditum, inter cæteras quadrupedes tuber habet in dorſo. ſed ita, vt Bactriana ab Arabicis differat, alteris enim bina, alteris ſingula tubera habentur. Sunt etiam omnibus ſingula parte ima, quale in dorſo tubera, quibus incumbat reliquum corpus, & firmiter, quoties in genua inclinantur, &c. ex Ariſt. 2. de animal. cap. 2. magna cura ſollicitoq; greſſu incedit, natum ad magnos labores perferendos, ex Turcarum regionibus iſthac pertranſeuntes, pluribus iam tranſactis annis conſpeximus.

Electarium volubilis, aliàs alchelengi, quibuſdam Diaphyſalidon.

Recipe ſucci volubilis, intybi, apii purgatorum, an. libr. iiij. in quibus myrobalanorum citrearum, cepularum, an. vnc. i. & med. empellicarum, drach. i. indarum, bellericarum, an. vn. i. agarici, iridis, an. drac. x. abſinthii, cuſcutæ, rad. apii, fœniculi, aniſi. an. vn. med. vuarum paſſarũ mundatarum, drach. x. coque igno lento ad conſumptionem ſuccorũ, frica probè manibus, cola, vni huius parte adde, tamarindorũ maturorum, & medullæ caſiæ, an. vnc. viij. mannæ, vnc. iij. cola & munda: alteri ſuccorũ parti, arte penidiorum hordeatorum, libr. iiij. miſce omnia ſimul, bis ferueſiant: tunc adde olei ſeſamini recentis, vnc. xv. percoque ad mellis craſſitiem, ab igne depoſitis, adde trochiſ. diarhodon, de abſinthio, de rhabarbaro, an. vnc. i. & med. iridis, vnc. i. agarici, foliorum mezerei nutritorum in aceto, an. vnc. i. & med. ſcammonii, ſucci eupatorii, ſucci abſinthii, croci, laccæ lotæ, myrobalanorum cepularum, citrearum, an. drach. vj. bellericarum, empellicarum, indarum, an. drachm. iiij. & med.

Digitized by Google

& med. ſpicæ, aniſi, an. drach. ii. turpeti, libr. med. cum vnciis tribus olei mezerei, omnia prius inuoluta prædictis miſceantur. Datur à drachmis tribus, ad quatuor, cum aqua intybi.

Efficaciſſimum ad hydropem, & cachexiam, & affectus hepatis, lienis, iuncturarum, lubricitatem partium nutritoriarum, formæ corruptionem, hæmorrhoidas. Præpoſitus legit agarici, drach. xx. ante itidem.

VOlubiles, ſeu conuoluuli, & quæ vicinis rebus ſe implicant, plures ſunt ſpecies ex Dioſcoride, vt ſmilax leuis, aſpera, hortulana, etſi alia ſit ſmilax ex Theophraſto, 3. de hiſtor. plant. cap. 16. arbor videlicet ilici ſimilis, alia verò amplexicaulis, eodem libro cap. vltimo, eadem cum aſpera Dioſcoridis plebi hedera ſpinoſa, vel ſtratia brache. Eſt & clematis duplex, cyclaminus altera, & alia non pauca: quo fit vt per eum ſciri nequeat, quidnam volubilis nomine in barbarorum antidotis inijciendum: hi igitur conſulendi ſunt. Serapion capite de leblel, quod volubilem interpretati ſunt, more volubilis ſe ipſum inuoluit, & neſcio quo pacto obtorquet, ſcribit enim. Leblel, id eſt volubilis minor, Dioſcorid. ſunt ſpecies, & vna earum dicitur cuſſus, & funis pauperum, & eſt agreſtis, & eſt herba ſimilis volubili minori, niſi quia eſt durior, & ſpecies eius ſunt tres, &c. vbi poſtea vniuerſum caput de hedera, deinde eiuſdem de helxine tranſſumſit, atque inter volubilis ſpecies enumerat, quarum ſanè quæ pro volubili accipienda ſit, non diſtinguitur. Ex Auicenna nihil omnino diſcuti poteſt. Meſue plures etiam ſpecies proponit, hanc potius quàm illam non eligit, propterea cum in quarta ſpecie contineatur lupulus vulgatiſſimus, de quo ſuo capite dictum, dotibus præſtantiſſimis, atque tutiſſimis, ideo pro volubili, lupulum hic accipiendum cenſemus, etſi eius prima ſpecies, quibuſdam videatur helxine, ciſſampelos dicta, quæ eadem eſt cum orobancha Theophr. à Dioſcoridea diuerſa. Nec ſatis tute, quanquam ſecunda vbique frequens credatur, circa agrorum, & vinearum foſſas, viticulis circumplexa, flore rudioris lilij figuram habente ſmilax, videlicet leuis campanella, ſiue veluria. Hanc verò lyguſtrum eſſe, inerudite ſatis exiſtimat Seruius Vergilij interpres, Ecloga ſecunda Bucolicorum, alij tertia videtur Elatine quibuſdam peryclimenus, potiusque Clematis, vt à Meſue dicta, nihil conſtituti ex Dioſcoride præ ſe ferant. Præſtat igitur tutiori tramite incedere, quàm ambigua, hocque forte minus vtilia cum diſcrimine ſectari. Quandoquidem ciſſampelos noſtris veluriella floſculis in cacumine viſum penè effugientibus, pluribus ordinatim digeſtis, ſemine intus triangulo, lucidi nigrioris nō Matthiolicæ reſpondet, vt nec ſmilaci leui, quæ cum pictura clariſſime fallitur, cum fructum lupini modo non pariat, tam floribus, quàm ramis, per pruinam, tota omninò tabeſcat.

Serapion implicitus.

Electarium leniens, aliàs lenitiuum.

REcipe paſſarum maiorum enucleatarum, vnc.ii.adianthi nigri, violaru.n, hordei, an.m̄.i.zezipharum, mixorum, an.num. xx.glycyrrhizæ, vnc.med.prunorum enucleatorum, tamarindorum, an.drach.vi.ſenæ, polypodij, an.vnc. ii. mercurialis, m̄. i.& med.decoquatur arte in ſufficienti aqua, cola, & in colutura diſſolue ſucci caſiæ, pulpæ tamarindorum, & prunorum. ſacchari optimi, ſacchari viol.an.lib.med.pulueris ſenæ, vnc.iii.drac.iii.& med.confice arte. Datur ad ſeſquiunciam, paulo ante cibum.

Inteſtinorum ſtipticitatē delet, facilè, & abſq; noxa emollit, & ſoluit, bilem vtramque, & pituitam, ideo in febribus, atq; pleuritide confert.

Quidam in ſingulis libris miſcent, diacrydij ſcrup.ij.& completum vocant. Præpoſitus paſſarum drach.ij.& hordei, an.m.med.legit.& ſaccharum violaceum prætermittit, alii aliter.

Electarium ex ſtœchade, aliàs confectio.

REcipe ſpecierum hieræ. ſ. Galen.drach.x.agarici, epithymi, an.vnc. med. myrobalanorum cepularum, indarum, empellicarum, bellericarum, an.drach.iii.ſtœchados, ſalis indi, an.drach.ii.

Vertigini potiſſimum, cephalalgiæ, & epilepſiæ ſuccurrit.

Electarium ad omnem epileſiæ ſpeciem.

REcipe pyrethri, ſeſeleos, ſtœchados, an.drach.x.agarici, drach.v.cardamomi, laſeris, ariſtolochiæ rotun.aſphodeli, glycyrrhizæ, ſeminis balſami, pæoniæ, an.drach.ii.ſucci ſcillæ, & mellis partes æquas, coque omnia ad conſiſtentiam.

Præparat, incidit, roborat, leuiter etiam aluum nonnunquam irritat.

Benedicta: alijs ſimplex, vel laxatiua.

REcipe turpeti, eſulæ, ſacchari, an.drachm.x.ſcammonij, p̄p. hermodactylorum, roſ.an.drach.v.caryoph.ſpicæ nardi, zingiberis, croci, ſaxifragæ, piperis lo gi, amomi, cardamomi minoris, ſeminis apij, galangæ, macis, cari, ſeminis fœniculi, ſeminis aſparagi, ruſci, & lithoſpermatis, ſalis gemmæ, polypodii, maſtiches, ameos, lapidis iudaici, an.drach.i.mellis deſpumati triplum, confice arte. Datur ab vnc.med.ad drach.vi.

Humo-

Humores pituitoſos potiſſimum ad articulos decumbentes elicit, à renibus quoq;, & veſica purgat, in vteri affectibus fœliciter vſurpatur.

Variant Præpoſiti deſcriptiones codicum corruptela, vel contextu à librario parùm perito deprauato, vt in quibuſdam, ceu ex Cordo, eſulæ, drach. v. duntaxat legantur, in aliis non legi debere contendant, & diacrydij, drach. ii. tantummodo poſtulet, lini quoque ſemen tanquam ſpurium reiecimus, etſi illud inferat Braſauolus, eo propterea meliorem reddidimus compoſitionem, at poſt antidotum è cinnamomo laxatiuum, alia legitur Benedicta laxatiua, è qua vſitata penè ſubtracta videtur ex Myrepſo, vt alia, atque alia ſimplex vocata, è quorum multiplici varietate, facilem commutationem habent, & oſtendunt antidota, in doſi mirificè diuerſa.

Benedicta Myrepſi.

RECipe turpeti, vnc. iii. roſ. violarum, an. vnc. i. galangæ, maceris, maſtiches, lithoſpermi, thuris, cardamomi, empellicarum, ameos, ſing. drachm. med. ſeminis aſparagi, & ruſci, ſingu. vnc. i. diacrydii, vnc. i. caryoph. ſpicæ, zingiber. croci, ſaxifragæ, piperis longi, amomi macedonici, ſalisgemmæ, cinnamomi, ſing. drachm. ii. polypodii, vnc. i. & med. ellebori nigri, vnc. i. ſeminis fœniculi, aſari, opopanacis, colocynthidos, ſingul. vnc. i. ariſtolochiæ rot. tragacanthæ, ſing. vnc. ii. iridis, cumini, ſileris, ſing. vnc. i. anacardii, vnc. ii. mellis, vel ſacchari, quod ſatis eſt. Si vero eius plurimum facere volueris, ad vnam quamuis libram, adiice diacrydii, vnc. & med. turpeti repurgati, boni, vnc. quatuor, & confectam præbeto.

Quibuſdam elleborum, id eſt myrobalanus interpretatur, ex eodem Myrepſo. Nobis verò elleborus magis quadrat, legunt etiam gentiapolim, quid autem ea voce intelligat, non nouit Fuchſius, forte gentianam intellexit.

Electarium Gratiadei.

RECipe ſucci rad. iridis, violarum, roſ. mercurialis, ſingul. vnc. ii. ſucci rad. vel acinorum ebuli, pulpæ cotoneorum, prunorum. ſing. vnc. iii. polypodii, angelicæ, vrticæ, lathyridis, & cucurbitæ, ſing. vnc. med. pul. gratiædei, pondus omnium, mell. lib. iiij. vel quinque, fiat ſolidum. Datur ad ſemiunciam.

Diuino munere propè deploratis diutinis affectibus ſaluberrimum, hydropi, aſthmati, ac potiſſimum domandæ podagræ, heterogeneos humores ſurſum ac deorſum nulla ferè noxa valentiſſime expurgat, calidas propterea frigidasquè noxas promiſcuè compeſcit, vbi præcipue vomitu opus eſt, plurimo experimento comprobatum, & antiquiorum nulli miranda vi poſtponendum.

Si pri-

Si primos Medicinæ proceres nobis imitandos proponimus, non incognita, nec ancipiti, nedum inacceſſibili via progrediemur, ſed à fraudulentis venditoribus, à corruptiſſimis impoſtorib, inſulſiſſimis huius æui nebulonibus, maxime cauebimus: à longinquis aduecta, vel ſuppoſiticia, ſenioúe corrupta, & quæ ad germanas veraſque notas reuocari non poſſunt, deſpiciemus: cum plus detrimenti quàm commodi ex horum vſu accedere poſſit: propterea plurimis noſtræ tempeſtatis Medicis ſuccenſendum, quod in his, vt ex hara ad pabulum, cateruatim accurrant, & præter propoſitum peregrinorum admiratione tracti, noſtratibus ſpretis, maximo pretio onuſti, medicamenta ab extremis Indis libentius petant, quam vulgaria nullo penè ſumptu, & validiora cum nulli clymati propria deſint medicamina, nec noſtris regionibus minus benigna fuerit natura, nobiſque nouerca, aliis verò mater; ſi Soli, Cœlique habita ratione, matura, vernacula, & recentia, quotannis colligantur. Interim tamen in eorum gratiam rubore ſuffundor: cum rem herbariam callere crediti qui multas impleuere chartas, non nouo aliquo præſidio aliis fortunatiores, quoquot ſunt inter celebres habiti, ideo vilipendūtur: vel quoniam ab aliis exporſere, vel dotibus neglectis, incognita monumentis commiſere, illis profectò non diſſimiles qui lapidē philoſophicū, tam graui impendio indagantes, eo tandē explorato, gaudent ſolū, nec pluris faciunt. Hinc laudabilius nihil aſſequūtur, nihil maiori adiumento cōantur, quàm huius tempeſtatis ſycophantarū communiumq; medicorū exemplo, cum ad vulgatas, venaleſque compoſitiones duntaxat confugiunt, nec tanquam numina veræ doctrinæ veſtigia figentes, ſolo ſimplici morbos profligant, ac propellunt. Sed cum maxima miſerorum clade tránſuerſe acti, corrupta, tabida, imperfecta collaudant: propterea ſtulta plebs huiuſmodi fallaciis irretita, temeritatis dementiæque ſuæ condignas quotidie dat pœnas, communium medicorum inertia, ignorantiæ colludente: quanquam plus gratiæ, ſolidæque gloriæ illis comparari poſſit, quàm ex pertrito ſemite ſentibus, tribuliſque inuio: ſi adulterinis relictis, millies edocti antiquæ pertinaciæ non hæreant, nec triobolares hos duces pharmacopæi pecuniæ helluones imitentur: quod ſi talium lanionum petulantia verbis inflecti nequeat, funibus, compedibuſque tandem retundatur. Quandoquidem cum Plinio lib. 24. ca. 1. peregrina ſuppoſiticia deſpicimus: cum quiſque cæner domeſtica, exoticis etiam validiora, in re tamen vſque adeo periculoſa, inſaniunt Medici lucricupidi, dormiunt Leges, conniuent Principes, ſilet Magiſtratus: quanquam ridiculo quodam modo, ex vſitatis curationibus, plures grauioreſq; morbi ſæpe inducantur. Denique hoc illis eſt peculiare, quod vera monentibus detrahunt & inimiciſſimi ſunt, Tonſoris officio funguntur, & indiſcrete quemcunq; oblatum radunt, lauantque.

Flos caſiæ quomodo extrahendus.

REcipe cannas, ſiliquas caſiæ electæ, eas aperi, internam pulpam, ſiue medullam, cum laminis, & ſeminibus ſuis diligenter euacua, exempta proiice ſuper inuerſum, & anguſtum cribrum, ſetis equinis contextum: cribrum deinde pone ſuper feruentis aquæ vaporem, & auerſo cochlearis auexo medullam caſiæ hinc, & inde ducito, vt per cribrum paulatim excernatur, & ſi quid excretum eſt, aut penetrauerit, confeſtim ſubinde auferto, ne plus vaporis quàm opus ſit

imbi-

Digitized by Google

imbibat,idque tamdiù facito, donec quantum voles collegeris. Porrò cum neceſſitas exigit,ſemper recentes exprime caſiæ flores, repoſitæ enim aceſcunt.Si quis caſiæ flores, ſiue medullam magis ſoluentem reddere volet,in bullientem aquam proijciat folia perſici,aut eorum flores, borũ namq; vapor & ſtillaticius liquor,aluũ ſoluet,& ex aqua ſublatus, caſiæ immiſcetur. Datur ab vncia media,ad ſeſcunciam, vel drach.x.mane,vel ante cenam.

Incandeſcentem,torridamq; bilem citra moleſtiam, vt etiam è ventrico pituitam leniendo expurgat,febribus inde originem ducentibus prodeſt, hacq; ratione ſanguinem defæcat,omnem acrimoniam compeſcit, morſus proinde expers, trachæam arteriam, pectus,& earum apoſtemata demulcet,ſitim ſedat, præſertim ex ſucco intybi arte depurato propinata,deniq; renum calidam intemperiem mitigat cum glycyrrhiza decocto,& vrinam prouocantibus ſumpta,ob id calculum in his gigni prohibet,his qui ob teneram imperfectamq; ætatem, aut aliam quamuis occaſionem deijcientia aluum medicamenta reſpuunt,audacter,atq; intrepide exhiberi poteſt.

Caſia extracta pro clyſteri,aliàs caſia fiſtula.

Recipe florum,& foliorum violarum, maluæ, mercurialis,betæ, helxinæ an.m̃.i.decoque in ſufficienti aqua, cuius beneficio caſiam extrahe,& cannas eius interius laua,deinde accipe ſucci caſiæ, cum hoc decocto extractæ, & ad conſiſtentiam coctæ, libr.i.ſacchari, libr.i.& med.coque abſolutè, ex arte,omnes ferè loco ſacchari,mel indunt,clyſteribus præſertim, nec multum refert:alii addunt abſinthii m̃. med.aliis prius incoquentes.

Eſt lenitiua ventris,acuitate carens, & omni exceſſu noxio, ideo delicatis exhibetur.

Beta:duum eſt generum ex Dioſcoride libr.2.cap.115.nigra ſcilicet, & candida,in omnibus efficacior,meliore ſucci copia, pauciore quam nigra aſtringendi vi: hanc Sicla. *ſiculam quidam appellauere, ex Theophraſto 7.de hiſt.plant.cap. 4. quo quidem exemplo,extrita vna tantum litera,ſicla quibuſdam vocata eſt. Reperitur etiam tertia viuaciſſimi coloris,ruſeſcentibus foliis,ac radice tuberoſa ad venereos vſus expetita. Betam verò ſylueſtrem inter aculeata numerat Theophraſtus 6.de hiſtor.plant.cap. 3. at Plinius lib.20.cap.8.hanc limonium vocat,non ſolum in pratis,verum quoque in eorum,* Limonũ. *& vinearum margine,apud nos penè vbique, forte quia foliis eſt betaceis, etſi tenuioribus,ac longioribus,vt etiam ex Dioſcor.libr.4.cap. 14.quibus notis cum rudioris betæ effigiem exprimere videatur, ideo eius, verius quàm Galenicæ opinioni acqueſcendum videtur. Quod 2.de aliment.facult.cap.43.agreſtem betã nullam eſſe,niſi vtiq; la-*

Matthiol^9 cum Gal. aberrat. Blitum. pathum nominare velit, ſcriptis mandauit, & Matthiolum graui authoritate eodem errore infecit. Eſt & blitum, fatuum, atq; inſipidum olus, betaceis folijs, ramuliſque ſpicatis, cacuminibus in quibus ſemen, ad ſylueſtre panicum accedens, radice multiplici, in obliquum tendente, ſpontaneum vbiq;. At in hortis, caule, folijſq; viuaciſſimi ruboris, grato intuitu apud nos ſpectatur frequenter. Cæterum hetruſce loquens Matthiolus, Dioſcoridis textum ita vertit. Blitum eſtur olerum modo, nullius in medicina vſus, quod aluum tantummodo leniat, ideò nihil in Dioſcoridem inijcit. Latine autem aluo vtile cum Ruellio interpretatur, cumq; ex Plinio lib. 20. cap. 22. vt ex Galeno 6. ſimplic. Dioſco. à Matthioli morſu protegitur. ſtomacho infeſtum ſcribatur. Hinc Dioſcoridem admirari cœpit, tanquam contraria aſtruentem, at quam magno implicetur flagitio Matthiolus, quicunq; Serapionem percurrent, longe ſecus de Dioſcoride ſentient, quod aluo vtile lemendo ſcilicet aſſeruerit, nec aliter intelligat, nec intelligere poſſit, cum nullius in re medica vtilitatis protulerit, vel potius mendi ſuſpicione non vacare contendendum, & Serapionis, ac vulgari Matthiolicæ interpretationi inſiſtendum. Etſi rem miram, rem præclaram ſe vbiq; facere meditetur Matthiolus, ſi latina additamenta odioſis quæſtionibus perdita, varijs diſſidijs turbata, in ſe met querimoniam habeant, vt iracundiæ tormentum, atq; cruciatum, propria pœna ſupplicio ſoluas, vt ſua ſponte exardeſcat contradicendo, eoq; maiore ſtudio, quàm maledicta conciliando, foliorum ſucco, & radice vtimur.

HElxine: id eſt muralis herba, Scribonio vrceolaris, officinis parietaria, quoniam parietes, & muros natalem ſibi locum effecerit, vulgo vitreola, quod vitra expoliet, & eruderet, declaratur à Dioſcoride lib. 4. cap. 74. diuerſa inquam ab helxine ciſſampelos cognomento, quibuſdam alſine, ab eodem picta, cap. 31. eiuſdem libri. Parietaria nonnullis etiam herba venti dicitur, etſi Ruellius anemones aſſcribat, vt eo in capite dictum eſt, pro qua anemonem ſylueſtrem accipiendam ſtatuit Fuchſius, in annotatione vnguenti Martiaton magni. Perdicium quoque multis vocatur, ad quod ſe voluteut perdices, terram ſuffodientes, at id habere craſſas radices, & plures quam folia, notat Theophraſtus 1. de hiſt. plant. cap. 11.

DE CLYSTERIBVS.

CLyſter, vel clyſterium, à Græco verbo κλύζειν, quod eſt abluere, quibuſdam enema vocatur, ab ἐνίημι quod illis inijcio ſignificat. Enema tamẽ ex Galeno 11. ſimpl. capite antepenultimo, glutinatorium denotat, vt etiam quarto de articulis cap. 26. enema appellat medicamenta, quæ cruentis vulneribus ſtatim imponuntur: improprie igitur enematis nomen clyſteris loco tranſlatum eſt, nec eo minus clyſteris vox ad tam varias iniectionum inteſtinalium ſpecies, affabre accommodari poterit: cum aliæ non modo leniant, ſed etiam medicamenta purgantia exigant, quædam obſtruant, flatus diſſipent, aſtringant, glutinent, tergeant, iuxta affectuum varietatem: ſoli autem lotorio

quadra-

Digitized by Google

quadrare meritò poſſit, propterea iudicio noſtro, Græcis vocibus relictis, melius, atq; iuſtius, iniectio inteſtinalis appellari deberet, ne tamen tam vſitatum nomen deſerere videamur, cum res ipſa nihil ex hoc perpetiatur, à lotorio exordiemur.

Clyſtere lotorium, aliјs lauatiuum.

RECipe, pul. ſacchari vnc. i. lutea, quæ & vitelli ouorum ii. cum decocto hordei fiat.

Clyſtere commune.

REcipe caſiæ extractæ pro clyſteri, pul. ſacchari, ſing. vnc. i. mellis roſ. vnc. i. & med. olei communis, vnc. iii. ſalis, drach. i. miſce cum lib. i. decocti, aut pro corporis conſtitutione, plus, minusúe, quinq; herbarum cacatilium, videlicet maluarum, matrum violarum, mercurialis, betæ, parietariæ, ſiue quatuor emollietium maluæ, altheæ, violæ, acanthi. Fit ſæpe loco mellis roſacei, violaceo ſubſtituto, vt pro oleo communi, violaceo: hæc verò ſignificanda ſunt.

Clyſtere carminatiuum.

REci pe hieræ compoſitæ, hieræ Legadii, benedictæ, an. vnc. med. caſiæ extractę pro clyſteri pul. ſacchari, ſingul. vnc. i. mellis. roſ. ſol. vnc. ii. electarii de baccis lauri, drac. ii. ſalis drac. i. & med. olei chamæmeli. vnc. iii. cum decocto carminante paretur.

Colicis, iliacis, flatuoſis, hypocundriacis, coxendice laborantibus ſalutare.

Varias iniectiones inteſtinales vide ex Myrepſo, in Enæmatum tractatu.

DE GLANDIBVS

GLans, ſiue βάλανος Græcis, Barbaris à ſubijciendo, aut ſupponendo, ſuppoſitorium: glandium figura conformatum medicamentum, quo aliquando vti cogimur, in his quorum aluus non purgatur, ideò oportet excerni ſpyrathos, id eſt aridius, & quaſi in nucleos duratũ ſtercus, vel ad educenda, quæ per clyſtere iniecta non redduntur: vel in quibus vires languẽt, ob id clyſteris iniectionem non tolerant, ſedi inſita, vt altius impellantur, molliant, extrahant, erodant, & pruriendi vi, non modo ceſſantia ſollicitent excrementa, verum etiam mucoſum humorem vehementius extrahant, flatus diſsipent, dolores ſedent, ſtupefaciant, alii ex ſale, & melle, alii ex ſale ſolo, in infantibus præſertim, quibuſdam vſu familiares, ex beta radice, melle, oleoúe peruncta, parari conſuevêre, tranſuerſim ſeptem digitorum menſura.

Glans communis.

Recipe mellis cocti,& concreti,vnc.i.ſalis, drach.ii.confice. Danda enim eſt opera, cum omnis ferè generis glandibus mel accedat, ſalque,& ſpecies, vt vnciæ vni mellis prius addenſati, addantur drach.i.ſpecierum,& ſalis.

Glans acuta.

Recipe ſpecierum hieræ ſ.Galen.drac.ii.ſalisgemmæ, drachm. med. mellis vnc.med.acutior fiet ex ſpeciebus hieræ compoſitæ, vel legadii.

Glans acutior.

Recipe ellebori albi ,gr. ii. colocynthidos,gr.quatuor,exulæ ſp.ſalis vulgaris,an.gr.vi.mellis compacti,vnc. i. fiet acutiſſima, ſi addatur euphorbium.

Glans carminatiua.

Recipe ſeminum aniſi, cumini, fœniculi, an. ſcrup. i.ſeminis cari, ſcrup.ii.colocynthidos,ſcrup,i.ſalis,drach.i.tundantur ſingula,criboque ſecernantur,& cum mellis concreti,vnc.i.& med.coeant,digeranturque in glandes,quibus filum appendatur,ſi opus eſt.

Varia Glandium genera diſtinguit Nicolaus Myrepſus.

RADII PRIMI FINIS.

APOLLINIS FRANCISCI ALEXANDRI, VERCELLENSIS, MEDICI,

Radius Secundus Pilulas diſtribuit.

PILVLÆ: Grecis καταπότια, aliis coccia, quaſi granula, à parue pilulæ figura, in his quæ aluum exonerant medicamentis, excogitata ſunt ad fallendam medicamenti inſuauitatem, ſimul quo iniucunditatis copia bona ex parte deuorantes lateat, ſimul ne ſtomachus adſcititiis grauetur humoribus, vernaculis interdum alioqui ſatis oneratus: vtq; à remotioribus diuturna in ventriculo, mora extrahant partibus, quæ quidem vbi exhauſta longitudine temporis lapideſcunt, exſucto peculiari humore, inutilia redduntur, idq; facilè fit, cum pauca glutinoſa accipiunt, ideo humorem effundunt, propterea melle roſ. excipi poſſunt. Serapion ad ſex menſes durare inquit, Tract. 7. cap. 34.

Aromaticæ, ſiue Alephanginæ.

REcipe cinnamo. cucube, ligni aloes, calami aromatici, macis, nucis moſchatæ, cardamomi, caryophyll. aſari, maſtiches, ſchœnãthi, ſpicæ, fructus balſami, an. vn. i, abſinthii, ſucci roſ. an. drach. v. terantur parum, coquantur in duplici vaſe, lento igne, in aquæ libr. xij. ad duarum partium conſumptionem, deinde exprimantur fortiter, & colentur, in colaturæ libr. ij. diſſolue aloes electæ, ſæpius in vaſe vitreo lotę cnm aqua pluuia, & iterum ſiccare, libr. i. agitentur ſimul continue in Sole, poſtea addantur pulueres myrrhæ, maſtiches, an. vnc. v. croci, drach. iij. prædicti decocti reliquum ipſis affundito, permixta ad Solem, vel in hypocauſto ſiccentur, linteo puro vaſe obtecto, aduerſus incidentium muſcarum, & ſordium iniurias, poſtremo reponatur maſſa, & vſu vrgente fac pilulas ciceris magnitudine. Datur à drach. ij. ad tres.

Ventriculum, cerebrum, & ſenſoria, humoribus craßis, putribus, pituitoſis, purgant, & inde natum dolorem diſſipant, ventriculum roborant, & coctionem eius iuuant.

Hæ pilulæ vſu frequentiſſimæ, rarò vt par eſt, conficiuntur, quidam enim ponderi, & numero aromatum detrahunt, augentque aloes pondus, & quidem illoti, quanquã à Meſ. paratæ ſint, potius ad aluum, & cerebrum roborandum, quàm ad ſubducendum, propterea aloem toties lotam requirit, quibuſdam tamen placuit ſucco braſſicæ, aut infuſo rhabarbari, expreſſoque lauare: verum prior modus, capite de aloe à nobis explicatus, ter aqua ſemper eiecta ſeruandus eſt. Lotio enim multa partes aloes ſubductorias tollit, vt vacuet quidem minus, roboret magis, & quo frequentior, aut accuratior fit, aut debiliter, aut planè nihil ventrem ſubducat, quia tenuiores partes cum aqua abeunt, fundamentum, & baſis ſolutionis. Præterea aſaro excepto, aliud ſoluens medicamentũ non accipiunt, ſed confortantia omnia, nonnulli etiam impuriſſimam aloen admiſcent, atque ipſius aloe ſordes, alii his pilulis conſulentes, dimidiam aromatum partem in aqua decoquunt, & aloen in colatura diſſoluut, nalteram autem partem aromatum in minutiſſimum puluerem redactum, inter exſiccandum maſſæ admiſcent, ne penitus à Meſ. recedere videantur, qui aromata decoqui iubet: quum tamen tenuiſſimis conſtent virtutibus, & facilè inter coquendum reſoluantur, vt eius decoctum vix ſapiat aromata, quæ incocta fuêre, præſertim cum in Sole etiam flagrantiſſimo, atque in vas latiſſimum, quia ſic facilius ſiccantur, quàm in arctum, vno etiam die libræ duæ huius decocti exſiccari poſſint, tenuiores tamen aromatum partes reſoluuntur, atque euaneſcunt: quod ſi maſtiches an. vnc. v. non drachmæ, vt perperam ex Fuchſio, ex Cordo Præpoſito ac Deſſennio legantur: hac copia plus aquæ imbibent, valentiori ibidem relicta facultate, vt etiam lecta fructus balſami, an. vnc. i. non drachmæ vna, vt ex Cordo hic quoque ceſpitante. Myrepſus etſi haſce pilulas deſcribere videatur, aromaticas vocans, & Ioanni Damaſceno accepta referens, ab eo tamen non parum euariat.

Orbiculi ſtomachici Actuarij.

Recipe nucis moſchatæ, ſpicæ croci, ligni aloes, galangæ, calami aromatici, amomi, cinnamomi, zingiberis, caryoph. zedoariæ, cubebæ, maceris, an. drach. i. & med. rhapontici, ponderis par omniũ ſpecierum, aloes pondus omnium æquale. Ea trita cum vino albo ſubigantur, & in globulos digerantur.

Dolorem mitigant, viſcera roborant, ſtomachum firmant, caluariam repurgant, & ſi defluxio ad oculos decubuit, auxiliantur, dantur & hamicranicis, qui media caluariæ doloribus vrgentur, item vertiginoſis, & quibus aures inſonant, mirum in modum commendantur, omni tempore ſumpti, antequam cibo indulgentes, ſeptem globuli, & pranſis, ac cœnatis quinque.

Quum alephanginis affines ſint, & ad plura præſtantiores, illos ideo hic inſeruimus.

Pilulæ

Pilulæ ſtomachicæ.

Recipe ſpecierum hieræ, ſ. Gal. drach. vij. myrobal. cepularum, citrearum, indarum, abſinthii, ſcammonii, an. drach. iij. agarici, ſalis Indi, an. drach. ij. turpeti, drach. x. epithymi, aniſi, an. drachm. ij. & med. penidiarum, drachm. iij. cum ſucco intybi pilulas effinge. Dantur drach. ij. aniſum prætermittit Præpoſitus.

Ventriculum, hepar, caput, ſenſoria, iuncturas purgant.

Stomachicæ ſecundæ.

Recipe ſpecierum hieræ, ſ. Gal. drach. x. trium myrobalanorum, abſinthii, zingiberis, an. drac. ij. ſalis gemmei, ſchœnanthi, an. drach. i. turpeti, drachm. i. & med. cum ſucco abſinthii confice. Da drach. ij. vel iij.

Cerebrum & ventriculum corruptis humoribus purgant, idem roborant, coctionem iuuant, appetentiam excitant.

Stomachicæ aliæ deſcriptæ his vel æquipollentes, vel ſegniores, ideò prætermittuntur. At quum ex nominis ethymo, promiſſio quam fronte gerunt, quæve ſubſequitur roboris additio, temperamento reſpondere deberet, indiſcretè præſcriptę quibuſdam diiudicantur: quum ex pluribus ſtomacho aduerſantibus conficiantur, vt quum ſola qualitas alterationem tantum, non euacuationem deſideret, hæ verò non ſolum ſimplices, ſed etiam mixtas, in parietibus, atque eius anfractibus, veniſque materies deorſum impellunt: attamen ex hoc omnem accuſationem effugere videtur, quod quibus noxis opitulentur, cuive conueniant, aut non, ſtatim ſubiecerit. Sunt & ſtomachicæ Auic. 5. can. Tract. 9. vt etiam ex Myrepſo, variæ ad ſtomachicos.

Aggregatiuæ Meſ. aliis Polychreſtæ.

Recipe myrobal. citrearum, rhabarbari, an. vnc. med. ſucci eupatorii, ſucci abſinthii, an. drach. ij. ſcammonii præparati, dra. v. cepularum, indarum, agarici, colocynthidos, polipodii, an. dra. ij. turpeti, aloes. an. drachm. vj. maſtiches, roſ. ſalis gemmei, epithymi, aniſi, zingiberis, an. drac. i. electarii roſ. ſcilicet Meſ. quantum ſufficit ad comprehenſionem, fac pilulas craſſiuſculas, Da drach. i. ad drach. i. & med.

Aggregatiuæ appellantur, quod ſint efficaces ad multos affectus capitis, ventriculi, hepatis, purgant enim ex his, & ſenſoriis, pituitam, & bilem vtramque, quapropter febribus antiquis, & complexis, inuicemq́; complicatis, commodant. Hæq; omnium pilularũ quibus vtimur, maxime excellentes ſcribuntur, & quia tutiores, ac ſubſcriptis efficaciores, per aggregatiuas abſolutè ſcriptas, hæ ſemper accipiantur, & ſi alii, alias magis commendent.

Præ-

Præpoſitus ac Cordus, legunt ſcammonii præp. drach. vj. etſi in caſtigationibus Meſ. codicibus, quinque duntaxat legantur. Succi abſinthii, an. drach. iij & aloes, an. drach. vij. legit Deſſennius, vt etiam diacrydii, drach. vij.

Aggregatiuæ maiores.

RECipe bdellii, mirobalanorũ nigrarum, empellicarum, bellicarum, an. vnc. med. turpeti, drach xiij. ſeminis apii, fœniculi, aniſi, cari, ameos, origani, roſ. lepidii, rutæ agreſtis, hermodactyli, ſalis indi, maſtiches, ammoniaci. an. drachm. i. cinnamomi, cardamomi, acori, ſpicæ, croci, caſ. aromaticæ, an. drachm. med. ſagapeni, penidiarum alb. an. vnc. med. colocynthidos, drachm. iij. aloes, drachm. xv. miſce cum ſucco braſſicæ, manibus tuis oleo iaſmino inunctis. Præpoſitus legit turpeti, drach. xij.

Pituitam craſſam, lentam, purgant, & inde natos affectus, colicum, arthriticum, iſchiadem, podagram, ventris totius inflationem, præter hæc hæmorrhoidas ſanat.

Aggregatiuæ minores.

RECipe myrobal. citrearum, nigrarum, empellicarum, an. drachm. iij. maſtiches, aniſi, ſucci eupatorii, abſinthii, roſ. an. drach. ij. rhabarbari, drach. v. ſpecierum hieræ ſ. Gal. vnc. i. & med. confice apii ſucco. Da drach. ij. cum aqua calida.

Pituitam & bilem vtramque à ventriculo, & capite purgant, obſtructiones hepatis liberant, ipſumque, ac ſtomachum roborant, febres antiquas, pruritum, vlcera maligna iuuant: rhabarbaro excepto, vix euariant ab aggregationis filii Hilgeben Auicenna 5. can. Tract. 4.

Diarrhodon.

RECipe trochiſ. diarrhod. trochiſ. abſinthii, an. drach. v. ſchœnanthi, maſtiches, an. drachm. ij. ſalis indi, drach. i. aloes optimæ, pondus omnium, comprehende aqua foliorum citrii. Da drach. ij.

Ventriculum firmant, coctionem iuuant, oris odorem commendant.

Ex eupatorio maiores.

RECipe myrobal, citrearum, ſucci eupatorii, ſucci abſinthii, an. drach. iij. rhabarbari, drach. iij. & med. maſtiches, drachm. i. croci drachm. med. aloes. drachm. v. forma cum ſucco intybi, melius cohærent ſyrupo

Digitized by Google

ropo eupatorii exceptæ, minusque ſiccantur. Dantur drach.ij.cum ſero lactis.

Obſtructionem hepatis liberant, & icterum inde ortum ſanant, ac dolorem, & febres per circuitum repetentes.

Ex eupatorio minores.

Recipe myrobal.citrearum, rhabarbari, ſucci eupatorii, aloes, an. partes æquales, comprehende ſucco apii vel intybi. Da drach.ij.

Rhabarbaro excepto, eædem ſunt cum pilulis ex eupatorio Auicennæ 5.can. Tract. 9.

Ex rhabarbaro primæ.

Recipe rhabarbari drach.iij. ſucci glycyrrhicæ, ſucci abſinthii, maſtiches, an. drachm.i. myrobal. citrearum, trochiſ. diarrhodon, an. drach.iij.& med. ſeminis apii, fœniculi, an. drach. med. ſpecierum hieræ ſ. drach.x. excipe ſucco fœniculi. Da drach.ij. cum ſero lactis.

Vacuant humores craſſos, lentes, multum putres, & inde ortas febres antiquas, & ex aliis quoq; humoribus ſanant, & hepatis dolorem, ac hydropem incipientem.

Cordus male legit ſeminis apii & fœniculi, an drach.iij.& med. Præpoſitus autem myrobal. citrearum, drac.ij.& med. Sunt qui ſucco fœniculi melle roſ. excocto, ad diuturniorem tutelam effingunt.

Ex rhabarbaro ſecundæ, aliàs de rauedſeni.

Recipe rhabarbari, drach.vij. ammoniaci, ſagapeni, bdellii, turpeti, myrobal. citrearum, an. drach.x. laccæ, vn.i, opopanacis, mezerei, gummi, an. vnc.med. ſpicæ, polii, aloes, an. drach.v. maſtiches, drac. ij. diſſolue lacrymas vino, & forma. Dantur drach.ij. cum ſero lactis.

Valent ad hepatis & lienis obſtructionem & hydropem.

Hæ ſecundæ efficaciores ſunt primis, in hydrope præſertim, minus tamen roborant, ideo primæ magis in vſu poſitæ, hac voce diſtinguuntur à ſecundis.

Ex halicacabo, off. de alchechengi.

Recipe abſinthii, & ſucci eius, ſucci eupatorii, aloes, myrob. citrearum. maſtiches, croci, rhabarbari, laccæ ablutæ, aniſi, aſari, caſ. aromaticæ, ſeminis fumariæ, an. drach.ij. ſpecierum hieræ, ſ. drach. iij. confice ſucco halicacabi. Da à drach.i. ad drach.i.& med. Si autem tuſſis eſt cum febre, adde radicum glycyrrhizæ pondus omnium.

Digitized by Google

Ad febres diuturnas, ex humoribus variis ortas; obſtructionem hepatis ſoluunt, & inde ortum dolorem, & incipientem hydropem.

Philagrij.

RECipe trochiſ.diarrhodon, trochiſ.de rhabarbaro, myrobalan.citrearum, ſeminis cuſcutæ, turpeti, an. vnc. med. ſucci eupatorii, ſpinæ albæ, an. drachm. ij. abſinthii, ſalis indi, an. drach. i. & med. agarici, aloes, an. vnc. i. confice cum aqua fœniculi. Da drach. ij. ad febres antiquas.

Indæ Haly.

RECipe myrobalal. nigrarum, ellobori nigri, polypodii, an. drach. v. epithymi, ſtœchados, an. drach. vj. agarici, lapidis azuli, loti, colocynthidos, ſalis indi. an. vnc. med. ſucci eupatorii, ſpicæ, an. drach. ij. caryophyll. drachm. i. ſpecierum hieræ, ſ. vnc. i. & med. fiat maſſa cum ſucco apii.

Ad affectus melancholicos, cancrum, elephantiam, alphos nigros, curatu difficiles, melancholiam & inde ortum timorem, & mœrorem, quartanam, icterum, ſplenicum, ſplenis dolorem.

Dantur ad drach. ij. ad tres cum ſero lactis, ſalubria ſunt experta, nobis ad ſeſquidrachmam vſq; duntaxat, ab his indas maxime diſtinctas tradidit cum moſcho Auicenna ʒ. cari. Cordus thymi drach. vj. nulla ratione, at propria authoritate addidit.

Ex fumaria, off. de fumo terræ.

RECipe myrobal. citrearum, cepularum, indarum, ſcammonii, an. drachm. v. aloes, drachm. vij. tere omnia non exquiſitiſſimè, ſucco fumariæ irrora, in ſola ad mediocrem ſiccationem, ſecundo & tertio idem facito, ſiccatam maſſam poſtea aſſeruato, quoniam autem rimis fatiſcunt, & facilè ſiccantur in lapideam duritiem, propterea melle exſpumato, cui ſuccus fumariæ incoctus ſit, & abſumptus excipiunt quidam.

Ad pruritum, ſcabiem, & aduerſus omnia cutis vitia, ab vſta materia valent, educunt humores biliosos, acres & ſalſos.

Ex lapide azuli.

RECipe lapidis azuli loti, drach. vj. epithymi, polypodii, agarici, an. vnc. i. ſcammonii, ellebori nigri, ſalis indi, an. drach. ij. & med. caryophyll.

phyll.aniſi.an.vnc.med.ſpecierum hieræ, drach. xv. miſce cum ſucco inybi. Da drachm.ij.cum ſero lactis, quidam azuli, drach. v. Præpoſitus, drach.iij.tantum legit.

Ad affectus melancholicos, & bile vſta natos, cancrum, quartanarios & lepram.

Ex lapide armeno.

REcipe lapidis armeni loti, & p̄p. ſpecierum hieræ, ſ. Gal. an. drac.v. epithymi, polipodii, an. vnc.i.ſcammonii, p̄p.drach.iij. caryoph. drach.ij.ſalis indi, drach.i.& med.confice ſucco ſalani.

Melancholicum humorem, & bilem vſtam multiplicem vtramq; clemẽter vacuant, ob id morbis inde natis conferunt: ex Actuario ponderibus aliquantulum mutatis, nihil ferè euariant, nec polypodium habent. Rarius prædictis vſurpantur, quia impotentius purgant, licet clementius. Præpoſitus legit polypodii, epithymi, an. vnc.med. diacrydij verò, drach. iij. & med. ſunt & purgatoria catapotia ex armeno lapide Myrepſi, ab his euariantia, vt ex Tralliano, lib.13.cap.vlt.ex Hiera, epithymi ſing.vnc.med.agarici, lapidis armeni ſing.ſcrup.iiij.ſcammonij vnc.i.caryoph.gr.xx.cum mell.roſ.

Hermetis, ex trochiſcis colocynthidos primæ.

REcipe trochiſcorum colocynthidos, vnc.i.& med. ſpecierum hieræ, drach.vij.maſtiches, drachm.ij. ſalis gemmei, drach.i.& med.ladani, vnc.i.omnia præter ladanum, & maſtichem tere, & cribra: Maſtiche verò puluerꝫetur cum pauco oleo nucum, quo ſpecies tritæ illinantur, deinde cum ladano miſceantur in mortario, piſtillo calido, fac pilulas craſſiuſculas. Da drach.med.ad vnam.

Ad cephaleam, & hæmicraniam difficilem, & affectus neruorum, & iuncturarum.

LAdanum: off. laudanum, ex Dioſcoride, lib.1.cap.110. maximè probatur odoratum, ſubviride, facilè molleſcens, pingue, quod arenas non collegit, nec ſqualore obſitum eſt, reſinoſum, quale in Cypro gignitur: Arabicum verò, Lybicumque vilius fit, quum ciſthi frondes paſcuntur capræ, hircique, pinguitudinem conſpicuè barba carpunt, & ſuo lentore villoſis cruribus adhæreſcentem deportant, quam depectentes incolæ, colanteſque cogunt in offas, & ita recondunt: Alii verò attractis funiculis, inſidentem fruticibus liquorem abſtergunt, conglomerantque in ladanum. De eo extant carmina Ruffi Epheſii apud Galenum, 1.de compoſ.med.ſecundum loc.cap.1.in Cypro etiam plurimum naſci ſcribitur, 4. de compoſ. medicam.per genera, cap.6. quod ad nos affertur, benè quidem olet, verum colore non eſt ſubuiridi, ſed nigro, duriuſque debito, ideò mangonum ſordibus adulteratum, aut Arabicum, Lybicumve eſſe, nulla diligentia collectum, dici poteſt. Quandoquidem non deeſt Venetiis, atque alibi probatiſſimum,

infrequens tamen, & carius, idcirco ſumptui parcentes pharmacopolæ, viliùs, ac deteriùs potius amplectuntur, vt in omnibus, proh nefas, tanto cum probro preuaricare, tam impudenti audacia factitare non verentur, hac luctuoſa nimis parſimonia, non ſolum fortunam, ſed & vitas diripientes, ac perdita crudelitate humanum ſanguinem indies magis exorbentes.

Ex trochiſ. colocynthidos ſecunda.

RECipe trochiſ. colocynthidos, drach. x. ſalis gemmei, drach. i. ladani, vnc. i. & med. olei roſ. quantum ſufficit.

Efficacia ad affectus cerebri, neruorum, & iuncturarum pituitoſos.

Ex colocynthide.

RECipe colocynthidos, drach. vi. myrobal. nigrarum & citrearum, ſagapeni, bdellii, ſarcocollæ, an. drac. v. aloes, drach. vij. melanthii, cumini, origani, naſturcii albi, ſalis gemmei, abſinthii ſucci, an. drach. i. infunde lacrymas ſucco porri, & cum cæteris effinge maſſam. Dantur à drachma vna, ad ſeſquidrachmam.

Ad affectus pituitoſos & melancholicos, vt alphos curatu difficiles, & iuncturarũ dolores. Præpoſitus legit colocynthidos drach. v. alii pro melanthio, maſtichem.

SArcocolla: ex Dioſcoride, lib. 3. cap. 81. lacryma eſt arboris in Perſide naſcentis, pollini thuris ſimilis, rufa, guſtu amara, adulteratur admixto gummi, quo cum affertur, cuius abſente amarore adulterium deprehenditur, antiquioribus purgatoria non ſcribitur, foris enim ea tantum vſi ſunt. Meſ. tamen pituitam crudam purgare, & humores alios craſſos, præcipuè à cerebro, neruis & iuncturis, iſchio, pulmonibus aſſeruit. Præparatur hoc modo, dies quinque aſinino lacte indies mutato macerata, idem fit in aqua roſarum.

Ex ſarcocolla.

RECipe ſarcocollæ, drach. iij. turpeti, vnc. med. colocynthidos, zingiberis, an. drach. i. & med. ſalis gemmei, drach. i. diſſolue ſarcocollam in aqua roſ. hisq; alia comprehende.

Pituitam vacuant, ob id pituitoſis affectibus commodant.

Fœtidæ maiores.

RECipe ſagapeni, ammoniaci, opopanacis, bdellii, colocynthidos, rutæ agreſtis, aloes, epithymi, an. drach. v. hermodactylorum, eſulæ,

Digitized by Google

an.drac.ii.ſcammonii,drac.iii.cinnamomi, ſpicæ,croci,caſtorii,an.drac. i.turpeti,vnc.med.zingiberis,drach.i.& med.euphorbii,ſcrup.ii.diſſolue lacrymas ſucco porri. Dabis drac.ii.

Vacuant pituitam craſſam,crudam,ob id conferunt affectibus inde natis, arthriditi,podagræ,gonagræ,dolori ſpinæ,& aliarum iuncturarum,ventriculi,colico, alphis,elephantiæ,albaras.

Fœtidæ vocantur,quod caſtoreum,rutam agreſtem,& liquores graueolentes recipiant, drach.i.validiſſimè ſoluunt,ad duas autem videntur excedere: Per fœtidas abſolutæ,hæ maiores,vtpotè magis correctæ intelligendæ.

Fœtidæ minores.

Recipe ſagapeni,ammoniaci,opopanacis,bdellii,myrrhæ,an.drac.v. turpeti drac.x.colocynthidos,drach. vi. fiat maſſa cum ſucco porri. Da drac.ij.

Hæc eſt dimidia doſis fœtidarum minorum Auicen.5.can.tract.9.vbi etiam fœtidas magnas,minores,& Alchindi,his non inferiores,iiſdem penè complectitur. Sunt & pilulæ fœtidæ ex Rhaze,his non ſegniores,variæ etiam à Meſ.deſcriptæ, cap.de ægritudinibus neruorum.

Idem pollent, & minores dicuntur, quia paucioribus conſtant ſimplicibus, tamen prioribus minus tutæ ſunt,quod non æquè caſtigatæ.Dari poſſunt à ſcrup.ii.ad drach.i.

Ex ſagapeno primæ.

Recipe ſagapeni,ammoniaci,bdellii, opopanacis,caſtorii,rutæ agreſtis,an.drac.ii.colocynthidos, drac. iii. fac maſſam cum ſucco porri,aliis praſſii, poſſunt & melle roſ.excipi, ad diuturniorem tutelam.

Pituitam craſſam,lentam purgant,ob id iuuant paralyſin, ſpaſmum, dolorem iuncturarum,dorſi,podagram frigidam.Caſtoreum omiſit Præpoſitus.

Ex ſagapeno ſecundæ.

Recipe ſagapeni,ammoniaci,opopanacis,bdellii,an. drac.ii. & med.ſeminis apii,ameos,rutæ agreſtis,aniſi,an.drach.i.acori, lepidii,calaminthes,folii,centhaurii,polii,coſti,ſalisgemmei,an. drac.med.aloes,drac.vi.colocynthidos,drac. v.maſſam effinge,vt ſupra. Præpoſitus legit bdellii,an.drac.i.ſuas paucioribus componit Auicenna 5. can.

Adiſchiadem,podagram,& reliquarum iuncturarum dolorem,ac etiam vteri, menſes promouent,& magis in vſum veniunt.

Ex Euphorbio.

R्Ecipe euphorbii,colocynthidos,agarici,bdellii,ſagapeni,an. drach. ii.aloes, drachm. v.finge cum ſucco porri. Da à drachm.med.ad drac.i.

Pituitam frigidam,crudam ad neruos fluentem vacuant,ob id conferunt paralyſi,ac niſi neceßitate vrgente,atq; in robuſtis admittendæ.

Præpoſitus legit ſagapeni,an.drach.iii. Auic.in deſcriptione poſt pilulas de opopanace, legit an.drac.i.aloes,drac.ii.ex ſucco caulium. Alias verò pilulas de euphorbio his caſtigationes,ſcripſit Auic.hoc modo.

REcipe euphorbii,maſtiches,aniſi,an.vnc.med.ſcammonii,agari,an.drac.i.pulpæ colocynthidos,drac.iii.aloes,epithymi,an. drac.xx.ſucci abſinthii,drac.v.ſalis indi, drac.i.& med.piperis longi,drac.ii.ſpicæ,drac. ex ſucco caulium. Trallianus lib.x. in fomentis,à præſcripta non parum recedit.

Paralyſi,coxendici,ac podagra,plurimum conferunt dat ſi dolorem leuant, & flauam hydropicorum aquam ſubducunt.

Ex Mezereo.

REcipe foliorum mezerei, aceto infuſorum, & ſiccatorum,drac.v. myrobalanorum citrearum, vnc. med. cepularum drac.iii.forma cum manna,& tamarindis ſucco intybi diſſolutis. Dantur à drac.i.ad ſcrup.iiii. Eaſdem nec diſſimiles, tradit cap.de Mezereo.

Seroſum excrementum valenter purgant, & aquas,ob id hydropem iuuant. At qui omnis inſcitiæ,& calumniæ occaſionem refugit, ac ægri ſalutem opportunè tueri cogitat,maturo vtatur iudicio.

Opticæ,aliâs lucis maiores:

REcipe roſ.violarum,abſinthii,colocynthidos,turpeti, cubebæ, calami aromatici,nucis moſchatæ, ſpicæ,epithymi, fructus & ligni balſami,ſeſeleos,ſeminis rutæ, ſchœnanthi,aſari, maſtiches,caryophyll.cinnamomi,fœniculi,aniſi,apii,caſ. aromaticæ,croci,macis,an.drac.ii.myrobal.citrearum,cepularum,indarum,emblicarum,bellericarum,rhabarbari,an.vnc.med.agarici,ſenæ, an. drac. v.euphragiæ,drac.vi.aloes pondus omnium,id eſt vnc.xi.& drac.ii.comprehende ſucco fœniculi. Dantur à drac.ii.ad tres.

Viſum roborant, & augent,excrementa vacuant,corpus ſanum ſeruant,ſumptis his à cibo abſtinere non eſt neceſſe. Fuchſ.2.de comp.med. rutam prætermittit legitq; euphraſiæ drac.vii.

Digitized by Google

Opticæ minores.

RECipe ligni, & fructus balſami, an. drac. i. rad. chelidonii, drach. v. roſ. violarum, abſinthii, euphragiæ, an. drac. iii. ſenæ, epithymi, myrobalan. citrearum, cepularum, indarum, bellericarum, empellicarum, agarici, colocynthidos, ſchœnanthi, lycii, lapidis azuli, an. drac. ii. & med. aloes pondus omnium, finge cum ſucco fœniculi, aut chelidonii.

Idem poſſunt quod priores, & valentius ad melancholicum humorẽ ſubducendum: cũ illæ pituitã potius reſpiciant, verumq; tamen humorẽ expurgant, ſuntq; magis vſitatæ.

LYcium, ex Dioſcoride lib. 1. cap. 114. optimum eſt quod vri poteſt, reſtinctumq; rubentem ſpumam oſtendit, glebis extrinſecus nigris, intus cum fregeris rufis, odore minime viroſo, cum amaritudine aſtringens, crocino colore, cuiuſmodi Indicum eſt, cæteris præſtantius, atq; efficacius, arbor ex qua fit, quam alij pyxiacantham vocant, plurimum in Cappadocia, Lycia, & pleriſq; aliis locis naſcitur. Adulteratur adiecta decoctioni amurca, aut abſinthii ſucco, aut felle bubulo, atq; ita ex Gal. 1. de antidot. ca. 2. vt legitimum non niſi cum maxima difficultate ſecerni poßit ab adulterino. Succi extrahendi ratio hæc eſt, rami cum radiculis tuſi, & ante permultos dies macerati, coquuntur, tum abiectis lignis, itidem liquor donec mellis craßitudo fiat, ſimili modo fit ſemine expreſſo, & inſolato. Quæ hinc ſequuntur, parũ legitima Marcello videntur, ſcilicet fertur Indicum fieri Lycium, ex frutice lonchitide appellato, quod tamen in off. Lyciũ putatur, adeò ab hoc diſcrepat, vt nullotenus cum vero concordet, adulterina enim res eſt, Dioſcoridis notis in medium adductis. Fertur enim ex ſucco fructuum lyguſtri, & caprifolij dicti, nec non prunellorum ſylueſtrium, oxyacanthæ baccis, nunc his inuicem compoſitis, nunc per ſe diſtinctis parari: cum tamen iſtorum nullum verè lycium ſit, propterea cum in Lygurum Alpibus, atq; Dalmatia, (vt fertur) pyxiacantha non infrequens conſpiciatur, tametſi Matthiolo picta, quæ vbique vireſcit, qua Zara itur Nonam fictitia ſit, nec illi aßimilis, fidißimo Anguillarij teſtimonio, atque paucis ab hinc annis, eius fructus piperi ſimiles, Alexandria Venetias afferri cœperint, ſimulq; legitimi lycij fruſtula quædam, ideo omne ad hoc ſtudium impendendum, vt abundantius officinas noſtras iam iam explere videatur, vel cum [illegible] amurca, in vaſe æreo ad mellis compagem cocta, vel ſuccus myrtillorum den[illegible], aut rhu obſoniorum ſubſtituetur, Dioſcoride referente, quod cæteros præbet lyc[illegible] effectus, vel ſuccus centhaurij magni, quo pro eodem in Lycia vtuntur, ex Dioſcoride [illegible] Nos quandoque eius vice, rhu, vel ſucco prunellorum agreſtium, vti conſueuimus, ex Aetio, Tetrab. 2. ſerm. 4. cap. 63. ſic fit, rhus coriariorum in quadrupla aquæ portione, ad triduum maceratur, virga frequenter agitata, quarta die decoquitur, vſque quò aqua ipſa rhois comam exæquet, & tunc quidem

dem rus expreſſa abiicitur, aqua verò percolata, donec in mellis craſſitudinem cogatur, decoquitur, atq; ita pharmacis adiicitur.

Ex Agarico.

Recipe agarici, drac. iii. rad. iridis, praſſii, an. drac. i. turpeti, drac. v. ſpecierum hieræ, vnc. med. colocynthidos, ſarcocollæ, an. drac. ii. myrrhæ, drac. i. miſce cum ſapa. Da drac. ii.

Thoracem purgant pituita craſſa, & putri, ob id antiquæ tuſſi, & aſthmati conferunt.

Ex Auicenna, ac Meſ. cap. de aſthmate, nonnihil euariant: Præpoſitus, ac Cordus addunt maſtiches, drach. iii. ab exemplaribus caſtigatioribus alienum, id neque legitur in Myrepſo, at myrrham prætermittit, diſtatq; omnium pondere: Fuchſ. diminutè legit hieræ drac. iii. 2 de comp. med.

Ad febres bilioſas, & morbos ex bile flaua & ſanguine natos.

Recipe myrobalanorum citrearum, indarum, empellicarum, ſeminis fumariæ, cuſcutæ, ſucci eupatorii, ſucci abſinthii, an. drac. ii. roſ. ſeminis cucumeris, rhabarbari, an. drach. iii. ſcammonii pp. drac. i. & med. ſpecierum hieræ, vnc. i. mellis cum caſia leniente, tamarindis, & ſucco intybi mixtis, quantum ſufficit. Dantur à drach. ii. ad iii. ſunt qui legant rhabarbari, drac. vi. diacrydii, drac. ii. & med.

Ex turpeto prima, aurea impropriè.

Recipe turpeti, drach. xvi. aloes, vnc. i. & med. maſtiches, roſ. an. drac. vii. myrobalanorum citrearum, drac. x. croci, drach. iii. confice ſucco abſinthii.

Bilem, & pituitam, citra moleſtiam purgant, hepar, & ventriculum roborant, coctionem iuuant, at nomine aurearum medicis veniunt à Nicolao deſcriptæ.

Ex Turpeto ſecunda.

Recipe turpeti, myrobalanorum, citrearum, aloes, an. drach. x. maſtiches, roſ. ſpicæ, an. drachm. ii. & med. aniſi, drachm. i. & med. croci, drachm. i. fiat maſſa vt prius, alii addunt ſalis indi, drachm. ii. idem poſſunt.

Aurea.

Aurea.

Recipe aloes,ſcammonii pp.an.drac.v. roſ. ſeminis apii, an.drac.ii. & med.aniſi,fœniculi,an.drac.i.& med.croci, pulpæ colocynthidos,hieræ picræ,an.drac.i.mucaginis,tragacanthæ,quantum ſufficit,fiat maſſa.Dantur à drac.i.ad drac.i.& med.

Myrepſus nu.97.maſtichem non legit,hieram autem accipit, propterea ex eo tradidimus.Fuchſ.2.de comp.med.vel ſedulo variat,quòd iniquum eſt,vel mente non conſiſtit, quòd maſtichem addit,hieram prætermittit.

Caput expurgant,aciem oculorum exacuunt,flatus ventriculi,& inteſtinorum diſſoluunt,ac citra moleſtiam aluum deijciunt.

Cum ex tragacanthi mucagine quàm primùm muceſcant, ideo melle roſ. excipiunt nonnulli, vbi propinandæ ſunt mucagine prædicta molleſaciunt. Braſauolus communi experimento reluctans,ſuo ſeni perſuaſit, tragacanthi lentore diutius ſeruari, quare pulpæ colocynthidos loco,eius trochiſci tragacanthum accipientes indantur,& melle roſ.effingantur. Braſauoli opinio cõfutata.

Ex Cynogloſſa,aliàs ad omnem catharrum.

Recipe myrrhæ,drach.vi.olibani,drac.v. opii, hyoſcyami, an.drach. med.croci,drac.i.& med.rad.cynogloſſæ,vnc. iiii. & med. cum aqua roſ.effinge maſſam.Da à drach.med.ad drac.i.

Ad catharrum,coryzam,tuſſim,aliosq; his ſuccedentes affectus,ſtupefaciunt enim, ideò parum tutæ ſunt.

Variant ex Traliano,libr. 5. cap.4.ac ipſomet Meſ. cap.de cura catharri, at quum Myrepſus huiuſmodi compoſitionem ſectetur,legit tamen nimio exceſſu,opii, hyoſciami,rad. cyngloſſæ,an.drach.iiii.Mantuani etiam,& cum his Deſſennius,hyoſciami,an. drach. iiii. quorum copia non modo in grauiſſimum coma præcipitarent,verum quoq; inemendabili veterno fortaſſis obruerent.

Ex Stacte,aliàs de ſtorace.

Recipe prædictorum omnium in pilulis de cynogloſſa,an. vnc. med. adde ſtactes,& ſucci glycyrrhizæ,an.vnc.med.Da duas,aut tres ciceris magnitudine.Idem præſtabunt.

Cynogloſſon,Latinis lingua canina,ex Dioſcor.lib. 4. cap.113.folia latifoliæ plantaginis habet,arctiora tamen,& minora.Hac in noſtris Serui ſabuletis humi ſtrata,vt etiã in vinetis,lanuginoſa,caule vacans,folioſo ceſpite, radice digiti humani craſſitie,albicante,& ſupercurrente aſperitate,à nobis ſæpe obſeruata eſt:Nec eſt ea herba

è ſolo elata,paſſim circa itinera, & glareas , caule interdum cubitali,longiore,hiſpido, ſurculoſo,folijs arctis,prælongis,hirſutis,non venoſis,mollibus , flore ex purpura cæruleo,radice altè penetrante,aliquibus piloſella,maior, quam officinæ veram cynogloſſon exiſtimatur. In hoc Dioſcor.ac Plinius,non conueniunt,quod his attribuat quæ Dioſco. bugloſſo:Præterea lib.25.cap 8.diuerſa ab hoc genera recenſet, ideo vtrumq; confudiſſe tradidit Matthiolus:At cum plurima ſecus dicet Plinius quàm Dioſcor. vt lib.26.cap. 11.bugloſſo inareſcente,ſi quis &c.à febre liberari dicuntur, quod alter in bugloſſo expertus eſt, alter fortè in ſuis cynogloſſis deprehendit:Ideo data opera in illo prætermiſiſſe coniectandum:Vt enim animi voluptatem non omiſit,ex vino,de qua in calce Dioſco. nec priora niſi ſedulo præteriſſet. Hic propterea Stephanus Aquæus Plinium commentatus,apertè hallucinari deprehenditur, quod aſſeruerit Dioſcor. non referre in vinum deiectum,animi voluptates augere bugloſſum,cauliculoſum reddi cynogloſſon triennio credunt nonnulli,anchuſacea planta illuſi idq; Anguillarij coniectura.

Piloſella. Pro Plinio aduerſus Matthiolũ. Stephani Aquæi lapſus.

Ex bedellio maiores.

Recipe bdellii,vnc.i.& med.amcos,drac.iii. myrobalanorum cepularum,indarum,bellericarum, empellicarum, concharum vſtarum, ſuccini,an.drac.ii.& med.infunde bdellium ſucco porri, & maſſam forma. Dantur à drachmis ii.ad iii.

Ad fluxum hæmorrhoidum & vlcerum in eis, & ad menſes immodicos.

Ab his diuerſa eſt Rhazes deſcriptio,9. Almanſ.ca 80.Auicenna lib. 3. Fen.17. concharum loco,legit acori,alii auellanarum , quidam venerearum , fortè quia acorus, venerea quibuſdam dicta eſt,etſi hæ propriæ conchæ ſint margaritiferæ, vt capite proprio diſcuſſum eſt,quorum loco margaritarum pondus,vel onychis,blattæ bizantiæ appellati , indi poterunt.

Ex bdellio minores.

Recipe myrobalan cepularum,indarum,empellicarum,& bellericarum,an.drac.v.bdellii.drac xv.forma vt prius.

Ex bdellio noſtræ.

Recipe myrobal.nigrarum,empellicarum, bellericarum,an.drac.v, bdellii,drac.x.ſcoriæ ferri,feminis porri,an.drac.iii.corallii vſti,ſuccini,conchularum vſtarum,an.drac.i. & med.margaritarum,drach. med.forma vt prius.

Hæ ad omnia præſtantiores,ad fluorem ſanguinis immodicum per ſedem , vel vterũ, vel os,ſunt efficaciſſimæ,ideò per pilulas ex bdellio abſolutè intelligendæ:Quidam pondera peruertunt,alii corticum auellanarum vſtarum,pro conchulis legunt.

Ex

Ex opopanace.

RRecipe opopanacis, hermodactylorum, ſagapeni, bdellii, ammoniaci, colocynthidos, an. drac. v. croci, caſtorei, myrrhæ, zingiberis, piperis nigri, & longi, caſ. aro. myrobalan. citrearum, bellericarum, empellicarum, an. drach. i. ſcammonii, drac. ii. turpeti, vnc. med. aloes, vnc. i. & med. infunduntur lacrymæ ſucco braſſicæ, & cum his fac. maſſam. Da à drac. i. ad drac. iii. & med. cum aqua chamæpythyos.

Ad paralyſin, ſpaſmum cynicum, gonagram, podagram, & aliorum articulorum dolores, morboſq; partium neruoſarum frigidos.

Præpoſitus, ac Cordus, vnà legunt myrobalanorum indarum, an. drachm. i. à purgatis Meſ. exemplaribus abeſt, has ab Auicenna tranſſumpſit, 5. can. omnium dimidio pondere.

Ex hermodactylis maiores.

RRecipe hermodactylorum, aloes, myrobal. citrearum, turpeti, colocynthidos, bdellii, ſagapeni, an. drac. vi. caſtorei, ſarcocollæ, euphorbii, opopanacis, rutæ agreſtis, apii, an. drac. iii. croci, drac. i. & med. forma cum ſucco braſſicæ, Præpoſitus croci, drac. ii. & med. Myrepſus admodum variat.

Ad podagram, & dolores frigidos aliarum iuncturarum.

Ex hermodactylis minores.

RRecipe hermodactylorum, drach. v. ſcammonii, drac. ii. & med. myrobal. citrearum, drac. iii. roſarum, drac. ii. aloes, drac. x. forma cum electario roſ. Meſ. Da drac. iii. Præpoſitus diminutè legit aloes, drac. ii. & myrobalanorum citrearum tantundem.

Ad podagram, calidam præſertim, cuius materiam ex iuncturis vacuant, atq; pituitoſam, vnde & frigida conducunt.

Ex hermodactylis noſtræ.

RRecipe hermodactylorum, turpeti, agaraci, an. vnc. med. caſ. aromaticæ, ſpicæ, caryophyllor. ligni, & fructus balſami, zingiberis, maſtiches, fœniculi, aniſi, ſaxifragæ, ſeminis aſparagi, ruſci, lithoſpermatis, ſalis gemmei, an. drac. med. aloes ad pondus omnium, conficiantur ſucco fœniculi, vel iuæ.

Arthritidi, frigidæ potiſſimum auxiliantur, à renibus quoque expurgant.

Procul diſtat ab his Myrepſus,in ſuis ad arthriticos probatis, varias prætereà tradit arthriticas,variis ſimplicibus coactas,vt & tria Dyahermodactyli nomine Alexan.lib.11.ceu catapotia,ex hermodactylo,&aloe.

Sebelia,aliis Sebelina.

RECipe ſpicæ indæ,drac.vi.ſpicæ Romanæ,croci,an.drac.ii.myrrhæ, cinnamomi,caryophyllorum,ſchœnanthi, an.drac.i.rhabarbari, agarici,epithymi,an.vnc.med.coſti,maſtiches, chamedryos,amomi,an.drac.iii.aloes,drac.x.cum vino antiquo effinge. Da drac.ii.cum vino.

Obſtructiones ventriculi,hepatis,lienis ſanant,& hydropem,materiamq́ vacuant.

Syluius legit epithymi,an.drac.iii.Præpoſitus ſpicæ Romanæ,drac.iiii.

Cocciæ.

RECipe ſpecierum hieræ,drac.x.colocynthidos,drac.iii.ſcrup.i,ſcammonii,drac.ii.& med.turpeti,ſtœchados,an.drac. v.cum ſyrupo ex ſtœchade ſufficienti,fiat maſſa.Dantur à drac.i.ad drac.i.& med.vel duas,in robuſtis,nam drac.ii.& med.excedunt.

Cephalicæ rectius appellantur,quod ſcilicet caput magna efficacia expurgent,ex coque,ac neruis humores craſſos euacuent.

Sunt & cocciæ ex Meſ.authoritate Iſach,his diſſimiles,ex Galeno ita parantur, primo de comp.med.ſecundum locos,capite ſecundo.

RECipe colocynthidos , ſucci abſinthii, an. partem vnam, aloes,& ſcammonii,an.partes duas. Si maſtichem, & bdellium adiicere velis,horum doſi non expreſſa an.partem mediam,alterius partis accipito. Præpoſitus perperàm ex Galeno vertit,ſunt & cocceri Myrepſi, nu.122. non contemnendæ.

Qui rimas intuentur pharmacopolæ , ac medici, latiſſimos verò hiatus,ampliſſimæ foramina non animaduertunt , hieræ Rhazes puluerem hic accipiendum contendunt, quòd ab eius monumentis emanauerint huiuſmodi pilulæ,id quod etſi non iniuria, in vſitatis concedendum videatur,cùm eius hiera à Galenica vocata aliquantulum diſſideat, ne grauiter,permoleſteq́ue feratur,tantarum compoſitionum ex tam leui occaſione diſſidium,ideò hic quoque puluis hieræ Galeni admiſceri poſſet.Cum verò torminoſas haſce pilulas ſæpenumerò experti,& trochiſcis ex colocynthide, & ſcammonio præparato, parari æquius fore nobis propoſuiſſemus,paulo minus ſoluere comperiimus, at tolerabilius.Verumtamen in eorum gratiàm qui Barbarorum nugis acquieſcere malunt,quàm illuſtrem Græcorum doctrinam ſectari,mox mox Rhazes compoſitionem ſubiiciam.

Hiera

Digitized by Google

Hiera Rhazes.

REcipe pul.roſ.rubrarum, ſpicæ, maſtiches, ligni, & fructus balſami, cinnamomi, ligni caſiæ, aſari, an. drachm.i. aloes, vnc.ij. ſingulis arte exactiſſimè tritis, & cribro decuſſis, in vſum ſepone.

Alexandri, aliàs de nitro vulgares.

REcipe aloes, colócynthidos, ſcammonii, bdellii, ellebori nigri, an. vnc.med. euphorbii, vnc.i. excipe ſucco braſſicę. Dantur à drachm.i. ad ſcrup.iiij.

Alexander lib.1.cap.12. catapotia Diacolocynthidos in hunc modum parat: Aloes, colocynthidos, ſcammonii, gummi, cort. veratri nigri, ſing. vnc. i. euphorbii, nitri Alexandrini, ſing. vnc. med. excipito ſucco braſſicæ, aut citri,, aut rhodomell. ac dato ſcrup.vj. non vniuerſim, ſed per interualla. non ſolum ſuperficiariam vacuationem moliuntur, ſed & omnes humores ex alto euocant, & velut a b ipſa radice extrahunt, hæmicranicum & vetuſtum dolorem, ſtomachicos, affectus comitiales, articularios, & coxendicos ſanant, ſunt & in gallica lue nobis mirandæ. At lib.12.cap.7. ita aſtruit, aloes, ſcammoniæ cort. veratri nigri, bdellii gummi, ſing. vnc. i. euphorbii nitri, an. vn. med. aliâs nitri ſeſquivnciam. Sunt & pilulæ Gal. 5. meth. med. cap.14. ad plures excrementorum ſpecies purgandas, his non multum diſſimiles.

REcipe aloes, ſcammonii, colocynthidos, agarici, bdellii, gummi Arabici, partes æquas. Satisfaciunt & ad vſum ſine gummi. Alexander tamen lib.1.cap.16. catapotia diacolocynthidos ita parat. Aloes, colocynthidos, veratri nigri, bdellii, ſing. vnc.i. euphorbii, nitri Alexandrini, ſing. vnc. med.

Arabica.

REcipe aloes vnc.iiij. rad. bryoniæ, quinque myrobal. maſtiches, dyacrydii, roſ. aſari, an. vnc.i. caſtorei, drach.iij. croci, drach.i. ſucci fœniculi quantum ſufficit, fiat maſſa.

Valent ad capitis dolorem, vertiginem, hamicraneamque, lætitiam generant, mentisq́; vigorem conſeruant, viſum acuunt, auditumq́; amiſſum reparant, ventriculum à vitioſis humoribus expurgant,

Facilè lapideſcunt, quia pauca glutinoſa accipiunt, ideo vanida redduntur, præter Nicolai mentem, diutius autem melle roſ. ſeruantur, Fuchſ.3. de compoſ. med. mutilus legit aloes drach.iij.

Sine quibus eſſe nolo.

Recipe aloes lotæ, drach. xiiij. quinque myrobal. rhabarbari, maſtiches, abſinthii, roſ. violarum. ſenę, agarici, cuſcutæ, an. drach. i. diacrydii, drach. vj. & med. hæc diſſoluantur ſucco fœniculi ſufficienti & reliquis eidem admixtis, fiat maſſa. Quidam diacrydii drach. vj. tantum legerunt.

Phlegmagogæ ſunt, cholagogæ, & melanogogæ, mirum in modum cataractis & oculorum caligini opitulantur, eorum aciem cuſtodiunt, aurium dolorem ſanant, ileoſis conferunt.

Ad quartanam.

Recipe coſti, ſpicæ nardi, chamædryos, cinnamomi, croci, aſari, ſchœnanthi, fructus balſami, amomi, ſcordii, folii, ariſtolochiæ rotundæ, polii, maſtiches, caryoph. gentianæ, ellebori nigri, an. drach. med. epithymi, agarici, polypodii, myrrhæ, an. drach. iij. aloes lotæ drach. viiij tere, & ſyrupo ex pomis maiore confingito. Sunt & pilulæ ad quartanam Myrepſi, ab hoc differentes.

Imperiales, quibuſdam ad quartanam ſecundæ.

Recipe cinnamomi, amomi, aniſi, maſtiches, cardamomi, zingiberis, zedoariæ, macis, nucis moſchatæ, caryoph. croci, cubebarum, ligni aloes, turpeti, mannæ, agarici, foliorum ſenæ, ſpicę nardi, quinque myrobalanorum an. ſcrup. i. rhabarbari, ad pondus omnium, aloes quantum omnia æquet, ſyrupo roſ. aut viol. vniantur, ex Chriſtophoro de Honeſtis excerptæ, in additionibus Meſ. at macim nō habent exemplaria quædam, incerti enim ſunt authoris.

Modicè non ſoluunt, plurimùm autem roborant, ſtomachum præſertim, & omnia inteſtina ad frigidum lapſa, ſanguinem, & ſpiritus depurant, facultates muniunt naturales.

De quinque generibus myrobalanorum.

Recipe quinque generum myrobalanorum, agarici, ſcammonii pp. colocynthidos, ſenæ, an. drach. i. & med. epithymi, turpeti, aniſi, fœniculi, maſtiches, lapidis lazuli pp. an. drachm. ij. & med. gr. v. aloes vnc. i. formetur maſſa cum ſucco abſinthii.

Biliosa, pituitoſa, & melancholica excrementa educunt, ideo ſanguinem defæcant.

Cordus

Cordus legit ſenæ, an. drach. med lap. lazuli, an. drach. ij. gr. xv. Fuchſius tamen ſenæ, an. drach. ij. & med. at lapidis lazuli, drach. i. gr. xvj. addit rhabarbari, ſcrup. iiij. accipitque aloes vnc. med. tantum, nos rhabarbari pondus libenter addimus, at cætera non immutamus, ſucco enim fœniculi format Fuchſius, ideò fœniculum relinquit.

Ex octo rebus, ſiue optomera.

Recipe aloes, ſcammonii, p̃p. an. drac. ij. colocynthidos, epithymi, agarici, maſtiches, dauci, myrobal. citrearum, abſinthii, an. drach. i. ex ſucco ſolani effingantur.

Purgant humores craſſos à capite, viſum clarificant, & cataractas oculorum prohibent.

Ex Elacterio.

Recipe aloes, vnc. ij. maſtiches, vnc. i. elacterii, vnc. iij. cum ſucco ſambuci, aut ebuli, effinge. Da drach. i. aut drach. i. & med. alias tres, aut quatuor.

Hydragoga potiſſimum, ideò hydropi ſalubres, multiformes humorum ſpecies educunt, alia ſunt ex elacterio Myrepſi.

Ex quatuor rebus, aliàs adilioſos.

Recipe trochiſcorum ex colocynthide, ſagapeni, ſalis gemmei, ſcammonii p̃p. an. drachm. ij. cum ſucco porri effinge. Da à ſcrup. ij. ad drachm. i. ileoſis potiſſimum ſuccurrunt, cephalalgicis, hæmicranicis ſaluberrima.

De Hiera cum agarico.

Recipe ſpecierum hieræ, ſ. agarici, aliis trochiſcati, vel trochiſ. de agarico, ſing. vnc. med. pul. aloes, vnc. i. cum melle roſ. f. maſſa. Braſauolus, aliique ponderibus variant.

Ex Aloe & Maſtiche.

Recipe aloes, caryophyll. roſ. an. vnc. i. maſtiches, vnc. med. croci, ſcammonii p̃p. an. ſcrup. ij. conformetur maſſa ſucco fœniculi, aut abſinthii.

Bilem flauam, & phlegma è ſtomacho, abſque noxa ſubducunt.

Fuchſ. legit caryophyll. & roſ. ſingul. drach. i.

Ex Aloe lota.

Recipe aloes lotę, cum ſucco roſ. rubrarum, vnc. i. agarici ꝑp. drach. iij. maſtiches, drachm. ij. ſpecierum Diamoſchi dulcis, drach. med. cum vino aruiſo, cogantur in maſſam.

Ventriculum, cerebrum, viſcera reliqua, oculos, vterum, putribus humoribus purgant & roborant.

Ex Aloe Myrepſi.

Recipe aloes exagium vnum, florũ cnici, myrrhæ, ſing. exagium med. thuris, drach. med. rhabarbari, drach. i. ſucci fœniculi quod ſatis eſt, catapocia ex aloe Pauli, lib. 7. cap. 5. ab his ſunt diuerſa.

Ad deſtillationes, grauitatem capitis, & omnia è capite in oculos, & os, aut quamcunque corporis partem decumbentia mala.

Maſtichinæ.

Recipe: maſtiches, vnc. ij. aloes, vnc. v. agarici, vnc. i. & med. infundantur oxymelle, ſ. horis 24. ſiccari permittantur, poſtea cum ſucco arthemiſiæ formetur maſſa.

Præſeruant ſtomachum ab omni affectu, leniter purgant, & mirum in modum roborant, nec permittunt humores putrefieri, præcauent à doloribus ventriculi, capitis, inteſtinorum, atque vteri, cuius etiam vitia corrigunt, triſtibus, & melancholicis ſalutares.

Sunt & maſtichinæ Conciliatoris, ponderibus tantùm variantes, ex ſyrupo ſtœchade effictæ, aliis aloeticæ, quod aloe in vtriſque cætera excedat, quum verò pilulæ ex aloe præſcriptæ ſint, à ſecundo ſimplici denominatæ non ſunt, verum à primo.

Aſſairet.

Compoſitio eſt apud Auicennam, libro tertio, d. 1. Fen. 1. cap. 29. cui gentilis pondera ſtatuit: quum verò mite capitis purgatorium ſit ex Auic. Braſauolus qui attendere diligenter, & de omni re vere exiſtimare videtur, clariſſimum ſibi authorem, neſcio qua labecula aſpergere tentat, in Pilularum libello, quippè quod cum Auicen. falli declaret, qui ſimpliciter purgare materias capitis affectis arbitratur, quum ſolam quæ ex ſtomacho propriè expurgent, ideò ex ventriculi conſenſu, cephalalgicis auxilio eſſe poſſit, quod præter myrobalanos, cætera hieram ingrediantur, aucto aloes, & maſtiches pondere, vt magis ſoluant, cuius copia fortaſſi fieri poſſet, vt etiam docebat Galenus 8. de compoſ.

compoſ.med.ſecundum loc.potius aloen minuat, in his qui ex ſtomacho caput dolent, ideò hallucinari Auicennam, quod ea pauca quantitas ſyrupi ex ſtœchade, à poſterioribus adiecta, non multum prodeſſe poteſt, quæ pulueres ſolum conglutinat. Huius igitur inſcitiæ arguetur Auicen. niſi Braſauoli diligentiam amplexi, duobus mediis in ſua hæreſi perſiſtentem Mauritanum facilè tutemur, quod libro ſecundo, cap. de aloe, biliosa capitis excrementa mundificare id aſſeruerit: Non mirum ergo, ſi & pilulas aloeticas capiti congruere, data opera conſcripſerit. Præterea hiera quoque ex barbarorum ſententia, affectibus capitis mirè auxiliatur, quumq; Auic. ante Aſſairet compoſitionem, talia præmiſerit, & incipiendum quidem à leuioribus, & gradatim procedendum, donec affectus innoteſcat, ſeq; & maſtichen, ad ſtomachi robur, & myrobalanos, ad vaporũ repreſſionem impoſuiſſe deducat: Hinc ſtomacho prius conferre, ſecundo capiti per ſympathiam innuere videtur: Quicquid ſit, quum valido argumento nitatur Braſauolus, nec abſque defenſione perſtet Auicenna, non eſt quod in alterum, vel eruditè, vel iuſtè, quauis occaſione quiſpiam commoueatur.

Pilulæ Aſſairet.

RЕcipe pul. hieræ; ſ. Gal. drach. ij. myrobal. citrearum, maſtiches, an. drach. i. aloes, vnc. med. cum ſyrupo è ſtœchade ſufficienti excipiatur, fiatque maſſa.

Bilem flauam, & pituitam vacuant.

Pilulæ de hiera, ſ. vel compoſita, vel hiera Logadii, aut benedicta, ſeu cuiuſuis electarii fieri poſſunt ex vnc. i. ſpecierum, & cum melle roſ. in maſſas redigi.

Communes, quæ & peſtilentiales Rufi, aliàs de tribus vocatæ.

REcipe aloes vnc. ij. myrrhæ, croci, an. vnc. i. cum vino aromatico effinge, aliis ſucco limoniorum, aut citreorum, quod ſic melius cohæreant.

Mirifice aduerſus peſtifera, luis contagia populatim graſſantia pollent, humores ventriculo immerſos educunt.

Rufi non ſunt, quamuis ita cenſeat Meſ. eius enim compoſitio non in pilulas cogebatur, præterea ammoniacum croci loco accipit ex Paulo, libro ſecundo, capite trigeſimoſexto, ſic.

REcipe aloes, partes ij. ammoniaci, partes ij. myrrhæ, partem vnam, hæc ſimul contuſa, ex vino fragranti colluito, deinde dimidium quotidie cyathum potui affer. aliis inſtar dimidiæ fabæ. Nunc poſſunt ex

vino in globos reduci, hæ verò magis ſuperioribus laudantur à Manardo, libro decimooctauo, epiſtola prima, potius quàm ammoniacum, quam crocum in peſtilentia commendat. Si cui autem communes parare magis arrideat, croci, vnc. med. ſatisfaciet, ne eius copia caput offendatur, quumque valide exhilaret, corq; ſummopere roboret crocus, cur peſtilenti tempore damnetur, non video. Eius enim pauca quantitas, vel pilulis, vel juſculis admixta, non adeò appetitum deiiciet, quin maius ex primo ſequatur auxilium, quàm ex ſecundo incommodum.

De tribus cum rhabarbaro.

Recipe rhabarbari, agarici, aloes, partes æquas, ex aliquo liquore pilulas forma.

Caput, thoracem, ventriculum, & iecur expurgant.

FINIS RADII SECVNDI.

APOLLINIS FRANCISCI ALEXANDRI, VERCELLENSIS, MEDICI,

Radius Tertius Trochiſcos diſponit.

TROCHISCI, *vel paſtilli, ſiue placentulæ Latinis, vt etiam κυλίσκοι, ſiue ἀρτίσκοι Græcis, medicamentum planum, in rota, aut orbiculi, ſeminisve lupini formam coactum, etſi quadrati hodie pluribus fiant, ſimplicibus ad compoſitionem aptis, in farinam tritis, conuenienti humore ſubiguntur, & in paſtillos contemperatè digeruntur, qui quum poſtulat vſus, triti ex aqua, aut vino, aut alio quouis competenti liquore, præſtantur ebibendi. Eos itaq; præcipuè deſcribemus, qui tum à maioribus noſtris, tum à nobis ſunt inuenti, quoſque experti ſumus, longiore enim temporis curriculo, vt etiam pilulæ ſeruari poſſunt: Eius verò generis ſunt hypoglotides multæ, & quæ magnis compoſitionibus miſcentur, vel per ſe vſurpantur, ſumuntur, illinuntur, iniiciuntur, de his diffuſius ex Ægineta, lib. 7. cap. 12. ſigillandi modum docet Albuchaſis, initiò validæ ſunt facultatis, ad ſex vſque menſes debilis, ex Serapione Tract. 7. cap. 54. at quotannis ſaltem redintegrandi ſunt.*

Galliæ Moſchatæ.

RECIPE ligni aloes, partes quinque, ambari, partes tres moſchi partem vnam glutinis tragacanthi in aqua roſ. ſoluti q. ſ. ad ea comprehendenda, fiant trochiſci figura folii myrtei, ſigillentur, vaſe vitreo reponantur: Alii ambarum vaſe vitreo diſſoluunt, oleo balanino pauco, ac eo cætera comprehendunt.

Digitized by Google

Cerebrum corq́; roborant, oris, atq; adeò corporis totius odorem commendant, compoſitionibus aliis miſcentur.

Monachorũ lapſus.

Quidam ambracani legentes, vulgarem dicendi modum ſecuti, ambræ, caphuram addidere, abſurdiſſimè inquam, Monachorum commentationes proſequentes, nam ſic non moſchata, ſed verius caphurata appellanda eſſet, quum eius tanta ſit vis, vt omni ex parte compoſitionem immutet: Syluius ambari partes duas duntaxat legit.

Gallia moſchata Nicolai.

RECIPE maſtiches, vnc. ij. gummi Arabici, vnc. i. caphuræ, ſcrup. i. trita & cribrata, in aqua roſ. ſufficienti, in qua moſchi, ſcrup. med. diſſolutum fuerit, para trochiſcos, in vmbra ſicca, poſt exquiſitiſſimè tere, & cum vnc. iiij. olei iaſmini, in quo efferbuerit cinnamomi, caryophyll. nucis moſchatæ, an. vnc. med. omnibus diligenter permixtis, trochiſcos para, ſeſquidrachmæ, ſigillo imprime, poſtea aqua roſ. prædicta vnge, & ſerua. Præpoſitus moſchi pondus non addidit, ideò indiſtinctam reddidit compoſitionem: alii ita parant, maſtichem ex olei iaſmini quãtum ſufficit diſſoluunt, gummi & caphuram, puluerata addunt, trochiſcos fingunt, pauca roſ. aqua affuſa, ſiccant in vmbra, rurſus terunt, addunt reliqua, olei iaſmini q. ſ. excipiunt, illinunt moſcho aqua roſ. ſoluto,

Iacobi Curbii laus.

Tam longè, lateque ſerpit omnium ſcelerum colluuio, tam immenſa eſt pecuniarum cupiditas, vt voluptatibus ducta pharmacopolarum turba, vitiorum illecebris, & lenociniis dedita, Nicolai Galliam, vt alia minoris ſumptus, in pretioſa quæque medicamenta iniicere conſueuerit, quanquam ſignis omni luce clarioribus, Meſ. gallia lõgè magis iſtam excellat, vt etiam in ipſius Nicolai antidotis inſeri non iniuria poſſit, & ſanè eo iuſtius, quo ineptiſſimè illi conflata videtur, ſeplaſiarus etiã à me ſciſcitantibus, quonam pacto aromatum prædictorum, vnc. i. & med in olei vnc. iiij. excoquatur, & reliqua vna coaleſcant, cum alii legant olei iaſmini, ferue factі, ac colati, ad dimidias vnc iiij. Quod ſi in propriis medicamentis ſua ſaltem permitteretur, id quidem in eius nominis ſtudioſorum gratiam concedi poſſet, at quum Diarrhodon Abbatis ex Meſ. excerptum ſit, illic quoque Meſ. galliam imponendam tribuimus. Verum Dii boni, ne tantum ſcelus diſſimuletur, aut lateat, rariſſima eſt ſyncera, vixq; inuenitur tãta virtute vir, qui optimum aloes lignum, moſchum, atq; ambarum, meliora ſaltem amplectatur ad huiuſmodi compoſitionem Quare qui ſolidã laudem, veramq́;, inſigni animi firmitate requirũt Medici, hoc vnum ad bonam hominum frugem recipere tenentur, vt præſentes interſint pretioſarum, aliarumq́; medicinarum commixtioni, ceu ex præclara noſtræ vrbis conſuetudine, talę mihi negotium iam quinquennio demandatum eſt, idq́; præcipuè Senatuſconſulto, interueniente Fiſcali Generali, Iacobo Curbio, nunc Senatore digniſſimo, incorruptæ æquitatis, rerũ, & iuris ſcientiæ, vſus penè incõparabilis, cuius humanitatis, & erga me beneuolentiæ ſignificatione non obſcuram, apud viros ſumma authoritate, & dignitate præditos exhibuit, inueterata,

exolcta,

exoleta, ſuppoſititia, ſitu corrupta, male commixta reiicientur, verum quoque & circumforanei, diuinatores, præcantatores, mulierculæ, lignarii fabri, tonſores, hebræi, qui nulla prorſus ſcientia inſtructi, diuinam hac artem ſola audacia fræti, profiteri audent, ad ſcalas gemonias quàmprimum erigentur, quàmprimum eius notæ parabolani, ad triremes religabuntur, niſi alio vitæ inſtituto mox mox ſe dedant, aut vitæ languentium magis ſatagant, quàm crumenis intendant, atq; inhient.

Gallia Sebellina.

Recipe foliorum roſ. recentium humidarum, ſeſe aperire incipientium, vnc. i. & med. tere curioſiſſimè in mortario lapideo, tunc ipſis ligni aloes, caryophyll. gummi, ſpicæ indæ, an. drac. i. & med. ſantalorum citrearum, drac. ii. trochiſ. ramich, drac. iii. omnia minutiſſimè trita commiſce, affunde aquæ roſ. infuſionis gummi Arabici, rurſus contere, hocque per diem vnum, poſtremò aromatiza moſchi ſcrup. ii. ambari & caphuræ an. drac. i. & med. forma trochiſcos, & ſigilla.

Ventriculum, cor, hepar, imbecilla roborant, in alias compoſitiones magnas immittuntur, atque in aromaticum nardinum, eius vero loco trochiſcos galliæ moſchata admiſcent. Syluius pro ligno aloes, falsò aloes bona interpretatur.

Galliæ aromatica, aliàs alephangina.

Recipe empellicarum exoſſatarum, vnc. iiii. parum tritæ, triduo in vaſe vitreo probè operculato macerētur, lib. med. aquæ roſ. cui prius roſæ ſiccæ, & cortices citrii ſint immerſi, infuſique, deinde aquæ roſ. prædictæ infuſionis vnc. quatuor, præterea immitte, & poſtridie tantundem, donec empellicarum virtus aquis ſit impreſſa, tunc accipe ligni aloes, vnc. i. ramich, vnc. i. & med. roſ. caryophyll. an. drac. x. ſpicæ indæ, drach. iii. ſantalorum citrearum, vnc. med. gummi Arabici, drac. vi. tere tenuiſſimè, & cum prædicta infuſione empellicarum paulatim adiecta, miſce, finge trochiſcos, ſigilla, aromatiza caphuræ, & moſchi, an. drachm. i. ambaris drachm. ii. ſerua vitreo vaſe.

Veteribus celebratiſſimi, ad cerebrum, cor, ventriculum, cæteraſq; partes nutritorias firmandas, neruoſq; imbecillos illitu roborant, celebribus deniq; compoſitionibus miſcentur.

Procul diſtat ab his Myrepſus,in ſuis ad arthriticos probatis, varias præterea tradit arthriticas,variis ſimplicibus coactas,vt & tria Dyahermodactyli nomine Alexan.lib.11.ceu cataporia,ex hermodactylo,&aloe.

Sebeliæ,aliis Sebelinæ.

Recipe ſpicæ indæ,drac.vi.ſpicæ Romanæ,croci,an.drac.ii. myrrhæ, cinnamomi,caryophyllorum,ſchœnanthi, an. drac.i. rhabarbari, agarici,epithymi,an.vnc.med.coſti, maſtiches, chamedryos,amomi,an.drac.iii.aloes,drac.x.cum vino antiquo effinge. Da drac.ii.cum vino.

Obſtructiones ventriculi,hepatis,lienis ſanant,& hydropem, materiamq; vacuant.

Syluius legit epithymi,an.drac.iii.Præpoſitus ſpicæ Romanæ,drac.iiii.

Cocciæ.

Recipe ſpecierum hieræ,drac.x.colocynthidos,drac.iii.ſcrup.i,ſcammonii,drac.ii.& med.turpeti,ſtœchados,an.drac. v.cum ſyrupo ex ſtœchade ſufficienti,fiat maſſa.Dantur à drac.i.ad drac.i.& med.vel duas,in robuſtis,nam drac.ii.& med.excedunt.

Cephalicæ rectius appellantur,quod ſcilicet caput magna efficacia expurgent,ex eoq́ue,ac neruis humores craſſos euacuent.

Sunt & cocciæ ex Meſ.authoritate Iſach,his diſſimiles,ex Galeno ita parantur, primo de comp.med.ſecundum locos,capite ſecundo.

Recipe colocynthidos, ſucci abſinthii, an. partem vnam, aloes, & ſcammonii,an.partes duas. Si maſtichem, & bdellium adiicere vesis,horum doſi non expreſſa an.partem mediam,alterius partis accipito. Præpoſitus perperàm ex Galeno vertit,ſunt & cocceri Myrepſi, nu.122. non contemnendæ.

Qui rimas intuentur pharmacopolæ, ac medici, latiſſimos verò hiatus,ampliſſima foramina non animaduertunt, hieræ Rhazes puluerem hic accipiendum contendunt, quòd ab eius monumentis emanauerint huiuſmodi pilulæ,id quod,etſi non iniuria, in vſitatis concedendum videatur,cùm eius hiera à Galenica vocata aliquantulum diſſideat, ne grauiter,permoleſteq́ue feratur,tantarum compoſitionum ex tam leui occaſione diſſidium,ideò hic quoque puluis hieræ Galeni admiſceri poſſet.Cum verò torminoſas haſce pilulas ſæpenumerò experti,& trochiſcis ex colocynthide, & ſcammonio præparato, parari æquius fore nobis propoſuiſſemus,paulo minus ſoluere comperimus, at tolerabilius.Veruntamen in eorum gratiam qui Barbarorum nugis acquieſcere malunt,quàm illuſtrem Græcorum doctrinam ſectari,mox mox Rhazes compoſitionem ſubiiciam.

Hiera

Digitized by Google

Hiera Rhazes.

Recipe pul.roſ.rubrarum, ſpicæ, maſtiches, ligni, & fructus balſami, cinnamomi, ligni caſiæ, aſari, an. drachm.i. aloes, vnc.ij. ſingulis arte exactiſſimè tritis, & cribro decuſſis, in vſum ſepone.

Alexandri, aliàs de nitro vulgares.

Recipe aloes, colocynthidos, ſcammonii, bdellii, ellebori nigri, an. vnc.med. euphorbii, vnc.i. excipe ſucco braſſicę. Dantur à drachm.i. ad ſcrup.iiij.

Alexander lib.1.cap.12. catapotia Diacolocynthidos in hunc modum parat: Aloes, colocynthidos, ſcammonii, gummi, cort. veratri nigri, ſing. vnc. i. euphorbii, nitri Alexandrini, ſing. vnc. med. excipito ſucco braſſicæ, aut citri,, aut rhodomell. ac dato ſcrup.vj. non vniuerſim, ſed per interualla, non ſolum ſuperficiariam vacuationem moliuntur, ſed & omnes humores ex alto euocant, & velut ab ipſa radice extrahunt, hæmicranicum & vetuſtum dolorem, ſtomachicos, affectus comitiales, articularios, & coxendicos ſanant, ſunt & in gallica lue nobis mirandæ. At lib.12.cap.7. ita aſtruit, aloes, ſcammoniæ cort. veratri nigri, bdellii gummi, ſing. vnc. i. euphorbii nitri, an. vn. med. aliâs nitri ſeſquivnciam. Sunt & pilulæ Gal. 5. meth. med. cap.14. ad plures excrementorum ſpecies purgandas, his non multum diſſimiles.

Recipe aloes, ſcammonii, colocynthidos, agarici, bdellii, gummi Arabici, partes æquas. Satisfaciunt & ad vſum ſine gummi. Alexander tamen lib.1.cap.16. catapotia diacolocynthidos ita parat. Aloes, colocynthidos, veratri nigri, bdellii, ſing. vnc.i. euphorbii, nitri Alexandrini, ſing. vnc. med.

Arabica.

Recipe aloes vnc.iiij. rad. bryoniæ, quinque myrobal. maſtiches, dyacrydii, roſ. aſari, an. vnc.i. caſtorei, drach.iij. croci, drach.i. ſucci fœniculi quantum ſufficit, fiat maſſa.

Valent ad capitis dolorem, vertiginem, hæmicraneamque, lætitiam generant, mentisq; vigorem conſeruant, viſum acuunt, auditumq; amiſſum reparant, ventriculum à vitioſis humoribus expurgant,

Facilè lapideſcunt, quia pauca glutinoſa accipiunt, ideo vanida redduntur, præter Nicolai mentem, diutius autem melle roſ. ſeruantur, Fuchſ.3. de compoſ. med. mutilus legit aloes drach.iij.

Sine quibus eſſe nolo.

RECipe aloes lotæ, drach. xiiij. quinque myrobal. rhabarbari, maſtiches, abſinthii, roſ. violarum. ſenę, agarici, cuſcutæ, an. drach. i. diacrydii, drach. vj. & med. hæc diſſoluantur ſucco fœniculi ſufficienti & reliquis eidem admixtis, fiat maſſa. Quidam diacrydii drach. vj. tantum legerunt.

Phlegmagoga ſunt, cholagoga, & melanogoga, mirum in modum cataractis & oculorum caligini opitulantur, eorum aciem cuſtodiunt, aurium dolorem ſanant, ileoſis conferunt.

Ad quartanam.

RECipe coſti, ſpicæ nardi, chamædryos, cinnamomi, croci, aſari, ſchœnanthi, fructus balſami, amomi, ſcordii, folii, ariſtolochiæ rotundæ, polii, maſtiches, , caryoph. gentianæ, ellebori nigri, an. drach. med. epithymi, agarici, polypodii, myrrhæ, an. drach. iij. aloes lotæ drach. viiij tere, & ſyrupo ex pomis maiore confingito. Sunt & pilulæ ad quartanam Myrepſi, ab hoc differentes.

Jmperiales, quibuſdam ad quartanam ſecundæ.

RECipe cinnamomi, amomi, aniſi, maſtiches, cardamomi, zingiberis, zedoariæ, macis, nucis moſchatæ, caryoph. croci, cubebarum. ligni aloes, turpeti, mannæ, agarici, foliorum ſenæ, ſpicę nardi, quinque myrobalanorum an. ſcrup. i. rhabarbari, ad pondus omnium, aloes quantum omnia æquet, ſyrupo roſ. aut viol. vniantur, ex Chriſtophoro de Honeſtis exerptæ, in additionibus Meſ. at macim nõ habent exemplaria quædam, incerti enim ſunt authoris.

Modicùm ſoluunt, plurimùm autem roborant, ſtomachum præſertim, & omnia inteſtina ad frigidum lapſa, ſanguinem, & ſpiritus depurant, facultates muniunt naturales.

De quinque generibus myrobalanorum.

RECipe quinque generum myrobalanorum, agarici, ſcammonii pp. colocynthidos, ſenæ, an. drach. i. & med. epithymi, turpeti, aniſi, fœniculi. maſtiches, lapidis lazuli pp. an. drachm. ij. & med. gr. v. aloes vnc. i. formetur maſſa cum ſucco abſinthii.

Bilioſa, pituitoſa, & melancholica excrementa educunt, ideo ſanguinem defæcant.

Cordus

Digitized by Google

Cordus legit ſenæ,an.drach.med lap.lazuli,an.drach. ij. gr.xv. Fuchſius tamen ſenæ, an.drach.ij.& med.at lapidis lazuli,drach.i. gr.xvj. addit rhabarbari, ſcrup. iiij. accipitque aloes vnc.med.tantum,nos rhabarbari pondus libenter addimus,at cætera non immutamus,ſucco enim fœniculi format Fuchſius,ideò fœniculum relinquit.

Ex octo rebus,ſiue optomera.

Recipe aloes,ſcammonii,p̄p.an. drac. ij. colocynthidos, epithymi,agarici,maſtiches,dauci,myrobal.citrearum,abſinthii, an.drach.i.ex ſucco ſolani effingantur.

Purgant humores craſſos à capite, viſum clarificant, & cataractas oculorum prohibent.

Ex Elacterio.

Recipe aloes,vnc.ij.maſtiches,vnc.i.elacterii, vnc.iij. cum ſucco ſambuci,aut ebuli,effinge. Da drach.i. aut drach. i. & med. alias tres,aut quatuor.

Hydragoga potiſſimum, ideò hydropi ſalubres, multiformes humorum ſpecies educunt,alia ſunt ex elacterio Myrepſi.

Ex quatuor rebus,aliàs adilioſos.

Recipe trochiſcorum ex colocynthide,ſagapeni,ſalis gemmei,ſcammonii p̄p. an. drachm. ij. cum ſucco porri effinge. Da à ſcrup.ij. ad drachm. i. ileoſis potiſſimum ſuccurrunt, cephalalgicis, hæmicranicis ſaluberrima.

De Hiera cum agarico.

Recipe ſpecierum hieræ,ſ. agarici,aliis trochiſcati,vel trochiſ.de agarico,ſing. vnc.med. pul.aloes,vnc. i.cum melle roſ.f.maſſa. Braſauolus,aliique ponderibus variant.

Ex Aloe & Maſtiche.

Recipe aloes, caryophyll. roſ. an. vnc. i. maſtiches, vnc. med. croci, ſcammonii p̄p. an. ſcrup. ij. conformetur maſſa ſucco fœniculi, aut abſinthii.

Bilem flauam, & phlegma è ſtomacho, abſque noxa ſubducunt.

Fuchſ. legit caryophyll.& roſ.ſingul.drach.i.

Digitized by Google

Ex Aloe lota.

Recipe aloes lotæ, cum ſucco roſ. rubrarum, vnc. i. agarici pp. drach. iij. maſtiches, drachm. ij. ſpecierum Diamoſchi dulcis, drach. med. cum vino aruiſo, cogantur in maſſam.

Ventriculum, cerebrum, viſcera reliqua, oculos, vterum, putribus humoribus purgant & roborant.

Ex Aloe Myrepſi.

Recipe aloes exagium vnum, florũ cnici, myrrhæ, ſing. exagium med. thuris, drach. med. rhabarbari, drach. i. ſucci fœniculi quod ſatis eſt, catapocia ex aloe Pauli, lib. 7. cap. 5. ab his ſunt diuerſa.

Ad deſtillationes, grauitatem capitis, & omnia è capite in oculos, & os, aut quamcunque corporis partem decumbentia mala.

Maſtichinæ.

Recipe: maſtiches, vnc. ij. aloes, vnc. v. agarici, vnc. i. & med. infundantur oxymelle, ſ. horis 24. ſiccari permittantur, poſtea cum ſucco arthemiſiæ formetur maſſa.

Præſeruant ſtomachum ab omni affectu, leniter purgant, & mirum in modum roborant, nec permittunt humores putreſieri, præcauent à doloribus ventriculi, capitis, inteſtinorum, atque vteri, cuius etiam vitia corrigunt, triſtibus, & melancholicis ſalutares.

Sunt & maſtichinæ Conciliatoris, ponderibus tantùm variantes, ex ſyrupo ſtœchade effictæ, aliis aloeticæ, quod aloe in vtriſque cætera excedat, quum verò pilulæ ex aloe præſcriptæ ſint, à ſecundo ſimplici denominatæ non ſunt, verum à primo.

Aſſairet.

Compoſitio eſt apud Auicennam, libro tertio, d. 1. Fen. 1. cap. 29. cui gentilis ponderaſtatuit: quum verò mire capitis purgatorium ſit ex Auic. Braſauolus qui attendere diligenter, & de omni re vere exiſtimare videtur, clariſſimum ſibi authorem, neſcio qua labecula aſpergere tentat, in Pilularum libello. quippè quod cum Auicen. falli declaret, qui ſimpliciter purgare materias capitis affecti arbitratur, quum ſolam quæ ex ſtomacho propriè expurgent, ideò ex ventriculi conſenſu, cephalalgicis auxilio eſſe poſſit, quod præter myrobalanos, cætera hieram ingrediantur, aucto aloes, & maſtiches pondere, vt magis ſoluant, cuius copia fortaſſi fieri poſſet, vt etiam docebat Galenus 8. de compoſ.

compoſ.med.ſecundum loc.potius aloen minuat, in his qui ex ſtomacho caput dolent, ideò hallucinari Auicennam, quod ea pauca quantitas ſyrupi ex ſtœchade, à poſterioribus adiecta, non multum prodeſſe poteſt, quæ pulueres ſolum conglutinat. Huius igitur inſcitia arguetur Auicen. niſi Braſauoli diligentiam amplexi, duobus mediis in ſua hæreſi perſiſtentem Mauritanum facilè tuemur, quod libro ſecundo, cap. de aloe, bilioſa capitis excrementa mundificare id aſſeruerit: Non mirum ergo, ſi & pilulas aloeticas capiti congruere, data opera conſcripſerit. Præterea hiera quoque ex barbarorum ſententia, affectibus capitis mirè auxiliatur, quumq; Auic. ante Aſſairet compoſitionem, talia præmiſerit, & incipiendum quidem à leuioribus, & gradatim procedendum, donec affectus innoteſcat, ſeq; & maſtichem, ad ſtomachi robur, & myrobalanos, ad vaporũ repreſſionem impoſuiſſe deducat: Hinc ſtomacho prius conferre, ſecundo capiti per ſympathiam innuere videtur: Quicquid ſit, quum valido argumento nitatur Braſauolus, nec abſque defenſione perſtet Auicenna, non eſt quod in alterum, vel eruditè, vel iuſtè, quauis occaſione quiſpiam commoueatur.

Pilulæ Aſſairet.

Recipe pul. hieræ; ſ. Gal. drach. ij. myrobal. citrearum, maſtiches, an. drach. i. aloes, vnc. med. cum ſyrupo è ſtœchade ſufficienti excipiatur, fiatque maſſa.

Bilem flauam, & pituitam vacuant.

Pilulæ de hiera, ſ. vel compoſita, vel hiera Legadii, aut benedicta, ſeu cuiuſuis electarii, fieri poſſunt ex vnc. i. ſpecierum, & cum melle roſ. in maſſas redigi.

Communes, quæ & peſtilentiales Rufi, aliàs de tribus vocatæ.

Recipe aloes vnc. ij. myrrhæ, croci, an. vnc. i. cum vino aromatico effinge, aliis ſucco limoniorum, aut citreorum, quod ſic melius cohæreant.

Mirifice aduerſus peſtiferaq; luis contagia populatim graſſantia pollent, humores ventriculo immerſos educunt.

Rufi non ſunt, quamuis ita cenſeat Meſ. eius enim compoſitio non in pilulas cogebatur, præterea ammoniacum croci loco accipit ex Paulo, libro ſecundo, capite trigeſimo-ſexto, ſic.

Recipe aloes, partes ij. ammoniaci, partes ij. myrrhæ, partem vnam, hæc ſimul contuſa, ex vino fragranti colluito, deinde dimidium quotidie cyathum potui affer, aliis inſtar dimidiæ fabæ. Nunc poſſunt ex

vino in globos reduci, hæ verò magis ſuperioribus laudantur à Manardo, libro decimooctauo, epiſtola prima, potius quàm ammoniacum, quam crocum in peſtilentia commendat. Si cui autem communes parare magis arrideat, croci, vnc. med. ſatisfaciet, ne eius copia caput offendatur, quumque valide exhilaret, corq; ſummopere roboret crocus, cur peſtilenti tempore damnetur, non video: Eius enim pauca quantitas, vel pilulis, vel juſculis admixta, non adeò appetitum deiiciet, quin maius ex primo ſequatur auxilium, quàm ex ſecundo incommodum.

De tribus cum rhabarbaro.

RECipe rhabarbari, agarici, aloes, partes æquas, ex aliquo liquore pilulas forma.

Caput, thoracem, ventriculum, & iecur expurgant.

FINIS RADII SECVNDI.

APOLLINIS FRANCISCI ALEXANDRI, VERCELLENSIS, MEDICI,

Radius Tertius Trochiſcos diſponit.

TRochisci, *vel paſtilli, ſiue placentulæ Latinis, vt etiam* κυλίσκοι, *ſiue* ἀϛτίσκοι *Græcis, medicamentum planum, in rotæ, aut orbiculi, ſeminisve lupini formam coactum, etſi quadrati hodie pluribus fiant, ſimplicibus ad compoſitionem aptis, in farinam tritis, conuenienti humore ſubiguntur, & in paſtillos contemperatè digeruntur, qui quum poſtulat vſus, triti ex aqua, aut vino, aut alio quouis competenti liquore, præſtantur ebibendi. Eos itaq; præcipuè deſcribemus, qui tum à maioribus noſtris, tum à nobis ſunt inuenti, quoſque experti ſumus, longiore enim temporis curriculo, vt etiam pilulæ ſeruari poſſunt: Eius verò generis ſunt hypoglotides multæ, & quæ magnis compoſitionibus miſcentur, vel per ſe vſurpantur, ſumuntur, illinuntur, iniiciuntur, de his diffuſius ex Aegineta, lib. 7. cap. 12. ſigillandi modum docet Albucbaſis, initiò validæ ſunt facultatis, ad ſex vſque menſes debilis, ex Serapione Tracta. 7. cap. 54. at quotannis ſaltem redintegrandi ſunt.*

Galliæ Moſchatæ.

REcipe ligni aloes, partes quinque, ambari, partes tres moſchi partem vnam glutinis tragacanthi in aqua roſ. ſoluti q. ſ. ad ea comprehendenda, fiant trochiſci figura folii myrtei, ſigillentur, vaſe vitreo reponantur: Alii ambarum vaſe vitreo diſſoluunt, oleo balanino pauco, ac eo cætera comprehendunt.

exoleta,ſuppoſititia,ſitu corrupta,male commixta reiicientur, verum quoque & circumforanei,diuinatores,præcantatores,mulierculæ,lignarii fabri,tonſores, hebræi, qui nulla prorſus ſcientia inſtructi,diuinam hac artem ſola audacia fræti,profiteri audent, ad ſcalas gemonias quàmprimum erigentur, quàmprimum eius notæ parabolani, ad triremes religabuntur, niſi alio vitæ inſtituto mox mox ſe dedant, aut vitæ languentium magis ſatagant,quàm crumenis intendant,atq; inhient.

Gallia Sebellina.

Recipe foliorum roſ.recentium humidarum, ſeſe aperire incipientium,vnc.i.& med.tere curioſiſſimè in mortario lapideo, tunc ipſis ligni aloes,caryophyll.gummi, ſpicæ indæ, an.drac.i.& med.ſantalorum citrearum,drac.ii.trochiſ.ramich,drac.iii. omnia minutiſſimè trita commiſce, affunde aquæ roſ. infuſionis gummi Arabici,rurſus contere,hocque per diem vnum,poſtremò aromatiza moſchi ſcrup.ii.ambari & caphuræ an.drac.i.& med.forma trochiſcos,& ſigilla.

Ventriculum,cor,hepar,imbecilla roborant, in alias compoſitiones magnas immittuntur,atque in aromaticum nardinum, eius vero loco trochiſcos gallia moſchata admiſcent. Sylvius pro ligno aloes,falsò aloes bona interpretatur.

Gallia aromatica,aliàs alephangina.

Recipe empellicarum exoſſatarum, vnc. iiii. parum tritæ,triduo in vaſe vitreo probè operculato macerētur,lib. med.aquæ roſ.cui prius roſæ ſiccæ, & cortices citrii ſint immerſi,infuſique,deinde aquæ roſ. prædictæ infuſionis vnc. quatuor,præterea immitte,& poſtridie tantundem, donec empellicarum virtus aquis ſit impreſſa,tunc accipe ligni aloes,vnc.i. ramich, vnc.i.& med.roſ. caryophyll.an.drac.x.ſpicæ indæ,drach.iii. ſantalorum citrearum, vnc. med.gummi Arabici,drac.vi.tere tenuiſſimè, & cum prædicta infuſione empellicarum paulatim adiecta,miſce, finge trochiſcos, ſigilla,aromatiza caphuræ, & moſchi, an.drachm.i. ambaris drachm.ii.ſerua vitreo vaſe.

Veteribus celebratiſſimi,ad cerebrum,cor,ventriculum, ceteraſq; partes nutritorias firmandas,neruoſque imbecillos illitu roborant, celebribus deniq; compoſitionibus miſcentur.

Gallia magna, ſiue regalis.

RECipe ſucci dactylorum immaturorum, libr. i. ſemel feruefac, cola, coque ad mellis craſſitiem, gallarum recentium curioſe tritarum vnc. iii. deinde roſ. vnc. i. cardamomi, ſeminis fraxini, caryophyllor. nucis moſchatæ, maſtiches, ligni aloes, an. drach. vii. & med. cinnamomi, drac. iii. ſantalorum citrearum, drac. v. croci drac. med. gummi Arabici, vnc. i. tere, cribra, miſce prædictis, extende ſuper marmor oleo amygdalarum vnctum, donec ſiccētur, terantur tunc tenuiſſimè, moſchi ſeſquidrachma aromatizentur, cum aqua roſ. fiant trochiſci parui, ſiccentur in vmbra.

Ventriculum, cor, hepar, cæteraſq; partes nutritorias roborant, appetentiam excitant, coctionem iuuant. Sunt qui legant gummi, drach. i. Prapoſitus autem croci drach. med.

GAlla, ex Dioſcoride, lib. 1. cap. 123. fructus eſt glandiferarum arborum, ruſtica, & vrbanæ plebi notiſſimus, ad coriarios vſus: Gallas enim ferunt ſingula roboris genera, ſed quercus tantum ad coria vtilem, cerri latifolia viſu quidem haud abſimilis querna, niſi quod leuior, ſed nullius vſus, eius duo genera parit quercus, aliqua omphacitis appellatur, parua quidem, ſed tuberoſa, ſolida, nullo foramine peruia, altera plana, leuis, perforata, fungoſa, flaua, minus efficax. Eligi debet omphacitis efficaciſſima in aſtringendo, nec Cornario accedendum, qui omphacitidem gallam, ſuis in Galenum commentariis, calyculum illud concauum, vnde quernea glans prodit; cupula Neotericis nuncupatum, pluribus viriliter adſtruit ex Aegineta, quod 3. libr. cap. 41. omphacida legat, &c. quæ ex Græco inſerere nolumus, vt alibi pluries, idiomatis varietatem, atque prolixitatem euitantes, ſiquidem præter id, quod eo in ænemate ſibi admodum experto, ſe cauum id quo glandes inſeruntur, intellexiſſe liquidò indicat, vel omphacitos legatur, à Ioanne Andernaco intactum, ſuis in Aeginetam ſcholiis, id ſaltem quo in errore verſetur didiciſſe potuerat, ex eodem Paulo, lib. 7. cum gallam omphacitim, alteramq; flauo colore inanem, magnamq; deducit, Dioſcoridis, Galeniq; more, nullo pacto cauum illud intelligens, ex quo glans enaſcitur.

Cornarii lapſus.
Cupula.

Diarrhodon.

RECipe foliorum roſ. rubrarum, drac. viii. ſpicæ nardi, ligni, aloes, an. drac. iii. glycyrrhizæ drac. quatuor & med. antiſpodii drac. i. & med. croci, ſcrup. ii. gr. vi. maſtiches drac. ii. cum vino albo, fac trochiſcos drachmæ vnius pondere.

Hi in Meſ. medicamenta inijciantur, etſi alii de roſis ſecundos accipere conſueuerint.

Digitized by Google

Efficaciſſimi ad febres pituitoſas, antiquatas, aliis implexas, formam corrumpentes, ventriculi dolorem leniendum, & humores ipſi adhærentes detergendos.

Diarrhodon Actuarij.

RECipe roſ. trium ſantalorum, antiſpodii, ſeminis portulacæ, intybi, violarum an. ſcrup. quatuor, contuſa, cribrataque ex ſtillatitio roſarum latice fermenteſcant.

Cor, & iecur roborant, dolorem capitis abigunt, à ſanguine, vel flaua bile concitatum: Modus eius eſt ſcrup. quatuor, cum roſ. vel nymphea zulapio.

Diarrhodon Nicolai.

RECipe roſ. recentium vnc. med. tere exquiſite in vaſe marmoreo, adde antiſpodii drac. ii. ſantalorum rubr. drac. i. & med. gr. vii. ſantalorum alb. drachm. i. gr. xii. croci ſcrup. ii. gr. vii. cum aqua roſ. ſufficienti miſceantur, poſtremò adde caphuræ gr. xii. fac trochiſcos, in vmbra ſicca.

Adminiſtrari poſſunt in confectionibus ipſius Nicolai, Fuchſius tamen legit roſ. drach. iii. croci ſcrup. ii. gr. xx. aliàs etiam diarrhodon ad dyſſenteriam deſcribit, cum his nihil commune habens.

De roſis primi, etiam cum ſcammonio.

RECipe foliorum roſ. drac. x. glycyrrhizæ, drachm. v. ſpicæ nardi, drac. ii. & med. vino albo excipe. Si purgatorios vis, adde ſcammonii drac. iii. vt etiam ex Auic. 5. can. tract. 8. at accipit ſpicæ drac. iii. & ex ſapa effingit, vocatque trochiſcos de roſis vniuerſales, vt alios Aſclepiadis, & tertios de roſis cum ſcammonio, iterum alios non diſſimiles, de roſis lenitiuos appellans.

Ventriculum, & hepar firmant, humores ab illo detergunt, ob id phlegmaticæ febri conducunt.

Quamuis diarrhodon ſignificet de roſis, ob differentiam nomina immutare primis ſcriptoribus placuit: Hinc Auicen. trochiſcos de roſis nominatos diarrhodon appellat, horum etiam initium accipit Myrepſus, poſtea diſcedit.

De roſis ſecundi.

RECipe roſ. vnc. med. ligni aloës drac. ii. maſtiches drac. i. & med. abſinthii, cinnamomi, ſpicæ nardi, caſ. aromaticæ, ſchœnanthi, an. drac. i. cum vino antiquo, & aqua decoct. radicum, fac trochiſcos drac. ii.

Mulie-

Multorum ſcriptis celebrati, efficaces ad multos affectus, præſertim ventriculi dolorem, malam coctionem, febres antiquas, hydropem incipientem, & illos maximè quibus forma corrumpitur.

Quinque radices prouocantes, aliàs calidæ, aliis vreticæ, ſunt hæ, ruſci, aſparagi, apii, fœniculi, petroſelini, quarum cortex, non meditullium ſimul accipiendum; niſi tenues admodum ſint, id verò in cichorii, & bugloſſi radicibus ſeruatur nequaquàm, vt quibuſdam in frigidiuſculis neruea matrix admittenda videatur, in aperientibus non, hæc periti artificis iudicio expendantur.

De roſis ex Galeno 2. de antidoto cap. 5.

Recipe roſarum recentium, biduò, vel ad ſummum triduò in vmbra ſiccatarum, li. iii. contunde in pila quantum ſufficit, his aſperge ſchœnanthi exactiſſimè puluerati vnc. quatuor, myrrhæ, vnc. i. omnibus ſimul benè commixtis, rotulas magnas effinge, diligenter exſicca.

Ex roſis, & eupatorio.

Recipe foliorum roſ. vnc. i. ſpicæ drac. iii. rhabarbari, vnc. med. glycyrrhizæ, drac. iii. & med. antiſpodii, drac. i. & med. ſucci eupatorii, drac. x. cum manna, fac trochiſcos.

Obſtructionem hepatis probè leuant, & inde naſcentes icterum, febres antiquas, & aliis complexas.

Ingens eſt paſtillorum de roſis ſylua, tàm Græcæ, quàm Mauritanæ familiæ authoribus varia, ſuntq; & diarrhodō, id eſt è roſis ſignificatu, prolatione verò diuerſi, hi verò rhabarbaro, ac glycyrrhiza exceptis, mutatisque ponderibus, vocantur trochiſci de roſis cum ſpodio ex Auicenna 5. can. Tract. 8. etſi alios habeat de roſis, & eupatorio, ab his non multum diſſimiles.

Eupatorij.

Recipe mannæ, ſucci eupatorii. an. vnc. i. roſ. vnc. med. ſpicæ, drac. iii. rhabarbari, aſari, aniſi, an. drac. ii. antiſpodii drac. iii. & med. cum ſucco eupatorii recentis, fac trochiſcos, vtere.

Obſtructionem, & tumorem præter naturam hepatis, & lienis ſanant, ac inde natas febres, & harum rigorem, icterum incipientem, & hydropem.

Præpoſitus, ac Cordus, legunt aniſi, an. drach. ii. & med. Braſauolus diminutè mannæ, ſucci eupatorii ſing. drach. med. Præpoſitus drach. i. & roſ. drach. med. Auicenna paucioribus complectitur, Myrepſus diuerſit, Fuchſ. cum ſtillaticio caſſutæ liquore fingit, tametſi primum ex ſucco addenſato, denique ex recenti parabiles ſunt.

Eupatorij Actuarij.

Recipe abſinthii, ſchœnanthi, ſucci eupatorii, roſ. fœniculi, maſtiches, an. vnc. med. aniſi, tragacanthæ albæ, an. drac. ii. ſantal. citrearum, antiſpodii, an. ſcrup. quatuor, tuſa, & in cerniculo creta, ex intuborum ſucco ſubigito, & in paſtillos ex aqua, in qua lacca maduerit, ex oxymelle cogito.

Iecur, & ſtomachum adiuuant, inflationes diſcutiunt, & horrores febrium, quas pituita creauit.

Ramich, aliis rumicis.

Recipe ſucci rumicis, vnc. xvi. ſemel feruefac, cum roſ. vnc. i. baccarum myrti, vnc. ii. cola, his immiſce gallarum recentium, curioſiſſimè tritarum, vnc. iii. coque iterum, deinde pulueriza ſuper ipſa, foliorum roſ. carnium rhois, antiſpodii, an. vnc. i. ſantalorum citrearum, vnc. i. drac. ii. gũmi Arabici aſſi, vnc. i. & med. omphacii, vnc. vii. ſucci baccarũ myrti multùm tritarum, vnc. quatuor, ligni aloes, caroyphyllo. macis, nucis moſchatæ, an. vnc. med. miſce omnia ſimul, & extende in ſcutella lapidea, vſque dum ſiccentur, poſt tere minutim, & cum caphuræ, drac. i. & med. & aqua roſ. fac trochiſcos paruos, ſicca in vmbra. Sunt qui loco ſucci rumicis, ſumunt ſuccum cydoniorum immaturorum, vel oxalidis, quartum rumicis genus, idq́ue vt cydoniorum, potius approbandum eſt, quidam quoque aromatizant, moſchi drachmæ vnius quarta parte.

Ventriculum, cor, hepar, imbecilla firmat, ac lubrica viſcera, & inteſtina, cholerám morbum ſiſtit, acrimoniam obtundit, animum reddit tranquillum, omnem hæmorrhagiam cohibet, ob quam naribus ſanguine fluentibus impellitur ſufflando, aliis medicamentis miſcetur.

Etſi omphacii drach vii. legerint Sylvius, ac Fuchſius, atque alia Meſ. exemplaria nobis tamen non diſplicent vnc. vii. cum Præpoſito, Cordus in initio prætermittit baccarum myrti, vnc. ii. & poſt omphacii, gr. myrti, vnc. quatuor, ſucci loco ſupponit: Braſauolus in examine trochiſcorum, peruerſe legit gummi Arabici aſſi, vnc. med. carnis ſumachiorum, antiſpodii, an. drach. v. addit ſuccum punicorum, ſuccique myrtillorum vice, poſt granorum myrti, vnc. med abſurdiſſimè exponit, & Meſ. ramich eſſe contendit, at in emplaſtrorum examine, noſtram omninò ſectatur deſcriptionem, verum vbi caſtigatiores codices gallarum vnc. iii. habent, ipſe drachmas legit.

Multa ſunt ab aliis ramich deſcriptiones, quibus omnibus hæc prævalet, alij rumich appellant, quamuis Serapioni, ramich ſit gallia, aut galliæ materies, vel forte à gallis quas recipit, ramich appellatione, quæque ſit vox, compoſitionem non immutabit.

Ex caphura.

RECipe foliorum roſ. vnc. med. antiſpodii, glycyrrhizæ, an. drac. ii. ſantalorum citrearum drac. ii. & med. croci, ſeminum melonis, cucumeris, cucurbitæ, anguriæ, tragacanthæ, gummi, ſpicæ, an. drac. i. cardamomi, ligni aloes, amyli, caphuræ, an. ſcrup. ii. ſacchari albi, & mannæ, an. drac. iii. Braſauolo iiii. comprehende mucagine ſeminis pſyllij extractæ cum aqua roſ.

Ad febres ardentes, bilis, & ſanguinis feruorem, ventriculi, & hepatis intemperiem calidam, & ab his ſitim inexpletam, ictero quoque, & phtiſi, & hectica conferre dicuntur, nobis ſuſpecti ſunt, niſi cardamomum, ſpica, lignum aloes, ne dicam caphura, auferatur: id verò expendant eruditi.

Plures ſunt ex Auicenna 5. can. atque aliis, trochiſcorum è caphura compoſitiones, Myrepſus etiam euariat.

Rhabarbari.

RECipe rhabarbari drac. x. ſucci eupatorii addenſati, amygdal. amararum, an. vnc. med. roſ. drac. iii. ſpicæ, aniſi, rubiæ, abſinthij, aſari, ſeminis apii, an. drach. i. cum ſucco abſinthii, vel fœniculi, fac trochiſcos drac. i. & med.

Valent ad hepatis obſtructionem, dolorem, tumores præter naturam, affectus inueteratos eiuſdem, & icterum, & hydropem, & formæ corruptionem.

Braſauolus ſuccum eupatorii prætermiſit, Cordus legit roſ. drac. i.

Ex rhabarbaro Actuarij.

REcipe roſ. ſiccarum, abſinthii, rhabarbari, an. drac. ii. antiſpodii, ſpicæ indicæ, iunci odorati, laccę purgatæ, ſucci eupatorii, ſing. drac. i. ſantal. citrearum, croci, caſ. aromaticæ, tragacanthæ, maſtiches, an. drac. ii. contuſa, & cribrata cum ſucco fœniculi digerito, & ſubigito in paſtillos, qui dentur ebibendi, cum aqua in qua maduerit lacca, vel oxyſacchare.

Prodeſt aduerſus iecinoris & lienis obturantes infarctus.

Eoſdem tradit Myrepſus, at pondere variat aliquantillum, alii ſunt ex Raſi 9. ad Almanſ. ca. 68. alii ex Auicenna 5. can. his non multum diſſimiles.

Digitized by Google

Ex antiſpodio, aliàs de ſpodio.

Recipe antiſpodii, vnc. med. roſ. rubrarum, drac. vii. ſeminis portulacæ, ſucci glycyrrhizæ, an. drac. ii. cum mucagine ſeminis pſyllii, fac trochiſcos drac. i. potio ex malorũ punicorum latice, non diſtat Myrepſus, at ex ſucco ſeminis lini effingit, poſtea ante trochiſcorum è caphura traditionem ſectari videtur, mutatis ponderibus, vt addita manna, Auic. 5. can. tract. 8. his addit Actuarius tragacanthæ candidæ, & amyli, ſingu. ſeſquidrachmam, ſacchari, ſcrup. 8. Sunt qui adiungant quatuor ſeminum, gummi, croci, an. drac. ii.

Efficaciſsimi in febres acutas, ventriculi, & hepatis inflammationem, & ſitim vehementem, hos in electarium è pſyllio, potius quàm ſecundos iniiciunt aliqui.

Antiſpodij cum ſemine oxalidis, aliàs acetoſæ.

Recipe roſ. rubrarum, vnc. i. & med. antiſpodii, drac. x. ſeminis oxalidis, drac. vi. ſeminis portulacæ, ſeminum coriandri aceto maceratorum, & torrefactorum, pulpæ rhoi, an. drac. ii. & med. amyli aſſi, balauſtiorum, baccarum oxyacanthæ, an. drac. ii. gummi Arabici aſſi, drac. i. & med. comprehende omphacio, vtere cum aliquo ſucco aſtringente. Variat aliquantulum Auicenna.

Ad febres bilioſas cum alui fluore valent, inflammationem ventriculi, & hepatis, & ſitim continuam ſedant.

Oxyacanthæ primi, off. de berberis.

Recipe baccarum oxyacanthæ, aut ſucci earum, ſucci glycyrrhizæ, ſeminis portulacæ, antiſpodii, an. drac. iii. roſ. drach. vi. ſpicæ, croci, amyli, tragacanthæ, an. drac. i. ſeminis anguriæ, drach. iii. & med. caphuræ, drac. med. cum manna, fac trochiſcos.

Febres ardentes extinguunt, ac ſitim vehementem.

Hi in electarium de pſyllio induntur, Braſauolus tamen in electariorum examine, ſpicam, crocum, amylum, tragacantham incuriâ reliquit, Præpoſitus citrulli, drach. iii. Myrepſus ſeminis anguriæ, drac. i. & med croco derelicto.

Oxyacanthæ ſecundi.

Recipe baccarum oxyacanthæ drac. ii. antiſpodii, maſtiches, ligni aloes, galliæ, ſpicæ, ſeminis oxalidis, an. drac. i. roſ. drac. v. gũmi, drac. iii. cum aqua roſ. fac trochiſcos.

Ad intemperiem calidam, fluorem alui, hepatis dolorem.

Hepatis vitia, & inde natas febres antiquas, & quartanas, & formam corrumpentes, ſanare ſunt à veteribus proditi.

Eoſdem ponderibus varios deſcribit Auicenna, ex decem medicinis appellans.

Lacca.

Recipe laccæ mundatæ, ſucci glycyrrhizæ, abſinthii, ſucci eupatorii, oxyacanthæ, rhabarbari, ariſtolochiæ longæ. coſti, aſari, amygdal. amar. rubiæ, aniſi, apii, ſchœnanthi, an. drach. i. fac. trochiſcos ponderis drachmæ vnius, ſucco abſinthii, aut vino, vel decocto ariſtolochiæ, & ſchœnanthi.

Hepatis & lenis obſtructiones, & inde natas febres antiquas, varias, & aſcitem, per vrinas mouent.

Aliquantulum ab his euariat Auicenna, 5. can. tract. 8. alibi etiam ſolis ponderibus varians, nulla rhabarbari mentione, Myrepſus aliter dictat, oxyacantha Fuchſio non placet, quod aliis contrariam facultatem habeat, at ſi robur addenda illi non quadrent.

Terra Lemniæ, off. ſigillata.

Recipe ſanguinis draconis, gummi Arabici, aſſi, ramich, foliorum, & ſeminis roſarum, amylli aſſi, antiſpodii, acaciæ, hypocyſtidos, lapidis, hæmatitæ, balauſtii, boli armeni, ſigilli lemnii, fumariæ, quibuſdam ſeminis cannabis, corallii, ſuccini, an. drach. ij. margarit. tragacanthæ, papaueris nigri, an. drac. i. & med. portulacæ aſſæ, cornu cerui vſti, thuris, croci, gallarum, an. drach. ij. cum aquæ plantaginis, fac trochiſcos.

Da cum aqua infuſionis antiſpodii, gummi, boli armeni, ſpica, ad ſputum ſanguinis ex thorace, aut pulmone reiecti, cum aqua portulacæ ſumitur. Ad excoriationem, cum ſucco cotoneorum, vel alio aſtringente, ad hæmorrhagiam partium infernarum, iniicitur cum aqua burſæ paſtoris. Cogimur interdum bis trochiſcis addere, apii, drach. ij. aut plures, aut pauciores, in fluore ſanguinis narium, ex ſucco plantaginis, & oui albumine ſoluti, fronti, & temporibus applicantur, in menſibus immodicis, coxis internis, & lumbis.

Gallas omiſit Syluius, legitque croci, an. drachm. numero non addito, Cordus ac Fuchſ. fumariæ non recordantur, Præpoſitus autem ad papauer nigrum vſque, legit an. drach. iij. & med. Eſt paſtillus ſphragis Actuarii, ab hoc diuerſus, Fuchſius legit nucum cupreſſi gallarum loco.

Colocynthidos, aliàs Albandal.

Recipe pulpæ colocynthidos, albę & leuis, & ſeminibus purgatę, vnc. x. forcipibus incidantur & fricentur, cũ vnc. i. olei roſ. fac trochiſcos

Digitized by Google

cum mucagine ex tragacanthæ, gummi, bdellii, an. drachm. vj. aqua roſ. alias vnc. iiij. verius octo, dies quatuor maceratis, ſicca in vmbra, tere iterum curioſè, & cum eadem mucagine forma rurſus trochiſcos, & vtere.

In Hieram Hermetis, & cõpoſitiones alias iniiciendi colocynthidos loco, niſi hæc mixtis probè caſtigetur, tutiores enim ſunt, vbi tamen colocynthidos abſolute, authorũ mentem inſequi poſſumus, ſunt qui hos trochiſcos Hermetis tempore nondum compoſitos ſcribant. Syluius drach. x. colocynthidos duntaxat legit, Cordum propterea taxat Bernardus Deſſennius, quod vnc. x. pinxerit, nobis haud corripiendus videtur, quod octodecim mucaginum drachmæ, ad drach. x. colocynthidos, eius vim nimis immutent, cum autem apothecariorum lumen commaculat, quod gummi ſing drach. med. habet, non animaduertit illum ſcripſiſſe colocynthidos, drach. x. tantummodo & gummi, an. drach. med. gr. xv. quorum ſupputatione, omnibus ſanè imminutis, ad vnc. x. alludit, vt in omnibus officinis noſtris communiter fieri conſueuit, Fuchſ. quoq; vnc. x. legit.

Deſſennii error.

Santalorum primi.

Recipe trium ſantalorum, an. vn. i. antiſpodii, ſeminum cucumeris, cucurbitæ, anguriæ, portulacæ, boli armeni, an. vnc. med. roſ. drac. vj. fac trochiſcos cũ aqua portulacę. Da cum lacte acido, aut omphacio, aut ſucco acido citrii, aut ſucco ribes. Sunt qui addant caphuræ, drach. i. oxyacanthæ, aut eius ſucci, drach. vj.

Ad febrem ardentem, ventriculi, & hepatis intemperiem calidam, & ſitim.

Paulum, aut ferè nihil euariant, paſtilli Diaſantalon Actuarii.

Santalorum ſecundi.

Recipe ſantalorum citrearum, drac. ij. gummi Arabici, ſeminis anguriæ excorticati, an. drach. i. ſeminum lactucæ, portulacæ, tragacanthę, ſucci glycyrrhizæ, an. drachm. med. fac trochiſcos, vtere vt prius. Idem promittunt.

Præpoſitus, gummi vnc. med. ſcribit, variatque, rem ineptè complexus.

Hamec.

Recipe foliorum violarum, humidi & ſucci mediarum, vnc. ij. drac. ij. turpeti, vnc. i. drach. i. ſucci glycyrrhizæ, drach. iiij. & med. mannæ, drachm. iij. Braſauolo iiij. Præpoſito vj. fac trochiſcos. Dantur drach. iij. cum ſaccharo, aut pulpæ caſiæ: His interdum coacti, addimus ſcammonii, drach. ij.

De

De Violis cum ſcammonio.

Recipe violarum, humidi & ſicci mediarum. drach. vj. turpeti vnc. med. ſucci, glycyrrhizæ, mannæ, ſcammonii, an. drachm. ij. fac trochiſcos, vtere.

Ad eadem valent, nec à ſuperioribus diſtant, doſi excepta, horum vſus præcipuus eſt in pleuritide, abſq; ſcammonio, ſine quo vt plurimum parantur, cum verò frequentiſſimi vſus ſint, poteſt omniũ pondus pro portione augeri. Purgant pituitã craſſam, ideò aſthmati, catharro opitulantur, habet etiam trochiſcos lenientes Auicenna, ex turpeti, drac. v. violarum ſiccarum, drach. x. ſucci glycyrrhizæ, drach. ij. & med.

Cyperi.

Recipe zingiberis, cardamomi, nucis moſchatæ, macis, caryoph. galliæ, gummi, an. drachm. i. & med. cort. citrii, maſtiches, ſchœnanthi, cyperi, ſpicæ, cinnamomi, empellicarum, extremitatum myrthi, an. drach. iij. ſunt qui addant moſchi ſiliquas ij. fac trochiſcos cum melle ex paſſis, vtere cum vino odoro poſt purgationem, & vomitum.

Corruptionem, malamq́; coctionem ventriculi, & inde natum oris fætorem, ſalubriter, & certò emendant, odore aromatico cor, & cerebrum roborant.

Idem propè ſunt cum trochiſcis ex caryophyllis, & moſchatis, pauculis quibuſdam immutatis, ideò eorum loco, ſi contingat, vſurpari poterunt, tametſi moſchatos non prætermiſerimus.

Ligni Aloes.

Recipe ligni aloes, roſ. rubrarum, an. drach. ij. maſtiches, cinnamomi, caryophyll. ſpicæ, galliæ, nucis moſchatæ, cubebarum, cardamomi vtriuſque, paſtinacæ, cort. citrii, an. drach. i. & med. moſchi, ambari, an. ſcrup. med. fiant trochiſci cum melle ex paſſis. Da cum vino odoro, & aromatico. Ambari non recordatur Præpoſitus. Quidam relicta paſtinaca, macis ſeſquidrachmam addunt.

Ventriculum, cor, hepar, imbecilla roborant, ob id valent ad oris fætorem, pulſum cordis, ſyncopen ac hydropen.

Capparum.

Recipe cort. rad. capparis, ſeminum viticis, an. drac. vj. melanthii, calaminthes, acori, amygdal. a. naſturcii, ammoniaci, foliorum rutæ, ariſtolochiæ rotundæ, ſucci eupatorii, an. drach. ij. citrii, ſcolopendrii, an. dra. i. puluis horũ omnium cõprehendatur ammoniaco aceto diſſoluto.

Ad

iunctis, hactenus vulgatum eſt, viticis voce Helicam Theophraſti appellitant Bononienſes, eiuſq; virgultis ciſtulas elegantes componunt, viticem clarius reddidit Plinius, libro 24. cap. 4. cum Dioſcor. neſcio quid deſiderari videatur, etſi Matthiolus non aduerterit, quum fruticem in arborem aſſurgentem, duumq; generum, flore tantum differentium expoſuit, ideoq; & magnitudine diſtent, quum altera in arborem aſſurgat, altera tantum fruticet.

Ex Scolopendrio.

Recipe ſcolopendrii, hyſſopi, praſſii, tamariſci, cort. rad. cappar. an. vnc. med. ſeminum viticis, ſeminum rutæ, gentianæ, ariſtolochiæ rot. florum geniſtæ, an. drach. ij. & med. ammoniaci aceto liquati, drach. i. & med. cum eodem reliqua miſceantur in rotulas.

Scyrrho lienis, eius flatibus, atque doloribus confert.

Geniſta, quibuſdam ſpartion falsò, quod ex Dioſcor. lib. 4. cap. 139. frutex eſt longus, ferens virgas ſine foliis, &c. diuerſa proculdubio ſunt, quum noſtra vulgaris geniſta ad ſcopas obſequioſiſsima, plurimis turgeat foliolis, longiuſculis, lini ferè modo, floribus luteis, niſi modo lunatis, quibus exceptis, integram, viuamq; geniſtæ imaginem indicare videtur, eodem inter vitilia vſu: Quo circa Plinius lib. 24. cap. 9. inquit, dubito an hæc ſit, quam Græci authores ſpartum appellauere, cum ex ea lina piſcatoria apud nos factitare docuerim, idq; lib. 19 cap. 2. Matthiolus tamen in codice hetruſco, aliorum famam, & nomē retundere auſus, Fuchſium hac in re illuſum redarguit, idemq; eſſe ſpartion, & geniſtam, apertiſsimè contendit, nec foliorum difficultatem tollit, & dubitantem Plinium fortaſſe perlegit, at at in Latino ſuo volumine admonitus, copioſiſsimum ſpartum numeroſamq; geniſtam haberi, non adeò mordicus ſua dogmata ſuſtentat, quin melioꝛa ferentibus cedat, benedictis itaq; ſi certaret, audiret. Eſt enim iuncus Hiſpanicus, funibus rudentibus, ac ficariis corbibus accommodus, ex quo vulgo ſportella, quaſi ex ſparto, quem verum eſſe putarunt, alii ad ſparti alterum genus reuocarunt, at Hiſpanienſe ſpartum non deſcripſiſſe Dioſcoridem, pluribus contendit Marcellus, vt Petro illi Canizero Medico, tanta fides haud deferenda videatur, quo aliorum oculis, vel conſpicillis, tam leni animo abutatur frequentius, quum præſertim ab Hiſpano quodam Sancta Crux vocato, herbarum non ignaro, id præſertim audiuerim. commune ſpartum in Hiſpania copioſiſsimum, fiſcellis, funibuſq; obſequentem, iunci ſpeciem eſſe, nec florem luteum expromere. Huc accedit Amathus, qui Hiſpanienſe ſpartum. fruticem iunci aculeati modo, in aceruis ſponte naſcentem aſſerit, virgis ad ſummum cubitalibus, ſolidis, & flexuoſis, ideò ad vincula, corbeſq; idoneum, abſque folio, ſemine & flore, ex quibus credit geniſtam Græcorum ſpartum eſſe, id verò antiquis ignotum: Eiuſdem ſententia

Fuchſius protegitur & Matthiolus recantat.

Amathi lapſus.

Auxiliatur ſanguinem expuentibus, tam ex inueteratis, quàm recentibus tuſsibus medetur phtiſicis, humorem à pectore reiicientibus, purulenta excreantibus, cœliacis, dyſſenteriis, inflante ſpiritu turgentibus, opitulatur. Eſt & medicamentum finiendis doloribus efficax ex Actuario, at ſcobē arboris loci addit, eſt & paſtillus ex ſuccino Pauli, 7. lib. vt etiā ex Myrepſo, ponderibus quibuſdam immutatis, ſunt & alii plures ex Mauritanorum ſchola.

Veſicaria, vel Halicacabi, barbaris Alchehengi.

RECipe baccarum veſicariæ, drac. iij. ſeminis cucumeris, anguriæ, cucurbitæ, an. drachm. iij. & med. boli armeni, gummi Arabici, thuris, ſanguinis draconis, papaueris albi, amygdal. amararum, ſucci glycyrrhizæ, tragacanthæ, amyli, nucleorum pini, an. drach. vi. ſeminis apii, ſuccini, ſigilli lemnii, hyoſcyami, an. drach. ii. alii addunt opii, drach. ii. fac trochiſcos cum ſucco halicacabi ſufficienti, aliis cum iulepo roſ. aut viol. Da drach. i. cum iulepo, aut mulſa.

Ad renum, & veſicæ vlcera, & natam inde dyſſuriam, ſiue ſtranguriam, aliàs ad ardorem vrinæ.

Paucioribus perſtringit Myrepſus, eſtque confectio alchechengi Auicennæ huic æquipollens, & ad ſanguinem mingentes, ab hac euarians, ſunt & geminæ trochiſci alchechengi deſcriptiones, eod. lib. tract. 8.

Diaphyſſalidon, id eſt, è veſicaria Actuarij.

RECipe opii, ſeminis cucumeris, ſeminis apii, hyoſcyami, fœniculi, veſicariæ, ſing. vnc. iii. amygdalorum, vnc. iiii. croci, vnc. ii. vini dulcis, quantum erit ſatis, vt hoc veluti fermento concreſcant in paſtillos.

Pollent aduerſus renum, & veſicæ exulcerationes, fluentem ſanguinem & mucoſa ſtrigmenta excernētes, & vehementi dolore conflictatos, huius paſtilli pondus drachma dantur febri non obnoxiis, ex dulci vino, vel ſapa febrientibus cum dilutiore vino.

Paulus diuertit lib. 7. cap. 12. alii etiam paſtillos διαφυσαλίδων tradunt.

Ex Agarico.

RECipe agarici, drach. v. zingiberis, maſtiches, an. drac. i. ſalis gemmei, calami aromatici, an. drach. i. & med. turpeti, aniſi, aceti, an. drach. ij. fac trochiſcos. Da cum aqua calida.

Ventrem ſoluunt, ſimul & vomitum prouocant, ob id ſtomacho pituita oppreſſo ſalubres, aceto ſufficienti peracti, ab vſu receſſere, & in eius ſedem modo infra ſcripto paratus ſucceſsit.

Agaricus præparatus, ſiue trochiſcatus, cum vino albo, vel oxymelle.

Recipe vini albi, libr. i. zingiberis craſſiuſculùm triti, vnc. ij. ſalis gemmei drachm. vj. macerentur ſimul die naturali, poſt leuem expreſſionem, iniice agarici optimi, in pollinem redacti, ad imbibitionem, tertio hinc die, alio vino infuſionis prædictæ humectetur: Idem modus tertio ſeruetur, eademq; imbibitio pari ordine, cum oxymelle fieri poteſt, ideò nomine diſtinguitur, alii capiunt agarici, vnc. i. & med. zingiberis, drach. i. ſcrup. i. ſalis gemmei, vnc. med. oxymelli permiſcet. Sunt qui zingiberis, partem duodecimam his adiiciant, aliter alii, verum à Meſ. cap. de agarico, hoc modo deſcribi, R. agarici pulueratì, drachm. iij. ſalis gemmei partem vnam, cum ſyrupo acetato, formentur trochiſci, aſſerunt Mantuani antidotorum iudices: Ille verò agarici facultatem intendi inquit, ſi tertia pars ſalis gemmei adiiciatur, atque cum manna in trochiſcos cogatur.

Agarici facultatibus pollent, minore ventriculi noxa.

Matthioli nugamentum in Amathum.

Amathus, trochiſcorũ forma vires ſuas amittere agaricum ſcribit, tenuesq́; partes euaneſcere, quia plus iuſto exſiccatur, ideò ab ea abſtinendum, & quoties agarico opus ſit, ex recenti maſſam effingendã, vel pilularũ more in globos redigendos, quia ſic longiori tempore ſeruabitur, nec ita celeriter ſuas amittet vires. Matthiolus qui vbique comminutum, depreſſum, victumq́; eiicit Amathum, quo illum proſequatur odio apertiſſimè demonſtrat, eius ſeriem immutans, ſanamq́; voluntatem non apprehendens, quaſi dixerit agaricum in puluere, ſuas ſtatim deperdere vires, vt 45. cenſura, prolixè ſatis nugatur, ac ſi iuſſerit agaricum ea ipſa hora contundendum, ac aliis addendum medicamentis, qua expedit illo vti: Quum tamen nil aliud edocere voluerit, etſi non ita lucide res proferat ſuas, quàm trochiſcos ex agarico officinarum, quia ea forma minus humoris ſeruatur, quàm in maſſam, citius ideò vires deperdere, cũ præſertim myropolæ illos veteraſcere ſinant, ideò præſtare in maſſas redactum, cui etiam calculum addit ſingularis optimusq; Archiater, Antonius Theſaurius Foſſanenſis, eruditione, & experientia clariſſimus, eum præſertim deterius agaricum eligere conſueuerint, ad trochiſcos parandos, hoc iam diù more in cunctis Vercellenſibus officinis abolito.

Myrrhæ.

Recipe myrrhæ, drach. iij. lupinorum curioſè tritorum, drach. v. foliorum rutæ, menthaſtri, pulegii, cumini, rubiæ, laſeris fœtidi, ſagapeni, opopanacis, an. drach. ij. cum ſucco, aut aqua ſabinæ, para trochiſcos, drach. ij. Detur vnus quotidie cum decocto ſeminis iuniperi.

Hiſternas.

Hiſtericas, & ex vterò patientes potiſsimum leuat, menſes efficaciſsimè promouet.

Cumini obliuiſcitur Præpoſitus,& opopanacis, an. drach. iii.ex Alexandrino deducit, Rhazes potiſſimum cum ſint,id quod alibi ipſe quoque teſtatur, præſcriptam compoſitionem ad vnguem ſecutus:Mantuani trochiſcos paſant, ex aqua decoct. gr.iuniperi,Bertucius c.de retent,menſtr,ſucco rutæ compingit,Fuchſ.excedit legendo opopanacis ſing. vnc.ii.

Aliptæ moſchatæ.

Recipe ladani puriſſimi,vnc.iii.ſtyracis,vnc.i.& med. ſtactæ,vnc.i. ligni aloes,drac.ii.ambari,drac.i caphuræ drac.med.moſchi ſcrup. med.aquæ roſ.quantum ſufficit,formentur trochiſci arte.

Pueris conſtrictionem pectoris, & aſthma patientibus ſuccurrunt, non valentibus etiam lac retinere,ſit inde optimum fumigium,& odoriferum,& in pretioſiſsimas medicinas aſſumuntur.

Moſchati.

Recipe maſtiches,ſpicæ nardi,ligni aloes,cinna.caryophyll.gallæ moſchatæ,nucis moſchatæ,cubebarum,cardamo. vtriusque cort.citri,an.drac.ii.& med.moſchi,ſcrup.med.cum vino aruiſio rotulas para,iidem penè,cum paſtillis è cypero.

Tremori cordis,& hypocundriacis flatibus ſubueniunt.

Crocomagmatis,aliàs de croco.

Recipe croci,drac.iii.roſ.ameos,myrrhæ,an.drachm.i.& med.ligni aloes,ſcrup.ii.cum aquæ roſ.formentur, aliis pro ligno aloes, ligni balſami,drac.ii.

Eſt & ars crocomagmatis dicta,ex Auicenna,ab his euarians, vt etiam Myrepſo, è quo trochiſcos rubeos,ſiue rubiam trochiſcatam,vt etiam paſtillos è croco, vide ſi libet. Eſt & crocomagma,ex croci,drac.xi.chalcitidis,drach. vii.& med aluminis,chalcanthi,an. drac. i.& med gummis Arabici,drac.ii.fac cum vino auſtero.Aetius,Tetrab.4.ferm.2.cap.50.ex croci,drac.c.myrrhæ roſ amyli,ſing.drac cl.cum vino ad cullyrii formam terit,& paſtillos format,ad capitis dolores,verum Tetrab.& ferm 2.cap 50.legit amyli,an.drac. l. & gummi addit,Paulus lib.7.ca.12.crocomagma etiam præparat.

Diaion primi,off.Diani.

Recipe violarum recentium,drac.v.amyli, drach. iii. papaueris albi, drac.ii.ſcrup.i.ſeminis plantaginis,drac.i. rhabarbari,ſcrup.v.balſami,ſcrup.i.aquæ roſ.quantum ſufficit.

Dactylorum.

Recipe dactylorum immaturorum, vnc.ii. aliàs drach.ii. antiſpodii, boli armeni, ſeminum portulacæ, anguriæ, cucurbitæ, ſuccini, an. vnc.med. cum ſucco ſcabioſæ, fiant trochiſci.

Phtiſicis, & ſanguinem excreantibus proſunt.

Aſteris Galeni off. ſtellæ, 8. de compoſ. med. ſecundum loc.

Recipe myrrhæ, ſtyracis, nardi indicæ, caſ. fiſtulæ, terræ lemniæ, corticum mandragoræ, piperis, an. vnc. med. croci, ſucci papaueris, an. drac. vi. ſeminis dauci, cretici, aniſi, ſeſeleos, maſſilienſis, ſeminis apii, an. vnc. i. myrrha, & ſtyrax, atque opium, ex vino diſſoluuntur odorato, & teruntur, arida verò tunduntur, ac cribrantur, ac in paſtillos coguntur, ponderis drachmæ dimidiæ, & in vmbra reſiccantur, in ſecundis aſteris trochiſcis, addit caſtorei, vnc. med. ac balauſtii tantundem, hyſſopi cretici, ſeminis hyoſcyami albi, an. vnc. i. & med. in quibuſdam quoque euarians.

Aſteris vſitati.

Recipe myrrhæ, caſtorei, ſpicæ nardi, caſ. aromaticæ, terræ lemniæ, cort. mandragoræ, an. vnc. med. opii, croci, coſti, terræ ſamiæ, an. drac. v. papaueris albi, drach. vi. dauci, aniſi, ſeſeleos, ſeminis hyoſcyami, ſtacte, ſeminis apii, an. vnc. i. infunde lacrymas vino odoro, & reliqua diligenter contuſa; eodem in orbiculos drachmæ mediæ redigito.

Sanguinē reiicientibus, tuſsiculoſis, peruigilibus, dolorib. quibuſcunq; ſtatim ſuccurrūt, ſomno per hos conciliato, & defluxionib. quibuſq;, ad multa vtiles, ſtomachi vitia mire ſanāt, acidos ructus, & agras coctiones diſsipāt, vertigines, inflationesq; diſcutiūt ad dolores capitis tū poti, tum aceto reſoluti & appoſiti fronti efficaces ſunt, valent contra auriū dolores, adiecto perdicii herba ſucco, & aduerſus dentiū dolores, ſi cibo indantur galbano excepti, aut lacte ficulneo, valent etiā contra oculorū epiphoras, & tonſillarū inflammationes, vino dulci diluti & gargarizati, aduerſus omnē ſanguinis impetū, ex myrtite vino, ad deſtillationes, diuturnas tuſſes, ex muſteo vino, thereo, aut protropo, id eſt ſua ſponte è lacu profluenti, efficaciter auxiliantur tabē ſentientibus, & purulēta extuſsientibus, marubii decocto diſſoluti, ſanguinolenta excreantibus, dyſſentericis, cholericis, ſucco ſanguinariæ diluti, contra omnē ſerpentis ictū ex ruta decocto poti, pſidio ſunt, febriū q; circuitū repetētiū ſignificatiōes ſoluūt, duab. horis ante poti, ex vino diluto

menſes fœminis ſubducunt, cum arthemiſia decocto ſoluti, veſicæ affectus in vino mulſo diſſoluti tollunt, mulieribus ſimiliter opitulantur, quas vteri ſtrangulatus exanimat, articularijs doloribus, & podagricis decocto gentianæ reſoluti, efficaces ſunt.

Idem ſunt ex Auicenna 5. can. Tract. 8. ne pilo quidem differentes, vt etiam paſtilli aſteris Aniceti, Actuarii, ponderibus ferè ſolis euariantes, nam caſtoreo, coſto, terra ſamia, pauere albo, hyoſcyamo exceptis, eadem ſunt omnia; ideò quæ illi remedia pollicentur, huic aſſeribere non inutile exiſtimauimus. Eſt ex eodem paſtillus aſter appellatus, his admodum affinis, eſt ex Paulo ex Aetio, Tetrab 3. ſerm. 1. ca. 11. Myrepſo, aliiſque diuerſitas.

Samia terra, ex Dioſcoride lib. 5. cap. 94. duplex eſt, prima præfertur candida, leuis, tangenti linguæ glutinis modo adhæreſcens, mollis, ſuccoſa, friabilis, cuiuſmodi eſt, quam alii collyrion vocant, altera aſter appellatur cruſtacea, & cotis modo prædenſa, hac autem caret, qua magis vtendum ex Galeno 9. ſimpl. cap. 5. quæ tenax eſt, & viſcoſa, hanc alumen ſcaiolam credidit Cardanus 5. de ſubtilitate, quod tamen falſum eſt, (tanti viri pace,) hincq; apertè hallucinatus, atq; his in rebus parum verſatus facilè deprehenditur, alioqui in omni diſciplinarum genere inſtructiſſimus, vt eius laborioſiſſima, at eruditione pleniſſima teſtantur monumenta. Siquidem præter id quod tangenti linguæ glutinis more non adhæret, attritu contumax, etſi cruſtaceus ſquamoſusq;, non tamen cotis modo prædenſus, denique vſtione in [illegible] *tranſit, nec eo minus ſuffocat, quod iiſdē in fodinis excauatur, vt ca. de alumine* [illegible] *eſt, etſi talchū auellanæ pondere, difficultati inteſtinorum* [illegible] *in modum prodeſſe aſſerat Cardanus 7. de ſubtilitate: Alii aſterem appellatum talchum eſſe, tanquam ab alumine ſcaiola diuerſum exiſtimant, ſtellæ inſtar pellucidum, cruſtoſum ad fucandas mulierum facies expetitum, ideo fortè, quoniam Auicenna 5. can. Tract. 8 inquit, ſtella terræ, & eſt talchus, at cum aſter Eretriæ conſimilem vim habeat, & fœminis fluxione vuluæ laborantibus, cum flore ſylueſtris punicæ detur, non mutuis viribus, indiciiſue reſpondent, ideò cùm vera Samia hoc tempore deſideretur, vel ſphragis lemnia, vel eius inopia lapis hæmatites ſuppeditabit, ſunt qui opinentur Samiam terram, candidum illum circulatorum lapillum, quem ad ſerpentum vim edomandam offerunt, Diui Pauli progeniem mentientes.*

Cardani lapſus. Talchus.

Cicadarum.

Recipe lithoſpermatis, quinque folii, ſeminis vrticæ, naſturci, petroſelini, oluſatri, tartari, vini albi, an. drac. med. ſanguinis hircini, cicadarum, an. drac. iii. galangæ, vnc. i. olei moſchelini, nardini, & balſami, an. drachm i. & med. ſucci ſaxifragæ, drac. iii. cum ea in paſtillos digere.

Calculum in renibus, atque (vt dicitur) in veſica atterunt, & per vrinam educunt.

Tartarum,

TArtarum, vel ſax vini, de qua Dioſcor. lib. 5. ca. 79. vulgò grepola, vaſis vinariis vetuſtis agglutinata, vino ſuſtinendo, & alendo, & viribus ſufficiendis, quaſi radix, ex Macrobio Saturnaliorum 7. cap. 12. ex nigro, & albo vino, generoſo, & tenui, ſeparatim ſeruandum, ſui cuiuſque generis æſtimatione habita, nõ id quod circa oſculum, quia ſpumoſum, vel in imo vaſis, quia fæculentum eſt, ſed quod mediis doliorum parietibus adhæret, præſtantius enim eſt: Fæx verò aceti viribus longe acrior eſt, eius puluerati drachma iure ſoluta, cum modica maſtiches, & ſacchari quantitate, bis, terve, aluum deijcere facit, potentius cum ſena infuſo, ex albo præſtantius eſt, magisq; ſoluit. Sunt qui in aqua decoctum, & ſpumatum candefaciunt, crematur vt alcyonium, lauatur vt pompholix. Fæcis vini compoſitas facultates annotat Paul. lib. 7.

CIcadæ, animalia æſtiua, ex Plinio lib. 11. cap. 26. duplices ſunt, minores primò prouenientes, nouiſſimè intereuntes, & mutæ, maiores quæ canunt, vocantur achetæ, & quæ minores ex his ſunt, tetigometræ, ſed illæ magis canoræ. Mares cantant in vtroque genere, fœminæ ſilent, vnum hoc ex his quæ viuunt, & ſine ore eſt, pro eo quoddam aculeatum linguis ſimile, & hoc in pectore, quo rorem lambunt, pectus ipſum fiſtuloſum, cætera ex Ariſt. 4. de animalibus, cap. 6. in Montiſferacis collibus, è terræ ſinu, primum ſcrificu erucis ſimiles prodeunt, nobis bicornes ſunt, quidam duo alia genera faciunt, ſurculariam, & frumentariã, quæ verò apud nos flagrantiſſimo Sole canoræ ſunt, ſua garrulitate viatorum aures ſæpe obtundunt: Ortus & beneficij cicadarum perpulchram fabellam, vide ex Platone, in Phædro.

Bechici albi, offi. Pilulæ Bechechiæ.

REcipe ſacchari albiſſimi, lib. i. ſacchari candidi, penidiarum, an. vnc. quatuor iridis, vnc. i. drac. vii. amyli, vnc. ii. & med mucaginis, tragacanthę albiſſimæ, aqua roſ. extractę, quantum ſufficit, formentur trochiſci, & ſigillentur.

Auxiliantur tuſſiculoſis & difficulter ſpirantibus.

Mirum eſt, quod vulgus pilulas vocet, has hypoglotidas, & arteriacas antidotos, quæ linguæ ſuppoſita eliqueſcunt, cum placentularum forma inducantur, vti cætera, etſi Meſ. ſuos pilulas vocet: Aliter ab aliis deſcribuntur, vt quàm plurima bechica ex Myrepſo, ac bechicæ Alexandri lib. 5. opium accipientes.

Bechici nigri.

REcipe ſucci glycyrrhizæ, vnc. quatuor, ſtyracis, calamitæ, vnc. i. & med. ſacchari candi, vnc. ii. & med. ſpecierum diaireos Actuarii, linctorii ſani, an. vnc. med. penidiarum lib. med. ſacchari albiſſimi, lib. ii. vnc. iii. mucaginis tragacanthæ in aqua hyſſopi maceratæ q. ſ. formentur trochiſci, & ſignentur.

Abſciſſa vocis iacturam reſarciunt, & proſunt tuſsi calida, & ſicca laborantibus, leniunt thoracem, ſputum promouent.

Albi.

Recipe tragacanthæ aquæ roſ. diſſolutæ, ſacchari albiſſimi quantum ſufficit, fiant trochiſci, Idem penè promittunt.

Auripigmenti, aliis Arſenici, off. alcadicon.

Recipe calcis viuæ, auripigmenti, an. drac. ii. chalcitidis, floris æris, aluminis an. drac. i. gallarum, acaciæ, balauſtiarum, an. drach. med. tere curioſiſſime in vaſe æneo, cum aceto acerrimo, ad quinq; dies, fiant trochiſci, ſerua vaſe vitreo, in loco frigido.

Cancro, fiſtulis, annuiſq; vlceribus, polypo, & gangrenis, aceto diſſoluti, vel ſucco dracunculi efficaces.

Alii ſunt ex Dino, chali accipientes, his ſegniores; ex aliis etiam euariant.

Calx, vulgo cognitiſsima, qua parietibus tectoria inducuntur, diuerſi in architectura vſus, ad priuata, & publica ædificia, ex Dioſcoride lib. 5. cap. 80. ex buccinorum marinorum teſtis, è literalibus calculis igne crematis, nec non è vili, & fuſaneo marmore, vt hodie etiam fit, quæ cæteris præfertur. Efficacior exiſtimatur recens, nec aſperſa aquis, ideo viua appellata, vt aquis macerata, extincta: ſi verò calx abſolute ſcribatur, viua eſt intelligenda, ex Gal. 4. de compoſ. med. per generà cap. 5. lauatur optimè per æſtatem in æſtu caniculæ: ex eodem 6. meth. med. cap. 2 quod ſi ter, quaterue, frigida abluatur, omnis planè mordacitatis expers conſtituitur, cribrata hodie aqua ſuperfuſa, cum planè reſederit, ſepties permutatur: quæ ex albo ſaxo, aut ſilice coquitur, ex ſpiſſo, & duriore, erit vtilior in ſtructura: quæ autem ex fiſtuloſo, in tectoriis.

Auripigmentum: ex Dioſcoride lib. 5. cap. 70. in eiſdem metallis, quibus ſandaracha gignitur. Optimum exiſtimatur cruſtoſum, aureo colore micans, nulli materiæ permixtum, in ſquamas fiſsile, quale in Myſia Helleſponti naſcitur: huius duo genera fluxerunt, vnum ſupradictum, & alterum glandis effigie, Marcello puniceum, pallidum, colore ſandaracham imitans, globoſum, ex Ponto, & Cappadocia defertur, quod etiam ſecundum locum tenet: cum auripigmento, ſimulq; mixta frequentiſsime ſandaracha reperitur, imò eadem eſt vtriuſq; fodina, dos eadem, & vſtio. Quare huius defectus altero ſuggeritur, ea tamen probatur rufa, & ſaturatior, & aliena materia vacans, friabilis, cinnabaris odore, ſulfuris virus redolens, id itaq; quod auripigmentum rubrum dicitur, & inter ſuas maſſas rubeſcit, vere eſt ſandaracha: nec alio differunt, niſi quod hæc in terræ viſceribus ampliorem & cocturam, & colorem contraxerit, quod quidem ex eo patet, quod auripigmentũ in teſtaceo vaſe ſuper carbones incoctum ſumme rubeſ, & flam-

& flammeum deprehenditur, vnde alterum altero virium ſola tenuitate præſtat, ſiquẽ
auripigmento, & ſandaracha pinxeris, vtriuſque infecturam, luteam quidem cernes,
at ex ſandaracha intenſiorem, & in eum inclinantem, qui vulgo ranzo dicitur, etſi ru-
braſit, auripigmento color magis efflorescit, eoq́ nunc paßim in pingendis librorum
frontibus, vtuntur bibliopolæ. Vnum igitur hic maxime animaduertendum, ne quis ad-
eo ſtolidus, adeo ſtupidus, execrabili nimiùm lapſu, in antidotis Mauritanæ factionis, vel
intus aſſumendis, hac vtatur ſandaracha: etſi ex Dioſcoride detur ex mulſa pura, lenta
extußientibus: venenum cum ſit præſentißimum: & hoc nomine gummi iuniperi intel-
ligant, vulgo vernix ſcriptoria, Sandaraox Barbara voce nuncupatam, de qua capite de Vernix
iunipero. Fit etiam adulterina ſandaracha, ex ceruſſa vſta, recentibus chymiſtis, quæ ſcriptoria
quæ quoniam admodum rubet, Sandicis nomen accepit. Et hac nihilominus ipſum eſt Sandyx.
Serapionis minium. Auripigmentum, arſenicum croceum, vel citrinum, quibuſdam ap- Minium.
pellatur: Sandaracha arſenicum rubrum, quod luridum roſagallum: album autem, vel
cryſtallinum, ſimplici nomine, vt etiam hodie fit, arſenicum abſolutè nuncupant, idq́ Matthiol⁹.
minerale eſſe, & in iiſdem in queis ſandaracha fodinis innaſci, contendit betruſcus Mat- variat.
thiolus, latinus recantat: præterea ex auripigmento ſublimato fieri, cum paris ſalis pon- Riſagallū.
dere fatetur: riſagallum autem, vel ariſingal, iiſdem in fodinis, eiuſdemq́ generis eſſe, Pro Ama-
ſed vilius ſcribit Braſauolus, eoſque falli, qui auripigmentum liquefieri Venetiis, & ar- tho, oppu-
te in læuigatas aſſulas parari, autumarunt: cumque errorem Amatho aſcribat Mat- gnatur
thiolus, quod auripigmentum coctum eſſe dixerit: inquit Amathus, non quia coctum ar- Matthiol⁹.
ſenicum eſt, quod auripigmentum vocamus; id eſt arſenicum quoddam fieri, ex auripi-
gmento cocto, alium verò dari arſenicum cryſtallinum, album riſagallum dictum, quod
in eiſdem cauis naſcitur, quanquam artificiale quoque reperiatur, ex auripigmẽto con-
flatum. Foßile igitur, non factitium tradit auripigmentum. Denique quum ex æquatis
arſenico, & auripigmento partibus ſublimatis, ariſingal parari teſtetur, latinè tacet:
vtri magis aſcribendum, nullis teſtibus, nullis authoribus, non video: etſi vbique videam,
& circumſpiciam, vbi paulo liberius iſtorum contentiones, æqualia ſtudia, mihi expen-
denda putem, iſtorum ſabellis inſtructum, & ornatum animum, ad ſcribendum appel-
lere. Nos enim à Venetis plurimis, aliiſq́ fide dignis audiuimus, inter auripigmenti maſ-
ſu, natiuum riſagallum, atque arſenicum comperta nonnunquam, & per ſe ſola à lon-
ginquioribus etiam adducta, eaq́ ſpontanea eſſe: quæ autem vulgaria ſunt factitia, ex
arſenico, auripigmento, ſaleq́ ignium vi tamdiù excocta, quouſq́ id omne in ſublime la-
tum operculo adhæreat, concreſcatq́ in lapidem, idq́ toties iteretur, donec pelluceat.
Torretur auripigmentū in teſta noua, viuis carbonibus ſubiectis, aßidueq́ verſatur, do-
nec igne flagret & mutet colorem, deinde refrigeratum, tritumq́ reconditur: auripi-
gmentum, & ſandaracha, in coctionis fine emplaſtris iniiciuntur.

FLos æris, Græcè calcuantbos, ex Dioſcoride libr. 5. cap. 43. nonnullis clauorum veterum pſegma, quaſi reſegmen, aut ſegmẽtum nominatur. Optimus eſt friabilis in attritu fulueſcens, milij effigie, & numero breuis, ponderoſus modice ſplendens, atq; conſtringens, qui delimatam æris ſcobem non recipit, qua ſæpe adulteratur: ſed facilè deprehenditur, cum dentium illiſu dilatantur ramenta. Hunc verò æris æruginem eſſe, non ſolum grauiſsimi viri, ſed cum his pharmacopolæ omnes, perperam ſibi perſuaſere, eiusq; vice falsò ærugine vſi ſunt: cum tamen ex Dioſcoride, tali modo fiat. Cum æs fornacibus fuſum in receptacula delabitur, per cola fiſtularum ad ea pertinentium, huic negotio addicti miniſtri ſordes expurgantes, aquam clariſsimam infundunt, refrigerandi propoſito, itaque repentino concretu, ac addenſatione, veluti expuitur, & erumpit, antedictus flos. Facilè ex æreis fodinis haberi poterit, ſi requiratur: æris flos ſimiliter æri coquitur.

Erui, officinis orobi.

REcipe farinæ erui quantum voles, melli permiſce, donec probè coeant, trochiſcorum forma.

Sarcotici ſunt, & gingiuarum vlcera, aliaq; omnia mundant, atq; obducunt.

Cypheos, officinis cochion.

REcipe carnium vuæ paſſæ pinguiſſimæ, terebinthinæ coctæ, myrrhæ, cinnamomi, ſchœnanthi, an. vnc. iii. calami vnguentarii, drach. ix. bdellii, ſpicæ nardi, caſ. aromaticæ optimæ, cyperi purgati, baccarum iuniperi maiorum, an. drac. iii. aſpalathi, drac. ii. & med. croci, drac. i. mellis optimi, & vini, quod ſufficit ad conficiendos trochiſcos.

Carnes paſſarum ſcilicet maiorum, dempto cortice, & exemptis vinaceis, & iuniperi baccas prius curioſiſſimè tundito, adde bdellium, ac myrrham, vino affuſo reliqua in tenuiſſimum pollinem, ſucceſſiue deniq; modico melle ſpumato paſtillos effinge. Mithridatio induntur, tranſſumptiq; ſunt ex Damocrate, lib. & cap 2. de antidotis, etſi iuncus rotundus legatur, vbi nos ſchœnantum pinximus: ſcribitur quoq; vnguium bdellii, hinc ſeducitur Cordus, & bdellium, ac onychem appoſuit, quin etiam notat myrrhæ, ſchœnanthi, an. drac. xii & cum eo Deſſennius, vt cinnamomii, vnc med. Auicenna lib. 5 pondere & ſimplicibus variat.

Cordi, ac Deſſennii nota.

Hedicroi, officinis Alindaracaron, ex Galeno in libro de Ther. ad Piſonem cap. 13.

REcipe cort. rad. aſphalati, calami aromatici, ſchœnanthi, phu, coſti, aſari, ligni, & ſucci balſami, caſ. aromaticæ, an. drachm. vi. cinnamomi,

momj,amomi,an.vnc.iij.amaraci,mari,an.drach. xx.nardi indici, vnc.ij. ſolii,maſtiches,an.drach.vj.myrrhæ,drach.xxiij.croci,drachm.xix.miſce omnia vino phalerno, & in rotuſas redige, manus, & ferramenta inungantur liquore balſami, poſtremò in rotulas digeſtum medicamentum, in vmbra ſerua.

Alii ab Aetio, Tetrab.ſerm.1 cap.89.atque eodem Galeno,aliiſque deſcribuntur,paululum diſcrepantes,hi tamen in theriacem accipiendi ſunt.Nicolaus maxime ponderibus diſtat,& neſcio qui Diacorallíu vocant,ex Auicenna deſcribunt, cum tamen ab his ponderibus,& ſimplicibus variet,omnibus obtenebratis: quumq; dupliciter ex Galeno tranſſumpſerit Cordus,ab hac ſecedit, cum Galeni mentem ſectatur ad Pamphilianum, vbi nardi, & folii:pondo ſexdecim leguntur,at ex Cordo,an. drach.vj.Sunt tamen paſtilli Diacorallíu valde aſtrictorii,ex Alexandro lib.8.propterea Fuchſio adſcribendum, illegitimum Hedicroum ſectanti.

Cordi lapſus.

MArum,ex Dioſcoride lib. 3. cap. 40. herba vulgo cognita.ſurculoſa.flore origani. foliis multo candidioribus,flore odoratiore, iuxta Magneſiam & Traleis, copioſiſsima gignitur: hac amara plurimum,& acris, odore amaraco multo ſuperior ſcribitur à Galeno 1. de antidotis, cap. 10. hinc igitur conſtat, Marum non eſſe amaracum,vt nec ibidem repugnat Matthiolus,etſi idem eſſe, neſcio quo vultu exiſtimauerit, cap. de vnguento amaracino,rem enim maxime inter ſe repugnãtem,ſibi palam aduerſam conſtituit,vt cap.de ſampſuco,à nobis fuſiſsime diſertũ eſt, cumq; Galenus teſtetur ſe amaracum in Italia vidiſſe,nulla quod inibi marum viderit mentione facta, hinc coniecêre recentiorum nõnulli,aduenam eſſe ſtirpem,nec Italicam ſobolem: Plinio horum opinioni adſtipulante,lib.22. cap.24. inter peregrina odoramenta, & quæ aliunde in Italiam aduehuntur enumerante: multis tamen videtur eſſe maiorana gentilis, vel quæ ſpinoſa etiam & thymi perperam dicitur,ſit,non ſit: cum inter ſe ſimilia,atque æmula ſint,pro maro,ſampſucus huiuſmodi vbique vſurpari poterit. Marcellus & Ruellius,Dioſcoridi accreuiſſe hoc caput opinantur. Eſt & marum Auicennæ at diuerſum, & magnis ambagibus impeditum.

Matthioli repugnantia.

Auicennæ ineptiæ.

Scilllitici ex Galeno 1. de antidot. cap. 9.

REcipe ſcillæ,diligenter attritæ lib.i.farinæ erui,vnc.viij.miſce,& rotulas tenues ex hac mixtura cõforma,in cella ad meridiem vergente repone, à ſolaribus radiis auerſa. In eo de Ther. ad Piſon. cap. 14. cum Damocrate, æquales ſcillæ, & farinæ, portiones imponit,vt etiam Nicolaus. Auicẽna ex Andromacho,ſcillæ partem vnam,farinæ prædictę ſcilicet,partes duas accipit, & oleo roſ. manus inungit, in trochiſcorum aggeſtione.Præterea ab eius ætatis medicis,ſquillæ partes duas,farinæ orobi partem vnam accipi.

Vipera, officinis de Tyro.

Ecipe carnis viperinæ, cum anetho, ſale, & aqua coctæ, vnc. viij. panis triticei, puriſſimi, triti & cribrati, vnc. ij. formentur trochiſci, cum iuſculo, in quo decoctæ fuerint carnes viperinæ, & inungantur cum ſucco balſami, aut eius ſuccedaneo, ſiccentur in loco vmbroſo, libero, ventoque perflabili.

Theriacem ingrediuntur, poteſt autē vnuſquiſq; omnium proportione ſeruata, compoſitionem augere, præſertim ad electarium de viperis parandum, etſi alii non trochiſcos imponant, ſed hoc modo conficiant.

Ecipe viperas exentratas, ordine Galeni ſeruato, nu. ij. id eſt, vtriuſque libr. ij. albi porrorum minutim inciſi, libr. med. anethi recentis, vnc. iij. ſalis communis, vnc. i. aquæ quantum ſufficit, bulliant ad diſſolutionē, oſſibus verò eiectis, accurratiſſime in pila terantur, his ſpermiſceantur ſpecierum roſatæ nouellæ, vnc. ij. ſpecierum diatria ſantalorum, vnc. i. donec in vnitatem coeant, denique ex iure viperino, cum libr. iij. ſacchari ſimul excocti, fiat ſyrupus. Reliquis addatur, omnibus ſubactis, ad electarii compagem. Datur ad vnc. med. colluendo os vino aruiſio, horis quatuor ante prandium.

Serpigini, lepræ, impetigini, elephantiaſi ſalutare, firmumq; præſidium.

Sunt qui electarium aliud hoc modo præparent.

Ecipe carnium viperæ, ſuperiori modo coctarum, vnc. iij. eiuſdem iuris, & ſacchari quantum ſufficit. His adde cinnamomi, drach. ij. zingib. ſmaragdorum, an. drach. i. galangæ, drac. med. coralliorum rubr. trium ſantalorum, an. ſcrup. i. Datur vt ſupra.

Vertiginoſis, hemicranicis, epynictidi in facie turgenti, maxime commendatur.

Viperini ex Galeno, in eo de Ther. ad Piſon. c. 13.

Ecipe viperas non prægnantes, quæ nec in maritimis, ſalſis ve aquis, aut lacunis degunt, vere quidem finiente, nondum tamen æſtate incipiente: capite, ac cauda, in magnis vtrinque, quatuor digitorum menſura amputatis, inteſtinis exemptis, pelleq; detracta, etiam adipe, vtpotè inutili, ex Actuario, reliquum corpus aquis primo ablue, atq; in vas fictile coniice, aquam puram ſuperinfunde, anethiq; virentis quantitatem ſufficientem, coque igne prunarum, vel aridorū lignorum, fumum non emittentium. Vel quod præſtabit, ſarmētorum vitium, ſalis tantil-

tantillum immitte: ſin æſtate iam incipiente nihil, ac ſi quiſpiam ipſas comedere vellet, à iure primum exime, deinde illarum carnes à ſpinis ita euelle, vt ſpinam aliquam non accipias, auulſas carnes exquiſitè contere, deinde panis ex puriſſima farina confecti, bene fermentati, in furno, non ſub clibano cocti, & quidem probè, aliquo loco ſicciore ſiccati, prius, & curioſe triti, modicum admiſce.

Quibuſdam hæc menſura ſeruanda videtur, vt viperinarum carnium dimidio minus ſit, alii ne tertiam partem excedant, malunt, Gal. verò quandoque quartam, quandoque & quintam panis impoſuit, vtraq; vbi coniuncta ſint, diligenter adeò ſubigenda, vt nulla viperinæ carnis particula, non contuſa remaneat. Ex hac maſſa paſtilli tenues conficiantur, nam craſſi cum difficulter ſiceeſſere ſoleant, & carnem putrere, & panem aceſcere ſinunt: quare nec viperarum iure macerandus eſt panis, vt alias factum eſt, idque 11. ſimpl. ibidem enim macerandum iubet, atq; in eo de Ther. ad Piſonem, cap. 13. addit iuris quantum ſufficit Exſicca vt ſuperiores, frequenter autem ipſos conuerte, vt æqualiter vtraque ex parte ſiceeſcant, ne marceſcant, vbi ſuperior pars celeriter aruit, inferior autem diutius humida permanſit: poſt verò quàm ſiccati fuerint, maneant adhue aliquot diebus eadem in cella, longius quam prius à ſolis radiis: ſiquidem carni viperinæ, facultatem aduerſus venena ſol adimit. ex Auicenna, ſæpeq; denuo conuertatur. Sufficient autem ad hæc omnia quindecim dies, ad ſummum: reconde vaſe vitreo, aut aureo.

Vipera ſerpentum genus noſtris in partibus copioſum, maraſſus ruſticanæ plebi, quibuſdam ſcurzio indifferenter appellatus: à recentioribus tyrus, Græcis ἔχιδνα. Dipſas etiam, hoc eſt, faciens ſitim, quod non aliud viperarum genus, à Marſis viperas Romæ venantibus, à Galeno exploratum eſt 11. ſimpl. ſed maritimas, & in locis ſalſis degentes, vt in Lybia, quarum ingens eſt prouentus, quæ locorum, ac victuum ratione, carnem obtinent ſalſam, non tamen nullum genus eſſe dipſadum pronunciare audet, tutiſſimum tamen eſſe in his regionibus viperas non venari. Nobis vipera minorem, ſed aſſimilem oſtendere, ſpeculatores, candicantem, caudæ duabusque nigris diſtincta lineis, aliis cauſon, aliis praſter dicitur. Hæ etſi non minus quàm angues, peritis notiſſimæ ſint, à nobis etiam nullo pauore, in puerilibus annis pertractata, quum illi ſideremus lapillo, quem ab his nebulonibus comparaueram, qui Diui Pauli gratias habuiſſe, & ab eo oriundi paſſim creduntur: exteris, hisque potiſſimum conſulendo, qui has ab aliis ſerpentum generibus diſcernere ignorant. Etſi Leonicenus in Epiſtola ad Eleonoram Ferrariæ Ducem ad ſatietatem de his diſſeruerit, vt etiam Aetius, Tetrab. 4. ſerm. primo, cap. 21. ſimilia autem viperæ ſunt, ammodites, hæmorrhus, cenchrias, & ſeps, affabre declarabo, quod & Nicandri carminibus à Galeno decantatur, in eo de Ther. ad Piſonem, cap. 54: atque Auicen. lib. 4. & 5. d. prima, ſumma prima, nigris enim maculis primum diſtincta, aſpera, nonnunquam fuluescit, multis inſtar rotarum notis exornata, magnitudine cubitali, quum longiſſima palmos tres æquet, capite eſt latiuſculo, verſus anguſtiorem ceruicem, ac gracile collum, ad os autem in acumen decliui, cauda breui, aſpera,

aſpera, & omninò carne nuda, non paulatim, ſed vniuerſim gracileſcente, aluo prominula, meatu verſus extrema, proxime ſummam caudam inſidente, ſtrepitoſi reptatus; non ſunt hæ vulgares, nigris, & rufentibus interpunctæ maculis, illa etſi ſint in cinereo fuſcæ ex Ariſt. 5. de animalium hiſtor. animal edit, quum intra ſe oua primum pepererit, vnius coloris, ſine cortice, mollia vt piſcium oua, pluſquam viginti, ſingulis diebus ſingulum pariens, tertia die à partu membranulam rumpunt: euenit interdum, vt qui in vtero adhuc ſunt, abroſis membranis, prorumpant, ideò ab his nudi in lucem veniunt: cætera ſerpentes oua pariunt, ad monilis ſimilitudinem, incubant quæ pepererint in terra, & fœtum ſequente anno excludunt. Id etiam tertio de hiſtor. animal. cæteras ſerpentes oua, non viuum parere, 8. etiam de hiſtor. animal. quum reliquæ in terra latebris abdantur, ſola in ſaxis latitat verno tempore. Hinc igitur Plinium notat Matthiolus, quod lib. 10. cap. 42. cæteros viperæ fœtus tarditatis impatientes, prærumpere latera occiſa parente aſſeruerit, vt etiam lib. 8. cap 34. ſerpentum viperam ſolam terra condi, vbi negatiuam librariorum incuria omiſſam excogitare, non eſt abſurdum. Nos quoque occluſas capſulis, fœtibus comitatas prægnantesq́; vno die 10. 11. ve viperulas peperiſſe præter Ariſtot. ac Matthioli opinionem, nec quicquam à partu læſas vidimus, maſculumq́; & fœminam, dentium pluralitate diſtinctos, quod mas geminos tantum dentes, caninos, gingiuis, & membranula quadam circumulatos habet. Fœmina plures duobus exerit. Eligendæ ſunt ex Galeno de Ther. ad Piſo. cap. 13. potiſſimum circa Veris initia ad 2. de antid. cap. 18. vt 1. de antid. 8. Vere quidem fluente vel 11. ſimplic. vbi ſubiit, à ratione alienum illis adimere caudam ſuluæ parumper, & ad motum valde prona, quæ collum præcipue attollunt, & oculos aliquantulū rubros habent, & quæ audacter, ac torue conſpiciunt, quæq́; capite lato, ventre propenſo, ac toto corpore ſinuoſæ, meatum excrementis deſtinatum, magis ad extremam caudam decliue gerunt, quam nō conuolutam, ſed modice flexam potius eſſe conuenit, greſſu denique incedat quieto, nam hac in re ſolum à fœmina mas diſcrepat, ceu etiam dentibus, vt prædictum eſt: cum autem non magis fœminam, quàm marem ſeligere videatur, at in vtroque genere præſcriptis inſignitam notis, greſſu denique incedere quieto ſubiunxerit. Etſi ad marem referant nonnulli, non eſt quod quadret, quum agiles proponat, niſi id deprauato textui adſcribatur, ſiquidem variant alii, & mobilitate, dentibusq́; ſexus diſtinguunt, ideò legi poſſet addita negatiua: greſſu denique incedant non quieto. Actuarius tamen magnopere mobiles, ac poſtea quieto innitentes ſerpitu interpretatur: cumq́; agilitate, ferocitate, impudentia, debito naturæ ordine, mas fœminam ſuperare cōſueuerit. Hinc marem eligere videtur. Verum quia prægnantes abiiciendas conſulit 1. de antidot. cap. 8. nec mares vtero gerūt, ideò ex his fœmellas potius accipit, vt etiam Aetius Tetrab. 4. ſermon. 1. cap. 90. hos verò

Matthiolus reiicitur.

ſcopulos, hæc diſcrimina, faciliter tranſfigit curſu Matthiolus, qui omnium rationem habere videtur, ex his vadis emergit, qui fœmenis caput latius quam mari, quem etiam excedant

Digitized by Google

dant vniuerſa corporis mole, ex Galeno ſcriptum reliquit. Quum tamen nihil tale adhuc in Galeno, etſi in Aetio cōpererim, ſat illi eſt Plinium & Ariſtotelis ſcripta corrupiſſe, in medium adducere, quanquam eius non meminerit, ſed fortè à Nicandro, aliisq; Græcis excerpta loquatur, præterea & Hieronymus ad Præſidium, aliiq; grauiſſimi viri, huius extiterint ſentētia, atqui fieri poteſt, cum omnes naturæ latebras peragrare, omnes rationes, omnia veſtigia, etiam elaboratiſſimo ingenio, vſu longiſſimo, exercitatione continua proferre, indagare, audire, recordari, diuinum potius ſit, quàm humanum, ideo vel ſemel à viperulis occiſam parentem viderint, idq; tanquam proprium ſcriptū mandauerit: ita enim ſæpe agit Ariſt. vt qui columbæ puritatem commendare videtur, quā hiſce oculis pluries, omnesq; domeſtici vnàmecum alterius paſſam concubitus, præſente marito, atq; interpellante, ſæpe obſeruauimus. Cæterum eodem tranſitu vela extendamus, ne mares potius accipiendos, tanquam validiores, & perfectiores exiſtimare quiſpiam poſſit, cum etiam ex Paulo, lib. 5. cap. 13. minori cū periculo liberentur: quos vipera mas, quàm quos fœmina momordit, cui quidem opinioni, ego quoq; ſubſcripſiſſem, niſi reclamaret Galenica ſententia, quæ ſcilicet in fœminarum ſpecie agiliores, ceruicem maximè protendentes, oculis rutilis, & trucibus, atq; intuitu feri, & cætera ſeligit, vt etiam Auicenna lib. 5. & ſumma prima, viperas fœminas accipiens, nec quouis tempore, verum maximè ineunte vere, venatu captæ, quoties iam relictis latebris, euocatæ foras, poſtea ſub dio diuerſantur, nec vlterius tam noxium venenum habent, & reliqua, quæ ex Galeno ibidem colligere potes, cum præſertim diligenter inſpiciendum ſit, nunquid poſt abſciſſionem detruncatæ viperæ, ſine ſanguine, ſine motu, ac prorſus ſine vita, ſtatim conſiſtant, nam tales ſi inueniantur, antidoto componendo inutiles ſunt: quod ſi amputatis extremis, videas in viperis aliquem motum ſupereſſe, & vitam per aliquod ſpatium prorogari poſſe, ipſas vt optimas ad conficiendam theriacen iudicato: quippè cum ex eo non imbecillem, ſed validam vim habere cognoſcuntur.

RADII TERTII FINIS.

APOLLINIS FRANCISCI ALEXANDRI, VERCELLENSIS, MEDICI,

Radius Quartus, Succos medicatos, quibuſdam Rob, vel Robub dictos, illuſtrat, Sapas, Iulepa, & Syrupos.

SVCCVS, *hoc eſt, humor ex plantis, foliis, floribus, fructibus, totis, vel parte detritis, torculari, manibusve, aut igne elicitus, qui & liquor ſtillaticius, & latex appellatur, vulgo aqua deſtillata, rei nomenclaturam ſeruans, vel qualis expreſſus eſt reponitur, vt vinum, vel Soli, ignive exponitur, vt abſumpta humiditate excrementicia, feruoris & corruptionis cauſa, integer vendicetur. At vnum hic eſt animaduertendum, per aquam, non ſemper ſtillatitiam intelligere Arabes, verum ſæpenumerò ſuccum, idque potiſſimum declarari ex Meſ. cap. de rhabarbaro, vbi inquit: Aqua quoque intybi, vel plantaginis, cocta & colata, maceratum efficacius agit: ſuccum enim intelligit, quum ex his liquor ſtillaticius coctione non egeat. Neque vt colo transfundatur: decoctum etiam, ſæpe aquam vocat, vt aquam fructuum. Succorum verò quidam ſapæ, aut defruta, ſiue calenum, vel vt Fuchſio placet, carenum, ex Palladio & Marcello Empyrico, ideo Braſauolum notat in annotatione Adriani Romani, quoniam à Caleno oppido dici aſſeruerit, Græcis hepſemata, vel ſiræon vocãtur, quum tertia parte abſumpta, duæ remanſerunt, vt qui ex pinguibus caricis in aqua decoctis fit, ex Gal. 7. de comp. pharm. ſecundum loc. capa ſapa, vt à deferendo, ad ſpiſſitudinem valde deſpumatum, defrutum, et ſi muſtum ad dimidias, vel tertias coctum, ſapæ nomen abſolutè ſibi coaptarit, qua potiſſimum ratione, ſuccos omnes ad iuſtam conſiſtentiam coctos, ſapas vocarunt nonnulli, quos in præſentia ad æquiuocationem fugiendam, ſuccos medicatos appellamus, id eſt, ad rem medicam facientes, & ad eam paratos. Quare omnis ſuccus colo transfuſus, recens adhuc, in ſyrupos, vtpotè intybi, lupuli bizantino, omni conatu, vt in omnes vſus*

Aqua apud Arabes.

Sapæ.
Defruta.
Calenum.
Siræon.
Hæpſema.

medicos

medicos accipiatur. Tanta enim eſt in ſuccis ad menſes ſeruatis diſsimilitudo, tam diuerſa facies, & guſtus, vt ex his coacti ſyrupi, viroſum, tetrum, atque omnino ingratum quippiam reſipiant, ex recentibus autem, neſcio quam gratiam ineant, atque longe ſuauiores reddantur, omnia tamen mero quodã voluntatis imperio, ita conſarciniant pharmacopolæ, vt in his edocendis, reprehendendiſq; difficile ſit principium inuenire, difficilius perorare, atq; exitum probare: ne verò in gelicidiis, aliiſque anni temporibus ſucci quandoq; deficiant, quo tunc è quibus exprimi deberent, copia non datur, Maio potiſsimum menſe, per ſtamen transfundendi ſunt, poſtea parua coctione, & reſidentia purgati, in vas vitreum oleo ſuperfuſo, ne calor exterius vna putredinis cauſa eos ſubeat, aut internus foras exhalet, in cellis vinariis tecti, loco frigidiore ſeruandi: alii prius raro, dehinc denſo linteo, bis excolant, Soli quindecim diebus exponunt, quod reſiduum ſit, expurgant, vitrea phiala rurſus recondunt, oleo tamen ſuperfuſo, & vaſis ore diligenter obturato, hiq; melius in annum, & vltra perennant. Quo autem modo addenſentur, capite de abſinthio dictum eſt: liquores autem ſtillaticii, etſi humano generi pernitioſi, vel ſaltem inutiles, aut nullius penè momenti quibuſdam credantur, etſi facilè, promptè, ac paruo impendio fiant, & mox ſubſtantia tenui diſtribuantur, quum ſtirpium odorem, aut ſaporem, paucis exceptis haud repræſentent, potius autem fuliginem, nidorem, ac aliena ſubſtantia miſturam, atque ab ignauis, ac temerariis, ſine arte, ſine iudicio, nullo rerum ſtudio, nulla cognitione, paſsim eliciantur, ex infrigidantibus præſertim ſimplicibus, in quibus omnis genuinus ſapor, ac odor abeunt, ac ſi ſemper calefaciant, ſiccentque, quum tamen quandam ſimplicium facultatem aſſeruent, vt aqua plantaginis, hæmorròſagiam omnem ſiſtens: id quod aqua lactucæ, etſi frigiditate pollens, non efficit: quibuſdam itaq; aquis vis ineſt, vt ardenti, aliiſq; tenui, ac calida vi præditis, vt vinum, ac metallica, vel tenui ſubſtantia frigidæ iuncta. Quæ verò craſſam & calidam, diſsimilem, & ineptam, vt abſinthio, quæ verò craſſam ac frigidam, diſsimilem, ſed non prauam accipiunt: at longe ſuperantur à balneo Mariæ prodeuntibus: deſtillatoria verò artis cupidi, è Theſauro Euonymi Philiatri, diligenter excerpant: verumtamen ſiue ex foliis, floribus, aut radicibus fiant; his maxime vigentibus, ſtato tempore parandæ ſunt, poſt quarum effluxum, quindecim diebus Soli exponantur, quo ingratus ille fumoſus halitus expiret, nec vltra annum ſeruentur, quia facilè difflantur, ac euaneſcunt. Cæterum etſi ad calentis aquæ balneum, plus negotii impendatur, minus verò lucri, eadem propè rerum qualitas, nec adeo diſsimilis vnde egreditur reddita, nullo nidore, nullo fumo, medicos quibus veritas fida eſt comes, allicere, ac promouere deberet, vt ſeplaſiariis admonitis, aut coactis, ad huiuſmodi balnea inſtauranda, indies magis ſuſciperentur, vt quibuſdam in locis noſtra opera, pluribus iam annis præparata viſuntur, atque ita, vt ex Manardo lib. 15. in fine: cauendo ne eius vaſculi fundum, in quo herba continetur, aquam in maiore bullientem attingat. Hodie tamen ſecus fit.

Succus medicatus ex ribes.

RECipe ſucci ribes lib.x.coque igne lento, ad tertiæ partis conſumptionem, cola, ſubſidere permitte, donec clareſcat, clarum deinde igne clementi, in vaſe vitreo percoquitur, aut inſolatur ad iuſtam craſſitiem, qua ſeruari poſſit. Datur cum frigida, aut niuis.

Refrigerat, adſtringit, ob id ventriculum calidum, & cor roborat, amborumque feruorem, & inde natam ſitim extinguit, bilioſam deiectionem, & vomitionem ſedat, & alterat.

RIbes, ex Serapione, authore Iſach, eſt planta proferens capreolos recentes, rubros ad viridem inclinantes, amplis folijs, magnis & rotundis, granis prædita dulcacidi guſtu: eius loco vulgatum ribes, in viridarijs vbiq; expeditum, pului nos, & areas ſepiens, virgultis obſequioſis, ideò intertextis ſepibus accommodum, pro legitimo vſurpatum eſt, folijs tamen vitigineis, paruis, atq; inciſis, baccis rotundis, piperis magnitudine, primùm viridibus, poſtea rubeſcentibus, Iulio potiſſimum menſe, dulcacidis, vuarum paruarum more, variuſculum è racemis pendentibus, ſola guſtus nota reſpondet, ideò non ignauius, vt nec vua ſpina, plebi noſtræ ſpinella, de qua capite de oxyacantha, ad eoſdem vſus, acerbiuſcula adhuc expreſſa: nunc aiunt ex Syriæ montanis, & ex AEgypto, ſuccum hunc à fructibus prunorum æmulis expreſſum, nunc ſiccatum, nunc liquidum, nũc ſacchаro, aut melle conditum, Venetias afferri. Sunt qui Halimum putent ribem vocatum, cuius folia cum vitigineis longe abſint: oleæ enim ſunt, ſed latiora, omni prorſus deſtituuntur argumento: Bellonius primo de arboribus coniferis, in niuoſis Libani ſe ribem reperiiſſe tradit. Matthiolus illegitimam aſſerit, proterè tamen, cum oxylapathi folio grandiore, & rotundiore ſcribatur: nec quia capreolorum meminerit, illos propterea non habere cenſuit, quod baccæ è medio foliorum racematim pendeant. Non repugnat Serapioni. Laudantur communes acini pleni, non ſtrigoſi, legitimum Halimum Anguillario cognitum, Samnitis familiarem, non agnoſco.

Halimus.
Pro Bellonio in Matthiolum.

Succus omphacon, officinis rob. de agreſta.

Earundem eſt virium, & pulſum cordis cohibet, fitque eodem modo.

Succus cornorum maturitati propinquorum: Idem pollet.

COrnus, vulgo cornale, ex Theophr. 3. de hiſt. plant. duplex quædam maſcula, quædam fœmina, ex Dioſc. lib. 1. cap. 135. dura arbore eſt, baccas ferens oliuæ modo oblongas, & c. trita eſt cognitionis, in hortis etiam noninfrequens.

Succus oxyacanthæ, off. rob de berberis.

Idem poteſt, & eodem modo paratur: at recentium baccarum defectu, fiat ex iiſdem ſuccis lib. ij. omphacij, lib. iij. triduo macerentur, exprimatur omphacium, & id expreſſum percoquatur.

Succus rhois, off. rob de ſumach, eodem modo fit, & eadem præſtat.

Succus punicorum acidorum, ſimiliter fit, eius loco ſucceſſit vinum punicorum, aliis granatorum, cuius modus talis eſt, ex Dioſcoride, lib. ca. 23. è punicis malis maturis, quod rhæten nominant, ſucco expreſſo, ab acinis eorum quibus nucleus abeſt, apyrena vocant, ac decocto ad tertias. & ita reponito. Efficax eſt contra fluxiones internas, & febrim, cum alui profluuio exortam, ſtomacho vtile, aſtringit aluum, & vrinam mouet, hodie diuerſimode fit, at præſtabilius noſtro modo.

Recipe acinos malorum punicorum maturos, ab omni cortice repurgatos, præſertim Nouembri ineunte, paulatim manibus frica, & quidem diligenter, vt externam ſucci partem, quaſi florem diducere poſſis, ſtamine excolare, oſſiculi interna parte illæſa, expreſſum ſuccum amphoris vitreis ſeruato, ibique tantiſper ſinito, donec efferueſcere deſierit, defæcatum in aliud vas, non modo vitreum, verum ſi libet ligneum, probè obturatum, ad vſus reconde.

Sunt qui oleum ſuperfundant, quod ſi drachma, plus, minusúe, iuxta vini quantitatem, pulueris coriandrorum linteo ligatæ, filo appenſæ, ab ore caduli, dimidium vſque pendere ſinatur, neque aceſcet, nec facilè corrumpetur, multorum clariſſimo experimento. Quod reliquum eſt ſucci in oſſiculis, prius leuiter vt dictum eſt expreſſis, hac arte elicitur, panno lineo raro inuolue, manibus prius, dehinc prelo exprime, & cola, Soli expone per aliquot dies, ſi placet: poſtea depurato, oleo oliuarum ſuperfuſo, recondito. Idque vinum ſecundum appellari poteſt, minus proinde ſuaue, magis quam quàm prius corruptioni obnoxium. Sunt qui integros acinos valenter exprimant, exſuccatum Soli exponãt, & ebullire permittant, donec omne reſederit excrementum, vaſe linteo craſſiuſculo operculato, vt vinum clarum, ac pellucidum appareat, & dato ſpiramento, ac perforato, paulo ſupra recrementum cado, vinum ligneis vaſis excipiunt, atque recondunt, nullo aggeſto oleo, à cera, piceúe, oris vaſe occluſo. Noui ego & pharmacopolas, qui acinos omni cortice ſpoliatos, pari vuarum auſterarum, vel labruſcæ portione permixtos, premant, ac efferueſcere ſinant, donec inclaruerit, cadulis reponant, guſtui iucundiſſimum. Non deſunt qui vinum punicorum, prius decoqui iubent, poſtea ad quintumdecimum diem defæcant, verum facile muceſcit, & putreſit, punica dulcia, & vinoſa, fructus, & acinorum molle, nec non ſucci copia anteferuntur. Eodem modo fit vinum cotoneorum vocatum, illis pri-

mum tyrocneſti minutatim contritis, aliter tamen fit ex Dioſcoride lib. 5. ca. 18. eius tamen loco, ſucco cotoneorum vtimur.

Succus cotoneorum, & mororum nondum maturorum, fit vt rhois, & valet vt prædicta.

Morus Celſi.
MOrus, ex Dioſcor. lib. 1. cap. 143. arbor nota eſt, duplex ſanè, nigra quæ & Celſi dicitur, cuius fructibus Iunio, & Iulio veſcimur, & abſoluto mori vocabulo à Dioſcor. & Galen. intelligitur. Domeſtica etiam appellatur, cum dulcedine aſtrictionem præfert euidentem, potiſſimum ad perfectam maturitatem nondum accedens, ad vſus medicos commodiſſima eſt. Alba antiquiorum nemo recordatus eſt, Ouidio excepto, in Thyſbes fabula. Hæc autem ad ſerificos bombyces alendos agnitiſſima, nullius eſt in re medica vſus.

Mora bati Cynosbati. Chamebatos. Rubus. Sentis.
Sunt & mora bati, id eſt rubi, quibuſdam batina vocata, vt cynosbati, id eſt rubi canini, de quo Dioſc. lib. 1. cap. 106. vt de rubro ſimpliciter, qui aliis chamebatos, id eſt paruus rubus, vel humilis appellatur, Latinè verò ſentis, atq; de Idæo rubo, lib. 4. cap. 29. & 30. Rubi plura ſunt genera ex Theophraſto 3. de hiſt. plant. cap. 18. ſolent tamen in tria diſtincta ſeparari, quæ etiam ad duo reduci poſſunt, quorum primum vel humile ſit, humi rubus appellatus, vel terreſtris, & ſentis in nemoribus noſtris frequentius exiliens, fructu etiam ſerotino, moris videlicet paruis, valde nigris, & adſtringentibus, quinque granulis coacernatis: vel magnus, vulgò roueda, ſpinis hamatis, ac minacibus horridus, cacumine proſerpens, iterumq; radicatus ſeſe extollens, cuius fructus abſolute mora rubi vocantur, in ſenticetis, pro tuendis aruis à belluis, atq; hominibus, quorum veſtibus ſe

Rubus Idæus.
affigit, copioſiſſimus: vel rubus Idæus, quem medium nuncupant, breues ſpinas habens, & tenellas, ipſa arbuſcula tenella etiam, & flexili exiſtente, cuius genus apud nos in foſſis, quæ agros diſterminant, & alienos greges arcent, vt etiam in montibus quandoque reperimus, at non ſine ſpinis, etſi etiam abſq; his conſtet ex Dioſco. qualis in Lucania copioſius fertur, & Plinius ſolum in Ida reperiri dictat, quem tamen ad ripas Padi, viginti

Amathi lapſus.
quinq; milliaribus à Ferraria, ſe inueniſſe inquit Amathus. Id tamen montanum cum faciat Dioſco. verendum eſt, ne montana fluuiatilia faciat, omnia vt ſolet interpellans, omnia tamen hæc rubi nomine comprehendi abſolute poſſunt, cum Idæus ſola teneritudine, & flexibilitate, ab his differat. Rubus autem caninus quis ſit nondum explicite eluceſcit, Anguillarius candidarum roſarum, in Hetruſcis Sammiticiſq; campeſtribus ſpeciem arbores ſcandentem concludit, aliis ſtorzanculo caninæ, aliis roſæ ſylueſtres: quo autem differant Dioſcorides, ac Theophraſtus facilè eſt videre, quanquam neſco qui, imprudenter roſam ſylueſtrem, cynorrhodon, Plinio dictam ſibi perſuaſerit, ſub quo & ſpongiolam & lilium quidam comprehendit lib. 21. cap. 5. lib. 24. cap. 13. lib. 25. cap. 2. folia Vere. flores Iunio, & Iulio menſibus, fructus per meſſes, extrema Aeſtate maturi decerpuntur. Cum verò Franciſcanos Meſuem exponentes, in maximo errore verſari, immoderatius contonatur Matthiolus, quod rhamnum exiſtimauerint, rubum quendam

Digitized by Google

dam humilem, ad ſolum procumbentem: quo infortunio à veritate receſſerit, & ab horum patrum lectione, facilè dijudicabunt illos audientes hoc modo. Eſt hoc genus rubi, ſub nomine rhamni ſcribitur à Meſ. cap. de ſynanche, vbi Diamoronem Alexandri, ex ſuccis mororum rhamni immaturorum fieri tradit: non igitur abſolute, rubum illum rhamnum eſſe, ſed à Meſ. eo nomine intellectum aſſeruat, illis tamen inurendum fateor, quod rhamnum ex Dioſcoride prætererint, nulla eius habita mentione. Monachorũ obiectũ in Matthiolum.

Succus pomorum cor & ſtomachum roborat, ſyncopen ſanat. Fit, vt prædicti.
Succus pyrorum, ſimiliter fit & valet.

PYrorum multa ſunt genera, ex Dioſcoride, lib. 1. cap. 132. quæ tamen etiam aſtringunt, alia etſi ſint dulcia, acida, & horum mixtione compoſita: quædam aquea atq; hebetia, omnis facultatis roborandæ expertia: alia odora vt quæ Apiana, aliis moſchatula, ſiue moſchata, vel chia, omnium minima vt eximia molis, & teneritudinis, Bonchriſtiana vocata, geſtatum tamen perferentia, vt alia quotidie nouis inſitionum adulterijs erumpentia & cætera, quæ ex capite de pomis, in hoc perbelle transferre potes.

Succus prunorum, inflammationem extinguit, ſitim ſedat, ventrem ſubducit.
Succus perſicorum, intemperiem ventriculi calidam iuuat, ſitim extinguit.

PErſica mali genera non pauca, quædam enim Tunecia vulgo, quæ & rhodacina putantur, Græcis recentioribus nuncupata, aliis duracina, ſanguinolenta ſanè, & nucleo tenaciſſimè adhærentia, quædam tota pulpa ſanguineum colorem præ ſe ferentia, quædam nucleum deſerunt, alia bipartitum habent, nonnulla ſicciora, alia friabili, & ſolidiori carne conſiſtunt. Sunt & perſica amygdala vocata, intus rubida, quæ ſubdulce amygdalinũ nucleum amplectuntur, foris oblonga amygdalarum facie, at longe maiora. Eſt & nuciperſicum, facto inſitionis genere, foris æmula facie perſicum metiens, intus dulcem, ceu quandoq; amaram amygdalam reddens: pomum viride, carnoſum, ſucculentũ, nulla exterius lanugine pubeſcens, medio inter iuglandũ, & perſicum malum ſapore. Eligenda ſunt cotonea, à coloris ſimilitudine vocata, nullo imbre, pluuiaúe madefacta, & quæ non nimis maturuerint: odoratiora enim ſunt, & iucundiora: ex Dioſ. li. 1. ca. 131. matura tàm ſtomacho, quàm ventri, vtilia ſunt: acerba aluum cohibent, ſed ſicca vehementius, decoctum è ſiccis, alui, ſtomachiq; fluxiones ſiſtit: eorum flores, bilem, & aquas, ſurſum, & deorſum, non ſine labore pellunt. Cæterum vt reconditioris literaturæ appareat Matthiolus, Plinium amarulente inceſſit, quod perſica innocua expeti ægris tradiderit, quorum omne genus, vt praui ſucci. facilis corruptionis, & noxam ventriculo inferentis, damnat Galenus 2. de alim. facult. quo fit cum ſe ignorare fateatur, è quorum monumentis ea excerpſerit Plinius, Dioſcoridis mentem apprehenderit nequaquam. Ex quo tam ſtomacho, quàm ventri, vtilia perhibentur, non parua à Gal. controuerſia, præterea ignorat non deeſſe, qui ſuſpicentur legendũ ægris, non ægris, id q; nõ prætérijt

Plinii ſuffragiũ aduerſus Matthiolum. Dioſcor. à Galen. diſſentit. Amathi error. Perſæa, & Perſica differunt. Marcellus à Matthiolo nota defenditur.

terijt Stephanus Aquæus Plinij interpres: cum autem ſubdubitat, an pro perſico, perſeã deceptus acceperit, rem ita abunde nobis enucleaſſe videtur Plinius, lib. 13. cap. 9. vt nullum dubitandi locum reliquerit. Hac autem in re quàm turpiter, quàm immodeſte labatur, quàm induſtrius appareat Amathus, Perſæam, & Perſicam, idem eſſe adhuc inculcare auſus, & iam diu à grauiſſimis viris exploſam opinionem rurſus erigere, non ſolum ex Ruellio Manardo, verum etiam Matthiolo, hac in re optime ſentiente, facilius diſcetis, quàm quod multis à me demonſtretur: cum præſertim Theophraſtus 4. de hiſt. plant. ca. 2. perſæam à noſtrate perſico omnino diſſimilem repreſentet, vt etiam Plinius, lib. 15. cap. 13. vt inſignis hæc impudentia, non niſi in delirum, & mente dimotum contingere poſſit. Cum verò Marcellum ait eandem plantam putaſſe Matthiolus, etſi non *ſatis ſe explicuerit, cognita Theophraſti diuerſitate, inquit: Inclinat nobis animus, genere eandem, ſpecie diuerſam, noſtratem ab Aegyptia eſſe. Reliquum eſt cum duracina vocata ex Andernaco, quod corpus ipſorum pertinacius oſſi hæreat, quàm vt auelli queat, eadem, rhodacina, recentioribus quibuſdam putentur.* Quinimo Cornarius, *vbique pro duracinis, rhodacina legendum contendat, Matthiolus neutrum accipit in Aegineta, ſed dorachia ſibi peculiare armeniaci mali genus: idq́; lib. 1. cap. 81. at exiſtimare tria armeniaci genera ex Paulo, quorum dorachia illi familiaria extiterint, abſurdum ſatis videtur credere: cum præſertim ex Galen. 2. de alim. facul. cap. 20. cuius mentem vbiq; reddere conatur Aegineta, præcocia ab armeniacis diſtinguantur, vt quidam etiam id nomen fugientes, vtraq; mala armeniaca vel armenia appellarint, quod ſi vt ex Dioſc. armeniaca abſolute, præcocia Latinis dicerentur, ex Gal. ac Paulo, præcocia præcocibus præcellere ſignificarentur, cum etiam ſola magnitudine, potius quàm genere differre comprobet Matthiolus. Quare duracina, non dorachia in Paulo, hoc ſenſu legendum crediderim, quod præcocia duracina, & armeniaca, etſi ex genere perſicorum ſint, quia ſuauiora, vt ex Gal. ideo perſicũ præſtant, cum duracina perſica, vt ex eodem Matthiolo, ac Plinio, lib. 14. cap. 4. primum ſibi generis vendicent locum, quod pulpa conſiſtentia, guſtus gratiora ſeſe offerant, & longius perdurent, ideo ita inferre voluerit Aegineta. Præcocia & armenia duracina id eſt ſuauiora, & pulpa, & guſtu, laudatiora antecellunt. Idq́; quantum equidem reor, abſtruſum non videatur, ſed Galenicæ doctrinæ magis quadrare, quàm tertium genus dorachiorum inſerere: vt vt ſit, nulla planè valida ratione nititur; qua in re nullius momenti, prolixe adeo nominetenus Cornarium obiurget, cum præſertim ex græco quodam Pauli vetuſto exemplari, δυῤῥαχία annotatum perlegerim, huiuſmodi videlicet ſenſu præcocia armeniaci illa genera, ex Dirrachio vrbe, cuius meminit Galeni lib. 1. præcogn. ad poſth. ca. 9. ex Armenia, Perſicis i. à prodeuntibus, præſtantiora ſunt. Hæc tamen magno otio ijs veſtiganda relinquimus, quibus nihil magis cura eſt, quàm litigioſarum vocum dicacitate ſtudioſis imponere.*

Cornarii in Matthi. protectioi

Succus

Succus acidus citriorum, idem quod ſuccus ribes.

Succus myrtinus eodem modo.

Contra tuſſim, ſuſpiria, febrim, dolorem capitis, & ventriculi calorem.

Succus fructuum primus: off. ſyrupus de fructibus, nihil ferè euariant.

REcIpe ſucci punicorum acidorum, & acidodul. ſucci cotoneorum acidorum, ſucci pyrorum immaturorum, ſucci pomorum montanorum, ſucci meſpilorum, ſucci acidi, citriorum omphacii, partes æquales, merge his baccarum oxyacanthæ, & rhois, an. partem mediam, & fac vt in ſucco oxyacanthæ dictum eſt: his ſi addatur ſaccharum, erit ſyrupus de fructibus.

Intemperiem calidam tollit, ventriculum roborat, vomitum, & alui fluorem ſiſtit.

Eſt & diaporon, id eſt è fructibus antidotum Alexandri, lib. 7. vt etiam Actuarii, ad eadem pollens. Sunt & ſyrupi de fructibus Auicennæ, 5. can tract 6.

M*Eſpilus, ex Dioſcoride lib. 1. cap. 130. duplex: primum nonnullis aronia vocatum, &c. alterum in Italia naſcitur, quod aliqui ſetanium, alii epimelida vocant. Arbor foliis mali, ſed minoribus, pomum fere rotundum, eſui aptum, vmbilico latiore, quod adſtringit, ſeroq; matureſcit. Hocq; vera eſt meſpilus noſtras, quinq; intus nucleis farcta, nec ab eius deſcriptione aliquantulum variat. et ſi epimelida vnedonem vocari, à ruſticis Italiæ ſcribat Galenus 6. ſimpl. poſtea vnedonem 7. ſimpl. non diſpari facultate deſcribat: ac ſi eadem de re bis differere videatur. Primum fructus creditur in Neapolitano agro valde frequens, azarolum nuncupatum, & tricocum, ex Hiſpania tranſlatum, & ex punico vocabulo, alZaror. Marcellus peregrinum, & Italiæ incognitū putat, quicquid ſit, his relictis controuerſiis, quæ hominum ingenia in varios ſenſus detorquent, atque implicant, vel folio ſit oxyacantha vel pyxiacanthæ, eius loco ſi contingat. Meſpilus noſtra ſatisfaciet Meſpili tria genera ſcribuntur ex Theophraſto, 3. de hiſt. plant. ca. 12. vbi ſataneam, foliis apium parte poſtrema imitantibus, ampliore figura aſſeruit. Dioſco. autem foliis mali, ſed minoribus, at poſtea eodem lib. cap. ſubſequenti, meſpili folium ceraſo eſſe dictauit. De his Plinius, lib. 25. cap. 20.*

Galen⁹ repetere videtur.

Succus fructuum ſecundus, accipit ſucci punicorum acidorum, & acidodulcium, aquæ prunorum, aquæ tamarindorum, partes æquales, ſucci acidi citriorum, partem mediam, fac vt in ribes.

Intemperiem calidam, & ſitim extinguit, aluum ſubducit.

Præter hos magis ſiccati ſeruantur, ſuccus glycyrrhizæ, abſinthii, eupatorij prunorum agreſtium, aloes, ſcammonij, quorum rationibus, & modis conſpectis, eadem via omnium ſuccorum copia ſuppetet.

Succus prunorum agreſtium, quo paſſim acaciæ loco vtimur, ſic paratur, baccas pruni ſylueſtris, aqua in vaſe pauca, aliquot diebus macerato, coque, cola, recoque, donec craſſeſcant, ſerua.

Succus paſſarum, aliis mel paſſularum,

REcipe vuas paſſas præpingues, aqua calente macera horis 24. percoque, cola, expreſſum ad mellis cõſiſtentiam recoque, à qua vt etiam colore, & dulcedine, nomen ſortitus eſt.

Succus nucum, aliis rob, vel diacaryon, aliàs diacarydion.

REcipe ſucci cort. viridium iuglandium, libr. iii. coque vnico feruore, poſt adde mellis, libr. ii. coque ad mellis attici compagem.

Defluxioni tenuium humorum à capite inflammationem excitantium confert. Huic poſſunt addi roſæ, balauſtia, in defluxionum initio: In ſtatu, crocus, & myrrha: in decremento ſal commune, aliis nitrum, aut ſal ammoniacũ, vel iuxta Galeni decreta, 6. de comp. pharmac. ſecundum locos, ca. 1. *Myrepſus in prima è nucibus confect. glycyrrhizam addit.* Eſt & ſimplex, & compoſitum ex Paulo, lib. 7. ca. 14.

Succus mororum, vel diamoron ex Gal. 6. de comp. pharmac. ſec. locos, & compoſitum.

REcipe ſucci mororum partes quinq;, mellis partem vnam, coque. ex hera autem aliter fit, id quod eodem ex loco aſſequeris. Compoſitum vocant aliqui, addentes croci, myrrhæ, an. drach. i. & med. omphacii, vnc. i. ſuccus ſolus per ſe præcoquendus, paulo autem ad tertias, poſt adiecto melle, rurſus ad mellis compagem percoquendum.

Diamoron Meſ.

REcipe ſucci mororum celſi, ſucci mororum rubi, ſing. libr. i. & med. mellis, ſapæ, an. libr. i. coque arte ad ſpiſſitudinem, aliis adduntur quæ infra, ex Galeno.

Ad depaſcentia oris vlcera, dentium, & gingiuarũ noxas, atq; ad omnia oris vitia, ac anginæ initiis gargariZatum conuenit.

Eſt & commune parum fideli traditione variumque ex *Myrepſo*, vt ex Gal. croco, myrrha, omphacio, alumine, vino, adiectis, vt ex *Actuario*, cumque *Fuchſ.* 2. de comp. med. ex *Myrepſo*,

Myrepſo, compoſitum paret, adiectis croci, myrrhæ, omphacii ſingu. drac. i. videtur mihi perfunctorie Galenum legiſſe, quum inquit, ſi citta vinum præparetur, multo plus de omphacio conijcere conuenit. Nempe exigua illa quantitas, tantæ moli nullo pacto iudicio noſtro ſatisfacit.

IVLEPA.

IVlepum, aliis Iuleb, vel zulapium, aut iulapium, Barbaræ voces ſunt, quibus cum vtantur Actuarius, alijque recentiores Græci, ideo ex græco etbymum elicere tentant nonnulli, vel ζυλάπιον, vel ζούλαπον, aut ιολάζον ceu violarum infuſionem appellantes: fit ex liquoribus ſtillatitijs, aut rectius è ſuccis, & ſaccharo tantum, nec alio differt iulepum, à ſyrupo, ex Meſ. quàm quod iuleporum ſpeciem ſimplicem Syrupum vocant, idque hodie etiamnum ſeruatur. Simplex verò intelligitur compoſito oppoſitum, id eſt cuius ſubſtantia ſyncera eſt, & à mixtura multorum medicamentorum deſtituta, etſi arctius ex Galen. 1. ſimpl. ca. 1. cum & ſenſu ſimplicia, natura ſint compoſita 3. ſimpl. ca. 13. illum tamen imitamur quum vocat ſimplex diatrion piper 4. de ſa. tuen. cap. 5. Actuarius tamen ex multis, varijsque ſimplicibus Zulapia componit. Hoc tempore ex ſolo latice, & ſaccharo, limpidiora, & delicatiora euadunt, & multo magis coquenda ſunt, quàm ſyrupi, hac quibuſdam ſeruata formula, vt liquoris ſaccharo incocti, vncia tantum vna maneat, in libr. iulepi, in lib. autem ſyrupi, vnc. ij. hincque eſt vt aqua largiore, tripla, quadruplaúe, dilui ſoleant iulepa vſus tempore, ſyrupi tantum dupla, aquoſa enim & male cocta iulepa, paruo tempore cõſeruantur, æſtiuis potiſſimum diebus, at diligentur excocta per annum, non vltra. Ab hac tamen legitima componendi ratione, nonnihil diſceſſere, laboris impatientes, & auaritiæ ſordibus immerſi pharmacopolæ, Nicolao Præpoſito contraria edocti, quod videlicet ſyrupus, iulepo longius percoquatur.

Iulepum roſ. primum.

REcipe aquæ in qua roſæ ſint maceratæ, libr. v. igne lento coque, cum ſacchari lib. iiii. Datur cum aqua frigida, Myrepſus roſas plurimum decoquit.

Ventriculum, hepar, & cor, ignita, & calore diſſoluta roborat, putredini febres gignenti, venenis, aerisque corruptelæ ſua qualitate aromatica reſiſtit.

Iulepum roſ. ſecundum.

REcipe aquæ roſ. lib. quatuor, ſacchari, lib. ii. coque vt ſupra. Fit etiam ex ſucco roſ.

Febrium, thoracis, & ventriculi, incendium, caloremque flammeum extinguit, ſitim inexpletam ſedat.

Id eſt vſu frequentiſſimum, ſuauius, paratu facilius, & præcedente clarius.

Zulapium roſ. Actuarij.

REcipe ſacchari, libr. v. aquæ lib. x. ferueant ad conſiſtentiam vſque ſtillatitii roſ. liquoris, quem rhodoſtagma nominant, libr. i. cum ipſo ferueat, donec euaneſcat ſtillatitius roſ. liquor, & ſacchar remaneat, vbi perfrixerit, caphuræ, gr. v. adiice.

Contra tuſſim, ſuſpiria, febrim, ventriculi calorem, & dolorem capitis.

Auicenna lib. 5. tract. 6. ſuum iulepum parat, ex aquæ roſ. partibus tribus, cum ſacchari vna, ad tertias deſpumando croco aromatizat.

Julepum ex ſucco violarum.

REcipe ſucci violarum, libr. iii. coque cum ſacchari, libr. ii. ſimiliter fieri poterit ex ſucco roſ. eſtque purgatorium.

Ioſacchar etiam vocatur ex Actuario, & pectoris vitiis, ob lentorem quem habet, auxiliatur, & quàm maxime bilis acrimoniam obtundit.

Iulepum viol.

Fit vt roſatum primum. Hodie tamen vſitatiſſimum eſt roſ. ſecundum, at paruarum eſt virium, ex liquore videlicet ſtillatitio, et ſi viſu iucundius.

Febres phlegmonas, pleuritim, aſperitatem gutturis, & thoracis, tuſſim mitigat.

Myrepſus vnc. iii. violarum nocte vna coquit, relinquit, mane transfundit, & cum ſacchari lib. iii. parat.

Iulepum Zeziphorum, off. de Iuiubis.

REcipe zezipha magna, & pinguia, centum, coque in libr. iiii. aquæ ad dimidias, poſt adde ſacchari, libr. i. percoque in iulepum.

Aſperitatem gutturis, & tuſſim iuuat, ſputum tenue, quia incraſſat, faciliùs expelli facit, ob id raucitati, & pleuritidi confert.

Fit etiam è Zeziphis Actuario, contra ardentes febres, quod ſanguinem purgat, tuſſi, & deſtillationi, quam calor mouerit, auxilio eſt.

Fiunt ex floribus nymphææ, ſantalis, malis dulcibus, & acidis, & prunis damaſcenis, ex acerbis vuis, ex quibus cum reliquorum ſimplicium vires noueritis, pro veſtro arbitrio hac via, & ratione adiuti, & ſimplicia vnius, cuiuſque modi, & varia medicamenta componere poteritis.

SYRV-

SYRVPI.

Syrupus quaſi Syriæ regionis ὀπὸς, id eſt, liquor, vt quibuſdam placuit, Σειράπιον etiam Græcam vocem ſomniantibus, vt aliis, à σύρω, Latinè traho, & ὀπὸς, id eſt, ſucco, deductum putatur: Barbaræ voces cum ſint, vetuſtioribus inuſitatæ, ab Arabibus potius deductæ, etſi his vtantur Simeon, & Archiatrenius Adrianopolites, medici Græci. Myrepſo droſatum etiam nuncupatum, potio eſt iulepo affinis, de quo nonnihil eo in capite diſſertum eſt, vel ſimplex, vel compoſita, id eſt, multũ medicamentoſa, & multis conſtans, ſacchàro, vel melle excocta, ad biennium vſque. Sacchàro autem ad annum, ſi ritè cocta ad conſiſtentiam, iuſto cohalitu denſeſcant, & probè aſſeruentur: ex ſuccis, vel aliis plantarum partibus, cum humore aliquo, aqua vt plurimum percoctis, quorum copia quàm maxima, etſi parum neceſſaria, ex Mauritanorum monumentis luxuriarit, ad voluptatem potius, ad ſaporis gratiam, & cuſtodia diuturnitatem, tantam ſyruporum varietatem obtulit, tam ingentem illorum aceruum, atque farraginem, vt ſine his non ſanitas reuocari, non medicina perfici, non concoctio, huius ſeculi medicis in promptu ſit, aut videatur. Quanquã longè præſtet, ſuccos medicis vſibus neceſſarios, vel ſynceros ſeruare quibus ſeruari licet, vt in medicatis dictum eſt, vel ſiccatos, ad mediocrem craßitiem, vſus tempore aſſeruare, & minore mellis, ſacchàrive portione diluere. Quum quibus febrientibus ſitim, vel bilem, vulgaribus ſyrupis demulcere, ſibi, aliiſq; perſuadent, ipſiſsimam bilem ſæpe propinent, atque producant, & ſaccharum, aut mel duntaxat excoctum, ſuccorum vi ferè omni ex igne euaneſcente: ideò Vere & Aeſtate, ne vltra medicinæ vtilitatem abducamur, ſolerti induſtria, rariſsimoq; iſtorum vſu, ſimplicium illos conſtituentium poteſtate habita, ad apozemata, & ſuccatiunculas alacriter accedant, qui rationi, ac veritati, pertinaciter reſiſtere non audent. Cæterum ſyruporum ſimplicium, præſertim ex ſuccis fructuum, typus, & imago quædam, ex Galeno prodiiſſe videtur, 6. de compoſ. pharmac. ſecundum loc. cap. 1. vbi ſuccum punicorum, ruborum, fructuum, mororum, nucumq;, &c. mellis non eadem portione excipit, & coquit. Coctionis ſyruporum indicium eſto, cum digito tacti, fili more lenteſcunt, aut marmore inſtillati, concreſcunt, nec diffunduntur. Sunt & chylaria, id eſt, ſuccatiunculæ Actuario dictæ, Chylaria. *herbis quibuſdam decoctis, adiecto mediocri melle, quæ vix duabus ferè dierum ſeptimanis ſeruari poſſunt, humore iam corrupto, & perniciem ſentiente. Nos itaque à ſimplicibus, ad compoſitos, hunc, aliumve inſerentes, Chriſto duce progrediemur.*

Syrupus acetatus ſimplex.

Recipe aquæ fontis, libr. quatuor, cum ſacchari, libr. v. coquantur in vaſe lapideo ad dimidias, ſemper deſpumando, carbonibus accenſis, aut flamma exigua, & ſine fumo, tunc adde aceti albi, clari, libr. ij. ſi

Digitized by Google

autem valentiſſimum vis,libr.iiii.ſi viribus mediocre,lib.iii. & percoque in ſyrupum.Datur ab vnc.i.ad tres,cum frigida.

Materias calidas frigiditate, tenuitate verò craſſas, & glutinoſas, ad expulſionem parat,etiam in partibus remotis, ad quas ſua eſſentia tenuitate,alia quoq; medicamenta,affectus in his contumaces victura conuehit.

Ex Galeni oxymellite ortum duxit ſyrupus hic,idem penè,at ſaccharum duntaxat mellis loco accipiens,ideo æſtiuis ardoribus,& quibus affectibus mel noxium eſt, longe commodior. Meſue humorem melancholicum ſibi temperamento affinem iuuare non videtur: quia humores,& ſimiliter craſſos, lentos, tenuat,incidit, obſtruit, expulſioni apparat,ideò ſaluber etiam eſt affectibus atrabiliariis,vt quartanæ,eodem propè modo quo lienoſis ex Galeno nono,de compoſit. med. ſecundum locos, capite ſecundo : coctum enim iuuat,& lædens minimum lædit,vt ex Hippocrate, 3. de victus rat. in acutis,capite trigeſimoſeptimo, quo in loco,potiſſimum ſubſequenti capite,ex Galeno etiam, melancholicis aduerſiſſimum dicitur, cum tamen putredini quoque reſiſtat, non poteſt non eſſe ſalutaris,etiam in contagioſis, & peſtilentibus morbis. Myrepſus droſato 38. ponderibus haud conuenit.

Acetatus compoſitus, vel è radicibus.

Recipe rad.apii, fœniculi, intybi,an.vnc.iii. ſeminum apii, fœniculi, aniſi, an. vnc.i.ſeminis intybi, vnc. med. hæc omnia lento igne coquantur,ad dimidias,in aquæ fontanæ, libr. x. tunc additis ſacchari, libr.iii.clarificetur, deinde acetum additur, pro ſcopis quantumlibet,& nuper dixi variis.

Bilem craſſam, & auidſu difficilem,ac pituitam incidit,terget obſtructa hepatis,lienis,renum aperit.

Eſt & ſyrupus cum ſeminibus acetatus Auicennæ,lib 5 tract. 6.intybum non accipiens, & croco aromatizatum : alius etiam Myrepſo ab hoc diuerſus.

Syrupus è duabus radicibus.

Recipe rad.petroſelini & fœniculi,an.m.i. bulliant in octo lib. aquæ, ad quatuor vſque,colato,adde ſacchari clarificati, libr. ii. percoque ad ſyrupi concrementum.

Is tametſi communiter paretur : præſtat tamen pro ſyrupo de duabus radicibus, acetatum compoſitum intelligere,at ſine aceto,quoniam ex quinque vreticis, duas tantum accipit. Cordus ex rad. petroſelini & fœniculi, ſingul. vnc. iij. aquæ quantum ſufficit, ſacchari clarificati libr.ij. coquit arte. Alii rectius fœniculi ſingul. vnc.iiij.aquæ lib.v.ſacchari libr. ij.

Syrupus

Syrupus è quinque radicibus.

Recipe rad. apii, fœniculi, petroſelini, aſparagi, ruſci, an. vnc. ij. coque in lib. vi. aquę fontis, ad tertiæ partis conſumptionem: expreſſum percoquitur, cum ſacchari, libr. iii. addendo ad finem, aceti, vnc. viii. alii addunt decocto ſeminis apii, fœniculi, petroſelini, ſing. vnc. i. & in libr. x. aquæ coquunt ad dimidias, expreſſum percoquunt, cũ mellis, potius quàm ſacchari, lib. iiij.

Ad eadem efficax, proximus viribus ſyrupo bizantino. Cordus ex quinque rad. an. vnc. iiij. in aqua excoctis, & ſacchari, lib. iiij. componit.

Syrupus bizãtinus, alii dinarij, cum aceto, & ſine.

Recipe ſucci intybi & apii, an. lib. ii. ſucci lupuli, & bugloſſi hortenſis, ſiue ſylueſtris. an. libr. i. ferueſiant ſimul, & purgentur, eiuſdem ſucci clarificati, lib. iiii. igni lento coque in ſyrupum, cum ſacchari, lib. ii. & med. & hic eſt ſine aceto, de quo abſolute intelligitur. Interdũ acetum menſura ſuccorum purorum dimidia incoquitur, interdum roſ. vnc. ii. glycyrrhizæ, vnc. med. ſpicę nardi, drach. ii. ſeminis aniſi, fœniculi, apii, an. drach. iii. ſuccis incoquuntur, & vi mirus euadit. Quũ igitur hæc omnia comprehenderit, bizantinus cum aceto nuncupetur: aliis compoſitus. Præpoſitus imponit roſ. vnc. i. glycyrrhizæ vn. ii. ſeminis apii, an. drach. ii. Fuchſ. legit nardi drach. ii. & med.

Ad iɛterum, & febres putridas, biliofas, ac phlegmaticas, ſolutu contumaces.

Syrupus acetatus è ſuccis herbarum.

Recipe ſuccorum ſyrupi bizantini, partes tres, ſacchari, partes duas, aceti, partem vnam. Monachi legendum cõtendunt, ſyrupi bizantini, ſine ſpeciebus cocti, partes tres, aceti, partẽ vnam, quaſi idem non ſunt eius ſucci, id enim exiguam parit difficultatem, & ſi in minimis quibuſque elephantes cõſtituant. Eſt enim bizantinus, niſi quod in hoc minus additur aceti.

Syrupus acetatus de ſuccis herbarum aromaticus.

Recipe ſuccorum apii, fœniculi, intybi, lupuli, coctorum & purgatorum. an. libr. ii. ſucci bugloſſi, lib. ii. & med. roſ. vnc. i. ſpicæ nardi, drach. iii. glycyrrhizæ, vnc. i. ſeminum apii, fœniculi, aniſi, rhabarbari, eupa-

eupatorii,abſinthii,cuſcutæ,an.drach.v.ſacchari,libr.ii.& med.aceti,lib. ij.condiantur galliç aromaticæ,drach.ij.Monachi legunt ſuccorum purgatorum,an.libr.i.& med.

Obſtructiones aperit, ob id febres putridas, & complexas, & morbos alios obſtructioni ſuccedentes ſanat.

Syrupus acetatus diarrhodon.

Recipe ſucci intybi, apii, an. libr. ij. & med. rad. apii, fœniculi, intybi, an. vnc.ij.roſ.vnc.i.glycyrrhizæ,vnc.med. ſpicæ nardi, drachm.ij.& med. ſeminis apii,fœniculi,aniſi,an.drach.vij.cum aquæ. libr.vj. coque ad duarum partium conſumptionem,cum libr.ij.aceti,& lib. iii. ſacchari,fiat ſyrupus. Datur ab vnc.i.ad tres.

Ad febres complexas: & eas quæ formam corporis corrumpunt, obſtructiones hepatis, & lienis, idem aperit.

Syrupus acetatus laxatiuus, & refrigeratorius.

Recipe pruna paſſa,myxa,an.centum,tamarindorum, libr. med. myrobalanorum citrearum, vnc. quatuor, ſucci roſ. recentis, vnc. iii. mannæ,pulpæ caſiæ,an.vnc.iii.& med.ſacchari,libr.iii.ſucci punicorum acidorum,libr.i.& med.percoque igne lento, cum ſcammonii, drach.vi. panno tenui illigatis,& ſæpe confricatis.

Tres acetatos ſyrupos purgatorios ab hoc diuerſos,tradidit Auicenna 5.can.tract.6.

Syrupus è pomis ſimplex,

Recipe ſucci pomorum dulcium,& acidorum,an.libr. v. coque ad dimidii conſumptionem, deinde biduò reſidere permitte, donec clareſcant,tunc colentur,& cum libr.iii. ſacchari, fiat ſyrupus,quidam huic ſucco nondum per reſidentiam purgato,immergunt ſericum crudum,ex chermes tinctum,vt dictum eſt capite proprio,donec is rubeſcat, & vtriuſque facultatem receperit, isq; eſt præſtantior. Ex ſolo malorum montanorum ſucco parat Auicenna.

Cor imbecillum roborat, ob id ſyncopem, & cordis tremorem ſanat.

Syrupus è pomis compoſitus.

Recipe rad.& florum bugloſſi vtriuſque, polypodii, fumariæ, an. vnc. i. foliorum ſenæ, chamæpithyos, chamædryos, ſtœchados, an. drach.

drach.vij.ſchœnanthi, ellebori nigri, an. drachm. iij. eupatorij, vnc. med. bulliant in libr. iij. aquæ, iuxta artem, ad dimidii conſumptionem, poſt adde adianthi nigri, epithymi, an. vnc. i. iterum bulliant vnico feruore, & colentur, poſt adde ſucci pomorum dul. vnc. viij. ſacchari clarificati, libr. ij. coque arte.

Cephalalgiæ chronicæ ex melancholia, quartanæ, ictero nigro, & omni melancholicæ ægritudini, & lienis obſtructioni.

Syrupus è pyris, fit vt è pomis ſimplex.

Ventriculum roborat, & cibum in eo continet, ex varia pyrorum facultate, varias etiam vires ſortitus. Ex Auicenna, fit ex decocto pyrorum immaturorum.

Syrupus è perſicis, fit vt ſuperior.

Intemperiem calidam ventriculi, & inde natam ſitim compeſcit, orisq́; fœtorem.

Syrupus è cotoneis, fit vt ſyrupus è pyris, & idem pollet.

Syrupus acidus ex cotoneis.

Recipe ſucci clari cotoneorum acidorum partes x. aceti partem i. & med. ſacchari partes duas.

Stomachum roborat, & naturam calore diſſolutam, ob id vomitum cohibet, ſitim tollit.

Syrupus acidus ex pomis, fit vt ſuperior.

Cor & ventriculum roborat, ſitim ſedat.

Syrupus acidus è pomis ſecundus.

Recipe ſucci malorum acidorum, granatorum acidorum, vuarum labruſcæ, an. lib. i. aquæ roſ. aquæ cui infuſi ſint tamarindi, & pruna, an. libr. i. & med. ſucci intybi cocti, & deſpumati, & aceti, an. libr. ij. ſacchari, libr. viij. conditur quibuſdam caphura.

Ad tertianas exquiſitas, & ardentes æſtiuas, ſitim, ventriculi, & hepatis intemperiem calidam. Datur cum aqua frigida, vel anguria.

Labruſca, ex Dioſcoride, lib. 5. cap. 1. duorum generum eſt, alterius vua non maturescit, ſed florē ſenuem œnanthen nominatā producit: altera ad frugem peruenit,

nigra, & adſtringens: eodem quoq; libro, cap. 3. œnanthe vocatur vitis ſylueſtris fructus, quum floret: ſine rore colligendus eſt. & expandendus in Sole, ne quid reſtet humoris, & flos ad excutiendum ſiccior apparetur, tunc denſo cribello cernatur, vt grana non tranſeant, ſed flos ſolus decidat, collectaque, ſubſtrato linteo in vmbra ſiccetur, fictilis recondatur. Laudatiſſima in Syria, & Cilicia, & Phœnice, nec minus è vulgata noſtra labruſca, cuius fructus vua ſylueſtris dicitur. Quo circa vtriuſque labruſcæ florem, tam eius, quæ in vuas euadit, quàm quæ infrugifera eſt, florem, non iniuria accipi poſſe, nemini dubium.

Oenanthe. *Quum autem Plinium ſugillat Matthiolus, quod lib. 12. cap. 28. œnanthen vitis labruſcæ vuam, non florem eſſe cenſeat, maxime cæcutire deprehenditur, qui ſe non modo munitum, ſed etiam Plinianis ſpoliis ornatum pollicetur, qui æternas huic tenebras afferre ſibi perſuaſit. Nempe Dioſcorides quoque, alterius tantum efflorеſcentis vuam appellat, id eſt, quæ in vuã exſurgeret, niſi euaneſceret. Propterea ſubiicit. Plinius, colligitur cum flore, quum optime olet, vbi quum ſe ignorare fateatur, quomodo quis vuam cum flore colligere poſſit, ideo mendum ſuſpicatur Matthiolus: debuerat id ſaltem Plinianis manibus concedere, vt à Dioſc. deſciſcere non videatur, & florem labruſcæ, per œnanthen intellexiſſe, facilè coniectari. Eſt & œnanthe, quibuſdam philipendula, à tuberoſis radiculis, quaſi ex filio pendentibus, foliis ſtaphilini. floribus candidis, in pratis. aſperiſq; & ſaxoſis, Ticini ac Serui frequenter collecta. Hæc vrinæ ſuppreſſæ, atq; eius ſtillicidio mirificè ſuccurrit, qua cauſa, etſi omnibus œnanthe Dioſcoridis notis, lib. 3. non planè conſentiat, eius loco non iniuria ſuſcipietur.*

Pro Plinio aduerſus Matthiolum.

Philipendula.

Syrupus cotooeorum ſimplex, & cum aromatibus off. Myua cydonicorum. ſ. & cum arom. vel Hydromalum.

RECipe ſucci cotoneorum acidorum, lib. xij. vini antiqui præſtantiſſimi, libr. v. coque igne prunarum lento ad tertias, ſemper deſpumãdo, poſtea cola, & reſidere permitte, donec clareſcat, tunc adde mellis electi, ſpumati, lib, iij. rurſus ferueant, auferaturque eius ſpuma, donec iuſtam coctionem adeptus ſit, eritque ſimplex, ventriculum roborans, & cibum in eo continens: quidam vt par eſt, ex ſaccharo parant. Iucundius ſanè Meſ. legit ſucci libr. centum, vini quadraginta, qua quidem ſeruata proportione longà abſunt à ſemita Cordus ac Deſſennius.

Ventriculum, hepar, & reliqua viſcera roborat, appetitum excitat, coctionem iuuat, vomitum, & lienteriam ſedat.

Si verò cum aromatibus efficere libeat, Accipe ſucci cydoniorum acidorum lib. xx. vini ant.

ai antiqui boni libr. x. coque igne lento ſemper deſpumando, ad tertias colatum reſidendo clareſcat, claro adduntur mellis boni deſpumati lib. vj. iterum coque deſpum. aromatizetur ſpeciebus alephanginis in ſindone ligatis, & ſæpe expreſſis, quæ ſunt. Cinnamomi electi, cardamomi minoris, an. drachm iij. caryophyll. galliæ moſchatæ, croci, an. drach. ij. zingiberis maſtiches, ligni aloes, macis, an. drachm. i. & med. moſchi drachm. i. aliàs ſcrup. i. fiat arte. Alij more Auicennæ, libro quinto, tracta. 6. galliam & moſchum, per ſe atterunt, & poſt cocturam ſyrupo admiſcent, nec iniuria, idem enim eſt typus ex Auicennæ traditione etſi euariet. Eſt & cydonites Dioſcoridis, libro quinto, capite vigeſimo octauo. Eſt & hydromalum duplex ex Paulo, libro 7. cap. 15. vt Myrepſo, atque aliis multiplex ſcriptura è quorum typo quum myua, prodierit vel Hydromelum vel ſyrupus vocari poteſt. Species alephanginæ.

Oxyſacchar ex cotoneis Actuarij.

Recipe ſucci cotoneorum, lib. i. aceti ſelibram, ſaccharis, lib. ii. coquito donec ad conſiſtentiam vſque iuſto cohalitu denſeſcant.

Corpus refrigerat, roborat ſtomachum, & appetentiam inuitat, iecur, & cor exhilarat, in Aeſtate.

Syrupus acidus è ſuccis fructuum.

Recipe ſucci granatorum acidodulcium, & acidorum, an. partes tres, percoque igne lento, ad tertiæ partis conſumptionem, cola, reſidere permitte, donec clareſcat: clari ſulci, libr. vij. percoque ad iuſtam craſſitiem, cum ſacchari clarificati, & purgati, aliàs iulep, libr. v. Aut ſi Æſtas eſt, in ſola, donec aquoſa eius ſubſtantia conſumatur.

Refrigerat, ob id ſitim ſedat, ardorem bilis, & febrium, aut phlegmones, aut intemperatura calida cordis, hepatis, ventriculi, extinguit.

Syrupus granatorum dulcium.

Recipe ſucci granat. dulcium, libr. v. ſacchari albiſſimi, libr. iij. coque arte.

Sitim, tuſſim, pleuritidem iuuat, præſtantior euadit, ſi ſucco maceretur ſericum crudum, ex chermes recenter tinctum.

Syrupus granatorum acidorum, fit vt prior.

Febres bilioſas, & quæ ex pituitoſis flammam multam inuehunt, iuuat,

Hi ſyrupi, diuerſis cum medeantur affectibus, ſeorſum confici deberent, verum tā acida, quàm dulcia, indifferenter miſcent ſeplaſiarii. & male. Paulus lib. 7. c. 15. ex melle parat.

Digitized by Google

Syrupus acidus ex manna.

RECipe mannæ vnc.iij.in ſucci intybi cocti,& purgati,libr. i. macerentur in vaſe lapideo,deinde ſemel ferueſiant,manibus fricentur, poſt cum aquæ roſ.ſucci granatorum acido dulcium,an.lib.i.ſucci vuarum agreſtium, ſucci citriorum,an. libr. med. ſacchari, lib. iij. percoquatur.

Febri æſtuanti, cum ſyncope confert, ac ſiti inexpleta,tuſſi ſicca,ventriculi,& hepatis inflammationem ſedat.

Syrupus è corticibus citrij,

RECipe corticum citrii recentium, lib.i.in aquæ fontis,lib.v.ad duarum libr.conſumptionem,& cum ſacchari,lib.i.percoquitur in ſyrupum condiendum moſchi gr. iiij. quod ſi huic decocto ſericum ex chermes tinctum maceraueris,præſtantior euadet:alii cort.recentium quãtitatem iuſtam propè excoquunt, extractos proiiciunt,& fit delectabile,id eſt,lib.corticum,pro ſingula ſacchari non diſſoluti libra: quidam ex aqua ſola, & ſaccharo coquunt, ad iuſtam craſſitiem, alii cortices recentes in ſaccharum ſyrupizatum,propè excoctum iniiciunt, ne ex multa coctione minus gratus reddatur. Auicenna ſyrupum delectabilem vocat,ex corticibus citrii in aqua decoctis ad tertias,ex melle confectum.

Stomachum firmat, & oris gratiam commendat.

Syrupus ex ſucco citrij acido,aliàs de acetoſitate citrij.

RECipe ſucci citriorum acidi,lib.xii.in vaſe vitreato coque igne prunarum lento,ad tertiæ partis cõſumptionem, cola, reſidere permitte,donec clareſcat: clari ſucci,lib.vij.percoque ad iuſtam craſſitiem, cum ſacchari clarificati,&purgati,aliàs iulep,libr.v.aut ſi æſtas eſt inſola, donec aquoſa eius ſubſtantia conſumatur.

Æſtum ac feruorem bilis flauæ compeſcit, ideo cauſum, & peſtilentes mitigat, ſitim extinguit.

Rarus eſt in officinis legitimus, cum ex ſucco limoniorum maturorum, iſto certè non multo inferior,vel aurentiorum cõditorum ſyrupi,eius loco venditentur: porrò cum quis probè conficere voluerit,per filtrum, vel linteum deſtillet ſuccum acidum citriorum,ſine vi vlla,aut expreſſione, alioqui coagulatur cum refrixerit ſyrupus, &(vt aiunt) candeſcit. Ne verò muceſcat,tantiſper coque, donec ſacchari clarificati aqua abſorbeatur,ad diuturniorem tutelam.

Syrupus

Syrupus è limoniis.

RECipe ſucci acidi limoniorum maturorum, filtro deſtillati, libr. vi. ſacchari albiſſimi, libr. ii. coquantur arte, eodem modo fit ex ſucco aurentiorum. Alii capiunt ſucci libr. vii. ſacchari lib. v.

Vehementius infrigidat, & penetrat, quàm ſyrupus ex ſucco citrii acido, putredini reſiſtit interaneorum vermes enecat, crudos incidit humores, & caloris febrilis vehementiam obtundit.

Syrupus ex omphacio, aliis de agreſta.

RECipe omphacii defæcati, & cocti ad tertias, lib. v. ſacchari clarificati, libr. iii. & med. coquito arte, modo ſyrupi ex ſucco citri. Aliis ex omphacii libr. vii. ſacchari lib. v. & iuſtius.

Ventriculum etiam prægnantium roborat, ne aliarum partium excrementa facilè recipiat, ideo vomitum, & alui profluuium bilioſum, vel choleram ſiſtit, propterea bilioſas febres, ſitim vehementer extinguit, venenis aduerſatur.

Aliter ſuum parat Auicenna 5 can. Tract. 6. prædictas illi dotes tribuens, videlicet ex omphacio ad dimidias cocto, cui per noctem addantur caryophyll. drac. ii. rurſus coquendo, donec ab eo auferatur odor, incraſſetur: quod ſi edulcorare vis, cum ſaccharo percoquatur. Eſt & ſyrupus ex vua Auicennæ, ab hoc valde diuerſus. Eſt & omphacomelites Dioſcoridis lib. 5. ad ternas omphacii partes, mellis ſingulis adiectis, vt ex Paulo lib. 7. atq; Aetio, Tetrab. 2. ſerm. 1. ca. 134.

Iulepum, vel ſyrupus ex acerbis vuis Actuarii fit, ex omphacii lib. i. ſacchari, libr. ii.

Pollet aduerſus flauam bilem, & iecinoris calorem, ſtomachum roborat, ſitim lenit, vomitionem leuat, & deiectam firmat ventrem, opitulatur febri, quam ſanguinis putrilago excitauit.

Syrupus ex ſucco myrtillorum.

RECipe ſucci myrtill. depurati, lib. vii. ſacchari clarificati, libr. v. coque arte.

Ventriculum, & viſcera roborat; ob id fluorem alui antiquum ſiſtit, & menſes etiam: ex Auicenna lib. 5. Tract. 6. & tuſſim mitigat. More ſyrupi ex ſucco citrii parandus cum ſit. Hinc Cordus cum vbiq; penè fallatur ad letheum reuocandus eſt.

Syrupus myrtinus compoſitus.

RECipe myrtillorum, drac. xx. ſantali albi, rhois, balauſtiorum, oxyacanthæ, an. drac. xxx. meſpilorum drach. centum, ſucci granatorum,

ſucci pomorum agreſtium, an.libr. ii.omnia in dictis ſuccis coquantur, fiat ſyrup.cum ſacch.lib.v.

Cordus ita dictat:nobis paratu difficilis videtur,propterea ſuccos addimus, typum ſeruantes ſyrupi ex ſuccis herbarum,aut de mētha maioris,quod ſi ex aqua parare quiſpiam malit,coquat in aquæ,libr. viii.ad dimidii conſumptionem, addat poſtea ſuccos,& ſaccharum:alij diuerſimode,vt Fuch.roſas & ſantal. rubr. addente doſi præter myrtos dimidia alii ex vulgatorum codicum lectione conſtruunt. Arnaldus ex aqua pluuia, vel roſarum.

Siſtit ventris fluorem,etiam inueteratum,& omne ſanguinis profluuium.

Syrup.ex ſucco boraginis,& bugloßi,fiunt,vt ex.

Succo myrtillorum:at ſuccus boraginis prius eſt alb. ouorum clarificādus, alioqui plus ſatis mucaginoſus fieret ſyrupus:alii ſyrupum ex ſucco citrii imitantur.

Cor ipſum roborant,eiuſq́ tremorem,ac ſyncopem ſanant,maniacos,& melancholicos iuuant.

Syrupus ex bugloſſo.

A ſyrupo ſaporis non diſtat,niſi quod pro libr. tribus,quatuorúe ſucci pomorum, libr. i.& med.accipit:pro vnciis quatuor ſenæ,drac. quatur.

Syrupus ſaporis,aliàs ſaborregis.

Recipe ſucci bugloſſi vtriusque,an.libr. ii. ſucci pomorum dul.redolentium.lib.iii.foliorum ſenæ,vnc quatuor;croci,drach.ii.ſacchari albi,libr.iii.ſena teratur,& maceretur in ſuccis, horis viginti quatuor,deinde ferueat bis,crocus autem in panno raro ligetur,ſicque paretur ſyrupus. Datur ad vnc.ii. aut tres, cum aqua bugloſſi, vel ſero lactis.

Maniacis, melancholicis, potiſsimum ex bile flaua aduſta,mirum in modum prodeſt.

Alius eſt apud Meſuem in cephalalgia melancholica valentior,ad quartanas,& ſplenicos efficax.

Syrupus è ſucco oxalidis,aliàs acetoſa.

Recipe ſucci oxalidis depurati, libr. iii. ſacchari clarificati. ii. coque arte.

Febribus biliosis,& peſtilentibus ſaluber eſt,cordis, & ventriculi,flammeum calorem extinguit,ipſaq́ roborat.

Syru-

Syrupus ex ſucco cucurbitæ.

Recipe cucurbitam magnam, pinſita farina inuolue, ſub clibano coque, eius expreſſi ſucci, lib.v. cum ſacchari. lib.iii. percoque.

Febres ardentes, bilioſasq́, gutturis aſperitatē, pleuritidē emendat, iisq́, & ſi neglectus taceat, vſu tamen eſt ſaluberrimus.

Syrupus, ad catharrum.

Recipe zezipha myxa, an. centum, violarum, mannæ, an. vnc. i. glycyrrhizæ, florum bugloſſi, an. vnc. i. & med. ſeminis maluæ, cotoneorum, an. drac. vi. ſacchari, lib. ii. ſucci mali granati dulcis, libr. i. fiat ſyrupus.

Cnotra catharrum calidum, coryz am, pleuritidem, tuſſim.

Syrupus ex cannis.

Recipe ſucci granat. dul. li. iii. ſucci pomorum dul. & aquæ cannarum ſacchari, & penidiarum, an. lib. i. & med.

Ad tuſſim, pleuritidem ſitim vtile.

Quidam pro malis ſceniticis Meſ. mora ex quibus Diamoron fit, intelligunt. Syluius libr. ii. ſucci granatorū accipit. Præpoſitus quatuor, vt etiam Auicenna lib. 5. Tract. 6. alter autē reliquorum, lib. med. diminute. Auicenna verò ſingul. lib. i. vocat enim ſyrupum tuſſi conferentem, poſt ſyrupos è papauere.

Syrupus è ſucco violarum.

Recipe ſacchari clarificati adhuc tepentis, lib. quatuor, adde ſucci violarum lib. ii. lento igne ad cōſiſtentiam coquito, & emergentem ſpumam coquendo, continue auferto; ex quo, & ſi color aliquantulum depereat, cum ſpuma repoſitus, cito corrumpitur. Alii ſyrupi è ſucco roſ. typum imitantur. Sunt qui ex ſucci libr. iii. ſacchari clarefacti, lib. ii. coquunt deſpum. ad iuſtam craſſitiem.

Ioſacchar Actuarij,

Pectoris vitiis ob lentorem quem habet, auxiliatur, & quàm maxime bilis acrimoniam obtundit.

Syrupus violaceus ex infuſione.

Fit vt ſyrupus ex infuſione roſ. hodie, vt ſyrupus roſ. ſolutiuus, iteratis violarum recentium macerationibus, isq; abſolute per violaceum intelligitur.

Febri-

Febribus acutis, cordis, ac hepatis feruori, gutturi exaſperato, tuſsi aridæ, pleuritidi ſuccurrit, aluum emollit, ſitimq́ extinguit.

Syrupus violaceus compoſitus.

Recipe violarum, vnc.ii. ſeminum cotonei, & maluarum, ac. vnc.i. alias drach.v. vel vi. zezipha, myxa, an. num. xx. cum ſucci, vel aquæ cucurbitæ, libr. vi. coque ad tertiam partem, & cum ſacchari, libr. i. & med. fiat ſyrupus arte.

Pleuritidi, tuſsi à cauſa calida mirificè prodeſt, bilis feruorem retundit, capite de pleuritide, pondere, & quibuſdam aliis euariat Meſ.

Syrupus ex infuſ. roſ.

Recipe infuſi roſarum, libr. v. ſacch. clarificati, libr. quatuor, coquantur lento igne.

Cor, hepar, ventriculum relaxata roborat, calorem excedentem mitigat, & febrium acumen, ſitim extinguit, putredinem inhibet, veneniś reſiſtit, ideò tempore peſtilenti maxime competit.

Infuſum roſarum.

Recipe foliorum roſ. recentium, lib. vi. impone vrceo anguſti oris, & infunde illis aquæ calidæ, lib. xv. aut quantum ſufficit, vt madeant, macerentur horis octo, aut duodecim, obſtructo fictilis orificio, deinde leuiter exprime, & infuſum adiectis roſis excola, iterum inde recentium roſarum tantundem, infuſo, excolato, & calefacto, infunde, ore vaſis obſtructo, ac loco calente dimiſſo, horis octo aut xii. poſtea ruſus excola, & colatum infunde aliis recentibus roſis, & tertio dimitte. Si vero idem infuſum nouies repetatur, fiet efficax adeò, vt tenues, aqueoſque humores, bilemque per infernas partes, mitiſſimè exigere poſſit, ſyrupo etiam ex eo præparato, quod ſi aquæ loco, ex rore quo horâ antelucana aſperguntur roſæ, vel ſaltem ſuper caulium foliis deciduo pararetur infuſum, ceu multis iam annis effici conſueuit, à diligenti pharmacopola, Ioan. Petro Conrado, nobilior, & vi mirus euaderet.

Rhodopharmacum, aliis ſyrupus roſ. ſolutiuus.

Recipe infuſionis roſarum nouies peractæ, lib. vi. ſacchari clarificati, libr. quatuor, coque vt ſupra.

Sunt

Sunt qui addunt ſucci roſ. libr. i. alii roſas terunt, poſtea infundunt. Sunt qui & ſcammonium præparatum inijciant, verum hoc nemo faciat inſciis medicis. Hodie capiunt roſ. recentium, libr. quinquaginta quinque, horis octo macerant, in libris ducentis aquæ ſubſeruidæ, in fictili vitreato, arcti oſculi obſerato, poſt facilem expreſſionem, rurſus aquam calefaciunt, eidem roſ. libr. quinquaginta infundunt, exprimuntque, tempore & modo ſeruatis, at roſarum libris quinque interim demptis, nouies vſque: tandem percolant, clareſcere permitunt, addunt ſacchari clarefacti libr. quinquaginta. At ex Romano inſtituto, Illuſtriſſimus, & maximè Reuerendus Cardinalis, Petrus Franciſcus Ferrerius, ſingularis integritatis, eximiæ modeſtiæ, innatæ, ſummæque bonitatis patriæ noſtræ ſplendor, ac gloria, in ſua, ſuorumque gratiam, miro ſanè præſidio, ad vnamquamque ſyrupi, libr. rhabarbari, vnc. i. infundi mandat. Ex melle pariter fit, mel roſ. ſolutiuum. Auic. capit ſucci roſ. lib. iii. mell. opti. quatuor ſcamonii cocti, vnc. i. fitq; ſyrupus roſ. purgatorius compoſitus. Eſt & alius ex Myrepſo.

Datur ad vnc. quatuor in æſtiuis ardoribus, poſt menſem ſextum remiſsis eſt viribus.

Infuſum violarum, florum perſici, florum papaueris erratici.

Et fumariæ, infuſi roſ. imaginem ſectantur: & ſyrupi ex his, ſyrupum ex infuſ. roſ.

Syrupus ex roſis ſiccis.

Recipe infuſi roſ. ſiccarum, ſacchari clarefacti, an. libr. ii. paretur arte.

Diarrhææ, diſſenteriæ, omniq; fluxus noxæ reſiſtit, irrepentes in arcem cerebri vapores ſedat.

Syrupus ex ſucco roſ.

Recipe ſucci roſ. libr. iii. ſacchari, libr. quatuor, cum aqua fontis clarefiat, pareturque arte ſyrupus, quibuſdam coquitur cum lib. ii. ſacchari.

Ventrem facilè ſoluit, acutis. & peracutis conuenit febribus.

Tam aptè ex roſis diſtinguuntur ſyrupi, vt nemo etiam volens, aberrare poſſit, indicto omnibus proprio nomine: cum per ſimplicem ſyrupum roſ. quid acciperent, ſæpius dubitarent pharmacopæi.

Syrupus ex ſucco intybi, vulgo de ſ. end.

Recipe ſucci intybi depurati, libr. viii. ſacchari albi, libr. v. & med. fiat ſyrupus arte. Suardus ineptè admodum, maiore ſacchari copia ampectitur,

Hepatis, biliśq; feruores maxime retundit, ideo paſſim excurrit, & ſemet ſponte commendat.

Sic fiāt ſyrupi ex ſucco cichorii, eupatorii, betonicæ, & ſimilium, tam calidorum, quàm frigidorum.

Syrupus ex intybo, aliàs de endiuia magiſtralis.

RECipe foliorum intybi, lychenis, adianthi nigri, an. m̄. iii. adianthi albi. m̄. ii. rad. cichorii ſatiui, aquæ intybi, an. libr. i. bulliant arte, in libr. xiiii. aquæ, aliis xviii. ad duarum partium conſumptionem, colatis, adde ſacchari clarefacti, libr. vi. percoquatur in ſyrupum. Nos aquam intybi addimus, coctione penè peracta, & potius ſuccum.

Hepatis intemperiem calidam mitigat, eius obſtructiones tollit, ob id febribus inde natis confert.

LIchen: officinis hepatica, ex Dioſcoride lib. 4. cap. 43. ſaxis eſt familiaris, aliquibus bryon appellatur, aſperginoſis ſaxis adhæret, vt muſcus, vmbroſis plerumquè locis, puteisq; paſſim innaſcitur, veluti foraminibus peruia, cauliculos proferens nōnunquam, vnde puſilla quædam acetabula capitulis ſtellatis exeunt, & præcipuè menſe Iulio. Hanc Braſauolus hepaticæ nomen conſecutam arbitratur, ob peruerſam Serapionis interpretationem, cum authore Dioſcoride ictericis ſuccurrere tradidit, & per os exhiberi, quod illinendo dixerat Dioſcorides, idque errandi anſam Pandectario tribuiſſe, cum ex Galeno, & Dioſcoride ad omnes ægritudines hepatis valere fatetur: cum tamen vt ex Leoniceno, è quo prædicta mutuatus eſt Braſauolus, nunquam apud Græcum authorem, celebremúe Arabem legatur, lychenem herbam hepati vtilem eſſe: quibus cum obſtet Galenus 9. de compoſi. pharmac. ſecundum loc. cap. primo, ex aqua mulſa ictericis propinans, tam ſpectati viri, non adeo petulanter ad huiuſmodi vocem abolendam, ſeſe diffundere debuerant: cum alii à iecinorum fibris, ſimilitudine, hepaticæ nomen coniectentur. Cardanus tamen, vir alioqui in omnibus diſciplinis extollendus, in libello de malo medendi vſu, neſcio quibus argumentis, pro hepatica male accipi credit.

Braſauoli ac Leoniceni lapſus.

Cardani error.

Syrupus ex intybo Meſ.

REcipe intybi ſatiui vtriusque, an. m̄. i. quatuor ſeminum frigidorum maiorum, recentium, aceti albi, an. vnc. ii. ſacchari albi, libr. i. cum aqua hordei formetur ſyrupus, aromatizetur cum ſantalorum citrearum, & albarum, ac antiſpodii, an. drachm. i. ad vſus.

Hepatis

Hepatis intemperiei ſimplicis, & compoſitæ, febrientibus, & obſtructis conueniens, bilem per vrinas deducit.

Syrupus ex intybo Gentilis.

RECipe ſucci intybi, & lychenis, igne depuratorum, an. libr. iii. roſ. violarum, lentis paluſtris, florum nymphęæ, tricomanes, an. vnc. med. adianthi, hordei mundi, quatuor ſeminum frig. maiorum, an. vnc. i. fiat ſyrupus cum ſacchari quantitate ſufficienti, aromatizetur ſantalorum albarum, & citrearum, oxyacanthæ, ac ſeminum cotoneorum, cui ſi ligni aloes, cinnamomi, cort. citrii, an. ſcru. i. immitantur, cor magis roborat, verum magis refrigerat, flores nymphęæ deſeruit Præpoſitus.

Meatus ab infarctu potentius liberat, febribus ſimplicibus, atq; complexis, cordi, ac iecinori, calida intemperie laborantibus, mirificè auxiliatur.

LEns paluſtris, vel lenticularia, aut lens aqua, ex Dioſcoride lib. 4. cap. 76. inuenitur in aqua non fluente, muſcus lenticulæ ſimilis, refrigeratoriæ naturæ: in foſſis noſtræ vrbis, & ſtagnantibus aquis paſſim innatat.

Syrupus ex intybo compoſitus.

RECipe intybi ſatiui vtriuſque, lychenis, eupatorii, borraginis, bugloſſi, meliſſæ, lactucæ, an. m̄. i. quatuor ſeminum frig. maiorum, an. vnc. i. ſantalorum alb. & rubr. florum cordialium, an. drac. iii. coquantur arte in ſufficienti aqua, colentur, colato adde ſucci intybi purificati, libr. v. vini granatorum, vnc. iii. ſacchari albi, lib. quatuor, fiat ſyrupus arte: alii ineptius aſtruunt, idem prope eſt cum ſyrupo cordiali, & pro eo vſurpari poteſt, aliis ſantal. alb. & rubr. ſingul. drach. i. ſucci intybi, lib. i.

Hepati, cordi, nutritoriis membris incaleſcentibus ſubuenit, omnem caloris intemperiem retundit, obſtruit, imbecilla membra, & calore nimio laxa firmat, bilioſos, torridoſq; humores exæquat, peſtilentibus febribus mirificè commodat.

Tot ſunt intybacei ſyrupi, ſua tamen ſeorſum nomenclatura diſtincti, vt nullus ſit dubitandi locus, qui olim in peruulgatis luminaribus latere videbatur, cum per ſyrupum ex intybo compoſitũ, vel (vt aiebant) magiſtralē, vel ex intybo Meſ. vel Gentilis, modo hunc, modo illum, ſuo marte capeſſerent, ſæpe etiam hac de re cum medicis eodem in dubio verſantibus, decertarent. Nunc verò ſuis nominibus contenti, vnumquemque diſtinguere atq; ordinare non erubeſcent.

Digitized by Google

Syrupus è cichorio Gulielmi.

REcipe foliorum cichorii m̃.i.foliorum boraginis, lactucarum, florum violarum,intybi ſatiui,bugloſſi, oxalidis, baptiſeculæ, an.m̃.med.coque in libr.iii.aquæ,ad tertiæ partis conſumptionem,cola,poſt adde ſacchari,libr. ii. his igne diſſolutis, iterum cola , & igni admoue, imponendo rhabarbari electi, linteo raro ligati, drach.ii.vel vnc,ii. ſi addere ſolutioni intenditur,præſertim ad ſingulam ſyrupi,libram,dum efferueſcunt , nodulum ſæpe exprime, & tantiſper coque,donec ſyrupi formam nanciſcatur:poteſt etiam abſque rhabarbaro componi.

Cor, & nutritiua roborat, eorum feruorem compeſcit, humores per inteſtina, & veſicam ſubducit, venenoſos immutat, peſtilentibus febribus , & potiſſimum peſti ipſi ſæuienti reſiſtit, ſomnum conciliat, appetentiam inuitat.

BAptiſecula: aliis battiſeſcera, quibuſdam cyanus, aliis flor campeſe: noſtris gallinecta, multis iam ſeculis triuialis, inter frumentaceas ſegetes, Maio, & Iunio menſe, ad contexendas ruſticarum puellarum coronas expetita, cæruleo colore decorata, intybaceo generi adſcribitur: atq; ex Gulielmo, planta eſt in triticeis ſegetibus frequentiſſima, flore cæruleo , ſemine agreſtis ſcariolæ , verum non albo, neque nigro, quam ſcariolam agreſtem putat, ridiculo quodam ſcribendi modo, quandoquidem ſimile eſſe, idem non facit. Caule enim eſt anguloſo, anguſtis, & longiuſculis foliis , calyce roſarum ſquareſo, multis cæruleis barbulis, radice oblonga, dura, in capillamenta quædam diſſecta. Huius autem facultates, nullus antiquiorum ſcriptis mandauit, vt capite de intybo diſſertum eſt. Si cui verò huiuſmodi ſyrupus arrideat, vel hac , vel intybus erratica componi poterit, authore ſibi ipſi non conſtante.

Syrupus ex cichorio Nicoli.

REcipe end.domeſticæ,& ſilueſtris,cichorii, taraxacon,an.m̃.ii. cicerbitæ,hepaticæ,ſcariolæ,lactucæ, fumiterræ, lupul.an. m̃.i. hordei non excorticati,alchechengi,an.vnc.i.liquiriciæ,capill. v.cetherac,polli thrici,adianthi,cuſcutæ an.drac.vi.rad. fœniculi,apii,aſparagi,an.vnc.ii.ferueant in aqua ſufficienti,colentur,& cum ſaccharo albo fiat ſyrupus,ad cuius vnicã lib. incoquantur rhabarbari electi,vnc.med.ſpicę ſcrup.quatuor.pãno lineo raro ligatis,& in coquendo ſæpè expreſſis, ad iuſtam ſyrupi conſiſtentiam : alii pro qualibet libra, rhabarbari vnc.ii.infundunt,Datur ad drac.iii.cum emulſ.quatuor ſeminum frig.maiorum.

Prapo-

Præpoſitus pro acerbita, cucurbitam, pro lupulis, lupinos, atque alchechengi, an. vn. iiij. ſcribit, & ad vnamquamque lib. ſyrupi, rhabarbari vnc. iiij.

Multò potentiorem ſuperiori commenti ſunt, cum cæcis ducibus cæcutientes patres noſtri, quaſi tota ratio ſimplicium multitudine conſtet, quaſi numeroſa ſimplicia indigeſta etiam harmonia coeuntia, ad nouæ rei admirationem, ceu noui generis beſtiæ, aut diuerſo confuſi genere ſatyri, nec non centauri, in theatrum nos reuocari videantur, atq; in profunda ignorantiæ caligine, cum hiſce noſtri temporis practicis obtenebrare. Hi ſiquidem quo maiore implicati ſunt inſcitia, tanto difficilius peritorum dictis acquieſcunt, effrenata magis libidine, inſana ædepol vecordia, illos derident, nõ ex veritate, ſed ex opinione, prauè & peruersè diiudicant. Quandoquidem vt capite de intybo ad ſatietatem diſſertum eſt, Endiuia vulgi, idem eſt quod intybus ſatiua: Endiuia ſylueſtris, idem quod intybus erratica, quæ & cichorium ſylueſtre dicitur: cichorium autem, eſt intybus ſatiua altera, quæ vulgo hortenſe cichorium vocatur. Eſt deinde taraxacon, quod ex Serapione, atque Auicenna, non aliud eſt, quàm cichorium ſylueſtre, idque capite de endiuia, etſi quidam huius loco hieracium accipiant: addit ſcariolam, verborum Serapionis immemor, idem cum ſit endiuia domeſtica, vt loquitur, pro qua anguſtifoliam capiunt nonnulli: cur itaq; in dorſo ſpinoſam, ab hac differre faciat Cordus, non habet. Quid ergò ſibi, aliiſque caput obtũdit Nicolaus ſimplicium ignarus, qua ingenii capacitate, qua varietate, vel eadem his repetenda, vel tot nomina, tot plantas æquiuocas deceptus, tam ſtultè ſibi ipſi perſuaſit, & ſtulticiam ſuam noſtri temporis Medicis, qui literati, ac ſtudiis doctrinisq; dediti apparẽt, tam pueriliter impartitus eſt: vt non ſit officina, non medicus, qui execrabilem nimis abuſum non proſequatur, qui hoc in errore non conſueuerit, qui intyborum ſpecies non ementiatur, lactucarum ſylueſtrium ſpecies quaſdam, ignotę facultatis plantas, pro his non vſurpet. Additur præterea capillus Veneris, pollitrichum, adianthum, tanquam tria hæc diſtinctæ ſint plantæ, vt nomine, ita & re, quum tamen idem ſint, vt cap. de adiantho. In vſum ergo irrepſit huiuſmodi ſyrupus, & quidem diuturnum: conceditur, quæ pollicetur experimento præſtat: vtinam tam ſalubriter, quàm inſcite. Non repudiandus igitur, non abolendus, crimen eſt, & vitium: quum hoc fallaci & periculoſo experimento falſi, quod nõ eſt eſſe, aliudque & ſanè diuerſum, alterius vicem ſuggerens, idem præſtare, neſcio qua temeritate promittere, atque inuulgare audeamus. Quum rhabarbarum ipſum ſit, à quo pollicita exequi videtur: proinde obliterandus eſt, & quæ tam mala inſitio hactenus coaluit, prorſus abſcindenda, penitus depopulanda: vt enim res eſt præclara diſcendo, ita nec admodum laborioſa dediſcendo: etſi noſtros medicos qui potentum limina ante lucem viſitant, qui in honore apud mortalium multos eſſe videntur, ignorantiam fateri veritatis nouercam, non parum ſuppudeat. quantam verò vim habeat, quod conſuetum eſt, leges indicant ex Ariſtotele 2 Metaph. melius tamen languẽtibus conſultum erit, vt huius loco, intybaceum noſtrum ſyrupum ſubſtituant, virtutis mirandæ, ad omnia valentiorem, qui etſi ex diuerſi generis ſtirpibus ſtatuatur, id non ab re fit ex Galeno 6. de comp med. ſecundum locos cap. 3 quod ſi pauciora ſatisfacere dixerint, nec tam longa, operoſaq; compoſitione opus eſſe, non ſine induſtria, atque arte, concinnatum deprehendent. Longa planaque coctura, vna per partium viciniam & contactum fermentatione.

Cordi lapſus.

Syrupus intybaceus noſter.

REcipe intybi ſatiui vtriuſque, intybi erratici, chondrillæ, ſonchi, hieracii, comarum abſinthii pontici, an. m. ij. lychenis, lentis paluſtris, lactucæ, eupatorii, ſcolopendrii, lupulorum, fumariꝫ, florum bugloſſi, vtriuſq; nymphææ, violarum, an. m. i. laccæ veræ, granorum veſicariæ, oxyacanthæ, paſſarum maiorum, myxarum, ficuum pinguium, an. vn. i. dictamni, bipinellæ, ſcordii, adianthi vtriuſq; tricomanes, cuſcutæ, an. m. i. & med. tragacanthæ, drach. vj. rad. apii, fœniculi, aſparagi, glycyrrhizæ, raſæ, an. vn. ij. ſeminis pæoniæ mundi, oluſatri, ſeminis citrii, & oxalidis, an. drach. ij. ferueant arte, in aqua decoctum hordei, rad. graminis, boraginis, bugloſſi, meliſſæ, cardui b. ſeminis caulium, & portulacæ q. ſ. vel quod præſtiterit, in harum duplicis balnei liquore ſtillaticio, vel ſaltem in alio pari portione, ad tertiæ partis conſumptionem, expreſſo & colato, adde ſucci intybi purificati, libr. ij. ſucci malorum aurentiorum, & limoniorum, an. libr. med. poſt ſaccharo ſufficienti excoquantur in ſyrupum, qui aromatizetur ſantal. citrearum, cort. citrii, caphuræ, & ligni aloes, an. drach. ij.

Peſtilentibus febribus, ac pulicario morbo, & peſti ipſi inualeſcenti ſtatim auxiliatur, morbillos, omneq́ꝫ id genus ad cutim irrumpens potenter extrudit, diſpnææ, & deglutiendi difficultati hinc oborienti, tuſſiculoſis, & phtoe incipienti ſaluberrimus, omnium febrium feruorem compeſcit, cor ab omni noxia tuetur, ideo eius tremorem, & ſyncopen ſanat, venenis reſiſtit, eius, atque hepatis, ac nutritiuorum meatus ab infarctu liberat, ob id cibi appetitum inuitat, ictericis & cachecticis opitulatur, membra omnia firmat, ideo dyſſenteriæ etiam hepaticæ ſuccurrit, ductis aliò riuulis, profluuium auertens in alios exitus euocatum, vrinæ ſuppreſſæ mirificè ſuccurrit, veſicam purgat, aluum etiam ſubducit, cum rhabarbaro, & moribundos pueros vermium cauſa ad vitam reuocat, eos enim ſtupefacit, atque educit.

Fit & cum rhabarbaro ante addita aromata, inter coquendum, ad quamlibet huius libram, immiſſis rhabarbari optimi, craſſiuſculum triti, vnc. ij. cort. citrii, ſantalorum citrearum, caphuræ, ligni aloes, an. ſerup. med. linteo raro ligatis, & ſæpe dum vna efferueſcunt, valenter expreſſis, ad ſyrupi denſiorem conſiſtentiam, in repoſitione nodulo, & quidē deuincto, intus relicto. Dupliciter itaque paretur, cum rhabarbaro, & ſine.

COndrilla, quam aliqui cichorion, alii ſerim appellant, ex Dioſcoride, libro ſecundo, cap. 125. caulem, flores, & folia habet cichorio ſimilia, verum tenuior tota eſt, &c. Aliud habetur chondrillæ genus, folium ferens oblongum, circumroſum, humi ſparſum caulem ſucco madentem lacteo, radice tenui, rotunda, leui, vegeta, flaueſcente,

primum

primum genus in cuius ramuſculis gummi maſtiches ſimile inuenitur, flore in quibuſdam cœruleo, in alii candido, rarum eſt, etſi Patauij cacialepre vocari audiuerim, quæq; à Matthiolo pingitur non infrequens ſit. Secundum tanta eſt cum agreſti cichorio ſimilitudine, vt non raro legentes in campis fallat, foliis tamen eſt magis inciſis, & terra hærentibus, caule pedali, amaro tota ſapore, radice rotunda, ruſticanis acetariis promiſcue admiſcetur, quamuis amarior ſit, & è lactis vbertate in radice potiſſimum, lataiola aliquibus vocata, in cultis locis, ſcrobium aggeribus, & ſecus vias copioſa, vulgo cichoriaſtro, Candraliam omnem inguſtabilem eſſe, & in radice ſuccum lacteum, craſſumq; habere ſcribit Theophr. 7. de hiſtoria plantarum, cap. 11. Gal. 2. de aliment. lactucæ ſimilem tradit.

SOnchus, vulgo cicerbita, aut roſtrum porcinum, ſiue criſpinum, ex Dioſcoride, libro ſecundo, capite centeſimo vigeſimo tertio, triplex eſt: quidam ſylueſtrior, & ſpinis gis horrens, alter teneritate quadam molleſcens, cibis expetitus, anguloſo caule, inani, interdum rubẽte, foliis in ambitu per interualla diſſectis, flore in lanugine vaneſcente, in hortorum maceriis, vineisq; copioſum. Alter ſonchus tenerior, arboris inſtar; latis conſtans foliis: caulem in ramos exeuntem folia diſtinguunt. Duo prima in vinetis vberrima, rursbus viridariis familiaria, in acetaria nonnunquam accipiuntur, cum præſertim nouo germine teneriores frondeſcunt, à liquore quo fractus caulis eius emanat lacteo, lactucella etiam vocata. Tertium arboreſcens non multis eſt cognitum, alii in candidum, & nigrum, alii edendo, alii non edendo, eſſe dixerunt, eadem rei diuiſione, & ſignificatione.

HIeracium, quibuſdam dens leonis, folio ſinuatim per lacinias denticulato, plebi noſtræ miraſole, ex Dioſcoride, libro 3. cap. 61. duplex eſt: magnum & paruum, Hetruſcis cazzalepre vtraq; in agrorum ſemitis, & paſſim vbique in campeſtribus exuberant; ſoncho & cichorio, vſque adeo ſimilia, vt alterum quibuſdam ſonchites vocetur, vixq; ante lutei floris irruptionem diſtingui, atque ab his ſecerni valeant, quo ad eius circumferentiam & extremam partem, in qua caules, & flores ſunt, attinet. At ſtatim inciſa radix, lacteo ſucco turget, tam inſigni equidem amarore, vt nullis acetariis indi conſueuerit, cuius delineatio cum Dioſcoridis ſcripturæ apertiſſimè reſpondeat. Fuchſius tamen intybo ſylueſtri latifoliæ accommodat, Plinius lib. 20. cap. 7. inter lactucarum ſylueſtrium genera recenſet.

LEns, vel lenticula, ſemen notiſſimum, ex Dioſcor. lib. 2. cap. 119. aluum cum cortice cocta ſiſtit, vim habet adſtringendi, qua ex cauſa aluum cohibet, ſi detracto antea cortice diſcoquatur, accurate, primaq; aqua inter coquendum effundatur: quippe primum id decoctũ ventrem reſoluit. Matthiolus huic maxime opponi Galenum aſſeuerat, cum primo de alim. fac. ita ſcriptum reliquerit. Lentium cortex multũ adſtringit, quaſi carnea ſubſtantia parum conſtipet, craſſi ſucci, ac terrei: quo circa ſi quis in aqua ipſa coxerit,

coxerit, & deinde aquam ſale, aut garo, aut cum ipſis oleo condiens ſumpſerit, potius his aluum deijciet: at ex his decoctis lentibus, ad eum modum quem retulimus, lens apparata facultatem habet ſucco contrariam, &c. hac igitur in re quantum hebeſcat, alioqui præclarus ſtirpium expenſor Matthiolus, inter hos diſsidium coniectans, hinc luce clarius colligi poteſt, quod etſi Dioſcorides aſſeruerit, lentem cum cortice coctam aluum ſiſtere, vt etiam Plinius lib. 22. cap. vltimo, nõ tamen eo detracto ſoluere abſolutè, ſed prima aqua effuſa, in qua vis ſubductoria ex meditullio remanſit, vẽtrem etiam ſupprimere. Quaſi dicat, lentem cum cortice, & ſine conſtipare quidem, verum delibratam etiam ſupprimere, prima coctionis aqua effuſa. Quæ ſolutionis veſtigio lentium medullæ inhærenti imbuta eſt, nec magis cum eo, quam ſine cortice, ſoluere dictauit. Id igitur quum ſubticuerit, quamuis innuat Galenus, decorticatam adſtringendi vehementiam amittere, non ob id inter eos vel paruum ineſt litigium, vt neſcio quo ſpiritu ductus Matthiolus, hos ſcrupos iniecerit, nodum in ſcirpo quæritet, his rixis vberem fructum legentibus parturiat. Cæterum quo iure in prouocãtibus ad circumferentiam decoctu, lentes delibratas imponi iubeant Arabici, nondum innotuit, quandoquidem earum decoctum, quod primum eſt, ablatis etiam corticibus, aluum potius mouerẽt, eoq́ pacto à periferia diuerterent: ſi verò his admiſcentur, quia vrinam, aluumq́ detinentes, ea dote reliqua ad extimas partes deſe[illegible]antur, potius ſuis veſtitæ corticibus decoquendæ eſſent, quales in his nos ſemper imponi iuſsimus, quod ſi corticem refugiunt, vt calidum, ac ſiccum in primo, authore Aben Meſ. quum ex his quæ ſupprimit frigida, terreaq́ ſit, quæ citat calida, ex Galeno aduerſus Hippocratis ſcripturam 5. in 6. de morbis vulgar. commento 33. excorticata temperata appellari poteſt.

Nõ eſt inter Dioſco. & Gal. controuerſia, aduerſus Matthiolum.

MAla, quæ & poma aurẽtia, fulgoris auri æmula, ideo aurea etiam nuncupata, quibuſdam arantia, quod in eum inclinent colorem, qui vulgo ranzo dicitur, aut verius ab Arantia oppido Achaia, vt ex Hermolao 5. ſui corollarii cap. 422. etſi Matthiolus arantia quaſi aurantia, vna expuncta litera, ab aureo colore nomen accepiſſe exiſtimet: nobis citroni, quaſi citrina, vel è citro cuius ſunt ſpecies, cortice amaro, colore in initio viridi, poſtea in luteum langueſcente, maturo autem croceato, ſucco acido, vel dulci, aut acido dulci, notiſsima ſunt: nec minus his limonia, cortice è croceo candicante, ſucco admodum acido, vt quæ lumiæ, aliis Adami poma, vel cedriata vocantur, herbaceo virentia colore. & prægrandia inſtar melonum, vel orbiculata, aut oblonga facie turgentia, vel ouali ſpecie turbinata, tam inſigni fructuum varietate, forma, colore, ſapore, arbores bonorum feraces, tam diuerſas ſibi ſortita ſunt appellationes, vt quanquam congeneres, & inter ſe ſimiles ſint, diſtingui niſi magna difficultate queant: guſtus igitur conſulendus, vt capite de pomis: floribus ſunt fragrantiſsimi, vt aqua ex his ſummè redolens elicita.

Digitized by Google

Syrupus mundificans.

RECipe ſucci lupulorum, intybi, ſing. libr. ij. ſucci fumariæ, oxalidis, ſing. libr. i. & med. ſantal. omnium, ligni aloes, an. drach. ij. ſacchari albi, clarefacti, libr. x. fiat ſyrupus arte.

In heterogeneis humoribus, ſyncopalibusq́; febribus, nobis mirificus.

Syrupus ex lupulis, etiam cum aceto paſſarum, aliàs paſſulato.

RECipe ſucci lupulorum, lib. ij. ſucci fumariæ, lib. i. purificetur, & cum lib. iij. ſacchari, fiat ſyrupus, His ſi addantur aceti ex paſſis, vn. viij. & ad conſiſtentiam coquatur, erit ſyrupus de lup. cum aceto ex paſſis.

Refrigerat, & collectionum impetus lenit, bilem regio morbo laborantibus detrahit, pituitam in aqua intercute exigit per aluum.

Acetum ex paſsis.

RECipe aceti non acerrimi, libr. ij. paſſarum, vnc. xvj. ferueant ſimul ad tertiæ partis aceti conſumptionem, colentur, fiatque valida paſſarum expreſſio, iterum poſtea tundantur, rurſusque exprimantur: tunc acetum ad vſus ſeruandum; alii paſſas aceto eas cooperiente infundunt, horis vigintiquatuor, poſtea aliquantiſper ferueſaciunt, colo trāſmittunt, acetum exprimunt.

Acetum roſaceum.

RECipe aceti acerrimi, libr. i. roſ. recentium exunguatarum, vnc. viij. vel ſiccarum, vnc. i. tuſas, & linteolo deligatas demergito, & poſt tres menſes defæcatum acetum recondito: ſi more vini rhodites Dioſcoridis, libro quinto, parare libeat: prior tamen modus aceto per menſem inſolato, roſis poſtea eiectis, vſitatior eſt, eodem propè modo parari poſſunt ex floribus roſmarini, ſaluiæ, & ſimilium, & aceti ſcillitici typum imitantur.

Syrupus è zeziphis, officinis de iuiubis.

RECipe zezipha ſexaginta, aliàs centum, violarum, ſeminis maluæ, an. drach. v. aliàs vnc. v. adianthi, glycyrrhizæ, hordei mundi, an. vnc. i. ſeminis cotoneorum, papaueris, melonis, lactucæ, tragacāthæ, an. dra. iij.

RRR coque

coque cum aquæ fontanæ libr.vj. aliàs iiij. & ſacchari libr. ij. in ſyrupum.

Raucitati,tuſsi,pleuritidi, confert.

Monachi falsò Manardũ accuſant.

Manardi mentem non acceperunt Franciſcani patres,illum redarguentes, quod aquæ libr.centum ſumendas eſſe iudicauerit, cum enim ſcribat legendum eſſe numero centum, ſe iuiubas intelligere facilè oſtendit,hinc Fratres illi Venerandi, ignorantiæ ſuæ notas, ac veſtigia,multis in locis relinquere voluêre.Quidam ſemina maluæ,cotoneorum & tragacanthum,nodulo ligata,clarificato ſyrupo immittunt.

Syrupus è glycyrrhiza, aliàs de liquiritia.

Recipe glycyrrhizæ,vnc.ij.adianthi, vnc.i. hyſſopi ſiccæ, vnc. med. horis vigintiquatuor macera aquæ libr. iiij. coque ad dimidias,expreſſum percoque cum mellis,ſacchari,penidiorum , an. vnc.viij. aquæ roſ.vnc.vj. fiat ſyrupus. Sunt qui non iniuria ſuccum accipiant,vt cap.de ſuccis medicatis.Præpoſitus legit drach.v.

Tuſsim antiquam iuuat,thoracem,& pulmonem expurgat.

Syrupus adianthinus,aliàs de capillo Vener.

Recipe glycyrrhizæ,vnc.ij.adianthi,vnc. v. tempera aquæ fontis libr. iiij. horis vigintiquatuor coque,ad dimidias, expreſſum percoque cum mellis clarificati, penidiorum, aquæ adianthi, an. vnc. viij. ad formam ſyrupi.Sunt qui penidia relinquant,ex ſaccharo parantes.

Ad thoracis affectus calidos,& viſcerum obſtructiones.

Syrupus hyſſopi.

Recipe hyſſopi mediocriter ſicci,rad.apii, fœniculi, petroſelini,glycyrrhizæ:an,drach.x.hordei mundi,vnc.med.feminis maluæ, & cotoneorum,tragacanthæ,an. drach.iij. adianthi, drachm.vj.zeziphamyxa, an. xxx.vuarum paſſarum purgatarum, vnc.i. & med. ficus ſiccas, dactylos pingues, an.x.decoque in ſufficienti aqua, & cum penidiarum albarum,libr.ij.fiat ſyrupus. Præpoſitus paſſarum vnc.ii. & med. legit, aquæ libr. viij. ad quinque abſumptionem capiunt, & petroſelinum remouent quidam.

Aſthma,tuſsim,dolorem thoracis,& hypocundriorum iuuat.

Syrupus praſsij.

Recipe praſſii, vnc.ii. hyſſopi, adianthi, an. drachm. vi. glycyrrhizæ, vnc. i. calaminthes,aniſi, rad. apii, fœniculi, an. drachm. v. iridis, ſeminis

ſeminis maluæ,& fœnugræci, an. drach. iii. ſeminis lini, & cotoneorum, an. drach. ii. vuarum paſſarum purgatarum, vn. v. ficus paſſas, quindecim, coque in aqua ſufficienti, poſt cum mellis, & penidiarum, an. libr. ii. fiat ſyrupus.

Thoracem, & pulmones expurgat pituita craſſa, lenta, putri, & ab ea aſthmati, antiquæ tuſſi prodeſt, quales affectus ſenibus, & natura frigidis ſunt frequentes.

Glycyrrhizam omiſit Præpoſitus, nec legitur in quibuſdam Meſ. exemplaribus: Sylvius, ac Cordus, ſubſtituerunt, leguntque capillorum Ven. hyſſopi, an. drach. vi. alii verò, vnc. i. Cordus autem manchus, paſſarum, vnc. ij. tantum enumerat. Præpoſitus penidiorum, lib. i. nunc in aquæ libr. x. ad dimidium vſque excoquunt.

Syrupus ex teſtudinibus.

Recipe tres teſtudines ætatis mediæ viuentes, laua aqua ſubferuenti, deinde in aqua fontis percoque, ad tabularum ſeparationem, quibus abiectis carnes à ſordibus mundato: mortario diligenter contere, ac iterum eadem aqua cum infraſcriptis coque: accipe ſucci glycyrrhizæ, tragacanthæ, ſeminis papaueris albi, lactucæ, portulacæ, & maluarum, ſeminum cucurbitæ, cucumeris, melonis, anguriæ, ſeminis cydoniorum, & goſſipii, an. drach. vi. paſſarum dulcium exacinatarum, myxorum, zeziphorum, oxyacanthæ, an. vnc. med. antiſpodii, drach. iii. roſ. violarum, hordei, adianthi, florum borraginis, bugloſſi, an. m. ii. bulliant ad tertiæ partis conſumptionem, poſt cola, & cum libr. iiii. ſacchari, fiat ſyrupus.

Phtiſicis, hecticis, empyricis, & diutino morbo extenuatis, atq; marceſcentibus, confeſtim ſuccurrit, tuſſiculoſis, ac diſpnoicis ſummo eſt remedio.

Teſtudines, ex Plinio, lib. 30. cap. 4. aliæ terreſtres, marinæ, lutariæ, quæ in dulci aqua viuunt, quæ ex tertio ſunt genere, in cœno, & paludibus vitam degentes, latitudinem in dorſo pectori ſimilem, nec conuexo incurua calyce, ingrata viſu: Ab Indico mari tantæ magnitudinis teſtudines emitti narrat, lib. 9. cap. 10. vt ſingularum ſuperficie habitabiles caſas integant, atque inter inſulas rubri præcipuè maris, his nauigant cymbis. Troglodytas corni geras habere, &c. nobis notiſſima quodrupeda ſunt, & duum generum, quædam enim nemorales, aliæ marinæ vocitantur, albo cortice, & nigris quibuſdam ſignis vermiculatæ, at hæ ex mari non ſunt, ſed ex maritimis nemoribus, & ſabuloſis, quum vere maritima pedibus conſtent ad ambulandum ineptis, in modum alarum ad natandum idoneis, at ex noſtris nemoribus, atque aquis, nigræ producuntur. Quo autem iudicio, vel potius dementia, fluuiales cancros, teſtudines etiam dici ſcribat Arnaldus, cap. de cancro, cœci ipſi diiudicent, et ſi in hecticis, & lenta febre

laborantibus, ſummopere commendentur, nam ſic rana, & cochlea, inter cancrorum genera reponerentur.

Syrupus ex ſucco ſcabioſæ.

RΕcipe ſucci ſcabioſæ purificati, libr. i. aquæ decoct. hordei, adianthi, an. quantum ſufficit, ſacchari, libr. ii. prędictis ſolue, hiſque infunde pulueris coralliorum rubrorum, linteo raro ligatæ, drach. iij. fiat ſyrupus.

Tuſſiculoſis, pleuriticis, empyricis, thoracis abſceſſu laborantibus ſubuenit.

SCcabioſa veteribus indicta, in pratis & campeſtribus, affatim abundans, folio erucæ carnoſo, hirſuto, caule tenui, rotundo, cubitalis altitudinis, floribus è cæruleo rubeſcentibus, & ex cæſio albicantibus, ſpecioſis & diuturnis, globo pimpinellæ æmulo, at foliolis quibuſdam eius ambitum exornantibus, amariuſcula, Maio & Iunio, ad Octobrim vſque floreſcit, ſcabiei, ſalſis humoribus, omnibuſque cutaneis affectibus, inſerto vnguentis ſucco, vel etiam apoto, miro eſſe remedio creditur, Vrbani Pontificis carminibus, eo profectò indignis illuſtrata, thoracis excrementa repurgare, eius abſceſſus diſrumpere, & carbunculis illita trium horarum ſpatio illos aperire, atque abolere exiſtimatur. Hanc verò nō pſoram Aetij, Syluij experimento credimus eſſe ſtœbem, vel phleon, ex Theophraſto, Dioſcoride, Plinio, facilè inuicem colatam diſcernent, quin etiam ex Galeno 1. de antidot. cap. 3. herba quædam fruticoſa, calida & acris valde, parum redolens ſcribitur, quàm modo colymbadem, alij ſtœbem appellant, ad præſeruandum vina aptiſſimam. Eſt & pſeudoſcabioſa, legitimæ adeò perſimilis, & iiſdem locis agnaſcens, vt primo intuitu peritiſſimos etiam herbarios fallat, verum craſſior tota eſt, nec amareſcit, non adeo hirſuta, globum quoque fert ſquaroſum, & hapiſeculæ æmulum, et ſi craſſius, hinc ſcabioſæ multas ſpecies oſtendit Fuchſius. At ſi mihi, quando natare vix didici, tutius dicam pedibus ingredi, & contractis velis iuxta littora potius nauigare, quam procul ab oris, vbi ſtupidi neſcio qui, naufragium paſſi ſunt, agitari, arduam in Gal. controuerſiam imminenti, nauicula tempeſtatem, ac ſcopulum facili tranſigam curſu, non Matthiolum imitabor, rixas, liteſq; anhelantem, vbi verò digladiandum ſit, media in arena procumbentem. Nempe cataphractus hic, quaſiq; inuictus Eques vel armis omnibus ſpoliatus, vel pedes, plumbeis pilulis, immani eo ſclopo priuatus, cuius boatu omnibus metum incutiebat, cælum ſolumq; perterrefacere videbatur, huiuſmodi nodum ſedulo eluſit, quum ſtœbem ex Dioſcoride adſtrictoriam, ex Galeno 8. ſimpl. mordacitatis omnino expertem annotauerit, nec locum illi ſubterfugiſſe crediderim, 1. de antidot. 3. vbi ſtœbem calidam, & acrem valde, parumper redolentem, incolis colymbadem, tanquam innatantem, & quæ inſulis fluitantibus prouenit, ex Theophraſto 4. de hiſtor. plantarum. cap. 11. ſi illa phleon ſit, quibuſdam vocata, vt ex Plinio elici videtur,

lib. 21.

lib.21.cap.11.vt etiam 22.cap.11.vt certò ſibi aliiſq; perſuadet Matthiolus, quanquam ſtœbem in fruticum genere, nomine à phleo diſtinguere videatur, Theophraſtus primo de hiſt.plant.cap.16.quæq; ea ſit, mihi, vt ſimpliciariis quibuſq; haud dubie incompertum, cumq; miro eruditionis prouentu, pleriſq; locis mira ac illuſtria ingenia exoriantur, res eſt in apertam planitiem, nullo patrocinio communita, nullis fulcris ſtabilita, periculis quibuſq; expoſita, niſi aſſcriptitium Galeno fateantur, vti annuere ſuis ad nos literis quandoq; viſus eſt, ſummi ingenii, conſumatæq; doctrinæ, Bartholomæus Bayllettus, Eporedienſis Medicus. Non conſtat Galenus.

Syrupus ex ſcolopendrio.

Recipe ſcolopendrii, phillitidis, intybi ſatiui vtriusque, lychenis, abſinthii, an.m̄.med. cuſcutæ, drachm. i. quatuor ſeminum frig. maiorum, florum bugloſſi, boraginis. an.m̄.i. adianthi, rad. fœniculi, petroſelini, ruſci, an.m̄.med. ſaccharo fiat ſyrupus arte, hoc puluere aromatizetur. Accipe folii ſpicæ nardi, laccæ, caſ. aromaticæ, an.drac.ii. ligentur panno lineo, ferueant in ſyrupo, ad vſus.

Lienoſis, febricitantibus, non ſegniter opitulatur.

Phyllitis: falsò ſcolopendria, vt eo in capite manifeſtum, vſq; adeo Dioſcoridis in delineanda phyllitide notis reſpondet, vt vulgarem linguam ceruinam proculdubio repræſentet, quæ ſanè & phrigitis quibuſdam vocatur, quod ad turrium radices naſcatur, quibuſdam acaulos, quaſi nullo vnquam prolato caule, folioſus enim ceſpes eſt, potius quam planta, contra hyemis gelicidia contumax: aliis ſylueſtris rumex, ab eius ſimilitudine. Hanc tamen Leonicenus, Manardus, Ruellius, Fuchſius, hæmionitim exiſtimant. Ideo in aciem reuocandi ſunt, vt luculenter appareat, vtra iſtorum ſit. Matthiolus, phyllitim eſſe talibus contendit, quod frequentius in humectis, opacíſq; locis propagetur, foliis rumicis æmulis, magis virētibus, maioribus, longioribus, rectis, anteriore parte lauibus, à tergo autem penſiles quaſi vermiculos præ ſe ferentibus: prætereaque guſtu acerba cum ſit, caule, flore, & ſemine careat, ideo falli prædictos authores; quoniam etſi hæmionitis, caule, flore, & ſemine pariter vidua ſit, eſt tamen folio dracunculi, hederaceo ſanè Dioſcoride, quamuis Lunæ modo incuruo, radicibus cohæret multis, tenuibus, non facilè in phyllitide compertis, non eminentiis per interualla ſignatis, lingua ceruina inſtar, non in petroſis tantum enaſci dicta, vt hæmionitis: & quamuis huius phyllitidis plures ſit videre plantas, contra Dioſcoridis ſententiam, quinquaginta foliis, queis ille ſex, aut ſeptem aſſignauit: attamen extracto è terra lingua ceruina ceſpite, foliorum multitudinem, à numeroſis radicibus, non ab vna tantum prouenire, ſed à quamplurimis ſe ſimul tangentibus, vt vna ab altera diduci valeat, hac tela, hac Matthioli arma, papyracea in- Hæmionitis.

quam, quibus ſe opponit, non ignem, non incudem ſuſtinentia. Quippe hemionitis in petroſis naſci traditur, nec in his duntaxat, vt adijcit Matthiolus, ſed in petroſis ſimpliciter, quibus vt plurimum familiaris exiſtit, nec ob id aufertur, quin vmbroſis, atque humentibus locis exiliat, qualia montuoſa altera ex parte eſſe conſueuêre; (hæc autem verba conticuit Latinè, vt præcedentia quædam,) non ſecus atque in Perguli Ticinenſis leporario fonticulo, iuxta illius parietes, magna copia à nobis ſæpè annotata eſt, veluti quoque in radice Crepacoriani montis, ad læuam Saxeræ fluminis, apud opacas quaſdam ſcatebras, legitima hemionitis, nullis prorſus reclamantibus indicijs, diligenter inſpecta eſt. Cum præſertim non minore admiratione tracti, quàm aliàs, id etiam meminiſſemus, vbi cum Ticinenſi herbario euagaremur, tunc quoque propinquos huiuſmodi ceſpites, alios tergo exiles veluti vermiculos oſtendentes, alios vt potè minus adultos, nihil in auexa parte continere, quoſdam Lunæ creſcentis modo falcatos, alios folijs rigentibus, atque in altum tendentibus, cuius rei rationem ita reddit, ſibi ſæpius exploratum, iuniorem linguam ceruinam, vno anno abſque lirata appendice à tergo viſam, ſequenti autem cum ea, quandoque verò vix pululantem, in poſteriori parte penſilibus veluti vermiculis lituratam: vt hinc quandoque coniecerim, his vtriſque à Dioſcoride viſis, ea in re tantum differre, ideo vnam phyllitim, alteram hemionitim appellaſſe, reliquis omnibus ne paruo quidem intra ſe diſcrimine, vtraque enim caule, ſemine, & flore carere ſcribitur, vtraque guſtu acerba, multis, & tenuibus radicibus, præſertim iam vegeta, cuius folia nunc recta, ſæpè etiam curua, palam conſpiciuntur, in vetuſtiori præſertim, vtraque folio rumicis: & quamuis hemionitis dracunculi folis comparetur, qu quædem hederacea eſſe ſcribit Matthiolus, vt hinc diuerſa eſſe contendat, quàm ſit ſibi aperte contrarius, ni forte ſuis met ſcriptis fidem non eſſe adhibendam putet, manifeſte innoteſcit. Quippè cap. de dracunculo maiori, vt etiam in commento, fatetur maiorem dracunculum folio rumicis eſſe: cum igitur Dioſcorides folio dracunculi ſimpliciter comparauerit, cur potius hederaceum, quàm rumici ſimile deducat, non habet. Præterea Ruellius 2. de natura ſtirpium, cap. 96. foliorum ſuſpicionem excuſſit, vt cap. de aro dictum eſt: quod ſi vulgaris linguæ ceruinæ indicia, ad phyllitim, magis quàm ad hemionitim accedere protuliſſet, vt flagitio, ita laude dignus exiſtimaretur. Lingua itaque ceruina, hemionitidis ſuccedaneum fiat, cum præſertim diutiſſimo experimento ad lienis affectus comprobata ſit: nec ideo huic noſtræ opinioni obſtiterit Matthiolus Latinè loquens, quod veram hemionitim propè Romanum amphitheatrum naſci ſcripſerit, atq; à publici Patauini horti Præfecto ſibi tranſmiſſam effigiem, eleganti pictura figuraſſe, ea enim liturata viſitur, quam notam, vt neq; in phyllitide, nuſquam ſilentio præteriſſet Dioſcorides. Cæterum vt Matthioli diligentia, aut verius non ferenda negligentia, ſeu magis immodeſta voluntas reprimatur, cum in hemionitidis cõmento, ſuũ olim in Plinium recognouiſſet errorẽ, et ſi vulgari idiomate alteram tantũ ramis hyſſopi attigiſſet,

Matthioli opinio cõprobata.

Plinii tutela.

ex lib.

*ex lib.15. cap.5. commentâ capitis de Teucrio, ne morboſam animi petulantiam diſsimu-
laret, impudico nimis, nimisq; lubrico lapſu, veretur ne Plinius aberrauerit, ſcribens.* Matthioli lapſus.
*Aſplenon, ſunt qui hemionion vocent, quoniam quod ſciat aſplenum nuſquam hemio-
nion appellari aſſeruerit Dioſcorides, quæ eſt igitur Matthioli memoria? per quem ſu-
bita hæc obliuio retegeretur, cum cap. de aſpleno, hemionitim præcedente talia in Dio-
ſcoride legerit. Aſplenũ: aliqui ſcolopendrion vocant, alij ſplenion, alij hemionion. Qua-
re minimè mirandum eſt, ſi quandoq; bonus dormitauerit Matthiolus, etſi turpe ſit o-
culatiſsimo viro, præſertim in re tam perſpicua, aciem defuiſſe.*

Syrupus Nymphææ, Barbaris de Nenu-phare.

REcipe florum nymphææ, vnc. ii. tuſſilaginis, pſyllii integri, oxali-
dis, rad. fœniculi, an. vnc. i. quatuor ſeminum frigidorũ maiorum,
an. vnc. med. quatuor ſeminum frig minorum, an. drach. ii. ferue-
ant in aqua hordei ſufficienti, cui addantur ſacchari, lib. i. aceti albi, & vi-
ni granati an. vnc. ii. aromatizetur ſantalorum citrearum, antiſpodii, an.
drach. i. ſpicæ nardi, ſcrup. med. aliis drach. med.

Refrigerat, ob id hepatis intemperiei calidæ, atq; in tertianis, & ardentibus competit.

*TVſsilago Latinis, βήχιον Græcè, vel chameleuce, ex Myrepſo, officinis farfara, ſiue
vngula caballina, ex Dioſcoride libro 3. capite 107. folia fert maiuſcula quàm he-
dera, ſex, aut ſeptem, à radice, &c. radix tenuis eſt, non ſuperuacua. Quum enim illi v-
ſum tribuat, vel id verbum in textu delendum, res quoq; à Matthiolo animaduerſa, et-
ſi Italicè loquens, ſe aliter, ac perperam ſenſiſſe fortaſsis ignorauerit: in humentibus, a-
manisq; locis, non raro ſcaturit: apud nos in nymphææ ſpecie quibuſdã poſita, & ideo ſuo
vocabulo nenuphar terreſtris vocitata. Duo eius genera ſcribit Plinius, lib. 26. ca. 6. at ſi-
ne caule, & floribus, id quod et ſi non ſit, his tamen fugaciſsimis creditur, vt enatis vi-
gor, & longiſsima mora, ſit biduum, quod poſtridie penè contabeſcat, fronde ſola vire-
ſcens idcircò. Eorum tam ſubitam iacturam non animaduertentes illuſi ſine caule, &
flore, naſci memoriæ prodidere. Flores Februario vidimus, tametſi Aprili quoque colli-
guntur: ab hoc enim tempore marceſcunt, folia, & radix, vltra Aeſtatem durant. Nos
cum flore ad menſem, in horto noſtro obſeruauimus, præter aliorum opinionem. Cha-
meleuce autem de qua Dioſcorides libro 4. ex Plinio libro. 24. capite 25. foliis eſt laricis.
Anguillarius autem neſcio vnde, foliis populeis expiſcatus ſit.*

Syrupus lychenis, officinis de hepatica.

RECipe lychenis, lentis paluſtris, an. m̃.i. florum cucurbitæ, violarum, roſ. ſingul. vnc.i. ſchœnanthi, drach.i. ſacchari, lib.i. irroretur vini granat. vnc. quatuor, aromatizetur ſantalorum citrearum, & antiſpodii, an. drac.i. Idem pollet quod prior.

Syrupus ex portulaca.

RECipe ſeminum portulacæ tritorum, libr.i. horis vigintiquatuor macera, in ſucci intybi, coƈti, & purgati, libr. iiii. igne lento coque ad dimidias, & tunc cum ſacchari lib. ii. percoque in ſyrupum. Additur interdum aceti, libr.i. vel ſucci granat. acidorum, lib.i. & med.

Refrigerat, ob id ſitim, febrim, ardorem ventriculi, & hepatis intemperiem calidam corrigit.

Oxyſacchar Myrepſi.

RECipe ſacchari albi, libr. i. ſucci malorum punicorum, acidorum vnc. vii. aceti, vnc. iiii. coque lento igne ad ſyrupi conſiſtentiam.

Digerit bilem phlegmati mixtam, ventrem, & præcordia grauantia, & quibus tertianæ duplices, atq; erraticæ, & quæ duplis quartanis ſimiles exoriuntur, ex his etiam ſuccedentem vomitum, & nauſeam ſæpè continuit.

Vſitatiſſimum eſt, quanquam ex Aƈtuario capiat aceti, lib.i. ſacchari, lib. ii. tantum, vino granatorum non admixto. Eſt & aliud oxyſaccharum Rhazes, in peſtem, libr. de Peſtilentia, ca. 5.

Oxyſacchar compoſitum.

RECipe adianthi, phyllitidis, ſcolopendrii, tricomanes, lichenis, violarum, rad. fœniculi, ruſci, aſparagi, graminis, an. lib.i. hæc vino granat. acidorum triduo macerato, quarto die aliquantulum ferueant, cum forti expreſſione percolato, poſtremo addito ſaccharo ſufficienti, ad iuſtam craſſitiem coquito.

Diuturnis febribus ex ſanguine, iecinoris calori, & lienis obſtruƈtioni prodeſt, corporisq; calorem mulcet.

Eſt & oxyſacchar è radicibus Aƈtuarii, quo cum præſtantior ſit acetatus compoſitus, ideo prætermittitur.

Syrupus

Syrupus è papauere ſimplex.

RECipe capitum papaueris albi, & nigri, an. drachm.lx.coque in libr. quatuor aquæ pluuiæ,ad duarum lib.conſumptionem, aliis ad lib.i. & med.& tunc coquantur cum ſacchari albi,& penidiarum, an.vnc. quatuor,aliis an.vnc.vi.vbi potiſſimum diù aſſeruetur.

Ad catharrum,& tuſſim cauſſam inſomnii,ad vomitum ſanguineum,addi poteſt ex Auicenna, 5.can. tracta. 6.acaciæ, croci, myrrhæ, balauſtiarum, hypociſthidos,an. drach.i.

Terminus coctionis in recentibus præſertim capitibus, ex quibus potiſſimum parari debent,nimium longus videtur,cum ſufficiat donec flacceſcant,vt in Diacodio fit,ideò ad vnius libræ,vel ſeſquilibræ conſumptionem in iulepi formam aliquibus paratur.

Syrupus è papauere compoſitus.

REcipe papaueris albi,& rubri,aliis nigri, an.drach.l.aliàs xxx.adianthi,drach.xv.glycyrrhizæ,drachm. v. zeziphа,xxx. ſeminis lactucæ, vnc.v.ſeminis maluæ & cotoneorum,an.drach. vi. coque in libr.iiii. vel quinque aquæ,ad dimidii conſumptionem, colatum cum ſacchari, penidiorum,an.vnc.viii.in ſyrupum percoque.

Ad tuſſim ſiccam,phtiſim,catharrum inſomnia cauſſam, competunt, etiam huiuſmodi ſyrup.ventris lubricitati, & dyſſenteriæ, poſt totius corporis euacuationem,aut quia ſomno conciliato,materias coquunt,quæ defluxus firmant; aut quia calidam ſiccamq; inteſtinorum diſcraſiam,ab acris materia deſtillatione obtundunt.

Aqua mulſa:ſiue melicratum.

REcipe mellis optimi lib. aquæ fontanæ, lib.i.viii.in vaſe lapideo,vel vitreato,igne lento coque,& continenter deſpumato, deinde panno denſo cola,quod ſi mox per ſe bibendum eſt, aquoſius fiat:id eſt ex vnc.i.mellis atq; interdum dimidia,pro libra vna aquæ.

Larga enim coctione craſſatum,vt iulepus,diu quidem ſeruatur, ſed in partes remotas ægrè penetrat,in bilemq́ue ob multam dulcedinem facilè vertitur, & ob id ſitim auget, niſi largiore aqua mixta diſſoluatur,& inſipidum aquæ modo videatur; alias quoque facultates coctio varia illi acquirit, quia parum coctum inflat magis, aluum ſubducit, minus nutrit:largius verò coctum inflationes diſſipat,magis nutrit, minus deijcit. Cruda vtuntur ij, quibus alui deiectionem moliri, aut vomitionem ciere libeat,quemadmodum & in his qui venenatum aliquod hauſerunt,ex oleo præbetur,octuplæ aquæ portioni mel admiſcent Græci ferè omnes,incoquunt,donec ſpumare deſinant, egeſtam ſpumã comi-

nus auferentes. Dioſc, quē Auic. imitatur, li. ·· tract. 6. duas aquæ partes ad vnam mellis admiſcet quibuſdam hydromelli vocatur, quod iam paratum, repoſitumque eſt, nec deſunt qui hydromellitis genera enumerent, quod à melle elutis aqua fauis confici ſoleat, & apomelli nominent. Hoc tamen meracius fieri conuenit, aliqui etiam decoquunt, quod in
Apomelli. ægrotantibus improbatur, propter ceram, quam plurimam obtinet: addunt mulſæ nonnulli aromata, zingiber, crocum, cinnamomum, macim, & ſimilia: alij galham moſchatam, lignum aloes, & huiuſmodi Fit etiam ex mellis parte vna, aquæ fontanæ partibus octo, fermenti in his diſſoluti vnc. i. alias vn, iii, in ſingulis libris aquæ mellitæ, vaſe ligneo excipe, relicto trium digitorum ſpatio vacuo, in quod dum muſti modo feruebit, recipiatur: vbi feruere deſierit, obturato vaſe modo vini doliorum, tertio poſt menſe fit potabile:
Medo. huic quoque immitti poſſunt aromata panno linco ligata: vel ex lupulorum floribus, &
Zitum. vini purgamento, Medonem, Lituanis, ac Polonis, familiarem parabimus: etſi aliter Zi-
Curmi. tum, id eſt Ceruiſiam, aut Curmi, birram vocatam, diuerſimodè conficiant.

Magnarum eſt virium ex maiorum noſtrorum ſententia, ſiquidem ſitim ſedat, imbecillis, & animo exilibus, & ijs qui immodico ſudore digeruntur, exhibetur: affectus frigidos, præſertim cerebri, & neruorum, & iuncturarum iuuat, loco vini potum, tuſſientibus, pulmonariis auxiliatur, tuſsim humidam, puris & pituita craſſa & lenta, expectorationem promouet, lauat, terget, & purgat inteſtina, viſcera, meatus vrinarios, ob id colicis prodeſt, & aluum ſubducit, calculum in viis vrinæ gigni probibet.

Vinum mulſum, aliàs melicratum conditum, græcis οἰνόμελι.

REcipe vini antiqui boni, libr. x. mellis electi. ſpumati, libr. ii. fac vt in aqua mulſa, addendo cinnamomi electi, drachm. v. ſpicæ nardi, drach. i. caryophyllorum, zingiberis, ligni, aloes, macis an. vnc. med. cardamomi, drachm. ii. alias iii. croci, drachm. i. & med. tere negligenter, cola panno raro, aromatiza moſchi, ſcrup. i. alias drach. iii.

Intemperiem frigidam ventriculi, hepatis ſanat, flatus in eis, & hypocundriis diſſipat, oris odorem, cutis colorem commendat.

Vinis huiuſmodi conditis petroſelino, vel betonica, & ſaxifraga, ſpica nardi, aut rutæ, piperisque exiguo adiectis, vtitur Galenus, 5. de tuenda ſa. cap. 5. Hodie non ad frigidos affectus, ſed ad guſtus gratiam, magna aromatum miſcella, in Natalis Chriſtiani feſtis, ex nigris condita, Hippocratica vina appellantur, ex albo ſtellaria, quaſi Hippocrate inuentore digna, vel ſaporis præſtantia, ſtellis, & numinibus grata. Sunt & variæ vinorum condituræ ex Actuario, aliisque factitia, Græcis propomata,

Peruiet-

Peruicaces quidam Grammatici, atque græcarum literarum ignarus quidam Medicus mecum contendere auſi ſunt, mulſam per ſe, vinum melle conditum ſignificare, ex Martiali, ac Plinio lib. 22. cap. 24. idemque quod οἰνομέλι, quod Latini interpretes quidam mulſum expoſuere, perperam tamen, cum græca dictio, vinum mulſum, & adiectæ rei condituram deſignet, vt aquam mulſam, hydromel, quin etiam Vlpianus ait, vini appellatione, mulſum non contineri, œnomelli contineri, idque diſtinguit Galenus 2. ad Glauc. cap. 8. cum ſinus vino ſolo, aliquando vino mulſo abluit Syluius etiam cap. de agarico vinum mulſum appellat.

Oxymel, ſiue acetum mulſum, ex Galeno 4. de tuend. ſa. cap. 6.

RECipe aceti partem vnam, mellis duplum, aquæ quadruplum, ad tertiam partem, vel etiam quartam coque, ſpuma interim detracta: vel melli ſuper carbones ſpumato, aceti tantum conijcies, vnde guſtanti nec acidum nimis, nec dulce videatur, ac denuò ſuper pruna coques, quo ad vnitæ amborum qualitates ſint, nec appareat guſtanti acetum adhuc crudum, hinc ab igne deponatur, cumque vti voles, aquam ei miſcebis, ita nimirum temperans vt vinum, ſed cum vna omnibus menſura non placeat, quia hi acetoſius, illi mellitius magis amant, pro cuiusq; guſtu miſceantur, ſi verò vnicum vt in officinis parandũ ſit, diutiusque ſeruandum, ex Meſ. fieri conſueuit, cum mellis partibus duabus, aceti parte vna, aquæ quatuor, exigua ſanè aquæ quantitate, cum ex Galeno, ad lib. i. mellis, ſint aquæ quatuor, nec tam facilè perniciem ſentit, vt indiſcrete ex Syluio: ſi verò valentius vis, miſce tantum aceti, quantum mellis, aquæ duplo aucto, vel minuto aceto, vt in ſyrupo acetato dictum eſt. Imbecillius tamen parandum eſt, cui medicus acetum addere occaſione vrgente poſſit. Id ſyrupum acetoſum Galenus vocat Auicenna, libro quinto, tracta. 6. Aetius ex Galeno, Tetrabiblo tertio ſermone primo, capite 24. melli deſpumato dimidia menſura, aceti affundit, coquit, ne guſtantibus aceti acor appareat: ob eos vero qui aceti multitudinem auerſantur, ita parat: ex aceti parte vna, mellis deſpumati duabus, aquæ quatuor: fortius fit tantum aceti, quantum mellis coniiciendo, absque aqua apparando, & quamuis à vertice ad calcem Galenum luculenter exponat, melli tamen ſpumato aquam addit. Poteſt in Principum gratiam, vino ſimillimum albo, guſtu iucundiſſimum, hoc pacto confici.

Digitized by Google

Accipe aquæ,libr.x.mellis albi, libr.ii. leni igne ſpumam auferto. Vt fit clarius,aceti albi,lib.iii.incoque,coctum vbi eſt.in ſingulas libras iniice,ad odoris,& ſaporis gratiam,cinnamomi vulgaris, drachm.ii.poſt alb.ouorum aqua frigida concuſſis, donec ſpumam emittant, iiſadhuc feruenti ſyrupo aſperſis, cum nigricant amotis, multa repetitione ſordes eius cogatur, quæ panno lineo dum parumper refrixit, colata omnis ſecernatur, idque in omnibus quæ clarificari poſtulant,aſſeruetur,vno albi ouo,ad ſingulam ſacchari, mellisve libram,etſi clareſcant, purgenturve ſucci,atque alia,vel reſidente fæce,panneo úe cola, raro, denſoúe, variis,ſcopis.

Clarificare quid ſit.

Oxymel ſit ex aqua,aceto,& melle,aqua verò miſcetur,vt longa coctione, cauſa inflationis in oxymellite reſoluatur,vt etiam promptius deſpumetur, vt deniq; medicamenti huius facultas quadam tertia,horum neutri tanta conſurgit,certiſſima, & efficaciſſima,ad tenuandum,incidendum,reſoluendum humorem craſſum,lentum,ventriculi,hepatis,præſertim iunctuarum,& in febribus diuturnis,quarum materiam,incidit,& coquit. Reliqua ex Hippocrate, *&* Galeno *proſequere 3. de vict.rat.in acutis, in lib.de ſucc.bonit.ac vitio ca.12.octauo meth.med.ca.4.*

Dioſcorides lib.5.cap.12.ex aceti heminis quinque,ſalis marini pondo,mellis minis decem,aquæ ſextariis quinque,ſuum parat oxymel. Hodie mellis partes duas, aquæ quatuor,ſimul coquunt,ſpuma detracta,addunt aceti partem vnam, ſæpè nulla ſeruata menſura,omnia confundunt. Meſuem perperam reddit Cordus.

Oxymel de radicibus,ſiue compoſitum.

Recipe cort.rad.apii,fœniculi,mundatorum,& inciſorum,an.vnc.ii. ſeminis apii,fœniculi,aniſi,an.vnc.i.macerentur omnia 24. horis,in vaſe lapideo,aceti lib. x.aquę lib.xii.Syluio xx.coque ad tertiæ partis conſumpt.colato adde mellis dimidium, lento igne percoque, nunc fit hoc modo.

Recipe rad.apii,fœniculi,an.vnc.iiii.rad.petroſelini, ruſci, aſparagi, ſeminis apii,fœniculi,aniſi,ſingul.vnc.i.coque in libr.ſex aquæ, vel q.ſ. colato adde aceti acerrimi, libr.i.mellis deſpumati,libr. ii.coquito arte.

Incidit,tenuat,terget, ob id obſtructiones hepatis, ventriculi,lienis aperit,febres diuturnas à bile craſſa,aut pituita iuuat.

Alia eſt eiuſdem componendi ratio ex Actuario: capit mellis, libr. v. & quinquaginta,aceti libr.xv.aniſi,lib.i.croci,ſextantem,rad. apii ſextantem,radicum fœniculi, lib.i.

Oxy-

Oxymel phlegmagogum.

Recipe oxymel prædictum, cui inter coquendum medullæ ſeminis cnici, lib. i. panno lineo raro ligata immerge, & identidem confricetur: potentius vacuabit, ſi turpeti, vnc. iij. cum zingiberis, vnc. i. & med. modulo prædicto addatur.

Oxymel nondum excoctum accipiendum eſt, quo medulla cnici immergi poſſit, cui vt etiam turpeto pondus addidimus, etſi quibuſdam in exemplaribus non legatur, quin & dimidium zingiberis, ad turpetum, experimento id ſuppeditante.

Oxymel melanogogum.

Recipe thymi, calaminthes, agarici, bugloſſi hortenſis, & erratici, glycyrrhizæ, an. vnc. i. polypodii, vnc. iij. chamædryos, chamæpithyos, ſtœchados, ſpinæ albæ, an. drac. v. vuarum paſſarum purgatarum, libr. med. macera horis vigintiquatuor, aceti albi, ſucci bugloſſi, an. libr. ij. & med. aquæ, libr. ij. coque igne lento ad dimidias, cola, cum mellis, libr. iij. percoque, inter coquendum autem, epithymi, vnc. i. ellebori nigri, drach. iiij. & med. nodulo ligata, merſaque ſæpe confricetur, alii ellebori, vnc. ij. imponunt, & vehementior fit, aniſi, drachm. v. addit Præpoſitus, & cum mellis, lib. ij. effingit.

Eſt & oxymel nominatum contra melancholicos: alio aceti mulſi purgantis mixtura, ex Actuario.

Oxymel ex calaminthe.

Recipe rad. apii, fœniculi, intybi, an. vn. i. ſchœnanthi, caryoph. lyguſtici, zingiberis, galangæ, an. drach. ij. ſeminis apii, fœniculi, aniſi, an. drach. vj. calaminthes vulgaris, & montanæ, ſpicæ, aſari, caſ. aromaticæ, dauci, maſtiches, petroſelini, an. vnc. med. coque in aceti, libr. vj. & aquæ lib. vi. ad duarum partium conſumptionem, adde mellis deſpumati, libr. v. Datur ab vnc. i. ad ii.

Calefacit, incidit, terget humores craſſos, lentos, putres, ob id intemperiem frigidam ventriculi, & hepatis corrigit, ſcyrrhum lienis, & aliorum viſcerum diſſipat, febres diuturnas iuuat.

Oxymel ex lyguſtico.

Recipe rad. apii, fœniculi, petroſelini, calaminthes, dauci, an. vnc. i. zingiberis ſeminis lyguſtici, apii, fœniculi, aniſi, cari, eupatorii, aſari,

 abſin-

abſinthii,an.vnc.med.caryoph.galangæ,an.drach.iij ſpicæ nardi, drach. ii.coque in aceti libr.x.ad dimidias,& cum mellis,libr.v. percoque. Fœniculum reliquit Præpoſitus.

Ad pituitam craſſam, lentam, putrem, obſtructiones hepatis, & ſplenis aperiendas, vrinam mouendam.

Varia oxymellitis genera proſequere ex Myrepſo. Eſt & oxymel Iuliani, ex Paulo, lib.7. cap.5. valde purgatorium, vt ex Alexandro, lib.12.cap.1.

Acetum ſcillinum, aliàs ſquilliticum.

RECIPE ſcillæ laminas repurgatas,& conciſas,acu lignea,filo ſic traiice,vt ſegmenta ſe mutuò non cōtingant,ſuſpende in vmbra dies quadraginta ſiccandas,ex ipſis libr.i. in optimi aceti,libr.viij mergatur vaſe vitreato,ſtricti orificii diligenter obturato,octo dies.

Dioſcoridi & Actuario,ſub Sole madeat,Meſ. quadraginta diebus inſolat. Paulus ac Auicenna ſexaginta. Poſt eum numerum dierum, ſcilla ex aceto expreſſa proiicitur, ipſum verò acetum defæcatum transfunditur,& reponitur. Quidam ſcillæ libram, in aceti ſextarios ſex demittunt. Auicenna ad hæminam ſcillæ, aceti libr.xviij.ſuperdat. Alii ex Paulo, atque Actuario, tunicis quidem exuunt, ſed viridem in acetum pari vtriuſque menſura, & ſenis menſibus macerari patiuntur, atque hoc modo maiorem incidendi vim acquirit. Si verò accelerare cogeris, ſepeli vas in calido cinere,vel ſabulo,non repente,ſed paulatim, horarum ſpatio intercedente. Myrepſus ſcillam integram fermento oblinit,& in cinere calido bene aſſat,quicunque ſcillam elixantes,illam poſtea conterunt,illius proculdubio vires reſoluunt,quemadmodum per iſtud ipſum ex aceto faciunt, pharmacum quidem validum admodum conficiunt,verum neruis non innoxium ex Galeno in documento Epileptici. Datur ieiunis quotidie paulatim, donec ad ſeſcunciam perueniatur, ex Actuario per ſingulos dies ieiuno ſorbendum, inter initia modice, proceſſu copioſius,paulatim modo creſcente,ad vſque cyathum, quanquam non deſunt, qui cyathos duos, & eo amplius exhibeant.Omnia à Dioſcoride tranſſumpta.

Humorum lenticias incidit,gingiuas humore pragnantes adſtringit, labanteſq; collutum firmat,dentes mobiles ſiſtit,fœtentē animam,& graues ſtomachi halitus emendat,faucium callos ſorbtu durat, & vocem expedit, ſic vt clarior, nitidiorq; ſonus edatur,prodeſt affectu ſtomacho,cibos ægre coquentibus, item comitialibus melancholicis, vertiginoſis,mente captis,vuluarum ſtrangulationibus,lienis incremento laborantibus, vitiis coxendicum,recolligēdis corporibus & imbecillitati recreandæ,& iacturæ virium reſarciundæ conuenit. Secundam vtiq; valetudinem,viuidumque colorem præſtat, oculorum aciem exacuit,tarditatem aurium inſtillationemq; purgat, generatim ad omnia perquàm laudatur,niſi inteſtinorum ſentiatur exulceratio,ſed vſu multo emaciat: alia ex Galeno proſequere, tertio de remediis paratu facilibus, vt etiam de vino ſcillino, de quo Dioſcorides quoq; lib.5 cap.16.

Oxymel

Oxymel ſcilliticum.

Recipe aceti ſcillitici, libr.ii. mellis deſpumati, libr.iii. coque deſpumando, vt in oxymellite dictum eſt.

Humores craſſos, lentos, auulſu contumaces ſeparat, ob id confert ventriculi, & aliorum viſcerum affectibus hos humores ſequentibus, ructum acidum ſanat, & veſicæ molificationem, ſeu vrinæ incontinentiam.

Oxymel ſcilliticum compoſitum.

Fit vt oxymel compoſitum de radicibus, ſed pro aceto communi, accipit ſcilliticum. Fit & oxymel ſcillinum ex Paulo, lib.7 cap.11. at longa nimis compoſitione. Eſt & ſyrupus acetatus ſcilliticus Auicennæ, lib.5. tract. 6. vbi Alexandrum adumbrare videtur, lib. 7. cap. 15. vt etiam Paulus pauculis euarians.

Oxymel ſcilliticum Democriti.

Recipe origani, hyſſopi ſicci, thymi, lyguſtici, cardamo. ſtœchados, an. drach. v. coque in lib. tribus aquæ, ad duarum libr. conſumptionem, cum mellis lib.ii. mellis paſſarum, libr. med. ſucci bryoniæ, vnc. v. aceti ſcillitici, lib.i. & med. ſemper deſpumando.

Epilepſiam, vertiginem, cephalalgiam, hemicraniam, cerebri, & pulmonis obſtructionem, ab infarctu impactis, valenter ſanat.

Syrupus de mentha,

Recipe ſucci menthæ, libr.i. ſucci granat. dulcium & acidorum, ad dimidias cocti, lib.ii. mellis, vel ſacchari, lib.iiii. Fuchſius cum Monachis legit libr.i.

Vomiturientes, nauſeabundos, ſingultientes, & cœliacos adiuuat, ex Auicenna lib.5. tract. 6. idem enim eſt.

Syrupus de mentha maior.

Recipe ſucci cotoneorum dulcium, & acidorum, ſucci granatorum dulcium, acidorum, & acidodulcium, an. libr.i. & med. in quibus horas vigintiquatuor macera, menthæ paſſæ, libr.i. aliis libr.i. & med. roſarum, vn.ii. coque igne lento ad dimidias, cum mellis, vel ſacchari, lib. ii. aromatizetur galliæ moſchatæ, ſaltem drach. ii. Præpoſitus ſuccorum libr.i. accipit. At niſi horum fiat augmentum, menthæ libr. i. magis competit, quum verò gallia & iucundum, & præſtantiorem reddat, non amoueatur,

moueatur, vt ſentit Deſſennius. Maior hic ſolus in vſu eſt, cum ſacchar**o** potiſſimum, quia iucundior.

Ventriculum frigidum magis quàm ſuperior corroborat, ob id nauſeam, vomitum, ſingultum, & fluorem alui ſedat.

Syrupus de calaminthe.

RE cipe calaminthes vtriuſque, an. vnc. ii. lyguſtici, dauci, ſchœnanthi, an. drach. v. vuarum paſſarum purgatarum, lib. med. coque in aquæ libr. vi. ad mediæ partis conſumptionem, & cum mellis libr. ii. fiat ſyrupus.

Aſthma, tuſſim antiquam, intemperiem viſcerum frigidam, & ſplenicos, & ſenes iuuat.

Syrupus ex calaminthe alter.

RE cipe ſucci calaminthes, & vini odori, an. libr. quatuor, ſucci malorum granatornm acidorum, cum ſua pulpa interiori, libr. v. coque ad dimidias, biduò, permitte, vt craſſum ſubſideat, & clarum percoquatur in ſyrupum, cum ſacchari, libr. quatuor, aromatizetur, drach. ii. galliæ aromaticæ, in vaſe vitreo benè obſtructo, in ſola dies quadraginta.

Singultum & vomitum à bile flaua, craſſa, aut pituita ſedat.

Syrupus abſinthii,

RE cipe abſinthii, libr. med. roſ. vnc. ii. ſpicæ nardi, drach. iii. vini albi antiqui, boni odori, ſucci cotoneorum, an. lib. ii. & med. prædicta in his macera horis vigintiquatuor, coque igne lento ad dimidias, cum mellis, aut ſacchari lib. ii. fiat.

Efficax, & multa experientia probatus, ventriculum, & hepar roborat, ob id appetentiam excitat, retentricem vim firmat, amborum dolorem ſedat, & aliorum viſcerum mollificationem iuuat.

Deſſennius arguitur.

Præpoſitus vini, & ſucci cotoneorum lib. i. & med. tantũ accipit in compoſitione. Deſſennius perexiguam vini quantitatem caſtigat, & decem vini libras neceſſarias eſſe deprehendit, ſed ſi quis æquales portiones ſucci cydoniorum ſubſtituat, valentius adſtringere: ac ſi viginti libræ accipiendæ ſint, qua admodum aperta labe, nulla ratione excuſari poſſe mihi perſuadeo, quum vini, ac ſucci portio ex Meſ. noſtris pharmacopæis ſemper integre ſatisfecerit.

Pis-

Fit ſimplex ex abſinthii, drach. centum, in tribus aquæ libr. ad tertiam partem excoctis, manibus fricata colentur & cum mellis, ac vini, an. libr. i. fit ſyrupus.

Syrupus ex abſinthio Actuarij.

RECipe ſeminis abſinthii, drac. xx. ſeminis cuſcutæ, florũ violarum, glycyrrhizæ, an. drach. x. adianthi, radicis iunci odorati, marubii, ſeminis fœniculi, aniſi, an. drach. v. ſpicæ indicæ, foliorum eupatorii, corticis, caſ. aromaticæ, coſti indici, ſeminis apii, folii indici, menthæ fluuiatilis, an. ſcrup. viij. omnia in vnum redacta, & contuſa, in aqua multum calentis libr. viij. macerato, quod vbi diem noctemque ſic relictum immanſerit, molli coquito igne, dum ex toto dimidium ſuperſit, ac tunc ſordibus expurgatis, iterato ſpecies, easque cum aquæ libr. vj. ad lentum ignem tantiſper coquito, dum libræ duæ ſuperſint, quumque ſubegeris purgato, & priori repurgato iuri commiſceto, & ad ignem reducens, cum tribus ſacchari libris, ad conſiſtentiam coquito. Potionis modus ex ipſo vnc.

Pollet aduerſus iecinoris, & ſtomachi imbecillitatem, & incandeſcentem inflammationem, lienis craſſitiem extenuat, prodeſt contra regium morbum calore procreatum, & colicos ſpiritus cauſa caloris excitatos, obſtructos, infarctos, expedit, flatus diſcutit, humoresq́, per vrinam pellit.

Eſt & ſyrupus abſinthii Auic. lib. 5. tract. 6. ab his diuerſus, vt alius atque alius, pluribus ſuum abſinthite componit Myrepſus, etſi initium acceperit ab Actuario.

Syrupus ab Eupatorio.

RECipe rad. apii, fœniculi, intybi, an. vn. ij. glycyrrhizæ, ſchœnanthi, cuſcutæ, abſinthii, roſ. an. drach. vj. adianthi, ſpinæ albę, & arabicæ, florum, aut rad. bugloſſi, ſeminis fœniculi, aniſi, eupatorii, an. drac. v. rhabarbari, maſtiches, an. drach. iij. ſpicæ nardi, aſari, folii. an. drach. ij. coque in aquæ libr. viij. ad tertiæ partis conſumptionem, & cum ſacchari libr. iiij. & ſucci apii, & intybi q. ſ. fiat ſyrupus, id eſt, proportione ſuccorum, ad ſaccharum ſeruata, vt in ſyrupo fumariæ maiori, videlicet ſuccorum, an. libr. ij. Verum eſt vniuerſali decreto, normam hanc non eſſe ponendam: quùm præſertim in ſyrupo bizantino, ad ſucci libr. iiij. ſacchari libr. ii. & med. tantum accipiat. Quo fit, vt edocendi ſint tabernarii, vbi decoctum ſuccis permiſcetur, vt hic, ſacchari, & ſuccorum parem mẽſuram eſſe debere: vbi autem ſoli inſint ſucci, ad horum ſingulam libram, ſacchari, vnc. xviij. ponderoſioris ſtateræ ſufficere.

Ventriculum, & hepar roborat, obſtructiones aperit, calores digerit, ob hæc incipienti hydropi, hypocundriorum dolori, febribus antiquis, ventriculi, & hepatis formã corrumpentibus confert, flatus diſſipat, intemperiem frigidam expugnat.

SPina Ægyptia, quibuſdam Arabica, Suchaa Arabicè, ex Dioſcoride, lib. 3. cap. 13. natura alba ſpinæ ſimilis eſt, in aſperis prouenit. His in regionibus deſideratur, Aegypto nimirum, & Aſiæ familiaris: eius defectum ſupplere poteſt ſpina alba, bedeguar vocitata, hic ſcilicet indita: quæ tamen cum paucis adhuc in propatulo ſit, vt ibidem annotauimus, eius loco ſecundam ſimplicium quadantenus ſubſtituentes, quid hic in vtriuſque, vel alterius ſedem ſubrogari debeat, nondum concinnè ſupponitur. At Galenus in libello de ſubſtitutis in præfatione, Aegyptiæ ſpinæ ſemine Lyſimachia loco vtitur, eodem effectu. Lysimachia. *Lyſimachia igitur pro vtriſque ſuggeri perbelle poterit. Hæc verò herbariis quibuſdam corneola, aliis ſalicaria dicitur: duum videlicet generum, alterum flore luteo, caule iunceo, longo, nodoſo, foliis ſaliginis, vt plurimum ternis, guſtu valde adſtringentibus, in pratis humidis, iuxta alueorum margines, pluribus in locis conſpicua. Alterum flore purpureo, adhuc ignotum, legitimum videlicet: quum planta illa fruticoſa, officinis vulgaris lyſimachia vocata, folia tenuia emittens, caule geniculis quibuſdam intercepto, quadrato, bicubitali, quam rei herbariæ omnino imperiti, olim pro centaurio maiori oſtenderunt, in aquoſis locis, flore purpureo ornata, nullam omnino præ ſe ferat adſtrictionem, ideoque Dioſcoridis ſcriptis refragetur, lib. 4. cap 3. quanquam inter obiecta Manardi in Leonicenum, lib. 12. Epiſt. 6. dum omnes animo rationes comprehendere videtur, tergiuerſatus, nihil adſtringentis facultatis meminerit, cuius præſtantiæ cauſa, tot illi dotes impartitus eſt Dioſcorides. Cæterum Ruellius lyſimachiam putat,* Isatis. *plantã infectoribus familiariſſimam, ab Iſatidis, ſeu Glaſti colore, vulgo gualdo, viridem inducens, noſtris vianeſſa, aliis braglia, ſiue cereta. Hunc impudentis mendacij accuſat Matthiolus, quoniam caule, & foliis eſt lini, non ſalicis, flore croceo, ſemine vt in geniſtæ thecis incluſo, in pratis copioſo, nulla adſtrictione, propterea noſtro ſeculo deſiderari: tametſi duplicem lyſimachiam depingere videatur Ruellius, cum genuinã primam ſcripſerit, & pelliboſſa vocatam, nullis diſſentientibus notis; alteram verò à ruſticis, in peſtilenti lue apud Cœnomanos expertam, ſibiq; adductam: vt hoc ſit delictum, hæc plena laudis accuſatio, etſi contra, atque oporteat, foliis non ſit ſaliginis, minoribus enim eſt, at non vſque adeo repugnantibus, quod autem flore ſit croceo, quid tum, quod ſemine ſit thecis occluſo, fieri poſſe non negat Dioſcor. quod in pratis exuberet, illa verò in aquoſis, & paluſtribus, riguæ etiam prata ſunt, quod verò non adſtringat, tantum abeſt à veritate, vt turpe, nefaſque ſit de huiuſmodi re decertare, Matthiolum videlicet obiurgare, diligentiſſime inquam in Galeni libris verſatum, præſertim 6. de compoſit. pharmac. ſecundum locos, vbi nucum externum corticem detrahit, qualis ſit earum ſuccus, & quod ægrè elui poſſit ipſarum adſtringendi vis, pariter huiuſce plantæ adſtrictionem*

Ruellius à Matthioli dente vendicatur.

ſtionem faciliimè demonſtrans, inſiciendis in colorem viridem pannis, ſimiliter in pro-
fundum per omnem lanarum ſubſtantiam penetrans, vt fortiſsimis exterſoriis agrè elui
queat. Huc accedit ſtipticitas quadam, vix curioſo manſu omnibus ſatis perſpecta, vt
quoad hac non ſit recuſanda ſpina albe, atque AEgyptia loco. Præterea quum Matthioli
lapſus ceraſorum pedicula imitentur, ſeque tam excellenti ingenio præditum putet, vt
nemora, ſedes, locus, inſula, litus ſit, in quibus diuagatus, omnes omniũ terrarum plan-
tas non indagarit, ideo legitimam lyſimachiam hoc tempore deliteſcere ſcriptis man-
dauit. Latinè autem ſe illam accepiſſe à Catone quodam medico fatetur, tametſi luteo
flore primam à nobis deſcriptam, milliesque collegerimus, non ſolum in riguis pratis qua
itur Paleſtrum, verum quoq; ad eius aquæ ductum, ſimul ac iuxta Fonteium, Montis ſe-
racis perpulchrum oppidulum, guſtu valde adſtrictoriam, floſculis præſertim in cacumi-
ne aggeſtis, atq; inter fœnum apud nos copioſis. Ne verò intentatum aliquid relinquat,
vnicam eſſe lyſimachiam, non duplicem, in Ruellium iniicit: Latinus autem interſcit, &
hac forte ratione, mutata dialecto, ſeriem reliquit, vna quum ſit flore luteo, altera pur-
pureo ex Dioſcoride, geminam ideo monſtrante: harum igitur verauis accipiatur, vel
ſcilicet lyſimachia, aut planta iſta infectoribus expetita, ſiue ſpina alba AEgyptia loco,
vel harum inopia ſymphitum alterum, vt abundè appareat, Matthiol. quem præſens atq;
adeo ſuſpicit, ſuccedaneum non indicaſſe, qui autem cnicum ſylueſtrem alteram, plebi
carduum benedictum ſubrogant, ne pro tritico, lolium metant, vtriuſque doteſq; con-
ferentes diiudicent. Valeat igitur Braſauoli opinio, pro his polypodium, & ſabina repo- Braſauolus
nens, diuerſarum ſanè virium, quum præter obſtructionem, imbecillis morbi diutur- increpa-
nitate membris, robur addentia liberantibus ab infarctu meritò miſcenda ſint. An verò tur.
ſpina hac AEgyptia: eadem ſit planta, è qua prodit acacia, nonnihil in ſe continet du-
bij. Aetius, atque Oribaſius, idem eſſe teſtantur, niſi quod acacia etiam alibi, quàm
in AEgypto naſcitur. Matthiolus contra, nulla aliorum mentione facta, hac cauſa in
Ruellium multifariam inſurgit, primo ſanè quod eaſdem plantas diuerſis capitibus
iterare non conſueuit Dioſcorides, nec herbas arboribus miſcere, huiuſque rei diuerſi-
tatem, ab eodem capite de acacia facilè intelligi, nec Ruellium animaduertiſſe, Dioſco-
ridem hoc loco, ſtirpem ſpinæ albæ in vniuerſum edocere, non eam qua paratur acacia,
mirumq; ei videtur quod Plinianæ hiſtoriæ ſtudioſiſsimus, id ab eo non didicerit, alte-
ram ab altera ſeparante, quum lib. 24. cap 12. talia protulerit. Spinæ Arabicæ laudes in
odorum loco diximus ſuperius, & ipſa ſpiſſat, ſtringitq; deſtillationes omnes, &c. ver-
bis à Dioſcoride cap. proprio depromptis, mox ibidem apertè rem ipſam enucleat, Ara-
bicam alteram ſubdens ſpinam, hoc modo. Eſt & acaciæ ſpina, fit in AEgypto, alba, ni-
graq; arbore, item viridi, &c. ſatis ſuperq; compertum habens, Arabicam ſpinam lon-
ge ab ea acacia differre: præterea quum Galenus 6. ſimplic. hac ſuis inſeruerit ſcri-
ptis: Spina AEgyptia, quam Arabicam vocant, ſimilis autem eſt ſpina alba noſtrati,

verum facultate validius adſtringente, pariter & deſiccante, &c. ex quibus palam elicitur, ſpinam Ægyptiam non facultate ſolum, vt vult Ruellius, ſed aſpectu, ſpinæ albæ æmulam eſſe. Hæ ſunt Matthioli rationes, quæ non modo opinione tacita veſtrorum animorum, ſed etiam perſpicua admiratione declarari videtur, prima enim fronte demonſtratiuæ ſunt, vt omnes eius farinæ conſueuêrunt, quæ tamẽ ſi ad viuum reſecentur, nullo pondere ſæpe explodendæ, à veritate, & ratione deſciſcere, facilè deprehenduntur: quoniam etſi lib. 3. Dioſcorides, de facultatibus arboris acaciæ meminerit, quas primo libro, cap. de acacia prætermiſerat, nùm veriſimile fuit, cum de his ſpinis in tertio ſermonem haberet, ne quid intactum relinqueretur, de eiuſdem radicis dotibus nonnihil inſerere, nec ea repetitio vocanda eſt, cum nihil afferat, quod primo libro de acacia inſinuat: ſic enim de arboribus quibus viſcum innaſcitur, diſputat libro primo, de ipſo autẽ viſco, lib. 3. hinc mirum ſubit, quomodo ex acaciæ capite, tam apertam diuerſitatem commõſtret, cum potius contrarium appareat, nec ſuam tueri, aut roborare ſententiam poßit. Nempe niſi eandem plantam in primo, atque tertio, exiſtimaſſet, ne quiſpiam æquiuoco falleretur, cum acaciam ex ſpina AEgyptia naſci tradat, quod in dubium poneretur, huiusne, an illius eſſet, id profectò declarare ſuum fuiſſet: at quia idem opinatus eſt, non huius folia, non truncum, nec reliqua ad id requiſita expoſuit, tanquam de ea diſſertum iam ſatis eſſet cap. de acacia. Quoad ſecundum, et ſi inter congeneres herbarum ſpinas, non inter aculeatas arbores inſita videatur, an ita neſcius eſt adeo ne inſignis interpres? in Dioſcoride iamdiu verſatißimus, qui rem exploratam habere non potuerit, qui ignoret Pedacium quandoque de oleribus, nunc de arboribus, ſeminibus, aut gummi interloqui præſertim lib. 1. vbi de balſamo, agolocho, hoc gummi, alio arboris ligno, inter olera enumerat, varia permiſcẽs aromata, vt etiam lib. 5. inter metallica cinnabarim & indicum proprijs Matthioli verbis eo in commentario, vt niſi quiſpiam cum eo cæcutiat, vel eadem erroris caligine adumbrari patiatur, tam ridicula in medium proferre nunquã audeat: ſi quis autem edoceat Plinium pro Ruellio ſtare, præterea talia ſcriptum reliquiſſe 3. de natura ſtirpium, cap. 13. Plinius de Arabica ſpina, & acaciæ, vt differentiam, ſeorſum tractauit, nonne quaſi incredibile quoddam dicere putabitur, euge num in cachinnos ſoluetur, riſum ne mouebit? Siquidem Plinius, lib. 13. capite vndecimo, de ſpina AEgyptia ſcribens, inquit: nec minus ſpina celebratur in eadem gente, duntaxat nigra, &c. ſemen in ſiliquis quo coria perficiuntur gallæ vice, libro tandem 24. capite duodecimo, inquit ſpinæ Arabicæ laudes in odorum loco diximus, &c. quum igitur in odorum loco, vt puta libro decimo tertio, de ea ſe locutum fateatur, eandem etiam iſto in loco intellexiſſe aſſeratur oportet, quumq; ibi de ſpina acacia intelligat, de eadem quoque lib. 24. locutum fuiſſe, neceſſe eſt & quamuis inferat, eſt & acacia ſpina, non ob id aliud intellexiſſe conſiderandum fuerit vnquam, quam quod acaciam ex nigra & alba AEgyptiæ arbore, ſolummodo fieri ſcripſeras, lib. 13. hic autem, vt etiam ex viridi, & in Galatia,

ex tenerrima, ſpinoſioreq́ arbore parari quoque inſtrueret: cum etiam ex Theophraſto q. de hiſt. plant. c. 5. & aliis locis ſpina candida naſcatur, ramis ternis, ex aqua regules, atque baculos faciunt, ſuccoſa, humoris lactei, fungoſaq́ Herculacea appellata: vbi tempeſtiuius, & copioſior ferme poſtulabat, ibidem quoque omnes plantas recenſuit, ex quibus fit, & optima ſanè paratur, cum lib. 13. rem ſub nube contineat, vt quod eius ſemine coria perficiuntur galla vice. Quo ad Galeni authoritatem, ita dicendum crediderim: ſpinam Aegyptiam ab eo dici ſpinæ albæ ſimilem, non quidem abſolutè, ſed hac voce noſtrati adiecta: propterea ſua ſpina alba requirenda eſſet, hoc eſt ſua in regione proueniens, forte alterius planta, ex qua acacia aſpectu non diſsimilis, vel ſubijciendum: Galeno ignotam extitiſſe Aegyptiam ſpinam, ideoq́ talem ſe opinatum fuiſſe, cum ex Dioſcoride natura albæ ſpinæ ſimilis, id eſt facultatibus ſcribatur: quod ſi cõmunem vtriuſq; effigiem putaſſet, quo altera ab alterius ſimilitudine ſecerni poſſet, pluriuocum ſimul euitans, id nuſquam ſilentio inuoluiſſet: dici etiam poteſt, Galeni textus corruptela, vbi legi debuiſſet, ſimilis autem eſt ſpina alba noſtrati facultate, verum validius aſtringente, &c. verbum illud verum, interdictionem, & dictionem intercidiſſe: ſpina ergo Aegyptia, vel Arabica dicta, eadem eſt, ex qua acacia: cuius loco ſi cuipiam moroſulo nimis, prædicta fortaſſe non arriſerint, cortex radicis oxyacanthæ communis, non minore efficacia, indi poterit: membra ſtipticitate firmans, amarore deobſtruens. Prædictis itaque mordicus Matthioli dens obſtupeſcat, cum Syluium manifeſte aberraſſe, latinè loquens, cap. de acacia, tam belle concionatur. Siquidem non Dioſco. non Galeno, herba eſt è carduorum genere, verum eadem planta, atque arbor: etſi ex his diuerſa eſſe nulla ratione colligant Syluius at poſtquam Iſatidis mentio incidit, Indicum etiam vocata: non ignorandum duplicem reperiri, ſatiuam videlicet, folio arnogloſsi, & pinguiore, caule bicubito, atque vlteriore: hæc verò magno emolumento adhuc virens, truſatilibus molis preſſa, herba eo liquore excluſo, in maſſas effingitur tinctoribus vſitatiſsimas, ad pannos cæruleo colore imbuendos: alia ſylueſtris figura reſpondet, nullo infectoribus vſui. Cur Glaſtum primum ſibi incoquitum aſſerat Anguillarius, ac ſi vulgatum Dioſcoridis menti non reſpondeat, vix coniectari poſſum.

Sylui in Matthioli tutela. Syluiꝰ halucinatur. Iſatis.

Syrupus fumariæ maior.

Recipe myrobalanorum cepularum, & citrearum, an. drac. xxx. florũ violarum, bugloſſi, vel borraginis, abſinthij, cuſcutæ, an. vnc. i. glycyrrhizæ, roſ. vnc. med. epithymi, polipodii, an. drach. vii. pruna centum, vuarum paſſarum purgatarum, lib. med. tamarindorũ, caſ. extractæ, an. vnc. i. coque arte, in lib. x. aquæ, ad librarum ſeptem conſumptionem, & cum ſucci fumariæ cocti, & purgati, & ſacchari, an. lib. iii. fiat ſyrupus.

Ventriculum, & hepar roborat, obſtructiones aperit, cutis morbos præcipuè ab humore ſalſo, vel vſto natos, vt pſoram, lepram, impetiginem curat, ideò in Gallica lue vſitatiſſimus.

Præpoſitus præter authoris mentem, omnia myrobalanorum genera accipit: præterea prunorum lib. med. Myrepſus etiam euariat. Fuchſ. habet cepul. an. numero xx. caſ. fiſtulæ ſing. vnc. ii.

Syrupus fumariæ minor.

Recipe myrobalanorum citrearum, vnc. ii. violarum, cuſcutæ, abſinthii, an. vnc. i. coque cum lib. vii. aquæ, ad partem tertiam, expreſſum cum ſucci fumariæ cocti, & purgati, & ſacchari, an. libr. ii. percoque: quidam ſcammonii, vnc. med. panno lineo raro ligatam, in eo ſuſpendunt. Datur ab vnc. i. ad duas. Præpoſitus ſacchari, lib. ii. & med. accipit. Myrepſus quoque diuertit.

Hepatis obſtructionem aperit, ob id icterum ſanat, pituitam ſalſam, & bilem vſtam vacuat, præſertim ſcammonii facultate aſſumpta, proinde pſoram, lepram, pruritum, & alia cutis vitia inde orta ſanat, & corporis colorem floridum reddit.

Syrupus de epithymo.

Recipe epithymi, drachm. xx. myrobalanorum citrearum, & indarum, an. drach. xv. cuſcutæ, fumariæ, an. drach. x. thymi, calaminthes, ſtœchados, bugloſſi, glycyrrhizæ, polipodii, agarici, myrobal. empellicarum, & bellericarum, an. drach. vi. roſarum, ſeminis fœniculi, aniſi, an drach. ii. & med. pruna xx. vuarum paſſarum purgatarũ, vnc. iiii. tamarindorum, vnc. ii. & med. coque in x. libris aquæ, ad tres libras, vt dictum eſt in ſyrupo fumariæ, adde ſacchari libr. iiii. ſapæ, libr. ii. fiat ſyrupus. Præpoſitus legit cuſcutæ, fumariæ, an. drachm. viii. Fuchſ. capit aquæ lib. viii.

Atram bilem, & alios humores vſtos vacuat, ob id morbos ex his naſcentes elephantiam, cancrum, vlcera maligna, fiſtuloſa, pſoram, lepram, acoras præcauet curatq́ꝫ, propterea in Hiſpanica ſcabie efficax.

Syrupus de thymo.

Recipe comarum thymi, vnc. ii. calaminthes, menthæ ſiccæ, an. drach. v. ſeminis apii, fœniculi, aniſi, dauci, an. vnc. med. vuarum paſſarum purgatarum, vnc. iiii. & med. cum mellis, libr. ii. fiat ſyrupus, aromatizetur drach ii. galliæ. Præpoſitus paſſarum drac. iiii. habet.

Calefa-

Calefacit,incidit,ob id omnem frigidam intemperiem thoracis,pulmonis,ventriculi,hepatis,& aliarum partium iuuat.

Syrupus ex ſtœchade,aliàs de ſticados,etiam cum aromatibus,aliàs compoſitus.

RECipe florum ſtœchados,drachm.xxx.thymi, calaminthes,origani, an.drachm.x.aniſi, pyrethri, an.drachm. vii.piperis longi, drach.iiii.zingiberis,drach. ii. vuarum paſſarum purgatarum,vnc.iiii.coque in lib.x.aquæ,ad dimidias,expreſſum percoque cum mellis,libr.v.aut ſacchari,ſi vis delicatius, & hucuſque vocatur ſyrupus de ſtœchade tantum.At cum aromatibus dicitur:vbi his condiatur,cinnamomi,calami aromatici,ſpicæ nardi,croci,zingiberis, piperis nigri,& longi,an.drach.i.& med.ligatis in pannum rarum, & appenſis in ſyrupum.

Datur vnc.i.cum aqua,cui incocta ſint ſpica,& roſmarinus: quidam in aquæ libr. viii. ad quinque vſque incoquunt:ſpicam prætermiſere Præpoſitus,ac Cordus, qui etiam variat in prioris compoſitione,pyrethri ibidem oblitus.Fuchſ.aquæ lib.viii.incoquit.

Iuuat omnes affectus frigidos cerebri,neruorum,vt paralyſin , epilepſiam, ſpaſmum cynicum,tremorem.

Syrupus de arthemiſia primus.

REcipe florum arthemiſiæ,m̄.i.& med.calaminthes,folii ſatureiæ, origani,thymi,tamariſci, ſtœchados, an.m̄.i.florum chamæmeli,& meliloti,ſampſuci,roſmarini,an.vnc.i.vnguium odoratorum,calami aromatici,an.drach.iii.ſpicæ celticæ,praſſii,rubiæ,ſeſeleos,an.drach.i.aſari,ſchœnanthi,aniſi,fœniculi,ameos,apii, an.drach.vi.chamedryos, parthenii,betonicæ,abrotani,an.m̄.med.poſt horũ debitam coctionem, ex melle fiat ſyrupus. Præpoſitus legit ſeſeleos,ſing.vnc.i.

Menſes ciet,vterinis,frigidiſq; omnibus morbis ſaluberrimus.

Syrupus ex arthemiſia ſecundus.

REcipe arthemiſiæ,pulegii,calaminthes,origani,menthaſtri,meliſſæ, dictamni,perſicariæ,ſabinæ , amaraci , chamedryos, hyperici,chamæpithyos , comarum cum floribus parthenii , centhauri minoris, rutæ, betonicæ,bugloſſi, quinque rad.ſaxifragæ,enulæ, cyperi,rubiæ, iridis , & pæoniæ , an. m̄.i.baccarum iuniperi , ſeminis lygustici, petroſelini , apii , aniſi, nigellæ, fructus balſami, coſti,aſari,pyrethri,caſiæ aromaticæ, cardamomi , calami aromatici, phu, an.vnc. med.

med.conquaſſentur, ac in aqua pluuia per diem infundantur, coquuntur deinde, ad aquæ dimidii conſumptionem, tunc tepida fricentur omnia, colato adde mellis, vel ſacchari q. ſ. aromatizetur cinnamomi, & nardi, an.vnc.med. Si verò humor ſit viſcidus, adde acetum acerrimum, vel ſcilliticum, in aquæ libr.viii.macerant omnia, coquunt ad lib.iiii.addunt ſacchari, vel mellis, lib.iii.

Frigidis omnibus affectibus, præſertim vteri medetur, nec à ſitu proprio dimoueri patitur, flatus, dolores, ac frigora reſoluit, neruos corroborat, poros aperit, ſanguinem corrigit, menſtruis imperat, prouocat enim.

Plures ſunt ex arthemiſia ſyrupi: hic tamen efficacior eſt, ideo vſu communis, cum alii indigeſti, confuſi, erronea conſtructione diſtorti, indiſtincti, inuicem diſcrepent. Nec aliud quàm ſimplicium menſes cientium aceruus.

Syrupus ex parthenio, officinis de matricaria.

REcipe parthenii, ſeminis balſami, calami aromatici, ſeſeleos, caſ.aromaticæ, an.vnc.med.aniſi fœniculi, meliſſæ, cari, pulegii, origani, calaminthes, roſmarini, ſerpylli, an.m.i. ligni aloes, doronici, cinnamomi, an.drach.ii.ſeminis viticis, cuſcutæ, an.vnc.i.& med.cort.rad, mandragoræ, hyoſciami, an.vnc. med. coque arte, & ex melle ſyrupum effinge.

Vteri cruciatibus efficaciſſimum, frigidos, & penè lethales finit dolores.

CHamamelum: officinis camomilla, Græcis ἀνθέμις, ex Dioſcoride lib. 3. cap. 131. trium eſt generum, flore tantum diſtantium, ex omnibus his generibus, ad calculos efficaciſſima, quæ florem purpureum habet, cuius amplitudo maiuſcula eſt: hanc propriè heranthemon vocant, quam conſolidam regalem exiſtimat. Matthiolus autem huiuſmodi, cumini ſylueſtris ſpeciem, etſi nihil in eum iniic: ea cui leucanthemo nomen eſt, item quæ cryſanthemon dicitur, vehementius vrinam cient ſecunda in ordine, candidis in orbem foliis, & iuxta ſemitas, ac ſegetes, ſæpè adeo luxuriat, vt procul intuentibus ſoli chamameli flores oſtendantur, qui in fine veris legi conſueuêre, quorum ſanè vnicus eſt in officinis vſus: etſi herba, & radix, viribus etiam excellant: cumq; hæc vbique præſto ſit, nimirum ſi aliis relictis ſpeciebus, non diſpari facultate, hanc potius amplectantur ſeplaſiæ.

PArthenium: de quo Dioſcor. lib. 3. cap. 132. aliqui amaracum vocant, vulgatiſſima creditur herba, matricaria vocata, vulgo creſpela, nec immerito: foliis enim eſt coriandri tenibus, campeſtris præſertim ſolo ſqualẽti à nobis ſæpè annotata, etiam excluſis quæ in infima ſunt coriandri parte, flore intus luteo, candidis foliolis circumſepto, odoris,

ri ſubſtirpſ,amari ſaporũ,quorum teſtimonio ne vel tantillum differt, quanquam hor- Fuchſii o-
tenſis terræ fertilitate, foliis ſit paulo grandioribus. Hinc igitur male ſibi conſuluit pinio reie-
Fuchſius,cum his ſecundam arthemiſiæ ſpeciem opinantibus,cum flore ſit paruo, tenui, cta.
candido, arthemiſiæ, at matricaria flore ſit arthemiſiæ decuplo maiore, intus melino,
per ambitum candido.foliiſq́;,nec nõ caule,odore, ac ſapore, plurimũ à prima arthemi-
ſia differat,credendũ ſanè fuerit, ſi tantũ diſtare arthemiſia ſpecies putaſſet Dioſcori-
des,tam ſicco pede illas nuſquã præteriſſet,vt nec amarorẽ,qui in matricaria conſpicuè
eluceſcit:cum verò in ancipiti eſſet Braſauolus,verum ne id eſſet nondum aſſecutus, rem
ipſam ſub dubio cõmiſit,ſi tenuioribus, aut latioribus coriandri foliis compararetur:idq́;
etiam cap.de helxine,vbi reuera potius vocatum bruſciaculum,aliis cotula fœtida,par- Cotula fœ-
thenium eſſe imaginatur: cum foliis coriandri tenuibus comparatur. Denique addit, tida.
quicquid tamen ſit, ſuum aliter cogitandi iudicium vnicuique liberum relinquimus:
quo fit vt iniquè,peracuto Matthioli dente carpatur, cum aſſerit eos, Braſauolumq́; de-
cipi,qui parthenium eſſe cotulam fœtidam ſibi perſuaſere, quod hæc foliis ſit fœnicula-
ceis,nõ coriandrinis,à Ruellio prædictum,nec tanti amaroris quantus in matricaria re- Pro Braſa-
quiritur. Ad cuius argumẽta reſponderet Braſauolus,vnà cum Fuchſio,tenuibus corian- uol. aduer
dri foliolis comparari poſſe,ideo folio fœniculi proximiore eſſe:cumq́; amarum ſimplici ſus Matthi
ter ſit parthenium,ſitq́; itidem amara cotula fœtida nuncupata: quo ad hæc,vix habet, olum.
quod iuſta contentione rodat,ſed veluti inconſtantis ſententiam reprehendit: cum ve-
rò addit Fuchſius,ex recentioribus neminem,matricariæ tribuiſſe vim, bilis, & pitui-
tæ,per inferna purgatoriam,id quod parthenio Dioſcoridis adſcribitur, ideo matrica-
riam parthenium haud eſſe,probet,cotulam eadem purgandi pollere facultate: ſit, non
ſit,ſub dubio relinquit Hermolaus:cotula autem chamæmelo adeo æmula eſt, vt ruſticos
illam legentes ſæpenumero fallat, eiq́; non raro permixta inter ſegetes, iuxta ſemitas,
hortorum ſepes,plebi noſtræ fœnocchiazzo dicitur. Sunt & qui parthenij ſpeciem aſſe- Attanaſia.
rant attanaſiam,aliꝭs tanacetum,minus parthenium vocantes, vt cap.de arthemiſia:
quidam etiam croceos caryophyllos nuncupatos,atque ex Hiſpania tranſlatos, ideo Hi-
ſpanos cognomine, Fuchſio Tagetes Indica,caule rubeſcente, bracchiato, pluribus ra- Tagetes
mulis minutim ſciſſis,floribus in apice elegantiſſimis,& crocati fulgoris,odoris tam fœ- Indica.
tidi,vt ab omnibus iam tum deſpiciantur,in his ſpeciebus enumerant.

Perſicaria,quibuſdam hydropiper Dioſcoridis,vulgo noſtro ſebiazo, à recentibus in
duas ſpecies digeritur,in non lituratam,& alteram cui folia inſunt pullo colore ſi-
gnata,quaſi oculi pupillam præ ſe ferentia,apud ſtagnantes, aut leniter fluentes aquas
copioſiſſima,flore ſubpurpureo,ſpicato caule,geniculato,duroq́;,aliis concauo, ex quibus
ſanè,vt ex Galeno 8.ſimpl.à locis in quibus naſcitur, & à ſimilitudine quæ illi cum pi-
peris acrimonia eſt,legitimum ſanè hydropiper indicaretur:folia tamen oblonga, men-
thæ diſſimilia,hæc tantũ nota diſſidere permittunt,quod forte mendũ ſubſit Dioſcoridi:

VVV ideo

ideo ſunt qui Crategonum exiſtimauerint: eius tamen loco non ſegniter indi poteſt: cuſt Amathus, in vniuerſum hydropiperis deſcriptioni reſpondere aſſerat: Verum quam a- Ruelli, ac Tagautii lapſus. *perte fallatur Ruellius, ac cum eo Tagautius, præterita ætatis eupatorium hydropiper conſtituentes, latius exploſit Matthiolus, quàm quod hic quicquam ſuperſit addendum. Vnum tamen nõ prætéribo, omnes penè hydropiperis non maculati plantas, ſemine turgere foliaceo inuolucro obducto, lentium modo depreſſo, at è rotundo in acutum terminare, nullius prorſus acredinis, hic verò non maculata acerrimi guſtus apponenda. Eſt hæc rubicundior, & magis geniculata.*

Syrupus de betonica.

RECipe betonicæ m̃.i. ruthæ, chelidoniæ, fragrariæ, euphragiæ, lyguſtici, pulegii, chamædryos, roſmarini, origani, foliorum lauri, ſaluiæ, hyſſopi, glycyrrhizæ, rubiæ, caryophyllatæ, an. m̃. med. ſeminis aniſi, anethi, petroſelini, lactucæ, roſ. florum borraginis, an. vnc. med. fiat ex his decoctum, & ſaccharo ſufficienti formetur ſyrupus.

Hemicranicis, cephalalgicis, ex pituita potiſſimùm ſuccurrit, caput firmat, omnemque frigidũ affectum ab eo exorientem deſtruit, neruorum doloribus opitulatur, obſtruit, menſes etiam prouocat.

F*Ragraria: fructus ſuauitate commendata guſtus Maio præſertim menſe arridentis, biliofis, æſtuantibusq́ ventriculus, & ſiticuloſis, non leuis commodi: notior eſt, quàm quod indicari debeat, ab omnibus ferè viridariis expetita, & in aſperis vbiq́ proueniens: ob Plinij verba lib. 25. ca. 9. vbi quinquefolium fragra gignere dictat, à recentioribus ſub pentaphylli ſpecie reponitur: verum quia planta hæc nobis fragra producens, tribus eſt tantum foliis prædita, ideo Braſauolus ſe multos pentaphylli ceſpites obſeruaſſe inquit, & tormentillam ipſam globum quendam ferre, in quo ſemina ſunt, quam fragram Plinij arbitratus eſt, quoniam & nihil eſt fragra trifolij, quàm globus in quo ſemina conduntur, nec ideo fragram in illa ſpecie trifolij eſſe denegat, quin & hanc in montibus Veronenſibus, quinq́ ex vno cauliculo proferentem folia annotaſſe ideo nimirum ſi Plinius Veronenſis dixerit, Quinquefolium nulli ignotum, cum etiam fragra gignendo commendetur, eius tamen radices contemplatus, videlicet rubras non eſſe, at tormentillæ radicem rubram cum effoditur, at paululum nigreſcere, incipereq́, & deſinere cum* Tormentilla. *vite, adeo tandem concludere nobis videtur, Tormentillã eſſe Plinianum pentaphyllon: etſi Hermolaus, quarto ſui corollarij, quod verum eſſe poſſit, non intelligat. Matthiolus tamen cap. de pentaphyllo, quo iure diſceptet, qua inductione Braſauoli conſiliũ impro-* Matthiolũ conuincit Braſauol⁹. *bet, quæ ſi de eius opinionẽ decernat, in forum vocandus eſt. Scribit enim huius extitiſſe ſententiæ Braſauolũ, vt fragrariã ſcilicet cui quinq́ vnico pediculo inſunt folia, & quæ fragra gignit cibis grata, in Veronenſibus montibus obſeruatã, Plinij pentaphyllon exiſtimaue-*

ſtimauerit: cum omniũ iudicio longè aliter ſenſerit, hũc quoq; velut ſubſannat, quod Plinium Veronenſem putauerit, Suetonio Tranquillo Nouocomenſem ſcribente: de cuius natali ſolo, cum tot dubia, tanta celeberrimis etiã viris obſeruantur difficultates, vix certi, vel cõſtituti quicquã habeatur: potius tamẽ Verona oriundus creditur, Alexandri Benedicti viuis penè argumẽtis, in Pliniani codicis præfatione: præterea ex Andreæ Tiraquelli de Nobilitate libro, cap. 31 Pliniorũ familia Comi in Templo diui Probini, vbi & marmoreũ ſepulchrum, Plinij eſt Valeriani, multo quàm ille fuit recentioris in eandem cadit ſententiam Volaterranus, lib. 18. Anthropologiæ, videlicet conſtante fama Veronenſem eſſe Pliniũ ſecundum. Inſuper Matthiolus, pentaphyllon Plinij in cuius ſummis cauliculis capitula ſpectantur, fragris non diſsimilia, in quarta ſpecie reponit, quibuſdam Diapenſia, alijs Sannicula appellata, tum in caulium cacumine, tum in ramuſculis, gemmulas, & fructus è viridi candicantes fragis natura conſimiles gerens: hanc vero non eſſe ſanniculã illam, quæ etiamnum quinis exoritur folijs, radice alba, & magna, naturæ induſtria lacinata, miro nodorũ connexu implicita. Quandoquidem triualis ſannicula, & quæ chyrurgis in ſolidaginum genere ponitur, et ſi folijs ſit quinqueſariam diuiſis non rubras radices, nec effatu dignas expromit, nec fragra fert, licet capitulis quibuſdã, ac colliculis prædita herbacei coloris ſpectetur: hoc igitur, ſuoq; modo ſibi Plinianũ pentaphyllũ effingit, nec pollicita explet cap. de ſymphito, verũ aridus, atq; ieiunus, non radicis, non quod cum vite finiat, nedũ qua parte Plinio reſpondeat, in mediũ adduxit, illud: fortaſſe veritus: at his prætermiſsis, fragraria noſtra, & quidẽ campeſtris, vtilior eſt hortenſi. Deniq; quia magni intereſt, vt faſtidia varietate, ac veritate propulſemus, ſimul ac quæ multis repugnantibus agimus, ac perficimus, non mediocribus conſilijs expendamus, quanquam in quoſdam deliros, in quorundam ineptias, vix paululum excurram, me tamen ſuppudet, regales medicos literis, ac diſciplinis non poſtremum locum obtinentes, ſub cõmuni ſcriptorum ſorte annotare. Siquidem Ioannes Bruyerinus Campegius, lib. & cap. 11. de re cibaria, inquit: Intelligendum eſt quinquefolij fructũ fragi ſimile eſſe, non autem verã eſſe fraga, & ob ſimilitudinem fructum illum fragum dixiſſe, cum pentaphyllum fragra ferendo commendat Plinius: propterea et ſi Hermolaus ferre ſemen pentaphyllum aſſeruerit, Ruellius, ac Colinutius, fructum exponere: quo igitur aſpectu, quo aditu, quo congreſſu, in medium prodeat, qua ædepol offuſa caligine, qua hebetudine, quàm indiſtinctè, fructu fragrariæ non aliſimili pentaphyllum tradiderit? nulla penè cogitatione conſequi poſſum: ceu quum piſces Merlucios vocatos, antiquitati ignotos putat, lib. 10. cap. 11. hi verò aſelli propriè ſint, de quibus Plinius, libr 8. cap. 17. Galenus 3 de aliment. facultat. atque alibi ſæpe: præterea ni potius modus, quàm copia dicendo quærenda ſit, cap. & lib 6. inquit: panem friatum placere medicis, qui morbum gallicum cibi abſtinentia propulſare tentant. Iiſdem floribus, eadẽ propè corona donandus qua li. 5. ca. 10. vulgare decoctum pectorale, aut vix diſsimile, errore maximo, &

Diapenſia. Sãnicula.

Io. Bruyerini varii lapſus.

Cornelius defenditur.

mo, & turpiſſimo medicorũ, ptiſanã vocari concionatur: nempe niſi in ginæceo, textrinaúe alti ſint, neſciuerim profectò, quibus nam medicis negotiũ faceſſat, quibus inquam vaniſſima hæc deliramenta peculiaria exiſtimauerit vnquam, omnibus enim in ſyphilibiſcoctũ familiariſſimũ eſt. Eia igitur, qui Dioſcoridem plurima, & indiſtincte, neminẽque præter eum hactenus recte ſcripſiſſe, de re cibaria gloriatur: ne illum laude, ne gloria fraudemus, qui non modo eorũ medicorum, qui nunc ſunt authoritatem, ſed etiam antiquitatis memoriam virtute ſuperare videtur, Corneliũ Celſum, Latinũ videlicet Hippocratem interpellat, ambitionis ſtudio latè, ac liberè exilit, non vt res patitur corrigit, aut leuiter inflectit, ſed aſperrime commouetur, quoniam lib. 2. cap. 17. inter domeſticas quadrupedes, ſuillam leuiſſimam dictauerit, Galenus autem 3. de aliment. facult. capite 2. omnium ciborum ſuum carnem potentiſſimè nutrire: Paulus etiam libr. 1. cap. 84. inter animalia pedibus fidentia ſuillam magis, quam alii cibi alimentum præſtare. Id quod Aetius, Tetrabiblo 1. ſerm. 2. cap 260. omnibus edulijs optime alere: vt igitur probitas defendatur, malignitas opprimatur, quantum literis, ſtudio, doctrina, conſequi poſſum: quid aliud voluit Celſus? quàm ſuillam coctu facilem, vt difficilem bubulam. Cum enim piſces ex media materia grauiſſimos, ceu quoque grauiſſimam bubulam protulit, non vt maximæ alimoniæ, ſed coctu grauem intelligit. Propterea ſuillam humano temperamento reſpondentem, & omnium primam, veluti Auerroes quoque ſentit, 4. Collect. cap. 32. ex Auicenna, qui tamen à Chriſtianæ fidei ſectatoribus aprinam magis commendari, & leuiorem ſuilla, fortis nutrimenti, & plurimi, & velocis coctura: per id verbum leuiorem, facilem coctionem poſtea declarans, cum non multo poſt ſubdat: porcellorum autem caro parum nutrit, ob facilem reſolutionem, ac humiditatis vehementiam, id quod Galenus inquit, vt etiam 4. de vict. ratione in acut. comm. 102. merito igitur porcelli alimentum nobis præbet, tanto magis ſuibus excrementoſiorem quanto ipſis ſunt humidiores, merito etiam minus nutriunt, nam alimẽtum humidius vt diſtribuitur, ita quoque diſcutitur celerius: propterea id voluit inferre Cornelius, bubulas carnes alimentum corpori ſuggerere, at diſſipatu difficiliorem, quod totius ſubſtantiæ craſſitie ſuillam ſuperant, etſi ſuillæ tanto bubulas lentore antecedant: cum Celſus non per leue, aut graue, multum, paucumúe intellexerit: ſed per valentiſſimum, ac firmius. Cum verò in eundem animaduertit, quod inter ea quæ boni ſucci ſunt, vrticam maluã, cochleas, cucumim, cucurbitam, omnemq; venationem enumerauerit, cum ſchola medicorum longe aliter ſentiat. Celſus non ita. ſed medicos inter ea quæ bonos, maloſúe ſuccos procreant, præter omnem venationem, quam boni ſucci conſtituit: at cucumim inter ea quæ mali ſucci, cap. ſubſequenti, cochleas autem ritè præparatas, alimentum corpori dare non contemnendũ, ſcribit Galenus cucurbitã culpa vacare, niſi corrumpatur, quin vbi ſaxatiles piſces improbi ſucci eſſe ait, Celſus cap. 17. prius ſcripſerat, leuiorem piſcem inter ſaxa editũ, quàm in arena, leuiorẽ in arena, quàm in limo, leuiorẽ quẽ in alto.

in alto, quàm qui in vado dixit: quinimo quicquid boni ſucci eſt, non protinus ſtomacho conuenire, nec quicquid ſtomacho conuenit, protinus boni ſucci, ac aluum mouere panem fermentatum aſſeruit: hinc nimirum ſi non fermentatum ſtomacho aptum tradiderit: quo ad vinum in potu infirmorum, de quo in vniuerſum, generatimq́ſ ſententiam tuliſſe dictat Bruyerinus, idq́ abſurdum eſſe ignorare neminem, ita ſcribit Celſus, libro & cap. 2. ſi quid bibendum, aqua, &c. Denique, ſatiſq́ ſit, tum ex toto à cibo, à vino, ab omni motu corporis abſtinere, quum vehementes nota terruerunt. Debuerat itaque Bruyerinus Galenum imitatus 6. aphor. 34. in tanti medici libro ſermonem inueniens, à veritate prorſus alienum, non ſine ratione dubitare, & primum quidem ſibi ipſi diffidere, quaſi neque manifeſta noſcenti, deinde ſuſpicari, ne quid falſum fuerit interiectum, non potius opinione fama, quam aliqua certa ratione duci, quum multa ſint moderatore indigentia. Caterum non mihi cuncta complectendi cupido inceſſit, nec omnium lapſus detegere, multa enim pratereo conſulto, qua vos coniectura accipietis, quibus inquam par oratio inueniri non poteſt, quum prater penſum in eum, ſequela quadam rerum inuitante diuerterim.

CAryophyllata, à caryophylli odore, quem manifeſtum eius radices ſpirant, tale ſibi nomen vendicauit, ſecus campeſtres vias, iuxta ſepta copioſiſſima, ſeſquicubito caule, internodiis quibuſdam, ternis è pediculo foliis, articulatim exeuntibus, binisque minoribus, ramulis è medio alarum. flore in cacumine luteo, radice pluribus caudiculis fibrata, caryophyllum olentibus, quibuſdam ſana munda, vel benedicta vocatur, & antiquiores prateriit, tametſi Pandectarius, fatuè inquam lagopum induxerit, ſi eius capitis nota cũ hac conferantur: id quod appoſitè ſanè annotarunt Braſauolus ac Matthiolus, vt quod propius ad Geum, vel Gethium Plinij lib. 26. c. 7. accedere videatur, quod radices nigras, & bene olentes reddat, & caryophylli non reminiſcatur, hunc illi ignotum extitiſſe. flore intellecto hoc nomine vulgo celebrato, ob cuius odoris ſuauitatem, caryophyllatam dictam exiſtimat, vel quia in eum inclinare videtur. Nobis tamen cũ caryophyllo aromate, quid communius habere viſa eſt, Amathus in montibus longe à ſepibus, ac viis, illam naſci aſſeuerat, eadem vt puta ſtulticia, qua pulmonariam in montibus, & ſitientibus propriè naſcentem, folio vulgaris borraginis, maculis candicãtibus, in collibus Crepacorianis, Salucifolia & Mõtiſferacis vbiq́ à nobis collecta iuxta fontes, & aquoſa naſci, ideo potamogeton eſſe, tam ridicule afferre non dubitauit id quod in ſtagnantibus aquis apud nos interdum vidimus eſt: alteram tamẽ ab hac diuerſam deducit pulmonariam Ruellius, conſiliginem vt putat, ſecundo de natura ſtirpium, cap. 134.

Lagopus. Geum. Pulmonaria. Potamogeton. Amathi error.

Syrupus caryophillatæ, aliàs digeſtiuus.

REcipe ſeminis fœniculi, petroſelini, dauci, aniſi, ſaluiæ, origani, lauendulæ, herbæ paralyſis, betonicæ, ſeſeleos, ſtœchados, caryophyl-

latæ,abrotani,iuniperi,an.m.i.zingiberis,pyrethri,coſti, nigellæ, piperis nigri & longi,ocymi cum foliis,& flore, ruthæ ſiccæ, ſampſuci, ariſtolochiæ rotundæ,baccarum lauri,ſynapis,gentianæ,an.drach.ii.tere,coque, & ex melle ſufficienti ſyrupum parato, huic addi poteſt abrotanum minus delicatulis,aut ſi opus eſt, acetum ſcilliticum.

Paralyſi potiſſimum,omnibusq́, frigidis affectibus efficaciſſimum.

Crithmũ. *HErba paralyſis, id eſt, ad effectum ita nominata ſaluberrima, hortenſis ſanè, & vulgo noſtro Sancti Petri (etſi alij id nomen crithmo adſcribant) plebi fœnochio marino, aliis baciglia,de qua Dioſcorides,lib.2.cui fortè accreuit vox πλατύπεος, vel Sancti Ioannis herba nuncupata, cum oluſculis vſus quotidiani, odorata, amariuſcula, guſtu acris foliis ſaluiæ,non incanis, aut aſperis,quibuſdam mentha,vel ſaluia Romana, caule cubitali,aureis floribus,tanaceti inſtar corymbaceis: propterea Arabis non fuerit, vt cap.de naſturcio,in morem pipiritidis prorepit, pertritæ inquam cognitionis, etſi varia regionum nomenclatura,inſida ſanè,diuerſis vocibus nec prorſus refragandum, nec planè adſtipulandum demonſtrent: propterea non eſt primula veris officinarum, de qua*
Calẽdula. *cap.de verbaſco, nec calendula, plebi fior d' ogni meſe,ſiue cordoua, quibuſdam ſoliſequa, ſiue ſponſa ſolis, floribus ſpecioſis, croceis, odoris non ingrati, qua dote coronamentis inſeritur, ſemine ſcorpionis,caudæ æmulo. Caltha Plinij, ex Fuchſio, libro 21.*
Caltha. Heliotropium. *capite ſexto, nullis maioris heliotropij indiciis reſpondet; quod vulgo herba cancri dicitur,aridis campeſtribus præſertim iuxta Caſtrum nouum familiare, fœtidum, quaſiq́; bombycinũ odorem eructans: cuius tamen non meminere Dioſcor.ac Matthiolus,nec eſt*
Chryſanthemum. *chryſanthemum, vt credit Amathus, etſi aliam dari calendulam, foliis laciniatis, iſdem*
Amathus improbatur. *Dioſcoridis ſcripturæ reſpondentibus aſſeruerit,non inſcius chryſanthemum, folia gerere pluribus inciſuris diuiſa,vt falſo illi inurit Matthiolus,ceu quum in chryſanthemi capite non κάλθα,ſed χαλκὰς,legendum,præter Amathi opinionem: ipſe autem in vtriſ-*
Pro Amatho pugna in Matthiolum. *que commentariis chaltam interpretatur. Sunt & qui margaritas,quæ Belides Plinij exiſtimantur,lib.26.cap 5.quas in conſolidarum ſpecie enumerant recentiores, vel minorem,vel mediam vocantes,ne iniuria vulnerariæ enim herbæ ſunt vel ingeſto ſucco, tam*
Belides. *internis, quàm externis vulneribus,ad podagras iſchiadas, paralyſin, ad ſtrumas commendatis, herbæ paralyſis cognomentum aſſecutas velint. ſylueſtris autem paſſim circa campeſtres vias,flore conſtat albo,aliquatenus rubente, quinquagenis ternis, interdum etiam quinquagenis quinis barbulis circinato,folio pingui, in terra iacente, in rotũdum oblongo,leuiſſime ſerrato, quanquam autem in ſylueſtribus rarioribus ſit barbulis, hortenſibus autem magis arrideat, multiplici ſanè, & barbularum ſtipatu denſiore,flore viuacis purpuræ, vel ex rubro candicante: præterea Plinius .lib.21.cap.8.bellio luteum eſſe florem tradiderit, non ad ambitum,ſed ad diſcum, mediumve floris, quod ſanè luteum eſt,reſpexiſſe dici poteſt, & ob id quidã legunt, luteum bellio ſubaudientes ſemen.*

Maior

Maior autem bellis procerior aſſurgit, folio non admodum diuerſo, altioribus duntaxat crenaturis laciniato, cauliculis tenuibus, ſurculoſis, cubitū altis flore priori non diſſimili, maiore, paucioribus tantum barbulis, & in vniuerſum candidis medium luteum in orbem concinne cingentibus.

Syrupus Ebulinus, aliàs pro ſplene noſter.

Recipe cort. rad. capparum, cort. ſalicis, rad. aſari, bryoniæ, iridis, acori, rubiæ, an. vnc. i. gentianæ, cyclamini, polypodii, ſing. vnc. ii. & med. rad. ebulorum, dracunculi, ſcillæ, ellebori nigri, an. vnc. i. & med. tamariſci, adianthi, centaurii minoris, ſcolopendrii, roſmarini, an. m. iii. ſcabioſæ, bipinellæ, betonicæ, eupatorii, fumariæ, epithymi, ſenæ, chamædryos, an. m. iiii. laccæ veræ, ſeminis viticis, fraxini, intybi, plantaginis, portulacæ & gemiſtæ, an. vnc. med. aceti acerrimi, & aquæ decies chalybeatæ, partes æquas, ad quatuor digitorum eminentiam coque, ad tertias exprime, & colo trāſfunde, poſt ſaccharo ſufficienti ſyrupum forma: aliis lib. v. vel paulò vltrà, inter coctionem adde ſucci iridis, & acinorum ebuli, ſing. vn. vj. ammoniaci aceto ſcillino liquati, vnc. iii. aromatiza croci, & pul. coralliorum, an. drach. ii.

Scyrrho lienis, flatibus, doloribus, in omni interno abſceſſu admirabilis, experimento noſtro iam ſeptennio confirmatus, validiſſimè obſtruit, præparat & ſoluit, ad vnc. iiij. febres antiquas eradicat u difficiles, quartanas mirum in modum liberat, calculoſis auxilio eſt, & vrinam etiam mouet ſplenio Pauli oxymelle valentius.

Syrupus de Aiuga, off. de Iua.

Recipe aiugæ, hoc eſt, chamæpythios, m. ij. ſaluiæ, roſmarini, polii, origani, calaminthes, menthaſtri, pulegii, hyſſopi, thymi, rutæ ſatiuæ, & ſylueſtris, betonicæ ſerpylli, an. m. i. rad. acori, ariſtolochię longæ, & rotundæ, peucedani, phu, bryoniæ, gentianæ, dictamni, an. vnc. med. quinque rad. an. vnc. i. ſtœchados, ſeminis aniſi, fœniculi, lyguſtici, ameos, cari, ſeſeleos an. drach. iij. pyrethri, vnc. i. & med. paſſarum, vnc. ii. coque, poſtea ex melle ſyrupum præpara, aromatiza cinnamomo, nucæ moſchata, cubebis.

Paralyticis, apoplecticis, omniq; cerebri, ac neruorū frigiditati, ac ex his dolori, mirum in modum opitulatur.

Serpyllum, ex Dioſcoride, libro tertio, capite 37. duorum generum eſt, hortenſe odore ſampſucum imitatur, atque in coronas addi ſolet, cui à ſerpendo nomen inditum eſt, quoniam ſi qua eius particula terrā attingat, inibi radices demittet, ſylueſtre Zygis appel-

Fuchſii lapſus.

Braſauoli ac Matthioli inſcitia.

appellatum, non ſerpit, ſed in altitudinem increſcit, notiſsima herba eſt, vulgo Serpollino, paſsim in ſuburbiis, campeſtribuſque frequentiſsima, quibus in locis cum ſerpere conſpicuè appareat, verum humana opera ad ſpecioſiorem, & mitiorem habitum translatum, ſerpere deſinat, hinc Dioſcorids Plinium, atq; experimentum opponi dictauit Braſauolus, tametſi Fuchſius ſenſibus ipſis repugnans, ſyluestre rectum attolli aſſerat, hos vt conciliet, qui euerſam medicinam ſua ſuſtinet ceruice Matthiolus, Dioſcoridis textum inuerſum opinatur, quaſi aliter ſenſiſſe voluerit, idemq; cum Plinio: at in latinis commentariis tergiuerſatus, ſerie mutata, intacta lite, non concordiæ rationem exigit, non noua opinionis mutationem explicat, non fuga occaſionem exprimit: attamen ſi Serapionis textus fidem aliquam facit, ſi apertiſsima ſeries, qua à ſerpendo dictis enucleauit Dioſcorides, non vnicam clauſulam, at vniuerſum caput reſtituere opus eſſet, eandem verò controuerſiam cum aliter dirimere non poſſet Braſauolus, ideo hac quibuſdam errandi anſam dediſſe ſcribit, & re infecta deliteſcit. Hæc autem altercatio, etſi pharmacopœis negotium non faceſſat, eamque ob cauſam, extremis vt dicitur labiis attingenda, aut verius ſilentio inuoluenda videatur, hoc tamen fruemur ſolatio, illis tam inſignem notam inuremus, vt ſi non firma pace Græcum, Latinumq; authorem recreabimus, ſaltem noſtri iudicii exempla proponemus. Primo itaque hoc ſatiuum ſerpyllum, radicibus quidem ſerpit, ſed ramulis ad palmi altitudinem erectum, hortorum delitiis, & humorum copia ſpecioſius virens, ſolo cultu à ſylueſtri ſponte nato differre, etſi validioribus ramis humi non repat, authoritate confirmamus, experimento probamus, ſiquidem Theophraſtus, 1. de cauſis plant. cap. 4. ſerpyllum è germinibus ſuis radices quàm primum demittere, non ſecus ac hederam, de coronario, atque hortenſi intelligens, teſtatus eſt, idque etiam obareſcere, niſi purgetur, 3. de hiſtoria plantarum, cap. 24. præterea 6. de hiſtor. plantar. cap. 7. ſerpylli etiam ſylueſtre genus eſſe, quod deferentes ex montibus ſerunt: at paucis ab hinc lineis, ſerpillo peculiarem germinum auctionem, quippè quum in quantumuis longitudinis procedere valeat, nactum ſcilicet adminiculum, aut iuxta ſepes aliquas ſatum: nimirum igitur ſi cum Theophraſto eadem protulerit Dioſcorides, vt quamuis per ſe rigentibus ramis ſtare videatur, excultum hac ſola varietate ruſtico diſsimile, ramulorum infirmitate proſerpente, ſi idem biennio, aut triennio, progerminare nulla adhibita cura, nullaque ſectione derelinquatur, noſtro experimento non minus campeſtri proſerpit, nec aliud eſt ab eo in viridaria tranſlatum, re iam quadriennio à nobis obſeruata. Quod autem ſit ſylueſtre zygis à Dioſcoride appellatum, in altum ſeſe extendens, aliud profectò ab his crediderim, & ſpeciem quandã rutæ foliolis æmulam, eodem tamen odore inſignitam, ſatureiæ inſtar erectam, in Montiſferacis collibus, à nobis ſæpe exploratam alii hyſſopum vulgarem opinantur. Vidimus nos ſerpyllum candicans, & hirſutum.

Syru-

Syrupus Iridis, aliàs de Lilio.

REcipe radicum helenii iridis, carnium dactylorum, ſucci glycyrrhizæ, an. vnc. i. hyſſopi, calaminthes, adianthi, an. m. i. ſucci caulium, gallitrici, an. drach. ii. mucaginis ſeminis lini, & fœnugræci, an. vnc. med. praſſii, rad. graminis, an. drach. iii. coque & melle ſufficienti ſyrupum effinge.

Aſthmaticis, tuſſiculoſis, empyricis potiſſimum opitulatur, craſſos ſuccos extenuat, glutinoſos terget, viſcidos incidit, & ad excretionem optime promouet.

Droſaton ex Iride Myrepſi, ab hoc valde euariat.

CAllitricum, vel centrumgalli, aliis alectorolophus, vulgo noſtro bozomo: aliis ſclarea, quòd eius ſemen oculis inditum claritatem reddat, quibuſdam matriſaluia, diuiditur in hortenſe & ſylueſtre, ruralibus noſtris ſcarleza vocitatum. Etſi alii id nomen ſatiuo indiderint, quod quidem Ruellius ac Fuchſius, Horminum Dioſcoridis ſibi perſuaſere, ex quo lib. 3. cap. 123. duplex quum ſit, alterum alteri conuenire. In hos talibus inſurgit Matthiolus, quod vtraque gallitrici ſpecies, bicubita frequenter attollitur, foliis praſſio multo grandioribus, ſiliquis, & calyculis ſurſum ſpectantibus: ſemine vtriſque rotundo, in his recluſo, non alteri oblongo, ceu Dioſcoridis Hormino tribuitur, Horminũ.
ideo maximè falli. Huc accedere inſignem odoris fragrantiam, ſatiui potiſſimum, quam nunquam præteriiſſet Dioſcorides, ſiquidem ita opinatus eſſet, quo fit, vt ab eo depictos Horminos, hac tempeſtate ignorari contendat, id quod etſi veriſimile ſit, infirmis tamen vtitur rationibus Matthiolus, dum omnia tela in eos vndique eſſe intenta exiſtimat. Ruellii ac
Quandoquidem campeſtre gallitricum, florem ſummis in caulibus ſaluiæ ſimilem gerit, Fuchſii in
è cæruleo in purpureum ad aquilini noſtri effigiem, quæ res à Dioſcoridis ſententia non Matthiolũ
abhorret, capite de ſaluia, vix cubitum tranſcendit, ſterilibus quibuſdam locis, etſi in defenſio.
Burgiculi noſtri pratis, vbi nihil eo frequentius altius excreſcat, flexili coma ad terram inclinat, thecisque eſt inferne pendentibus, vt quamuis hic locus ſit ad agendum ampliſſimus, ad dicendum ornatiſſimus, iuſtè, integreq; non ſolum mores, ſed vt vultum, ac Matthioli authoritatem oſtendens: Vix tamen auſim afferre, quo nomine calyculos ſurſum ſpectare tradiderit, ni fortè per virentia prata nunquam ſpatiatus ſit, ſatiuum quoq; diſſecto flore, ſub rotundo ſemine & in longum decliui, thecis inferne pendētibus, hoc eſt, non erectis incluſo, foliis eſt praſſio ſimilibus, maioribus tamē, at ea magnitudine Anazarbæo non repugnant, quò minus praſſio ſimilia vocentur, vt neq; proceritas caulium terræ vbertate, & regionum varietate augeri, minuive ſolita, quoad grauitatem odoris, aliuq;, id tandem explicabo, non ſatis concinnne Hormini lineis reſpōdere. In noſtris tamen campeſtribus quadrangula herba frequens viſitur, ſemicubitalis praſſii foliis paulo longioribus ſaluiæ floſculis ad radicem inclinantibus, ſeminibus tamen anguloſis,

XXX *candidis*

candidis loculo inæquali digeſtis, à multis pro hormino accepta, & ſolo ſemine differens. Anguillarius in Patauino horto omnino proprium habere protulit. Nos ad Bugellanam portam, qua eius aquæ ductus in colliculis, & iuxta conuallem, qua itur ad D. Sebaſtianum ſemine fuſco, potius quàm nigrum, at oblongo non inodoro creberrimũ legitimumq́ collegimus, circumſerratis foliis, nec Matthiolicis omninò ſimilibus. At quum græcarum vocum inſcitia Plinium reprehendit, Hermolai gloriam, vt alibi penè vbique defraudat, re hac prius annotata, 3. ſui corollarii, cap. 544. & 575. fatali ferè, vt ait Plinij errore: Præterea talia leguntur, in eius codice, à Philippo Pincio Mantuano excuſo, lib. 22. cap. vltimo. Orminum ſyluestri, vt diximus, cymino ſimile eſt, cæterum dodrantali altitudine, nec foliorum porri reminiſcatur, vt neq; alibi de ormino ſcribens, id eſt, lib. 18. cap. 7. ideo in quibuſdam codicibus recẽtibus, ſcilicet adſcripticium dici poſſet, vbi legitur Horminum ſemine, vt diximus cumino ſimile eſt cætero porro, nec harum vocum πρασίου, aut πράσου, proximitate deceptus, in quibus etſi in ſtachis lapſitauerit, prius ab Hermo-
Matthioli inſcitia.
lao annotatum eſt, non deſunt exiſtimantes centrum galli, Tuſſilaginem alteram Plinij, lib. 26. cap. 6. Cæterum cum Hormini Dioſcoridis meminiſſe Galenum, in libris ſimpl. non reperit, grauiſſima iactura temporis, rationem per ignauiam prætermittit Matthiolus, phorbium enim eſt.

Syrupus ex Bipinella.

RECipe bipinellæ, ſymphiti maioris, minoris & medij, hyſſopi recentis, trichomanes, ſcolopendrij, intybi ſatiui, tuſſilaginis adianthi albi, an. m. i. adianthi nigri, m. iij. violarum drachm. ij. florum, aliàs foliorum nymphcæ, quatuor ſeminum frig. maiorum, glycyrrhizæ mundæ, an. vnc. i. ſacchari candi. penidiarum, medullæ ſeminis goſſipij. ſeminis cotoneorum, ſeminis lactucæ, portulacæ, papaueris albi, myrtil. glycyrrhizæ, boli armeni, an. vnc. med. gummi Arabici, tragacanthæ, amyli, roſ. rub. antiſpodij, ſanguinis draconis, an. drac. ii. ſeminis althcæ, maluæ, paſſarum mundatarum, pinorum, ficuum, an. vnc. ij. hordei mundi, libr. i. cum aqua pluuia percoque arte, & ſaccharo ſufficienti ſyrupum forma.

Ptiſi potiſſimum, & calidis, acribusq́ catharris, ſtrenuè auxiliatur.

Syrupus ex myxis, off. de ſebeſte.

RECipe myxorum, aniſi, cumini, glycyrrhizæ, ſeminis lactucæ, cucumeris, melonis, maluarum, an. vnc. ij. rubiæ, vnc. med. fœnugræci, praſſij, ſtœchados, an. drach. iij. ſeminis apij, petroſelini, ameos, dauci, fœniculi, mei, rad. tribuli marini, an. vnc. ij. ſanguinis hericij preparati,

ſcordij,

ſcordij,an.drac. v. lapidis ſpongiæ,& Iudaici,cort.auellanarum, an.drac. xj.coque in libr.ij.aquæ,ad libr.i.colato adde aceti ſcillitici,vn.ii.& med. ſacchari,libr.ii.& med.lento igne coque.

Dolori renum, & veſicæ calculi cauſa potiſſimum ſuccurrit, illũ enim comminuit & ſuppreſſam vrinam non ſegniter prouocat, aqua guttatim ſtillantem reſtituit.

HEricius, ſiue Erinaceus, aut echinos, ex Dioſcoride, lib.2. cap. 1. duplex eſt: marinus & terreſtris: primus Thyrrenici, ac Adriatici pelagi accolis notiſſimus, etſi eius plura ſint genera, ex Ariſt.4.de hiſt.anim. c.5. Terreſtris autem duplex eſt, ſolo, videlicet roſtro diſſimilis, vel canino, vel ſuillo, vnde alter porcini, alter verò canini nomen adeptus eſt, edendo ineptus: porcinus autem perpinguis potiſſimum, in menſas venit: animal eſt ſpinis horridum, caſtanea aculeato, & in orbem circumuoluto operimento ſimile, ſeſe dum metuit in globum conuoluens: nocte è ſpecubus vt plurimum emergit, in ſepibus, dumoſis & vineis, per Autumnum præcipuè diuerſatur: huiusq; ſpeciei plures, non modo quo tempore Serauellis caſtri Præfectus, venationi per noctes vacabat, Hieronymus frater noſter, verum quoq; in vineto meo, ſex vna nocte comperiit, apud Templum Diuo Auguſtino dicatum, vindemiarum tempore, cum ianuis vrbis ob Gallorum incurſiones repente occluſis, in tugurio pernoctaret, & canis latratu his animalibus occurriſſet, fures potius adeſſe opinatus: eorum ſanguis hircini more præparatur, corium, iecur, ad vſum medicos vtiliſſimè reconduntur, vt eorum quoq; caro exſiccata, de qua Galenus xi.ſimpl. vino tamen dulci, ac calente quinquies, quinq; horarum ſpatio ablui conſueuit, poſtea in furno ſiccari.

Syrupus de Pſyllio.

REcipe antiſpodii, ſeminum portulacæ, cotoneorum, & papaueris albi, an. drach. ii. mucaginis, pſyllii, drach.v. ſucci, plantaginis cocti, & ſpumati, cancrorum fluuiatilium arte lotorum, an.drac.xxx. coque in libr.iii.aquæ, ad lib.i.& cum libr.i.ſacchari, fiat.

Phthiſicis, ac emaciatis, hecticis ſaluberrimus eſt.

CAncer, animal eſt aquaticum, vel ipſis (vt aiunt) puerulis cognitiſſimũ, idque vernaculo idiomate gambaro appellatum medici, atque omnes medicinam facientes, tuto hactenus ſibi perſuaſere, eoque ad tabientes, hecticos, atque vbicunque cancer fluuiatilis ſcriberetur, ſemper vulgatum iſtud animal accipientes, vſi ſunt: nuper tamen emerſit Matthiolus, ne quenquam ſua laude defraudem: qui ſublata lampade, hos omnes conſpicuo in errore verſari deprehendit. Quod καρκίνος Græcè, triuiale cancrum non deſignet, qui iiſdem ἀσταχὸς, vt etiam gammaros appellatur, verũ rotundi corporis non caudatũ, Hetruſcis granchio: Venetis vbi pelaſgicorũ multitudo ingens viſitur,

vbi cruſtam exuerint, mollechine & macinette, idq́; ex Ariſtot. apertiſſimè demonſtrari, 4. de hiſtor. animal. cap. 2. quum inquit: Cancris ex cruſtaceis ſolis cauda deeſt, & corpus rotundum eſt, quum locuſtis, ſquilliſq́;, longum ſit. Aſtacos autem ex Oppiana gammarus magnus ille marinus propriè appelletur, qui Tyrrenici accolis Leo vocatur, Venetis aſtaſe, græca adhuc ſeruata voce. Hunc autem gammarum vocare Gazam Ariſtotelis interpretē, à vulgariū ſimilitudine, magnitudine dempta. At Matthioli iudicio, aſtacos propriè maximus eſt maritimus, eſt gammarus, qui paſſim gambaro dicitur, coctuſq́; ruberrimus euadit, qua ratione ſcribebat Martialis: Cōcolor in noſtra gammare lance rubes. Quam rem optimè edoctus Galenus non inſcius, carcinos, vulgo granchii, à gambaris non parum differre, ita ſcriptum reliquit, 3. de aliment. facult. cap. 34. Aſtaci, paguri, cancri, locuſtæ, carides gammari, & id genus alia, tenui teſta includuntur, ex quibus palam ipſa innoteſcit diuerſitas. Gammaros autem ſola corporis mole diuerſos, tam fluuiatiles, quam pelaſgicos, eodem nomine ſignificari. Hinc conſtare medicorum omnium lapſus, qui ex cane rabidis, maraſmo correptis, gammaros cancrorum loco propinant, de quibus Dioſcoridem ac Galen. intellexiſſe certum eſt, non autem de vſu communibus. Hæc eſt nunc primum ſeſe efferens, non quæ reuireſcat nuper enata opinio, in qua noui Imperatoris inſtar, inſigni hac laurea hoc ampliſſimo honore, cæteris omnib. antelatus, non ſubita quadam procella peruerti, non aliqua repentina vi, ac tempeſtate percuti, ſed omninò inuulneratus, inuiolatuſq́;, triumphare ſibi perſuadet. Verumtamen ex noua legis conſuetudine, quæ non prius admitti conſueuit, non accipi non probari, niſi antea diligentiſſimè excuſſa, & ſelectorum hominum mutuo conſenſu promulgata, hæc ideo nobis primum trutinanda proponimus, tardiuſq́; credenda. Quin hac in re iocandi offertur occaſio, & cancri cum vulpe fabella, ſatis opportunè ſubolere videtur: ceu pari modo Matthioli dicta vera quidem videri poſſe, ac credulitate vacare, iure merito decernamus, vel vt Herculi aduerſus Hydram, aut Cancrum Sophiſtas, Iolai auxilium implorandum. Quandoquidem Ariſtoteles in quarto genere cruſtaceorum cancrum inſerit, quorum ſanè plura haberi genera, vt etiam infra genus multiplex eſſe ſcripſit, nec facilè enumerandum, quo fit, vt cancrorum genera innumera quum ſint, ſoli autem ſpecies proprius credatur cauda defectus, generi communis is quoque adſcriberetur: At ni fallimur, ſub carcino omnes tam gammari dicti, quam qui caudati non ſunt, contineri poſſunt, etſi proximū à primo genus vocauerit Ariſt. cūq́; hoc vtatur ſermone Quartum cancer, quorum ſanè plura habentur genera, dehinc ſecunda linea rurſus ſubiiciat: Cancrorum etiam genus multiplex eſt, &c. aut verboſior cenſeretur, quod iniquum eſt, vel hoc pacto coniici poſſet: quum philoſopho haud incompertum eſſet, cancrorum genus quoddam non caudatum, id ab aliis ſecernendi gratia, cancrorum genera repetiiſſe, idq́; eius ſeries non curſim perlecta faciliimè indicat: omnibus enim cancris communem feciſſes cauda defectum, verum ſolis cancris ex cruſtaceis caudam deeſſe intulit

tulit

[illegible]: quaſi dicat ſoli cancrorum generi, id eſt carcinis granchiis vocatis tantum caudam deficere, his Maias, & paguros. i. granceolos, & granciporos vulgi complexus (quæ quidem vulgari idiomate propè finem, ſub gambaro perperam comprehendit Matthiolus) alia caudata cum ſint. Sicq́; huius textus ſtructura noſtra Minerua redigeretur, vel vnicum eſſet cancrorum genus, ſolum cum ſit cauda viduum. Huc accedit tertium genus, vt minutioribus tributum: & fluuiatilibus, qui cum in cancrorũ genere reponantur, nec alij vulgaribus minutiores in fluuiis, riuulisq́; quibusq́; reperiantur: ac profectò ſoli hi fluuiatiles merito dici poſſint, quod in his ingens vbiuis ſcateat copia, granchiorũ autem vt ita dicam, niſi in Hetruria; parua, vel nulla, præterquam in oſtiis pelaſgicis vel inde excurrentibus, anadromos vocant Græci, tanquam mari familiares magis, etſi Galenus, in eo de ſuccorum bon. & vitio, cap. 9. ſcribat cancrum ex vtriſq́; aquis victum capere, ideo neceſſum videretur p cancros fluuiatiles, noſtrates omnino intelligere: præterea ſi vitandi iſtius impetus poteſtas adempta nobis non eſt, etſi ex Ariſto. Dioſcoride, Galeno, aliisq́; Græcis, non tamen ex Arabibus fortaſſe concluderet, ex interprete, duorum medicamenta cancros fluuiatiles accipiunt. Quippè Auicen. li. 5. tract. 6. in ſecundo medicamine, quod fugitiuum forte appellat, in hunc modum dictat. Accipe cancros fluuiatiles, pedes, ac caudas abſcinde. granchios haud quaquam intelligens, quos ſanè in fluuiis expiſcari oporteret, nec caudam incidere. Quanquam fluuiatilium nomine penè indigni nobis videantur: nam marini ex Dioſc. eadem poſſunt, verum inefficacius omnia præſtant. Aegineta etiam marinorum cinerem nimia ſiccitate donatum, his quidem non conuenire, ſed ijs qui magis ſiccari deſiderant, aſſeruit: maritimi igitur ablegandi ſunt, noſtrates celeberrimo, quotidianoq́; experimento, nunquam illuſos reddidere, nunquam nos noſtra ſpe fruſtrati ſunt. Quæ autem ex Oppiano, atque Martiali comminiſcitur Matthiolus, apertiſſimè indicant retrogradum incedere oportere, cum ante cognouerim egomet, apud iſtum ingenii ſigna, atq́; ornamenta, nunc autem contraria diſtrahi, atq́; amoueri. Quandoquidem ſi aſtacos ex Oppiano, pelagium cancrum ſola vaſtitate vernaculis diſſimilem ſignificat, quid inde? quo teſtimonio magnis ambagibus parta, amittit paruo interuallo, quam inijt probationem? qua Gammarus ſit fluuialis cancer, Poeta inquam, Chryſippi more, pro carminum concentu nomina euariantis, nouas voces effingentis, & ſola affinitate iuncta pro iiſdem transferentis quin & prouerbio, ex Ariſt. 1. Metaphyſ. multa mentiuntur Poetæ. Quo etiam vera ſentiente, non ob id Græcis authoribus idem eſſe, idem intelligi, aut aſſerendum eſt, vel ſuſpicandũ: at at Matthioli ingenium admirabile, magnum iudicium, ſingularem probitatem inſtituit, miranda depromit argumenta, qualia hæc ſunt. Martialis inquit gammarum coctum rubeſcere, noſter autem cancer excoctus rubet, ergo gammarus vulgatus eſt cancer: digniſſima certè concluſio, ac ſi cancer ille legitimus, excoctus non rubeſcat. Nos enim cauda carentes cancros, vel aſſos, vel elixos, rubicundos comedimus. Deniq́; cum in portu eſſe confidit, Matthioli opiniones reprobantur.

mo, & turpiſsimo medicorũ, ptiſanã vocari concionatur: nempe niſi in ginacao, textrinaúe alti ſint, neſciuerim profectò, quibus nam medicis negotiũ faceſſat, quibus inquam vaniſsima hæc deliramenta peculiaria exiſtimauerit vnquam, omnibus enim in ſyphili biſcoctũ familiariſsimũ eſt. Eia igitur, qui Dioſcoridem plurima, & indiſtinctè, neminẽque præter eum hactenus rectè ſcripſiſſe, de re cibaria gloriatur: ne illum laude, ne gloria fraudemus, qui non modo eorũ medicorum, qui nunc ſunt authoritatem, ſed etiam antiquitatis memoriam virtute ſuperare videtur, Corneliũ Celſum, Latinũ videlicet Hippocratem interpellat, ambitionis ſtudio latè, ac liberè exilit, non vt res patitur corrigit, aut leuiter inflectit, ſed aſperrime commouetur, quoniam lib. 2. cap. 17. inter domeſticas quadrupedes, ſuillam leuiſsimam dictauerit, Galenus autem 3. de aliment. facult. capite 2. omnium ciborum ſuum carnem potentiſsimè nutrire: Paulus etiam libr. 1. cap. 84. inter animalia pedibus fidentia, ſuillam magis, quam alii cibi alimentum præſtare. Id quod Aetius, Tetrabiblo 1. ſerm. 2. cap. 260. omnibus edulíis optime alere: vt igitur probitas defendatur, malignitas opprimatur, quantum literis, ſtudio, doctrina, conſequi poſſum: quid aliud voluit Celſus? quàm ſuillam coctu facilem, vt difficilem bubulam. Cum enim piſces ex media materia grauiſsimos, ceu quoque grauiſsimam bubulam protulit, non vt maxima alimonia, ſed coctu grauem intelligit. Propterea ſuillam humano temperamento reſpondentem, & omnium primam, veluti Auerroes quoque ſentit, 4. Collect. cap. 32. ex Auicenna, qui tamen à Chriſtiana fidei ſectatoribus apprimam magis commendari, & leuiorem ſuilla, fortis nutrimenti, & plurimi, & velocis coctura: per id verbum leuiorem, facilem coctionem poſtea declarans, cum non multo poſt ſubdat: porcellorum autem caro parum nutrit, ob facilem reſolutionem, ac humiditatis vehementiam, id quod Galenus inquit, vt etiam 4. de victu ratione in acut. comm. 102. merito igitur porcelli alimentum nobis præbet, tanto magis ſuibus excrementoſiorem quanto ipſis ſunt humidiores, merito etiam minus nutriunt, nam alimẽtum humidius vt diſtribuitur, ita quoque diſcutitur celerius: propterea id voluit inferre Cornelius, bubulas carnes alimentum corpori ſuggerere, at diſsipatu difficiliorem, quod totius ſubſtantia craſsitie ſuillam ſuperant, etſi ſuillæ tanto bubulas lentore antecedant: cum Celſus non per leue, aut graue, multum, paucumúe intellexerit: ſed per valentiſsimum, ac firmius. Cum verò in eundem animaduertit, quod inter ea quæ boni ſucci ſunt, vrticam maluã, cochleas, cucumim, cucurbitam, omnemq; venationem enumerauerit, cum ſchola medicorum longe aliter ſentiat. Celſus non ita, ſed medicos inter ea quæ bonos, maloſúe ſuccos procreant, præter omnem venationem, quam boni ſucci conſtituit: at cucumim inter ea quæ mali ſucci, cap. ſubſequenti, cochleas autem ritè præparatas, alimentum corpori dare non contemnendũ, ſcribit Galenus cucurbitã culpa vacare, niſi corrumpatur, quin vbi ſaxatiles piſces improbi ſucci eſſe ait, Celſus cap. 17. prius ſcripſerat, leuiorem piſcem inter ſaxa editũ, quàm in arena, leuiorẽ in arena, quàm in limo, leuiorẽ qui in alto,

Cornelius defenditur.

in alto, quàm qui in vado dixit: quinimo quicquid boni ſucci eſt, non protinus ſtomacho conuenire, nec quicquid ſtomacho conuenit, protinus boni ſucci, ac aluum mouere panem fermentatum aſſeruit: hinc nimirum ſi non fermentatum ſtomacho aptum tradiderit: quo ad vinum in potu infirmorum, de quo in vniuerſum, generatimq́; ſententiam tuliſſe dictat Bruyerinus, idq́; abſurdum eſſe ignorare neminem, ita ſcribit Celſus, libro & cap. 2. ſi quid bibendum, aqua, &c. Denique, ſatiſq́; ſit, tum ex toto à cibo, à vino, ab omni motu corporis abſtinere, quum vehementes notæ terruerunt. Debuerat itaque Bruyerinus Galenum imitatus 6. aphor. 34. in tanti medici libro ſermonem inueniens, à veritate prorſus alienum, non ſine ratione dubitare, & primum quidem ſibi ipſi diffidere, quaſi neque manifeſta noſcenti, deinde ſuſpicari, ne quid falſum fuerit interiectum, non potius opinione famæ, quam aliqua certa ratione duci, quum multa ſint moderatore indigentia. Cæterum non mihi cuncta complectendi cupido inceſſit, nec omnium lapſus detegere, multa enim prætereo conſulto, quæ vos coniectura accipietis, quibus inquam par oratio inueniri non poteſt, quum præter penſum in eum, ſequela quadam rerum inuitante diuerterim.

CAryophyllata, à caryophylli odore, quem manifeſtum eius radices ſpirant, tale ſibi nomen vendicauit, ſecus campeſtres vias, iuxta ſepta copioſiſſima, ſeſquicubito caule, internodiis quibuſdam, ternis è pediculo foliis, articulatim exeuntibus, biniſque minoribus, ramulis è medio alarum. flore in cacumine luteo, radice pluribus caudiculis fibrata, caryophyllum olentibus, quibuſdam ſana munda, vel benedicta vocatur, & antiquiores præterit, tametſi Pandectarius, fatuè inquam lagopum induxerit, ſi eius capitis notæ cũ hac conferantur: id quod appoſitè ſanè annotarunt Braſauolus ac Matthiolus, vt quod propius ad Geum, vel Gethim Plinij lib. 26. c. 7. accedere videatur, quod radices nigras, & bene olentes reddat, & caryophylli non reminiſcatur, hunc illi ignotum extitiſſe. flore intellecto hoc nomine vulgo celebrato, ob cuius odoris ſuauitatem, caryophyllatam dictam exiſtimat, vel quia in eum inclinare videtur. Nobis tamen cũ caryophyllo aromate, quid communius habere viſa eſt, Amathus in montibus longe à ſepibus, ac viis, illam naſci aſſeuerat, eadem vt putat ſtulticia, qua pulmonariam in montibus, & ſitientibus propriè naſcentem, folio vulgaris borraginis, maculis candicãtibus, in collibus Crepacorianis, Salucifolia & Mõtisferacis vbiq́; à nobis collecta iuxta fontes, & aquoſa naſci, ideo potamogeton eſſe, tam ridicule afferre non dubitauit id quod in ſtagnantibus aquis apud nos interdum vidimus eſt: alteram tamẽ ab hac diuerſam deducit pulmonariam Ruellius, conſiliginem vt putat, ſecundo de natura ſtirpium, cap. 134.

Lagopus.

Geum.

Pulmonaria.

Potamogeton.

Amathi error.

Syrupus caryophillatæ, aliàs digeſtiuus.

REcipe ſeminis fœniculi, petroſelini, dauci, aniſi, ſaluiæ, origani, lauendulæ, herbæ paralyſis, betonicæ, ſeſeleos, ſtœchados, caryophyl-

Maior autem bellis procerior aſſurgit, folio non admodum diuerſo, altioribus duntaxat crenaturis laciniato, cauliculis tenuibus, ſurculoſis, cubitũ altis flore priori non diſſimili, maiore, paucioribus tantum barbulis, & in vniuerſum candidu medium luteum in orbem concinne cingentibus.

Syrupus Ebulinus, aliàs pro ſplene noſter.

RECipe cort. rad. capparum, cort. ſalicis, rad. aſari, bryoniæ, iridis, acori, rubiæ, an. vnc. i. gentianæ, cyclamini, polypodii, ſing. vnc. ii. & med. rad. ebulorum, dracunculi, ſcillæ, ellebori nigri, an. vnc. i. & med. tamariſci, adianthi, centaurii minoris, ſcolopendrii, roſmarini, an. m. iii. ſcabioſæ, bipinellæ, betonicæ, eupatorii, fumariæ, epithymi, ſenæ, chamædryos, an. m. iiii. laccæ veræ, ſeminis viticis, fraxini, intybi, plantaginis, portulacæ & gemiſtæ, an. vnc. med. aceti acerrimi, & aquæ decies chalybeatæ, partes æquas, ad quatuor digitorum eminentiam coque, ad tertias exprime, & colo trãſfunde, poſt ſaccharo ſufficienti ſyrupum forma: aliis lib. v. vel paulò vltrà, inter coctionem adde ſucci iridis, & acinorum ebuli, ſing. vn. vj. ammoniaci aceto ſcillino liquati, vnc. iii. aromatiza croci, & pul. coralliorum, an. drach. ii.

Scyrrho lienis, flatibus, doloribus, in omni interno abſceſſu admirabilis, experimento noſtro iam ſeptennio confirmatus, validiſſimè obſtruit, preparat & ſoluit, ad vnc. iiij. febres antiquas eradicatu difficiles, quartanas mirum in modum liberat, calculoſis auxilio eſt, & vrinam etiam mouet. ſplenico Pauli oxymelle valentius.

Syrupus de Aiuga, off. de Iua.

RECipe aiugæ, hoc eſt, chamæpythios, m. ij. ſaluiæ, roſmarini, polii, origani, calaminthes, menthaſtri, pulegii, hyſſopi, thymi, rutæ ſatiuæ, & ſylueſtris, betonicæ ſerpylli, an. m. i. rad. acori, ariſtolochię longæ, & rotundæ, peucedani, phu, bryoniæ, gentianæ, dictamni, an. vnc. med. quinque rad. an. vnc. i. ſtœchados, ſeminis aniſi, fœniculi, lyguſtici, ameos, cari, ſeſeleos an. drach iij. pyrethri, vnc. i. & med. paſſarum, vnc. ii. coque, poſtea ex melle ſyrupum præpara, aromatiza cinnamomo, nucæ moſchata, cubebis.

Paralyticis, apoplecticis, omniq́; cerebri, ac neruorũ frigiditati, ac ex his dolori, mirum in modum opitulatur.

SErpyllum, ex Dioſcoride, libro tertio, capite 37. duorum generum eſt, hortenſe odore ſampſucum imitatur, atque in coronas addi ſolet, cui à ſerpendo nomen inditum eſt, quoniam ſi qua eius particula terrã attingat, ibi radices demittet, ſylueſtre Zygis appel-

appellatum, non ſerpit, ſed in altitudinem increſcit, notiſſima herba eſt, vulgo Serpollino, paſſim in ſuburbiis, campeſtribuſque frequentiſſima, quibus in locis cum ſerpere conſpicuè appareat, verum humana opera ad ſpecioſiorem, & mitiorem habitum translatum, ſerpere deſinat, hinc Dioſcorids Plinium, atq; experimentum opponi dictauit Bra-
Fuchſii lapſus. ſauolus, tametſi Fuchſius ſenſibus ipſis repugnans, ſylueſtre rectum attolli aſſeras, hos vt conciliet, qui euerſam medicinam ſua ſuſtinet ceruice Matthiolus, Dioſcoridis textum inuerſum opinatur, quaſi aliter ſenſiſſe voluerit, idemq; cum Plinio: at in latinis commentariis tergiuerſatus, ſerie mutata, intacta lite, non concordiæ rationem exigit, non noua opinionis mutationem explicat, non fugæ occaſionem exprimit: attamen ſi Sera-
Braſauoli ac Matthioli inſcitia. pionis textus fidem aliquam facit, ſi apertiſſima ſeries, qua à ſerpendo dictis enucleauit Dioſcorides, non vnicam clauſulam, at vniuerſum caput reſtituere opus eſſet, eandem verò controuerſiam cum aliter dirimere non poſſet Braſauolus, ideo hac quibuſdam errandi anſam dediſſe ſcribit, & re infecta deliteſcit. Hæc autem altercatio, etſi pharmacopœis negotium non faceſſat, eamque ob cauſam, extremis vt dicitur labiis attingenda, aut verius ſilentio inuoluenda videatur, hoc tamen fruemur ſolatio, illis tam inſignem notam inuremus, vt ſi non firma pace Græcum, Latinumq; authorem recreabimus, ſaltem noſtri iudicii exempla proponemus. Primo itaque hoc ſatiuum ſerpyllum, radicibus quidem ſerpit, ſed ramulis ad palmi altitudinem erectum, hortorum delitiis, & humorum copia ſpecioſius virens, ſolo cultu à ſylueſtri ſponte nato differre, etſi validioribus ramis humi non repat, authoritate confirmamus, experimento probamus, ſiquidem Theophraſtus, 1. de cauſis plant. cap. 4. ſerpyllum è germinibus ſuis radices quàm primum demittere, non ſecus ac hederam, de coronario, atque hortenſi intelligens, teſtatus eſt, idque etiam obareſcere, niſi purgetur, 3. de hiſtoria plantarum, cap. 24. præterea 6. de hiſtor. plantar. cap. 7. ſerpylli etiam ſylueſtre genus eſſe, quod deferentes ex montibus ſerunt: at paucis ab hinc lineis, ſerpillo peculiarem germinum auctionem, quippè quum in quantumuis longitudinis procedere valeat, nactum ſcilicet adminiculum, aut iuxta ſepes aliquas ſatum: nimirum igitur ſi cum Theophraſto eadem protulerit Dioſcorides, vt quamuis per ſe rigentibus ramis ſtare videatur, excultum hac ſola varietate ruſtico diſſimile, ramulorum infirmitate proſerpente, ſi idem biennio, aut triennio, progerminare nulla adhibita cura, nullaque ſectione derelinquatur, noſtro experimento non minus campeſtri proſerpit, nec aliud eſt ab eo in viridaria tranſlatum, re iam quadriennio à nobis obſeruata. Quod autem ſit ſylueſtre zigis à Dioſcoride appellatum, in altum ſeſe extendens, aliud profectò ab his crediderim, & ſpeciem quandã rutæ foliolis æmulam, eodem tamen odore inſignitam, ſatureia inſtar erectam, in Montisferacis collibus, à nobis ſæpe exploratam alii hyſſopum vulgarem opinantur. Vidimus nos ſerpyllum candicans, & hirſutum.

Syru-

Syrupus Iridis, aliàs de Lilio.

REcipe radicum helenii iridis, carnium dactylorum, ſucci glycyrrhizæ, an. vnc. i. hyſſopi, calaminthes, adianthi, an. m. i. ſucci caulium, gallitrici, an. drach. ii. mucaginis ſeminis lini, & fœnugræci, an. vnc. med. praſſii, rad. graminis, an. drach. iii. coque & melle ſufficienti ſyrupum effinge.

Aſthmaticis, tuſsiculoſis, empyricis potiſsimum opitulatur, craſſos ſuccos extenuat, glutinoſos terget, viſcidos incidit, & ad excretionem optime promouet.

Droſaton ex Iride Myrepſi, ab hoc valde euariat.

CAllitricum, vel centrumgalli, aliis alectorolophus, vulgo noſtro bozomo: aliis ſclarea, quòd eius ſemen oculis inditum claritatem reddat, quibuſdam matriſaluia, diuiditur in hortenſe & ſylueſtre, ruralibus noſtris ſcarleza vocitatum. Etſi alii id nomen ſatiuo indiderint, quod quidem Ruellius ac Fuchſius, Horminum Dioſcoridis ſibi perſuaſere, ex quo lib. 3. cap. 123. duplex quum ſit, alterum alteri conuenire. In hos talibus inſurgit Matthiolus, quod vtraque gallitrici ſpecies, bicubita frequenter attollitur, foliis praſsio multo grandioribus, ſiliquis, & calyculis ſurſum ſpectantibus: ſemine vtriſque rotundo, in his recluſo, non alteri oblongo, ceu Dioſcoridis Hormino tribuitur, Horminū. *ideo maximè falli. Huc accedere inſignem odoris fragrantiam, ſatiui potiſsimum, quam nunquam prateriiſſet Dioſcorides, ſiquidem ita opinatus eſſet, quo fit, vt ab eo depictos Horminos, hac tempeſtate ignorari contendat, id quod etſi veriſimile ſit, infirmis tamen vtitur rationibus Matthiolus, dum omnia tela in eos vndique eſſe intenta exiſtimat.* Ruellii ac Fuchſii in Matthiolū defenſio. *Quandoquidem campeſtre gallitricum, florem ſummis in caulibus ſaluia ſimilem gerit, è cœruleo in purpureum ad aquilini noſtri effigiem, quæ res à Dioſcoridis ſententia non abhorret, capite de ſaluia, vix cubitum tranſcendit, ſterilibus quibuſdam locis, etſi in Burgiculi noſtri pratis, vbi nihil eo frequentius altius excreſcat, flexilis coma ad terram inclinat, thecisque eſt inferne pendentibus, vt quamuis hic locus ſit ad agendum ampliſsimus, ad dicendum ornatiſsimus, iuſtè, integreq; non ſolum mores, ſed vt vultum, ac Matthioli authoritatem oſtendens: Vix tamen auſim afferre, quo nomine calyculos ſurſum ſpectare tradiderit, ni fortè per ridentia prata nunquam ſpatiatus ſit, ſatiuum quoq; diſſecto flore, ſub rotundo ſemine & in longum declini, thecis inferne pendētibus, hoc eſt, non erectis incluſo, foliis eſt praſsio ſimilibus, maioribus tamē, at ea magnitudine Anazarbæo non repugnant, quò minus praſsio ſimilia vocentur, vt neq; proceritas caulium terræ vbertate, & regionum varietate augeri, minuive ſolita, quoad grauitatem odoris, aliuq;, id tandem explicabo, non ſatis concinne Hormini lineis reſpōdere. In noſtris tamen campeſtribus quadrangula herba frequens viſitur, ſemicubitalis praſsii foliis paulo longioribus ſaluia floſculis ad radicem inclinantibus, ſeminibus tamen anguloſis,*

candidis loculo inæquali digeſtis, à multis pro hormino accepta, & ſolo ſemine differens. Anguillarius in Patauino horto omnino proprium habere pretulit. Nos ad Bugellanam portam, qua eius aquæ ductus in colliculis, & iuxta conuallem, qua itur ad D. Sebaſtianum ſemine fuſco, potius quàm nigrum, at oblongo non inodoro creberrimũ legitimumq́; collegimus, circumſerratis foliis, nec Matthiolicis omninò ſimilibus. At quum græcarum vocum inſcitia Plinium reprehendit, Hermolai gloriam, vt alibi penè vbique defraudat, re hac prius annotata, 3. ſui corollarii, cap. 544. & 575. fatali ferè, vt ait Plinij errore. Præterea talia leguntur, in eius codice, à Philippo Pincio Mantuano excuſo, lib. 22. cap. vltimo. Orminum ſyluestri, vt diximus, cymino ſimile eſt, cæterum dodrantali altitudine, nec foliorum porri reminiſcatur, vt neq; alibi de ormino ſcribens, id eſt lib. 18. cap. 7. ideo in quibuſdam codicibus recẽtibus, ſcilicet adſcripticium dici poſſet, vbi legitur Horminum ſemine, vt diximus cumino ſimile eſt cætero porro, nec harum vocum πρασίου,
Matthioli inſcitia. *aut πράσου, proximitate deceptus, in quibus etſi in ſtachiis lapſitauerit, prius ab Hermolao annotatum eſt, non deſunt exiſtimantes centrum galli, Tuſsilaginem alteram Plinij, lib. 26. cap. 6. Cæterum cum Hormini Dioſcoridis meminiſſe Galenum, in libris ſimpl. non reperit, grauiſsima iactura temporis, rationem per ignauiam prætermiſit Matthiolus, phorbium enim eſt.*

Syrupus ex Bipinella.

Recipe bipinellæ, ſymphiti maioris, minoris & medij, hyſſopi recentis, trichomanes, ſcolopendrij, intybi ſatiui, tuſsilaginis adianthi albi, an. m. i. adianthi nigri, m. iij. violarum drachm. ij. florum, aliàs foliorum nymphcæ, quatuor ſeminum frig. maiorum, glycyrrhizæ mundæ, an. vnc. i. ſacchari candi, penidiarum, medullæ ſeminis goſſipij, ſeminis cotoneorum, ſeminis lactucæ, portulacæ, papaueris albi, myrtil. glycyrrhizæ, boli armeni, an. vnc. med. gummi Arabici, tragacanthæ, amyli, roſ. rub. antiſpodij, ſanguinis draconis, an. drac. ii. ſeminis altheæ, maluæ, paſſarum mundatarum, pinorum, ficuum, an. vnc. ij. hordei mundi, libr. i. cum aqua pluuia percoque arte, & ſaccharo ſufficienti ſyrupum forma.

Ptiſi potiſsimum, & calidis, acribusq́; catharris, ſtrenuè auxiliatur.

Syrupus ex myxis, off. de ſebeſte.

Recipe myxorum, aniſi, cumini, glycyrrhizæ, ſeminis lactucæ, cucumeris, melonis, maluarum, an. vnc. ij. rubiæ, vnc. med. fœnugræci, praſſij, ſtœchados, an. drach. iij. ſeminis apij, petroſelini, ameos, dauci, fœniculi, mei, rad. tribuli marini, an. vnc. ij. ſanguinis hericij præparati,

ſcordij,

ſcordij,an.drac. v. lapidis ſpongiæ,& Iudaici,cort.auellanarum, an.drac. vj.coque in libr.ij.aquæ,ad libr.i.colato adde aceti ſcillitici,vn.ii.& med. ſacchari,libr.ii.& med.lento igne coque,

Dolori renum, & veſicæ calculi cauſa potiſsimum ſuccurrit,illū enim comminuit & ſuppreſſam vrinam non ſegniter prouocat,aqua guttatim ſtillantem reſtituit.

HEricius,ſiue Erinaceus,aut echinos,ex Dioſcoride, lib.2. cap. 1. duplex eſt : marinus & terreſtris : primus Thyrrenici , ac Adriatici pelagi accolis notiſsimus , etſi etiam plura ſint genera,ex Ariſt.4.de hiſt.anim. c.5.Terreſtris autem duplex eſt, ſolo, videlicet roſtro diſsimilis,vel canino,vel ſuillo,vnde alter porcini, alter verò canini nomen adeptus eſt , edendo ineptus : porcinus autem perpinguis potiſsimum , in menſas venit : animal eſt ſpinis horridum,caſtaneæ aculeato,& in orbem circumuoluto operimento ſimile,ſeſe dum metuit in globum conuoluens : noctè è ſpecubus vt plurimum emergit , in ſepibus , dumoſis & vineis, per Autumnum præcipuè diuerſatur : huiuſq; ſpeciei plures, non modo quo tempore Seranellis caſtri Præfectus,venationi per noctes vacabat , Hieronymus frater noſter,verum quoq; in vineto meo,ſex vna nocte comperiit,apud Templum Diuo Auguſtino dicatum , vindemiarum tempore, cum ianuis vrbis ob Gallorum incurſiones repente occluſis,in tugurio pernoctaret, & canis latratu his animalibus occurriſſet, fures potius adeſſe opinatus : eorum ſanguis hircini more præparatur,corium,iecur, ad vſum medicos vtiliſsimè reconduntur , vt eorum quoq; caro exſiccata , de qua Galenus 11.ſimpl.vino tamen dulci,ac calente quinquies, quinq; horarum ſpatio ablui conſueuit, poſtea in furno ſiccari.

Syrupus de Pſyllio.

REcipe antiſpodii,ſeminum portulacæ , cotoneorum , & papaueris albi,an. drach. ii. mucaginis,pſyllii, drach.v.ſucci,plantaginis cocti,& ſpumati,cancrorum fluuiatilium arte lotorum,an.drac.xxx. coque in libr.iii.aquæ,ad lib.i.& cum libr.i.ſacchari,fiat.

Phtiſicis,ac emaciatis,hecticis ſaluberrimus eſt.

CAncer , animal eſt aquaticum , vel ipſis (vt aiunt) puerulis cognitiſsimū , idque vernaculo idiomate gambaro appellatum medici , atque omnes medicinam facientes , tuto hactenus ſibi perſuaſere , eoque ad rabientes , hecticos , atque vbicunque cancer fluuiatilis ſcriberetur,ſemper vulgatum iſtud animal accipientes, vſi ſunt: nuper tamen emerſit Matthiolus , ne quenquam ſua laude defraudem : qui ſublata lampade, hos omnes conſpicuo in errore verſari deprehendit.Quod καρκίνος Græcè , triuialē cancrum non deſignet, qui iiſdem ἀστακὸς, vt etiam gammaros appellatur, verū rotundi corporis non caudatū, Hetruſcis granchio: Venetis vbi pelaſgicorū multitudo ingens viſitur,

vbi cruſtam exuerint, mollechine & macinette, idq́; ex Ariſtot. apertiſſimè demonſtrari, 4. de hiſtor. animal. cap. 2. quum inquit: Cancris ex cruſtaceis ſolis cauda deeſt, & corpus rotundum eſt, quum locuſtis, ſquilliśq́;, longum ſit. Aſtacos autem ex Oppiana gammarus magnus ille marinus propriè appelletur, qui Tyrrenici accolis Leo vocatur, Venetis aſtaſe, græca adhuc ſeruata voce. Hunc autem gammarum vocare GaZam Ariſtotelis interpretē, à vulgariū ſimilitudine, magnitudine dempta. At Matthioli iudicio, aſtacos propriè maximus eſt maritimus, eſt gammarus, qui paſſim gambaro dicitur, coctusq́; ruberrimus euadit, qua ratione ſcribebat Martialis: Cōcolor in noſtra gammare lance rubes. Quam rem optimè edoctus Galenus non inſcius, carcinos, vulgo granchii, à gambaris non parum differre, ita ſcriptum reliquit, 3. de aliment. facult. cap. 34. Aſtaci, paguri, cancri, locuſtæ, carides gammari, & id genus alia, tenui teſta includuntur, ex quibus palam ipſa innoteſcit diuerſitas. Gammaros autem ſola corporis mole diuerſos, tam fluuiatiles, quam pelaſgicos, eodem nomine ſignificari. Hinc conſtare medicorum omnium lapſus, qui ex cane rabidis, maraſmo correptis, gammaros cancrorum loco propinant, de quibus Dioſcoridem ac Galen. intellexiſſe certum eſt, non autem de vſu communibus. Hæc eſt nunc primum ſeſe efferens, non quæ reuireſcat nuper enata opinio, in qua noui Imperatoris inſtar, inſigni hac laurea hoc ampliſſimo honore, cæteris omnib. antelatus, non ſubita quadam procella peruerti, non aliqua repentina vi, ac tempeſtate percuſſ, ſed omninò inuulneratus, inuiolatusq́;, triumphare ſibi perſuadet. Verumtamen ex nouæ legis conſuetudine, quæ non prius admitti conſueuit, non accipi non probari, niſi antea diligentiſſimè excuſſa, & ſelectorum hominum mutuo conſenſu promulgata, hæc ideo nobis primum trutinanda proponimus, tardiusq́; credenda. Quin hac in re iocandi offertur occaſio, & cancri cum vulpe fabella, ſatis opportunè ſubolere videtur: ceu pari modo Matthioli dicta vera quidem videri poſſe, ac credulitate vacare, iure merito decernamus, vel vt Herculi aduerſus Hydram, aut Cancrum Sophiſtas, Iolai auxilium implorandum. Quandoquidem Ariſtoteles in quarto genere cruſtaceorum cancrum inſerit, quorum ſanè plura haberi genera, vt etiam infra genus multiplex eſſe ſcripſit, nec facilè enumerandum, quo fit, vt cancrorum genera innumera quum ſint, ſoli autem ſpecies proprius credatur cauda defectus, generi communis is quoque adſcriberetur: At ni fallimur, ſub carcino omnes tam gammari dicti, quam qui caudati non ſunt, contineri poſſent, etſi proximū à primo genus vocauerit Ariſt. iiśq́; hoc vtatur ſermone Quartum cancer, quorum ſanè plura habentur genera, dehinc ſecunda linea rurſus ſubiiciat: Cancrorum etiam genus multiplex eſt, &c. aut verboſior cenſeretur, quod iniquum eſt, vel hoc pacto coniici poſſet: quum philoſopho haud incompertum eſſet, cancrorum genus quoddam non caudatum, id ab aliis ſecernendi gratia, cancrorum genera repetiiſſe, idq́; eius ſeries non curſim perlecta facillimè indicat: omnibus enim cancris communem feciſſet caudæ defectum, verum ſolis cancris ex cruſtaceis caudam deeſſe intulit

tulit

tulit: quaſi dicat ſoli cancrorum generi, id eſt carcinis granchiis vocatis tantum caudam deficere, his Maias, & paguros. i. granceolos, & granciporos vulgi complexus (quæ quidem vulgari idiomate propè finem, ſub gambaro perperam comprehendit Matthiolus) alia caudata cum ſint. Sicq́; huius textus ſtructura noſtra Minerua redigeretur, vel vnicum eſſet cancrorum genus, ſolum cum ſit cauda viduum. Huc accedit tertium genus, vt minutioribus tributum: & fluuiatilibus, qui cum in cancrorũ genere reponantur, nec alij vulgaribus minutiores in fluuiis, riuulisq́; quibusq́; reperiantur: ac profectò ſoli hi fluuiatiles meritò dici poſſint, quod in his ingens vbiuis ſcateat copia, granchiorũ autem vt ita dicam, niſi in Hetruria; parua, vel nulla, præterquam in oſtiis pelaſgicis vel inde excurrentibus, anadromos vocant Græci, tanquam mari familiares magis, etſi Galenus, in eo de ſuccorum bon. & vitio, cap. 9. ſcribat cancrum ex vtriſq; aquis victum capere, ideo neceſſum videretur ꝑ cancros fluuiatiles, noſtrates omnino intelligere: præterea ſi vitandi iſtius impetus poteſtas adempta nobis non eſt, etſi ex Ariſto. Dioſcoride, Galeno, aliisq́; Græcis, non tamen ex Arabibus fortaſſe concluderet, ex interprete, duorum medicamenta cancros fluuiatiles accipiunt. Quippè Auicen. li. 5. tract. 6. in ſecundo medicamine, quod fugitiuum forte appellat, in hunc modum dictat. Accipe cancros fluuiatiles, pedes, ac caudas abſcinde. granchios haud quaquam intelligens, quos ſanè in fluuiis expiſcari oporteret, nec caudam incidere. Quanquam fluuiatilium nomine penè indigni nobis videantur: nam marini ex Dioſc. eadem poſſunt, verum inefficacius omnia præſtant. Aegineta etiam marinorum cinerem nimia ſiccitate donatum, his quidem non conuenire, ſed iis qui magis ſiccari deſiderant, aſſeruit: maritimi igitur ablegandi ſunt, noſtrates celeberrimo, quotidianoq́; experimento, nunquam illuſos reddidere, nunquam nos noſtra ſpe fruſtrati ſunt. Quæ autem ex Oppiano, atque Martiali comminiſcitur Matthiolus, apertiſſimè indicant retrogradum incedere oportere, cum ante cognouerim egomet, apud iſtum ingenii ſigna, atq; ornamenta, nunc autem contraria diſtrahi, atq; amoueri. Quandoquidem ſi aſtacos ex Oppiano, pelagium cancrum ſola vaſtitate vermiculis diſſimilem ſignificat, quid inde? quo teſtimonio magnis ambagibus parta, amittit paruo interuallo, quam iniji probationem? quâ Gammarus ſit fluuialis cancer, Poeta inquam, Chryſippi more, pro carminum concentu nomina euariantis, nouas voces effingentis, & ſola affinitate iuncta pro iiſdem transferentis quin & prouerbio, ex Ariſt. 1. Metaphyſ. multa mentiuntur Poetæ. Quo etiam vera ſentiente, non ob id Græcis authoribus idem eſſe, idem intelligi, aut aſſerendum eſt, vel ſuſpicandũ: at at Matthioli ingenium admirabile, magnum iudicium, ſingularem probitatem inſtituit, miranda depromit argumenta, qualia hæc ſunt. Martialis inquit gammarum collum rubeſcere, noſter autem cancer excoctus rubet, ergo gammarus vulgatus eſt cancer dignisſima certe concluſio, ac ſi cancer ille legitimus, excoctus non rubeſcat. Nos enim cauda carentes cancros, vel aſſos, vel elixos, rubicundos comedimus. Deniq; cum in portu eſſe confidit,

Matthioli opiniones reprobantur.

in fluctus ſe confert, ventorum impetus vix propulſare poteſt, præſertim cum infert, Galenum non ignoraſſe communem cancrum, qui gambaro dicitur, à cancro granchio appellatum differre, ideo ſcripſiſſe, Aſtaci, paguri, &c. quæ maior eſt huiuſmodi inſcitia? hinc enim colligi poteſt, cancrum, & gammarum, diuerſa eſſe, non alterum ſignificare il granchio, alterum il gambaro: quin potius offuſcat ſeſe de induſtria more ſepiarum, aſtacum, & gammarum, diuerſos pronuncians, idẽ quos protulit, in capitis initio. Quare eorum cancrorum in teſtis ſe abdentium more, pariter deliteſcat, nec vſquam prorepat Matthiolus, ne tam ad laudem adipiſcendam, quàm ad vitandam vituperationem natus, tyrannicis præceptis tanquam legibus, parere minus eruditos impellat. Tametſi mutata prorſus in latina ſua interpretatione, non paruam huiuſce receſſus ſuſpicionem adducat, non minus admirationis, quam dubij in medium afferat, quod ſcilicet inſalutato lectore, quaſi Martialis in Italica non meminerit, quaſi non aſſeruerit gammarum ſignificare il gambaro, ipſo mutabilior Protheo, alia atq; alia nulla prorſus firmitate inculcare non vereatur, nec ideo à priori opinione receßiſſe confeſſus, hoc ſaltem latibulo ſe excuſauerit: quæ eſt igitur hæc innumeris in locis taciturnitas, hic ne eſt veræ laudis exitus, hic ſplendoris fructus, hæc ſtabilitatis ornamenta? quibus ſanè immortalitatis amore flagramus, quo nos poſteritas alat, æternitas oſtentet, memoria ſeculorum omnium, ſi derelicta ſemel excuſſa ſerie, nec falli Matthioli more, nec aliter ſenſiſſe olim nos ipſos accuſando, excuſemus: cum itaq; ex Ariſtotelicis verbis, quod parum eſt veluti cancri, facie verò aſtacis ſimile, Matthioli iudicio fluuiatilem gammarum proprio carere nomine apud Græcos declaretur, mirum ſanè exiſtimari poſſet, verum his etiam conceßis, exquirendum, indifferenter ne per cancrum, gammarus explere poßit, quem mutuato à Romanis vocabulo, Galenum ita appellaſſe comminiſcitur, quid enim vltro egebimus teſte? cum ſuo ſe iugulet gladio, quod lib. 6. in Dioſcoridem, commento capitis 37. aliud Græcis animal eſſe cenſet κακίνον, aliud verò ἀστακὸν, & καμμαρίδα, atque hos hallucinari, qui à cane rabido demorſis, gammaros cancrorum fluuiatilium loco potui exhibent, cum poſtea cap. 39. eiuſdem libri, ex Aetio ſcribat, proſunt & gammari, & cancri. Sicq; per fluuiatilem cancrum, horum quodcunq; genus in fluuiis repertum, accipi poſſet. At cum triuiales noſtri, vbique locorum, in torrentibus, riuulis, fluminibus, magis exuberent: ideo fluuiatilium nomine digniores, proinde ad vſus medicos maximè commendandos iudicamus. Cæterum cum cancros iure albo coctos, & comeſtos, abſorpto inſuper iuſculo, phtiſicis, ac contabeſcentibus exhibuiſſet Aetius, vt maximo honore dignus, incredibilem ſuam prudentiam ex ſcientiarum auario indicaret Amathus, inquit: Amathi lapſus. *Intelligendum eſſe ius album ab Aetio acceptum, ſimplicem aquam, aliter male conſuluiſſe, quod ius album componatur ex porro, anetho, & cepis, ac aliis ſimilibus, quæ procul dubio phtiſicis, ac hecticis, magis obeſſent, quàm prodeſſent: quàm igitur admirandа ſit expoſitio, videant age, quod in iure albo, id eſt in aqua duntaxat excoquendi*

ſunt

ſunt cancri, apud Aetium. Nouum ſanè ſcribendi genus, & maximè vſitatum, præterea quod Aetius phtoe affectis, ac tabeſcētibus, is ad hecticos vertit, quaſi idem omnino ſint, quòd ſi arbitretur, cum in marceſcentibus cor iuſto frigidius ſit, in hecticis contra, huius ratione ius album noxium dici poſſet, præſertim ex cepis, vt inquit, paratũ, cum tamen ex Galeno, 3. de aliment. facul. & 4. de tuenda ſanit. atq; alibi paſſim, in methodi libris, ceparum nuſquam meminerit, tabeſcentibus itaq; ad penetrationem, ac inciſionem, innoxios putauerim cancros, ex aqua, & oleo, exiguo porri, ac anethi adiectis, quod ſi ex Galeno 12. meth. med. cap. 6. ius album videri ex oleo, & aqua, adduxiſſet, ob addita verba porro, & anetho, iniectis, cum iam ſuillum cerebrum ex iure albo legitime elixum, propoſuiſſet, in munere interpretandi, neſcio quid commune habuiſſe videretur. Sic præparantur cum inſtaurantia antidota ingrediuntur, euulſis chelis, ac extremitatibus, aqua frigida, ſale, ac cinere, ter loti, vt eorum abolito odore, aqua hordei, vel ſero lactis percoqui ad vſus poſſint. Cancros fluuiatiles rabiētium gratia venari ſolebat Aeſchrion empyricus, quando Sol in Leonem tranſiſſet, non niſi Luna decima octaua, à quo quidem inſtituto non videtur abeſſe Galenus, 11 ſimpl. eodem capite. Recentes medici lapillos in gammarorum capite, quos oculos vocant, repertos, in puluere bibendos offerunt, ad purgandos arenulis renes. Deniq; vt ritus clauſis, fragmenta colligantur, ne immunda aures nos carpant eruditi, ne rubiginoſa, carioſaq; ingenia, à quibus errata libentius reprehendi conſueuerunt, quàm caſtigata laudari, ne minus quàm antea prædictorum rationem deſiderent, ne ex falſitatis periculo erepti, ad horum iudicium reſeruemur, cum tanta contentione, tantis copiis acta, multi accuſare poſſint, defendat nemo: vt paucis multa eloquar, & breuibus omnia complectar, firmo veritatis præſidio innixus, non negauerim carcini, & cancrorum genera, cauda carere, etſi multa extorſerim in contrariam probationem, nec adhuc ſcrupus, litigiaquè deſint: attamen id vnum, id tandem animaduerto, cancrorum defectum gammaros ſupplere poſſe, nec iis minus valere, propterea non vſq; adeo ceſpitare, alterum pro altero vſurpantes. Cum & Plinius lib. 9. cap. 31. talia ſcripſerit, cancrorum genera carabi, aſtaci, paguri, maia, heracleotici, leones, & alia ignobiliora: Carabi cauda à cæteris cancris diſtant. Ius albũ.

FINIS RADII QVARTI.

APOL-

APOLLINIS FRANCISCI ALE-XANDRI, VERCELLEN-SIS MEDICI,

Radius Quintus, Decocta; Infuſa, Inſeſſus, Irrigationes, Gargarizatus, recenſet.

DECOCTVM: *aliis apozemata, id eſt ferueſactum: paratur ex ſtirpium partibus, præcipuè radicibus, foliis, ſurculis, floribus, fructibus, aqua ſimplici excoctis, vel latice, quopiamúe humore, vt oleo, aceto, ſero, &c. in quibus facultatem ferè omnem deponunt, abſoluta potiſsimum coctione expreſsis, magis, & minus, vt parum, vel multum, aut mediocriter, & coquitur, & exprimitur, triduo, aut quatriduo, ſiue adiecto mediocri melle, vix duabus ſeptimanis ſeruatur, ideo non multa quantitate componatur, ne prius perniciem ſentiant, quàm totum à languente abſumi poſsint.*

Infuſum: alias infuſio, nunc etiam dilutum: liquor eſt prædictis non diſsimilis, in quo calefacto cineribus calidis, vel Sole, aliquid ſtato tempore citra elixationem maceratur: vel tritum, vel puluer atum, aut etiam integrum, vt plurimum horis duodenis, nonnunquam etiam per integrum diem, vt promptius, & valentius tenuiores partes in ſe colligat: cum coctio etiam craſſas ad ſe alliciat, id quod cum futurum eſt, ſæpe tranſacto macerationis tempore, vel leui coctione, aut vnico feruore abſoluitur: quod ſi diutius ferueat, linteo præſertim non obductum, decoctum eſt, non infuſum: idqúe minori pondere propinandum, cum dilutum imbecillius ſit, minusq; poſsit, pari videlicet ſeruato purgantium pondere: quod ſi abſq; expreſsione coletur, ſegnius quidem eſt, verum tenuius, atque iucundius, at cum ea, vel multa, vel parua, tanto valentius. Cæterum ſi quando legere contingat: infundantur in ſ.q. aquæ vel cuiuſuis liquoris, vt in Electario Hamec, duobus digitis emineant, idq; vt in 2. Diaſatyrio: at infuſo rhabarbari, agarici, & ſimilium, tanta ſufficiet copia, quæ infuſa probè madeant, quæ omnia diligentis artificis induſtria

duſtria

duſtria fiant: quod ſi infuſum decoctionem præcedit, omnia ſimul infundenda ſunt: at ſi efferueſcant, nulla præcedente infuſione, ars eſt obſeruanda. Cum verò lib. 3. iuxta finem, Deſſennius ſcribat in agarico infundendo pleroſq; peccare, dum per rarum, piloſum, ſiue ſetaceum pannum, bene fortiter comprimendo exprimunt, ita vt ſæpe ipſius agarici portiuncula aliquot, vnà tranſmittantur, quæ quàm vehementes torſiones, & punctiones, intolerabileſq; dolores inducant: neſciuerim quo pacto etiam non infuſo, non præparato, optimo agarico, tam ſtolide has noxas compererit, quum efficax ſit contra tormina, ex Dioſcoride, nec niſi in pollinem infundi conſueuerit, pro varia liquorum dote vis in ſe trabitur, augetur, mutatur, aut retunditur. Deſſennii grauis error.

Decoctum adianthi, off. de capillo Veneris.

Recipe adianthi, vnc. i. & med. fumariæ, vnc. i. lupul. viol. ſiccarum, an. drach. viii. pruna, xl. zezipha, xx. coque in libr. iii. aquæ, lento igne, ad duarum librarum conſumptionem, tunc adde ſucci caſ. vnc. iii. tamarindorum, vnc. ii. mannæ, vnc. i. rhabarbari boni, drac. iii. frica manibus, & cola. Datur mane, interdum loco aquæ, coquuntur hæc in ſeri lactis caprini, lib. iiii.

Sanguinem à mixtis ipſis putribus materiis purgat, clarumq; reddit, ardoremque ipſius, ac bilis flauæ compeſcit.

Decoctum fructuum, aliàs aqua.

Recipe pruna xxxx. zezipha, myxa, an. xxx. tamarindorum, vnc. ii. coque vt ſupra, adde ſucci caſiæ, vnc. iii. mannæ, vnc. i. fiat vt dictum eſt. Præpoſitus, atque alij plures, mannam prætermittunt, quidam cum eo legunt, tamarind. vnc. iii. alii decoctum parant ex floribus, & fructibus, hoc pacto.

Recipe pruna, myxa, zezipha, an. x. tamarind. vnc. med. florum violarum, drac. ii. addimus nos florum cordialium ſing. drach. ii.

Sanguinis, & bilis flauæ feruorem reprimit, ſanguinem clarificat, bilem clementer educit.

Decoctum fumariæ.

Recipe ſucci intybi ſatiui, & erratici, lupul. bugloſſi, an. vnc. iiii. ſucci fumariæ, vnc. i. & med. his coctis, & purgatis, adde myrobalan. citrearum, & indarum, an. drachm. ii. paſſarum purgatarum, tritarum, vnc. i. tamarindorum, vnc. iii. his ſi admiſceatur ſaccharum clarefactum, redigetur in ſyrupum.

Sanguinem bile flaua, & aduſtis humoribus purgat, mundumq́; reddit, hepatis obſtructionem aperit, ac inde natum icterum ſanat.

Decoctum thymi.

Recipe thymi, cuſcutæ, hyſſopi, cepularum, empellicarum, an. vnc.i. paſſarum purgatarum, drach. xx. turpeti, vnc. med. ſtœchados, polypodii, an. drac.v. eupatorij, abſinthii, aniſi, an. drac. iii. rad. apii, fœniculi, an. drac. vii. coque omnia in libr. tribus aquæ, cola, adde colato, turpeti, agarici, an. drac. i. zingiberis, drac. med. per noctem macerari ſine, poſtridie cola, & vtere.

Phlegmagogum eſt, ob id ſenibus, & aliter pituitoſis ſalubre: ventriculum firmat, coctionem iuuat, flatus à viſceribus, & hypocundriis diſſoluit.

Decoctum epithymi.

Recipe myrobalan. indorum, ſtœchados, epithymi, paſſarum mundatarum, foliorum ſenæ, an. vnc. i. cepularum, fumariæ, turpeti, an. vnc. med. polypodij, drac. vi. eupatorii, drach. v. omnia præter epithymum, coquantur in aquæ caſ. libr. iii. ad lib. i. tunc adde epithymum, & ſemel feruefac, cola, in co frica ellebori nigri, drac. i. agarici, drac. med. ſalis indi, drac. i. & med. vtere.

Atram bilem vacuat, ob id affectibus melancholicis, vt cancro, elephantiaſi, morbo gallico, & cæteris confert.

Ex Rhaze 9. ad Almanſ. cap. de melancholia, ab Auicenna, lib. 3. d. 2. Fen. 15. cap. 7. alia ſunt epithymi decocta, verum hoc imbecilliora, ideo prætermittuntur.

Decoctum ex ſtœchade.

Recipe ſtœchados, origani, turpeti, an. vnc. med. ſeminis apii, fœniculi, eupatorii, an. drac. iii. ſchœnanthi, hyſſopi, an. drac. ii. paſſarum enucleatarum, vnc. i. coque, & vtere.

Confert pituitoſis affectibus, vt quotidianis febribus, neruorum, & iuncturarum dolori, & frigidæ intemperiei.

Decoctum eupatorij.

Recipe eupatorii, abſinthii, aſari, ſpicæ, adianthi, cyperi, rhabarbari, fumariæ, ſpinæ albæ, & Ægyptiæ, an. vn. med. cepularum, indarum, paſſarum purgatarum, an. vnc. i. coque, & vtere, paucioribus explicat Auicenna 5. can. Tract. 9.

Hepa-

Hepatis, & lienis obſtructionem, & inde naſcentes dolores, & febres compoſitas iuuat.

Decoctum myrobalanorum.

RECipe myrobalan. citrearum, cepularum, indarum, fumariæ, paſſarum purgatarum, an. vnc.i. tamarindorum, vnc.i. & med. pruna xxx. decoquantur in tribus lib. aquæ, ad lib.i. huius libræ dimidio, vel circiter, adde pulpæ caſ. vnc. ii. cum imbecillum voles medicamentum, cum autem valentius, pulpæ caſiæ, vnc.i. turpeti, agarici, an. dra. med. præſtantius fiet, ſi cum aqua caſei coquatur.

Bilem vtramq;, & pituitam purgant.

Decoctum laccæ primum.

REcipe ficuum flauarum, drac. vii. lentium, & laccæ, an. drac. iii. tragacanthæ, ſeminum fœniculi, an. drac. ii. coque in aquæ lib. v. ad duarum partium conſumptionem, cola, & potandum præbe. nobis inferioris aquę typus ſeruatur.

Decoctum laccæ ſecundum.

REcipe laccæ præparatæ, drac. v. lentium, aliàs excorticatarum, drac. vii. tragacanthæ, drac. iii. coquantur in li. v. aquæ, vſq; quò remaneat quarta librę vnius, & propinetur. Nobis ſatius videtur in aquæ lib. iii. vſque ad lib. i. excoquere, idq; duplici hauſtu offerre.

Variolas, morbillos extrudunt, ad cutim, in peſtilentibus febribus dirigunt, ideo putri, atq; extraneo calore à partibus cordis fugato, eius palpitationem, & ab eo ſyncopen vetat. Rhazes in libello de peſtilentia cap. 7. ita parat.

REcipe roſarum tritarum, lenticularum purgatarum, fœniculi, apii, an. ſextulas tres, caricas x. vuarum paſſarum albarum exacinatarũ, tragacanthæ, laccæ purgatæ, elotæque, ſextulas, ii. aquæ lib. ii. coquito ad libr. i. vbi percolaueris propinato ſemilibram, cum xilococcis duobus, & dimidio croci, bis, vel etiam ter, vt neceſſitas poſtulat.

Decoctum laccæ noſtrum.

REcipe laccæ veræ, vel grani tinctorii, ſeminis citrii, & meliſſæ, an. drac. iii. ficus pingues, nu. xii. ſeminis fœniculi, lentium non excorticatarum, an. m. iiii. rad. quinquefolii, & bugloſſi, ſing. vnc. i. pimpinellæ, m. ii. tragacanthę, drac. iii. coque in aquę lib. v. ad tertias.

Decoctum commune.

Recipe hordei mundi, vnc.iiii. pruna, xii. glycyrrhizæ, aniſi, fœniculi, tamarindorum, an. vnc. med. bulliant in tribus libr. aquæ, lento igne, ad libr.ii. poſt adde florum borraginis, & bugloſſi, an. m̄.i. exprime, & vtere. Quidam fœniculi, & aniſi, loco paſſarum & violarum legunt, cætera ſimilia.

Decoctum aperiens.

Recipe cort. quinque rad. & rad. intybi, ac bugloſſi, glycyrrhizæ, an. vnc. med. adianthi, comarum abſinthii, florum violarum, an. m̄.i. ſeminis apii, fœniculi, ſpicæ, eupatorii, an. drac.ii. maſtiches drac.i. paſſarum enucleatarum m̄.iiii. bulliant vt ſupra.

Obturantes infarctus emendat, excrementa extenuat, vrinam ciet, ideo tertianas ſpurias, febresq́ diuturnas perſanat.

Eſt & duplex decoctum Rhazes ab Auicenna deſcriptum 5. can. Tract. 9. non imparis facultatis.

Decoctum pectorale primum, aliàs Aqua ad aſthma.

Recipe ficuum pinguium, dactylorum, an. drac.xx. paſſarum, ſeminis apii, fœniculi, an. drach. vi. adianthi, hyſſopi, glycyrrhizæ, praſſii, an. m̄.iii. coque arte.

Decoctum pectorale ſecundum, officinis magiſtrale.

Recipe ficuum, dactylorum, paſſarum, myxorum, an. xxx. adianthi, hiſſopi, hordei, glycyrrhizæ, an. m̄.iii. addunt communiter alii zeripha, & iridis radicem.

Tuſſiculoſis auxiliantur, ſolentq́ thoracicis ſyrupis permiſceri: vteruis paretur, non refert. Parum enim differunt.

Decoctum carminatiuum.

Recipe ſeminis aniſi, fœniculi, dauci, cari, ameos, cumini, polipodii, an. vnc.i. coque arte.

Flatus omnes diſcutit, ob id colicos leuat, clyſteribus hoc diſſolutis, his quoq́ fotus adminiculatur.

Decoctum adſtringens, aliàs aqua adſtrictiua magiſtralis.

RECipe cort. granatorum, balauſtiorum, myrtillorum, nucum cupreſſi, gallarum, calyculorum glandium, rhu, acaciæ, acinorum vuarum, ſorborum ſiccorum, meſpillorum, immaturorum, ſiccorum, equiſeti, verbaſci, aliis etiam poligoni, partes ęquas, coque arte in liquore ſtillaticio plantaginis, vel organo vitreo deſtilla, aut balneo Mariæ. His ſi addatur ſtercus aſininum recens, bolus armenus, & terra lemnia, partibus exęquatis, erit aqua ad omnē hæmorroſagiam, aliàs ad omnem fluxum.

Adſtringit efficaciſſimè, ideo ad fluxum ſanguinis narium, omneſque alios mirandum.

CVpreſſus, vel cypariſſus, Diti ſacra, funeribus indicandis ante ædium veſtibula poni ſolita, ruſtica, & vrbana plebi notiſſima, fronde ſemper vireſcente, erecta eſt arbor, & procera, vnica tamen in horto Sororum Annunciationis, ob id eius pilula nuces vel nobis ſunt frequentes. Nempe ter in anno harū feraciſſima eſt, Ianuario, Maio, Septembri, ſemine tam puſillo, viſui etiam impotente, miraculo naturæ, tam minuto ſemine, dehiſcentibus conis, ſiue galbulis, euolante magis, quàm decidente, ingentem adeo arborem procreari. Liquidam reſinam fundunt cupreſſi, larignæ ſimilem, guſtu feruidam, ad eadem pollentem, ex Dioſc. lib. 1. cap. 77. etſi paulo infra, tantis viribus non potiri deduxerit. Laudantur nuces perfectæ, recentes, ſemine etiam in hiatibus plenæ.

GLans, fructum omnium glandiferarum arborum comprehendit, id eſt, quercus, & roboris, æſculi, cerri, ilicis, fagi, ſuberis, caſtanearum, quæ & Sardianæ glandes appellantur, & ſi qui ſint ſimiles: quin & Iuriſconſulti titulo de glande legenda, omnes arborum fructus ea appellatione complexi ſunt. Quum verò ita ſcribat Dioſcorides, libro 1. cap. 121. Quercus omnis adſtrictoriam vim habet, præſertim liber qui cortici & ligno intercidit, quin etiam tunica glandis putamini ſubiecta, idem eſt, ac ſi dixiſſet arbor omnis glandifera adſtringit, quandoquidem plura eſſe quercuum genera deſignauit, cum omnem quercum adſtrictoriam ſcripſit: quumq; glandis ſimpliciter paulo infra meminerit, non iligneam, aut querneam adiiciens, vt in calce, ideo per glandem omnem glandiferarum arborum fructum comprehendere videtur; idq; ex Galeno, in lib. de bonit. ac vitio ſuccorum, cap. 4. 2. de aliment. facult. 38. & alibi quoque iliginea, glandes viribus quernas antecellunt. Hodie tamen per glandem, querna communiter intelligitur. Hic tum calydalus vulgo cupula, id eſt, qua glans ſemicluſa, per pediculum ramis annectitur, accipienda eſt, ſtrenuè conſtipans, & quamuis multa alia gignat quercus, vt ex Theo- Cupula.

phraſto tertio de hiſtoria plantarum, capite octauo & nono, varia roboris genera apertiſſime diſtinguens, vt ilicem, & quaternos eius fructus, capite decimo ſexto, vt etiam nono, de hiſtoria plantarum, capite octauo, atque ex Plinio libro decimo ſexto, capite
Suber. *octauo, ſuo cuique parti ui vis propria non deeſt. Quumque ſuberis cortex, vulgo natta, de quo libro & capite vltimo citato Plinius, cerdonibus familiaris, ad crepidas coriaceis ſoleis intermedius, hamorroſagiam omnem, & potiſſimum menſes cohibeat, propterea etſi res ſit cuique obuia, eius tamen vim ſilentio non diſſimulandam duxi.*

S*Orba, fructus vulgares, ex Dioſcoride, libro primo, cap. 136. colorem luteum referentia, priuſquam matureſcant, diſſecta, & Sole ſiccata manduntur, vt aluum ſiſtant: ex Theophraſto, mas eſt, & fœmina 3. de hiſtoria plantarum, capite duodecimo, vna ſterilis eſt. Nobis alia edomita, alia ſylueſtris, adſtringentior, immatura potiſſimum, alia etiam rotunda, guſtui magis arridens, dulcior & ſapidior, alia oblonga, & velut oui figura, vel pyrorum in morem, minus grata, os magis exaſperans, & corrugans, vbi itaque ad ſiſtendum eligantur, ante maturitatem decerpenda ſunt, cum*
Pro Sera- *probe matura copioſè ingeſta, aluum ſubducant. Quum verò aperto errore Serapionem*
pione in *accuſat Matthiolus, quod ſorbi tienlo omnia transferat, quæ de vtroq; meſpilorum gene-*
Matthio- *re tradidit Dioſcorides, facilè deprehenditur non ſua, verum interpretis cauſſa factum*
lum. *eſſe, ideo in Serapione taxando, nimis auidum videri.*

E*Quiſetum, officinis cauda equina, ex Dioſcoride libro quarto, capite trigeſimo octauo, duplex eſt, altera longior, aſprella vulgo dicta, aſpera ſanè, & ad tergenda vaſa vſitatiſſima, qua etiam materiarii fabri eorum operum ſcabritiem eruderant, & expoliunt: altera breuior, huic negotio minus apta, foliis quaſi capillamentis, quæ inuerſo cacumine cauda equinæ effigiem repræſentant, vnde huic nomen vulgatius, prius tamen breui, nudoque aſparago, & ſcapo, mox procedente tempore, certis per interualla ſpatiis, iuncea coma. Eius itaque tenerum germen, quum primum emergit, patella confrixum, valde adſtrictorium eſt, ſecus aquoſa loca frequentiſſima, altera propè aquas, ac in pratis abundat, funiſecis odioſa caucon Plinij ſiue anabaſis creditur.*

P*Olygonum, vel ſanguinaria, quibuſdam centumnodia, nomen equiſeto tributum, ex Auerroe 5. Collect. vulgo corregiola, ex Dioſcoride, lib. & cap. 4. in marem, ac fœminam diſtinguitur, mas in campeſtribus, communibus viis, ædificiorum areis, copioſiſſime vbique ſcatet, ac quotidie pedibus conculcatur, ideo cognitiſſimus: qui quoniam per terram, vt gramen cauliculis repat, proſerpinaca Apuleio. aliis ſcorpinacea dicitur. Fœmina paucis admodum perſpecta eſt, quæ cũ mare minus efficax ſit, ideo ad vſus medicos parum expetitur.*

Deco-

Digitized by Google

Decoctum capitale.

RΕcipe betonicæ, ſtœchados, roſmarini, chamædryos, chamæpithyos, ſampſuci, rad. pæoniæ, lauri, ſaluiæ, origani, florum chamæmeli, partes æquas, coque.

Caput & neruos, ad frigidum præcipuè lapſos roborant: addunt quidam agaricum & nucem myriſticam.

Infuſum aquæ caſei.

RΕcipe roſarum recentium, completarum, vnc. ij. rhabarbari boni, drachm. ij. gr. vj. ſpicæ nardi, drachm. i. & med. rhabarbari, & roſæ parum terantur, & macerentur per noctem, in ſeri lactis præſertim caprini, libr. ii. cola, propina, penuria roſ. recentium, fit interdum ex ſiccis.

Bilem flauam clementer educendo ſanguinem purgat.

Infuſum Senæ.

RΕcipe ſenæ orientalis, vn. i. zingiberis, drach. med. florum borraginis, bugloſſi, roſ. citriorum, vel limoniorum, aut aurentiorum, ſing. drach. i. polypodii, drach. ii. paſſarum purgatarum, vnc. med. myxa x. in libra aquæ feruentiſſima macerentur, poſt decem horas exprimantur.

Infuſum ex ſuccis herbarum.

RΕcipe ſuccorum intybi, lupulorum, bugloſſi, purgatorum, an. vnc. viii. in quibus macera cort. myrobalanorum citrearum, vnc. i. rhabarbari boni, drach. iii. tamarindorum, ſucci caſiæ, an. vnc. iii. fiat vt ſupra. Idem poteſt quod infuſum aquæ caſei.

Hieræ infuſum primum.

RΕcipe hieræ, & aloes, an. drach. v. macera decocto eupatorii prædicto, ad libr. i. in vaſe vitreo, in ſola dies duodecim, aut plures: da ſingulis matutinis vnc. i. plus, minus, vti opus erit.

Ventriculum, & caput purgat, proinde amborum doloribus etiam aſſiduis, & hemicranea confert, & febribus antiquis.

Aliud

Aliud ſecundum.

REcipe hieræ & aloes, an. drach. v. macera libr. i. decocti epithymi anteſcripti, vtere vt priore.

Purgat humorem craſſum, & melancholicum, ob id affectibus cerebri melancholicis ſalubre.

Infuſum hieræ phlegmagogum, in aquæ decocti thymi, libr. ij. vt ſupra.

DE INSESSVBVS.

INſeſſus, vel inſeßio, quibuſdam ſemicupium, Græcis Εγκάθισμα, *ex iiſdem fit quibus decoctum, è cuius formula balnea nonnunquam, vel cruribus, brachiis, vel vniuerſo corpori adhiberi conſueuêre: inſeſſus verò languentibus viribus, ex morborum diuerſitate, variè quoque paratur. Vſus, tempore, capite operto, ne iis oppleatur.*

Inſeſſus vterinus.

REcipe arthemiſiæ, parthenii, betonicæ, ariſtolochiæ vtriuſque, calaminthes, origani, pulegii, chamæmeli, ſchœnanthi, ſpicæ nardi, florum ſambuci, & liliorum, partes æquas, coque in aqua, ad tertias, pro inſeſſu.

Inſeſſus arthriticus.

REcipe ſampſuci, ſtœchados, betonicæ, roſmarini, ſaluiæ hyperici, chamædryos, camæpithyos, foliorum lauri, origani, florum chamæmeli, ſerpylli, acori, altheæ, fœnugræci, ſingul. quantum ſufficit, coque, vt ſupra.

IRRIGATIONES, GARgarizatus.

IRrigatio, Græcis Εμβροχὴ, *id eſt, deſtillatio, pluuiæ inſtar in caput potiſſimum, ad ſomnum cōciliandum, & dolores finiendos, dum tepet adhuc, eodem quo ſuperiora modo coquitur, ſimplicibus ex morbo variis.*

Irrigatio Somnifera.

REcipe foliorum lactucæ, ſaluiæ, violarum, roſ. anethi, an. m. iij. cort. radicum mandragoræ, drach. vj. florum nymphææ, & cucurbitæ, an. m. ij.

m.ij.ſeminum papaueris albi, drach. ij. ſeminum lactucæ, portulacæ, cucurbitæ, an. vnc. med. coque ad dimidij conſumptionem.

GArgarizatus, aliis gargariſma, liquidum eſt medicamentum, ſpirituoſe in faucibus agitandum, at non deglutiendum, in ſynanche potiſſimum, gulæ, & capitis affectibus vſitatum, ex liquoribus ſtillatitiis, vel decoctis, ſyrupis, aliisq; diuerſimodè paratus, vt infra.

Gargarizatus communis.

REcipe diacarydii, diamori, ſingul. vnc. i. & med. vini granat. aceti roſ. ſing. vnc. i. aquæ roſ. vnc. ij. aquæ plantaginis, vnc. iiii. miſce.

Quidam obſeruant, vt ad ſuccos medicatos, vel ſyrupos, triplum liquorum adiiciatur.

FINIS RADII QVINTI.

Digitized by Google

APOLLINIS FRANCISCI ALEXANDRI, VERCELLENSIS, MEDICI,

Radius Sextus, Linctus, Errina, Apophlegmatiſmata, Vomitoria, Dentifricia exponit.

L*INCTVS, ſiue illinctus, aut linctorium, Græcis* ἐλλιγμα, καὶ ἐκλείγμα, *ſiue* ἐκλῦτος, *Barbaris Loch, medicamentum eſt thoracicum, vel pulmonicum, lingendo, vel lambendo, tamdiu in ore retentum, vel linguæ ſubditum, quoad paulatim eliqueſcat, tabeſcatve, in ſpiritus meatum decidens potius, quàm deuoretur, ex dulcibus, tergentibus, ac etiam glutinoſis, interdum amaris, & acribus conflatum, vel per ſe parcius coctum, quàm liquido, vel ſolido electario conueniat, vel idoneo humore dilutum: Eiuſdem ſunt conſiſtentia, ſtomachica medicamenta, & quæ oris vlceribus adhibentur: ſunt & formulæ medicamentorum ex melle cocto, coactoq́; hypoglotta, ſiue arteriaca vocata.*

Linctus ex papauere, aliàs diapapauer.

Recipe papaueris albi, drachm. xxv. amygdalorum dulcium, decorticatarum, nucleorum pini, gummi Arabici, tragacanthæ, ſucci glycyrrhizæ, an. drachm. x. amyli, ſeminum lactucæ, & portulacæ, ac cydoniorum, an. vnc. med. croci, drachm. i. penidiorum vnc. iiij. ſyrupi papauerini, ex albo & nigro ſemine, lactuca, & violis facti, q. ſ. nunc fit cum ſyrupo papauerino, non cum iſto, hic obiter deſcripto, nec ſegnior. His verò ſi addatur quatuor ſeminum frig. maiorum, & ſeminis maluæ, an. drachm. i. & med. erit diapapauer, ideo conſultò prætermittitur, quum pro eo poſſit ſine errore vſurpari, etſi alii pondera

deraimmutent, ſitque antidotus è papauere Myrepſi, ab hoc valde diuerſus, vt ecligma è capitibus papauerum, paucioribus conſtans.

Iuuat tuſſim, & gutturis aſperitatem, à catharro calido, tenui, ſalſo, quem ſputum liquidum indicat: eum enim coquit, & craſſat, confert peruigilio, febribus ardentibus, dolenti thoraci, & pleuritidi.

Alius noſter, off. ex inuentione noſtra.

RECipe ſeminis papaueris, drach. x. glycyrrhizæ, drach. vij. myxa xx. ſeminum pſyllii, & cotoneorum, an. drach. v. coque in lib. iij. aquæ, ad dimidii conſumptionem, colatum percoque cum ſapæ, & penidiorum an. vnc. iiij. ad iuſtam craſſitiem, deinde miſce tragacanthæ, gummi Arabici, an. drach. v. papaueris albi, ſeminum melonis, anguriæ, cucumeris, an. drach. ii.

Eſt & linctus ex papauere Auicennæ, lib. & tract. 5.

Idem pollet quod ſuperior, qui huius loco vſurpari poteſt.

Diacodion purum ex melle, ſapa, ſaccharo, & compoſitum.

RECipe decem capita papaueris mediocria, non omninò recentia, neque arida, ſed medio habitu, coque in aquæ pluuiæ, vnc. xx. vel etiam fontanę, donec flacceſcant. At quia vt plurimum antequam in totum flaccida facta fuerint, ad tertias coquenda eſſe dicendum. Si verò tardius, aut citius, vbi in totum flaccida fuerint facta, ſuperuacuum erit diutius coquere, tunc ipſorum expreſſio fiat, quod ſi ex melle parare libeat, dimidia mellis menſura huic ſucco admiſcenda eſt, coquendo ſimul lento igne, ad compagem attici mellis: vbi autem adſint vigiliæ, cum tenui catharro, & ex ſaccharo parandum ſit, aut ſapa, ſit vtrius vis dimidia ad ſuccum menſura, quorum coctura ſit ad delingibilis pharmaci conſiſtentiam.

Diacodion compoſitum.

Sic fit: addendo cuiuis iſtorum, acaciæ, hypociſthidos, croci, myrrhæ, balauſtiorum, an. drach. med. alii etiam trochiſcorum ramich, drach. ij. adiiciunt. Galenus quoq; 8. de comp. med. ſecundum locos, melilotum, & glycyrrhizam addebat, ex quo, vt ex Critone, Hera, Sorono, multipliciter parari poteſt. Verum ſcopus hic tutior, breuiorq; nobis viſus eſt. Eſt & Diacodion Nicolai, variis adſtringentibus compoſitum, vſu tamē abolitum, etſi ex Actuario excerptum, efficaciſſimū ſane, propterea huius deſcriptionē contextam, & proprio

parenti reddam: Sume capita papaueris, neque perquam viridia, neq; etiam ariditate exucta, tredecim roſ. drach. ij. & med. croci, acaciæ, glycyrrhizæ, ſing. drac. i. boli arm. vnc med. cinna. ſymphyti, hypociſtidos, balauſt. ſing. drach. i. myrti, dauci, ſing. vnc. i. corallii albi & rubri, rhus culinariu, ſanguinis draconis, florum altheæ, ſing drach. ij. ſeminis portulacæ, drac. med. capita papaueris in cœleſti imbre duos dies macerato, poſtridie ad tertias coquito, & deterſis muſcario ſordibus, capita proiicito, & aquā additis duabus mellis libr. iterum coquito ad conſiſtentiam, & depoſito ab igni vaſe, ſpecies adiicito Auxilio eſt cœliacis, dyſentericis, lenitati inteſtinorum, alui profluuio, cum aquæ cœleſti, in qua ſpodium inferbuerit, aut ſuccinum torrefactum, vel cum ſtillaticio roſ. liquore. Fuchſ. dauci non legit, & drach. pro vnc & florum altheæ loco, rhois, excipit myrtino melle, quod non diſplicet. Eſt & aliud ex refrigerantibus, poſt Pleresarchonticon. Quam multiplicis fuerit vſus apud Aetium, vide Tetrab. 2. ſerm. 1. cap. 133.

Tuſsiculoſis ex catharro tenui, à capite ad pulmonem defluentis, ob id etiam pervigilibus maxime confert, Compoſitum etiam acria, biliosa, & ſanguinē excernentib. vtile.

Linctus ex caſia, officinis ad gutturis intemperiem.

Recipe glycyrrhizæ, drach. xv. paſſarum maiorum pinguium, exacinatarū, vnc. ii. zezipha, myxa, an. xxv. coque igne lento, in aquæ libr. iiii. vſque ad lib. i. adde caſiæ nuper extractæ, vnc. i. colatum, ac ſeminibus, & membranis purgatum, percoque cū penidiorum, lib. med. ſapæ, vnc. iiii. ad iuſtam craſſitiem, tunc miſce farinæ fabarum, vnc. ii. lambe, vt alios. Idem eſt cum Loch ad tuſſim ex caliditate, ab Auicēna deſcriptum lib. & tract. 5.

Ad gutturis intemperiem calidam, & aſperitatem, & inde natam tuſsim.

Faba, notior eſt quàm vt declaratione egeat, plana tamen, & compreſſa apud nos facie, ex Galeno rotunda 1. de alim. facult. cap. 36. praeterea 11. ſimpl. cap. de dracone
Oniſci. *marino, eſculentis fabis perſimilia vocat ea animalia, Græcis oniſci, Latinis multipeda,*
Porcelliones. *vel millipeda, quibuſdam aſelli, vel porcelliones ſub hydriis naſcentes, colore fuſco, vbi in globū ſe contraxerint, quo tunc in rotundiſsimas pilas cōuoluuntur: ſola potiſsimum inter legumina, erecto conſtat caule, ex Theophraſto 8. de hiſtor. plantar. cap. 3 Eſt & faba*
Colocaſia. *Ægyptia, Colocaſia etiam vocata, de qua Dioſcorides, lib. 2. ex Syria affertur, at ſine caule, flore, ac ſemine, quod Syri eius radices auide guſtantes, annua effoſsione, illorum incremento reſiſtunt.*

Linctus ex pineis nucleis, officinis de pino.

Recipe nucleorum pini, drachm. xxx. amygdalarum dul. auellanarum aſſatarum, gummi Arabici, tragacanthæ, glycyrrhizæ, & ſucci ipſius amyli,

Digitized by Google

amyli, adianthi, rad. iridis, an. vnc. med. carnis dactylorum fuluorum, drach. xxxv. amygdal. amararum, drach. iii. mellis paſſarum, vel vt dicitur paſſulati, ſacchari albi, butyri recentis, an. vnc. med. aliàs, drac. iii. mellis quantum ſufficit, aliis libr. i. & vnc. i. & med. ſume velut lambendo, vnc. i.

Tuſſim antiquam, ſputum glutinoſum, aſthma, ſpirandi difficultatem; & partium ſpiritualium anguſtiam iuuat.

Cordus legit amygdal. amar. vnc. iii. omiſitque ſuccum glycyrrhizæ, etiam Fuchſ. ab hoc recedit Auicenna 5. can. ſumma 2. Tract. 5. Deſſennius cum Monachis, ac Fuchſ. legit butyri, an. vnc. quatuor, verum hac copia facilius rancore corripitur.

Linctus ex pulmone vulpis.

Recipe pulmonis vulpini ſiccati, ſucci glycyrrhizæ, adianthi, ſeminis fœniculi, an. drac. iii. confice cum ſaccharo in aqua ſoluto. Cordus cum Fuchſio ex vnc. xv. ſacchari clarefacti, & aliorum, an. vnc. i. additque aniſum, vt Braſauolus, at cum ſucco myrtino confectum, valentiùs roborat. Noſtra deſcriptio ex Meſ. praxi cap. de phthiſi tranſlata eſt, atq; ex Syluio.

Ad phtiſim hodie fit cum melle, quod ſi ſaccharum diſſoluatur ſucco, aut aqua [illegible]ſſilaginis, præſtabit huius loco puluis pulmonis vulpini, ex ſaccharo roſ. vſurpari etiam conſueuit.

Vulpes: animal vafrum, nulli cedens ſagacitate, & aſtu, ruralibus potiſſimum innoteſcit, quos nouis inſidijs ſemper illudit, dum eorum gallinas clam ſuffuratur, pilo primum incano, poſtea ſubrutilo, nec rarò niuei candoris, mediocris canis magnitudinem exæquat, mores nunquàm mutat, etſi pilos, quibuſdam interdum areolis deciduus, vel corruptus, vnde ἀλωπέκια, capitis affectus, quod ea ἀλώπηξ Græcè vocetur, aliorum cauernulas ſibi fraudulenter interdum adoptat, ſuoq́; fœtore ſubripit, aues vt mortua venatur, villoſa, ac denſa cauda, piſces ſubducit, eadem canis illam inſectantis rictu ductu fallit, putidisq; crepitibus abigit. Eius itaq; pulmonem recentem, extracta arteria magna, diligenter mundato, poſtea reliquas eius arterias ac venas ſeca, laua ſexties hora interpoſita, vino albo odoro, tepido, lotum vrnæ impone. ſiccandum furno temperate calenti, ſiccatum loco ſicco repone, prius abſinthio, & nardi ſpica inuolutum, ad diuturniorem tutelam. Sunt qui aqua ardente lauent, poſt ſaccharo aſperſum ſiccent: in oleo coquendam vulpem, bene habitam cape, per vindemias vuis nutritam, & impinguatam: quid enim virium à vulpecula recens nata, & ſtrigoſa, expectandum? Grandior autem ſi accipiatur, calore eſt acriore. Sunt qui ipſas viuas in maximum lebetem inijciant,

Digitized by Google

ciant,vt ex Aetio,Tetrab.3:ſerm.4.in olei apparatu,viſcera non eximenda.Huius hepar ſiccum ex oxymell.ſplenicis propinat Archig.ex Gal.9.de compoſ.med.ſecundum loc.

Bonus phtiſicis:aliàs conferens hecticis.

Recipe ſeminis papaueris albi,ſeminis lini torrefacti,antiſpodii,croci,amygdal.dul.an.drac.iii.amyli,tragacanthæ,gummi,ſeminis cotoneorum,& anguriæ, an. drach. vi.ſeminis naſturtii torrefacti,amygdal.amar.fabarum,an.drac. i. & med. penidiorum, vnc. vii. & med. hæ aqua fontana diſſolutæ,coquantur, & cæteris miſceantur. Dantur drachm.ii.cum hydromellite. Quidam torrefacti loco, ſeminis goſſipii legunt.

Phtiſicis ſaluberrimus,atq; hecticis,& aliter conſumptis,pure,atq; ſanie, pulmones purgat,& tuſſim lenit.

Sunt qui in hectica,à naſturtio,& amygdalis amaris,abſtinendum cenſeant.

Linctus ſanus, & expertus.

Recipe cinnamomi, hyſſopi ſicci, glycyrrhizæ, an. vnc.med. zezipha,myxa,an.xxx.paſſarum enucleatarum, ficuum ſiccarum, dactylorum,pinguium,an.vnc.ii.fœnugræci, drac.v. adianthi,m̃.i.ſeminum aniſi,lini,fœniculi,iridis,calaminthes, an.vnc.med.coque in lib. iiii.aquæ,ad duas, colatum, coque cum penidiorum, libr.ii. ad mellis craſſitiem, tunc adde nucleorum pini depellitorum drachm.v.amygdalarum mundatarum,glycyrrhizæ,tragacanthæ, gummi Arabici, amyli, an.drach.iii.iridis,drach.ii,miſce omnia probe, donec album fiat medicamentum.

Cordus legit amyli,vnc.quatuor,& ſuccum glycyrrhizæ Præpoſitus ſeminis lini,drac. v.Datur à drachmis quinque,ad decem,& lambendo ſumitur.

Sanum,& expertum inuenimus,ad tuſſim,raucedinem à frigore,vel pituita craſſa, thorace,aut pulmone comprehenſa.

Ex Scilla.

Recipe ſucci ſcillæ,mellis ſpumati, partes æquas, coque ad linctus concrementum,vtere lambendo.Idem ex Gal.8.de compoſ.med. ſecundum locos,vt etiam ex Auic.lib.& Tract.5. nec te prætereat Galeni locus in epileptici documento.

Materiam craſſam,lentam,coctu difficilem,in partibus reſpiratoriis expelli facilem ſtrenuè reddit,& natam inde ſpirandi difficultatem,& thoracis dolorem leuat.

Linctus

Linctus ad aſthma.

RECipe ſcillæ aſſatæ, vnc.med.rad. iridis, drach.ii. hyſſopi, praſſii, an. drac.i.croci, myrrhæ, an. drac.med.melle excipe.

Ad aſthma, & tuſsim antiquam, humorem enim craſſum tenuat.

Cordus diminute legit iridis, drac.i. Præpoſitus autem ſuperflue drach. iii. Fuchſ. ſcillæ aſſæ drac. ii. & mutile.

Ex radice Bryoniæ, barbaris alpheſcera idem pollet, & eodem modo paratur.

Linctus ex amygdalis.

RECipe amygdal. dulcium, & amar. ſeminis lini torrefacti, nucleorum pini, aniſi, tragacanthæ, gummi Arabici, ſucci, & rad. glycyrrhizæ, an. drac.i. & med. ſacchari, penidiorum, an. drach.iiii, excipe mellis, & ſucci fœniculi, ſimul coctorum quantum ſufficit.

Ad intemperiem multum ſiccam thoracis, & pulmonis, & tuſsim.

Linctus ex emulſis amygdalis: aliàs ſaponea veneta.

RECipe amygdalarum dulcium depellitarum, vnc.iiii. ex his fiat emulſum, in lib.i. & med. aquæ florum violarum: huius accipe, lib.i. ſacchari candidiſſimi, tantundem igne ſimul colliqua, dehinc aſperge amyli recentis, & puri, drac. vi. adde reliquum emulſi, turunda leni igne tantiſper agita, donec concrementum acceperint: ſi vero in placentas parare mauis, prædictis adde ſacchari, vnc.iiii. coque. Sunt qui amygdalarum vnc.ii. & amyli, drac.iii. tantum accipiant, nec deſunt qui amygdalarum contuſarum, vnc.ii. cum vnc. viii. ſacchari clarefacti, ſetaceo tranſmittunt, igni admotum, cum incipit coaleſcere, addunt amyli, vnc. med. ſacchari clarefacti, vnc.iii. morſulos parantes. Quæ ex zingibere fit ſaponea, ſedulo prætermittitur.

Tuſsi calidæ, faucium aſperitati aptiſsimus, & primatibus delicatus.

Linctus ex alliis.

RECipe alliorum purgatorum, lib. med. coque exquiſite in aqua, cui cicer, & hyſſopus ſicca, ante ſint macerata. Hæc allia tere, cerne: hanc medullam percoque igne lento, cum mellis, & butyri, an. libr.med. ad mellis conſiſtentiam.

Tuſsi humidæ, difficulter excreanti bonum.

Ex Auic. lib.& tract.5.fit ex libr.i.alliorum purgatorum,cum butyri,lib.i. coctorum ad diſſolutionem,contritis diligenter,addit mellis,lib.ii.ad concrementum.

Linctus ex ſemine lini.

Recipe ſeminis lini torrefacti, aut eius farinæ, vnc. quatuor,confice cum melle ad linctus formam.

Tuſſi præſertim infantium,quacunque ex cauſa commendatur:aliter fit ex Myrepſo hoc modo.

Recipe ſeminis lini,vnc.ii.hyſſopi,vnc.med.tragacanthæ, exagiũ i.& med.ſeminis vrticæ,ſing.exagia ii.croci, exagia iiii. aniſi, exagium i. rurſus legit Fuchſius,quod non probamus.

Linctus pectoralis, alias mixtura.

Recipe conſeruæ violarum,& bugloſſi, an.vnc.i. manus Chriſti violacei,vnc.ii.diaireos ex ſaccharo,penidiarum,tragacanthæ, vnc. iii. diacalaminthes,linctus ex althea,an.vnc.i.cum ſyrupo viol. formetur. Sunt qui his addant linctum ex caulibus, ponderibusq; mutatis cum Gordonio,Loch de caulibus vocent.

Linctus ex caulibus.

Recipe ſucci caulium,lib.v.coque igne lento,ad lib. ii. eius ſpumam auferendo,adde ſapæ,& mellis, an.libr.i.ad linctus conſiſtentiam. Quidam ex Gordonio,addunt croci drac.ii.

Phtiſicis,& tuſſiculoſis,non multum febrientibus conuenit.

Linctus ex tuſſilagine,off. de farfara.

Recipe rad.tuſſilaginis,lib.med.probè munda, & laua, coque vſque ad mollitiem,contere exquiſite,rurſus coque eadem in aqua,in qua prius diſſoluantur,ſacchari,lib.i.& med.adde nucleorum pini depellitorum,vnc.i.& med.paſſarum, vnc.ii.prius tritorum vaſe lapideo:poſtea inijce croci,caryophyllo. an. ſcrup.med. ſucci glycyrrhizæ, drac.i. gr.xv. cinna.macis,an.ſcrup.i.Præpoſitus pondere aliquantulum variat.

Senibus extuſſientibus,frigidisq; fluxionibus eſt adiumento.

Linctus ex gentiana,aliis electarium.

Recipe adianthi, paſſarum enucleatarum, zeziphorum pulpæ, an. drac.x.rád.iridis,drac.iii.corticis rad.cappar.erui,ſeminis apii, fœniculi,

niculi,an.drac.ii.amygd.amar.gentianæ, ariſtolochiæ rotundæ,an.drac. v.confice ex melle ſpumato.

Craſſos humores extenuat, & expectorat, valide etiam deobſtruit.

Linctus ex terebinthina, off. de Albotin.

Recipe ſeminis lini torrefacti, paſſarum enucleatarum, nucleorum pini, amygdal. dul. & amar. depellitorum, an. lib. med. auellanarum torrefactarum, terebinthinæ, rad. iridis, an. vnc. i. myrrhæ, croci, thuris, an. vnc. med. contere omnia ad læuorem, cribro excute, & lacte aſinino excipe, in trochiſcorum forma, ad vmbram ſicca, poſtea melle ſufficienti linctum para.

Aſthmaticis, tuſſiculoſis ex pure, aut pituita craſſa, lenta, mirum in modũ ſuccurrit. Idem ex Auic. lib. & tract. 5. at bis drachmas legit vnciarum loco, eſt & aliud ſumma 2. tract. 5.

Linctus ex butyro, off. diabutyrum.

Recipe mellis ſpumati, butyri, an. vnc. iiii. cumini, aniſi, an. vnc. med. glycyrrhizæ, vnc. i. coque in linctum.

Tuſſiculoſis ex pituita, hypocundrio etiam dolentibus ſatisfacit.

Errhina: quæ & apophlegmatica, i. per nares, & os purgantia, ex Gal. 5. ſimpl. cap. 2. naſalia vulgo, vt caput purgia appellari conſueuere. Dupliciter naribus induntur, vel in pyramidis figuram, pulueribus melle adipe, aut cera compactis: vel liquida attrahuntur, hæcq́ caput purgia communiter vocant, illa autem errhina: quæ nos vnico vocabulo complectimur, hoc errhinum ſiccum, illud liquidum appellantes. Siccum filo alligari ſolet, vt commodius eliciatur: liquidum capite ad poſteriora propenſo, poſt ingentem inſufflatum, cum ſpiritu ipſo, ne ſtatim deorſum ruat, aliquantulum continetur, ore prius aqua oppleto, ne ſtillicet è naribus, per internum meatum ad os corriuet.

Errhinum liquidum vulgare.

Recipe ſucci betarum, vnc. ii. aquæ ſampſuci, vnc. iiii. pul. ſacchari, vnc. med. vel mellis roſ. tantundem, miſce, tepidum per nares attrahe.

Caput expurgat, pituitam, ac mucum eliciendo.

Validius fit addita nardo, ſucco cucumeris agreſtis, vel cyclamini, nigella, myrrha, elleboro etiam albo, nuce myriſtica, moſcho, ceu in multis Auicennæ caput purgiis 5. can. ſumma 2. tract. 1. plura etiam errhina deſcribuntur à Myrepſo.

Errhinum ſiccum commune.

RECipe nigellæ, nucis moſchatæ, cubebarum, caryophyll. an. drachm. med. piperis albi, pyrethri, an. ſcrup. ij. ſampſuci, cyclamini, ſaluiæ, ſing. drac. i. tuſa, & puluerata, terebinthina, & modica cera excipe, in formam pyramidalem effinge, filo alligatum naribus inde, valentius fit addendo ellebori albi drac. i.

Narium obſtructioni, odoratui deperdito, ictericis, epilepticis, omnibusque vetuſtis capitis paſſionibus, atq; oculorum hebetudini ſuccurrit.

ELleborum album, Latini veratrum album vocant, vulgo velaro, ex Dioſcor. lib. 4. cap. 173. optimum habetur candidum, friabile, carnoſum, modice extentum, non tamen tunc modo mucronatum, quod frangendo puluerem emittit, & tenuem habet medullam, guſtu non admodum feruens, neq; ſaliuam ſubinde ciens, huiuſmodi autem ſtrangulat. Primatum Cyrenaicum tenet, Galaticum autem, & Cappadocium cãdidiora, & puluere quodam obſita, celerius ſtrangulatum mouent. Olim Hippocrati, & Galeno vſu creberrimum, nunc abolitum, vt perniciosum, & noſtris corporibus moleſtiſſimum, ob id veluti venenum ſuffocans vitandum cenſuit Meſ. Dioſc. etiam, tam bonum quàm malum, ſtrangulare quidem, ſi delectum, non adeo celeriter edocuit, quem lib. 6 de eo, non ſecus ac veneno pertractat. Quare in robuſtiſſimis tãtum, in quibus irrita omnia medicamẽtorum genera viſa ſunt, vt in inſanientibus potiſſimum, diligentiſſima etiam præparatione propinandum, eo autem tutius nigrum adminiſtrabitur: In excelſorum montium pratis, locis frigidis, ſimul ac aſperis, caule nonnunquam trucubitali, in S. ſiſtenſi valle, à nobis quandoq; viſum eſt & decerptum, atq; in viridarium noſtrum tranſlatum: eius radices meſſibus colligendæ.

APophlegmatiſmi, vulgo maſticatoria, vſus varij medicamina, vel trita, in ſacculam coniecta, dentibus premuntur, & per os diducuntur: vel integra, vel contuſa, ſucco aliquo excipiuntur, & diu in ore retenta, vel maſticata, ſaliuam exciunt, noxiosq; humores à capite, quod maxime expurgatur, in os deriuant. Quo tunc deorſum nuere oportet, atq; attractam materiem expuere.

Apophlegmatiſmus communis.

REcipe pyrethri, ſtaphiſagriæ, cubebarum, an. ſcrup. ii. maſtiches, piperis albi, an. drac. med. paſſarum enucleatarum, drac. ii. cõtuſis ſingulis fiat ſacculus manducatilis, vel ex melle exceptis, fiant manſiles paſtilli.

Caput, oculos expurgat, ideò dentium doloribus ſuccurit, obtuſam aciem reſtituit, auditum amiſſum inſtaurat.

Apophle-

Apophlegmatiſmos varios vide ex Nicolao Alexandrino, poſt apomelitis confectiones.

Vomitorium: liquidum eſt medicamentum, tepidum affatim deuorandum potius, quàm bibendum, & ſanè copioſius, quo facilius ſurſum pellatur, quod ſi non ſuccedat, penna oleo intincta guttur irritandum, vel digitis promouendum.

Vomitorium vſitatum.

Recipe aquæ decoct. hordei, libr. ii. oxymellis. ſ. vnc. i. & med. miſce.

Vomitorium validius.

Recipe aquæ decoct. corticis radicum raphani, ſeminum atriplicis, & anethi, libr. i. oxymell. ſcillitici, vnc. ii. olei, vnc. i. & med. miſce. His ſi addatur elleborum, vel eius fruſta, raphano per noctem immittantur, validiſſimum etiam fiet.

Dentifricia, Græcis ὀδοντοτρίμματα, vel odontica, de quibus ex Damocrate Galenus 5. de comp. med. ſecundum loc. cap. vlt. ad candidos, immobiles dentes reddendos, expoliendos, extergendos, ad laxas gingiuas comprimendas, ad halitus graueolentiam, diuerſimode etiam ad alia præparantur, vel in tenuiſſimum pollinem affricata, vel liquida ad abluendum, vel craſſiora effecta, & circumlita.

Dentifricium vulgare.

Recipe cornu ceruini vſti, coralliorum rubrorum, oſſis ſepiæ, maſtiches, an. drach. med. his exquiſitiſſimè pulueratis, dentes, & excarnes gingiuas affricato. His adde ſi placet, roſ. gallarum, balauſtiorum, aluminis rupei, thuris, myrrhæ, partes æquas, & ſcillitico oxymelle excipe, vſu exigente.

Eſt & Dentifiricium Gal. in quinti libri calce, cuius vſu, neq; dolebunt dentes, neq; findentur; neq; parulides producentur, neq; gingiuæ ſuperflua carne redundabunt, neq; fluxione infeſtabuntur, os odoratum reddens, & ſplendidos dentes. Sunt & plura Dentifricia ex Auic. 5. ſumma 2. tract. 4.

FINIS RADII SEXTI.

APOLLINIS FRANCISCI ALEXANDRI, VERCELLENSIS MEDICI,

Radius ſeptimus Condita, vel Sacchara, aut Conſeruas decernit.

CONDITVM: hoc eſt ſapidum, iucundumúe linguæ, melle, aut ſaccharo dulcoratum, ad diuturniorem tutelam, & guſtus gratiam, ſimulq; vt recentibus proximum videatur, variis modis vſurpatum eſt: vt quædam integra, melle, aut ſaccharo excoquantur, ad cuius intima vſq;, eadem penetrare ſcilicet poßint, vel acu expuncta, aut in fruſta prius ſecta. & intus purgata quædam etiam puluerata, in grumos exiguos ſaccharo coacta, alia abſq; coctura, eodem permixta. Condiuntur verò plantarum nunc fructus, nunc radices, ſurculi, atq; flores, de quibus ordine dicendum eſt: condiendi nempe vox recentibus in anguſtum cogitur.

Chepula myrobalani ſic condiuntur: recentes, & humidæ ſi harũ eſt poteſtas, quotlibet accipiendæ ſunt, vel ſaltem arte, & induſtria humectatæ, quæ ſtylo paßim compuncto, coquantur ex aqua, igne lento, donec tenereſcant, his in aſſerem miſsis, aqua exprimantur, deinde, biduo hydromellite mergantur, deinde igne lento clementer coquantur, vaſe vitreo recondantur, ac melle cui incocta fuerint, mergantur. Dantur poſt ſex menſes.

Arte ſic humectantur, infunde his aquam plurimam, in ſola dies octo, deinde ſeparatim obrue arena humida, quarto quoq; die nouanda, aqua ſæpe ſuperfuſa, donec tumeſiant, & humectentur: idq; vel in dolio, aut alio vaſe magno fiat, vel in foſſa quadam ſubterranea, magna, & loco humido: idem fit ex Auic. lib. 5. tract. 7.

Stomachum, & ventriculum firmant, appetentiam inuitant, coctionem promouent, rationalẽ animæ partem vegetam reddunt, & ſenſificam, qua propter viſum quoq; clariorem, & vſu crebro iuuentutem diu tuentur.

Empellica: aqua effuſa Soli exponẽda, donec tenereſcãt, & humectẽtur, tũc expreſſæ vt priores, biduo hydromellite macerẽtur, poſt igne leni coquãtur, cocta vbi refrixerint. mellis

mellis albi quarta parte adiecta, reconduntur: ſunt qui præterea condiant aromatibus, cinnamomo, agallocho, cardamomo, croco, moſcho, gallia, & ſimilibus.

Ventriculum roborant, eius ſubſtantiam, & facultatem contrahendo, & intemperiem humidam corrigendo.

Hæ duæ ſpecies, quia ſunt amplæ, cōdiri commode poſſunt, vt etiam citreæ, ob id conditæ ad nos aſportantur, rarò bellericæ & nigræ, & niſi conditæ, chepula itaque, empelica, & citreæ, vel recentes, vel vetuſtæ, mangonio conditæ, quum è longinquis afferantur, maxima animaduerſione prius ad intima vſq; excutiendæ ſunt, aqua tepida à melligine exutæ, an carioſæ ſint, lignove, aut verius lapidi ſiccitate, & duritie perſimiles, quales plurimæ in emporiis viſuntur, accurate indagandæ. Tanti enim fiunt, & ſæpe maioris quàm pro merito, ob raritatem, ſumptum, & quia à diſtātibus locis euectæ exiſtimantur. Ita nempe communiter fit, vt in hortis noſtris collecta, omnium linguæ non ſapiant, nec iiſdem bene concoquantur, niſi ab Indis, aut Antipodibus afferantur: quod ſi non recentes præſertim, ſed poſt humectationem conditæ ſint, & dentibus non exquiſita commanſæ deglutiantur, ſua ſubſtantiæ duritie & ſiccitate, ventriculum potius lædunt, quia difficulter coquuntur, & coctioni aduerſantur, magis quàm adſtrictione roborando proſint. Chepulæ quia ex AEgypto conditæ ad nos afferuntur, quum caſiam, aut verius ceratiam ſiliq·am oleant, è quarum melligine illas aſſeruare conſueuerunt Indi, atque AEgyptii, ideo aqua madefactæ, ſaccharo rurſus condiri à noſtratibus conſueuêre.

Cydonia ampla, nulla putredine vitiata, depellata, intus purgata, in fruſta idonea ſecta, coque in iulepo multum aquoſo, poſtea in iulepo alio propemodum perfecte cocto percoque, aromatiza moſcho, vaſe vitreo repone, eo iulepo cui incocta ſint ſuperdato. Sunt qui ex melle coquunt: alii ex ſapa, aut vino ex Auicen. lib. 5. tracta. 7. alii præterea condiunt aromatibus; alii aliter, hodie quadripartita, intus & foris purgata, ſaccharo condiuntur.

Fluorem alui, vomitumque ſiſtunt, ventriculum roborant, ob id coctionem iuuant.

Gelu cotoneorum, vulgo Gelatina.

RECIPE cotonea quadrifariam ſecta, cortice, & ſeminibus purgata, tantiſper coque ex aqua, donec tab·ſcant, poſtea ſetaceo, vel linteo raro tranſmitte, ſine compreſſione, deinde cum ſaccharo percoque, ad cerati cōſiſtentiam, pari amborum portione, aliis ſacchari clarefacti dimidio. Si verò quod reſtat violentius tranſactum, ſaccharo, vel melle, ad emplaſtri quaſi compagem percoquatur, cydoniatum vile conſtituit: primum verò his perlucida, pulcherrima, & guſtu gratiſſima.

Diacydonium vulgare.

Fit vt prius, tam craſſo, quàm claro ſimul excreto, cum ſacchara vt prius percocto.

Aluum ſiſtit ante epulas ſumptum, poſt verò comprimēdo ſoluit, & vapores caput petere vetat, ideo fluxum, & vomitum diuerſimode compeſcit.

Diacydonium ex ſucco cydoniorum, aliis compoſitum.

Recipe ſucci cotoneorum, & mellis deſpumati, an. libr. iij. aceti puti, libr. ij. coque igne lento ſemper deſpumando, ad mellis craſſitiem, tunc inſperge piperis longi, zingiberis, cinnamomi, an. vnc. i. caryophyll. ligni aloes, an. vnc. med. moſchi, ſcrup. i. fit interdum ſine aromatibus pro varia vtentium neceſſitate, fit & cum ſaccharo: alii aliter parant, vt ex Alexandro, Diamelon duplex, lib. 7. cap. 8.

Appetentiam languentem excitat, ventriculum, & hepar roborat, coctionem iuuat, & retentricem.

Non multum variat à Galeni compoſitione, 6. de tuenda ſa. cap. 15. vnde hac quibuſdam additis, vt etiam ponderibus immutatis, tranſſumpta videtur, veluti etiam plures Auicennæ traditiones 5. can. D. 3. Fen. 13. vt alia quoque ex Meſ.

Pyra condienda ſunt vt cotonea. Cor, & ſtomachum tuentur.

Poma condita, vt ſupra. Cor firmant, ſyncopem, & cordis palpitationem ſedant.

Poma condita cum arom. off. electarium, ſiue conditum de pomis aromaticum.

Recipe carnium pomorum dulcium, & redolentium, intus & foris purgatorum, & in fruſta inciſorum, libr vj. ſacchari, libr. v. aquæ roſ. libr. ij. ligni aloes, drachm. v. ſantalorum, citrearum, drach. iij. caryophyll. vnc. med. cinnamomi, drachm. iij. & med. ambari, drach. ij. moſchi, ſcrup. i. eodem modo condiuntur poma acida, parua, & aromatica.

Cordis, & ventriculi imbecillitatem firmat.

Conditum ex amarinis, vulgò diamarenatum.

Recipe amarinas acidodulces, leuiter excoque aqua ſimplici, vt cortices cum nucleis remaneant, eidem aquæ par ſaccharum adiicito, liqua.

Digitized by Google

liqua, & agita ad electarij cõcrementum, vaſculis repone. Sunt qui amarinas ſaccharo clarefacto condiant. Nec deſunt qui gelu ex iiſdem parent: alii aliter ſucco amarinarum ſaccharum clarificantes, eo amarinas excoctas excipientes.

Perſica, vt cydonia condiuntur. Ventriculum calidum, & cor firmant, ſitim ſedant, oris fœtorem emendant.

Conditum ex Perſicis aromaticum, officinis electarium.

Recipe perſicorum propemodum maturorum, intus, & foris purgatorum, & ſucci perſicorum aliorum, an. libr. iij. tere perſica in medullæ conſiſtentiam, coque cum ſyrupo, vt in condito ex cydoniis dictum eſt: vbi coctum erit, ſuperaſperge ligni aloes, ſantalorum citrearum, an. drachm. ij. cinnamomi, cubebæ, macis, an. vnc. med. moſchi, ſcrup. med.

Ventriculi ardorem mitigando ipſum roborat, ſitim extinguit, ablatis videlicet aromatibus, tetrum oris halitum emendat.

Conditum ex fructibus, off. electarium, vel ſyrupus.

Recipe carnium cydoniorum, pyrorum auſterorum, & malorum acidorum, aceti, omphacii, in quo Rhu vigintiquatuor horis infuſum fuerit, an. libr. i. carnium ſorborum immaturorum, vnc. v. ſacchari, libr. quatuor, coque ad mellis craſſitiem, percoctis adde ſucci oxyacanthæ, vnc. ij. antiſpodii, ſeminis, oxalidis, an. vnc. i. vaſe vitreo repone.

Datur à drachm. ij. ad tres, cum frigida, aut ſucco citrii, & ribes, vel alio eiuſdem naturæ.

Stomachum, omniaq; inteſtina roborat; ideò omnem fluorem compeſcit, eorum intemperiem calidum corrigit, appetentiam inuitat.

Præpoſitus ſcribit ſacchari, libr. iij. oxyacanthæ, vnc. iij. antiſpodii, ſeminis oxalidis, an. vnc. ij. Quidam hoc modo parant. Rhu per diem naturalem aceto macerant, ſaccharum omphacio diſſoluunt, addunt acetum, ac fructuum carnes coquunt ad concrementum, adiungunt ſuccum oxyacanthæ, & pulueres antiſpodii, ac oxalidis: coctum vbi fuerit recondunt.

Conditum

Conditum ex prunis.

Recipe carnium prunorū nigrorum, oblongorum, mediorum, ſubdulcium, elixatorum in aqua, cui portulaca fuerit incocta, libr. ii. ſacchari albi lib. i. aquæ violarum libr. ii. coque igne lento ad craſſitudinem, recondé vaſe vitreo.

Ventriculi ardorem, & inde natam ſitim extinguit, aluum ſoluit.

Conditum ex Sorbis.

Recipe carnis ſorborum propemodum maturorum, coctorum in aqua, cui prius roſæ, & cortices granatorum incoctæ fuerint, libr. iiii. mellis aut ſacchari, libr. ii. & med. coque ad craſſitudinem, & recondé vaſe. Da vnc. i.

Ventriculum roborat, immodicam purgationem ſiſtit.

Idem ex meſpilis, & his ſimilibus fieri poteſt, ex cornis autem, quibuſdam cōfectio cornalina dicitur, ex eorum liquore, & ſaccharo coctis, & coagulatis, gratiſſimi guſtus dyſſentericis, & mulieribus menſium profuſione affectis vtiliſſima.

Citra vel Aurentia condita.

Recipe cort. aurantiorum, tàm magnorum, quàm vola manus capere poteſt, carne purgati, lixiuio claro mergantur dies nouem, mutato ad diem quintum, poſt merge aqua clara, donec amaritudine depoſita dulceſcant, tunc vaſe mundo aqua fontis plurima coquantur, donec tenereſcant, aquoſa deinde ſubſtantia ab his expreſſa, in vaſe lapideo mergantur, vigintiquatuor horis iulepo ſufficienti, ex ſaccharo albo, & aqua tripla conſtante, poſt coquantur igne lento ad penidiorum conſiſtentiam, extracti ex hoc iulepo cortices, vaſe vitreo reponantur, ſuperfuſo ſingulis viciſſim velut incruſtandis iulepo roſ. ad mediocrem, ceu ſacchari candefacti craſſitiem cocto. Sunt qui ambaro, & moſchro aromatizant. Datur poſt menſem.

Ventriculum, corq; roborant, coctionem iuuant, oris halitum commendant.

Condita citria, aut cydonia, idem quod ſuperius pollent: duas citriorum cōdituras deducit etiam Meſ. ac Auicenna, lib. 5. tract. 7. aromata addit, quæ & cotoneis indi poſſunt, videlicet cardamomi maioris & minoris an. aur. i caryoph. cinnamomi, an. aur. med. moſchi ſextam, & medium ſextæ drachmæ vnius.

Condi-

Conditum bugloſſi aromaticum.

Recipe bugloſſi, menthæ ſiccæ, florum roſ.cort. aut foliorum citrii, an. vnc. iij. ocimi caryophyllati, vnc.i. trium generum cydoniorum, trium generum pomorum, an.vnc.i.& med. ſerici crudi inciſi, nucis moſchatæ, zedoariæ, galangæ, been. vtriuſque, ſantali citrei, croci, an.drach.i.& med. ligni aloes, drach.ij. vini & aquæ, an. libr.vj. mellis libr.viij. aromatizetur moſchi ſcrup.i. galliæ, drach.ij. quidam legunt croci, an. vnc.i.& med.

Efficax & expertum ad cordis tremorem, ſtomachi imbecillitatem, deiectam appetentiam, coctionem imbecillam, & forma corruptionem.

Secacul conditum.

Recipe ſecacul radices amplas, albas, teneras, à cortice cineritio, & ligno interno purgatas, in fruſta pollicaris craſſitudinis ſectæ, vno caryophyllo humectatæ, & particula zingiberis humectati, vt mox in zingibere condito dicam, farctę intus, vnde lignoſa portio exempta eſt, coquantur in æquali pondere ſacchari, & duplo melle: vel melle ſolo, ſed triplo, coctis addatur pondus aromatum iuſtum. Paulo aliter parat Auicenna, lib.5. tract.7.

Renes calefacit, Venerem excitat, flatus tamen ventriculi diſſipat.

Datur ab vnc.i. ad duas: mox etiam à cibo, & ante cibum, vel dormituris, largiore etiam menſura.

Secacul: eryngium eſſe, Syluius, ac alii plerique, peruerſe inquam commenti ſunt, vt cap. de ſecacul demonſtratum eſt: eiusq; loco eryngii radices vſurparunt, quum cynoſorchis, Serapiadis, aut vtriuſque ſatyri, verius eidem vſui conueniant, & eodem modo condiri poßint, & ad Venerem proniores reddant.

Radix paſtinacæ idem poteſt quod ſecacul, & ſimiliter conditur.

Acorus, vt ſecacul conditur: at quia recens deſideratur, arte vt in myrobalanis dictum eſt, humectari poteſt. Legitima enim intelligenda, ne ſumptu nō neceſſario lædantur ægri, myropolis vſitatam acorum ſuſcipientes, Neruorum affectibus confert, quia & ſingulis eius partibus, dua ſecacul boni adduntur.

Zingiberis recentis, ſi haberi poteſt, ſin minus arte humectati, pars vna, coquitur vt ſecacul, cum mellis partibus tribus, & ſacchari parte vna. Sunt qui Zingiberis humectati, & ſecacul, portionem æqualem ſimul condiant, fitq; delicatius, quidam prætérea condiunt aromatibus, alii aliter: humectandum autem zingiber album, purum,

recens, aqua infuſſa primum, deinde arena obrutum, vt in cepulis myrobalanis dictũ eſt, ceu quoque ex Auicenna, hac quippe ratione, gelida biduo macerati fructus radiceſq; ſicciores intumeſcunt, recentibuſq; ſimiles redduntur.

Intemperiem ventriculi frigidam, & humidam ſanat, & ab ea tardam, & deprauatam coctionem, quæ cibos in acidam cruditatẽ corrumpit, viſcerum lubricitatem corrigit, flatus diſſipat, alimenti in hepar, & corpus reliquum diſtributionem celerat, calidis natura aut morbo, æſtiuis potiſſimum temporibus noxium eſt.

Condiuntur præter hac radices iridis, helenii, pæoniæ, lactucarum bugloſſi, braßicæ, poligonati. Sunt & alia condita, vt nuces myriſticæ, cum maci integræ, iuglandes tenellæ; vua, ceraſa, amarina, ex quibus vulgare Diamarinatum, oxyacantha, caryophylli, piper in racemis ex India, caro citrii, aurentia integra, limonia parua integra, quæ ſæpe pro chepulis conditis venditantur, tametſi vnico duntaxat nucleo prædita ſint, & ligno-ſo: limonia autem multis ſeminibus. Sunt & alia multa, & flores conditi, conſeruas, vel ſacchara vocant, vt infra, Auicenna quoque pruna, napos, amygdalas, ligna balſami, & multa condita exponit, lib. 5. tract. 7.

Saccharum roſ.

Recipe folia roſ. albarum, vel rubrarum, nondum perfectarum; in vmbra ſiccentur, donec ipſorum humiditas excrementoſa reſoluatur, teruntur tunc in mortario lapideo, additur ſacchari albi triplum, reponuntur vaſe vitreo, aut vitreato, pergamena operculato, menſibus tribus inſolantur, indies ſæpe agitantur, Soli auferuntur, ſeruantur. Sunt qui roſas omnino imperfectas condiunt, vt valentius adſtringant. Sunt item qui roſas non terunt, ſed forcipibus inciſas, cum ſaccharo manibus curioſe confricant, poſt inſolant. Hodie ex rubris exunguatis, non ſiccatis, duplo ſaccharo conditis, mox reponitur citra inſolatum, vaſe ad ſummum nõ repleto, vt feruenti ſit locus, nec exiliat. Sunt qui ſucco roſ. rubrarum, ad iuſtam craſſitiem ſaccharum excipiant, ex Manardo, in placentulas, variiſque figuris coactos, Soli opertos exponant. Myrepſus ex duplo ſaccharo parat, quadraginta diebus inſolat. Aliis ex roſis rubris recentibus, exunguatis, in pila contritis, & in triplum ſacchari cocti adhuc calentis proiectis, omnibus mixtis, aliquantulum coquendo, ſpuma interim detracta calidum reponitur.

Ventriculum & cor, & reliqua viſcera firmat, ipſorumque intemperiem humidam emendat.

CON-

CONSERVA VIOLARVM,
ſiue ſaccharum violarum.

Fit vt roſarum, niſi quod violæ diuturniori expanſione, & inſolatu egent: alii contra putant, quod earum vis facilè reſoluitur, ob id multo minus ſiccandas, vt capite de violis diſcuſſum eſt: eius tamen caudicula, viridiq; pediculo purgandæ ſunt. Hodie ex ſucco, & ſacchare, buccellas paramus in tenues defluxiones, viſu, & odore pergratas, vel ſingulis libr. florum ſacchari lib.ij. vel libr.ij. & med. ſi flores ſicciores videantur, ne nimio ſaccharo violarum virtus hebetetur.

Conſerua bugloßi, aliis ſaccharum bugloſſatum.

Fit vt violarum. Cor ipſum roborat, eiusq; tremorem, & ſyncopen ſanat, violaceum autem bilis incendium, ſitimq; extinguit, aluum ſubducit.

Multis diabugloſſatum, vt etiã diaborraginatum dicitur, ex floribus triuialis borraginis, quæ & manicos, & melancholicos iuuant.

Conſerua roſmarini, fit vt roſarum.

Cor, ventriculum, cerebrum roborat, flatus pellit.

Fit & conſerua foliorum cichorii recentium; ad partium nutritoriarum intemperiem calidam, & obſtructiones.

Fit quoque ex floribus ſaluiæ, quibuſdam foliis additis, diaſaluiatum vocant, ad frigidos affectus cerebri, & neruorum.

Fit etiam ex floribus geniſtæ, vt floribus capparorum nondum apertis, aceto, & ſale ſeruatis, ad renum, & lienis obſtructiones, magno ſucceſſu, in prima videlicet menſa, nec ingrato ſapore.

Seruantur & hoc modo flores fumariæ, lauendulæ, ſampſuci, meliſſophylli, menthæ, nymphææ, herbæ paralyſis, cardui benedicti, liliorum conuallium, euphragiæ, ſambuci, hyſſopi, oxalidis, betonicæ, ſcabioſæ, quorum exemplo alia quoq; recond. poſſunt, ad ſingulas ſacchari, aut mellis libras, florum vn.iiij, permixtu, quod ſi florum maior addatur copia, valentior quidem fiet, at ingratior.

Melroſ. foliatum, aliàs cum foliis, vel non colatum, & colatum.

Recipe foliorum roſ. vt dictum eſt in vmbra ſiccatarum, vel nondum explicitarum, partes ij. in mellis deſpumati partibus ſex, coquantur clementer quantum oportet.

Nunc fit ex tritis roſarum foliis recentibus; id verò poſtea igne liquatum, lintéoq́, percolatum, mel colatum vocatur. Auicenna lib. 5. tract. 7. ex roſis exunguatis, confricatis, ac diſſolutis, addit mellis ſpumati pondus confectioni idoneum, inſolat diebus 40. mane & veſperi mouendo, eodem modo parat mel violaceum, ac roſ. Sunt qui ſucci roſ. rubrarum, libr. i. accipiunt, cum lib. x. mellis ſpumati coquunt, addunt roſ. exunguatarum lib. iiij. ad ſucci conſumptionem. Aetius Tetrab. 2. ſerm. 1. cap. 135. parat ex ſucci roſ. partibus tribus, mellis parte vna.

Mel. roſ. alterum, quibuſdam non colatum

RECipe ſucci roſ. & mellis, partes æquales, coque. Sunt qui foliorum, & ſucci, an. partem vnam, & med. mellis partes tres accipiunt.

Coquunt in partibus nutritoriis pituitam, tergentq́, coctionem ſuo modico calore iuuant.

Eſt & Dioſcoridis rhodomel, libro quinto, capite vigeſimo quarto, indeterminato pondere. At rhodomalum Pauli, ex ſucco cotoneorum fit, vt etiam ex Aetio, Tetrab. & ſerm. 4. cap. 119. at in rhodoſtacti Paulus lib. 7. cap. 15. ſucci roſ. ſextarios duos, mellis ſextario incoquit.

Mel. roſ. ſolutiuum.

RECipe infuſionis roſ. nouies peractæ, mellis deſpumati parem menſuram, in ſyrupi conſiſtentiam coque. Sunt qui ad cuiuſque libr. ſucci roſ. vnc. i. addant, alii accipiunt infuſionis roſ. libr. x. mellis deſpumati, libr. v. coquunt ad modum ſyrup. roſ.

Mel roſ. ſolutiuum Alexandri.

RECipe ſucci roſ. vn. xl. mellis, vnc. xx. coque ad concrementum, adiice diacrydii, vnc. iiij. maſtiches, vnc. med. vel mellis, & ſucci roſ. an. libr. i. piperis, drach. i. zingiberis, drac. ii. ſcammonii, vnc. i. alios mellis roſ. ſolutiui modos, vide ex Myrepſo, tractatu proprio, ex Æginєta lib. 7. cap. 5. Alexander tamen lib. & cap. 7. vt etiam lib. 12. c. 6. & 8. aliquantulum variat pondere, & ſimplicibus, vt etiam Ætius, Tetrab. 1. ſerm. 3 cap. 74.

Mel violaceum.

RECipe mellis deſpumati, libr. x. ſucci violarum, lib. i. igni admoueantur, quum efferueſcere incœperint, adde violarum, libr. iiij. coque ad ſucci conſumptionem, continenter agitato, poſtea ad vſus reconde. Vel accipe mellis puriſſimi deſpumati, libr. x. violarum, libr. v. feruеant

neant aliquantulum, poſtea colo transfuſa, ad debitam percoquantur compagem. Idem eſt modus mellis roſ. vltimo ante alterum ſcripti.

Abſterget, refrigerat, lubricat, vſu in clyſteribus frequenti.

Mel myrtinum.

Recipe mellis deſpumati, lib. ii. ſucci myrtillorum, lib. i. coque ad ſucci conſumptionem, percola ſic fieri poteſt.

Mel paſſarum.

Recipe paſſarum vnc. iiii. ex aquæ, libr. i. coque ad aquæ conſumptionem, valẽter exprime, cui expreſſo, adde mellis deſpumati duplum, percoque quantum opus eſt, vaſe vitreo repone: alii mel non addunt ex Fuchſio.

Mel anacardinum.

Recipe anacardos recentes, tere, in aqua percoque, donec melliginem quandam in rubro fuſcam remittant, eam aquæ innatantem auferto, & reponito.

Penidia, etiam hordeata.

Recipe ſacchari albi, libr. ii. infunde aquæ fontis, lib. ii. vel hordei, ſi hordeatas mauis, quales diaphœnico immiſcentur, coque, & coquendo aſperge amyli, vnc. i. ad duriuſculum concrementum, & quoad fila inter digitos ducat, & manus non inquinet, affundendo paulatim oleum amygdalarum dul. tunc ſubige in marmore, eodem oleo illito: vel ſi ſaccharum prædenſum eſt, ad eius quamlibet lib. mellis vnc. i. adijce, deinde in clauo longo, curuo, tanquam funem aliquem nunc trahe, nunc rumpe, nunc duplica, quoad omnino albeſcat, vt ſit diutius tractabilis, forcipibus diuide, earum modum vide ex Albucaſi.

Manus Chriſti etiã cum margaritis, aliàs perlata.

Recipe ſacchari clarefacti, lib. i. aquæ, aut ſucci roſ. violarum, bugloſſi, lib. med. coque ad iuſtam craſſitiem: vel adde pul. margaritarum, vnc. med. aliis, vnc. i. ſuper marmore aqua roſ. & ſaccharo aſperſo, effingantur orbiculi, qui nomen aquæ retineant, aut violarum, vel bugloſſi præſcriptæ, his coralliorum rubr. drach. med. ſantal. ſcrup. med. addi poſ-

ſunt. Vt pharmaca, vel Deorum manus dicta ex Gal. 6. de comp. med. ſecundum locos, cap. 3. tale nomen fortaſſe nacta ſunt.

In ardentibus ſitim ſedant, & cor tuentur.

Saccharea placenta : aliis maza panis, ſiue marci panis, vt marciaton vnguentum, à Marci cognomento.

RECipe amygdalarum dulcium, delibratarum, lib. med. arte contuſis, adde ſacchari puluerati, libr. i. diu inuicem ſubige, aſperge aqua roſ. aut violarum, vt aptius coeant, extenſis cruſtam ſuperdato ex ſaccharo, in quo parum tragacanthæ diſſolutum ſit, & ex oui albo clarefacto, vt vitri modo perluceat: ſæpe ex ſeminibus communibus, pineis, piſtaceis, caporum, perdicum, aut phaſianorum pulpa, eadem arte parari poteſt, vt quæ paſta regalis vulgo dicitur, ex regiis Meſ. electariis tranſſumpta.

Semina condita, ſiue confecta, vt etiam cortices.

Amigdalarum dulcium, cucurbitæ, melonis, coriandri, piſtaciorum, pineorum, aniſi, fœniculi, ſeminis ſancti (granellam vocant) papaueris, prunorum, & ceraſorum, Barbaris machaleb, quod tamen aliud eſt Serapioni, aliaque non pauca, vt aurentiorum cortices, minutatim ſecti, cinnamomi, &c. Quæ ſi magna ſint ſemina, videlicet interdum depellata, ſi parua, qualia tulit natura. ſaccharo ad ſyrupi conſiſtentiam cocto, his manu ſubinde motis, ſuccuſſis, confricatis, paululum cochleari affuſo incruſtantur, & ceu tectorio quodam, & ductili tunicarum facilitate, modo cutis tenuitate veſtiuntur, ſucuſſa continuè pelui, minora ſcilicet, manibusq́; verſata, poſtremo ſaccharo paulo crudiore, vt leues & polita ſint facie.

FINIS RADII SEPTIMI.

APOL-

Digitized by Google

APOLLINIS FRANCISCI ALEXANDRI, VERCELLENSIS MEDICI,

Radius Octauus, Collyria, Pulueres: Odoramenta, Suffitus, Peſſus, Fomenta, Sacculos, explicat.

*C*OLLYRIA: *id eſt ocularia medicamenta, quædam liquida ſunt, priuatim hac voce nuncapata: quædam arida, Barbaris Sief, vel paſtillorum more, aut pyramidarum inſtar compacta, quæ trita, & in cote læuigata, in tenuiſsimum puluerem profluenti latice, aut liquore aliquo permixta, & diſſoluta: vel eodem in linteo raro macerata, oculis inſtillantur: de his Paulus, libr. 7. cap. 16.*

Collyrium citrinum.

Recipe cadmiæ vſtæ, in lacte mulicbri extinctæ, & lotæ, vnc. ii. croci, vnc. med. opii, drac. i. tragacanthæ, drac. ii. aquę pluuię quantum ſufficit, vtere cum albo oui.

Oculorum doloribus vehementiſſimis, vlceribusq; conuenit.

C*Admia: quibuſdam climia, ex Dioſcoride lib. 5. cap. 40. optima eſt Cypria, botrytis nomine, denſa, modice grauis, & in leuitatem inclinans, racemoſa facie, colore ſpodij, quæ fracta cinerulenta eſt, & æruginoſa: proxima habetur foris cærulea, intus candidior, internatis venarum diſcurſibus, onychiti lapidi aſsimilis, cuiuſmodi ſunt quæ à veteribus metallis effodiuntur: quædam etiam placodes, id eſt cruſtoſa dicitur: ſegmentis quibuſdam, perinde quaſi Zonis cincta, ob quod etiam Zonitim appellauêre: alia Oſtracitis nominatur, gracilis ex Marcello, valida, magna ex parte nigra. ſed quæ teſtaceam faciem habet, terram amplexa eſt, improbatur candida, oculorum medicamentis botrytis nomine, & onychitis vtilis, reliqua ad emplaſtra, & farinas, quæ cicatricibus inducendis inſparguntur: ad eadem Cypria prodeſt, ex Macedonia verò, Thracia & Hiſpania delata, improbantur, lauatur in mortario, trita, affuſa ſubinde aqua, dum*

ſordi-

ſordidum nihil emergat, dehinc coacta in paſtillos redigitur. Ex Galeno etiam 9. ſimpl. accuratè declaratur, vt ex Plinio libr. 34. cap. 10. eius enim plura ſunt genera, quin & factitia eſt, & foßilis, ea verò Tutia eſt Alexandrina, quia curua & caua calaminaris vocata, idq́; ab his qui botrytim, tam apud Perzenum, in Tridentino agro, quàm apud Sebuſium in Tirolenſi comitatu, in partibus editioribus domorum, in quibus fornaces extructæ ſunt collegere, è cuius genere vulgarem tutiam eſſe aſſeuerant: quamuis alij pompholigem commenti ſint, vt capite proprio: quæ tamen lanarum penniculis ſimillima eſt, ac vſque adeo leuis, vt facilè volitet: nec mirum videatur, ſi legitimum cadmiæ cognomen, in pompholigem tranſierit, cum etiam Dioſcoridis ſeculo, ſpodij vicem medicis ſuppeditaret, hanc ſuperare ex oleæ ſylueſtris foliorum cinere, ſcribit Albucaſis: cadmia, vt etiam pompholix, per initia emplaſtris miſcetur: Cauendum à cadmiæ quodam genere Aldebergi, qui operariorum pedes aquis madidos, atq; manus exedit, pulmones, & oculos lædit. Eſt & alia, è qua æs tingitur in orichalcum.

CEruſſa parant Rhodij. in doliis ſarmento componentes, acetum ſuffundunt, & ſupra ſarmenta plumbeas maſſas collocant, deinde dolia operculis obturant, ne ſpiramentum obturata emittant, poſt certũ tempus aperientes, inueniunt è maſſu plumbeam ceruſſam. Hæc cum in fornace coquitur, mutato colore ad ignis incendium, efficitur ſandaracha: vel vt infra, ateurem incendio facto, ex caſu diduxerunt homines: eaq; multo meliorem vſum præſtat, quàm quæ in metallis per ſe nata foditur: hæc eadem & myropolis, & pictoribus vſitatiſſima, quot modis paretur Dioſco. authore, lib. 5 cap. 53. facillime comprehenditur, ex Hiſpania candidiſſima vehitur, fucis muliebrib. aptiſſima. Lauatur cadmiæ modo: ex ea fit vt ſupra Sandix: id eſt vulgare minium, idem quod ceruſſa vſta, non autem ſandaracha foßilis, ſed factitia, in ferream patinam poſita, agitataq; iuxta ignem, tantiſper donec rubeſcat, ſplendeatq́; in alba emplaſtra, poſtremo mittitur ceruſſa, ſic enim colorem conſeruat, magisq́; albeſcit: in nigra autem principio, cocta nempe largius nigreſcit. Minium autem in fine admiſcetur.

Collyrium roſaceum.

REcipe foliorum roſ. rubrarum, drachm. xv. croci, gummi Arabici, an. vnc. i. opii, ſpicæ indæ, an. drachm. ii. aquæ pluuiæ quantum ſufficit.

Oculorum doloribus prodeſt.

Tria roſacea collyria deſcribuntur ab Auicenna 5. can. ſumma 2. Tract. 1. à præſcripto non longè abeſt Aetius, Tetrab. 2. ſermon. 3. cap. 108. eſt & album diarrhodon Pauli lib. 7.

Colly-

Digitized by Google

Collyrium album ſ. & cum opio.

Recipe ceruſſæ lotæ, drach. x. ſarcocollæ craſſæ, drac. iii. tragacanthæ, drac. i. fiant ex his formæ lentium ſimiles, cum aquæ roſ. ſi cum opio parare libeat, adde opij, drac. med. Aliud eſt è Rhazi pondere diuerſum.

Vlceribus oculorum, inualeſcenti ophthalmiæ, aqua roſ. albo oui, & lacte muliebri ſolutum.

Eſt & collyrium album Galeni 5 de compo. med. ſecundum loc. cap. 7. vt etiam ex Aetio, Tetrab. 2. ſerm. 3. cap. 98. longe diuerſum, at cap. 104. proprius accedit: album Galeni ſic fit.

Recipe cadmiæ lotæ, drac. xvi. ceruſſæ, drac. vi. amyli, gummi, tragacanthæ, an. drac. iiii. excipe aqua pluuia: ſi opus eſt, adde opii, drac. ii. Vſus eſt cum ouo.

Ad epiphoras, & affectiones inſcribitur, tripherum eſt, & delicatum.

Collyrium thuris.

Recipe ammoniaci, ſarcocollæ, an. drach. v. thuris, drac. x. croci, drac. ii. cum mucagine fœnugræci formetur.

Oculorum tumoribus, doloribus, vlceribusq́.

Alias ſarcocollæ, an. drac. med. legebatur, pondere diminuto, ob S, quod ſemis medicis ſignificare videbatur, vt Arithmeticis 5. præterea Meſ. cap. de oculorum vulneribus, ex Zaccharia referens, an. drac. v. legit.

Eſt & pharmacum ex thure, accommodatum ad fluxiones, & chemoſes, ex Galeno 4. de compoſ. med. ſecundum loc. cap. 7. hoc modo.

Recipe cadmiæ, thuris, an. drac. xx. ceruſſæ, drach. xl. gummi, opii, an. drac. vi. aqua pluuiali excipito. Galenus autem ſic præparat.

Recipe cadmiæ, pompholigis, thuris, an. drac. x. cætera ſimilia: admouet cum ouo. Aetius, Tetrab. 2. ſermo. 3 cap. 106. addit terræ aſteris, drac. vi. legitq́; thuris, an. drac. viii. Eſt & collyrium è thure, Dialibanu dictum, ex Paulo lib. 7.

Collyrium plumbi.

Recipe plumbi vſti, ſtibii, pompholigis lotæ, æris vſti, gummi Arabici, tragacanthæ, an. vnc. i. opii, drac. med. tere, cerniculo tranſmitte, aſperge aqua pluuia, & forma.

Plumbum: notiſſimum eſt, triplexq́; ex coloris varietate, etſi Plinio lib. 34. cap. 17. duplex tantum ſit, differt à ſtanno ex nigro, & argentario compoſito, eorũ naturã vide ex Alberto lib. 4. ca. 4. & 5. ſic vritur ex Dioſc. lib. 5. ca. 48. ſuperquam tenuiſſimas

plumbi laminas fictili nouo inditas ſulphur inſpargito, additúq; alijs rurſus laminis, interiecto ſemper ſulphure, vſq; dum vas expleueris ſuccendito, flagrante autem plumbo, ferrea rude verſato, donec perfectè redigatur in cinerē, nihilq; è plumbo non vſtū haeſerit, tum demū obſtructis naribus eximito: alioquin halitus plumbi noxius ſentitur. Sunt & alij vſtionis modi, quos ibidem ediſcere potes. Lauatur vt cadmia, & reconditur. At prius ex Dioſc. eodē libro, capite praecedente, in mortarium plumbeum aqua inijcienda, piſtillo plumbeo agitanda, donec nigreſcat aqua, & limi modo craſſeſcat, aut lutulenta reddatur, linteo deinde colatum exprime, & exſiccatum repone. Vel linteo deinde colato, aquam ſuper fundens, quo facilius quicquid eſt reſolutū incerni poſsit, hoc iterum facito, vſq; dum ſatis tibi habuiſſe videatur. Sunt & alij ex eo modi. Scoria plumbi, eſt ſpuma illa, quae ſuperne expuitur, cum in fornace percolatur, non autem plumbago, à liquato plumbo quaſi excrementum reddens molibdena Graecis, de qua Plinius lib. 34. cap. 16. haec autem vt lythargyrum excoquitur, ſed eo vſq; dum non modo digitos non inquinet, verum etiam ex igneo colore in rufum, & vehementer floridum elingueſcat. At plumbum vſtum in media coctione adiungitur: quo pacto plumbi venam expirare: vide à Georgio Agricola 7. de re metallica eius natura ex Alberto lib. & cap. 4.

STibium: vel ſtimi, officinis, vulgoq; antimonium, ex Dioſc. lib. 5. cap. 49. optimum, quod ſplendidum eſt, modoq; nitedularum emicat, confractum cruſtoſum, nihil terrae, aut ſordidi habens, friabile, quod ſtibi appellarunt: alij platyophtalmon. Duo eius genera, mas, & foemina, magis probata, horridior eſt mas, ſcabriorqúe, & minus ponderoſus, minusqúe radians, & arenoſior. Foemina contra nitet, friabilis, fiſſuriſqúe non globis dehiſcens, ex Germanicis, Gallicisqúe fodinis affertur: nec deeſt Venetijs adulterinum, eo prius fuſo, & in maſſas concreto, mulieres natiuo decore non contentae, ad fucum, & amoris illecebras abutuntur. Hic in Braſauolum tela iacit Matthiolus, quia dixerit in hoc à plumbo differre, quod antimonium teritur, & non funditur, plumbū funditur, & non teritur. Quamuis antimonium perinde ac plumbum colliqueſcat, eius rei periculo ſaepius facto, in ſui oles ex ſtibio praeparatione. Haec Matthiolus, ſanè ſingulari eruditionis genere, & vetari argumentorum ratione, quibus plurimum excellit. Propterea niſi quis ictus depelleret, & horum vulnerum medelam probe cognoſceret, vt ſaepiſsime animaduerſum eſt, iam millies defatigaretur. Quanquam praeſcriptis adiecerit Braſauolus, tamen arte quadam antimonium fundi poteſt, ſed non facilè vt plumbum. En ergo quali cum homine cauſe dicantur, quamqúe repudienda ſint eius ſimultates, cum eos dixiſſe velit, quod non dixerint, vt à quibus ſapientiam didicit, ſapientior credatur. Cum quo libuerit metallo in vaſculo fuſorio permixtum, etiam ſi ferrum ſit ſiue chalybs, celerius eliquandi materiam praebet. Sic torretur, pinſita farina circumlitum, & carbonibus obrutum, donec carbunculetur cruſta, exemptumque reſtinguatur mulieris lacte, quae marem peperit, aut vetere vino. Vritur carbonibus ſuccenſis

Braſauolus à Matthioli nota vendicatur.

penſis efflatum, quoad igni deflagret, ſi enim paulo magis concrematur, plumbi quoddam genus fit. Lauatur vt cadmia, & æs. Sunt qui vt plumbi ſcoriam, recrementum ſcilicet eluant. Eſt & antimonium, Myrepſo pyrethrum, vt aduertit Fuchſius. Quo pacto ſtibium excoquatur, vide ex Georgio Agricola 9. de re metallica. Quo autem paretur ex Senenſi li. 5. vt gr. tribus ſubductoriam vomitoriamq́; facultatem adſciſcat in peſtẽ diutinas febres, aſthma, epilepſian, conuulſionem lethargum, paralyſin, colicos, mirificè adeo, vnoq́; ore certatim vſq; prædicant, vt nimio exemplorum cumulo grauatus oblatam occaſionem explere vix poſſim. Cum vtrauis parte præter antiquorum opinionem, Dioſcoridis vmbra purgatorium proponit ex capite de cucumere agreſti, cum inquit. Quod ſi in animo ſit deiectionem moliri, adiecto ſalis duplo ſtibij, quòd colorare ſufficiat ex aqua erui magnitudine catapotia, dato, nam ſic vomitui reſiſtit, ſuaque grauitate ne elacterium enatet. Quis enim crediderit hic addi, vt valentiſſimo vim ſoluendo addat, ſeu potius infrenet, vel ſibi opponatur Dioſcorides ibidem deprauatus ſtibij hoc in capite nulla in Serapione memoria, præterea abundè liquet ſtibij puluerati, gr. etiam ſex & octo, ab audaci quodam bis exhibita grauitatem, & ſtomachi ſubuerſionem peperiſſe, nec vltra, quod ſi præcipitati inſtar ignea vi, addita præſertim chriſocola deleteria (alijs etiam nitro) eodem effectu oppreſſa natura ſurſum, ac deorſum maxima vi cum venenato medicamine humorem congeriem excernere dicatur, vt neque illa hydrargiro facultas, ſtibio hæc quoq; tribuenda non eſt, ſed adſtrictoris & omnino diſſimilis, ex vniuerſa Græcorum, atq; Arabum ſchola hæc paucula, maxima animi intentione, veritatis inquirendæ gratia, aſperſi, vt maxima cura multiplici fraudi opponatur, vt vocat iuris prudentiſſimus, peritiſſimus, integerrimus, atq; incorruptiſſimus, Tullius Albonenſius Illuſtriſſimi omnium virtutum ſpeculi, atq; exemplaris Cardinalis Borrhomæi cenſuum præſes, ſimulq; Illuſtriſſimus Comes Octauianus Languſcus herbariam, ac ſublimatoriam, quod mirum eſt in tanto homine diligentiſſime excolens, Matthioli dicta, multi apud eos momenti habenda quidem eſſet, etſi penè inuiti diſſentire compellamur, cum infirmis rationibus aliena gloria magnificum niti cognoſcimus. Quandoquidem nobis aſſiſtentibus latericia quadam ſtrue compoſita ignitis carbonibus capaci auri fabri vaſculo, cui ſtibij puluerati libr. inerat, ſuppoſitus ferrea virga horis x. continuo verſata, tandem fumum eructare deſiit ad ſelibrãm, & ſemidrachmam quaſi cineris producta. Quare ſemidrachma detracta perendie ſtibij crudi vnc. i. chryſocolæ argentariorum ſemunciam addi iuſſi fictili ardentiſſimis carbonibus ſuppoſito, paulo poſt colliqueſcere cœpit, ferreaq́; ſpathulæ tactu adhærere, tunc per interualla experiri volui, num rubeſceret, id quòd multum cunctatus cum nunquam aſſequerer, ſed lucidi nigroris guttulas tabellasq; ſub porphyrio vaſe ab igne depoſito ne contentũ vreretur dimidiam partẽ coegi, reliquum igni rurſus admoui, vt vlteriori coctura, ruborẽ ſibi cõciliaret, at ſtatim in grumos cohæſit deiectumq́; eſt, iamq́; bis terúe à nobis præparati, grana primũ quatuor

Digitized by Google

mox quina, ſenaue cum ſacchari roſ. drac. ij. maſtiches, ſcrup. i. ſæpius obtuli quinquies; octiesue, ſubduxit per vomitũ ſemel, vixq́; bis nulla omnino noxa, nullis vel exiguis torminibus, quod mirum ſanè mihi viſum eſt, cum alioqui ex rubro, non parua incommoda ſæpè contingant.

POmpholix: officinis Tutia, impropriè, nomine à Mauritanis accepto, cum ex Dioſco. lib. 5. cap. 41. ſpecie ſola, non genere à ſpodio diſtat, pinguis eſt, & candida, vſq; adeo leuis, vt in auras euolare poßit. Huius duo genera, vnum ad æris colorem vergens, ſubpingue, alterum magnopere candidum, ſummamq́; leuitatem nactum: candida fit pompholix, quoties in perficiendo ære, fabri præſtantiorem facere volentes, detritam cadmiã cumulatius inſparſerint, namq; tenuißima fauilla, quæ effertur, in pompholigem coit. Cæterum pompholix non ex æris modo materia, & fabrili induſtria factitatur, ſed ex cadmia quoq; ad gignendam ipſam follibus eximie perflatis. Huius faciendi rationem, ex Dioſcor. requirito, pluribus modis adulteratur, quod facilè cognitu fuerit: quippè nihil in his probandis inuenietur, eorum quæ ante dicta ſunt. Matthiolus vt capite de cadmia tactum eſt, communem tutiam pompholigẽ haud eſſe, non vulgaribus ſanè argumentis demonſtrat, quanquam non huius modo, verum quoq; præteritæ ætatis medicamentariis. ſimulq́; Manardus, ac Braſauolus, in communi errore verſantes, tutiã officinarum pro pompholige ſemper habuerint, quæ tamen leuißima eſt farina. Tutia autem in lapidis duritiem cõtracta. Quare huic aſtricti, memoria beneficij ſempiterna deberemus, ſi pompholigis ſuccedaneum indicaſſet, ita enim ſtupidi effecti, cum re ſatis opportuna vterentur, tutiam haud eſſe pompholigem audientes, multo magis nutant, & vacillant, nõdum vera à fodinis afferri cœpta. propterea cum ex cadmiæ fauilla, in glomuſculos vellerum ſimiles, ſummis fornacum caminis adhæreat pompholix ipſa, vt etiam ex Galen 9 ſimpl. tanquam eiuſdem ſpeciei, & naturæ, altera alterius defectum ſufficere poterit. Denique id vnum ſilentio non prætereundum duxi, plurimam videlicet reperiri tutiam factitiam, non vt ex Alberto lib. 5. cap. 8. ſed criminoſam, ex cinere ſarmentorum vitium, ſtibio, aliiſq́; in maſſas oblongas arcuatas, quam rudem tutiam appellitant, poſtea hac induſtria finientes, eiuſdem polline modica aqua irrorato, poſtis cõnexo, igneo vapore calefacto, quo globulos contrahat, & cum alia quauis cadmia comparata, effigie, colore, & frangendi contumacia, ſecerni haud valeat. Idq́; nobis duntaxat aperuit pharmacopola quidam, vniceq; innumera, & penè incredibilia huiuſmodi figmẽta indicauit, quæ adſcribere ex Galeno præcepto, vitium eſt, ne à ſceleratis addiſcãtur, ingenij tamen ſui mentiendi, atq; illudendi vim, verſutia plenam teſtata ſunt. Ita enim mei nominis ſtudioſus ſubiunxit: cum certò ſciam te adeò virtutis, ac veritatis amore flagrare, vt non modo Euclidis Geometræ Megarenſis exemplo, Athenas conuolare, & Socratẽ viſere, ſed etiam totũ orbẽ perluſtrare, rei medicæ deſiderio tractus, nõ recuſares. Ideo hæc Dij immortales, vt animi noſtri puritatẽ agnoſcãt, nunq̃ enim talia venunde-

Manardi ac Braſauoli lapſus.

Digitized by Google

nundendi, neque alios edocui à multis etiam expetita. Quippè quum tibi, collegiſq́; tuis officinam noſtram quotannis viſitantibus, vrbis & decreti veſtri praclara conſuetudine, hac mea figmenta, aliis Venetiis tamen empta compararentur, doli inſcii, probatoria hac, eligibilioraq́; commendarunt, ſummis laudibus me, vt ſcis, extulerunt quod omnibus melius mercatus eſſem, nec tu ipſe niſi oculata fide hac eadem perſpexiſſes, amicitia pignori vix fideres, vix talia patrari poſſe, tamq́; aptè fucari credidiſſes, quamuis fallacia alia aliam trudat, aliudq́; ex alio mangonium: quum praſertim Luſitani omnium generum mercimoniorum veriſsime corruptela credantur, etſi Damianus iſtius rei culpã in Tabernarios, propolas, & inſtitores reiiciat: alii in Mahumetanos, quod rem ſanctam, ſacraq́; Diis facere ſibi pollicentur, quoties aliena fidei mercatores illudant, atque defraudent, vnde latiſsima ad errores feneſtra relinquitur, Nec ideo deſunt legitima, nullo adulterio excepta, paucis admodum explorata, vt tandem omnia penè ficticia noſtris officinis paſsim circumferantur. Hac veridica meherclè extitiſſe cognoui, vt niſi Deus Opt. Max. huic morbo medelã ferat, mendaciis ita demum obruemur, vt ad Tryarios rediiſſe, & ſummo exitio conflagrare medicinalia fateamur. Denique ex Georgio Agricola 6. metallicorum, cauendum ſummopere à pompholige nigra Aldebergi, in Miſſena, qua ad oſſa vſque exedit, vlcerans.

AEs vſtum, Arabibus calcecumenos, ex Dioſcoride lib. 5. cap. 13. probatur rubrum, & quod contrito colore cinnabarim imitetur, nigrum verò, pluſquàm deceat èxuſtum eſt: fit autem è clauis ſolutarum nauium, futili crudo compoſitis, ſubſperſo ſulphure, cum ſale pari, omnibus viciſsim inſparſis fictili circumlito, ſingulari creta ſpiramento, fornacibus inditur, donec figlinum percoquatur: alii aliter parant, Principem locum tenet in Memphitide combuſtum, proximum in Cypro, noſtrum nimia vſtione nigricat, ideo ineptum, quem errorem emendabit diligentia, vt nauium clauorum noſtro æuo defectum, æs ipſum vetuſtum. Lauatur vt cadmia, mutata ter die aqua, donec nulla prorſus ſordes emergat, non protinus ab initio ad coquendum iniicitur, ſed vbi emplaſtrum ſemicoctum fuerit. Finis coquendi eſt, cum color ipſius niſi admodum exiguum indatur ſuperet, & emplaſtrum rufum efficiat.

Collyrium rubrum.

REcipe lapidis hæmatites, chalcitidis vſtæ, an. drachm. iij. æris vſti, drac. ij. myrrhæ, croci, an. drac. i. piperis longi, drac. med. aſpergantur vino, & fiat. Rhazes chalcitidis loco ceruſſam habet, nec piper.

Oculorum ſcabiem & caliginem, ex humorum frigidorum craſsitie, hypopius ſanat.

Collyrium viride.

REcipe ęruginis æris, drach. iij. chalcitidis vſtæ, drach. vj. ſandarachæ, nitri, alcyonii, an. drach. i. ſalis ammoniaci, drach. med. gummi ammoniaci,

moniaci, ſucco rutæ ſoluti, drachm. ii. omnia ex hoc conſperge, & collyrium compone. Pro chalciti atramentum ſutorium, legitur quibuſdam.

Scabiei oculorum, ac pterygia, frigidiśq; eorum morbis præſtantiſſimum.

AErugo æris, vt rubigo, ſeu ferri ferrugo, officinis viride æris, Arabibus Ziniar, ex Dioſcoride, lib. 5. cap. 45. fit his modis, in cadum, aut aliud conſimile vas, acetum quàm acerrimum infunditur, ſuperponitur inde inuerſum æneum vas, præſertim concameratum, ſin minus planum, ſitque obſtructum, nullumque habeat ſpiramentum, exempto quo doliolum obturaueris operculo, decimum poſt diem inſidens ærugo deraditur, Raſilis ideo vocata, aut æris lamina in cadis ſuper acetum, ita ſuſpenditur, ne ipſum attingat, & totidem poſt dies raditur, aut maſſula æris, aut lamina vna, pluresve, vinaceis non recentibus, ſed iam aceſcentibus conduntur, & ſimili modo verſantur, pluribus aliis modis paratur: aliqui tamen adulterant, nec fraudis expers eſt in Tabernis repertum, id quomodo deprehendatur, vt quod ſponte in Cypriis metallis gignatur, atq; è ſpecu quodam emanet, ediſcendum ex Dioſc. nam & foſſilis Græcis ἰὸς σκώληξ dicitur: ærugo itaque, & æris flos, diuerſa ſunt, vt eo in capite diſcuſſum eſt. AErugo viridibus emplaſtris poſt coctionem inijcitur, in melinis cum ſemicocta eſt. Cætera latius ex Paulo libro ſeptimo.

ALcyonium, officinis ſpuma maris, quinque eſt generum, ex Dioſcor. lib. 5. cap. 83. vnum ſpiſſum, acerbi ſaporis, tetri odoris, ſpongioſa facie, ponderoſum, & piſcem olens, quod plurimum in littoribus inuenitur: Alterum pinula oculorum, aut ſpongiæ ſimile fiſtuloſum, & leue, odorem algæ referens: Tertium vermiculi forma, & odore, magis purpureum, quod Mileſium quidam vocant. Quartum ſuccidis velleribus non diſſimile, multis inanitatibus hians, leue. Quintum figura fungi, ſine odore, aſperum, parte interna quodammodo punicoſum, foris leue, acre, quod plurimum in Propontide, iuxta Inſulam Besbicon appellatam gignitur, patrio nomine ſpumam maris vocãt, ad nos prima ſpecies nonnunquam affertur: horum verò facultates vide ex Galeno 11. ſimplic. ſic crematur alcyonium, cum ſale in crudum fictile mittitur, oblinitur vaſis ſpiraculum luto, ita fornaci mandatur, & cum figlinum percoctum fuerit, extrahitur, ad vſus reconditur, lauatur vt cadmia.

SAl ammoniacus, officinis armoniacus, ex Dioſcoride, libro quinto, capite ſeptuageſimo quinto, peculariter laudatur, ſi modo findi facilè poſſit, & in recta ſegmenta deduci, in Aphrica ſqualentibus admodum, atque arenoſis locis, potiſſimum iuxta Ammonis oraculum defoditur, in fruſtula oblonga, extra nigra, intus albentia; aluminis ſciſſili ſimilitudine, parum lucida, ſaporis ingrati, & intenſa ſalſedinis, ex Germania huic ſimilis vt plurimum affertur, factitius tamen, hocque ammoniaci vice vtuntur, vel ſalgemmeo, vel communi albiſſimo, loto & ſiccato: alter autem quo vtuntur Chymiſtæ

auri-

aurifabri, & ærarii, ad vſus medicos non recipitur. Legitimum à factitio dignoſcitur, cruſtis oblongis, lapidi ſpeculari ſimilibus, quod in igne crepitat, & exilit, quod ſubditicium non facit.

Collyrium Chalcanthi.

Recipe æris vſti, chalcanthi, an. drach. med. æruginis æris, drach. ij. ſalis ammoniaci, nitri, arſenici, ſublimati, an. drach. i. contere per hebdomadem vnam, linque, deinde collyrium forma.

Vngula fiſtulis, ceratoidis velo, agnatisq́; oculorum membranis, omniq́; frigido affectui ſalubre.

Chalcanthum neutro genere, vel chalcanthus maſculino & fœminino, ex Galeno, 4. de compoſit. med. ſecundum locos, vel atramentum ſutorium, falsò colcotar. officinis vitreolum, quoniam vitri modo pellucet, ex Dioſcoride, libro quinto, capite quadrageſimo quarto, genere quidem vnum, & idem eſt, molle, & concretum, ſed in ſpecie tres differentias habet, vnum ſtillaticium, alterum concreticium, tertium coctile, & in Hiſpania fieri ſolet. ſed inutile, & inualidiſſimum eſſe conſtat. Optimum creditur cæruleum, graue, concretum, tranſlucens, cuiuſmodi ſtillaticium eſt, ab aliis lonchiton nominatum. proximum concreticium, coctile verò ad infectus, & denigrationes, aptius ceteris eſſe compertū eſt, ad medicinæ vſum inualidius eſſe experimenta docent, in Italia duum eſt generum, natiuum ſcilicet, per ſeſe in terræ viſceribus concretum, coppa roſa vocatum, omnium valētiſſimum, præſertim ad acerrimum illud oleum eliciendum. Coppa roſa. *Id verò chalcitim eſſe putat Cardanus, vt capite proprio deductum eſt, et ſi nullis omninò notis illi reſpondeat: Præterea atramentum eſſe melanteriam, & ex vitreoli genere, res ipſas vocum deformitate implicans aſſeruit, quòd metallicum atramentum, cineréi, nigriq́; coloris cum Fuchſio aquius vocaſſet: Amathus autem melanteriam ſæpe in ſe continere aliquid argenti. Eſt & factitium, multiplex ſanè, locorum diuerſitate maiorem, vel minorem vim ſortitum, quorum Romanum cognomento, colore etſi remiſſius, præſtantius tamen eſt: proximum huic locum obtinet Cyprium. Germanicum autem, etſi facie coloratius oculis magis adblandiatur, tamē ad educendam ex eo aquā fortem, quàm ad pannos inficiendos, tàm in re medica, quàm ad alios quoſvis vſus, ſegnius, atq́; imbecillius eſt. Præparatur chalcanthum aqua roſ. irroratum. ad imbibitionem, poſtea ſiccatum, aqua rurſus aſperſum, terna vt prius repetitione. Vritur vt chalcitis, cuius in capite cum accuratiſſime chalcanthum perſtrinxerimus, eadem hic rurſus inculcare ſuperuacaneum nobis videtur, in media coctione emplaſtris inditur, coctum verò vehementiorem eius colorem efficit, et ſi alia ei non reſiſtant, nigrum quatuor modis confici poteſt, ex Georgio Agricola, lib. 12.* Cardanus fallitur.

Collyrium

Collyrium ex Fellibus.

REcipe fellis gruis, lucii, hirci, accipitris, aquilæ, & perdicis, omniũ ſiccorum, an. drach. ii, euphorbii, colocynthidos, ſagapeni, in tenuiſſimum pollinẽ redactorum, an. drac. i. ſucco fœniculi excipe.

Cæcitati ex humorum craßitie, cum neruorum opticorum obſtructione, & ceratoidis duritie, ſeniove, mirandum: contra ſuffuſiones incipientes, & oculorum caligines, & palpebrarum ac genarum pituitoſas ſcabrities, multo efficacius.

FEl, hoc eſt, ipſißima bilis flaua, & purgamentum peßimi ſanguinis, humorum calidißimum, cuiuſque natura, intenſis, & remißis viribus differens: quo liquidius, & magis in pallorem deuergit, eo minus calidum, illo qui ſpiſſus eſt, & coloratus: in ciſti, aut veſicula quadam, ſub ima hepatis parte ſedem habet frequentius, quibuſdam in cauda, in inteſtinis, in ventriculo, quibuſdam adeo exiguum, & obſcurum, vt nec deprehendi, nec colligi facilè poßit, vt ex Ariſtotele 1. de animalibus, cap. 15. ex Dioſcoride, lib. 2. cap. 70. Fel omne curatur hoc modo: Recens præligato ore folliculi, lino, tamdiu demiſſum in feruentem aquam, dum quis ſpatium trium ſtadiorum percurſaret, mox exemptum, ſiccatur vmbroſo loco, aſperginem non redolente, ſed quod ad oculorum medicamenta adiici ſolet, ligatum lino, in vitreum vas, quod mel habeat, immittitur, circumuoluto ad os vaſis lini principio, & operto vaſe reconditur. Fel canis piſcis, tam lethiferum eſſe ſcribit Matthiolus, vt lentis quantitate propinatum, ſeptenis diebus interficiat. Id verum haud eſſe in brutis, canibus præſertim, experti ſunt Curiales quidam Sabaudienſes, dum Nicææ hoſpitarentur.

Matthiolus exploditur.

GRues, quæ & Palamedis aues, quum ſoliuagæ non ſint, ſeu paſcentes, ſeu volantes, ducem ſequuntur ex Plinio, lib. 10. cap. 23. & in agmine extremo, per acies qui acclament, diſpoſitos habent: volantes itaque ordine quodam Y. faciunt, excubias nocte diuidunt, lapillum pede ſuſtinentes, qui laſſatis ſomno decidens, negligentiam coarguat, capite ſubter alam condito dormiunt, alternis pedibus inſiſtentes, notißima ſunt.

LVcius, locorum diuerſitate, diuerſis nominibus inſignitus, piſcis eſt voraciſſimus, minutorum prædo, in fluuiis, riuiſq; frequentius inhabitans, à piſcinis enim arcetur, ne aliorum nece ſterileſcant: quibuſdam lupus vocatur, qui tamen ſtercorum, ac latrinarum auidißimus eſt ſectator, cum lucius in puriori aqua libentius degat: quidam accipenſerem falsò vocant, vt ex Plinio, lib. 9. cap. 17. cumq; Saboth Maurorum lingua ſcribatur, propè incerto cognomine, aliis alia ad libitum ſtatuentibus, quod ſibi velint nondum aſſecuti, coniectura propius accedimus. Eius mandibulæ magno ſucceſſu ad terendas arenulas vſurpantur.

ACcipitrum genera ex Plinio, duodecim ſcribuntur, ex auiditate, generibus intra ſe diſtinctis, quod alii non niſi ex terra rapiunt: alii non niſi circa arbores volitantem,

Digitized by Google

tem, alii ſedentem in ſublimi, aliqui volantem in aperto: ab accipiendis malo modo aui-
bus, nomen accipitris inditum eſt. Eius verò quo nobiles ad aucupium delectantur, quum
infrequens ſit, nec niſi difficulter haberi poßit, eorum inopia. gallorum gallinaceorum
audacium, ſtrenue, & ſæpe dimicantium, fel accipi poterit, ſiue eo præſtãtius miluinum
impendio acre, idque aquilarum loco, vt ex Galeno 10. ſimpl.

AQuilarum ſex ſunt genera, ex Plinio, lib. 10. cap. 3. quanquam enim ſolo aquila no-
mine glorietur nigra, & imperialis, generoſißima, anſere multo maior, alis, &
cauda potißimum, verius quam corpore ipſo, ac pondere: aliis tamen ſuus honos non de-
eſt. Ad nos raro euolant, et ſi vt Mediolani, è ſpectaculo ſeruentur. Quum igitur peregri-
næ ſint, gallorum fel, vt ſupra, ſubſtitui poterit. Reliqua de aquilis vide ex Ariſtot. 9. de
natura animalium, cap. 32. vt in eo de animalib. lib. & cap. 6. cum tamen Plinium hal- Plinii tute-
lucinatum contendit Matthiolus, quod oßifragon ex aquila marina progenitum ſcripſe- la in Mat-
rit: talia verò eius ſint verba lib. & cap. 3. Halieti ſuum genus non habent, ſed ex aduer- thiolum.
ſo aquilarum coitu naſcuntur, id quidem quod ex his natum eſt, in oßifragis genus ha-
bẽt, non ideo oßifragos eoſdem eſſe indicat, vt nec genus aquilæ, quam barbatam vocant.
Thuſci verò oßifragam, ſed ex illegitimo iſtarũ partu, ſpurſum quoddam genus prodire, Oſſifragõ.
è quo vultures, &c. qui quum ab oßifragis non producantur, de his igitur non intelligit.
Præterea ex diuerſo aquilarum ſemine, hebetis viſus animal ſpecie diuerſum, gigni
quid prohibet?

PErdix, de qua Plinius, lib. 10. cap. 33. auis inter ganeas vſitatißima, plena fraudis, &
fallaciæ, quum inſiſtere venatorem aduertit, vt à pullis auertat ſuis, tamdiu illu-
dit, quamdiu ſoboli fugiendi ſignum tribuat, & poteſtatem, quam vbi euaſiſſe ſenſit,
tunc ſe & ipſa ſubtrahit. Sunt qui vulgari ſanè cognomento illuſi, non ſine magno erro-
re, coturnices has voctẽt, & à primatum menſis hac fortaſſe de cauſa abducendas cen- Coturnix.
ſeant, ex Auicennæ ſententia, vt relicta illis maiori copia, tanquam medicorum palato
dignißimæ, cum his maximam ineant ſuauitatem. Siquidem etſi coturnicem qualeam
vocari ſcribat Manardus, lib. 5. epiſt. 1. quin & legitimas coturnices, qualeas vocatas, Qualeæ.
lib. 6. epiſt. 2. haſq; à maioribus noſtris improbatas, non modo quia verno æſtiuoq; ſtatu
ſtrigoſæ, ac ſiccæ, ad atram potius bilem, quam bonũ ſanguinem gignendum idoneæ, Au-
tumno & Hyeme, pinguedine nimia odioſæ, vt linguæ gratiores, ita ventriculo, & con-
coctioni ineptißimæ, exigui nutrimenti, nauſeamq;, & faſtidium pariunt, & quibuſ-
dam etiam in Aquilonari, extremam perniciem attulerint, vt à fide dignis aſſertum eſt, Manardi
quæ omnia videntur Auicennæ ſententiæ adſtipulari. Ab his tamen longe diſſentit opinio opinio re-
noſtra, nec coturnices qualeas eſſe aliquo pacto crediderim vnquam, quod hæ frequẽtius fellitur.
in planitie, cultiſq; locis verſari, & milio, panicove, tàm ſatiuo, quàm ſylueſtri, pani-
ſtrella vocato, veſci conſueuerint, aliiſq; frugum generibus, quàm elleboro in montanis.
Præterea cùm Galenus 6. in 6. de morbis vulg. commento 35. nec non in Doride, Beotia,

Digitized by Google

Theſſalia, omnibusq́ finitimis regionibus, multos ex coturnicum eſu muſculorum diſtentionibus correptos, quoniam veratro ſcilicet illa veſcantur, idem & Athenis quibuſdam accidiſſe, qui coturnicibus largiter nimis ſeſe impleuerant, aſſeruerit. Auicenna autem non tantum ellebori ingeſti cauſa, malos quidem effectus prouenire, at genio earum carnium innato, præter id quod in qualeis noſtris maxime reluctatur experimentum, ex horum: continua, quotidiana, copioſiſſima ingurgitatione, frequentiſſimoq́ eſu nihil vnquam tale accidit: etſi difficilis ſint coctionis, eaque ratione cruditates aceruare poſſint, ad artus facilè decumbentes, iis credere coniecturis æquum eſſe putauerim, & tanto iuſtius, quia nobis non parua montanarum perdicum ſuppeditatur copia, corporis mole, cantu, & coloris varietate, roſtro, pedibusque rubris infra variegatis lineis, reliquo cinereo, carnisque duritie, à communibus diſſimilium, has profectò, ni me meum fallat iudicium, legitimas eſſe Coturnices, quas quidem intellexerint Galenus, ac Auicenna pro certo aſſeuerare auſus fuerim. Hæ ſiquidem non modo elleboro, verum quoque aconitis, in horto noſtro domeſticæ, ſiue napello veſcuntur, quo eodem turdos quoque victitare dictat Auicenna, lib. & cap. ſecundo, in fine, cuius ratione conuulſionem, arthritim, ſimul ac ſummam perniciem inferre poſſent, id quod cum clariſſimo euentu compertum habuerim, iis veſcentibus non raro accidiſſe, id etiam magis me mouet, vt montanas has perdices, coturnices proprie vocari contenderim, etſi Plinius aliter ſentire fortaſſe videatur, libro decimo, cap. 23. paruam auem vocitans, & ad qualeam alludens. Sunt qui ruſticam perdicem roſtrulam falsò appellent, vulgo gallinazza, magnitudine ab Ariſtotelis gallinagie differentem. At poſtquam napelli mentio incidit, non ſuperuacaneum fore duximus, ſi vel ſeuero iudicio peruiſſimorũ hominum furorem extinguentes, illorum contradictiones patefaciamus & defunctos, qui ſe tueri non poſſunt, pio ſanè animo, ab eorum iurgiis vindicemus. Nempe etſi hac patientia noſtra, qua ſæpe abutitur Matthiolus, non impetuoſe, non maligne, & tela depellam, & vulneribus mederi ſoleam, eo minus quò poſſim offendam, quanquam immodeſtius quandoque in tam celebrem virum me agere agnoſcam, efferueſcenti ſanguini paululum concedat rogo: Quis tamen eo inſolentius, eloqui poteſt? ſi in Amathum apologia, turpeloquium in Guillandinum conſideretur. Id itaque non ignoret, qua nolim ianua ſæpe me ingredi in cauſam, etſi illum nulla contumelia, nullo ambitu coner attingere. Vt autem multũ incommodis veritas debilitata, noſtro præſidio recreatur, non poſſumus cum eo congredientes, orationi noſtræ eripere contentionem, cauſa verò crimen, & petulantiam. Quandoquidem in Italicis ſuis commentariis, Leoniceno iniurit, quod in Coronopi tractatu, aconitum Græcorum, ac Auicennæ napellum, idem proculdubio exiſtimauerit, eadem verò Latinè ad vnguem, in Fuchſium reiicit, ſuppreſſo Leoniceni nomine, vt quo aſtu ab illis recedat, ad alios accedat, huius mutationis, ac varietatis, & conſilium, & rationem requiramus, quum præſertim napellum Auicenna, nullam cum

Napellus. Matthiolus variat.

aconitis

aconiti cuiuſque generis cognationem habere, audacius forte, quàm veriùs, in Fuchſium obruit, quoniam de licoctono, ac pardalianche, diſtinctim, & ſeorſum ſcripſerit, & multo ante de napello. Praterea cum ab aconiti delineationibus longe diſſideat, idcò eius improbandam opinionem. Verumtamen etſi huiuſmodi luctum, tot controuerſiis implicatam, tam moroſa ſolicitudine ad hominum perniciem, potius quam vſum expetitam, ſilentio libenter diſſimularem, nondum tranſacto decennio, dum in areola egregia adis Diua Maria Cretenſis dicata, deambularem, atque venerandus quidam Canonicus Vercellenſis, rei herbaria non ignarus, certo ſciret me ſummo herbarum viſendarum ſtudio, illuc conceſſiſſe, in propinquo quodam receſſu, bicubitalem quandã ſtirpem reperiri aſſeruit, foliis nigreſcentibus: ellebori imaginem quadantenus referentibus, at longioribus, frequentibusque laciniis, flore tamen albicante, galiopſis æmulo, ſemine puſillo, exiguo, nigro, rugoſo in acutum terminante, anguloſis ſiliquulis incluſo, radice pluribus capillaribus radiculis intertexta. Vnum profectò aconiti lycoctoni genus: ſecundum verò Hugonis Solenii, geminis radicibus, vna ex altera appendicis modo naſcente, napi modo turbinatis, quod eius radices quãdam cum napo inire videantur ſimilitudinem, napellum nuncupatus eſt, de quo infra, quumq; nulla ſit napelli pictura apud Auicennã, nullus Gracus, vel Arabs, ſ eius hiſtoriam deſcribat etſi plantam à Matthiolo deſcriptam veluti & teſticularem in arduo Seſſitenſi monte effodi iuſſerim, in brutis expertus, nihil mortiferum inueni, in homine (abſit) malo enim aliis cedere, at quonam pacto aſſeuerare poſſumus, hoc potius, quàm illud, eſſe Auicenna napellum, Nec ſcinerim hercle quo in tribunali, quo iudice, defenſionem hanc accepturus ſit Matthiolus ob capitum diuerſitatem. Siquidem non ignorat incõſtantem Auicennam, lib. 2. eadem de re ſape diſſerere, etſi hũc quaſi eximia eruditionis immerito extollat, nec homicidam cum Fuchſio appellet, cum pro Arabe, ſcutum, ac gladium induat, ac ſi napellum per os haud aſſumendum tradiderit, verum confectionem quandam, perexiguum napelli pondus accipientem, eamq; adeo correctam, vt nullam omninò poſſit inferre noxam, vel napellum Moſis intelligat, plantam napello hexearticam, vel murem napello victitantem, at ne ſingula Matthioli argumenta per me corruant, & diſcrepantur, ne ei detrectari profuſius videar, & quaſi dulcedine quadam gloria commoueri, cum res omnibus facilè perſpecta eſſe poſſit, non poſſum non admirari, ſuſceptas per Auic. partes, cui alibi ſape, vt in capite de citrio, horrificum quoddam, & nefarium omni imbutum odio bellum intulit, in cauſſa tam turpi, in medium prodiiſſe. Siquidem cum napelli dotes, ac effectus, recitat Auicenna, inquit. Eſt venenũ praſentaneum, potanti illud ſemidrachma põdere ad ſummum, etſi meo ſanè iudicio, minor etiã quantitas interficiat, ac ſi aliqua eius exigua portio non interficiat, nec ſit venenum tota ſubſtantia, eius verò theriaca, eſt mus napelli. En ergo ſi vel antidotum ex napello confectum, vel parua eius miſcella elibata, lepra remedio eſſe dicenda ſint. Propterea ſuam quaſo agnoſcat inſcitiam Matthiolus,

Cynococtonon.

Auicenna ſtabilis.

Fuchſius à Matthioli calumnia liberatur.

thiolus, non in Fuchſium irruat, non illum hic accuſet, non ſuo tantum tribuat ingenio, vel Bellunenſi illum ſuo modo tutanti, quum Arabicis typis recte ſcriptum nuſquam viderit Auicēnam, vt turbulentiſsimos, tam varios Arabes, in tantis tenebris erroris, & inſcitiæ, quaſi clariſsima lumina pellucere ſupponat. Siquidem capite de ſquilla, eorum errorem accuſat Auicenna, qui ſquillam napellum eſſe exiſtimârunt, ex indicio quodam in eā reperto, quaſi aliquam, vel leuem cum ſquilla iure ſimilitudinem quibuſdā videatur. Quamuis Dioſcorides in tertio aconito, radices in modum ſquillæ marinæ, cyrrorum nigreſcant. At quis Auicenna modo dictaret? quod ſi antidotum ex napello paratum, exigua eius copia non nocere aſſerit Matthiolus, quid tum: proſit enim oportet, nec ea ſolum ratione accipi credendum, vt non obſit, ceu quum lethalia alexipharmacis miſcentur ex Galeno 3. ſimpl. c. 23. quod ſi napellum Moyſis intelligat, quis ſcit? re enim prorſus indiſtinctam reddit. At quid ad hæc, napellum Moyſis, modo herbam ſecum agnaſcentem, modo murem in radice napelli victitantem protulit, vt quæ maior ſit hac garrulitas, quæ ſæuior carnificina, latere ſanè poſsit neminem. At mirum ſatis quod Matthiolus, qui authorum ſcripta accuratiſsimè cribrare, expendere, ac penſitare conſueuit, tam perdite, adeo turpiter, Auicennæ amore irretitus, & caligauerit, & deceptus ſit,

Anthora.

vt quum anthoro, & anthora, Montis regalis confinibus familiare, è Genua ad nos afferri ſolitum, vnum certe aconiti lycoctoni genus à medicis in vſus ſuos conuerſum, ſcrupulo, aut ſemidrachmæ pondere, ſurſum ac deorſum largiſsimè expurgans, ruſticanis ideo corporibus familiare, neſcio quo pacto inuoluit, capite de elleboro, ſiue hoc, lupariæ aut vulpariæ nomine appelletur, quum alia ſit anthoro, aliis herba della thoro, napellus quibuſdam, platano hæc foliis eſt non diſsimilibus, minoribus tamen, nigrioribus, maioribus ſanè inciſuris, caule cubitali, radicibus geminis, eiuſdem craſsitiei foris è fuſco flaueſcentibus, intus albis, vti alia Vgonis Solerii delineationibus appoſite reſpondens, perſæpe in montibus Crepacorianis effoſſa, vt ſupra: nec quia atris fermeq; capillaribus radicibus veſtiantur, ideo vel ellebori genera fuerint vnquam, vel hac in parte Solerium arguere poteſt Matthiolus: vtrique geminas vt par eſt radices conſtituentem, quæ quidem quantopere inter ſe diſtent, gregarii quiq; ſimpliciarii animaduertant, ceu cum ea aconitorum genera caule filicis ſimili, cubito longiore, & radicibus adeo tenuibus, vt ſquillarum marinarum cirris eas comparauerit Dioſcor. cap. de elleboro repræſentat.

Solerius in Matthiolū effertur.

Secundi autem tertiiq; aconiti effigiem, propriæ ſcripturæ diſsimilem reddit. Præterea primi aconiti generis eſſe, radices illas Romæ in Aurelio ponte venales, & quarum eſt vſus in Neapolitano agro, teſtatum reliquit Matthiolus. ficticiam deinde pingit radicem, & neſcio vnde aconitū primi generis ſibi fabricat, à nemine vel Romano, vel Neapolitano, vt neque ab alio hactenus viſam. Quocirca cum mendacem veteri prouerbio, memorem eſſe oporteat, conuictus ne teſtimonia ſiue halapantas adducet in clariſs. Geſnerum, in ſtudioſum Guillandinum, facie adeo pertuſa, adeo ſugillata, rurſus ne inſurget, ranun-

cula;

culi ſpeciem inter aconitum tertium enumerans. Denique vt ad ſui napelli pictam imaginem deſcendamus, qua equidem coniectura, quo æſtro geminũ id appinxit napelli genus, forte ne ab Auicen. extraxit, vtrumque, aconitum tàm intus, quàm extra, letbiferum dictante, nec cynoctonon tripliciter cum pædacio partiente, ſed reliqua duo in napellis fortaſſe implicante. Si enim inuidioſe, non impudenter, mentiri audet Matthiolus, ſciat velim me non ex charta ſtudioſis impoſiturum, non vanas, non mendaces, falſasq; imagines appicturum. Quandoquidem iam ſexennio, napellum retinum vulgi in horto ſeruamus, omni penè ex parte ſecundo ſuo aconito aſsimilem, pluricaulem tamen, bicubita, foliis ranunculo maioribus, nigreſcentibus, profundioribusq; lacinijs, floribus mirandis in longum apicem per interualla digeſtis, è vireſcente galericulo, in oblongum vaſculum, candidum aquilegiæ floſculo quadantenus æmulis, duobus neruulis ad imum vſque in contractas cauduculas intus terminantibus, atque in triplex corniculum, in quêis anguloſa ſemina, primum alba, per maturitatem nigra, Auguſto, ac Septembri, radiculis, cæpoſoq; capite ad elleborum accedentibus, quarum ſuccum ac pulverem carnibus admixta, cum feli, caniq; edenda præbuerim, nihilum læſi ſunt. Hanc cum alijs præclaris ſtirpibus animaduertit Aloyſius Anguillarius, tunc à nobis prandio exceptus, Aloiſii Anguillarii laus. *eius enim eſt excellentis humanitatis, & officii gratia, vt ſi quid etiam ab extremis Indis, ab vltimis Garamantis, in Patauino horto aſſeruauerit, ſe mihi libenter impartiturum pollicitus ſit, certoq; ſcio promiſſorum fidem non violaturum: ſuam enim de aconitis ſententiam, coram expoſuit eorumq; qui Doronicum Pardalianchem credunt.*

Glaucium: barbaris Sief Memithe.

G*Laucium: de quo Dioſcorides, li. 3. ca. 83. & Memithe Serapionis, idem ſunt, collato vtriuſque textu, eſtq; ſuccus herbæ, quæ ad Hierapolim Syriæ naſcitur, foliis ferè corniculati papaueris, pinguioribus tamen, in terram ſparſis, odoris tetri, guſtus amari, tota croceo ſucco madens, folia in olla fictili ſemifrigidis clibanis calefaciunt indigenæ, vſq; dum flaueſcant, deinde contuſis ſuccum exprimunt, cuius eſt vſus ad oculorum medicamenta. Cum autem ex Serapionis, vel eius interpretis lapſu, chelidonium minus Memith expoſitum ſit, qui ante Heſperum tenebras ſibi peperere, chelidonij radicibus tuſis, & expreſſis, vt etiam vulgaris planta, perfecto amor vocata, ſuccũ parauere legitimum Glaucium opinantes. Id autem Venetias afferri cœpit, Dioſcorid. & Serapione lectioni maxime conſentaneum, nec ideo eorum in tabernis, cum non deſit adulterinum prius quidem admittendum, niſi authorum conditionibus probè reſpondeat, eius verò defectui, licet ſpecie diuerſus, ſatisfacere ſaltem poterit, ſuccus perfecti amoris, radicum experientia compertus oculis ſalutaris, etſi eius plantam aquilegiæ loco depingere videantur Fuchſius, ac Matthiolus, videlicet foliis chelidonij maioris, mollioribus, ac paulo ma-*

gis orbiculatis, caule cubitali, proceriore, floribus in cacumine purpureis, ex caudis quibuſdam, velut muliebres loculi pendentibus, quibus deciduis capitula, ac velut cornicula reflexa, nigro ſemine diſſepta ſubnaſcuntur, radice craſſa: quæ quidem omnia procul dubio profecto amore dicto referunt. floris colore excepto. Siquidem vel cæruleo eleganti, ad purpureum quibuſdam accedente, vel candido colore, in hortis paſſim inueniuntur. Sunt qui angelicam putent, quæ tamen cubito altior eſt, geniculato ſtipite, vacuo, & pluribus alarum cauitatibus prædito, folijs oblongis, circum diſſectis, è viridi nigricantibus, floribus in purpura candidis, in vmbellam compactis, ſemine foliaceo, lentium instar depreſſo, radice craſſa raphani modo in plures fibras diuaricata, foris nigricante, intus candida, cum acredine ſuauiter fragrante, nec deeſt ſylueſtris quædam inodora.

Archangelica.

Eſt & archangelica, alijs vrtica iners, alba, & mortua, quoniam folijs vrticæ candidioribus, aut verius lactea macula, in longum aſperſa, lienis longitudinem quadantenus referens, paſſim iuxta ſemitas, ac ſepes ruralibus noſtris, ideo herba milza vocata, vel quia eorum experimento, aut ſucco, vel puluere ingeſta, ſiue ex aceto illita, ſpleni præſidio viſa fuerit. Hæc mordacitatis omnino expers, nullam ciens pruriginem, caule quadrangulo, è ruffo viреſcente, vel nigricante, flore albo, in aliquibus purpureo, aut luteo, ſemine in caulibus per interualla, loculoſq; diſſepto, copioſo ac atro, fætidoque, nec niſi contrita planta, graui odore fragrans, idem certe quod Plinij lamium, libro 21. cap. 15 & cap. 14. etſi neſcio qui galliopſim commenti ſunt.

Lamium. Vrtica fætida.

Quæ tamen vrtica fætida creditur, circa ſepes, ædificiorum areas vbiq;, flore purpureo, lacteis tranſuerſim percurrentibus maculis, graue olens, iis eſt intermixta frequenter, Anguillarius aliam ab hac repræſentat, effectu in ſtrumas clariſſimo nimirum, quòd hæc etiam non trita grauiter oleat, hinc Matthioli iniuriæ adſcribēdum, Fuchſius hanc putant ſcrofulariam maiorem, ſiue millemorbiam, alijs momordicam, quæ tamen folijs non vſquequaque vrticam repræſentat, omni enim penitus carent ſcabritie, radice præterea ſtrumoſa, magna, alba, quā quidem adeo euidentem notam, nuſquam præteriſſet Dioſcorides, vt quod frequentius in riguis, ſcrobium extremitatibus, locisq; vliginoſis excreſcat; cum, Plinius Glaucinum refrigerare ſcribit, non labitur, vt falsò prodit Senenſis, à Glaucio enim non à Gleucino Dioſcorides librarij vitium redimitur.

Scrofularia maior. Millemorbia.

Collyrium ophtalmicum, aliàs aqua ad oculos rubentes.

Recipe ſacchari candidi, aloes, an. drach. v. cadmiæ pp. ſcrup. med. caphuræ, ii. vini albi, aquæ roſ. & fœniculi, an. vnc. ii. & med. miſce, & inſtilla.

Oculorum caligini, lacrymis, robori, & prutitui commodum.

DE PVLVERIBVS.

PVlueres: Barbaris Suſuf, Myrepſo Drangea, alijs Tragea, à Græca voce τραγήματα: vt etiam epiphoremata, metadorpia, & pemmata, quibuſdam ſpecies, tritura, aut lomenta, Græcis ξήρια: etſi Cornarius in ſuis commentatiis, falsò ad eos tantum pulueres, qui vulneribus, vlceribus, & cuti inſperguntur, hanc dictionem detorqueat: diu ſeruari non poſſunt, quia celeriter euanida fatiſcunt, etiam circa ſextum menſum, quantumuis probè occluſa, quare prius craßiuſculum comminuenda ſunt, vſus tempore tenuißime. Sunt qui puluerem vniuerſale ad omnia in farinam læuigata, Suſuf autem odorata tantum comprehendere exiſtiment. Non quidem ad celandam iniucunditatem, verum ad humorem vitandum præparantur. Tragemata autem ea vocat Gal. primo de aliment. facul. cap. 34. ea quæ poſt cœnam voluptatis inter bibendum excitandæ gratia manduntur.

Puluis ligni aloes primus.

R^Ecipe ligni aloes, drach. i. galliæ, drach. ii. ſcrup. i. gr. vi. ſacchari albi vnc. i. & med. potatur drach. iii. cum ſyrupo cotoneorum ſimplici vel aromatico.

Ventriculum, humiditatem immodicam ſiccat, flatus diſſoluit, coctionem iuuat.

Puluis ligni aloes ſecundus.

REcipe ligni aloes, drach. iii. cardamomi, menthæ ſiccæ, ſpicæ, marrubii, cyperi, cort. citrii, maſtiches, aniſi, apii, an. drach. ii. galliæ, ſchœnanthi, an. drac. i. ſacchari, pondus omnium. Da vt ſupra.

Cor, & ventriculum roborat, oris odorem commendat, coctionem iuuat.

Puluis diarrhodon.

REcipe trochiſcorum diarrhodon, maſtiches, an. drachm. iii. ſuccini, menthę ſiccæ, ligni aloes, an. drac. ii. & med. Da drac. ii. cum vino odorifero.

Intemperiem frigidam ventriculi corrigit, ob id dolorem inde natum leuat.

Puluis aromaticus.

REcipe aniſi, vnc. ii. drach. ii. ſeminis fœniculi, drach. vi. glycyrrhizæ, zingiberis, an. drachm. quatuor & med. caryophyllor. macis, cinnamomi, galangæ, galliæ moſchatæ, an. drachm. iii. aloes, cort. citrii, an. drach. ii. ſcrup. i. gr. vi. moſchi, gr. xviii. ſacchari albi pondus omnium

ſaccha-

ſacchari candidi, dimidium pondus omnium. Dantur drachmæ tres, cum vino generoſo.

Ventriculum roborat, coctionem iuuat, flatus diſſoluit, halitus gratiam commendat. ex Prapoſito, gallia drac.i.legitur.

Puluis impinguans.

Recipe farinæ cicerum infuſorum lacte, & ſiccatorum, rurſus infuſorum, & ſiccatorum, tertiò deinde coctorum, libr.med. oryzæ frequenter lotæ, vnc.ii.tritici, & hordei excorticatorum, & ſæpe lotorum, & ſiccatorum, ſæpe lacte infuſorum, & ſiccatorum, an.vnc.iii.amygdalarum dulcium, vnc. v. papaueris, panis albi, biſcocti, an.vnc.quatuor, ſacchari albi, libr.i. Da ſorbendas indies mane vnc.iii.coctas cum lacte, aut aqua cicerum, ſeui vnc. quatuor, immerito addidit Syluius.

Phtiſicis atropia laborantibus, marceſcentibus ex ſenio conuenit, experientia enim eos pinguefacit.

Oryza: Barbaris rizi, ex Dioſcoride, libr. 2. cap. 87. frugum generis eſt, in paluſtribus, riguisq; naſcens, in cibaria quotidiana vſq; adeo expetitur, vt vulgari huic notitiæ nihil addendum ſuperſit, delibrata enim qualis ad fercula accipienda eſt.

Triticum: quod & frumentum, & granum, ob excellentiam vulgo dicitur, ex Dioſcoride lib. ſecundo, cap. 77. optimum eſt recens, & iam perfecte adultum, colorem luteum referens, dehinc ſequitur trimeſtre, nonnullis ſitanium vocatum: addimus aliena omni materia vacans, à vitia, aliisq; quiſquiliis, ac peſtibus mundum, fractu contumax, denſum, ponderoſum, lucidum, maturum, non ſtrigoſum, italicum etiam ex Plinio, lib. 18. cap. 7. Tritici verò plura ſunt genera, vt ex Theophraſto, 8. de hiſtoria plantarum, cap. 4. eius verò nomine hoc ſeculo, omnia ſemina quæ in panificium complecti videntur. Galenus autem inter panes, ſiligineum, poſtea ſimilaceum, plurimum alimentum præſtare aſſeruit, nec cuiquam propria deſunt vocabula. Siquidem ex Plinio, lib. 18. Secale. *cap. 16. ex ſecale, quam farraginem vocant, deterrimus, & ad arcendam famem tan-* Farrago. *tum vtilis, fieri panis ſcribitur. At eodem libro, ab octauo capite ad decimum, ex ſiligine candidiſſimus, ac leuiſſimus, fieri panis, ſecale ſcilicet, ac ſiligine diſtinctis. Segala autem Ticinenſibus, vulgo noſtro biaua, è qua rurales, & pauperculi, nigrum panem triticeo longe deteriorem formant. Hanc ſiliginem eſſe, neſcio qui non incelebres viri arbitrati ſunt. At cum è ſiliginis farina candidiſſimus panis fieret, vt ex Plinio, li. 18. cap. 8. atque Galeno puriſſimus ſiligitis, plurimum alimenti præſtans, primo de aliment. facultat. cap. ſecundo, etſi Columella vitium tritici ſiliginem dixerit, & Celſus lib. ſecundo, ex*

Digitized by Google

do, ex tritico firmiſſimam fieri ſiliginem, Pedemontanis Toſella dicitur, ex eaq́ue panis ſit candidus: At cuius biduo, triduoúe tranſacto, gratia exoleſcit. Ex ſecale autem impurus, niger & alendo imbecillis. Hinc ſecale eſſe, & farrago Plinij, lib. 18. cap. 16. facile conijceretur, ex qua deterrimus ſit panis, & tantum ad arcendam famem vtilis, niſi amaror obſtaret. Alij ſecalem, olyram eſſe exiſtimarunt. At cum ſeorſum diſtinctis capitibus, ſecalem ab olyra diſtinxerit, lib. videlicet prędicto, cap. 8. dulcem ex ea confici panem oſtendens: colore pręterea adeo albo, vt quidam ob eius candorem, oryzam putarent, ſimul ac olyra ex Galeno, li. prędicto, cap. 13. extrinſecus corticem veluti hordeum habeat, è qua decorticata, vt decet tragum conficitur Quod ad colorem naturalem attinet, in hordeis, & olyris, eſt albus. Hinc itaq; ſecale eſſe non poteſt, quę tritici modo in aruis facile decutitur. Ruellius per olyram, ſiliginem vertit, de quibus tamen, vtpotè diuerſis, verba fecit Plinius, lib. 18. & 10. hanc etiam ariucam vocans, non ſiliginem, lib. 22. cap. 25. diuerſitas quoque ex Galen. facilè conuincitur, libro ſuperius citato, cap. 2 quod σιλιγνις, neque Gręcum ſit, neq; aliter ipſum potuerit exprimere. Siquidem ſi idem eſſe putaſſet, cum olyra gręcum ſit, per id facilè protuliſſet, olyram hanc zeę generi aſſcriptam, orientalibus regionibus pręcipuam, Hiſpanis centenum vocari ſcribit Amathus, quia ex vno grano centena naſcantur, Itali verò ſegala, quam falsò ſiliginem commenti ſunt, apud Plinium tamen, cẽtenum hoc, ſiue ſecala, farraginem dici, nigrum omnino, & aſpectu triſte, nam olyra dubio procul, candidum, ex quo poſt triticeos panes optimi conficiuntur: ſibi igitur oppoſitus tam belle, tamq́; dilucide cenſendus, vt ſolius Typographi, ſi quod eſt vitium, illum poſſit excuſare. Non igitur ignorauit olyram colore eſſe albo, vt in Amathum iaculatur Matthiolus, nec minus ſecalam ab eo differre, ex Plinio, cum illam nigrum eſſe aſſeruit. Cum autem Marcello murit Matthiolus, quod forte crediderit olyram ſecalem eſſe, is verò aſſerat Gręcia magis, & Aegypto, quàm Italię peculiarem olyram.: in rebus dubijs, & vaga rerum in gentibus appellatione, non eſt quod huic detractetur.

Toſella. Olyra. Siligo. Arinca. Tragum. Amathi lapſus. Amathi in Matthiolũ protectio. Marcellus defenditur.

PAnum varię ſunt ſpecies, ex Galeno, 1. de aliment. facultat. cap. 2. vel ἀυτοπυρος, vel συδηµοσος, vel ſiligineus, vel ſimilaceus, denique furfuraceus, ſiligineum tamen ſimilaceo pręfert, qua fortaſſe ratione Plinius, lib. 18. cap. 8 è ſiligine laudatiſſimum panem, piſtrinorumq́; opera laudatiſſimum pręcellere, in Italia ſcriptum reliquit, vt eodem libr. & cap. ſiliginem propriè tritici delicias eſſe: ſimila verò farina alba, & flos, ſeu delicię farinę triticeę, è qua ſimilago, ex tritico pręſtantiſſima ſcribitur. Hodie itaque ad hos dirimendos ſcrupos, ſiligineum panem, & triticeum appellabimus, diuerſos ſanè candore, ſuauitate, coctionis facilitate, alijsque dotibus, quibus longe magis triticeus excellit, ex ſimila ſcilicet, potius quam ex communi farina, qui plurimum eſt fermentatus, at non ea abundantia, qua panis aceſcat, & pulcherrime ſubactus, quique in furno igne moderato fuerit aſſatus, in panes mediocris magnitudinis, non

Simila.

EEEE *ex re-*

ex recenti admodum farina; ex molari lapide acquiſititium quendam colorem ad'vue præ ſe ferente, non ex vetuſtate, ſitu, carie, vel puluere, vel malo odore obducta, nō ſuperſlue melita, ne furfuraceum panem faciat. Vt deniq; omnis in ſuo genere panis perfectus ſit quinis Auicennæ qualitatibus, 2. canone: vt ſit mundus, ſalitus, confectus, fermentatus, bene coctus, quas omnes ad amuſſim ita complectitur, panis triticeus, in Vercellenſi noſtra ciuitate nulla angaria venalis, vt hac ſaltem panis prærogatiua, omnia totius hemiſpherij loca, omnium candore, guſtu, atq; alijs excellat. Vino autem, aquarum præſtantia, atq; omnibus edulijs, nulli ſit ſecunda, vt non iniuria quis exiſtimet, Cererem, Bacchum, nymphasquê, ibi natales habuiſſe, tam amœna, tam nobilis, tantis, tam grauibus, atque doctiſſimis, ſpecioſiſſimis viris, mulieribusq; emunita, vt quod nulli vrbi

Vercellenſis ciuitatis laus.

vnquam delatum, iure merito his reliquas excellens, Apollinea ab arguto Poeta appellata ſit: ibi mirandi amphiteatri, maximæ inquam molis fundamenta, ad caſtri noui ſubmœnia viſuntur, cum olim totius Lyguriæ caput, ſeptem milliaria muris circuiret, ibi & vetus ſapientiæ nomen, ob clariſſimam Philoſophorum Academiam: cur autem panes nō ſaliti plus ponderent, quàm ſaliti, &c. vide ex Ariſt. 14. Problematū. Caterū ſi biſcoctū parare animo inſideat, in aſſulas multas panis ſecandus, clibano rurſus excoquendus, & quidem igne remiſſo ne ardentior occurrens ſuperficiem externam circumurat: alij ſaccharum, vel alia pro varijs ſcopis, dum pinſitur, adijciunt, vt maſtichem etiam, quo modo paratum, vocauere Tortellas de Seni, nos vero biſcoctū. Quod ſi ex maſtiche effingere mauis. Accipe floris farinæ triticea, lib. i. pinſito cum aqua fontis, ad cuius quamlibet vnciam maſtiche, drachm. i. præmacerata fuerit, in placentulas coge, & furno percoque, rurſus contritas, eodem maſtiches infuſo, in paſtillos redige, iterum percoque.

Biſcoctū.

Tortellæ de Seni.

Puluis baccarum myrthi.

RECipe baccarum myrthi, & granorum mali punici acidorum, toſtorum, an. drac. xx. cumini, aceto horis vigintiquatuor infuſi, & ſiccati, coriandri, ſicci, ſimiliter infuſi, & arefacti, torrefactorum e ſucci lotos, ceratiorum, rhois, glandium, au. drach. x. acaciæ, hipociſthidos, an. drac. v. confice. & da.

Ad ventriculi, & aliorum viſcerum imbecillitatem.

L*Otos: qua & Celtis, Arabibus Sadar, vt eius fructus nabuch: ex Serapione, ab Arabis neſcio quibus, vel agrifolium, vel laurus ſylueſtris vocatur. Matthiolus in Ruellium*

Digitized by Google

lum inuehitur, quod exiſtimauerit loton eam eſſe plantam, quæ Italis agrifololio dicitur, nulla inuicem nota correſpondente, quin potius illi valde reclamante. Ruellius tamen hunc in modum dictat, recentiores certe acrifolium, pro faba, ſiue quod idem eſt, loto arbore accipiunt: acrifolium tamen Macrobius inter infauſtas arbores enumerat: contra lotum fœlicem eſſe tradit, quare aliud acrifolium, à loto putauit, &c. primum igitur aliorum ſententiam refert, quæ neque probata, quum ex Theophraſto ilicis folio inciſuris crebrioribus annotauerit, in capitis fronte: agrifolium autem fronte ſit perpetua, folijs in ambitu valde aculeatis, humilis verius quàm procera, cortice viridi, è quo viſcum nonnullis conficitur, quam quidem Theophraſti agriam, ſiue ariam ſuſpicati ſunt, minimaſque glande duroque ligno. Hinc manifeſto argumento deprehenditur, nimia cauillandi cupiditate, Matthiolum talia inuexiſſe. Syluius pro loto, meſpilum immaturum vertit, & pro ſauich, polentam: quæ quidem cuius nam rei fieret, non exponitur: tametſi ſauich, ſuccum alias ſignificauerit, vt apud Auicennam, capite de ſadar. Hæc igitur tam accurate interpretatur, vt tandem nihil commune habeat. Quandoquidem polenta pluriſariam parabatur ex Plinio, libro 18. cap. 7. at ex Galeno, 1. de alimentaria facultate, ca. 11. ex recenti hordeo mediocriter frixo, laudatiſſima fit polenta. Ruellii pugna in Matthiolum. Syluius notatur. Sauich.

LOTOS *itaque: cuius plura ſunt genera folio, caule, flore, fructuque deſcripta, ex Theophraſto, ſeptimo de hiſtoria planta. vltimo ex Dioſcoride, libro primo capite 134. arbor eſt vaſtæ magnitudinis, ferens baccam pipere maiorem, dulcem, cibis gratam, ſtomacho facilem, ex Plinio, libro 13. capite 16. vt etiam ex Theophraſto, quarto de hiſtoria plantarum, accuratius declaratur, relicta vrbana, ſylueſtrique, & Aegyptia lotus: de quibus libro quarto Dioſcorides. Manardus libro nono Epiſtola tertia ſcribit, fuiſſe & ipſam loton quandoque Italiæ familiarem: idque ex Plinio, nunc adeò raram, vt ferè pro mi ac lo ab aduenis ſpectaretur ea, quæ propè Templum Diuo Antonio dicatum, Hermolao viuente videbatur. Matthiolus in Goritienſi agro, Tridentinis bagolarum, Veronenſibus perlarum eſſe, tam euidentibus notis delineat, vt eius opinio maxime probanda videatur: idemque eſſe ſibi ipſi proculdubio conſtet, ceu cap. de oxyacantha, nonnihil tactum eſt, at quum Dioſcorides aſphaltiti trifolio loti arboris folia reddat, æqualia ſanè, nec vlla cum iliceis ſimilitudine, cur ita reddidit Matthiolus, ex Theophraſto foliis per ambitum ſerratis alioqui ilicis viderentur, at ſi ilex foliis non ſit ſerratis, hæc ut ſenſui aduerſantur ſibi ne ad amuſſim reſpondẽt: propterea ita vertitur, inciſuras fo-*

lium habet, ac ilicis eſſe videatur: cum verò paruis ceraſis ſimiles, oblongo ſatis pediculo illorum more pendentes, probè maturos, ex rubro nigreſactos ſectetur. Plinius autem, ac Theophraſtus, magnitudine fabæ, colore croci, dum eſt maturum, denſum in ramis myrthi modo, idem ne ſint, medicinæ candidati dijudicẽt: nos enim præterijt, quanquam Bruyerinus, 11. de re cibaria, alyſſiam vulgo, geminamqúe ſuis tractibus oſtendat. Eius

Agrifoliũ itaq; loco oxyacanthæ ſuccum imponemus, ſiccatumq; puluerabimus, vel cæteris eo ſu-

Paliurus. ſceptis, fiet ſolidum quoddam. At poſtquam agrifolij mentio incidit, quem Paliurum exiſtimant rei herbariæ ſcriptores, cum eius tam varia ſint effigies, variantibus in eius delineatione authoribus: ſi Agatoclis de quo Athenæus li. 14. cap. 20. Theophraſti, Dioſcoridis, Plinij, ac Plutarchi monumenta inuicem conferantur: hinc qualis ſit Dioſcoridis palyurus, breuibus ab eo tranſcurſus, ob tritam Græcis in regionibus notitiam, oxyacantha officinarum creditur, Matthiolus Theophraſti paliurum, lib. & cap. 4. de hiſtor. plant. de quo Plinius, lib. 13. cap. 27. agrifolio vulgari non diſſimilem putat: quod folijs in circuitu echinatis, loto grandioribus, fructu cedri, rotundo, rubro, nucleum intus habente, iucundo, & guſtu non inſuaui. Anguillarius agreſtibus zeziphis in Veronenſium agrorum, ſepimenta comparauit: at quum punici nucleo perperam non mandendo comparetur, Theophraſti corruptelam, ex Plinio ita reſtituit. Non editur nucleo, nulla acinorum punici mentione, eam verò, de qua 3. de hiſtor. plant. cap. 17. rhamnum tertiam Dioſcoridis exiſtimat, Græcis, Italiſque locis dilutis & aridis familiarem, maximeqúe aculeatum fruticem, Zeziphorum agreſtium folijs, latioribus tamen, rotundioribus ad pediculum nigrioribus ramis pluribus, quinque ferè cubitorum altitudine, geminis coniugatim aculeis, recto, atq; vnco. fructu lato, candido, tenui folliculari ſpecie verticillo ſimili, ſiliquæ, terna quaternaúe ſemina inſunt, lenticiæ ac pinguedine ſeminis lini, quum tamen Plinius de paliuri facultatibus differens lib. 4. eaſdem cum Dioſcoride videtur reddidiſſe, hac equidem ex cauſa, quum Amathus ex præcitatis locis, paliurum idem cum Dioſc. aſſeuerat. Matthiolus contra, illum falſo putaſſe inquit, Dioſc. paliurum, & eam de qua Theophraſtus, 3. de hiſto. plant. cap. 17. & Galenus 8. ſ. agrifolium eſſe. At quàm cito cadunt, pereuntque turbulentæ eius furiæ, quàm facile ignitæ eius faces extinguuntur, ac euaneſcunt? cum ex libro, & cap. 4. Theophraſti, talia adduxerit Amathus. Quæ igitur eſt Matthioli exiſtimatio, quæ accuſatio, etiã,

Pro Amatho arguitur Matthiolus, atq; etiam reprobanda: nam quæ ad hæc ſequuntur, facile labaſcunt, cum Amatho obſtare credit, quoniam frutex ſit, non arbor, & ſemen in ſiliquis proferat, quæ baccifera agrifolio non contingit. Equidem Theophraſtum antea adduxerat Amathus, deſcribentem 3. de hiſtor. plant. cap. 17. paliurum fruticem in ſiliquis ſemen ferentem, eademq; ex Plinio reddi, lib. 13 cap. 19. vnde igitur tam impie deducit paliuri differentias Amatho incognitas, tenebroſam ſuis inuolucr is ver tigis ẽ r b q; circun fundẽs. Quandoquidẽ ſuis in cõmentarijs aſſerit Dioſcorideã paliurũ, prorſus diſſidere ab ea q̃ diuerſis generibus pro-

Digitized by Google

bus protulit Theophraſtus. Præterea & Ioſephum Salandium, in Gratia vidiſſe, Dioſco-
ridis paliurum, ſemine fuliginoſo, pingui, nulla ſiliquarum mentione habita. At quum
fructus, ac ſemina, & è conuerſo, nonnunquam confundantur, ac Theoph. paliurum fru-
ctu diuerſo afferat, ab eo ſcilicet fructu, de quo libro tertio ſemen legitur, quum huic ali-
quantulum faueat Theophraſtus, alteri plurimum Plinius, lib. 24. cap. 13. Dioſcoridis
paliuri omnes facultates ad vnguem reddens, quis non haſitaret, nec conſiſteret? vtcun-
que ſit, ex his vnum eſſe poteſt, etſi rara ſint arborum ſemina, quæ vaſculis nõ occludan-
tur, quod nudum vt piper proueniat. Nempe ex Theophraſto, primo de hiſtor. plant. 18.
arborum nulla ſemine eſt nudo. Quare in tam varia ſtirpe, vnicuique liberum cogitandi
iudicium relinquimus.

CEratia, aut ceratonia, vel ſiliqua, quibuſdã xilocaracta, aliis carobe, vel carobole,
fructus ſatis proceræ arboris, in latum potius quam longum ramoſa, fraxineis ſpe-
ctatur frondibus, latioribus tamen, folijs durioribus, rarioribus, magiſq́; orbiculatis cor-
ticis, colore è cinereo in cæruleum, ſaxoſis, aſperiſq́; locis contenta, in Neapolitano regno,
& tota via Appia creberrima: Genuæ etiam mulis in cibum offeruntur eius ſiliquæ, &
inde ad nos tranſeunt, ſuis maritimis adeo familiares, vt apud nos in adagium tranſie-
rit, carobolas mulorum, & aſinorum Lygurum auenam eſſe: cum primum ex arbore le-
guntur, prorſus ingratæ ſunt, & guſtu horrificæ: at ſiccæ dulces, & gratæ euadunt. Ex
earum expreſſa melligine, myrobalanorum genera condire aſſueuerunt Indi. Eſt & ſili- Siliqua.
qua nomine appellata ſpeciali, de qua Theophraſtus, 8. de hiſtor. plant. cap. 3. cui ſi ligna
longa affixeris aſcendet, & frugifera fiet, alioqui vitioſa, atque æruginoſa redditur. Hanc
vulgus noſter phaſiolos turcicos appellat, tanquam peregrinos, inde in Italiam aduectos:
etſi hortenſem ſmilacem Dioſcoridis. lib. 3. cap. 139. & dolichos Pauli, ac Gal. 1. de alim. Smilax hortenſis.
facult. ad amuſſim adeo referat, vt Manardi, aliorumq́; ſententia maxime ſit reproban- Dolichi.
da, qui eruialam, iiſdem ochron, vulgo noſtro erbegilla, quaſi piſorum genus quoddam Eruiala.
plebi erbeglione, quæ quidem nullius pedamenti adminiculo, abunde in agris vbique fru- Ochron.
ctificat, etſi viridariis ſuſtententur, idem eſſe putant, at ſuis capreolis ita nunquam vici- Manardi
nis ſeptis circumuoluentur, minuſq́; adeo adoleſcent, vt topiarias ſcenas repræſentent, lapſus.
non verſicolore ſemine, non renum figura: quæ tamen omnia Turcicis phaſeolis ad vn-
guem reſpondent. Hi enim iuxta ſepta conſeri ſoliti ſequacibus viticulis ſeſe implicant,
vt ad ſummum vſque breui erigantur, & topiario opere æſtuoſos radios inhibeant. Hæc
verò vſque adeo infimæ plebeculæ innoteſcere non dubitauerim, vt perfrictæ frontis ne-
mo, aduerſam poſthac tueri ſententiam audeat, & à probatorum hominum teſtimonio,
nec non à veritate deſciſcere. Phaſioli autem, vel phaſeoli vulgares ſunt, eius etiam viri- Phaſeoli.
dibus corniculis, ſuis granis alliato excoctis, vel omphacio in cibaria expetitis, triniale
autem erbiglione. Latinis piſum, ſub ochri nomine, ex Galeno ac Aegineta, complecti-
tur. Quæ verò erbeglia communiter dicitur, eruiala eſt, vt præſcripſimus. At qua mente

Piſum. Amathus cœcutit. Matthiolus notatur.

phaſeolum, ſiue phaſiolum, eruialam magnam credat Amathus, quum eruiala à piſo, at phaſeolo diſtinguatur ex Plinio, libro decimo octauo, capite ſeptimo, vt etiam ex Theophraſto 8. de hiſtor. plant. cap. 3. cum eruialam illam dolichum putat, qui Galeni ætate phaſiolum, vel lobus appellabatur, & Theophraſto dolichum, ſiue ſiliqua, idem ſanè cum hortenſi ſmilace, niſi eas ad ſaturitatem vſque comederit, vix poterit adeo tumultuoſa ſomnia facere, cum autem piſi ſiliquas non edi contendit Matthiolus, in inſubria nunquam verſatus eſt, vbi iure pingui excoctæ, quæ præſertim politiori ſunt facie, tanquam ſapidiores, non quidem omninò mandi, at dentibus corradi conſueuêre, etſi deglubitæ, vt plurimum in menſas veniant, quod ſi rei vulgatiſſimæ fidem adhibere nolit Matthiolus guſtum experiatur. Huc accedit Ioannes Bruyerius, libro ſeptimo, de re cibaria, capite ſecundo, inquit enim: Viridia cum ſiliquis cocta, non infimam authoritatem obtinent, in menſis elegantioribus.

Puluis capitalis calidus.

RECipe pulegii, calaminthes, cort. citrii, ſampſuci, ſtœchados, betonicæ, caryophyllorum, gummi iuniperi, an. drac. ij. fiat puluis vertici capitis inſpergendus.

Catharro ex capitis obſtructione, & frigiditati prodeſt.

Puluis capitalis temperatus.

RECipe roſ. rubrarum, balauſtiarum, maſtiches, ſing. drach. ij. macis, olibani, myrthorum, ſing. drach. i. nucum cupreſſi, ſtœchados, an. drach. i. & med. fiat puluis tenuiſſimus, cõmiſſuræ coronali aſpergendus: aliis ſantalorum, & labruſcæ, ſing. drach. i. adduntur.

Caput roborat, & fluorem omnem ex eo continet.

Puluis capitalis chyrurgicus.

RECipe pul. ariſtolochiæ, iridis, panacis, mannæ, thuris, farinæ erui, ſing. partes æquas. Hic capitis vulneribus inſpargitur, eſtq; Galeni, lib. & cap. 6. meth. med. Sunt & codices quidam, qui ſquamam æris æqua portione legunt, vt Paulus, lib. 7. at panacẽ prætermittit. Myrepſus etiam ponderibus variat: alii aliter parãt. Plura cephalica vide ex Aetio, Tetrab. 4. ſerm. 2. cap. 35.

Puluis ocularis.

RECipe ſeſeleos, euphragiæ, fœniculi, cubebarum, an. drach. med. cardamomi maioris, macis, an. drach. i. cinnamomi, cumini, an. drach. ij. folio

foliorum roſmarini, ſeminis aniſi, an. vnc. med. fiat puluis tenuiſſimus, cuius drachma accipiatur ex vino.

Frigidis oculorum morbis ſuccurrit. Sunt & oculares pulueres Myrepſo, oculis inſpergendi.

Puluis ſtomachicus, off. tragea confortans ſtomachum.

Recipe cinnamomi præſtantioris, vnc. i. coriandrorum pp. vnc. ij. ſeminis meliſſæ, vnc. med. ſacchari albi, vnc. iiij. miſce in tenuiſſimum pollinem. Datur cochleario vno à cibo, & potu omni.

Ventriculum, & cor roborat, vſu iucundiſſimo, præſertim noſtro more confectum.

Puluis pro ſtomacho, ſiue ducis.

Recipe cinnamomi electi, vnc. i. & med. zingiberis, piperis, glycyrrhizæ, an. vnc. med. piperis longi, caryophyllorum, galangæ, macis, cardamomi vtriuſque, nucis moſchatæ, an. drac. i. nardi, drach. med. miſce in exactiſſimam farinam: ad huius ſeſquidrachmam addendo hyeme, ſacchari vnc. i. æſtate, ad drach. i. ſacchari, vnc. i.

Ventriculi potiſſimum, hypocundriorum, & inteſtinorum flatus diſſipat, eaque roborat.

Puluis adſtrictiuus maior.

Recipe boli armeni, terræ ſigillatæ, ſeminis portulacæ, myrtill. acaciæ, pilorum leporis vſtorum, ſeminum plantaginis, chartæ vſtæ, ſing. vn. i. fuliginis furni, gypſi, ſing. vnc. quatuor, ſanguinis drac. thuris, aloes, an. drac. ij. tragacanthæ, gummi arabici, ſolidaginis maioris, ſing. drach. i. in puluerem redige.

Hic non eſt ſilentio diſſimulandus Braſauoli lapſus, ſuo ſeni reſpondentis, hunc puluerem per os ſumi nihil prohibere, cum gypſi ſtrangulantis vnc. iiij. præter fuliginem, ab interna aſſumptione vetent. Braſauolus notatur.

Puluis adſtrictiuus maior.

Recipe boli armeni, libr. i. myrtillorum, libr. med. ſanguinis draconis, vnc. iiij. thuris, maſtiches, an. vnc. i. roſ. rubrarum, balauſtiarum, an. vnc. ij. tere.

Puluis

Puluis pro exitu ani, aliis inteſtini.

Recipe maſtiches, thuris, nucum cupreſſi, ſtibii, malicorii, glandium, balauſtiarum, an. drach. iij. in puluillum redacta aſperge.

Ani prouidentia vtilis, aliis morbo ſancti Fiacri.

Puluis, ſiue dactylus ad prægnantes.

Recipe maſtiches, thuris, an. drach. med. lacrymæ draconis, myrtill. boli armeni. grani tinctorii, an. ſcrup. med. tere, ex huius drachma dactylum oſſis loco reple, vino madefacito, & papyro inuolutum, ſub calidis cineribus calefac. Da abortum timentibus.

Puluis pro puerperis, off. poſt partum.

Recipe caſ. aromaticæ, cinnamomi, adianthi, an. drach. ij. ſeminis aniſi, iulorum nucum, ſeminis citrii, an. vnc. med. rad. phu, drach. i. & med. puluerata præbe ex vino, aliis aliter.

Puerperarum dolores lenit, menſes ciet, vterinis omnium cruciatibus vtiliſſimum.

Puluis cordialis primus.

Recipe quinque lapidum pretioſorum, an. drach. med. coralliorum amborum an. drach. ij. oſſiculi cordis ceruini, antiſpodii, foliorum auri & argenti, ſuccini, an. ſcrup. ij. aliàs drach. ij. croci, ligni aloes, an. drach. i. cinnamo. drach. iij. addit Præpoſitus criſtalli, ambari, an. drac. med. alii foliorum auri loco, limaturam legunt.

Corroborat, ſpiritus illuminat, ſaltus & mœſticiam fugat.

Puluis cordialis communis.

Recipe quinque lapidum pretioſorum, raſuræ cornu cerui, ſeminis oxalidis, an. drach. ij. margarit. terræ ſigillatæ, an. drach. i. coralliorum vtriuſque, raſuræ eboris, an. drachm. i. & med. foliorum auri & argenti, an. num. xx. omnia ſub porphyrite exquiſitiſſime ad læuorem contere.

Cordis, cerebri, & ventriculi noxis, maximo eſt præſidio, ſyncopen leuat, cordis tremorem, triſticiamq́, pellit.

Ecquid prophana horum puluerum carnificina, à morte ad vitam incautos reſtituet? fallet quidem, & argento mulctabit, quamuis emptio merci conueniat, ideò paruo æſtimentur

mentur huiuſmodi pulueres in tabernis, nec à pretio nomen mutuentur, ideò inutiles, ac ſpernendi, quod vitra præſegminum pretioſorum loco accipiant, & noxa exſpectanda, formidandave ſit; propterea qui vetuſtatem retinent, ab his deſiſtāt, ni ex veritate, occultum in proximo dolum exerceant.

Puluis cordialis ſecundus, aliis pro vermibus.

Recipe quinque lapidum pretioſorum, an. drachm. i. tramenti cornu ceruini, ſeminis ſancti, dictamni, myrrhæ, tormentillæ, ſeminis caulium, oxalidis, coriandri p̄p. ſeminis portulacæ, an. vnc. med. ſeminis lyguſtici, drac. x. rhabarbari optimi, drac. i. & med. foliorum auri, nu. xl. fiat puluis, vel addito melle electarium: vel ſaccharo in offas cogatur. Nos pæoniæ, vnc. med. interdum addimus. Ex Braſauolo Fuchſio, aliiſq; variat.

Vermes enecat, cor q; adeo roborat, vt non immerito cardiaci nomen adipiſcatur.

Puluis ad eos qui ſe in ſomno permingunt, vel ad vrinæ incontinentiam, aliàs ad mingentes in lecto.

Recipe membranæ internæ ventriculi gallorum, aut caporum, p̄p. vnc. med. cineris ericii, drach. iij. ſeminis eupatorii, vnc. i. tere. Da drach. i. eunti dormitum cum vino, vel iure. Plura vide ex Aetio, Tetrab. & ſerm. 3. cap. 25.

Puluis ad ardorem vrinæ, officinis tragea,

Recipe quatuor ſeminum frig. maiorum, ſeminis portulacæ, maluæ, papaueris albi, an. drac. i. tragacanthæ, gummi arab. violarum, amyli, antiſpodii, boli armeni, an. drach. vj. ſacchari ad pondus omnium.

Puluis ad lapillum in renibus, officinis in veſica.

Recipe lithoſpermatis, ſaxifragæ, adianthi, cinnamomi, ſeminis aniſi, an. drachm. med. glycyrrhizæ, drachm. i. & med. lapidis lyncurii, & lapidis iudaici, an. ſcrup. i. ſeminis aſparagi, & melonis, an. drach. i. capiat cum vino albo generoſo. Nos etiam

anonidis radicē pulueratam, miro ſucceſſu addimus, ac plura interdum, vt ex Fuchſio.

Eſt & duplex puluis nephriticus ex Alexandro, lib. 9.

Puluis ad gomorrhœam, aliàs ad fluxum ſpermatis.

RECipe menthæ ſiccæ, drach. iij. ſeminis viticis, rad. iridis, an. drach. ij. ſeminis rutæ, drach. i. ſeminis lactucæ. drach. ij. & med. ſacchari ad pondus omnium. Huius pulueris cape cochlear med. ex vino albo, horis ij. ante cibum. Addimus nos ramentorum eboris, coralliorum, boli armeni, ſeminis roſarum, an. drach. ij.

Puluis pro epilepticis.

RECipe coriandri pp. drach. ij. ſeminis pæoniæ & portulacæ, an. drach. i. vngularū aſini vſtarum, vn. med. miſce. Da cochleari i. ex aqua rutæ.

Vngularum aſini cinis, ex Dioſc. lib. 2. c. 37. per dies multos binis cochlearis potus, proditur comitialibus adiuuare. Vritur vt cornu ceruinum.

Puluis ſenæ præp. ſ. ſcammonio.

RECipe foliorum ſenæ, vnc. i. & med. zingiberis, macis, an. drach. iij. cinnamo. tartari, an. drach. i. & med. aliàs drac. med. tere. Da drach. ij. vel iij. & vltra, parùm enim ſubducit.

Puluis ſenæ præp. cum ſcammonio.

RECipe foliorum ſenæ, vnc iij. tartari, ſalis indi, an. vnc. med. macis, drach. iij. cinnamomi, drac. i. & med. ſcammonii pp. drach. med. contunde. Da drach. i. vel drach. i. & med.

Atram bilem potiſsimum, bilem etiam flauam, & phlegma deiicit.

Sunt qui aliter parent ex Braſauolo, in electariorum examine, ob exiguam ſcammonii quantitatem.

Puluis ad gutturoſos, aliàs pro botio.

RECipe ſpongiæ marinæ, & pilę maritimæ vſtorum, oſſis ſæpiæ, piperis longi & nigri. zingiberis, cinnamomi, ſalis gemmæ, pyrethri, gallarum, echymi roſarum, an. vnc. ij. alij addunt cort. auellanarum vſtarum, vnc. med. punicis, ſeminis plantaginis, limaturæ acuum pp. cineris cort.

ouorum,

ouorum, ellebori albi & nigri, an. drach. ij. eſtque valentior: paretur puluis, cribro excutiatur, cap. cochlear i. hora ſomni, non bibendo, poſt: alii ex æqua ſaluiæ propinant.

SPongia, aliis fungus marinus, ex Dioſc. lib. 5. c. 85. alia mas, tenui fiſtula, ſpiſſa, quarum durior tragos nominatur. Fœmina autem, quæ contrarias dotes habet, vruntur ut alcyoniũ, candidæ curæ fiunt; è molliſsimis per æſtus tincta, ſalis ſpuma, quæ petris cohæret, inſolantur inuerſæ, hoc eſt, parte caua ſurſum ſpectante, & quà abſciſſæ fuerunt deorſum. Si verò æſtiua ſerenitate ad Lunam ſternantur, perfuſæ ſalis ſpuma, aut maris aqua, maximũ candorem referent: nobis colore, figura & magnitudine, diſtinguuntur: aliquæ enim magis, minusve oblongæ, quædam teretes, aliæ latæ, craſſæ, & ſubtiles, tuberoſæ aut planæ, cauernoſæ omnes, diuerſo quoq; vſu, attractum liquorem aſſeruant, niſi exprimantur: ad irrigandum maximè habiles, ob laxitatem & raritatem, præſtat recens, & quæ etiamnum ſeruat maris odorem, de his Ariſtot. 5. de hiſt. anim. cap. 16.

PIla, ſeu ſphæra marina, off. balla, ſeu palea marina, globulus eſt rotundus, & velut pilorum bubulorum inuolucrum, in littoribus repertum, pelagii colliſione aggeſtum. Siquidem apud arundineta quædam, pilaceas feſtucas minutiſsimæ cuiuſdam herbulæ ſecum implicat, ſimulq; aduoluit, & ſolutu difficilem pilam effingit: quæ quidem tametſi à recentioribus in vſu poſita videatur, vt etiam ex Myrepſo, in vnguento ad lumbricos: aliàs expreſſa eſt à Galeno i. de compoſitio. med. ſecundum locos, per σφαῖραν θαλασσίαν, ex Critone.

SEpia de qua Dioſcorides, lib. 2. cap. 19. ex Ariſtot. 4. de animalibus, cap. 1. & 5. de animal. cap. 18. polypis eſt non abſimilis, at hæ ampliori corpore, illi pedum multitudine excellunt maritimis piſcinis cognitiſsimæ ſunt, & ea ſolertia vt atrum cruorem dum ſe peti animaduertunt per aquam effundant, atque ita piſcatoribus iter veluti præſepiant, at nec ſuum atramentum, nec torpedini torpor, nec loligini marcor proſunt, quo minus hominum aſtum poteſtatemq; fugiant, os habent album in dorſo, exterius durum, læue, interius tenerum, fungoſam leniter rude ſubtiliſsimis & minutis lineamentis plenum aurifabris expetitum.

Puluis ſternutatoribus.

REcipe rad. pyrethri, vnc. i. caſtorei, vnc. med. elleborialbi & nigri, an. drach. i. ſampſuci m. i. fiat puluis naribus inſufflandus.

Alius eſt puluis ſternutatorius, ex Myrepſo, vbi varios quoque pulueres tradit.

Puluis aliàs ſpecies pro epithemate cordis.

REcipe florum cordialium, an. m. med. ſantalorum omnium roſ. rubrarũ, an. drac. ij. doronici, been albi & rubri, ſuccini oſſiculi, cordis

 ceruini,

ceruini, an.ſcrup.iiij. cort.citrii, ſeminis oxyalidis, ligni aloes, caryophyllorum, an.drach.i.& med. coralliorum vtriuſque, antiſpodii, an.drachm. med. fragmentorum, quinque lapidum pretioſorum, an.drach.i.moſchi gr.iij.caphuræ, gr.vj.terantur omnia ſingulatim, deinde miſceantur, addit Præpoſitus margaritarum, drach.med.

Flores cordiales tres ſunt, borraginis, bugloſſi, meliſſæ. Huius loco violam legit Syluius inconcinnè 3. de ſimpl. ac comp. præpar.

Puluis ad epithema hepatis.

Recipe roſarum, ſantali albi, ſantali rubri, abſinthii, ſchœnanthi, antiſpodii, ſpicæ indicæ, an. vnc. med. puluerata miſce & repone, addit Fuchſ. eboris vſti. ſ. intybi, ſingul. vnc. med. variatque in præſcripto ad cor.

Epithema, id eſt, liquida medicamenta ex aromatis potiſſimum, & ſtillaticiis liquoribus cordis, iecinori, fronti admota, hoc ſeculo vocari conſueuêre, quamuis Aegineta ita ſcriptis mandauerit, libro ſeptimo, capite decimo octauo, porro inter malagmata mediis corporis regionibus accommodata, epithemata propriè nuncupantur, quæ quidem ſtomacho, & iecinori admouentur qualiacunque illa fuerint, roborantem ex adſtringentibus vim poſtulantia, nunc liquoribus tepefactis ſindone, vel laneo panno ex chermes infectis, iiſdem immerſis, ac ſubinde leniter expreſſis, admouentur: etſi epithemata omnia vocari poſſint, quæ non vernaculo lentore, ſed externis vinctatamnis cohæreſcunt.

Epithema commune pro corde.

Recipe puluerum pro epithemate cordis, drach. ij. vini aruiſii, vnc.i. aceti roſ.vn.med.aquæ roſ.vnc.iiij.borraginis, bugloſſi, meliſſæ, an. vnc.iij. miſce.

Epithema commune pro hepate.

Recipe puluerum pro epithemate hepatis, vel ſpecierum diatrionſantalon, drach.ij.aceti roſ.vnc.i.aquarum intybi ſatiui vtriuſq; lactucæ, abſinthii, oxalidis, an.vnc.ij.miſce.

Oxyrhodinum, vel epithema pro fronte.

Recipe aquæ roſ.vnc.iiij.aceti albi, vnc.ij.olei roſ.vnc.i. miſce, & hoc linteis imbutis fronti admoueatur.

DE ODORAMENTIS.

ODoramenta: hoc eſt medicamina quæ citra ignis acceſsionem, naribus, vel illinuntur, vel adhibentur, in cerebrum odore ſuo alterantia, duplicia ſunt: ſicca videlicet, tenui linteo, ſericoſæ inſerta, vel in orbiculum pomum vocatum coacta, vel liquida, vitrea ampulla obſerata, eius ore membrana diligenter obſtructo, acubus perforata, naribus ideo & obiicienda, & inſpergenda; ſpiritus nutriunt, ac inſtaurant, aerem luſtrant, purgant, grauεolentiam retundunt, eius virus diſcutiunt, ac fugant, non minus ac odorati ſuffitus.

Odoramentum ſiccum vulgare.

RƐcipe nigellæ aceto maceratæ, ſeminis pæoniæ, an. drachm. i. macis, cubebarum, caryophyllorum, an. ſcrup. i. contuſa, & trita ſerico excipiantur, ad odorandum.

Catharro, epilepticisq́ utile.

Odoramentum commune.

RƐcipe aquę roſ. vnc. iiii. vini aruiſii, aceti roſ. ſing. vnc. i. pul. ſantalorum citrearum, drach. i. & med. caryophyllo. integr. nu. ii. clauſa, vt dictum eſt in ampulla concuſſa, obiice naribus. His addi poſſunt moſchus, ambarum, caphura, crocus, opium, & reliqua in vſus proprios.

Familiare ad reparandos languentium ſpiritus, ad ſomnum conciliandum, inbibendum, ſi caſtoreum, ſuccus rutæ, & id potentia immiſceantur.

Pomum vulgare.

RƐcipe ſtyracis, vnc. i. caryophyllorum, drach. ii. laſeris odorati, vnc. med. ambari, drac. med. moſchi, gr. xv. cum latice roſ. & ſtacte vniantur.

Pomum ex ladano.

RƐcipe ladani, vnc. i. ligni aloes, ſtyracis, coſti, nardi, thuris, galliæ moſchatæ, myrrhæ, an. vnc. med. nucis moſchatæ, nucis cupreſſi, gummi, iuniperi, an. drac. i. nigellæ, cinnamomi, caryophyll. an. drach. ii. ambari, ſcrup. i. moſchi, gr. iiii. cum aqua roſ. & vino aruſio, ac modica cera, formetur pomum.

Catharrum ſiſtit, cerebrumq́ roborat, naribus ſæpè admotum.

Digitized by Google

Pomum in peſtem.

RECipe ſtyracis, florum bugloſſi, ligni aloes, caphuræ, an. ſcrup. ii. caryoph. triũ ſantalorum, been albi, & rubri, myrrhæ, calami aromatici, nucis moſchatæ, nardi, thuris, gummi, iuniperi, an. ſcrup. i. ſuccini, croci, coralliorum rubrorum, antiſpodii, an. drac. med. ſeminis oxalidis, drac. iii. ſucci portulacæ, & malorum aurenciorum, an. vnc. iiii. nympheæ, coriandri torrefacti, terræ ſigillatæ, an. drachm. ii. boli armeni, vnc. med. excipe hæc puluerata ſyrupo ex corticibus citrii completo q. ſ. adde ambari, moſchi ſeparatim pulueratorum, an. ſcrup. med. ladani aqua roſ. & aceto infuſi, vnc. med. terebinthinæ lotæ cum aqua roſ. quantum ſufficit, ad pomi, ſiue pilæ figuram inducendam.

Peſtilentem auram. & eius luis contagia pellit, cerebrum, corq́ roborat.

DE SVFFIMENTIS.

SVffimenta, vel ſuffitus, aliis ſuffumigia, vel ſuffumigationes, Græcis θυμιάματα: medicamenta ſunt ignitis carbonibus inijcienda, vel in trochiſcos coacta, vel puluerata, ad odoris gratiam, ad tetros halitus expurgandos, ad capitis in ſubiectas partes defluxus, ad infarctus omnes, aurium tinnitus, & frigidas quaſcunq; noxas: quæ quidem ſi ad vterinos affectus parentur, vel quo muliebria ducant, vel quia euagantem vterum ſtabiliant, diuaricatis cruribus, ſuper infundibulum ſtragulis circumdatum, euaporatorio intus occluſo, & muliere pannis diligenter ſuccincta, ne ad caput efferantur vapores, accipienda ſunt. Si autem patulo ore, auribuſue excipienda ſunt, per tubum, fiſtulamúe, capite perpenſo efferantur, vel per ſedem perforatam.

Suffitus odoratus.

REcipe laſeris odorati, drac. ii. galliæ moſchatæ, cinnamomi, caryophyl. ſing. drac. i. foliorum lauri, ligni aloes, ſing. drac. i. tere ſingula, ſtacte excipe in paſtillos, viuis carbonibus inſpergendos.

Suffitus vterinus.

REcipe laſeris fœtidi, galbani, myrrhæ, caſtorei, ſeminis rutæ, ſing. drac. i. cinnamomi, vnguis odoratæ, ſing. drac. ii. ſeminis fœniculi, drac. i. & med. craſſiuſculum puluerata, prunis aſperge.

Ori admotus, vteri præfocationem repente depellit, vulua adhibitus, menſes prouocat, & eorum dolores paulo poſt ſedat.

Varia ſuffimenta, vide ſi libet ex Nicolao Myrepſo.

DE

DE PESSIS.

PEſſus, Barbaris peſſarium, & ineptius naſcale, pro vterino clyſteri Græcis μητρεγχύται vocato, vſurpari quibuſdam immerito conſueuit. Siquidem ex Paulo, lib. 7. cap. 24. ipſorum tres generales ſunt differẽtiæ: vel emollientium, vel adſtringẽtium, vel aperientium. Fiunt autem ad craſsitudinem inſtar ſtrigmenti, & paulò ſpiſsiorem, deinde lana linamento tortili ſimilis duplicata, in medicamentum tincta, ori vuluæ condenda ſic eſt, vt filum prælongum habeat alligatum, quo facilè poſsint extrahi, quando viſum fuerit, nũc linteo, ſericoúe tenuiſsimo obducta, ad digiti formã conſuta, genitalibus mulierum partibus induntur, quomodo alias lana concerpta, quæ medicamenta continebantur ex Paulo, lib. 3. cap 60. vel eadem balani forma inijciuntur, vt infra, ſomni potiſſimum tempore, ad ſex, vel ſeptem horas relicta.

Peſſus vterinus vulgaris.

REcipe pulueris pilularũ fœtidarum, drac. vi. ſucci mercurialis quantum ſufficit, fiat peſſus, & linteolo illigatus, vtero inſeratur.

Menſes validiſsime prouocat, vaſa in vterum deſinentia aperit.

Peſſus varios relaxantes, emollientes, conceptionem adiuuantes, vide ex Myrepſo.

Metrenchita vulgaris.

REcipe ſucci, vel decocti arthemiſiæ vnc. iii. olei liliorum, olei ſeminis lini puri, ac laurini, ſing. vnc. i. myrrhæ, drach. i. & med. ſagapeni, caſtorei, an. ſcrup. i. commixtis omnibus fiat.

Vterinos dolores, durities, obſtructiones, & diuturnos eius affectus perſanat.

DE FOMENTIS.

FOmenta, hoc eſt, vel decocta partibus applicita, illa ſuo calore fouentia, & flatus diſsipantia, vel per halitus digerentia, humectantia, lenientia, atque alia ex vi coctorum præſtantia, in veſica excipi, vel ſpongia, lineoúe filo, aut laneo panno craſsiore imbuto, & expreſſo, adhibentur, & liquida vocari poſſunt. Sunt enim & ſicca fomenta, ex Hippocrate 2. de vict. ratione in acutis, nihilum ferè à ſacculis euariantia.

Fomentum commune.

REcipe florum chamæmeli, meliloti, anethi, althææ, an. m. ii. ſeminis lini, fœnugræci, aniſi, fœniculi, an. vnc. med. bulliant in ſ. aqua ad tertias: addunt alii alia, ad libitum.

Melilo.

Digitized by Google

Melilotus: ſiue ſertula campana, aliis regia corona, ex Dioſc. lib. 3. cap. 39. laudatiſſima in Attica, & Cyzico, & Chalcedone nata, cuius color vicinus eſt croco, boni odoris: naſcitur & in Campania circa Nolam, colore in luteum langueſcente, odore infirmo. Nos tria meliloti faſtigia prodimus, primum ab radice fruticoſum, cubitalem, flagellis exilibus, & coma trifolij minuta, ac lente fimbriata, floſculo melino, odoris eiuſdem, cuius & herba, nempe ſuauis, tereti, ac per ramos diffuſo ſemine. Alterum aſpectu cano, croci odore, ac flore, pinguiſſimis, ac breuiſſimis foliis, vt etiam ex Plinio, lib. 21. cap. 9. Tertium ſimile fœnugraco, folio raro, ſemine in lunata ſiliqua, flauo, rotundo, infra ſynapis amplitudinem, flore luteo, odorato, ad Iſaachi lectionem ex Serapione alludens: quem tametſi lapſum prædicet Valeriola, lib. 3 enarrat. 5. quod duo meliloti genera ex Dioſco. contra veri fidem ſtatuerit: vel eodem errore carpendus eſt Auicenna, vel barbaræ interpretationis inquinatores accerſendi, & in codices potius, quam in authores retorquendum: cum præſertim Serapion, hunc in modum dictet: Dioſcor. eſt ex meliloto habens colorem croci, & eſt eo quod aſſimilatur fœnugraco: ita fortaſſis mente propria intelligens, vel eſſe ex eo meliloto ſpeciem fœnugraco aſſimilem, Iſacho adſcriptam, ſiue illud Dioſcoridis fœnugraco æmulum eſſe: neq; enim inficiatur Valeriola, meliloti plantam trifolio ſimilem, proinde cognationem quadam iungi, nec ideo duplicem ex Dioſcoride tradidiſſe: vel quia in vetuſtioribus Pedacij exemplaribus, ea legeretur particula hodie abolita. Nam & Auicenna colorem ſimilem fœnugraco, Dioſcoridis teſtimonio obtulit, cum prius in album, & citrinum, citra eius memoriam ſecuiſſet. Præterea tam reconditum animi pabulum non videtur, vt Ariſtophanis lucernam exigat, tam prodigioſis, tam deprauatis Maurorum ſcriptis, vt neq; Cœlum, neq; Terram attingere ſæpe videantur. Eſt tamen, cum omnes trahamur (vt Ariſtotelicis verbis vtar) 1. Metaph. ad ſcientiæ cupiditatem, dum multa altius rimor, magnus ille officinarum ex-

Matthioli oſcitātia.

piator Matthiolus, Italicè loquens, magna oblectatione legentium animos paſcens, ac delectans, quippe quod ex Græcis, cum nondum elicuiſſet, ſtipites, caules ne, an radices, aut meliloti ſemina, ad vſus medicos reciperentur, Serapione ſemine eligente, Latinos magna expectatione illuſit, bœotica ænigmata ſedulo diſſoluit, intacta præteriit, ne forte aliud cornix, aliud noctua loqueretur. Qui enim inuoluta extricare, obſcura patefacere, fuſca illuſtrare, incognita prodere creditur, quo fructu acceſſerit, qua inſtructione, qua amplificatione à cogitatione deflexerit, animũ obduxerit, ac detraxerit, cur tam facili rei ignoratione obſurdeſcat, vix vlla inductione fidem mihi adhibuerim, vix apud me reputem, niſi cum Platone in Atlantico, debitam ignorantiæ pœnam ſcientiæ, aut verius ſilentio perſoluere velit. Si enim prædictas meliloti ſpecies ex Roma, Gargano, & Campania allatas, Ticini interdum vidiſſet, ac olfeciſſet, ſecundam præcipue, legitimam melilotum proculdubio referentem flores ſaltem vſui eſſe apud Græcos, conieciſſet, cum ſicci validius, magisq; quàm planta fragrent, vti ex Theophraſto 7. de cauſ. plant. ca. 22.

Cæterum

Cæterum cum nobis infrequens ſit melilotus, etſi in inſula Vgada, Illyriæ, vineis Ditelinæ, obuia ſit, nec aliud trifolij genus ibi oriatur. Eius inopia trifolium odoratum, plebi tribulo, circa Serui decurſus copioſiſſimum accipi poterit, etſi ſyluestris lotos ſuccedaneum ſit ex Gal. attributo. Quandoquidem ſeplaſiis vſitatiſſima, ad herbariorum quorundam gemſt.lam potius accedit. flore quidem luteo, in vnguiculas volatilium ſimiles terminante, vix trifolij odore, non hortenſis, nec lotus vrbana, vt eo inclinat Matthiolus, non ſylueſtris, vt ſtatuit Fuchſ.1.de compoſ.med. in Patauino viridario viſitur.

ALthea: Latinis ibiſcus, vulgo maluauiſco, aut bonauiſco, ſiue biſmalua, ex Dioſcor. lib.3.cap.139. in ſylueſtrium maluarum genere eſt, cui folia vt cyclamino rotunda, ex Theophraſto 9. de hiſt.plan.cap.19. conſtat ibiſcum folio maluæ, maiori tamen, piloſioreque, caule molli. flore melino, fructu maluæ, radice neruoſa, albaq; guſtu maluæ, caulibus proxima, vulgatiſſima eſt, in hortis vbiq;, locis humectis, pinguibusq; gaudens, flore tamen inter ruborem, & purpuram ſplendente, vel candido, roſæ ſimili, Iulio, & Auguſto potiſſimum, eius loco quidam Alcæa vtuntur, ſylueſtrium maluarum generi aſſignata, vnicaulis ferè, non malua modo fruticoſa, & ſarmentoſa, quibuſdam herba Simeonis. De qua capite altheam ſubſequenti Dioſcorides, cum althea mucago ſimpliciter ſcribitur, ex radice intelligenda: etſi folia, ac ſemina in vſu etiam medico habeantur, vt flores, in Diacodione Actuarij.

Matthiolo nō ſubſcribitur.

DE SACCVLIS.

SAcculi: olim arida fomenta, ex floribus, plantis, radicibus, alijsq; rudiuſculum pulueratis, quadrati frequentius, vel ad membrorum patientium formam figurantur: ex ſerico videlicet cordi, & capiti admouendi: alij verò ex panno lineo, conſuunturq; acu tranſuerſim miſſa, ne ſcilicet ea ex quibus conſtant in vnam omnia partem labantur, ac declinent. Solent verò ante admotionem, teſta calente ſuperponi, vino, aut aceto irrigata, ac ſubinde contracto calore partibus adhiberi, ad vnc.i. vel vnc.i.& med. pro quolibet ſacculo.

Alcæa. Herba Simeonis.

Sacculus cordialis.

REcipe florum borraginis, & meliſſæ, an. vnc. med. florum bugloſſi, ſantalorũ omnium, been albi, & rubri, boli armeni, oſſiculi cordis ceruini, an. drac.i. roſ. rubrarum, drac.ii. florum chamæmeli, florum roſmarini, an. drac.i.& med. coralliorum rubr. ſeminis oxalidis, cort. citrii, an. drac. med. ligni aloes, antiſpodij, an. ſcru. ii. croci, ſerici crudi, an. gr.x. caphuræ, ſcrup. med. miſce.

Sacculus frigidus pro corde.

RECipe roſarum, flori bugloſſi, borraginis, an. drac. ii. & med. cort. citrii, foliorum myrthi, coralliorum amborum, coriandri pp. ſantalorum omnium, an. drac. i. & med. caphuræ, ſcrup. ii. miſce.

Sacculus calidus pro corde, aliis temperatus.

RECipe ſantalorum alborum, roſ. coralliorum amborum, antiſpodii, caphuræ, foliorum myrthi, florum borraginis, an. drac. i. been albi, & rubri, cort. citrii, nucis moſchatæ, ſcrici torrefacti, ſpicæ, officuli cordis ceruini, grani tinctorii, foliorum lauri, caryophyllorum, ligni aloes, roſmarini, cubebarum, meliſſæ, an. ſcrup. i. moſchi, gr. iiii. ambari, croci, an. gr. iii. conterantur.

Sacculus capitalis.

RECipe florum chamæmeli, ſtœchados, ſampſuci, an. m. med. macis, maſtiches, cubebarum, nucis moſchatæ, cort. citrii, roſ. an. drac. i. coralliorum rubr. ſcru. i. ſalis vſti, ſcrup. iiii. contunde.

SAl: ex Dioſco. lib. 5. cap. 75 foſſilis efficacior eſt, communiter ſi eſt candidus, calculis vacans, & perſpicuus, denſus, æquali compage: in marino ſale eligendus eſt cãdidus, æqualis, denſus, probatiſſimus in Cypro: fit & Salamine Cypri, & Megaris, in Sicilia, & Aphrica, ſed inter dicta ſalis genera lacuſtris præfertur, ſed multo validiſſimus eſt Phrygius, nomine Tapæus, aut Tritæus, & Gnatæus: de his Gal. 11. ſimpl. Georgius Agricola 3. foſſilium Albertus lib. 5. cap. 2. nos marino vtimur & rubicũdiore ex ſalinis experientia ipſa longe candido præſtantiore, Germani, & Pannones, foſſili potius. Vritur fictili diligenter opertus, ne exiliat, conditusq́; prunis, vſq; dum efferueſcat: aliqui fictili ſubacto polline oblinunt, & carbonibus ſubijciunt, vſq; dum eius cruſta exuratur. Solet & ſal communis hoc modo vri, aqua ſemel abluitur, & ſiccatus in ollam coopertam mittitur, ſubdito igne, mouetursq́; donec id non exiliat: in medio coctura emplaſtris inijcitur. Cæterum ſi ſalis, vel tantulum habet Senenſis cucurbita, quid ſalis florẽ fortaſſe morello de ſale, pictorum exiſtimat, inodorum, & nullis omnino reſpondentẽ lineamentis, ſalis parandi rationem, vide ab Agricola 12. de re metallica, ceu artificioſum multiplex libr. 7. & 11. Fuchſ. 1. de comp. med. ca. 17. florem ſalis ambiguam vocẽ oſtendit, quòd leuiſſimã,
Matthioli vana dubitatio. *& candidiſſimam ſalis in ſalinis collecti partem ſignificet, ſecus ex Dioſcoride propterea hanc maris florẽ, pluriuocum euitans appellitat, & balenarum ſemen, ex lotione albeſcens & penè omnis acrimonia expers, ca. 20. eiuſdẽ libri perperã ſperma ceti ad ambarum transferri inquit, cum hoc non ſit niſi ſuccinũ quòd ceta deuorârunt. Quare ſper-*

ma

ma ceti,ſiue balenarum ſemen pingue,viroſum,croceum,non aqua, ſed oleo diluendum ſit baloſachnem Dioſcoridis quod autem Fuchſ.in calce florem maris inepte recentioribus,ſperma ceti dici concludit,quid non implicuerit recognoſcite.

Sacculus carminatiuus pro ſtomacho.

R, Ecipe ſeminis apii, aniſi,ſeſeleos, fœniculi,oluſatri,rutæ, an.m̃. med.origani,calaminthes,an.m̃.i.& med.hyſſopi,pulegii,ſtœchados,rutę ſiccæ,chamædryos,chamæpithyos,an.m̃.i.abſinthii,m̃.ii. calami aromatici,cinnamomi,caryophyll.an.drach.ii.macis, drac.iii.terantur.

Flatus ventriculi,aliarumq́ partium valenter diſſipat.

Sacculus calidus pro ſtomacho.

R, Ecipe pulueris menthæ,abſinthii, labruſcæ, calaminthes,pulegii, an.drac.ii.caryoph.ſcrup.iiii.nucis moſchatæ,maſtiches,macis, roſ. rubrarum,coriandrorum præparatorum,an.ſcrup.ii galangæ,drac. med.galliæ moſchatæ,drac.i.miſc.

Stomachum calefacit,nauſeam,vomitumq́ à frigida cauſa reprimit.

Sacculus ad fluxum ventris.

RECipe origani,rhois,myrtillorum,coriandri,chamæmeli,an.m̃.i.& med.balauſtiarum,cort.granatorũ. hypociſthidos, ſeminis roſ. an. m̃.i.radicum verbaſci,dipſaci,cort.& rad.mori,an.m̃.ii.incide,& tere:vſu ita exigente,coque vino nigro auſtero,impone ſacculo,cui ſuperſedeat.

Inteſtina roborat,flatus diſſipat,ideò tormina ſedat,& alui fluorem.

VErbaſcum:vulgo tapſus barbatus,ex Dioſc.lib.4.cap.89. differentias ſummas habet duas.Hoc nigrum,illud album,in quo mas,& fœmina intelligitur, cognitiſſimum eſt in ſuburbiis vbique,circa parietes.floribus luteis,auri æmuli. Reliqua autem tam ſylueſtria,quàm domeſtica,quia cura non ſunt,ideo quoque paucis cognita : eiuſdem ſanè facultatis ſunt verbaſcula duo,aliis phlomides,Ruellio bracchecuculi, herbariis primula veris,vel arthritiba,hirſuta,terra inhærentes,humileſúe, foliis orbiculatis,rugoſis,è quorum ſinu ſubtilis exit cauliculus,dodrantem altus,incanus,floribus luteis,in altero odoratis,ſummis labris inciſis,ternis,quaterniſúe,aut pluribus, in ſummo vertice,in altero odore deſtitutis,in album palleſcentibus. Philomides. Primulæ veris.

Dipſacus: alijs galedragon, ſiue labrum Veneris, de quo Dioſcorides, li. 3. cap. 11. non eſt virga paſtoris Arabum, vel potius eorum interpretum pro poligonio accepta, etſi neſcio qui ſeplaſiarij, à ſeſe perperam huiuſmodi cognomentum auſpicati ſint, vel cum Pandectario millies hallucinati, ſiquidem & poligonium, & dipſacum, quàm magno errore implicuit: hinc herbarij quidam, maiorem, & minorem virgam paſtoris oſtendere ſolent. Vulgo itaque carzone appellatur, aculeatarum generis, notiſſimum, atque vberrimum: diuiditur in ſatiuum, album vocatum, quo potiſſimum fullonia ars pãnos, & pilea expolit, flocciſq; detractis concinnat: & ſylueſtre ſecus fontes, aquarum ſcatebras, aquoſos limites, & foſſas, paſſim proueniens, primo nulla re diſſimile, quàm quod echino eſt ad vſus ineptiore, & quia eſt concauo alarum ſinu, ideò rorem, & imbrem facilè aſſeruat, etiam ardente Solis aſtu, vnde ſiticuloſi nomen traxit. Cæterum cum varius nominatim agatur conflictus, inter Fuchſium, ac Monachos, qui in Meſuem ſcholia edidere, cum crimina tractentur iudicio diſſoluta, non eſt quod alterius defenſionem ſuſcipiamus, quod nobis in vtroſq; ſcribentibus metuendum, aut omnino dubitãdum ſit. Quandoquidem cucullati pro virga paſtoris, polygonum vbiq; accipiendum cenſent, quod aſſa alrabi, ſiue baſſi alrabagi Mauritanis, virgam paſtoris, & polygonum ſignificet. Fuchſius, Serapionis, ac Auicenna interpretes hallucinatos contendit, quoniam Nicolaus virgam paſtoris acantho ſimilem tradit, idem ſanè quod dipſacum, quod ab officinis virgæ paſtoris loco indendum ſit, nec in prædictorum ſententiam eundum. Nos ita ſentimus: pro virgà paſtoris in Arabum libris polygonum ſtatuendum, in Nicolao dipſacum imponendum, nec temere, vt hi cenſent vbique, vel hoc, vel illud accipiendum.

Monachorũ, Fuchſiiq; error.

FINIS RADII OCTAVI.

APOL-

APOLLINIS FRANCISCI ALEXANDRI, VERCELLENSIS, MEDICI,

Radius Nonus, Olea demonſtrat.

OLEVM: *multis fit modis, vel expreſſione, vel impreſſione, quum materia alia in ipſo macerata, incocta, qualitatem ſuam, & vires in ipſo relinquunt: vel reſolutione, quum heterogenea in corpore concluſa, & velut concreta, vi caloris ſeparantur, opera præcipue* Chymiſtarum, *de quibus quantum licet agemus, quod ſi plura ſcire exoptas, cum ipſis verſare. Primum autem dicemus, oleorum quæ per expreſſionem fiunt naturam, & facultatem, ac eliciendi modum, poſtea* DEO *dante, etiam de cæteris.*

OLeum ſimpliciter, ex oliuarum cuiuſque generis baccis expreſſum ſignificat, vt etiam ex Galeno *2. ſimpl. cap. 7 duplex ſanè, vel immaturum, quod omphacinon, ob id & omotribes, id eſt, acerbum, viride, & crudum appellatur: odoratum, morſus expers, ſapore acerbum, vel maturum, quod & commune vocatur. Præſtat recens, odoratum, purum, quod non mordeat, ſapore gratum, intuenti tranſlucidum: tale vnguentorum compoſitionibus, idoneum intelligitur: quo autem vetuſtius, & pinguius, eò ad medicamenta aptius, vt ex* Dioſcoride, *lib. 5. cap. 28. cuius ſi non ſit occaſio, in vaſe decoquitur, ad mellis craſſitudinem, vt vetuſtatem repræſentet. Vtrumq; igitur, vel recens, aut vetuſtum, vel inſulſum, vel ſalſum, & illotum, vel lotum, quæ quidem differentiæ diligenter ſunt obſeruandæ, quod ex his plurimum varient, atque immutentur compoſita. Siquidem ne quis per ignorantiam error committatur, admonet* Galenus *4. de compoſ. med. per gen. cap. 5. his verbis:* Credunt enim inſtitoribus, *vetus oleum dare affirmantibus, ignari quomodo ipſius loco, vendant adipem ſuillum veterem, ex oleo communi liquatum, temperatumque, ſed membranulis prius diligenter exemptis. At quum olei odor, adipisq; differant, craſſitudo quoque ipſius adulterati continua non eſt, nec ſimilaris, &c. Lauatur hoc modo, vt ex* Dioſcoride, *lib. 1. cap. 29. vel ad ſalem tollendum, vel ad odorem conciliandum, aut acredinem, oleaginumq; odorem admouendā. Lotia deniq;*

ceruini, an.ſcrup.iiij.cort.citrii,ſeminis oxyalidis,ligni aloes,caryophyllorum,an.drach.i.& med.coralliorum vtriuſque,antiſpodii,an.drachm. med.fragmentorum,quinque lapidum pretioſorum,an.drach.i.moſchi gr.iij.caphuræ,gr.vj.terantur omnia ſingulatim, deinde miſceantur, addit Præpoſitus margaritarum,drach.med.

Flores cordiales tres ſunt, borraginis, bugloſſi, meliſſæ. Huius loco violam legit Syluius inconcinnè 3. de ſimpl. ac comp. præpar.

Puluis ad epithema hepatis.

Recipe roſarum, ſantali albi, ſantali rubri, abſinthii, ſchœnanthi, antiſpodii, ſpicæ indicæ, an. vnc. med. puluerata miſce & repone, addit Fuchſ. eboris vſti. ſ. intybi, ſingul. vnc. med. variatque in præſcripto ad cor.

Epithema, id eſt, liquida medicamenta ex aromatis potiſſimum, & ſtillaticiis liquoribus cordis, iecinori, fronti admota, hoc ſeculo vocari conſueuêre, quamuis Aegineta ita ſcriptis mandauerit, libro ſeptimo, capite decimo octauo, porro inter malagmata mediis corporis regionibus accommodata, epithemata propriè nuncupantur, quæ quidem ſtomacho, & iecinori admouentur qualiacunque illa fuerint, roborantem ex adſtringentibus vim poſtulantia, nunc liquoribus tepefactis ſindone, vel laneo panno ex chermes infectis, iiſdem immerſis, ac ſubinde leniter expreſſis, admouentur: et ſi epithemata omnia vocari poſſint, quæ non vernaculo lentore, ſed externis vinctis tamen cohæreſcunt.

Epithema commune pro corde.

Recipe puluerum pro epithemate cordis, drach. ij. vini aruiſii, vnc.i. aceti roſ.vn.med.aquæ roſ.vnc.iiij.borraginis,bugloſſi,meliſſæ,an. vnc.iij.miſce.

Epithema commune pro hepate.

Recipe puluerum pro epithemate hepatis, vel ſpecierum diatrionſantalon.drach.ij.aceti roſ.vnc.i.aquarum intybi ſatiui vtriuſq;, lactucæ,abſinthii,oxalidis,an.vnc.ij.miſce.

Oxyrhodinum, vel epithema pro fronte.

Recipe aquæ roſ.vnc.iiij.aceti albi,vnc.ij.olei roſ.vnc.i. miſce, & hoc linteis imbutis fronti admoueatur.

DE ODORAMENTIS.

ODoramenta: hoc eſt medicamina quæ citra ignis acceſsionem, naribus, vel illinuntur, vel adhibentur, in cerebrum odore ſuo alterantia, duplicia ſunt: ſicca videlicet, tenui linteo, ſericoſie inſerta, vel in orbiculum pomum vocatum coacta, vel liquida, vitrea ampulla obſerata, eius ore membrana diligenter obſtructo, acubus perforata, naribus ideo & obiicienda, & inſpergenda; ſpiritus nutriunt, ac inſtaurant, aerem luſtrant, purgant, grauεolentiam retundunt, eius virus diſcutiunt, ac fugant, non minus ac odorati ſuffitus.

Odoramentum ſiccum vulgare.

Recipe nigellæ aceto maceratæ, ſeminis pæoniæ, an. drachm. i. macis, cubebarum, caryophyllorum, an. ſcrup. i. contuſa, & trita ſerico excipiantur, ad odorandum.

Catharro, epilepticisq́; vtile.

Odoramentum commune.

Recipe aquę roſ. vnc. iiii. vini aruiſii, aceti roſ. ſing. vnc. i. pul. ſantalorum citrearum, drach. i. & med. caryophyllo. integr. nu. ii. clauſa, vt dictum eſt in ampulla concuſſa, obiice naribus. His addi poſſunt moſchus, ambarum, caphura, crocus, opium, & reliqua in vſus proprios.

Familiare ad reparandos languentium ſpiritus, ad ſomnum conciliandum, inbibendum, ſi caſtoreum, ſuccus rutæ, & id potentia immiſceantur.

Pomum vulgare.

Recipe ſtyracis, vnc. i. caryophyllorum, drach. ii. laſeris odorati, vnc. med. ambari, drac. med. moſchi, gr. xv. cum latice roſ. & ſtacte vniantur.

Pomum ex ladano.

Recipe ladani, vnc. i. ligni aloes, ſtyracis, coſti, nardi, thuris, galliæ moſchatæ, myrrhæ, an. vnc. med. nucis moſchatæ, nucis cupreſſi, gummi, iuniperi, an. drac. i. nigellæ, cinnamomi, caryophyll. an. drach. ii. ambari, ſcrup. i. moſchi, gr. iiii. cum aqua roſ. & vino aruiſio, ac modica cera, formetur pomum.

Catharrum ſiſtit, cerebrumq́; roborat, naribus ſæpè admotum.

Pomum in peſtem.

RECipe ſtyracis, florum bugloſſi, ligni aloes, caphuræ, an. ſcrup. ii. caryoph. triū ſantalorum, been albi, & rubri, myrrhæ, calami aromatici, nucis moſchatæ, nardi, thuris, gummi, iuniperi, an. ſcrup. i. ſuccini, croci, coralliorum rubrorum, antiſpodii, an. drac. med. ſeminis oxalidis, drac. iii. ſucci portulacæ, & malorum aurentiorum, an. vnc. iiii. nymphex, coriandri torrefacti, terræ ſigillatæ. an. drachm. ii. boli armeni, vnc. med. excipe hæc puluerata ſyrupo ex corticibus citrii completo q. ſ. adde ambari, moſchi ſeparatim pulueratorum, an. ſcrup. med. ladani aqua roſ. & aceto infuſi, vnc. med. terebinthinæ lotæ cum aqua roſ. quantum ſufficit, ad pomi, ſiue pilæ figuram inducendam.

Peſtilentem auram, & eius luis contagia pellit, cerebrum, corq́ roborat.

DE SVFFIMENTIS.

SVffimenta, vel ſuffitus, aliis ſuffumigia, vel ſuffumigationes, Græcis θυμιάματα: medicamenta ſunt ignitis carbonibus inÿcienda, vel in trochiſcos coacta, vel puluerata, ad odoris gratiam, ad tetros halitus expurgandos, ad capitis in ſubiectas partes defluxus, ad infarctus omnes, aurium tinnitus, & frigidas quaſcunq́ noxas: quæ quidem ſi ad vterinos affectus parentur, vel quo muliebria ducant, vel quia euagantem vterum ſtabiliant, diuaricatis cruribus, ſuper infundibulum ſtragulis circumdatum, euaporatorio intus occluſo, & muliere pannis diligenter ſuccincta, ne ad caput efferantur vapores, accipienda ſunt. Si autem patulo ore, auribus'ue excipienda ſunt, per tubum, fiſtulamúe, capite perpenſo efferantur, vel per ſedem perforatam.

Suffitus odoratus.

REcipe laſeris odorati, drac. ii. galliæ moſchatæ, cinnamomi, caryophyl. ſing. drac. i. foliorum lauri, ligni aloes, ſing. drac. i. tere ſingula, ſtacte excipe in paſtillos, viuis carbonibus inſpergendos.

Suffitus vterinus.

REcipe laſeris fœtidi, galbani, myrrhæ, caſtorei, ſeminis rutæ, ſing. drac. i. cinnamomi, vnguis odoratæ, ſing. drac. ii. ſeminis fœniculi, drac. i. & med. craſſiuſculum puluerata, prunis aſperge.

Ori admotus, vteri præfocationem repente depellit, vuluæ adhibitus, menſes prouocat, & eorum dolores paulo poſt ſedat.

Varia ſuffimenta, vide ſi libet ex Nicolao Myrepſo.

DE PESSIS.

Peſſus, Barbaris peſſarium, & ineptius naſcale, pro vterino clyſteri Græcis μητρεγχύταις vocato, vſurpari quibuſdam immerito conſueuit. Siquidem ex Paulo, lib. 7. cap. 24. ipſorum tres generales ſunt differētiæ: vel emollientium, vel adſtringētium, vel aperientium. Fiunt autem ad craſſitudinem inſtar ſtrigmenti, & paulò ſpiſsiorem, deinde lana linamento tortili ſimilis duplicata, in medicamentum tincta, oris vuluæ condenda ſic eſt, vt filum prælongum habeat alligatum, quo facilè poſſint extrahi, quando viſum fuerit, nūc linteo, ſeru eóue tenuiſſimo obducta, ad digiti formā conſuta, genitalibus mulierum partibus induuntur, quomodo aliàs lana concerpta, quæ medicamenta continebantur ex Paulo, lib. 3. cap. 60. vel eadem balani forma inijciuntur, vt infra, ſomni potiſſimum tempore, ad ſex, vel ſeptem horas relicta.

Peſſus vterinus vulgaris.

Recipe pulueris pilularū fœtidarum, drac. vi. ſucci mercurialis quantum ſufficit, fiat peſſus, & linteolo illigatus, vtero inſeratur.

Menſes validiſſime prouocat, vaſa in vterum deſinentia aperit.

Peſſus varios relaxantes, emollientes, conceptionem adiuuantes, vide ex Myrepſo.

Metrenchita vulgaris.

Recipe ſucci, vel decocti arthemiſiæ vnc. iii. olei liliorum, olei ſeminis lini puri, ac laurini, ſing. vnc. i. myrrhæ, drach. i. & med. ſagapeni, caſtorei, ana ſcrup. i. commixtis omnibus fiat.

Vterinos dolores, durities, obſtructiones, & diuturnos eius affectus perſanat.

DE FOMENTIS.

Fomenta, hoc eſt, vel decocta partibus applicita, illa ſuo calore fouentia, & flatus diſſipantia, vel per halitus digerentia, humectantia, lenientia, atque alia ex vi coctorum præſtantia, in veſica excipi, vel ſpongia, linteóue filo, aut laneo panno craſſiore imbuto, & expreſſo, adhibentur, & liquida vocari poſſunt. Sunt enim & ſicca fomenta, ex Hippocrate 2. de vict. ratione in acutis, nihilum ferè à ſacculis euariantia.

Fomentum commune.

Recipe florum chamæmeli, meliloti, anethi, altheæ, an. m̄. ii. ſeminis lini, fœnugręci, aniſi, fœniculi, an. vnc. med. bulliant in ſ. aqua ad tertias: addunt alii alia, ad libitum.

Melilo-

MElilotus: ſiue ſertula campana, aliis regia corona, ex Dioſc. lib. 3. cap. 39. laudatiſſima in Attica, & Cyzico, & Chalcedone nata, cuius color vicinus eſt croco, boni odoris. naſcitur & in Campania circa Nolam, colore in luteum langueſcente, odore infirmo. Nos tria meliloti faſtigia prodimus, primum ab radice fruticoſum, cubitalem, flagellis exilibus, & coma trifolij minuta, ac lente fimbriata, floſculo melino, odoris eiuſdem, cuius & herba, nempe ſuauis, tereti, ac per ramos diffuſo ſemine. Alterum aſpectu cano, croci odore, ac flore, pinguiſſimis, ac breuiſſimis foliis, vt etiam ex Plinio, lib. 21. cap. 9. Tertium ſimile fœnugræco, folio raro, ſemine in lunata ſiliqua, flauo, rotundo, infra ſynapis amplitudinem, flore luteo, odorato, ad Iſaachi lectionem ex Serapione alludens: quem tametſi lapſum prædicet Valeriola, lib. 3 enarrat. 5. quod duo meliloti genera ex Dioſco. contra veri fidem ſtatuerit: vel eodem errore carpendus eſt Auicenna, vel barbaræ interpretationis inquinatores accerſendi, & in codices potius, quam in authores retorquendum: cum præſertim Serapion, hunc in modum dictet: Dioſcor. eſt ex meliloto habens colorem croci, & eſt eo quod aſſimilatur fœnugræco: ita fortaſſis mente propria intelligens, vel eſſe ex eo meliloto ſpeciem fœnugræco aſſimilem, Iſacho adſcriptam, ſiue illud Dioſcoridis fœnugræco æmulum eſſe: neq; enim inficiatur Valeriola, meliloti plantam trifolio ſimilem, proinde cognationem quadam iungi, nec ideo duplicem ex Dioſcoride tradidiſſe: vel quia in vetuſtioribus Pedacij exemplaribus, ea legeretur particula hodie abolita. Nam & Auicenna colorem ſimilem fœnugræco, Dioſcoridis teſtimonio obtulit, cum prius in album, & citrinum, citra eius memoriam ſecuiſſet. Præterea tam reconditum animi pabulum non videtur, vt Ariſtophanis lucernam exigat, tam prodigioſis, tam deprauatis Maurorum ſcriptis, vt neq; Cœlum, neq; Terram attingere ſæpe videantur. Eſt tamen, cum omnes trahamur (vt Ariſtotelicis verbis vtar) 1. Metaph. ad ſcientiæ cupiditatem, dum multa altius rimor, magnus ille officinarum ex-
Matthioli oſcitãtia. piator Matthiolus, Italicè loquens, magna oblectatione legentium animos paſcens, ac delectans, quippe quod ex Græcis, cum nondum eliciuiſſet, ſtipites, caules ne, an radices, aut meliloti ſemina, ad vſus medicos reciperentur, Serapione ſemine eligente, Latinos magna expectatione illuſit, bœotica ænigmata ſedulo diſſoluit, intacta præteriit, ne forte aliud cornix, aliud noctua loqueretur. Qui enim inuoluta extricare, obſcura patefacere, fuſca illuſtrare, incognita prodere creditur, quo fructu acceſſerit, qua inſtructione, qua amplificatione à cogitatione deflexerit, animũ obduxerit, ac detraxerit, cur tam facilis rei ignoratione obſurdeſcat, vix vlla inductione fidem mihi adhibuerim, vix apud me reputem, niſi cum Platone in Atlantico, debitam ignorantiæ pœnam ſcientiæ, aut veritus ſilentio perſoluere velit. Si enim prædictas meliloti ſpecies ex Roma, Gargano, & Campania allatas, Ticini interdum vidiſſet, ac olfeciſſet, ſecundam præcipue, legitimam melilotum proculdubio referentem flores ſaltem vſui eſſe apud Græcos, coniecilſſet, cum ſicci validius, magis q; quàm planta fragrent, vti ex Theophraſto 7. de cauſ. plant. ca. 22.

Cæterum

Caterum cum nobis infrequens ſit melilotus, etſi in inſula Vgadæ, Illyriæ, vineis Ditelinæ, obuia ſit, nec aliud trifolij genus ibi oriatur. Eius inopia trifolium odoratum, plebi tribulo, circa Serus decurſus copioſiſſimum accipi poterit, etſi ſylueſtris lotos ſuccedaneum ſit ex Gal. attributo. Quandoquidem ſeplaſiis vſitatiſſima, ad barbariorum quorundam geniſtellam potius accedit. flore quidem luteo, in vnguiculas volatilium ſimiles terminante, vix trifolij odore, non hortenſis, nec lotus vrbana, vt eo inclinat Matthiolus, non ſylueſtris, vt ſtatuit Fuchſ. 1. de compoſ. med. in Patauino viridario viſitur.

ALthea: Latinis ibiſcus, vulgo maluauiſco, aut bonauiſco, ſiue biſmalua, ex Dioſcor. lib. 3. cap. 139. in ſylueſtrium maluarum genere eſt, cui folia vt cyclamino rotunda, ex Theophraſto 9. de hiſt. plan. cap. 19. conſtat ibiſcum folio maluæ, maiori tamen, piloſioreque, caule molli. flore melino, fructu maluæ, radice neruoſa, albaq; guſtu maluæ, caulibus proxima, vulgatiſſima eſt, in hortis vbiq;, locis humectis, pinguibuſq; gaudens, flore tamen inter ruborem. & purpuram ſplendente, vel candido, roſa ſimili, Iulio, & Auguſto potiſſimum, eius loco quidam Alcæa vtuntur, ſylueſtrium maluarum generi aſſignata, vnicaulis ferè, non malua modo fruticoſa, & ſarmentoſa, quibuſdam herba Simeonis. De qua capite altheam ſubſequenti Dioſcorides, cum althea mucago ſimpliciter ſcribitur, ex radice intelligenda: etſi folia, ac ſemina in vſu etiam medico habeantur, vt flores, in Diacodione Actuarij.

Matthiolo nō ſubſcribitur.

DE SACCVLIS.

SAcculi: olim arida fomenta, ex floribus, plantis, radicibus, alijſq; rudiuſculum puluerati, quadrati frequentius, vel ad membrorum patientium formam figurantur: ex ſerico videlicet cordi, & capiti admouendi: alij verò ex panno lineo, conſuunturq; acu tranſuerſim miſſa, ne ſcilicet ea ex quibus conſtant in vnam omnia partem labantur, ac declinent. Solent verò ante admotionem, teſta calente ſuperponi, vino, aut aceto irrigata, ac ſubinde contracto calore partibus adhiberi, ad vnc. i. vel vnc. i. & med. pro quolibet ſacculo.

Alcæa. Herba Simeonis.

Sacculus cordialis.

REcipe florum borraginis, & meliſſæ, an. vnc. med. florum bugloſſi, ſantalorũ omnium, been albi, & rubri, boli armeni, oſſiculi cordis ceruini, an. drac. i. roſ. rubrarum, drac. ii. florum chamæmeli, florum roſmarini, an. drac. i. & med. coralliorum rubr. ſeminis oxalidis, cort. citrii, an. drac. med. ligni aloes, antiſpodij, an. ſcru. ii. croci, ſerici crudi, an. gr. x. caphuræ, ſcrup. med. miſce.

Sacculus frigidus pro corde.

Recipe roſarum, flori bugloſſi, borraginis, an. drac. ii. & med. cort. citrii, foliorum myrthi, coralliorum amborum, coriandri pp. ſantalorum omnium, an. drac. i. & med. caphuræ, ſcrup. ii. miſce.

Sacculus calidus pro corde, aliis temperatus.

Recipe ſantalorum alborum, roſ. coralliorum amborum, antiſpodii, caphuræ, foliorum myrthi, florum borraginis, an. drac. i. been albi, & rubri, cort. citrii, nucis moſchatæ, ſerici torrefacti, ſpicæ, officuli cordis ceruini, grani tinctorii, foliorum lauri, caryophyllorum, ligni aloes, roſmarini, cubebarum, meliſſæ, an. ſcrup. i. moſchi, gr. iiii. ambari, croci, an. gr. iii. conterantur.

Sacculus capitalis.

Recipe florum chamæmeli, ſtœchados, ſampſuci, an. m̄. med. macis, maſtiches, cubebarum, nucis moſchatæ, cort. citrii, roſ. an. drac. i. coralliorum rubr. ſcru. i. ſalis vſti, ſcrup. iiii. contunde.

Sal: ex Dioſco. lib. 5. cap. 75 foſſilu efficacior eſt, communiter ſi eſt candidus, calculis vacans, & perſpicuus, denſus, æquali compage: in marino ſale eligendus eſt cādidus, æqualis, denſus, probatiſſimus in Cypro: fit & Salamine Cypri, & Megaris, in Sicilia, & Aphrica, ſed inter dicta ſalis genera lacuſtris præfertur, ſed multo validiſſimus eſt Phrygius, nomine Tapæus, aut Tritæus, & Gnatæus: de his Gal. 11. ſimpl. Georgius Agricola 3. foſſilium Albertus lib. 5. cap. 2. nos marino vtimur & rubicūdiore ex ſalinis experientia ipſa longe candido præſtantiore, Germani, & Pannones, foſſili potius. Vritur fictili diligenter opertus, ne exiliat, conditusq; prunis, vſq; dum efferueſcat: aliqui fictilis ſubacto polline oblinunt, & carbonibus ſubijciunt, vſq; dum eius cruſta exuratur. Solet & ſal communis hoc modo vri, aqua ſemel abluitur, & ſiccatus in ollam coopertam mittitur, ſubdito igne, moueturq; donec id non exiliat: in medio coctura emplaſtris inijcitur. Cæterum ſi ſalis, vel tantulum habet Senenſis cucurbita, quid ſalis florē fortaſſe morello di ſale, pictorum exiſtimat, inodorum, & nullis omnino reſpondentē lineamentis, ſalis parandi rationem, vide ab Agricola 12. de re metallica, ceu artificioſum multiplex libr. 7. & 11. Fuchſ. 1. de comp. med. ca. 17. florem ſalis ambiguam vacē oſtendit, quòd leuiſſimā, & candidiſſimam ſalis in ſalinis collecti partem ſignificet, ſecus ex Dioſcoride propterea hanc maris florē, plurivocum euitans appellitat, & balenarum ſemen, ex lotione albeſcens & penè omnis acrimonia expers, ca. 20. eiuſdē libri perperā ſperma ceti ad ambarum transferri inquit, cum hoc non ſit niſi ſuccinū quòd ceta deuorârunt. Quare ſper-

Matthioli vana dubitatio.

ma

ma ceti, ſiue balenarum ſemen pingue, viroſum, croceum, non aqua, ſed oleo diluendum ſit baloſachnem Dioſcoridis quod autem Fuchſ. in calce florem maris inepte recentioribus, ſperma ceti dici concludit, quid non implicuerit recognoſcite.

Sacculus carminatiuus pro ſtomacho.

Recipe ſeminis apii, aniſi, ſeſeleos, fœniculi, oluſatri, rutæ, an. m. med. origani, calaminthes, an. m. i. & med. hyſſopi, pulegii, ſtœchados, rutę ſiccæ, chamædryos, chamæpithyos, an. m. i. abſinthii, m. ii. calami aromatici, cinnamomi, caryophyll. an. drach. ii. macis, drac. iii. terantur.

Flatus ventriculi, aliarumq; partium valenter diſſipat.

Sacculus calidus pro ſtomacho.

Recipe pulueris menthæ, abſinthii, labruſcæ, calaminthes, pulegii, an. drac. ii. caryoph. ſcrup. iiii. nucis moſchatæ, maſtiches, macis, roſ. rubrarum, coriandrorum præparatorum, an. ſcrup. ii galangæ, drac. med. galliæ moſchatæ, drac. i. miſc.

Stomachum calefacit, nauſeam, vomitumq; à frigida cauſa reprimit.

Sacculus ad fluxum ventris.

Recipe origani, rhois, myrtillorum, coriandri, chamæmeli, an. m. i. & med. balauſtiarum, cort. granatorũ, hypociſthidos, ſeminis roſ. an. m. i. radicum verbaſci, dipſaci, cort. & rad. mori, an. m. ii. incide, & tere: vſu ita exigente, coque vino nigro auſtero, impone ſacculo, cui superſedeat.

Inteſtina roborat, flatus diſſipat, ideò tormina ſedat, & alui fluorem.

Verbaſcum: vulgo tapſus barbatus, ex Dioſc. lib. 4. cap. 89. differentias ſummas habet duas. Hoc nigrum, illud album, in quo mas, & fœmina intelligitur, cognitiſſimum eſt in ſuburbiis vbique, circa parietes. floribus luteis, auri æmuli. Reliqua autem tam ſylueſtria, quàm domeſtica, quia cura non ſunt, ideo quoque paucis cognita: eiuſdem ſanè facultatis ſunt verbaſcula duo, aliis phlomides, Ruellio braccbecuculi, herbariis primula veris, vel arthritiba, hirſuta, terræ inhærentes, humileſúe, foliis orbiculatis, rugoſis, è quorum ſinu ſubtilis exit cauliculus, dodrantem altus, incanus, floribus luteis, in altero odoratis, ſummis labris inciſis, ternis, quaternisúe, aut pluribus, in ſummo vertice, in altero odore deſtitutis, in album palleſcentibus. Philomides. Primula veris.

APOLLINIS FRANCISCI ALEXANDRI, VERCELLENSIS, MEDICI,

Radius Nonus, Olea demonſtrat.

OLEVM: *multis fit modis, vel expreßione, vel impreßione, quùm materiæ alia in ipſo macerata, incoctæ, qualitatem ſuam, & vires in ipſo relinquunt: vel reſolutione, quum heterogenea in corpore concluſa, & velut concreta, vi caloris ſeparantur, opera præcipue* Chymiſtarum, *de quibus quantum licet agemus, quod ſi plura ſcire exoptas, cum ipſis verſare. Primum autem dicemus, oleorum quæ per expreßionem fiunt naturam, & facultatem, ac eliciendi modum, poſtea* DEO *dante, etiam de cæteris.*

OLeum ſimpliciter, ex oliuarum cuiuſque generis baccis expreſſum ſignificat, vt etiam ex Galeno *2. ſimpl. cap. 7 duplex ſanè, vel immaturum, quod omphacinon, ob id & omotribes, id eſt, acerbum, viride, & crudum appellatur: odoratum, morſus expers, ſapore acerbum, vel maturum, quod & commune vocatur. Præſtat recens, odoratum, purum, quod non mordeat, ſapore gratum, intuenti tranſlucidum: tale vnguentorum compoſitionibus, idoneum intelligitur: quo autem vetuſtius, & pinguius, eò ad medicamenta aptius, vt ex* Dioſcoride, *lib. 5. cap. 28. cuius ſi non ſit occaſio, in vaſe decoquitur, ad mellis craßitudinem, vt vetuſtatem repræſentet. Vtrumq; igitur, vel recens, aut vetuſtum, vel inſulſum, vel ſalſum, & illotum, vel lotum, quæ quidem differentiæ diligenter ſunt obſeruandæ, quod ex his plurimum varient, atque immutentur compoſita. Siquidem ne quis per ignorantiam error committatur, admonet* Galenus *4. de compoſ. med. per gen. cap. 5. his verbis: Credunt enim inſtitoribus, vetus oleum dare affirmantibus, ignari quomodo ipſius loco, vendant adipem ſuillum veterem, ex oleo communi liquatum, temperatumque, ſed membranulis prius diligenter exemptis. At quum olei odor, adipisq; differant, craßitudo quoque ipſius adulterati continua non eſt, nec ſimilaris, &c. Lauatur hoc modo, vt ex* Dioſcoride, *lib. 1. cap. 29. vel ad ſalem tollendum, vel ad candorem conciliandum, aut acredinem, oleaginumq; odorem admouenda. Lotio deniq;*

omnis, vel ad acumem tollendum, vel ad ſubductoriam vim reprimendam, vel ad ſordi-
Cauſa, & modus. *tiem purgandam, aut earum facultatem magnificandam. In vaſe igitur mundo, ſtricti orificii, & inferius perforati, at lotionis tempore obſtructi, oleum infunditur, aqua deinde pura & feruenti ſuperiecta, frigeſcere ſinitur: tunc valide, diuq́; concutitur, poſtea per infernum ſpiramētum aqua exitus prabetur, id toties iterato, donec aqua omnis odoris expers emittatur. At per oleum ſimpliciter, commune intelligendum, reliqua omnia per tranſlationem. Oleum ex Platone in Sophiſta, externis noſtri corporis optimum, interioribus peßimum: quapropter Medici, ægrotantibus olei vſum vetant, nec vti permittunt, niſi quàm pauciſſimo, ad obſoniorum quorundā malè olentium offenſionem*
Strigmēta balneorū. *reijciendam. Sunt ſtrigmenta balneorum, ex oleo quo ſe prius ibidem perungebant, cum ſudore abraſum vnguem. Eſt & amurca, id eſt, expreſſæ oliuæ recrementum, de qua Dio-*
Amurca. *ſco. lib. 1. cap. 119. oleum ſiquidem per initia fuerit iniectum reſina, aut pici liquidæ, emplaſtrum ſpiſſeſcit: quare vbi craſſa euaſerint incocta, rectè indetur. Oliuarum genera fructuum diuerſitate, loco, natura, arte, nonnunquam euariant, vt ex Columella, lib. 5. cap. 7. Macrobio 3. Saturnalium cap. 20. Plinio lib. 15. cap. 1. oliuæ commendantur Hiſpanæ, vtpotè maiores, carnoſiores, ſolidiores, oſſe paruo, ac oblongo.*

Oleum ex amygdalis dulcibus.

RECipe amygdalas dulces, cortice lignoſo, & cute membranoſa, cultro purgatas, nō calente aqua excoctas, vt à pellicula facilius ſpolientur, quia ſic oleum aquoſius reddunt, niſi antea ſiccari ſaltem permittantur, non ſartagine vehementer calefactas, poſtea aſpero linteo confrictas, ne oleum vſtionem reſipiat, plurimum tere, in offas coge, horis circiter quinque loco calido contine, vel in vaſe duplici hora vna coque, aut ſub calēte arena, aut cinere, ſacculo inuolutas, & pannis aliquandiu foue, poſtea rurſus tere, & ſacculo cōcluſas torculari exprime, vel tritas amygdalas in vaſe ſubige, quomodo farina pinſitur, aēre calido, pauca calida identidem affuſa: hisq́; modis oleum exprimes largius, torculari quod aſſere inferno ſit cauato, & decliui, verſus emiſſarium; ſuperno antem pro cauitatis magnitudine, & forma, gibboſo, vt vndiq; ceu ſigillo quodam, amygdalæ exprimantur æqualiter. Nunc myropolarum incuria, non modo non delibrantur, verum rancorem ſentientes, cū amaris promiſcue conglobatæ, aheno vaſe potius vtuntur, quā torreantur, hinc ex his oleum nidoroſum vſtionem reſipit.

Aſperitatem gutturis, pulmonis, & partium cæterarum etiam externarum lenit, duritiemq́; omnem ac ſiccitatē iuncturarum, & partium aliarum emendat, ob id impinguat, hecticis confert, ſemen quoq; auget, ardoriq́; vuluæ, & vrinæ iniectum commodat.

Ex

Digitized by Google

Ex amygdalis amaris, ſit vt præcedens.

Ex Dioſc.lib.1.cap.33.quem Actuarius, ad vnguem ſectatur, ſic ſit. Semodius ex amaris nucibus repurgatis, ſiccatisq́, in pila lignea piſtillo leniter tunditur in offas, aquæ, quæ ferbuerit ſextarius adijcitur, & vbi dimidia hora humorem hauſerit, vehementius quàm antea tunditur, tabellis mox præmitur, & quod digitis hæſit, concha excipitur, rurſusq́, in id quod expreſſeris heminam aquæ infunde, & ſpatio vt combibat interpoſito, idem opus proſequendum, ſingulas heminas reddunt ſinguli modij. Quidam Metopium vocant, et ſi aliter ſiat ex Dioſc.lib.1.cap.60.

Contrà vuluarum durities, ſtrangulatus, conuerſiones, & eorundem locorum inflammationes efficax eſt, vitiis renum, calculoſis, difficili vrinæ, ſuſpirioſis, lienoſisq; proficit, dolores capitis, grauitatem auditus, ſonos incertos, tinnitusq; diſcutit, maculas, & cutis vitia tollit è facie, & eam erugat, cum melle roſ. radice lilii tanquam cerato permixtum, vel cypria cera, aut cerato roſaceo, oculorum hebetudines emendat, vlcera capitis manantia, & furfures cum vino abſterget.

Ex nucibus, ſit vt amygdalarum dulcium.

Carynum vocatur Actuario, è iuglande nuce, flatus craſſos diſſipat, tumores diſcutit, neruis attritis, vel punctis, præſertim cum calce lota confert, ſcabiem emarginat, eandem vim habet quam balaninum, ex Dioſcoride.

Ex auellanis, eodem modo.

Dolores neruorum, & arthriticos ſedat, contra venenum, & morſus ſerpentum valet.

Ex armeniacis, ſit vt prædicta.

Aurium, ani, hæmorrhoidum dolores ſedat, tumores prædictarum partium, & vulnerum digerit, linguæ impedimentum corrigit.

ARmeniaca, quæ & chryſomela, id eſt, aurea mala, quanquam & cotoneo competant vti & citrio, ex Athenæo.lib.3.cap.5.à Latinis præcocia dicta, Romæ albericochi ex Dioſc.lib.1.cap.131.minora ſunt perſicis, & ſtomacho vtiliora: cum aliis horæis fructibus, menſe Iunio matureſcunt, eorum quædam nucleo ſunt dulci, quorum oleum minus valet, & ad prædicta imbecillius eſt: quædam amaro, ideo maioris caloris, atq; acredinis. Eſt & horum indiuidua ſpecies per inſitionem facta, vulgo albericocco, inter perſicum & armeniacum media, ſubfulua & carnoſa, odoris perſici neſcio quid guſtu repræſentans, cætera latius, cap.de perſicis.

Ex perſicis, vt præſcripta.

Obſtructiones aperit aurium, & ſedis, ab hæmorrhoidibus dolores, ac tumores ſanat, vermes necat.

Bala-

Balaninum, off. de been, eadem arte ſit.

Repurgat maculas, lentigines, varos, & cicatrices nigras, aluum ſoluit, ſtomacho aduerſatur, cōtra aurium dolorem, ſonos, & tinnitus auxilio eſt, cum anſerino adipe inſtillatum. Hæc verò Dioſcor. atque Actuarius Meſ. addit, obſtructa liberat, ſtrumas, hepatis & lienis ſcyrrhum mollit, & digerit, affectibus frigidis neruorum, & iuncturarum, ſpaſmo, arthritidi medetur. Datur à drach. media, ad ſeſquidrachmam.

Balanus myrepſica Græcè, glans vnguentaria Latinè, vel ex Plinio, Galeno, Aetio, aliiſq; myrobalanus, Arabicis been, quo nomine ſuffimigatoribus notiſſima, ex Dioſcoride, lib. 4. cap. 141. fructus eſt arboris myricæ ſimilis, magnitudine auellanæ nucis, cuius nucleus græcarum nucum more tritus, humorem reddit, quoad pretioſa vnguenta vtuntur. Marcellus ita vertit: quum exprimuntur, quæ inter ea ſunt, eodem quo amara amygdala modo, liquorem ex ſe remittunt, vt lib. 1. Dioſcorides, naſcitur in AEtiopia, AEgypto, Arabia, Petra oppido ſecus Iudæam. Præfertur plena, recens, candida, quæ facilè delibratur, à Meſ. in magnam & paruam diuiditur, ciceri ſimilem & malam: magna verò eadem eſt cum ſit pr[illegible] à Dioſcoride præſtantiorq; , in hoc tamen diſcordant, Meſ. lapſus. *quod vetuſtam excellere tra[illegible] m[illegible] vtpote ſuauiorem, & minus ſtomacho noxiam [illegible] entem, nec ideo præſtabiliorem dici oportuit. Fructus eſt [illegible] dicitur) frequentiſſimus: maior ad nos ſæpius affertur, [illegible] quodammodo, ſuperne ventricoſior, inferne tenuior, & ſ[illegible]ſilis nõnunquam, interdum ſubacutus, quandoque multangulus, quæ eſt naturæ in rebus fingendis varietas, pro ſua magnitudine ponderoſus, cortice piſtacii leui, ſed fragiliore, ac ſub fuſco, intus carnoſus, oleoſus, lenis ac pinguis, nulli ſenio, aut rancori ſubditus, id quod maximo ducitur ab vnguentariis, ad diſtemperandos odores, quum præſertim odoris expers ſit, qua ratione alios non hebetat. Hic in alto throno reſidens Matthiolus, incuria Manardum obiurgat, dubitantem in annotationibus ſimplicium Meſ. oleum ne ex interna fructus medulla, vel ex cortice fieri: ſiquidem ſe certò ſcire, tam à Medicis, quàm vnguentariis, ex nucleo interno elici, nõ ex præarida, atque admodum exſicca membrana, idque Dioſcoridis teſtimonio, cum libro primo, tum quarto: cuius oblitus Ferrarienſis, in hanc inciderit dubitationem, quod ſi horum textuum ambiguitas illi non ſatisfaciebat, ob Theophraſti ac Plinii ſententiam, quod putaminibus vti vnguentarios tradiderint, id ſaltem ex Galeno 6. ſimplic. ediſcere potuiſſet, videlicet vtuntur vnguentarii carnis eius ſucco, quumq; 1. lib. Dioſcorides, balaninum oleum eodem quo amygdalinum modo fieri tradiderit, id autem ex interna ſubſtantia paretur, apertiſſimè illud quoque non ex nucleorum cortice parandum innuiſſe, violatumq; Theophraſti textum, à quo Plinius eadem excerpſit. Horum, hoc eſt, criminum fundamentum, hæ ſedes firmæ & ſtabiles, in quibus elinguis Manardus, tanquam truncus, ac ſtipes, demiſſo ad mentum ſupercilio, impendentibus tot procellis,*

maximis

maximis turbinibus,ac fluctibus, quo vires recreet,nō habet, ni quiſpiam exertas nimi-um Matthioli criſtas obtruncet, gladioſq; è manibus eripiat, pro Hermolao, non ſecus atq; Manardo nonnihil decertet:prius enim ex glandis vnguentariæ cortice,recenti po tiſsimum,non omni humore deſtituto, oleum parabile antiquioribus extitiſſe quis dubi-tat? quanquā nimia vetuſtate tabidos,fortaſſe pertractauerit Matthiolus:quippe quòd ex teſtis,pilis,lignisq; aridiſsimis,hac etiam ætate,chymiſticis organis olea ſublimentur. Præterea Celſus, lib.5. cap.18.ita ſcriptum reliquit, glandis vnguentariæ corticem pari nitri portione aceto reſperſam,in cerati craſsitiem deuenire, id quod oleoſa corticū pars per ſe ſola,craſſamentum ſcilicet efficere poteſt.Huc accedit Græcus Theophraſti textus, 3.de hiſtor.plant.cap.2.hoc modo: τῦ καρπῦ δὲ τοῖς κελύφεσι, χρῶνται οἱ μυρε-ψοὶ κό-πτοντες δυώδης γὰρ ἔχει, τὸν δὲ καρπῦ αὐτῦ ἀχρεῖον, id eſt, cortice autem vtuntur vnguentarii,tundentes eum,odoratam enim habet hāc partem, fructum verò inutilem, vel hoc pacto, Fructu putamine contuſo, vnguentarii vti ſolent, eſt enim boni odoris, fructus ipſe inutilis.En ſi textus corruptela adſcribendum, cui Pliniana quoque accedit lectio, quid igitur immemorem appellat Manardum? cui vt etiam Hermolao talia ſcri-benti: Medici nucleos tundunt,affuſa paulatim calida aqua,Dioſc.ac Galenus, omnium iudicio apertiſsimè patuerunt,id tandem adiiciendum, contumelioſas voces ab irato ac-cuſatore emiſſas,in cauſſa extitiſſe,quo minus meram detexerit veritatem, ſi vetuſtio-rum miſſa opinione,hac tātum adduxiſſet: noſtro hoc ſeculo,ex huius fructus carne,non autem è putamine oleum parari,quicquid ſenſerint grauiſsimi illi viri: his enim ſatis fa-ctum iri omnibus putabamus, at quæ eſt eius animi grauitas, & iactantia, ex cortice haud quaquam fieri poſſe prædicat; vanum ſanè, & ingenii infirmitatem, leuitatemq; demonſtrans,ex Aetio præparatur vt amygdalinum;glande vnguentaria molita. Cæte-rum cum βαλάνυ μυρεψικὴν, Hiſpaniæ familiariſsimam credat Matthiolus, Dioſcori-dis, Theophraſti, ne dicam Plinii repugnantiam non ſoluit arbor quum ſit ſatis excelſa folio myrtino.

Manardi agmen in Matthio-lum.

Cicinum,vel ricininum,off.de cherua.

Hoc modo temperatur,ex Dioſcoride,lib.1.cap.32.à quo omnia ſuffuratus eſt Actua-rius,Maturi ricini qua voles quantitate, torrido Sole flacceſcunt, & vuarum more in-ſtrati,tantiſper inſolantur,dum veſtiens cortex fractus decidat,caro colligitur, & con-iecta in pilam diligenter tunditur, poſtea in lebetem ſtanno illitum, qui aquam habeat demetitur,ſubiecto igni ferueſcunt,& vbi inſitum prorſus humorem reddiderint,ſubla-to ab igni vaſe,innatans oleum concha tollitur,& reconditur,ſed in AEgypto vbi largior increbuit vſus,longe ſecus fieri ſolet,nam repurgatos ricinos mole mandant,& accura-tè molitos,per ſportulam torculo exprimunt, tum quidem ematurauerunt ricini, cum continentibus orbiculis exuuntur.

Ad pſoras,& vlcera capitis manantia valet,prodeſt ſedis inflammationibus,vuluis conuerſis,atq; præcluſis,item indecoris cicatricibus,aurium doloribus,emplaſtris aditũ efficaciora reddit,potu aluum ciet,quæ aquis grauatur,vẽtris animalia pellit. Addit Meſ.flatus craſſos diſſipare,pituitam craſſam & lentam tenuare, & incidere, & dolenti ab his ventriculo,tenuibus inteſtinis,colo conferre,clyſteri iniectum,vel illitum hydropem iuuare.

Ricinus Latinis cici,aut croton Gracè,vulgo noſtro miraſole ,ſiue cataputia maior, Arabibus cherua,ex Dioſc.lib.4.cap.142.nomen accepit à ricini animalis ſimilitudine,plebis ceca vocatur,cui cibi nullus eſt exitus,nullis diſcretum membris, colore liuido in globum continue creſcens,nec prius à ſuctu recedens, vbi animalium dorſo inhæſerit,niſi antea diſrumpatur, & ſponte decidat,in hortis ſeritur, ſpectaculi potius quàm quaſtus gratia,lib.10.Indicarum hiſtor.ficus infernalis vocatur,nuniſq; ibidem in campis luxuriat. Monachi etiam in Ebora Hiſpania vrbe, arbores quatuor palmorum craßitie vidiſſe aſſeuerant,incolis figura del inferno. Quidam ricinum magnum vocant; &
Lathyris. *granum regium,paruum verò lathyridem,vulgo herba ratta,& cataputia minor,cuius etiam foliis veitur populus maximo virium & partium principum incommodo,vt etiam alterius granis deuoratis, ita medicis,ac pharmacopais negotium, vtputa faceſſens, è ſua ſibi,non illis medicina detrimento:quod ſi mirandum quibuſdam fortaſſe videbitur, quoniam pro hermodactylo, ricini huius ſemen quandoq; ſubſtituimus: ſciant velim ex cotoneorum pulpa, diatragacãtha puluere,moleſtam purgationem,ac ſtomachi ſubuerſione rotundi,bileq;,nec non pituita extractis,maximo arthriticis praſidio eſſe, Diacnico additum, etſi collegis quibuſdam noſtris, quibus confidentißima eſt imperitia, nullo pacto arridere poßit, Ex eius ſemine oleum ad lucernas vtile paratur. Caterum non in-*
Braſauoli lapſus. *iuria Braſauolum accuſant, Reuerendi Meſuei commentati, cum Serapionis interpretem reprehendit,vbi cheruam cataputiam maiorem exponit, quã alias primum tithymali ſpeciem contenderat,poſtea lathyrim eſſe deinceps animaduertit, & ineptius,minor hac cum ſit,vt altera maior.*

Oleum cniciuum,aliàs carthami.

Fit vt amygdalinum, ex Dioſcoride aluum potu purgat, verum inualidius oleo ex grano gnidio,purgato & tuſo, violentißimo ſanè,ex Meſ.obſtructa liberat, tergetq;, ob id ictero dolenti à materia frigida,ventriculo, thoraci, pulmoni confert, huque partibus expurgatis, vocem claram reddit: ſunt & alia plura, qua ex Dioſcoride expiſcari potes.

Hyoſcyaminum, hoc æuo taliter fit.

Accipe recens hyoſcyami ſemen,exſiccatum contere, liquore ſtillaticio vini irrigato, poſtea ſtanneo, aut vitreo vaſi immitte, id in calẽtis aqua balneum die naturali impone, deniq; adhuc feruidum ſacculis excipe, & torculari exprime,ſicq; oleum elicietur.

Valen-

Valentiſſimum ad deſperatos quoſcunq; dolores, vbi cætera non iuuerint aurium doloribus cum caſtoreo, & croco inſtillandum, dentium verò tepidum ori continendum, genitalium inflammationes omnes aufert, & gonorrhæam, tenibus, ac teſtibus illitum, menſes etiam albos ſupprimit,& pilorum exortum retardat.

Oleum nucis indicæ, & amygdalinum.

Dolori neruorum confert, thoracem & pulmonem lenit, & inde claram vocem facit, impinguat,& ſperma auget.

NVx Indica, Arabum munus, ex Serapione fructus eſt palmæ cuiuſdam Indicæ, corticoſo operimento, albo, duroq; occluſus, dulci, ac ſuaui quum recens eſt liquore, nucleo molli, candido, carnoſo, cum inueterauit, cartilagineo, ex cuius circumſepto cortice, pocula argenteis bracteis exornata, gratiſſimi vſus parata vidimus. Præſtãt recentes, ex Auicenna damnantur humore exhauſtæ, ideo ſenio confectæ, ac cortice medullam veſtiente expoliandæ. Hæ nuces Genua, & Venetis ad nos adductæ, cum omnibus ſuis inuolucris, melonis magnitudinem æquare nonnunquam videntur, earumque oleum butyro ſuauitate præfertur, quum ex Gonzalo Ouiedo, cap. 66. in Iudicis nauigationibus, incredibilem toti corpori ſuauitate partitur. Sunt qui hanc palmam elaten aſſeuerent, quæ tamen ex Dioſcoride, idem eſt, quod palmarum adhuc floreſcentium inuolucrum, id videlicet capax ſatis, plurimis incluſis floribus, quæ longo pediculo ſerie quadam pendentes, aceruatim cohærent, ex quo opportuno tempore dehiſcente, prodeunt flores, id verò tegmentum eſt illud, de quo intelligit Galenus, aliud autem quod germen vocat, id eſt, in plexu illo incluſum, ideo nec Galen. encephalos eſſe poteſt: quod etſi nux Indica primo cortice craſſo, calloſo veſtiatur, duro, atque tenaci, ex nigro ſubrubente, intus tamen molli, & capillato inuolucro intertexta, ſubtus alio orbe iuglandis duritie, rufeſcente, cui anſerini molle nucleum circumplectẽte, putaminis inſtar colorato, lactea intus medulla, guſtu ſapidiſſima, quæ anfractus dulci humore refertus, in recentibus præſertim, nullis tamen elate adſtipulatur notis, vt inepte ſatis ſibi perſuadet Amathus. Nempe huic etiam obſtiterit Serapion, quum nucis Indicæ caput, nulla Græci authoris memoria præfixerit, omnibus de elate relatis, cap. de Palma, quumq; Galenus octauo ſimplic. duplicem elaten ſcripſerit, ſecunda Dioſcoride ac Theophraſto reſpondet, 2. de hiſtor. plant. cap. 8. quum marem primum, ſuper ſpatham florere aſſeruit, prima autem encephalos, & quæ humilis Græca χαμαιῤῥιφεῖς dicta, vulgo cephaglioni, quod ciphilionem vocat Serapio, in bdellio altero, ex palmula quadam, radice bulboſa. multis obuoluta tegmentis horridis, & guſtu inſuauibus, meditullio tenello, & grato, cuius germiculis, plexibusque plurimis obſeptus, tanquam totius plantæ corculum, iucundiſſima auiditate Neapoli ac Siciliæ manditur, carduis, tuberibus, atque huiuſmodi aliis prælatam hanc quoque palmam Siculam Theophraſti putauerim, & de qua ſeptimo de

Palma elate.

Amathus aberrat.

Encephalos. Cephaglioni.

hiſtor.plant.ideò adducitur à Plinio, lib.19. cap. 2. & radices palmarum agreſtium nominare Ciceronem, lib. 7.in Verrem. Quum verò maxime cæcutire Plinium notat Matthiolus, quod lib.12. capite vltimo, palma adhuc florentis inuolucrum, cum abiete confuderit, vocum germanitate illuſus. Reſpondet Stephanus Aquæus, abietē ſimilitudine vocare, quod & ſpathen Græci appellare ſolent. Quo fit, vt Plinius hanc palmæ partem vocitarit ſpathen, nos verò melius, quum lib. 16. cap. 26 ſcribat. Palma ſola in ſpathis habet fructum racemis propendentem. Theophraſto ſcite reſpondet. Præterea tametſi palmam, ſiue elaten, ſiue ſpathen, medicina conferre, &c. tradiderit, lib.23. cap.5. ſi tibi iocundum, mihi non moleſtum, non adepol quo magis Matthiolo perſuadeatur, quàm iam perſuaſum eſſe confido, cum lib. 12. capite præcitato, aliis elaten vocatam, ſibi abietem eſſe dictauerit, En ſi abietem arborem, & floreſcentium dactylorum inuolucrum, idem putauit? en ſi palmam arborem eſſe exiſtimet? quum verò aliis palmam, aliis ſpathen vocari ſubiungat, quid tum, ſi non propriam, ſed aliorum fortaſſe authorum ſuo æuo ita appellantium opinionem attulerit, quam poſtea lib.16. dilucide aperuit. Ne igitur puteo incluſus manu alterum ſibi tegat oculum, quo acutius videat, ne ita ruat in tenebris à luce diſtractus, vt Plinio ſempiternam noctem offundere ſibi perſuadeat.

Oleum ceraſorum.

Arthritico dolori confert, terget ac expurgat, ob id calculum à renibus, & veſica expellit, pannos, lentigines, & cætera cutis fœdæ vitia delet.

Ceraſus, arbor notiſſima, ex fructibus colore, duritie, guſtu, varia quoque ſortitur nomina: dulcium enim quædam ciregia vulgo, quædam duracina, aliis galſioni, quædam corbina, aliis ceraſa nigra, alia ex albo, rubroque mixta ſpectantur, Acidorum autem, quæ & amarina, quæ & maraſcha quædam longioris pediculi viſuntur, in quibus auſtera qualitas dominatur: fructum enim fert non paris adſtrictionis in omnibus plantis participem, ſed in quibus dulcedo, nonnullis aciditas exuperet, Quæ ſacchari condiri conſueuerunt, vt potè ſtomacho vtiliora, dulcia enim citiſſime dilabuntur, illa verò minus ſiticuloſa ſunt, imo ſitim extinguere, & ſtis inſuauitatem emendare, appetitum inuitare videntur. De ceraſo Theophraſtus 3. de hiſtoria plantarum, cap.13. at quibuſdam à noſtrate ceraſo diſſidere videtur, primus ceraſa Lucullus Romanorum Imperator, qui Mithridatem, ac Tigranem vicit, ex Ceraſunte Pontica ciuitate, in Italiam tranſtuliſſe dicitur.

Plinio ſubſcribitur in Matthiolũ.

Oleum ex nucleis ceraſi ſylueſtris, eadem præſtat, atque efficacius. Oleum ex ſeminibus citrij & aurentij.

Dolori arthritico, & ſuccedenti tumori confert, lapidem renum, & veſicæ pellit, in peſtilentia alexiterium, lumbricos necat, potum & illitum.

Ex piſtaceis, & pineis.

Hepatis, & renum dolores potentes lenit, hepar impinguat, ſperma auget, potum, ſed ſtomacho nocet.

Oleum laurinum, vel de baccis lauri.

Recipe baccas lauri maturas, & recentes, tere in pila, coque cum aqua in lebete, poſt torculari plano, non cauo, exprime in vas ſubiectum, in quo aquæ ſupernatans oleum collige, affuſa calente aqua, iterum tere, atque exprime, torculari cauato collige oleum, & repone. Dioſco. in aqua coquit, verum pinguedinem manibus ſubactam concha excipit: aliter etiam parat, quo recentius, & viridius colore, amariſſimum, & acre, vtilius colore, amariſſimum, & acre, vtilius eſſe cenſet. Myrepſo compoſitum hoc modo conficitur, quinque ſextariis maturarum oliuarum pinguium & recentium baccarum lauri ſextarium vnum inijcit, atque ſic terit, & exprimit, quemadmodum oleum.

Laurini componendi ratio ex Actuario.

Recipe olei communis, lib. vii. & med. baccarum lauri maturarum, lib. i. & med. commixtis, & molitis, oleum excernatur, quidam baccas lauri ſolum, citra aliam mixtionem moliunt, & ita prelo, vel fiſco oleum exprimunt. Hoc autem merum eſt, & ſyncerum ad nos aduectum vnguento ſimilius eſt, quàm oleo. Ideo Galenus 1. de compoſi. med. ſecundum locos, cap. 2. ſiue oleum, ſiue vnguentum appellare velis, non vetat.

Excalefacit vehementer, & emollit, venarum ſpiracula aperit, laſſitudines diſcutit, ita vt ij qui ſcabie ſcatent, & aſperis impetiginibus obſidentur, illitis in balneo perſanentur, ſed eo conuenit abſtinere lichenibus, & pſoris, inflammationem minantibus, in calidis quoque temperaturis, & biliofis. Siquidem frigidis corporibus, humidis, & pituitoſis congruit, item ijs quorum articuli algoribus, aut perfrictione affliguntur, ventriculi, coli, hepatis, lienis, renum, vteri affectus frigidos, & dolorem his ſuccedentem ſanat, iſchiadicis ſubſidio eſt, vermes, & pediculos enecat, furfures capitis emendat, alopecias, & ophiaſes corrigit, eius vſus in lauacro nitri, poſtea detergere oportet, vino, & melle, & fœnugræci farina, ſed cauendum eſt ne capitis dolorem ſentienti, laurinum hoc oleum admoueatur.

Ex baccis viridibus terebinthi.

Dioſco.in Syluiũ tutela.

Vulnera glutinat,ſpaſmo,tetano,duritiei neruorum confert,ob hæc multis emplaſtris miſcetur. Dioſcor.refrigerat,ca.de Lentiſcino,cum tamen reuera calidum ſit, ideo Marcellus deprauatam eſſe lectionem non immerito exiſtimauit, cum in vetuſtiſſimis quibuſdam Græcis codicibus,verba illa non legantur. Sed eius tantum parandi ratio,ideo Dioſcoridem mirari deſinat Syluius.

Ex baccis lentiſci.

Ex maturo fructu eodem conſtruitur,factis prius ſpiſſamentis.

Scabiem iumentorum canumq́; ſanat,peſſu vtiliſſimum,acopis, & leprarum medicamentis,ſudores cohibet,idq́; ex Dioſcoride,è quo mutuatur Actuarius. Ex Meſ. ſtomachum,partes neruoſas,iuncturas laxat,& muſculos roborat.

Oleum balſami.

Fit eius cortice ſcarificato,& vulnerato,quem opobalſamum vocant, ex Dioſcor.libr.1. ca.18.idq; verum eſt,aliter fit ſurculis huius plantæ in pilatritis, Vere ineunte, & in aqua coctis,torculari expreſſis,quod inde ſtillat,oleum balſami vocant. Sunt qui huius ſurculos tritos in oleo veteri, dies quadraginta inſolant, in vaſe duplici coquunt, exprimunt, ſurculos alios recentes immittunt,ſecundo,& tertio colant,& recondunt.

Calefacit,humectat,tenuat,mirum in modum digerit, terget,glutinat,aliosq́; ab his mirandos præſtat effectus.

Horum defectum balſaminis ſubſtituimus,de quibus non procul.

Seſaminum.

Recipe ſemen ſeſami excorticatum, ab excrementis purgatum,aqua parum ſalſa irriga,manibus frica,iterum irriga,donec madefiat, ſicca modicè aſſa,ſacculo aſpero multum,diuq; confrica, vt probè excorticetur,à quibus purgatum moliatur in farinã, oleum vt ex amygdalis exprimatur,quòd multorum oleorum eſt materies: ex eodem ſemine non excorticato,ſed aſſato,& molito in farinam, oleum quoq; extrahitur,vt prius. Eius loco oleum commune ſubſtituitur, at vel amygdalinum dulce,vel ſeminis lini ſuccedere poteſt.

Seminis lini.

Fit vt ſuperius,ſed non excorticatur. Hodie ab olearijs molitoribus ſine aqua paratur. In molendinis quoque pauca aqua affuſa extrahitur,ad vſum lucernarum, Ticini potiſſimum.

Spaſmo,duritiei neruorum,& iuncturarum, hæmorrhoidibus,ſedis phlegmonis,& rimis confert,ac dolori pulſatorio. Hodie etiam colicis,& vterinis præbetur,pleureticis, & linctum,vel potum ſuccurrit.

Papauerinum, fit vt ſupra dicta.

Impinguat aſperam arteriam, lenit, febrium ardorem mitigat, & inſomnium.

Ex ſemine lactucæ idem pollet, & eodem modo fit.

Ex quatuor ſeminibus maioribus frigidis, ſeparatim vt ſeſaminum fieri poteſt: vt ex pluribus aliis, tum ſeminibus, tum fructuum nucleis: eorum vires à quibus ſeparantur retinentia, quæ à nobis omittuntur.

Fiunt & olea per impreſſionem, quæ ipſis oleis velut habili cuidam materiæ, aliorum medicamentorum virtutem à ſua ipſorum forma proficiſcentem inſerit, quomodo ſigillum formam ſuam materiæ cuipiam, ad eam ſuſcipiendam habili imprimit. Hæc autem variis fiunt modis, quos Deo adiutore tradituri ſumus.

Quibuſdam ſeruanda hæc regula videtur: ad quamlibet olei libr. florum, vel rerum aliarum vnciis tribus immiſſis, etſi ad quinque, ac nouem vſque, ex Nicolai tenore, in oleo roſ. imbecilla vi conſtantia admitti poſſint, quæ quidem cum debilius etiam fragrent, & facilius diſſlentur, eiuſq; virtus facilè euaneſcat, ideò minus etiam inſolatum, cocturamúe perferunt, vtpotè lilia. & violæ, quæ tamen tabernariorum eſt ſegnities, & virtutis inimica deſidia, dormitantium quidem negligentia, vigilantium verò temeritate fit, vt non ex Græcorum fontibus hauriant, non ſaltem vel Meſ. & eius farinæ præſcripta ſectentur, verum ab omni virtutis amore alieni, vix ſemel inſolent, non ſuccos addant, non flores, non germina, ſurculos, fructus, congruo tempore expetant: adeo enim res eſt in præcipiti, vt ne quis ſit, qui iſtorum inſignem nequitiam, frontis inuolutam tegmentis non cernat, non agnoſcat? clamam ego vt libet. Auſi enim ſunt & mecum coram ita agere, vt non modo flagitiorum ſuorum cum dolore recordētur, verum omni rubore defuncto, adeo ſuæ ceruicis duritiē conſulunt, etiā ſe conſueta nulla vnquā ſuadela, palam immutaturos confiteantur, quòd magiſtros, heroſq; ſuos imitentur, dicant alij quicquid velint: nullo enim eloquio adduci patiuntur, vt animis imbitos iam diu errores reiiciant, etſi prorſus à ratione deſciſcant. Non igitur per dierū ſpatiū, aut menſes, macerari flores, aut ſemina deſinunt, ſed coquunt, atq; vrunt, qꝫ ſi ſaltem coacti, more Gal. 4. de tuend. ſa. ca. 8. aquā iniicerent, quo videlicet nec torreantur quæ iniecta ſunt, nec oleū vſtionem referat, aliquo pacto admitterētur, ſi propterea in duplici vaſe excoquerent. Præſtat tamen illa in balneo calentis aquæ triduo macerare, nouaq; prioribus expreſſis addere, quater, quinquieſúe repetere, & minime hac coctione egebūt. Quamquā Præpoſiti, & aliorū imperitia, ad hæc illos adegerit, etſi nonnunquā in duplici vaſe excoquat. Fit verò hoc modo, vaſe altero alteri impoſito, floribus, aromatibus, oleis, ſuper ſupernū coniectis, in infernū verò aqua fuſa, quæ ſubiectis prunis efferuēs, ſuo calore illa decoquit: quod ſi aqua, vinū, aliuſúe liquor ſuauiter incoquatur, tunc abſumpta viſuntur, cum guttulæ igni iniectæ non crepitant, neq; flammæ reſiſtunt. Coctio in dupli vaſe.

Oleum

Digitized by Google

Oleum roſaceum completum.

Recipe oleum commune, vel ſeſaminum recens,aqua fontana aliquoties laua,in eo foliorum roſarum rubrarum, completarum, quantitatem ſufficientem macera,in vaſe vitreo obtura,diebus ſeptem in ſola,poſtea in vaſe duplici tribus horis coque, expreſſis foliis,& abiectis,noua immitte,in ſola iterum dies ſeptem, coque vt prius,tertiò idem fac,deinde aquæ infuſionis roſarum dictæ in ſyrupis, quantum eſt oleum miſce,opercula, in ſola dies quadraginta, poſt excola, iterum diu in ſola,vtere. Aliter quoque paratur magis reſoluens,ex ſucci roſ.& aquæ infuſionis roſarum prædictæ,an.parte vna,olei loti, & parati vt dictum eſt,partibus tribus,foliorum roſ.contuſarum,quantitate ſufficienti,hæc omnia in vaſe vitreo in ſola,vt dictum eſt de permutando ſucco, & aqua infuſionis roſarum,idque bis fiat,poſtremo oleum ſolum cum ſucco roſarum,& aqua infuſionis earum, in vaſe vitreo in ſola dies quadraginta, vel amygdalas dulces purgatas,curioſe tritas,foliis roſarum tuſis, miſce in offas,quas in aere calido,horis 24.ſerua,tere, & ſubige continenter in mortario,affuſa pauca aqua infuſionis roſarum calente, tandem torculari exprime,oleum vaſe vitreo impoſitum opercula, & in ſola. Quarto modo cum ſeſamo excorticato,fit qualiter cum amygdalis.

Roborat,reſoluit,commode lenit, & ſedat, primum multis vſui eſt,aſtuantem ſtomachum reſtinguit,potum ſoluit aluum,vlcera caua nutrit, ad vteri inflammationes cum melle,& eroſiones inteſtinorum,ex ſalis momento, clyſteribus inditur,dolor dentium eo efficaciter colluitur.

Oleum roſaceum rude,vel non completum.

Fit eodem quo ſuperius,verum ex oleo omphacino,& floribus roſarum nondum apertarum. Ex Actuario facilius fit hoc modo,roſarum rubrarum detractis vnguibus,& noctu, diuque in omphacino oleo decoctarum ſeſquilibram,operculato vaſe diebus quadraginta inſolato,quod ſi ex dehiſcentibus roſarum globis paretur, Actuario magis aſtringit,& ex aceto,phrenitidi præſidio eſt capiti illitum.

Inflammationes extinguit,roborat, cogit,denſat,fluxiones ſiſtit, & materierum per corpus fluxum cohibet,dyſſenterias potum inſigniter iuuat.

Tres ſunt roſacei compoſitiones apud Dioſcoridem,lib.1.Nicolao autem ita paratur,in lib.ij.olei communis abluti,lib.i & med.roſarum viridium, aliquantulum contuſarum ponatur,in duplici vaſe,id eſt in lebete in quo ſit aqua feruens, inſito vaſculo oleo pleno, ad tertias:denique panno lineo puro exceptum,torculari premitur, ad vſus. Eodem modo ſambucinum,violaceum,myrtinum,excoquit. Laborem itaque fugientes pharmacopolæ,

polæ, dum Nicolai præcepta ſectari videntur, non in duplici vaſe coquunt, ſed vrunt: quod ſi, vt dictum eſt, ad quintuplum olei, aquam miſcerent, coquerent, donec ipſa vaneſceret, non ita ſaltem calumniarentur. Myrepſus verò ita parat: ex vnc. iii. roſarum rubrarum, exunguatarum, & olei omphacini ſextario italico Soli exponit, diebus triginta. Roſaceum exactum, ac ſimplex, quod ſit, vide ex Gal. 2. ſimpl. vltimo, vt ei ſuccedentia 2. de compoſ. per gen. ca. 13.

Oleum chamæmelinum.

Fit vt roſaceum completum, Paulo verò, Aetio, atque Actuario, ex chamæmeli floribus luteis, ſine ambientibus foliis, vnc. ii in lib. i. olei demerſis, & vitreo vaſe linteolo cooperto, diebus quadraginta Sole illuſtratis. Ex Nicolao ad olei vnc. vi. inſolantur, vt ſupra. Auicenna fœnugræci, ac florum chamæmeli, partes æquas imponit. Pharmacopœi præ auaritiá temporis, nulla ponderis certitudine parant.

Meliloti.

Viribus eſt chamæmelini, & eodem modo componitur.

Violaceum fit vt ſuperiora.

Actuarius capit violarum vnc. iii. olei, lib. ij Myrepſus ſextarium. Nobis inſolandum videtur, exactè operculato vaſe ne tranſſpiret, tantum dies decem, violis interea ter mutatis. Ex omphacino oleo valentius refrigerat: alij vt roſaceum parant, cum oleo amygdalino.

Refrigerat, incandeſcentibus inflammationum feruoribus vtile eſt, ob id phlegmonem omnes remittit, ac inde pleuriticos iuuat, aſperitatem arteriæ, pulmonis, & thoracis leuat.

Anethinum, fit vt præſcripta.

Actuario anethum viride, noctu, dieq; flaueſcens, inſtar vnciæ demergitur, in olei dulcis ſeſquilibra, & operto vaſe, quadraginta dies inſolatur. Dioſco. capit olei, libr. viii. & vnc. viii. florum anethi, libr. xi. & beſſem, ita enim vertit Ruellius, legit Matthiolus, non aduertit Lacuna Segobienſis, nec explicuit Braſauolus. Etſi florum copia excedat, ideo iuſtius legerit Syluius, lib. ii. & vnc. vii. vno die inſolat, manibus præmit, & recondit, quod ſi iterum perfundere velis, anethi flores conſimiliter madefacito. Ex Gal. coquitur, 4. de tuend. ſa. ca. 8. vt 12. meth. med. Auicenna ex ſicco anethi componit, & 20. diebus inſolat. Myrepſus inutile eſſe ad vſum, propter floris amiſſionem aſſeruit, ideo prius quàm ſemen ſolidum ſiat, & acre, ex coma anethi viridis adhuc exiſtentis componit. Ruellii, Braſauoli ac Matthioli lapſus.

Vuluarum durities emollit, venarum ſpiracula laxat, cōtra horrores febrium circuitu redeuntes, ſpinæ, & partibus neruoſis illarum auxiliatur, calefacit, laſsitudines diſcutit, dolores articularios ſubleuat, phlegmonas, & ſcyrrhos digerit, ſomnum item conciliat, & cephalalgiam mitigat.

Digitized by Google

Liliorum, vel crinelaion.

Fit vt anethinum, ſed ex liliorum floribus, croceo abiecto.

Actuario ſic fit, foliorum lilij detractis vnguibus imis, vnc. ij. olei, libr. iij. tribus inſolantur diebus, deinde prioribus eiectis, noui conijciuntur flores, mox iterum exacto triduo induntur. Aliis ter hoc opus obeundum, ex Dioſc. ſuſinum, quod alii lilinum appellant, diuerſimode fit. Cumq; mille lilia decerptis foliis accipiat, non propriè folia, ſed flores ab Actuario intelligendi, quanquam alba folia vocet Paulus, lib. 7. Aetius Tetrab. & ſer. 1.

Calefacit, reſoluit ob id à frigore dolores thoracis, ventriculi, coli, vteri, renum, veſicæ, ſedat, lenit, & coquit.

Liliorum compoſitum, ſiue ſuſinum.

Recipe foliorum lilii candidorum, vnc. viii. maſtiches, calami aromatici, coſti, ligni balſami, an. vnc. i. caryophyllo. cinnamomi, an. vnc. med. croci, drach. iii. omnia præter liliorum folia, aqua ſufficienti horis 24. macerentur, ſemel, aut bis ferueant, tunc inijce olei dulcis, vel ſeſami . i., libr. ii. & additis lilij floribus, in vaſe vitreo in ſola dies quadraginta, poſt colatum repone.

Vix euariat Auic. at ex Paulo, lib. 7. perpulchre quidem, verum aliter exprimitur, vt ex Dioſcoride, cuius facultates in ſuum ſimplex conuertit Actuarius.

Muliebribus vitiis congruit, vlcera capitis manantia, furfures, varos, & feruidas eruptiones illitū emendat, & vitia à frigore contracta ſanat. In ſumma extenuat, bilem per aluum extrahit, vrinam ciet, ſed ſtomacho alienum eſt, & nauſeam parit.

Lilia: alijs liria, quibuſdam roſa Iunonis, ex eius lacte humi ſparſo, Hercule poſt ſuctum digreſſo, vt poetica teſtantur fabulamenta. Ex Dioſcoride, *libr. 3. cap. 97. coronamentis ſe dedunt. Sunt & rubra lilia: in Syria autē, & Piſidia Pamphylia, efficaciſſima vnguentis naſcuntur: nobis flore ſunt candoris eximij, tam accurrate à Plinio depicta, lib. 25. cap. 5. vt nihil addi poſſe videatur. Paſſim in hortis Maio, & Iunio florent, eius bulbi, cæpe, aut capita liliorum, quibuſdam vocantur.*

Irinum.

Recipe rad. iridis libr. i. florum eiuſdem, lib. ii. aquæ cui incoctæ ſint aliæ iridis, radices quantitatem ſufficientem aliis libr. iii. olei dulcis, vel ſeſamini, q. ſ. aliis vaſe vi. in vaſe duplici coque, radices, floreſque nouos immitte, prioribus expreſſis, & abiectis, vt in oleo roſ. alii vini, lib. i. addunt, macis vnc. iiii. cardamomi, zedoariæ, an. drac. ii.

Terget,

Terget, tenuat, coquit, reſoluit potenter, ob id à frigido dolores aurium, hepatis, ſplenis, vteri, articulorum ſedat, phlegmonas coquendo ſuppurat, materias thoracis, & pulmonis coquit, ſtrumas diſsipat, & alios tumores duros ſpaſmum emendat., & narium fœtorem.

Eſt & irinum Aetii, ac Pauli, vix ſolo helenio diſſidens, plus autem ex Actuario variat, ac Nicolao Alexandrino. Fuchſio 2. de compoſ. med. bis deſcribitur fol. 663. & 690. ex Damáſceno.

Sambſucum, ſit vt roſaceum.

Lenit cutem, expurgat, neruos roborat, eorumq; doloribus confert. Sunt qui ex media tenellaq; ſambuci membrana, oleum ad ambuſta parent.

SAmbucus: aut verius ſabucus, ſi Sereno Quinto creditur, ex Dioſc. lib. 4. cap. 155. duplex eſt. Alter arboreſcens, eodem vulgi nomine, alter humilis herbaceo generi aſſignandus Ebulus ſcilicet, triteſsima, & earundem virium, etſi aliud ſit montanum, aliud ſylueſtre, alterum verò vrbanum, in maiorem proceritatem aſſurgens, vt etiam in opacis, & iuxta aquas, vmbroſis potiſsimum locis, ex Theophraſto, 3. de hiſto. plant. cap. 13. ſucci acinorum ebuli inopia, ex folijs accipi poterunt. Radice interdum vtimur, vt ſabuci flore, cortice medio, ac folijs.

Ieſminum, vulgo gelſominum, aliis ſabacinum.

Fit vt prædicta: alij vnc. iii. florum in libr. i. olei dies quinq; inſolant, coquunt, in duplici vaſe exprimunt, triduò idem opus repetunt.

Narium hemorroſagiam ſiſtat frequẽter odoratum, doloribus frigidis mirum in modum ſatisfacit, impetiginem, omnemq́; cutis aſperitatem, & fœditatem curat.

IEſminum: vulgo gelſominum, Arabice ſambach, frutex eſt omnibus viridarijs celebratiſsimus, topiario opere multis viticulis pergulas adſcendens, ſequaci reptatu arundineos cancellos conueſtiens, concameratos hortorum ſinus, & teſtudinatas turriculas frequentibus ramulis exornans, ambulacra, hortenſes attegias, non illepida opacans venuſtate, ſcenas, ac tabernacula è lignis cancellatim fabricata contexens, non ſola foliorũ mollitie, viriditate, tenuitate, oblongiuſculis faſtigiatis mucronibus, ſed & florum ſuauitate, fragrantia, ac decore commendatus, candido videlicet flore in vmbellis quino, aut ſepteno, vel pluribus veluti faſciculis, his apertis, alijs hiantibus decoratus. Lutea etſi rarior, Vercellis tamen viſitur, nigro fructu attritu facili & manus cæruleo colore tingente cærulea nondum, etſi triplicis depingatur coloris ex Serapione, horumq́; albus luteo minus ſiccet, & calefaciat. Hoc autẽ nomine ieſmini, à voce quidẽ Græca, ſed corruptè, quaſi violaceũ ſignificare volentes, ſambach Arabicã vocẽ interpretati ſunt. Quo factũ eſt, quoniã Dioſc. li. 1. oleũ iaſminũ deſcribit, ideo ex hac ferè viola compoſitũ intelligit Hermolaus, q̃ ſcilicet leucoiũ cæruleã ſupponit Marcellus, quib. ſanè etſi nõ ſperne͂da Sambach.

rationibus notam apertiſſimè inurat Matthiolus, quod ſi idem putaſſet in re plantaria ſtudioſiſſimus Dioſcorides, cui nihil vnquam maiori curæ fuit, quam ſolertiſſima indagine ſigillatim ſimplicium differentias annotare, genera, ac ſpecies partiri, tam dociles notas, tanquam diuerſas, nunquam ſilentio prateriiſſet. In Hermolai gratiam eadem prope modum incuria Dioſc. aſſcribi poteſt, quæ in vnguento ſampſucino, atq; amaracino, vt quod aliorum ſcripta ſæpe reddiderit, nulla animaduerſione, vt capite de vnguento roſ. ceu in roſarum enarratione dictum eſt. Proinde apud Perſas non ex leucoi floribus, verum ex huic illi incognitis compoſitum, idq; facilè aſſequi poſſum, cum grauiorem huic odorem ideo aliquibus ingratum ſcribit, ſiquidem ex leucei ſpecie paratum, ſuauem omnibus eructat odorem. Ex ieſmino autem, noſtro ſæpe experimento, grauius ſpirat, quàm vt libenter à pleriſq; recipiatur: vel ſi hoc plurimum non poſſit: cur iaſminum potius, quàm leucoi, et ſi iaſine apud Perſas appelletur, id oleum vt ex Aetio, inuſitatum, vel æquiuocam vocem diſtinguere tenebatur Dioſcorides. Cumq; non ex leucoi floribus, quo nomine in etymo alba viola ſignificatur, et ſi aliis huiuſce ſpeciebus vſurpetur, etiam diſtinctè ſcribendo λευκοῖον τοῦ ἴου, ex his omnibus ſeruari poteſt Hermolaus. Cum præſertim verbum illud ferè ſubiunxerit: quod ſi leucoi iunctim legerit, vt in vetuſtis quibuſdam Græcis codicibus me legiſſe quandoq; memini, hinc etiam Marcellus à Matthioli calumnia vendicari facillime poſſet, cum ea vox, tam albam, quàm cœruleam, cæteraſúe ſub ſe comprehendat. Cæterum Serapion capite de cheiri, eadem præciſe refert, quæ Dioſcorides cap. de leucoio: verum capite de ſambac, Græcorum non vtitur teſtimonio, foliiſq;, viticuloſo caule, radicibus, ramis floribus inter ſe diſtant: id quod facile oſtendit rem fuiſſe Dioſco. atq; Galeno ignotam: nonnulli etiam oleum ſambacinum, & ſambucinum, idem eſſe putarunt, vocum ſimilitudine illuſi.

Hermolai tutela in Matthiolū, ac Dioſcoridem.

Leucoi, aliis iaſminum, aut iaſmoleon, off. de cheiri.

Fit vt chamæmelinum: at Dioſc. à quo mutuatur Aetius, ex vnc. tribus florum leucoi, in vnc. xviii. olei ſeſamini: nunc ex communi dimiſſis, vt in lilino dictum eſt.

Tenuat, terget, digerit, ob id dolores thoracis, renum, neruorum, iuncturarū ſedat.

Papaueris.

Fit vt violaceum, ex floribus, ſed etiam capitibus, & foliis papaueris albi, mitius, & tutius: nigri ſtupefaciendo efficacius.

Intemperiem calidam ſanat, & inde ortum dolorem, ſomnum quoq; conciliat.

Ex floribus papaueris rufi Auicennæ.

Recipe olei, lib. i. florum papaueris rufi, vnc. ii. inſolentur decem diebus, & recondantur.

Frigi-

Frigidum ventriculum calefacit, & anſerino, aut gallinaceo adipe admixtum, apoſtemata reſoluit, & eorum dolorem. At cum omnium papauerum facultatem refrigeratoriam cenſuerit Galen. 7. ſimpl. niſi anemonem intellexerit Auicenna, vt ex Serapione interpretantur: cum pro anemone papauer rubrum ex Dioſc. ac Gal. ad vnguem excerpſerit, noſtrum tamen oleum ex papaueris erratici floribus mirum in modum dolores ſedat, hinc forte ex anemone oleum tradit Myrepſus, hanc ferè compoſitionem ſectatus, at pro olei libra, ſextarium reddit.

De foliis lactucæ.

Idem pollet, & eodem modo paratur.

Nympheatum, offic. de Nenuphare.

Vires habet violacei, & eodem fit modo.

Cucurbitinum.

Fit ex floribus cucurbitæ, ſucco raſæ carnis eius, & oleo, vt nympheatum viribus par: poteſt ex ſolis ſeminibus expreſſis, vt amygdalinum parari, tunc multo eſt frigidius & humidius. Auicenna ex ſucci cucurbitæ partibus tribus, olei parte vna, coqui ad ſucci conſumptionem.

Melinum, officinis cidoniorum.

Recipe carnium cotoneorum nõ excorticatorum, mediæ maturitatis, tyrocneſti, id eſt, lamina tenui, foraminibus multis aſperſa tritorum, & ſucci eorum partes æquas: in oleo omphacino ſufficienti, quindecim diebus vaſe vitreo inſola: deinde horis quatuor coque in vaſe duplici: caro & ſuccus mutentur, & rurſus inſoletur, & coquatur bis aut ter, vt in aliis ſeruatum eſt, poſtremo colatum reconde.

Refrigerat, adſtringit, ob id ventrem totum inferiorem, & neruos laxiores cogendo roborat, ſudores immodicos ſiſtit.

Dioſcorides, Aetius, Paulus, Actuarius, vix macerant cotonea, quadraginta diebus inſolant. Quo fit, vt ex Meſ. paratum, valentius ſit. At tanta hodie diligentia non efficitur, quam tamen poſthac impendant rogo, Quidem cotonea fruſtratim ſecta, oleo duntaxat incoquunt, expreſſum reponunt. Myrepſus malorum cotoneorum in exigua fruſtula diſſectorum, vnc. iij in ſextarium olei omphacini coniicit, inſolat diebus quadraginta, poſtea recondit.

Myrthinum.

Baccarum myrthi, libr. med. foliorum eiuſdem recentium, teneriſſimarum, vnc. x. vini rubri, auſteri, libr. ij. olei omphacini lib. v. contuſa

omnia permiſce, & vaſe vitreo, oreq́; obſtructo, in balneum calētis aquę per triduum immergito, exprime, & cola: rurſus recentes baccas, folia, ac vinum ſubſtitue, in eodem balneo, vt prius recondito. Denique vaſis ore obſtructo, tantiſper in balneo ſinatur, quoad balnei feruore vinum omne euaneſcat. Fit & Nicolao ex foliis myrthi recentibus omphacino, vinoque.

Refrigerat & adſtringit, ideoq́; cœliacis affectibus ſubuenit, ſanat igne ambuſta, puſtulas erumpentes illitu emendat, attritus hyeme concitatos, & intertrigines, illitum corrigit, ſedis rimas, condylomata, articulos laxatos, corporis ſudores compeſcit, & omnia quæ adſtrictionem, inſpiſſationemq́; deſiderant.

Faciliores ſunt Dioſcoridis compoſitiones, vt quæ ab Actuario prodeunt, verum iſti facultatibus cedunt, eas ideo in hanc tranſtulimus, etſi non huius, alterinsve normam proſequantur hodiernæ officinæ, ſed myrtheis baccis contritis, oleo communi, ac rubro vino permixtis, igne violento excoquant, ad vini abſumptionem, nec omphacino oleo, nec vaſe duplici parare conſueuerint.

Ex pomis mandragora.

Recipe ſucci horum pomorum maturorum, olei ſeſamini, vel communis, partes æquas, in vaſe duplici coque ad ſucci conſumptionem, ſucci tantundem ſuffice, coque vt prius, idem tertio fac, & reconde, præſtantius fit hoc modo.

Recipe olei libras v. ſucci pomorum mandragoræ, vnc. viij. ſucci capitum papaueris hortenſis, vnc. vj. ſucci hyoſciami albi, ſucci violarum, ſucci cicutæ tenerrimæ, an. vnc. ij. opii, ſtyracis, an. vnc. i. hac arte confice, omnibus ſuccis oleo admixtis, decem diebus inſoletur, vaſe vitreo oſculo eius obſtructo, vndecimo die coque in duplici vaſe, ad ſuccorum conſumptionem, vbi aliquantiſper refrixerit, cola, colato oleo adde ſtyracem, opium verò pertritū oleo inſperge, ſæpe commiſce: aqua enim, vel lino diſſolutum, non permiſcetur oleo. Ponderibus cum Myrepſo diſcrepat Fuchſius.

Inflammationem omnem extinguit, ſomnum cōciliat, & quocunq́; modo vigiliis fatigatum obdormiſcere facit, idq́; celerrime pulſibus brachiorum, ac plantis pedum illitum, vehementes capitis dolores ſopit, phreneticis fronti delinitum, & naribus iniectum mirificè auxiliatur.

Enulatum.

Recipe rad. enulæ tuſas, ſucci aliarum enulæ radicum, olei ſeſami æqualem menſuram, vini odori partem mediam, coque vt melinum.

valentius

Digitized by Google

valentius fiet, ſi foliorum lauri, cardamomi, nardi, calami aro. maſtiches, an. ſextam partem addideris.

Calefacit, tenuat, digerit, ob id affectibus neruorum, veſicæ, vteri, frigidis prodeſt, ac febrium rigori, & colo, à flatibus dolenti.

Cinnamominum Dioſcoridi eleganter paratur, ex Sabina.

Idem pollet quod enulatum, & eodem modo fit, dolores à morbo gallico mire ſedat, cutisq; maculas corrigit.

Ex pulegio eodem modo fit, & menſtrua pellit.

Rutaceum, fit vt myrthinum.

Calefacit, tenuat, digerit, quare deſtillationibus auxiliatur, doloribus cum thoracis, tum renum, veſicæ, vteri, coli vel illitum, aut clyſteri iniectum, vt in colico Gal. tum reliquarum partium, quæ vim caloris deſiderent remedio eſt.

Breuiſſime Actuario paratur, at ſegnius prædicto: alii rectius, ex foliorum, & ſucci rutæ partibus æquis, ex oleo ſufficienti, inſolant dies quindecim, obturato vaſe, poſt coquunt in vaſe duplici horis 4. exprimunt, hoc bis, terve iterant. Eſt & Peganinum Alexandrini, ex olei, vnc. lxx. foliorum rutæ, vnc. xxiiij. ſampſuci, cumini, ſing. vnc. v.

Menthæ, Abſinthij, fiunt vt rutaceum.

Nardinum ſimplex, aliàs benedictum.

RECipe ſpicæ nardi, vnc. iij. vini & aquæ, an. vnc. ij. & med. olei ſeſamini, libr. i. & med. coque in vaſe duplici lento igne, horis circiter quatuor, frequenter mouendo. Braſauolus legit olei, libr. med. at quatuor horarum ſpatio omnia ferè euaneſcerent.

Nardinum compoſitum, officinis de ſpica.

RECipe nardi, vnc. iij. ſampſuci, vnc. ij. ligni aloes, enulæ, folii indi, calami aromatici, foliorum lauri, cyperi, ſchœnanthi, cardamomi, an. vnc. i. & med. craſſiuſculum trita, macera vini & aquæ, an. libr. i. olei ſeſamini, libr. vj. per diem naturalem, poſtea coque vaſe duplici igne lento horis ſex, ſingulis horis mouendo, vel ſpicæ nardi, vnc. iiij. ſtyracis, caryoph. an. vnc. iij. nucis myriſticæ, vnc. v. olei balſami, libr. med. olei ſeſamini libr. iiij. coque vt prius horis quinque.

Calefacit

Calefacit, tenuat, digerit modicè adſtringit, proinde affectus omnes frigidos & flatulentos cerebri, ventriculi, hepatis, lienis, renum, veſicæ, vteri, magnoperè iuuat, naribus iniectum, caput purgat, corporis colorem, & odorem commendat. Compoſitum verò magis calet: non deſunt qui aſpicum oleo incoquentes, poſtea compoſiti huius vice vſurpent. Eſt tamen oleum ex his floribus ſublimatum odoratiſſimum, ita, vt alios omnes hebetet, ſuffumigatoribus vſui, at extra eorũ officinam per ſe reconditum, ne ſuo excellenti odore, alios quaſi inodores reddat, ad multa ſanè præclariſſimum è Gallia.

Sunt & Nardini præparationes quinque abſque præcoctura, ex Aetio, vt etiam olei, ſiue vnguenti foliati, ac ſpicati præparationes, Tetrab. & ſermone 4. cap. 115. nec minus pulchrè componitur Actuario, ex Dioſcoride ſimplex eſt, ex omphacino oleo, coſto, iunco, calamo, nardo. Triplex etiam eſt Auicennæ compoſ. 5. can. tract. x. vt etiam ex Myrepſo variè compoſitum. Vide & ceratum maſtichinum Gal. aliàs nardinum, vt 8 Meth. cap. 5. & 8. de compoſ. med. ſecundum loc. cap. 1. Nos nardinum quandoque parauimus hoc modo.

Recipe nardi, vnc. iij. florum aſpici, vn. i. & med. caryoph. vnc. med. maſtiches, drac. iii. laticis vini, vnc. v. ſtyracis, vnc. med. vini aruiſi, libr. ij. aquæ aſpici, vnc. iiij. olei omphacini, libr. i. & med. & vitro repoſita & benè obturata, macera duplici vaſe die naturali, vbi probe vnita fuerint, horis ſex diligentiſſimè coquantur: oleum à fæcibus ſegregetur, poſt ſeruetur ad vſus.

Maſtichinum.

Recipe maſtiches, vnc. iij. olei ſeſamini, libr. i. & med. coque in vaſe duplici: vel olei roſ. lib. i. maſtiches, vnc. iij. vini, vnc. viij. aliis quatuor, in vaſe duplici coque, ad vini conſumptionem.

Cerebrum, neruos, iuncturas, ventriculum, hepar corroborat, tumores duros lenit, dolores ſedat, ex Dioſcoride, è trita fit maſtiche tantũ, Aetio, Paulo, ex vnc. i. maſtiches, in olei omphacini ſextario coctis, in duplici vaſe, vt etiam Actuario, aduerſus prominentes ſtomachi durities, cœliacorum, dyſſentericorumq́; cruciatus, vtile, faciem emaculãs, & colorem nitidum faciens, ad quæ omnia non minus pollet Meſ. ſupraſcriptum. Eſt & maſtichinum magis varium Paulo compoſitum Actuario appellatum, hodie expeditius fit, at negligentius. Nempe maſtichem communi oleo, ac vino ſubigunt, æreo cacabo coquunt, ad vini omnimodam abſumptionem. Myrepſus ex vnc. i. maſtiches, in ſextarium vnã olei communis omninò immaturi, coquit in vaſe duplici, nec multo poſt varias maſtichini compoſitiones tradit.

Nucis myriſticæ.

Recipe nucum myriſticarum pinguium, libr. i. caryophyl. vnc. i. in offam redige, inſtar marcipanis, aqua abſinthii irrora, multum, diuque

Digitized by Google

in pila ſubige, donec probe emolliantur, poſtea affunde olei maſtiches, menthæ, an. lib. i. & med. vini aruiſii, vnc. iiij. macerata ad dies ſeptē, in duplici vaſe igne prunarum lento blandiſſime bulliant, ad vini abſumptionem, vndiq; obturato, ne ſuauiſſimus odor expiret, poſtea exprimantur, & in vitreo vaſe aſſeruentur: eximius erit ſi chymico organo eliciatur.

Stomachicis, frigidis, humidisq; commodiſſimum, roborat, & flatus valenter excutit.

Styracinum.

RECipe ſtyracis, vnc. iij. vel ſi valentius vis, quatuor, in olei ſeſamini, libr. i. coque, vt maſtichinum, & colatum repone. Aetius ex ſtyracis ſextante, & olei ſextario componit.

Calefacit, ob id confert dolentibus à frigore renibus, veſicæ, vtero, neruis, muſculis, tendinibus, iuncturis, ea indurata attenuat & mollit.

Coſtinum.

RECipe coſti, vnc. ij. caſ. aromaticæ, vnc. i. ſumitatum ſampſuci vnc. viij. vino odoro ſufficienti biduo macera, deinde cum olei ſeſamini libr. iij. coquatur horis ſex: vt nardinum coquitur, ad vini conſumptionem. Auicenna ſolis ponderibus euarians, at in ſecunda deſcriptione, ſimplicia permutat. Rhazes 9. ad Almanſ. cap. 7. præſcripto vehementius pingit.

Calefacit, obſtructa aperit, neruoſum genus roborat, vt neruos, muſculos, tendines, ligamenta, ventriculum, præter hæc hepar, & capillos, canitiem ob id moratur, & corporis colorem, & odorem commendat.

Liguſtrinum, vel cyprinum, Barbaris de alcanna.

RECipe florum lyguſtri, vnc. iiij. coque in olei veteris, vnc. x. vt roſaceum, florum penuria, folia cum vino bis mutata, coqui poſſunt, in dicta olei menſura.

Partes neruoſas roborat, capillos à canicie vendicat.

Eſt & cyprini ſpiſſamentum ex Dioſcoride. Cyprinum Æginetæ, ex commentariis Poſſidonii, id quod ſecundo mutuantur Ætius, atque Actuarius, aliam cyprini ſcripturam ex Paulo percurre, diuerſa tamen ſunt à Meſ. confecto, variis ſcilicet aromatibus præparato, vt etiam ex Myrepſo aliæ, atque aliæ.

Oleum roſaceum completum.

R_Ecipe oleum commune, vel ſeſaminum recens,aqua fontana aliquoties laua,in eo foliorum roſarum rubrarum, completarum, quantitatem ſufficientem macera,in vaſe vitreo obtura,diebus ſeptem in ſola,poſtea in vaſe duplici tribus horis coque, expreſſis foliis,& abiectis,noua immitte,in ſola iterum dies ſeptem, coque vt prius,tertiò idem fac,deinde aquæ infuſionis roſarum dictæ in ſyrupis, quantum eſt oleum miſce,opercula, in ſola dies quadraginta, poſt excola, iterum diu in ſola,vtere. Aliter quoque paratur magis reſoluens,ex ſucci roſ.& aquæ infuſionis roſarum prædictæ,an.parte vna,olei loti, & parati vt dictum eſt,partibus tribus,foliorum roſ.contuſarum,quantitate ſufficienti,hæc omnia in vaſe vitreo in ſola,vt dictum eſt de permutando ſucco, & aqua infuſionis roſarum,idque bis fiat,poſtremo oleum ſolum cum ſucco roſarum,& aqua infuſionis earum, in vaſe vitreo in ſola dies quadraginta, vel amygdalas dulces purgatas,curioſe tritas,foliis roſarum tuſis, miſce in offas,quas in aere calido,horis 24.ſerua,tere,& ſubige continenter in mortario,affuſa pauca aqua infuſionis roſarum calente, tandem torculari exprime,oleum vaſe vitreo impoſitum opercula, & in ſola. Quarto modo cum ſeſamo excorticato,fit qualiter cum amygdalis.

Roborat,reſoluit,commode lenit, & ſedat,primum multis vſui eſt,æſtuantem ſtomachum reſtinguit,potum ſoluit aluum,vlcera caua nutrit, ad vteri inflammationes cum melle,& eroſiones inteſtinorum,ex ſalis momento, clyſteribus inditur,dolor dentium eo efficaciter colluitur.

Oleum roſaceum rude,vel non completum.

Fit eodem quo ſuperius,verum ex oleo omphacino,& floribus roſarum nondum apertarum. Ex Actuario facilius fit hoc modo,roſarum rubrarum detractis vnguibus,& noctu, diuque in omphacino oleo decoctarum ſeſquilibram,operculato vaſe diebus quadraginta inſolato,quod ſi ex dehiſcentibus roſarum globis paretur, Actuario magis aſtringit,& ex aceto,phrenitidi præſidio eſt capiti illitum.

Inflammationes extinguit,roborat, cogit,denſat,fluxiones ſiſtit, & materierum per corpus fluxum cohibet,dyſſenterias potum inſignit er ſanat.

Tres ſunt roſacei compoſitiones apud Dioſcoridem,lib.1.Nicolao autem ita paratur,in lib.ij.olei communis abluti,lib.i & med.roſarum viridium, aliquantulum contuſarum ponatur,in duplici vaſe,id eſt in lebete in quo ſit aqua feruens, inſito vaſculo oleo pleno, ad tertias:denique panno lineo puro exceptum,torculari premitur, ad vſus. Eodem modo ſambucinum,violaceum,myrtinum,excoquit. Laborem itaque fugientes pharmacopolæ,

polæ, dum Nicolai præcepta ſectari videntur, non in duplici vaſe coquunt, ſed vnum: quod ſi, vt dictum eſt, ad quintuplum olei, aquam miſcerent, coquerent, donec ipſa vaneſceret, non ita ſaltem calumniarentur. Myrepſus verò ita parat: ex vnc. iii. roſarum rubrarum, exanguatarum, & olei omphacini ſextario italico Soli exponit, diebus triginta. Roſaceum exactum, ac ſimplex, quod ſit, vide ex Gal. 2. ſimpl. vltimo, vt ei ſuccedentia 2. de compoſ. per gen. ca. 13.

Oleum chamæmelinum.

Fit vt roſaceum completum, Paulo verò, Aetio, atque Actuario, ex chamæmeli floribus luteis, ſine ambientibus foliis, vnc. ii in lib. i. olei demerſis, & vitreo vaſe linteolo cooperto, diebus quadraginta Sole illuſtratis. Ex Nicolao ad olei vnc. vi. inſolantur, vt ſupra. Auicenna fœnugræci, ac florum chamæmeli, partes æquas imponit. Pharmacopœi præ auaritiá temporis, nulla ponderis certitudine parant.

Meliloti.

Viribus eſt chamæmelini, & eodem modo componitur.

Violaceum fit vt ſuperiora.

Actuarius capit violarum vnc. iii. olei, lib. ij Myrepſus ſextarium. Nobis inſolandum videtur, exactè operculato vaſe ne tranſſpiret, tantum dies decem, violis interea ter mutatis. Ex omphacino oleo valentius refrigerat: alij ex roſaceum parant, cum oleo amygdalino.

Refrigerat, incandeſcentibus inflammationum feruoribus vtile eſt, ob id phlegmonas omnes remittit, ac inde pleuriticos iuuat, aſperitatem arteriæ, pulmonis, & thoracis leuat.

Anethinum, fit vt præſcripta.

Actuario anethum viride, noctu, dieq; flaueſcens, inſtar vneiæ demergitur, in olei dulcis ſeſquilibra, & operto vaſe, quadraginta dies inſolatur. Dioſco. capit olei, libr. viii. & vnc. viii. florum anethi, libr. xi. & beſſem, ita enim vertit Ruellius, legit Matthiolus, non aduertit Lacuna Segobienſis, nec explicuit Braſauolus. Etſi florum copia excedat, ideo iuſtius legerit Sylvius, lib. ii. & vnc. vii. vno die inſolat, manibus præmit, & recondit, quod ſi iterum perfundere velis, anethi flores conſimiliter madefacito Ex Gal. coquitur, 4. de tuend. ſa. ca. 8. vt 12. meth. med. Auicenna ex ſicco anethi componit, & 20. diebus inſolat. Myrepſus inutile eſſe ad vſum, propter floris amiſſionem aſſeruit, ideo prius quàm ſemen ſolidum fiat, & acre, ex coma anethi viridis adhuc exiſtentis componit. Ruellii, Braſauoli ac Matthioli lapſus.

Vuluarum durities emollit, venarum ſpiracula laxat, cōtra horrores febrium circuitu redeuntes, ſpinæ, & partibus neruoſis illitum auxiliatur, calefacit, laſsitudines diſcutit, dolores articularios ſubleuat, phlegmonas, & ſcyrrhos digerit, ſomnum item conciliat, & cephalalgiam mitigat.

Digitized by Google

Liliorum, vel crinelaion.

Fit vt anethinum, ſed ex liliorum floribus, croceo abiecto.

Actuario ſic fit, foliorum lilij detractis vnguibus imis, vnc. ij. olei, libr. iii. tribus in ſolaa-tur diebus, deinde prioribus eiectis, noui conijciuntur flores, mox iterum exacto triduo induntur. Aliis ter hoc opus obeundum, ex Dioſc. ſuſinum, quod alii lilinum appellant, diuerſimode fit. Cumq; mille lilia decerptis foliis accipiat, non propriè folia, ſed flores ab Actuario intelligendi, quanquàm alba folia vocet Paulus, lib. 7. Aetius Tetrab. & ſer. 1.

Calefacit, reſoluit ob id à frigore dolores thoracis, ventriculi, coli, vteri, renum, ve-ſicæ, ſedat, lenit, & coquit.

Liliorum compoſitum, ſiue ſuſinum.

Ecipe foliorum lilii candidorum, vnc. viii. maſtiches, calami aromatici, coſti, ligni balſami, an. vnc. i. caryophyllo. cinnamomi, an. vnc. med croci, drach. iii. omnia præter liliorum folia, aqua ſufficienti horis 24. maccerentur, ſemel, aut bis ferueant, tunc inijce olei dulcis, vel ſeſamini, libr. ii. & additis lilij floribus, in vaſe vitreo in ſola dies quadraginta, poſt colatum repone.

Vix euariat Auic. at ex Paulo, lib. 7. perpulchre quidem, verum aliter exprimitur, vt ex Dioſcoride, cuius facultates in ſuum ſimplex conuertit Actuarius.

Muliebribus vitiis congruit, vlcera capitis manantia, furfures, varos, & feruidas e-ruptiones illitum emendat, & vitia à frigore contracta ſanat. In ſumma extenuat, bilem per aluum extrahit, vrinam ciet, ſed ſtomacho alienum eſt, & nauſeam parit.

Llia: aliis liria, quibuſdam roſa Iunonis, ex eius lacte humi ſparſo, Hercule poſt ſu-ctum digreſſo, vt poetica teſtantur fabulamenta. Ex Dioſcoride, libr. 3. cap. 97. co-ronamentis ſe dedunt. Sunt & rubra lilia: in Syria autē, & Pſidia Pamphyliæ, efficaciſ-ſima vnguentis naſcuntur: nobis flore ſunt candoris eximij, tam accurratè à Plinio depi-cta, lib. 25. cap. 5. vt nihil addi poſſe videatur. Paſſim in hortis Maio, & Iunio florent, e-ius bulbi, cæpe, aut capita liliorum, quibuſdam vocantur.

Irinum.

Ecipe rad. iridis libr. i. florum eiuſdem, lib. ii. aquæ cui incoctæ ſint aliæ iridis, radices quantitatem ſufficientem aliis libr. iii. olei dulcis, vel ſeſamini, q. ſ. aliis vaſe vi. in vaſe duplici coque, radices, floreſque nouos immitte, prioribus expreſſis, & abiectis, vt in oleo roſ. alii vini, lib. i. addunt, macis vnc. iiii. cardamomi, zedoariæ, an. drac. ii.

Terget,

Terget, tenuat, coquit, reſoluit potenter, ob id à frigido dolores aurium, hepatis, ſplenis, vteri, ariculorum ſedat, phlegmonas coquendo ſuppurat, materias thoracis, & pulmonis coquit, ſtrumas diſsipat, & alios tumores duros ſpaſmum emendat., & narium fœtorem.

Eſt & irinum Aetii, ac Pauli, vix ſolo helenio diſſidens, plus autem ex Actuario variat, ac Nicolao Alexandrino. Fuchſio 2. de compoſ. med. bis deſcribitur fol. 663. & 690. ex Damaſceno.

Sambſucum, fit vt roſaceum.

Lenit cutem, expurgat, neruos roborat, eorumq; doloribus confert. Sunt qui ex media, tenellaq; ſambuci membrana, oleum ad ambuſta parent.

SAmbucus: aut verius ſabucus, ſi Serenio Quinto creditur, ex Dioſc. lib. 4. cap. 155. duplex eſt. Alter arboreſcens, eodem vulgi nomine, alter humilis herbaceo generi aſſignandus Ebulus ſcilicet, tritiſsima, & earundem virium, etſi aliud ſit montanum, aliud ſylueſtre, alterum verò vrbanum, in maiorem proceritatem aſſurgens, vt etiam in opacis, & iuxta aquas, vmbroſis potiſsimum locis, ex Theophraſto, 3. de hiſto. plant. cap. 13. ſucci acinorum ebuli inopia, ex folijs accipi poterunt. Radice interdum vtimur, vt ſabuci flore, cortice medio, ac folijs.

Ieſminum, vulgo gelſominum, aliis ſabacinum.

Fit vt prædicta: alij vnc. iii. florum in libr. i. olei dies quinq; inſolant, coquunt, in duplici vaſe exprimunt, triduò idem opus repetunt.

Narium hæmorroſagiam curat frequẽter odoratum, doloribus frigidis mirum in modum ſatisfacit, impetiginem, omnemq́; cutis aſperitatem, & fœditatem curat.

IEſminum: vulgo gelſominum, Arabice ſambach, frutex eſt omnibus viridarijs celebratiſsimus, topiario opere multis viticulis pergulas adſcendens, ſequaci reptatu arundineos cancellos conueſtiens, concameratos hortorum ſinus, & teſtudinatas turriculas frequentibus ramulis exornans, ambulacra, hortenſes attegias, non illepida opacans venuſtate, ſcenas, ac tabernacula è lignis cancellatim fabricata contexens, non ſola foliorũ mollitie, viriditate, tenuitate, oblongis bis faſtigiatis mucronibus, ſed & florum ſuauitate, fragrantia, ac decore commendatus, candido videlicet flore in vmbellis quino, aut ſepteno, vel pluribus veluti faſciculis, his apertis, alijs hiantibus decoratus. Lutea etſi rarior, Vercellis tamen viſitur, nigro fructu attritu facili & manus cæruleo colore tingente cærulea nondum, etſi triplicis depingatur coloris ex Serapione, horumq́; albus luteo minus ſiccet, & calefaciat. Hoc autẽ nomine ieſmini, à voce quidẽ Græca, ſed corruptè, quaſi violatũ ſignificare volentes, ſambach Arabicã vocẽ interpretati ſunt. Quo factũ eſt, quoniã Dioſc. li. 1. oleũ iaſminũ deſcribit, ideo ex hac ferè viola compoſitũ intelligit Hermolaus, q̃ ſcilicet leucoiũ cæruleã ſupponit Marcellus, quib. ſanè etſi nõ ſpernẽda Sambach.

Digitized by Google

rationibus notam apertiſſimè inurat Matthiolus; quod ſi idem putaſſet in re plantaria ſtudioſiſſimus Dioſcorides, cui nihil vnquam maiori curæ fuit, quam ſolertiſſima indagine ſigillatim ſimplicium differentias annotare, genera, ac ſpecies partiri, tam dociles notas, tanquam diuerſas, nunquam ſilentio præteriiſſet. In Hermolai gratiam eadem prope modum incuria Dioſc. aſſcribi poteſt, quæ in vnguento ſampſucino, atq; amaracino, vt quod aliorum ſcripta ſæpe reddiderit, nulla animaduerſione, vt capite de vnguento roſ. ceu in roſarum enarratione dictum eſt. Proinde apud Perſas non ex leucoi floribus, verum ex his illis incognitis compoſitum, idq; facilè aſſequi poſſum, cum grauiorem huic odorem, ideo aliquibus ingratum ſcribit, ſiquidem ex leucei ſpecie paratum, ſuauem omnibus eructat odorem. Ex ieſmino autem, noſtro ſæpe experimento, grauius ſpirat, quàm vt libenter à pleriſq; recipiatur: vel ſi hoc plurimum non poſſit: cur iaſminum potius, quàm leucoi, etſi iaſme apud Perſas appelletur, id oleum vt ex Aetio, inuſitatum, vel æquiuocam vocem diſtinguere tenebatur Dioſcorides. Cumq; non ex leucoi floribus, quo nominis etymo alba viola ſignificatur, etſi aliis huiuſce ſpeciebus vſurpetur, etiam diſtinctè ſcribendo λευκῶν ἴων, ex his omnibus ſeruari poteſt Hermolaus. Cum præſertim verbum illud ferè ſubiunxerit: quod ſi leucoi tunctim legerit, vt in vetuſtis quibuſdam Græcis codicibus me legiſſe quandoq; memini, hinc etiam Marcellus à Matthioli calumnia vendicari facillime poſſet, cum ea vox, tam albam, quàm cæruleam, cæteraſque ſub ſe comprehendat. Cæterum Serapion capite de cheiri, eadem præciſe refert, quæ Dioſcorides cap. de leucoio: verum capite de ſambac, Græcorum non vtitur teſtimonio, foliiſq; viticuloſo caule, radicibus, ramis floribus inter ſe diſtant: id quod facile oſtendit rem fuiſſe Dioſco. atq; Galeno ignotam: nonnulli etiam oleum ſambacinum, & ſambucinum, idem eſſe putarunt, vocum ſimilitudine illuſi.

Hermolai tutela in Matthioli, ac Dioſcoridem.

Leucoi, aliis iaſminum, aut iaſmoleon, off. de cheiri.

Fit vt chamæmelinum: at Dioſc. à quo mutuatur Aetius, ex vnc. tribus florum leucoi, in vnc. xviii. olei ſeſamini: nunc ex communi dimiſſis, vt in lilino dictum eſt.

Tenuat, terget, digerit, ob id dolores thoracis, renum, neruorum, iuncturarũ ſedat.

Papaueris.

Fit vt violaceum, ex floribus, ſed etiam capitibus, & foliis papaueris albi, mitius, & tutius: nigri ſtupefaciendo efficacius.

Intemperiem calidam ſanat, & inde ortum dolorem, ſomnum quoq; conciliat.

Ex floribus papaueris rufi Auicennæ.

Recipe olei, lib. i. florum papaueris rufi, vnc. ii. inſolentur decem diebus, & recondantur.

Frigi-

Digitized by Google

Frigidum ventriculum calefacit, & anſerino, aut gallinaceo adipe admixtum, apoſtemata reſoluit, & eorum dolorem. At cum omnium papauerum facultatem refrigeratoriam cenſuerit Galen. 7. ſimpl. niſi anemonem intellexerit Auicenna, vt ex Serapione interpretantur: cum pro anemone papauer rubrum ex Dioſc. ac Gal. ad vnguem excerpſerit, noſtrum tamen oleum ex papaueris erratici floribus mirum in modum dolores ſedat, hinc forte ex anemone oleum tradit Myrepſus, hanc ferè compoſitionem ſectatus, at pro olei libra, ſextarium reddit.

De foliis lactucæ.

Idem pollet, & eodem modo paratur.

Nympheatum, offic. de Nenuphare.

Vires habet violacei, & eodem fit modo.

Cucurbitinum.

Fit ex floribus cucurbitæ, ſucco raſæ carnis eius, & oleo, vt nympheatum viribus par: poteſt ex ſolis ſeminibus expreſſis, vt amygdalinum parari, tunc multo eſt frigidius & humidius. Auicenna ex ſucci cucurbitæ partibus tribus, olei parte vna, coqui ad ſucci conſumptionem.

Melinum, officinis cidoniorum.

Recipe carnium cotoneorum nō excorticatorum, mediæ maturitatis, tyrocneſti, id eſt, lamina tenui, foraminibus multis aſperſa tritorum, & ſucci eorum partes æquas: in oleo omphacino ſufficienti quindecim diebus vaſe vitreo inſola: deinde horis quatuor coque in vaſe duplici: caro & ſuccus mutentur, & rurſus inſoletur, & coquatur bis aut ter, vt in aliis ſeruatum eſt, poſtremo colatum reconde.

Refrigerat, adſtringit, ob id ventrem totum inferiorem, & neruos laxiores cogendo roborat, ſudores immodicos ſiſtit.

Dioſcorides, Aetius, Paulus, Actuarius, vix macerant cotonea, quadraginta diebus inſolant. Quo fit, vt ex Meſ. paratum, valentius ſit. At tanta hodie diligentia non efficitur, quam tamen poſthac impendant rogo, Quidem cotonea fruſtratim ſecta, oleo duntaxat incoquunt, expreſſum reponunt. Myrepſus malorum cotoneorum in exigua fruſtula diſſectorum, vnc. iij. in ſextarium olei omphacini coniicit, inſolat diebus quadraginta, poſtea recondit.

Myrthinum.

Baccarum myrthi, libr. med. foliorum eiuſdem recentium, teneriſ-ſimorum, vnc. x. vini rubri, auſteri, libr. ij. olei omphacini lib. v. contuſa

omnia permiſce, & vaſe vitreo, oreq; obſtructo, in balneum calẽtis aquę per triduum immergito, exprime, & cola: rurſus recentes baccas, folia, ac vinum ſubſtitue, in eodem balneo, vt prius recondito. Denique vaſis ore obſtructo, tantiſper in balneo ſinatur, quoad balnei feruore vinum omne euaneſcat. Fit & Nicolao ex foliis myrthi recentibus omphacino, vinoque.

Refrigerat & adſtringit, ideoq; cœliacis affectibus ſubuenit, ſanat igne ambuſta, puſtulas erumpentes illitu emendat, attritus hyeme concitatos, & interrigines, illitum corrigit, ſedis rimas, condylomata, articulos laxatos, corporis ſudores compeſcit, & omnia quæ adſtrictionem, inſpiſſationemq; deſiderant.

Faciliores ſunt Dioſcoridis compoſitiones, vt quæ ab Actuario prodeunt, verum iſti facultatibus cedunt, eas ideo in hanc tranſtulimus, etſi non huius, alteriusve normam proſequantur hodiernæ officinæ, ſed myrtheis baccis contritis, oleo communi, ac rubro vino permixtis, igne violento excoquant, ad vini abſumptionem, nec omphacino oleo, nec vaſe duplici parare conſueuerint.

Ex pomis mandragora.

Recipe ſucci horum pomorum maturorum, olei ſeſamini, vel communis, partes æquas, in vaſe duplici coque ad ſucci conſumptionem, ſucci tantundem ſuffice, coque vt prius, idem tertio fac, & reconde, præſtantius fit hoc modo.

Recipe olei libras v. ſucci pomorum mandragoræ, vnc. viij. ſucci capitum papaueris hortenſis, vnc. vj. ſucci hyoſciami albi, ſucci violarum, ſucci cicutæ tenerrimæ, an. vnc. ij. opii, ſtyracis, an. vnc. i. hac arte confice, omnibus ſuccis oleo admixtis, decem diebus inſoletur, vaſe vitreo oſculo eius obſtructo, vndecimo die coque in duplici vaſe, ad ſuccorum conſumptionem, vbi aliquantiſper refrixerit, cola, colato oleo adde ſtyracem, opium verò pertritũ oleo inſperge, ſæpe commiſce: aqua enim, vel lino diſſolutum, non permiſcetur oleo. Ponderibus cum Myrepſo diſcrepat Fuchſius.

Inflammationem omnem extinguit, ſomnum cõciliat, & quocunq; modo vigiliis fatigatum obdormiſcere facit, idq; celerrime pulſibus brachiorum, ac plantis pedum illitum, vehementes capitis dolores ſopit, phreneticis fronti delinitum, & naribus iniectum mirificè auxiliatur.

Enulatum.

Recipe rad. enulæ tuſas, ſucci aliarum enulæ radicum, olei ſeſami æqualem menſuram, vini odori partem mediam, coque vt melinum,

valentius

valentius fiet, ſi foliorum lauri, cardamomi, nardi, calami aro. maſtiches, an. ſextam partem addideris.

Calefacit, tenuat, digerit, ob id affectibus neruorum, veſicæ, vteri, frigidis prodeſt, ac febrium rigori, & colo, à flatibus dolenti.

Cinnamominum Dioſcoridi eleganter paratur, ex Sabina.

Idem pollet quod enulatum, & eodem modo fit, dolores à morbo gallico mire ſedat, cutisq; maculas corrigit.

Ex pulegio eodem modo fit, & menſtrua pellit.

Rutaceum, fit vt myrthinum.

Calefacit, tenuat, digerit, quare deſtillationibus auxiliatur, doloribus cum thoracis, tum renum, veſicæ, vteri, coli vel illitum, aut clyſteri iniectum, vt in colico Gal. tum reliquarum partium, quæ vim caloris deſiderent remedio eſt.

Breuiſſime Actuario paratur, at ſegnius prædicto: alii rectius, ex foliorum, & ſucci rutæ partibus æquis, ex oleo ſufficienti, inſolant dies quindecim, obturato vaſe, poſt coquunt in vaſe duplici horis 4. exprimunt, hoc bis, terve iterant. Eſt & Peganinum Alexandrini, ex olei, vnc. lxx. foliorum rutæ, vnc. xxiiij. ſampſuci, cumini, ſing. vnc. v.

Menthæ, Abſinthij, fiunt vt rutaceum.

Nardinum ſimplex, aliàs benedictum.

Recipe ſpicæ nardi, vnc. iij. vini & aquæ, an. vnc. ij. & med. olei ſeſamini, libr. i. & med. coque in vaſe duplici lento igne, horis circiter quatuor, frequenter mouendo. Braſauolus legit olei, libr. med. at quatuor horarum ſpatio omnia ferè euaneſcerent.

Nardinum compoſitum, officinis de ſpica.

Recipe nardi, vnc. iij. ſampſuci, vnc. ij. ligni aloes, enulæ, folii indi, calami aromatici, foliorum lauri, cyperi, ſchœnanthi, cardamomi, an. vnc. i. & med. craſſiuſculum trita, macera vini & aquæ, an. libr. i. olei ſeſamini, libr. vj. per diem naturalem, poſtea coque vaſe duplici igne lento horis ſex, ſingulis horis mouendo, vel ſpicæ nardi, vnc. iiij. ſtyracis, caryoph. an. vnc. iij. nucis myriſticæ, vnc. v. olei balſami, libr. med. olei ſeſamini libr. iiij. coque vt prius horis quinque.

Calefacit

Digitized by Google

in pila ſubige, donec probe emolliantur, poſtea affunde olei maſtiches, menthæ, an. lib. i. & med. vini aruiſii, vnc. iiij. macerata ad dies ſeptẽ, in duplici vaſe igne prunarum lento blandiſſime bulliant, ad vini abſumptionem, vndiq; obturato, ne ſuauiſſimus odor expiret, poſtea exprimantur, & in vitreo vaſe aſſeruentur: eximius erit ſi chymico organo eliciatur.

Stomachicis, frigidis, humidisq́ commodiſſimum, roborat, & flatus valenter excutit.

Styracinum.

Recipe ſtyracis, vnc. iij. vel ſi valentius vis, quatuor, in olei ſeſamini, libr. i. coque, vt maſtichinum, & colatum repone. Aetius ex ſtyracis ſextante, & olei ſextario componit.

Calefacit, ob id confert dolentibus à frigore renibus, veſicæ, vtero, neruis, muſculis, tendinibus, iuncturis, ea indurata attenuat & mollit.

Coſtinum.

Recipe coſti, vnc. ij. caſ. aromaticæ, vnc. i. ſumitatum ſampſuci vnc. viij. vino odoro ſufficienti biduo macera, deinde cum olei ſeſamini libr. iij. coquatur horis ſex: vt nardinum coquitur, ad vini conſumptionem. Auicenna ſolis ponderibus euarians, at in ſecunda deſcriptione, ſimplicia permutat. Rhazes 9. ad Almanſ. cap. 7. præſcripto vehementius pingit.

Calefacit, obſtructa aperit, neruoſum genus roborat, vt neruos, muſculos, tendines, ligamenta, ventriculum, præter hac hepar, & capillos, canitiem ob id moratur, & corporis colorem, & odorem commendat.

Liguſtrinum, vel cyprinum, Barbaris de alcanna.

Recipe florum lyguſtri, vnc. iiij. coque in olei veteris, vnc. x. vt roſaceum, florum penuria, folia cum vino bis mutata, coqui poſſunt, in dicta olei menſura.

Partes neruoſas roborat, capillos à canicie vendicat.

Eſt & cyprini ſpiſſamentum ex Dioſcoride, Cyprinum Æginetæ, ex commentariis Poſſidonii, id quod ſecundo mutuantur Ætius, atque Actuarius, aliam cyprini ſcripturam ex Paulo percurre, diuerſa tamen ſunt à Meſ. confecto, variis ſcilicet aromatibus præparato, vt etiam ex Myrepſo aliæ, atque aliæ.

Liguſtrum, quod Græcis κύπρος dicitur, vnde oleum cognomento cyprinum, quod ex eo fit referente Dioſcoride, Barbari alcanna, vulgo cranoſſo, vel cambroſene, aliis giuſtrico, ſiue oliuella, ex Dioſcoride, libro primo, capite centeſimo ſeptimo, optimum naſcitur in Canope, & Aſcalone, nobis vbique fruticat, in vinearum ſepibus, in vepribus, ſecus publicas vias affatim luxurians, exeunte Vere, & ineunte Æſtate, flores muſcoſos, vel racemoſos, candidos, ac odoratos oſtendit, qui mox collecti tabeſcunt: Autumno maturis baccis, hederaceis minoribus, racematim pyramidali apice diſpoſitis nigricat, ideo Dioſcorideæ hiſtoriæ conſonum, vt quamuis Plinii cyprus folio, ac ſemine differat, cum latinorum lyguſtrum Dioſcoridis notis planè adſtipuletur, non dimouebor ab hac opinione, quanquam philirea falsò tiliæ magis etiam congruere videatur, eadem penè vtriuſque dote. Sunt qui lyguſtrum conuoluulum, aut caprifolium, qui Dioſcoridis eſt pixiacantha, commenti ſunt, à ſcopo longe aberrauerint. Vaccinia autem eius baccas eſſe; non hyacinthum, ſatis ſuperque confidimus, etſi hoc nō rectè ſentire afferat Matthiolus, tum ſpuriis Dioſcoridis nomenclaturis fretus, tum quia Poeta ſemper vaccinia floribus admiſceat: iiſdemque non autem fructibus comparet. Quandoquidem iſtorum carminum ſeries:

Vaccinia. Matthioli opinio haud probata.

Quamuis ille niger, quamuis tu candidus eſſes,
O formoſe puer, nimium ne crede colori,
Alba liguſtra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Id puero admonito explicare videtur, ne pulchritudini, iuuentæ, colorive, tantum deferat, quin paruo temporis tractu, ſenio, ægritudineve circumuentum, deformem, ſqualidum, decolorem, ſtrigoſumque ſe fore meditetur. Id quod nos quoque multis ab hinc annis ita complexi ſumus ex Galeni Suaſoria, cap. 5.

Forma bonum fragile eſt, nec ſemper Lesbia floret,
Aduenit heu tacito curua ſenecta pede.

idem lyguſtri floribus candidis, odoratis, perpulchris euenire quamprimum animaduertit, hoc eſt, deciduo flori omnem gratiam aboleri, vertiq; in nigras baccas, inodoras, viſui ingratas, abiectas, omnibusq; vilipenſas, idem ferè quod in adagium plebi noſtræ increbreſcit, tam pulchram haud eſſe roſam, quæ in ſcalpianum non vertatur, hoc eſt, fragili, caducoq; flore, in caput illud rubens: quippe quod momentanea voluptatis dulcedo, ſubita pœnitētia, doloreq; perpetuo ducitur: ſentiant alii ex Theocrito quicquid velint, ſeu vaccinia, quaſi βάτινα καὶ βατίνια, id eſt, mora appellent: nam & vaccinia Italia in aucupiis ſata ex Plinio, lib. 16. cap. 18.

Sampſuchinum, fit vt myrthinum.

Calefacit, roborat caput, & neruoſum genus omne.

Eſt ſampſuci compoſitio apud Dioſcoridem, à quo omnia mutuatus eſt Actuarius, longe dif-

Digitized by Google

ge diſsimilis, & quæ ſampſucinum compoſitum appellari poteſt, vt etiam amaricini confectio ex Myrepſo: ſampſychini olei meminit Galenus 4. de tuen. ſ. cap. 8.

Chamelea, offic. de mezereo.

Recipe foliorum chameleæ, vn. iiij. aquæ, libr. i. vigintiquatuor horis macerentur, poſt coquantur in olei ſeſamini, vnc. viij. & lactis dulcis recentis, libr. med. ad aquæ & lactis conſumptionem, colatum reconditur.

Hydropi confert, ac vlceribus malignis, cutem emaculat.

Thymi, quibuſdam ſericinum.

Recipe thymi, vnc. iiij. zingiberis, vnc. i. & med. aquam dulcem ſufficientem, ſucci extremitatum thymi, vnc. iiij. olei ſeſamini, vnc. xiiij. coque in vaſe vitreo, ad aquæ, & ſucci conſumptionem.

Renum, veſica, iliorum dolori confert, vrinæ difficultatem leuat, iniectum in ſedem, vel meatum vrinarium.

Thymi aliud.

Recipe ſucci thymi, olei ſeſamini, lactis vcacini recentis, an. lib. ij. penidiarum albarum, vnc. v. zingiberis, vnc. i. & med. coque ad ſucci, & lactis conſumptionem. Eſt & oleum haſce. i. thymi, triplex ex Auicenna 5. can.

Eadem poteſt quæ prius, præterea roborat dictas partes, ac iuncturas, earumque dolorem lenit, colorem bonum reddit, Venerem citat.

Sycyonium, vel ex cucumere agreſti.

Recipe ſucci cucumeris agreſtis maturi, olei ſeſamini pondus æquale, coque ad ſucci conſumptionem, vel ſucci radicum ipſius, & aliarum eiuſdem radicum tritarum, an. libr. med. olei ſeſamini, libr. i. coque, vt ſupra.

Epilepſiam, h micraniam, & alios cerebri effectus frigidos, naribus immiſſum leuat, & ſtrumas, & ſurditatem pannum, & cicatrices nigras delet.

Eſt & Sycyonium Dioſcoridi, lib. 1 cap. 30. ex omphacino oleo, & aqua duntaxat, nō ex cucumeris agreſtis cognomento, ſed quia in Sycyonia maxime fieri conſueuerat. Eſt & ſycyonium ſimplex Pauli, ex vnc. ij rad. cucumeris ſylueſtris, in olei ſextarium. Eſt & compoſitum aliud, & aliud ab Ætio, ſimulq; Actuario diuerſum: eſt & ſycyonii compoſitio ex Myrepſo, pluribus conſtans.

Ex pomis aurentiis, officinis citrangulis.

RE c pe aurẽtia xij. matura, integra, in olei ſeſamini, lib. ij. aquæ fontanæ & maritimæ, an. q. ſ. coque in vaſe vitreato, ad aquæ conſumptionem, iterum in aquæ dulcis libr. i. & med. cum penidiarum, vnc. viij. coque ad aquæ conſumptionem. Datur ab vnc. i. ad iij. cum potu, cibo, obſoniis, ad iunɉurarum dolorem.

Crocinum.

REcipe croci, vnc. i. myrrhæ puræ, vn. med. diebus quinque aceto macera, die ſexto incluſo cardamomi, drach. viiij. ſimul infunde, ſeptimo cum olei, libr. i. & med. coque igne lento, ad aceti conſumptionem. Loco aceti ſunt qui vinum ſupponant.

Neruos & vterum roborat, amborumq́ dolores ſedat, duritiés diſsipat, coloris gratiam efficit.

Ex Dioſcoride iiſdem laudatiſſimè componitur, Paulus lib. 7. cap. 20. addit aromata, vt etiam Auicenna calamum aromaticum, ſunt qui pro drachmis nouem, vncias legant.

Ex Piperibus.

REcipe trium piperum, an. vnc. iij. cepularum, bellericarũ, empellicarum, indarum, an. drac. v. radicum apii, fœniculi, an. drac. iij. & med. ſagapeni, opopanacis, hyoſcyami albi. an. drac. ij. & med. turpeti, vn. i. & med zingiberis, drach. iij. vel drach. ij. & med. ſurculorum hyſſopi recentium, foliorum rutæ virentium, an. m. i. parum trita coquantur ad tertiam partem, in aquæ libr. xxiiij. colentur, cum olei ricinini, lib. iij. & vnc. iiij. ad aquæ conſumptionẽ percoquãtur. Addunt alii iridis. drac. vj. rhapſiæ, drach. j. aniſi, cardamomi, an. drach. i. & med. calami aromatici, drac. ij. & med. ſpicæ nardi, drach. i. expreſſionis thymi, vel hyſſopi, vn. viij. poteſt poni loco ricinini, oleum irinum, ſiue leucoi, vel amygdala: ſi amararum: vel horum ſimul iiij. an. vnc. x. Braſauolus legendum contendit trium piperum, an. drach. iij. & cum eo Fuchſ. attamen caſtigatiores codices, ipſaque compoſitio aliter exigere nobis videtur, idq; Syluio quoq; placet, quanquam ſi ex Auic. præſcripto ſub nomine alchei hengi tranſſumptum eſt a Meſ. dimidiam ponderum normam vſurpante, drach. ij. & & med. duntaxat accipiendæ ſint, & hyoſcyami loco, ammoniaci ſubſtituendum, voce perperàm ab Auic. interprete verſa, hic nempe & Syluio mendi ſuſpicio eſt vehemens, turpeti etiam drach. iiij. ex Serapione ſelegit

git quod ſextaria iiii. falsò irrepſit Auicen. nobis cum braſſicæ quoque non meminerit Meſ. nec Auicenn. doſis Fuchſii ſcripturæ reſpondeat, non caſiam pro thapſia ſuſcipimus, quo purgationi addat, ceu Mediolani per os ingeſtum.

Iuuat morbos neruorum frigidos, vt paralyſin, ſpaſmum etiam cynicum, tremorem, epilepſian, ad hæc iſchiadem, & cæteras arthritidis differentias, & vteri, coli, renum, veſicæ affectus frigidos, quia calefacit, tenuat, terget, ob id obſtructiones aperit, calculum frangit.

Euphorbij minus.

Recipe euphorbii, vnc. med. olei leucoi, vini odori, an. vnc. v. coque ad vini conſumptionem: ex Galeno etiam 2. de compoſi. med. ſecundum locos cap. vltimo, pro variis ſcopis paratur, ad frigidam potiſſimùm hemicraniam, etiam tepidum in aurem inſtillatum.

Euphorbij maius.

Recipe ſtaphiſagriæ, ſtrutii, an. vnc. med. pyrethri, drac. vi. ſucci calaminthes vnc. i. & med. coſti, drach. v. trita, triduoque macerata, in vini odori, libr. iiii. & med. coque ad dimidias, deinde frica multum, diuque manibus cola, cum olei leucoi, aut ſeſamini, libr. i. & med. percoque ad vini reliqui conſumptionem, tunc inſperge euphorbii recentis & albi, tenuiſſime triti, vnc. med. & miſcendo coque, Auic. 5. can. ſolis ponderibus diſſentit, & ſuum oleum appellat.

Iuuat maxime frigidos cerebri, & neruorum affectus, cephalalgian, hemicraniam, lethargum, naribus immiſſum, articulorum quoque, & hepatis, & ſplenis dolores, illitum iuuat.

Staphiſagria: vulgo ſtrafuſaria, ſiue herba pedicularis, aut pituitaria, quibuſdam vua taminea, etſi falsò, ex Hermolao 4. ſui corollarij: ex Dioſc. lib. 4. cap. 137. planta eſt folio labruſcæ diuiſo, rectis cauliculis, mollibus, nigris, paucis certè perſpecta: cuſi eius nucleus triangulus, ſcaber, ex nigro ſubfulueſcens, intus albus, guſtu acris, officinis omnibus perſpectiſſimus fit, mulieribus ſæpe expetitus, ad pediculos, lenteſq; enecandos, apophlegmatiſmos, dentiumq; dolores: in Apulia, Calabria, Iſtria frequentiſſima eſt, multiſq; etiam Italiæ locis. nec eſt familiaris ille in ſepibus frutex folio apij, ſeu vitiginei inſtar inciſo, ſemine in racemis, purpureo cortice, quadrangulo, intus oblongo, ſecundo cortice crocato poſt pluuias Octobris dehiſcente, tota ſubſtantia albo, & quadripartito, ob cuius angulos presbyterorum noſtrorum capitis tegmētis aſſimiles, plebi, berretta da

 prete

prette nuncupatũr, vt planta ipſa ronchaZo, ſiue fuſaria, quod adfuſos muliebres, tota intus crocea, ad ſtylos amatorios, & dētiſcalpia celebretur: quamuis eius ſeminis efficaciſſimus ſit, muliercularum quarundam vſus, ad erumpentes pediculos: non tamen eius eſt acredinis, qua fauces adurat, & ſtrangulationis periculum inferat, nec eius etiam amaroris: ad quinquennium accedit.

STrutium: ſeu radicula, aut herba lanaria, Arabum ſectariis condiſi, ex Dioſc. lib. 2. cap 154. herba vulgo nota, qua purgandis lanis vtuntur qui eas eluunt: ex Plinio lib. 18 cap. 3. radicula lauandis demum lanis ſuccum habet, mirum quantum conferens candore, mollitieq́; æque naſcitur ſatiua vbique, ſed ſponte præcipue in Aſia, Syriaq́;, ſaxoſis, & aſperis locis, trans Euphratem tamen laudatiſſima, caule ferulaceo, tenui, & ipſis cibis indigenarum expetito. & tingenti quicquid ſit cum quo decoquatur: folio oleæ, ſtruthion Græci vocant, floret Aeſtate, grata aſpectu, verum ſine odore, ſpinoſa, & caule lanuginoſo, ſemen ei nullum, radix magna, quæ conciditur, ad quem dictum eſt vſum. Hodie eius in eluendis lanis vſu abolito, & vnà eius cognoſcendi iudiciū deceſſit: olim etſi in lanificijs vſitatiſſima, hanc magno in errore verſantes neſcio qui, ſaponariā cōmenti ſunt, fabaceo caule, folijs plantaginis, nulla inter hos communi delineatione. Ruellius 2. Saponaria. *de natura ſtirpium, etſi ſaponariam quoq́; officinis vocari annotauerit, illam folio inceſpitem confreto, interuallatim ex eadem radice prodeunte, lauri figura, vel oleæ, ſed maiori, caule ſpinoſo, vulgaris notitiæ pleriſq́; locis aſſeruit. Arabum ſectariis condiſi, ſtruthium vocatur, propterea ellebori ſpecies creditum, albo eius loco impoſito, id quod in ſternutatoriis, vel extra admouendis, admitti quidem poterit, intus verò non tutò,* Ptarmica. *quapropter ſemen raphani eodem effectu ſubſtituatur, vel ſi mauis ptarmica, ruſticanis oliueta, à foliorum ſimilitudine, Crepacorianis collibus, & aſperis noſtris campeſtribus, non infrequens. frutice ſurculaceo, abrotani æmulo, flore capitulo chamæmeli deſtateſcentis inſtar, de quo Dioſcorides lib. 2. quod ſi noſtra acris adeo odoris non eſt, quo ſternutamenta facilè moueat, non idcirco adulterina fuerit, ſi ut hij delineatio ex papauere ſpumeo phyteumate & palemonia colligi poteſt.*

Ex ſtaphiſagria.

REcipe ſtaphiſagriæ vnc. i. & med. coque in ſucco rutæ, vel fœniculi, adde olei laurini. & nardini, an. lib. i. & med. vel iſtorum vtriusvis, li. i. coque ad quartæ partis conſumptionem, cola.

Tinnitui aurium ſuccurrit. flatus omnes diſſipat.

Caſtorei.

REcipe caſtorei, ſtyracis, galbani, euphorbii, caſiæ aromatiæ, croci, opopanacis, nardi, ligni balſami, coſti, cyperi, ſchœnanthi, piperis lōgi &

gi & nigri, ſabinæ, pyrethri, an. drac. ii & med. olei, libr. iiii. vini albi generoſi, libr. ii. coque omnia ad vini conſumptionem, exprime, ſerua. Sunt qui legant ad coſtum vſque, an. drac. ii. olei libras tres, vt Cordus. Fuchſi. pondere, ac ſimplicibus quibuſdam euariat.

Ad frigidos affectus partium omnium, præſertim neruoſarum.

Nerij, officinis de oleandro.

Recipe ſucci nerii, lib. i. ſucci roſ. libr. med. olei omphacini, lib. ii. coque ad ſucci conſumptionem, cola, & recondc. Scabiem emarginat.

De capparibus.

Recipe cort. rad. capparum, vnc. i. iridis, cort. tamariſci, ſeminum viticis, an. vnc. med. olei, lib. ii. aceti, alias vini, vnc. iiii. feruea nt ad aceti conſumptionem, cola, & ſerua. Addunt alii ſcolopendrii, cyperi, an. drac. ii. rutæ, drach. i. tunc efficacius eſt, & completum vocari poteſt. Iridem prætermiſere Fuch. ac Cordus, & pro ea ſcolopendrium legit Deſſennius primoq; loco pro vnc. med. drach. ii. cum Fuchſio: duplex enim eſt deſcriptum Deſſennio, at nulli folia inſunt tamariſci, vt legit Fuchſius.

Lienis ſcyrrho, obſtructioni, dolori, omniq; eius frigidæ ægritudini.

Ad puerorum tormina.

Recipe olei, anethi, chamæmeli, an. lib. med. olei rutæ, ſtactes, an. vnc. iii. pul. cumini, vnc. ii. ſemel feruefac, cola, & ſerua.

Moſchatum, officinis muſcelinum.

Recipe olei communis, libr. vi. vini, lib. i. & med. folii, ſpicæ, coſti, maſtiches, an. vnc. i. & med. ſtyracis, croci, myrrhę, caſię aromaticę, ligni balſami, an. drach. vi. caryophyll. ſeminis balſami, bdellii, an. vnc. med. nucis indicæ, drac. ii. moſchi, drach. i. trita leuiter, omnia in vaſe duplici coque, ad vini conſumptionem, repone, obſtructo vaſis ore. Sunt qui ſine moſcho perperam tradunt. Alexandrinus autem, aliique variant. Fuchſius ſelibram, alii libr. iii. Cordus vinum pro aqua vſurpat, probandum ſanè, at eius vnc. vi. duntaxat accipimus.

Roborat, calefacit, reſoluit.

Hyperi-

Digitized by Google

Hyperici.

REcipe ſummitatũ hyperici,vnc.iii.triduo vino odoro infunde, poſt duplici vaſe bene obſtructo incoque, fortiter exprime, rurſus hyperici noui contuſi tantundem ſimiliter macera,adde terebinthinæ,vnc.iii.olei vetuſti,lib. med. croci,ſcrup.i.coque in duplici vaſe,ad vini conſumptionem,poſtea exprime, à ſedimento purgatum oleum repone. Cordus terebinthinæ drachmas tres legit, Vigonius lib.9.ca.19.diffuſius parat.

Roborat,digerit,tenuat,neruorum vulnera agglutinat, & inde dolorem ſedat, & conuulſionem.

Ex ladano.

REcipe ladani,vnc.i.olei.laurini,lib.i.miſce.

Capillorum defluuium prohibet,relaxatum ventriculum roborat.

Frigidiſſimum viride.

REcipe olei,lib.iii.cymarum rubi tenerrimarum,foliorum violarum,ſemperviui magni,& parui, cotyledonis, ſolani,foliorum papaueris,hyoſcyami, mandragoræ, telephii, portulacæ, lactucæ,perſonatæ, an.vnc.iii. tere: triduo in præſcripto oleo macera,poſt ferueant ad conſiſtentiam,valenter exprime, cola,colatum rurſus coque ad ſuccorum conſumptionem,reſidere permitte, ſuperiorem eius partem auferto,& reponito.

Maxime infrigidat,ideo phlegmonis, eryſipelati, ſimulque mixtis calidis affectibus ſummopere auxiliatur,ſomnum conciliat,fronti,& naribus ſuppoſitum,febrium ardentium feruorem compeſcit,dyſſenteriæ etiam proficit, clyſteri iniectum.

SEmperuium: ſiue ſedum, ex Dioſcoride lib.4.cap.77. triplex eſt: duo prima in magnum,& paruum diuiduntur. Magnum quibuſdam barba Iouis (quæ aliudem ex Plinio) dicitur,& peculiariter ſemperuiuum, in tegulis, ſecusq́ parietes conſitum,in montanis etiam naſcitur, in Græcia Corcyræ, præſertim vulgo anaſtaſia, caule tamen nudo,noſtrate longe maius,vnde cotgledon alterum creditur, paruum vulgo vermicularia,quibuſdam craſſula minor,ijſdem etiam locis familiaris,in macerijs,petris,parietibusq́. In marem,ac fœminam diſtinguitur. Mas florem gerit croceum, Maio,& Iunio menſibus,puſilla magis,prædenſa,rigidioraq́ folia. Fœmina albo flore prædita ſpectatur,variuſculis foliis, craſſiuſculis,& aliquanto longioribus. Eſt & tertium genus,guſtu acerrimum,in parietibus Patauini caſtri verſus forum,cognitiſſimum, alia vbique vulgatiſſima

gatiſſima cum ſint. Semperuini nomen inde nacta, quod nulla frigoris, æſtusúe inclemē-
tia obareſcant, atq; emoriantur. Cum autem Matthiolum errare cenſet Amathus, quod Matthiol⁹
ſemperuiuum minus frigidum ſit natura, vt maius, quàm magno errore implicetur, non defenditur
animaduertit. Cum tertium ſcribat Dioſcoridis, exulcerans, acre, excal-factorium, ab Amathi
quod quidem intelligit Matthiolus, id etſi deteriore lapſu telephium eſſe inſinuet Ama- calumnia.
thus, & de eo bis tractaſſe Dioſcoridem, à quo tantùm diſſidet, quantum lepus à ſue. Si-
quidem Plinius, lib. 27. cap. 13. de Telephio egit: at lib. 25. de tertio ſemperuiuo: ex vtriſ-
que facultatibus etiam variat, quod telephium vitiligines, atq; etiam vulnera ſanare
poſſit: illud verò ſemperuiuum, cum axungia ſtrumas tantum diſcutiat, præterea, ad
quid eadem de rebis diſſeruiſſet Dioſcorides, quod etſi tertium ſemperuiuum, telephium
vocari aſſerat: non ideo idem eſſe tradit, vt neq; lynozoſtis parthenium eſt, quanquam
eodem æquiuoco inſigniantur, vt capite de ſampſuco abunde probatum eſt. Auerroes
ſemperuiui omne genus in tertio frigidum ſtatuit.

COtyledon, ſiue vmbilicus Veneris, nominis auſpicio à lepidiſſima illa Dea, quæge-
nerationis ſymbolū eſt, leporibus, & blanditijs vitæ præfecta, quibuſdā cymbula-
ria vocatur, quia alterum genus eiuſdem cymbalion vocari tradidit Dioſcorides, lib. 4.
cap. 78. non eſt herba illa vulgata, & ſurculoſa, è vetuſtis parietibus comæ modo depen-
dens, lapidum cumulis agnaſcens, caule tenui, folio quodammodo anguloſo, inferne ru-
feſcente, flore paruo ſubpurpureo, & ſubdulci, quoniam cotyledon folio eſt in acetabuli
formam tornato, inuidenter concauo, breui in medio cauliculo, in quo ſemen ineſt, radi-
ce oliuæ modo rotunda. Neq; eſt alterum genus eiuſdem, pinguibus foliis, latioribus, ly-
gularum modo denſis, circa radicem medium oculi ambitum deſcribentibus, qui enoble-
tus Hippocratis creditur in ijs de morbis muliebribus, primum Hetruſcis copioſiſſimum
dictitat Matthiolus, non ſolum obſitis muris, ſed vbique inter ſaxa productum, quod-
quia fictilium vaſorum opercula æmulatur, ideo ab his copertoiola vocetur. Secundum
etiam in Foroliuienſi quodam viridario ſe vidiſſe prædicat, etſi ſemperuiuum noſtrum
ſit, nec ideo à nobis deſideratur. Quare eorum loco ſemperuiuum, plantaginemúe ſubſti-
tuemus. Scribit Amathus vtrumq; acetabulum folio craſſo, rotundo, concauo, coxendi-
cis figura, parietibus, & humectis locis hærere. Ac ſi foliis natiuoq; loco non differant,
at Dioſcoridem perlegenti, facilè planum fiet leuiſſimè herbas, atq; authorum mentes
expendiſſe Amathum.

TElephium, vulgo craſſula maior, quibuſdam fabaria, vel faba græca, aliis portula-
ca ſylueſtris, vel illecebra, vel inuerſa (vox ænigyri communior Apulis præſertim v-
bi & faba lupina dicitur. Quod ſiliquis vrbanæ ſimilacis fabaceas quoq; æmulari videa-
tur) in vinetis, & cultis abundans, portulacæ ſatiuæ non diſſimilis, cauliculis craſſis, ra-
dicibus tuberoſis, haſtula regia æmulis, & complicatis, ſenis, ſeptenisúe, & pluribus
foliis referta ceruleis, craſſis, lentis, ac carnoſis, flore nunc luteo, nunc candido, vel

Digitized by Google

purpuraſcente, tam apte Dioſcoridis hiſtoria lib. 2. cap. vltimo reſpondet, vt idem eſſe mihi ipſi cum Fuchſio facilè perſuaſerim, in minore ſcilicet herbario, quanquam neſcio quo pacto 1. de comp. med. craſſulam maiorem vulgi, alterum acetabulum ſtatuat. Quod enim portulacæ foliis longe latioribus, quaſiq; maioris ſedi ſimilibus conſtet, obiectum eſt inane; ſatiuæ portulacæ comparatum. Id potius obſtat, quod à radice ramulos prodire ſcriptum eſt, multæ cum ſint, vt ſupra. Vtut ſit, ad eoſdem vſus eſt efficaciſſima, etſi Matthiolus huic ſententiæ adſtipulari non audeat. Præterea capite de Teucrio, eos decipi aſſerat, qui eaſdem putant.

PErſonata, ſiue arcion, officinis lappa maior, vt Hetruſcis lappola, aliјs bardana, vulgo noſtro ſlauacia, ex Dioſc lib. 4. cap 92. adeò palam eſt, vt omnibus facilè innoteſcat, circa pratorum, atq; agrorum margines. Huius enim folio nullum penè eſt latius, ideo rurales noſtri ſub ardente Canicula, fruges, aut demetentes, aut triturantes, pileos quo æſtum fallant, mentiuntur, ſemine eſt getta vocato, Iulio præſertim menſe, veſtibus tenaciter adhæreſcente. Eſt & huius altera ſpecies, foliis quaſi cucurbitinis, maioribus tamen, in riguis & foſſarum extremitatibus, caule interdum vidua, olim in theatri Palilij apparatu, floralibusq; ſcenis expetita, qui vero Arcion Dioſcoridis lappam minorem officinarum putant, decipiuntur, Xanthium cum ſit, in ruderibus adeo vbiq; cognitum, vt ex Dioſc. delineatione facillimum ſit cunctis indicium. Hic Braſauolum euidentius hallucinatum, quàm quod eius error explodi debeat, ſcriptum reliquit Matthiolus. Quoniam in ſuo ſimplicium examine, lappam crediderit eſſe Dioſcoridis aperinem. Ne igitur tantam conſequatur gloriam, ne hominem tam aperte profliget, ac perdat: vidit ne Braſauolum eodem in capite ſcribentem: Præter hæc in variis herbis lappas eſſe, etſi veram putauerit aperinem, cum lappa omnis ſcapos habeat aculeatos, veſtibus adhærentes, triaq; eius ſcribantur genera, vt quædam canaria, exigua, canum pilis ſe implicans: altera maior, quæ & philantropos, quaſi hominis amatrix, eius veſtes tenaciter circumplectens, eademetiam aparine dicta. Tertia perſonata, & maxima officinis lappago, nimirum igitur ſi & Braſauolus, lappam aparinem eſſe dictauerit, ceu quoq; Hermolaus 3. corollarij appellatum aſſerit. Non enim is eſt error, quo tam vehementer commoueatur Matthiolus, non tam apertus, vt à mediocriter verſatis in re herbaria, explodi tam facile debeat. Huc accedit Theophraſtus, cap. 8 ſeptimi de hiſtor. plant. vbi lappam amplexicaulem, & humicaulem depingit, ſi non habeat quibus accumbat. Præterea lib. & cap. 8. lappam inter lentem maxime coaleſcere, vt eruangam inter eruum. Lenti igitur cum aparine familiariter agnaſcatur, ſemine à mulierculis noſtris raſparola appellato, raraq; apud nos ſit lens ſine aparine, quæ & ſpargula eius plantas veluti brachiis capeſſente, vt etiam ex Galeno, primo de aliment. facult. vltimo. Perſonata autem non lenti familiaris, non amplexicaulis, his ideo indiciis magis accuſaretur, quàm quod refelli deberet Matthiolus, ac eiuſdem ſententiæ Amathus, tametſi aliorum dicta luxare, abradere,

Braſauoli pugna aduerſus Matthiolum.

Aparine.

Amathus decipitur.

Securidaca.

Pelecinon.

radere, coram ita non dubitent, vt quaſi grauiſſimi teſtes, quæ nondum poteſtate obtinent, authoritate poſſe videantur. Eſt & ſecuridaca, vel ſecurinum, ſiue hedyſaron, aut pelecinon, de quo Dioſcorides libro 3. capite 124. inter ſegetes, præſertim hordeaceas, & lentes, nõ infrequens etſi Matthiolo pictum me nondum vidiſſe fateri poſſim, quam quidem vt lolium ex tritico, & hordeo, ita ex aphaca produci Theophraſti authoritate, lib. & cap. 8. de hiſtor. plant. teſtatur Matthiolus. At cum abſolutam huiuſmodi propoſitionem effecerit, ſecus quàm ipſe dictet Theophraſtus, qui in omnibus ferè ineſſe, quæ ſimul alantur, intermiſceanturq́;, ſeu ratione telluris in medium adduxit, quid non inepte putauerit, ſiue ob aliquam aliam cauſam, Latine loquens ſeriem magna cum laude exoriatur, eaq́; mutata ſummo cum ornamento recedat, cum Plinium Græcarum vocum ſimilitudine falſum demonſtrat, quod phacon, id eſt lentem pro aphace, id eſt viciæ ſpeciei legerit, & verterit, quia lib. 18. cap. 17. ſecuridacam lentem complexam ſtrangulare ſcripſerit, cum Theophraſtus in aphacis gigni ſecuridacam tradiderit, velut Arabum lentiſ̈ijs itaq; intentus, profuſus, atque ardens, quàm immoderato animo inuerecundis oculis, inflato ore, Plinianos manes affligere audet, & quod minus ferendum eſt, in re nullius momenti obiurgare. Siquidem cum ſcriptum reliquerit Gale. 1. de aliment. facult. vltimo, reperitur igitur in lente quoq;, ex mutatione ipſius durum rotundumq́ue aracum, & ſecurinum, ſemina non veſca enata. Præterea aparinem, &c. vt prædictum eſt. Nimirum eſt etſi Plinius quoq;, inter lentem ſecurinum naſci aſſeruerit, nam etſi propriam eruangam erui, & lappam lẽti aſſerat Theophraſtus, qui prius aracum etiam noſtris vecetta enaſci docuerat, tametſi inter aphacem naſcatur ſecurinum, quid vetat, quo minus bene dixerit Plinius, iſtud idem inter lentes produci, quid vocum proximitate ob id grauiſſimum authorem, & Græcis literis eruditiſſimum, vellicare non veretur, niſi eadem quoq; labe Græcorum doctiſſimum Galenum accuſet, quia ſecurinum ipſe quoq; inter lentes naſci dixerit, triticeis campis frequens quoq; eſt, arachos aſpiratum folio vicia anguſtiore rubente flore ſemine eruini de quo Galenus.

Plinii in Matthioli defenſio.

Vulpinum.

Recipe vulpem integram boni habitus, ætatis mediæ, exentratã, coque in aquæ fontanæ, & maritimæ, an. lib. vi. vnc. viii. aliàs iii. olei antiqui, clari, lib. xii. cum ſalis vnc. iii. ad aquarum conſumptionem, & vulpis artuum diſſolutionem, tunc affunde aquæ decocti hyſſopi, & anethi, an. lib. i. recoque ad huius aquæ conſumptionem, colatum oleum recondе: vel vulpes in aqua fontana, & ſalſa, cum herbis dictis ſine oleo percoquatur, quo vſque ab oſſibus recedat caro: aqua hæc ad balneum, vel fotum partium affectarum eſt efficax. De vulpibus, & hyæ-

nis, quæ oleo incoquuntur Galen. 11. ſimpl. quòd ſi aqua non ſufficit, accipe de his quo abunde ad vulpis coctura m ſatis ſit.

De viperis, off. de ſerpentibus.

Recipe viperas, ſiue ſerpentes nigros, integros, coque igne lento, in olei ſeſamini libr. iii. in vaſe terreo, vitreato, anguſti oris, exacte obturato, ne illius noxio vapore offendaris: vbi refrixerit, vitreo vaſe reponantur, penna partibus affectis illinatur.

Cutim expurgat, impetigines ſanat, & ſtomachi reſolutionem ex Auicenna, ſ. can.

Ex ſcorpionibus ſimplex.

Recipe ſcorpiones viginti, vel paulo plures, aut pauciores, inſola menſe vno, in vaſe vitreo probè obſtructo, cum olei amygdal. amar. libr. ii.

Ex ſcorpionibus compoſitum.

Recipe ariſtolochiæ rotundæ, gentianæ, cyperi, cort. rad. cappar. an. vnc. i. in olei amygdal. ama. lib. ii. diebus viginti inſoletur, in vaſe vitreo operculato: deinde ſcorpiones à decem ad quindecim, oleo iniice, obtura inſola, iterum menſe vno: egreſſus à balneo, aut inſeſſu, illo vngatur calculoſus, in tribus dictis partibus, & in meatum vrinarium inijciatur. Portio eius exigua horis ſingulis eſt myrabile, quidam priore, alij poſteriore, ceu efficaciore, vt malunt Cordus, ac Deſſennius, olei lib. i. & med. accipiunt. Fuchſius ſextarium.

Lapidem renũ, & veſicæ, frangit, & expellit, lumbis, reni, perineo illitum, aut per meatum vrinarium iniectum: venenis quoque, ac peſtilentiæ aduerſatur.

Scorpius: in terreſtrem, ac maritimum diuiditur à Dioſcoride lib. 2. cap. 10. & 11. terreſtris tamen is eſt abſolute intellectus, colorum varietate diſtinguendus. Horum ſeptimodi cauda venenoſior eſt: at ſuo ictui proprium alexipharmacum. In cellis ſubterraneis, iuxta imbrices, ac impluuia diuerſantur, ſæpe etiam in cubilibus pererrant. Tam labilis, tàm caduca eſt, nullibi periculo vacans, humana hac miſera vita. In cinerem vertuntur viuentes, fictili nouo, & mundo, luto ſapientia occluſi, in clibano calido die naturali, vel vltra diſsi, donec incineratos conſpicias, ſingulari forma ſpecifica, præſidio ad purgandos arenulis renes, & veſicam. Auicenna ex polenta triticea vas obturat, & ſarmentis vitis accenſis, in clibano incinerat vt ſupra, lib. 5 ſumma 2. tract. 6. Eſt & marinus ſcorpio, de quo libr. 2. Dioſc. hunc Ariſtotelis authoritate à ſcorpena, vulgo ſcarpetta, prorſus differre cõtendit Matthiolus, & multifariam præuaricat, manifeſtis eris,

errat, quàm vt vlla poſſit cauillatione defendi, Quippe quod Ariſtotelem falsò adducit, de ſcorpena loquentem, ſibique incognitum ſcorpionem, niſi araneo, vel cephalo piſcibus ſimilis eſſet, Latina autem non parum mutans, eiuſdem ferè generis, ſed in ſpecie, & forma, pluribus inter ſe differre adſtruit. Denique eſſe, qui indifferenter ſcorpium ſcorpenam voceut, quòd quadantenus ſibi inuicem correſpondeaut, non modo figura, ſed & carnis bonitate. En igitur quàm pudenti animo, quàm verecundo, homo ingenioſus, ac peracutm in ſuam rationem reuertatur, cum propter veritatem, ac fidem, hic clamitat, bis inurit, ſuo indicio, ſua voluntate, doctorum quorumq; famam, lingua ad iurgia prurientе, ſua vi, & authoritate præcidere molitur.

Oleum de ranis.

Recipe capitum ranarum antiquarum, libr. med. in vaſe vitreo bene obturato, cum libr. i. olei ſeſamini coquantur, ad capitum diſſolutionem, vt oleum de viperis. Poteſt in totum poni ranarum euiſceratarum corpus.

Refrigerat ob id podagram, & alias arthritidis ſpecies mitigat, & incendium febrium ardentium, fronti, & temporibus illitum: quandoque etiam ſomnum conciliat.

Vide acopon ex ranis rubetis Ætio, Tetrabiblo 3. ſerm. 1. cap. 45.

Ranarum variæ ſunt differentiæ: quædam enim vocales, quæ videlicet ololyginem ſuam maxillæ inferioris labro demiſſa, cum aqua modice recepta in fauces, ſuperioreq; intentu emittunt, ex Ariſtotele quarto de animalibus, capite nono, alia mutæ, quædam fluuiatiles, alia paluſtres, magnitudine, colore, natali loco differentes: aliquæ marinæ, nonnullæ terreſtres, in vepribus viuentes, vel inter arundines, & frutices, aut ſubterraneis foſſis, vel rubetæ, aut calamites, ſiue bufones appellatæ: aliis grandiores, & venenatæ, liuidi coloris, vel cinerei, maculis nigris interſperſæ, Sunt & viridiſſimæ puſillæ, in ſicco, vel agris morantes. vel arbores ſcandentes, & imbrem querulo cantu prænunciantes, quibuſdam dryopetes vocatæ, Naſcuntur & temporariæ vocatæ in ſemitibus quoque reptantes breuis ſanè vita, potiſſimum æſtiuis procellis penè, conſperſo puluere obuolutæ, repente ita, & clam, vt è cælo manare plebeis credantur, quarum omnium nullus penè eſt vſus, Solæ in cibos admittuntur, colore è viridi ſubrutilo, ſimulq; ſubcinereo, in aquis coxantes, & eadem in medicamenta inſeruntur, Alii vjribes illas, pluuiarum præſages, de quibus paulo ſupra, vulgo noſtro ranunculi Sancti Martini, ad maius refrigerium expoſcunt. Amathus ranas tanquam venenoſas, & à Moſe vetitas, ab humanis abdicat eduliis, quod ab his abſtinendum ſuadeat Galenus, in lib. de ſucc. bonit. & vitio, quo in loco, videlicet capite nono, etſi animalia ex ſtagnis, paludibus, cænoſiſq;, ac turbulentis fluminibus victum capientia, carne omnium deterrima conſtare aſſeruerit,

 quibus

In Amathum ac Matthiolũ animaduerſiio.

quibus cum ranæ includi poſſunt, earum tamen particulatim non meminit, nec prædicta deteſtatur vt venenata, ſed quia prauos procreent humores, cum poſthac ſcripta, cenſura in Amathum Matthiolus, à Galeno ibidem inter cibos collocari dictet, niſi ambo me oculatiores fuerint, vel textu vſi diuerſo, etſi noſtri vltimæ ſint impreſſionis, ranas tamen inſitas nondum legi. Hippocrates autem in libro de internis affectibus, ranas probat in tertia tabe, quod autem de Aetio comminiſcitur, quod ranarum ius, vt alexipharmacum deſcribat, videlicet Tetrabiblo primo ſermone ſecundo, capite centeſimo ſexageſimo ſexto, at Tetrab. 4. ſermone primo, capite trigeſimo ſexto, paluſtres ranas inter venena connumeret, ſe vel nullo, aut ſaltem diminuto iudicio expendit. Quandoquidem prius paluſtres ranas intelligit, communes, & victus quotidiani, pro auxiliatorio medicamine. At Tetrab. 4. de rana rubeta, quæ paluſtris vitæ conditionem in terreſtrem mutauit, vulgo noſtro roſpo: id quod tam dilucide ſequentibus verbis explicuit, quum, proximo capite de rubetis ranis egiſſet, aliis buffones vocatis, de aquaticis, & terreſtribus buffonibus verba facere, quum talia duntaxat afferat Aetius. Rubeta, ranæ ſpecies eſt, quæ paluſtris vitæ conditionem in terreſtrem mutauit, vnde & rubeta dicta, cur ſe ita diffuderit non video, quum eaſdem illi tradiderit dotes cum Dioſcoride, cuius ordinem ſequitur, libro ſexto, etſi capite quinquageſimo quinto, paluſtri ranæ noxas quaſdam aſſignet, earum vero ius aduerſus commorſos è reptilibus venenatis propinet, Tetrab. 1. ſermone 2. cap. 166. Cæterum aquaticas ranas etiam in Hiſpania, multis iam tranſactis annis in cibos expeti, edulesq; ſcimus, deguſtato ab Imperatore Carolo placidiſſimo edulio, quod primum obtulit noſtræ ciuitatis decus, & ornamentum, ſupremus ille Cæſareus Cancellarius Gattinaria. Nec Italus quiſquam hactenus earum eſu interiit, quum tamen non modo in quadrageſimali ieiunio, ſed etiam his diebus quibus per Eccleſiam carnibus veſci non licet, frequentiſſimæ in menſas veniant, ſemeſtri vita in limum reſolui, nullo cernente, & rurſus vernis aquis renaſci, ſcriptum reliquit Plinius, libro nono, capite quinquageſimo primo, id quod verum haud eſſe, ſed hibernis menſibus in terra latere, ac maritimis paluſtribus gelu expertibus, quocunque tempore veteres ranas, vt eorum fœtus, quia rotundos, conſpici, Aratus γυρίνους appellat, carnes paruas, rotundas, nigras, dein oculis tantum & cauda inſignes, quas mobili Nicander μοθυρίδας, alii βατραχίδας, tanquam ranunculos, pedibus prioribus ex pectore fiſſis, poſterioribus verò ex cauda, experientia ipſa comprobat, vt autem, Plinium à portentoſis huiuſmodi mendis vindicet Matthiolus, inquit eas tantum in limum reſolui exiſtimaſſe, quæ ex ipſius aqua & terra putredine gignuntur. Attamen vt cuique abſque inuidia rem conſideranti, liquido patere poteſt, Quum poſt earum fœtus in limum reſolui tradiderit: alias autem non ex ſemine, vtriuſque ſexus complexim effuſo, nullos propterea partus educant, nec quibusuis annis exoriantur, videte quid tum patiant muſæ.

Vana Matthioli coniectura.

Lum-

Lumbricorum.

REcipe olei vulpini, vnc. iij. olei communis, maturi, libr. i. vermium terreſtrium diligenter lotarum, paropſidem, terrea patella ferueant ſimul ad tertias, colatum phiala occluſa per ſemihoram bulliant. Aliis lumbricorum terreſtr. lib. med. vino albo lotorum, olei communis, libr. ij. vini vnc. ij. bulliant ad vini abſumptionem. Sunt qui non iniuria repurgatos lumbricos, vino elotos, vitrea amphora occludant, ſub fimo equino tamdiu ſinunt, donec in liquorem oleo ſimilem vertantur.

Olea per reſolutionem variis fiunt modis, virium ſanè mirificarum, de quibus ſcribunt fuſius, qui rerum arcana detegunt, & propalant: qui quidem tibi omninò legendi & imitandi, ſi famæ illorum maximè es cupidus. Hodie enim chymiſtica arte vis quædam in concreto, & compoſito occulta, ignis vehementia ſeparatur, & ſurſum attollitur in capitella, vel vtriculos, vnde in vas aliquod delapſa recumbit, diuina ſanè, & omnium medicinarum excellentiſſima, velut in ſua elementa ſegregata, quorum igni reſpondens maximarum eſt vitium: etſi neſcio qui mulomedici, vulgari quadam (vt dicunt) practica ſeſe oſtentantes, vt alia propè omnia pulcherrima ipſis ignorata, ita hæc quoque ceu nugatoria ſubſannare nō vereantur. Nobis verò Chriſti largitate, & gratia, nunc pauca quædam, ſed mirabilia illorum oleorum effecta percenſere ſufficiat.

De Ouis.

REcipe vitella ouorum elixando duratorum triginta, aut circiter, manibus fricata, in ſartagine terrea plumbata frigantur igne mediocri, mouendo cochleari ligneo, aut terreo, donec rubeſcant, & oleum ab his reſoluatur, quod preſſi cochleari largius remittent: vel iidem vitelli elixando indurati, mola frangantur, deinde in offas tundantur, & torculari exprimantur, quale in oleo amygdalino explicuimus & oleum deſtillabit, vel ipſi vitelli corpulento igni imponantur, oleumque in capitellum ignis violentia tollatur, qualiter oleum Philoſophorum poſt dicendum. Quoniam autem paruo dierum numero fœtet, moſchi, vel ambari portiuncula, dum oleum elicitur addi poteſt.

Experientia plurima probatum eſt cutim expurgare, impetiginem, ſerpiginem, & alia cutis vitia perſanare, capillos regignere, vlcera maligna, & fiſtuloſa, ſciſſa labra, manus, pedes, ſedem, & papillarum rimas, quas vocant ſepulas curare, mirum in modum contuſas cerebri membranas, & putrilagine affectas à partibus ſanis ſegregat, aurium & neruorum, vlcerumq; dolores mulcet, ambuſtis vtiliter illinitur.

Triti-

Triticeum, off. de frumento.

Impetigines curat, & cutis aſperitates leuigat, pedum, manuumque rimas à frigore excitatas, cæteraſq́; eius affectiones emendat, & ad vlcerum ſinus commendatur.

Triticum inter laminas ferreas mediocriter ignitas, ſi prematur, hoc oleum remittit, vel triticum excordicatum vaſe ſublimationis deſtilletur, qualiter oleum philoſophorum, Galen. 5. de compoſit. pharm. ſecundum loc. cap. 7. ex Criſpo, laminam æris igni candefactam accipit.

Sinapinum, fit vt triticeum nobis, vt amygdalinum.

Salubre affectibus frigidis, lethargo, obliuioni, dolori quem frigida intemperies parit. Dioſcoridi atque Actuario, ſic paratur, ſinapi fracto aqua feruenti perfuſo, dein additur oleum, & ſimul exprimitur. Facit ad inueteratos dolores, ex alto id quod infeſtat euocans. Sunt qui Meſuem admirentur, quod ſinapi cum frumento nihil commune ſit, nec æquali ratione, tum ex ſemine, tum ex frumento, oleum elici queat, nos experti ſumus tritici inſtar effluere.

Ex ligno iuniperi.

Fictile vas vitreatum in foueam ponatur, & ſupra id aliud fictile anguſti orificij inuerſum, recentibus iuniperi lignis, minutimque inciſis plenum, ſubducatur lamina ferrea foraminibus peruia, vt deſtillet liquor, & ne ligni ſegmenta delabantur, bene autem aptentur, & luto ſapientiæ circumlinantur fictilium orificia, ne quicquam expiret poſtea inferius fictile vſque ad collum ſuperioris obruito terra, & facto pauimento, ignem circa, & ſupra fictile ſuperius accendito, atque ardere finito aliquot horas, poſtremo liquorem qui deſtillauit auferto, cuius vſus eſt in purgandis ſordidis vlceribus.

Emendat infectiones, ſerpiginem, cancrum, vlcera maligna, qualia quæ intibis, & cruribus quorundam, mulum mortuum recentiores vocant.

Hac arte oleum ex pineis nucleis ad erugandam mulierum cutim, ex ligno ſancto, ad morbi gallici dolores, ac vlcera, aliiſq́; lignis, ac fructibus ſuccoſis, ac pinguibus, elici poteſt.

Fraxininum eodem modo fit, & eadem poteſt: præterea ſplenicos iuuat.

Ex Gagate ſacratum.

Fit ex gagates lapidibus, quomodo oleum iuniperi, vel ſublimatione mox dicenda.

Dæmoniacis, epilepticis, paralyticis, ſpaſmicis, thetanicis, artriticis, ab vtero ſuffocatis ſaluberrimum, conceptumq́; adiuuat.

Gagatti,

Gagates ex Dioſcor, lib. 5. cap. 92. præferendus qui celeriter accenditur, & odorem bituminis reddit, niger eſt plerumq; & ſolidus, cruſtoſus, perquam leuis, in Cilicia naſci ſolet, qua influens omnis in mare effunditur, proxime oppidum quod Plagiopolis dicitur, Vocatur autem & lapis; & amnis gagas, in cuius faucibus hi lapides inueniuntur. Galenus nono ſimplic. ſe nihil huiuſmodi vidiſſe narrat, etſi parua nauicula totius Lyciæ littora legerit, cruſtaceos verò lapides, & qui in ignem additi exilem flammam ederent, complures ex Cœloſyria aſportaſſe, Nunc in Germania tribus ferè milliaribus ab Iſpruch non longe ab AEnoponte reperitur: in Flandria, ruberrimus dicitur, & Germania voce Tiiſchemblur, nec eſſe piſſaphaltum, ait Matthiolus, vt opinati ſunt cum Fuchſio pleriique, quod igne non liqueſcat, ſed ligni, vel tedæ modo comburatur: ideo lignorum inopia communiter pruna ex eo ſuccedant, vocant enim Steinkol. Nos cum è Dioſc. elicere non poſſimus piſſaphaltũ picis, ac aſphalti more liqueſcere, ceu tradit Matthiolus, hinc aliquo vmbone ſuſtineri Fuchſ. poſſet. Cum autem vulgatiſſimum gagatem ſcribat Amathus, ex quo imagunculas pictori, vel galeris affixas afferunt Compeſtellani peregrini ad relligionis oſtenta, quod ex lapide ſint nigro, cruſtaceo leui, quod igne facillimè accenditur. Matthiolus contra, ſuccini genus eſſe putat, id quod cum bituminis genus doctis plerisq; prædicatur, videat quæ ſcribit. In Brixiano agro foditur in Italia, idq; eſt q; ambra nigra vulgi precariis coronis indi conſueta, accenſa bitumẽ olens, etſi hodie etiam oſſeos, rupeosq; globulos, odoris omnino expertes, falsò ambra vocent: alii bitumen, ſi tam durum fuerit, vt poliri queat, gagatem appellant, vt eruis accipi poteſt, ſi quid vis ex Alb. vide lib. 2. cap. 7.

Philoſophorum naturale.

Duplex eſt. aliud ſpontinum ex minera, aliud maritimum ex inſulis, & ſcopulis fluens, Naphta dictum ſubalbum. Optimum eſt ſubrubrum, medium ſubnigrum, & craſſum peſſimum.

Naphta ex Dioſc. lib. 1. cap. 81. à Babyloniis vocatur bituminis colamen, colore candido inuenitur, & nigrum, vis ei ignium rapax ita, vt ex ſpatio protinus in eam tranſiliat: ad nos non tranſire creditur, ad Petroleum dictum ex Toutre Neapolitana, & Mutinenſi loco, præſertim in monte Zilio, aliis Zibito etiam ſcaturiens, nigrum & candidum, & rufum, vulgo oleo de ſaſſo, quoniam è petris, & montibus, in fontes eliquatur, & vi aqua ſurſum fertur, vt in quibuſdã è ſaxo ipſo emergere videatur: vel vt quidam volunt, aliquantum terra, ceu ſaxi occulta natura bitumen, & in oleoſam materiam reſolutum, multifariam adulteratur à circulatoribus, ad quorum præſtigiaturas vtilis circumfertur, quibuſdam oleum Sancta Catharinæ, cuius vis ita ardens, & ignium natura cognata, vt propè ignes ſulphuris modo accenditur, adeò tamen fœtidum, vt ſtercus diaboli quibuſdam vocitetur: quod ſi purum, & impermixtum ſit, non mi-

MMMM noris

Digitized by Google

noris virtutis quàm naphta, aut bitumen cenſebitur, cuius ſpecies rationabilius concedi poterit, quàm aſphaltum pro vero quibuſdam in offic. creditum, è pice, huiuſque olei ſedimẽto compoſitum. Nigrum, flauum, craſſius, in agro Brochdorpiano & Brunſuicenſi gignitur, in Saxonia, quin & Zacyntho, circa Dirrachium & Appolloniam, fontes ſunt eius multitudinem cum aqua vomentes, naphtam accuratiſſime deſcribit Bellonius, lib. tertio, capite quinto.

Philoſophorum artificiale, ſiue de lateribus.

RECipe lateres ex terra rubente multum antiquatos, in fruſta comminutos, carbonibus nõ fumantibus accende, donec igniti rubeant, tunc concha oleo roſmarini, vel antiquo, claro, plena extingue, & quod fieri poteſt oleo imbue, ſicca per ſeſquialulis, poſt minutiſſime tere, & vaſi per ſublimationem deſtillandum, trade, luto chymiſtarum, id cum capitello cõmitte, carbonibus in fornace accenſis coque, donec oleum deſtillet in phialam vitream, naſo imo capitelli agglutinatam, quam exactè obſtructam reconde, & ſerua: quantò enim antiquius, tantò valentius.

Veterum omnium conſenſu affectibus ſecretis non paucis eſt efficaciſſimum, nam calefacit, ſiccat, eſſentiæ tenuitate in altum penetrat, digerit, proinde materiam omnem excrementoſam conſumit, ob id epilepſiæ, paralyſi, vertigini, obliuioni, & lienis, renum, veſicæ, vteri, neruorum, articulorum omnium, & reliquarum partium neruoſarum doloribus frigidis, maiorem in modum confert.

Lateres ex terra in lapidẽ durati ad ſtruenda ædificia: vel tegulæ ex quibus cooperiuntur, quibuſdam noui, qui nondum aquam ſenſere præferuntur, quia oleum melius imbibant.

Balſaminum primum.

RECipe myrrhæ, ligni balſami, nucis Indæ, an, vnc. med. hyperici, vnc. i. tere, in maſſam redige, cum vnc. v. olei veteris, reſinæ abietinæ, vnc. i. & med. moſchi, gr. v. ambari, gr. iij. olei philoſophorum, vnc. i. deſtilletur capitello, more aquæ roſ.

Eiuſdem cum balſamo facultatis, eius defectum ſupplere poteſt.

Gulielmus Placentinus 4. Practicæ, cap. 20. de oleis, ad finem deſtillationis, recluſo operculo, moſchum, ac ſuccedentia addit. Fuchſ. legit carpobalſami, ac hyperici, drach. ij. & moſchi, gr. iij. ambaro omiſſo.

ABies, picea, pinus, pinaſter, larix, teda, cognitæ ſunt arbores, tãta nataliũ miſtura, vt nec facile diſcernantur in fronde etiam a peritis: quin Plinii ætate nõ ſatis conſtabat autoribus, quod cuiq; generi in his plantis tribuendum eſſet. Tanta tunc erat rerum,

rum, & authorum incerta hiſtoria, tanta iſtorum ſimilitudo: quippe quod ex Dioſcor. lib. 1. cap. 74. pinus & picea, generi eidem adſcribuntur, ſed quandam flagitant ſpecierum diſtinctionem, nam pini materies, & craſſior, & leuior, & excelſior eſt, foliis multis, pinguibus, flexiſq; : picea folio tenuior, magnitudine minor, erectaq; minus aſſurgit, conum minorem, horridioremq; nucleum, vt pleraq; alia expromit, ſuſiſſime à Theoph. explicata, 3. de hiſtor. plant. cap. 10. Abies verò, quam in maſculum, & fœminam diſtinguit Theophraſt. lib. & cap. prædicto, & picea, adeo æmulæ ſunt, vt niſi accuratius perpendantur, internoſci nequeant, proceritate, magnitudine, ramis velut brachiis, crucis inſtar, ad latera tantum vtrinq;, miro ordine inuicem reſpondentibus, paulo oblongis, crebris, rigidis: picea tamen frondibus eſt abiegenis multo atrioribus, vt quæ latiuſculæ, molliores, leuiores, minus etiam pungant. Præterea picea cortice nigricat ramis ad terram magis inclinantibus, fractu contumacibus, at valde obſequioſis. Abietis cortex albicat, flexus facile ſcinditur, certa meatuum rectitudine, Piceæ reſina inter corticem & lignum obdureſcit, licet larignæ inſtar effluat nonnunquam: ligni deniq; materies piceæ multo ſpecioſior, vtilior, venis rectius excurrentibus, minuſq; nodoſis: ex abiete tã mare quàm fœmina, eximius liquor ille perfluit, vulgo noſtro abitzzo, aliis lagrimo ſiue olio d' auezzo, Auguſtenſibus vnde legitimus ad nos tranſit, bigion, corticẽ inter, & corticẽ limpidus, clarus, tranſparens, valide fragrans, atq; amarus: globis quibuſdã prætumidis, humorẽ eo loci ſubeſſe indicantibus, rarus ſanè videlicet impermixtus. Quandoquidẽ lucelli gratia impoſtores, larignã reſinã expurgatam huic admiſcere conſueuêrunt, peiuſq; eandem abiegnæ loco diuenditare, at dolus facile prodit, ſiquidẽ abietinus, liquor minus denſus, fragrantiorem eructat odorem, guſtu magis amareſcit, annuus verò quadantenus flaueſcit, cogiturq; hanc Dioſcoridi ac Plinij ignotam, facile conijcimus: quòd liquidæ abiegnæ non recordentur, Pini verò & abietis differentias, vide ex Theophr. 5. de hiſt. plant. cap. 2. pinus verò & pinaſter, hoc eſt, ſylueſtris pinus, cuius vt etiam piceæ plures ſunt ſpecies, mira altitudine, & à medio ramoſa ſicut pinus, in vertice folium habent capillamenti modo prætenue, longumq;, & microne aculeatum, conis lignoſis, frequenti nucamento in turbinatam effigiem compactilibus. Theoph. 3. de hiſt. plant. cap. 10. & 9. de hiſt plant. cap. 8. pinorũ aut verius picearũ aliam vrbanam, aliam ſylueſtrem, & huius alteram maritimam aſſignat: aliis etiam ſylueſtris mas, ac fœmina, ac tertia ſterilis, Arcadiæ incolis aliter: maritima verò fructu rotundo, breui, dehiſcente: montana autem oblongiore, viridi, minuſq; hiſcente, tanquam ſylueſtriore, quibus ſanè ſuo in clymate quotidianum experimentum repugnare contendit Matthiolus: quod ſylueſtres pini maritimis Senenſibus familiares, fructum gerant dodrantem altum, pyramidalem, ſolidum ita, & compactum, qui ſuapte natura difficile diſſiliat, ceu in ananiis, Tridentiniſque montibus, vbi horum ingentes ſunt ſyluæ, fructus eſſe paruo, & breui, qui ſiccatus ſtatim hiſcit, atque ex arbore decidit, cuius ſpeciei quum alios fructu

variare notauerit, regionum varietate, plura cum ſint maritimorum genera, vt quidam ſylueſtres, in Piſarum maritimis, breues, rotũdaſq; nuces edant, cupreſſi modo. Prætereà ex Allobrogis montib. ad nos allati, fructu ſint pyramidali, & Theoph. hiſtoriæ conformes: cum in aliis, aliter Græcorum cœlo euenire poſſit, nimirum multa de re minimè
Matthiolus nugatur. *dubia loquitur Matthiolus, ſat erat dicere, cuius conos à picea differre, in cuius genere ſola fœmina fructum parere dicitur, quod longi ſunt, ita craſſi frequentius, vt manum compleant: ſquamis tenuibus, & à ſeſe reſolutis, ſic vt ſub his, nuces videri queant: at breuiorem, latioremq; eſſe pini conum, & pyramidalis figuræ, craſſiorem, lignoſiorem, & magis compactum, quo nuces perſpici non valeant, niſi in clibano, vel feruidis radiis expoſiti, hinc, atq; illinc, non exiguo fragore proſiliant. Attamẽ cum Græci ſermonis peritiſſimus credatur, pro ſumma ingenii, ac iudicii ſui magnitudine, Theophraſtum non*
Bellonii belſum in Matthiolum. *intelligit, ideo illi diſſonat, nec ſiſtit, cum Petrũ Bellonium Græcæ linguæ imperitũ non indicat, mox alterius paginæ tergo, verum vulgaris peritiæ temerarium, iactabundum, dignitatis alicuius cupidum, potius quàm veritatis ſtudioſum prædicat. Hæc ne ſunt nugacis peſtiferi, ac rabidi blateronis iudicia, hæc ne inaudita inſolẽtia, noua aduerſus eum maleuolentia? qui tanto cum diſcrimine, tot oras ſoluit, ad finitimos penè orbis peragratus eſt, nec eum nominat. Quid enim in me exſpectabo? nonne inſolentiorem, arrogantiorem? qui optimũ quemq; lancinare, omnium famã arrodere, ac impunè conſcindere arbitratur, vt neſcio vnde Matthiolica ſuperbia me iſthuc adegerit, vt ſolis minacibus verbis, illius ſententias propulſare videar, quod re ipſa mox experietur, et ſi præſenti hac breuitate, ne dicam obſcuritate, σκοτινὸς forte appellabor, vti olim Heraclitus Ephеſius. Nempe negaturus ne eſt Matthiolus? apud Theophraſtum talia legi, πεύκης γὰρ τὸ μὲν ἡμερὸν ποιοῦσι, τὸ δ᾽ ἄγριον: quin in nominibus, πεύκη Latinis picea eſt, πίτυς pinus, nec ſecus veterum, recentioremve Græcorum authoritate comprobabit. Quandoquidem & Ioannes Iordanus in Theoph. nuncupatoria, huiuſmodi Gazæ abuſus animaduertit: nec quia Theophraſtus, τῆς πεύκης, nucem στρόβιλον vocet, ideo πεύκης nomine, de pinu ſcripſit: nam pitydes appellantur, pinorum, piceæq; fructus, qui in conis inueniuntur, ex Dioſc. noſq; nucleos pini vocamus, fructus eius qui edendo ſunt. quidam ſtrobilos Græco potius nomine, quàm Latino, forte Gal. authoritate, 2. de alim. facul. cap. 17. cũ inquit, Appellant autem nunc Græci ipſum non conon, ſed ſtrobylon, quibuſdam tamen hunc conon, fructum cocalon, & ſtrobylon vocari ſcripſit 7. ſimplic. veluti cocalon ab authore 4. de vict. rat. in acutis, commento 70. conon magis ab antiquis appellari, vti à recentiori-*
Strobylos. *bus medicis propè omnibus ſtrobylon, vt etiam 7. de comp. med. ſecund. loc. cap. 1. quamuis in lib. de ſuc. boni, ac vitio, cap. 4 à veteribus etiam ſtrobylon, vt conon appellatum ſcribat. Multiplex ſanè vocũ varietas vnde coacti, ne continens ac cõtentum denotaremus, relicto communi vocabulo, nuces pineas ferruginea tunica veſtitas proferente, nucleos pineos appellauimus, hacq; ex Gal. apertiſſimè Matthiolo repugnans, quod ſtrobylos*

vetuſtio-

vetuſtioribus Græcis ac Theoph. picea conum ſignificabat, recentioribus autem ad nucem pineam abuſiue tranſlatum ſit. Nec tenet Matthioli argumentum: tametſi ſtrobylos Galen. inter cibos enumeretur, ideo piceæ fructum eſſe non poſſe, ætate longe diuerſa, Theophra. Galeniq́; nomenclatura. Quòd autem picea nunquam viſa ſit vrbana, niſi in hortis pro ſpectaculo, ea etſi montes amet, ſatam magno coriariorum quæſtu, in Allobrogum planis, ſyluas ſibi adoptaſſe ignorat Matthiolus: vt inter eas recti, magnitudinisq́; diſcrimina relinquam, cum aliæ firmo, debili alia pediculo inhæreant: nec piceas Idæ Iroadis, aut Cretenſis, ſeu Liſſæ, Illyriæ, & Gallogræcas viderit, nec quia Italici vſus pix, ex pini, tæda parari conſueuerit, ideò falſum erit, ex picea tæda picem fieri poſſe, apud Cretenſes potiſſimum, Quippè quod Theophraſtus, 9. de hiſt. plant. cap. 2. à Bello. diligentius quàm Matthiolo percurſus, etſi rarum quibuſdam tamen è picea, cedro, & palma, atq; terebinthum apud Syros largiri inquit. Quòd ſi ad huius duelli elucidationem ſingula proſequerer, ſi ſcrupuloſe perpenderem, non ſatis multa, nec plura quàm ratio poſtularet, in arenam producerem, ceu quando cum Bellonio bellum rurſus inſtaurat, quod pinum Tarentinam, Plinij pinaſtrum eſſe cenſeat, ex quo mira altitudine, non modo in montibus, verum quoq; in planis prouenit. At Bellonij pinaſter humilior eſt, & plana montium ſupercilia prorſus reſpuit, nec alibi quàm in excellentiſſimis montium iugis producitur. Bellonius autem non ſic, ſed ad pini altitudinem plerumq; attolli, atq; ad eandem craſſitiem extuberare. Propterea cum Tarentinum id Plinij, cuius non ignorauit ſententiam, bis ab eodem propoſitam, pro pinaſtro habeat, illegitimum eſſe Plinianum pinaſtrum pro comperto accipit, quia in planis prouenientia, & ſuburbana, domitaq́;, haud æque videantur illi ſylueſtrium nomine digna, ex Theophraſto, 3. de hiſtoria plantarum, capite 3 atq; indomita, ac ſemper montuoſa. Hic propterea nõ erubeſcat edepol, ſed paululum ſubſiſtat Matthiolus, nec mirum illi videatur, ſi huiuſmodi arbor Græcis incognita ſcribitur: ſiq́; eorum nemo pinaſtri huius meminiſſe traditur, Græac idcirco Theophraſti verba depromere ne laboret, probaturus pini ſylueſtris appellationem, cum Bellonius ipſe, in hac proruperit. Picea à ſylueſtri pino. i. pinaſtro, longiſſime abeſt, vt idem in fine iconis pinaſtri ex Plin. id autem pinum toto habitu mentitur, cui tamen duo tantum ſunt folia, pinaſtro, quina: Vlterius cum Bellonij piceam non ſatis ſciat, imagine, & notis, pinaſtrum quempiam Matthiolo intelligere videtur, eiusq́; ſapinum piceam proprie referre, quoniam Plinio teſte, ſapinus non eſt per ſe arbor, ſed tantum abietis pars. Attamen cum in picea Plinianum loquatur Bellonius, ex Theophr. mente, neb ad pinaſtri aliquod genus à Matthiolo depictum alludat, nec ſapinus Bellonij ad picea eius iconem: à quibus equidem tãtum diſtant, quantum veritas à mendacio, & tenebris lux. Videat ne non Bellonius, ſed ipſe temeritate ducatur. Quoniam tametſi ſapinus enodis abietis pars dicatur, & ſuperior nodoſa ſuſterna, lib. 15, cap. 10. nucum pinearum genera enumerans, tertium ſapineum vocat. Colum. etiam lib. 12. cap. 5. ſcri-

Sapinus.

Suſterna.

MMMM 3 bit:

Digitized by Google

bit: alij nucibus ardentiſsimis ſapineis idem efficiunt. Ex quibus infernam partē enodem ſignificare non poſſunt: nec ſuis temporibus indiſcreta, vt par erat, diſtinguere potuis Plinius, ideo ſapini nomine abietem fœminam vocat Bellonius. Quo quidē nemo hactenus, de coniferis arboribus diligentius ſcripſit: id quod ingenui, ac candidi, æquis examinabunt calculis: quanquā dira ita perfundatur Erynni Matthiolus, quia hac in re minus exercitatus, hoc laborat, hoc inſtituat, vt honeſtiſsimos, integerrimos, diligentiſsimos obſcuret, corrumpat, contaminet, vt multiplices eruditiſsimorū virorum labores, infanda loquacitate, pudendis contumelijs ſubiugare videatur: ceu cum gelaſinis dentibus, labijsq; extenſis, Pliniū deridet, nec ſolo murmure, ſed etiā clamore, dedecoris omnia plena deducit quod pini ſcandulas, omnium reſinā ferentium durabiliores ſcriptitauerit, non plus pudoris, quàm conſilij, non minus audaciæ, quàm leuitatis oſtendens. Quandoquidē eodem in capite aſſerit Plinius, laricis materiē præſtantiorem, vi incorrupta, humorisq; contumacis. Tametſi ex Vitruuio, pinea opera permaneant ad æternam diuturnitatem. Cum igitur inſcitia arguendus non ſit, at verius repugnantia, illum tamen id facilè excuſat, quod eius ætate reſinifera hæ planta, pini, aut pinaſtri nomine complectentur: nam per pinū laricem etiā comprehendere Theophraſtū, non vnico Hermolai in Palladio, ſed Ruellij 1. de natura ſtirpiū, 91. Braſauoli quoq;, ac eruditiorū omnium, teſtimonio, palā eſt. Idq; interpretū vitio, qua eadē nota adſcripſit Plinius, quæ pino Theophraſtus: hincq; Theodorus Gaza, πίττω vertit abietem, laricem ſæpiſsime piceam, ἐλάττο plerumque abietem, nonnunquam pinum, πεύκτω ferè pinum, interdum piceam, vt πεύκην nunc tædam, nunc piceam. Præterea 5. de hiſtor. plant. cap. 7. pinus omnium ferè maxime viribus valet, & ad vſum ædificatorium, ſpectabilis, eadem potiſſimum eſt laxitatis, rectitudinisq; meatuum cauſa: at plura abietem expedire tradit, capite ſubſequenti: cumq; non conſtaret authoribus, quod cuiq; generi attribueretur, quod ipſe Romano diſcernit iudicio, cum exquiſitus ſermo non admodum tempeſtiuus eſſet, in capitis initio, rem deinde vt par erat enucleauit Plinius, paulo infra: quodq; & laricis morbum eſſe ſcripſerit, ſi tæda fiat, quod pino adſcriptum eſt, ex Theophra. ſi per laricem pinum vnà comprehenderet, non eſſet quo reprehenderetur. Præterea Theophraſtus, vt interpretantur 4. de hiſt. plant. cap 16. laricem ſterileſcere, cacumine ablato, ſcriptum reliquit, id verò aliud nō eſt, quàm tædā fieri. i. infructuoſum: quid enim aliud eſt tæda, quàm pinus, larixúe ſteriles &c. non igitur tanto accuſandi prurit u, tot ſe flagitijs, ingurgitet Matthiolus, qui ſerie in Latino mutata, alias præter pinū arbores eſſe, quæ in tædā contabeſcant, ſui erroris complex fateri coactus eſt, et ſi magis quàm cæteris, proprium pini affectum crediderit. Deniq; cum Plinium cæcutiuiſſe tradiderit, quia tædā propriam & per ſe eſſe arborē, cenſeat, cum laricis morbū eſſe tædā dictauerit nō igitur per ſe v[illegible] eundem effectā, tanquam alterā repræſentat, rē iā omnibus cognita. At cum Ruellio quoq; inurit, q laricē non ſecus ac pinū, folio haud eſſe deciduo teſta-

Matthioli obiecta diluūtur, Plinio defenſo.

tus

tu eſt, quod ſecus euenire iuſiurando deponit, non animaduertit ex Theophr. 1. *de cauſ.*
plant. cap. 12. *quadam propter ſuam naturam, alia propter loca, idem aliquid ſortiri,*
nam & nonnullis in locis folia nunquam amittunt ficus, & vua. Quo circa, etſi in Ger-
mania, etiamq; alicubi hyeme defrondeſcant, foliorũ defluuia perpetientes, poſſunt alibi
ſauißimis etiã gelicidijs, perpetuo virere, vt infra. Nec ideo leui indiligentia carpendus.
Quibus autem Plinium taxet argumentis, paſcatur, delectetur, perfruatur Matthiolus:
cum præſertim eum non eſſe audiendum, vt nec Vitruuium, ac recentiores quoſdã, qui
laricẽ ignibus inuictum, neq; flagrare, neq; in carbones recidere, ſed veluti calcariũ ſa- Ruellii lapſus.
xum, alijs igni ſuccenſis exuri tradiderunt, id quod etſi vanum eſſe conuincatur, in lari-
cibus hodie vocatis, id ſaltem non erat ſilentio dißimulandũ, Ruellium in hæc prorupiſſe.
Vitruuio larix, cum tantũ deiecta ſit, vernacula municipibus riparũ Pado, vel forſitan
incognita, vel pinus ambage comprehenſa creditur. Nempè *ex Vitruuio: larix qui non*
eſt notus, niſi his municipibus, qui ſunt circa ripã fluminis Padi, & litora maris Adria-
tici, in expugnatione Larigni Caſtelli, *à Cæſare fortuito cognita, igni illæſa, per Padum,*
Rauennam portari in Coloniam, Funeſtri, Piſauri, Ancona ſunt autem hæ arbores folijs
ſimilibus pini, materies eorum prolixa, tractabilis, ad inteſtinum opus non minus quàm
ſapineæ: ex quibus, cum præſertim non multam contrahat cum pino cognationem Mat-
thioli larix, atque ex Plinio, *lib.* 16. *capite* 25. *nullo flore exhilaretur, nec propterea ſte-*
rilis ex eo ſit, cum natales recurſus annuos, pomorum verſicolori nuncio promit-
tere dicatur, vt perperam in eum conſpuit Matthiolus: hinc mirum ſi larix Vitruuij
flammam non recipiat, nec carbones remittat, perpetua fronde vireſcat, nec Cæſareæ
adſcribendum ignauiæ, qui languidam cremiorum flammam, faſcibusúe denſa Caſtelli
contignationi admotis, ea ratione igni inuictam tradiderit, niſi rurſus expertus ſit, i-
gnis vim euaſiſſe, atque iuſtam ſubſtitiſſe, nec aliter ſuſcipere, quàm lapidis calcarij
inſtar: quod ſi larix, cedrus magna fuerit, vt graui quadam verborum maieſtate, A-
polloniatico Timonis ſtylo, adſtruere nõ vretur Melchior Guillandinus, haſtam ne erige-
ret? congrederetur ne de ſtatione depulſus Matthiolus, qui ad meliora docenda ſe accin-
xit, in nouißimo volumine, ſerie priori, vtpotè falſa, atq; inepta, hunc in modum dereli-
cta. Cedrum etſi duplicem referat Theophraſtus, Galenus, Plinius, *nempe maiorem, &*
minorem: maior omnibus eſt arbor eximiæ magnitudinis, ac proceritatis, atq; à minori
planè differens, materie, cortice, folijs, & fructu: id quod verum haudquaquam fuerit
ex Theophr. 3. *de hiſt. plant. cap.* 12 5. *de hiſt. plant. cap.* 9. *vti ex* Gal. *tam* 7 *ſimpl. quàm*
2. *de aliment. facult. ex quibus flore ac fructu nõ diſtant.* Propterea *veritatis intrepidus*
defenſor, non multis interiectis lineis, Theophraſtũ, *ac* Dioſc. *admiratur: quòd ſcripſerint*
indifferenter cedri genus omne, fructũ edere iuniperi baccis ſimilẽ, craßiorẽ. Hos tamen
perbellè tutari poterat, quòd Pli. *li.* 13 *c.* 5. *cũ ſcribit: & in ea antecedentẽ fructũ occupat*
nouus, ex Theoph. *male ſurrepta, & iunipero debita, in cedros ad vnguẽ trãſtuliſſe,* 3. *de*
hiſt.

hiſt.plant.cap.6.cuius propoſitionis inuentori Guillandino, plurimum deberemus, niſi proprio loco huic incognito, iuniperis eadem reddidiſſet, 16 libr.cap.25.illis vero ſemen cupreſſo ſimile addidiſſe, ad Libaniam, hebraicamq; cedrum alludere volens, folijs capillatis, lariceis, pineiſue breuioribus, minime tamen aculeatis: quam quidem non cognouiſſe, nec deſcribere voluiſſe Theophraſtum, vel illum ſecutum Dioſcor. facilè aſſequi poſſumus. Plinium verò cedrelaten appellaſſe, de quo etiam li.24.cap.5.li.16.cap.24. at ſuis circuitionibus cœcutientes ita obuoluit, ita intricat, vt nihil emolumenti, nihil frugi deniq; afferant: cum cõniuentibus oculis multa prætereant, propria dogmata deſtituere cogantur, non prius ſcripta ſuſtinent, verum ita diſſimulent, vt ab huiuſmodi prouincia deſiſtere, ſæpe, ac ſæpius propoſuerim, cum nihil lucri, odij multum, non ſine maximo mei temperamenti damno, tot interpellantibus ægris, in hoc ſcribendi genere nanciſci videar, nec ſciuerim quo genio impellar. At poſtquam in palæſtram conceſſimus, eia cum Dioſcor. agaricum ἐπὶ τῶν κέδρον naſci dictet, ex Plinio in marem, ac fœminam laricem partiantur, lib.16.cap.10. fœmellamq; eſſe vulgarem laricem, ideo mari non omnibus notis reſpondere, cedro videlicet hebræo, è quorum plurimocis nomenclationum aucupiis, non ſine periclitatione alioqui diligentiſſimi parum probè ſenſere. Quandoquidem cum laricem abſolute cedrum magnam dictet Guillandinus, quàm infirmo fundo, quàm leuicula opinione nititur. Primum quippè larix vulgaris floret, & fructifera eſt, id quòd Plinio in cedro magna aduerſatur, altera perpetuo viret, altera nequaquam, ex altera cedria prodit, viuentia corrumpens, ex hac celebris illa reſine. Nec propterea Bellonij ſententia aliqua ex parte acquieſcendum: cum 1. de arboribus coniferis, cedriam ex quauis reſiniferarum materia, videlicet picea, larice, &c. modo pinguis ſit, promiſcue fieri poſſe ſcriptitat, Plinij præſertim authoritate, lib.16.cap.11. vbi & Matthiolus, Pliniano codice mancho vſus eſt, ideo robuſti pugilis inſtar, etſi acriter adeo Bellonium percutiat, vt iam præ vertigine calliget, ac vacillet; ait tamen ex Plinij verbis, non aliud intelligi poſſe, quàm quod Syrij liquorem illum credrium vocauerunt, quoniam olim ij ex cedro tantum, picem ſuam conficiebant, vt ea in Europa è tæda ſit: cui tamen maxime refragatur Theophraſtus, & vulgata mercatorum ſententia, libr.9. de hiſt.plant. præællegato: illis equidem omnem deterſiſſet caliginem, codicis noſtri lectio, quæ ita habet. Hoc ex cedro in Syria, cedrium vocatur. Præterea omnium authoritatibus prætermiſſis, cum 1. de medicato funere, cap 3. cedria teneras carnes expedire, & citra dolorem exedere fateatur: noſtræ autem reſinæ quotidiano experimento, manifeſtiſſimè illi repugnent, maximo errore cedriam intra corpus aſſumptam, exulceratis pulmonibus commodum afferre, aliiſq; id genus morbis mederi cõſuluit, id quòd ex Plin. facilè diſcere potuit: cum autem trabes Epheſii, atq; Vticenſis templi non ex Græcorum cedro. ſed ex hac magna neminem inficiari poſſe perſuadent. Vanũ equidẽ eſt, ex Teoph. 5. de hiſt.plant. cap.9. vbi materiem vnamquamq; pro loci natura, ſuam obtinere differentiam

Bellonii opinio reiecta.

Matthiol° hallucinatur.

rentiam explicuit, cedrum mirandam aſſurgere, eam videlicet fructu iuniperino, tam lucide aperuit, vt nimirum ſi ex hac trabes, ſtatuæ ac columnæ olim extruerentur, vti etiam ex maſcula larice, quam Plinius cedri nomine dignatus dici poſſet, niſi montanam Plinium Theophraſti intellexiſſet: re cum hebræis non ſatis explorata. Propterea & vulgarem laricem, cedrum quoq; Dioſcoridem vocaſſe, cui ſcilicet agaricum innaſcitur in annoſis duntaxat, neq; omnibus, idq; longe maiori ſolertia à Bellonio, quàm Mattheolo diſcuſſum reperies, cedrus hebræa fructu eſt abietis more ſquamoſo, lariceos, craſſitie ſuperat, folijsq;, nec ligno æque rubent.

Larix, ſola inter reſiniferas foliis hyeme deciduis, arbor eſt magna, excelſa vaſtitatis, abiete humilior, interdum coæqualis, craſſi corticis, profundis, biulcisq; vndiq; ſciſſuris, intus rubens, ramos circa truncum gradatim depromens, obſequioſis, lentisq; ſalicis inſtar virgultis, coloris flaueſcentis, odoris non ingrati, folijs villoſis, è quibus panicularum modo nucamenta dependent, pectinum modo, pinguibus, & denſis, circum ramos creberrimis, oblongis, mollibus, comoſis, pineis anguſtioribus, non aculeatis, floribus ineunte Martio, è frondium cacumine purpuraſcentibus, mira, elegantiq; naturæ induſtria comantibus foliolis annexis: etſi Fuchſ. nullo exhilarari flore ſcriptum reliquerit, ex Ruel. decepti us fructu cypariſſiæ cono non abſimili, anniculo tam firme hærenti, vt recentes cum vetuſtis arbori inſint, ex cuius caudice magno longoq; terebro ad medullam vſq; pertuſo, emanat illuſtris illa reſina, de qua cap. de terebinthina diſcuſſum eſt. Fuchſii, ac Ruellii labes. *Ad nos è pini generibus reſina prædenſa, & in maſſas conglobata, conuehi iam diu conſueuit: etſi liquidam olim è Gallia, atq; Hetruria, commigraſſe notauerit Dioſc. vt quæ vtribus liquida forte deferreretur, dehinc ſponte quo nunc cernitur modo ſpiſſeſcat, vt ex Theoph. 9. de hiſt. plant. ca. 2. cumq; ſtrobilinam reſinam pinea acriorem aſſerat Gal. 8. ſimp. vnum ideo non eſſe colligi poſſet, ſtrobilumq; aliam eſſe arborem, gracilem, ſuccinctioremq;, & enodem, lyburnicarum ad vſus, penè ſine reſina, vt ex Plin. elicitur, ſtibulas fortaſſe vocante, lib. 16. cap. 10. vel cum reſina ex pini trunco, atq; nuce reſudet, ad harum diſtinctionem, pineam trunci, ſtrobylinam verò nucis vocaſſe reſina arida cum cera immittitur, liquida ante omnia alia, ipſa priuatim decoquitur, niſi admodum paululum eius aſſumatur in medicamentis.*

Balſaminum ſecundum.

Recipe terebinthinæ, lib. i. thuris, vnc. iiii. gummi helenii, lib. ii. med. baccarum lauri, vnc. iiii. maſtiches, galangæ, caryophyll. cinnam. zedoariæ, nucis myriſticæ, cubebarum, ligni aloes, an. vnc. i. trita exquiſite commiſce, deſtilla igne lento, & exeuntem aquam bis iterum deſtilla: tertio enim manabit oleum balſamo æquale: quod ſi pluries repetatur deſtillatio, tanto etiam præſtantius reddetur.

NNNN *Gummi*

Digitized by Google

GVmmi beleni, ſiue elenii, quaſi enami, verius reſina, quia igne ſtatim liqueſcit, quod gummi non vſu venit, niſi addito aceto, aut vino, odorata valde, ex qua nam plant a reſudet, incompertum adhuc eſt: Quidam oleæ Aethiopicæ lacrymam dixêre: at quia rufa vix eſt, nec ſcammonij ſimilitudine, nec concreta ſtillicidijs exiguis, mordacitatis expers, ideo nullam cum eo communem notam habet. Nos quandoq; ſuſpicati ſumus, lacrymam eſſe oleæ maritimæ, qua medici ſiſtendo ſanguini medicamentum laudatiſsimum componebant Theophraſti ſeculo 4. de hiſt. plan. cap. 8. ideo enemi poſtea vocatum, ex Plinio lib 12. ca. 17. quicquid ſit præſtantiſsima in capitis vulneribus omnium experimento probata eſt, & ad caluariæ fracturas cantatiſsima.

Balſaminum tertium.

RRecipe myrrhæ, aloes, nardi, lacrymæ draconis, thuris, mumiæ, opopanacis, bdellii, ligni balſami, aliàs fructus, ammoniaci, ſarcocollæ, croci, maſtiches, gummi, ſtacte, an. vnc. ii. quibuſdam drach. ii. ladani, caſtorei, an. vnc. ii. & med. moſchi drac. med. terebinthinæ, pondus omnium, deſtilla vt aquæ roſ. Fuch. legit moſchi, drach. i. & med.

Quoduis iſtorum paretur, non erit inefficax, verum ſecundo loco deſcriptum, facilius fit quod ſi ad hoc requiſita præſto ſint, multo erit præſtãtius: id enim tertiũ Meſ. refert cap. de paſſ. cordis in vnctionibus, eſtq; Aponenſi adſcriptum. Sunt qui parent hoc modo.

Terebinthinæ, lib i. laterum recentium, imbibitorum, & friatorum, vt in oleo philoſophorum, maſtiches, ſtyracis, ſing. vnc. i. commiſcent, vitreis amphoris deſtillant, & tertium liquorem veluti optimum ſeruant.

Terebinthinæ.

RRecipe reſinæ terebinthi, ſiue larignæ, lib. iiii. impone capaci retortæ ſeu vitreæ cucurbitæ, & arte deſtillatoria elice, primò autem cum aqua exibit oleum, & clarum, ſecundum aurei coloris, vltimò fuſcũ, & craſſum, vnumquodque per ſe auferto, & reponito. Dioſcorides vt laurinum, ac lentiſcinum parat.

Confert omnibus ægritudinibus frigidis, & maxime neruorum. Nobis ad aſthma ſingulare.

Sulphureum.

RRecipe ſulphur ignem non expertum, vre ſub campana vitrea, aut ſilicea, in medio vaſis plani conſtitutum: quandoquidem inter vrendum vaporem craſſum remittit, quod contretum in vas planum deſtillat.

Alio

Alio modo.

Recipe ſulphuris quãtitatem ſufficientem, aſperge aqua vitæ, ex qua eius ignea conſumitur ſubſtantia, poſt deſtilla vt oleum philoſophorum.

In pudendorum vlceribus, putribus, rebellibus, & deploratis, in hiſpanico morbo vtiliſſimum.

Vel ſic.

Recipe ſulphuris flaui, terebinthinæ, an. vnc. iii. olei roſ. libr. i. coque igne lento, cum vini odori, vnc. ii. ad vini conſumptionem.

Scabiem delet, ſiccat, extenuat, dentes dealbat.

Tartari.

Recipe pulueris tartari, libr. ii. repone fictili in fornace, donec exuſtum ſit, tunc aceto macera, poſt lineo panno inuolue, & deinde ſtupis aqua humectatis, ſub cineribus occlude, dehinc tribus diebus ſcutellæ decliui impone, vel in ſacculum pyramidalem inijce, arctiusque compreſſum, obſcura, & ſubterranea cella ſuſpende: ſenſim enim liquorem olei inſtar ex ſeſe acerrimum remittit. Alii aluminis portiunculam addunt: quiddam linteolo inuolutum tartarum, aceto vinoúe præmaceratum, prius conterunt, in penuario ſuſpendunt, & niſi ſponte emanet, validiſſime exprimunt. Vitrea amphora ſeruant, clarus enim eſt liquor non quidem oleum, at acerrima quædam aqua, ad faciem tergendam, & erugandam, ad caluiciem inhibendum, pilos reſtituendos, alii tartarum non vſtum accipiunt. Legitime vſtionis experimentum eſt Dioſcoridi lib. 5. cap. 79. vt aereo nitore albeſcat, & linguam tactu exurere videatur.

FINIS RADII NONI.

APOLLINIS FRANCISCI ALEXANDRI, VERCELLENSIS MEDICI,

Radius Decimus, Vnguenta proponit.

VNGVENTVM oleo proximum, eo diutius ob craſſitiem, & lentorem, partibus illitum adhærens: ex Galeno 2. ſimplic. cap. 27. oleum eſt in quo odoramenta iniecta ſunt: huius etiam generis ſunt
Acopa. *acopa medicamenta, potiſſimum ad laſſitudines parata, &c. de quibus Galenus 7. de compoſ. med. per genera, cap. 11. quod poſt ea medicis in vſu fuerit, appellare id genus omnia, modo humidam conſiſtentiam acopis ſimilem habeant, quæ liquidis ceratis, cuiuſmodi & in luxatis, fracturiſq; vtimur, eſt propinqua, quippè talis conſiſtentia humidiſſimã eſſe, quod à iunioribus medicis cereleon appellatur, deinde illitus acopi noſtri li-*
Cereleon *nimenta vocãt. Ex iiſdẽ ferè quibus vulgaria vnguenta, cera excepta, in molliorẽ ideo, ac*
Linimẽta. *paulo liquidiorẽ compagẽ, poſt hos liquidorum ceratũ craſſiore ſubſtantia præditũ, mox*
Amolynta. *ceratũ, tenerorum, & molliũ, vti vocant: poſtremo amolynta, id eſt non inquinantia, ſimilia his quæ propriè epithemata di. ũtur, his ſuccedit emplaſtrorũ conſiſtentia, quæ & ipſa in maioris, minoriſq; ratione, haud mediocrẽ obtinens differentiã: quin apud Dioſc. lib. primo, oleũ dicitur ſimpliciter expreſſum, vel à fructibus, ſeminibus, ſtirpibus, reſinisue. Vnguentũ verò, cui & aromatica, aliaúe ſimplicia admiſcentur. Vnguentũ verò cerato affine prohibetur, ex Galeno 4. de tuenda ſanitate cap. 8. cum inquit, quodcunq; oleũ, cui medicamenta alia qualitatem, vireſq; admiſerint, vt beta alba radix, cucurbita agreſtis, &c. in id ſi vel ceram ſolam, vel cum ea reſinam inijcere voles, non ſolũ pulcherrimum, ſed etiam quod in loco bene hærebit vnguentum facies, abunde autẽ omnino erit, ſi ceræ quartam partem, reſinæ duodecimam inieceris, ſi verò etiam duas reſinas inijcias, nempe abietinam, & pineam, aut tertiam ſuper has terebintbinam, ſic quoque euaporans medicamentum fieri, at 1. de compoſ. med. ſecundum loc. cap. 1. laurinum vel oleum, vel vnguentum appellare non vetat Galenus. Hodie autem ex oleis, pulueribus, adipibus quibuſque, etiam gummi, & cera componuntur, ad idoneum concrementũ, in quibus obſeruant quidem, vt vncia vni oleorũ, drachmam ſpecierum, & drachmas duas ceræ permiſceãt: quæ tamen componentiũ arbitrio permittẽda eſt. Hæ igitur omnes citata diſ-*

tæ differentia, non medicamentorum virium, ſed conſiſtentiæ formæ ſunt indices: noſtro enim tempore tàm vnguenta, quàm emplaſtra, cataplaſmata, atque cerata, ſecus quàm à vetuſtioribus parari ſæpenumero conſueuêre.

Vnguentum palmeum, ſiue diaphœnicon, offic. de calcadis.

Recipe adipis vitulini, axungiæ porcinæ vetuſtæ, mundæ & colatæ, an. libr. i. & med. chalciteos, vn. iiij. olei vetuſti, lythargiri puri, an. libr. iij. chalcitis, & lythargiros, leuiſſimè trita & creta, cribro tenuiſſimo, poſt oleo paulatim affuſo, ſimul terantur, addito deinde adipe, igni lento coquantur, ſemper mouendo palmæ ramis recens ſectis, & excorticatis, quorum extremum, vbi contractu medicamentis & ignis, ſiccius euaſerit, nouos ſubſtitue, iniectis etiam, tum ipſi vnguento, ſegmentis recentibus ramorum virentium.

Ad vulnera cruenta, tumores peſtilentes, exituras, vſta, rupta, contuſa, & inde nata echimomata.

Quùm palmeum axungiæ libr. ij. habeat, abſque vitulino adipe, cætera ſimilia, ideò eius homonymiam in ſuperius reiecimus, ceruino adipe ſedulo omiſſo, id verò vnguentum à Galeno emplaſtro diachalciteos deductum, quantum ab illo deſciſcat, diffuſius explicatur 1. de compoſ. med. per gen. cap. 4. vt infra.

Emplaſtrum diachalciteos Galen. vel phœnicinum.

Recipe axungiæ porci vetuſtæ, membranis exemptis liquatæ, & colatæ, libr. ij. olei veteris, lytargiri triti, an. libr. iij. chalcitidis læuigatæ, vnc. iiij. omnia vbi ſimul in mortario coierint, coniiciuntur in cacabum, ac rudicula palmæ mouentur, vt ſupra, ſic ad ſpiſſitudinem coquatur, vt non inquinet, chalcitidis crudæ, vnc. vi. legit Paulus, lib. vii. in palmulato.

Medicamen glutinendis vlceribus, cicatrice obducendis, & phlegmonis curandis accommodum: ad vlcera quæ cicatricem ægrè ducunt, dyſepulota Græcè vocant, oleo liquefactum benefacit, phlegmonis, podagris, articulorum morbis, inguinum inflammationibus, phymatis, ambuſtis, pernionibus, fracturis oſſium, contuſionibus, omnibus denique affectibus, quos apellant rheumaticos, & ad plura alia efficax, ex eodem Galeno, vt etiam Aetio, Tetrab. 4. ſerm. 3. cap. 12.

Idem eſt, oleum de calcadis Auicennæ 5. can. tract. 11. vt etiã emplaſtrum phœnicinum Myrepſi, mediis ponderibus ratè chalcitide colliriéc Actuarii, ab hoc valde eſt diuerſum.

ADeps, ſiue ſepum, vel ſeuum, aut ſebum, Galeno authore 11. ſimpl. à pinguedine differt, quia craßior ſit, ac propterea animantibus totam naturam terroſiorem habentibus adeps proueniat, velut humidioribus pinguedo: proinde pinguedo celeriter in ignem poſita liqueſcit, nec facilè, vbi liquata fuerit rurſum concreſcit, ac cogitur, vt adeps, nec facilè funditur, liqueſcitve, & fuſus celerrime coit, ac conglaciatur, multóq; apparet pinguedine durior: alii ſepum volunt cornigerorum duntaxat, quæ vna in parte dentata ſunt, & quæ in pedibus talos habent, biſſulca verò, & quæ pedes ſciſſos in digito habent, & carent cornubus, non ſeuum, ſed adipem habere, in fine videlicet carnis, ſine ſenſu, quia nec arterias habet, nec venas: pinguedinem verò, vel adipem, intra carnem, cutemq́; eſſe, veluti & quod laridium dicitur: axungiam verò interiorem eam porci pinguedinem, omnibus cognitam, & quæ per axungiam abſolutè intelligenda. Adeps tamen, & ſebum ex Ariſtotele 3. de animal. capite decimoſeptimo, differunt inter ſe, cum ſebum fragile vſquequaque ſit, & cum refrixit concreſcat: adeps liquidus ſit, minimeque aptus durari, &c. at tu ſi voles cum Galeno, oleoſam, & pinguem ſubſtantiam omnem in animalibus, adipem appellato, quod totum genus, & pinguedinem quoq; appellare licet. Poteſt adeps, vel pinguedo omnis, hoc modo præparari, laua aliquoties in aqua fontana, donec pura, non ſanioſa, non cruenta defluat, deinde inciſam liqua in duplici vaſe, & eliquatam frigido loco repone ſine ſale, varios autem cuiuſque adipis apparatus, vide ex diffuſo Dioſcoridis cap. 68. lib. 1. vbique talia ſimpliciter ſcribantur, ſalis expertia ſint.

Axungia.

LItbargyros Græcè, ſpuma argenti Latinè, ex Dioſcoride, libro quinto, capite quinquageſimo quinto, quædam gignitur ex arena, quam molybditim vocant, in fornacibus conflata, donec perfectè igne incandeſcat, altera ex argento, tertia ex plumbo. Probatiſsima eſt Attica, ſecunda Hiſpanienſis, has ſequitur, quæ fit Dicæarchia, id eſt, Puteolis, Baiis in Campania & Sicilia, plurima enim hiſce locis è fragrantibus laminis plumbeis gignitur, quæ flauo colore ſplendet, chryſitis appellatur, omnium optima: quæ in Sicilia argyritis, quæ ex argento calabritis. Vritur confractis partibus ad magnitudinem inglandium prunis ſuperpoſitis, ita accenſa, follibus vt conflagret, abſtergitur inſidens ſpurcitia, & reconditur, Aliqui ter aceto, aut vino reſtinguentes, rurſus vrunt, & eadem proſecuti reponunt. Lauatur vt cadmia, vt candorem acquirat ex Dioſcoride diſcendum. Recentibus duplex eſt, auri ſcilicet & argenti, tanquam ex earum ſpuma conflati, tametſi in rudis argenti defæcatione, æris, aliiſque metallis admixti, dum plumbeis laminis ante liqueſcentibus innatat, ignea plumbi, ac æris reliquum, folium flatu, ad cinerei alui horas paulatim excernatur, euque in latus ſecto, & ad ſolum delapſo, lithargyrum fiat colore aureo, fuluoque obductum, vbi cum plumbo, æris magnam partem

tem

tem ſecum adſciuerit, ſi plumbi maiorem argenteo: eſt enim quaſi plumbum impurum, argenti vim quandam adeptum. Fuchſio ex maiore vi ignis fuluum reddi, ex minore, argenteum ſcribitur. Ideo Dioſcoridem, ac Plinium non aduertiſſe, quum etiam ex argento ſpumam hanc fieri putauere. Matthiolus quum fateatur nil aliud eſſe lithargyrum, quàm plumbum, æris, vel argenti vaporibus commiſſum: Dioſcoridem tamen ex plumbo ſpumam hanc non temerè prodigiſſe concludit, quàm probe, docti videant. Lithargyros cum oleo decoquatur, læuigatum ex oleo contritum, ad ſordidam compagem, inde leni igne continenter excoquatur mouendo, initio enim intumeſcit, & in bullas attollitur, vbi verò iam ferè ſatis incoctum fuerit, colorem fæci ſimiliorem recipit. Modus coctionis eſt, quum à tumore ſubſidet, & manus non inquinat.

Palmeum Arabum.

RECipe foliorum leucoi, trifolii acuti, ſaluiæ, an. libr. i. tere accuratè, affundendo olei roſ. aut myrthei, adipis vitulini, ex omento antiqui, liquando, & colando, purgati, an. libr. ij. & med. in vaſe lapideo macerentur dies nouem, tunc myrrhæ, aloes, an. vnc. i. & med. aliàs drach. xiij. & med. ſarcocollæ, drach. x. & med. tritis, & cretis, adde ſucci plantaginis maioris, aut vini albi, in quo herbarum prædictarum, an. vnc. iiij. coctæ fuerint, q. ſ. ad ea diſſoluendum, permitte dies ſex, deinde herbas cum adipe, & oleo, bis feruefac, cola, & exprime oleum, & adipem, huius expreſſi, libr. iiij. lithargyri puri, leuiſſime triti, libr. iij. aliàs & med. chalcitheos vnc. iiij. coque vt prius, & moue ramo palmeo, & ſemel feruefac, vſque dum color medicamenti mutetur, tunc ab igne ſublatum, continenter moueatur, donec parum frigeſcat, tunc coque mucaginem myrrhæ, ſarcocollæ, aloes, in vino albo, vel ſucco plantaginis maioris, & paulatim affundas prædictæ mixtioni, piſtilloque ferreo omnia moue, donec probe miſceantur, & perfice coctionem, vt in priore. Addunt quidam plantaginis præſertim maioris, lib. i. aliis etiam foliorum acori, lib. i. nos mendum ſuſpicati, cum Manardo abſtulimus. Præpoſitus legit, aloes aur. ix. ſarcocollæ, aur. 7.

Vlcera dyſſepulora, & cacoetha, carne implet, & cicatrices tegit, fiſtulas, & cancros iuuat, & oſſa humida glutinat.

TRifolium, ineptè andacoca, vt infra, Græci tryphyllon, alii oxyetryphyllon, alii menanthes, alii aſphaltion vocant, ex Dioſcor. lib. 3. cap. 194. ex Plinio, lib. 21. cap. 9. trium eſt generum, minianthes vocant Græci, alii aſphaltion, maiore folio, quo vtuntur coronarii, quod autē vulgaribus noſtris trifolium odoratum vocatur, hoc etiam nomine Trifolium odoratum.

ab her-

ab herbariis circumlatum, quibus ſanè eſt cognitiſſimum, cubito altius, ramulis multis,
nigricantibus, fœnugraci æmulũ, læto ſolo, in foſſarum cumulis, humectis locis, & circa
Serui decurſus abunde proueniens, cytiſus non eſt vtpote frutex, etſi hoc in errore ſe olim
Cytiſus. verſatum deprehenderit Matthiolus, nec adhuc reſipiſcat Amathus trifolium id mel
Amathi error. frugum appellitant quidam. Plinius ex Diocle libro vigeſimo ſecundo, capite vigeſimo
quinto, panico adſcribit, quanquam ex Theophraſto ab hoc diſſideat. Cytiſus ſaltem Ga-
lenica in Patauino viridario omnibus eſt perſpecta, nec vlla in eo nota deſideratur, eſtq́;
in Myſia frequens, quæ verò lauaneſe, aut galega, aliis glaux Dioſcoridis, ſeu ruta capra-
ria nuncupatur, iiſdem locis agnaſcens, nec admodum diſſimilis, ſemine in corniculis ru-
bido, per cacumina dependentibus. Polemonia cenſetur à Braſauolo ac Amatho, aliis ono-
brychis, quæ publica eſt in Patauino viridario, quamque vtramque opinionem reſellat
Matthiolus: prætereà oxytriphyllon dictum, his tractibus ignotum creditur, vt etiam
tertium, omnium minutiſſimum, rariſſimum ſanè, quod tamen foliis tribus exiguis, &
in cacumine laciniatis, ad cordis effigiem, flore candido, aut rufo, ſiliquis lunatis, radice
longa, geniculata, rufa, guſtu acidum, quibuſdam trifolium acetoſum, vel panis cuculi,
Aprili atque Maio, quum coccyx cuculat erumpens. Septembri autem in horto noſtro,
Aleluya Oxys. officinis aleluya de quo Galenus 8. localium, cap. 9. idem cum Pliniana oxy exiſtimatur,
cum ſcilicet lib. 27. cap. 12. talia legantur, oxys folia terna habet, datur ad ſtomachum
diſſolutum, &c. quin & loton ſatiuam aliqui coniecère, hanc verò pentaphyllon, ne-
ſcio quo pacto pinxerit Matthiolus, etſi aliud ſit oxy, variis etiam pollens facultatibus,
cum autem oxytriphylli voce, hoc in vnguento lecta, quarta hæc ſpecies accipienda con-
tendatur pleriſque, ni Mauritana vox aliter exponatur, ex Dioſcoride tantum aſphal-
tites trifolium accipi poteſt: de quo videlicet proprio capite intelligit, & quod præcipui
vſus in medicamẽtis eſſe debet, vt de pratenſi, cuius tot ſunt genera, ſeſe oculis ſubiicien-
tia, libro quarto, in loti ſylueſtris capite, nec ob id pratenſe vulgatiſſimum, aſphaltites
fuerit vnquam, vt neſcio quo pacto ſe implicat Amathus: non enim, vel conſiſtente ætate
bitumen olent, vel rutam exortus initio. Si cui verò acetoſum id magis arrideat, vt ad-
Andococa. ſtrictoria non ideo recuſandum, vt autem illorum aboleatur error, qui andococam, ad
pratenſe trifolium, vel ad eius quamuis ſpeciem referunt, ex Serapione ipſo, luce cla-
rius ediſcendum. Eo enim in capite Dioſcoridis Aegyptiam loton reddit, cuius ſemine ce-
milii: papaueraceis capitibus incluſo, oleum ſibi parauere, in neruorum præſertim affe-
ctibus & tremoribus, Mauritani. Non igitur ex vulgari trifolio, vt Arabum ſectatori-
bus hactenus creditum eſt. Eſt & Medica, quibuſdam trifolium maius, olim ad pecu-
Medica. dum paſcua, vulgaris admodum noticiæ, nunc pauciſſimis perſpecta. Eius meminit Dio-
Trinitas. ſcorides, lib. 2. cap. 140. Eſt & Trinitas herba propè ædem Cretenſem Montiſferacis co-
pioſiſſima, foliis triangularibus ſuperne, candicantibus notis inferne, cyclamini more ſi-
gnatis, à longis pediculis pendentibus, caule ſubtili, flore in huius ſummitate, primo
vere

vere cœruleo, pluribus ſubrubris radiculis: ad enterocelas, & vulnera, maxime experta.

Arabicum alterum.

Recipe ex foliis herbarum earundem, an. libr. i. & med. olei myrthini, adipis vitulini antiqui, an. vnc. viiij. myrrhæ, aloes, an. vnc. i. & med. ſarcocollæ, drach. viiij. diſſoluantur in vino, aut ſucco herbarum, vt proxime diximus. Herbę quoq; curioſe terãtur, affunde his oleum, adipem, & mucaginem, & chalcitheos, drachm. iiij. & med. coque omnia ad mellis craſſitiem igne lento, vtere in turunda, vulgo linamento, aut tenta, ſpecies aliquando Æſtate præſertim, diſſoluuntur ſucco plantaginis maioris, experientiaq; mirabile fit medicamentum. Idem quod prius pollet. **Turunda.**

Nicodemi mirabile.

Recipe myrrhæ, aloes, ſarcocollæ, an. vnc. i. mellis ſpumati, libr. med. vini albi electi quantum ſufficit, coque igne lento ad ſpiſſitudinem, quod ſi vlceri caro ſupercreuerit, adde vnguento, chalciteos, vnc. med.

Alterum eiuſdem.

Recipe myrrhæ, aloes, an. drach. viiij. vini albi, q. ſ. tritis tenuiſſime, vinum paulatim affunde, ſemper miſcendo, vſq; ad mellis craſſitudinem, vtere. Addunt nonnulli chalcitheos ſeſquidrachmam; alij olei myrthini, & vini, portionem paucam, viciſſim mouent.

Vlcera putrida, & fiſtulas purgant; carne implent, glutinant, cicatrice tegunt, putredinem arcent.

Chraſeos, off. ceraſeos magnum, aliis apoſtolicon.

Recipe ammoniaci, vnc. i. bdellii, thuris, ariſtolochiæ, ſarcocollæ, an. drach. v. myrrhæ, galbani, an. vnc. med. lithargyri, drachm. xv. aloes, opopanacis, an. drachm. ij. & med. floris æris, alias æruginis, drach. iij. reſinæ, drach. xiiij. ceræ albæ, vnc. ſ. olei q. ſ. ammoniacum, & bdellium, aceto ſoluenda. lithargyros terẽda, & cum oleo coquenda, donec liquefiat, tunc depone ab igne, & dum modice refrixerit, miſce ammoniacum, & bdellium aceto ſoluta, redde igni, coque ad iuſtam craſſitiem, tuncque reliqua permiſce.

Vlcera maligna, putrida, fiſtuloſa, ſorde, & carne mortua purgat, carne implet, glutinat, & cicatrice tegit.

Vix pondere, vel terebinthina, euariat ab apoſtolico Auicennæ infra ſcripto.

Apoſtolicon Auicennæ.

RECipe terebinthinæ, ceræ albæ, reſinæ, ammoniaci, an. drach. viiij. opopanacis, floris æris, aliàs æruginis, an. drachm. ij. ariſtolochiæ longæ, bdellii, thuris, an. drach. vj. myrrhæ, galbani, an. vnc. med. lithargyri, drachm. viiij. ammoniacum, galbanum, bdellium, aceto ſoluta, coque in olei, libr. i. Æſtate duabus, hyeme tribus, ab hac enim cogitur, ab illa liqueſcit.

Difficiles fiſtulas corrigit, & paruas ſtrumas: eadem quæ ſuperius poteſt.

Ætius in emplaſtro Veneris, non longe ab hoc recedit, à quo fortaſſis mutuatus eſt Auicenna: virides autem compoſitiones, vide ex Gal. 2 de comp. med. per genera, ex quo optimas omnes cognoſcet, qui affectus quibus ſingula offerunt intelligit.

CEra promiſcui vſus, in publicis, ac priuatis funeralibus, ex Dioſcoride, lib. 2. cap. 25. optima eſt ſubfulua ſubpinguis, pura, odorata, & halitum quadantenus melleum referens, natione Pontica, aut Cretica. Secundum locum obtinet candicans, & ſuaptè natura pinguis, & quæ noua ſit, veluti ex Galeno 4 de compoſit. med. per gen. cap. 7. fit expreſſis fauis ruſticanæ plebis artificio, variiſq; pingitur coloribus, rubro, & viridi ac nigro, Candida autem quo pacto fiat, tyrunculis quibuſque apertum eſt; ſi tamen Dioſcoridis caput præallegatum videris, multiplices ſanè recognoſces. Laudatur prius liquefacta, dehinc aqua pura diu ſubacta, expreſſa, totieſq; manibus agitata, aqua videlicet innouata, atque eiecta, donec omnis prorſus odoris expers remaneat. Si verò cera lota ſimpliciter ſcribetur, ſuperiori modo intelligenda eſt, ſin in compoſito cui decoctum aliquod inſit, cum eo lauanda eſt. Priuatim ſola non coquitur, vt quæ aduratur, neque cum reſina liquida, aut pice liquida, non enim coit, ſpiſſaturq; verum ſuperinijcitur, vel oleo puro, vel oleoſo, cum quodam metallico incocta, aut reſina, aut pici prius incocta, ac prius quàm reliqua, quæ poſſunt inijci ſpiſſeſcet, ceræ ponticæ, ac ſuaptè natura candidæ, tyrrhenicæq; differentias, lotioniſq; modum, vide ex Galeno primo de compoſ. med. gener. capite duodecimo.

Chraſeos paruum.

RECipe ariſtolochiæ, iridis, ſanguinis draconis, ammoniaci, ſarcocollæ, an. vnc. med. lithargyri leuigati, vnc. v. coque cum libr. i. olei, donec liquefiat, tunc cætera, vt diximus, miſce.

Cyclamini

Cyclamini magnum, officinis arthanitæ.

RECIPE ſucci cyclamini, libr. iij. ſucci cucumeris agreſtis, libr. i. olei irini, libr. ij. butyri vaccini, libr. i. pulpæ colocynthidos, vnc. iiij. polypodii, libr. med. euphorbii, vnc. med. ſicca hæc tria, tere, macera dies octo ſuccis, & oleis, in vaſe vitreo anguſti oris bene obſtructo, poſt ſemel ferueſac, cola, deinde adde ſagapeni, drachm. vij. & med. myrrhæ, drachm. iij. prius autem hæc duo aceto diſſoluantur, quanto eſt opus coque, mouendo ad ſuccorum conſumptionem, tunc adde ceræ, vnc. v. fellis vaccini, drachm. vij. & med. ferueſac ſimul, donec cera liquetur, tunc aſperge paulatim puluerem hunc, ſcammonii, aloes, merzerei, colocynthidos, turpeti, an. drach. vij. & med. euphorbii, piperis longi, zingiberis, chamæmeli, an. drach. iij. ſalis gemmei, drach. iiij. & med. miſce diligenter. Braſauolus incuria prætermittit ſuccum cucumeris agreſtis. Cordus legit colocynthidos, vnc. iij. tantum, vt etiam Præpoſitus. Deſſennius cinnamomi drachmas tres addidit. Fuchſ. colocynth avn. iij. legit, & euphorbii vnc. i. duntaxat.

Illitum ſtomacho, vomitu purgat, hypogaſtrio autem inunctum, aluum deijcit, ob id hydropicos mire iuuat ſeroſum excrementum large vacuando; vermes quoque necat, & educit. Adhibetur non potentibus ſumere medicamentum purgans. Eſt & vnguentum laxatiuum Myrepſi, prædicto non ignauius.

CYclaminus, vulgo panis porcinus, quibuſdam panis, vel vmbilicus, aut malum terræ: aliis buthormarien, radice rapi modo tuberoſa, & foliis præſtantiore, officinis arthanita, ex Dioſcoride, lib. 2. cap. 155. inſigniter depictus: in hortis etiam colitur, ob purpurei floris odorem, & gratiam, etſi alii candidi, alii crocei viſantur, alii inodori. In montibus verò pro optimo effoditur, ex Theophraſto 9. de hiſtor. plantar. vlt. in collibus Creparocorianis nihil magis eo luxuriat, ſiquidē alia veſtigantes ſimplicia, in ardui cuiuſdam montis aſcenſu, cum Reuerendo Andrea Sabaudo, & rei plantariæ ſtudioſiſſimo pharmacopola Bochieto, eius florum faſciculos, cum aliis præclaris ſtirpibus, ſingulis nobis ſtatim nullo labore comparauimus, quinque aut ſex annis vtilis eſt, ex Theophraſto 9. de hiſtoria plantarum, capite decimoquarto. Eſt & cyclaminus altera, Ruellio ſigillum Mariæ officinarū, ac herbariorum, is tamen Matthiolo aperto errore notatur, quod S. Mariæ ſigillum, aliud planè indicet. Propterea dubio procul hallucinatum contendit, quod eius ſigillum Sanctæ Mariæ, vulgatis vocibus non reſpondeat, quum pro eo nihil aliud referre videatur, quàm vitem nigram, tanaro ruſticanis noſtris etiam nuncupatā. Præterea vniuerſam Arabum ſcholam, primum cyclamini genus duntaxat, alteram cyclaminum bothormarien appellaſſe. Manifeſto igitur lapſu annotādus eſt, ni pulchros ex

Ruellius à Matthioli nota immunis. arena faſciculos annectẽti, quiſpiam ita reſpondeat: etſi bothormarien, id eſt, tuber Mariæ, Genuenſi vapor, vel fumigium Mariæ, buchormarien exponatur, nomine ad officinas quæ in Barbaros defecerunt emanãte, malociſſon Democrito appellata, ſcribitur à Ruellio, foliis hederaceis, minoribus tamen, ac mollioribus, ſeſe volumine crebro, capreolorum ritu, vicinis fruticibus aduoluens, floribus albis, odoratiſq; corymbis hederæ rubentibus, aliquantum acribus guſtu, & ſequacis lenticiæ, in arundinetis potiſſimum profilit, altiſſima vſq; adeo radice, vt aquileges ea viſa, aquam ſubeſſe ſtatim aſſerant, & ad eam vſque protendi: preterea ſecundo de natura ſtirpium, cap. 142. talia protulit. Hanc eſſe putauerim, quam officinæ noſtræ ſigillum Mariæ vocant. Noſtratibus igitur relictis, ita Lutetiæ vocari non diſſonat: quod autem nigram vitem tanaro ſcilicet, non deſcribat, quicunq; prædictum caput, vt etiam 95. cum 153. tertii eiuſdem voluminis, in quo & vulgo tamum, ſiue tamarum vocari deducit, foliis in hac hedera maioribus, in illa minoribus, ac reliqua inuicem cõfert, indicia longe diſſimilia apertiſſime commonſtrabit: quod ad Arabes attinet, an ignorat Matthiolus, quoduis aliud quàm quod velint tanto ſtudio ſæpe implicare, vt nihil ſtabile, ratum, firmumq;, ex his ferè delineari poſſit: nam

Mantitanorum diſſidia. Serapioni cap. 327. Xaieralmarien, id eſt, arbor Mariæ, vel roſmarinus, Pãdectarius etiam, vt in Synonimis Serapionis legitur, Buchormarien, id eſt, incenſum. Bellunenſis atq; Arabici, aliter atq; aliter: alii ex c. & t. nominis differentiam faciunt: alii Buchormarien æquiuocum ad cyclaminum, roſmarinum, parthenium & ſtyracem, vt maximum ſit Arabum chaos. Cum verò bothormarien eorum idiomate, cyclamen primũ deſignet, quanam Arabica voce ſecundum ſignificent, id quæſo explicet præclarus Ruellio maſtix, non enim Latina, Græcave dictione in altera vſi eſſent. Præter hæc Auicenna, arthanitam buthormarien vocat, atq; ex Dioſc. folio caulibus, capite vt cicer, radice nigra, rapæ ſimili, ſibi incognitam, dehinc eodem in capite, arthanita nomen herbæ lanariæ, ſtrutio videlicet accommodat, errore vt credit interpretis, quin ſeptem interiectis capitibus, ſcribit, Arbor Mariæ, quid eſt, eſt buchormarien, & 3. can. Fen. 16. tracta. & cap. 4. buthormarien, & arthanitam, eodem clyſteri complectitur, pro diuerſo, Rhazes quoq; 9. ad Almanſ. cap. de Apoplexia, buthormarien & arthanitam, eadem tradit iniectione inteſtinali, vt hinc diuerſa eſſe facilè colligi poſſit, atque ibidem ſtrutium, pro arthanita intelligẽdum, re paucis vt arbitror adhuc perſpecta. Cum verò Meſa yclaminum in maiorem dictam, minoremve partiatur; radice parua, nucis ponticæ, cicerumq; magnitudine, ad illã Auicenna alludere videtur, hanc in Ananiis montibus copioſam aſſerit Matthiolus, cum Dioſcoridis ſecundam ſe nondum vidiſſe fateatur, etſi Amatus illi tribuere videatur, quod Dioſcoridis ſecundam nucis ponticæ magnitudine viderit. Nos quoq;, qui

Matthioli opinio nõ quadrat. nec nyctalope laboramus, Crepacorii vidimus inter cyclaminos, quoſdam floſculis albentibus, exigua ſatis radice, remiſſioris odoris: at iſthæc paruitas, nec florum varietas, aut odor maior, minorve, ſpeciem nobis euariare non videtur.

Digitized by Google

Vmbilicare Actuarij.

REcipeabſinthiI,ſucci rad.cyclamini, medullæ colocynthidos, an. drach. x. radicis cucumeris ſylueſtris, radicis arthemiſiæ ſiccarum, elaterii, ſeminis leucorii, farinæ lupinorũ, chelidonii, ſin. drac. vi. opopanacis, drac. ii. ceræ, drac. centum, terebinthinæ, vnc. i. citri, drach. centum: nobis nitri potius arridet, vel quantum ſatis fore videbitur; vbi aluum emotam dederit, ſummopere oportet.

Aluum mouet, & vomitus elicit, ventri appoſitum, epomphalion appellat, menſes quoq; ciet, vaſorum exolutionem, remoratos partus euocat, ventri, aut lumbis admotum. Habet & epomphalion. i. vmbilicare duplex, poſt glandes, Nicolaus Alexandrinus.

Vnguentum pro ſplene.

REcipe mucaginis pſylli, fœnugræci, ſeminis lini, ſeminis cotoneorum, althææ ſing. vnc. i. adipis gallinæ, anatis, ſing. libr. med. butyri recentis, axungiæ ſuillæ, inſulſæ, medullæ, ſing. vnc. iiii. ſcolopendrii, tamariſci, cort. rad. capp. cort. medii fraxini, ſing. drach. iii. olei chamæmeli, libr. med. de cappa. vnc. iiii. liliorum alborum, vnc. ii. aceti ſcillitici, vnc. v. ceræ q. ſ. fiat vnguentum arte.

Alii aliter variant, nobis tamen ad omnem lienis tumorem efficaciſſimum id ſemper fuit: etſi Myrepſi triplici deſcriptione vltimum, non ſit inſtrenuum, hoc pacto.

REcipe ſucci cyclamini, butyri, dialthææ, olei laurini, chamæmeli, roſ. anethi, vnguenti magni martiati, ſing. vnc. i.

Cyclamini paruum.

REcipe ſucci cyclamini, ſucci glutinoſi ex radice filicis extracti, & aliis polypodii, nec male, ſucci ebuli, an. vnc. viiii. ſucci ſumitatum tamariſci, vnc. ii. olei irini, lib. ii. œſypi, vnc. v. ammoniaci, bdellii, an. vnc. i. & med. aceti q. ſ. ceræ flauæ vnc. vi. cort. rad. capparis, vnc. i. & med. ſpicæ nardi, vnc. med. fiat vt prius. Præpoſitus nardi, drach. iii. Syluius, ac multa Meſ. exemplaria, habent œſypi, drac. v. ammoniaci, bdellii, an. drac. i. & med. idq; etiam Præpoſitus, nos tamen vncias legimus cum Cordo.

Splenis tumores etiam ſcyrrhoſos diſſoluit, & ſtrumas.

FIlix: duplex eſt ex Dioſcoride lib. 4. cap. 165. mas, & fœmina: at differt fœmina filix, à maſcula, quod folium vnico artu porrectum hic habeat, & radicem craſſam,

& longam & nigram. Harum enim vires ſterilitati addixiſſe natura putatur, ex Theophraſto.9. de hiſtor. plant. cap. 20. in agris quibuſdam quaſi ad ſterilitatem nata, adeo luxuriant, vt ſegetes ſtrangulent, obliquis & longis radicibus, bubſequas, & boues, non ſine tadio fatigent, ac remorentur, tam reſtibili, ac feraci radice, in altum aguntur, vt etiam extirpata regerminent. In arboream proceritatem aſſurgunt in Hiſpania Inſula, noſtro ſeculo inuenta, vt in eius hiſtoriis lib.9. cap.14.

OEſypum: officinis Iſopus humida, ex Dioſc. lib.2. capp.66. ſuccidarum lanarum pinguitudo eſt, cuius talis eſt parandi ratio. Lana ſuccida nondum purgata, ex collo, fœminibus, & femoribus potiſſimum, quantitas ſufficiens calida aqua lauatur diligenter, quouſque omnem in aqua depoſuerit ſordem, expreſſa lana ſeponitur, ſordida illa, pinguisque aqua, in labellum oris ampli diutiſſime ex alto funditur, & refunditur, donec ſpumoſa fiat; vel lignea rude validiuſcule conturbatur, atque agitatur, quo largius ſordida ſpuma colligi poſſit, deinde marina reſpergitur, tum ſinito ſpumam ſubſidere, & collige aqua innatantem pinguedinem, iterumque denuo aqua in labellum fuſa agitatur, ſpuma iterum mari perfunditur, & ſubſidens pinguedo eximitur. Hoc tantiſper fieri ſoſolet, dum conſumpta pinguitudine, nihil prorſus ſpumæ extet. Hoc collectum œſypum, manibus emollitur, et ſi qua incedit ſpurcitia, confeſtim demitur, excluſaque ſenſim omni aqua, recentique affuſa, manibus miſceatur, donec admotum linguæ œſipum adſtringat leniter, nec mordeat, atque pingue, candidumque ſpectetur, verum omnia feruido Sole fiant. Aliter etiam paratur ex Dioſc. melius eſt leue, non curatum radicula, quod ſuccidarum virus oleat, et ſi manu in concha fricetur cum aqua frigida, albeſcat, nihil in ſe duri, aut concreti habens, veluti quod cerato, aut adipe adulteratur, in pharmacopolijs nigrum eſt, ideo intempeſtiue paratum, & adulterinum, in teſta noua torretur, donec redactum in cinerem, pingitudinem amittat. Oeſypi diuerſam præparationem, vide ex Aetio, Tetrab 4. ſerm.3. cap.25. officinæ noſtræ omnia ſuis pretio exæquantes, omniumque rerum delectum, atque diſcrimen, auaritia ſufferentes, nigrum œſypum vbique prædicant, atque admittunt.

Diacappareos Actuarij.

Recipe ceræ, reſinæ, an. vnc. xvi. ammoniaci, libr. 1. & med. aluminis liquidi, ſtrigmenti balneorum, eius loco œſypi, ſing. vnc. xvi. rad. capparis, rad. cyclamini, glandis vnguentariæ, an. drac. l. aceti quantum ad excipienda arida, olei addimus irini quantum ad liquefacta ſatis. Lienoſis auxilio eſt.

Ex panno lineo.

Recipe opopanacis, vnc. 1. raſuræ panni linei tenuis, puri, antiqui, vnc. 1. & med. vini, mellis, & olei roſ. vel myrthini, an. vnc. v. lithargyri, aloes

ri,aloes,ſarcocollæ, myrrhæ,an.vnc.ii.& med.tere paulatim,affundendo nunc vinum,nunc mel,nunc oleum. Adduntur quoq; chalciteos,drac.ii.

Mirabile ad vlcera maligna,fiſtuloſa,carne implenda.

Ex cantharidibus,officinis albariel.

Recipe cantharidarum recentium,drac.x.axungiæ porci, vnc. v.& med.tere ſimul,dies ſeptem marceſcant,poſt coque,cola,ſerua vitreo vaſe. Quidam addunt ſulphuris,vnc.med.cort.nucis,vnc.ii. ſinapis,myrrhæ,an.drac.i.mellis,& aceti quantum ſufficit, tuncq; tineæ, & aliis puſtulis capitis auxiliantur.

Cauſticum eſt,& phœnigmon,& veſicas excitat.

Cantharides,vt etiam bupreſtes,& pinorum erucæ,officinis cognitiſſimæ:ex Dioſc. lib.2.cap.52 è frumentis congeſta ad recondendum idonea ſunt, quæ fictili vaſe nō picato conduntur,& raro linteo.obligato ore,& deorſum conuerſo,ſuſpenduntur ſuper aceti feruentis quàm acerrimi halitum,donec æſtu exanimentur,poſtea lino transfixa, reponuntur potentiſſimæ omnes variæ,luteis lineis , quas in pennis tranſuerſas habent, promiſſoq; corpore,craſſæ,ac blattarum modo pingues,ſed inertes, ac imbecillæ , vnicolores,minuta,latæ,piloſa,ac macra,in fraxinis quoque libenter ſtabulantur. Eligi debent vigentis ætatis,recentes,vere præſertim,nam veteres tabeſcunt,& ad vſus medicos inutiles ſunt,& interiore vſu à cunctis damnata.Simili modo reconduntur ſupradicta. ſupra cribrum ſuſpenſa,ferventi cinere paulisper in toſta. Sunt qui pilularios ſcarabæos,frutices,ac vitium capreolos erodentes,cantharidum nomine accipiant, quoniam & hi canthari dicuntur,ex Plinio præſertim integræ accipiantur quod alæ ac pedes proprio veneno amuletum ſint ex Dioſcoride Aetio , Plinio , Galeno 9.ſimpl.nec propterea Hippocratis ſententiam 4. de vict.ratio. in acut. perperam ex Mauritanorum hæreſi ſuſcipiant.

Roſaceum.

Recipe axungiam porcinam , nouies aqua calente probe lotam, totieſque frigida,deinde tere cum ea roſarum rubrarum,recentium,partem æqualem,vna dies octo marceſcant , funde igne lento,cola,rurſus tantundem cum ea roſarum rubrarum recētium contere,& vnà dies ſeptem marceſcant,funde vt prius & cola, tunc affunde ſucci roſ.rubr.dimidium , olei amygdalarum dulcium , partem ſextam,coque igne lento,ad ſucci conſumptionem,repone.Si conquerendo inijcias ad ſingulam vnguenti vnciam,opii,in aqua roſ.ſolut, gr.i. valentius fit,præſertim ad inſomniæ leuamen.

Phlegmo-

Digitized by Google

Phlegmonas,eriſipelata,herpetas ſedat,cephalalgian calidam & ventriculi, ac hepatis intemperiem calidam mitigat.

Præpoſitus,Syluius,ac Cordus , aliique plures, legunt olei amygdalarum dul.partes ſex,nimio exceſſu:nec vlla proinde conſiſtentia.Sunt qui amygdalini loco, roſaceum, vel omphacinum accipiant,magisque refrigeratorium fit,at minus prompte altius intro permeat.

Violaceum,ſit vt ſuperius.

Idem pollet,præterea pleuritidi,& thoracis inflammationi prodeſt.

Papauerinum.

Fit ex capitibus papaueris albi,& nigri,axungia,vt ſuperius.

Dolores à calida cauſa mitigat.

Baſilicon magnum.

Recipe ceræ albæ,reſinę pini,ſepi vaccini, picis naualis, thuris, myrrhæ,an.vnc.i.olei,q.ſ.alias ceræ,lib.med.picis,vnc.iii.aliorũ,an. vnc. i.& med.terebinthinam aliqui addunt, nec iniuria.Auicen. accipit ceræ,lib.i.picis,vnc.viii.myrrhæ, reſinæ, terebinthinæ,an.vnc.iiii.olei, lib.vi.

Vlcera phlegmone carentia,præſertim partium neruoſarum,terget, carne implet.

Pix liquida ex Dioſcoride lib.cap.78.quam alij conum vocant,è pinguiſſimis pini, piceaq́ lignis congregatur.Optima eſt ſplendens,ſyncera, leuis,-arida verò ſit ex liquida coctione,in ſpiſſam coiens,boſcas cognominata, altera ſicca eſt. Probatur pura, pinguis,odorata,ſubruſa,reſinoſa,talis Brutia,& Lycia; picis reſineq́ ſimul naturam habentes.Hodie liquidæ nullus,aut rarus in medicina vſus,nauali enim vtuntur. Fit autem ex aſſulis reſina plenis veterum pinorum,qui prorſus tada ſunt, in ſtruem conſtructis,igne in fictitium canale, iam omni aliunde ſpiramento obſtructo, & in ſcrobes ligneas aſſeribus circumdato,ſuperdata fornace deſluens, & ab igne nigredinem acquirens:quibus autem modis paretur,vide ex Theophraſto 9. de hiſtor.plant.cap.3. at 3.de hiſt.plant.cap.10.pix nigrior,dulcior,tenuior, odoratuq́ gratior ſentitur, dum cruda eſt,decocta verò deterior euadit,quoniam multum habeat ſerum. Addit 9.de hiſt.plant. cap.2.quam loca admodum aprica,& aquilonaria prabent,pix ante reliqua omnia additur,modus autem coctionis liquida dum inſpiſſatur,arida maxime, dum non amplius inter coquendum ebullit,neq́ inturgeſcit,παλιμπίσσαν appellat Dioſc.Zopiſſam verò reſinam cum cera nauibus deraſam lib.1.c.81.82.

Eſt & pix Græca,quibuſdam Hiſpana,aut colophonia nominata,verſicolor, & picis

nomine

nomine indigna, cũ ex reſina omni, potiſſimũ pinea ꝑ decoctionẽ effingatur, ideoq; ex reſinarũ colore, hũc, alterumúe magis adipiſcatur, vſu tamẽ inualeſcente, ſuo nomine cognita eſt, eiuſq; loco reſina pini indi poteſt, ex Dioſc. li. 1. cũ è Colophone, q̃ ſ. græci intellexêre, noſtro hoc æuo deſideretur. Hæc præter cæteras fulua ſcribitur ex Plin. li. 14. cap. 19. liquida tamen fuit ex Dioſc. qua tamen raro vſos tradidit Plinius, lib. 24. cap. 6. potiuſq; cocta ac vſta: vnde fortaſſis ad hæc vſq; tempora coctam reſinam colophoniam appellauere. Vſtionis autem modos vide ex Dioſc. lib. 1. cap. 87. Græci φρυκτὴν. i. frixam, & toſtam nuncupauere, idq; ex Gal. 2. de comp. med. per gen. qui etſi 3. eiuſdem per gen. ca. 2. & 4. hoc nomine eam vocet, quæ eliquata purificatur. Id ſit, quoniam antequam torreatur, eliquata percoletur, quo fæculenta ſordes excernatur, ex Dioſc. nam & duplex fuit liquida pinea reſina, alia omni mixtione vacans, alia quiſquilijs obruta, in dolijs afferri ſolita. Quare vt ex Gal. 7. de comp. med. per gen. & libr. 2. varia extitit colophonia dicta, vt quæ maſtichem quoq; referret, nunc incomperta.

Baſilicon minus.

RECipe reſinæ, picis, ceræ, ſingulorum partes æquas, olei, quantum ſufficit.

Idem pollet quod prædictum, ſed imbecillius, idemque eſt minus baſilicon Auicennæ 5. can. tract. 11.

Tetrapharmacum.

RECipe ceræ, picis colophoniacæ, ſeui taurini, vel vitulini, ſingulorum pondus æquale. Galen. 1. de elementis cap. 5. ex cera, reſina, pice, & adipe, ſimpliciter componit, ex Paulo, libr. 7. cap. 17. baſilicum tetrapharmacum appellatur, vt ex Aetio, Tetrab. 4. ſerm. 3. cap. 21. Celſus lib. 5. non aliud melius puri mouendo ſcriptum reliquit. Eſt & ex eo baſilicon emplaſtrum.

Mollit, carne explet, concoquit.

Ex bdellio primum.

RECipe bdellii, dra. vi. euphorbii, ſagapeni, an. vnc. med. caſtorei, drac. iii. ceræ, drac. xv. olei leucoi, drac. x. bdellium, & ſagapenum, diſſoluantur aqua validius ſucco rutæ agreſtis, cætera aqua calida vniantur, fiat vnguentum. Præpoſitus legit caſtorei, vnc. med. atque olei, vnc. x.

Epilepſiam, paralyſin, ſpaſmum, cæteros neruorum affectus frigidos, & ſcyrrhoſos iuuat.

PPPP Alterum

Alterum idem pollens.

RECipe caſtorei, drach.ii. pyrethri, euphorbii, ſtaphiſagriæ, zingiberis, ſinapis, an. vnc. med. ſucci radicum aſphodeli, & rutæ agreſtis, an. vnc. iiii. cum ſuccis omnia vniantur, deinde coquantur cum ceræ, vnc. v. olei roſ. vnc. xx. ad ſuccorum conſumptionem, coletur, reponatur. Præp: legit ſucci aſphodeli, & rutæ agreſtis, an. drac. iii.

ASphodelus, vel haſtula regia, Romanis albucus, off. aphodillus, ex Dioſc. lib. 2. cap. 160. vulgaris notitia, vt etiam hoc tempore, in pratis quibuſdam noſtris viſitur, eius verò cum plures defodiſſemus plantas, per tria milliaria à Ticino, vbi cum Auguſto Cataneo Chirurgiæ Profeſſore, & rei herbariæ peritiſſimo aliiſq; doctiſſimis ſcholaſticis ſpatiaremur, miro radicularum numero, vt bulbulos penè octoginta nonnunquam excederent, ſcapo etiam ſingulis diſſecto, nullum tamen vermem inuenimus: alias ſale, ac oleo conditi, in cibaria accipiebantur, ex Theoph. 7. de hiſt. plant. cap. 12. idq; in fœmina vſu veniſſe aſſerunt, non in mare inſignis acrimonia; quo ſolo contentus fuit Dioſcorid. Nempe ex Plin. lib. 21. cap. 17. in marem albucum vocatum, & fœminam haſtulam regiam diſtinguitur, idq; ex Apuleio, in ſuo ſimplicium libello, quòd floribus regij ſceptri effigiem repreſentet: nunc alendis ſuibus accommodi ſunt, ne vero narciſſus flore adeo iucundo atq; odorato, de nobis conqueratur, cum ex Theophraſto lib. & cap. 6. hiſt. plan. folium albuci terra proximum ferat, de eo nonnihil differere opportunum videri poteſt, cum præſertim 6. de hiſt. plant. cap. 12. terno floris prouentu decoretur, à Matthioli ſolertia derelictum, ac ſi ſemel tantum flores ex eo depromat.

Diacaſtorion Actuarij.

RECipe œſypi, terebinthinæ, ſingul. vnc. iii. medullæ ceruinæ, vnc. iiii. ammoniaci, galbani, caſtorii, piperis albi, euphorii, adarce, nitri, opopancis, an. vnc. i. inſpicito exactè craſſitudinem emplaſtri.

Iis qui membris ſunt capti, (pateros vocant,) quaſi reſolutos auxiliatur, inueteratos affectus emendat.

Variat Myrepſus, additque olei veteris, vnc. iiii. ſtyracis, olei irini, ſing, exagia duo, ceræ, vnc. iiii. petrolei, vnc. i.

ADarces tanquam concreta ſalſilago, ex Dioſcor. lib. 5 cap 84. humidis, & paluſtribus locis ſiccitate emergens, & arundinibus, ac herbis agglutinata, colore floris lapidis aſii ſimilis, & omni forma molli alcyonio, & aliquantum cauo proxima, vt videri poſſit lacuſtre alcyonium, quibuſdam vt illa ſpuma maris dicitur, non eſt pila marina, lana inſtar congeſta. Eius inopia, ſalſilago piſcium ſubſtituatur: alio etiam nomine Iluminitis appellatur ex Gal. 1. de comp. med. ſecundum locos, ca. 2.

Medel-

MEdulla, ex oſſium diuerſitate, aliquo etiam in diſcrimine, neq; omnibus incluſa, ſed his tantum quæ caua habentur, neq; etiam omnibus, vt ex Ariſt. 3. de animal. cap. 20. ex Dioſc. lib. 2. cap. 69. laudatiſſima eſt ceruina, mox vitulina; poſt hanc taurina, dein caprina, & ouilla, ex anterioribus, poſterioribusúe cruribus pinguior eſt; & ad emolliendum maiore vi, & poteſtate ex ſpina ſqualidior eſt, ac durior: colligũtur æſtatis exitu, cũ appetit autumnus, & ad hyemis initia è florenti animali quippe cum alijs anni temporibus concrementum ſanguinis, & veluti caro friabilis in oſſibus inueniatur, nec facilè cognoſci poteſt, ni quis eam oſſibus extrahat, & recondat. Hac arte ſeruatur, medulla omnis recens, aqua frigida à ſanie, omniq; excremento diligenter elota, donec aqua ſyncera emanet & deterſa ſorde, penna, ſi qua innatet, igne lento liquãda eſt; poſtea colata in aliud vas transferenda, & vbi coierit, omni fæce, quæ ad ima ſedit, deraſa, cum folijs laurinis ſiccis fictili nouo reponuntur, æſtate editis locis, & frigidiuſculis ſeruada: calidis enim in locis putreſit, & ſitum contrahit: in humidis verò, & terræ propinquis, mucum.

Philagrios.

REcipe ceræ, vnc. iii. œſypi, ſucci rutæ agreſtis, an. vnc. ii. euphorbii, piperis, ammoniaci, croci, olibani, aliàs olei balſami, caſtorei, terebinthinæ, opopanacis, an. drac. ii. ſtracte, drac. ii. & med.

Spaſmum, & paralyſin iuuat. Præpoſitus cunnæ addit, legitq; opopanacis, an, drac. ij. & med. ſtacte prætermiſſa.

Aureum.

REcipe ceræ, lib. med. olei, libr. ii. & med. terebinthinæ, vnc. ii. reſinæ pineæ, vnc. iii. alias, & colophonię, an. vnc. i. & med. thuris, maſtiches an. vnc. i. croci, drach. i. Fuchſi. 2. de comp. med. legit colophoniæ, ſing. drac. i. & med.

Vulnera certo, & ſalubriter glutinat. Eſt & aureum Myrepſi, ad calculoſos, & hydropicos.

Ex ceruſſa ad phlegma ſalſum.

REcipe ceruſſæ, lythargyri, an. drac. vi. plumbi vſti, ſcoriæ argenti, an. vnc. med. maſtiche, thuris, an. drac. ii. & med. olei roſ. & aceti albi, an. q. ſ. tritis omnibus in mortario, affunde paulatim nunc acetum, ſemper mouendo, donec pingueſcant veluti nutrita, ſi argento viuo eget affectus, eius adde drac. v. & etiam ſi opus eſt, æruginis, drachm. ii. Syluius, ac Deſſennius, legunt lythargyri, an. vnc. vi.

Sanat ambuſta, eryſypelata, ſcabiem ſiccam, & vlcera calida, vt quæ bilis [illegible] procreauit.

ARgentum viuum ex Dioſc.lib.5.cap.60.fit ex Minio, quod abuſiue cinnabaris dicitur, patinis fictilibus impoſita ferrea concha, cinnabarim continente, & calyce cooperta argilla ſuperlita, carbonibus ſuccendunt, ſiquidem deterſa fuligo, quæ calici inſidet, refrigerata, in argentum viuum coit: quin etiam inuenitur in argenti fodinarum tectis ſtillatim concreta, alij per ſeſe in metallis inueniri tradunt. Præſtantius creditur ex lapide in argenteis venis, cuius vomica liquoris æterni argentum viuũ ex Plin. appellatur, lib.33.cap.6. huius verò experientiam, & coquendi modum, vide ab Agr.7.& ex foſſili chymiſtis Mercurius, fomes, & materia omnium metallorum, ſperma, alijs menſtruum, atq; origo vocitatur. Ab his etiã factitium prodit: at cum ſtare loco neſciat, micet, tremat, & ſuo pondere hac, atq; illac facilè perfluat, torquet indignantes, tam proximã argenti probi ſpem manibus elabi, nec ſpiſſari, aut imbiberi motũ eius, cum iſtius congelationẽ affectant, atatẽ omnem follibus, & vſtrinis amittentes. Etſi induſtria ſingulari, natura ſecreta in terra viſceribus retruſa, & maxime abdita intelligant, vt metallorum generandorum, & augendorum rationẽ ipſaq; corpora in ſua elementa diſſoluãt, quaſiq; noſtris ſenſibus occulta, ex Ditis cauernis in apertũ eruere videãtur, id quod idiota quidã ceu nugatorium calumniantur, quod maxima huius moneta hominum hoc ano pateat impoſtura, cum aureis & torquibus corraſis, re tandẽ infecta recedunt. Vel cum ex ſpiritu, operis, atq; olei iactura, corpus redigere, & metallorũ ſpecies inuicẽ vertere moliuntur quòd vanũ eſt ex Alb.lib.3.c.9. quanquã eorum aqua, oleaq;, omnibus alijs remedijs diuiniora iudicanda.

Sublimatum.

Ex hoc hydrargyro, ſale ammoniaco mixto, vi ignis, efficitur argentum ſublimatũ, corrodens, vlcerans, tota ſui ſubſtantia pernitioſiſsimum venenum: idq; etſi mulierum facies dealbet, dentes tamen corrumpit, & graue olentem animã reddit, ideò quibuſdam ignis infernalis nuncupatur.

Præcipitatum.

Ex hoc & argentariorum aqua, præcipitatũ organo vitreo ſublimatur: alijs fit ex argenti viui, & chalcanthi pari portione, aceto albo acerrimo, in pila eouſq; ſubactis, donec argentũ viuũ videri deſinat, inde vitreo vaſe luto oblito excoquitur, donec concreſcat: ſi quod ſubterfugerit, nec coeat, rurſus ex aceto teritur, iterumq; excoquitur, alio etiam modo aluminis, chalcanthi, par pondus accipe, adde ſalis dimidium plus altero ex eorũ, deſtilla hoc totũ vitreis vaſis, huius aquæ pondus.i. argenti viui tria, vaſe vitreo deſtillato, auctis ignibus tantiſper, quo ad fumus, ac vas rubeſcant, nec aquæ quicquã ſuperſit, demum fracto vaſe argentum viuum inſtar lapidis concretum depecte, tenuiſsime tritum tamdiu iterata deſtillatione excoque, donec ſiccetur, in vaſe vitreo poſtea exquiſitiſsime tritũ, aheno vaſi repoſitum, igni luculento admotũ, virgula ærea duum horarũ interuallo ſubigitur: alij aquæ argentariorũ, lib.iiii. argenti viui, lib. i. & med. vaſe vitreo, ore anguſto, collo obtorto, vndiq; argilla præmunito, q. ab altero recipiatur imponenda, compages inde vaſorũ, luto ſiligne

ſedulo

ſedulo obturanda, ad hæc ſubdatur ignis ex carbonibus conflatus, vt ſemper ingraueſcat, quovſque tota defluxerit aqua, poſt hæc phialam frangas, in cuius fundo reſidebit rubra, quam leuiter extrahes, & quod albis inhæſerit ſemouebis ſublimati loco habiturus. Id autem priore ad omnia mitius, citra dolorem carnis eroſiuum, putreſcentia vlcera ſiccat, diligenter paratum, quamuis ſumptum, ac laborem fugientes, ſub vitrea cucurbitula adurant deterius ſanè, & mordaciſſimum, etſi alii aliter adulterent. Seruatur argentum viuum vitreis vaſis, aut fictilibus vitreatis, tutius quàm ligneis, vaſciculiſq́; metallicis aliam autem materiam omnem exedit, & defluere facit, omniaq́; innatant præter aurum, deſcendit enim ſtatimque liqueſcit, itaque molle fit, vt facilè extendatur ſuper pateras, lances, aliaq́; auro delinenda, mox in igne coniectis euaneſcit argentum viuum, aurũ verò tenaciſſime adhæret, nec niſi argẽtariorum aqua ſeparari poteſt: cumq́; experiamur plumbea, ſtamina, argenteaque vaſa perrodere, Dioſc. contrarium, ideo lectionem deprauatam ſuſpicamur, Serapione præſertim eius dicta reddẽte, nulla iſtorum facta mentione. Cum verò in ligneis vaſciculis, vel tabula aliqua dimoueatur, & liquidum appareat fluatq́;, non tamen vt alii liquores eo humectat ob ſiccitatem, qua humorem temperat, nec ſinit illud tabulæ adhærere. Quum autem Galen. notet Matthiolus, id quod à Braſ. prius explicitum eſt, in libello de morbo gallico, aut verius ante hos ab Auic. quia 11. ſimpl. experimento repugnet, ſcribens, Argentum viuum ex ſponte naſcentibus non eſſe, ſed ex his quæ præparantur, &c. debuerant potius excogitare, ſtudioſiſſimum, atque indefeſſum Gal. ex Dioſc. quem enixiſſime hac parte æmulatur, contrarium addiſcere potuiſſe, cui cum opponatur nequaquam vt in quibuſdam factum eſt, vel mendum ſubeſſe, & hoc pacto legẽdum, vt in codice Græco manu ſcripto argentũ viuum ex ſponte naſcentibus eſt, & ex his quæ præparantur, velut ceruſſa, &c. Plinius lib. 33. cap. 6. ſcribit hydrargyrum facticium, nec proprie argentum viuum appellari, quòd natiuum eſt: ideo à Leonic. arguitur, inde tamen Galenum Hermo. tutatur: quòd per hydrargyrum, id ſolum intellexerit, quod arte confectum, cuius nondum fecerat periculum, interimeret necne, quod tamen 4. ſimpl. cap. 19. per eroſionem interficere, non ſecus ac arſenicum, & id genus alia poteſtate calida, proinde temporis ſpatio accenſa per eam, quæ eſt in animante mutationem, non aliter quàm lapis, ferrumve ignitum, ventrem tum exulcerare, tum exurere, cum ſcilicet in corpus diſtribui præ grauitate haud poſſint. Ex Albe. quoque lib. 4. cap. 3. duplex argentum viuum, primum foſſile ſpontaneum, ſecundum ex lapide ignea vi elicitum qua cauſa venenatum eſt: calidum igitur cenſet, quumq́; inter ea, quæ temporis ſpatio mortem inferunt, illud enumerauerit, ſe non de argento viuo ſpontaneo, ſed facticio, vt potè deteriore, aut verius extincto, verba facere declarãt nonnulli, vt quod ventriculo inhærere poſſit, ideoque illum facile erodat, quum extinctum fluidum ſit, & ſuo pondere ad ima ſubſidat, nec difficulter admodum iniectionibus, aurum, quo tum cõmercium habet, noſtro more accipientibus, elici poſſit. Vnde factum eſt,

Galeni tutela in Braſauolum ac Matthiolũ.

vt Braſauolus, forte Auicennæ authoritate commotus, libro quarto, Fen. 6, tract. 1. videlicet non deeſſe qui epoto argento viuo, huc, atq; illuc curſitantes; nullo premantur ſymptomate, quod facile ſecedat à corpore, pueris vermium cauſſa moribundis propinauerit: quo autem pondere, præteriit: alii duum granorum milij menſuram, innoxiam eſſe aſſerunt, quin & alui tineis confectis, ab impendente nece liberatos iri, Amathus verò ſemivnciæ pondere, ab omnibus Hiſpanis medicis intus exhibitum nullo hactenus emergente incommodo, ad interaneorum vermes enecandos præſtantiſſimum eſſe antidotum. Matthiolus etiam, obſtetricibus Goritienſibus ſcrupuli pondere ad partus difficiles, extremo eſſe remedio ſcribit. Vt tandem argentũ viuum, ſola ſui copia deleterium eſſe contendant Braſauolus in libello de morbo gallico, Matthiolus atq; Amathus. Præterea magno receſſu frigidum eſſe: attamen cum frigidum improprie exulceret, atq; erodat, id autem modo hæreat, quod eius extinctione fit, erodendo perimat, propriaq; ſit Minij materia vZifur, Mauritanis calidum & ſiccum, in fine ſecundi, ex Auic. etſi cum his idem repugnet, frigidum atque humidum ſecundo ordine ſtatuens argentũ viuum: ne quid Gal. ſententia derogetur, ne apparatus reſpondendi refrigeſcat, ad feruentis Braſauoli conatus, atq; audaciam comprimendam, cum ſcilicet Gal. male ſenſiſſe innuit, quoniam in corpus diſtribui, præ grauitate haud poſſe dictauerit, experimento repugnante, cum in intima adeo ſeſe diffundat, tam penitius penetret, vt cruribus, brachiiſq; eo tantum illitis, non ſolum in ventriculum cuiuſpiam, occulto tramite, collectum magna copia per vomitum eiectum ſit, verum in defunctorum craneis repertum nõnunquam. An eo ſtoliditatis deuenit, vt per os ingeſtum argentum viuum, tam facilis eſſe diſtributionis intelligat, neq; enim iniectionibus inteſtinalibus, vel ſponte præ grauitate, rotunditate, & mobilitate, ad ima ſideret, vomitoriiſve elui poſſet, iam tranſitu ad venas peracto, quas quidem ab eroſione vendicare difficillimum eſſet, ſicque nec pueris, aliiſve, tuta eſſet eius per os exhibitio. Si verò extra admotum ita penetrare aſſeret Braſauolus, nihil in Galen. reiiciet, qui intus aſſumptum intelligit. Præterea nobis fuit Tyrunculus, dum mederer magiſtro Iacobo Gallo, Illuſtr. Ducis noſtri monetario, & aurifici clariß. qui manum argento viuo plenam ori admotam hauſit, duobus poſtea tranſactis diebus, illud magno naturæ nixu euomuit, nulla deinde noxa, at anno nondum tranſacto, mulieribus quibuſdam Metenſibus occurri, quæ argentum viuum placenta congeſtum, maritis dolo edendam parauerant, eadem autem rei non immemores, alterius ſimilitudine illuſæ, neſcio quo pacto illam deuorarunt, ſiti proinde clamoſa, linguæ exulceratione maximis torminibus, ingẽti ventris tumore, ſanguineoq; fluxu periclitãtes, vix lacte, aliiſq; multis remediis, integre ſeruari potuere. Cumq; parua copia ſumptum, quoniam exiguo ſit pondere, ideo inteſtina lædere, ac perforare non aſſerat, facilè diſtributum, vel in nutrimentum verteretur, vel in venis eroderet, cuius ſanè vim corroſiuam; cum ire inficias non poſſit, vel ad eius temperamentum tranſeamus, inquit: Hyemale frigus ad oſſa vſque penetrare, corro-

dere,

dere, ac mordicare, frigidum etſi ſit, idem & argento viuo vſu venire. At quis eſt adeo fatuus, adeo obtuſus, qui frigus quantumuis ſæuiſsimũ, per ſe vlcerare cõtendat id quod facturus eſt Braſauolus, argenti viui frigiditatem hoc argumento probaturus, niſi per accidens, vtpotè labia, ac manus, ſuo occurſu diſcindens, colore intus reuocato, poſtea cõfertim irruente, perinde acriori reddito, violenter exulcerante, cum lib. de diff. morb. cap. 5. de cauſ. morb. cap. 3. potius ſenſu, ac motu, membra priuaturum ſit, quàm exulceraturum, niſi ex ſiccitate. Hæc autem ex Gal. in comm. Hippocratici oraculi, 5. particula 20. vlceribus frigidum mordax: appoſite comprehenduntur, quod omnis acrimonia ex calore fit, cuius etiam acetum eſt particeps, vt non omne quod mordax eſt, tenue eſt, aut calidum ex Galeno 1 ſimplic. cap. 23. præterea haud videtur percurriſſe caput quartum, 3. de Tempe. & octauum, 4. de locis aff. Cæterum ne teratur interea tempus, quiſquis Aponenſis differẽtiam ibi animaduertet, recentiorum quorundam loquacitatem facilè propulſabit, relictis, quæ ab Ariſtot, 4. Meteor. cum corpora quæcunque coagulantur, aut indurantur, vel à calido, vel à frigido, rationem reddit, vt cum incoagulabilia, quæ plus calidi habent, &c. ſunt autem plus aeris, vt oleum, & argentum viuum. Geber enim rem acu tetigit, cũ Mercurium palam frigidum, atq; humidum, caliditatem, ſiccitatemq; clandeſtinam in ſe habere, aſſeruit. Siquidẽ eius, vt etiam cinnaberis dicti infoſſores, quanquã aperto vndiq; cœlo, eius vapore interdum ſuffocantur, aut paulatim viciata neruorum origine ſtupidi, tremuli, atq; imbecilles redduntur, artificesq; illud decoquentes, eroſis gingiuis, edentuli creberrime reddũtur, quin & diligentiſsime obſtructis reſpiratoriis inſtrumentis, aut faciẽ veſicis obuelata, ſi illinc eructantem vaporẽ forte ſuſceperint, vel ſtrangulantur, vel anheloſi fiunt, neq; id opus diuturno tempore obire poſſunt, nec vitã ad multã annorum ſeriem perducere. Ex mobilitate quoq;, etſi grauitas frigido competat, ſulphureo odore, & ſymbolo cum igne, hinc frigidũ ne ſit? an calidum, tam aperte illuceſcit, vt ex his non parum hallucinari Braſauolum, Matthiolum, Amathum, aliosq; putauerim, eoq; deteſtabilius quod ex eo vnctiones, vtpotè miro præſidio ad Gallicam, Hiſpaniamve luem commendent, à quibus maxime abhorret Alphonſi Ferri, ac Montani opinio, in libello huic morbo dicato, ne ſcilicet repulſa materies ab ignobilioribus, ad interna nobiliora detrudatur, & ad pulmonem tranſeat, cum oris hiatu multa illius copia excernatur, quod ſi deprauati ingenij Philonici quidã arrogantes, quæſtum alieno periculo facientes, morbum ex morbo nectentes, aut cauillandi mordacitate, aut ſordidi lucri ſpe allecti, execranda nimis impulentia, ab hydrargyri vſu auerti non poſſunt, ad Arabum propugnacula confugiunt, ad eorum vnguenta pro ſcabie, vbi non modo illud formidare, verum quoque ſummopere commendare videntur, quin & veterem ſcabiem medicamentis ad excoriationem vſque vehementius curare. Inſuper ex Hippocr. extremis morbis extrema exquiſite remedia ſaluberrima eſſe, ex Gale. Thucydidis exemplo, præſtare aliquid cum periculo agere, quàm ſinere ægrum miſerè interire,

Matthioli, Braſauoli ac Amathi lapſus.

interire, & è duobus malis, minus eligi tutiſſimũ eſſe: cum etiam fœtus deploranda opera interdum euellantur, & in ſanitatis ſpem vramus, ſecemus, & ancipiti ignis medela rationem ineamus, ſuſpecta, atque horrenda pharmaca propinemus. Ecquid igitur breuis temporis curriculo, grauiuſculum eius vſum admittere præſtat, quam longo tempore amaris huiuſmodi potionibus excarnificari, ac denique difficulter, aut prorſus ambigua fide curari, ſi præſertim probum artificem nanciſcatur, & qui emplaſtro vno omnium vitiis & poculo vno omnium affectibus medeatur, in quorum inſcitiam, aut morbi ſæuitiam, quæ contingunt ſymptomata, potius quàm in argentum viuum reiici, iure merito debeant. Quum non facilè calamitoſa hæc lues venerea, tam contumax, tam maligna, tam horribilis, vlli præſidiorum generi cedat, vix alio expugnetur, vix accommodatiori via eradicetur, cũ nihil ſit quod metuamus, nihil quod antidotis, quod alexipharmacis corrigi non poſſit, quod ſi corpore valentibus noxam parere poſſit, Indica hac lue laborantibus contrariorum reſpectu, tanquam amuletum, vtiliſſimum eſſe non deſit, vbi præſertim alia deplorata ſint remedia. Hæc eſt Mercurii facundia, in qua inſcitia miſerationem, malitia odium mæretur, cum inuicta Minerua Diomedi adſit, Veneremque ac Martem ſauciare poſſit. Prius enim ſuo nominis pondere illud penditote, dolum prius cognoſcite, deinde fortaſſe non magnopere quæretis, quod mentem diſturbet, cum tutiſſimo tramite, facillima via, ab effero hoc contagio, à libidinoſa hac ſcabie, guaiaci aqua, vinove abſoluantur, ad integram ſanitatem reuocentur, nulla penitus læſione, nullo diſcrimine, ne paruo quidem timore: & quod plus eſt, Manardi teſtimonio, lib. 14. Epiſt. 4. ſi hydrargyro deliniti, in veneream huiuſmodi colluuiem rurſus inciderint, nulla ſalutis via tueri poſſunt, quod in vnguentis ad ſcabiem vtantur, exigua ſcilicet quantitate, quæ ſe penitus intromittere, & vim ſuam principibus membris haudquaquã communicat, aliter labia tumore diffundit, gingiuas, atque os depaſcitur, at in gallico vnguine tanta Mercurii copia eſt opus, quæ oſſium carioſorum medullas ſubeat, ab his per pulmones, atque os regerat, horrendo, intolerabili, immedicabili vtentium malo. Surgant igitur barbaræ cohortis primarii duces, impudenter conſulant, cum paulo poſt diuerſa proferre conẽtur, videlicet argentũ viuum velut malignum, ac ſemper lædi opportunum, in leuioribus ſcabiei vitiis formidandum, in grauioribus quàm rariſſime vſurpandum, vbi medicorum peritorum induſtriæ cumprimis acquieſcendum, quandoquidem omnium experimentatrice, eo illiti grauem anhelitus fœtorem, palati, linguæ, dentium, magna vi, per faucium anguſtias vligine exhauſta, æſophagi quoque eroſionem incurrant, eiusq; cauſa humoribus putrefactis, perpetuo articulorum cruciatu, diutino capitis dolore, depaſcentibus vlceribus, contagioſisq; torquentur, oſſa carioſa, putrilaginoſa, tumores in oſſeam penè duritiem habent, deglutiendi aditus pluribus intercipitur, quibus tamen antidotis vim argenti viui obtundentibus, longoq; gargarizatu, intenſum ardorem glutiendo perceptum, vix abolere potuimus, alios in vitæ diſcrimen egit, quoſdam

Digitized by Google

dam omnino exterminauit, nõnullos qui eius beneficio, ab immani ea ſcabie ſanitati reſtitutos ſe iactitabant, vitiatis neruis, atque eorum exortu, temporis proceſſu in deterius labi coegit, & certis annorum intercapedinibus redux, nunquam elidi potuit, nec Guaiaci, vel Chinæ, ſpartæve parilia decocto perſanari, qua re vt doctiſſimis quibusq; cognita, nullum poſthac obtinuit hiſce in affectibus locum. Propterea ſupra omnem cæcitatem cæcum indicauerim, qui hac paſſim intuitus non ſit, qui contumax adeo improbè diſſimulet, quanquam promiſcue temulenti quidã chirurgi, argentũ viuum igne elaboratum, præcipitatum, aut verius præcipitans, etiamnũ propinare audeant, & (vt aiũt) fœlici ſucceſſu, forte quia Auic. lib. 2. ex AEginetæ ſententia, lib. 7. nonnullis concrematũ in cinerem, mixtumq; aliis ſpeciebus, colicis, & iliacis potioni exhibuiſſe dictat: quam tamen propoſitionẽ ſecus exponit Serapion, videlicet quoſdã ſumpſiſſe argentum viuum mortificatum, & mortuos fuiſſe ex Iliaca paſſione, id autẽ ſe in catapotia exhibuiſſe aſſerit Cardanus, at niſi euomeret, naturaq; pondere, & veneno grauata, auxilium ſibi ipſi inferret, maximis inteſtinorũ torminibus vellicata, deorſum emitteret, proculdubio ſuccumberet etſi puluis angelicus diabolum excutiat. Cum ob id eius noxam effugiunt, quod ſi pertinaciter ventriculi parietibus, inteſtinisve adhæreat, erodit, exulcerat, inexpletã ſitim, incredibilemq; anginam parit, opusq; eſt iiſdem, quibus ad ſublimatum remediis. Propterea non mentis, non ſenſus inopes, Cercopes inſtar, non graui ſtupiditate, non audaci confidentia, in viui, aut extincti vſu, raptim abducantur, idq; iterum, atque iterum moneo, cum & mulieribus faciem eo fucantibus, dẽtes gingiuasq; erodat, quanquam ter locum præcipitatum, aqua roſ. plantaginis ve, deinde in pilulas quandoq; à nobis formatũ ſit, Iaſpidis, margaritarum, præcipitati, ſing. gr. ij. ſpecierũ diambaris, ſcru. i. antidoti lætificantis conciliatoris, ſcrup. med. fiant quinque, ad Hiſpanos dolores proculdubio finiendos, aduerſus peſtilentis luis contagia, dæmoniacos, quartana, & melancholia affectos, ileum, ac immedicabilem colicam fugat, atq; vterinos cruciatus nec falſi reum peragemus, ſed cum Manardo, quo magis ſeneſcimus, audentiores ſimus: Quandoquidem in off. Io. Petri Conradi, huiuſmodi pilulas parari vidimus. Recipe argenti v. ſucco limoniorum extincti vnc. i. moſchi ſcrup. i. diacrydri turbit ſing. drach. iij. rhabarbari, drachm. ij. far. hordei ſcrup. ij. f. maſſa, cap. quinquaginta diebus, pilulam i. horis tribus poſt cœnam, propterea conſultius fore duximus, vt ab his abſtineret ægrotans, etſi horrenda lue gallica premeretur. Is autem ſubridens, cum Ariſtotele 1 Metaph. eiuſdem memoriæ multas medelas experientiæ potentiam feciſſe inquit, & conualuiſſe, hic tamen induſtrium, atque meticuloſum eſſe oportet, cum ex Galeno ſexto in 6. de morb. vulg. commento 5. ſit pernicioſum tota ſubſtantia neſciuerim quo pacto hunc tuetur Syluius, cum 4. ſimplic. præcitato, calore deleterium ſit. Quæ verò ſubſtantia, omninò nos lædant neceſſario quantumuis pauca. Argentum viuum ſaliua communiter extinguitur, hoc modo, vitrea ampulla tantiſper agitatum, addita ſi oportet ſaliua, donec ad

Digitized by Google

minima vſque confringatur. At hac verius occultatio, quàm extinctio appellãda eſt, etſi ſaliua hominis ieiuni, aduerſus venenoſos ictus valens, ex Ariſtot. 10. animal. cap 29. maleficiam eius vim elangueſcere cogat. Siquidem vnguentis igne liqueſcentibus, argentum viuum, etſi ad minutiſſima perductum videatur, fundum tamen frequentius petere, & ad ima ſidere conſpicitur, rurſusque addenſari, hinc nimirum ſi is deliniti, natiuo calore priorem illi viuacitatem reſtituentes, aut euomuerint, vel in craneo, oſſibusque illorum inuentum ſit, quod ſublimato non euenit. Quare argenti viui extincti loco, ſublimatum imponi conſueuit, tametſi oleo amygdalino dulci, ſiue limoniorum ſucco, optime extinguatur. Poſtremo cum vulgatiſſimi illius ligni Guaiaci, aliis Guaicani, ſiue Indici, mentio inciderit, manifeſtius inquam in Hiſpanica, Indicave lue, alexipharmacum, vnde natiua ad nos per contagium emanauit, quàm quod multis ego authoritatibus cõquirendis, longius excurram. Non tamen abſurdum fore exiſtimaui, de re vulgatiſſima parcè diſſerere, ne de nobis Inſubribus conqueratur, quod iam tribus & viginti annis, Hiſpanicum, Gallicumve morbum paſſi ſumus, huiuſmodi decocto incurabilem: etſi ampliſſimorum virorum authoritas, peritiſſimorum vſus, eloquẽtiſſimorum ingenium, orationi noſtra infamiam, infrequentem exercitationem, obtuſam, caliginoſamq; mentem parere videantur, niſi ſummam his manum imponere, colophonemque addere breuiſſimis enitamur, multiplici eius medela, præparatione, ac adminiſtratione prætermiſſa: non enim vel Auicennæ Raron, vel heſtedeen, exiſtimandum: res enim eſt nõ multo ante ætatem noſtram inuenta, vel quorundam opinione Ebeni quædam ſpecies: noſtris olim regionibus incognita, ab interioris Oceani Inſulis primum afferri cœpta, ex Inſula S. Dominici, S. Crucis, ac etiam S. Ioannis, vnde præſtãtius. Nunc etiam è Cal cuth, atq; Alexandria. At vel occidentalibus, orientalibusve partibus deferatur, cognitu difficillimum cum ſit, præcellere tamen ex Luſitania, ac Hiſpano præſtare inquit Matthiolus, ac ſi ex Hiſpanienſibus Inſulis, in Luſitaniam nõ deferatur, quæ horum hincinde delatorum maximum eſt emporium. Guaiaci tria produntur genera ex Manardo, lib. 17 epiſt. 3. hunc verò ad vnguem æmulatur Matthiolus, primum denſius, grauius, craſſius, intus nigrum, extra ſubpallidum, & veluti perplexis lineis quibuſdam ad fuſcum vergentibus, per longum interſectis. Alterum minus vegetum, externo ambitu prædicto candidius interno orbe in nigrum minus ſe diffundente, lineis non adeo conſpicuis. Tertium exilius, ſancti appellatione propriè inſignitum, vtraque ex parte candet, tenuioribus lineis per longitudinem actis, idque acrius eſt, & odoratius, ac amarius, decocto facultatibus iiſdem prædito, quo circa in contumaci, depaſcente, vetuſtaque paſſione commodius, hac præſertim ratione creditur, quoniam nigrius guaiacum annoſius ſit, minus autem nigricãs, quanto minus adoleuit, ideo omni ex parte albicans minus eſſe. Propterea Matthiolus præſtantiſſimum id eſſe, quod ex iuniori caudice recenter cæſum fuerit, tam intus, quàm extra candidum, nullis dehiſcens rimis, non carie exeſum, at graue, denſum, durum,

Lignum Guaiacũ, Indicum aut ſanctũ.

Raron. Heſtedeẽ.

Matthioli lapſus.

longe

longe cæteris acrius, odoratius, ac amarius, extuberanti cortice addimus & firmiter hærente, propterea cum Alphonſus Ferrus, ex arbore ætatis mediæ optimum eſſe dictaſſet, nec tenues ſurculos, ramosve admodum craſſos & robuſtos, aut etiam truncum, ſed ramos mediæ craſſitudinis eligat, ſuam tamen non incerto exitu, non ancipite fortuna opinionem, ſed ardore quodam mentis ad gloriam, adeo feruide extollit, vt hoc impetu, animi cupiditate, hilaritate, ſi aliorum incommodis lætabitur, ſuo periculo commouebitur. Quandoquidem Ferrus teneram ætatem cuiusque vegetabilis, tenuem ſuſcipere, leuemque vegetationem, ſenium verò propè corruptionem eſſe cenſuit, idque ex Auerr. 2. gener. & 2. meteor. virtutemque in ſenectute minui, etſi quoſdam radices, vtpote præſtantiores, aliquos proximiores radicibus truncos commendare magis aſſeruerit, radices natiuo loco, ramis ſuccoſiores, proinde præſtantiores concedit. At quoniam hæ ramis citius ſiccantur, ſuamque vim non adeo tueri poſſunt, etſi recentius lignum ſuccoſius propterea, vegetumque magis ſit, ideo præſtantius, attamen cum hæ ramis citius exſiccentur, nec non guaiacum, ſiue ſanctum, albicanti prorſus colore præditum, cortice laxiori cæteris exilius ſit, citius, ac facilius diſſletur, exareſcatque, & ob humoris redundantiã, velocius teredinoſum fiat, fraceſcatque, nec niſi diutino temporis tractu, ad nos penè exhauſtum commigret, ideo macrum, nec reſinaceum ſpirans, adeo vt ne ab inflammatio quidem quicquam defluat, ſitq́; infantiæ comparandum, ex multa humoris excrementitii redundantia, propterea vigentis ætatis, adultosque truncos nobis commendabiliores, propoſuerim; vetuſtiorum autem non caudices, ſed ramos, ne exſucci, aridique ſint, ideo inertes, atque ignaui, & quamuis appoſite admodum, atque eleganter hac de re diſſeruerit Matthiolus, quum tamen eius deductio ſit huiuſmodi, quaſi non modo liceat, ſed etiam oporteat, nec ſolum oporteat, ſed planè neceſſe ſit, iunioris caudicis vſum ex placita ſibi opinione erigere, noluimus ex conditione iuris, ex conſuetudine veritatis, grauiſſimum & firmiſſimum Ferri argumentum derelinquere, ſi non alia clariora, & certiora teſtimonia, in cauſſa habitura ſint, vt an foliis ſit arnogloſſi æmulis, durioribus, breuioribuſq́; floribus luteis, fructu iuglandis magnitudine, aluum mouente, cortice in vetuſtis nigro, in iuuenibus ſubſuluo, arbore fraxini in modum aſſurgente, ceu lib. 7. hiſtoriarum Indicarum.

Ferri opinio aduerſus Matthiolum.

Vnguentum ſyricinum, aliàs ſericinum.

Vtile ad vlcera, putrida, excoriationem & vſtionem.

Sic fit, addendo vnguento ceruſſæ prædicto, ſyrici, drach. i. & med aloes, myrrhæ, ſing. vnc. med.

Syricum eſt de quo Paulus lib. 7. inquit Sandyx, aut ſyricon extenuat, & ſiccat, id litera mutata, ſuricon Barbari vocarunt, ſæcem plumbi appellantes, poſt exitum ceruſſæ. Plinius etiam libro 35. capite ſexto, ſyricum declarat: eius loco ſandyx, quæ vulgo

Manardi ac Syluii error.

minium dicitur, vſurpari poterit. Hinc Manardi, Syluii, ac multorũ inſcitia detegitur, ſericum exiſtimantium, & efficacius futurum, ſi torrefactum, pro crudo acciperet. Aetius Tetrab. 4. ſerm. & cap. 2. ſyrico vtitur in medicinis ſedis.

Ceruſſæ crudum, quibuſdam album.

Recipe olei roſ. clari, libr. iij. ceruſſæ, libr. i. ceræ albæ, vn. ix. fiat vnguentum in mortario crudum: quidam addunt caphuræ, drach. i. & med. alii etiam ponderibus diſſident, addentes albi ouorum, nu. 6. vocantq; vnguentum album caphuratum. Sunt qui legant olei roſ. lib. i. ceruſſæ lotæ, vnc. x. ceruſſæ albæ, vnc. vj. caphuræ, drach. ij.

Contuſis illinitur cuticula excoriationibus, intertrigini, ambuſtis, ſimulq; infrigidat, calidos ſedat defluxus.

Ceruſſæ coctum.

Recipe olei roſ. ceruſſæ, portionem æqualem, coque igne leni, ad perfectam conſiſtentiam: quidam legunt olei, libr. iiij. ceruſſæ, libr. ij. lento igne indeſinenter mouent. Sunt qui addant ceræ candidæ, vn. iiii. formentque in longos orbiculos, ſiue magdaleones. Sunt qui ex oleo communi parare malint: ſi ex olei, libr. ij. ceruſſæ, libr. i. paretur. Nigreſcit ante perfectam coctionem. Menſuralis verò, ac ponderalis differentias, vide ex Gal. 6. de comp. med. per gen. cap. 8.

Vlcera ſanat virulentis exceptis. Eſt & emplaſtrum ex ceruſſa Pauli, lib. 7 Eſt & ceruſſatum Actuarii, lithargyrum vnà complectens. Duplex verò vnguentum ceruſſæ, aliter parat Auicenna.

Ex ſandyce, aliàs de minio.

Recipe ſandycis ſubtiliſſimæ, libr. i. olei roſ. vel myrthini, libr. ij. aliàs tantundem, coque vt ſupra. Addunt quidam ceræ, vnc. iiij. ſunt qui ex ſandycis, libr. i. & med. olei, libr. i. parent. Idem poteſt, magiſque ſiccat.

Minium vulgare fit ex ceruſſa vſta, plumboque idem quod ſandyx Dioſcoridis, poteſtque vocari ceruſſa vſta, vt libro quinto, cap. 53. nam trita patinis nouis, ſupra prunas imponitur, & ferulacea rude mouetur, donec colore ſimilis ſandarachæ fiat, extractaque ad vſus miniſtratur.

Minium autem Dioſcoridis, lib. 5. cap. 59. in Hiſpaniis, ex lapide quidam argenteæ arenæ permixto temperari ſolet, alioqui non dignoſcitur, fornacibus autem in florentiſſimum, fragrantiſſimumq; colorem permutatur, in metallis verò ſtrangulātem halitum

halitum eructat, itaq; facies incolæ veſicis obuelant, vt per illas ſpectent, nec reſpirando noxium aerem attrahant, eo pictores ad ſumptuoſa parietum ornamenta vtuntur. Minium igitur Dioſcoridis, *non eſt vulgare Minium, ſandyx poſthac appellandum, verum cinnabaris abuſiuè, quod & cinaprio, ſeplaſiis, & pictoribus familiare, cognomento interim quam omnino abolendo, cum cinnabaris Dioſcoridis, vt capite de ſanguine draconis diſcuſſum eſt, eiuſdem ſit cum hæmatite facultatis. Quare ne in poſterum cinnabaris, ſed minij nomine iuſtius appellatur: quandoquidem officinarum cinnabaris, ex lapide rubente, ponderoſiſſimo, non extremæ duritiei, foſſile eſt, venenatum, exitioſum, erodens, ac exulcerans, non raro argento viuo ita infarctum, vt ſpontaneè etiam emanet; quamuis vt capite ſuperiore traditum eſt, ex hoc minio, videlicet vulgaris abuſiu cinnaprio, argentum viuum fieri ſcribat Dioſc. ex quibus facilius conſtat, cinnabarim communem, minium illius eſſe, in quo effodiendo non citra vitæ periculum elaboratur, niſi latiore infumibulo halitum foras educant: quin & factitium ex argento viuo duplo, & ſulphure, per viam ſublimationis eliciunt, his prius mixtis, igne ſuppoſito, donec argenti viui nulla ſpecies appareat, refrigerata denuo excoquuntur, & ſenſim vſque quò nō ſtrideat, tunc verò igne aucto, eodem coquere expedit, donec ruber fumus exierit, quod ſi in viridario fiat, arbores propinquæ, veluti fulmine afflatæ tabeſcunt. Agris Epheſiorum, primo memoratur eſſe inuentum: quo pacto paretur, & quomodo vitiatum ſecernatur, vide à Vitruuio 7. Architect. cap. 8. & 9. Cæterum ſi inconcuſſa Galeni columna cum Fuchſio innitendum 1. de comp. med. cap. 17. eius cinnabaris inter venenata recenſendus erit: & quid quæſo aliud quàm natiuus, vel factitius officinarum. Attamen cum 9. ſimp. modica acri facultate cum aſtrictoria, quapiam, & 1. de comp. pharm. ſecundum loc. ca. 8. ad ſtilli fellis moderatiſſimi facultatem propè accedere ſtatuerit. Videantur qui acute cernunt, quàm male venenato, acerrimo, ac valde erodenti, comparauerit, peius ad Dioſcoridem, præſertim cap. de cæruleo. Crediderim tamen in ſtoli cinnabario, 4. de comp. med. ſecundum loc. cap. 7. venenatum indendum eſſe. Quod autem Fuchſ. antidoto 52. neutrum cinnabarim accipiendum ſtatuit: Matthiolus contra: cum ad vrinæ difficultatem hæmatitis more polleat Dioſcoridis cinnabaris, argutè id ſuſcipit. Nihilo ſecius addente Fuchſio, accedit quòd in Aetio nulla cinnabaris ſit mentio, vt eſt videre Tetrab. & ſerm. 3. cap. 13. hinc non habet quòd illi antidoto miſcendum contendat Matthiolus, non præpoſteri, maleuoliq́; ſit iudicij, quo minimo quouis ſcrupo quæratur, in lite præſcripta bona frugis pleniſſima, non appareat.*

Minium. Cinnabaris.

Aegyptiacum magnum, aliis de melle.

Recipe æruginis, drach. vii. & med. mellis, drach. xxi. aceti acerrimi, drach. x. & med. coque igni ad iuſtam craſſitiem, addunt aliqui thuris

QQQQ 3

ris maſculi triti,aur.ii.& med.huic oleum miſcent celebres quidam chyrurgi,quia in partes penitiores aditum parat, mel, & acetum,diligenter coque,æruginis pollinem poſtea inde exacte coque, ne liquida natent, & craſſa ſidant.

Vlcera antiqua,& fiſtuloſa terget,carne mortua,& putredine expurgat.

In huius vſu animaduertit Galenus 3.meth.med.cap. 6. viride autem fit ſi non coquatur,at multo acrius deſumptum eſt ex Gal.2.de comp.med.per genera,cap. 2. vt etiam ex Actio,Tetrab.4.ſerm.2.cap.33 Fuchſ.2.de comp.med.legit ærug.drach.v. mel,drach.iiii. aceti drac.vii.à Damaſceni eius præſcripto euarians.

Triapharmacum,aliis de lythargyro crudum.

Recipe lythargyrũ leuiſſimè tritum,oleo viciſſim, & aceto paulatim affuſis,in mortario mouetur ad iuſtam craſſitiem; vel lithargyri,aceti,an.vnc.i.olei,vnc.ii.coque ad iuſtam craſſitiem.

Sarcoticum eſt,& epuloticum:Auicen.vocat vnguentum de ceruſſa,cum aceto.Paulus lib.7.emplaſtrum ex oxelæo parat,parte vna argenti ſpumæ,olei,aceti,ſing.partibus duabus,aliis tribus.

Recipe lithargyri auri ſubtiliſſimi,aceti,an.lib.i.olei roſ.clari, libr.ii. coque igne leni, ad perfectam cocturam. Sunt qui addant ceræ, vnc.iii.

Cruribus vlceroſis,& prurientibus,phlegmonis,& eryſipelatis ſalubre.

Pſoricon Alexandri,off.alſeſericon.

Recipe ceruſſæ,lithargyri,pſorici,aloes,croci,cadmiæ argentariæ,argenti viui extincti, ſingulorum portionem æqualem:cum oleo nerii,& aceto ſufficienti,fiat ſicut vnguentum de ceruſſa.

Scabiem ſanat,impetiginem à pituita ſalſa,cutis aſperitatem,& alia eius vitia terget.

Pſoricum ex Dioſc.lib 5.cap.65.tali modo fit. Accipe chalcitidis, partes ij. cadmiæ partem vnam,ex aceto trita miſceantur in fictili,obrue fimo diebus quadraginta per caniculæ ardores,ſic enim fit acrius.Idem quod chalcitis poteſt:alii,ex chalciteos partibus,lithargyri parte vna.alii aliter.

Pſoricon Actuarij.

Recipe lithargyri argenti,chalcanthi,an.part.i.æruginis, partẽ med. tere die vno in Sole æſtiuo cum aceto acerrimo,paulatim affundendo,deinde in vaſe vitreo probè obturato, condantur ſub fimo diebus quadraginta.

Ad fiſtulas,cancrum,ſcabiem ſiccam,lepram,carnis putridæ incrementum.

Pſori-

Pſoricon Actuarij.

REcipe nitri,aluminis,ſulphuris viui,ceræ,an.vnc.ii.picis, vnc.iiii.olei nerii,lib.i.ſunt qui ſulphuris ſelibram adiiciant.

Scabiei abolendæ dicatum linimentum, valet aduerſus incipientem elephantiaſin, antequam tacta ſint etiam fundamenta, quibus ad oculos vſque, corpus totum hoc vnguento fuit delibutum, ij intra decem dies incolumes euaſere.

Ex aloe, & myrrha.

REcipe aloes,myrrhæ,partes æquas, tere cum ſucco abſinthii, chelidonii,plantaginis,ad mellis compagem,ex linimento adhibe.

Vlcera ſanat antiqua,dyſepulotica.

Ad ſcabiem expertum.

REcipe axungiæ,vnc.v.olei laurini,argẽti viui,ceræ puræ,thuris, maſtiches,an.vnc.ii.ſalis communis,vnc.viii.ſucci plantaginis,& fumariæ,q.ſ.ceram,& axungiam recentem, membranis purgatam,& oleum laurinum,cum ſuccis coque ſimul,tunc adde puluerem maſtiches, & thuris:cum percoctum erit,ab igne ablatum, adde argentum viuum ſaliua extinctum,& pauco oleo laurino,ſpatha diu miſce,illinitur veſpere,ad dies octo.

Braſauolus diminutè legit an.drac.ij.maſtiche ante prætermiſſo. Sunt alia ad ſcabiem vnguenta ex Alexandrino.

E citriis,off.citrinum,vel in pomo citrij.

REcipe chryſocollæ, vnc.ii.caphuræ,drac.i.corallii albi,vnc. med.amyanthi,ierſæ dracunculi,ſing. vnc. i.vmbilicorum maritimorum, tragacanthæ,amyli,an.drac.iii.alabaſtrites,cryſtalli,purpurarũ,buccinarũ,olibani albi,nitri,an.drac.ii.ceruſſæ,lib.med.tragacantha, vmbilico marino,purpura,& buccino,ſimul tritis,cętera deinde cum his atterere,panno tenuiſſimo excerne,axungiæ porcinæ recentis,inſulſæ,lib.ii.& med.ſepi caprini,vnc.i.& med.adipis gallinæ,vnc.i.ſimul in vaſe duplici liquati,& colatis, addantur ſæpe mouendo tudicula pulueres prædicti, præterquam chryſocolla, & caphura,tunc addẽda,cum omnia ſimul feruebunt, quando ab igne tollenda, & ſemper agitanda, donec refrixerint:ante verò addatur ſuccus acidus duum malorum citrearum: alii ante additum ſuccum,prædicta incoquunt citrio vno,pluribusúe, interraneis

neis exemptis,& in feruentem aquam iniectis,agitant continuè, donec feruere inceperit, ab igne tollunt,mouent donec refrixerit: alii excauatis citriis,ſtupa aqua madefacta diligenter obuolutis, ſub calenti cinere excoquunt.

Vlcerum veſtigia penitus abolet,næuos, pannos, maculasque faciei, & liuorem emendat.

Cordus legit amenti dulcis,gerſæ dracunculi,drach.i.&c.quoniam exemplaria in ponderum characteribus variant.Fuchſius autem,numero 42.lapidis borachij,drac.ij.vbi nos cum Cordo,vnc.ij.legendum credimus:præterea habet ceruſſæ præp. cum dracontio,re nobiſcum ſentiens,voce autem quantum arrideat,iudicatote, hinc nimirum ſi eius pondera non vbiq; ſectemur. Mirum etiam quòd in Myrepſo per lapidem borachium chryſocollam abſolutè expoſuerit,at 2. de compoſ.med.de lapide buſonis,tôt lineas inutiliter ducat,nec Barbara ſit vox,ex Marone.

Chryſocolla,officinis borax,vel lapis boracis, ex Dioſcoride lib.5.cap.54.laudatiſſima Armeniaca,colorem porri quàm ſimillime reddens:ſecundum locum ſibi vendicat Macedonica.& proximum Cypria,quo in genere præfertur pura, damnatur quæ calculos,aut terram collegerit:ratio lauandi hæc eſt, tuſa,infuſa aqua, mortario expaſſa,manu ad pilam vehementer fricato,& ſtatim quæ conſederit,colato,alteram infundens aquam,rurſum terito:hæc viciſſim proſequere,donec pura,ſynceraq; ſpectetur; deinde ſiccato in Sole,& ad vſus recondito,quod ſi vrere volueris, ex ea terens quod ſatis eſſe videbitur,patinis ſupra carbones apponito, & alia facito quæ ſupradiximus ex Plinio lib,33.cap.5.Chryſocolla humor eſt in minerarum puteis,per venā auri defluens, craſſeſcente limo rigoribus hybernis,vſque in duritiem pumicis: laudatiorem eandem in ærarijs metallis,& proximam in argentarijs fieri compertum eſt:inuenitur & in plumbarijs,vtilior etiam auraria:in omnibus autem his metallis fit, & cura multum infra natura! in illam immiſſis in venam aquis leuiter hyeme tota,&c. apud aurifabros quoſdam agglutinando auro ſyncerior eſt,quàm in officinis, in quibus frequentius nigricat:at neq; illi ad aurum ferruminandum, ex viridi ſubobſcuram vt par eſt, ſed luteam ſeligunt,etſi ad vſus medicos,quæ plus viroris concepit, ea probatiſſima ſit, & rara,albet enim plurimum:alia verò etiam flaua,quædam ſubnigra,ex minerarum varietate,colores ſuos adepta:quæ enim in cauis argenteis albeſcit,in plumbeis nigricat,in æreis viridior eſt.Nec deeſt fictitia,magna ſanè copia,ex alumine rupeo, ſale ammoniaco,aliisq; ignium vi coalita:quod boracem refattο vocant. Eſt & alia ex Dioſcoride ex vrina,& ære Cyprio:aliis addito nitro,quæ auri gluten eſt ex Galeno ca.de chryſocolla. Fit in æreo mortario,piſtilloq; æreo,ex pueri vrina:ſatius verò eſt ipſam præparare tempore æſtiuo,aut ære prorſus calido,vrinam in mortario æris rubri terentes, & quò æs mollius fuerit,eò plus circumagendo piſtillo deteritur.

Amian-

AMiantus lapis ex Dioſc.lib.5.cap.93.in Cypro naſcitur, ſciſſo alumini ſimilis, quo vtpotè flexibili, telas,& vela,tantum ſpectaculi gratia texunt, quæ ignibus iniecta ardent quidem,ſed flammis inuicta ſplendidiora exeunt: Iſcuſtos dicitur Alberto lib. 2.cap.8. quoſdam verò defraudauit alumen ſciſsile, pro hoc acceptum; id quod non eſſe vulgari idiomate decertauit Matthiolus, Latinè autem neſcio quibus Lucæ Ghini argumentis perſuaſus,mutata ſententia,contendit alumen plumeum vulgare, legitimum eſſe amiantum,attamen cum texturam non patiatur,ſoloqúe attritu diſsiliat, illi tantum ſucci inſit, vt licinia ex eo fieri vel poſsint, proinde perpetuo oleo abſumpto ipſa maneant, quanquam non abſumatur in ignem coniectum veluti accidit amianto, et ſi acredo alumini propria in vulgato deſideretur, veluti & adſtrictio, in Matthioli ſcapulas affricatum,perplacidam,latitantemque acrimoniam, illi planè demonſtraret, cuius ſanè non meminit in amianto Dioſcorides, fateor propterea ſiſsile alumen, in proprijs ſodinis,humore in longum, latumúe fluente denſari, cui alius, atque alius ſuperfuſus,in eiuſcemodi formam coeat,ac concreſcat, vt quaſi ſegmenta alterutrum adiecta appareant,latiora quidem ſi latè, vt ſtrictiora ſi ſtrictè, idem humor congelaſcat, vnde interdum capillis ſimillimus viſitur. Præterea à Romano quodam Cœnobij Sanctæ crucis cuſtode,lapidum,foſsiliumque peritiſsimo, & mihi in Ticinenſi Gymnaſio familiari,dono accepi amiantum, in tenuia, atquqe obſequioſa fila adeo ſciſsilem, vt telæ inſtar concinnatus,in craſsiuſculum linteum euaderet, igni verò impoſitus inflammabatur quidem,at iniuſtus exibat: maiora quoqueque obtulit amianti fruſtula, venis quibuſdam ligni modo delinata: qua ex cauſa Religioſis aliquibus perſuaſum erat,ex Seruatoris noſtri Cruce lignum eſſe, cum præſertim igne illæſus euadat: ex amianto mappas Romæ, & in Verebergo mantilia eſſe tradit Agricola,non aqua, verum ignibus elui ſolita. Huius loco amentum dulce legebatur, amentem huius vocis authorem demonſtrans,cum pro eo gypſum vſtum exponat, id quod ſi eius animo inſidebat, cur voce expreſſerit inuſitata,non ſatis conſtat, quicquid intellexerit, nos conformius vocabulum cum Fuchſio reddentes,amiantum vertimus,quo incomperto,tametſi gypſo vſto vteremur,iniuria non poſſet adſcribi,id verò notiſsimum eſt crudum,colore, nitore, & figura differt,noſtrum gleboſum eſt,cruſtaceum,& pellucens. Matthioli ſententia non accepta.

PVrpura,officinis antale,ex Dioſcoride libr. 2. cap. 3. vſta eadem præſtat quæ buccina,verum vehementius vrit,ex Plinio lib. 9. cap. 36. ex conchyliorum genere ſunt purpuræ,florem illum oſtrum ſarranum,Tyriumúue appellatum, in tingendis veſtibus expetitum,in medijs habent faucibus,liquoris minimi in candida vena, eorum interitu euaneſcente,ideo viuas capere contendunt: lingua ſunt longitudine digitali, qua paſcuntur perforando reliqua conchilia,tanta duritie aculeo ſunt,has vt & buccinos,proboſcidas gerere inquit Ariſtoteles,lib.& cap.4.de animalibus, id verò membrum linguæ effigiem præ ſe ferre,illiuſq; eſſe firmum,& toroſum,vſq; adeo validum,vt teſtu eſca-

rum poſſit perforare. Capiuntur autem paruulis variisq; conchis, textu veluti in naſſis in alto iactis: ineſt ijs eſca, cluſiles, mordacesq; concha, quales videmus, has ſemineces, ſed redditas mari, auido hiatu reuiuiſcentes, appetunt purpura, porrectisq; linguis infeſtant. At illæ aculeo ſtimulatæ, claudunt ſeſe, compriminntq; mordentes, ita pendentes auiditate ſua purpura tolluntur, earum genera plura, pabulo, & ſolo diſcreta. Galenus 11. ſimpl. purpurarum, buccinarumq; teſta nunquam vtitur abſq; vſtione, ad vnguem planè læuigata, pollini in modum tundendo, & cribrando, commune in omnibus lapidoſis, teſtaceisq; præceptum. Eius loco vſæ ſunt ſeplaſiæ Vercellenſes calculo quodam pelaſgico, candido, argentei coloris, ex mollioris marmoris genere, ideo cultro ſciſſili, quaſi farina aſperſo, non deficientibus purpuris, quæ & buccinis congeneres ſunt.

BVccinum, officinis dentale, quia cum dentibus ſimilitudinem quandam habere videantur, ex Plinio lib. 9 cap. 26. duo ſunt genera, minus concha ad ſimilitudinem eius buccini quo ſonus editur, vnde & cauſa nominis oris rotunditate in margine inciſa, &c. idem procul dubio eſt officinis commune, cauum, inane, oblongum, excurrentibus lineis in acutius deſinentibus, cuius obſtructo orificio, flatuq; adacto, ſibilus ſatis vehemens elicitur, imò accidit nonnunquam, vt flante vento buccinarum anfractus tuba ſimilis ferè ſonus emittatur, poſt marinos æſtus ſupra maris littora inueniuntur. Hoc dentale, purpuram autem antalo, à Plinio dici lib. 9. cap. 36. ſcriptum reliquit Braſauolus. Fuchſius quoq; dentale Plinio buccinum dici credit, eodem in capite: nos apud Plinium nondum inuenimus: cum verò inquit Fuchſius, vel lapides ſint, vel teſtacea, nihil habet conſtituti, cum 1. de compoſ. med. cap. 15. ridiculum eſſe tradat, quòd antalium, & dentalium, lapidum genera ſtatuerint Barbari. Buccinorum, vel purpurarum defectu, concrematum conchylium ſubſtitui poteſt. Ex Dioſc. ex hac oſtrum, quod chariſſimam, & excellentiſſimam habet, coloris aſpectus ſuauitatem.

VMbilicus marinus, vulgo belliculus, vel porceletta, conchula eſt alba, ex teſtaceorum genere in littoribus repertus, ad officinarum ornatum, filo in oblongas corollas appenſum, mulieribus auricula piſcium, ad fucos, & faciei candorem expetitus, ſucco limoniorum, & ſublimati modo illitus.

ALabaſtrites, ex Dioſcoride lib. 5. cap. 13. onyx vocatur ex Plinio libr. 36. cap. 8. lapis eſt circa Thebas Aegyptias, & Damaſcum Syriæ, cæteris candidior. Probatiſſimus verò in Caramania, mox in India, iam quidem in Aſia, Syriaq́ue; viliſſimus autem, & ſine vllo nitore in Cappadocia: probatur quàm maxime mellei coloris, in vertice maculoſus, atque non tranſlucidi: vitia in his corneus color, aut candidus, & quicquid ſimile vitro eſt. Ad vnguenta incorrupta ſeruanda olim creberrimus, quippè quod frigiditate ſua diutius, & fœliciſſimè odores à rancore ſeruet: idq; in vetuſtis Romanorum ædificijs adhuc viſitur, et ſi eius locum vſurparit lapis quidã albus, pellucidus, leuis, maculis veluti cinereis, quaſi venis interſtinctus, ex quo pateræ aliaq; huiuſmodi vaſa torno finguntur,

friabilis,

friabilis, & coctura in gypſum tranſiens: veri tamen alabaſtri loco vnguentis præſertim inditum, non minus efficax viſus eſt: alij marmor album, alabaſtrites loco legêre, paruo etiam errore, vt cuiq; liberum hac in re ſinatur experimentum de alabaſtro, & oniche, diuerſe protulit Albertus, lib.2.cap.12.& 13.

Cryſtallus, ex Plinio, lib.31.cap.2. è gelu vehementiore concreſcit, nec alicubi certè reperitur, quàm vbi maximè hyberna niues rigent: glaciemq; eſſe certum eſt, vnde nomen Græci dedêre, Oriens & hanc mittit, ſed Indica nulla præfertur, naſcitur & in Aſia, viliſſima circa Alabandam, & Hortenſiam, finitimiſq; montibus, item in Cypro, ſed laudata in Europa, Alpium iugis, &c. cœleſti humore, paruaq; niue id fieri neceſſe eſt, ideo caloris impatiens, niſi frigido potu abdicatur. Hinc igitur non eſſe venenum conſtat, vt alioqui à pluribus exiſtimatum eſt. Braſauolus imperfectiorem credit in Italia Alpibus inuentam, ex quibus pulcherrima ad nos affertur, à Plinio commendata: alij non ex glacie, vel niue, in lapidis duritiem concretam, denſatamq; frigore, ſed eo ipſo humore, quo in terra viſceribus gignitur beryllus, adamas, & alij id genus lapides, firmiter crediderunt, cum Iulio Solino, in Polyhiſtore ſuo, cap. 20. de eo Albertus libr.2. cap.3.

Citrinum vulgare, aliis reſinum.

RΕcipe terebinthinæ, lib.i. reſinæ pini colatæ, lib.i.vnc.iii. ceræ nouæ mundæ lib.med. olei communis: aliis roſ. vnc. viiii. miſce omnia ſimul, coletur, & fiat. Braſauolus ſingul. partes æquas accipit. Aetius, Tetrab. 4. ſerm.2. cap.32. Ægyptium repurgans parat ex terebinthina, melle, ac roſaceo, partibus æquis, vel abſq; oleo in robuſtioribus.

Digeſtiuum, aliàs citrinum, vel mundificans.

REcipe terebinthinæ aqua hordacea lotæ, libr. med. lutea ouorum ſex, mellis roſ. vnc. iiii. farinæ hordei quantum ſufficit, fiat citra ignem.

Inconſtans eſt, & penè innumera digeſtiui apud pharmacopolas deductio, nec eo minus mundificatiui.

Citrinum aliud.

REcipe terebinthinæ, olei, an. lib. med. reſinæ pini, vnc. iiii. gummi helenii, vnc. med. fiat vnguentum arte.

Vulnera digerit, & turunda ſuppoſitum glutinat.

Gratia Dei primum.

RECipe galbani,opopanacis, æruginis æris, thuris,ariſtolochiæ longæ,maſtiches, myrrhæ, an. vnc.i.ammoniaci, vnc.ii.ceræ, vnc.viii.olei communis,lithargyri,an.lib.i.& med.bdellii, vnc. i.magnetis.lapidis hæmatites,an. drach.i. & med.arte para,addendo terebinthinæ,lib.med.olei abietini,vnc.med.

Spicula etiam ferrea ex alto extrahit,& ſcloporum globos, niſi admodum penitius diſtantes,vlcera annua ad cicatricem perducit,fiſtulis commodat.

MAgnes, vulgo calamita aliis heraclius lapis, vel ſyderitis, quibuſdam lapis calaminaris,quem alij cadmiam foßilem,aut naturalem iuſtius interpretantur: ex Dioſc.lib.t.93.optimus eſt qui ferrum facilè trahit,colore ad luteum vergente, denſus, nec admodum grauis:foditur in Cantabria,Hiſpania,in variis Germaniæ, & Bohemiæ locis,in ferrariis metallis plerumque inuenitur,& ferri impoliti ſpeciem præ ſe fert,ideoque non raro inuentum vidi in ferraria fodina Crepacorienſi, dum præſens ferri materiem putealem caſam,cuniculos,ferramenta,operarios metallicos, fibras transuerſas, rectas,obliquas,deuexas,venasq; ſeſe traijcientes indagarem. At imbecillum videri probauit,ferrariæ præfectus.Differt enim vt colore,ita facultate,vel niger, aut in nigro cæruleus,vel in nigro rufus:differt etiam ſpißitudine,atque raritate:nam alij toti denſi ſunt,alij aliqua parte rari,& velut exeſi.pumiciq; ſimiles:aliàs mas valentior:fœmina imbecillior.Optimus non modo trahit,& ad ſe tenet ferrũ,ſed vi ſua in id ita transfundit,vt poßit aliud ferrum,quod appoſitum fuerit,apprehendere, atque tenere,atq; id rurſus aliud.Hunc inter venenata, ac malefica facultate conſtantia enumerat Matthiolus,commento primo in ſextam Dioſcoridis, vt etiam cap. de lithargyro, etſi cum aqua mulſa,trium obolorum pondere,detur ex Dioſco. vt craſſos humores eliciat.varia eius genera vide ex Alber.lib.2.cap.11. ſuperſtitioſi quidam celebrato ſupra magnetem ſacrificio,eius contractu plura perpetrare creduntur.

Matthiol⁹ arguitur.

Gratia Dei ſecundum,alias ceratum Petri de Argilata.

REcipe ceræ albæ,reſinæ pini,ammoniaci,an.libr.med. terebinthinæ,vnc.iii.galbani,olibani,maſtiches, myrrhæ, an.vnc.med.ariſtolochiæ rotundæ,drac.ii.terẽda tere,macera vino decocti betonicæ,verbenacæ,ſymphiti vtriusque,centaurii,bipinellæ, hyperici,gratiolæ,dauci,an.m.i.poſtea extrahe,lacte mulièbri agita, & vnguentum formato.

Sarcoticum eſt,carnis gignitiuum,omnibus vulneribus maxime idoneum.

Diuer-

Diuerſificantur authorum varietate huiuſmodi Gratia Dei poſitiones, cum ſit & emplaſtrum gratia Dei Nicolai.

VErbenaca, ex Dioſcoride, libro quarto, cap. 50. & 51. periſtereon quoque, id eſt, co-
lumbaria vocatur, aliàs ſacra herba, quoniam multum ad amuleta, expiationesq́;
commendetur: in rectam, & ſupinam diuiditur, & confunditur maremque, & fœmi-
nam. Mulierculis herba ſancti Ioannis Baptiſtæ, vulgo berbena quod eius feſtiuo die coro-
natæ, integro anno à capitis dolore immunes fore, ſibi perſuadeant, ex Archigenis amu-
letis, hac perunctos impetrare quæ velint, febres abigere, amicitias conciliare, nulli non
morbo mederi, nullamque in toto herbarum cenſu Romana nobilitas plus coluit: hac do-
mus purgabatur, luſtrabatur familia, Iouis menſa ad ſacrificia, & epulas verebatur, at
nulla alia differētia ex Matthiolo, niſi quod hæc recto eſt caule, alia reſupinato, et ſi ver-
benaca foliis ſit ſubalbidis ſacra herba aiiquatenus cæſiis. Mari tamen flores tribuit !u-
teos Fuchſius, pro errore à Senenſi animaduerſo, ex Plinio, libro vigeſimo quinto, capite
nono, folioſa fœmina, mas rarioribus eſt foliis, nec adeo frequens, ſacra herba Fœmina
credita in maceriis, publicisque viis, vbique pedibus calcatur. Alii vnum genus duntaxat
faciunt, & eodem effectu Dioſcoridi tamen plura ſacræ tribuuntur, quàm piſtereoni
paucis cognita quibuſdam herba columbina. De hac Theophraſtus 6. de hiſtoria plantar.
cap. 5. Eſt & berbonaga vulgi, aliis reſta bouis, quod altis durisque radicibus, aratores Berbonaga.
mediis in ſulcis, bubſequasque eorum incurios remoretur, Crebris enim inter folia acu-
leis ſpiculis a͏̄cuminatis ſimilibus, calloſam, præduramque eorum cutem penetrat. Nem-
pe illis, frugibusque hoſtis, viuaci, altaq́; radice agitur, & candicante, ſingulis annis ſur-
culis in Iatus emiſſis, magis, magisq́; luxuriat ſecus vias, in pratis præſertim irriguis, in-
ter ſegetes, atque arua, flore luteo, veluti & in album ſubpurpureo, vbique apud nos co-
pioſiſſima, anonis vel ononis credita, Dioſcoridi, libro 3. depicta, in cuius commentario Anonis.
Matthiolus, in animo pilos habens, Plinium lib. 27. cap. 4. erraſſe deprehendit, quod non
poteſt Ver anonis ſpinoſa reddatur, ſed vt Theophraſtus anthor eſt, in Autumno, ne igi-
tur hoc vno complectar crimina omnia, cum paulatim hæc eius couſuetudo ſerpſerit, ac
prodierit, vt relicta oculorum confidentia, propriis luminibus deſpectis, cum authoribus
altercetur. Anonis menſe Aprilis, è veteri aculeato caudice regerminat, mox ſublimes Pliniū ineptè accuſat
quoſdam ramulos, ſpinis viridibus rigentes emittit, infra autem tyrſulos, æſtate aculeos Matthio-
producentes, qui Autumno firmioribus ſpiculis perficiuntur. Propterea cum AEſtate lus.
eius germinationis initium aſſerat Theophraſtus 6. de hiſt. plant. cap. 5. ſi Matthiolus le-
gem ſibi ipſi indixit innocentiæ, continentiæ, ac veritatis, cum ſibi hoc ſumat, vt corri-
gat vitia aliorum, ac peccata reprehendat, quis huic ignoſcet, ſi qua in re ipſe cuique me-
diocriterum herbarum gnaro facilè obuia, ac plana, ab officii conſcientia declinaret, cūm
præſertim cavitibus rotundis non ſit, non iucunde olentibus foliis reſta bouis: quæ in Ano-
nide requirūtur, vnde alii Crateua Egipirum putant, quòd ſi geniculorum ſola ratione,

qui impropriè Dioſc. conſtituuntur, vt alibi ſæpe erudita, atq; elaborata Maranta enarratione, legitimam idcirco eſſe facilè tueri poſſet.

GRatiola, quibuſdam Gratia Dei, aliis ſtanca cauallo: herba antiquioribus indicta, in riguis, pratis, nec non in Burgiculi noſtri conuallibus frequentior, dodrantem, vel paulo magis alta, foliis lini, vel hyſſopi æmulis, latiuſculis, caule rotundo, anguloſo nõnunquam, floribus oblongis, ex foliorum ſinu flaueſcentibus, aut purpuraſcẽtibus, paruo pediculo in globulũ terminantibus, radice graminis modo obrepente, ex albo qua erumpit ſubrubra, inſignis amaritudinis, ſola non citra noxam aluum vehementer deijcere facit, ſtomachum vellicat, & vomitum magno cum impetu laceßit, vt crebro vnà cacantes vomituria (eiuſdem ſententia Senenſis cap. de Eupatorio, nouißime illam depingens cap. de hyſſopo ſibi apertißimè contrarius nulla noxa purgare ait) quo circa ruſticis etſi obuia, ob eius moleſtiam derelinqui cœpit. Hincq; facili pateſcit indicio, non eſſe hanc Meſ. eupatorium, vt eodem in capite ſcriptum eſt. Nos illam maſtiche præparamus, & ex ea antidotum, vt nullo incommodo ad multa ſalubrior fiat. Hanc ignorauit Deſſennius, ideo miſellum Manlium obiurgat, & recte admonenti detrahit, varioq; calamo ambigua, atque obſcura non intelligens, ideo ſub geranio contineri credit. Eius ſemen Gilbenech Arabum credit Anguillarius, nulla tamen ex Auicenna coniectura cum alii ellebori ſpeciem, alii vomicã nucem, ſola ducti opinione contendunt, gratiolam quoq; papauer ſpumeum quaſi aſſentiūr.

Fuſcum, ſiue nigrum.

RЕcipe olei, libr. i. & med. ceræ nouæ, vnc. iiij. colophoniæ, picis naualis, ſagapeni, an. vnc. ij. maſtiches, galbani, olibani, terebinthinę, an. vnc. i. oleum cum cera bulliat: vbi propè cliquaueris, impone colophoniam, deinde picem, ſagapenum, terebinthinam, maſtichem, thus & galbanum. Sanandi vim habet, atque attrahend.

Ponderibus variat Myrepſus, & pro pice nauali, legit Zopiſſam, id eſt, ceram cum reſina à nauibus deraſa.

Vnguentum nigrum componit Auicenna, ex lithargyri vnc. i. aceti acris vn. iij. olei vn. ij. coquendo omnia ne vrantur ad concrementum.

Plumbeum.

REcipe plumbi vſti, lithargyri, an. vnc. ij. ceruſſæ, ſtibii, an. vnc. i. olei roſ. quantum ſufficit, fiat vnguentum arte.

Refrigerat, ſiccat, phlegmonoſis vlceribus, eryſipelatodis, triapharmaci inſtar illitum, vel cum cera excoctum,

Diapom-

Diapompholygos, officinis de tutia.

Recipe olei roſ. vnc. v. ceræ, lib. med. ceruſſæ, plumbi vſti, & loti, pompholygis, olibani, an. vnc. ij. ſucci ſolani, q. ſ. fiat vnguentum arte.

Aetius in emplaſtro ex pompholyge, Tetrab. 4. ſerm. 3. cap. 46. plura ab his addit. Eſt & emplaſtrum ex pompholyge Pauli, lib. 7. Ponderibus diſſidet Fuchſius. Cordus legit olei roſ. ceræ, an. vnc. vi. thuris an. vnc. i. Præpoſitus olei roſ. vnc. x. ceræ vnc. v. aliis etiam euarians.

Ad exſiccanda eryſipelata, vulnera ſordida, & ad ſananda tibiarum vlcera, aliorumque locorum concaua, vel diſſipata replet, refrigerat, & cicatrizat.

Hederaceum.

Recipe ſucci foliorum, & corymborum hederæ, olei partes æquas, ceræ albæ quantum ſufficit, coque ad ſucci conſumptionem, adde aceti albi parum, agita, & vnguentum forma.

Ambuſtis oleo, aqua, igneve mirificum.

Hedera, nuſquam non virens, ex Dioſcoride lib. 2. cap. 171. differentias multas in ſpecie ſortitur, ſummas autem genere tres: nam quædam candida eſt, altera nigra, tertia helix: candida fructum fert candidum, nigra nigrum, aut croci æmulum, quam vulgus Dionyſiam vocat: helix fructum non gignit, ſed albas habet viticulas, & folia parua, anguloſa, & concinniora, ex Theoph. plura lib. 3. de hiſt. plant. cap. 18. vt etiam ex Plin. lib. 16. cap. 34. foliis, viticulis, altitudine, humilitateq́, diuerſa, quarum exquiſitiſſima cognitio, cum ad medendi vſum non multum referat, his omnibus perſpectiſſimis contenti erimus. Eius lachryma, quæ & gummi hederæ dicitur, pſilothrum eſt, illitum etiam pediculos enecans, vt ex Gal. quoq́, quamobrem officinarum gummi hederæ, arboris incognitæ experimẽto deprehenditur, vix ſcilicet acre, & extremo manſu neſcio quid pinei reſipiens; verum autẽ gummi, aliis non abſimile collegimus, à vulgari diuerſiſſimum: id verò hederaceis truncis craſſioribus vſq́ ad medullam perforatis, vberius manat. Quidam hederam terreſtrem vocant Vſclepiadem, vt eo in capite,

Ex Calce.

Recipe calcem viuam, ſepties aqua roſ. ablutam, & toties cum oleo omphacino, vel roſ. concute ad formam linimenti, adde ſi libet album duum ouorum & ceræ aliquantillum: vel terram cimoliam, iuxta exigentiam.

Ambuſtis omnibus quauis ex cauſſa, ſtrenuum adeo eſt præſidium, vt nullum huic ſit præferendum.

Empla-

Aregon, quaſi adiuuans, Barbaris arogon.

RECipe roſmarini, ſampſuci, rad. ari, & cucumeris agreſtis, ſerpylli, rutæ, an. vnc. iiij. foliorum lauri, ſaluiæ ſabinæ, an. vnc. iij. conyzæ maioris, & minoris an. vnc. iiij. radicum bryoniæ, vnc. iij. nepetæ, lib. med. maſtiches, olibani, an. vnc. vij. laureolæ, vnc. viiij. pyrethri, euphorbii, zingiberis, piperis, an. vnc. i. adipis vrſini, olei laurini, an. vnc. iij. olei moſchati, vnc. med. petrolei clari, vnc. i. butyri, vnc. iiij. vel q. ſ. herbæ, & radices, Maio menſe collectæ, in oleo ſufficienti, puro, & veteri, aliis in libr. v. vel ſex, diebus ſeptem macerentur, deinde coquantur, exprimantur, & colentur, colato oleo adiice reliqua, & cum ceræ, libr. iij. vnc. iij. fiat vnguentum.

Prodeſt mali corporis frigidis, conuulſionibus, reſolutionibus partium, item dolori colico, renum articulorumq́;.

Braſauolus legit ſabinæ, an. vnc. iij. pulicariæ maioris & minoris, id eſt, ellebori albi & nigri, nec ſenem reprehendit. Præpoſitus autem ſabinæ, vnc. iiij. & pollicariæ vtriuſque, vnc. ix. & foliorum ſciſcidis, vnc. vj. olibani, an. drach. vij. additque, vt etiam Cordus foliorum cucumeris erratici, vnc. vj. pro aro iridem legit Fuchſ. variatque. Nos ab eo deſciſcimus.

COnyza, officinis pulicaria, quia ſubſtrata pulices interimat, ex Dioſc. lib. 3. cap. 116. triplex eſt, qua parua vocatur odore præſtantior eſt: maior verò frutice altior, & foliis latioribus, graui odore, vtriuſque folia olea hirſuta, pinguia: in maiore caulis binorum cubitorũ altitudine tollitur: in minore pedem æquat, flos fragilis, lutei coloris, ſubamarus, qui in papũ abiit, radices ſuperuacuæ. Eſt tertium genus inter hæc medium, iniucundus, grauiusq́; fricans, ex Theophraſto 6. de hiſtor. plant. cap. 2. ex Plinio, lib. 21. cap. 10. in marem, ac fœminam diuiditur, paſſim locis editis, non riguis proueniunt, nulla iſtorum reclamante nota.

DAphnoides, officinis laureola, ex Dioſc. lib. 4. cap. 131. cubiti altitudine fruticat, ramis flexilibus, obſequioſisq́;, multis inde ſurſum verſis, folioſis, cortex ſupra modum viſcoſus, ramos veſtit, folia lauri, graciliora & meliora, fractu contumacia, &c. chamædaphnem laureolam etiam appellant medicamentarii, maremque, daphnoidem verò fœminam, quia illa vnico duntaxat caule, frondes circum circa ita diſponit, vt in acumine rotũdam vmbellam efficiat, in qua idem cum laureola ſemen, chamædaphnidis nomen clematidi etiam accommodat Plinius, vera tamen chamædaphni ſuo loco depicta, id eſt libro vigeſimo quarto, cap. 15. quapropter ne quis parum prudens, veram chamædaphnem clematidem eſſe opinaretur, quæ vulgo prouenga dicitur, hæc ideo annotatu digna viſa ſunt. Cæterum quàm belle probauerit Matthiolus, daphnoidem non eſſe

meZereum, in eius capite diſſertum eſt: quanto autem ſtultius, qui topiariam hanc herbam, et iam vinca prouinca vocatam, chamædaphnem Dioſcoridis eſſe coniecerint neſcio qui, hinc liquido conſtat, quod Prouinca paßim in hortis, agris, lætisq́ue, & vmbroſis locis, ſepibusque prorepens, tenuißimis eſt viticulis, funiculi modo potius per terram ſerpentibus, quàm virgis, foliis buxeis, vel oleagineis potius quam laurinis, etſi Fuchſius ac Matthiolus, quoniam laurinis ſit foliis, ideo chamædaphnem Plinio vocatam tradiderint, qua in re aliorum eſto iudicium, hac eadem defunctæ virgines coronatæ, ad ſepulchrum quotidie efferuntur, nec fructu eſt foliis agnato, verum flore violaceo, inodoro, vere duntaxat, etſi perpetua fronde vireſcat. Eſt altera clematis, flammulæ vulgari, acerrimo ſanè guſtu, ad amußim reſpondens, at per arbores repit, vt ſmilax, nec facie à vitalbis vulgaribus dißidere videtur, foliis enim ſunt ſmilaceis, viticulis rubentibus, obſequioſis, iuxta arbores, ac ſepta prorepentibus, guſtum maxime vellicantibus, ſemine deiectorio. Flammula autem ab acerrima eius vi, tale nomen ſortita, pluricaulis, & recta, ſi ſepibus, atque vicinis arboribus aduolueretur, nullatenus differt à prædicta.

Fuchſii ac Matthioli lapſus. Clematis. Flãmula.

VRſus animal ferum, & deforme, omnibus agnitißimum eſt, ex Plinio, libro octauo, capite trigeſimo ſexto, mares quadraginta diebus latent, fœminæ quaternis menſibus, primis diebus bis ſeptenis, tam graui ſomno premuntur, vt ne vulneribus quidem excitari queant, quo tunc mirum in modum veterno pingueſcunt, eorumq́ medicaminibus ſunt apti. At quia inuiis montium latitant, nec facilè haberi poſſunt, ex aliis venabulo deprehenſis accipi poterunt: cumq́ inopinate tritum cadat prouerbium, video vrſam parientem, nimirum ſi vrſini partus, Ariſtotelicam, Plinianamve opinionem illudat Matthiolus, vt Ouidium prætermittam, ac ſi informem carnem non pariant, quam lambentes ſenſim in propriam formam figurent, quibus ſane accedit Georgius Agricola. Non latæ ſententia locus habeatur, quin potius aliorum quoq́ iudicio, ac teſtimonio ſtandum ſit, quod mox, mox me exploraturum confido.

Marciaton, aliis marciatum.

REcipe ceræ albæ, libr. i. olei, lib. iiij. aut q. ſ. roſmarini, foliorum lauri, rutæ an. vnc. iiij. foliorum tamariſci, vnc. iij. ſampſuci, ſabinæ, ſiſimbrii, ſaluiæ, ocymi, polii, calaminthes, arthemiſiæ, helenii, betonicæ, acanthi, gallii, helxines, bipinellæ, argemones, abſinthii, herbæ paralyſis, perſicariæ, cimarum ſambuci, telephii, myriophylli, ſemperuiui, chamædryos, centaurii, plantaginis, fragrariæ, quinquefolii, an. vnc. ij. drachm. ij. rad. altheæ, cumini, myrrhæ, an. vnc. i. & med. fœnugræci, drachm. v. ſcrup. ii. alias exagia quatuor, butyri drac. vj. oxylapathi, tricomanes, ſenecii, periclimini, phu, geranii, oxalidis, viol. ſ. vrticæ, papauc. albi, menthaſtri florum chamæmeli, phil-

litidis,

Digitized by Google

liridis,parthenii,abrotani,ſtyracis,medullæ ceruinæ,an.drachm.ij.adipis vrſini,& gallinacei,maſtiches,an. vnc.med.thuris, drach.ij. olei nardini, vnc. i. herbæ omnes Maio menſe colliguntur, & inciſæ macerentur vino odorifero, diebus ſeptem,octauo die coquãtur, ad vini omnem ferè conſumptionem,vinum poſtea exprime, cola, colaturæ adde oleum, & coque,donec vinum euaneſcat,mox adde ſtyracem,poſtea butyrum,& adipes,maſtichem,thus, poſtremo omnium ceram omnibus lento igne diſſolutis,aufer ab igne & reconde.

Ponderibus alias corruptis,meliori quo fieri potuit modo reſtitutum eſt: nam Præpoſitus ab Alexandrino ſuffuratus euariat,idque duplici Martiati traditione. At poſt vnguentum populeum,hanc præciſe ſectatur, verum Fuchſius ſampſuci,& esbrii loco, legit ebuli, atque verbaſculam herbam paralyſis poſt abſinthium,ac in fine imponit 2. de comp.med. olei nardini,vnc.i.aliàs drach.i.gr.xv. at duplicem Marciati traditionem breuibus complectitur Alexander lib.7.cap.14. vt Ætius Tetrab.3.ſerm.1. cap. 44 .vt malagma Marciatum Paulus libro ſeptimo.

A*Canthus,ex Dioſcoride,lib.3.cap.17. Romanis pederota vocetur,folio multo lactucaceis latiore, & longiore,erucæ inciſuris,nigricanti,pingui,leui, caule binorũ cubitorum, digitali craßitudine, leui,propè verticem ex interuallis, foliolis circumdato, ceu nucamenta quædam oblonga referentibus, è quibus flos prodit albus, ſemen oblongum,luteum,caput thyrſi ſpecie, radicibus nititur longis,mucoſis, rubris & glutinoſis, præterea ex Plinio lib.22.cap.22. topiaria herba,elato, longoque folio, crepidines marginum,aſſurgentiumveque puluinorum thoros veſtiens pingitur,hanc brancæ vrſinæ, à folii ſimilitudine cum anterioribus vrſorum pedibus,officinis perſpectà reſpondere pollicentur,claßici omnes rei herbariæ ſcriptores, eiuſque folia in columnarum baſibus, periſtiliis,veraſtisq; vaßis,affabre,è veterum Architectorum monumentis quotidie ſeſe offerẽtis,eadem eſſe,quæ quidem etſi aculeata non ſint, oblongis tamen conſtare foliolis, caulem per interualla ſepientibus, ſpinis perſimilibus, quo autem ad Plinium, tum caulem,tum folia,ob illorum mollitiem, lentoremque,adeo flecti potuiſſe, inquit Matthiolus,vt vimineo aliquo nexu,topiario operi inſeruire viſa fuerint,pinguis præſertim, humidoque ſolo denique ad vſus medicos,eadem quæ acanthus præſtare. Hæc branca vrſina paucis apud Inſubres cognita, nobis quandoque viſa,in hortulo Stephani Tonſoris, qui plera ſque herbas ſingulari cultura fouebat, apud D. Mariam in perſica Ticini, floribus in ſpicatum, & penè pyramidalem aceruum decorata, at non adeo flexilis, & ſequacis lenticiei viſa eſt,vt topiario vſui apta, aliqua ex parte defendi poßit, nobis enim ſi Matthiolo altius penetrare licet: topiaria Plinio dici videtur, quod iuxta topiarios frutices, & huiuſmodi loca, vel arte vel ſponte aſſurgere conſueuiſſet, ea condecorans: vt verò Poetam interim omittam 4. & 2. Georgicorum, atque Ecloga 3.velut & Callimachi ſculptura fortuitum caſum,ex Vitruuio 4. Architectura, me ad Doctorum*

ſententiam relegabo. Hæc tamen facilè indicant, rhopolas noſtros longè aberrare, herbam cardiacam in maceriis, iuxta ſepes, & ſecus vias luxuriantem, foliis ſubrotundis, longis, laciniis in acutum terminantibus, aſperis, purpureis floſculis, breuibus radiculis,
Branca vrſina. *pro branca vrſina vſurpantes, à qua quidem ita diſtat, quantum à rana murena. Eius loco radix cardui, ſcolymi vocati, vel perſonata ſatisfaciet. At quamuis cardui plura ſint genera, eorum præſertim quos artichiocos vulgus nuncupat, echinatis, variatiſque capitulis, quorum maiora inter præcipuas menſarum delitias, cinaram vocant, ex Galeno 2.*
Cynara. Carduus. *de aliment. non niſi maximam cum palato iniit gratiam, primaſque ſibi deferre videtur carduus, vulgo cardo, candore, ac teneritudine eximia ſibi conciliata, intybi more terra, ſabulove obrutus, pipere ac aceto, ad ſecundas menſas, aſparagi modo ingeſtus, hic tactus Theophraſto nuncupatur 6. de hiſtoria plantarum, cap. 4. vti alter caulem ere-*
Manardus aberrat. *ctum producẽs, quem pternicem vocant, vbi ſcaliam interpretatur Theodorus, pro aſcalerum, vti in primo decorticuti, pro deſquamati, ex Athenæo, etſi id non aduertit Matthiolus: vt nec carduum primum Theophraſti, ſelſinæ, pro eryngio habitum, à Dioſcoride differre. Manardus libro 18. epiſt. 4. brancam vrſinam putat, à Galeno 6. ſimplic.*
Galion. *bunion & arction, nunc arcticum vocatam, in quem errorem quomodo vir tantus delapſus ſit, vix mihi fidere potui, vt quod ſphordilium aliquod ſylueſtre, pro branca vrſina à Germanicis officinis vſurpatur, vt inquit Fuchſius. Acanthi ſpecies Theophraſti ſunt Dioſcoridis acacia, officinis quibuſdam aſpergala, vulgo herba bruſarola, fortè quia ambuſtis medetur. In campeſtribus vbique folio eſt aparine longa, tenuiore flore in cacumine luteo, vel albo, tenui, copioſo, denſo, odorato, nomen ex eo traxit, quod in contrahendo lacte coaguli vicem impleat, ex Dioſcoride, libro quarto, cap. 81. eius tamen dotis inſciæ mulierculæ ob odoratum ſcriniis ſæpius inſerunt, in aruis, humidiſq; etiam locis copioſa, Iulio, Auguſtove menſibus floret, de aperine, vulgo herba raſparola & ſperonella, vide capite de lappa.*

ARgemone, vulgò agrimonia, medicorum, & pharmacopolarum ignorantia, longe abeſt à vulgari hac voce prolata, vt cap. de eupatorio, quandoquidem ex Dioſcoride, libro ſecundo, cap. 169. in totum ſylueſtri papaueri ſimilis eſt; folia habet anemones, diuiſa, florem puniceum, caput in cauliculo, papaueris rhœadis oblongius, & ſummis partibus latam, radicem rotundam, ſuccum croci colore acrem. Hæc in campeſtribus iiſdem notis prædita frequens viſitur, ſylueſtri anemone adeò ſimilis, vt internoſci vix queat. Mira itaque fuit illorum inſcitia, qui eupatorium argemones vice accepêre, etſi eodem errore ducti antiquorum nonnulli, argemonem nominari eupatorium crediderint.

MYriophyllum, millefolium officinis, ex Dioſcoride, libro quarto, cap. 100. caulis eſt tener, ſingularis, vnica nexus radice, plurimis foliis, leuibus, fœniculo ſimilibus, vnde nomen accepit, caulis flaueſcit, varius, ac velut ex induſtria declinans. Naſcitur in palu-

in paluſtribus, atq; apud nos humectis locis creberrimus, vnico caule, foliis capillaceis, fœniculi modo, floribus frequentius candidis: propterea quamuis ſtratiotes terreſtris, & quarta ſpecies ſyderitis, milleſolij nomine plerumq; nuncupetur, prædictum tamen milleſolium, legitimũ eſſe ſtatuit Braſauolus*: at at* Matthiolus*, conſueti moris, & arguendi peritiæ non oblitus, ſe aliis præponens ſacillimè, vt ſine inuidia laudem inueniat: hunc talibus arguit, quia ſtratiotes milleſolium dictum, in pratis, & iuxta ſemita, à Dioſcor. ſcriptis non degenerat, ex his palam eſt commune milleſolium, eſſe hunc ſtratiotem, & non myriophyllum, vt putat* Braſauolum*. Is enim caule eſt ſingulari, &c. vt præſcriptũ eſt, quæ res concludit, ſtratiotem terreſtrem, eſſe vſu commune milleſolium. Sunt ne igitur furiæ, ſunt flammæ, ſunt faces, quibus impellit, perterret, atq; ardentibus tædis* Braſauolum *inſequitur. Hæc mira argumentandi fallacia, mira hercle ſagacitas, aliud planè non indicans, quàm ſtratiotem terreſtre milleſolium eſſe, commune verò nequaquam: æque enim myrophyllon vſitatum eſt, cum ipſa ſit milleſolium, & tanto iuſtius, quo in communibus aromatariorum codicibus, vt in declaratione alabaſtri nardi ſpicati, milleſolium, id eſt myriophyllon exponitur, atq; Dioſcoridis hiſtoriæ egregie riſpondet. Præterea cum myriophyllon præclaris quibuſq; Medicis nominatur, ſtatim milleſolium vertunt, atq; vnicaulem offerunt, plebei autem, & vetulæ quædam, quorum conſortio nihil malitioſe, neq; conſulto facere videtur* Matthiolus*, tanquam magis obuiam pluricaulem pro milleſolio colligunt, atq; oſtendunt, quin etiam in Hetruria, ex Hermolao, 4. ſui Corollarij cap. d. 147. tenuem herbam, à lateribus capillamenti modo ſoliosam, milleſoliam herbam vocant. floribus aureis, gregatim emicantibus, & odoratis, in Sabuleti Serui noſtri copioſiſsimam, nil aliud ab Helichryſo, de quo Dioſcorides, lib. 3. cap. 52. vti & nos, cap. de ſtœchade. Huc accedit Plinius lib. 24. cap. 16. ſcribens. Myriophyllon, quod noſtri milleſolium vocant. Dos tamen ambobus eadem cum ſit, vtervis indifferenter accipi poteſt. Ne igitur tam variis gentium nomenclaturis, tam diuerſis appellationibus, mutationibusq;, fidem adhibeat, ne in his quenquam laceſſat* Matthiolus*, vt cum ſubdubitat hoc modo: Si* Ruellius *per iudaicam herbam intelligit, ab Auicenna deſcriptam, eruum videlicet, culpa vacare non poſſe, nollem ego diſertiſsimum alioqui Senenſem, tam apertè caligare, vt cap. de anemone, planè innotuit. Quandoquidem ita dictat* Ruellius *3. de natura ſtirpium. Hodie noſtris herbariis, & officinis, Barbaro nomine, tetrahit dicitur: aliys herba iudaica, hæc verò foliis eſt marubij, ſed lõgioribus &c. ſideritin primam repræſentantibus, quo igitur argumento impulſus, qua humanitate, clariſsimi hominis ſcripta ſuis ambiguitatibus inquinare non veretur, & non ſolum impunè, ſed etiam ſumma cum laude in arenam deſcendere.*

Stratiotes.

Braſauolus Matthioli vngues fugit.

Ruellium perperã accuſat Matthiolus.

P*Eryclimonon, vulgo materſylua, quibuſdã capriſolio, ſiue vincibosco, aut lilium inter ſpinas, cuius fructus poma equina vocantur, ex Dioſcoride lib. 4. cap. 12 ſimplex fruticat, ex interuallis parua folia habens, ipſum amplectentia, ſubcandida, hederacea,*

SSSS 3 *inter*

inter folia ſurculi exeunt, in quibus bacca hederæ ſimiles, flos fabæ, candidus, aliquantum rotundus, & quaſi in folium procumbens. ſemen durum, & quod diffi.ilè euellatur, radice rotunda, craſſa, naſcitur in aruis, ac ſepibus, conuoluens ſe adminiculis aſſidentibus. His igitur tam euidenti indicio reſpondere materſyluam noſtram, vt idem eſſe eruditorum omnium cum Matthiolo conſenſus proculdubio ſtatuerit, cum nulla hactenus huic tam aſsimilis emerſerit, & quæ eadem experimento præſtet, vt hæc. Viticuloſa enim propinquis ſtirpibus ſe aduoluit, fructu eſt hederaceo, prædure, vulſu difficili, & c. etiam ruſticis aperta radice, tamen ea cum longitudine, & pollicari craſsitie, rotunda quidem, at quæ inter dubitationem, & errorem medium me occupet. Crateuas tamen atq; Oribaſius, ita legunt: Ρίζαν παχεῖ ανμακραν Pandectarius caprifolium, & materſyluam idem eſſe contendit, lycio ibidem ſatue depicto, ex quo vera eſt Dioſcoridis Pixiacantha. Ruellium autem, ſimul ac Fuchſium, tali in re lapſos falsò concludit Matthiolus, cum vulgo, atq; recentioribus herbariis caprifolium vocatam aſſerant, non tamen id propria ſententia ſtatuentes.

Caprifolium.
In Fuchſiũ ac Ruelliũ falsò inuehitur Matthiolus.

*G*Eranium, *vel gruatia, off. herba aut acus moſchata, ſiue roſtrum gruis, & cyconia, Dioſcorid. lib. 3. cap. 111. prima folijs anemone, radice ſubrotunda, dulci cum eſtur. Altera ſpecies ad medicinam inutilis eſt: nunc in vulneribus, ac fiſtulis, etiam potu mirifice vſurpatur, caulibus minutis, & piloſis, ſeſquipedalibus, folius maluæ, in ſummis aliis ſurſum ſpectantia gruum capitula, cum ſuis roſtris, aut caninis dentes: prima folijs anemone reſpondens floribus quaſi purpureis, & gruum capitulis, radice eſculenta, rotunda, cortice tamen rubicunda, nobis, vt etiam aliis pluribus ſæpe in campeſtribus perſpecta eſt. Secunda pes columbinus vocitatur, in incultis, vbiq; in ipſis etiam ſemitibus ſcaturiens hanc venenum eſſe tradidit Cardanus, in lib. de malo medendi vſu, pro columbino, miluinum forte, vel coruinum quibuſdam flammula, vel ſcelerata, accipiens, ranunculi ſcilicet genus, exulcerans, & veſicas excitans: vel deceptus, quia in Geranij ſpecie, foliis ranunculo ſimilibus, in quinta ſpecie, à Fuchſio numeratur, circa fluenta, limites humidos, opacosq; margines, in pratis etiam copioſiſsima. Quintum autem ranunculi genus radice rapi modo Matthiolo recte pingeretur, ſi copioſas ſuperiores radiculas quaſiq; capillamenta ſtatim ſupra tuberoſam radicem affixiſſet. Secunda itaq; duplex eſt, prima folio orbiculato, maluæ magnitudine, capitulis gruini capitis modo roſtratis, quibuſdam pro vera momordica. Secunda minoribus foliis, eodem modo laciniatis, quibus ſanè diuiſuris, à folio maluæ recedere putat Braſauolus, ideo geranium non eſſe. Matthiolus hunc falliretur, & ſecundo geranio accommodat, à quo tanquam inutili prætermiſſo, per geranium primum ſcilicet vbiq; accipiendum, idq; nullis Dioſcor. reclamantibus notis. Præter has aliam geranij ſpeciem elicit Matthiolus, Plinij caput ſextum allegans, vndecimũ quod eſt, libri 26. vt latinè poſtea dictat, vbi inquit, Geranion alij myrrhin, alii qui myrrhida appellant, ſimilis eſt cicutæ, folijs minutioribus, & caule breuiori,*

Pes columbinus.
Cardanus labitur.
Ranunculus.
Momordica.

rotun-

rotundo, ſaporis, & odoris iucundi: noſtri ſic eam tradũt: Græci folijs candidoribus, &c.
Plinij itaq; geraniũ, vulgare roſtrũ gruis, aut cyconia eſſe, alijs acũ moſchatã, ob fragrãtiſſimum quē ſpirat odorem, ſemine gruino capiti perſimili, idq; Pliniana deſcriptioni Ruelli, ac
quadrare proponit Matthiolus, ideo Ruelliũ hallucinari, cui addimus nos, & Fuchſium, Fuchſii lapſus.
qui acũ moſchatam, vel paſtoris, primo Dioſc. geranio exæquarunt: ea non folijs anemones, non radice rotunda ac dulci, folijs chærephylli paſtinacæue æmulis, floribus purpureis, caulibus rubeſcentibus, lanuginoſis, geniculatis, ſaporis, atq; odoris ingrati, radice intus viridi, & acerba: præterea etſi rubertam vulgi, ab acu paſtoris diuerſam obtinuerit aduerſus Hermolaũ, cum inuicem aſſimiles ſint, non abnegandum, eſſe rubertã gera- Ruberta.
nij Pliniani ſecundã ſpeciem, ideo non eſſe myrrhim Dioſc. lib. 4. depictam, vt exiſtimat.
Quod ſi ſic ſub geranij capite collocanda erat, cuius tamen vnica duntaxat eſt ſpecies ex Myrrhis.
Plinio: cumq; myrrhis tota rubicunda, ſimillima ſit cicutæ, caule, folijſque, radice alba, oblonga, molli, rotunda, odorata, cibo non inſuaui, vt eſt videre in Patauino Viridario: Eadem verò à ruberta abſint, quæ gruina fert capita, & odoratiſſima eſt, nec myrrhis gruum eſt capitulis, vel vſque adeo odorata, ideo &c. Ruellius tamen 3. de natura ſtirpium, cap. 126. inquit: Hallucinantur, qui herbam robertianam myrrhum eſſe rentur, quæ potius ad geranion releganda eſt, nec magnopere à Plinij prima ſpecie diſſidet, niſi eadem ſint. Hermolaum etiam vellicat, quod Latinorum geranium, myrrhim eſſe Græcorum expoſuerit, quoniam myrrhim, & myrrhida vocari aſſeruerit Plinius, quem lib. 24 capite 6. non animaduertit, ſeparatim de myrrhide pertractaſſe. Hac igitur in verboſiori controuerſia, dicendum Plinij geranium, acum moſchatam vulgi dici quidem poſſe, atque herba moſchata loco ſuſcipiendam, cuius defectui ſatiſfaciet polium, quæ & vulgo Iua moſchata dicitur. Simpliciter itaque prolatum geranium, vel pes columbinus, aut roſtrum gruis, vel cyconia, primum id genus à Græcis aſſignatum oſtendit, ac per granium Latinum, addita huiuſmodi voce, Plinianum ſignificari. Matthiol.
Quamuis in Matthioli verbis, maius ſit quàm aliorum peccatum, ſi fraus, ſi ſcelus, ſi au- reprehen-
dacia, illum de mente deturbabit: quandoquidem afferet quiſpiam, non Dioſco. primum ditur.
genus, non Plinianum gruinis conſtare capitulis, inſignis ſanè nota, quam nõ facilè præterijſſent, vt neq; in ſecundo Dioſcorides: neq; fortaſſis mouebitur geranij ethymo, quin aut quia circa eam libenter verſentur grues, vel ea veſcantur, perinde ac verbenaca periſtereon appellata eſt, ita illa geranium, nec ideò gruinis ſcateat capitibus. Præterea in eundem reflectitur argumentum: quum ideo geranii nomen inditum putat, quod ſemine ſit gruum capitulis contento, ſiquidem tradidit mirum ſanè non eſſe, Plinium ſcripſiſſe, aliquibus vocari myrrhim, quod etiam è Græcis fuerint, qui ſecundũ geranium in Dioſcoridis exemplaribus vetuſtis, myrrhim appellauerint: cũ igitur myrrhis è conuerſo, geraniũ vocetur, nec ſit gruino capite inſignita, iiſdē pariter exornata dici poſſet, nulla iſtorũ in pdictis, magis quàm hac mentione facta. Reliquũ eſt vt Hermolaus, à Matthioli

morſu,

Digitized by Google

morſu, mox, mox vendicetur, vt vulgi iudicio perperam accepta trutinentur, tametſi ſcriptum reliquiſſet, geranium id eſſe Latinis, quod Dioſcoridi myrrhis, nempe in Dioſcorideis exemplaribus, proprio Matthioli teſtimonio ſecundum geranium, myrrhis vocatur. Non iniuria igitur, bona fide ſuſtineri poſſet, geranium Dioſcoridis, id eſſe nobis ſcilicet Latinis, quod myrrhis, eodem in capite dicta. At huc conferendus eſt Hermolai textus, 3. ſui corollarij. Noſtri vt inquit Plinius, geranion oſtendunt, cicutæ folijs minutioribus, & caule breuius rotundo, ſaporis, & odoris iucundi, verum hæc propriè geranion non eſt, ſed myrrhis de qua poſt agemus, confuſione orta, quod geranion à quibuſdam myrrhis vocetur, &c. En ergò quanti faciendæ ſunt, egregiæ Matthioli accuſationes, quæ ſit eius præſtantis ingenij admiratio, cum aliquos myrrhim, ac geranium confudiſſe explicuerit Hermolaus, nec idem eſſe vnquam protulerit, vt falsò, ne dicam impudenter, decertare nõ veretur Matthiolus, in eodẽ luto ſemper hæſitans. Plura nos vidimus geranij genera, gruinis noſtris in mucronem acuminatis, folijs ranunculi modo, ſola magnitudine florum, foliorumq; diſſidentia.

GAllinæ, domeſtica animalia, vt etiam galli gallinacei, noctis horas ſuo cantu diſtinguentes, criſta exerta, ac rubente, forma admiratione digniſſima, adipem in promptu offerunt: eorum facultates ſcribuntur Dioſcor. lib. 2. ca. 41. & Galen. 11. ſimplic. eorum ſtomachus, id eſt quæ interiore ventriculi galli ſinu reſidet membrana, ſecti in laminas cornu ſpecie ſimilis, inter coquendum abijci ſolita, vino albo, alijs aqua ardenti, prius lota, & ſiccata, conuenientiſſime ſtomachicis trita in vino dari ſcriptum relinquitur à Dioſcoride lib. 2. capite prædicto. At Galenus vanam eſſe promiſſionem experimento comprobat. Varro tria gallinarum genera eſſe docet, villaticum, ruſticum, & Aphricanum. Hoc verò vltimum, quòd aſpectus magis, quàm alimenti gratia alebatur, an eius ſit generis cum noſtris Indicis gallinis candidi excogitent. Alij enim pauonem Indum vocant, quoniam & ipſe caudam ſuam in orbem circumactam geſtiens contemplatur, pulchritudine tamen longe diſtat, pelle tamen eſt circa caput verſicolore, quam mirandũ in modum, voluntatis arbitrio, ex cinereo rubram, atq; albam commutat, & quod maius, illam palleſcentem colligit, ſæpè purpuream in acutum terminantem, vltra roſtrum extendit, mas ſcilicet, fœmina amplior, criſta non erecta, ſub mento palearium inſtar pendente, & variata, vbi excandeſcit: alij etiam Meleagridas appellant.

Marciaton paruum.

RÉcipe foliorum lauri, libr. iii rutæ, libr. ii. & med. ſampſuci, libr. ii. roſmarini, libr. i. & med. foliorum myrthi, libr. i. florum ſaluiæ, ſiſimbrii, ocymi, an. lib. med. butyri, vnc. v. ſtyracis, medullæ ceruinæ, adipis vrſini, & gallinacei, an. vnc. iii. maſtiches, vnc. iii. thuris vnc. ii. & med.

& med.olei nardini,vnc.i.olei communis,lib.vi.ceræ,libr. iiii.ſi vero duriuſculum fiat,detrahe aliquid ceræ.

Nicolaus Præpoſitus,etſi ab Alexandrino expilatus ſit,ponderibus tamen variat. Deſſennius legit ocimi,an.drac.vi.pro vnc.vi.forte chalcographi vitio.

Podagræ frigidæ,ſiue mixtæ,paralyſi,arthritidi,iſchiadi,& ad omnia vitia,& neruorum dolores,nephritidi quoq́; auxiliatur.

Populeum.

RECipe germinum populi recētium,contuſorum lib.i.& med.axungiæ porcinæ mundatæ,recentis,& inſulſæ lib.iii.aliàs ii. macerentur ſimul,donec ſequentes herbæ colligi queant æſtate.

REcipe foliorum papaueris nigri,mandragoræ,& hyoſciami,cymarum rubi tenerrimarum,ſolani,ſemperuiui maioris,& minoris,lactucæ,violariæ,cotyledonis,an.vnc.iii. contundantur,& miſceantur germinibus populeis,& axungiæ:dimittantur ad decimum diem,deinde coque lento igne,in vini odorati ſufficienti quantitate: alii in lib.i. donec vinum euaneſcat,poſt cola,& exprime,expreſſum vnguentum repone.

Contra nimium calorem valet,& temporibus illitum ſomnum conciliat.

Nicolai fragmenta,Præpoſiti vt credimus nomine,quædam addunt, at oculorum populi,lib.med.duntaxat capit,in vnguento populeo. Fuchſius adipis ſuilli pondus non legit,& pro foliis rubi rubiæ reddit, at 2.de compoſ.med.rubum accipit,& cymbali ſingul. vnc.i & med cum in Myrepſo,ſit vnc.med.duntaxat. Hicque Perſonatâm nullius eſſe vſus,axungiæ,lib.i conſtituit,exiguam admodum,ad ſelibram oculorum populi: vini etiam vnica lib.pharmacopæis noſtris non ſatisfacit.

P*Opulus,quibuſdam arbor tremula, quia tremulis,& inter ſe crepitantibus foliis conſtat,vt ex Plinio,lib.16.cap.24.ex. Dioſcor.lib.1.cap.92.duplex eſt:alba ſcilicet,& nigra,ex Theoph.3.de hiſt.plant.cap.14.triplex,qua κερκὶς Theodoro Alpina, Plinio Lybica eius itaque pdule,quæ primo foliorum partu exiliunt,quæ & oculi,& germina vocari conſueuêre,ceraginoſa,atq́; odorata, hic accipienda ſunt. Vtraque enim noſtris agris,communibus viis,aquarum ripis,familiariſſima eſt: nec vlla arbor nobis frequentius occurrit:cum verò albam folio bicolorem,ſuperne candicantem, inferiore parte viridi,memoriæ prodiderit Plinius,lib.24.cap.13. Matthiolus in latino codice, vt pragrandius exorbitare,teterrimis quibusq́; ambitum proderet,aliena peſſundat,ſuo nomini inſcripta extollit,non mediocri ſanè pœna plectendus, cum in aperiſſima re,omnibus vbiq́; obuia,ſtudioſiſſimum,grauiſſimumquê vſq́; adeò authorem,tam petulanter irritare.& (vt ait) aperto errore notare non veretur;quod populi albæ folia, contra quàm ſenſerit Plinius,ſuperne vireant, inferne albicent: quis enim in re tā manifeſta,*

Plinius à Matthioli nota libe ratur.

niſi ſit tragico illo Oreſte aut Athamante dementior, id ſaltem Plinianis manibus non concederet, non permitteret, ob violatam à librariis ſcripturam proueniſſe? at non id eſt quod quæritur, cum ex Hermolao ita etiam ſcribatur, 1. ſui Corollarij: verum Matthioli quædam impatientia, veritatis protectio, aliorum ſalutis redintegratio. Quandoquidem Plinius lib. prædicto, ca. 24. publicã foliorum omniũ differentiam enarrans, in ipſis partẽ inferiorem à terra, herbido virere colore, oleæq; ſuperne candidiora, & minus leuia, item hederæ: ſuperioremq; partem omniũ, lanuginem quantulamcunq; habere, & cætera in medium adduxit. En igitur quàm bellè ſe explicat, quo pacto in oleæ folijs, atq; hederaceis, aberraſſe annotaretur, ſi ſupernam, infernamúe partem, vulgi, ac Matthioli plebem imitantis modo acciperet. Nempe callum, neruosq; & articulos, in ſuperiore habere parte, folia ſcilicet annotauit, in qua deinde populea folia albicant, inciſuras verò ſubter, vt manum humanam, quæ ſcilicet viridia ſunt: quæ quidẽ omnia, etſi in ſuum tranſtuliſſe librum videatur Plinius, ex Theophr. 1. de hiſt. plant. cap. 16. non ideo huius mentem omnino ſectari videatur, etſi haud facilè dicatur, vtra pars potius ad ramulum vergat: præterea nõ dormitat Matthiolus, cum Plinium ſibi ipſi repugnantem accuſat, quod lib. 16. cap. 26. populum, nec fructum, nec ſemen ferre tradiderit, verum lib. 24. ca. 8. quanquam in apologia, impreſſoris lapſu (vt credendum eſt) libr. 23. legatur & vuas, & ſemen ferre fateatur, ſiccine adeo anguſti animi, atq; dimiſſi Matthiolus, quo tam paruo triumpho, tam leui honore, vſq; adeo exigua dignitate conquieſcat, ſola ne leuitate inanem aucupabitur rumorem, ſi omnes vmbrás etiam falſæ gloriæ conſectatur: non enim laudem, non ſplendorem auerſatur, non iuſtam gloriam, quæ eſt fructus veræ virtutis honeſtiſſimus. Nempe facilè credit, Plin. errore ductũ exiſtimaſſe, muſcũ in populo naſcentẽ, nihil ab eiuſdẽ vuis differre, quod ſcripſerit, li. 12. ca. vltimo nihil aliud eſt populi albæ vua, quàm bryon, Latinis muſcus vocatus, ex verbis: eodẽ & bryon ptinet, vua populi albæ, &c. quid igitur de Plinio, quẽ alias magno nomine vẽditarũt, ſi ſui ipſius eſt accuſator, ſi tali inſcitia damnandus eſt miſellus, id ſaltẽ illi maximo in honore eſt, quod ab acerrimo, grauiſſimoq; viro in ius vocatur ab eo mehercle, q omnes authores intus, & in cute nõ modo nouerit, ſed etiã interpretando ab omnib. mendis expurgauerit. Siquidẽ hoc pacto Plin. dictat, fructum arborũ ſolæ nullũ ferunt, hoc eſt ne ſemẽ quidẽ, Tamarix ſcopis tantum naſcens. populus, alnus, vlmus, atinia, alaternus, cui folia inter ilicem, & oliuam, infælices autem exiſtimantur, damnataq; regione, quæ neq; feruntur vnquam, neq; fructum ferunt. Cremutius author eſt. nunquam virere, arbor eſt, è qua phyllis ſe ſuſpenderit. Cremutio igitur authore, non propria ſententia hæc inuulgauit, nimirum quod & Theophraſtus, 3. de hiſt. plant. cap. 5. quoſdam populum ſolam ſterilem putare, vt Arcades: at verò in Creta, populos complures fructificare aſſeruit: cuius ſanè hiſtoriæ ſtudioſiſſimus, aliorum mentem referre, ipſe quoque non eſt veritus: neque enim adeo demens credendus eſt, qui eodem libro, ſed cap. 17. ſamaram vocari vlmi ſemen dictauit,

vt octo,

Digitized by Google

vt octo, & paruis interiectis capitibus, ſe ipſum apertiſſime accuſauerit. Si autem pernicax quiſpiam, verborum ſtructuram aliter facere conetur, non poteſt niſi cum barbariſſimo, & verbo eſt vna ſemoto: vt nos ita legendum crediderimus: Nunquam virere *arbori eſt, &c. eaq́ potius ratione, vir ſummo ingenio præditus ſeruandus, quàm ſpiculis inani hoc labore feriendus. Quod ſi me inſignem Palæmonem exclamabit, quod huiuſmodi grammaticas interpunctiones effecerim, præſtat hoc modo defunctorum grauitatem ſeruare, quàm inani garrulitate exagitare. Denique vt ſecum ipſe caput manu ſiniſtra perfricans, non vltra commurmuret Matthiolus, an audet hæc nænia decantare, ne dicam mẽte concipere, aut verius typis committere, Plinium videlicet putaſſe, bryon eſſe populi albæ vuam (etſi ita exiſtimet Hermolaus, 1. corollarij, turpiter ſanè deceptus) qui eodem libr. ſed cap. 24. canos arborum villos, quales in quercu maxime videmus, bryon appellat: an vidit caſtigationes Plinianas Hermolai, in quibus etſi falsò (pace tanti viri) antiquam, & genuinam lectionem peruertat, iſtius tanquam ſpeculo intueri potuiſſet, non brion, ſed Irion legendum, vt in vetuſtis exemplaribus. i. irio, ad eadem pertinet, & vua populi albæ. Quod autem de cedro comminiſcitur, quod nullas ferat vuas, ſed muſcum perquam odoratum, id etiam non aduertit, alias in Lycia Cedro, hoc eſt in monte Cedri nomine, vti in ſcriptura cum habitantibus cedar, quanquam Lycia cedrus non me lateat, optimas populeas vuas repertas ſignificare, quibus tametſi officij diſciplinam quã profitetur, non ſuſtineat Hermolaus: cum hac lege, hac lectione, arma, ſcutum, & gladium induerimus, hac veritatem incolumen ſuo loco perſiſtere volumus, non eſt quod eam defendenti, quod Plinium tutanti, quis merito ſuccẽſeat. Cum verò huiuſmodi vnguentum ex vua populi cõficiendum ſtatuat Hermolaus, affirmet Ruellius, aperto errore vincuntur à Nicolao Myrepſo, non vuas, ſed ceraginoſa, atq; odorata germina accipiente, i. oculos in ſummo arboris populi, cum primum erumpunt.*

Hermolai lapſus.

Ruellius hallucinatur.

Comitis, aliàs Comitiſſæ.

REcipe tunicæ mediæ caſtanearum, quæ carnẽ, & corticem intercurſat, corticis medij glandium, tunicæ mediæ quernei arboris, myrtill. equiſeti, gallarũ, cort. fabarum, acinorũ vuarum, ſorborũ, & meſpilorum acerborum, ſiccorum. foliorum pruni ſylueſtris, rad. chelidonij, an. vnc. i. & med. contundantur aliquantulum, & coquantur in aquæ plantaginis, lib. viii. aut quantum ſufficit, ad mediæ partis conſumptionem, in eius colatura nouies laua infraſcripta recenti aqua decocti ſemper affuſa, quotieſcunq; laueris, ceræ nouæ, vnc. viii. ol. myrthini & maſtichini, an. libr. 1. & med. poſtea inſperge ſequentium rerum tenuiſſimum puluerem, tunicæ mediæ caſtanearum, & glandiũ, ac quernei arbo-

 ris,

ris,gallarum,an.vnc.i.cineris oſſium cruris bubuli, myrthorum,acinorum vuarum,ſorborum ſiccorum,an.vnc. med. trochiſ. ſuccini,vnc.ii. cōfice vnguentum arte. Nos addimus bolum armenum,ac lemniam terram,vſus tempore. Præpoſitus legit ceræ,vnc.viii. & med.olei myrthini, lib.ii.& med.alii per partes variant. Fuchſi.glaucium mauult,quàm chelidonium,nec perperam.

Inceptum abortum probibet,hæmorrhoidas ſiſtit,ac laxatos renes conciliat.

Vnguentum de corticibus caſtanearum,quia prædicto imbecillius,ideo derelictum.

CAſtanea,quæ & Sardianæ glandes,aut lopimæ,vel glandes Iouis,ex Dioſc.libr. ca. 122.quarum feraciſsimi ſunt noſtrates colles,in ſylueſtres, & hortenſes diuiduntur,maiores,minores,aliàs guſtui ſuauiores,minus'ue gratas. Quæ verò maiores ſunt, facilè purgantur,ſpecioſiores etiā,ac ſapidiores,in corollas filo digeſtæ, marroni appellari conſueuere,at quoniam inter pocula & dapes,iucūda quadam diſceptatiuncula dubitare contingit,in caſtanearum oblatione,vbi vniuerſus Phyſicorum Vercellenſium cœtus genio indulgeret,opiparo eo conuiuio,ſeu maius ſplendidiſsimo apparatu, apud ſciētiſsimum Marcum Antoniū Capram,ad maxima queq; artis medicæ fœliciter obeunda progenitum,ideo quotidianum ſuæ Celſitudinis medicum: qui ſe inuictos athletas,atq; oculatiſsimos arbitrabantur,ſecum pugnare Galenū propoſuere, quippè quod in libr. de ſuccorum bonitat,& vitio cap. 4.nec quicquam mali ſucci obtinere,aſſeruerit, verum in eo de attenuante victus ratione,cap.10.ſemper eſſe prauas, ſiue elixentur, ſiue aſſentur,ſiue deniq; frigantur,& multo magis ſi cruda mandantur. Propterea quibus fulcris contra hos ſæuiſsimos incurſus communiremur, multos neſcire,penè tragico dicendi genere arbitrabantur:cumq; alij authori ſuo controuerſiam reddidiſſent, ex eoq; huiuſmodi pharetram enacuatam lib.5. 10.enarratione:prauas ob id dixiſſe Galenū, non quia prauus ex ijs ſuccus producatur,ſed quia ægre conficiuntur, aluum adſtringunt, flatuoſæ ſunt,ob quæ ſymptomata,vt etiam craſsitie,infarciunt,obſtruunt, ob id noxiæ ſunt. Nos tandem ſubiunximus:ſi placidas aures præbueritis,vnico abſoluemus verbo: noxias in attenuante victu ob ſucci craſsitiem,non prauitatem dici,quod ſi calumniæ, ſimultatis,ac inuidiæ affectum,apud vos effugere poſſem, cum veritatem ipſam auidiſsime expetam,illi toti enixiſsimè incumbam,huiuſmodi contradictorem ſæpenumero inſigniter lapſum,vt propediem quaſi à tenebris ad lucem reuocaturus, in præſentia quoq; facillime proderem.

Antheræ minus.

RFcipe olei roſ.lib.med.ceræ,florum,roſarum aliàs antheręan.vnc.i. acaciæ,vnc.med.ſantalorum rub.roſarum rub.an.drac.ii.boli armeni,drac.i.miſce,fiat vnguentum.

Conſtipat,& membra firmat,ideo menſes quodammodo ſiſtit.

Digitized by Google

Anthera maius.

Recipe florum roſ.drach.vj.roſ.rubr.balauſtiorum, malicorii, gallarum,nucum cupreſſi,gummi arabici,tragacanthæ, myrtill.myrrhæ,terræ ſigillatæ, coriandri pp. boli armeni, ſantalorum rubr. ſingul.vnc. med.ſanguinis draconis,maſtiches,thuris,hypociſthidós,an. drach.iij.acaciæ,rhu,an.drach.v.bdellii,antiſpodii,coral. rubr. an.drach. ij.caphuræ,ſcrup.i.cepularum glandium, drach.vj.ſuccini,ſeminis plantaginis,an.vnc.med.olei roſ. libr.i.olei myrthini,cotoneorum, & maſtiches,an.libr.med.fiat vnguentum.

Menſes immodicos,omnemq; fluxum potentiſsime ſiſtit.

Vnguentum ſantalinum,aliàs ceratum ſantalinum.

Recipe roſarum,vnc.i.& med.ſantalorum rubr. drach.x, ſantalorum alborum,& citreorum,an.drach.vj.boli armeni, drach.vij. antiſpodii vnc.med.aliàs vnc.iiij.caphuræ,drach.ij.ceræ albæ,drac.xxx.olei roſ. libr.i.conficeartc.Sunt qui oleum & ceram prius lauent, demum reliqua addant,oleum verò lauandum eſt,antequam roſas recipiat.

Phlegmonas,& intemperaturas omnis calidas ventriculi,hepatis, & partium aliarum,potentiſsime extinguit.

Album Gal.aliàs infrigidans ceratum.

Recipe ceræ albæ,lotæ,libr.i.olei roſ.omphacini, antequam roſas acciplat,aqua fontis gelidiſſima, ſæpius loti,libr.iij. aliis quatuor, vt ex Gal.10.meth.med.cap.9. conquaſſentur ſimul, modico aceto albo, claro addito,liqua in vaſe duplici, poſt rurſus ſæpiſſime lauetur aqua niuali,aut frigidiſſima,donec albefiat, cũ coiuit modice, totum vas in quo cõtinetur,in aquam frigidiſſimam dimitte,& paulatim in mortario tantum aquæ,quantum in ſe dum eo mollitur accipere poſſit, impone: ſunt qui lauent roſarum latice,& ignauius infrigidat. Ætius. Tetrab.2.ſerm.1. cap.91.ex roſacei triente parat. Alex.lib.12.c.4.ex ceræ quadrante.

Refrigerat febres ardentes,colorem hepatis, & ſedat dolores capitis, circum tempora,ſuper hepar,& ſpinam delinitum, omnem denique phlegmonem, ſimiliter herpetes quoque,& carbunculos,tum eryſipelata, & phygethla,ac breuiter omnes morbos calidos,ex Gal.1.ſimpl.c.6. at. 6.de tuen.ſa.cap.14.ſuccum ſemperuiui,ſolani,lactuca,&c.

Google

permiſcet Fuchſ.2.de compoſ med.hoc vnguentum reuera ad Galenum non referendum ait,quod ſantalorum,nec caphuræ apud eum ſit mentio,vbi quid nugetur (eius pace dixerim) non intelligo:Tametſi in ceratorum ſect. num. 1. ceratum liquidum & infrigidans Galeno proprie inſcribat.

Stomachicum Galeno adſcriptum,aliàs emendans vitia ſtomachi ceratum.

Recipe roſarum rub.maſtiches.an.drach.xx.foliorum abſinthii ſicci,drachm. xv. ceræ, vnc. iiij. nardi drachm. x. olei roſ.libr.i. & med.cera,& oleum,aliquoties ex aqua roſa.lauetur, & excolata omni aqua, rurſus ad ignem reſoluatur,deinde alia omnia in ſubtiliſſimum puluerem trita inſpergantur. Sunt qui lauent vino veteri, & cotoneorum ſucco, duriuſculumque reddentes, ceratum vocent.

Ventriculum, & hepar roborat,horum dolorem à frigido lenit, appetẽtiam excitat, coctionem iuuat.

Vnguentum pro ſtomacho.

Recipe maſtiches, vnc.i.aloes, ſcrup.ij. caryophyll. cinnamomi,calami aromatici, an. ſcrup. iiij. aquæ roſarum, ſucci cotoneorum,an. drachm.iij. olei maſtichini,vnc.med.ceræ quantum ſufficit,fiat vnguentum.

Ventriculum ad frigidum lapſum roborat,& flatibus turgentem reſoluit.

Sylua eſt vnguentorum ſtomachicorum,aliis aliter euarians.

Ad Vermes.

Recipe centaurii minoris,perſicariæ, foliorum perſici, abrotani, abſinthii,rutæ,an.m.i.ligni aloes,raſuræ cornu ceruini,dictamni, myrrhæ, an. drach. ij. pulpæ colocynthidos, farinæ lupinorum,an.vnc. med. aloes, ſucci porrorum, nondum remiſſorum fellis taurini, an.vnc. ij.& med.olei abſinthii,vnc.iiij.tritis,terendis, & aceto acerrimo inſperſis,cum cera ſufficienti, fiat vnguentum.

Vmbilico, & ſtomacho illitum,fermes efficaciſſime enecat.

Quot pharmacopolia, tot ſunt huiuſmodi vnguenti varietates, vt etiam in duplici ex Myrepſo traditione.

Nymphæa

Nymphææ citreæ, off. de nenuphare citrino.

RECipe olei nymphææ citreæ,vnc.iij.foliorum eiuſdem,drac.ij.ſantalorum rubr. corall. rubr. an.ſcrup. med.ſeminis oxoalidis,margarit.cartilaginis oſſeæ cordis ceruini,an.ſcrup.i. caphuræ, ſcrup. med.ceræ flauæ,in aqua roſ.lotæ,quantum ſufficit,fiat vnguentum.

Cordi admotum febrium feruorem, & cardialgian, ſi tenuè compeſcit, diuturnis febribus,quæ ad hecticam vergere videntur,iiſdemq́; ſuccurrit.

Alii ponderibus variant,nec probatur à Braſauolo,vnciarumq́; vice,libras legit.

Pectorale primum.

RECipe mucaginis ſeminis pſyllii,tragacanthæ, gummi arabici, ſeminis lini,fœnugræci,an.vn.i. (Cordo,an.drach.i.)adipis gallinæ, medullæ vituli, butyri recentis, ex violarũ aqua loti, an. vnc. i. & med.olei violati,& amygdal. dul. an. vnc.i. ceræ albæ, quantum ſufficit, fiat vnguentum molle.

Mitigat dolores pectoris,& tuſſim,digerit,maturat,facilitat ſputũ,& reſoluit pleureſin. Aliud eſt Nicolao,ad pleureticos & ſuppuratos,& tuſſientes,huic affine.

Quia facilè ranceſcit,ſunt qui pinguedinem, ac butyrum, vſus tempore apponendum ſeruent.

Pectorale ſecundum.

RECipe olei amygd,vnc.iiij.olei chamæmeli,viol.ſing.vnc.iij.butyri recentis,libr.med.adipis gallinæ,anatis,an.vnc.ij.pul.rad.iridis, drach.i.croci,drach.med.ceræ albæ,vn.iij,omnia ſimul liquefiant, vltimo addatur iris,& crocus,paretur vnguentum,lauetur ter, quaterve, aqua hordei tepida. Præpoſitus legit iridis,drach.ij.

Eadem præſtat, quum verò paulo calidius ſit ſuperiore,flatus potentius diſcutit, varia tamen ſunt ſunt horum vnguentorum deſcriptiones, diuerſimode parabiles, in tam diuerſis thoracis affectibus.

ANas,animal aquis gaudens,ſylueſtris eſt, & domeſtica,vtraq; cognitiſſima,ex ſylueſtris adeps magis calet. Sunt & Indicæ anates,in Italia numeroſiſſima,mare noſtratibus grandiore.

Ex Tragacantho.

RECipe olei violacei,amygdal.dul.ceræ albæ,an.libr.i.ſimul liquefac, poſt horũ refrigerium,adde paulatim,continuè, & valẽter miſcendo,

do,

Digitized by Google

do, traga canthi, duodecim horis infuſi in aqua violarum, poſt linteo lineo tranſmiſſi, vnc.iiij. donec vnguẽti formam affabre nanciſcatur: quòque diutius elaborabitur, tanto perfectius reddetur.

Pleureticis, phthiſicis, tuſſiculoſisq; omnibus competit.

Dialthea minus.

Recipe rad. altheæ, libr. ii. ſeminis lini, & fœnugræci, an. libr. med. olei, libr. iiii. ceræ, libr. i. terebinthinæ, vnc. ii. reſinæ pini, libr. med. radices, & ſemina contuſa, macerentur tribus diebus in aquæ lib. viii. quarto die coquantur, donec remittant craſſam, & viſcidam mucaginem, eam deinde exprime, mox accipe expreſſæ mucaginis, libr. ii. coque cum oleo. Cum aquoſum illud mucagine conſumptum fuerit, ceram addito, fiat vnguentum arte.

Emollit, calefacit & humectat.

Dialthea maius.

Recipe radicum altheæ, libr. ii. ſeminis lini, & fœnugræci, an. libr. i. ſcillæ recentis, libr. med. olei, libr. iiii. ceræ, libr. i. terebinthinæ, gummi hederæ, galbani, an. vnc. ii. colophoniç. reſinæ, an. lib. med. radices, & lini ſemen contuſa, macerentur tribus diebus in ſ. q. aquæ lib. vii. deinde coquantur, donec craſſeſcat mucago, ad cuius libr. ii. adde reliqua, & vnguentum arte parato. Detrahe ſi libet omnium dimidium, vt ex Myrepſo, poſtremo colophoniam tritam, ac reſinã inſperge eliquata, conquaſſa, ab igne remoue. Addunt quidam rad. cyclaminis, & ſambuci, an. libr. i. olei, libr. iii. legit Præpoſitus. Paulus lib. 7. cap. 17. penè cum Alexandrino ſonat. Alexander paulùm diſſentit, libr. 11. cap. 1.

Calefacit, emollit, humectat, id. e dolori thoracis, frigido potiſſimum valet, pleureſi etiam, atq; omni contractæ neruorum frigiditati.

Nardi ſpicati, quibuſdam Alabaſtron.

Recipe ſabinæ viridis, vnc. i. hederæ viridis, myriophylli, arthemiſiæ, gallarũ cupreſſi, fœnugręci, phu, ſeminis lini, an. lib. med. terę, macera triduo in aquæ lib xxx. poſt adde olei, lib. vi. & med. coque ad aquę cõſumptionẽ, cola, adde ceræ, vnc. vii. colophoniæ, terebinthinæ, galbani, maſtiches, gũmi hederę, reſinę pini, olibani, myrrhę, an. vn. v. ſtyracis, ſtactę, ſpicæ nardi, an. lib. i. balſami, vnc. iiij. miſce, & vnguentũ arte cõficito.

Fuchſius

Fuchſius dimidium ferè compoſitionis pondus ſectari videtur, at in ſabina, atque aliis quibuſdam redundat, in cupreſſo diminuit, cumq́; olei libr. xx. & med. in vulgatis codicibus legerentur, nobis excedere viſum eſt, quumq́; pro benedicta herba, caryophyllatam exponat Fuchſius, nobis plus magis arriſit, è vulgi cognomento, aliud verò eſt alabaſtrinum, vt infra.

Attritis contuſis, flagellatis, ex alto cadentibus, omnibusq; torturis mirãdum, nec non ad vterinos, & nephriticos affectus.

Alabaſtrinum.

Recipe ſucci chamæmeli recentis, vn. iiij. ſucci roſ. ſucci rad. althææ, ſing. vnc. ij. ſucci rutę, betonicæ, ſing. vnc. i. & med. olei omphacini, libr. i. & med. alabaſtri optimi & puriſſimi, inſtar pollinis triti, vnc. iij. vna fermenteſcant die naturali, poſt igne lento duplo vaſe coquatur, & adiecta cera ſufficienti, fiat vnguentum.

Eximiis dotibus in quocunq; capitis dolore celeberrimum: addunt alii alb. ouorum ij. rutæ, & cymarum rubi, an. m. i. alii aliter parant.

Euphorbij.

Recipe olei antiquioris, libr. i. ceræ rubræ, vnc. ij. liquefac ſimul, poſtea inſperge euphorbii, vnc. i. caſtorei, vnc. med. miſce ad vnguenti formam.

Neruorum frigidis affectibus efficax, conuulſioni potiſſimum.

Ex Galeno deductum eſt, 5. de compoſitione medicamen. per gen. Eſt & ceratum ex euphorbio Alexandri, libr. 11. Eſt etiam emplaſtrum ex euphorbio Actuarii, aduerſus neruorum vulnera. At vnguentum ex euphorbio barbaricum Myrepſi, cum his nullatenus ferè conuenit.

Geniſticum.

Recipe florum geniſtæ, libr. med. butyri menſe Maio formari, ſi eius eſt occaſio, axungiæ porcinę recentis, an. libr. i. floribus optimè contritis, miſceantur feruenti Sole, addendo ceræ, vn. ii. poſt decem dies continuo, poſt coque arte, & cola, colatum ſerua.

Dorſo illitum, quartanariis vtile.

Ebulinum.

Fit præſcriptis addendo, ſucci ebulorum ſimul coctorum, vnc. iiij. tunc neruis contractis, dolentibus, & iſchiadi præſidio eſt.

Digitized by Google

Ellebori.

RЕcipe olei laurini, vnc.ij. myrrhæ, ellebori albi, an. drach. i. & med. lithargyri, ceræ, an. drach. ij. fiat vnguentum molle.

Alopetia, tinea dicta, vlceroſaq; ſcabiei, vtilißimum.

Pro Pueris.

RЕcipe butyri recentis, terebinthinæ, pinguedinis gallinæ recentis, olei violacei, an. vnc. i. ceræ, q. ſ. fiat vnguentum molle.

Scabiei, ac puerorũ prurituí, & cruſtoſis papillis, pſydracijsq; in capite natis efficax.

Staphiſagriæ.

RЕcipe Staphiſagriæ, ſaponis liquidi an. vn. ij. axungię porcinę, vn. iij. argenti viui extincti, vn. i. & med. fiat vnguentum. Aliter hoc pacto.

AЕcipe Staphiſagriæ, vn. iiij. aloes, myrrhæ, lupinorum, ſing. vn. med. ſulphuris viui, vnc. i. axungiæ vnc. vj. ſaponis liquidi, butyri recentis, ſing. vnc. iij. liqueſcibilia liquefiant, deinde arida ſeorſum trita, refrigeratis committantur, mox aſſiduè ſimul moue, in vſus repone.

Pediculos etiam latos, platulas vocatos, lendesq; interimunt, iiſdem locis illita.

SApo liquidus, vel mollis, fullonibus familiarißimus, ex cinere, calce, atque oleo, ſaleve, à laneis pannis expreſſus prodit, nec eo minus aqua prima ſaponaria, acerrima itidem eſt facultatis: quippe quod ex huiuſmodi aquæ lib. ij. ad tertias ferueſactæ, calcis viuæ, vnc. i. opii, vnc. med. omnibus vnà excoctis fit præclarißimum cauſticum, aliis ruptorium, vel capitellum: idq; vlcerat, aperit apoſtemata, nullo vel paruo dolore, ob id quibuſdam ignis mortuus appellatur. Plura autem emplaſtra ruptoria, vide ex Aetio, Tetrab. 4. ſerm. 3. cap. 17. Saponis gallici interdum meminit Gal. 5. de comp. med. ſecundum loc. cap. 7. fit ſpiſſus. & apud nos. Venetus tamẽ laudatior, cui ſcilicet aromata nonnunquam adduntur, ad globulos tonſtrinis vſitatos, horum tamen è Bononienſi Melone præferuntur. Eſt & ſapo quo vſa eſt Pelagia patricia, ad faciem illuſtrandam, ex Aetio, Tetrab. 2. ſerm. 4. cap. 9.

Album caphuratum.

RЕcipe olei roſ. ceruſſæ an. lib. i. cerę albæ vn. iij. alb. ouorum, nu. 6. caphuræ àqua roſarum ſolutæ, drach. ij. fiat vnguentum arte.

Inflammationibus, eryſipelatis, ambuſtiſq; conuenit.

Rubrum caphuratum.

RЕcipe olei, roſ. libr. i. vnc. viiij. lithargyri, vnc. ij. ſandycis, vnc. ij. & med. ceruſſæ, vnc. i. & med. pompholigis, caphuræ, an, drachm. iij.

ſæ, &c.

ræ,vnc.ij.æſtate,hyeme, vnc.i. fiat vnguentum in pila plumbea, piſtillo plumbeo.

Vlceribus virgæ, aliisque quaſcunque occupauerit inflammatio.

Semperuiui.

RECipe olei violacei,roſ.an.vnc.i.pingued inis anſeris,drach.vj.ſucci ſemperuiui,vnc.iij.bulliant ad ſucci conſumptionem, poſt adde croci ſcrup.i.fiat vnguentum.

Eryſipelatoſis tumoribus,furunculisque ſuccurrit.

Diuinum.

RECipe pimpinellæ,verbenacæ,betonicæ,an.m.i.terātur & ferueant in vini albi odorati,libr.i. ad quartæ partis conſumptionem, cola, herbas in ſacculo valenter exprime, huius expreſſi, terebinthinæ, an.lib.med.ceræ albæ, vnc. iiij, coque ad omnium compagem, adde maſtiches,vnc.i.lactis muliebris, drach.ij. aliis vnc.ij. vt maſtiches, vnc.i. & rectius ad perfectam coctionem. Eſt & emplaſtrum diuinum Nicolai ab hoc diuerſum.

Vulnera etiam neruorum, & capiti inflicta glutinat.

Vulpinum.

RECipe iuniperi,terebinthinæ,capitello deſtillatæ,an.lib.med. axungiæ porci, vnc.ij. pyrethri, gentianæ, baccarum lauri, ariſtolochiæ rotun.caſtorei,myrrhæ,ſalis,adipis vrſi,melis ac fellis, mellis crudi, ceræ rubræ,an.drach.ij. ammoniaci, laſeris fœtidi,galbani, ſagapeni,petrolei, an. drach. i. euphorbii, melanthii,ſynapis,ladani,maſtiches, olei communis an.drach.i.& med.his tritis impleatur vulpes exentrata, aſſetur donec ferè conſumpta ſit,quod deſtillabit ſerua.

Paralyſi, arthriti, podagræ, iſchiadi, omnibusque neruorum frigidis nexis efficaciſſimum.

FElis animal quadrupes, inſignis aſtutiæ, & dexteritatis domeſticus muriceps, vulgò catus, vtriſque ſexus, agnitiſſimus eſt, maſculo adeo feruentis feminis, vt fœmina genitalia coitu exurere credatur, ſolo ideo prolis amore concumbentis, alias ſemper aufugientis: alia tamen vt coniecimus ratione, quoniam mari virga ineſt aculeis vbique perhorrida, quibus ſanè cum vulua oſculum acrius vellicet, ideo refugit fœmina. Eſt & ſylueſtris, de quo Plinius, lib.10. cap.73. ſunt anhelitu tabifico, & pernicioſo, oculorum etiam intuitu noxio.

MElis duum eſt gererum, alterum vulgatiſſimum caninæ, alterum porcinæ ſpeciei, ob vngularum ſimilitudinem, dorſo lato, duris, nigriuſq́; vilis, reliquo corpore, vel capite, candicantibus: attamen in hoc lineis, è candido & nigro, maieſtate quadam interſperſis. Alterum verò genus biſſulcis vngulis, ſuis inſtar, Matthiolo indiſtinctum, vulgo taſſus, quadrupes notum, mellis auidiſſimum, & aluearibus ſemper infeſtum, aſperum, mordax, vulpecula minus, oblongo, ac penè lupino pilo, è cuius pelle pharetras, & canum colaria obtegunt, Melia Varroni dicta, in cauernis diuerſatur, eaq́; eſt metuens ſolertia, vt vnita cute ictus hominum, canumq́; arceat, de eo Plinius, lib. 8. cap. 38. exit tamen non ſecus, ac lupus, caprea, rubicapra, ibix, Dama, eximiæ pinguedinis ad renum dolores.

Rumicis, offic. de lapatio.

REcipe olei viol. libr. med. propolis, vnc. ij. ſucci rumicis, aceto macerati, libr. med. ceruſſæ, lithargyri an. vnc. ij. caphuræ drach. ij. fiat vnguentum lauetur ſucco ſolani.

Scabiei ſanguineæ, & eryſipelatodi conuenit.

Ætius Tetrab. 4. ſerm. 1. cap. 123. ad elephantiaſin, & pſoram feram, diuerſimode ex rumice apparat, vt & cap. 126.

PRopolis, quæ & cera virgo, ex Dioſc. lib. 2. cap. 76. in alueorum foribusceroſa materia, qua intrant, exeuntve apes: eligi debet flaua, odorata, ſtyracem referens, in vehementi ariditate mollis, maſtiches more dactilis: odore adeo grauis, vt quidam pro galbano vtantur. Eſt & comoſis, & piſſoceros, de quibus Plinius, lib. 11. cap. 7.

Pro Oculis.

REcipe cadmiæ aquæ roſ. lotæ vnc. med. amyli, drach. vj. axungiæ porcinæ recentis inſulſæ vnc. i. caphuræ, ſacchari candidi, an. drac. i. cum ſucco ſolani ſufficienti, diu agitetur in pila plumbea, piſtillo plumbeo, ex hoc illinantur palpebræ, tempora, frons, ſitq; ophtalmiæ ſaluberrimum.

Reprimens, aliàs defenſiuum.

REcipe boli armeni, terræ ſigillatæ, ſanguinis draconis, acaciæ, coralliorum alborum, ſcoriæ ferri, lapidis hemat. an. drac. i. craſſiuſculum trita ſeruato, vſus tempore exquiſitiſſime læuigato, & cum albo ouorum, aceto, atque oleo roſaceo omphacino, permiſce.

FINIS RADII DECIMI.

APOL-

APOLLINIS FRANCISCI ALEXANDRI, VERCELLENSIS MEDICI,

Radius Vndecimus, Cerata conſtituit.

CERATA, olim à cera nuncupata, vt in vnguenti definitione deductum eſt: hodie ex pulueribus non curioſe tritis, oleo, cera, reſina, pice, aliisq; in ſolidum concrementum, tenacia componuntur, hoc etiam pleriſque obſeruato tenore, cum ſcribitur cera, quantum ſufficit, oleo ad ceram quadruple immiſſo, vt potè ſi acceperit olei, vnc. ii. cera ſit vnc. med. ſi verò ſcribatur cera parum, ſit eius ſexta pars, aut ſeptima: idq; ex Paulo lib. 7. cap. vltimo, in vnguinibus, acopis videlicet: ac ſi liquidum ceratum, vt in fracturis paretur, duplicatum, ſi ad emplaſtri figuram, olei, & cera tantundem, atq; iuxta ambientis, & ceræ naturam, idq; magis, & minus, pro medici ſcopo, id quod in pice, reſina, terebinthina ſeruandum. Solent quoq; partium quibus admouenda ſunt figura commenſurari, alata videlicet extenſa, vt ventriculo ſcutiforme, iecinori lunatum, lieni ſoleatum, ceratum effingatur.

Oeſypatum, vulgò hyſſopi, Galeno adſcriptum.

Recipe ceræ flauæ, vnc. iii. olei chamæmeli, & irini, an. libr. med. maſtiches, terebinthinæ an. vnc. i. ſpicæ nardi, drac. ii. & med. croci drac. i. & med. reſinæ vnc. med. œſypi, vnc. x. fiat ceratum.

Emollit, & digerit tumores duros, hepatis, lienis, vteri, neruorum, ac iuncturarum, & aliarum partium, quarum quoq; dolores ſedat.

Oeſypatum Philagrij.

Recipe croci drac. v. bdellii, maſtiches, ammoniaci, ſtyracis, aloes, an. drac. vii. ceræ lib. i. terebinthinæ, vnc. i. & med. medullæ cruris vaccæ,

Digitized by Google

cæ,adipis anſeris,an.drach. xv. œſypi, lib.i.& med. olei nardini q.ſ.bdellium,ammoniacum,& aloe , diſſoluantur in aqua, cui fœnogræcum, & chamæmelum, ſunt macerata,& cum aliis fiat vnguentum : alii addidere ſucci ſcillæ,vnc.iii.olibani vnc.i.ſepi vitulini,drac.xv.& in alio ceræ vnc. xiiii.id Fuchſio vocatur emplaſtrum Philagrii,mutatis aliquantum pon deribus,& medulla vaccina relicta.

Ad omnia potentius ſuperiore,ideo vſitatiſſimum eſt:alii addito minio,id eſt vulgari cinnabari,vtuntur ad emolliendas hiſpanæ luis reliquias.

Oeſypatum Pauli.

REcipe ammoniaci,drac.x. bdellii drac. v. ſtyracis liquidæ vnc. med.croci,drac.i.& med.aloes,maſtiches,olibani,an.drac. ii.& med.ceræ vnc.iii.ſepi & medullæ vituli,an.vnc.ii.œſypi,vnc. v. olei irini quantum ſufficit. Syluius cerę drac.iii. pro vnc.legit. Præpoſitus vnc.ii.& med.

Idem poteſt quod prædictum,at imbecillius : plura autem ſunt œſypata ex Paulo lib. 7.valde ab hoc diuerſa.

Oeſypatum Democriti, & Diapente.

REcipe ceræ,terebinthinæ,an.vnc.i.& med. olei irini, vnc.iiii.œſypi, vnc.ii.fiat.Huic ſi addatur ſtactes,vnc.i.glutinis piſcium,vnc.iiii.omnia continebit quæ Diapente,eritq́; præſtantius.

Spaſmum,& neruorum,iuncturarumq́; tumores duros,& nodoſos lenit.

GLutum piſcium,vulgo colla,Græcis ichthyocolla, ex Dioſcori.libr. 3.cap.84.venter eſt piſcis cetacei,præſtat candicans,natione ponticum,ſubaſperum , minime ſcabrum,& quòd celerrime liqueſcit,omnibus obuium eſt : alij tamen ex corio piſcis, quidam ex inteſtinis parari dictitant,ex corijs etiam , pellibusq́; hædorum , anguillarum, taurorum , ac boum coriis,atq; auribus , ſit præſtantiſſimum , & tenuiſſimum, colla taurina vulgo dicta. Ex Galeno.7.ſimpl.glutinis mentio ſit, quod ad libros parabatur, ex ſimilagine,& garo.

Alexandri.

REcipe comarum abſinthii,olibani , an. drac. x. ammoniaci,ſtyracis, an.vnc.i.& med.ſpicæ nardi drac.iii.ceræ,vnc. iii. olei chamæmeli q. ſ.paretur arte.

Stomachum roborat,& calefacit,eius durities emollit,coctionem iuuat.

Maſtichi-

Digitized by Google

Maſtichinum Galeni.

ACcipe ceræ ponticæ, olei nardini, an. vnc. i. colliquentur, vbi refrixerint, adde pul. maſtiches, aloes, an. drac. i. vel ſi libet ſeſquidrachma, & fiat. His omphacium, hypociſthis, œnanthe, ſuccus rhois, numeris reliquorum iuxta portionem auctis, addi poſſunt, vt foliata etiam, ac ſpicata, pro variis ſcopis, vt etiam ſuccus abſinthij, ex Alexandro lib. 7. cap. 14. ex Aetio, Tetrab. 3. ſermo. 1. cap. 16. vide ex Galeno 8. de compoſ. med. ſecundum loc. cap. 1. & 8. meth. med. cap. 5.

Stomachum mirifice roborat, caeteriſque additis, vomitum ſtrenuè compeſcit.

Ex ladano, quibuſdam ſtomachale.

REcipe menthæ, roſ. rubrarum, abſinthij, ligni aloes, maſtiches, cinnamomi, ſpicæ nardi, cyperi, calami aromatici, olibani, aloes, corall. rubr. myrrhæ, an. drac. i. zedoariæ, myrtill, an. drac. ii. caryophyll. galangæ, nucis myriſticæ, macis, zingiberis, galliæ moſchatæ, coſti, an. drac. ii. & med. terræ ſigillatæ, ſeminis ſancti, centaurii minoris, abrotani, an. drac. i. & med. ladani, terebinthinæ, an. vnc. viii. ceræ flauæ, lib. ii. liqueſcat cera, terebinthina, & ladanum, ſimul his poſtea prædicti pulueres addantur, & fiat.

Ventriculum calefacit, coctionem procurat, flatus diſſipat, omnes eius frigidas noxas corrigit.

Stomachalium ceratorum compoſitiones diuerſæ ſunt, ſi tamen ſtomachale indicitur, præſcriptum admoueri poteſt.

Pro ſplene.

REcipe ammoniaci ſucco rutę ſoluti, medullę cruris vituli, an. vnc. i. pinguedinis gallinæ, anſeris, anatis an. vnc. med. olei de capparibus, cotoneorum, & ſpicę compoſiti, an. drac. vi. croci, chryſocollæ, an. drac. i. & med. piperis albi, drac. i. cerę q. ſ. fiat ceratum, alii alia libito addunt; varia ideo componentes.

Lienis ſcyrrhoſos tumores diſſoluit, eiuſq; dolores, ac omne frigidum vitium.

Pro coſtis.

REcipe maſtiches, galbani, opopanacis, ſagapeni, ammoniaci, thuris, picis œſypi, mucaginis, fœnugræci, ſeminis lini, & altheæ, an. vnc. i. terebinthinæ, ceræ, abſinthii, ſeminis fœnugręci, & chamęmeli, an. vnc.

Digitized by Google

vnc.med.croci,drac.ii.gummi in trium prædictorum decocto reſoluantur,reliqua puluerata adiiciantur,fiat ceratum.

Dolorem pectoris frigidum lenit,duritiem emollit,plicatis q; coſtis vſui eſt.

Pro renibus.

Recipe maſtiches,vnc.i.ladani, drach. vi. ceræ flauæ,vnc.iiii.biſtortæ,nucum cupreſſi,hypociſthidos,acaciæ,ſanguinis draconis,roſ.rubrarum,corall.rubrorum, ſantalorum, menthæ ſiccæ,coriandri pp.galliæ moſchatæ,terræ ſigillatæ,ſeminis plantaginis, radicum ſymphiti,cepularum glandium, an.drachm.ii. olei omphacini,vnc.iii.picis,propolis,terebinthinæ,an.vnc. iiii.fiat.

Renes maximè roborat,ideò abortum prohibet:alias olei,libr. iii. legebantur:at vnguentum potius,quàm huius ſeculi ceratum appellari poterat : nos itaque immutauimus,at q; alia quadam addidimus.

Ex mucaginibus.

Recipe mucaginis altheæ,fœnugræci, ſeminis lini,an.li.med.bdellii, ammoniaci,ſtyracis,opopanacis,an.vnc.ii.olei liliorum,amurcæ olei lini,an.vnc.iii lythargyri,terebinthinæ, & picis,an.vnc. iiii. ceræ, lib.ii.medullæ bubulæ,vel ſepi veruecini,vnc.iii.fiat ceratum.

Lenit,& emollit duritiem omnem.

Aries,qui inter oues integer eſt,& ad generandam ſobolem tenetur, vt veruex,cui teſtes adempti ſunt.

Bdellij.

Recipe ammoniaci,galbani,bdellii,an.tantundem, macerentur aceto,ad liquefactionem,adde ſulphuris parum, fiat ceratum. Strumas diſcutit.

Althea.

Recipe radicum altheæ coctæ,& cribro tranſactæ,libr. med.olei chamæmeli,vnc.ii.olei liliorum alborum,vnc.i. drach. ii.adipis anatis, vnc.i.diachilonis albi,gummati,vnc.iii.& med.medullæ vitulinæ,& vaccinæ,an.drac.vi.ſepi vaccini,vnc.iii. ceræ albæ nouæ q. ſ. fiat ceratum mediocris duritiei.

Emollit,dolores promiſcuè ſedat,eſtq; citra attractionem reſolutorium.

Eſt &

Eſt & emplaſtrum ex althea Aetij,ad multa pollens,Tetrab. 4. ſermon. 3. cap. 14. vt ex Paulo,lib. 7.

Galbani.

REcipe galbani,vnc.i.bdellii,drach.ii. parthenii, drac.i. & med.myrrhæ,ſcrup.med.diſſoluatur galbanum aceto, & diligenter coletur, omnibus deniq; permixtis,fiat ceratum.

Ex vtero præfocatis,eiuſq; doloribus,& aſcenſui,vmbilico apponendum, illum enim firmat.

Vterinum.

REcipe biſtortæ,vnc.vi.ligni aloes, ſantalorum citrearum,oxyacanthæ,florum roſ.an.vnc.med. cinnamomi, caryophyll. ſchœnanthi, florum chamæmeli.ſingul.drach.ii.thuris,maſtiches, aliptæ moſchatæ, ſtactes,ſtyracis ſing.drach.i.& med.moſchi,drach. i. ceræ,vnc.viiii.terebinthinæ,vnc.iii.ladani,lib.ii.picis,lib.ii.& med.fiat. Eſt & vnguentum de branca vrſina,ad hos vſus quibuſdam familiare, de quo in Pandectario,cap.de branca vrſina.

Capitale.

REcipe ladani,gummi helenii, gummi iuniperi,olibani,ſtactes,reſinæ pini,myrrhæ,an.quantum vis,miſce,& fiat.

Capitis vulneribus competit,& ad catharri decurſum, coronali ſuturæ applicitum, loco prius abraſo,& quoad rubuerit perfricato.

E betonica,aliis capitale.

REcipe betonicę viridis,pimpinellæ,eupatorii legitimi,ſaluiæ, pulegii,myriophylli,ſolidaginis maioris,centaurii minoris, periclymeni,ſing.vnc.vi.thuris,maſtiches,ſing.drach.iii.iridis,ariſtolochiæ rotundæ,ſing.drachm.vi.ceræ albæ,vnc.viii.gummi helenii,vnc. ii.reſinę pini, vnc.vi.terebinthinæ,vnc.viii.olei abietis,vini albi,an.q.ſ.inciſis incidendis,tritis terendis,herbas curioſe cōtuſas,octo diebus vino macera,quotidie valenter agita, bulliantque , poſtea accipe terebinthinam,oleum abiegenum,reſinam pini colatam,ac ceram, vino permiſceātur.feruantque paulatim,ad tertię partis conſumptionem,in ſacculum poſita,prelo vehementer exprimantur,frigefacta vnguentum reddent,manibus tan-

tiſper agitandum,donec omnis exierit humiditas, deinde caprino lacte addito,omnibus permixtis,magdaleones formentur, rurſus ſcilicet manibus agitati.

Capitis vulneribus accommodatum eſt vbique,& vulgò etiam commendatiſsimum, etſi plura ſint authoritatibus iſtiuſmodi cerata. Eſt & emplaſtrum cephalicum Aetij, Tetrab.4 ſerm.3.cap.12.& 13.

Iſis epigoni,ex Galeno 5.de compoſ.med.per gen.ca.2.

Recipe ceræ,vnc.centum.reſinæ colophoniacæ, vnc.ducentum,guttæ ammoniaci, ſalis ammoniaci,ſquamę æris rubri, æris vſti, ariſtolochiæ rotun.thuris,dracunculi,ſingul.vnc.viiii.chalbani, myrrhæ,aloes,ſing.vnc.xii.aluminis combuſti,aliàs rotũdi,vnc.vi.olei veteris heminam,aceti acris heminas duas,quæ liquari poſſunt,ſiccis in mortarium ſuper fundantur.

Facit ad omne vulnus, & ad vulnera capitis cum oſsium præciſione, ſanat citra reparationem,valet ad punctus,item paxillos infixos, & hominum atq; canum morſus, venenum trahit viperæ,ſcorpii,draconis marini,paſtinacæ,curat fracturas artuum cum vulnere,callum enim obducit citius,tutiusq; fiſtulas omnes recentes, veteres foueas,ſeu dehiſcentia vlcera,ſinus,phimata,parotidas,abſceſſus in mammis,& aliis,futuros, aut factos ſanat,aduerſus fluxionem nobis venientibus,ſtrumas adhuc aufert, cùm tunicis, celerrimè pus educens,ſiſtit oculorum fluxiones fronti impoſitum, tollit liuores, gangrenas non patitur latius ſerpere,putredinem purgat, in ſumma ad quoduis bonum eſt.

Eſt & iſis vocatum emplaſtrum giluum 4.de compoſ. med. per gen. cap. 13. ab hoc diuerſum,vt alia quæ Epigoni magis propria videntur. Myrepſus etiam in emplaſtris enumerat,pondere,atque nonnullis euariat Paulus lib.7 cap.17.per drachmas componit,fuecum radicis dracunculi accipit,& aceti quod ſatis eſt,vide etiam ex Aetio, Tetrab. 4.ſerm. 3.cap. 12.

Ad Hernias.

Recipe lythargyri aurei, lap.hæmatitis, ſanguinis draconis, boli armeni,maſtiches,ammoniaci,mumiæ,galbani, thuris,coſti,lumbricorum terreſtr.an.drac.med.picis naualis,colophoniæ,ceræ albæ,& rub. an.drac.i.rad.ſymphiti vtriuſque,& ſymphiti medii,an.drac.iii.roſ.myrrhæ,aloes,an.vnc.med.pilæ maritimæ vſtæ,gallarum,balauſtiarum, ariſtolochiæ rot.an.drac.vi.viſci quernei,terebinthinæ,an.vnc.ii.alias drac. ii.ſanguinis hominis rufi,vnc.viiii.hæc para, decoque pellẽ arietinam in fruſta ſectam,donec tota diſſoluatur,fitq; gluten,omni penè euaneſcẽte aqua,huius accipe lib.i.panno tranſacta,& viſcũ querneũ liqueſiant,igne lento

lento continuè moueantur, adde lumbricos terreſtres; poſt ceram, picem, terebinthinam, colophoniam, ammoniacum, galbanum, & reliqua ſucceſſiuè, eius perfectæ coctionis nota eſt, vbi marmori, cultroúe oleo illito inſtillatum, coierit. Sunt qui legant opii, aurei loco, & aloes, an. gr. xv. omiſſa terebinthina.

Herniis quibuſque maxime opportunum, etſi plura ſint huius farinæ cerata, & emplaſtra, prædictum tamen experimento probatiſſimum, ex Arnoldo Villanouano, lib. 2. cap. 3. de crepatura. Eſt enim Nicolai ad ramicem.

VIſcum, ex Dioſcoride lib. 3. ca. 85. optimum eſt recens, intus porraceum, extra fuluum, quod aſperi nihil, aut furfuroſi concepit, fit acinis in robore naſcentibus, buxeo fruticis folio, contuſum acinum lauant, poſtea in aqua decoquunt. Sunt qui commanducando ipſum efficiant, gignitur quoque in malo, pyro, & pleriſque aliis arboribus, quin etiam inuenitur in quorundam fruticum radicibus, quod tamen è granis in quercu productis, quercinum ideo vocatum efficitur, omne aliud excellit: quanquam pharmacopoliis commune, Venetiis ad nos comportatum, ex myxis in Syria effectum, aucupiis valde idoneum ſubſtituatur, querno tamen ad vſus medicos inbecillior eſt. Quidam viſcum aqua, & viſcum ſoli aptum denominant, oleo, melle, aliiſq; diuerſimodè paratum, ne ſcilicet pluuia hebetetur, ad aquatiles volucres, piſceſq; capiendos. Cæterum hic prætereundum non duxi, Monachorum arrogantiam, ac hebitudinem, cum præſertim adeo ſupini Braſauolum inceſſunt, quoniam ſupra omnem arborem naſci poſſe dictauerit, adagio enim increbreſcit, turdum ſibi mortem cacare, id eſt viſcum edere, quo excreto, viſcum ſupra eas arbores naſcitur, ſuper quas cacarit, iccirco cum ſupra omnes excernere poſſit, ideo nihil impedire, quo minus in omnibus oriatur. At Franciſcani illi viſco non parum impliciti, quotidianis concionibus impediti, ſeditioſa, ac turbulenta barbarie irretiti, appoſite arguunt. Ergo ſecundum ipſum Braſauolum, vbicunq; cacauerint ipſæ aues, viſcum naſcetur, ergo ſuper herbas, & lapides, quod eſt falſum. Videtis igitur facillimè imperitorum hominum rumuſculos, ignauiſſimos conatus, à ſacris, & inſtitutis ſuis maxime alienos, quo inde officiis inſeruiant ſuis, ne cum turdo ipſo ſibi pedices cacaturiant, ne anſeres inter olores ſtrepant.

Pro Braſauolo Monachorum temeritas.

LVmbrici, qui & vermes terreſtres, aut terræ inteſtina vocantur, omnibus cogniti, piſcatoribus familiares, ex Dioſcoride, libr. 2. cap. 60. facultatibus ſunt non contemnendis: at ex Aetio, Tetrabiblo primo ſerm. 2. cap. 168. vltra medicas vires extolluntur.

SAnguis, vigoris natiui fons, & origo, ſpirituũ fomes, naturæ theſaurus, ex ruſo homine accipiendus eſſet, eoq; ſecundũ naturam ſe habente, cum melãcholicus, picrocolus, pituitoſus, aut ſeroſus, aut putridus, ſanguis ſit mixtus, ex ſanguine verò, & ſucco, aut ſanie illi permixta, ex Galeno 6. ſimpl. cum in venis reperiatur, & craſſus, & tenuis, & c. vt ex eodem 2. de natural. facultatibus cap. 8. in libr. de multitudine cap. 10. ſanguinem

Ellebori.

RRecipe olei laurini,vnc.ij.myrrhæ,ellebori albi,an.drach,i.& med.lithargyri,ceræ,an.drach.ij.fiat vnguentum molle.

Alopetia,tinea dicta,vlceroſaq; ſcabiei,vtiliſſimum.

Pro Pueris.

RRecipe butyri recentis, terebinthinæ, pinguedinis gallinæ recentis, olei violacei,an.vnc.i.ceræ, q.ſ. fiat vnguentum molle.

Scabiei,ac puerorũ pruritui,& cruſtoſis papillis,pſydracijsq; in capite natis efficax.

Staphiſagria.

RRecipe Staphiſagriæ,ſaponis liquidi an.vn.ij.axungię porcinę,vn.iij. argenti viui extincti,vn.i.& med. fiat vnguentum. Aliter hoc pacto.

AAccipe Staphiſagriæ,vn.iiij.aloes,myrrhæ,lupinorum,ſing.vn.med. ſulphuris viui,vnc.i.axungiæ vnc.vj.ſaponis liquidi,butyri recentis, ſing.vnc.iij.liqueſcibilia liquefiant,deinde arida ſeorſum trita,refrigeratis committantur,mox aſſiduè ſimul moue,in vſus repone.

Pediculos etiam latos,platulas vocatos,lendesq; interimunt,iiſdem locis illita.

SSapo liquidus,vel mollis,fullonibus familiariſſimus,ex cinere,calce, atque oleo, ſalſeve, à laneis pannus expreſſus prodit, nec eo minus aqua prima ſaponaria, acerrimæ itidem eſt facultatis: quippe quod ex huiuſmodi aqua lib.ij.ad tertias feruefacta, calcis viuæ, vnc.i. opii, vnc. med.omnibus vnà excoctis fit præclariſſimum cauſticum, aliis ruptorium,vel capitellum: idq; vlcerat,aperit apoſtemata,nullo vel paruo dolore, ob id quibuſdam ignis mortuus appellatur. Plura autem emplaſtra ruptoria, vide ex Aetio, Tetrab.4.ſerm.3.cap.17.Saponis gallici interdum meminit Gal.5.de comp.med.ſecundum loc.cap.7.fit ſpiſſus,& apud nos.Venetus tamẽ laudatior,cui ſcilicet aromata nonnunquam adduntur,ad globulos tonſtrinis vſitatos, horum tamen è Bonònienſi Melone præferuntur.Eſt & ſapo quo vſa eſt Pelagia patricia,ad faciem illuſtrandam, ex Aetio, Tetrab.2.ſerm.4.cap.9.

Album caphuratum.

RRecipe olei roſ.ceruſſæ an.lib.i.cerę albæ vn.iij.alb.ouorum,nu.6.caphuræ àqua roſarum ſolutæ.drach.ij.fiat vnguentum arte.

Inflammationibus,eryſipelatis,ambuſtiſq; conuenit.

Rubrum caphuratum.

RRecipe olei,roſ.libr.i.vnc.viiij.lithargyri, vnc.ij.ſandycis, vnc. iij. & med.ceruſſæ,vnc.i.& med.pompholigis,caphuræ,an,drachm.iij.ceræ,

sæ,v.&c.

ræ, vnc.ij.æſtate, hyeme, vnc.i. fiat vnguentum in pila plumbea, piſtillo plumbeo.

Vlceribus virgæ, aliiſque quaſcunque occupauerit inflammatio.

Semperviui.

RΕcipe olei violacei, roſ.an.vnc.i.pinguedinis anſeris, drach.vj.ſucci ſemperuiui, vnc.iij.bulliant ad ſucci conſumptionem, poſt adde croci ſcrup.i.fiat vnguentum.

Eryſipelatoſis tumoribus, furunculiſque ſuccurrit.

Diuinum.

RΕcipe pimpinellæ, verbenacæ, betonicæ, an.m.i.terātur & feruecant in vini albi odorati, libr.i. ad quartæ partis conſumptionem, cola, herbas in ſacculo valenter exprime, huius expreſſi, terebinthinæ, an.lib.med.ceræ albæ, vnc. iiij. coque ad omnium compagem, adde maſtiches, vnc.i.lactis muliebris, drach.ij. aliis vnc.ij. vt maſtiches, vnc.i. & rectius ad perfectam coctionem. Eſt & emplaſtrum diuinum Nicolai ab hoc diuerſum.

Vulnera etiam neruorum, & capiti inflicta glutinat.

Vulpinum.

RΕcipe iuniperi, terebinthinæ, capitello deſtillatæ, an.lib.med. axungiæ porci, vnc.ij. pyrethri, gentianæ, baccarum lauri, ariſtolochiæ rotun.caſtorei, myrrhæ, ſalis, adipis vrſi, melis ac fellis, mellis crudi, ceræ rubræ, an.drach.ij. ammoniaci, laſeris fœtidi, galbani, ſagapeni, petrolei, an. drach. i. euphorbii, melanthii, ſynapis, ladani, maſtiches, olei communis an.drach.i.& med.his tritis impleatur vulpes exentrata, aſſetur donec ferè conſumpta ſit, quod deſtillabit ſerua.

Paralyſi, arthriti, podagræ, iſchiadi, omnibuſque neruorum frigidis nexis efficaciſſimum.

FElis animal quadrupes, inſignis aſtutiæ, & dexteritatis domeſticus muriceps, vulgò catus, vtriſque ſexus, agnitiſſimus eſt, maſculo adeo feruentis feminis, vt fœmina genitalia coitu exurere credatur, ſolo ideo prolis amore concumbentis, alias ſemper aufugientis: alia tamen vt coniecimus ratione, quoniam mari virga ineſt aculeis vbique perhorrida, quibus ſanè cum vulua oſculum acrius vellicet, ideo refugit fœmina. Eſt & ſylueſtris, de quo Plinius, lib.10.cap.73. ſunt anhelitu tabifico, & pernicioſo, oculorum etiam intuitu noxio.

Digitized by Google

*MEliſ duum eſt gen*e*rum, alterum vulgatiſſimum canine, alterum porcinæ ſpeciei, ob vngularum ſimilitudinem, dorſo lato, duris, nigriſq; vilis, reliquo corpore, vel capite, candicantibus: attamen in hoc lineis, è candido & nigro, maieſtate quadam interſperſis. Alterum verò genus biſſulcis vngulis, ſuis inſtar, Matthiolo indiſtinctum, vulgo taſſus, quadrupes notum, mellis auidiſſimum, & aluearibus ſemper infeſtum, aſperum, mordax, vulpecula minus, oblongo, ac penè lupino pilo, è cuius pelle pharetras, & canum colaria obtegunt, Melia Varroni dicta, in cauernis diuerſatur, eaq; eſt metuens ſolertia, vt vnita cute ictus hominum, canumq; arceat, de eo Plinius, lib. 8. cap. 38. exit tamen non ſecus, ac lupus, caprea, rubicapra, ibix, Dama, eximiæ pinguedinis ad renum dolores.*

Rumicis, offic. de lapatio.

REcipe olei viol. libr. med. propolis, vnc. ij. ſucci rumicis, aceto macerati, libr. med. ceruſſæ, lithargyri an. vnc. ij. caphuræ drach. ij. fiat vnguentum lauetur ſucco ſolani.

Scabiei ſanguineæ, & eryſipelatodi conuenit.

Ætius Tetrab. 4 ſerm. 1. cap. 123. ad elephantiaſin, & pſoram feram, diuerſimode ex rumice apparat, vt & cap. 126.

PRopolis, quæ & cera virgo, ex Dioſc. lib. 2. cap. 76. in aluecrum foribus ceroſa materia, qua intrant, exeunt ve apes: eligi debet flaua, odorata, ſtyracem referens, in vehementi ariditate mollis, maſtiches more ductilis: odore adeo graui, vt quidam pro galbano vtantur. Eſt & comoſis, & piſſoceros, de quibus Plinius, lib. 11. cap. 7.

Pro Oculis.

REcipe cadmiæ aquæ roſ. lotæ vnc. med. amyli, drach. vj. axungiæ porcinæ recentis inſulſæ vnc. i. caphuræ, ſacchari candidi, an. drac. i. cum ſucco ſolani ſufficienti, diu agitetur in pila plumbea, piſtillo plumbeo, ex hoc illinantur palpebræ, tempora, frons, ſitq; ophtalmiæ ſaluberrimum.

Reprimens, aliàs defenſiuum.

REcipe boli armeni, terræ ſigillatæ, ſanguinis draconis, acaciæ, coralliorum alborum, ſcoriæ ferri, lapidis hemat. an. drac. i. craſſiuſculum trita ſeruato, vſus tempore exquiſitiſſime lænigato, & cum albo ouorum, aceto, atque oleo roſaceo omphacino, permiſce.

FINIS RADII DECIMI.

APOL-

APOLLINIS FRANCISCI ALEXANDRI, VERCELLENSIS MEDICI,

Radius Vndecimus, Cerata conſtituit.

CERATA, olim à cera nuncupata, vt in vnguenti definitione deductum eſt: hodie ex pulueribus non curioſe tritis, oleo, cera, reſina, pice, aliiſq; in ſolidum concrementum, tenacia componuntur, hoc etiam pleriſque obſeruato tenore, cum ſcribitur cera, quantum ſufficit, oleo ad ceram quadruplo immiſſo, vt potè ſi acceperit olei, vnc. ii. ceræ ſit vnc. med. ſi verò ſcribatur ceræ parum, ſit eius ſexta pars, aut ſeptima: idq; ex Paulo lib. 7. cap. vltimo, in vnguinibus, acopis videlicet: ac ſi liquidum ceratum, vt in fracturis paretur, duplicatum, ſi ad emplaſtri figuram, olei, & ceræ tantundem, atq; iuxta ambientis, & ceræ naturam, idq; magis, & minus, pro medici ſcopo, id quod in pice, reſina, terebinthina ſeruandum. Solent quoq; partium quibus admouenda ſunt figura commenſurari, alata videlicet extenſa, vt ventriculo ſcutiforme, iecinori lunatum, lieni ſoleatum, ceratum effingatur.

Oeſypatum, vulgò hyſſopi, Galeno adſcriptum.

RECIPE ceræ flauæ, vnc. iii. olei chamæmeli, & irini, an. libr. med. maſtiches, terebinthinæ an. vnc. i. ſpicæ nardi, drac. ii. & med. croci drac. i. & med. reſinæ vnc. med. œſypi, vnc. x. fiat ceratum.

Emollit, & digerit tumores duros, hepatis, lienis, vteri, neruorum, ac iuncturarum, & aliarum partium, quarum quoq; dolores ſedat.

Oeſypatum Philagrij.

RECIPE croci drac. v. bdellii, maſtiches, ammoniaci, ſtyracis, aloes, an. drac. vii. ceræ lib. i. terebinthinæ, vnc. i. & med. medullæ cruris vac-

cæ,adipis anſeris,an.drach. xv. œſypi, lib.i.& med. olei nardini q.ſ.bdellium,ammoniacum,& aloe, diſſoluantur in aqua, cui fœnogræcum,& chamæmelum,ſunt macerata,& cum aliis fiat vnguentum: alii addidere ſucci ſcillæ,vnc.iii.olibani vnc.i.ſepi vitulini,drac.xv.& in alio ceræ vnc. xiiii.id Fuchſio vocatur emplaſtrum Philagrii,mutatis aliquantum ponderibus,& medulla vaccina relicta.

Ad omnia potentius ſuperiore,ideo vſitatiſſimum eſt:alii addito minio,id eſt vulgari cinnabari,vtuntur ad emolliendas hiſpanæ luis reliquias.

Oeſypatum Pauli.

REcipe ammoniaci,drac.x. bdellii drac. v. ſtyracis liquidæ vnc. med.croci,drac.i.& med.aloes,maſtiches,olibani,an.drac. ii.& med.ceræ vnc.iii.ſepi & medullæ vituli,an. vnc.ii.œſypi,vnc. v. olei irini quantum ſufficit. Syluius ceræ drac.iii. pro vnc.legit. Præpoſitus vnc.ii.& med.

Idem poteſt quod prædictum,at imbecillius: plura autem ſunt œſypata ex Paulo lib. 7.valde ab hoc diuerſa.

Oeſypatum Democriti, & Diapente.

REcipe ceræ,terebinthinæ,an.vnc.i.& med. olei irini, vnc. iiii.œſypi, vnc.ii.fiat.Huic ſi addatur ſtactes,vnc.i.glutinis piſcium,vnc.iiii.omnia continebit quæ Diapente,eritq; præſtantius.

Spaſmum,& neruorum,iuncturarumq; tumores duros,& nodoſos lenit.

GLutum piſcium,vulgo colla,Græcis ichthyocolla, ex Dioſcori.libr. 3.cap.84.venter eſt piſcis cetacei,præſtat candicans,natione ponticum,ſubaſperum, minime ſcabrum,& quod celerrime liqueſcit,omnibus obuium eſt: alij tamen ex corio piſcis, quidam ex inteſtinis parari dictitant,ex corijs etiam, pellibusq; hædorum, anguillarum, taurorum, ac boum corijs,atq; auribus, fit præſtantiſſimum, & tenuiſſimum, colla taurina vulgo dicta. Ex Galeno.7.ſimpl.glutinis mentio fit, quod ad libros parabatur, ex ſimilagine,& garo.

Alexandri.

REcipe comarum abſinthii,olibani, an. drac. x. ammoniaci,ſtyracis, an.vnc.i.& med.ſpicæ nardi drac.iii.ceræ,vnc. iii. olei chamæmeli q. ſ.paretur arte.

Stomachum roborat,& calefacit,eius duritiem emollit,coctionem iuuat.

Maſtichi-

Digitized by Google

Maſtichinum Galeni.

ACcipe ceræ ponticæ, olei nardini, an. vnc. i. colliquentur, vbi refrixerint, adde pul. maſtiches, aloes, an. drac. i. vel ſi libet ſeſquidrachma, & fiat. His omphacium, hypociſthis, œnanthe, ſuccus rhois, numeris reliquorum iuxta portionem auctis, addi poſſunt, vt foliata etiam, ac ſpicata, pro variis ſcopis, vt etiam ſuccus abſinthij, ex Alexandro lib. 7. cap. 14. ex Aetio, Tetrab. 3. ſermo. 1. cap. 16. vide ex Galeno 8. de compoſ. med. ſecundum loc. cap. 1. & 8. meth. med. cap. 5.

Stomachum mirifice roborat, cæteriſque additis, vomitum ſtrenuè compeſcit.

Ex ladano, quibuſdam ſtomachale.

REcipe menthæ, roſ. rubrarum, abſinthij, ligni aloes, maſtiches, cinnamomi, ſpicæ nardi, cyperi, calami aromatici, olibani, aloes, corall. rubr. myrrhæ, an. drac. i. zedoariæ, myrtill. an. drac. ii. caryophyll. galangæ, nucis myriſticæ, macis, zingiberis, galliæ moſchatæ, coſti, an. drac. ii. & med. terræ ſigillatæ, ſeminis ſancti, centaurii minoris, abrotani, an. drac. i. & med. ladani, terebinthinæ, an. vnc. viii. ceræ flauæ, lib. ii. liqueſcat cera, terebinthina, & ladanum, ſimul his poſtea prædicti pulueres addantur, & fiat.

Ventriculum calefacit, coctionem procurat, flatus diſſipat, omnes eius frigidas noxas corrigit.

Stomachalium ceratorum compoſitiones diuerſæ ſunt, ſi tamen ſtomachale indicitur, præſcriptum admoueri poteſt.

Pro ſplene.

REcipe ammoniaci ſucco rutę ſoluti, medullę cruris vituli, an. vnc. i. pinguedinis gallinæ, anſeris, anatis an. vnc. med. olei de capparibus, cotoneorum, & ſpicę compoſiti, an. drac. vi. croci, chryſocollæ, an. drac. i. & med. piperis albi, drac. i. cerę q. ſ. fiat ceratum, alii alia libito addunt; varia ideo componentes.

Lienis ſcyrrhoſos tumores diſſoluit, eiuſq; dolores, ac omne frigidum vitium.

Pro coſtis.

REcipe maſtiches, galbani, opopanacis, ſagapeni, ammoniaci, thuris, picis œſypi, mucaginis, fœnugræci, ſeminis lini, & altheæ, an. vnc. i. terebinthinæ, ceræ, abſinthii, ſeminis fœnugręci, & chamęmeli, an. vnc.

Digitized by Google

Eſt & emplaſtrum ex althea Aetij,ad multa pollens, Tetrab. 4. ſermon. 3. cap. 14. vt ex Paulo,lib.7.

Galbani.

Recipe galbani,vnc.i.bdellii,drach.ii. parthenii, drac.i. & med. myrrhæ,ſcrup.med.diſſoluatur galbanum aceto, & diligenter coletur, omnibus deniq; permixtis,fiat ceratum.

Ex vtero præfocatis,eiusq; doloribus,& aſcenſui,vmbilico apponendum, illum enim firmat.

Vterinum.

Recipe biſtortæ,vnc.vi.ligni aloes, ſantalorum citrearum,oxyacanthæ,florum roſ.an.vnc.med. cinnamomi, caryophyll. ſchœnanthi, florum chamæmeli.ſingul.drach.ii.thuris,maſtiches, aliptæ moſchatæ, ſtactes,ſtyracis ſing.drach.i.& med.moſchi,drach. i. ceræ,vnc.viiii.terebinthinæ,vnc.iii.ladani,lib.ii.picis,lib.ii.& med.fiat. Eſt & vnguentum de branca vrſina,ad hos vſus quibuſdam familiare, de quo in Pandectario,cap.de branca vrſina.

Capitale.

Recipe ladani,gummi helenii, gummi iuniperi,olibani,ſtactes,reſinæ pini,myrrhæ,an. quantum vis,miſce,& fiat.

Capitis vulneribus competit,& ad catharri decurſum, coronali ſuturæ applicitum, loco prius abraſo,& quoad rubuerit perfricato.

E betonica,aliis capitale.

Recipe betonicę viridis,pimpinellæ,eupatorii legitimi,ſaluiæ, pulegii,myriophylli,ſolidaginis maioris,centaurii minoris, periclymeni,ſing. vnc. vi.thuris,maſtiches,ſing.drach.iii.iridis,ariſtolochiæ rotundæ,ſing.drachm.vi.ceræ albæ,vnc.viii.gummi helenii,vnc. ii.reſinę pini, vnc. vi.terebinthinæ,vnc.viii.olei abietis,vini albi,an.q.ſ.inciſis incidendis,tritis terendis,herbas curioſe cõtuſas,octo diebus vino macera,quotidie valenter agita, bulliantque, poſtea accipe terebinthinam,oleum abiegenum,reſinam pini colatam,ac ceram, vino permiſceãtur. feruantque paulatim,ad tertię partis conſumptionem,in ſacculum poſita,prelo vehementer exprimantur,frigefacta vnguentum reddent,manibus tantiſper

tiſper agitandum, donec omnis exierit humiditas, deinde caprino lacte addito, omnibus permixtis, magdaleones formentur, rurſus ſcilicet manibus agitati.

Capitis vulneribus accommodatum eſt vbique, & vulgò etiam commendatiſſimum, etſi plura ſint authoritatibus iſtiuſmodi cerata. Eſt & emplaſtrum cephalicum Aetij, Tetrab. 4 ſerm. 3. cap. 12. & 13.

Iſis epigoni, ex Galeno 5. de compoſ. med. per gen. ca. 2.

Recipe ceræ, vnc. centum. reſinæ colophoniacæ, vnc. ducentum, guttæ ammoniaci, ſalis ammoniaci, ſquamę æris rubri, æris vſti, ariſtolochiæ rotun. thuris, dracunculi, ſingul. vnc. viiii. chalbani, myrrhæ, aloes, ſing. vnc. xii. aluminis combuſti, aliàs rotũdi, vnc. vi. olei veteris heminam, aceti acris heminas duas, quæ liquari poſſunt, ſiccis in mortarium ſuper fundantur.

Facit ad omne vulnus, & ad vulnera capitis cum oſſium præciſione, ſanat citra reparationem, valet ad punctus, item paxillos infixos, & hominum atq; canum morſus, venenum trahit viperæ, ſcorpii, draconis marini, paſtinacæ, curat fracturas artuum cum vulnere, callum enim obducit citius, tutiusq; fiſtulas omnes recentes, veteres foueas, ſeu dehiſcentia vlcera, ſinus, phimata, parotidas, abſceſſus in mammis, & aliis, futuros, aut factos ſanat, aduerſus fluxionem nobis venientibus, ſtrumas adhuc aufert, cum tunicis, celerrimè pus educens, ſiſtit oculorum fluxiones fronti impoſitum; tollit liuores, gangrenas non patitur latius ſerpere, putredinem purgat, in ſumma ad quoduis bonum eſt.

Eſt & iſis vocatum emplaſtrum giluum 4. de compoſ. med. per gen. cap. 13. ab hoc diuerſum, vt alia quæ Epigoni magis propria videntur. Myrepſus etiam in emplaſtris enumerat, pondere, atque nonnullis euariat Paulus lib. 7 cap. 17. per drachmas componit, ſuccum radicis dracunculi accipit, & aceti quod ſatis eſt, vide etiam ex Aetio, Tetrab. 4. ſerm. 3. cap. 12.

Ad Hernias.

Recipe lythargyri aurei, lap. hæmatitis, ſanguinis draconis, boli armeni, maſtiches, ammoniaci, mumiæ, galbani, thuris, coſti, lumbricorum terreſtr. an. drac. med. picis naualis, colophoniæ, ceræ albæ, & rub. an. drac. i. rad. ſymphiti vtriuſque, & ſymphiti medii, an. drac. iii. roſ. myrrhæ, aloes, an. vnc. med. pilæ maritimæ vſtæ, gallarum, balauſtiarum, ariſtolochiæ rot. an. drac. vi. viſci quernei, terebinthinæ, an. vnc. ii. alias drac. ii. ſanguinis hominis rufi, vnc. viiii. hæc para, decoque pellẽ arietinam in fruſta ſectam, donec tota diſſoluatur, fitq; gluten, omni penè euaneſcẽte aqua, huius accipe lib. i. panno tranſacta, & viſcũ quernũ liquefiant, igne lento

lento continuè moueantur, adde lumbricos terreſtres, poſt ceram, picem, terebinthinam, colophoniam, ammoniacum, galbanum, & reliqua ſucceſſiuè, eius perfectæ coctionis nota eſt, vbi marmori, cultroúe oleo illito inſtillatum, coierit. Sunt qui legant opii, aurei loco, & aloes, an. gr. xv. omiſſa terebinthina.

Herniis quibuſque maxime opportunum, etſi plura ſint huius farinæ cerata, & emplaſtra, prædictum tamen experimento probatiſſimum, ex Arnoldo Villanouano, lib. 2. cap. 3. de crepatura. Eſt enim Nicolai ad ramicem.

Viſcum, ex Dioſcoride lib. 3. ca. 85. optimum eſt recens, intus porraceum, extra fuluum, quod aſperi nihil, aut furfuroſi concepit, fit acinis in robore naſcentibus, buxeo fruticis folio, contuſum acinum lauant, poſtea in aqua decoquunt. Sunt qui commanducando ipſum efficiant, gignitur quoque in malo, pyro, & pleriſque aliis arboribus, quin etiam inuenitur in quorundam fruticum radicibus, quod tamen è granis in quercu productis, quercinum ideo vocatum efficitur, omne aliud excellit: quanquam pharmacopoliis commune, Venetiis ad nos comportatum, ex myxis in Syria effictum, aucupiis valde idoneum ſubſtituatur, querno tamen ad vſus medicos inbecillior eſt. Quidam viſcum aqua, & viſcum ſoli aptum denominant, oleo, melle, aliiſq́; diuerſimodè paratum, ne ſcilicet pluuia hebetetur, ad aquatiles volucres, piſceſq́; capiendos. Cæterum hic prætereundum non duxi, Monachorum arrogantiam, ac hebitudinem, cum præſertim ade o ſupini Braſauolum inceſſunt, quoniam ſupra omnem arborem naſci poſſe dixerit, adagio enim increbreſcit, turdum ſibi mortem cacare, id eſt viſcum edere, quo excreto, viſcum ſupra eas arbores naſcitur, ſuper quas cacarit, iccirco cum ſupra omnes excernere poſsit, ideo nihil impedire, quo minus in omnibus oriatur. At Franciſcani illi viſco non parum impliciti, quotidianis concionibus impediti, ſeditioſa, ac turbulenta barbarie irretiti, appoſite arguunt. Ergo ſecundum ipſum Braſauolum, vbicunq; cacauerint ipſa aues, viſcum naſcetur, ergo ſuper herbas, & lapides, quod eſt falſum. Videtis igitur facillimè imperitorum hominum rumuſculos, ignauiſsimos conatus, à ſacris, & inſtitutis ſuis maxime alienos, quo inde officiis inſeruiant ſuis, ne cum turdo ipſo ſibi pedices cacaturiant, ne anſeres inter olores ſtrepant.

Pro Braſauolo Monachorum temeritas.

Lumbrici, qui & vermes terreſtres, aut terra inteſtina vocantur, omnibus cogniti, piſcatoribus familiares, ex Dioſcoride, libr. 2. cap. 60. facultatibus ſunt non contemnendis: at ex Aetio, Tetrabiblo primo ſerm. 2. cap. 168. vltra medicas vires extolluntur.

Sanguis, vigoris natiui fons, & origo, ſpirituū fomes, naturæ theſaurus, ex ruſo homine accipiendus eſſet, eoq; ſecundū naturam ſe habente, cum melãcholicus, picrocolus, pituitoſus, aut ſeroſus, aut putridus, ſanguis ſit mixtus, ex ſanguine verò, & ſucco, aut ſanie illi permixta, ex Galeno 6. ſimpl. cum in venis reperiatur, & craſſus, & tenuis, & c. vt ex eodem 2. de natural. facultatibus cap. 8. in libr. de multitudine cap. 10. ſanguinem

Digitized by Google

nunquam eſſe exquiſitum in venis tradidit , vt huiuſmodi ſubterfugiamus velitationem: dotibus eſt pluribus Dioſcoridi, libr. 2. cap. 70. Galeno autem 11. ſimplic. parui fit, Sanguis hic prius in Sole eſt ſiccandus , at cum nemo ſanus , aut prudens, multum ſanguinis detrahi ſibi patiatur, ſuillum ſanguinem humano ſimillimum , ex Galeno ſubſtituerem.

Contra peſtem.

REcipe pul. diamoſchi dulcis, & diamargarit. diambari, ſingu. ſcrup. i. caphuræ, ſantalorum omnium , cort. citrii , florum labruſcæ, been albi, & rubri, myrtill. ſing. drach. med. moſchi, gr. iii. reſinæ pini, terebinthinæ , ſingul. quantum ſufficit , cum modica cera fiat, & coccineo panno extenſum, cordi applicetur.

Ex pice, Galeni 10. de compoſ. pharmac. ſecundum locos, cap. ſecundo.

REcipe picis partes ii. ſulphuris viui , partem i. vtraque trita, mixta, dolenti loco imponito verum prælauare ægrum oportet , vt pharmacum agglutinetur, & ſuperno chartam ſuperne , ac ſinere, donec ſua ſponte dilabatur. Licet etiam lauare , charta ſuprapoſita adhuc incumbente, in quibuſdam exemplaribus picis pars vna habetur, & licet etiam ſic præparare, modò ſciamus nos efficacius eſſe, ambo pari menſura miſcere, debilius verò pharmacum, in quo duplum picis , ad ſimplum ſulphuris coniicitur. Ad iſchiadicos, valde mitigatorium ſcribitur.

FINIS RADII VNDECIMI.

APOL-

APOLLINIS FRANCISCI ALEXANDRI, VERCELLENSIS, MEDICI,

Radius Duodecimus, Emplaſtra componit.

EMPLASTRA, *aliis emplaſta, ſiue emplatta ab ἐμπλάττω græco, id eſt, formo, quaſi à formando dicta, ex Paulo lib. 7. cap. 17. ex metallicis, oleamentis, lachrymis, ſuccis, ſeminibus, herbis, radicibus, aliiſq; congeſta: aut vulneraria, aut diſcutientia, aut emollientia, ſiccantiave, &c. vt etiam ex Aetio, Tetrab. 4. ſerm. 2. cap. 25. nunc cum vnguentis, ceratis, & cataplaſmatis confunduntur: quibuſdam à veteri emplaſtrorum ratione diuerſis, cum tamen cataplaſma proprie. è plantis, aliiſq; contuſis, vel ad mollitiem excoctis conficiatur, oleo poſtea non adiecto, quod in emplaſtris fieri planè conſueuit, in quibus equidem nonnullorum eſt obſeruatio, vt ad ſingulum manuale herbarum faſciculum, vnc. i. vel ſeſquivncia oleorum, pinguedinum: liquorumq; ingeri debeat: his leuiter contuſis, atq; adeo in craſſiuſculum puluerem contritis, ſecus quàm in vnguentis, vel liquore aliquo citra ignem nutritis, vel igne lento farinis admixtis, aliiſq; decoctis, continenter motis, & coquendis, quouſque manus non amplius inquinent, poſtea linteis expanſa, vel alutis tenuibus, aut pittaciis inducta ſuperponuntur, cum primi emplaſtrorum authores, non temerè ea excogitarint, ceu ex Galeno 1. de compoſ. med. per gen. cap. 3. ac. 5. ſecundum locos, capite ſeptimo, vtpotè quæ neque ſudoribus obortis diffluunt, neque reſiccata cutem circumtendunt.*

Diachylon album, aut commune.

REcipe mucaginis ſeminis fœnugræci, ſeminis lini, rad. altheę, an. libr. i. lythargyri, plumbo & ſcoria purgati, tenuiſſimè triti, & loti. Si albius vis, libr. i. & med. olei antiqui clari loti, ſi candorem exoptas, libr. iij. lithargyrum & oleum, diu, & multum in mortario lapideo, piſtillo ferreo ſubigantur & miſceantur, poſt igne

Digitized by Google

lento coque, ſpata ſemper agitando, donec liquetur lythargyrum & craſſeſcat, exime igni ad iuſtam craſſitiem, valentius reſoluit, & maturat, ſi addatur pul. iridis, tuncq; vulgò vocatur Diachylon ireatum: maius item anodynon, ſi mucago meliloti, præſertim ſeminis acceſſerit: præſtantius quoque fiet, ſi loco olei communis, irinum & chamæmelinum acceperit. Sunt qui addant ceram ac terebinthinam.

Scyrrhos hepatis, lienis, ventriculi, & aliarum partium, ipſas etiam charadas, & duritiees reliquas emollit, & iuuat.

Mucago omnis, poſt aliorum coctionem, & infrigidationem, imponenda eſt, aliter nimium excreſcit, debetque eſſe ſpiſſa, ac viſcida, ex ſeminum, ac radicum ſatis copioſa quantitate.

Diachylon magnum, etiam cum gummis.

Recipe lythargyri puri, triti & cribrati, libr. i. olei irini, chamæmelini, anethini, an. vnc. viij. mucaginis ficuũ pinguium, ſeminis lini, & fœnugræci, paſſarum, ſuccorum iridis, & ſcillæ, œſypi, glutinis piſcium, aut viſci querni, an. drach. xij. & med. terebinthinæ vnc. iij. reſinæ pini, & ceræ flauæ, an. vnc. ij. miſce vt prius, donec craſſeſcat, his ſi acceſſerit bdellii, ſagapeni, ammoniaci, an. vnc. i. Diachylon gummatum appellatur.

Scyrrhos emollit, & digerit inflationes.

Diachylon paruum.

Recipe lythargyri libr. med. olei veteris, clari, libr. i. mucaginis pſyllii, vnc. iiij. mucaginis ſeminis, hyoſcyami, vn. i. & med. mucaginis ſeminis lini, & radicum maluæ, aliis altheæ, an. vnc. ii. fiat vt primum.

Tumores calidos, digerit & maturat.

Diachylon, id eſt, è ſuccis, ex Gal. 7. de comp. med. per genera, non ineleganter trimetris, varie cecinit Damocrates, ex Menecrate, Paulo etiam lib. 7. cap, 17. breuibus perſtricta, vnde commune tranſſumptum.

Emplaſtrum ex mucaginibus, aliis Diachylon compoſitum.

Recipe mucaginis ſeminum altheæ, lini, fœnugræci, cort. medii vlmi, an. vn. iiii. olei chamæmelini, lilii, anethi, an. vn. i. & med. ammoniaci, galbani,

galbani,opopanacis,ſagapeni,an.vnc.med.croci,drach.ii.terebinthinæ,
vnc.ii.ceræ nouæ,vn.xx.fiat.Hyeme licet oleorum,& terebinthinæ pon-
dusaugere.Fuchſ.legit vlmi an.vnc.iiii.& med.

Eadem præſtat,quæ diachylon ex gummis, eius etiam loco quibuſdam vſu frequẽtius.

VLmus,de quo Dioſcorides,lib.1.cap.95.arbor ampliſsima, noſtra in ciuitate pluri-
bus nobilitata, præſertim in ſpecioſiſsima illa Cathedralis Templi area,ab æſtiuis
caloribus tutiſsima,duplici diſtinguitur genere,ex Theophr.3. de hiſt.plant.cap.14.Pli-
nio autem quadruplici, lib.16.cap.17. hunc tamen vna cum Theophraſto aberraſſe de-
prehendit Matthiolus,in Latinis enarrationibus,hæc enim eius additamenta, hi cauilli,
quibus tantorum virorum tam celebre nomen retundere audet: non illi ſat erat vulgari
idiomate prophanos huiuſmodi lapſus conticuiſſe,niſi & nouos antiquis ſuggereret: Eius
enim hæc eſt reſarcienda famæ medela,hac præterita calumnia,eruditionis,vel inſcitiæ
tutela. Quandoquidem Theophraſtum ſcripſiſſe, vlmum cuiusvis generis ſterilem eſ-
ſe teſtatur Matthiolus, At niſi eo ſit canino ingenio, quo olim Synopeus Diogenes, qui
dolium,pallium,paupertatemque ſuam quacunque circumferens,quod cæteri grata hi-
laritate,felicisque fortunæ,vix adipiſci potuère,maledictis,calamitatibusque aſſecutus
eſt,pari itidem modo,& laudem ſibi comparare, famamque immortalem ſibi concilia-
re exiſtimet, an ſcite notauit Theophraſti verba, vbi ſterilem denique putari, non affir- Theophraſti tutela in
mando,deductum eſt. Præterea an vidit caput primum & ſecundum, tertii de hiſtoria Matthiolũ.
plant.vbi ſcriptum eſt, de vlmo illud iudicium ferunt, cum enim flatibus delatum ſe-
men in loca proxima fuerit,naſci arborem aiunt, quin vlmum vuas afferre,& folliculos
quoſdam inquit,eodem libro cap.8. monitus ne igitur reſipiſcet? & rectius ſentientibus
cedet,pro beneficio iniuriam ne reponet? Quod autẽ ad Plinium attinet, qui attineam,
vlmi ſcilicet ſpeciem,ſemen ferre neget,Matthioli relatu. Columella autem libro quin-
to,cap.6.eos ita falsò opinari,quod rariorem ſine dubio creat, prius ab Hermolao addu-
ctum,&c. quàm fœlici memoria, ingenio perſpicaci, quàm bene ſubducta ratione ad
eiuſdemmet ſcripta fuit, cum Plinii authoritatem Theophraſto repugnare proponit,
quippe qui vlmos omnes præter attineam, ſemine prouenire ſcriptis mandauerit. Quod
ſi ſic, non negaturus eſt Plinius, attineam ſemen ferre, quinimo illud producere qui-
dem,ex his compertum habuit, at ſemine eſſe infœcundo, id eſt, cum cætera vlmorum Plinius à
ſemina producant, ſemen attinjæ, etiamſi ſeratur, non generat, cuius nec diuerſæ opi- Matthioli
nionis Columella, idcò neminem ſerere attiniam ex ſamara, vel amara, id eſt, ſemine, morſu ven
verum ex ſobole teſtatus eſt, Quid igitur in Plinianos cineres inſpergit? quum non ſit dicatur.
ſtultus ad cribrum,negans ſe inuenire quid eius os obturet,aut nõ obturet, non igitur ex
his ſit,qui ſibi placendo malunt errare,quàm diſcendis melioris vitæ legibus, excipiendis
nouis, & certioribus præceptis aſſueſcere. Hodie probatiſsimo experimento, ex vlmi
folliculis, cum genere eo beſtiolarum innato, quod cnipes appellatur, ex Theophraſto Cnipes.
2.de

2.de hiſtor.plant.cap.8.farina cicercula,& aceto acerrimo, aliiſq; quibuſdam, emplaſtrum parari conſueuit,ad puerorum hernias.

De baccis lauri.

RECipe thuris,maſtiches, myrrhæ, an.vnc.i.baccarum lauri,vnc.ii. cyperi,coſti,an.vn.med mellis calidi, quantum ad ea comprehendenda ſufficit. Si autem cyperi, vnc. i. & med, miſceas,aut ſtercus caprinum, vel vaccinum ſiccatum,ad pondus omnium, hydropi eſt mirabile. His addunt alii terebinthinæ, vnc. iij. quamuis enim libr. i. mellis in emplaſtris, puluerum, vnc.iiij. exigat, facile tamen diſſilit,& ſiccatur, niſi glutinoſi quippiam accipiat: Sunt qui legant mellis colati, at crudiuſculum accipitur, ne plus iuſto obdureſcat. Fuchſius legit myrrhæ ſing. drach.i.

Ventriculi,inteſtinorum,hepatis,renum,veſica,vteri, & partium aliarum dolorem à flatibus,aut intemperie frigida ortum placat.

STercus,vt etiam fimus, pertrita, & vulgaris noticia ſunt: fimus tamen ex Theophraſto 2.de hiſtor.plant.cap.8.acerrimus hominis eſt, & omnium optimus Chartodra authore: ſecundus ſuillus,tertius caprinus,quartus cuellus, quintus bubulus, ſextus iumentorum.

Laureum magnum Actuarij.

RECipe ceræ,reſinæ pini,nitri,baccarum lauri,colophoniæ, picis,ſingul.libr.iiij.ammoniaci,libr.i.ſinapis,floris roſmarini, pyrethri, galangæ,euphorbii, ſampſuci, cardamomi, iridis, adipis ſuilli, & taurini, ſing.vnc.quatuor,olei lyguſtrini, decimam ſextam partem: non deſunt qui quartam adiecerint.

Aduerſus ſtomachicos,aqua iner cutem diſtentos.

Id tranſſumptum eſt ex malagmate de baccis lauri Gal. 9. de compoſ. med. ſecundum locos,additis quibuſdam, vt etiam ex epithemate Oribaſii,de quo Ætius, Tetrab. & ſerm. 4.cap.84.vt Tetrab.& ſerm.2 cap.22.Tetrab.3.ſerm.1.Paulus lib.7.

Ex ligno aloes, vel pro ſtomacho, aliàs ventriculum, vt infra.

RECipe galliæ moſchatæ, ſchœnanthi, an. drach.i. & med.trochiſ.ramich, rheis,acaciæ,hypociſthidos,ladani, gallarum non perforatarum;

gum,calami aromatici,roſ.& ſeminis earum,ſantal.rubr.& alborum,maſtiches,ligni aloes,caryoph.ſpicæ nardi,olibani,coſti,myrrhæ,cyperi,abſinthii,an.drac.ij.terantur accuratè, omnia deinde panis biſcocti, drach. iij. dactyli ſicci xij. horis 24. macerentur in ſucci foliorum myrthi, aliàs menthæ & lauri,& aquæ roſ. & vini auſteri, an. vnc.i. & med. terantur & excipiantur ſyrupi cotoneorum aromatici,vnc.iij.vel iiij.& additis gummi arabici aſſati,drac.vij.coquantur igne lento, ad mellis craſſitudinem, quibus in mortario diu permiſce puluerem prædictum, donec agglutinetur,tempore vtendi ſuffitur ligno aloes,panno illitum.

Ventrem totum inferiorem roborat, adſtringendo & calefaciendo, quare lienterias, diarrhaeas, dyſſenterias iuuat, à cauſa frigida productas.

Andromachi.

Recipe ſepi arietini,picis,an.drac.xviij.ſandarachæ, vel auripigmenti,aluminis ſciſſilis, calcis viuæ,an.drach.xv. reſinæ pini,vn.viij.ammoniaci,vnc.ij.ammoniacum ſuper igne diſſoluatur vino rubro,eique adde olei.lib.ij.& reliqua probè puluerata.

Sylvius à ſandaracha, ad calcem viuam vſque legit, an. drach.iij. at in caſtigatioribus Meſ. codicibus xv. leguntur: alij ammoniaci, drach.ij. tantum habent, & male. Auicenna ammoniaci non meminit, & ſepi loco, legit ceræ, ponderibus etiam variatis: præterea ex eodem legimus ſandarachæ, vel non, & eſt ex eodem mirabile Andromachi ab his diuerſum.

Podagram,gonagram,iſchiadem,& reliquos articulorum dolores antiquos,ac eorum tumores,& laterum ſcyrrhumque ſplenis,& hydropem iuuat.

Andromachi cauſticum.

Recipe aquæ ſaponariæ primæ,libr.iiij,oryzæ,& frumenti excorticati,an.vn.vij. macera in vaſe vitreo benè obſtructo, donec granis diſſolutis, totũ fiat muſcoſum, ſerua, ſed dieb. ſingulis baculo ligneo moue,& obtura,exceptũ cortice auellanę,vel arundinis,vel cera pertuſa, & parti admotum,tribus horis,aut eo plus. Cauterii vice vlcerat,& vrit.

Sinapinum, vel ſinapiſmum, aliis rubificans.

Recipe ſinapis tritæ,ficuũ pinguium,aqua calẽte horis 24. maceratorũ & ita expreſſorũ,vt nihil in his humoris ſit reliquũ, partes æquales,aceto acerrimo,ſimul,diuq́; ſubigantur. Si valentius vis duplũ ſinapis miſceto,ſi imbecillius, triplũ ficuum admotũ parti tollatur prius quã vlceret,niſi etiã vlcerandi ſit neceſſitas, vt materia profundior foras traha-

tur,& vacuetur,penuria ſinapis,ſtercus caprinũ pridie aceto maceratum, quod etiam ad hydropen & ſplenis duritiem, & dolorem eſt efficax, additur. Interdum ſtercus columborum agreſtium, helenii radix, ſemen naſturcii, baccæ lauri, tuncq; non ſoli hydropi, & tumori ſplenis confert, ſed etiam reliquorum viſcerum affectibus frigidis,& flatulentis.

Ad podragam, gonagram, iſchiadem, ipſamq; arthritiden, oſtecopon, hemicraniam, obliuionem, lethargum, ſi à cauſſa frigida proficiſcuntur.

Sinapiſmi præparatio ex Æginets, lib. 7. cap. 19. ad verbum pulchrius etiam explicatur. Ablato itaq; ſinapiſmo, ſi dolor vehemens, ruborve acceſſerit, & puſtulæ, linteolum ſucco maluæ, aut fœnugræci, cum roſaceo madefactum imponatur, deinde roſaceum ceratum cum ceruſſa, ex Ætio quoque, Tetrab. 1. ſerm. 3. cap. 181. eadem fere leguntur.

Fermenti primum.

Recipe fermenti,& mellis, partes æquas, viſci querni partẽ ſextam, ammoniaci, in aqua fœnugręci, aut lacte arboris mori,& pauca fæce olei veteris diſſoluti, partem octauam, mixtis fiat emplaſtrum.

Spinas & ſurculos extrahit, ac etiam oſſa fracti cranii meningibus infixa, etiam profundius,

Secundum.

Recipe fermentis partem vnam, ſucci menthæ, abſinthii, an. partem med. aceti, aut ſucci vuarũ agreſtium, aut extremitatum vitis, aut cotoneorum, quartam partem, macis, caryophyll. ligni aloes, maſtiches, ſpicæ, foliorum roſ. abſinthii, partem octauam, drachmæ vnius, miſce igni, coque in emplaſtrum.

Ventriculum, & hepar admodum apertè iuuat.

Tertium.

Recipe fermenti adhuc acidi, partẽ vnam, ſucci intybi, aut ſolani, aut vuarũ agreſtium, aut extremitatum vitis,& aceti, an. partẽ mediam, farinæ hordei partẽ tertiam, trium ſantalorum, foliorum roſ. antiſpodii, auellanę indicę, ſucci glaucii, boli armeni, an, partem ſextam, ſucci portulacæ,& mucaginis pſyllii, quantum ad hæc comprehendenda ſufficit.

Hepatis, & aliorum viſcerum phlegmonas mirè compeſcit.

Quartum.

Recipe fermenti, mellis, lactis muliebris, vitelli ouorum, pares portiones, coquit, & maturat phlegmones, abſceſſusque rumpit: his ſi

bdellii,

bdellii & hordei farina miſcetur, ſpinas extrahit. idque valẽtius, ſi his diſſoluta galbani pars dimidia iungatur: valentius item farit nitri naturalis ſexta pars, ſtercoris columbini & gallinacei, an. pars quarta: vel fermentum ex aceto, & ſale coctum hepatis, & lienis affectibus multis eſt ſaluberrimum.

Quintum.

Recipe ficuum, ammoniaci, bdellii, partẽ æquam, bdellii aceto diſſoluti partem mediam, foliorum rutæ, & fructus tamariſci, & nitri an. pars quarta, ſimul benè mixta. Lienis tumorem mirè diſſipat.

Sextum.

Recipe fermentum, ſulphurem, ſal. cinerem ſarmẽtorum vitium, miſce. Valentius fit addito aſphalto: valentiſſimum addito euphorbio.

Viſcerum excrementa ſiccat, hydropi ideo conuenientiſſimum.

Sunt emplaſtra è fermento Myrepſi, ab his diuerſa, vt ex Ætio Tetrab. 4. ſerm. 3. cap. 14. & Paulo lib. 7.

Fermentum, hoc eſt, farina ſubacta, ad pultis modum, & relicta donec aceſcat, ante additum ſalem, in panificiis prima, ſine qua azimus fit panis, neq; attollitur, aut intumeſcit, multorum emplaſtrorum, & inſignium remediorum materies.

Filij Zacchariæ.

Recipe ceræ, medullæ cruris vaccæ, adipis anatis, & gallinæ, mucaginis ſeminis lini, pares portiones, olei lini, quantum ſufficit: valentius facit addita mucago altheæ, & fœnugræci, pari portione, & olei leucoi, loco olei lini, vel cum eo efficacius quoque reddes, ſi œſipum, & piſcium glutinis mucaginem addideris.

Iuncturarum tophos, & nodos duros mollit, diſſoluit, & craſſa, lentaq; pulmonis, & thoracis excrementa expectorare habilia reddit.

Diaphænicon calidum.

Recipe dactylos ſiccos 40. panis biſcocti, drachm. v. biduo macerentur vino odoro, poſt cum dactylis tere, cum carnis cotoneorum in vino decoctorum, vnc. i. exquiſitiſſime deinde miſce ceratum ex ceræ, vnc. ij. olei roſ. & nardini, an. vnc. iiij. factum. Tundendoque in mortario permiſce, poſtremo maſtiches, thuris, abſinthii ſicci, an. drachm. ij. & med. aloes, agalochi, macis, calami aromatici, ſpicæ nardi, myrrhæ, acaciæ, galliæ, ramich, an. drach. i. ladani, drachm. ij. tundendo iterum

perfecte miſceantur, vſus tempore ſuffiatur ligno aloes, prius quàm parti admoueatur. Satis autem fuerit maſtichem, & ladanum, cera, & oleo prius miſcere, poſtea vt dictum eſt emplaſtrum facere. Præpoſitus legit carnium cotoneorum, vnc. viii. drachmarum loco. Eſt & vnguentum ad ſtomachi, hepatiſq; debilitatem, & duritiem, & fluorem, ex Auicen. 5. can. cap. de emplaſtris.

Eſt & malagma Actuarii, contra ſtomachi, & inteſtinorum defluxiones, hoc modo.

Recipe œnanthæ, palmularum, quæ ſolibus illuſtratæ maturuerunt, ſing. vnc. ii. omphacii, aloes, gallarum, picis, aluminis rotundi, ſing. vnc. iiii. vnc. i. ceræ, vnc. iii. aliqui thuris & myrrhi, ſing. vnc. iii. adiiciunt, vim quantum ad arida capienda fuerit ſatis, ad expugnandã aquam inter cutem, & inflationes, addiderunt picis, ceræ, ſingulas libras, nigri, ſulphuris, ignem non experti, aluminis ſciſſilis, ſingulorum ſemiſſes.

Diaphœnicon Alexandri.

Recipe dactylorum maturitati propinquorum, vnc. v. panis biſcocti, vnc. i. carnis cotoneorum, in vino auſtero coctorum, vnc. i. & med. ſtyracis, maſtiches, ladani: acaciæ, omphacii, florum labruſcæ, roſa. ſantalorum citr. myrrhæ, ligni aloes, ramich, an. vnc. med. ceræ, vnc. iiii. olei roſ. vn. xv. vini auſteri, quantum ſufficit, ad infundendum infundenda, vſus tempore ſuffi ligno aloes.

Braſauolus legit ligni aloes, vnc. iiij. ad quae non oleum, non cera ſufficeret. Præpoſitus autem ſtyracis, maſtiches, ladani, an. vnc. iiij. drachmarum loco.

Ventrem totum inferiorem, ne aliarum partium recrementa ſuſcipiat, roborat, coctionem iuuat, ob hæc vomitum, choleram, morbum, lienteriam, diſſenteriam hepaticam iuuat.

Ex Alliis.

Recipe ſpicarum allii mundatarum, vnc. iii. & med. ſtyracis, bdellii, aloes, an. vnc. iii. terebinthinæ, vnc. iiij. axungiæ porcinæ recentis, adipis anſeris, an. vnc. v. maſtiches, thuris, an. vnc. i & med. euphorbii vnc. i. croci vnc. med. ceræ flauæ, libr. i. olei nardini, & vini odoriferi quantum ſufficit. Syluius legit euphorbii, vnc. i. & med. etſi vnica vbique ſcribatur: quumque alii plures legant maſtiches, thuris, an. vnc. i. & med. ipſe habet, drac. i. & med. Sunt & emplaſtra ex alliis Ætii, Tetrab. 4. ſerm. 3. cap. 44.

Ventri-

Digitized by Google

Ventriculi,& reliquorum viſcerum affectus à flatu,aut pituita cruda,craſſa,& lenta natos,abſceſſumq; ventriculi,& hydropem incipientem iuuat.

ALlium,de quo Theophraſtus, 7.de hiſtor.plant.cap.4.ex Dioſcor. libr. 2.cap.144. quoddam ſatiuum,atq; hortenſe habetur, quod in Aegypto ſingulari vt porrum capite conſtat,dulce,in purpureum vergens,paruum:reliqua vero magna, & candida, coagmentantur nucleis,quos agilitas, id eſt ſpicas Graci nominant. Aliud eſt ſylueſtre, quod ophioſcorodon,id eſt anguinum vocant:ſatiuum itaq; nucleatim diuiſum, toti Italiæ familiariſſimum eſt,ſingulari verò,ſolidoq; capite conſtans, quod & allium maſculum appellari conſueuit,multis etiam hortis non infrequens, Mediolani potiſſimum, vbi illud extra Comenſem portam, nobis adhuc philoſophantibus indicauit, maximus noſtra ætate Philoſophus, Branda Porrus,quinquageſimum vltra annum hac publica interpretatione,ſupremaq; ſede elatus, à qua quidem emeritus, & ad Theoricen accerſitus,hanc quoq; præcipuo honore ita excoluit,vt vltimo hoc ſenio, viſo, ac cognito,tam excellenti ſupra humanum ingenium acumine,ad Philoſophiam reuocatus ſit: in cuius gratiam,cum poſt luculentam ſatis doctoratus noſtri orationem,carmina quædam ſubieciſſem,et ſi illam hacq; à nobis expetierit,nec temporis anguſtia illi morem gerere potuerimus,nunc verſus ſaltem annectam.

Quamuis,ſigniferum vix dum luſtrauerit orbem
Bis decies Phœbus,noſtro numeratus ab ortu,
Vrbs tamen hoc veſtro nomen de flumine ducens,
Florida dona togæ celebrem quoq; reddit amictum
Arce in Apollinea,quæ nunc virtutis alumna:
Prima etenim ſophiæ Ludouico tradita Zeio
Sunt rudimenta mihi,binum producta per annum:
Poſt primum hunc nobis,nobis dulciſſime Branda,
Branda decus Latii,ſophiæ qui arcana penetras,
Qui cœlum,terramq; doces,animalia quæq;
Illorumq; animas,caſum,fatumque,Deumque,
Zodiacum quæ cura mouet,quæ cura nitentes
Paſcat equos Solis,cur nam vaga cornua Phœbe,
Ad gelidos calido ſub lampade dirigat Arctos:
Vnus ades,ſolusq; mihi doctiſſimus vnus,
Quem tandem excipio,latis quem ſtringere in vlnis,
Fronte hilari exopto,lauro vt redimitus honeſter,
Aureus optatum rutilet quo circus ad vnguem:
Surge agè,& amplexu mihi ſuauia iungito molli
Dulcia,quò veſtri clareſcant ſemper amores:

Quamuis non valeam, quo ſum dignatus honore,
Non poßim meritas inquam perſoluere grates,
Tam docti, celebriſq; chori, nec dona reſoluam:
Hoc tamen officium, quod ſeſe nomine veſtro
Obtulit, hac nobis pariet ſub veſte triumphum
Perpetuum, & vobis famam ſuper aſtra perennem,
Nec fuero oblitus meriti, niueiq; lapilli,
Quo ſignanda dies, veſtro celebrata decore:
Hinc ego quas poſſum, ſi non quas debeo grates,
Deniq; ago, optati capiens monumenta decoris.

Vt vero ad rem redeamus: ſylueſtre ophioſcorodon, & ſcorodonagrion vocatum, in editis potiſsimum, collibuſq; prouenit, indiuiſo capite, ac ſingulari, hocqúe vt foliis, ac caule, gracilius, flore in cacumine ex rubro purpuraſcente, nigro inde ſemine prodeunte. Eſt & ſcorodopraſſon, id eſt medium inter alleum & porrum. Id Marcellum exiſtimare, & cultorum mangonio, ex allio, & porro, in vnum ſub terra colligatis, non autem natura prouenire ait Matthiolus, at legitimum, ac ſpontaneum, nullius ſanè artis adminiculo, quibuſdam in viridariis copioſum, cacutientis Marcelli errorem facilè prodere. Quàm tetra igitur caligine, quàm impeditis oculis cenſebitur, omnium iudicio eruditiſsimus Marcellus, niſi ita ſcriptum reliquiſſet. Monſtrum aliquod naturæ credimus id fuiſſe, coactis humano opere coaleſcere ſimul, non diſsimilibus penitus oleribus duobus: olim igitur, hoc eſt primum ſcorodopraßi natale, ex inſitione porri, atque allij fuiſſe, quid vetat? etſi hoc æuo ſponte exiliat: quid igitur tàm enixe, tàm acriter, argutis vbiq; captiunculis inſurgit, alienis plumis Aeſopici graculi more comptus, atq; ornatus, ſuam enim viuacitatem vſui eſſe non dubitat. Eſt & ampelopraſſon, id eſt porrum vinearum, in vinetis, amœniſq; collibus copioſum, omnibus obuium ſatis. Hoc autem in loco inſigni, dupliciq; errore Braſauolum taxat Matthiolus, quod in libro ſuo de ſimplicium examine, ſylueſtre allium, ampelopraſſon, ſiue ſcorodopraſſon appellari, vnamqúe, & eandem plantam eſſe ſibi perſuaſerit, res certe à Dioſcoridis, atque Gal. opinione aliena. Vt verò res ipſa non in certamen, Braſauoli verba his ſimultatibus certatim opponenda ſunt. Inquit enim ſcorodon agrion, id eſt allium ſylueſtre, prætereà vbi ſenex ſuis illum percontatur, quo nomine allium hoc ſylueſtre, quo pro ſcordio vtebamur, à rei medicæ authoribus vocetur, reſpondet. Scorodopraſſon, ab allio, & porro nomen ſumens: vel ampelopraſſon, quaſi vineale porrum, id eſt quod vſus apud vos eſt, allium ſylueſtre, tria indifferenter accipientes, eſt ſcorodopraſſon, vel ampelopraſſon, quibus promiſcue pro allio ſylueſtri indiſtincte vti conſueuerunt pharmacopolæ. Quem igitur admiratur Matthiolus? quem eo vſq; ſtoliditatis proceßiſſe arbitratur? deſinat iam tandem maledicere, malefacta ne naſcantur ſua, eo candore aliorum lucubrationes iudicet, quo ſuas perpendi,

Marcelli protectio aduerſus Matthiolū.

pendi, examinariq́; exoptat, ne maſtigophorus ſit, & virgindemiam metuat. Quod enim abſolute in ſimplicium examine, à Braſauo. ſcriptum, in hetruſcis ſuis commentariis deducit, in Romanis ſe colligit, additq́; in Braſauoli codice, Romæ prius excuſſo, ne forte in Veneta æditione vt ſupra lecta, retuſior Matthiolus indicaretar, vir alioqui ingenio, & eruditione præclarus, id quod demus ita eſſe, cum diſcipulus prioris ſit poſterior dies, ætasque, vſus, ac temporis occaſio, noui quippiam ſecum afferant, ſententiam ſæpe mutare cogant, vt quæ credimus ſcire, neſciamus, & quæ nobis putamus prima in experiundo, repudiemus: ingenui hominis erat, id ſaltem annectere, eius poſtea mutata ſententia, in hac aliter ſenſiſſe. Cum verò minus apte ampelopraſſo vendicaſſe Galenum, quæ ſcorodopraſſo iuſtius conuenire videntur: quoniam ſi inter allium, & porrum, medium quoddam concipias, facultatem ampelopraſi nos inuenturos aſſernit, etſi ſcorodopraſſo nomine, & re competat. Cum eadem ſit ampelopraſi facultas, ſintq́; vires ambobus promiſcuæ, atq́; ampelopraſſon tantum à porris diſſidere, quantum in aliis omnibus generibus agreſtia, à domeſticis, 2. de aliment. facult. vltimo. Qua reprehenſione, quo crimine, Galenum accuſet, notatu digniſſimum ſatis videatur. Eſt & alliaria herba, allij odorem propemodum referens, in ſepibus, & agrorum ſemitibus, foliis primum violæ inſtar rotundis, procedente tempore laciniis circumdata ad meliſſophyllum accedens, at non vſq́; adeo rugoſa, ſemine nigro, puſillo, tenuibus corniculis incluſo, albo flore, candidisq́; radicibus.

Braſauolus à Matthioli cenſura immunis.

Gal. tutela in Matthiolum

Alliaria.

Ad carbunculum, aliàs ad morbum.

Recipe axungiæ porci, vnc. iiii. allei caput vnum, ſinapis, fermenti, farinæ triticeæ, an. m̄. i. miſce cum aquæ fontis, vnc. iii. olei chamæmelini, quantum ſufficit.

Ad peſtilentes bubones.

Recipe rad. altheæ, vnc. iiii. farinæ triticeæ, farinæ ſeminis lini, hordei, & ſinapis an. vnc. ii. terebinthinæ, vnc. iii. albi ouorum, numero 2. ficuum, numero 6. bulborum lilii, numero 4. fiat emplaſtrū, arte. Coquit, terget, mundificat, ſecus paratur ex Fuchſ. 2. de comp. med.

De ficubus, aliàs de caricis.

Accipe ficuum pinguium, libr. i. ſinapis, vnc. iii. farinæ ſeminis lini, bdellii, ammoniaci, galbani, an. vnc. diſſoluantur gummi oleo liliorum, poſtea omnibus commixtis fiat emplaſtrum, eodem videlicet oleo quantum ſufficit. Carbunculis ſuccurrit.

Ad pleureſin.

Recipe rad.altheæ, ʒ .quatuor, farinæ hordei, vnc.quatuor, florum chamæmeli, vnc.i.florum meliloti, violarum, an.vnc.med.olei chamæmeli, viol.amygdal.dul.an.vnc.ii.fiat emplaſtrum arte.

Digerit, & dolorem ſedat. Sunt etiam tria ex Myrepſo emplaſtra ad pleuriticos, ab hoc diuerſa.

Ariſtarchi.

Recipe ceræ, vnc.i.terebinthinæ, lib. med. axungiæ porcinæ recentis, adipis anſeris, medullæ cruris vaccæ, an. vnc.iiii. bdellii, myrrhæ, thuris, ſtyracis, opopanacis, aloes, maſtiches, an. vnc.i. & med.ammoniaci, vnc.iii.colophoniæ, vnc.vii.aluminis, vnc. i.ſpicæ nardi, drac.vi.folii, calami aromatici, euphorbii, baccarum lauri, an.drac.vii.olei balſami, lib.i.olei nardini, & vini odori, q.ſ.

Ventriculi, & aliorum viſcerum intemperiem frigidam, flatus, humorem frigidum, & inde natos affectus, hydropen, inflationem, laterum tenſionem dolorificam corrigit.

Oribaſii primum.

Recipe lythargyri, vnc.iiii.ceræ, vnc.viii.aloes, vnc.i.reſinæ, vnc.v, ammoniaci, vnc.iii.ladani, vnc. ii. ariſtolochiæ, thuris, galbani, cuſcutæ, an.vnc.i.& med.olei antiqui, & aceti ſcillini, quantum ſufficit.

Ad tumores etiam duros hepatis, & lienis charadas. Syluius in lythargyro, ac cera, pro vnciis, drachmas legit.

Oribaſii ſecundum.

Recipe ammoniaci in aceto ſcillino biduo macerati, vnc. ii. contunde ſeorſum, poſtea tere cum cerato, ex ceræ vnc.ii. olei chamæmelini, & irini, an.vnc.iiii.croci, drac.v.ſi pro aceto ſcillino, ſuccum apii habeat, ſpinæ ex linteolo impoſitum, rigori febrili confert. Cætera vt ſuperius idem præſtat.

Meliloti.

Recipe meliloti, libr. med. florum chamæmeli, comarum abſinthii, ſampſuci, fœnugræci, baccarum lauri, rad.altheæ, an.drac.iiii.ſeminis apii,

apii,ameos, cardamomi,iridis, cyperi, aniſi, nardi,caſ.aromaticæ,an. drac.i.& med.ammoniaci,drac.x.ſtyracis,bdellii,an,drach.v,terebinthinæ vnc.i.& med.ficus pingues,xii.ſepi caprini, reſinæ an.vnc.ii.& med. ceræ libr.med.olei ſampſucini,nardini, q.ſ. aquæ cui incocta ſint fœnugræcum,chamæmelum,melilotus, quanta erit ſatis exquiſita aliorum infuſioni,hoc modo. Vel prædicti meliloti, vnc.v.fœnugræci, chamæmeli,ſeorſum à præſcriptis,ſingul. vnc. iiii. coque in aqua ſufficienti,ad tertias, hoc decocto gummi omne diſſoluatur, ficus deinde inciſæ,& minutiſſime contuſæ,permiſceantur diligenter,& igne liquefiant: Adde terebinthinam, ceram, reſinam, ſepum,olea,mixtis omnibus reliqua puluerata addantur.Hoc eſt vnc.i.meliloti,quæ ſuperfuit: vel ſi libet, eius vnc.vi.in puluere immiſcere,accipe ad decoctum,priuatim alterius meliloti,vnc.iiii.

Mollit duritiem omnem ventriculi,hepatis,lienis,viſcerum etiam reliquorum.

Ex Galeno 8.de compoſ.med.ſecundum loc.cap.5.emplaſtrum meliloti ab hoc diuerſum:paucioribus complectitur epithema ex meliloto, ad hepaticos Aetius Tetrab.3. ſerm.2.cap.5.pluribus ſerm.1.cap.16.Eſt etiam ex Paulo,lib.7. Cordus aniſum prætermittit,in quibuſdam Meſ.exemplaribus haud lectum,at ammoniaci drach.v. diminute legit Fuchſ.an.drac.i.& med.pro drac.ii.& med.

Oxycroceum,aliis ceratum.

Recipe croci,picis naualis,colophoniæ, ceræ, an. vnc.ii.terebinthinæ,galbani,ammoniaci,myrrhæ,olibani, maſtiches, an. vnc.med. drac.i.& med.galbanum,& ammoniacum,contuſa aceto ſufficienti,macerentur per noctem, mane liquefiant igne,colentur, poſt coque aliquantulum,tunc adde picem,qua liquata,adde colophoniam, & terebinthinam,paulò poſt maſtichem,olibanum,& myrrham,ſpatha ad perfectam coctionem continenter moue, deinde aqua frigida infunde extrahe,manibuſque preme,ad aquæ exitum: deinde marmori oleo laurino delinito,aſperſo croci puluere,in oblongos orbiculos effingito: alii huius compoſitionis quintuplum plus,alii partem duntaxat ſcribentes, parum eruditis imponunt, maximam ideò varietatem conſectantibus. Nos Myrepſum ſecuti ſumus,etſi zopiſſam,pro pice nauali ſuſcipiat.

Oſſium fracturis,eorumq; doloribus celeberrimum.

Ex perna Pauli, lib. 7. alijs ex caſeo Galeni.

REcipe pernæ ſuillæ veteris, pinguis, guttę ammoniaci, caſei veteris vaccini, aut caprini, ſeui taurini, apochymatis, quæ eſt nauis raſura, ſingul. lib. medullæ ceruinæ, vnc. viii. œſypi cerati, vnc. iii. cyprini olei, vnc. vi. vini Ægyptii, quod ſatis eſt.

Tophos ſoluit in vnguentum ex Perna vocat Myrepſus, at nauis raſuræ vnc. med. legit. Nicolaus medullæ ceruinæ vnc. iiii. reliqorum pondus diuerſum, addit opopanacis, vnc. i. & œſypi quadrantem legit, ex Gal. Aetius Tetrabiblo 4. ſermon. 3. cap. 14. atque vt in altera Aetij compoſitione, pernam ſuis antiquam, in olla fictili cum aqua, præſertim marina coquit, & eius iuſculi excolati, ac refrigerati, pinguedinem concretam, tùm ſuperſtantem, tùm ſubſidentem accipit, & expurgatam ad medicamenti præparationem aſſeruat. Apochymatis præparationem Oribaſii, vide ex eodem, Tetrab. & ſerm. prædicto, cap. 20. triplicem verò eius compoſitionem, vide rurſus Tetrab. 3. ſerm. 4. cap. 45.

Cruſtæ panis.

REcipe maſtiches, menthæ, antiſpodii, corall. rubr. ſantalorum rubr. & alb. an. drac. i. cruſtæ panis aſſæ, & aceto hora dimidia maceratæ, vnc. ii. olei maſtiches, cotoneorum, an. vnc. i. farinæ hordei q. ſ. fiat emplaſtrum citra ignem. Sunt qui ſantalos non accipiant.

Vomitum mox mox compeſcit, ventriculum efficaciſſime roborat.

Eſt & epithema è micis panis, ad durities ſtomachi, ac dyſſenteriæ principium, ex Aetio, Tetrab. & ſerm. 4. cap. 85. vt Tetrab. 3. ſerm. 1. cap. 16.

Solani, alias de ſolatro.

REcipe rutæ recentis, m̃. i. ſolani recentis, m̃. iii. croci, drac. i. ſalis, drac. med. farinæ hordei, vnc. iii. cum albo ii. ouorum, fiat emplaſtrum.

Tepidum ſuperpone fronti, vbi frigidiuſculus ſit humor, adde rutæ, m̃. ii. tunc quibuſdam dicitur emplaſtrum de ruta. Nos & vitellos ouorum quandoque permittimus cum Galeno 11. ſimpl. ad anacollemata vocata.

Cephalalgiæ febrili, tàm per ſympathian, quàm ideopathiam, tàm ſimplici, quàm compoſitæ, conuenientiſſima ſunt, & vita.

Apoſtolicon, aliis ceratum.

REcipe lythargyri, libr. med. ceræ rubræ, colophoniæ, an. vnc. ii. viſci querni mumiæ, propolis, an. vnc. i. ammoniaci, magnetis, an. drach. vi. maſtiches, olibani, an. vnc. med. mumiæ, drach. iiii. terebinthinæ, galbani,

Digitized by Google

bani,bdellii,myrrhæ,æris vſti,ſarcocollæ,ſquamæ æris,ariſtolochiæ longæ,viridis æris,opopanacis,an. drach. iij.ſic para: Gummi per noctem vino macerato,mane ferueant ad liquefactionem, colẽtur,rurſus ferueant ad vini conſumptionem,adde puluerem lythargyri, prius oleo veteri abundanti diſſolutam,vna agita,vbi concreuerint : adde ceram,hac liquata colophoniam,poſtea maſtichem, olibanũ & myrrham , paulo poſt bdellium,& viſcum quernum,cætera ſucceſſiue ſpatha ſemper mouenda : vbi coiuerint aqua frigida infundantur, qua expreſſa, manibus oleo laurino inunctis, globuli formentur,

Interna vulnera, fiſtulasq; emendat, venenatorum morſibus reſiſtit, à profundo enim trahit. ad recentes ſtrumas conuenit, probam carnem inducit, nam cutem attenuat, & nutrimentum attrahit, inſpiſſat, ad omnem frigidum abſceſſum valet: dolores, durities, ac tumores emollit, præciſos neruos, puncturasq; ſanat, infixa tela citra dolorem extrahit.

Braſauolus legit viridis Praſſi,nec viride æris cum Cordo, ipſæ mumiæ, vnc. med. Præpoſitus ac Cordus drach. iij. & quoniam lepidos calcis ſcribitur ex Nicolao, ideo calcem addit,non paruo vt credimus Braſauoli errore,quod ex Græco λεπὶς & χαλκὸς æris ſquammam potius intellexerit Nicolaus ac Cordus,propoleos, & viſci querni diminute. Fuchſ. lapidem calaminarem legit pro magnete,quæque ea ſit capite proprio diſcutitur,ex Myrepſo numero primo, multa nec iniuria detrahuntur, ſi ex duodenario ſpecierum numero, Apoſtolici nomẽ ſibi adſciuit.Eius enim hęc eſt legitima compoſitio:lythargyri,exag.xiij. ceræ,colophoniæ ſin.exag. vij.ammoniaci,bdellii,mannæ,thuris,ſing.exag.i.& med.galbani,myrrhæ,æruginis raſilis,opopanacis,ariſtolochiæ longæ, ſing. exag. i. pineæ reſinæ, maſtiches,ſing exag.iij.olei veteris,vnc.ij.

Centaurij.

Recipe centaurii minoris m. vj. macera per noctem vino albo, deinde coque ad dimidiam vini conſumptionem, cola & colatum ferueat ad mellis conſiſtentiam ; eius vnciæ vni, adde propolis,drach.ij.lactis muliebris,vnc.iij.terebinthinæ, libr.i. ceræ,vnc.iij.reſinæ,vnc.i.& med.thuris,maſtiches,gummi arabici,an.drac. i.emplaſtrum para.

Fracturæ cranei vtiliſſimum.

Ex nido hyrundinis.

Recipe nidum hyrundinis integrum, diu aqua ſufficienti feruefac, poſtea cribro percolato,adde bulborum lilii,rad.altheæ,bryoniæ, maluæ,violarum,parietariæ,ſing.m.med.fermenti acris,farinæ ſe-

 minis

minis lini, ſing. q. ſ. miſce, & bulliant: in fine adde olei veteris, axungiæ, porcinæ modicum, paretur arte.

Mirum in modum diſſoluit, ac maturat vnumquodq; anginæ genus, & omnẽ abſceſſum, qui in gula fit, & collo.

CONCLVSIO HVIVS OPERIS.

Linquimus æquoreos feſſo iam remige fluctus,
Obruat oppreſſam ne leuis vnda ratem,
Ne rapidum variet diſcors veſania ſenſum,
Ne cadat è ſtabili mens pauefacta gradu:
Summo igitur tandem ſit laus ſuprema tonanti,
Gloria & æterno concelebranda die:
Hic equidem cunctis finem, atque exordia rebus
Dirigit, & nutu temperat iſta ſuo.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

SANTIN
Restauro
75

Digitized by Google